© ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

© ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ / ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ

Λεωφόρος Βασ. Κωνσταντίνου 48, 11635 Ἀθήνα
Τηλέφωνο: (+30) 2107273619
Τηλεομοιοτυπία: (+30) 2107273629
Ἠλεκτρονικὴ διεύθυνση: iie@eie.gr

ISBN 978-960-9538-48-0
978-960-7905-04-8 (set)

Τυποεκδοτικὴ ἐπιμέλεια: Χρίστος Σιμᾶτος
Ἐκτύπωση: Γ. Κωστόπουλος Γραφικὲς Τέχνες

ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ ΚΑΤΩ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

(ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΒΕΡΜΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΞΙΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ)

ΤΕΥΧΟΣ Β΄

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ ΚΥΡΡΟΥ, ΓΥΡΒΕΑΣ, ΤΥΡΙΣΣΑΣ, ΠΕΛΛΑΣ, ΑΛΛΑΝΤΗΣ,
ΙΧΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΟΥ, ΒΟΡΕΙΑΣ ΒΟΤΤΙΑΣ, ΑΛΜΩΠΙΑΣ

INSCRIPTIONES MACEDONIAE INFERIORIS

(INTER BERMIUM MONTEM ET AXIUM FLUMEN REPERTAE)

FASCICULUS SECUNDUS, PARS SECUNDA

INSCRIPTIONES CYRRHI, GYRBEAE, TYRISSAE, PELLAE, ALLANTAE,
ICHNARUM, EUROPI, BOTTIAE SEPTENTRIONALIS, ALMOPIAE

Ediderunt et commentariis sermone graeco conscriptis instruxerunt

LUCRETIA GOUNAROPOULOU - P. PASCHIDIS - M. B. HATZOPOULOS

Adiuvantibus

DEMETRA ANDRIANOU
MYRINA KALAITZI
ELENA MARTIN GONZALEZ

ATHENIS 2015

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ / ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

ΛΟΥΚΡΗΤΙΑΣ ΓΟΥΝΑΡΟΠΟΥΛΟΥ - Π. ΠΑΣΧΙΔΗ - Μ. Β. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ ΚΑΤΩ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

(ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΒΕΡΜΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΞΙΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ)

ΤΕΥΧΟΣ Β΄

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ ΚΥΡΡΟΥ, ΓΥΡΒΕΑΣ, ΤΥΡΙΣΣΑΣ, ΠΕΛΛΑΣ, ΑΛΛΑΝΤΗΣ,
ΙΧΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΟΥ, ΒΟΡΕΙΑΣ ΒΟΤΤΙΑΣ, ΑΛΜΩΠΙΑΣ

Μὲ τὴν συνεργασία
ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΑΝΔΡΙΑΝΟΥ
ΜΥΡΙΝΑΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗ
ELENA MARTIN GONZALEZ

ΑΘΗΝΑ 2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κύρρος

Μαρτυρίες 513

Εἰσαγωγή 517
- Ἱστορικὸ πλαίσιο 518
- Γεωγραφικὸ πλαίσιο 519
- Ἡ ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα 520
- Ἡ Κυρρεστικὴ χώρα καὶ οἱ κῶμες 521
- Κύρρος καὶ Γένδερρος στὴν Ἀνατολή 523
- Ἡ δημοσίευση τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Κύρρου 523

Ἐπιγραφές (ἀρ. **401-422**) 525
- Δημόσιο ἔγγραφο (ἀρ. **401**) 525
- Ἀναθηματικές (ἀρ. **402-405**) 532
- Ἀπελευθερωτικές (ἀρ. **406-414**) 534
- Ἐπιτύμβια (ἀρ. **415**) 542
- Ἐπιγραφὲς χώρας Κύρρου (ἀρ. **416-422**) 543
  - Ὅρος (ἀρ. **416**) 543
  - Ἄνυδρο (ἀρ. **417**) 544
  - Λάκκα (ἀρ. **418**) 546
  - Μάνδαλο (ἀρ. **419-421**) 547
  - Νέος Μυλότοπος (ἀρ. **422**) 549

Τύρισσα

Μαρτυρίες 553

Εἰσαγωγή 555

Ἐπιγραφές (ἀρ. **423-427**) 557

Γυρβέα

Μαρτυρίες 565

Εἰσαγωγή 565

Ἐπιγραφές (ἀρ. **428-429**) 567

Πέλλα

Μαρτυρίες 571

Εἰσαγωγή 601
- Ἱστορικὸ πλαίσιο 601
- Γεωγραφικὸ πλαίσιο 609
- Μνημειακὴ τοπογραφία 611
- Ἱστορικὸ εὑρέσεως, συλλογῆς καὶ δημοσιεύσεως τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Πέλλας 627

Ἐπιγραφές (ἀρ. **430-579**) 637
- Ψήφισμα (ἀρ. **430**) 637
- Ἐπιστολές (ἀρ. **431-432**) 639
- Ἀναθηματικές (ἀρ. **433-449**) 644
- Τιμητικές (ἀρ. **450-453**) 657

Ἐπιτύμβιες (ἀρ. **454-552**) 659
Ἑλληνιστικῆς περιόδου (ἀρ. **454-535**) 659
Αὐτοκρατορικῆς περιόδου (ἀρ. **536-541**) 705
Ἐπιτύμβια ἐπιγράμματα (ἀρ. **542-547**) 709
Δίγλωσσες (ἀρ. **548-549**) 715
Λατινικές (ἀρ. **550-552**) 717
Ἐπιγραφὴ ὕστερης ἀρχαιότητος (ἀρ. **553**) 718
Ἀδιάγνωστες (ἀρ. **554-560**) 719
Ἐπιγραφὲς χώρας Πέλλας (ἀρ. **561-579**) 722
Σταδιοδείκτης (ἀρ. **561**) 722
Μιλιάριο (ἀρ. **562**) 722
Ἀγροσυκιά (ἀρ. **563-569**) 723
Ἀρχοντικό (ἀρ. **570-573**) 728
Γιαννιτσά (ἀρ. **574-578**) 730
Παραλίμνη (ἀρ. **579**) 733

Ἀλλάντη
Μαρτυρίες 737
Εἰσαγωγή 739
Ἐπιγραφές (ἀρ. **580-584**) 743

Ἴχνες
Μαρτυρίες 749
Εἰσαγωγή 751
Ἐπιγραφές (ἀρ. **585-591**) 755
Δημόσιο ἔγγραφο (ἀρ. **585**) 755
Ἀναθηματική (;) (ἀρ. **586**) 757
Ἐπιτύμβιες (ἀρ. **587-589**) 758
Ἐπιγραφὲς χώρας Ἰχνῶν (ἀρ. **590-591**) 760

Εὐρωπός
Μαρτυρίες 765
Εἰσαγωγή 771
Ἐπιγραφές (ἀρ. **592-609**) 775
Ψήφισμα (;) (ἀρ. **592**) 775
Ἀναθηματικές (ἀρ. **593-595**) 775
Κτητορική (ἀρ. **596**) 777
Τιμητικές (ἀρ. **597-598**) 778
Ἐπιτύμβιες (ἀρ. **599-607**) 780
Ἑλληνιστικῆς περιόδου (ἀρ. **599-601**) 780
Αὐτοκατορικῆς περιόδου (ἀρ. **602-607**) 782
Ἐπιγραφὲς χώρας Εὐρωποῦ (ἀρ. **608-609**) 786
Ἅγιος Πέτρος (ἀρ. **608**) 786
Μεσιά (ἀρ. **609**) 787

Ἄγνωστη πόλη ἢ πόλεις Βόρειας Βοττίας
Ἐπιγραφές (ἀρ. **610-610A**) 795

Ἀλμωπία
Μαρτυρίες 797

Εἰσαγωγή 799

Ἐπιγραφές (ἀρ. **611-629**) 803
Ἀναθηματικές (ἀρ. **611-614**) 803
Ἀπελευθερωτικές (ἀρ. **615-616**) 806
Ἐπιτύμβιες (ἀρ. **617-626**) 808
Ἑλληνιστικῆς περιόδου (ἀρ. **617-618**) 808
Αὐτοκρατορικῆς περιόδου (ἀρ. **619-625**) 810
Ἐπιτύμβιο ἐπίγραμμα (ἀρ. **626**) 815
Ἀδιάγνωστες (ἀρ. **627-629**) 816

Σημείωμα γιὰ τὴν στένωση τῶν φωνηέντων στὴν μακεδονικὴ διάλεκτο 819

Εὑρετήρια

I. Ὀνόματα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν 823
1. Ὀνόματα στὴν ἑλληνική 823
2. Ὀνόματα στὴν λατινική 843

II. Προωνύμια, ὀνόματα γένους, ἐπώνυμα 844
1. Προωνύμια (praenomina) 844
2. Ὀνόματα γένους (nomina) 844
3. Ἐπώνυμα (supernomina) 846

III. Ὀνόματα βασιλέων, αὐτοκρατόρων, Ρωμαίων ἀνωτάτων ἀξιωματούχων καὶ ἀξιωματούχων τῶν πόλεων 847
1. Μακεδόνες βασιλεῖς καὶ οἱ οἰκογένειές τους 847
2. Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες καὶ οἱ οἰκογένειές τους 847
3. Ρωμαῖοι ἀνώτατοι ἀξιωματοῦχοι 848
4. Χρονολογικὸς κατάλογος ἀξιωματούχων τῶν πόλεων 848

IV. Ὀνόματα θεῶν, λατρευτικὰ ἐπίθετα, ὀνόματα ἑορτῶν καὶ ἱερῶν 850
1. Προχριστιανικὰ ὀνόματα καὶ ἐπίθετα 850
2. Χριστιανικὰ ὀνόματα καὶ ἐπίθετα 852

V. Ὀνόματα μηνῶν 852

VI. Τοπωνύμια, ἐθνικὰ καὶ γεωγραφικὰ ἐπίθετα 853

VII. Ἑλληνικὸ λεξιλόγιο 855

VIII. Λατινικὸ λεξιλόγιο 857

IX. Θεματικὸς κατάλογος 903

Κατάλογος χρονολογημένων ἐπιγραφῶν 904

Κατάλογος ἀντιστοιχιῶν προγενέστερων δημοσιεύσεων μὲ ἀριθμοὺς συντάγματος 907

Κατάλογος ἀδημοσίευτων ἐπιγραφῶν 924

Κατάλογος ἀντιστοιχιῶν ἀριθμῶν εὑρετηρίων Μουσείων καὶ Συλλογῶν μὲ ἀριθμοὺς συντάγματος 925

Κατάλογος χαμένων ἐπιγραφῶν 929

Κατάλογος εἰκόνων 931

Πίνακες 939

Χάρτες 1139

ΚΥΡΡΟΣ

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Ι. Φιλολογικὲς μαρτυρίες

1. Θουκυδίδης 2.100.3-4.

[3] Ὁ δὲ στρατὸς τῶν Θρᾳκῶν ἐκ τῆς Δοβήρου ἐσέβαλε πρῶτον μὲν ἐς τὴν Φιλίππου πρότερον οὖσαν ἀρχήν, καὶ εἷλεν Εἰδομενὴν μὲν κατὰ κράτος, Γορτυνίαν δὲ καὶ Ἀταλάντην καὶ ἄλλα ἄττα χωρία ὁμολογίᾳ διὰ τὴν Ἀμύντου φιλίαν προσχωροῦντα τοῦ Φιλίππου υἱέος παρόντος· Εὐρωπὸν δὲ ἐπολιόρκησαν μέν, ἑλεῖν δὲ οὐκ ἐδύναντο. **[4]** Ἔπειτα δὲ καὶ ἐς τὴν ἄλλην Μακεδονίαν προυχώρει τὴν ἐν ἀριστερᾷ Πέλλης καὶ Κύρρου. Ἔσω δὲ τούτων ἐς τὴν Βοττιαίαν καὶ Πιερίαν οὐκ ἀφίκοντο, ἀλλὰ τήν τε Μυγδονίαν καὶ Κρηστωνίαν καὶ Ἀνθεμοῦντα ἐδῄουν.

2. Βάρρωνος, *Rustica* 3.5.17.

In eodem hemisphaerio medio circum cardinem est orbis ventorum octo, ut Athenis in horologio, quod fecit Cyrrestes; ibique eminens radius a cardine ad orbem ita movetur, ut eum tangat ventum, qui flet, ut intus scire possis.

3. Διόδωρος 18.4.4-5.

[4] Ἦν δὲ τῶν ὑπομνημάτων τὰ μέγιστα καὶ μνήμης ἄξια τάδε (...). **[5]** Τοὺς δὲ προειρημένους ναοὺς ἔδει κατασκευασθῆναι ἐν Δήλῳ καὶ Δελφοῖς καὶ Δωδώνῃ, κατὰ δὲ τὴν Μακεδονίαν ἐν Δίῳ μὲν τοῦ Διός, ἐν Ἀμφιπόλει δὲ τῆς Ταυροπόλου, ἐν Κύρνῳ δὲ τῆς Ἀθηνᾶς.

4. Λίβιος 42.51.1-3.

[1] Pellae, in vetere regia Macedonum, hoc consilium erat. «Geramus ergo» inquit, «dis bene iuvantibus, quando ita videtur, bellum»; litterisque circa praefectos dimissis, Citium –Macedoniae oppidum est– copias omnis contrahit. **[2]** Ipse centum hostiis sacrificio regaliter Minervae, quam vocant Alcidemon, facto cum purpuratorum et satellitum manu profectus Citium est. Eo iam omnes Macedonum <et> externorum auxiliorum convenerant copiae. Castra ante urbem ponit omnisque armatos in campo <in>struxit; summa omnium quadraginta <tria> milia armata fuere.

5. Βιτρουβίου, *De architectura* 1.6.4.

Nonnullis placuit esse ventos quattuor, ab oriente aequinoctiali solanum, a meridie austrum, ab occidente aequinoctiali favonium, ab septentrionibus septentrionem. Sed qui diligentius perquisierunt tradiderunt eos esse octo, maxime quidem Andronicus Cyrrestes, qui etiam exemplum conlocavit Athenis turrim marmoream octagonon et in singulis lateribus octagoni singulorum ventorum imagines excalptas contra suos quosque flatus designavit.

6. Πλινίου Πρεσβυτέρου, *Naturalis Historia* 4.34.
In ora Heraclea, flumen Apilas, oppida Pydna, Aloros, amnis Haliacmon. Intus Aloritae, Vallaei, Phylacaei, Cyrrestae, Tyrissaei, Pella colonia, oppidum Stobi civium Romanorum, mox Antigonea, Europus ad Axium amnem, eodemque nomine per quod Rhoedias fluit, Scydra, Eordaea, Mieza, Gordyniae.

7. Κλαυδίου Πτολεμαίου, *Γεωγραφικὴ Ὑφήγησις* 3.12.36 (Stückelberger – Grasshoff 3.13.39).
Ἡμαθίας·
Εὐρωπός μζ° γ΄, μ° γ΄·
Τύρισσα μζ° L΄, λθ° Lγιβ΄·
Σκύδρα μζ° γο΄, μ° γ΄·
Μίεζα μη°, λθ° Lδ΄·
Κύρρος[1] μη° ς΄, μ° γο΄·
Ἰδομένη μη° L΄, μ° Lγ΄·
Γορδυνία μη° γο΄, μ° δ΄·
Ἔδεσσα μη° Lδ΄, μ° γ΄·
Βέροια μη° Lδ΄, λθ° Lγ΄·
Αἰγαία μη° γο΄, λθ° γο΄·
Πέλλα μθ° γ΄, μ° ιβ΄.

8. Κετίου Φαβεντίνου, *Artis architectonicae privatis usibus adbreviatus liber* 2.2-3.
Inter ceteros tamen Andronicus Cyrrestes, cum octo ventis orbem terrae regi adseverasset, exempli causa Athenis turrem marmoream octagonam instituit, in qua imagines ventorum sculptas contra suos cuiusque flatus ordinavit (...). Sed plerique duodecim ventos esse adseverant, ut est in urbe Roma Triton aeneus cum totidem thoracibus ventorum factus ad exemplum Andronici Cyrrestis. Is simili modo caput venti virgam tenens eundem esse flantem ostendit.

9. Ἰορδάνου, *Getica* 287-288.
[287] Qui dum videret vallo muniri Thessalonicam nec se eorum conatibus posse resistere, missa legatione ad Thiudimer regem muneribusque oblatis ab excidione eum urbis retorquet initoque foedere Romanus ductor cum Gothis loca eis iam sponte, quae incolerent, tradidit, id est Cerru, Pellas, Europa, Mediana, Petina, Bereu et alia quae Sium vocatur. **[288]** Ubi Gothi cum rege suo armis depositis composita pace quiescunt. Nec diu post haec et rex Thiudimer in civitate Cerras fatale egritudine occupatus vocatis Gothis Theodoricum filium regni sui designat heredem et ipse mox rebus humanis excessit.

10. Προκοπίου, *Περὶ κτισμάτων* 4.4.3.139-141.
Ἐπὶ Μακεδονίας· (...) Θήστεον· Κύρρου· Γουρασσών (...)

1. Τὰ χειρόγραφα τοῦ Πτολεμαίου φέρουν τὴν γραφὴ *Κύριος*· γιὰ τὶς γραφὲς τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως στὰ χειρόγραφα διαφόρων ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ρωμαϊκῶν ὁδοιπορικῶν, βλ. στὴν Εἰσαγωγή.

11. Στεφάνου Βυζαντίου, *Ἐθνικά*, λ. Μανδαραί.
Μανδαραί, μέρος τῆς Μακεδονικῆς Κύρρου. Οἱ οἰκήτορες Μανδαραῖοι.

12. Ψευδο-Ζωναρᾶ, *Λεξικόν*, λ. Κύρρος.
Κύρρος, πόλις ἐν Συρίᾳ, ἣν ἔκτισε Σέλευκος καὶ ὠνόμασεν ὁμωνύμως τῇ ἐν Μακεδονίᾳ.

13. Ὁδοιπορικά.
Ἱεροσολυμιτικὸ Ὁδοιπορικό 605.4 – 606.6.
civitas Thessalonica X mutatio Ad Decimum X mutatio Gephira X civitas Pelli, unde fuit Alexander Magnus Macedo XV mutatio Scurio XV civitas Edissa XII mutatio Ad Duodecimum XVI mansio Cellis

II. Ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες

α΄. Ἐπιτύμβια, Ἀθήνα, ἑλληνιστικὴ περίοδος (*IG* II² 9141).
Νουμήνιος Εὐπολέμου Κυρρήστης.

β΄. Ψήφισμα, Ἀθήνα, 1ος αἰ. π.Χ. (*IG* II² 1035, θρ. α΄, στ. 54-55).
[---] παλαίστραν· ν οἰκίαν τὴν λεγομένην Κυρρήστου, ἣν ὁ δῆμος προσκατεσκε[ύ]-
[ασε ---]

γ΄. Τιμητικὸ ἐπίγραμμα, Τῆνος, 1ος αἰ. π.Χ. (*IG* XII 5, 891, Suppl. σελ. 139).
I
[Πάτ]ρα σε Κύρρος Ἀνδρόνικε δεύτερον
[Ἄρα]τον ἐν ζωοῖσιν ἄλλον ἔτρεφεν·
[σὺ μὲ]ν γὰρ ἔγνως οὐρανοῖο παμφαῆ
[κύκλο]ν ταμέσθαι [σ]φαιρικάν τε πασσόφο[υ]
[τέχναν] Ἀράτου, [σὺ]ν δὲ καὶ λιπαυγέα
[ἔκλε]ιψιν ἄστρω[ν] ἀτρεκῆ προθεσπίσα[ι].
[Καὶ πᾶ]ν ἔπα[θλ]ον εἶλ[ες] αἰθεροδρόμων
[γραφ]ᾶι κελε[ύ]θους ὡρέων διαπλάσας.
[Παν]τὸς δ' ἔπ' ἔργο[υ ζ]ᾶλος, ἔνθα πολλάκις
[νίκασα]ς. Ἃ φέρ[ει δ]ὲ [τί]μιον γέρας
[πάτρ]α μάκαιρα [Κ]ύρρος, Ἑρμίου τέκος,
[Μ]ακηδόνων ἔδεθ[λο]ν, ἅ σ' ἐγείνατο.
(...)

VI
[Ἀνδρόνικος] Κυρρήστ[ης]
[ἐποίησεν (;)]

δ΄. Ἐπιτύμβια, Ἀθήνα, πρώιμοι αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι (*IG* II² 9140).

Ἡδίστη
Διονυσίου
Κυρρῆστις
χρηστὴ
χαῖρε.

ε΄. Ἀπελευθερωτική, Λευκόπετρα, 199/200 μ.Χ. (*I. Leukopétra* 45).

Ἰουλία Ἐνθαδίωνος
Κυρραία, θυγάτηρ Διονυ-
σίου τοῦ Ἐνθαδίωνος
Κυρραίου βουλευτοῦ, χα-
ρίζετε Μητρὶ Θεῶν Αὐτό-
χθονι παιδάριον ὀν(ό)μα-
τι Σύμφορον, ὃ ἀπὸ παι-
δίου κατωνομάκι διὰ τὸ
μὴ παραμεῖνε αὐτῇ ἄλλα
τέσσαρα· τούτου δὲ καὶ τὴν
ὠνὴν παρέξομαι τῇ θεῷ
καὶ χειρόγραφον ἐφ' ᾧ ἦν
ὁ ἀνήρ μου δεδανισμένος,
Ἀλέξανδρος Πυρρούλου,
ἐπὶ (δηνάρια) ΡΚΕ, ἃ καὶ ἀπέδω-
κεν ἡ Ἰουλία τοῦ Ἐνθαδίω-
νος Καλλιτύχῃ σὺν τέ-
κνωι, διὰ μηδένα δὲ ἔ-
χιν ἐξουσίαν τοῦ προ-
γεγραμμένου παιδαρίου
ἢ τὴν θεόν. Ἐγράφη ἔτους
ΑΛC · σεβαστοῦ, προνοού-
σης τῶν τῆς θεοῦ Αὐρηλίας
Σαπφῶς.

στ΄. Ἀπελευθερωτική, Γυρβέα, περ. Μάρτιος 206 μ.Χ. (ἐπιγραφὴ ἀρ. **428**, κατωτέρω).

Ἔτους ΖΛΣ σεβ(αστοῦ),
Ξανδικοῦ ΘΙ Κοΐν-
τα Πορίου, Κυρραία, ἐχα-
ρισάμην Λύκον κ(α)ὶ Ζώ-
σιμον θεᾷ Συρίᾳ Παρθέ-
νῳ Γυρβιατίσσῃ ἐπει(δ)ὴ
δι' αὐτὴν ζῶ καὶ τὰς ἀ-
ρετὰς αὐτῆς· ἰσὶν δὲ
οἰκογενῆ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ ἀρχαία γραμματεία δὲν διασώζει πολλὲς μαρτυρίες γιὰ τὴν ἀρχαία Κύρρο[1]. Εἶναι ἐν τούτοις μία ἀπὸ τὶς μακεδονικὲς πόλεις τῶν ὁποίων ἡ τοποθεσία ταυτίσθηκε ἐνωρὶς μὲ ἀσφάλεια. Τὸν ἀρχαιολογικὸ χῶρο ἐπεσήμανε πρῶτος ὁ E. M. Cousinéry, ὁ ὁποῖος μνημονεύει ἁπλῶς τὴν σύγχρονή του ὀνομασία τῆς θέσεως, Παλαιόκαστρο, καὶ ἀναφέρει, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὴν ἀπορρίψει, τὴν ὑποθετικὴ ταύτισή της μὲ τὴν ἀρχαία Σίρρι (Σέρρες)[2]. Ὁ W. W. Leake, ποὺ ἐπισκέπτεται τὴν θέση τὴν ἴδια περίπου ἐποχὴ ἢ λίγο ἀργότερα, παραδίδει λεπτομερέστερη περιγραφή της, χωρὶς νὰ ἐπιχειρήσει ταύτισή της[3]. Πρῶτος ὁ T. L. F. Tafel στὴν μελέτη του γιὰ τὴν Ἐγνατία Ὁδό, ποὺ δημοσιεύθηκε τὸ 1841[4], ἀναγνώρισε τὸ ὄνομά της στὴν mutatio Scurio, ποὺ στὸ Ὁδοιπορικὸ τῶν Ἱεροσολύμων (μαρτ. ΚΥΡ 12) μνημονεύεται μεταξὺ τῆς Πέλλας καὶ τῆς Ἔδεσσας καὶ σὲ ἀπόσταση δέκα πέντε ρωμαϊκῶν μιλίων τόσο ἀπὸ τὴν μία ὅσο καὶ τὴν ἄλλη πόλη. Ὁ Delacoulonche κατὰ τὴν περιοδεία του στὴν Βοττία, παρατηρώντας ὅτι τὰ ἀξιόλογα ἐρείπια τοῦ Παλαιοκάστρου στοὺς πρόποδες τοῦ Παΐκου ἀπεῖχαν τέσσερες ὧρες τόσο ἀπὸ τὰ Βοδενὰ ὅσο καὶ ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους, τοποθέτησε ἐκεῖ τὴν πόλη τῆς Κύρρου καὶ ἐξήγησε πειστικὰ γιατί ἡ Ἐγνατία Ὁδὸς μεταξὺ Ἔδεσσας καὶ Πέλλας, ἀντίθετα πρὸς τὸν δρόμο τῶν νεωτέρων χρόνων, ἀκολουθοῦσε ἐλαφρῶς διαφορετικὴ διαδρομή, παρακάμπτοντας ἀπὸ βορρᾶ τὴν ἑλώδη πεδιάδα[5]. Τὴν ταύτιση ἐπιβεβαίωσε καὶ ὁ A. H. Struck μισὸ περίπου αἰῶνα ἀργότερα[6]. Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Πλίνιος μνημονεύει τὴν Κύρρο πρὶν ἀπὸ τὴν Τύρισσα (μαρτ. ΚΥΡ 6), ποὺ τοποθετεῖται τώρα κοντὰ

---

1. Γιὰ μία ἐπισκόπηση βλ. Hammond, *History* I 159-60· Papazoglou, *Villes* 152-54· M. B. Hatzopoulos καὶ P. Paschidis, «Makedonia», στὸ *Inventory* 803, ἀρ. 539.

2. Cousinéry, *Voyage* 85-86.

3. Leake, *Travels* III 268-69: «In quitting the town this morning for Vodhená I diverge to the right of the direct road, for the purpose of visiting Balakástra, as the Turks call Paleókastro, a tjiftlík of Abdurrahman Bey, which he recommended to my notice as a place containing antiquities, and arrive there in forty minutes. Just above the tjiftlík a copious source issues from the foot of the mountain, turns several mills, and waters some gardens belonging to the farm which is on the right bank. On the opposite side of the stream are many ancient wrought blocks in and around a ruined chapel; so that there can be little doubt that Paleókastro was an ancient site. The position is very agreable, being well furnished with wood and water, and commanding a prospect over an extensive level bounded by the mountain of Iannitzá, the lake of *Pella*, and the heights of Vodhená. This plain is much better cultivated than any part of that towards Saloníki, being now almost a continued field of nascent corn, without a single fence».

4. Tafel, *Via Egnatia* 51.

5. Delacoulonche, «Berceau» 161-64.

6. Struck, *Fahrten* II 70.

στὸν Πενταπλάτανο, βορειοδυτικὰ τῆς Πέλλας[7], συνάδει ἐπίσης μὲ τὴν ταύτιση τῆς Κύρρου μὲ τὸ Παλαιόκαστρο. Ὅπως ὅμως προσφυῶς παρατήρησε ὁ Γ. Μπακαλάκης[8], ἡ mutatio Scurio τοῦ ρωμαϊκοῦ ὁδοιπορικοῦ δὲν ταυτίζεται ἀναγκαστικὰ μὲ τὴν πόλη, ἀλλὰ μᾶλλον μὲ *διαδοχή* (σταθμὸ ἀλλαγῆς ὑποζυγίων), ὁ δὲ τύπος Scurio εἶναι παραφθορὰ τοῦ (*σταθμοῦ*) *εἰς Κύριον*, καθώς, ὅπως τὸ εἶχε ἤδη ἐπισημάνει ὁ A. Delacoulonche[9], αὐτὴν τὴν μορφὴ τοῦ ὀνόματος χρησιμοποιεῖ καὶ ὁ Πτολεμαῖος, ὁ ὁποῖος συγκαταλέγει τὴν Κύρρο μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Ἡμαθίας (μαρτ. ΚΥΡ 7)[10]. Ἑπομένως ἡ Ἐγνατία Ὁδὸς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔκειτο ἡ *διαδοχή*, ἴσως δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀναζητηθεῖ στὸ Παλαιόκαστρο, ἀλλὰ πιθανῶς κάπως νοτιώτερα (βλ. κατωτέρω).

Ἱστορικὸ πλαίσιο

Ἡ ἱστορία τῆς Κύρρου μᾶς εἶναι μόνον ἀποσπασματικὰ γνωστή. Μνημονεύεται γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸν Θουκυδίδη, μαζὶ μὲ τὴν Πέλλα, ὡς κείμενη πέρα ἀπὸ τὸ ἀπώτατο σημεῖο προελάσεως τοῦ Σιτάλκη πρὸς δυσμὰς τὸ 429 π.Χ. (μαρτ. ΚΥΡ 1). Ἀναφέρεται ἐν συνεχείᾳ στὰ λεγόμενα Ὑπομνήματα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὡς ἡ πόλη στὴν ὁποία ὁ Μακεδὼν βασιλεὺς προτίθετο νὰ κατασκευάσει πολυτελῆ ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἀξίας χιλίων πεντακοσίων ταλάντων (μαρτ. ΚΥΡ 3)[11]. Εἶναι δὲ πιθανὸν ὅτι τὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ποὺ ἐπισημάνθηκαν ἐγκαταλελειμμένα σὲ λατομεῖο στοὺς πρόποδες τοῦ ὄρους Παΐκου, βορείως τοῦ χωριοῦ Ἀραβησσός, προορίζονταν γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ ναοῦ αὐτοῦ, ἡ ὁποία κρίθηκε ὑπερβολικὰ δαπανηρὴ καὶ ματαιώθηκε[12]. Ὑπάρχουν ἐνδείξεις ὅτι ἡ πόλη ὑπέστη σοβαρὲς καταστροφὲς κατὰ τὶς γαλατικὲς ἐπιδρομὲς τοῦ 279/8[13] καὶ ὅτι οἱ Ἀντιγονίδες βασιλεῖς, γιὰ νὰ τὴν ἐνισχύσουν δημογραφικά, ἐγκατέστησαν ἐκεῖ Γαλάτες, πιθανῶς πρώην μισθοφόρους[14]. Ἡ Κύρρος μαρτυρεῖται καὶ στὸ πλαίσιο τοῦ Γ΄ Μακεδονικοῦ Πολέμου. Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 171 π.Χ. ὁ Περσεὺς συγκέντρωσε τὰ στρατεύματά του ἐκεῖ πρὶν προελάσει στὴν Θεσσαλία γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει τὴν ρωμαϊκὴ εἰσβολή (μαρτ. ΚΥΡ 4)[15]. Κατὰ τοὺς πρώτους αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ἡ Κύρρος διατηροῦσε τὸ καθεστὼς πόλεως, ἀφοῦ μνημονεύεται μὲ αὐτὴν τὴν ἰδιότητα στὸν ἐπίσημο κατάλογο τῶν μακεδονικῶν πόλεων ποὺ χρησιμοποίησε ὁ Πλίνιος (μαρτ. ΚΥΡ 6). Τέσσερες περίπου αἰῶνες ἀργότερα ἡ Κύρρος περιλαμβάνεται ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη μεταξὺ τῶν μακεδονικῶν πόλεων ποὺ παραχωρήθηκαν στοὺς

---

7. Hatzopoulos, *Institutions* I 112. Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, «Βασιλικοὶ δικασταὶ καὶ ταγοὶ σὲ μία νέα ἐπιγραφὴ μὲ ὠνὲς ἀπὸ τὴν Κεντρικὴ Μακεδονία», *Τεκμήρια* 3 (1997) 24. Βλ. σχετικὰ στὴν Εἰσαγωγὴ τῆς Τύρισσας.

8. Γ. Μπακαλάκη, «Τὸ λατομεῖο τῆς ἀρχαίας Κύρρου (;)», *Ἀρχαία Μακεδονία* I (1968 [1970]) 183.

9. Delacoulonche, «Berceau» 163.

10. Πρβλ. Hatzopoulos, *Institutions* I 114, σημ. 5.

11. Τὸ ὄνομα τῆς πόλεως στὸ κείμενο, *Κύρνῳ*, εἶναι προφανῶς λανθασμένη γραφὴ ἀντὶ *Κύρρῳ*.

12. Γ. Μπακαλάκη, «Τὸ λατομεῖο τῆς ἀρχαίας Κύρρου (;)», *Ἀρχαία Μακεδονία* I (1968 [1970]) 172-83· *Corpus ἀρχαίων λατομείων* 148-49, ἀρ. 535, μὲ πρόσθετη βιβλιογραφία.

13. Βλ. στα σχόλια τῆς ἐπιγραφῆς ἀρ. **401**.

14. Βλ. ἀρ. **402**-**404**.

15. Γιὰ τὴν διόρθωση τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως, βλ. Hatzopoulos, *Institutions* I 114, σημ. 5. Περιέργως ὁ Hammond, *History* I 159, τοποθετεῖ στὴν Κύρρο τὴν θυσία τοῦ Περσέως στὴν Ἀθηνᾶ Ἀλκίδημο, ποὺ ἀναφέρεται σ' αὐτὸ τὸ χωρίο, ἡ ὁποία ὅμως, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα, τελέσθηκε στὴν Πέλλα.

Γότθους τοῦ Θευδερίχου (μαρτ. ΚΥΡ 9)[16]. Ἡ τελευταία μνεία τῆς Κύρρου εἶναι στὸ ἔργο *Περὶ κτισμάτων* τοῦ Προκοπίου, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνακαίνισε τὴν ὀχύρωση τῆς πόλεως (μαρτ. ΚΥΡ 10), στὸ πλαίσιο τῆς ἀμυντικῆς πολιτικῆς του, ποὺ ἀνέδειξε τὴν Ἐγνατία ὡς ζώνη ὑψηλῆς στρατηγικῆς σημασίας[17].

Οἱ θεσμοὶ τῆς ἀρχαίας Κύρρου εἶναι σχεδὸν ἄγνωστοι. Ἡ ψήφιση τοῦ «πολεοδομικοῦ ψηφίσματος» (ἀρ. **401**) συνεπάγεται βέβαια τὴν ὕπαρξη ἀρχόντων, βουλῆς καὶ ἐκκλησίας κατὰ τοὺς πρώιμους ἑλληνιστικοὺς χρόνους. Πράγματι δὲ σὲ ἐπιγραφὲς τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων μνημονεύονται βουλευτὲς[18] καὶ ἕνας πολιτάρχης[19]. Μᾶς διαφεύγει ἀκόμη καὶ τὸ ἀκριβὲς καθεστὼς τῆς κώμης Γενδέρρου, ἡ ὁποία εἶχε δική της χώρα καὶ συνεβάλλετο ὡς ἴση πρὸς ἴση μὲ τὴν Κύρρο[20]. Ἀγνοοῦμε ἐπίσης ἐὰν ὁ ἐπώνυμος Θήρων τῆς ἀναμνηστικῆς στήλης τῶν ἀγώνων ἐκπληροῦσε αὐτὴν τὴν λειτουργία γιὰ ὅλην τὴν Κυρρεστικὴ ἢ μόνον γιὰ τὴν Γενδερραία[21]. Ἀνάλογο ζήτημα τίθεται καὶ γιὰ τὸν πολιτάρχη Εὔλαιο[22].

Ὁ ἐπιφανέστερος πολίτης τῆς Κύρρου εἶναι ὁ Ἀνδρόνικος Ἑρμίου, ὁ ἀστρονόμος καὶ κατασκευαστὴς τοῦ γνωστοῦ ὡρολογίου τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ λιγώτερο γνωστοῦ τῆς Τήνου[23]. Δύο ἐπιτύμβια μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν ἱδρύθηκαν γιὰ ἕναν Κυρρήστη καὶ μία Κυρρηστίδα τὴν ἑλληνιστικὴ καὶ τὴν πρώιμη αὐτοκρατορικὴ ἐποχὴ ἀντίστοιχα (μαρτ. ΚΥΡ α΄ καὶ δ΄)[24]. Μία Κυρραία, θυγατέρα Κυρραίου βουλευτοῦ, μνημονεύεται σὲ ἐπιγραφὴ τῆς Λευκόπετρας ὡς ἀπελευθερώτρια δούλου (μαρτ. ΚΥΡ ε΄)· ἡ μνεία βουλευτοῦ ἐπιβεβαιώνει τὴν αὐτονομία τῆς πόλεως κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους. Τέλος, ἄλλη μία Κυρραία ἐλευθερώτρια δούλων μαρτυρεῖται σ' ἐπιγραφὴ τῆς Γυρβέας (μαρτ. ΚΥΡ στ΄).

Γεωγραφικὸ πλαίσιο

Τὴν παλαιότερη περιγραφὴ τῆς θέσεως τῆς Κύρρου παραδίδει ὁ Delacoulonche[25]: «Ἡ προσοχὴ αὐτοῦ ποὺ περιηγεῖται τὴν περιοχὴ προσελκύεται πρώτιστα ἀπὸ ἕνα χωριὸ ποὺ οἱ Βούλγαροι ἀποκαλοῦν Γράδεστα (...) καὶ οἱ Ἕλληνες Παλαιόκαστρο. Αὐτὸ δὲν ὀφείλεται στὴν σημασία του –περιλαμβάνει μόλις δώδεκα ἕως δέκα πέντε σπίτια– ἀλλά, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὄνομά του, ποὺ ἀποτελεῖ ἤδη ἔνδειξη, ἡ τοποθεσία του εἶναι πράγματι ἐντυπωσιακή.

16. Πρβλ. τὶς παρατηρήσεις τῆς Papazoglou, *Villes* 140, σημ. 112 καὶ 154, σημ. 50, μὲ βιβλιογραφία.

17. A. Dunn, «Continuity and Change in the Macedonian Countryside, from Gallienus to Justinian», στὸ *Late Antique Countryside* 535-85, ἰδίως 563-66 καὶ 575-80· πρβλ. καὶ Carolyn Snively, «Macedonia in Late Antiquity», στὸ *Blackwell Companion* 565.

18. Ἐπιγρ. ἀρ. **407**· μαρτ. ΚΥΡ ε΄.

19. Ἐπιγρ. ἀρ. **417**.

20. Ἐπιγρ. ἀρ. **401**.

21. Ἐπιγρ. ἀρ. **419**.

22. Ἐπιγρ. ἀρ. **417**.

23. Μαρτ. ΚΥΡ 2, 5, 8, β΄ καὶ γ΄. Πρβλ. Tataki, *Macedonians* 116, ἀρ. 1 καὶ 5· A. Corso, «A Few Thoughts on the Tower of the Winds in Athens», στὸ *Κερμάτια Φιλίας* Β΄ 313-19. Ἡ καταγωγὴ τοῦ Ἀνδρονίκου ἀπὸ τὴν μακεδονικὴ καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν συριακὴ Κύρρο δὲν εἶναι ἀπολύτως βέβαιη, ἀλλὰ ἡ φράση *Μακηδόνων ἔδεθλον* στὴν ἐπιγραφὴ τῆς Τήνου τὴν καθιστᾶ ἀρκετὰ πιθανή· βλ. σχετικὰ Hammond, *History* I 159· Bousdroukis, *Fondations* 159, σημ. 19.

24. Βλ. Tataki, *Macedonians* 116-17, ἀρ. 6 καὶ 9 καὶ 3 καὶ 7.

25. Delacoulonche, «Berceau» 162.

Εἶναι μία μεμονωμένη ἐπίπεδη νησίδα σὲ ἀπόσταση ἑνὸς τετάρτου ἀπὸ τὸ Πάϊκον ἡ ὁποία περιβάλλεται ἀπὸ παντοῦ ἀπὸ νερὰ ποὺ ἀναβλύζουν ἀπὸ τὸ βουνὸ καὶ ἡ ὁποία δεσπόζει τῆς λοιπῆς πεδιάδος, χωρὶς νὰ ὑψώνεται ἐπάνω ἀπὸ αὐτήν. Ὑπολείμματα ὀχυρώσεων, ποὺ δὲν φαίνεται νὰ ἀνάγονται σὲ περίοδο προγενέστερη τοῦ Μεσαίωνος, στέφουν παντοῦ τὶς παρυφές της». Ἡ ἀρχαία πόλη μᾶς εἶναι σήμερα κάπως λιγώτερο ἄγνωστη χάρις στὶς πληροφορίες ποὺ περιέχονται στὸ «πολεοδομικὸ ψήφισμα» τοῦ 3ου αἰ. π.Χ.[26] Διέθετε ὁριοθετημένη ἀγορὰ περιβαλλόμενη ἀπὸ ἐμπορικὰ καὶ βιοτεχνικὰ καταστήματα, θέατρο καὶ ἱερά. Τὸ κυριώτερο ἱερὸ ἦταν ἐκεῖνο τῆς Ἀθηνᾶς Κυρρεστίδος[27], ὁ ἐπιφανέστατος τόπος τῆς πόλεως, ὅπου ἀναγράφονταν δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ ἔγγραφα καὶ τελοῦντο οἱ ἐπίσημες ὁρκωμοσίες. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους μαρτυροῦνται –στὸ ἄστυ καὶ στὴν Κυρρεστικὴ χώρα– καὶ ἱερὰ τῆς Ἀρτέμιδος Ἀγροτέρας καὶ τῆς Ἀρτέμιδος Κυρ(ρ)αίας Πολιτικῆς, ὅπου γίνονταν ἀπελευθερώσεις δι' ἀναθέσεως[28], καθὼς καὶ τοῦ Διὸς Ὑψίστου[29].

Ἡ ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα

Ἡ θέση τῆς ἀρχαίας Κύρρου ἔχει ἐλάχιστα ἐρευνηθεῖ. Ὁ Γ. Μπακαλάκης, ποὺ μελέτησε τὸ λατομεῖο τῆς πόλεως τὸ 1967, μνημονεύει τὴν κατὰ τὸ παρελθὸν ἀνακάλυψη δόμων καὶ κεραμικῆς στὸν ἀρχαιολογικὸ χῶρο, καθὼς καὶ ἀγαλματίου τοῦ Ἀπόλλωνος κιθαρωδοῦ[30]. Ἡ τυχαία ἔλευση στὸ φῶς θραυσμάτων ἀναγλύφων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἑνὸς ρωμαϊκῶν χρόνων μὲ παράσταση Πανός, Σειληνοῦ καὶ Διονύσου ἀναφέρεται σὲ ἔκθεση τοῦ Φ. Πέτσα στὰ *Χρονικὰ* τοῦ *Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου* τοῦ 1968[31]. Στὴν πρώτη παρουσίαση τοῦ «πολεοδομικοῦ ψηφίσματος» τῆς πόλεως ὁ Ἀ. Βαβρίτσας μνημονεύει, μαζὶ μὲ τὴν τυχαία ἀνακάλυψη τὸ 1971 τοῦ μέλους ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι χαραγμένο αὐτό, καὶ ἐκείνην, τότε ἢ καὶ ἐνωρίτερα, ἀρχαιοτήτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων παντοειδῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν καὶ μαρμάρινου ἀναθηματικοῦ ἀετοῦ στὸν Δία Ὕψιστο[32]. Ἐπιγραφὲς αὐτοκρατορικῶν χρόνων μὲ ἀπελευθερώσεις δούλων δι' ἀναθέσως στὴν Ἄρτεμι ἦλθαν στὸ φῶς τὸ 1974[33]. Σύντομες ἀνασκαφὲς τῆς Πολυξένης Ἀδὰμ-Βελένη τὸ μὲν 1981-1982 ἀποκάλυψαν σὲ θέση μεταξὺ Παλαιοκάστρου καὶ Τριφυλλίου οἰκοδόμημα ρωμαϊκῶν χρόνων, τὸ ὁποῖο ἡ ἀρχαιολόγος συσχέτισε προσφυῶς μὲ τὸν σταθμὸ Scurio τῆς Ἐγνατίας Ὁδοῦ[34], τὸ δὲ 1983 ἔφεραν στὸ φῶς στὸ Παλαιόκαστρο ὀρθογώνιο κτίσμα ρωμαϊκῶν χρόνων ἀπὸ φαιὸ μάρμαρο, καθὼς καὶ μνημειώδη ἀρχιτεκτονικὰ μέλη τῶν πρώιμων ἑλληνιστικῶν χρόνων προερχόμενα

---

26. Ἐπιγρ. ἀρ. **401**.

27. Ἐπιγρ. ἀρ. **402**-**405**.

28. Ἐπιγρ. ἀρ. **408** καὶ **411**.

29. Ἐπιγρ. ἀρ. **414**.

30. Γ. Μπακαλάκη, «Τὸ λατομεῖο τῆς ἀρχαίας Κύρρου (;)», *Ἀρχαία Μακεδονία* I (1968 [1970]) 182· πρβλ. Φ. Πέτσα, *ΑΔ* 24 (1969) *Χρον.* [1970] 308.

31. Φ. Πέτσα, *ΑΔ* 23 (1968) *Χρον.* [1969] 325, ἀρ. 3.

32. Ἀ. Βαβρίτσα, «Ἐπιγραφὴ ἐξ Ἀραβησσοῦ Πέλλης», *Ἀρχαία Μακεδονία* II (1973 [1977]) 7.

33. Ἐπιγραφὲς ἀρ. **406**, **408**-**409** καὶ **412**.

34. Πολυξένης Ἀδὰμ-Βελένη, «Ἀρχαιολογικὰ Ἀραβησσοῦ - Mutatio Scurrio», στὸ *Μνείας χάριν* 2-3· βλ. καὶ μαρτ. ΚΥΡ 13.

ἴσως ἀπὸ τὸ ἱερὸ τῆς Ἀθηνᾶς[35]· μερικὰ ἐξ αὐτῶν ἐμελέτησε ὁ ἀρχιτέκτων Naif Haddad[36]. Συστηματικὴ περιήγηση τῆς περιοχῆς πραγματοποίησε τὴν δεκαετία τοῦ 1990 ὁ Π. Χρυσοστόμου, ὁ ὁποῖος δημοσίευσε τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν του σὲ σειρὰ ἐργασιῶν[37].

Ἡ Κυρρεστικὴ χώρα καὶ οἱ κῶμες

Τὰ ὅρια τῆς Κυρρεστικῆς, τῆς χώρας τῆς Κύρρου, δὲν εἶναι γνωστὰ πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις. Τὸ Πάϊκον ἀποτελοῦσε ἀσφαλῶς τὸ βόρειο ὅριο της. Τὸ δυτικὸ ὅριό της, κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴ τουλάχιστον ἐποχή, τοποθετεῖται στὴν ἀνατολικὴ ὄχθη τοῦ Ἄνω Λουδία (Ἀλμωπαίου, Μογλενίτικου ἢ Μογλενίτσα), ὅπως μαρτυρεῖ ὁροθετικὴ ἐπιγραφὴ χαραγμένη σὲ βράχο[38]. Τὸ ἀνατολικό της ὅριο δὲν εἶναι γνωστό. Τὸ πιθανώτερο εἶναι ὅτι πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴν συνόρευε μὲ τὴν Τύρισσα. Ἂν τὸ ἀστικὸ κέντρο τῆς πόλεως αὐτῆς πρέπει πράγματι νὰ ταυτισθεῖ μὲ τὴν ἀρχαιολογικὴ θέση τοῦ Πενταπλατάνου, τότε θὰ ἦταν ἀπίθανο ἡ Κυρρεστικὴ νὰ ἐκτεινόταν ἀνατολικώτερα ἀπὸ τὸν Νέο Μυλότοπο. Καθὼς εἶναι ἐπίσης μᾶλλον ἀπίθανο ὅτι ἡ χώρα τῆς Τύρισσας ἔφθανε πρὸς νότον μέχρι τὴν βασίλειο (Ἐγνατία) ὁδὸ καὶ τὴν Λουδιακὴ λίμνη, ἡ Κυρρεστικὴ στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ εἶχε κοινὸ σύνορο μὲ τὴν Πελλαία. Παρομοίως ἄγνωστο παραμένει καὶ τὸ νότιο ὅριο τῆς Κυρρεστικῆς. Ἐὰν ἡ προτεινόμενη ἑρμηνεία τοῦ «πολεοδομικοῦ ψηφίσματος» εἶναι ὀρθή, δύο βασικοὺς ὁδικοὺς ἄξονες τῆς Κυρρεστικῆς περιγράφει τὸ «πολεοδομικὸ ψήφισμα»: *[τὴν] ἐκ Κύρρου ἐπὶ Γυρβέαν ὁδὸν ἄγουσαν* καὶ *τὴν ἐκ Κύρρου ἄγουσαν ὁδὸν διὰ Γενδέρρου καὶ διὰ Γενδερραίας εἰς Νέαμ Πόλιν*. Δεδομένου ὅτι πρὸς δυσμὰς ἡ Κυρρεστικὴ συνόρευε κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους μὲ τὶς κτήσεις τῆς Μεν(ν)ηΐδος (ἐνωρίτερα δὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μὲ τὴν χώρα τῆς Ἔδεσσας)[39], πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ μὲ τὴν χώρα τῆς Νεαπόλεως, τὸ ἀστικὸ κέντρο τῆς ὁποίας τοποθετεῖται στὴν περιοχὴ νοτίως τῆς σύγχρονης Σκύδρας[40], πρὸς τὰ ἀνατολικὰ μὲ τὴν χώρα τῆς Τύρισσας καὶ τῆς Πέλλας καὶ πρὸς βορρᾶν ἦταν ἀποκλεισμένη ἀπὸ τὸν ὀρεινὸ ὄγκο τοῦ Παΐκου, ἡ Γυρβέα δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ τοποθετηθεῖ πρὸς τὰ νοτιοανατολικά. Πράγματι δὲ σὲ ἀπόσταση εἴκοσι περίπου χιλιομέτρων νότια - νοτιοανατολικὰ τῆς Κύρρου, στὴν θέση «Ἅγιος Νικόλαος», περὶ τὰ ὀκτὼ χιλιόμετρα νοτίως τῶν Γιαννιτσῶν, ὑπῆρχε μέχρι τὸ 1987, ὁπότε κατεστράφη, ἔξαρμα μὲ οἰκισμὸ καὶ νεκροταφεῖο ἑλληνιστικῶν

35. Πολυξένης Ἀδὰμ-Βελένη, αὐτόθι 1-16.

36. N. Haddad, «Δωρικὰ κιονόκρανα ἀπὸ τὴν Ἀραβησσό», *Ἀρχαία Μακεδονία* V (1989 [1993]) 439-57.

37. Π. Χρυσοστόμου, «Ἡ τοπογραφία τῆς Βόρειας Βοττιαίας», στὸ *Μνήμη Λαζαρίδη* 209-213· τοῦ ἰδίου, «Ἡ ἱστορικὴ τοπογραφία τῆς Βόρειας Βοττιαίας», στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 494-98· Anna Panayotou – P. Chrysostomou, «Inscriptions de Bottiée et d'Almopie», *BCH* 117 (1993) 370-81.

38. Ἐπιγρ. ἀρ. **416**.

39. Ἡ ὑπόθεση τοῦ Π. Χρυσοστόμου ὅτι μεταξὺ Κύρρου καὶ Ἔδεσσας ἐκτεινόταν ἡ χώρα μιᾶς πόλεως Μενηΐδος δὲν εὐσταθεῖ εἴτε ἂν ἡ σχετικὴ ἐπιγραφή (ἀρ. **416**, κατωτέρω) ἀναγνωσθεῖ *Ὅρος κατὰ σύμφωνον Κυρρέσταις πρὸς Μενηΐδα* εἴτε *Ὅρος κατὰ σύμφωνον Κυρρέσταις πρὸς Μενηΐδας*. Στὴν πρώτη ἀνάγνωση, ποὺ εἶναι καὶ ἡ ὀρθή, δὲν δικαιολογεῖται ἡ χρήση τοπωνυμίου ἀντὶ ἐθνικοῦ (πρβλ. τὸ ἐθνικὸ *Κυρρέσταις*), στὴν δὲ δεύτερη, *Μενηίδαι* δὲν θὰ ἦταν ἐθνικὸ ἀλλὰ ὄνομα γένους. Ἀσχέτως ὅμως τῆς ἀναγνώσεως καὶ ἑρμηνείας τῆς ὁροθετικῆς ἐπιγραφῆς, ἡ μαρτυρία τοῦ «πολεοδομικοῦ διατάγματος» δὲν ἀφήνει ἀμφιβολία ὅτι μεταξὺ τῆς Γενδέρρου καὶ τῆς Νεαπόλεως δὲν παρενεβάλλετο ἄλλη πόλη.

40. Βλ. σχετικὰ στὴν Εἰσαγωγὴ τῆς Νεαπόλεως.

καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων[41]. Ἡ ἀνακάλυψη ἐκεῖ τῆς ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς τῆς Κυρραίας Κοΐντας Πορίου στὴν Θεὰ Συρία Παρθένο Γυρβιάτισσα[42] ἀποτελεῖ ἰσχυρὴ ἔνδειξη ὅτι ὁ οἰκισμὸς αὐτὸς ταυτίζεται μὲ τὴν Γυρβέα καὶ ὅτι ἦταν ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὴν Κύρρο, ἀφοῦ ἡ ἀναθέτρια δηλώνεται μὲ τὸ ἐθνικό της. Ἑπομένως ἡ *ἐκ Κύρρου ἐπὶ Γυρβέαν* ὁδὸς ἀκολουθοῦσε περίπου τὴν ἴδια διαδρομὴ μὲ τὴν σημερινὴ ὁδὸ ποὺ ἀπὸ τὴν Ἀραβησσὸ μέσῳ Γιαννιτσῶν κατευθύνεται στὴν Ἀλεξάνδρεια. Δεδομένου ὅτι ἡ Νεάπολις ἔκειτο βορείως τῆς Μίεζας, προφανῶς ἐπάνω στὸν μεγάλο ἀπὸ νότο πρὸς βορρᾶ ἄξονα, ποὺ ἀπὸ ἀπὸ τὴν Θεσσαλία μέσῳ Δίου, Πύδνας, Ἀλώρου, Αἰγεῶν, Βέροιας καὶ κατὰ μῆκος τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Βερμίου συνέβαλλε μὲ τὴν Ἐγνατία, ἡ δεύτερη ὁδός, ἐκκινώντας ἀπὸ τὴν Κύρρο, θὰ ἀκολουθοῦσε δυτικὴ κατεύθυνση μέχρι τὴν Γένδερρο καὶ κατόπιν θὰ ἔκανε στροφὴ ἐνενήντα μοιρῶν γιὰ νὰ συμβάλει μὲ τὸν μεγάλο αὐτὸν ἄξονα στὴν περιοχὴ τοῦ σημερινοῦ Μαυροβουνίου.

Ἡ ὕπαρξη τῆς Γενδέρρου μέχρι τὴν ἀνακάλυψη τοῦ λίθου ποὺ φέρει τὸ «πολεοδομικὸ ψήφισμα» καὶ τὶς ἀναθηματικὲς ἐπιγραφὲς ἦταν ἄγνωστη. Στὸ πρῶτο, ἡ Γένδερρος χαρακτηρίζεται ὡς *κώμη*, ἐν τούτοις ὅμως ἐμφανίζεται νὰ συνομολογεῖ ἐνόρκως καὶ ἰσότιμα μὲ τὴν Κύρρο τὴν τήρηση τοῦ πολεοδομικοῦ κανονισμοῦ καὶ νὰ διαθέτει δική της χώρα, τὴν *Γενδερραία*. Τὸ γεγονὸς ὅτι μία ἀπὸ τὶς δύο ὁδοὺς ποὺ περιγράφονται στὴν ἐπιγραφὴ καταλήγει στὴν Νεάπολι, ποὺ ἔκειτο δυτικὰ καὶ νότια τῆς Κύρρου, *διὰ Γενδέρρου* καὶ *διὰ Γενδερραίας* ὑποδεικνύει ὅτι πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴν θὰ πρέπει νὰ ἀναζητηθεῖ ἡ Γένδερρος. Πράγματι πρὸς δυσμὰς τῆς Κύρρου μεταξὺ Μανδάλου καὶ Ἀνύδρου (θέση «Κύριε Ἐλέησον») ἔχει ἐντοπισθεῖ ἀρχαῖος οἰκισμὸς ἀπὸ τὸν ὁποῖον προέρχονται δύο ἕως τέσσερες ἐπιγραφές[43], ἐκ τῶν ὁποίων οἱ δύο –μοναδικὲς στήν (ἐκτὸς τῆς Κύρρου) Κυρρεστική– μαρτυροῦν τὴν ὕπαρξη ἐκεῖ κάποιας πολιτικῆς αὐτονομίας, ἡ ὁποία συνάγεται ἀπὸ τὸ κείμενο τοῦ «πολεοδομικοῦ ψηφίσματος». Ἡ μία, τῶν μέσων τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., μνημονεύει ἀγῶνα δρόμου ἐξόδου ἀπὸ τὴν ἐφηβεία ποὺ χρονολογεῖται μὲ τὸν ἐπώνυμο Θήρωνα τοῦ Δάμωνος[44] καὶ ἡ ἄλλη, τοῦ 132 μ.Χ., εἶναι ἀνάθημα στὸν Δία Ὕψιστο ἀπὸ τὸν πολιτάρχη Εὔλαιο Λαοίτα μετὰ τὸ πέρας τῆς θητείας του[45]. Ὁ Π. Χρυσοστόμου, παρασυρμένος ἀπὸ τὴν ὁμοιότητα μεταξὺ τοῦ σύγχρονου τοπωνυμίου Μάνδαλον καὶ τοῦ λήμματος τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου Μανδαραί (μαρτ. KYP 11: *Μανδαραί· μέρος τῆς μακεδονικῆς Κύρρου. Οἱ οἰκήτορες Μανδαραῖοι*), πρότεινε τὴν ταύτιση τῶν δύο τοπωνυμίων καὶ τὴν ἀναζήτηση τῆς Γενδέρρου ἀλλοῦ. Ὅπως ὅμως προσφυῶς παρατήρησε ἡ Φανούλα Παπάζογλου, «Ἀμφιβάλλω ὅμως ὅτι *μέρος* εἶναι δυνατὸν νὰ ἀφορᾶ σὲ πόλη (...). Μανδαραὶ θὰ εἶναι μᾶλλον τμῆμα τῆς χώρας τῆς Κύρρου (ἢ Κυρρεστίδος)»[46]. Στὴν πραγματικότητα τὰ γεωγραφικὰ δεδομένα ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τοῦ «πολε-

41. Π. Χρυσοστόμου, «Ἡ λατρεία τῆς Συρίας Θεᾶς (Ἀταργάτιδος) στὴν Δυτικὴ Μακεδονία», *ΑΕΜΘ* 3 (1989 [1992]) 106-107· τοῦ ἰδίου, «Ἡ ἱστορικὴ τοπογραφία τῆς Βόρειας Βοττιαίας», στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 500-502.

42. Ἐπιγρ. ἀρ. **428**.

43. Ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν θέση «Κύριε Ἐλέησον» προέρχονται οἱ ἐπιγραφὲς ἀρ. **419** καὶ **421**· μὲ τὸν ἐκεῖ οἰκισμὸ ὅμως συνδέεται πιθανώτατα καὶ ἡ ἐπιγραφὴ ἀρ. **417**, ποὺ προέρχεται ἀπὸ θέση περίπου ἑνάμισυ χιλιόμετρο νοτιοανατολικὰ τοῦ Ἀνύδρου, ἐνῷ στὴν εὐρύτερη περιοχὴ τοῦ οἰκισμοῦ ἀνήκει καὶ ἡ ὁροθεσία ἀρ. **416**, ποὺ χαράχθηκε σὲ βράχο ἐπίσης μεταξὺ Μανδάλου καὶ Ἀνύδρου.

44. Ἐπιγρ. ἀρ. **419**.

45. Ἐπιγρ. ἀρ. **417**.

46. Papazoglou, *Villes* 154.

οδομικοῦ ψηφίσματος» καὶ τὰ ἐπιγραφικὰ εὑρήματα ἀπὸ τὴν περιοχὴ Μανδάλου - Ἀνύδρου παρέχουν ἰσχυρὰ ἐπιχειρήματα γιὰ τὴν τοποθέτηση ἐκεῖ τῆς ἀρχαίας Γενδέρρου.

Εἶναι πιθανὸν ὅτι στὴν Κυρρεστικὴ ὑπῆρχαν καὶ ἄλλες, ἥσσονος σημασίας κῶμες, ὅπως βορείως τοῦ σύγχρονου χωριοῦ Λάκκα, ὅπου μαρτυρεῖται οἰκισμὸς τῶν ἑλληνιστικῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων[47].

Κύρρος καὶ Γένδερρος στὴν Ἀνατολή

Μέχρι πρόσφατα ἡ Κύρρος τῆς Μακεδονίας ἦταν πολὺ λιγώτερο γνωστὴ ἀπὸ τὴν Κύρρο τῆς Συρίας. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ὁ Στράβων ἀναφέρει μόνον τὴν συριακὴ Κυρρηστική, τὴν συριακὴ Γίνδαρο καὶ τὸ συριακὸ ἱερὸ τῆς Ἀθηνᾶς Κυρρηστίδος[48]. Ὁ Στέφανος Βυζάντιος ἀγνοεῖ ἐπίσης στὸ ὁμώνυμο λῆμμα του ἀλλὰ καὶ στὸ λῆμμα *Γίνδαρα* (βλ. ὁμως μαρτ. ΚΥΡ 11) τὴν μακεδονικὴ Κύρρο καὶ τὴν μακεδονικὴ Γένδερρο: *Κύρρος· πόλις Συρίας ἧς ἀκρόπολις Γίνδαρος. Ὁ πολίτης Κυρρέστης, ὡς Πολύβιος πέμπτῳ· καὶ Κυρρεστὶς ἡ Ἀθηνᾶ· καὶ ἡ χώρα Κυρρεστική· Στράβων ἑκκαιδεκάτῃ* (...). *Γίνδαρα· κώμη πρὸς τῇ Ἀντιοχείᾳ· τὸ ἐθνικὸν Γινδαρεύς. Κουαδρᾶτος δὲ Γινδάρους ἔφη.* Μόνον τὸ *Λεξικὸν* τοῦ Ψευδο-Ζωναρᾶ (μαρτ. ΚΥΡ 12) ἔχει τὴν πληροφορία *Κύρρος, πόλις ἐν Συρίᾳ ἣν ἔκτισε Σέλευκος καὶ ὠνόμασεν ὁμωνύμως τῇ ἐν Μακεδονίᾳ.* Τὸ πραγματικὰ ἀξιοπαρατήρητο ὅμως εἶναι ἡ μέχρι λεπτομερειῶν μεταφορὰ στὴν Συρία τοῦ τοπωνυμικοῦ, θεσμικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ περιβάλλοντος τῆς μακεδονικῆς Κύρρου, ποὺ μαρτυρεῖ ἀναμφίβολα τὴν ἐγκατάσταση ἐκεῖ ἀποίκων ἀπὸ τὴν μακεδονικὴ μητρόπολη[49].

Ἡ δημοσίευση τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Κύρρου

Ἐὰν ἐξαιρεθεῖ μία ἐπιτύμβια ἐπιγραφὴ ποὺ δημοσιεύθηκε τὸ 1880 ἀπὸ τὸν A. Mordtmann βάσει ἀπογράφου κάποιου Κωνσταντινίδη[50], ὅλα τὰ ἐπιγραφικὰ μνημεῖα τῆς Κυρρεστικῆς δημοσιεύθηκαν κατὰ τὶς τρεῖς τελευταῖες δεκαετίες τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος χάρις στὸν μόχθο πέντε ἐπιστημόνων. Ὁ Ἀ. Βαβρίτσας ἐδημοσίευσε πρῶτος ἐπιγραφὲς τῆς στενῆς πλευρᾶς τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ μέλους ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι χαραγμένο τὸ «πολεοδομικὸ ψήφισμα»[51]. Ἀκολούθησαν ἡ Μαρία Σιγανίδου καὶ ἡ Λουκρητία Γουναροπούλου μὲ τὶς πράξεις ἀπελευθερώσεως δι' ἀναθέσεως στὴν Ἄρτεμι Ἀγροτέρα[52]. Τέλος, ὁ Π. Χρυσοστόμου ἐρεύνησε συστηματικὰ τὴν Κυρρεστικὴ καὶ δημοσίευσε τὸν ἐπιγραφικὸ ἀμητὸ ποὺ συνέλεξε εἴτε μόνος[53] εἴτε μὲ τὴν συνεργασία τῆς Ἄννας Παναγιώτου[54].

---

47. Π. Χρυσοστόμου, «Ἡ ἱστορικὴ τοπογραφία τῆς Βόρειας Βοττιαίας», στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 498, ὅπου μνημονεύονται καὶ ἄλλες πιθανὲς θέσεις κωμῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Μυλότοπος, ὅπου ἀνευρέθη ἡ ἐπιγραφὴ ἀρ. **422**.

48. Στράβ. 16.2.7-8.

49. Bousdroukis, *Fondations* 142-61.

50. Ἐπιγρ. ἀρ. **415**.

51. Ἀ. Βαβρίτσα, «Ἐπιγραφὴ ἐξ Ἀραβησσοῦ Πέλλης», *Ἀρχαία Μακεδονία* II (1973 [1977]) 7-11.

52. Μαρίας Σιγανίδου, *ΑΔ* 29 (1973-1974) *Χρον.* [1979] 714· Loukretia Gounaropoulou, «Eine Freilassungsinschrift aus Aravissos bei Pella», στὸ *Festschrift Vetters* 161-64.

53. Π. Χρυσοστόμου, «Ἡ λατρεία τοῦ Δία ὡς καιρικοῦ θεοῦ στὴν Θεσσαλία καὶ τὴν Μακεδονία», *ΑΔ* 44-46 (1989-91) *Μελ.* [1996] 40-41.

54. Anna Panayotou καὶ P. Chrysostomou, «Inscriptions de Bottiée et d'Almopie en Macédoine», *BCH* 117 (1993) 369-81.

ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ

ΔΗΜΟΣΙΟ ΕΓΓΡΑΦΟ

401. Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ Ἐδέσσης ΑΚΕ 100. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1971 κατὰ τὴν ἄροση ἀγροῦ νοτιοανατολικὰ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Κύρρου (Παλαιόκαστρο Ἀραβησσοῦ).

Λιθόπλινθος ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, ἐλλιπὴς κάτω. Διατηρεῖ τὴν ἀρχικὴ ἐπιφάνεια τῆς ἄνω πλευρᾶς καθὼς καὶ τοῦ ἀριστεροῦ κροτάφου. Στὸν δεξιό (ὡς πρὸς τὴν κύρια ὄψη) κρόταφο εἶναι χαραγμένες τέσσερες ἀναθηματικὲς ἐπιγραφές (ἀρ. **402-405**, κατωτέρω), γεγονὸς ποὺ παραπέμπει σὲ δεύτερη χρήση τοῦ μνημείου, καθὼς ἡ ἀνάγνωσή τους προϋποθέτει τὴν κατάργηση τῆς ἀρχικῆς ἐνεπίγραφης ἐπιφανείας ὡς κυρίας. Ἡ πρόσθια καὶ ἡ ὀπίσθια ὄψη φέρουν παχὺ στρῶμα ἰζήματος, ἐνῷ ἡ κύρια ἐνεπίγραφη ὄψη εἶναι, ἐπὶ πλέον, ἔντονα διαβρωμένη. Περαιτέρω ἀποκρούσεις ὑπάρχουν στὴν ἄνω δεξιὰ καὶ δεξιὰ πλευρὰ τῆς κυρίας ὄψεως· μία ἀπὸ τὶς ἀποκρούσεις αὐτές, στὴν ἀκμὴ μὲ τὸν δεξιὸ κρόταφο, ἔχει προκαλέσει τὴν ἀπώλεια τμήματος τόσο τῆς ἐπιγραφῆς τῆς κυρίας, ὅσο καὶ τμήματος ἀπὸ τὶς ἀναθηματικὲς τοῦ κροτάφου. Ὁ Βαβρίτσας ὑποθέτει ὅτι τὸ μνημεῖο χρησιμοποιήθηκε σὲ ἐπόμενη χρήση σὲ ἀναλημματικὸ τοῖχο. Διαστάσεις: 1,13 x 0,835 x 0,195. Ἡ παροῦσα ἐπιγραφὴ στὴν μία ἀπὸ τὶς μακρές, πλατειὲς πλευρές (ἐδῶ χαρακτηριζόμενη ὡς κύρια ὄψη). Ἀξιοσημείωτη ἡ μὴ τήρηση τῆς συλλαβικῆς τομῆς σὲ πολλοὺς στίχους. Ὕψος γραμμάτων: 0,007-0,012. Διάστιχα: 0,005-0,01.

M. B. Hatzopoulos – Lucrèce Gounaropoulou, *CRAI* 2013, 1378-96.

Πρβλ. Ἀ. Κ. Βαβρίτσα, *Ἀρχαία Μακεδονία* II (1973 [1977]) 7-8 καὶ εἰκ. 8 (*BullEpigr* 1978, 288· *SEG* 27 [1977] 258)· Papazoglou, *Villes* 153· M. B. Hatzopoulos – P. Paschidis, στὸ *Inventory* 803· *BullEpigr* 2006, 252· M. B. Hatzopoulos, στὸ *Onomatologos* 363-64 (γιὰ τὰ ὀνόματα).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Πρῶτο ἥμισυ 3ου αἰ. π.Χ.

[. . . . 7. . .]Σ οὔσας ΚΑΙΝΜΟΚΛΟΝΟ[.]Ο[----------]
[.]Ρ[.]ΕΙΙ[.]Ο[.]ΚΑΕΛΟ[. . . .]εμένους [.]Λ[----------]
ΕΚΧΩΡΕΙ[. . 4 . .]ΡΡΙΑΝΜ[. .]ΟΥΤΟ[----------]
4 [. .]ΧΟΡ[. . 4 . .]ΠΟΣ[. .]Ω[. .]ΟΝ[----------]
ὀμνύτωσαν δ[ὲ . . . . 7 . . .]ΠΩ[.]Η[----------]ΕΙΠΩ[---------- κατὰ τοὺς (;)]
ἐπάνω χρόνους Λ[. .]Ν[. .]Ο[. . . . 7 . . .] δι̣αγρά̣[ψαι (;)] τῶν Ο̣Ν̣[. .]ΝΕΙΠΑΤ[.]ΕΥ[----------]
τούτων εἶναι τὴγ χώραν τὴν Κυρραίων [----------]Ω μεῖναι[. .]Ι [ὀμ]-
8 νύτωσαν δὲ ἐν τῶι [ἰε]ρῶι (;) Ἀ[θη]νᾶς (;)[. . . 5 . .]Η[.]Ο[.]ΟΤΟ τὴν ΓΣΥ[.]Χ[---------- κ]-
ατὰ μὲν Γένδερρον [. . .5 . .]ΜΗ[. . 4 . .]Λ κατὰ [δὲ Κύ]ρρ[ον (;) . . . 5 . . .]ΣΛΧΟ[---------- ἄ]-
κυρος διὰ παντός· τοὺς δὲ ὠγο[ῦν]τ̣ας τ̣ῆ̣ι ὁ̣δ̣ῶ̣ι καὶ [------] ἐ[πιβε]βηκότας συγ[χωρεῖ]-
ν ἕκαστον κατὰ τὸ αὐτοῦ καὶ ὁ̣δ̣ο̣π̣ο̣ι̣ῆ̣σ̣α̣ι̣ -- ΚΑΘ[.]ΗΝ τῆς ὁδοῦ ταῖς κατὰ τὴν Ε[-- τ]-

[ἠ]ν ἐγ Γενδέρρωι ὡρισμέν̣[ην . . . . ± 16 . . . . . .]ΚΑΘΗ[.] κατὰ τὰ καθ’ ἕκαστα·— [τὴν (;)]
ἐκ Κύρρου ἐπὶ Γυρβέαν ὁδὸν ἄγουσαν εἶναι τριά[κ]αινον διὰ παντὸς τὸ εὖρος, τοὺς δὲ
ὠνοῦντας τῆι ὁδῶι ταύτηι καὶ ἐπιβεβηκότας συγχωρεῖν ἕκασ[τ]ον κατὰ τὸ αὐτ[οῦ καὶ]
ἀποδιδόναι τῆι ὁδῶι κατὰ τὰ μέτρα τὰ γεγραμμένα καὶ τοὺς μὲν (;) καθ’ ἕκαστο[ν κ]-
ατὰ τὸ αὐτοῦ τῆι ὁδῶι· — καὶ τὴν ἐκ Κύρρου ἄγουσαν ὁδὸν διὰ Γενδέρρου καὶ δι-
ὰ̣ Γενδερραίας εἰς Νέαμ Πόλιν εἶναι τριάκαινον τὸ εὖρος διὰ παντός, τοὺς δὲ [.]Μ̣[-- (;)]
ὠνοῦντας τῆι ὁδῶι ταύτηι συγχωρεῖν ἕκαστον κατὰ τὸ αὐτοῦ καὶ ὁδοπ[ο]ήσαντας [μὴ ἐ]-
χθεῖναι κατὰ τὸ αὐτοῦ τῆι ὁδῶι· — [. . .] τὰ̣ς ἄλλας vac. ὁδοὺς Α̣Ρ̣Χ̣ΕΓ̣Ι[. . .] εἴσω <I> καὶ τ-
ὰ̣ς ἐν τῆι Γενδερραίαι εἶναι διακαίνους κατὰ τ̣ὴ̣ν̣ κώμη[ν] καὶ διὰ τῶν γεωργουμ[έν]-
ων καὶ τὰς συγκεκλειμένας ἀνοιχθῆναι Ο̣Κ̣[.]ΑΙ[.] τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς ἑτέρας Κ̣Α̣Ι̣Χ̣Ο̣
καὶ τὰς συγκεκλειμένας ἀνοιχθῆναι τὰς ὁδούς. — Υ̣[.]ΣΑΡΑΣ — Μενέλαον
Αὐγεάτα, Τίταλον Δωροθέου — Ἄ[λκ]ιμον Μενεκρ̣ά̣τ̣[ους], Ἀ̣λ̣έ[ξ]α̣νδρον Ο̣Υ̣[---]
Ἄτταλον Ἀγελάου —τέκτονας— Ι̣Ω̣Ν̣Α̣Ρ̣Ο̣Υ̣Λ̣Γ̣[. . . . . ± 11 . . . . .]ΟΥ[.]Τ̣Ε̣Σ̣[. . .]Τ̣Α̣Σ̣[.]Κ̣Α̣Ρ̣Ι̣[.]
ἀναγράψαι τὰ ὁρισθέντα τοῖς ὁρισταῖς· — τὴν ὁδὸν τ̣ῆ̣ς̣ π̣ό̣λ̣ε̣[ως . . . 7 . . .] ἀνέ̣ρ̣γ̣ο̣υ̣ — τ-
[ο]ῦ καὶ διὰ τῆς Γενδερραίας εἶναι τετράκαινον [. . . . . ± 13 . . . . . .] τὸν ἐπιβεβηκότα —
(τ)ῆ̃(ς ὁδ)οῦ τῶι προσκηνί̣ω̣ι Ἀρχέπολιν ἀνελεῖν τὸ πρό[δ]ομον, τοῦ δὲ πρ̣ω̣ι̣[κοδο]-
μημένου τῆς οἰκίας συμμένειν [.]Ω[.]ΤΟΥΣΑ̣ [. . . . 7 . . .]Ι̣ Ο[. .] ὠικοδόμη̣[σε (;)]-
ν κατὰ κεφαλὴν πόδ[ας] ἐννέ̣α̣ μῆκος Μ̣[. . . 5 . .]Ε[. . . . . ± 16 . . . . . .]ΤΡΑ[--]-
να τὸ πρόδομον τοῦ καπηλείου ἀνελεῖν ὃ [. . . . . 10 . . . . .]Η[. . .]Ο̣ΕΚ̣ΠΕΣΑΙΑ
ΟΥΣ λαούς· — Λυσανίαν, Πώμ̣φιλον, Βροτάχαν [. . . . . ± 15 . . . . . .] ἐπεβεβήκ[εσαν]
τῆς ὁδοῦ κατὰ κεφαλὴν πόδας τρεῖς μῆκο[ς . . . . 7 . . .]Α̣Ρ̣Ω̣[. . . .]ΕΙΛΟΚ̣Ο̣[. . .]·
Ἀμύνταν συναγαγεῖν τὴν ἑρκάνην Ο̣ [. . . 6 . . .] τῆς ὁδοῦ Τ̣[. . . 5 . .] π̣ροσεπεβ[εβήκει πόδ]-
ας δύο· — καὶ Ἀχαιὸν συναγαγεῖν τὴν ἑρκ̣ά̣νη̣ν̣· — Ο̣Ρ̣Ι̣[.]Ν̣Ω̣[. . .]Ε̣[. . .]ΕΙΝ̣— Μ̣ε̣[νέ]-
δημον ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον τοῦ καπηλείου ΗΔ̣[. . .]Τ̣Ρ̣[. . 4 . .]· — Παρμέ-
νοντα ἀνελεῖν τὸ πρόδομον ὡς [.]Χ̣Ο̣[. . . . 8 . . . .]ΤΟΥ[. . . 6 . . . τὴν] σκάπετον
τοὺς Φιλίππου συγχῶσαι· — Φιλώταν συναγαγεῖν τὴν ἑρκάνην καὶ τὰς (;) θύρας
ὀρθὸν τῆι ἑτέραι ἑρμᾶι καὶ [. .]ΜΟ[.]· — ΑΝΕ[.]Λ[. . . . . ± 12 . . . . . .]ΑΚΙ[.] τὸ προσκήνι-
ον ὃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς· — τὸ προσκήνιον ἀνελεῖν ὃ ἐπεβεβήκει
τ̣ῆς ἀγορᾶς· — Εὐηθίδην ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον ὃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγο-
ρᾶς· — Φίλιππον Ἀερόπο̣υ̣ [. . . . 8 . . . . ἀνε]λεῖν [κ]αὶ [. . . 6 . . .]α̣ ἃ ἐπεβεβήκ-
ει τῆς ἀγορᾶς παρὰ πάντας· — Συμμίαν τὸ προσκήνιον ἀνελεῖν ὃ ἐπεβεβήκει τ-
ῆς ἀγορᾶς· — Πολέμωνα ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον [. .]ΤΟΗ̣Κ̣Ο̣Σ ἐπὶ τῆς ἀγο̣-
ραίας θύρας· — Λ̣εοννᾶ̣τ̣ον (;) ἀνελεῖν τὸ προσκήνιο̣ν̣ κατὰ̣ τ̣ὰ̣ κ̣α̣π̣η-
λ̣εῖα, ὃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς·— Κριτόβουλον ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον το-
ῦ καπηλείου ὃ̣ ἐ̣π̣ε̣β̣ε[β]ήκει τῆς ἀγορᾶς· — Καλλιφῶντα συναγαγεῖν τὴν ἑρ-
κάνην ἣ̣ δ̣ι̣ακαίνου ἐ̣ΐσω ἐπεβεβήκει τῆς ὁδοῦ· — Ποσείδιππον [.]Α̣Ρ̣[. .]Ο̣Δ̣Ο̣
[ἀ]νελεῖν τὰ προσκήνια τῶγ̣ κ̣α̣π̣η̣λ̣ε̣ί̣ω̣ν̣ ἃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς· — Ἀγάθων-
[α] ἀνελεῖν τὸ κ̣απρεῖον ὡς ἔχει τὸ προσοικοδομη[θέ]ν· — τὸ καπη[λεῖον ---]
[.]Λ̣ΑΝ ἀνελεῖν τὸμ φραγμὸν εἰς ὀρθὸν κατὰ τ[ῆς] οἰκ[ί]ας ᾗ̣ ἐπεβεβή̣κ̣ε̣ι̣ τ̣ῆ̣ς̣ ὁ̣δ̣ο̣ῦ̣ [το (;)]-
[ῦ θ]εάτρου· — Εὔνομον τὴν ἑρκάνην ἀνελε̣ῖ̣ν̣ εἰς ὀρθὸν τῆς ἀγ[ορᾶς (;) . . .]· — ἑ̣ρ̣κ̣ά̣ν̣η̣[ν]
[. .] κοινόν· — τὴν σκάπετον συγχῶσαι κατὰ τῶ̣ν̣ Ν̣Α̣[. . 4 . .]ΣΟ[. .]Μ[. . 4 . .]ΚΑΤΑΤΟ
[. . 4 . .]ΑΒΛΑΨΕΙΑΝ τὴν σκάπετον [.]Λ[----------]Ν̣Ο̣·—Ο[. . 4 . .]ΑΓΡΟΣ̣[.]

[. . . [5] . .]ΟΣ ṭ̓ὴν ἑρκάνην ἀν[ελεῖν (;) ----------]Ṣ̓ΕḬΑΝ̣[. .]
[----------

Στ. 5: Τὸ πρῶτο γράμμα μετὰ τὸ πρῶτο χάσμα εἶναι πῖ ἢ μῦ. Στ. 6: *Ἴσως διαγρά[ψαι (;)]* ἢ *διάγρα[μμα]* [;] *ὁ̣δ̣[ῶ]ν̣*. Στὸ τέλος τοῦ στίχου ἴσως *[ἀπὸ τῶν ὅρων]·* βλ. στὰ σχόλια. Στ. 9: *Γένδερρον [--- πρὸ (;)] μη[νὸς --- (;)]*. Στ. 26, τέλος: ἡ παῦλα πιθανὸν ἔχει χαραχθεῖ κατὰ λάθος ἀπὸ τὸν χαράκτη, καθὼς δὲν διακόπτεται τὸ νόημα. Στ. 27, ἀρχή: Ἡ ἄτεχνη χάραξη καθιστᾶ τὰ γράμματα ἄκρως δυσδιάκριτα. Στ. 31: *Πώμφιλον*, μᾶλλον χαρακτικὸ λάθος ἀντὶ *Πάμφιλον*. Στ. 51-52: Ἡ παῦλα στὸ τέλος τοῦ στ. 51 καὶ ἐκείνη στὴν ἀρχὴ τοῦ στ. 52 δὲν δικαιολογοῦνται ἀπὸ τὸ κείμενο.

Ἡ κατανόηση τῆς ἐπιγραφῆς δυσχεραίνεται ἀπὸ τὴν ἀπώλεια τοῦ τελευταίου μέρους της καὶ ἀπὸ τὴν βλάβη ποὺ ἔχει ὑποστεῖ ἡ κύρια ὄψη τοῦ λίθου, ἰδιαίτερα δὲ τὸ ἄνω δεξιὸ τμῆμα της, ἀπὸ τὴν φθορὰ καὶ τὴν ἐπικάθιση ἰζημάτων. Ἐπὶ πλέον, τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ μνημεῖο ἔχει ἐπαναχρησιμοποιηθεῖ καὶ ἐνδεχομένως μεταποιηθεῖ δὲν ἐπιτρέπει τὴν συναγωγὴ ἀσφαλῶν συμπερασμάτων σχετικὰ μὲ τὴν φύση καὶ ἀρχικὴ θέση του. Λεπτομερέστερα:

Α. Στοὺς τέσσερες πρώτους σωζόμενους στίχους μόνον δύο λέξεις μποροῦν νὰ ἀποκατασταθοῦν καὶ ἑπομένως τὸ νόημά τους παραμένει ἀδιάγνωστο. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ πέμπτου στίχου τὸ ἀργότερο ἀρχίζει περιγραφὴ ἀνταλλαγῆς ὅρκων ἡ ὁποία ἐκτείνεται ἕως καὶ τὸν δέκατο στίχο. Τὸ ρῆμα *ὄμνυμι* ὑπὸ τὸν τύπο *ὀμνύτωσαν* ἐμφανίζεται δύο φορές (στ. 5 καὶ 7-8): γίνεται λόγος γιὰ *ἐπάνω χρόνους* (ἡ φράση μαρτυρεῖται συχνὰ σὲ δημόσια ἐπιγραφικὰ κείμενα στὰ ὁποῖα γίνεται μία ἐπίσημη ἐξιστόρηση τοῦ παρελθόντος· βλ. π.χ. *Δῆμος Ραμνοῦντος* II 52· *FD* III 2, 91· *SEG* 37 [1987] 589· *I. Priene* 28) καὶ γιὰ τὴν περιγραφὴ ἢ ὁριοθέτηση –*διαγρά[ψαι (;)]* ἢ *διάγρα[μμα]* (;) *ὁ̣δ̣[ῶ]ν̣* (;)–, ἀλλὰ πιθανῶς καὶ τῆς χώρας τῆς Κύρρου, διότι στὸν ἑπόμενο στίχο διαβάζομε *[ἀπὸ τῶν ὅρων (;)] τούτων εἶναι τὴγ χώραν τὴν Κυρραίων*. Εἶναι ἑπομένως πιθανὸν ὅτι ἡ ὁρκωμοσία ἀποσκοποῦσε στὴν ἐπισημοποίηση συνθήκης, ὅπως π.χ. ὁ συνοριακὸς διακανονισμὸς μεταξὺ τῆς πόλεως Χαράδρου καὶ τοῦ Κοινοῦ τῶν Ἠπειρωτῶν (*SEG* 35 [1985] 665· πρβλ. *SEG* 49 [1999] 635 μὲ περαιτέρω βιβλιογραφία). Φαίνεται ὅτι ἀκολουθοῦν λεπτομέρειες γιὰ τὸν τόπο καὶ τὸν χρόνο ἀνταλλαγῆς τῶν ὅρκων: ἀναφέρεται ἴσως τὸ ἱερὸ τῆς Ἀθηνᾶς (στ. 8: *[ὀμ]νύτωσαν δὲ ἐν τῶι [ἱερ]ῶι Ἀ[θη]νᾶς [;]*) καὶ ὅτι, ὅσον ἀφορᾶ τὴν Γένδερρο, ἡ ὁρκωμοσία πρέπει νὰ γίνει πρὶν ἀπὸ κάποιον μῆνα (στ. 9: *[--- πρὸ (;)] μη[νὸς --- (;)]*), τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα δὲν διατηρεῖται, ὅσον δὲ ἀφορᾶ τὴν Κύρρο (στ. 9: *κατὰ [δὲ Κύ]ρρ[ον (;)]*) κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρὶν ἀπὸ μιὰν ἄλλην ἡμερομηνία, ἡ ὁποία οὔτε αὐτὴ διατηρεῖται· διαφορετικὰ ἡ συνθήκη θὰ εἶναι ἄκυρη γιὰ πάντοτε (στ. 9-10: *[ἄ]κυρος διὰ παντός*).

Β. Οἱ στίχοι 10 ἕως 22 ἀφοροῦν τοὺς ἐμπόρους ποὺ πωλοῦν τὰ ἐμπορεύματά τους κατὰ μῆκος τῶν ὁδῶν (στ. 10: *τοὺς δὲ ὠνο[ῦν]τας τῆι ὁδῶι*) καὶ τὶς καταπατοῦν (*ἐ[πιβε]βηκότας*). Αὐτοὶ διατάσσονται νὰ ἀποχωρήσουν (*συγ[χωρεῖ]ν*) καὶ νὰ τὶς ἀποκαταστήσουν στὴν πρότερή τους κατάσταση (*ὁδοποιῆσαι*, μὲ τὴν ἔννοια «καθιστῶ τὴν ὁδὸ βατή») κατὰ τὴν συμφωνία ποὺ ὁρίσθηκε στὴν Γένδερρο καὶ κατὰ περίπτωσιν:

1. Τὸ πρῶτο τμῆμα (στ. 12-13), ποὺ ὁδηγεῖ ἀπὸ τὴν Κύρρο στὴν Γυρβέα νὰ ἔχει πλάτος τριῶν ἀκαινῶν (τριάντα ποδῶν) καθ’ ὅλο του τὸ μῆκος (*τριά[κ]αινον διὰ παντὸς τὸ εὖρος*), οἱ δὲ ἔμποροι ποὺ ἔχουν καταπατήσει τὸ ὁδόστρωμα νὰ ἀποχωρήσουν καὶ καθένας ἐξ αὐτῶν νὰ ἀποδώσει κατὰ τοὺς συμφωνηθέντες γραπτῶς ὅρους τὸν χῶρο ποὺ ἀνήκει στὴν ὁδό.

2. Τὸ δεύτερο τμῆμα (στ. 16-17), ποὺ ὁδηγεῖ ἀπὸ τὴν Κύρρο στὴν Νέα Πόλι διὰ τῆς Γενδέρρου καὶ τῆς χώρας τῆς Γενδέρρου, νὰ ἔχει ἐπίσης πλάτος τριῶν ἀκαινῶν καθ' ὅλο του τὸ μῆκος, ὅσοι δὲ ἔχουν καταπατήσει τὸ ὁδόστρωμα νὰ ἀποχωρήσουν καὶ ἀφοῦ τὸ ἀποκαταστήσουν νὰ μὴν ἐκθέτουν τὰ ἐμπορεύματά τους ἐπάνω σ' αὐτό.

3. Ἐν συνεχείᾳ (στ. 17-22) διατάσσεται οἱ ἄλλες ὁδοὶ τῆς χώρας τῆς Γενδέρρου νὰ ἔχουν πλάτος δύο ἀκαινῶν (εἴκοσι ποδῶν) καὶ κατὰ μῆκος τῆς κώμης καὶ κατὰ μῆκος τῶν καλλιεργειῶν καὶ ἐπὶ πλέον νὰ ἀνοιχθοῦν ὅλες οἱ ἀποκλεισμένες ὁδοί.

Γ. Οἱ στίχοι 22-50 περιλαμβάνουν κατ' ἀρχάς (στ. 22-25) κατάλογο πέντε ἀτόμων τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζονται ὡς *τέκτονες* καὶ τὰ ὁποῖα ἔχουν ἐντολὴ νὰ ἀναγράψουν τὶς ὁδηγίες ποὺ ἔχουν δοθεῖ στοὺς γεωμέτρες (στ. 25: *τὰ ὁρισθέντα τοῖς ὁρισταῖς*), πιθανώτατα μὲ ἐντολεῖς τὰ δύο ἐμπλεκόμενα μέρη. Ἐντύπωση προκαλεῖ ὁ ὀνομαστικὸς κατάλογος τῶν τεκτόνων, τὰ καθήκοντα τῶν ὁποίων ἴσως ὑπερέβαιναν τὴν ἀναγραφὴ τοῦ παρόντος κειμένου και περιελάμβαναν ἕνα εὐρύτερο κατασκευαστικὸ πρόγραμμα.

Δ. Οἱ ἀναγραφόμενες ὁδηγίες (στ. 25 κ.ἑ.) παρατίθενται ἐν συνεχείᾳ:

1. Ἡ ὁδὸς τῆς πόλεως, καθὼς καὶ ἡ ὁδὸς διὰ μέσου τῶν χέρσων ἀγρῶν (στ. 25: *ἀνέργου*) καὶ τῆς χώρας τῆς Γενδέρρου νὰ ἔχει πλάτος τεσσάρων ἀκαινῶν (στ. 25-26).

2. Ὁ Ἀρχέπολις, ποὺ εἶχε καταπατήσει τὸ ὁδόστρωμα μὲ τὴν κατασκευὴ *προσκηνίου*, νὰ καταστρέψει τὸ προστέγασμα, ἀλλὰ τὸ οἰκοδομημένο τμῆμα τῆς οἰκίας του νὰ παραμείνει (στ. 26-28).

3. Οἱ στίχοι 28-30 δὲν μποροῦν νὰ ἀναγνωσθοῦν σὲ βαθμὸ ποὺ νὰ ἐπιτρέπει τὴν ἀποκατάσταση νοήματος. Φαίνεται ὅτι κάποιος, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα δὲν σώζεται καὶ ὁ ὁποῖος ἔχει κατασκευάσει κάτι κατὰ μῆκος τῆς κορυφῆς τῆς στέγης (;) ἑνὸς κτίσματος (*κατὰ κεφαλήν*) ἐπὶ ἐννέα πόδες, ὑποχρεοῦται νὰ καταστρέψει τὸ προστέγασμα τοῦ καταστήματός του.

4. Στὴν ἀρχὴ τοῦ στίχου 31 διαβάζεται ἡ λέξη *λαούς*, ποὺ παραπέμπει σὲ κατηγορίες ἐξαρτημένων πληθυσμῶν καὶ μὲ τὴν ὁποία κλείνει τὴν φράση ἡ ὁποία ἀρχίζει στὸν προηγούμενο στίχο. Ἔπειτα ἀπὸ μία διαχωριστικὴ παῦλα παρατίθενται τὰ ὀνόματα τριῶν ἀτόμων –Λυσανίας, Πάμφιλος, Βροτάχας– ποὺ εἶχαν καταπατήσει τὸ ὁδόστρωμα ἐπὶ τρεῖς πόδες καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ζητεῖται νὰ ἐπανορθώσουν. Στὴν συνέχεια τοῦ κειμένου (στ. 33-54) σώζονται ἄλλες εἴκοσι τουλάχιστον ἀνάλογες παρεμβάσεις:

- Ὁ Ἀμύντας νὰ συνάξει τὸν φράκτη ποὺ εἶχε καταπατήσει τὸ ὁδόστρωμα ἐπὶ δύο πόδες.
- Ὁ Ἀχαιὸς νὰ συνάξει τὸν φράκτη του.
- Ὁ Μενέδημος νὰ καταστρέψει τὸ *προσκήνιον* τοῦ καταστήματός του.
- Ὁ Παρμένων νὰ καταστρέψει τὸ προστέγασμα κάποιας κατασκευῆς τῆς ὁποίας ἡ περιγραφὴ δὲν σώζεται.
- Δὲν εἶναι σαφὲς ἂν ἡ ἐντολὴ γιὰ πρόσχωση μιᾶς τάφρου ἀπὸ τοὺς κληρονόμους (;) τοῦ Φιλίππου ἀποτελεῖ συνέχεια τῆς ἐλλιπῶς σωζόμενης προηγούμενης ἐντολῆς ἢ ἂν ἀποτελεῖ χωριστὴ ἐντολὴ ποὺ ἀφορᾶ ἄλλο ἄτομο τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα δὲν σώζεται.
- Ὁ Φιλώτας νὰ συνάξει τὸν φράκτη καὶ τὶς θύρες ποὺ εἶναι κάθετες *τῆι ἑτέραι ἑρμᾶι*. Ὁ ὅρος *ἑρμᾶ*, θηλυκοῦ γένους ἐδῶ, εἶναι προβληματικός. Μὲ τὸ νόημα τῆς ἑρμαϊκῆς στήλης ἡ λέξη εἶναι ἀρσενικοῦ γένους· ἐξ ἄλλου, θὰ ἦταν παράδοξο θύρες να περιγράφονται ὡς κάθετες σὲ ἑρμαϊκὴ στήλη. Τὸ θηλυκὸ *ἑρμὴ* ἀπαντᾶ μόνον σὲ γλῶσσα τοῦ Ἡσυχίου («ἔξοδος») καὶ σὲ ἐπιγραφὴ τῶν Διδύμων (*I. Didyma* 486, στ. 26), μὲ ἀβέβαιη σημασία.

- Ἕνας ἄλλος τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα δὲν σώζεται νὰ καταστρέψει τὸ προσκήνιο ποὺ εἶχε καταπατήσει τὸν χῶρο τῆς ἀγορᾶς.

- Ἕνας ἄλλος τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα δὲν σώζεται νὰ καταστρέψει τὸ προσκήνιο ποὺ εἶχε καταπατήσει τὸν χῶρο τῆς ἀγορᾶς.

- Ὁ Εὐηθίδης νὰ καταστρέψει τὸ προσκήνιο ποὺ εἶχε καταπατήσει τὸν χῶρο τῆς ἀγορᾶς.

- Ὁ Φίλιππος τοῦ Ἀερόπου νὰ καταστρέψει κάτι τοῦ ὁποίου ἡ περιγραφὴ δὲν σώζεται καὶ τὰ προσκήνια (;) ποὺ εἶχαν καταπατήσει τὸν χῶρο τῆς ἀγορᾶς περισσότερο ἀπὸ ὅλους (;).

- Ὁ Συμμίας νὰ καταστρέψει τὸ προσκήνιο ποὺ εἶχε καταπατήσει τὸν χῶρο τῆς ἀγορᾶς.

- Ὁ Πολέμων νὰ καταστρέψει τὸ προσκήνιο τὸ ὁποῖο εἶχε προκαλέσει ἢ πάθει κάτι ἀδιάγνωστο στὴν θύρα τῆς ἀγορᾶς.

- Ὁ Λεοννᾶτος νὰ καταστρέψει τὸ προσκήνιο κατὰ μῆκος τῶν καταστημάτων τὸ ὁποῖο εἶχε καταπατήσει τὸν χῶρο τῆς ἀγορᾶς.

- Ὁ Κριτόβουλος νὰ καταστρέψει τὸ προσκήνιο τοῦ καταστήματός του ποὺ εἶχε καταπατήσει τὸν χῶρο τῆς ἀγορᾶς.

- Ὁ Καλλιφῶν νὰ συνάξει τὸν φράκτη ποὺ εἶχε καταπατήσει τὴν ὁδό (τῆς ἀγορᾶς;) κατὰ δύο ἄκαινες.

- Ὁ Ποσείδιππος νὰ καταστρέψει τὰ προσκήνια τῶν καταστημάτων ποὺ εἶχαν καταπατήσει τὸν χῶρο τῆς ἀγορᾶς.

- Ὁ Ἀγάθων νὰ καταστρέψει τὸ χοιροστάσιο ποὺ εἶχε προστεθεῖ στὸ κατάστημά του (;). *Καπρεῖον* εἶναι λέξη ἀμάρτυρη ἀλλοῦ, ἀλλὰ *καπρὼν* μαρτυρεῖται στὸ ἱερὸ τοῦ Ἀπόλλωνος στὴν Δῆλο (*IG* XII 2, 154, στ. 41).

- Ὁ *δεῖνα* νὰ καταστρέψει τὸ χώρισμα ποὺ εἶναι κάθετο στὴν οἰκία ἡ ὁποία εἶχε καταπατήσει τὴν ὁδὸ τοῦ θεάτρου.

- Ὁ Εὔνομος νὰ καταστρέψει τὸν φράκτη ποὺ εἶναι κάθετος στὴν ἀγορά.

- Στοὺς τρεῖς τελευταίους στίχους, ποὺ ἔχουν ὑποστεῖ σοβαρὴ φθορά, γίνεται λόγος γιὰ κατάχωση τάφρων καὶ γιὰ καταστροφὴ φρακτῶν.

Συγκεφαλαιώνοντας, οἱ σωζόμενες πρόνοιες τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ δημόσιου κειμένου τῆς Κύρρου διαρθρώνονται σὲ τέσσερα μέρη. Τὸ πρῶτο περιλαμβάνει τὶς διατάξεις ποὺ ὁρίζουν τὸ πλαίσιο τοῦ νομοθετήματος καὶ περιγράφουν τὶς διαδικασίες τῆς θέσεώς του σὲ ἰσχύ. Τὸ νομοθέτημα θὰ κυρωθεῖ μὲ ἐπίσημη ὁρκωμοσία ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τῆς Κύρρου καὶ τῆς Γενδέρρου, τὰ ὅρια τῆς χώρας τῶν ὁποίων ἔχουν ὁριοθετηθεῖ. Καθὼς σκοπὸς τοῦ μεγαλύτερου μέρους τοῦ σωζόμενου κειμένου εἶναι νὰ ἀποκαταστήσει στὴν ἀρχική τους χρήση τοὺς δημόσιους χώρους, ἰδίως δὲ τὶς ὁδοὺς ποὺ ἔχουν καταπατηθεῖ ἀπὸ ἰδιῶτες, εἶναι εὔλογη ἡ ὑπόθεση ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ δημοσιευόμενου ἐδῶ κειμένου ἀποτελεῖ τὴν κατακλεῖδα μιᾶς εὐρύτερης, διμεροῦς συμφωνίας, τὸ κυρίως κείμενο τῆς ὁποίας θὰ ἦταν χαραγμένο σὲ παρακείμενο (ἢ ὑπερκείμενο) ἀρχιτεκτονικὸ μέλος, καὶ τῆς ὁποίας παράρτημα ἀποτελοῦν οἱ σωζόμενες πρόνοιες.

Στὸ δεύτερο μέρος δηλώνονται οἱ κύριοι ὑπεραστικοὶ ἄξονες, ὁρίζεται τὸ πλάτος τους, οἱ δὲ ἐμπορευόμενοι ποὺ τοὺς ἔχουν καταπατήσει καλοῦνται νὰ τοὺς ἀπελευθερώσουν. Οἱ ὁδοὶ ποὺ συνδέουν τὴν Κύρρο καὶ τὴν Γένδερρο μὲ τὶς γειτονικὲς πόλεις Γυρβέα καὶ Νεάπολι πρέπει νὰ ἔχουν πλάτος τριῶν ἀκαινῶν (τριάντα ποδῶν), ἐνῷ οἱ ἄλλες, δηλαδὴ οἱ δευτερεύουσες ὁδοί, θὰ πρέπει νὰ ἔχουν πλάτος δύο ἀκαινῶν (εἴκοσι ποδῶν), μία δὲ ἰδιαίτερη ὁδὸς ποὺ

διασχίζει τὴν Κύρρο (;) καὶ τὴν χώρα τῆς Γενδέρρου θὰ ἔχει κατ' ἐξαίρεσιν πλάτος τεσσάρων ἀκαινῶν (σαράντα ποδῶν).

Ἀκολουθεῖ ἕνα τρίτο μέρος στὸ ὁποῖο ὀνομάζονται οἱ τέκτονες ποὺ ἐπιφορτίζονται μὲ τὴν ἀναγραφὴ τῶν μέτρων ποὺ θὰ πρέπει νὰ ἐφαρμόσουν οἱ γεωμέτρες.

Τὸ τέταρτο καὶ τελευταῖο μέρος συνίσταται στὸν ἐξατομικευμένο κατάλογο τῶν ἐν λόγῳ μέτρων. Οἱ δημόσιοι χῶροι ποὺ ἀπελευθερώνονται καὶ ἀποδίδονται στὴν πρότερη χρήση τους εἶναι, στὸ σωζόμενο τουλάχιστον τμῆμα τοῦ κειμένου, οἱ ὁδοὶ τοῦ ἀστικοῦ κέντρου καὶ ἡ ἀγορά. Οἱ καταπατήσεις συνίστανται σὲ παράνομες κατασκευὲς προπετασμάτων (*προσκηνίων*) καὶ προστεγασμάτων (*προδόμων*) ποὺ θὰ πρέπει νὰ καταστραφοῦν, σὲ κατασκευὲς φρακτῶν καὶ χωρισμάτων (*ἐργανῶν* καὶ *φραγμῶν*) ποὺ θὰ πρέπει νὰ ἀφαιρεθοῦν, στὴν ἐκσκαφὴ τάφρων ποὺ θὰ πρέπει νὰ καταχωσθοῦν. Ἀναφέρεται μάλιστα καὶ ἕνα παράνομο χοιροτροφεῖο, ποὺ θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ καταστραφεῖ.

Ἡ μεγάλη ἐπιγραφὴ τῆς Κύρρου ἐντάσσεται σὲ σειρὰ ἀνάλογων φιλολογικῶν καὶ ἐπιγραφικῶν κειμένων, γιὰ τὰ ὁποῖα βλ. τὴν ἀναλυτικὴ δημοσίευση στὰ *CRAI*. Μεταξὺ τῶν πρώτων καταλέγονται τὰ χωρία τῶν *Νόμων* τοῦ Πλάτωνος περὶ τῶν *ἀστυνόμων* (763c καὶ 779c), καθὼς καὶ ἐκεῖνο τῆς *Ἀθηναίων Πολιτείας* (50.2) τοῦ Ἀριστοτέλους (πρβλ. καὶ [Ἀριστ.], *Οἰκονομικός* 2.2.4 [1347a 4-8]). Ἀπὸ τὰ ἐπιγραφικὰ κείμενα τὸ συναφέστερο εἶναι ὁ ἀστυνομικὸς νόμος τῆς Περγάμου (*OGIS* 483 [*SEG* 13 (1956) 521], στ. 24-28 καὶ 61-76) τοῦ 2ου αἰ. μ.Χ., ὁ ὁποῖος περιλαμβάνει διατάξεις γιὰ τὸ πλάτος τῶν ὁδῶν καὶ γιὰ τὴν ἀπαγόρευση ἐκσκαφῆς τάφρων ἐπὶ τῶν ὁδῶν καθὼς καὶ τῆς μὲ οἱονδήποτε ἄλλον τρόπο καταπατήσεως τῶν ὁδικῶν ἀρτηριῶν. Γίνεται καὶ ἐκεῖ διάκριση μεταξὺ τῶν *λεωφόρων* πλάτους τουλάχιστον εἴκοσι πήχεων καὶ τῶν ἄλλων ὁδῶν πλάτους τουλάχιστον ὀκτὼ πήχεων, δηλαδὴ τριάντα καὶ δώδεκα ποδῶν ἀντίστοιχα (πρβλ. ἐπίσης Duchêne, *Stèle* 18-20, στ. 36-38· *IG* II^2 1180· *Dig.* 43.10.1-2, καὶ τὶς μελέτες τῶν D. Hennig, *Chiron* 25 [1995] 235-82· Kl. Zimmermann, στὸ *Stuttgarter Kolloquium* 181-86, καὶ Y. Lolos, *Glotta* 79 [2003] 137-74). Εἶναι ἐνδιαφέρον ὅτι οἱ ὁδοὶ τοῦ ἀστικοῦ κέντρου τῆς ἑλληνιστικῆς Πέλλας φαίνεται νὰ χρησιμοποιοῦν τὸ ἴδιο μέτρο μὲ ἐκεῖνο ποὺ καταγράφεται στὸ παρὸν ψήφισμα: κατὰ τὸν Ἰ. Ἀκαμάτη (βλ. σχετικὰ στὴν Εἰσαγωγὴ τῆς Πέλλας), ὁ πλατύτερος κεντρικὸς δρόμος τῆς Πέλλας εἶχε πλάτος 15 μ. (ἄρα περ. πέντε ἀκαινῶν), καὶ οἱ λοιποὶ πλάτος 9 καὶ 6 μ. (δηλαδὴ περ. τριῶν καὶ δύο ἀκαινῶν ἀντίστοιχα).

Παρὰ τὴν ὕπαρξη παράλληλων κειμένων, ἡ κατανόηση τῆς ἐπιγραφῆς παρουσιάζει προβλήματα, ἀκόμη καὶ ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχουν δυσκολίες ἀναγνώσεως. Τὶ σημαίνει *οἱ ὠνοῦντες τῆι ὁδῶι*; Ἡ δοτικὴ ἔχει τὴν ἔννοια τοῦ μέσου («πωλοῦντες διὰ τῆς ὁδοῦ»); Πράγματι, στὴν συνέχεια οἱ ἐμπόρευόμενοι τῶν ὑπεραστικῶν ὁδῶν διακρίνονται ἀπὸ τοὺς καταστηματάρχες ποὺ ἀσκοῦν τὸ ἐπάγγελμά τους σὲ ἀστικὸ κέντρο. Οἱ πρῶτοι διατάσσονται ἁπλῶς νὰ ἀποχωρήσουν ἀποκαθιστώντας τὴν ὁδὸ στὴν ἀρχικὴ χρήση της, ἐνῷ οἱ δεύτεροι ὑποχρεώνονται ἐπὶ πλέον νὰ καταστρέψουν αὐθαίρετα προσκτίσματα σὲ ὑπάρχοντα οἰκοδομήματα. Συνάγεται ὅτι *οἱ ὠνοῦντες τῆι ὁδῶι* εἶναι οἱ *σκηνῖται* ποὺ μνημονεύει ὁ Ἁρποκρατίων (λ. *σκηνίτης*), οἱ ὁποῖοι ἀσκοῦσαν τὸ ἐπαγγελμά τους σὲ πρόχειρες κατασκευές, ὅπως αὐτὲς ποὺ ἀπαντοῦν κατὰ μῆκος ὑπεραστικῶν ὁδῶν ἀκόμη καὶ σήμερα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν κατανόηση τεχνικῶν ὅρων, ἡ ἐπιγραφὴ τῆς Κύρρου θέτει καὶ ἕνα δυσεπίλυτο νομικὸ καὶ ἱστορικὸ ζήτημα. Τὸ κείμενο τῆς ἐπιγραφῆς παρουσιάζεται ὡς συνθήκη ποὺ κυρώνεται μὲ ἀνταλλαγὴ ὅρκων μεταξὺ δύο αὐτόνομων ὀντοτήτων, τῆς Κύρρου καὶ τῆς

Γενδέρρου. Ἐνῷ ὅμως ἡ Κύρρος ἀποκαλεῖται *πόλις* τόσο σὲ φιλολογικὰ κείμενα ὅσο καὶ στὴν ἴδια τὴν ἐπιγραφή, ἡ Γένδερρος χαρακτηρίζεται στὴν ἴδια ἐπιγραφὴ ὡς *κώμη*. Πρόκειται ἐν τούτοις γιὰ ἰδιότυπη κώμη, διότι, ὅπως ἡ Κύρρος κατέχει τὴν *χώραν τὴν Κυρραίων*, ἔτσι καὶ ἡ Γένδερρος κατέχει τὴν δική της χώρα, *τὴν Γενδερραίαν*, οἱ δὲ πολῖτες της ἀποκαλοῦνται μὲ τὸ ἐθνικό τους Γενδέρριοι. Τὸ ἰδιαίτερο αὐτὸ καθεστὼς τῆς Γενδέρρου ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ ἐκεῖνο τοῦ ἀσιατικοῦ της «βλαστοῦ», τῆς Γινδάρου, ἡ ὁποία στὶς φιλολογικὲς πηγές (Στράβ. 16.2.8· Πτολ. 5.15.15, Ἡρωδιανοῦ, *Περὶ καθολικῆς προσῳδίας* 3.1.194· Στεφ. Βυζ., λ. *Κύρρος* καὶ *Γίνδαρα*· Θεοδωρήτου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία* 2.9.3· Ἰωάννης Μαλάλας 347 καὶ 452) χαρακτηρίζεται ἄλλοτε ὡς *κώμη*, ἄλλοτε ὡς *ἀκρόπολις*, ἄλλοτε ὡς *πόλις* καὶ ἄλλοτε ὡς *κωμόπολις*. Ὑπὸ αὐτὸ τὸ φῶς θὰ πρέπει ἴσως νὰ ἑρμηνευθεῖ τὸ λῆμμα τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου (μαρτ. ΚΥΡ 10), *Μανδαραί· μέρος τῆς μακεδονικῆς Κύρρου. Οἱ οἰκήτορες Μανδαραῖοι.* Ἐὰν *Μανδαραί / Μανδαραῖοι* εἶναι λάθη ἀντιγραφῆς ἀντὶ τῶν *Γένδερρος / Γενδερραῖοι*, ἡ ἀπόδοση σ' αὐτὲς μέρους τῆς Κύρρου ἀπὸ τὸν λεξικογράφο δικαιολογεῖται ἀπὸ τὴν ὕπαρξη χώρας τῆς Γενδέρρου, τῆς *Γενδερραίας* τῆς ἐπιγραφῆς, ποὺ εἶναι περιοχὴ διακριτὴ καὶ συγχρόνως μέρος τῆς Κύρρου.

Οἱ λόγοι τοῦ ἰδιαίτερου καθεστῶτος τῆς Γενδέρρου, τὸ ὁποῖο, ἂν γίνει δεκτὸς ὁ συσχετισμός του μὲ ἐκεῖνο τῆς συριακῆς Γινδάρου, θὰ πρέπει νὰ ἀνάγεται σὲ περίοδο προγενέστερη τοῦ μακεδονικοῦ ἀποικιακοῦ ρεύματος πρὸς τὴν Ἀνατολή (πρβλ. τὴν ἀναφορὰ στοὺς *ἐπάνω χρόνους* στὸν στ. 5), πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν στὴν ἱστορία τῆς Κυρρεστικῆς. Ἕνας ἄνισος συνοικισμὸς παρόμοιος μὲ ἐκεῖνον μεταξὺ Στείριος καὶ Μεδεῶνος στὴν Φωκίδα (*Syll.*[3] 647) ἢ μεταξὺ Μαντινείας καὶ Ἐλισσῶνος στὴν Ἀρκαδία (G. J. – M. J. te Riele, *BCH* 111 [1987] 167-90· *IPArk* 9) θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι ἡ αἰτία. Καὶ στὶς δύο περιπτώσεις πρόκειται γιὰ συνενώσεις πόλεων ἄνισης σημασίας: οἱ πολῖτες τῆς μικρότερης γίνονται πολῖτες τῆς μεγαλύτερης, ἐνῷ οἱ χῶρες τῶν δύο πόλεων συγχωνεύονται σὲ μία ἔναντι τρίτων, ἀλλὰ ἐξακολουθοῦν νὰ ὑφίστανται ὅσον ἀφορᾶ ἐσωτερικὲς ὑποθέσεις, ἡ δὲ μικρότερη πόλις ἐπιβιώνει ὡς κώμη.

Ἔστω καὶ ἀκρωτηριασμένη ἡ μεγάλη ἐπιγραφὴ τῆς Κύρρου μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ἀποκτήσομε κάποιαν, ἔστω ἀμυδρή, ἰδέα γιὰ τὴν χαμένη ἐδῶ καὶ δεκαπέντε αἰῶνες πόλη καὶ νὰ φαντασθοῦμε τὸ ἱερὸ τῆς Ἀθηνᾶς, τὶς ὁδοὺς μὲ τὰ παρατεταγμένα κατὰ μῆκος τους καταστήματα, τὴν ἀγορά της μὲ τὸ αὐθαίρετο χοιροστάσιο τοῦ Ἀγάθωνος, τὸ θέατρο καὶ τὴν δυσερμήνευτη *ἑρμά*. Τὰ ὀνομαστικά της δεδομένα ἀποκαλύπτουν τὴν διατήρηση τῶν μακεδονικῶν ὀνομαστικῶν παραδόσεων ποὺ διαιωνίζουν τὰ ὀνόματα Μενέλαος, Ἀγέλαος, Αὐγεάτας, Ἀλέξανδρος, Ἀμύντας, Φιλώτας, Λυσανίας, Ἄτταλος, Βροτάχας, Φίλιππος, Ἀέροπος, Λεοννᾶτος, ἀλλὰ καὶ τὰ «νεωτερικὰ» ἀνθρωπωνύμια ποὺ εἰσάγονται ἀπὸ τὴν Νότιο Ἑλλάδα (Πάμφιλος, Ποσείδιππος) ἢ καὶ ἀπὸ πιὸ ἀπομακρυσμένες περιοχές, ὅπως τὸ σικελικὸ Τίταλος, στὰ ὁποῖα οἱ μεταγενέστερες ἐπιγραφὲς τῆς στενῆς ὄψεως προσθέτουν τὰ κελτικὰ Ἀμβίκατος καὶ Δερκίμαρος (βλ. ἀρ. **402-403**, κατωτέρω). Στὸ πλαίσιο αὐτὸ τῆς δημογραφικῆς ποικιλίας θὰ πρέπει νὰ ἀναζητηθεῖ καὶ ἡ ἑρμηνεία τῆς μεμονωμένης ἀλλὰ ἄκρως ἐνδιαφέρουσας ἀναφορᾶς στοὺς *λαοὺς* στὸν στίχο 31 (βλ. M. B. Hatzopoulos, στὸ *Onomatologos* 363-64).

Γιὰ τὴν ἀποφασιστικὴ συμβολὴ τῆς ἐπιγραφῆς στὴν ἀποκατάσταση τῆς ἱστορικῆς γεωγραφίας τῆς περιοχῆς, βλ. τὶς εἰσαγωγὲς τῶν πόλεων Κύρρου, Νεαπόλεως καὶ Γυρβέας.

Πολύτιμη, τέλος, εἶναι ἡ συμβολὴ τῆς ἐπιγραφῆς στὴν κατανόηση τῆς οἰκονομικῆς, κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς πραγματικότητος στὴν Κύρρο τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ 3ου αἰ. π.Χ. Ἡ ἔντονη οἰκονομικὴ δραστηριότητα λιανικοῦ ἐμπορίου ποὺ ἀποτυπώνεται στὸ κείμενο θὰ

μποροῦσε νὰ ὁδηγήσει στὸ συμπέρασμα ὅτι κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴν ἡ Κύρρος γνώριζε οἰκονομικὴ ἄνθηση. Ἐν τούτοις, ἡ προφανὴς ἀδιαφορία τῶν τοπικῶν ἀρχῶν γιὰ τὴν κατάφωρη καταπάτηση δημοσίων χώρων καὶ ὑπεραστικῶν ὁδῶν ἀπὸ ἰδιῶτες καὶ ἡ μετέπειτα ἐξ ἴσου προφανὴς προσπάθειά τους γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς τάξεως παραπέμπει σὲ περίοδο ἀνασυγκροτήσεως ἔπειτα ἀπὸ περίοδο ἀναρχίας. Ἡ εὐλογοφανέστερη ἱστορικὴ συγκυρία ποὺ θὰ ἑρμήνευε τὶς ἀνωτέρω συνθῆκες εἶναι ἡ φάση ἀνασυγκροτήσεως τοῦ βασιλείου μετὰ τὴν ταραγμένη περίοδο 279-272, μὲ τὶς γαλατικὲς ἐπιδρομές (πρβλ. καὶ τὰ γαλατικὰ στοιχεῖα στὸ ὀνομαστικὸ τῆς Κύρρου· βλ. ἀρ. **402-403**, κατωτέρω), τὴν δυναστικὴ ἀβεβαιότητα καὶ τὴν εἰσβολὴ τοῦ Πύρρου στὴν Μακεδονία.

ΑΝΑΘΗΜΑΤΙΚΕΣ

402. Γιὰ τὴν παροῦσα θέση, τὶς συνθῆκες εὑρέσεως, τὴν περιγραφὴ καὶ τὶς διαστάσεις τοῦ μνημείου, βλ. ἀρ. **401**, ἀνωτέρω. Ἡ παροῦσα ἐπιγραφὴ σὲ μία ἀπὸ τὶς στενὲς πλευρὲς τοῦ μνημείου, δεξιά. Ὕψος γραμμάτων: 0,008-0,025. Διάστιχα: 0,005-0,01.

Ἀ. Κ. Βαβρίτσα, *Ἀρχαία Μακεδονία* II (1973 [1977]) 9 καὶ εἰκ. 9α-β (*BullEpigr* 1978, 288· *SEG* 27 [1977] 258· Γιούνη, *Provincia* 295, ἀρ. 80)· M. B. Hatzopoulos – Lucrèce Gounaroupolou, *CRAI* 2013, 1376-77, ἀρ. 1.

Πρβλ. G. Daux, *BCH* 102 (1978) 621 καὶ *BullEpigr* 1979, 264 (μὲ διόρθωση στὸ πρῶτο ὄνομα)· O. Masson, *EtCelt* 19 (1982) 129-30 (γιὰ τὸ ὄνομα Ἀμβίκατος)· Papazoglou, *Villes* 153· E. Voutiras, *Kernos* 11 (1998) 124-25 (γιὰ τὴν λατρεία τῆς Ἀθηνᾶς στὴν Κύρρο).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 3ου – πρῶτο ἥμισυ 2ου αἰ. π.Χ.

Ἀνναία Ξενάνθου,
ἀπελευθερωθεῖσα ὑπὸ
Ξενάνθου τοῦ Ἀμβικάτου,
Ἀθηνᾶι Κυρρεστίδι.

Στ. 1: *Ἀννδία* Βαβρίτσας· Ἀνναία Daux, λοιποὶ ἐκδότες καὶ ὁ λίθος. Στ. 4: *Ἀθηνᾷ* ὅλοι οἱ λοιποὶ ἐκδότες.

Γιὰ τὴν λατρεία τῆς Ἀθηνᾶς Κυρρεστίδος, βλ. στὴν Εἰσαγωγή, καθὼς καὶ μαρτ. KYP 3.

Ἡ ἐπιγραφὴ δὲν σχετίζεται μὲ ἀνάθεση ἀντικειμένου, ἀφοῦ χαράχθηκε κατὰ τὴν δεύτερη χρήση τοῦ μνημείου· εἶναι ἀναμνηστικὴ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἀνναίας ἀπὸ τὸν κύριό της Ξένανθο. Δὲν εἶναι σαφὲς ἐὰν ἡ ἀπελεύθερη Ἀνναία ἔλαβε ὡς πατρώνυμο τὸ ὄνομα τοῦ πρώην κυρίου της, ποὺ ἦταν ἴσως ὁ φυσικός της πατέρας, ἢ ἦταν θυγατέρα δούλου τοῦ Ξενάνθου, ὁ ὁποῖος εἶχε λάβει τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου του. Ἡ ὁμωνυμία δούλου καὶ κυρίου, συχνὸ φαινόμενο σὲ περιπτώσεις οἰκογενῶν δούλων (πρβλ. Masson, *OGS* I 151) ἀπαντᾶ ἐπανειλημμένα στὴν Λευκόπετρα (βλ. π.χ. *I. Leukopétra* 19, 27, 63, 70, 72, 75) καὶ ἀλλοῦ στὴν Μακεδονία (βλ. π.χ. *EAM* 20, μὲ ταυτόσημη φρασεολογία).

Τὸ ὄνομα Ἀνναία (πρβλ. Ἀνναῖος), ποὺ ἀπαντᾶ σὲ διάφορες περιοχὲς τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου,

εἶναι ἀσαφοῦς προελεύσεως καὶ ἐνδεχομένως ἠχοποίητο (πρβλ. Masson, *OGS* III 160· παλαιότερα [*EtCelt* 19 (1982) 129] ὁ ἴδιος τὸ θεωροῦσε ἰλλυρικό). Τὸ ὁμαλῆς δομῆς ἀλλὰ σπάνιο ὄνομα Ξένανθος φαίνεται νὰ ἐπιχωριάζει στὴν Λοκρίδα (πέντε λήμματα στὸ *LGPN* IIIB). Τέλος, τὸ ὄνομα Ἀμβίκατος (πρβλ. καὶ ἀρ. **404**, κατωτέρω) εἶναι πιθανώτατα γαλατικῆς προελεύσεως (O. Masson, *EtCelt* 19 [1982] 129-30· γιὰ τὰ στοιχεῖα Ambi(o)- καὶ -katu τῶν γαλατικῶν ὀνομάτων, πρβλ. E. Luján, *EtCelt* 35 [2003] 187 καὶ 204 ἀντίστοιχα)· πρβλ. τὸ ἐπίσης γαλατικὸ ὄνομα Δερκίμαρος στὴν ἑπόμενη ἐπιγραφή.

403. Γιὰ τὴν παροῦσα θέση, τὶς συνθῆκες εὑρέσεως, τὴν περιγραφὴ καὶ τὶς διαστάσεις τοῦ μνημείου, βλ. ἀρ. **401**, ἀνωτέρω. Ἡ ἐπιγραφὴ σὲ μία ἀπὸ τὶς στενὲς πλευρὲς τοῦ μνημείου, ἀριστερὰ ἀπὸ τὴν ἀρ. **402** καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὶς **404** καὶ **405**. Ὕψος γραμμάτων: 0,023-0,03. Διάστιχο: 0,005-0,01.

M. B. Hatzopoulos – Lucrèce Gounaroupolou, *CRAI* 2013, 1376-77, ἀρ. 2.

Πρβλ. Ἀ. Κ. Βαβρίτσα, *Ἀρχαία Μακεδονία* II (1973 [1977]) 9 καὶ πίν. 9β.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 3ου – πρῶτο ἥμισυ 2ου αἰ. π.Χ.

[*Ἡ δεῖνα τοῦ δεῖνος*, ἀπε]λευθερωθεῖσα
[ὑπὸ ----------]ς τῆς Δερκιμάρου.

Στ. 2: Τὸ πρῶτο ρῶ τοῦ πατρωνύμου ἔχει χαραχθεῖ ὡς λατινικὸ R. Χῶρος γιὰ τὴν μνεία τῆς θεᾶς (Ἀθηνᾶς Κυρρεστίδος) δὲν ὑπάρχει στὸ τέλος οὔτε, πιθανώτατα, στὴν ἀρχὴ τοῦ κειμένου· ἴσως δὲν χαράχθηκε ποτέ.

Ἡ ἐπιγραφὴ χαράχθηκε ἀπὸ δούλη, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα δὲν σώζεται, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀπελευθερώσεώς της (βλ. ἀρ. **402**). Ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς ἀπελευθερώτριας σώζεται μόνον τὸ τελικὸ γράμμα τῆς καταλήξεώς του καὶ τὸ πατρώνυμο. Τὸ ἀμάρτυρο ἀλλοῦ ὄνομα Δερκίμαρος παρουσιάζει τὴν συχνὴ γαλατικὴ κατάληξη -maros (βλ. E. Luján, *EtCelt* 35 [2003] 221, μὲ τὴν παλαιότερη βιβλιογραφία)· εἶναι δὲ τὸ δεύτερο γαλατικὸ ὄνομα στὶς ἀναθηματικὲς ἐπιγραφὲς ποὺ χαράχθηκαν στὸ ἴδιο μνημεῖο (πρβλ. τὸ ὄνομα Ἀμβίκατος στὴν προηγούμενη καὶ ἴσως στὴν ἑπόμενη ἐπιγραφή).

404. Γιὰ τὴν παροῦσα θέση, τὶς συνθῆκες εὑρέσεως, τὴν περιγραφὴ καὶ τὶς διαστάσεις τοῦ μνημείου, βλ. ἀρ. **401**, ἀνωτέρω. Ἡ παροῦσα ἐπιγραφὴ σὲ μία ἀπὸ τὶς στενὲς πλευρὲς τοῦ μνημείου, ἀριστερά, κάτω ἀπὸ τὶς ἀρ. **403** καί (στὸ δεξιὸ τμῆμα τοῦ δεύτερου στίχου) **402** καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἀρ. **405**. Ὕψος γραμμάτων: ± 0,013 (Ο: 0,007), 0,02 στὸ δεξιὸ τμῆμα τοῦ δεύτερου στίχου. Διάστιχο: 0,005-0,01.

M. B. Hatzopoulos – Lucrèce Gounaroupolou, *CRAI* 2013, 1376-77, ἀρ. 3.

Πρβλ. Ἀ. Κ. Βαβρίτσα, *Ἀρχαία Μακεδονία* II (1973 [1977]) 9 καὶ πίν. 9β.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 3ου – πρῶτο ἥμισυ 2ου αἰ. π.Χ., μεταγενέστερη τῶν ἀρ. **402** καὶ **403**

[---------- Γε]νδερρίου Ἀντιγόνου
[----------]ικάτου [---------- Ἀθ]ηνᾶι Κυρρεστίδι.

Στ. 2: Μεταξὺ τῆς καταλήξεως τοῦ ὀνόματος (*[Ἀμβ]ικάτου*;) καὶ τοῦ ὀνόματος τῆς θεᾶς, ἀδιάγνωστα ἴχνη γραμμάτων.

Τρίτη ἀνάθεση στὴν Κυρρεστίδα Ἀθηνᾶ, πιθανῶς εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ ἀναθέτη, ὅπως στὶς προηγούμενες δύο ἐπιγραφές. Ἡ πρόταξη τοῦ ἐθνικοῦ (ἢ δημοτικοῦ) Γενδέρριος, ποὺ πρέπει νὰ ἀναγνωρισθεῖ στὸν πρῶτο στίχο, ἐκπλήσσει. Ἐὰν στὸν δεύτερο στίχο συμπληρωθεῖ, ὅπως εἶναι πολὺ πιθανόν, τὸ ὄνομα Ἀμβίκατος (πρβλ. ἀρ. **402**, ἀνωτέρω), δὲν ἀποκλείεται νὰ πρόκειται γιὰ ἀπελεύθερο τῆς ἴδιας οἰκογένειας.

405. Γιὰ τὴν παροῦσα θέση, τὶς συνθῆκες εὑρέσεως, τὴν περιγραφὴ καὶ τὶς διαστάσεις τοῦ μνημείου, βλ. ἀρ. **401**, ἀνωτέρω Ἡ παροῦσα ἐπιγραφὴ σὲ μία ἀπὸ τὶς στενὲς πλευρὲς τοῦ μνημείου, κάτω ἀπὸ τὶς ἀρ. **404** (ἀριστερά) καὶ **402** (δεξιά). Ὕψος γραμμάτων: 0,01-0,013.

M. B. Hatzopoulos – Lucrèce Gounaroupolou, *CRAI* 2013, 1376-77, ἀρ. 4.

Πρβλ. Ἀ. Κ. Βαβρίτσα, *Ἀρχαία Μακεδονία* II (1973 [1977]) 9 καὶ πίν. 9β (*SEG* 27 [1977] 258, κριτικὸ ὑπόμνημα).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 3ου – πρῶτο ἥμισυ 2ου αἰ. π.Χ., μεταγενέστερη τῶν ἀρ. **402** καὶ **404**

[----------]ΤΟΥ Γενδερρίου Ἀθηνᾶι Κυρρεστίδι.

Καὶ ἡ τέταρτη ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ στὴν Ἀθηνᾶ Κυρρεστίδα ἴσως προέρχεται ἀπὸ δοῦλο ἀπελευθερωθέντα ἀπὸ πολίτη (ἢ δημότη) τῆς Γενδέρρου (πρβλ. ἀρ. **404**, ἀνωτέρω).

ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΕΣ

406. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1974/20. Ἀνακαλύφθηκε πρὸ τοῦ 1974 στὸν ἀγρὸ Γρηγοριάδη ἀμέσως νότια - νοτιοανατολικὰ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Κύρρου.

Γωνιόλιθος ἀπὸ φαιὸ γρανίτη, ἀποκεκρουμένος κάτω δεξιά, μὲ ποικίλες φθορὲς καὶ ἀπολεπίσεις, ὁρισμένες ἀπὸ τὶς ὁποῖες εἶναι προγενέστερες τῆς χαράξεως τοῦ κειμένου. Διαστάσεις: 0,86 x 0,53 x 0,49. Ὕψος γραμμάτων: 0,031-0,05. Διάστιχα: ἕως 0,019.

Μαρίας Καραμανώλη-Σιγανίδου, *ΑΔ* 29 (1973-1974) *Χρον*. [1980] 714, ἀρ. 1 (*BullEpigr* 1982, 209· *SEG* 30 [1980] 553)· Lukretia Gounaropoulou, στὸ *Festschrift Vetters* 163-64, σημ. 31 καὶ πίν. XIX 3 (*SEG* 35 [1985] 750· *BullEpigr* 1988, 838· *SEG* 38 [1988] 632· Γιούνη, *Provincia* 282, ἀρ. 49).

Πρβλ. Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993) 379-80 (ἁπλὴ μνεία)· Tataki, *Roman Presence* 129, ἀρ. 89.262· Maria Youni, στὸ *XXVIIIe colloque sur l'esclavage antique* 192 (γιὰ τὴν κατάθεση τῆς ὠνῆς).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

περ. Ἀπρίλιος 235 μ.Χ.

ᵛᵛ Ἔτους ΒΠṬ, Ἀρ–
ᵛ τεμεισίου FI, Αὐρ(ήλιος)
Ἑρμόλαος ἐχαρίσα–
4 το παιδίσκην ἰδίαν
Ἐπιγόνην θεᾷ Ἀρ–
τέμιδι, ἧς κὲ τὴν
ὠνὴν ἀνέθηκεν.

Στὴν ἀρχὴ τῶν στ. 1 καὶ 2 καὶ στὸ τέλος τοῦ στ. 5 ὁ χαράκτης ἔχει λάβει ὑπ' ὄψιν τὶς προϋπάρχουσες φθορὲς τοῦ λίθου. Στ. 1: *ΒΠΡ* Καραμανώλη-Σιγανίδου, *SEG* 30· *ΒΠΤ* Gounaropoulou, μεταγενέστεροι ἐκδότες καὶ ὁ λίθος. Στ. 1-2: ΑΡ|ΤΕΜΕΙΣΙΟΗΙ Καραμανώλη-Σιγανίδου· *Ἀρτεμεισίο[υ] Η* ὑποθέτουν διστακτικὰ οἱ Robert (*BullEpigr* 1982)· *Ἀρ|τεμεισίου Ι SEG* 30· *Ἀρ|τεμισίου ΗΙ* Hatzopoulos (*BullEpigr* 1988), *SEG* 38, Γιούνη· *Ἀρ|τεμεισίου FI* ὁ λίθος. Στ. 3: ΧΑΡΙΣΑ Καραμανώλη-Σιγανίδου· *ἐχαρίσα-* Hatzopoulos (*BullEpigr* 1988), *SEG* 38, Γιούνη. Στ. 6: ΤΕΜΕΔΙΜΣΚΕΤΗΝ Καραμανώλη-Σιγανίδου· *-τέμιδι, ἧς κὲ τὴν* Hatzopoulos (*BullEpigr* 1988), *SEG* 38, Γιούνη.

Ἡ χρονολόγηση εἶναι, ὡς συνήθως στὴν δυτικὰ τοῦ Ἀξιοῦ Μακεδονία, ἡ ἐπαρχιακή.

Γιὰ τὴν Ἄρτεμι, μὲ ποικίλες ἐπικλήσεις, ὡς προστάτιδα τῶν ἀπελευθερώσεων δούλων στὴν Βοττία, βλ. τὶς ἑπόμενες ἔξι ἐπιγραφές, καθὼς καὶ ἀρ. **62-77** καὶ **121-123**, ἀνωτέρω. Ἡ κατάθεση τοῦ τίτλου ἰδιοκτησίας τοῦ ἀπελευθερούμενου δούλου (στ. 6-7) ἦταν προαπαιτούμενο γιὰ τὴν ἐγκυρότητα τῆς ἀπελευθερώσεως (βλ. *I. Leukopétra* σελ. 56-57, Maria Youni, στὸ *XXVIIIe colloque sur l'esclavage antique* 192 καὶ ἀρ. **143**, ἀνωτέρω). Τὸ σχετικὰ σπάνιο στὴν Μακεδονία ἀνθρωπωνύμιο Ἑρμόλαος εἶναι γνωστὸ μόνον ἀπὸ ἐπιγραφὴ τῆς Λητῆς (Δήμιτσα, *Μακεδονία* ἀρ. 678) καὶ στὶς φιλολογικὲς πηγὲς ὡς τὸ ὄνομα τοῦ βασιλικοῦ παιδὸς ἀπὸ τὴν Πέλλα, ποὺ πρωτοστάτησε στὴν ἀπόπειρα δολοφονίας κατὰ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (Berve, *Alexanderreich* II 305· Tataki, *Macedonians* 309, ἀρ. 27). Γιὰ τὸ ὄνομα Ἐπιγόνη, βλ. ἀρ. **204**, ἀνωτέρω.

407. Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ Ἐδέσσης ΑΚΕ 302. Ἐπισημάνθηκε τὸ 1980 στὰ ἐρείπια τῆς οἰκίας τοῦ Χρ. Μπαρούτογλου στὰ Γιαννιτσά· παλαιότερα, κατὰ πληροφορίες τοῦ ἰδιοκτήτη, ἦταν ἐντοιχισμένη σὲ ἄλλην οἰκία στὴν ἴδια πόλη. Πιθανώτατα προέρχεται ἀπὸ τὸ ἱερὸ τῆς Ἀρτέμιδος στὴν γειτονικὴ Κύρρο.

Στήλη ἀπὸ πωρόλιθο, ἐλαφρὰ ἀποκεκρουμένη ἄνω, μὲ φθορὲς στὴν ἐνεπίγραφη ἐπιφάνεια ποὺ προϋπῆρχαν τῆς χαράξεως· εἶχε ἐπαναχρησιμοποιηθεῖ (ἤδη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα;) ὡς οἰκοδομικὸ ὑλικό, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν ἀναθύρωση στὸ ἀριστερὸ τμῆμα τῆς ὀπίσθιας ὄψεως καὶ τὸν τόρμο στὸ ἄνω τμῆμα τοῦ δεξιοῦ κροτάφου. Διαστάσεις: 0,46 x 0,305 x 0,15. Ὕψος γραμμάτων: 0,014-0,024. Διάστιχα: 0,001-0,018.

Lukretia Gounaropoulou, στὸ *Festschrift Vetters* 161-64 καὶ πίν. XIX 1 (*BullEpigr* 1988, 838· *SEG* 35 [1985] 750· Γιούνη, *Provincia* 288, ἀρ. 62).

Πρβλ. Tataki, *Roman Presence* 123, ἀρ. 89.176· 131, ἀρ. 89.290· 135, ἀρ. 89.339 καὶ 235, ἀρ. 231.8· Maria Youni, στὸ *XXVIIIe colloque sur l'esclavage antique* 191 (γιὰ τὴν κατάθεση τῆς ὠνῆς).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Μετὰ τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 164 καὶ πιθανώτατα μετὰ τὸ 212/3 μ.Χ.

Ἔ̣τ̣ο̣[υς . · . ·]Τ, Ὑ–
περβερ̣τ̣αίου
ΕΙ· Φουλκίνιος Νάρ–
κισσος ἐχαρίσατο
θεᾷ Ἀρτέμιδι πε–
δίσκην ἰδίαν ὀνό–
ματι Εὐτύχαν κὲ πε–
δίον αὐτῆς Εἰρή–
νην, ἧς κὲ τὴν ᾠ–
νὴν ἀνέθηκεν διὰ
βουλευτῶν Αὐρ(ηλίου)
Ἀδέου κὲ Αὐρ(ηλίου) Θέρ–
vac. μου κὲ Αὐρ(ηλίου) Μα–
vac. ρκελλείνο–
vac. υ.

Στ. 1. *[Ἔ]τ[ους]* Gounaropoulou, *SEG*. Ἡ συμπλήρωση τῶν διαχωριστικῶν στιγμῶν μεταξὺ τῶν ψηφίων τῆς χρονολογίας ὀφείλεται στὸ μῆκος τοῦ χάσματος, ποὺ ὑπερβαίνει τὰ δύο γράμματα. Στ. 2: *Ὑπερβερ[ε]ταίου* Gounaropoulou, SEG, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει χῶρος γιὰ τὸ ἔψιλον. Στ. 12-15: Ὁ χαράκτης ἀναγκάσθηκε νὰ ἀφήσει κενὴ τὴν ἤδη φθαρμένη ἐπιφάνεια στὴν ἀρχὴ τῶν στίχων.

Ἡ χρονολόγηση (ἀπὸ ΑΙΤ ἕως ΘΟΤ) εἶναι ἀσφαλῶς ἡ ἐπαρχιακή· τὸ συντομογραφημένο ὄνομα γένους Αὐρήλιος τῶν τριῶν βουλευτῶν καθιστᾶ πολὺ πιθανὴ τὴν χρονολόγηση τῆς ἐπιγραφῆς μετὰ τὴν Constitutio Antoniniana.

Τὸ σῶμα τῶν βουλευτῶν τῆς Κύρρου μαρτυρεῖται καὶ σ' ἐπιγραφὴ τῆς Λευκόπετρας (μαρτ. ΚΥΡ ε΄). Ἡ ἐγγύηση τριῶν βουλευτῶν γιὰ τὴν ἐγκυρότητα τοῦ τίτλου ἰδιοκτησίας τῶν ἀπελευθερουμένων δούλων (στ. 10 κ.ἑ.) ἀποτελεῖ μιὰν ἀκόμη ἔκφανση τῆς μέριμνας κυρίων καὶ πρώην δούλων νὰ μὴν ὑπάρξουν ἀμφισβητήσεις τῆς ἀπελευθερωτικῆς πράξεως (πρβλ. *I. Leukopétra* σελ. 52-55 καὶ ἀρ. **173**, ἀνωτέρω).

Γιὰ τὸ ὄνομα γένους Φουλκίνιος βλ. ἀρ. **62**, ἀνωτέρω. Τὰ ὀνόματα ἐλευθέρων καὶ δούλων τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι κοινά (τὸ ὄνομα Μαρκελλῖνος –πρβλ. ἀρ. **316**, ἀνωτέρω, γιὰ τὶς σχετικὲς μαρτυρίες ἀπὸ τὴν Ἔδεσσα καὶ τὴν εὐρύτερη περιοχή– ἀπαντᾶ καὶ σὲ ἄλλην ἐπιγραφὴ τῆς Κύρρου [ἀρ. **421**, κατωτέρω])· ἀξιοσημείωτη ἡ διαλεκτικὴ κατάληξη τῆς Εὐτύχας. Μόνη ἐξαίρεση τὸ σπάνιο ὄνομα Θέρμος, ποὺ φαίνεται νὰ ἀπαντᾶ στὴν ἑλληνικὴ ἐπιγραφικὴ μόνον στὸν Πόντο καὶ τὴν Λυδία (*SEG* 37 [1987] 1089 καὶ *TAM* V 3, 1702). Ἀξίζει ὅμως νὰ ἀναφερθεῖ ὅτι τὸ παρωνύμιο Thermus ἀπαντᾶ συχνὰ στὴν γνωστὴ συγκλητικὴ οἰκογένεια τῶν Μινουκίων (γιὰ ἕνα παράδειγμα ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ χῶρο, βλ. *Ἐπιγραφὲς Ὠρωποῦ* 308, στ. 14), ἡ ὁποία μαρτυρεῖται καὶ στὴν Εὐρωπό (ἀρ. **597**, κατωτέρω).

408. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1974/16α+β. Γιὰ τὶς συνθῆκες εὑρέσεως βλ. ἀρ. **406**, ἀνωτέρω.

Στήλη ἀπὸ φαιὸ τοπικὸ γρανίτη σὲ δύο σχεδὸν συναρμόζοντα ἀποτμήματα (μὲ τοὺς στ. 1-4 καὶ 4-10 ἀντίστοιχα), ἐλλιπὴς δεξιὰ καὶ ἀποκεκρουμένη κάτω ἀριστερά· ἡ δεύτερη φθορὰ φαίνεται ὅτι εἶναι προγενέστερη τῆς χαράξεως τῆς ἐπιγραφῆς στοὺς στ. 4-10. Διαστάσεις: ἀπότμημα α΄: 0,29 x 0,27 x 0,25· ἀπότμημα β΄: 0,265 x 0,255 x 0,22. Ἡ χάραξη τῶν γραμμάτων εἶναι ἀβαθὴς καὶ ἀτημέλητη. Ὕψος γραμμάτων: 0,02-0,04. Διάστιχα: 0,05-0,015.

Μαρίας Καραμανώλη-Σιγανίδου, *ΑΔ* 29 (1973-1974) *Χρον*. [1980] 714, ἀρ. 2 (*SEG* 30 [1980] 554)· Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993) 380, σημ. 72 (*BullEpigr* 1994, 408· *SEG* 43 [1993] 405).

Πρβλ. *BullEpigr* 1982, 209· D. Gofas – M. B. Hatzopoulos, *AE* 139 (1999) [2000] 5, σημ. 17 (*SEG* 49 [1999] 726· Tataki, *Roman Presence* 121, ἀρ. 89.150.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

3ος αἰ. μ.Χ.

ν Ἔτους Ạ[.Τ (;), μη]–
νὸς Περι̣τ[ίου .]·
Αὐρηλία [. . . .άν]–
δρα ἡ πρ[ὶν . . .[5-6]. . .]
ἀνέθετ[ο θεᾷ Ἀγρο]–
τέρᾳ Ἀρτέμ̣[ιδι πεδί]–
σκην ὀνόμ̣[ατι . . . [± 5] . .]–
λίαν· μά[ρτυρες . . [± 4] . .]–
γένης κὲ̣ [Αὐρ(ήλιος) Ἀνδρόνι(;)]–
κος. *vacat*

Ἡ Μ. Καραμανώλη-Σιγανίδου δίνει μεγαλογράμματη μεταγραφὴ χωρὶς συμπληρώσεις. Στ. 1: *Ἔτους* Καραμανώλη-Σιγανίδου, *SEG* 30· ἐπάνω ἀπὸ τὸ ὕψιλον ὁριζόντια κεραία. Στ. 2: *Περ[ειτίου (;)]* συμπληρώνει ἤδη τὸ *SEG* 30· *Περ[ιτίου . .]* Panayotou – Chrysostomou καὶ ὅσοι τοὺς ἀκολουθοῦν. Στ. 3: *[Ἀλεξ]άνδρα* ἢ *[Κασσ]άνδρα* εἶναι οἱ πιθανώτερες ἀλλὰ ὄχι οἱ μόνες λύσεις. Στ. 4: ΔΡΑΗΠΟ Καραμανώλη-Σιγανίδου, *SEG* 30· *-δρα ἡ πρὶν [---]* Panayotou – Chrysostomou καὶ ὅσοι τοὺς ἀκολουθοῦν, ἴσως θεωρώντας πὼς τὰ ἴχνη του στίχου αὐτοῦ ποὺ διακρίνονται στὸ κάτω ἀπότμημα ἀνήκουν στὸ ἰῶτα καὶ τὸ νῦ· στὴν πραγματικότητα ὅμως πρόκειται γιὰ τὸ κάτω μέρος τοῦ πῖ καὶ τοῦ ρῶ. Στ. 5: [. . .]ΕΠΘ Καραμανώλη-Σιγανίδου, *SEG* 30· *ἀνέ(θε)τ[ο]* Panayotou – Chrysostomou καὶ ὅσοι τοὺς ἀκολουθοῦν, μὲ τὴν σημείωση «le scribe avait d'abord écrit un *tau* qu'il a corrigé ensuite en *thêta* au lieu de l'*epsilon* lunaire»· στὴν πραγματικότητα ὁ χαράκτης εἶχε ἀρχικὰ χαράξει ΑΝΕΤΟ, καὶ στὴν συνέχεια διόρθωσε πράγματι τὸ ταῦ σὲ θῆτα, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄμικρον σὲ ἔψιλον καὶ προσέθεσε τὰ δύο τελευταῖα γράμματα (ἀπὸ τὰ ὁποῖα μόνον τὸ ταῦ εἶναι σήμερα ὁρατό). Στ. 8-10: ΜΑ[---]ΓΕΝΗΣΚ[---]ΚΟΣ Καραμανώλη-Σιγανίδου, *SEG* 30· ΜΑ[--περ. 4-- *οἰκο]γενῆ (ἢ) ς κὲ [τὴν ὠνὴν ἀνέθηκεν]* | ΚΟΣ Panayotou – Chrysostomou, ἀλλὰ ἡ συμπλήρωση αὐτὴ ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ τὸν διαθέσιμο χῶρο· *μά[ρτυρες Αὐρ(ήλιος) . . .]γένης κὲ̣ [Αὐρ(ήλιος) Ἀνδρόνι]κος* Hatzopoulos (*BullEpigr* 1994) καὶ *SEG* 43.

Ἡ χρονολόγηση εἶναι ἡ ἐπαρχιακή.

Σὲ ἀντίθεση μὲ τὶς προηγούμενες πράξεις, τὴν ἰδιοκτησία τοῦ πρώην δούλου ἐγγυῶνται ἐδῶ δύο μάρτυρες. Ἡ ὑποθετικὴ συμπλήρωση τοῦ ὀνόματος τοῦ δευτέρου ὀφείλεται στὴν πιθανὴ ταύτισή του μὲ τὸν μάρτυρα τῆς ἀρ. **411**, κατωτέρω. Γιὰ τὸν ὀνομαστικὸ τύπο *ὁ πρίν*, βλ. ἀρ. **64**, ἀνωτέρω.

Γιὰ τὴν Ἄρτεμι Ἀγροτέρα, βλ. ἀρ. **120**, ἀνωτέρω.

409. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1974/15. Γιὰ τὶς συνθῆκες εὑρέσεως βλ. ἀρ. **406**, ἀνωτέρω.

Στήλη ἀπὸ φαιὸ τοπικὸ γρανίτη, ἐλλιπὴς παντοῦ καὶ μὲ ἔντονες ἐπιφανειακὲς φθορές. Διαστάσεις: 0,36 x 0,38 x 0,17. Ὕψος γραμμάτων: στ. 1: 0,03-0,033· στ. 2-4: 0,04-0,043 (Ρ δευτέρου στίχου: 0,072). Διάστιχα: στ. 1-2, 3-4: 0,01· στ. 2-3: 0,02.

Μαρίας Καραμανώλη-Σιγανίδου, *ΑΔ* 29 (1973-1974) *Χρον*. [1980] 714, ἀρ. 3 (*SEG* 30 [1980] 554, κριτικὸ ὑπόμνημα).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

3ος αἰ. μ.Χ.

Ἔτους [----------]
Αὐρ(---) Ἀ[----------]
Αὐρ(---) [----- κατ᾽ ἐντολὴν (;)]
τ̣ῆ̣ς θ[εοῦ ----------]

Στ. 1: ΤΟC Καραμανώλη-Σιγανίδου, *SEG*. Στ. 2, 3: τὰ δύο ρῶ τῶν ὀνομάτων γένους φέρουν ὑπερκείμενη ὁριζόντια κεραία σὲ ἔνδειξη συντομογραφίας. Στ. 4: Δεν μνημονεύεται ἀπὸ τὴν Καραμανώλη-Σιγανίδου.

Ἡ μνεία τοῦ ἔτους σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν πιθανὴ συμπλήρωση στὸν στ. 4 ὑποδεικνύει ἴσως ὅτι πρόκειται γιὰ ἀπελευθερωτικὴ ἐπιγραφή· γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση δούλων ἔπειτα ἀπὸ ἐντολὴ ἢ καὶ ὄχληση τῆς θεᾶς, πρβλ. ἀρ. **413**, κατωτέρω.

410. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 43. Ἐπισημάνθηκε τὸ 1991, ἐντοιχισμένη σὲ κρήνη νοτιοανατολικὰ τῆς Ἀραβησσοῦ.

Πλάκα ἀπὸ ὑπόφαιο μάρμαρο μὲ πράσινες φλέβες, πανταχόθεν ἀποκεκρουμένη· βαθειὰ αὐλάκωση στὸ δεξιὸ πέρας τοῦ λίθου ἔχει ἀπαλείψει τὸ δεξιὸ πέρας τῶν στίχων. Διαστάσεις: 0,57 x 0,41 x 0,10. Ὕψος γραμμάτων: 0,014-0,038. Διάστιχα: 0,002-0,016.

Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993) 379-81, ἀρ. 11 καὶ εἰκ. 16 (*BullEpigr* 1994, 408· *SEG* 43 [1993] 404· Γιούνη, *Provincia* 268, ἀρ. 25).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Πρῶτο ἥμισυ 3ου αἰ. μ.Χ.

[------- ± 12 (;) --------]·Λ̣·ΛΗ̣[. .]
[. . . ± 6 (;) . . . κατὰ] δ̣ιαθήκη̣[ν]
[. . . . . ± 9 (;) . . . .]Α̣ θεᾷ Ἀρτέ̣[μι]–
[δι πεδί]α̣ ὀνόματι Β̣ι̣[. 2-3. .]
[. . ± 5 (;) . . .] κ̣αὶ Φιλωτέρα[ν· ὃς]
[ἂν δὲ τ]ολμήσῃ ΔΟΥΛΣ[1-2]
[. . 2-3.]Ν̣Ε, δώσι τῷ εἰε[ρω]–
[τά]τῳ ταμίῳ (δηνάρια) ΒΦ.
vacat

Ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ ἐλλείποντος τμήματος γίνεται βάσει τοῦ τελευταίου στίχου. Στ. 3: Δεξιὸ τμῆμα τριγωνικοῦ (μηνοειδοῦς κατὰ τοὺς Panayotou – Chrysostomou) γράμματος πρὶν ἀπὸ τὴν λέξη *θεᾷ*. Στ. 5: *[--- κ]αὶ* Panayotou – Chrysostomou. Στ. 6: ΔΟΥΛΕ Panayotou – Chrysostomou, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ τελευταῖο ὁρατὸ γράμμα διακρίνεται μόνον ἕνα ἀμυδρὸ στρογγυλὸ ἴχνος κάτω. Στ. 6-7: Τὸ νόημα τῆς ἐλλιπῶς σωζόμενης φράσεως ἀσφαλῶς εἶναι: «ὅποιος τολμήσει νὰ τοὺς ἐπαναδουλώσει» καὶ τὰ γράμματα ΝΕ τοῦ στ. 7 ἀνήκουν ἴσως σὲ κατάληξη ἀπαρεμφάτου. Στ. 8: Ὁ χαράκτης παρέλειψε τὸ σύνηθες σύμβολο τῶν χιλιάδων (/) πρὶν ἀπὸ τὸν ἀριθμό.

Ἡ ἀπελευθέρωση δούλου μετὰ τὸν θάνατο τοῦ κυρίου του ἀπὸ τοὺς κληρονόμους τοῦ τελευταίου ἀπαντᾶ καὶ στὴν Λευκόπετρα (*I. Leukopétra* 75 καὶ 87)· τὸ φαινόμενο εἶναι ὑποσύνολο τοῦ εὐρύτερου, καὶ συχνοῦ σὲ ὅλες τὶς ἐποχές, φαινομένου τῶν ἀναθέσεων *κατὰ διαθήκην* (βλ. ἀρ. **410**, κατωτέρω).

Δυστυχῶς ἡ πρωτότυπη διατύπωση τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς μελλοντικῆς ἐλευθερίας τῶν πρώην δούλων δὲν σώζεται ἐπαρκῶς· γιὰ ἀντίστοιχες διατυπώσεις ἀπὸ τὴν Ἔδεσσα καὶ τὴν Λευκόπετρα, βλ. ἀρ. **144**, **157**, **159**, **168**, ἀνωτέρω, καὶ *I. Leukopétra* σελ. 52-55 ἀντίστοιχα. Τὸ ὕψος τοῦ προστίμου εἶναι ἰσόποσο μὲ ἐκεῖνο ἀπελευθερωτικῆς πράξεως τοῦ 255 μ.Χ. ἀπὸ τὴν Ἔδεσσα (ἀρ. **161**, ἀνωτέρω· γιὰ τὰ πρόστιμα ἀπὸ τὴν Ἔδεσσα γενικώτερα, βλ. ἀρ. **144**, ἀνωτέρω), ὑψηλότερο ὅμως ἀπὸ πρόστιμα τῆς περιόδου 170-241 ἀπὸ τὴν Λευκόπετρα (βλ. *I. Leukopétra* σελ. 55).

411. Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ Ἐδέσσης ΑΚΕ 101 <301>. Ἀνακαλύφθηκε περὶ τὸ 1971, ἐνδεχομένως στὸν ἀγρὸ Γρηγοριάδη ἀμέσως νότια - νοτιοανατολικὰ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Κύρρου.

«Στήλη» ἀκανόνιστου σχήματος ἀπὸ φαιὸ γρανιτόλιθο μὲ ἀτελῶς λειασμένη ἐπιφάνεια, ἀποκεκρουμένη ἄνω καὶ κάτω ἀριστερά (ἡ δεύτερη φθορὰ προϋπῆρχε τῆς χαράξεως) καὶ μὲ πρόσθετες ἐπιφανειακὲς ἀπολεπίσεις ἀριστερά, σὲ ἕξι συναρμόζοντα θραύσματα που συναπαρτίζουν τὸ μεγαλύτερο τμῆμα τῆς στήλης καὶ τρία συνανήκοντα θραύσματα ἀπὸ τὸ ἄνω τμῆμα τῆς στήλης. Διαστάσεις: 0,70 x 0,505 x 0,165. Ὁ χαράκτης δὲν ὑπολόγισε σωστὰ τὴν διαθέσιμη ἐπιφάνεια, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀναγκασθεῖ νὰ προβεῖ σὲ προοδευτικὴ ἀλλὰ τελικῶς ἔντονη μείωση τοῦ μεγέθους τῶν γραμμάτων. Ὕψος γραμμάτων: 0,013-0,07. Διάστιχα: 0,001-0,015.

Ἀδημοσίευτη· πρβλ. *ΚΑΑΣΕδ* 101 <301>.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

3ος αἰ. μ.Χ.

[----------]
[. . .]Ι̣Α[. . .]Ι̣ ἀ–
[νέθ]ηκε θ̣[ε]ῷ Ἀρ-
τέμι Κυρ̣ᾳ–
[ί]ᾳ̣ Πολιτικῇ̣
πεδίσκην
<Ν> ὀνόμα–
τι Λουκίαν,

πεδίον ἄλ–
[λο]ν ὀνόματι Λού–
κιν. Παρῆσα–
ν Ἐρένιος Μαρκε–
λῖνος, Αὐρ(ήλιος) Κά–
σανδρος, Αὐρ(ήλιος)
[Ἀ]νδρόνικος.
vacat

Στὴν ἴδια στήλη καὶ συγκεκριμένα στὴν ἀρχὴ τοῦ κειμένου ἀνήκουν πιθανώτατα δύο τουλάχιστον ἀπὸ τὰ τρία ἐνεπίγραφα θραύσματα ποὺ φέρουν τὸν ἴδιο ἀριθμὸ εὑρετηρίου: α) Ἀκανόνιστο θραῦσμα μὲ διαστάσεις 0,15 x 0,165 x 0,12 καὶ ἴχνη γραμμάτων ΙΚΡ. β) Ἀκανόνιστο θραῦσμα διαστάσεων 0,18 x 0,24 x 0,21 καὶ μὲ ἴχνη γραμμάτων (ὕψους 0,06-0,07) –ἀκριβῶς ἴδιας μορφῆς καὶ μεγέθους μὲ ἐκεῖνα τῆς κυρίως στήλης– σὲ τρεῖς στίχους ΙΥ *vac.* | Υ *vac.*ΙΑΚΛ. Δεδομένου ὅτι ἀπὸ τὸ σωζόμενο κείμενο λείπει στὴν ἀρχὴ τὸ ὄνομα τοῦ ἀναθέτη καὶ ἡ χρονολόγηση, θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ὑποθέσει ὅτι στὸν πρῶτο στίχο τοῦ θραύσματος ἐμφανίζονται ἴχνη ἀπὸ τὴν χρονολόγηση (π.χ. ΙΥ), στὸν δεύτερο στίχο ἡ κατάληξη τοῦ ὀνόματος τοῦ μηνὸς καὶ στὸν τρίτο στίχο ἡ κατάληξη τοῦ ὀνόματος γένους μιᾶς ἀναθέτριας καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ παρωνυμίου της. γ) Ἀντιθέτως, τὸ τρίτο θραῦσμα, μὲ ἴχνη γραμμάτων σὲ δύο στίχους ΤΕΙ|ΙΣ θὰ μποροῦσε νὰ ἀνήκει σὲ ἄλλο μνημεῖο. Στ. 1-2: Κρίνοντας ἀπὸ τὰ ὅρια τῶν στίχων στὴν συνέχεια τοῦ κειμένου, δὲν φαίνεται νὰ ὑπάρχει χῶρος γιὰ τὰ τρία ἐλλείποντα γράμματα οὔτε στὸ τέλος τοῦ στ. 1 οὔτε στὴν ἀρχὴ τοῦ στ. 2· ἴσως ὁ λιθοξόος δὲν τὰ χάραξε ποτέ. Στ. 2-3: ΑΡ|ΤΕΜΙ· πρόκειται ἄραγε γιὰ παράλειψη τῆς καταλήξεως ἀπὸ τὸν χαράκτη ἢ γιὰ τύπο τῆς δοτικῆς ποὺ ἀπηχεῖ τὴν προϊοῦσα σύγχυση περὶ τὴν κλίση τῶν τριτοκλίτων (πρβλ. ἀρ. **123**, στ. 20, ἀνωτέρω); Στ. 4: Τὸ τελευταῖο γράμμα ἔχει ἀτελῶς χαραχθεῖ. Στ. 8-9: Ἡ γραφὴ *ἄλλον* ὀφείλεται μᾶλλον σὲ ὑπερδιόρθωση λόγῳ τῆς ἐξασθενήσεως τοῦ τελικοῦ νῦ.

Ἀναθέτης, τοῦ ὁποίου δὲν σώζεται τὸ ὄνομα, ἀπελευθερώνει δι' ἀναθέσεως στὴν Ἄρτεμι μία ἐνήλικα δούλη καὶ ἕνα ἀγόρι μικρῆς ἡλικίας. Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν οἱ ἐπικλήσεις τῆς θεᾶς. Εἶναι ἡ μοναδικὴ ἐπιγραφὴ στὴν ὁποίαν ἡ Ἄρτεμις ἀποκαλεῖται Κυραία, ἀλλὰ καὶ Πολιτική. Ἡ δεύτερη ἐπίκληση ἐκπλήσσει· ἐπιχειρεῖται ἀντιδιαστολὴ πρὸς τὴν Ἄρτεμι Ἀγροτέρα τῆς ἀρ. **408**, ἀνωτέρω; Στὴν περίπτωση αὐτὴ θὰ πρέπει ἴσως νὰ ἀναγνωρισθοῦν δύο λατρεῖες τῆς Ἀρτέμιδος στὴν περιοχή, μία τῆς θεᾶς τῆς φύσεως Ἀγροτέρας, ὅπως καὶ σὲ ἄλλες περιοχὲς τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, καὶ μία τοῦ ὀργανωμένου πολιτικοῦ χώρου, ὅπως δηλώνουν καὶ οἱ δύο ἐπικλήσεις τῆς θεᾶς.

Γιὰ τοὺς Ἐρεννίους τῆς Μακεδονίας βλ. A. Rizakis, στὸ *Italiens* 125-26 καὶ τὰ παραδείγματα ποὺ συγκεντρώνει ἡ A. Tataki, *Roman Presence* 246-50· πρβλ. Νίγδελη, *Θεσσαλονίκεια* 210-11. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν μαρτύρων, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι δύο ὅπως στὴν ἀρ. **408**, ἀνωτέρω, ἀλλὰ τρεῖς, ἰσάριθμοι δηλαδὴ μὲ τοὺς τρεῖς βουλευτὲς τῆς ἀρ. **407**. Ἡ παράλληλη προσφυγὴ σὲ μάρτυρες βουλευτὲς καὶ ἁπλοὺς μάρτυρες ὑπενθυμίζει τοὺς *μάρτυρες δικαστῶν* καὶ *τῶν ἄλλων* σὲ κατάλογο ὠνῶν τῆς Μίεζας (ἀρ. **93**, στ. 26-27, ἀνωτέρω), τοὺς μάρτυρες *τῶν συναρχόντων* καὶ *τῶν ἄλλων πολιτᾶν* σὲ ἀπελευθερωτικὴ ἐπιγραφὴ τοῦ Βουθρωτοῦ (*I. Bouthrotos* 115) ἢ τοὺς μάρτυρες ἱερεῖς καὶ τοὺς μάρτυρες ἰδιῶτες σ' ἀπελευθερωτικὲς πράξεις τῶν Δελφῶν (*SEG* 12 [1955] 235· 237· 242· 244· 252, κλπ.· πρβλ. Μαρίκας Γιούνη, *Ἀρμενόπουλος* 12 [1991] 48). Ὁ Αὐρήλιος Ἀνδρόνικος ἴσως εἶναι μάρτυρας καὶ στὴν ἀρ. **408**, ἀνωτέρω.

412. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1974/17. Γιὰ τὶς συνθῆκες εὑρέσεως βλ. ἀρ. **406**, ἀνωτέρω.

Κάτω ἀριστερὸ ἀπότμημα στήλης ἀπὸ φαιὸ τοπικὸ γρανίτη μὲ ἐπιφανειακὲς αὐλακώσεις. Διαστάσεις: 0,175 x 0,25 x 0,17. Ὕψος γραμμάτων: 0,03. Διάστιχα: 0,005-0,01.

Μαρίας Καραμανώλη-Σιγανίδου, *ΑΔ* 29 (1973-1974) *Χρον*. [1980] 714, ἀρ. 4, μὲ μεγαλογράμματη μεταγραφή (*SEG* 30 [1980] 554, κριτικὸ ὑπόμνημα).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

3ος αἰ. μ.Χ.

[----------]
Ọ̣Ạ̣Ι[----------]
παιδί[σκην --- ὀνόματι]
Χρήστη[ν ----------]

Στ. 3: ΧΡΗΣΤ[---] Καραμανώλη-Σιγανίδου, *SEG*.

413. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 2000/24. Βρέθηκε περίπου 30 μ. δυτικὰ τοῦ δυτικοῦ σκέλους τοῦ τείχους τῆς ἀρχαίας Κύρρου, δίπλα στὸ ἀγροτεμάχιο ἀρ. 722 τῆς Ἀραβησσοῦ καὶ παραδόθηκε ἀπὸ τὸν Μ. Τζοῦρτζο στὸ Μουσεῖο τῆς Πέλλας τὸ 2000.

Ἄνω ἀριστερὸ ἀπότμημα στήλης ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ ἐγγεγραμμένη ὁριζόντια ἐπίστεψη καὶ ἀνάγλυφα ἀκρωτήρια, ἐκ τῶν ὁποίων σώζεται τὸ ἀριστερό, καθὼς καὶ ἀσπιδίσκη στὸ τύμπανο. Στὸν κορμό, ἐντὸς βαθύσματος, ἀνάγλυφη παράσταση δύο μορφῶν κατ' ἐνώπιον: ἀριστερὰ ἀνδρικῆς, ἀπὸ τὴν ὁποία σώζεται πολὺ φθαρμένη κεφαλή, δεξιὰ γυναικείας μὲ χειριδωτὸ χιτῶνα, πέπλο καὶ ἱμάτιο ποὺ καλύπτει τὴν κεφαλή· ἐνδεχομένως ἡ τελευταία κρατεῖ σκῆπτρο μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι. Τὸ τελευταῖο αὐτὸ στοιχεῖο ὑποβάλλει τὴν ὑπόθεση πὼς ἡ μορφὴ αὐτὴ ταυτίζεται μὲ τὴν Δήμητρα Διαστάσεις: 0,40 x 0,39 x 0,11. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,015-0,02. Διάστιχα: 0,003-0,006.

Π. Χρυσοστόμου, *Εὐλιμένη* 4 (2003) 143-45, ἀρ. 3 καὶ εἰκ. 3 (*BullEpigr* 2005, 332· *SEG* 53 [2003] 610· *EBGR* 2004, 48).

Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 55 (2000) *Χρον*. [2009] 812 (παράδοση τοῦ μνημείου).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

2ος – 3ος αἰ. μ.Χ.

· Ἀγαθῇ [τύχῃ]
Ἑρμεῖ· καὶ Δημήτρᾳ Τ̣[-------- καὶ]
Ὄλυμπος ἀνέθηκαν κατ' ὄ̣[ναρ. *vacat*]

Στ. 2: *Δήμητρι* Χρυσοστόμου, ποὺ δὲν σημειώνει καὶ τὸ ἴχνος τοῦ πρώτου γράμματος τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀναθέτη. Στ. 3: Ἀντὶ ὡς νῦ, ὁ λιθοξόος χάραξε τὸ τελευταῖο γράμμα τῆς λέξεως *ἀνέθηκαν* ὡς ἰῶτα, τὸ ὁποῖο ἔνωσε ἐν συνεχείᾳ μὲ διαγώνια κεραία χαμηλότερης χαράξεως μὲ τὸ κάππα ποὺ ἀκολουθεῖ. Ἡ ἀνάγνωση *κατ' ε[ὐχήν]* δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκλεισθεῖ, ἀλλὰ τὸ ὁρατὸ ἴχνος τοῦ τελευταίου μηνοειδοῦς γράμματος ἀνήκει μᾶλλον σὲ ὄμικρον.

Ἡ συλλατρεία Ἑρμῆ καὶ Δήμητρας, εὐεξήγητη ἀπὸ τὸν μυθολογικὸ ρόλο τοῦ πρώτου στὴν ἁρπαγὴ τῆς Περσεφόνης, φαίνεται πὼς τεκμαίρεται καὶ στὸ Θεσμοφόριο τῆς γειτονικῆς Πέλλας (βλ. Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Θεσμοφόριο* 63). Γιὰ τὴν λατρεία τῆς Δήμητρας στὴν Μακεδονία, πρβλ. Σεμέλης Πινγιάτογλου, *Ἀρχαία Μακεδονία* VI (1996 [1999]) 911-19.

Γιὰ τὶς ἀναθέσεις *κατ᾽ ὄναρ* ἀπὸ τὴν Μακεδονία βλ. ἀρ. **133**, ἀνωτέρω. Τὸ ἀνθρωπωνύμιο Ὄλυμπος μαρτυρεῖται, τὴν ἴδια περίοδο, στὴν Θεσσαλονίκη καὶ τὴν Ἄνω Μακεδονία (βλ. τὸ οἰκεῖο λῆμμα στὸ *LGPN* IV).

414. Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ Ἐδέσσης ΑΚΕ 103. Ἀνακαλύφθηκε πρὸ τοῦ 1974 στὸν ἀγρὸ Γρηγοριάδη ἀμέσως νότια – νοτιοανατολικὰ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Κύρρου.

Δωρικὸ κιονόκρανο (;) ἀπὸ φαιὸ πωρόλιθο, ἐλλιπὲς παντοῦ. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸν ἄβακα. Διαστάσεις: 0,41 x 0,185. Ὕψος γραμμάτων: 0,045-0,05. Διάστιχο: 0,002.

Π. Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 44-46 (1989-1991) *Μελ.* [1996] 40-41, ἀρ. 1 καὶ πίν. 9β (*SEG* 46 [1996] 760).

Πρβλ. *ΚΑΑΣΕδ* 103· Π. Χρυσοστόμου, *ΑΕΜΘ* 5 (1991 [1994]) 100 (μνεία)· *BullEpigr* 1997, 355 (γιὰ τὴν κοινὴ λατρεία τοῦ Διὸς Ὑψίστου καὶ τῆς Ἀρτέμιδος Ἀγροτέρας)· St. Mitchell στὸ *One God* 200, ἀρ. Α25.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

2ος – 3ος αἰ. μ.Χ.

Δὶ Ὑψίστῳ,
[Δ]όλιχος.

Στ. 1: *[Δ]ὶ* Χρυσοστόμου, *SEG*· πρὶν ἀπὸ τὸ ἰῶτα ὅμως διακρίνεται τὸ κάτω δεξιὸ τμῆμα ἑνὸς δέλτα.

Ὁ Χρυσοστόμου ὑποθέτει εὔλογα πὼς τὸ μνημεῖο ἀνήκει σὲ κιονίσκο ποὺ ἔφερε ἀνάθημα μὲ ὁλόγλυφη παράσταση ἀετοῦ· θραύσματα μαρμάρινων ἀετῶν ἀνακαλύφθηκαν ἐξ ἄλλου στὸν ἴδιον ἀγρό (*ΑΔ* 44-46 [1989-1991] *Μελ.* [1996] 41, ἀρ. 2-4· πρβλ. Ἀ. Κ. Βαβρίτσα, *Ἀρχαία Μακεδονία* II [1973 (1977)] 7 καὶ εἰκ. 5). Γιὰ τὴν λατρεία τοῦ Διὸς Ὑψίστου στὴν Μακεδονία, βλ. ἀρ. **129**, ἀνωτέρω.

Τὸ πανελλήνιο ὄνομα Δόλιχος ἀπαντᾶ γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Μακεδονία.

ΕΠΙΤΥΜΒΙΑ

415. Ἐπισημάνθηκε στὸ Παλαιόκαστρο Ἀραβησσοῦ πρὶν ἀπὸ τὸ 1880 ἀπὸ κάποιον Κωνσταντινίδη, ὁ ὁποῖος ἀπέστειλε ἀπόγραφο στὸν Mordtmann. Ἔκτοτε ἀγνοοῦνται τὰ ἴχνη της.

J. H. Mordtmann, *ΕΦΣΚ* ΙΓ΄ (παράρτημα) (1880) 39, ἀρ. ιθ΄ (Δήμιτσα, *Μακεδονία* 112, ἀρ. 150).

Ὕστεροι ἑλληνιστικοὶ χρόνοι (;)

[Π]ολέμω[ν]ι Παραμόνο[υ]
ἥρωι
[μνεία(;)]ς [χάριν].

Τὸ ἀπόγραφο ποὺ δημοσιεύει ὁ Mordtmann ἐμφανίζει τὰ σωζόμενα γράμματα στοιχισμένα ἀριστερά, ἀλλὰ αὐτὸ ὀφείλεται μᾶλλον σὲ τυπογραφικὴ ἀβλεψία. Στ. 3: *[μνήμη]ς [χάριν]* Mordtmann· *μνήμη[ς] χάριν* Δήμιτσας ἐκ παραδρομῆς, παρ' ὅτι ἀντιγράφει ὀρθὰ τὸ ἀπόγραφο τοῦ Mordtmann.

Τὰ δύο κοινότατα ὀνόματα του ἐπιτυμβίου ἀπαντοῦν τουλάχιστον ἀπὸ τὸν 4ο αἰ. π.Χ. καὶ στὴν Μακεδονία.

ΧΩΡΑ ΚΥΡΡΟΥ

416. Θέση «Ἀλωνάκι» Ἀνύδρου, κατὰ χώραν. Ἀνακαλύφθηκε ἀπὸ τὸν Π. Χρυσοστόμου στὴν θέση Ἀλωνάκι, βορειοδυτικὰ τοῦ Ἀνύδρου καὶ νοτιοανατολικὰ τοῦ Μανδάλου (γιὰ τὴν ἀκριβῆ τοποθεσία, βλ. τοῦ ἰδίου, *ΑΕΜΘ* 14 [2000 (2002)] 457, σχ. 1 καὶ *ΑΑΑ* 32-34 [1999-2001 (2003)] 196, εἰκ. 1), σὲ περιοχὴ ποὺ ἐντασσόταν στὴν Γενδερραία χώρα.

Ὀγκόλιθος ἀπὸ τεφρὸ γρανίτη. Ἡ ἐπιγραφὴ στὴν δυτικὴ πλευρά. Διαστάσεις ἐνεπίγραφης ἐπιφάνειας: 0,34 x 0,76. Ὕψος γραμμάτων: 0,045-0,07 (Φ: 0,09). Διάστιχα (ἀκανόνιστα): 0,02-0,045.

H. W. Catling, *AR* 1985-1986, 63 (βάσει δημοσιευμάτων τοῦ τύπου· βλ. ἐφημ. *Μακεδονία*, 27/9/85, κ.ἄ.) (*BullEpigr* 1988, 837)· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνήμη Λαζαρίδη* 209 καὶ εἰκ. 2 (*BullEpigr* 1990, 461· *SEG* 40 [1990] 520)· Μ. Β. Χατζόπουλου, στὸ *Μνήμη Λαζαρίδη* 57, σημ. 7· Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993) 369-70, ἀρ. 5 καὶ εἰκ. 6 (*BullEpigr* 1994, 405)· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 494 καὶ εἰκ. 1· τοῦ ἰδίου, *ΑΕΜΘ* 14 (2000 [2002]) 455· τοῦ ἰδίου, *ΑΑΑ* 32-34 (1999-2001) [2003] 195.

Πρβλ. *BullEpigr* 2002, 265· M. B. Hatzopoulos – Lucrèce Gounaroupolou, *CRAI* 2013, 1391.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

2ος – 3ος αἰ. μ.Χ.

Ὅρος κατὰ
σύμφωνον
Κυρρέσταις
πρὸς Μενηΐδα.

Στ. 4: *Μενηΐδας* Hatzopoulos (*BullEpigr* 1988, 837· 1990, 461· *Μνήμη Λαζαρίδη* 57, σημ. 7) καὶ Χρυσοστόμου (*ΑΕΜΘ* 14 καὶ *ΑΑΑ*), παρερμηνεύοντας τὴν φθορὰ τοῦ λίθου μετὰ τὸ τελευταῖο γράμμα, ὅπως ἐπισημαίνουν ὀρθὰ οἱ Panayotou – Chrysostomou)· *Μενηΐδα* λοιποὶ ἐκδότες καὶ ὁ λίθος.

Ἤδη ἀπὸ τὴν πρώτη ἀνεπίσημη μνεία τῆς ἐπιγραφῆς καὶ σὲ πληθώρα δημοσιεύσεων στὴν συνέχεια ὑποστηρίχθηκε (συχνὰ χωρὶς μνεία τῆς ἀντίθετης ἀπόψεως [*BullEpigr* 1994, 405]) ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ καταγράφει ὁροθεσία ἀνάμεσα στὰ ἐδάφη τῆς Κύρρου καὶ πόλεως Μενηΐδος, ἀμάρτυρης σὲ ἄλλες πηγές. Ὁ Π. Χρυσοστόμου (*Μνήμη Λαζαρίδη* 209) ὑποθέτει ὅτι τὸ ὄνομα τῆς πόλεως

Μενηΐδος ἴσως ὑποκρύπτεται σὲ χωρίο τοῦ Ἰορδάνη ποὺ μνημονεύει τὶς τοποθεσίες τῆς Μακεδονίας οἱ ὁποῖες παραχωρήθηκαν στοὺς Ὀστρογότθους τοῦ Θευδερίχου περὶ τὸ 482 μ.Χ. (Ἰορδ., *Get.* 287: (...) loca eis iam sponte, quae incolerent, tradidit, id est Cerru, Pellas, Europa, Mediana, Petina, Bereu et alia quae Sium vocatur· γιὰ τὰ ἱστορικὰ συμφραζόμενα, βλ. Papazoglou, *Villes* 140, σημ. 112). Ὅμως τὸ χωρίο αὐτό, μὲ ἰδιαιτέρως προβληματικὴ χειρόγραφη παράδοση, καταγράφει τοπωνύμια γνωστῶν μακεδονικῶν πόλεων χωρὶς σαφῆ γεωγραφικὴ σειρά, μὲ ἀποτέλεσμα ἡ ἤδη ἐπισφαλὴς ταύτιση τοῦ τοπωνυμίου Mediana μὲ τὴν «Μενηΐδα» ἀντὶ τῆς γενικῶς παραδεκτῆς ταυτίσεως τοῦ παρεφθαρμένου τοπωνυμίου με τὴν Μεθώνη νὰ καθίσταται ἀκόμη λιγώτερο εὐλογοφανής. Τὸ μεῖζον ὅμως πρόβλημα μὲ τὴν ἑρμηνεία αὐτὴν εἶναι ἡ διαφορετικὴ μέθοδος καταγραφῆς τῶν –ὑποτίθεται ὁμοειδῶν– συμβαλλομένων μερῶν: συλλογικὸ ἐθνικὸ γιὰ τὴν Κύρρο καὶ τοπωνύμιο γιὰ τὴν «Μενηΐδα». Ἡ διαφορὰ αὐτὴ ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ ἄλλα παραδείγματα ὁροθεσιῶν ἀπὸ τὴν Μακεδονία καὶ ἀλλοῦ (πρβλ. π.χ. Hatzopoulos, *Institutions* II ἀρ. 4, στ. 31-32: *[ὅρια] Ὀσβαίοις πρὸς Καλλιπολίτας*, γιὰ νὰ περιορισθοῦμε σ' ἕνα παράδειγμα ὅπου χρησιμοποιεῖται ἡ ἴδια διατύπωση ὅπως στὴν παροῦσα ἐπιγραφή). Μόνον ἂν δεχθεῖ κανεὶς τὴν ἐπιγραφικὰ λιγώτερο πιθανὴ ἀνάγνωση *Μενηΐδας*, ἀναγνωρίζοντας ἕνα ὄνομα γένους ποὺ χρησιμοποιεῖται ἐν εἴδει ἐθνικοῦ, θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ ἀρθεῖ ἡ προαναφερθεῖσα δυσκολία. Ἕνα τέτοιο «ἐθνικὸ» ὅμως θὰ ἦταν ἀσύμβατο μὲ ὄνομα πόλεως Μενηΐς, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ καθίσταται ἀκόμη πιὸ ἀπίθανη ἡ σύνδεση μὲ τὴν *Mediana* τοῦ Ἰορδάνη. Ἐξ ἄλλου, τὸ πολεοδομικὸ ψήφισμα (ἀρ. **401**, ἀνωτέρω) δὲν ἀφήνει πλέον ἀμφιβολία ὅτι μεταξὺ Γενδέρρου καὶ Νεαπόλεως δὲν παρενεβάλλετο ἄλλη πόλη.

Εἶναι λοιπὸν προτιμότερο νὰ ταυτισθεῖ ἡ Μενηΐς μὲ ἀνθρωπωνύμιο καὶ ὄχι μὲ ὄνομα πόλεως· γιὰ ἀντίστοιχες ὁροθεσίες μεταξὺ πόλεων καὶ μεγαλογαιοκτητῶν κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, βλ. π.χ. *CIL* III 14206[4] (Pilhofer, *Philippi* II 559/L152)· *SEG* 37 (1997) 496 (πρβλ. *BullEpigr* 1991, 347). Τὴν ἑρμηνεία αὐτὴν ἐνισχύει ὁ ὅρος *κατὰ σύμφωνον*, ὁ ὁποῖος, ὅπως ὀρθὰ ἐπισημαίνουν οἱ Panayotou – Chrysostomou, δὲν ἀπαντᾶ σὲ ὁροθεσίες, εἶναι πολὺ σπάνιος σὲ διακρατικὲς συνθῆκες καὶ χρησιμοποιεῖται συνήθως σὲ ἰδιωτικὲς συμβάσεις. Τὸ ὅτι ἡ Μεν(ν)ηΐς ἀναφέρεται στὴν ἐπιγραφὴ τῆς Κύρρου χωρὶς ὄνομα γένους, ὅπως ἐπισημαίνουν οἱ Panayotou – Chrysostomou (*BCH* 117 [1993] 370, σημ. 41), δὲν ἀποτελεῖ πρόβλημα τόσο σοβαρὸ ὅσο ἡ διαφορὰ στὸν τρόπο καταγραφῆς τῶν δύο συμβαλλομένων· στὴν ὁροθεσία τὸ ὄνομα τῆς ἰδιοκτήτριας χρησιμοποιεῖται ἐνδεχομένως ἁπλοποιημένο, ἐν εἴδει τοπωνυμίου.

Ἐὰν ἡ ἑρμηνεία αὐτὴ εἶναι ὀρθή, ἡ γαιοκτήμων Μενηΐς τῆς ἐπιγραφῆς μας ἴσως ταυτίζεται (πρβλ. ἤδη *BullEpigr* 1994, 405) μὲ τὴν Ἰουλία Μεννηΐδα, πρώην ἰδιοκτήτρια δούλων ποὺ μνημονεύεται σὲ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν γειτονικὴ Σκύδρα (ἀρ. **120**, ἀνωτέρω) ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸν Κλαύδιο Πειερίωνα, ἡ οἰκογένεια τοῦ ὁποίου κατεῖχε *χωρία* στὴν εὐρύτερη περιοχὴ τῆς Βέροιας (βλ. *EKM* Α΄ 40). Ἐὰν ἡ ταύτιση γίνει ἀποδεκτή, δὲν ἀποκλείεται ὁ ὅρος τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἄνω Λουδία (ἀρ. **379**, ἀνωτέρω) νὰ ὁριοθετεῖ τὴν ἰδιοκτησία τῆς Μεν(ν)ηΐδος ὡς πρὸς τὴν χώρα τῆς Ἔδεσσας (πρβλ. *BullEpigr* 2002, 265).

417. Ἄνυδρο. Φωτογραφήθηκε τὴν δεκαετία τοῦ 1960 ἀπὸ τὸν μοναχὸ Κ. Ἀλμπάνη, ἐντοιχισμένη στὴν οἰκία τῆς Θ. Κουκούνια στὸ Ἄνυδρο. Τὸ 1991 ἦταν ἤδη καλυμμένη ἀπὸ στρῶμα

ἀσβεστοκονιάματος καὶ τὸν ἐξώστη τοῦ πρώτου ὀρόφου τῆς οἰκίας. Κατὰ πληροφορίες τῆς ἰδιοκτήτριας, προῆλθε ἀπὸ τὴν περιοχὴ Μπαλαμούτια, ἑνάμισυ χιλιόμετρο νοτιοανατολικὰ τοῦ χωριοῦ.

Μικρὴ στήλη ἢ πεσσίσκος.

Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993) 370-72, ἀρ. 6 καὶ εἰκ. 7 (*BullEpigr* 1994, 405· *SEG* 43 [1993] 394)· Π. Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 44-46 (1989-1991) *Μελ*. [1996] 41-42.

Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνήμη Λαζαρίδη* 211, ἀρ. 3 (*BullEpigr* 1990, 461)· τοῦ ἰδίου, *ΑΕΜΘ* 5 (1991 [1994]) 100 (*BullEpigr* 1994, 380)· τοῦ ἰδίου, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 496· *BullEpigr* 1997, 355· St. Mitchell, στὸ *One God* 200, ἀρ. Α23.

Φωτογραφία.

περ. Ὀκτώβριος 132 (ἢ 135) μ.Χ.

Ἔτους ΔΞΡ,
Δείου Λ̣,
Εὔλαιος
Λαοίτα
πολειτα–
ρχήσας Δι–
ὶ Ὑψίστ–
ω.

Στ. 1: Ἡ ὁριζόντια κεραία ἀριστερὰ τῆς κορυφῆς τοῦ δέλτα ἐπιτρέπει καὶ τήν –λιγώτερο πιθανή– ἀνάγνωση ΖΞΡ, ὅπως ἐπισημαίνουν οἱ Panayotou - Chrysostomou. Στ. 2: *Δείου Λ* Panayotou - Chrysostomou, μὲ τὴν ἐπισήμανση ὅτι διακρίνεται ἡ ἀριστερὴ πλευρὰ ἑνὸς τριγωνικοῦ γράμματος· *Δείου Δ* Χρυσοστόμου (*ΑΔ*)· ἀπὸ τὴν φωτογραφία ἡ πρώτη ἐπιλογὴ φαίνεται μᾶλλον προτιμητέα. Στ. 6: Οἱ προηγούμενοι ἐκδότες τοποθετοῦν τὸ κείμενο τοῦ στίχου αὐτοῦ σὲ δύο στίχους (*–ρχήσας* / *vac.* *Δι–*), ἀλλὰ εἶναι σαφὲς ἀπὸ τὴν φωτογραφία ὅτι πρόκειται περὶ παραδρομῆς.

Γιὰ τὴν λατρεία τοῦ Διὸς Ὑψίστου στὴν Κύρρο καὶ τὴν Μακεδονία γενικώτερα, βλ. ἀρ. **129**, ἀνωτέρω.

Ἡ χρονολογία εἶναι 164 (μᾶλλον παρὰ 167) τῆς ἀκτιακῆς χρονολογήσεως, δηλαδὴ 132 (μᾶλλον παρὰ 135) μ.Χ. (οἱ χρονολογήσεις τοῦ Χρυσοστόμου –*Μνήμη Λαζαρίδη* 211, *ΑΔ* 44-46 [1989-1991] *Μελ*. 41 [1996] 41-42 καὶ *Ἀφιέρωμα Hammond* 496– δὲν εὐσταθοῦν). Ὁ πολιτάρχης Εὔλαιος προέβη στὴν ἀνάθεση στὸν Δία Ὕψιστο μετὰ τὴν λήξη τῆς θητείας του (Δῖος 131-Ὑπερβερεταῖος 132), πιθανῶς ἀφοῦ εἶχε ὁλοκληρωθεῖ ἡ διαδικασία τῶν *εὐθυνῶν* (πρβλ. *EKM* Α΄ 1, στ. Β 91, ὅπου ὁ διαχειριστικὸς ἔλεγχος τοῦ γυμνασιάρχου τῆς Βέροιας ὁλοκληρώνεται τὸν Δῖο τοῦ ἑπομένου ἔτους). Παραμένει ἀσαφὲς ἐὰν ὁ Εὔλαιος ἦταν πολιτάρχης τῆς πόλεως Κύρρου ἢ τῆς Γενδέρρου, στὴν περίπτωση ὅπου ἡ σημαντικὴ αὐτὴ κώμη τῆς Κυρρεστικῆς ἔχαιρε εὐρείας αὐτονομίας καὶ κατὰ τὴν ρωμαϊκὴ περίοδο (βλ. σχετικὰ στὴν Εἰσαγωγή).

Γιὰ τὰ χαρακτηριστικὰ μακεδονικὰ ὀνόματα Εὔλαιος καὶ Λαοίτας, βλ. L. Robert, *OMS* II 978-87, τὰ σχόλια τῶν πρώτων ἐκδοτῶν, τὰ σχόλια στὸ *BullEpigr* 1994, 405 καὶ τὶς ἀρ. **112** καὶ **185**, ἀνωτέρω. Τὸ πρῶτο εἶναι ὑποκοριστικὸ τοῦ ὑπερσύνθετου καὶ χαρακτηριστικὰ μακεδονικοῦ ἀνθρωπωνυμίου Εὔλανδρος, ποὺ σχηματίζεται μὲ τὴν προσθήκη τοῦ προθέματος

εὐ- στὸ ἐπίσης χαρακτηριστικὸ μακεδονικὸ ἀνθρωπωνύμιο Λάανδρος, τὸ ὁποῖο μὲ τὴν σειρά του συντίθεται ἀπὸ τὰ προσηγορικὰ *λα(F)ὸς* καὶ *ἀνήρ* (M. B. Hatzopoulos, στὸ *Philokypros* 179-80). Τὸ δεύτερο, ποὺ μαρτυρεῖται καὶ ὡς ἐπίκληση τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος στὴν Ἤλιδα (Παυσ. 5.14.4 καὶ 24.1), ποὺ ἀπαντᾶ ὡς ἀνθρωπωνύμιο καὶ στὴν Ἔδεσσα (βλ. ἀρ. **185**, ἀνωτέρω), ἐντάσσεται σὲ παραγωγικὸ σχηματισμὸ ἀνθρωπωνυμίων μὲ δεύτερο συνθετικὸ *-οίτας* (*-οίτης*), ὅπως π.χ. Ἐχοίτης, Διοίτης, Ἑρμοίτης καί, στὴν Μακεδονία, Τασοίτας, Βιλοίτας (*EKM Α΄* 60 καὶ 182· πρβλ. Μενοίτας, Tataki, *Macedonians* 370-71). Ὁ F. Bechtel (*Personennamen* 346) ἐπεχείρησε νὰ τὰ συνδέσει μὲ τὸν μέλλοντα τοῦ ρήματος φέρω (*οἴσω*), ἀλλὰ πιθανώτερος εἶναι ὁ συσχετισμὸς μὲ τὴν λέξη *οἶτος* (= μοῖρα· βλ. Chantraine, *Dictionnaire* 788). Δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸ πατρώνυμο τοῦ πολιτάρχη ἔχουν ὡς συνθετικό τους στοιχεῖο τὴν λέξη *λα(F)ός* (= οἱ ἔνοπλοι πολῖτες).

ΛΑΚΚΑ

418. Λάκκα, Μονὴ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Ἐπισημάνθηκε ἀπὸ τὸν Π. Χρυσοστόμου κατὰ τὴν ἐπιτόπια ἔρευνα τῆς περιόδου 1983-1986, ἐντοιχισμένη στὴν νότια κιονοστοιχία τοῦ προσκτίσματος τῆς ἐκκλησίας τῆς Μονῆς τῆς Κοιμήσεως Θεοτόκου, κοντὰ στὴν Λάκκα.

Στήλη (;) ἀπὸ μάρμαρο, ἐλλιπὴς παντοῦ. Ὁρατὲς διαστάσεις: 0,46 x 0,31. Ὕψος γραμμάτων: στ. 1-5: 0,02-0,03· στ. 6: 0,031-0,043. Διάστιχα: 0,01-0,025.

Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993) 378-79, ἀρ. 10 καὶ εἰκ. 14-15 (*BullEpigr* 1994, 407· *SEG* 43 [1993] 398).

Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνήμη Λαζαρίδη* 213, ἀρ. 8 (πρώτη μνεία) (*BullEpigr* 1990, 461)· τοῦ ἰδίου, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 498 (ἀναφορά).

Φωτογραφία, ἔκτυπο.

3ος αἰ. μ.Χ.

[-----]Ị[. .]ΩΝ[---]
[---]_ΕΙΣΥΛΕΙ[---]
[---] καὶ αὐτοὶ Ạ[---]
4 [---] εἱμεῖς ΔΕΧ[---]
[---] *vac.* ΤΕΣ *vac.* [---]
[---] ἔτους Ị[---]

Στ. 1: Οἱ Panayotou – Chrysostomou δίνουν κενὸ περίπου τριῶν γραμμάτων μετὰ τὸ πρῶτο ὁρατὸ γράμμα· τὸ κενὸ ἀνήκει μᾶλλον σὲ ἕνα ἢ δύο γράμματα. Στ. 2: *εἰ σὺ λει[τουργ---]* ἢ *εἰ συλει[τουργ---]* ὑποθέτουν οἱ Panayotou – Chrysostomou. Στ. 4: *εἱμεῖς δὲ Χ[---]* ἢ *εἱμεῖς δεχ[θέντες]* ἢ *εἱμεῖς δ' ἐχ[---]* ὑποθέτουν οἱ Panayotou – Chrysostomou. Στ. 5: Κατάληξη μετοχῆς (*[---ν]τες*); Στ. 6: Οἱ Panayotou – Chrysostomou ἀναγνωρίζουν τὸ μόνο ὁρατὸ ψηφίο τῆς χρονολογήσεως ὡς ἕψιλον· στὴν πραγματικότητα, τὸ ἴχνος ποὺ διακρίνεται εἶναι συμβατὸ εἴτε μὲ ἰῶτα μὲ «διαλυτικά», εἴτε μὲ ἦτα.

Ἡ ἀποσπασματικὴ κατάσταση τῆς ἐπιγραφῆς δὲν ἐπιτρέπει κανένα ἀσφαλὲς συμπέρασμα γιὰ τὸ περιεχόμενο τοῦ κειμένου, τὸ ὁποῖο ἀνήκει ἴσως σὲ ψήφισμα ἢ ἐπιστολή, ὅπως ὑποθέτει ὁ Χρυσοστόμου (*Μνήμη Λαζαρίδη* 213· *Ἀφιέρωμα Hammond* 498).

ΜΑΝΔΑΛΟ

419. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1984/5. Παραδόθηκε στὸ Μουσεῖο τὸ 1984, μὲ ἀναφερόμενο τόπο προελεύσεως τὸν ἀρχαῖο οἰκισμὸ στὴν θέση «Κύριε Ἐλέησον» νοτιοδυτικὰ τοῦ Μανδάλου.

Στήλη ἀπὸ λευκόφαιο μάρμαρο μὲ ἐγγεγραμμένη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη, ἀποκεκρουμένη κάτω. Διαστάσεις: 0,83 x 0,43-0,465 x 0,12. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἄνω τμῆμα τοῦ κορμοῦ. Ὕψος γραμμάτων: 0,02-0,03 (Ω: 0,015, Σ: 0,035). Διάστιχα: 0,007-0,02.

Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993) 372-75, ἀρ. 7 καὶ εἰκ. 8-9 (*BullEpigr* 1994, 406· *SEG* 43 [1993] 395)· Hatzopoulos, *Cultes* 57-58 καὶ πίν. XVI.

Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 38 (1983) *Χρον*. [1989] 312 (πρώτη μνεία)· τοῦ ἰδίου, στὸ *Μνήμη Λαζαρίδη* 211 καὶ 213, ἀρ. 5 (μνεία) (*BullEpigr* 1990, 461)· Ἐλένης Μανακίδου, στὸ *Ἐπιγραφὲς τῆς Μακεδονίας* 88 (ἑρμηνεία)· *BullEpigr* 1997, 377 (ἑρμηνεία)· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 496 καὶ εἰκ. 4 (ἑρμηνεία).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τρίτο τέταρτο 4ου αἰ. π.Χ.

Ἐπὶ Θήρωνι
Δάμ̣ω̣νος
ἵππο δρόμος,
ἀ̣νδρῶν δρό–
μ̣ος. *vacat*

Στ. 2: *Δά[μ]ωνος* ὑποθέτουν, μὲ ἐπιφύλαξη, καὶ οἱ Panayotou – Chrysostomou.

Ἡ ἐνεπίγραφη αὐτὴ στήλη ἀνήκει σὲ μία σειρὰ ἀνάλογων ἀναμνηστικῶν μνημείων τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. ποὺ σημάδευαν τὴν μετάβαση ἀπὸ τὴν ἐφηβικὴ στὴν ὥριμη ἡλικία καὶ ἔχουν ἀνακαλυφθεῖ, ἐκτὸς τῆς Κυρρεστικῆς, στὴν Κέλλη τῆς Ἐορδαίας (Πολυξένης Ἀδὰμ-Βελένη, *ΑΕΜΘ* 9 [1995 (1998)] 21· τῆς ἰδίας, *Πέτρες Φλώρινας* 50 καὶ εἰκ. 30: *Ἐπὶ Δαβρεία | πεζῶν | δρόμος*), τὴν Βέροια (*ΕΚΜ* Α΄ 139) καὶ τὴν Λητή (Hatzopoulos, *Cultes* 55-58). Ἡ ἑρμηνεία τους ὡς ἀναμνηστικῶν ἐπιτυμβίων ἀγώνων, ποὺ προτάθηκε ἀπὸ τὴν Ἄννα Παναγιώτου καὶ τὸν Π. Χρυσοστόμου (*BCH* 117 [1993] 372-75) καὶ ἀκολουθήθηκε ἀπὸ τὴν Ἑλένη Μανακίδου (*Ἐπιγραφὲς τῆς Μακεδονίας* 84-98), προσκρούει σὲ πολλαπλὲς δυσκολίες (*BullEpigr* 1994, 406 καὶ 1997, 389). Ἡ χρονολογία δὲν προκύπτει μόνον ἀπὸ τὴν μορφὴ τῶν γραμμάτων ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν γραφὴ τῆς γενικῆς τοῦ δευτερόκλιτου *ἵππο* ἀντὶ *ἵππου* (γιὰ τὴν ὁποία βλ. ἀρ. **56**, ἀνωτέρω), ποὺ δύσκολα μπορεῖ νὰ εἶναι μεταγενέστερη ἀπὸ τὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

Γιὰ τὴν χρήση τῆς δοτικῆς τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπωνύμου στὴν χρονολόγηση, πρβλ. *ἐπὶ Χύρι* (*SEG* 44 [1994] 537), μὲ τὰ σχόλια τοῦ Hatzopoulos, *Cultes* 56-57.

420. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1986/14. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1986 στὸν ρωμαϊκὸ οἰκισμὸ στὴν θέση Ἀμπελότοπος, βόρεια τοῦ Μαύρου, συνοικισμοῦ τοῦ Μανδάλου.

Ἀκόσμητη στήλη ἀπὸ τοπικὸ γρανιτόλιθο σὲ δύο μὴ συναρμόζοντα τμήματα, ἀποκε-

κρουμένη κάτω ἀριστερά. Τὸ ἄνω (σημερινό) τμῆμα φέρει ἐπεξεργασία μὲ βελόνι· εἶναι ἀσαφὲς ἂν πρόκειται γιὰ νεώτερη τῆς ἐπιγραφῆς ἐπέμβαση (ὁπότε δὲν ἀποκλείεται νὰ λείπει ἡ ἀρχὴ τοῦ κειμένου) ἢ γιὰ παλαιότερη ἁδρὴ ἐπεξεργασία τοῦ μὴ ὁρατοῦ (ἀρχικὰ κάτω) τμήματος μιᾶς στήλης, ἡ ὁποία σὲ δεύτερη χρήση χρησιμοποιήθηκε ἀνεστραμμένη γιὰ τὴν χάραξη τῆς παρούσας ἐπιγραφῆς. Διαστάσεις: 0,42 x 0,40 x 0,15 (ἄνω ἀπότμημα), 0,40 x 0,37 x 0,175 (κάτω ἀπότμημα). Ὕψος γραμμάτων: στ. 1-2: 0,028-0,055· στ. 5 -8: 0,017-0,035. Διάστιχα: 0,003-0,02.

Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993) 375-77, ἀρ. 8 καὶ εἰκ. 10-11 (*BullEpigr* 1994, 406· *SEG* 43 [1993] 396).

Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνήμη Λαζαρίδη* 213, ἀρ. 6 (πρώτη μνεία) (*BullEpigr* 1990, 461)· τοῦ ἰδίου, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 498 (μνεία).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

2ος – 3ος αἰ. μ.Χ.

Ἀλέξανδρ–
ος ὁ παṭ̣ὴ̣ρ Ḳ–
ˈˈˈ[----------]
ˈˈ̣Ç[----------]
Ι, τελευτήσαν–
τος Ἀμιανοῦ ὑπὸ
βίας ὕδατος, μνία–
ᵛ ς χ(ά)ριν. *vacat*

Γιὰ τὸ ἐνδεχόμενο νὰ λείπει ἡ ἀρχὴ τοῦ κειμένου, βλ. στὴν περιγραφή. Στ. 2: συμπίλημα ΤΗΡ ὑποθέτουν ὀρθὰ οἱ Panayotou – Chrysostomou βάσει τῶν σωζομένων ἰχνῶν· στὴν συνέχεια διακρίνεται τὸ ἄνω τμῆμα ἑνὸς κάππα. Στ. 3: Στὴν ἀρχὴ τοῦ στίχου διακρίνονται τὰ ἄνω ἴχνη τριῶν καθέτων κεραιῶν· δεδομένου ὅτι στὸν προηγούμενο στίχο δὲν ὑπάρχει χῶρος γιὰ ἄλλο γράμμα, ὁ μόνος τρόπος νὰ συμβιβασθεῖ ἡ λογικὴ συμπλήρωση τῶν στ. 2-3 *κ̣[αὶ ἡ δεῖνα ἡ μήτηρ]* μὲ τὰ ἴχνη αὐτά, εἶναι νὰ ὑποτεθεῖ πὼς στὸ τέλος τοῦ στ. 2 ὑπῆρχε συμπίλημα. Στ. 4: Δεδομένου ὅτι τὰ δύο ἀποτμήματα δὲν συναρμόζουν, εἶναι ἀβέβαιο ἂν λείπουν ἄλλοι στίχοι. Στ. 4-5: Τὸ ἰῶτα στὴν ἀρχὴ τοῦ στ. 5 ἀνήκει σὲ μιὰ δοτική (π.χ. *[--- παιδ]ἰ*) ποὺ ἀναμένεται λόγῳ τῆς μνείας τῶν ἀναθετῶν στὴν ὀνομαστική· ἡ μετάβαση στὴν γενικὴ ἀμέσως μετὰ δὲν θὰ ἐξέπληττε τὴν ἐποχὴ αὐτήν (βλ. *ΕΚΜ* Α΄ σελ. 509). Στ. 8: ΧΡΙΝ ὁ λίθος.

Ὁ βιαιοθάνατος Ἀμ(μ)ιανὸς μᾶλλον ἔχασε τὴν ζωή του σὲ πλημμύρα ποταμοῦ ἢ χειμάρρου τῆς περιοχῆς (γιὰ τὰ ρέματα τῆς περιοχῆς βλ. τὴν περιγραφὴ τοῦ Delacoulonche στὴν Εἰσαγωγή).

421. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1985/8. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1985 στὸν ἀρχαῖο οἰκισμὸ στὴν θέση «Κύριε Ἐλέησον», νοτιοδυτικὰ τοῦ Μανδάλου.

Ὠοειδὴς πλάκα ἀπὸ φαιὸ τοπικὸ γρανίτη. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ χεῖλος, περιμετρικὰ ἐγχάρακτου σταυροῦ μὲ τριγωνικὲς ἀπολήξεις κεραιῶν. Διαστάσεις: 0,61 x 0,48 x 0,085. Ὕψος γραμμάτων: 0,025-0,06.

Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993) 377, ἀρ. 9 καὶ εἰκ. 12-13 (*BullEpigr* 1994, 406· *SEG* 43 [1993] 397).

Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνήμη Λαζαρίδη* 213, ἀρ. 6 (πρώτη μνεία)· τοῦ ἰδίου, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 496 (μνεία)· Tataki, *Roman Presence* 493, ἀρ. 82.7.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

6ος αἰ. μ.Χ.

† Μνιμῆ̣ν τοῦ μα † κᾳ̣ρίου † Μαρκελλίνου. /ⲡⲏ

Μαρκελίνου Panayotou – Chrysostomou. Τὰ ἀδιευκρίνητα χαράγματα μετὰ τὸ πέρας τοῦ κειμένου ἑρμηνεύονται ὡς διαχωριστικοί σταυροὶ ἀπὸ τοὺς πρώτους ἐκδότες.

Γιὰ τὸ ὄνομα Μαρκελλῖνος, βλ. ἀρ. **407**, ἀνωτέρω.

ΝΕΟΣ ΜΥΛΟΤΟΠΟΣ

422. Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ Ἐδέσσης ΑΚΕ 170. Προέρχεται ἀπὸ τὴν θέση Ἐκκλησάκια, κοντὰ στὸν Νέο Μυλότοπο, «ἐκ τοῦ κτίσματος ΝΔ τοῦ μεγάλου τάφου» (*ΚΑΑΣΕδ*).

Μικρὸ ἀπότμημα ἀνάγλυφης πλάκας ἀπὸ ὑπόλευκο μάρμαρο, ἐλλιπὲς παντοῦ, ποὺ διασώζει τμῆμα ὁριζόντιου γείσου καὶ τὴν ἄνω ἀπόληξη κεντρικοῦ τμήματος ἀνάγλυφης παραστάσεως ἀνδρικῆς προτομῆς κατὰ μέτωπον μέσα σὲ βάθυσμα. Ἐπάνω ἀπὸ τὸ γεῖσο ἴσως ἄλλο διάζωμα μὲ παράσταση. Διαστάσεις: 0,14 x 0,165 x 0,06. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ γεῖσο, μὲ ὑπογραμμὸ ἀνάμεσα στοὺς δύο στίχους. Ὕψος γραμμάτων: στ. 1: 0,017-0,019· στ. 2: 0,01-0,013. Διάστιχο: 0,001-0,002.

Ἀδημοσίευτη· πρβλ. *ΚΑΑΣΕδ* 170.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

2ος - 3ος αἰ. μ.Χ.

[---]\ΗΔΩ̣[---]
[---]ΩΝΚΑΙ[---]

ΤΥΡΙΣΣΑ

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Ι. Φιλολογικὲς μαρτυρίες

1. Πλινίου Πρεσβυτέρου, *Naturalis Historia* 4.34.
Intus Aloritae, Vallaei, Phylacaei, Cyrrestae, Tyrissaei, Pella colonia, oppidum Stobi civium Romanorum.

2. Κλαυδίου Πτολεμαίου, *Γεωγραφικὴ Ὑφήγησις* 3.12.36 (Stückelberger – Grasshoff 3.13.39).
Ἡμαθίας·
Εὐρωπός μζ° γ΄, μ° γ΄·
Τύρισσα μζ° L΄, λθ° Lγιβ΄·
Σκύδρα μζ° γο΄, μ° γ΄·
Μίεζα μη°, λθ° Lδ΄·
Κύρρος μη° ς΄, μ° γο΄·
Ἰδομένη μη° L΄, μ° Lγ΄·
Γορδυνία μη° γο΄, μ° δ΄·
Ἔδεσσα μη° Lδ΄, μ° γ΄·
Βέροια μη° Lδ΄, λθ° Lγ΄·
Αἰγαία μη° γο΄, λθ° γο΄·
Πέλλα μθ° γ΄, μ° ιβ΄.

ΙΙ.Ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες ἐκτὸς Τύρισσας

α΄. Ἐπιτύμβια, Μαρινία, μέσα 2ου αἰ. π.Χ. (ἐπιγρ. ἀρ. **117**, ἀνωτέρω)
Φιλόξενος Σιμμία Τυρισσαῖος.

β΄. Ἐπιτύμβια, Θεσσαλονίκη, 2ος -3ος αἰ. μ.Χ. (*IG* X 2, 1, 899).
Φουρία Τύρισσα[1]
Ἡδύι τῷ συβί-
ῳ μνείας χάρει[ν].

1. Στὴν ἐπιγραφὴ αὐτὴν τὸ τοπωνύμιο χρησιμοποιεῖται ἴσως ὡς κύριο ὄνομα, ἐκτὸς ἂν πρόκειται γιὰ ἅπαξ μαρτυρούμενη μορφὴ τοῦ θηλυκοῦ τοῦ ἐθνικοῦ τῆς Τύρου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μέχρι πρόσφατα ἡ Τύρισσα ἦταν ἁπλῶς ἕνα ὄνομα. Ἀναφέρεται μόνον στὸν διοικητικῆς προελεύσεως κατάλογο τοῦ Πλινίου ὡς πόλη τοῦ ἐσωτερικοῦ μεταξὺ Κύρρου καὶ Πέλλας (μαρτ. ΤΥΡ 1), καθὼς ἐπίσης καὶ μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Ἡμαθίας, μετὰ τὴν Εὐρωπὸ καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν Σκύδρα, στὸν Πτολεμαῖο (μαρτ. ΤΥΡ 2). Ὁ N. G. L. Hammond, βασιζόμενος στὴν πρώτη μαρτυρία, τὴν τοποθετεῖ στὸ χωριὸ Ἀξός (Παλαιόν), βορειο-δυτικὰ τῶν Γιαννιτσῶν[2], ἐνῷ ἡ Φανούλα Παπάζογλου ἀμφισβητεῖ ὅτι ὁ κατάλογος τοῦ Πλινίου ἀκολουθεῖ γεωγραφικὴ σειρὰ καὶ προτιμᾶ νὰ τὴν τοποθετήσει γενικὰ στὸ βόρειο τμῆμα τῆς Ἡμαθίας[3]. Μεταγενέστερες ἔρευνες τοῦ Π. Χρυσοστόμου τὸν ὁδήγησαν στὴν ὑπόθεση ὅτι ἡ Τύρισσα ἔκειτο στὸν ἀρχαιολογικὸ χῶρο παρὰ τὸ χωριὸ Πενταπλάτανος, τέσσερα χιλιόμετρα βορείως τῶν Γιαννιτσῶν[4], τὴν ὁποίαν ἀποδέχθηκαν καὶ οἱ Μ. Β. Χατζόπουλος καὶ Π. Πασχίδης[5]. Τὸ ἐθνικὸ Τυρισσαῖος μαρτυρεῖται σὲ ἐπιτύμβιο μνημεῖο τῆς Μαρινίας (μαρτ. ΤΥΡ α΄· ἐπιγρ. ἀρ. **117**, ἀνωτέρω), τὸ δὲ ὄνομα τῆς πόλεως παραδίδεται ἴσως καὶ ὡς παρωνύμιο νεκρῆς ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη (μαρτ. ΤΥΡ β΄).

Γεωγραφικὸ πλαίσιο

Ὁ ἀρχαιολογικὸς χῶρος τοῦ Πενταπλατάνου, ποὺ ἐντοπίσθηκε τὸ 1983, κεῖται στὰ δυτικὰ τοῦ χωριοῦ. Ὁ βίος τοῦ οἰκισμοῦ ἀρχίζει κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ καὶ συνεχίζεται ἕως τὴν βυζαντινὴ περίοδο. Ἐκεῖ ἔχουν ἔλθει στὸ φῶς ἀποθήκη ἑλληνιστικῆς οἰκίας μὲ πλούσια εὑρήματα, λουτρὸ τῶν ἑλληνιστικῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων, ὑπόγειοι λαξευτοὶ τάφοι τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων καὶ σποράδην πολλὰ καὶ ποικίλα εὑρήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ γνωστὴ ὡραία κεφαλὴ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου τῶν ὕστερων κλασσικῶν χρόνων. Κατὰ τὸν Π. Χρυσοστόμου ἡ χώρα τῆς Τύρισσας θὰ περιελάμβανε τὶς κοινότητες τοῦ Πενταπλατάνου, Ἀμπελειῶν, Ἐλευθεροχωρίου, Ἀσβεσταριοῦ[6] καὶ Γιαννιτσῶν. Εἶναι πιθανὸν ὅτι καὶ

---

2. Hammond, *History* I 16.

3. Papazoglou, *Villes* 158-59.

4. Π. Χρυσοστόμου, «Ἡ τοπογραφία τῆς βόρειας Βοττιαίας», στὸ *Μνήμη Δ. Λαζαρίδη* 213-15· τοῦ ἰδίου, «Ἱστορικὴ τοπογραφία τῆς βόρειας Βοττιαίας», στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 498-500· Anna Panayotou καὶ P. Chrysostomou, «Inscriptions de la Bottiée et de l'Almopie en Macédoine», *BCH* 117 (1993) 382-84, ἀρ. 13. Ἀπὸ τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ 1985 στὸν Πενταπλάτανο προέρχεται καὶ φαρμακευτικὸ ἀγγεῖο μὲ ἐπιγραφὴ *Σιμάκω[νο]ς λύκιον* (*SEG* 43 [1993] 445).

5. *Inventory* 797.

6. Ὁ Π. Χρυσοστόμου, «Βασιλικοὶ δικασταὶ καὶ τάγοι σὲ μία νέα ἐπιγραφὴ μὲ ὠνὲς ἀπὸ τὴν κεντρικὴ Μακεδονία», *Τεκμήρια* 3 (1997) 40, ἀμφισβήτησε τὴν ὑπαγωγὴ τοῦ Ἀσβεσταριοῦ στὴν χώρα τῆς Τύρισσας μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ὁ μεγάλος ἀριθμὸς (πέντε) τῶν *ταγῶν ἀτῶν* εἶναι ἀσύμβατος μὲ μία μικρὴ πόλη καὶ ὅτι ἑπομένως ὁ ἐν λόγῳ ἀρχαῖος οἰκισμὸς πρέπει νὰ ἀνήκει στὴν χώρα τῆς Πέλλας. Τὸ ἐπιχείρημα ὅμως αὐτὸ δὲν εἶναι ἀποφασιστικό. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀρχόντων τῶν μακεδονικῶν πόλεων δὲν ἀκολουθεῖ μία τόσο ἁπλὴ λογική. Ἀντιθέτως, ἡ γεωγραφικὴ ἐγγύτητα καὶ ἰδίως τὰ ἔντονα διαλεκτικὰ ὀνόματα τῶν *ταγῶν ἀτῶν* συνηγοροῦν ἀποφασιστικὰ γιὰ τὴν ἀπόδοσή τους σὲ ἄρχοντες

ἡ ἀρχαία κώμη στὸ τόσο γειτονικὸ πρὸς τὸν Πενταπλάτανο Δαμιανὸ θὰ ἀνῆκε ἐπίσης στὴν χώρα τῆς Τύρισσας. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ συνόρευε πρὸς δυσμὰς μὲ τὴν Κυρρεστική, πρὸς νότον μὲ τὴν Πελλαία, πρὸς τὰ νοτιοανατολικὰ μὲ τὴν χώρα τῶν Ἰχνῶν καὶ πρὸς τὰ βορειοανατολικὰ μὲ τὴν χώρα τῆς Εὐρωποῦ, ἑπομένως δὲ θὰ δικαιολογεῖτο καὶ ἡ παράθεση τῆς Τύρισσας δίπλα στὴν Εὐρωπὸ ἀπὸ τὸν Πλίνιο.

Θεσμοί

Ὅ,τι γνωρίζομε γιὰ τοὺς θεσμοὺς τῆς Τύρισσας τὸ ὀφείλομε στὴν ὠνὴ τοῦ Ἀσβεσταριοῦ. Σ' αὐτὴν ἀναφέρονται *βασιλικοὶ δικασταὶ* ἀγνώστου ἀριθμοῦ, ἐνώπιον τῶν ὁποίων ἔγινε ἡ δίκη ποὺ κατακύρωσε τὸ νόμιμον τῶν συναλλαγῶν, καὶ πέντε *ταγοὶ ἀτοί*, οἱ ὁποῖοι πληροῦν ἐδῶ καθήκοντα ἐπωνύμων. Ἑρμηνεία τοῦ ὅρου αὐτοῦ, ποὺ ἀπαντᾶ καὶ στὴν Μίεζα, προτείνεται στὰ σχόλια τῆς ἐν λόγῳ ἐπιγραφῆς (ἀρ. **425**).

Συλλογὴ καὶ δημοσίευση τῶν ἐπιγραφῶν

Ἀπὸ τὴν χώρα τῆς Τύρισσας, ὅπως ὁρίσθηκε ἀνωτέρω, προέρχονται τέσσερες ἐπιγραφές, τὶς ὁποῖες ἐπεσήμανε κατὰ τὶς περιοδεῖες του καὶ δημοσίευσε ὁ Π. Χρυσοστόμου εἴτε μόνος εἴτε μὲ τὴν Ἄννα Παναγιώτου: μία ἐπιτύμβια ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ ἀστικὸ κέντρο (ἀρ. **424**), μία ἀδιάγνωστη ἀπὸ τὸ Δαμιανό (ἀρ. **427**) καὶ δύο ἀπὸ τὸ Ἀσβεσταριό, μία ὠνὴ ἑλληνιστικῶν (ἀρ. **425**) καὶ μία ἐπιτύμβια ὑστερορρωμαϊκῶν χρόνων (ἀρ. **426**). Μὲ κάθε ἐπιφύλαξη ἀποδίδεται ἐδῶ στὴν Τύρισσα καὶ ἡ γνωστὴ ἀπὸ τὸν 19ο αἰῶνα ἐπιγραφὴ ἀρ. **423**.

μιᾶς μικρῆς πόλεως τῆς ἐνδοχώρας καὶ ὄχι σὲ κοσμοπολιτικὸ κέντρο ὅπως ἡ Πέλλα, ὁ πανελλήνιος ὀνοματολογικὸς χαρακτήρας τῆς ὁποίας εἶναι γνωστός (βλ. στὴν Εἰσαγωγὴ τῆς Πέλλας, κατωτέρω).

ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ

ΤΙΜΗΤΙΚΗ

423. Μουσεῖο Θεσσαλονίκης 1766. Ἐπισημάνθηκε τὴν δεκαετία τοῦ 1860 ἀπὸ τὸν Vidal-Lablache στὴν συλλογὴ τῆς οἰκογένειας Μπίτζου στὴν Θεσσαλονίκη. Κατὰ δήλωση μέλους τῆς οἰκογένειας τὸ 1896 στὸν αἰδεσιμώτατο Peter Crosbie, τὴν ὁποία μνημονεύει ὁ De Witt Burton, ὁ πατέρας του «τὴν εἶχε περισυλλέξει μεταξύ τῶν ἐρειπίων κατεστραμμένης κρήνης στὸ χωριὸ Ἀπόστολοι, στὴν θέση τῆς ἀρχαίας Πέλλας...». Κατὰ πληροφορία τοῦ ἰδίου πρὸς τὸν Le Camus, ἡ ἐπιγραφὴ ἦταν ἀρχικὰ ἐντοιχισμένη στὴν κρήνη. Ἀργότερα μεταφέρθηκε στὸ Μουσεῖο Θεσσαλονίκης.

Ὀρθογώνια μαρμάρινη πλάκα, ἴσως ἐπένδυση βάθρου, ἀποκεκρουμένη κάτω ἀριστερὰ καὶ κάτω δεξιά, τῆς ὁποίας τὸ χρῶμα ἔχει ἀλλοιωθεῖ πιθανῶς ἀπὸ φωτιά. Ἡ ἐνεπίγραφη ἐπιφάνεια τῆς ἐπιγραφῆς παρουσιάζει ἀνωμαλίες: α) τὸ μέσον τῶν στίχων 1-6, τὸ δεξιὸ μέρος τοῦ στίχου 7, ὁλόκληροι οἱ στίχοι 8-10 καὶ τὸ μέσον τῶν στίχων 11-12 ἔχουν χαραχθεῖ ἐπάνω σὲ ἁδρὰ κατεργασμένη καὶ μὴ ἐπιμελῶς λειασμένη ἐπιφάνεια καὶ β) τὸ τέλος τῶν στίχων 3-7 εἶναι χαραγμένο σὲ βάθυσμα. Κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιγραφὴ ἔχει χαραχθεῖ μεταγενέστερη (μεσοβυζαντινῶν ἴσως χρόνων) δίστιχη ἐπιτύμβια ἐπιγραφή: *Ἰσταυρηνὼς (;) | τοῦ Δράκου*. Διαστάσεις: 0,97 x 0,64 x 0,105. Ὕψος γραμμάτων: στ. 1-4: 0,04· στ. 5-10: 0,03· στ. 11-12: 0,025. Διάστιχα: στ. 1-7 καὶ 8-10: 0,015· στ. 7-8: 0,03· στ. 10-11: 0,02-0,025.

M. Vidal-Lablache, *RA* 2 (1869) 62-63, ἀρ. 1 (Duchesne – Bayet, *Mémoire* 10· E. De Witt Burton, *AJTh* 2 [1898] 611-13, μὲ πληροφορίες γιὰ τὴν προέλευση)· D. G. Hogarth, *JHS* 8 (1887) 359-61, ἀρ. 2 (R. Cagnat, *AnnEpigr* 1889, 14, ἀρ. 39· Kaestner, *De Aeris* 44-48 καὶ 51· Δήμιτσα, *Μακεδονία* 425-26, ἀρ. 366· Tafrali, *Thessalonique* 33· M. N. Tod, *BSA* 23 [1918-1919] 209 [μὲ τοὺς πρώτους 7 στίχους μόνον], πρβλ. καὶ 207, ἀρ. 2· Gabba, *Iscrizioni* 68-70, ἀρ. 20)· Edson, *Notebooks* 338· τοῦ ἰδίου, στὸ *Μελετήματα Λαούρδα* 98-100· Βασιλικῆς Μισαηλίδου-Δεσποτίδου, *Ἐπιγραφές* 46-47, ἀρ. 36· Βικτωρίας Ἀλλαμανῆ-Σουρῆ, στὸ *Ρωμαϊκὴ Θεσσαλονίκη* 74.

Πρβλ. Heuzey, *Mission* 275-77 (μὲ σχόλια γιὰ τὴν χρονολόγηση)· Le Camus, *Voyage* 304 (μὲ φωτογραφία καὶ πληροφορίες γιὰ τὶς συνθῆκες εὑρέσεως)· P. Perdrizet, *BCH* 23 (1899) 342, ἀρ. 5 (μὲ πληροφορίες γιὰ τὴν συλλογὴ Μπίτζου)· Ferguson, *Legal Terms* 65-66 (γιὰ τοὺς πολιτάρχες)· Φ. Πέτσα, *Μακεδονικὰ* 13 (1969) 127, ἀρ. 32· St. Mitchell, *Historia* 28 (1979) 437 (γιὰ τὴν ταυτότητα τῆς πόλεως)· Papazoglou, *Villes* 139· Ἄννας Παναγιώτου, *Ἑλληνικὴ διαλεκτολογία* 3 (1992-93) 13 (γιὰ τὴν γραφὴ *Πελῃγείνου*)· Π. Χρυσοστόμου, *Τεκμήρια* 6 (2001) 126, σημ. 2· *BullEpigr* 2003, 360· Νίγδελη, *Θεσσαλονίκεια* 35, σημ. 2.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

44/5 μ.Χ.

Ἔτους · F · O · σεβαστοῦ · τοῦ καὶ < ϐϘΡ,
Αὐτοκράτορι Τιβερίῳ Κλαυδίῳ
Καίσαρι Σεβαστῷ Γερμανικῷ
ἀρχιερῖ, δημαρχικῆς ἐξουσίας
τὸ τέταρτον, ὑπάτῳ ἀποδεδιγμένῳ
τὸ τέταρτον, αὐτοκράτορι τὸ ὄγδοον,
πατρὶ πατρίδος, ἡ πόλις· πολιταρ-
χούντων *vacat*
vvv Νεικηράτου τοῦ Θεοδᾶ,
Ἡρακλείδου τοῦ Δημητρίου, ❦❦
vv ἐπιμελητοῦ Μενάνδρου τοῦ
vac. Πεληγείνου. *vacat*

Στ. 1: Τὸ ψηφίο τῆς χρονολογίας ποὺ ἐδῶ μεταγράφεται ὡς δίγαμμα ἔχει τὴν μορφὴ R ἀντεστραμμένου καὶ κεκλιμένου πρὸς τὰ ἀριστερὰ κατὰ 90°· ἀνάμεσα στὸ *καὶ* καὶ τὴν δεύτερη χρονολογία ἔχει χαραχθεῖ ἕνα διακριτικὸ σημεῖο (<) ποὺ δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι τὸ ἰῶτα τοῦ *καὶ* εἶναι κάππα· *ϛσ καὶ β9ρ* στὴν μεταγραφὴ τῶν χρονολογιῶν ἀπὸ τὸν Edson (*Μελετήματα Λαούρδα*), προφανῶς ἀπὸ τυπογραφικὸ λάθος· *κα[ι]* Kaestner. Στ. 2: ὁ Hogarth ἀντιγράφει ΚΛΑΥΔΙC καὶ μεταγράφει *Κλαυδί[ῳ]*, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τοὺς Δήμιτσα, Tafrali, Μισαηλίδου-Δεσποτίδου, Ἀλλαμανῆ-Σουρῆ· *Κλαυδίῳ* ὀρθὰ οἱ λοιποὶ ἐκδότες. Στ. 3: *Σεβασ<σ>τῷ* διορθώνουν οἱ Hogarth, De Witt Burton, Tafrali, Μισαηλίδου-Δεσποτίδου, Ἀλλαμανῆ-Σουρῆ· *Σεβαστῷ* Duchesne, Kaestner, Edson. Στ. 4: *ἀρχιερ(εῖ)* διορθώνει ὁ Kaestner· *ἀρχιερεῖ* Tafrali. Στ. 5: *ἀποδεδ(ει)γμένῳ* διορθώνει ὁ Kaestner· *ἀποδεδ(ε)ιγμένῳ* Μισαηλίδου-Δεσποτίδου, Ἀλλαμανῆ-Σουρῆ· *δεδιγμένῳ* ὁ Edson, ἐκ παραδρομῆς. Στ. 7: *πολι[τ]α[ρ]-* Hogarth, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸν Δήμιτσα, τὴν Μισαηλίδου-Δεσποτίδου καὶ τὴν Ἀλλαμανῆ-Σουρῆ· *πολι[τ]αρχούντων*, σὲ ἕναν στίχο, Tafrali, ἐκ παραδρομῆς. Στ. 8-10: Σύμφωνα μὲ τὸν Edson, οἱ στίχοι αὐτοὶ χαράχθηκαν σὲ ἀποξεσμένη ἐπιφάνεια· βλ. ὅμως ἀνωτέρω, στὴν περιγραφὴ τοῦ λίθου.

Ἡ τιμητικὴ αὐτὴ ἐπιγραφὴ στάθηκε ἀφορμὴ γιὰ τὴν συζήτηση θεωρίας περὶ διπλῶν κοινοτήτων στὴν Μακεδονία. Τὴν ἄποψη αὐτὴν ὑποστήριξε ὁ Charles Edson, ποὺ πρῶτος ἀνέδειξε τὸ πρόβλημα τῆς προελεύσεως τοῦ μνημείου, καθὼς ἡ μόνη ἀξιόπιστη πληροφορία γιὰ τὴν ἀρχικὴ θέση της τὴν σχετίζει μὲ τὴν Πέλλα. Ἡ θεωρία τοῦ Edson ὅμως ἀπορρίφθηκε ὁμόφωνα ἀπὸ ὅλους τοὺς μελετητὲς τῆς Ρωμαιοκρατίας στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο, οἱ ὁποῖοι ἐπισημαίνουν ὅτι ἡ ὕπαρξη τῆς ρωμαϊκῆς ἀποικίας τῆς Πέλλας δὲν εἶναι συμβατὴ μὲ πολιτικοὺς θεσμοὺς ἑλληνικῆς πόλεως (βλ. A. Rizakis, στὸ *Les élites et leurs facettes* 110, σημ. 8, μὲ τὴν πλούσια σχετικὴ βιβλιογραφία). Ἡ ἀπόρριψη τῆς θεωρίας τοῦ Edson δὲν ἐπιλύει τὸ πρόβλημα τῆς ἐκδούσας ἀρχῆς τῆς συγκεκριμένης ἐπιγραφῆς. Τὰ ὀνόματα τῶν πολιταρχῶν θὰ μποροῦσαν νὰ μᾶς ὁδηγήσουν στὴν Θεσσαλονίκη, καθὼς τὸ ὄνομα Θεοδᾶς φαίνεται νὰ ἀνήκει σὲ διακεκριμένη οἰκογένεια τῆς πόλεως (πρβλ. *IG* X 2, 1, 68 καὶ ἴσως *SEG* 37 [1987] 593), ἐνῷ καὶ τὸ σπάνιο ὄνομα Πελειγένης (γιὰ τὸ ὁποῖο βλ. ἀρ. **97**, ἀνωτέρω) ἐμφανίζεται ἐπίσης στὴν ἴδια πόλη. Ἐν τούτοις, ὁ ἀριθμὸς τῶν πολιταρχῶν εἶναι ἀσύμβατος μὲ τὴν ὑπόθεση τῆς προελεύσεως ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη, ὅπου κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴ ἐποχὴ ὁ ἀριθμὸς τους ποικίλλει μεταξὺ πέντε καὶ ἐννέα, παραπέμπει δὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα σὲ παρακείμενη τῆς Πέλλας μικρότερη πόλη (πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, *Τεκμήρια* 6 [2001] 126, σημ. 2)· μὲ κάθε ἐπιφύλαξη, προτείνεται ἡ ἀπόδοσή της στὴν Τύρισσα.

ΕΠΙΤΥΜΒΙΑ

424. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1984/6. Ἀνακαλύφθηκε δυτικὰ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Πενταπλατάνου, χρησιμοποιήθηκε ὡς κατώφλι τῆς οἰκίας τοῦ Χ. Σταματίδη καὶ παραδόθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο στὸ Μουσεῖο Πέλλας τὸ 1984.

Ἐπίστεψη ἐπιτύμβιου ναΐσκου ἀπὸ φαιὸ μάρμαρο, μὲ ἐννέα ἀκρωτήρια (ἕξι ἐκ τῶν ὁποίων στὴν μακρὰ πλευρὰ ποὺ φέρει καὶ τὴν ἐπιγραφή), ἐλαφρὰ ἀποκεκρουμένη ἀριστερά. Διαστάσεις: 0,215 x 1,18 x 0,56. Ὕψος γραμμάτων: 0,017-0,03. Διάστιχο: 0,011-0,021.

Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993) 382-84, ἀρ. 13 καὶ εἰκ. 19-20 (*BullEpigr* 1994, 409· *SEG* 43 [1993] 446).

Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 39 (1984) *Χρον*. [1989] 265 (μνεία εὑρέσεως)· τοῦ ἰδίου, στὸ *Μνήμη Λαζαρίδη* 214, σημ. 46 (*BullEpigr* 1990, 461) (μνεία εὑρέσεως)· τοῦ ἰδίου, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 498.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τρίτο τέταρτο 4ου αἰ. π.Χ.

[Ἀ]ντίπατρο[ς] Ι̣Ο̣ [. . . ± 6 . . .] Ἀντίπατρος *vac.*
[Ὀλυ]νπία, γυνὴ Ἀμύντου, Ἡγησικράτους.

Οἱ Panayotou – Chrysostomou, βάσει ἐλαφρῶν διαφορῶν στὴν χάραξη, ὑποθέτουν τὴν ὕπαρξη δύο ὁμάδων, μιᾶς ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν *Ἀντίπατρο ΙΟ*[---] καὶ τὴν *Ὀλυνπία*, σύζυγο τοῦ *Ἀμύντου*, καὶ ἄλλης ἀπὸ τὸν *Ἀντίπατρο* τοῦ *Ἡγησικράτους*.

Ἡ σπάνια στὴν Μακεδονία ὕπαρξη οἰκογενειακοῦ ἐπιτυμβίου ναΐσκου καὶ τὸ ὀνοματολόγιο, ποὺ περιλαμβάνει χαρακτηριστικὰ ὀνόματα τῆς μακεδονικῆς ἀριστοκρατίας (Ἀντίπατρος, Ἀμύντας), ἕνα σπάνιο ἀλλὰ εὐεξήγητο στὸ ἴδιο περιβάλλον ὄνομα (Ὀλυμπία) καὶ ἕνα ὄνομα ἰωνικῆς μορφολογίας (Ἡγησικράτης) ποὺ παραπέμπει στὴν ἰσχυρὴ «ἰωνικὴ» παρουσία στὴν γειτονικὴ Πέλλα σὲ προγενέστερες περιόδους (πρβ. Hatzopoulos, *Institutions* I 171-72), καθιστοῦν σαφὲς ὅτι τὸ μνημεῖο ἀνήκει σὲ σημαντικὴ οἰκογένεια τῆς περιοχῆς.

ΧΩΡΑ ΤΥΡΙΣΣΑΣ

ΑΣΒΕΣΤΑΡΙΟ

425. Ἀσβεσταριό, κατὰ χώραν. Ἀνακαλύφθηκε ἀπὸ τὸν Π. Χρυσοστόμου τὸ 1997 ἐντοιχισμένη στὴν βορειοδυτικὴ γωνία τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναλήψεως στὸ Ἀσβεσταριό.

Λιθόπλινθος ἀπὸ ὑπόλευκο μάρμαρο, ἀποκεκρουμένη κάτω ἀριστερὰ καὶ δεξιά. Ἡ ἐπιγραφὴ χαράχθηκε σὲ ἐπιφάνεια μὲ προγενέστερες φθορές. Διαστάσεις: 0,70 x 0,31 x 0,48. Ὕψος γραμμάτων: 0,011-0,019 (Σ: 0,019-0,023). Διάστιχα: ± 0,005.

Π. Χρυσοστόμου, *Τεκμήρια* 3 (1997) 23-43 καὶ εἰκ. 1-5 (*SEG* 47 [1997] 999· Game, *Actes de vente* 101-103, ἀρ. 40).

Πρβλ. *BullEpigr* 1999, 349· Sylvie Le Bohec-Bouhet, στὸ *Rois, cités, nécropoles* 194-95· M. B. Hatzopoulos, στὸ *La naissance de la ville* 134, σημ. 79· τοῦ ἰδίου, στὸ *Onomatologos* 357-64 (γιὰ τὰ ὀνόματα)· τοῦ ἰδίου, *Τεκμήρια* 10 (2011) 55-56 (γιὰ τὸν ὅρο ΤΑΓΩΝΑΤΩΝ).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

3ος αἰ. π.Χ.

[Ἐπρίατο] Π̣[ο]λ̣ύ̣αινος τ̣ὰς ἀ[μ]–
[π]έλους τὰς Βουκάρτα κ̣–
αὶ Φιλάγρου παρὰ τῆς Φιλά–
γρου γυναικὸς καὶ Βουκάρ̣–
τα, δίκης γενομένης
[ἐ]ν̣ τοῖς βασιλικ(ο)ῖς δικα[σ]–
[τ]αῖς, στατήρων χρυσῶ[ν]
[τ]εσσαράκοντα· μάρτ̣[υ]–
ρ̣ες τούτων Βρυκκαῖο[ς],
Λ̣εωχάρης, Ἀνδρίσκος,
[vvv Φ]ίλαγρος, Ἀντίγο–
νος, Ἀτ[τ]ί̣νας, Ἅ̓ρμος, Σοσ̣–
σίπταvvς. Ἐπρίατο Φίλα̣[γ]–
[ρο]ς τὰς ἀμπέλους τ̣ὰ̣[ς]
[Φι]λίππου τοῦ Χιωνίδα στα–
τήρων χρυσῶν τεσσαρ–
άκοντα πέντε, αἷς γείτ–
ων Ἀτ̣τίνας· βεβαιωτ[ὴς]
[Ν]ικάν[ωρ]· ἐπὶ ταγῶν ἀτῶ[ν]
[Μ]ενάνδρου, Ἑκαγάρχου,
[Ὀ]λωΐχ[ου], Ἐράκτορος, Κερ[τίμ]–
[μα (;)]· μάρτυρες Νικόλαος,
[vvv Β]άλακρος, Εὐρ̣ήας, Ι̣[. .]–
[2-3]τας, Ἀττίνας, Ἅ̓ρμεν–
[ν]ος. *vacat*

Στ. 1: *[Πολ]ύαινος* Χρυσοστόμου. Στ. 6: *[πρὸς]* στὴν ἀρχὴ τοῦ στίχου ὁ Χρυσοστόμου, ἀλλὰ δὲν χωροῦν περισσότερα ἀπὸ δύο γράμματα, ἐπὶ πλέον δὲ *ἐν* εἶναι ἡ ἀναμενόμενη πρόθεση (πρβλ. Ἀντιφ. 6.23: *προὐκαλούμην αὐτὸν... ἐν τοῖς αὐτοῖς δικασταῖς*, καθὼς καὶ ἄλλα παραδείγματα στὸ σχετικὸ λῆμμα τοῦ *LSJ*. Τὸ ὄμικρον τῆς λέξεως *βασιλικοῖς* ἔχει χαραχθεῖ σὰν δέλτα. Στ. 7: *στρατήρων* Χρυσοστόμου ἐκ παραδρομῆς. Στ. 10: *[Λ]εωχάρης* Χρυσοστόμου, ἀλλὰ ἴχνος τοῦ πρώτου γράμματος, τὸ ὁποῖο ἔχει χαραχθεῖ μᾶλλον ὡς ἄλφα, διακρίνεται· *Ἀνδρίσκο[ς]* Χρυσοστόμου. Στ. 12-13: *Σο|σίπτας* Χρυσοστόμου. Στ. 13: *Φίλ[αγ]–* Χρυσοστόμου. Στ. 14: *[ρος]* Χρυσοστόμου στὴν ἀρχὴ τοῦ στίχου, ἀλλὰ τὸ τρίτο γράμμα εἶναι ὁρατό· *ἀμπέλου* Χρυσοστόμου ἐκ παραδρομῆς· *π[αρὰ]* στὸ τέλος τοῦ στίχου ὁ Χρυσοστόμου. Στ. 18: *Ἀτ[τ]ίνας* Χρυσοστόμου. Στ. 19-20: *ἐπὶ ταγῶν | [Μ]ενάνδρου Χρυσοστόμου*. Στ. 20: *Ἑκαγάρχο[υ]* Χρυσοστόμου. Στ. 21-22: *Κερ[τίμ]||[μα]* εἶναι ἴσως πιθανώτερο ἀπὸ *Κερ[τίμ]||[μου]*, κρίνοντας ἀπὸ τὸν διαθέσιμο χῶρο. Στ. 23: *Εὐρ[ε]ίας* Χρυσοστόμου, ἀλλά, ὅπως παρατηρεῖ καὶ ὁ Chaniotis (*SEG*), δὲν ὑπάρχει χῶρος γιὰ τὴν συμπλήρωση τοῦ ἔψιλον. Στ. 23-24: πιθανῶς *[Βου|κάρ]τας* (Hatzopoulos, *BullEpigr*). Στ. 24: *Ἅρμε[ν]–* Χρυσοστόμου.

Ὁ Π. Χρυσοστόμου βάσει τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων χρονολογεῖ τὴν ἐπιγραφὴ «γύρω στὸ 180 π.Χ.». Στὴν πραγματικότητα ὁρισμένα γράμματα, ὅπως τὸ πῖ χωρὶς πρεοξέχουσα ὁριζόντια κεραία, τὸ σίγμα μὲ ἀποκλίνουσες ὁριζόντιες κεραῖες, τὸ πλατὺ χῖ, ὅμοιο μὲ ἐκεῖνο τοῦ πολεοδομικοῦ ψηφίσματος τῆς Κύρρου (ἀρ. **401**, ἀνωτέρω), παραπέμπουν σὲ πρωιμώτερη ἐποχή, παρὰ τὰ ἄλφα μὲ καμπύλη ἢ τεθλασμένη ὁριζόντια κεραία.

Σύμφωνα μὲ τὴν πειστικὴ ἑρμηνεία τοῦ Π. Χρυσοστόμου, ὁ Πολύαινος ἀγόρασε ἀμπελῶνες ἀπὸ τοὺς κληρονόμους τοῦ Φιλάγρου, τὴν χήρα του καὶ τὸν γιό του Βουκάρτα, στὸν ὁποῖον εἶχε ἐκχωρήσει μέρος τῆς περιουσίας ἐνῷ ὁ Φίλαγρος ἦταν ἀκόμη ἐν ζωῇ. Ἐξ αἰτίας κάποιας ἀμφισβητήσεως, διαφωνίας ἢ κάποιου ἄλλου προβλήματος τὸ ὁποῖο προέκυψε μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Φιλάγρου καὶ ποὺ ἀπετέλεσε ἀντικείμενο δίκης ἐνώπιον τῶν βασιλικῶν δικαστῶν προκρίθηκε ἡ πώληση τῶν ἀμπελώνων, ἔστω καὶ σὲ τιμὴ χαμηλότερη ἀπὸ τὴν τιμὴ ἀγορᾶς. Στὸ συμβόλαιο ἀγοραπωλησίας, ἐπισυνάπτεται ἡ προηγούμενη ὠνή, ἡ ὁποία ἀποδεικνύει ὅτι νομίμως ἀπέκτησε τοὺς ἀμπελῶνες ὁ Φίλαγρος καὶ κατοχυρώνει ἔναντι νέων ἀμφισβητήσεων τόσο τὸν νέο ἀγοραστὴ ὅσο καὶ τοὺς πωλητές.

Κατὰ τὴν χρονικὰ πρότερη συναλλαγὴ ὁ Φίλαγρος ἀγόρασε τοὺς ἀμπελῶνες ἀπὸ τὸν Φίλιππο γιὸ τοῦ Χιωνίδα ἔναντι 45 χρυσῶν στατήρων ἢ 900 ἀργυρῶν δραχμῶν. Ἀγοραπωλησίες ἀγροτικῆς γῆς στὸ μακεδονικὸ βασίλειο μᾶς εἶναι γνωστὲς ἀπὸ κατάλογο ὠνῶν τῆς Μίεζας (ἀρ. **93**, ἀνωτέρω) καὶ ἀπὸ ὠνὴ τῆς Ἀμφιπόλεως (Hatzopoulos, *Amphipolis* 33-38, ἀρ. VI). Στὸν πρῶτο ἡ τιμὴ ἀνὰ πλέθρο (876 τ.μ.) γῆς, ἀδιευκρίνητης συνήθως φύσεως, κυμαίνεται μεταξὺ 64 καὶ 70 δραχμῶν, ἐνῷ στὸν δεύτερο ἕξι πλέθρα ἀμπελώνων ἀγοράζονται ἔναντι 320 δραχμῶν (περ. 53 δραχμὲς τὸ πλέθρο). Ἡ ἔκταση τῶν ἀμπελώνων τοῦ Φιλάγρου δὲν ἀναφέρεται, λαμβάνοντας ὅμως ὑπ' ὄψιν τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα, βάσει τῆς ἀρχικῆς τιμῆς πωλήσεως (45 χρυσοὶ στατῆρες), θὰ μποροῦσε νὰ ἀντιστοιχεῖ σὲ ἔκταση περίπου 13 ἕως 19 πλέθρων, ἐνῷ βάσει τῆς δεύτερης τιμῆς πωλήσεως (40 στατῆρες) σὲ ἔκταση περίπου 10 ἕως 15 πλέθρων. Οὕτως ἢ ἄλλως πρόκειται γιὰ ἕνα ἴσως ὄχι ἐξαιρετικοῦ μεγέθους καὶ ἀξίας, ἀλλὰ ὁπωσδήποτε ἀξιόλογο περιουσιακὸ στοιχεῖο.

Ἡ τοποθεσία τῶν ἀμπελώνων ὁρίζεται ἁπλῶς μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἰδιοκτήτη τοῦ παρακείμενου κτήματος Ἀττίνα. Ἕπεται τὸ ὄνομα τοῦ *βεβαιωτοῦ*, ποὺ ἐγγυᾶται γιὰ τὴν ἀξιοπιστία τοῦ πωλητοῦ, καὶ ἀκολουθοῦν τὰ ὀνόματα πέντε *ταγῶν ἀτῶν* (βλ. σχετικὰ ἀρ. **93**, ἀνωτέρω), τὰ ὁποῖα μεταξὺ ἄλλων ἐπέτρεπαν τὴν χρονολόγηση τῆς πράξεως ἀγοραπωλησίας, καθὼς καὶ ἕξι μαρτύρων.

Στὴν χρονικὰ ὕστερη πράξη κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Πολύαινος ἀγόρασε τοὺς ἴδιους ἀμπελῶνες ἀπὸ τὴν χήρα τοῦ Φιλάγρου καὶ τὸν Βουκάρτα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀναφορὰ στοὺς βασιλικοὺς δικαστές, πιθανῶς δευτεροβάθμιους διακαστές, τῶν ὁποίων ὁ χαρακτηρισμὸς ὡς βασιλικῶν τοὺς διακρίνει ἀπὸ τοὺς ὁμώνυμους πολιτικοὺς συναδέλφους τους, γνωστοὺς ἀπὸ τὸν κατάλογο τῆς Μίεζας (ἀρ. **93**, ἀνωτέρω), μνημονεύεται μόνον ἡ τιμὴ τῆς ἀγορᾶς καὶ τὰ ὀνόματα ἕξι μαρτύρων, παραλείπονται δὲ λοιπὰ στοιχεῖα ποὺ περιέχονται στὴν πρότερη πράξη ἀγοραπωλησίας.

Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τὰ ἐπαρκῶς σωζόμενα 22 ἀνθρωπωνύμια ἀρχόντων, πωλητῶν, ἀγοραστῶν, μαρτύρων, καθὼς καὶ ἑνὸς γείτονος καὶ ἑνὸς βεβαιωτοῦ. Πέντε μόνον πολὺ ἐπιεικῶς (Πολύαινος, Φίλαγρος, Φίλιππος, Λεωχάρης, Μένανδρος) θὰ μποροῦσαν νὰ χαρακτηρισθοῦν πανελλήνια. Τὰ ὑπόλοιπα 17 εἶναι χαρακτηριστικὰ μακεδονικά, μερικὰ δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπαντοῦν γιὰ πρώτη φορά (Βουκάρτας, Βρυκκαῖος, Σοσίπτας, Ἑκάγαρχος, Ἐράκτωρ), ὑπενθυμίζοντάς μας τὸν ἐξαιρετικὸ πλοῦτο τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνοματολογίου καὶ τὸν ἰδιαίτερο χαρακτῆρα τῆς μακεδονικῆς διαλέκτου. Γιὰ τὸν ἀπαραίτητο ἀναλυτικὸ σχολιασμὸ τῶν ὀνομάτων, βλ. M. B. Hatzopoulos, στὸ *Onomatologos* 357-64.

Γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου στὴν βόρειο Βοττική, βλ. Π. Χρυσοστόμου, *Τεκμήρια* 3 (1997) 41-43.

426. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1993/1. Ἀνακαλύφθηκε ἀπὸ τὸν Κ. Ἁγιαννίδη, κατὰ τὴν ἄροση ἀγροῦ του νοτιοδυτικὰ τοῦ Ἀσβεσταριοῦ καὶ παραδόθηκε στὸ Μουσεῖο Πέλλας τὸ 1993.

Πλάκα ἀπὸ λευκόφαιο μάρμαρο, ἐλλιπὴς ἄνω καὶ ἀποκεκρουμένη σὲ διάφορα σημεῖα λόγῳ τῶν συνθηκῶν εὑρέσεως, σὲ δεύτερη χρήση ὡς ἐπιτύμβιο, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸ ἀποκεκρουμένο κυμάτιο στὴν ὀπίσθια λειασμένη ὄψη. Διαστάσεις: 0,37 x 0,22 x 0,055. Κάτω ἀπὸ

τὴν ἐπιγραφή, ἐγχάρακτη παράσταση: ἀριστερά, δένδρου μὲ γυμνὰ κλαδιά· δεξιά, κάπρου σὲ κίνηση πρὸς τὰ ἀριστερά. Ὕψος γραμμάτων: 0,02-0,025. Διάστιχα: 0,005-0,01.

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνείας Χάριν* 379-80, ἀρ. 9 καὶ εἰκ. 14 (*SEG* 48 [1998] 828).

Πρβλ. Ἀναστασίας Χρυσοστόμου – Π. Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 48 (1993) *Χρον*. [1998] 374 (μνεία εὑρέσεως)· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 500 (*SEG* 47 [1997] 1000), καὶ *BullEpigr* 1999, 345 (ἁπλὲς μνεῖες).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

2ος – 3ος αἰ. μ.Χ.

[.]_ιιι[. . . περ. 7 . . . .]
Ἐλπίδι καὶ Σ̣[υμ(;)]–
φόρῳ τοῖς γλυ̣–
κυτάτοις γονῖ–
[σ]ιν μνείας χά–
ριν.

Στ. 1: Γιὰ τὰ δύο πρῶτα ὁρατὰ γράμματα ὁ Χρυσοστόμου (στὸ ὑπόμνημα) ὑποθέτει Ε̣Σ̣. Στ. 2-3: *Σ[υ]|φόρῳ* (γιὰ τὸν τύπο βλ. *IG* X 2, 1, 1001) εἶναι ἴσως πιθανώτερο βάσει τοῦ διαθέσιμου χώρου, ὅπως ἐπισημαίνει ὁ Sverkos (*SEG* 48). Στ. 3-4: *γλ[υ|κ]υτάτοις* Χρυσοστόμου· *γλυ|[κ]υτάτοις* Sverkos. Στ. 4-5: *γονε[ῦ]|[σ]ιν* Χρυσοστόμου· *γονῖ|[σ]ιν*· Sverkos· πράγματι, τὸ τελευταῖο ὁρατὸ γράμμα εἶναι σαφῶς ἰῶτα, ἐνῶ δὲν ὑπάρχει χῶρος γιὰ ὕψιλον οὔτε στὸ τέλος τοῦ στίχου 4 οὔτε στὴν ἀρχὴ τοῦ στίχου 5.

Γιὰ τὴν δοτικὴ *γονῖσι(ν)*, βλ. ἀρ. **396**, ἀνωτέρω.

ΔΑΜΙΑΝΟ

427. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 47. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1986 σὲ ἑλληνιστικὸ οἰκισμὸ νοτίως τῆς θέσεως «Βίσβο Ἀλάρι», κοντὰ στὸ Δαμιανό.

Τμῆμα μαρμάρινης στήλης ἀπὸ λευκόφαιο μάρμαρο, πανταχόθεν ἀποκεκρουμένο, ποὺ σώζει ταινία ἐπιστυλίου. Διαστάσεις: 0,133 x 0,085 x 0,058. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,009-0,012. Διάστιχα: 0,001-0,003.

Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993) 386-87, ἀρ. 15, εἰκ. 22 (*SEG* 43 [1993] 436).

Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνήμη Λαζαρίδη*, 215, ἀρ. 18· *BullEpigr* 1994, 411.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

3ος αἰ. π.Χ.

[---]ΜΟΝΙΔ[---]
[---]ΝΠΑ[---]
[---]Ι̣ΤΑΣ̣[---]

Στ. 2: ΗΠΑ Panayotou – Chrysostomou, οἱ ὁποῖοι ἐπισημαίνουν ἄνω ὁριζόντια κεραία μετὰ τὸ ἄλφα. Στ. 3: πρὶν ἀπὸ τὸ πρῶτο ὁρατὸ γράμμα οἱ Panayotou – Chrysostomou ἐπισημαίνουν ἄνω τμῆμα κάθετης κεραίας· ἀπὸ τὸ γράμμα ποὺ σημειώνεται ἐδῶ ὡς σίγμα διακρίνονται οἱ δύο ὁριζόντιες κεραῖες.

ГУРВЕА

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες ἐκτὸς Γυρβέας

α΄. Δημόσιο ἔγγραφο, Κύρρος, πρῶτο ἥμισυ 3ου αἰ. π.Χ. (ἀρ. **401**, ἀνωτέρω, στ. 13).

ἐκ Κύρρου ἐπὶ Γυρβέαν ὁδὸν ἄγουσαν εἶναι τριά[κ]αινον διὰ παντὸς τὸ εὖρος (...)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ Γυρβέα εἶναι γνωστὴ μόνον ἀπὸ τὴν μεγάλη πολεοδομικὴ ἐπιγραφὴ τῆς Κύρρου, ὅπου ἀναφέρεται ὡς προορισμὸς ἑνὸς ἐκ τῶν δύο βασικῶν ὁδικῶν ἀξόνων τῆς Κυρρεστικῆς (βλ. ἀρ. **401**, ἀνωτέρω, στ. 12-13: *[τὴν] ἐκ Κύρρου ἐπὶ Γυρβέαν ὁδὸν ἄγουσαν* καὶ στ. 16-17: *τὴν ἐκ Κύρρου ἄγουσαν ὁδὸν διὰ Γενδέρρου καὶ διὰ Γενδερραίας εἰς Νέαμ Πόλιν*), καὶ ἀπὸ τὴν ἀπελευθερωτικὴ δι' ἀναθέσεως στὴν Συρία Παρθένο Γυρβιάτισσα ἐπιγραφή (ἀρ. **428**). Ἀπὸ τὴν πρώτη, ὅπως αἰτιολογεῖται λεπτομερῶς στὴν Εἰσαγωγὴ τῆς Κύρρου, συνάγεται ὅτι ἡ Γυρβέα δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ τοποθετηθεῖ πρὸς τὰ νότια-νοτιοανατολικὰ τῆς Κύρρου. Πράγματι δέ, στὴν θέση «Ἅγιος Νικόλαος», περὶ τὸ ἕνα χιλιόμετρο νοτίως τῆς γέφυρας «Μηδέν» τῆς ὁδοῦ Γιαννιτσῶν-Ἀλεξάνδρειας, ἀνακαλύφθηκε ἡ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἀρ. **428** τῆς Κυρραίας Κοΐντας Πορίου στὴν Θεὰ Συρία Παρθένο Γυρβιάτισσα, ἐνῷ λίγο νοτιώτερα, στὴν θέση «Κρεββάτια», ὑπῆρχε μέχρι τὸ 1987, ὁπότε κατεστράφη, ἔξαρμα μὲ οἰκισμὸ καὶ νεκροταφεῖο ἑλληνιστικῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων[1], ὅπου βρέθηκε καὶ ἡ ἐπιγραφὴ ἀρ. **429**. Ἐκεῖ θὰ πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ τὸ ἀστικὸ κέντρο τῆς μικρῆς πόλεως Γυρβέας, ἡ ὁποία ἄφησε τόσο λίγα ἴχνη τῆς ὑπάρξεώς της. Στὴν εὐρύτερη περιοχὴ ἀνακαλύφθηκε καὶ ἡ ἐπιγραφὴ ἀρ. **579**, ἡ ὁποία ὅμως ἐντοπίσθηκε ἀμέσως βορείως τοῦ Λουδία, ποὺ πιθανώτατα ἀποτελοῦσε τὸ ὅριο τῶν χωρῶν τῆς Γυρβέας καὶ τῆς Πέλλας, ἐξ οὗ καὶ συμπεριελήφθη τελικῶς στὶς ἐπιγραφὲς τῆς μακεδονικῆς πρωτεύουσας.

Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἀναθέτρια τῆς ἐπιγραφῆς ἀρ. **428** χρησιμοποιεῖ τὸ ἐθνικό της (*Κυρραία*) ἀποτελεῖ ἰσχυρὴ ἔνδειξη ὅτι ἡ Γυρβέα ἀποτελοῦσε διακριτὴ πολιτικὴ ὀντότητα ἀπὸ τὴν Κύρρο.

---

1. Π. Χρυσοστόμου, «Ἡ λατρεία τῆς Συρίας Θεᾶς (Ἀταργάτιδος) στὴν Δυτικὴ Μακεδονία», *ΑΕΜΘ* 3 (1989 [1992]) 106-107· τοῦ ἰδίου, «Ἡ ἱστορικὴ τοπογραφία τῆς Βόρειας Βοττιαίας», στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 500-502.

ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ

428. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1988/4α. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1988 στὴν θέση «Ἅγιος Νικόλαος Παλαιός», στὴν πεδιάδα τῶν Γιαννιτσῶν (βλ. σχετικὰ στὴν Εἰσαγωγή).

Ἐλαφρῶς τραπεζιόσχημη πλάκα ἀπὸ λευκόφαιο μάρμαρο. Διαστάσεις: 0,50 x 0,365 x 0,055. Ὕψος γραμμάτων: 0,015-0,025. Διάστιχα: 0,014-0,025.

Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993) 384-86, ἀρ. 14, εἰκ. 21 (*SEG* 43 [1993] 435· Γιούνη, *Provincia* 270, ἀρ. 28· A. Chaniotis, στὸ *Ritual Dynamics* 281).

Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, *ΑΕΜΘ* 3 (1989 [1992]) 106, εἰκ. 7 (πρώτη μνεία) (*BullEpigr* 1992, 301 [μὲ σχόλια γιὰ τὰ ὀνόματα]· *SEG* 42 [1992] 552)· *BullEpigr* 1994, 410· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 500-502, σημ. 35· τοῦ ἰδίου, στὸ *Ἡ Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 93· Tataki, *Roman Presence* 532, ἀρ. 5· Μαρίας Γιούνη, στὸ *Β΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ἐπιγραφικῆς* 73· M. B. Hatzopoulos – Lucrèce Gounaroupolou, *CRAI* 2013, 1392, εἰκ. 8· *BullEpigr* 2014, 276.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

περ. Μάρτιος 206 μ.Χ.

Ἔτους ΖΛΣ σεβ(αστοῦ),
Ξανδικοῦ ΘΙ, Κοΐν-
τα Πορίου, Κυρραία, ἐχα-
4 ρισάμην Λύκον κ(α)ὶ Ζώ-
σιμον θεᾷ Συρίᾳ Παρθέ-
νῳ Γυρβιατίσσῃ ἐπει(δ)ὴ
δι᾽ αὐτὴν ζῶ καὶ τὰς ἀ-
8 ρετὰς αὐτῆς· ἰσὶν δὲ
οἰκογενῆ.

Στ. 4: ΚΛΙ ὁ λίθος. Στ. 6: ΕΠΕΙΑΗ ὁ λίθος.

Ἡ Μακεδονία ἀποτελεῖ μᾶλλον ἕνα ἀπὸ τὰ πρωιμώτερα σημεῖα εἰσαγωγῆς τῆς λατρείας τῆς Συρίας Θεᾶς (Dea Syria) ἢ Ἀταργάτιος στὴν Εὐρώπη. Ἐπιγραφικὰ μαρτυρεῖται στὴν Βέροια (*EKM* Α΄ 19 [Ἀτάργατις Σώτειρα, 3ος αἰ. π.Χ.] καὶ 52 [Συρία Παρθένος, 262 μ.Χ.]), στὴν Ἐορδαία (*EAM* 102 [Διάσυρος Θεά, 3ος αἰ. μ.Χ.]) καὶ ἴσως στὴν Ἔδεσσα (ἀρ. **174**, ἀνωτέρω [Παρθένος, 2ος αἰ. π.Χ.]), τὶς ἀρχαιολογικὲς πηγὲς συγκεντρώνει ὁ Π. Χρυσοστόμου, *ΑΕΜΘ* 3 (1989 [1992]) 103-17, ἐνῷ ἡ πιὸ γνωστὴ σχετικὴ μαρτυρία εἶναι οἱ *Μεταμορφώσεις* τοῦ Ἀπουληίου, ὅπου περιγράφεται παραστατικά (κεφ. 35-41) ἡ ὀργιαστικὴ λατρεία της στὴν Βέροια. Στὴν κεντρική, τουλάχιστον, Μακεδονία ὅμως ἡ λατρεία τῆς ἀσιατικῆς αὐτῆς θεότητος συμφύρεται μὲ τὴν

πανάρχαια παραδοσιακὴ μακεδονικὴ λατρεία μιᾶς Μεγάλης Θεᾶς –Μητρὸς καὶ Παρθένου–, στὸ ὄνομα καὶ στὸ ἱερὸ τῆς ὁποίας συνήθως γίνονταν οἱ ἀπελευθερώσεις δούλων μὲ ἀνάθεση (βλ. *I. Leukopétra* σελ. 29-30).

Οἱ στίχοι 6-8 ἀποτελοῦν χαρακτηριστικὸ παράδειγμα τῆς ἐξωτερικεύσεως τῆς θέρμης μὲ τὴν ὁποία ἡ πιστὴ βιώνει τὴν σχέση της μὲ τὴν θεότητα (A. Chaniotis, στὸ *Ritual Dynamics* 281).

Τὸ λατρευτικὸ ἐπίθετο ποὺ συνοδεύει τὴν θεὰ εἶναι «ἐθνικό», ἀποτελεῖ δηλαδὴ γεωγραφικὸ προσδιορισμό (πρβλ. ἀρ. **402, 404** καὶ **405**, ἀνωτέρω) καὶ μία ἀπὸ τὶς δύο μνεῖες τῆς μικρῆς πόλεως τῆς Γυρβέας· βλ. σχετικὰ στὴν Εἰσαγωγή.

429. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1981/4. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1981, στὴν θέση «Κρεββάτια» –λίγο νοτιώτερα ἀπὸ τὸν «Ἅγιο Νικόλαο Παλαιό» (βλ. προηγούμενη ἐπιγραφή)–, ὅπου τὸ ἀστικὸ κέντρο τῆς Γυρβέας (βλ. στὴν Εἰσαγωγή).

Κάτω τμῆμα στήλης ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, ἀποκεκρουμένο κάτω. Ἐντὸς βαθύσματος, ἀνάγλυφη παράσταση –ἀποκεκρουμένη ἄνω– ἔφιππου πρὸς τὰ δεξιά, μὲ χιτωνίσκο καὶ χλαμύδα ποὺ ἀνεμίζει. Τὸ ἄλογο φέρει ἐφίππιο μὲ ἐξαρτήματα σὲ μορφὴ κισσοφύλλου. Διαστάσεις: 0,80 x 0,57 x 0,105. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὸ βάθυσμα. Ὕψος γραμμάτων: 0,035-0,04. Διάστιχο: 0,035-0,045.

Π. Χρυσοστόμου, *Τεκμήρια* 6 (2001) 129-32, ἀρ. 3, εἰκ. 3 (*SEG* 51 [2001] 853· M. Sève, *AnnEpigr* 2001, 1767).

Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Ἡ Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 93 (ἁπλὴ ἀναφορά)· *BullEpigr* 2003, 360· Tataki, *Roman Presence* 366, ἀρ. 486.8.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Δεύτερο ἥμισυ 2ου αἰ. μ.Χ.

Τ̣(ίτος) Ποπλίκιος
Σευῆρος.

Στ. 1: *Τ̣(άϊος)* εἶναι ἐπιγραφικὰ ἐξίσου πιθανό, ὅπως ἐπισημαίνουν ὁ Sève καὶ τὸ *SEG*· τὸ ὄνομα γένους Publicius ὅμως στὴν Μακεδονία φαίνεται νὰ συνδέεται συχνότερα μὲ τὸ προωνύμιο Τίτος.

Πρόκειται γιὰ τὴν δεύτερη στὴν βόρεια Βοττία μνεία τῶν Publicii (βλ. ἀρ. **220**, ἀνωτέρω), ποὺ μαρτυροῦνται συχνὰ στὴν Μακεδονία, ἰδίως στὴν Βέροια καὶ τοὺς Φιλίππους (Tataki, *Roman Presence* 365-67).

ΠΕΛΛΑ

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Ι. Φιλολογικὲς μαρτυρίες

1.Ἑκαταῖος, *FGrHist* 1 F144 (*Ὁμηρικοὶ Ἐπιμερισμοί* [Cramer] I 223)[1].
Σεσημείωται τὸ φακὸς ὀξυνόμενον· ἔστιν δὲ καὶ βαρυτόνως ὄνομα ὄρους. Ἑκαταῖος: «πρὸς μὲν νότον Πάωλα[2] καὶ Φάκος».

2.Ἡρόδοτος 7.123.
Ἀπὸ δὲ Αἰνείης, ἐς τὴν ἐτελεύτων καταλέγων τὰς πόλις, ἀπὸ ταύτης ἤδη ἐς αὐτόν τε τὸν Θερμαῖον κόλπον ἐγίνετο τῷ ναυτικῷ στρατῷ <ὁ> πλόος καὶ γῆν τὴν Μυγδονίην, πλέων δὲ ἀπίκετο ἔς τε τὴν προειρημένην Θέρμην καὶ Σίνδον τε πόλιν καὶ Χαλέστρην ἐπὶ τὸν Ἄξιον ποταμόν, ὃς οὐρίζει χώρην τὴν Μυγδονίην τε καὶ Βοττιαιίδα, τῆς ἔχουσι τὸ παρὰ θάλασσαν στεινὸν χωρίον, πόλιες Ἴχναι τε καὶ Πέλλα.

3. [Ἱπποκράτους], *Περὶ ἐπιδημιῶν* 7.118.
Τῷ παιδίῳ τῷ Πύθωνος, ἐν Πέλλῃ, πυρετὸς αὐτίκα ἤρξατο πολύς, καὶ καταφορὴ πολλὴ μετὰ ἀφωνίης (...).

4. Θουκυδίδης 2.99.3-4.
[3] Τὴν δὲ παρὰ θάλασσαν νῦν Μακεδονίαν Ἀλέξανδρος ὁ Περδίκκου πατὴρ καὶ οἱ πρόγονοι αὐτοῦ, Τημενίδαι τὸ ἀρχαῖον ὄντες ἐξ Ἄργους, πρῶτοι ἐκτήσαντο καὶ ἐβασίλευσαν ἀναστήσαντες μάχῃ ἐκ μὲν Πιερίας Πίερας, οἳ ὕστερον ὑπὸ τὸ Πάγγαιον πέραν Στρυμόνος ᾤκησαν Φάγρητα καὶ ἄλλα χωρία (καὶ ἔτι καὶ νῦν Πιερικὸς κόλπος καλεῖται ἡ ὑπὸ τῷ Παγγαίῳ πρὸς θάλασσαν γῆ), ἐκ δὲ τῆς Βοττίας καλουμένης Βοττιαίους, οἳ νῦν ὅμοροι Χαλκιδέων οἰκοῦσιν· **[4]** τῆς δὲ Παιονίας παρὰ τὸν Ἀξιὸν ποταμὸν στενήν τινα καθήκουσαν ἄνωθεν μέχρι Πέλλης καὶ θαλάσσης ἐκτήσαντο, καὶ πέραν Ἀξιοῦ μέχρι Στρυμόνος τὴν Μυγδονίαν καλουμένην Ἠδῶνας ἐξελάσαντες νέμονται.

5. Θουκυδίδης 2.100.3-4.
[3] Ὁ δὲ στρατὸς τῶν Θρᾳκῶν ἐκ τῆς Δοβήρου ἐσέβαλε πρῶτον μὲν ἐς τὴν Φιλίππου πρότερον οὖσαν ἀρχήν, καὶ εἷλεν Εἰδομενὴν μὲν κατὰ κράτος, Γορτυνίαν δὲ καὶ Ἀταλάντην καὶ ἄλλα ἄττα χωρία ὁμολογίᾳ διὰ τὴν Ἀμύντου φιλίαν προσχωροῦντα τοῦ Φιλίππου υἱέος παρόντος·

---

1. Τὸ χωρίο αὐτὸ τοῦ Ἑκαταίου παρατίθεται καὶ στὸν Ἡρωδιανό (*Περὶ καθολικῆς προσῳδίας* 3.1.148 [Lentz]) καὶ χρησιμοποιεῖται ἀπὸ ἄλλους γραμματικοὺς γιὰ τὸν τονισμὸ τοῦ τοπωνυμίου Φάκος (Ἀρκαδίου, *Περί τόνων* 56· Ἰωάννου Φιλοπόνου, *Περὶ διαφόρων τόνων*, λ. *Φάκος*).

2. Τὰ χειρόγραφα φέρουν *Παωλα* ἢ *Παωλο*· *Παῶλος* ὁ Cramer, ἄλλοι διορθώνουν ριζικὰ σὲ *Τμῶλος* ἢ *Πακτωλός*· πρβλ. Hammond, *Macedonia* I 147.

Εὐρωπὸν δὲ ἐπολιόρκησαν μέν, ἑλεῖν δὲ οὐκ ἐδύναντο. **[4]** Ἔπειτα δὲ καὶ ἐς τὴν ἄλλην Μακεδονίαν προυχώρει τὴν ἐν ἀριστερᾷ Πέλλης καὶ Κύρρου. Ἔσω δὲ τούτων ἐς τὴν Βοττιαίαν καὶ Πιερίαν οὐκ ἀφίκοντο, ἀλλὰ τήν τε Μυγδονίαν καὶ Κρηστωνίαν καὶ Ἀνθεμοῦντα ἐδῄουν.

6. Ξενοφῶντος, *Ἑλληνικά* 5.2.13.
Καὶ κατελίπομεν ἡμεῖς ἔχοντας ἤδη ἄλλας τε πολλὰς καὶ Πέλλαν, ἥπερ μεγίστη τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πόλεων.

7. Ψευδο-Σκύλακος, *Περίπλους* 66.
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ. Ἀπὸ δὲ Πηνειοῦ ποταμοῦ Μακεδόνες εἰσὶν ἔθνος, καὶ κόλπος Θερμαῖος. Πρώτη πόλις Μακεδονίας Ἡράκλειον· Δῖον, Πύδνα πόλις Ἑλληνίς, Μεθώνη πόλις Ἑλληνὶς καὶ Ἁλιάκμων ποταμός, Ἄλωρος πόλις καὶ ποταμὸς Λυδίας, Πέλλα πόλις καὶ βασίλειον ἐν αὐτῇ καὶ ἀνάπλους εἰς αὐτὴν ἀνὰ τὸν Λυδίαν.

8. Ἀρχέστρατος, ἀπ. 30 Brandt (Ἀθήναιος 7.328a).
(...) καὶ Ἀρχέστρατος
τὸν χρόμιν ἐν Πέλλῃ λήψῃ μέγαν (ἐστὶ δὲ πίων
ἂν θέρος ᾖ) καὶ ἐν Ἀμβρακίᾳ.

9. Δημοσθένους, *Περὶ Ἁλοννήσου* 78.
Ὅταν δὲ λέγῃ περὶ τούτων ὡς ἐθέλει διαδικάσασθαι, οὐδὲν ἀλλ᾽ ἢ χλευάζει ὑμᾶς, πρῶτον μὲν ἀξιῶν Ἀθηναίους ὄντας πρὸς τὸν ἐκ Πέλλης ὁρμώμενον περὶ τῶν νήσων διαδικάζεσθαι, πότερ᾽ ὑμέτεραι ἢ ἐκείνου εἰσίν.

10. Δημοσθένους, *Περὶ τῆς παραπρεσβείας* 155.
Ἐπειδὴ δ᾽ ἀφικόμεθ᾽ εἰς Ὠρεὸν καὶ συνεμείξαμεν τῷ Προξένῳ, ἀμελήσαντες οὗτοι τοῦ πλεῖν καὶ τὰ προστεταγμένα πράττειν ἐπορεύοντο κύκλῳ, καὶ πρὶν εἰς Μακεδονίαν ἐλθεῖν, τρεῖς καὶ εἴκοσιν ἡμέρας ἀνηλώσαμεν· τὰς δ᾽ ἄλλας πάσας καθήμεθ᾽ ἐν Πέλλῃ, πρὶν Φίλιππον ἐλθεῖν, σὺν αἷς ἐπορεύθημεν ὁμοῦ πεντήκονθ᾽ ὅλας.

11. Δημοσθένους, *Περὶ τῆς παραπρεσβείας* 166.
Ὃν τοίνυν χρόνον ἦμεν ἐκεῖ καὶ καθήμεθ᾽ ἐν Πέλλῃ, σκέψασθε τί πράττειν ἕκαστος ἡμῶν προείλετο.

12. Δημοσθένους, *Περὶ τῆς παραπρεσβείας* 169.
Ἐν ὅσῳ γὰρ οὐχὶ παρόντος πω Φιλίππου διετρίβομεν ἐν Πέλλῃ, ἔνιοι τῶν ἑαλωκότων, ὅσοιπερ ἦσαν ἐξηγγυημένοι, ἀπιστοῦντες, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μὴ δυνήσεσθαί με ταῦτα πεῖσαι τὸν Φίλιππον, ἑαυτοὺς ἔφασαν βούλεσθαι λύσεσθαι καὶ μηδεμίαν τούτου χάριν ἔχειν τῷ Φιλίππῳ.

13. Δημοσθένους, *Περὶ τοῦ στεφάνου* 68.
Καὶ μὴν οὐδὲ τοῦτό γ᾽ οὐδεὶς ἂν εἰπεῖν τολμήσαι, ὡς τῷ μὲν ἐν Πέλλῃ τραφέντι, χωρίῳ ἀδό-

ξῳ τότε γ' ὄντι καὶ μικρῷ, τοσαύτην μεγαλοψυχίαν προσῆκεν ἐγγενέσθαι ὥστε τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀρχῆς ἐπιθυμῆσαι καὶ τοῦτ' εἰς τὸν νοῦν ἐμβαλέσθαι.

14. Αἰσχίνου, *Κατὰ Κτησιφῶντος* 160.
Ἐπειδὴ δ' ἐτελεύτησε μὲν Φίλιππος, Ἀλέξανδρος δ' εἰς τὴν ἀρχὴν κατέστη, πάλιν αὖ τερατευόμενος ἱερὰ μὲν ἱδρύσατο Παυσανίου, εἰς αἰτίαν δὲ εὐαγγελίων θυσίας τὴν βουλὴν κατέστησεν, ἐπωνυμίαν δ' Ἀλεξάνδρῳ Μαργίτην ἐτίθετο, ἀπετόλμα δὲ λέγειν ὡς οὐ κινηθήσεται ἐκ Μακεδονίας. Ἀγαπᾶν γὰρ αὐτὸν ἔφη ἐν Πέλλῃ περιπατοῦντα καὶ τὰ σπλάγχνα φυλάττοντα.

15. Αἰσχίνου, *Περὶ τῆς παραπρεσβείας* 108.
Ἐπειδὴ τοίνυν, ὦ Ἀθηναῖοι, συνελέγησαν μὲν εἰς Πέλλαν αἱ πρεσβεῖαι, παρῆν δὲ ὁ Φίλιππος, καὶ τοὺς Ἀθηναίων πρέσβεις ὁ κῆρυξ ἐκάλει, πρῶτον μὲν παρῆμεν οὐ καθ' ἡλικίαν, ὥσπερ ἐν τῇ προτέρᾳ πρεσβείᾳ, ὃ παρά τισιν εὐδοκιμεῖ καὶ κόσμος εἶναι τῆς πόλεως ἐφαίνετο, ἀλλὰ κατὰ τὴν Δημοσθένους ἀναισχυντίαν.

16. Αἰσχίνου, *Περὶ τῆς παραπρεσβείας* 124.
Εἰσπλεῖν μέ φησιν ἐν μονοξύλῳ πλοίῳ κατὰ τὸν Λοιδίαν ποταμὸν τῆς νυκτὸς ὡς Φίλιππον, καὶ τὴν ἐπιστολὴν τὴν δεῦρο ἐλθοῦσαν Φιλίππῳ γράψαι.

17. [Αἰσχίνου], *Ἐπιστολαί* 12.8.
Καὶ οὐκ ἔσθ' ὅπως οὐχ ἑώρων τὰ μὲν ἐν Βοιωτίᾳ πανδοκεῖα Δημάδην ἔχοντα καὶ χωρία ζευγῶν εἴκοσιν ἀροῦντα καὶ χρυσᾶς ἔχοντα φιάλας, Ἡγήμονα δὲ καὶ Καλλιμέδοντα, τὸν μὲν ἐν Πέλλῃ, τὸν δὲ ἐν Βεροίᾳ, καὶ δωρεὰς ἅμα εἰληφότας καὶ γυναῖκας εὐπρεπεστάτας γεγαμηκότας.

18. Καλλισθένους, *Ἀποφθέγματα*, *FGrHist* 124 F5.26 (Ἀθήναιος 8.352a).
Ἐν Πέλλῃ δὲ (*ἐνν. Στρατόνικος*) πρὸς φρέαρ προσελθὼν ἠρώτησεν εἰ πότιμόν ἐστιν. Εἰπόντων δὲ τῶν ἰμώντων «ἡμεῖς γε τοῦτο πίνομεν», «οὐκ ἄρ'», ἔφη, «πότιμόν ἐστιν». Ἐτύγχανον δ' οἱ ἄνθρωποι χλωροὶ ὄντες.

19. Μάχωνος, *Χρεῖαι* ἀπ. 9 (Ἀθήναιος 8.348e [Gow ἀπ. XI]).
Μάχων δ' αὐτοῦ ἀναγράφει τάδε ἀπομνημονεύματα·

> Στρατόνικος ἀπεδήμησεν εἰς Πέλλαν ποτέ,
> παρὰ πλειόνων ἔμπροσθε τοῦτ' ἀκηκοὼς
> ὡς σπληνικοὺς εἴωθεν ἡ πόλις ποιεῖν.

20. Ποσείδιππος 44 Austin – Bastiniani.
Ἐκ τέκνῳ[ν νεάτ]ην δυοκαίδεκα καὶ .[. . . [5] . .]ϙαν
παρθένο[ν ἔκλαιο]ν Πέλλ[α] καὶ Εὐιάδ[ες],
αἳ τρίς, ἐπ[ειδὴ Μοῖ]ρα Διωνύσοιο θερά[πνην]
Νικὼ Βασ[σαρικῶν] ἤγαγεν ἐξ ὀρέων.

21. Ποσείδιππος 118.15-17 Austin – Bastiniani.
(...)
ὄφρα με τιμήσωῳ̣ι Μακηδόνες οἵ τ' ἐπὶ γ[ήσων]
οἵ τ' Ἀσίης πάσης γ<ε>ίτονες ἠϊόνος.
Πελλαῖον γένος ἀμόν·
(...)

22. Καλλιμάχου, *Ἐπιγράμματα* 13 (*Παλατινὴ Ἀνθολογία* 7.524).
Ἡ δ' ὑπὸ σοὶ Χαρίδας ἀναπαύεται; «Εἰ τὸν Ἀρίμμα
τοῦ Κυρηναίου παῖδα λέγεις, ὑπ' ἐμοί.»
Ὦ Χαρίδα, τί τὰ νέρθε; «Πολὺ σκότος.» Αἱ δ' ἄνοδοι τί;
«Ψεῦδος.» Ὁ δὲ Πλούτων; «Μῦθος.» Ἀπωλόμεθα.
«Οὗτος ἐμὸς λόγος ὔμμιν ἀληθινός· εἰ δὲ τὸν ἡδὺν
βούλει, πελλαίου[3] βοῦς μέγας εἰν Ἀΐδῃ».

23. Πλαύτου, *Asinaria* 333-334.
Leonida
Meministin asinos Arcadicos mercatori Pellaeo
nostrum vendere atriensem?

24. Πλαύτου, *Asinaria* 397-398
Mercator
Asinos vendidit Pellaeo mercatori
mercatu.

25. Πολύβιος 4.66.6.
Παραγενομένου δ' αὐτοῦ τῆς Μακεδονίας εἰς Πέλλαν, ἀκούσαντες οἱ Δαρδάνιοι παρὰ Θρᾳκῶν τινων αὐτομόλων τὴν παρουσίαν τοῦ Φιλίππου, καταπλαγέντες παραχρῆμα διέλυσαν τὴν στρατείαν, καίπερ ἤδη σύνεγγυς ὄντες τῆς Μακεδονίας.

26. Πολύβιος 29.4.7.
Μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς μὲν ἐπὶ τὰ χρήματα παρόντας εἰς Πέλλαν ἐξέπεμπεν *(ἐνν. ὁ Περσεύς)*, ὡς ἐκεῖ παραληψομένους, τοὺς δὲ πρεσβευτὰς τοὺς εἰς τὴν Ῥόδον εἰς Θετταλονίκην πρὸς Μητρόδωρον, συντάξας ἑτοίμους εἶναι πρὸς τὸν πλοῦν.

27. Πολύβιος 31.17.2.
Μετὰ δὲ ταῦτα Πτολεμαῖος ὁ νεώτερος παραγεγονὼς εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῶν πρεσβευτῶν συνήθροιζε ξενολόγιον ἐμβριθές. Ἐν οἷς προσελάβετο καὶ τὸν Μακεδόνα Δαμάσιππον, ὃς κατασφάξας ἐν τῷ Φάκῳ τοὺς συνέδρους ἔφυγεν μετὰ γυναικὸς καὶ τέκνων ἐκ τῆς Μακεδονίας.

---

3. Γιὰ τὶς ποικίλες ἑρμηνεῖες ποὺ ἔχουν δοθεῖ στὸ ἐπίθετο καὶ τὴν πιθανότητα νὰ ἀπαιτεῖται διόρθωση σὲ *πελανοῦ*, βλ. M. Marcovich, «Callimachus' Epigram XIII again», *REG* 83 (1970) 396-98.

28. Πολύβιος 34.12.7 (Στράβων 7.4· βλ. καὶ ἀρ. 54, κατωτέρω).
Ἐκεῖθεν δ' ἐστὶ παρὰ Βαρνοῦντα διὰ Ἡρακλείας καὶ Λυγκηστῶν καὶ Ἐορδῶν εἰς Ἔδεσσαν καὶ Πέλλαν μέχρι Θεσσαλονικείας· «μίλια δ' ἐστί», φησὶ Πολύβιος, «ταῦτα διακόσια ἑξήκοντα ἑπτά».

29. Ψευδο-Σκύμνος 618-625.
Ὑπὲρ τὰ Τέμπη δ' ἔστιν ἡ τῶν Μακεδόνων
χώρα παρὰ τὸν Ὄλυμπον ἑξῆς κειμένη,
ἧς φασι βασιλεῦσαι Μακεδόνα γηγενῆ,
ἔθνος τὸ Λυγκηστῶν δὲ καὶ τῶν Πελαγόνων,
τῶν κειμένων ἐκεῖσε παρὰ τὸν Ἄξιον,
καὶ Βοττεατῶν, τῶν τε περὶ τὸν Στρυμόνα.
Ἐν τῇ μεσογείῳ δ' εἰσὶ μὲν πολλαὶ πόλεις,
ἡ Πέλλα καὶ Βέροια δ' ἐπιφανέσταται.

30. Κικέρωνος, *Ad Atticum* 3.8.2.
Sed et navigatio perdifficilis fuit et ille incertus ubi ego essem fortasse alium cursum petivit. Nam Phaetho libertus eum non vidit. Vento reiectus ab Ilio in Macedoniam Pellae mihi praesto fuit.

31. Διόδωρος 17.64.5.
Ἀπολλόδωρον δὲ τὸν Ἀμφιπολίτην καὶ Μένητα τὸν Πελλαῖον ἀπέδειξε στρατηγοὺς τῆς τε Βαβυλῶνος καὶ τῶν σατραπειῶν μέχρι Κιλικίας, δοὺς δὲ αὐτοῖς ἀργυρίου τάλαντα χίλια προσέταξε ξενολογεῖν στρατιώτας ὡς πλείστους.

32. Διόδωρος 19.50.3-7.
[3] (...) μόνοι δὲ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ τὴν εὔνοιαν διεφύλαξαν Ἀριστόνους καὶ Μόνιμος, ὧν Ἀριστόνους μὲν Ἀμφιπόλεως ἐκυρίευεν, ὁ δ' ἕτερος Πέλλης (...). **[6]** Κάσανδρος δὲ κυριεύσας τῆς πόλεως ἐξέπεμψε τοὺς παραληψομένους τήν τε Πέλλαν καὶ τὴν Ἀμφίπολιν. **[7]** Ὁ μὲν οὖν τῆς Πέλλης κυριεύων Μόνιμος ἀκούσας τὰ συμβάντα περὶ τὴν Ὀλυμπιάδα παρέδωκε τὴν πόλιν.

33. Διόδωρος 30.11.1.
Ὅτι τελέως ὁ Περσεὺς νομίσας ἐπταικέναι τοῖς ὅλοις, κατὰ πᾶν συντριβεὶς τῇ ψυχῇ Νίκωνα μὲν τὸν θησαυροφύλακα ἐξέπεμψε, συντάξας τὴν ἐν τῷ Φάκῳ γάζαν καὶ τὰ χρήματα καταποντίσαι, Ἀνδρόνικον δὲ τὸν σωματοφύλακα εἰς Θεσσαλονίκην, συντάξας ἐμπρῆσαι τὰ νεώρια τὴν ταχίστην.

34. Διόδωρος 31.8.8-9.
[8] Ἡγοῦντο δὲ καὶ πόλεις τέσσαρες τῶν αὐτῶν τεσσάρων μερῶν, τοῦ μὲν πρώτου Ἀμφίπολις, τοῦ δευτέρου Θεσσαλονίκη, τοῦ τρίτου Πέλλα, καὶ τοῦ τετάρτου Πελαγονία. **[9]** Ἐν ταύταις ἀρχηγοὶ τέσσαρες κατεστάθησαν καὶ οἱ φόροι ἠθροίζοντο.

35. Λίβιος 26.25.1.
Philippo Aetolorum defectio Pellae hibernanti adlata est.

36. Λίβιος 26.25.17.
Inde, cum audisset reditum Aetolorum ex Acarnania, et ipse Pellam rediit.

37. Λίβιος 37.7.11-12.
[11] Ti. Sempronius Gracchus, longe tum acerrimus iuvenum, ad id delectus per dispositos equos prope incredibili celeritate ab Amphissa –inde enim est dimissus– die tertio Pellam pervenit. **[12]** In convivio rex erat in multum vini processerat.

38. Λίβιος 40.6-8.
[**40.6.1**] Forte lustrandi exercitus venit tempus, cuius sollemne est tale (...). **[4]** Latera regis duo filii iuvenes cingebant, Perseus iam tricesimum annum agens, Demetrius quinquennio minor, medio iuventae robore ille, hic flore, fortunati patris matura suboles, si mens sana fuisset. **[5]** Mos erat lustrationis sacro peracto decurrere exercitum, et divisas bifariam duas acies concurrere ad simulacrum pugnae. (...) [**40.7.1**] Convivium eo die sodalium, qui simul decurrerant, uterque habuit, cum vocatus ad cenam ab Demetrio Perseus negasset. (...) [7] Utraque domus speculatorum et proditorum plena erat. Praecucurrit index ad Persea, ferro succinctos nuntians cum Demetrio quattuor adulescentes venire. **[8]** Etsi causa apparebat – nam ab iis pulsatum convivam suum audierat–, infamandae rei causa ianuam obserari iubet, et ex parte superiore aedium versisque in viam fenestris comisatores, tamquam ad caedem suam venientes, aditu ianuae arcet. **[9]** Demetrius per vinum, quod excluderetur, paulisper vociferatus in convivium redit, totius rei ignarus. [**40.8.1**] Postero die Perseus, cum primum conveniendi potestas patris fuit, regiam ingressus perturbato vultu in conspectu patris tacitus procul constitit. **[2]** Cui cum pater "satin salve?" et, quaenam ea maestitia esset, interrogaret eum, "de lucro tibi" inquit "vivere me scito. Iam non occultis a fratre petimur insidiis; nocte cum armatis domum ad interficiendum me venit, clausisque foribus parietum praesidio me a furore eius sum tutatus." (...) **[4]** Enimvero se Philippus dicere auditurum, vocarique extemplo Demetrium iussit; et seniores amicos duos, expertes iuvenalium inter fratres certaminum, infrequentes iam in regia, Lysimachum et Onomastum arcessit, quos in consilio haberet. **[5]** Dum veniunt amici, solus filio procul stante multa secum animo volutans inambulavit. **[6]** Postquam venisse eos nuntiatum est, secessit in partem interiorem cum duobus amicis et totidem custodibus corporis; filiis, ut ternos inermes secum introducerent, permisit.

39. Λίβιος 42.41.12.
"Quiescerem et paterer, donec Pellam et in regiam meam armatus pervenisset?"

40. Λίβιος 42.51.1-2.
[1] Pellae, in vetere regia Macedonum, hoc consilium erat. **[2]** «Geramus ergo» inquit *(ἐνν.*

ὁ *Περσεύς)*, «dis bene iuvantibus, quando ita videtur, bellum»; litterisque circa praefectos dimissis, Citium[4] –Macedoniae oppidum est– copias omnis contrahit.

41. Λίβιος 42.67.3.
Cum Pellam venisset *(ἐνν. ὁ Περσεύς)*, exercitu in hiberna dimisso ipse cum Cotye Thessalonicam est profectus.

42. Λίβιος 44.6.2.
Lavanti regi dicitur nuntiatum hostis adesse. Quo nuntio cum pavidus exiluisset e solio, victum se sine proelio clamitans proripuit; et subinde per alia atque alia pavida consilia et imperia trepidans duos ex amicis, Pellam alterum, ut quae ad Phacum pecunia deposita erat, in mare proiceret, Thessalonicam alterum, ut navalia incenderet, misit.

43. Λίβιος 44.10.1-4.
[1] Perseus tandem a pavore eo, quo attonitus fuerat, recepto animo malle imperiis suis non obtemperatum esse, cum trepidans gazam in mare deici Pellae, Thessalonicae navalia iusserat incendi. **[2]** Adronicus Thessalonicam missus traxerat tempus, id ipsum quod accidit, paenitentiae relinquens locum. **[3]** Incautior Nicias Pellae proiciendo pecuniae partem, quae fuerat ad Phacum; **[4]** sed in emendabili visus lapsus esse, quod per urinatores omnis ferme extracta est.

44. Λίβιος 44.23.7-9.
[7] Venientibus Illyriis Perseus ab Elpeo amni ex castris cum omni equitatu profectus ad Dium occurrit. **[8]** Ibi ea, quae convenerant, circumfuso agmine equitum facta, quos adesse foederi sancitae cum Gentio societatis volebat rex, aliquantum eam rem ratus animorum iis adiecturam. **[9]** Et obsides in conspectu omnium dati acceptique, et Pellam ad thesauros regios missis, qui pecuniam acciperent, qui Rhodum irent cum Illyriis legatis Thessalonicae conscendere iussi.

45. Λίβιος 44.25.11.
Ea insula (ἐνν. Σαμοθράκη) cum ipsius dicionis esset, videre Eumenes nihil interesse, ibi an Pellae pecunia esset.

46. Λίβιος 44.27.8.
Nam cum trecenta talenta Pellae missis a Gentio numerasset, signare eos pecuniam passus est (ἐνν. ὁ Περσεύς).

47. Λίβιος 44.42.2.
Princeps fugae rex ipse erat. Iam a Pydna cum sacris alis equitum Pellam petebat.

---

4. Γιὰ τὴν μορφὴ τοῦ τοπωνυμίου στὰ χειρόγραφα καὶ τὴν ταύτιση μὲ τὴν Κύρρο, βλ. στὴν Εἰσαγωγὴ τῆς Κύρρου.

48. Λίβιος 44.43.1-8.

[1] Perseus ad Pieriam silvam via militari frequenti agmine equitum et regio comitatu fugit. **[2]** Simul in silvam ventum est, ubi plures diversae semitae erant, et nox adpropinquabat, cum perpaucis maxime fidis via devertit. **[3]** Equites sine duce relicti alii alia in civitates suas dilapsi sunt; perpauci inde Pellam celerius quam ipse Perseus, quia recta expedita via ierant, pervenerunt. **[4]** Rex ad mediam ferme noctem et errore et variis difficultatibus viae vexatus est. **[5]** In regia maesta Perseo qui Pellae praeerant, Eulaeus Euctusque, et regii pueri praesto erant. Contra ea amicorum, qui alii alio casu servati ex proelio Pellam venerant, cum saepe arcessiti essent, nemo ad eum venit. **[6]** Tres erant tantum cum eo fugae comites, Evander Cretensis, Neo Boeotius et Archidamus Aetolus. **[7]** Cum iis, iam metuens, ne, qui venire ad se abnuerent, maius aliquid mox auderent, quarta vigilia profugit. **[8]** Secuti eum sunt admodum quingenti Cretenses. Petebat Amphipolim; sed nocte a Pella exierat, properans ante lucem Axium amnem traicere, eum finem sequendi propter difficultatem transitus fore ratus Romanis.

49. Λίβιος 44.45.3-5.

[3] Consul nuntiis victoriae Q. Fabio filio et L. Lentulo et Q. Metello cum litteris Romam missis spolia iacentis hostium exercitus peditibus concessit, equitibus praedam circumiecti agri, **[4]** dum ne amplius duabus noctibus a castris abessent. Ipse propius mare ad Pydnam castra movit. **[5]** Beroea primum, deinde Thessalonica et Pella et deinceps omnis ferme Macedonia intra biduum dedita.

50. Λίβιος 44.46.4-11.

[4] Consul a Pydna profectus cum toto exercitu die altero Pellam pervenit et cum castra mille passus inde posuisset, per aliquot dies ibi stativa habuit situm urbis undique aspiciens, quam non sine causa delectam esse regiam advertit. **[5]** Sita est in tumulo vergente in occidentem hibernum; cingunt paludes inexsuperabilis altitudinis aestate et hieme, quas restagnantes faciunt amnes. **[6]** Arx Phacus in ipsa palude, qua proxima urbi est, velut insula eminet aggeri operis ingentis imposita, qui et murum sustineat et umore circumfusae paludis nihil laedatur. **[7]** Muro urbis coniuncta procul videtur; divisa est intermurali amni et eadem ponte iuncta, ut nec oppugnante externo aditum ab ulla parte habeat, nec, si quem ibi rex includat, ullum nisi per facillimae custodiae pontem effugium. **[8]** Et gaza regia in eo loco erat; sed tum nihil praeter trecenta talenta, quae missa Gentio regi, deinde retenta fuerant, inventum est. **[9]** Per quos dies ad Pellam stativa fuerunt, legationes frequentes, quae ad gratulandum convenerant, maxime ex Thessalia, auditae sunt. **[10]** Nuntio deinde accepto Persea Samothracam traiecisse, profectus a Pella consul quartis castris Amphipolim pervenit. **[11]** Effusa omnis obviam turba cuivis indicio erat non bono ac iusto rege orbavisse se Paulum.

51. Λίβιος 45.29.9.

Capita regionum, ubi concilia fierent, primae regionis Amphipolim, secundae Thessalonicen, tertiae Pellam, quartae Pelagoniam fecit *(*ἐνν. ὁ Παῦλος*)*.

52. Λίβιος 45.30.5.
Tertia regio nobilis urbes Edessam et Beroeam et Pellam habet et Vettiorum bellicosam gentem, incolas quoque permultos Gallos et Illyrios, inpigros cultores.

53. Λίβιος 45.33.7-8.
[7] Paulus benigne legatis dimissis transgressus Strymonem mille passuum ab Amphipoli castra posuit; inde profectus Pellam quinto die pervenit. **[8]** Praetergressus urbem, ad Pellaeum quod vocant biduum moratus P. Nasicam et Q. Maximum filium cum parte copiarum ad depopulandos Illyrios, qui Persea iuverant bello, misit iussos ad Oricum sibi occurrere; ipse Epirum petens quintis decimis castris Passaronem pervenit.

54. Στράβων 7.4· βλ. καὶ ἀρ. 28, ἀνωτέρω.
Ἡ μὲν οὖν πᾶσα Ἐγνατία καλεῖται, ἡ δὲ πρώτη ἐπὶ Κανδαουίας λέγεται ὄρους Ἰλλυρικοῦ, διὰ Λυχνιδοῦ πόλεως καὶ Πυλῶνος τόπου ὁρίζοντος ἐν τῇ ὁδῷ τήν τε Ἰλλυρίδα καὶ τὴν Μακεδονίαν· ἐκεῖθεν δ' ἐστὶ παρὰ Βαρνοῦντα διὰ Ἡρακλείας καὶ Λυγκηστῶν καὶ Ἐορδῶν εἰς Ἔδεσσαν καὶ Πέλλαν μέχρι Θεσσαλονικείας· «μίλια δ' ἐστί», φησὶ Πολύβιος, «ταῦτα διακόσια ἑξήκοντα ἑπτά».

55. Στράβων 7, ἀπ. 20.
Μετὰ δὲ τὸ Δῖον αἱ τοῦ Ἁλιάκμονος ἐκβολαί· εἶτα Πύδνα, Μεθώνη, Ἄλωρος καὶ ὁ Ἐρίγων ποταμὸς καὶ Λουδίας, ὁ μὲν ἐκ Τρικλάρων ῥέων δι' Ὀρεστῶν καὶ τῆς Πελλαίας[5], ἐν ἀριστερᾷ ἀφιεὶς τὴν πόλιν καὶ συμβάλλων τῷ Ἀξιῷ· ὁ δὲ Λουδίας εἰς Πέλλαν ἀνάπλουν ἔχων σταδίων ἑκατὸν καὶ εἴκοσι. Μέση δ' οὖσα ἡ Μεθώνη τῆς μὲν Πύδνης ὅσον τετταράκοντα σταδίων ἀπέχει, τῆς Ἀλώρου δὲ ἑβδομήκοντα. Ἔστι δ' ἡ Ἄλωρος τὸ μυχαίτατον τοῦ Θερμαίου κόλπου· λέγεται δὲ Θεσσαλονίκεια διὰ τὴν ἐπιφάνειαν. Τὴν μὲν οὖν Ἄλωρον Βοττα ϊκὴν νομίζουσι, τὴν δὲ Πύδναν Πιερικήν. Πέλλα ἐστὶ μὲν τῆς κάτω Μακεδονίας ἣν Βοττιαῖοι κατεῖχον· ἐνταῦθ' ἦν πάλαι τὸ τῆς Μακεδονίας χρηματιστήριον· ηὔξησε τὴν πόλιν ἐκ μικρᾶς Φίλιππος τραφεὶς ἐν αὐτῇ. Ἔχει δ' ἄκραν ἐν λίμνῃ τῇ καλουμένῃ Λουδίᾳ· ἐκ ταύτης ὁ Λουδίας ἐκδίδωσι ποταμός, αὐτὴν δὲ πληροῖ τοῦ Ἀξιοῦ τι ἀπόσπασμα.

56. Στράβων 7, ἀπ. 22.
Ὅτι μετὰ τὸ Δῖον πόλιν ὁ Ἁλιάκμων ποταμός ἐστιν, ἐκβάλλων εἰς τὸν Θερμαῖον κόλπον· καὶ τὸ ἀπὸ τούτου ἡ πρὸς βορρᾶν τοῦ κόλπου παραλία Πιερία καλεῖται ἕως τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ, ἐν ᾗ καὶ πόλις Πύδνα, [ἣ νῦν Κίτρον καλεῖται]· εἶτα Μεθώνη καὶ Ἄλωρος πόλεις· εἶτα Ἐρίγων καὶ Λουδίας ποταμοί· ἀπὸ δὲ Λουδίου εἰς Πέλλαν πόλιν ἀνάπλους στάδια ἑκατὸν εἴκοσιν.

57. Στράβων 7, ἀπ. 23.
Ὅτι τὴν Πέλλαν οὖσαν μικρὰν πρότερον Φίλιππος εἰς μῆκος ηὔξησε τραφεὶς ἐν αὐτῇ· ἔχει δὲ λίμνην πρὸ αὐτῆς, ἐξ ἧς ὁ Λουδίας ποταμὸς ῥεῖ· τὴν δὲ λίμνην πληροῖ τοῦ Ἀξιοῦ τι ποταμοῦ ἀπόσπασμα.

---

5. Γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ κειμένου, βλ. στὴν Εἰσαγωγὴ τῆς Ἀλώρου, σημ. 23.

58. Στράβων 7, ἀπ. 47.
Παῦλος μὲν οὖν ὁ τὸν Περσέα ἑλὼν συνάψας τῇ Μακεδονίᾳ καὶ τὰ Ἠπειρωτικὰ ἔθνη εἰς τέτταρα μέρη διέταξε τὴν χώραν, καὶ τὸ μὲν προσένειμεν Ἀμφιπόλει, τὸ δὲ Θεσσαλονικείᾳ, τὸ δὲ Πέλλῃ, τὸ δὲ Πελαγόσι.

59. Στράβων 16.2.10.
Ἐκαλεῖτο δὲ *(ἐνν. ἡ Ἀπάμεια)* καὶ Πέλλα ποτὲ ὑπὸ τῶν πρώτων Μακεδόνων διὰ τὸ τοὺς πλείστους τῶν Μακεδόνων ἐνταῦθα οἰκῆσαι τῶν στρατευομένων, τὴν δὲ Πέλλαν ὥσπερ μητρόπολιν γεγονέναι τῶν Μακεδόνων τὴν Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου πατρίδα.

60. Λουκανός 10.20-22[6].
Illic Pellaei proles vaesana Philippi,
felix praedo, iacet, terrarum vindice fato
raptus (...).

61. Μαρτιάλης 9.43.1-8.
Hic qui dura sedens porrecto saxa leone
  mitigat, exiguo magnus in aere deus,
quaeque tulit spectat resupino sidera vultu,
  cuius laeva calet robore, dextra mero:
non est fama recens nec nostri gloria caeli;
  nobile Lysippi munus opusque vides.
hoc habuit numen Pellaei mensa tyranni,
  qui cito perdomito victor in orbe iacet (...).

62. Πλινίου Πρεσβυτέρου, *Naturalis Historia* 4.34.
In ora Heraclea, flumen Apilas, oppida Pydna, Aloros, amnis Haliacmon. Intus Aloritae, Vallaei, Phylacaei, Cyrrestae, Tyrissaei, Pella colonia, oppidum Stobi civium Romanorum, mox Antigonea, Europus ad Axium amnem, eodemque nomine per quod Rhoedias fluit, Scydra, Eordaea, Mieza, Gordyniae.

63. Πλινίου Πρεσβυτέρου, *Naturalis Historia* 6.138.
Charax, oppidum Persici sinus intimum, a quo Arabia Eudaemon cognominata excurrit, habitatur in colle manu facto inter confluentes dextra Tigrim, laeva Eulaeum, II p. laxitate.

---

6. Ο Λουκανὸς χρησιμοποιεῖ συχνὰ τὸ ἐπίθετο Pellaeus μὲ τὴν συνεκδοχικὴ ἔννοια *Μακεδὼν* γενικώτερα ἢ γιὰ τοὺς Πτολεμαίους τῆς Αἰγύπτου εἰδικώτερα, ἐνῷ τὸ οὐσιαστικοποιημένο ἐπίθετο τὸ χρησιμοποιεῖ ὡς συνώνυμο τοῦ Ἀλεξάνδρου Γ΄· βλ. 3.233, 5.60, 8.237, 8.298, 8.475, 8.607, 9.153, 9.1016, 9.1073, 10.52, 10.511. Ἡ χρήση αὐτὴ τοῦ ἐπιθέτου Pellaeus ἢ τοῦ τοπωνυμίου Pella μαρτυρεῖται καὶ ἀλλοῦ στὴν λατινικὴ γραμματεία· βλ. ἀκόμη π.χ. Βιργιλίου, *Georgicon* 4.287-288· Σιλίου Ἰταλικοῦ 11.381-382· 13.763-766· Κλαυδιανοῦ, *In Eutropium* 18.482-483· τοῦ ἰδίου, *De consulato Stilichonis* 24.30-33· Ἀβιηνοῦ, *Descriptio orbis terrae* 370, ἐνῷ ἀπηχεῖται καὶ στὸν Ψευδο-Καλλισθένη (βλ. μαρτ. ΠΕΛ 104 καὶ 108). Στὶς παροῦσες μαρτυρίες ἔχουν περιληφθεῖ μόνον παρόμοιες στερεοτυπικὲς χρήσεις τοῦ ἐπιθέτου γιὰ τὸν Φίλιππο Β΄ ἢ τὸν Ἀλέξανδρο Γ΄, ποὺ μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν καὶ stricto sensu Πελλαῖοι.

Conditum est primum ab Alexandro Magno, colonis ex urbe regia Durine, quae tum interiit, deductis, militum inutilibus ibi relictis; Alexandriam appellari iusserat pagumque Pellaeum a patria sua, quem proprie Macedonum fecerat.

64. Πλινίου Πρεσβυτέρου, *Naturalis Historia* 6.216.
Quinto continentur segmento ab introitu Caspii maris Bactri, Hiberia, Armenia, Mysia, Phrygia, Hellespontus, Troas, Tenedus, Abydos, Scepsis, Ilium, Ida mons, Cyzicum, Lampsacum, Sinope, Amisum, Heraclea in Ponto, Paphlagonia, Lemnus, Imbrus, Thasus, Cassandria, Thessalia, Macedonia, Larisa, Amphipolis, Thessalonice, Pella, Edesus, Beroea, Pharsalia, Carystum, Euboea Boeotum, Chalcis, Delphi, Acarnania, Aetolia, Apollonia, Brundisium, Tarentum, Thurii, Locri, Regium, Lucani, Neapolis, Puteoli, Tuscum mare, Corsica, Baliares, Hispania media.

65. Πλινίου Πρεσβυτέρου, *Naturalis Historia* 31.50.
Quaedam aquae vere statim incipiente frigidiores sunt, quarum non in alto origo est –hibernis enim constat imbribus–, quaedam a canis ortu, sicut in Macedoniae Pella utrumque. Ante oppidum enim incipiente aestate frigida est palustris, dein maximo aestu in excelsioribus oppidi riget.

66. Πλινίου Πρεσβυτέρου, *Naturalis Historia* 35.98.
Aequalis eius fuit Aristides Thebanus. Is omnium primus animum pinxit et sensus hominis expressit, quae vocant Graeci ἤθη, item perturbationes, durior paulo in coloribus. Huius opera (...) oppido capto ad matris morientis ex volnere mammam adrepens infans, intellegiturque sentire mater et timere, ne emortuo e lacte sanguinem lambat. Quam tabulam Alexander Magnus transtulerat Pellam in patriam suam.

67. Πομπωνίου Μέλα, *De chorographia* 2.30.
Tum Macedonum populi <ali>quot urbes habitant, quarum Pelle est maxime inlustris. Alumni efficiunt, Philippus Graeciae domitor, Alexander etiam Asiae.

68. Σίλιος Ἰταλικός 17.426-431.
Archemorum Rutilus, Teucrum Norbanus (et ambo
Mantua pubenti genetrix dimiserat aevo),
obtruncat Samium bellacis dextra Caleni,
at Clytium Selius, Pellaeum et vana tumentem
ad nomen patriae Clytium; sed gloria Pellae
haud valuit misero defendere Daunia tela.

69. Δίωνος Χρυσοστόμου, *Ταρσικὸς πρῶτος* 27.
Οἳ νεωστὶ μὲν τὰ ῥάκη περιῃρημένοι καὶ ποιμένες ἀκούοντες <καὶ> τοῖς Θρᾳξὶ περὶ τῶν μελινῶν μαχόμενοι τοὺς Ἕλληνας ἐκράτησαν, εἰς τὴν Ἀσίαν διέβησαν, ἄχρις Ἰνδῶν ἦρξαν. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἀγαθὰ τὰ Περσῶν ἔλαβον, τούτοις ἐπηκολούθησε καὶ τὰ κακά. Τοιγαροῦν ἅμα σκῆπτρα

καὶ ἁλουργίδες καὶ Μηδικὴ τράπεζα καὶ τὸ γένος αὐτῶν ἐξέλιπεν· ὥστε νῦν εἴ τις διέρχοιτο Πέλλαν, οὐδὲ σημεῖον ὄψεται πόλεως οὐδέν, δίχα τοῦ πολὺν κέραμον εἶναι συντετριμμένον ἐν τῷ τόπῳ.

70. Δίωνος Χρυσοστόμου, *Περὶ τοῦ δαίμονος* 6.
Ἀλέξανδρος δὲ ὕστερον μετ' ἐκεῖνον εἰς τὴν Ἀσίαν ἐξαγαγὼν ἅμα μὲν πλουσιωτάτους ἁπάντων ἀνθρώπων ἀπέδειξεν, ἅμα δὲ πενιχροτάτους, καὶ ἅμα μὲν ἰσχυρούς, ἅμα δὲ ἀσθενεῖς, φυγάδας τε καὶ βασιλέας τοὺς αὐτούς, Αἴγυπτον μὲν καὶ Βαβυλῶνα καὶ Σοῦσα καὶ Ἐκβάτανα προσθείς, Αἰγὰς δὲ καὶ Πέλλαν καὶ Δῖον ἀφελόμενος.

71. Ἰουβενάλης 10.168-170.
Unus Pellaeo iuveni non sufficit orbis,
aestuat infelix angusto limite mundi
ut Gyarae clausus scopulis parvaque Seripho.

72. Πλουτάρχου, *Αἰμίλιος* 23.1-6.
[1] Περσεὺς δὲ φυγῇ μὲν ἐκ Πύδνης εἰς Πέλλαν ἀπεχώρει, τῶν ἱππέων ἐπιεικῶς πάντων ἀπὸ τῆς μάχης διασεσῳσμένων (...). **[6]** Ἐπεὶ δὲ νυκτὸς εἰς Πέλλαν εἰσελθὼν Εὔκτον καὶ Εὔλαιον τοὺς ἐπὶ τοῦ νομίσματος ἀπαντήσαντας αὐτῷ, καὶ τὰ μὲν ἐγκαλοῦντας περὶ τῶν γεγονότων, τὰ δὲ παρρησιαζομένους ἀκαίρως καὶ συμβουλεύοντας, ὀργισθεὶς ἀπέκτεινεν αὐτὸς τῷ ξιφιδίῳ παίων ἀμφοτέρους (...).

73. Πλουτάρχου, *Εὐμένης* 3.9.
Λόγος μὲν γὰρ ἦν ἡ βοήθεια καὶ πρόφασις, ἐγνώκει δὲ διαβὰς εὐθὺς ἀντιποιεῖσθαι Μακεδονίας, καί τινας ἐπιστολὰς ἔδειξε Κλεοπάτρας, μεταπεμπομένης αὐτὸν εἰς Πέλλαν ὡς γαμησομένης.

74. Πλουτάρχου, *Ἀλέξανδρος* 69.3.
Ἔπειτα τὸν Κύρου τάφον εὑρὼν διορωρυγμένον, ἀπέκτεινε τὸν ἀδικήσαντα, καίτοι Πελλαῖος ἦν οὐ τῶν ἀσημοτάτων ὁ πλημμελήσας, ὄνομα Πουλάμαχος.

75. Πλουτάρχου, *Δημήτριος* 43.1 καὶ 4.
[1] Ὁ δ' οὖν Δημήτριος ἐπισφαλέστατα νοσήσας ἐν Πέλλῃ, μικροῦ τότε Μακεδονίαν ἀπέβαλε, καταδραμόντος ὀξέως Πύρρου καὶ μέχρι Ἐδέσσης προελθόντος (...). **[4]** Στόλον δὲ νεῶν ἅμα πεντακοσίων καταβαλλόμενος, τὰς μὲν ἐν Πειραιεῖ τρόπεις ἔθετο, τὰς δ' ἐν Κορίνθῳ, τὰς δ' ἐν Χαλκίδι, τὰς δὲ περὶ Πέλλαν (...).

76. Πλουτάρχου, *Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου τύχης ἢ ἀρετῆς* 339B.
Ἐπεί γ' ἐν πέλταις καὶ σαρίσσαις καὶ ἀλαλαγμοῖς καὶ συρράξεσιν ὅπλων ἀνίκητος ἦν καὶ <Ἀ>ταρρίας ὁ Δεινομένους καὶ Ἀντιγένης ὁ Πελληναῖος[7] καὶ Φιλώτας ὁ Παρμενίωνος, ἀλλὰ πρὸς ἡδονὰς καὶ γύναια καὶ χρυσίον καὶ ἀργύριον οὐθέν τι βελτίους τῶν αἰχμαλώτων.

7. Μᾶλλον σφάλμα ἀντὶ *Πελλαῖος*.

77. Πλουτάρχου, *Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου τύχης ἢ ἀρετῆς* 339E.
Ἀντιγόνα γὰρ ἦν Πελλαῖον γύναιον ἐν τοῖς περὶ Δαμασκὸν αἰχμαλώτοις, ἡλώκει δ' ὑπ' Αὐτοφραδάτου πρότερον εἰς Σαμοθρᾴκην διαπλεύσασα, τὴν δ' ὄψιν ἦν ἱκανή, καὶ τὸν Φιλώταν ἁψάμενον αὐτῆς εἶχε μάλα.

78. Πλουτάρχου, *Περὶ φυγῆς* 603C.
Ἀριστοτέλη δὲ καὶ λελοιδόρηκε Θεόκριτος ὁ Χῖος ὅτι τὴν παρὰ Φιλίππῳ καὶ Ἀλεξάνδρῳ δίαιταν ἀγαπήσας

εἵλετο ναίειν

ἀντ' Ἀκαδημείας βορβόρου ἐν προχοαῖς.
(Ἔστι γὰρ ποταμὸς περὶ Πέλλην, ὃν Μακεδόνες Βόρβορον καλοῦσι)[8].

79. Πλουτάρχου, *Ὅτι οὐδ' ἡδέως ζῆν ἐστιν κατ' Ἐπίκουρον* 1096B.
Καὶ τί δήποτε τῶν θεάτρων ἂν ἄχυρα τῆς ὀρχήστρας κατασκεδάσῃς, ὁ ἦχος τυφλοῦται, καὶ χαλκοῦν Ἀλέξανδρον ἐν Πέλλῃ βουλόμενον ποιῆσαι τὸ προσκήνιον οὐκ εἴασεν ὁ τεχνίτης ὡς διαφθεροῦντα τῶν ὑποκριτῶν τὴν φωνήν.

80. Αἰλίου Ἀριστείδη, *Παναθηναϊκός* 183.
Πέλλῃ μὲν γὰρ οὐδεὶς ἂν φιλοτιμοῖτο πατρίδι οὐδὲ Αἰγαῖς, Ἀθηναῖος δὲ οὐδείς ἐστιν Ἑλλήνων ὅστις οὐκ ἂν εὔξαιτο μᾶλλον ἢ τῆς ὑπαρχούσης πόλεως πολίτης γεγονέναι.

81. Ἀππιανοῦ, *Συριακή* 57.
(...) πόλεις δὲ ᾤκισεν (*ἐνν. Σέλευκος Νικάτωρ*) ἐπὶ τὸ μῆκος τῆς ἀρχῆς ὅλης ἑκκαίδεκα μὲν Ἀντιοχείας ἐπὶ τῷ πατρί, πέντε δὲ ἐπὶ τῇ μητρὶ Λαοδικείας, ἐννέα δ' ἐπωνύμους ἑαυτοῦ, τέσσαρας δ' ἐπὶ ταῖς γυναιξί, τρεῖς Ἀπαμείας καὶ Στρατονίκειαν μίαν (...). Τὰς δὲ ἄλλας ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἢ Μακεδονίας ὠνόμαζεν, ἢ ἐπὶ ἔργοις ἑαυτοῦ τισιν, ἢ ἐς τιμὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως· ὅθεν ἔστιν ἐν τῇ Συρίᾳ καὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτὴν ἄνω βαρβάροις πολλὰ μὲν Ἑλληνικῶν πολλὰ δὲ Μακεδονικῶν πολισμάτων ὀνόματα, Βέρροια, Ἔδεσσα, Πέρινθος, Μαρώνεια, Καλλίπολις, Ἀχαΐα, Πέλλα, Ὠρωπός, Ἀμφίπολις, Ἀρέθουσα, Ἀστακός, Τεγέα, Χαλκίς, Λάρισα, Ἥραια, Ἀπολλωνία, ἐν δὲ τῇ Παρθυηνῇ Σώτειρα, Καλλιόπη, Χάρις, Ἑκατόμπυλος, Ἀχαΐα, ἐν δ' Ἰνδοῖς Ἀλεξανδρόπολις, ἐν δὲ Σκύθαις Ἀλεξανδρέσχατα.

82. Ἀρριανοῦ, *Ἀνάβασις* 3.5.3.
Φρουράρχους δὲ τῶν ἑταίρων ἐν Μέμφει μὲν Πανταλέοντα κατέστησε τὸν Πυδναῖον, ἐν Πηλουσίῳ δὲ Πολέμωνα τὸν Μεγακλέους Πελλαῖον.

83. Ἀρριανοῦ, *Ἀνάβασις* 6.28.4.
(...) εἶναι δὲ αὐτῷ ἑπτὰ εἰς τότε σωματοφύλακας, Λεοννᾶτον Ἀντέου[9], Ἡφαιστίωνα τὸν

8. Γιὰ τὸ ἐπίγραμμα τοῦ Θεοκρίτου, ποὺ παραδίδεται σὲ πολλὲς ἀρχαῖες πηγές, βλ. Page, *Epigrammata Graeca* 56. Ἡ πληροφορία τοῦ Πλουτάρχου ἴσως «ἑρμηνεύει» αὐθαίρετα τὸν ὅρο *βόρβορος*, ποὺ φαίνεται νὰ ἔχει μεταφορικὴ ἠθικὴ σημασία· πρβλ. D. T. Runia, «Theocritus of Chios' Epigram against Aristotle», *CQ* 36 (1986) 531-34.

9. Ἡ χειρόγραφη παράδοση τοῦ πατρωνύμου τοῦ Λεοννάτου εἶναι προβληματική· ἐπὶ πλέον, στὴν *Ἰνδική* 18.3

Ἀμύντορος, Λυσίμαχον Ἀγαθοκλέους, Ἀριστόνουν Πεισαίου, τούτους μὲν Πελλαίους, Περδίκκαν δὲ Ὀρόντου ἐκ τῆς Ὀρεστίδος, Πτολεμαῖον δὲ Λάγου καὶ Πείθωνα Κρατεύα Ἐορδαίους· ὄγδοον δὲ προσγενέσθαι αὐτοῖς Πευκέσταν τὸν Ἀλεξάνδρου ὑπερασπίσαντα.

84. Ἀρριανοῦ, *Ἰνδική* 18.3.
Τριήραρχοι δὲ αὐτῷ ἐπεστάθησαν ἐκ Μακεδόνων μὲν Ἠφαιστίων τε Ἀμύντορος καὶ Λεοννᾶτος ὁ Εὔνου καὶ Λυσίμαχος ὁ Ἀγαθοκλέους καὶ Ἀσκληπιόδωρος ὁ Τιμάνδρου καὶ Ἄρχων ὁ Κλεινίου καὶ Δημόνικος ὁ Ἀθηναίου καὶ Ἀρχίας ὁ Ἀναξιδότου καὶ Ὀφέλλας Σειληνοῦ καὶ Τιμάνθης Παντιάδου. Οὗτοι μὲν Πελλαῖοι· Ἐορδαῖοι δὲ Πτολεμαῖός τε ὁ Λάγου καὶ Ἀριστόνους ὁ Πεισαίου (...).[10]

85. Ἀνωνύμου (Φλέγωνος, *Ὀλυμπιάδες*;) (*FGrHist* 257a F3 = *P. Oxy.* 17.2082, ἀπ. 3, στ. 15-26).
[**15**] Ἐτελεύτησε δὲ καὶ [Κά]σσανδρος [ὁ τῶν] | Μακεδόνων βασιλεὺς ἀρρωστή|σας ἐν Πέλλῃ μῃ[νὸς] | Ἀρτεμι[σί]ου ἐμβολίμου δ[εκάτῃ (;)] φθίνον|τος, τὴν δὲ β[ασιλείαν] παρέ|λαβε [**20**] Φί[λιππος ὁ πρεσβ]ύτατος | τῶν υἱῶ[ν, ὅσπερ ἐβα]σ̣[ί]λευσε | μῆνας [δ΄ (;). . . . . .[11]. . . . .]α̣το Δίυλλ[ος] | Φ[α]νοδ[ήμου . . . .[7]. . .].ς χρονο|[γρα]φ̣.[. . . . . .[12]. . . . . .]ωι ἔτει Φί|[λι]π̣πο[ς] [**25**] ὁ βασιλεὺς τῶν] Μακεδό|νων [. . . . . .[12]. . . . . .] μετήλ|[λαξε].

86. Παυσανίας 1.16.1.
Σελεύκῳ γάρ, ὡς ὡρμᾶτο ἐκ Μακεδονίας σὺν Ἀλεξάνδρῳ, θύοντι ἐν Πέλλῃ τῷ Διὶ τὰ ξύλα <τὰ> ἐπὶ τοῦ βωμοῦ κείμενα προύβη τε αὐτόματα πρὸς τὸ ἄγαλμα καὶ ἄνευ πυρὸς ἥφθη.

87. Κλαυδίου Πτολεμαίου, *Γεωγραφικὴ Ὑφήγησις* 3.12.36 (Stückelberger – Grasshoff 3.13.39).
Ἡμαθίας·
Εὐρωπός μζ° γ΄, μ° γ΄·
Τύρισσα μζ° L΄, λθ° Lγιβ΄·
Σκύδρα μζ° γο΄, μ° γ΄·
Μίεζα μη°, λθ° Lδ΄·
Κύρρος μη° ς΄, μ° γο΄·
Ἰδομένη μη° L΄, μ° Lγ΄·
Γορδυνία μη° γο΄, μ° δ΄·
Ἔδεσσα μη° Lδ΄, μ° γ΄·
Βέροια μη° Lδ΄, λθ° Lγ΄·
Αἰγαία μη° γο΄, λθ° γο΄·
Πέλλα μθ° γ΄, μ° ιβ΄.

88. Κλαυδίου Πτολεμαίου, *Γεωγραφικὴ Ὑφήγησις* 8.12.8.
Ἡ δὲ Πέλλα τὴν μέγιστην ἡμέραν ἔχει ὡρῶν ιδ΄ LγιΒ΄ ἔγγιστα καὶ διέστηκεν Ἀλεξανδρείας πρὸς δύσεις μιᾶς ὥρας Lδ΄ ἔγγιστα.

(βλ. τὸ ἑπόμενο χωρίο) τὸ πατρώνυμο σημειώνεται ὡς *Εὔνου*· πρβλ. Tataki, *Macedonians* 156, ἀρ. 55 μὲ τὶς πηγὲς καὶ βιβλιογραφία μὲ τὴν σχετικὴ συζήτηση.

10. Γιὰ τὸν Ἀρχία βλ. μαρτ. ΠΕΛ ζ΄ καὶ ἐπιγραφὴ ἀρ. **434**, κατωτέρω.

89. Λουκιανοῦ, *Ἀλέξανδρος ἢ Ψευδόμαντις* 6.
Ἐν δὴ τούτοις καὶ Μακέτιν γυναῖκα πλουσίαν, ἔξωρον μέν, ἐράσμιον δὲ ἔτι εἶναι βουλομένην, ἐξευρόντες ἐπεσιτίσαντό τε τὰ ἀρκοῦντα παρ' αὐτῆς καὶ ἠκολούθησαν ἐκ τῆς Βιθυνίας εἰς τὴν Μακεδονίαν. Πελλαία δὲ ἦν ἐκείνη, πάλαι μὲν εὐδαίμονος χωρίου κατὰ τοὺς τῶν Μακεδόνων βασιλέας, νῦν δὲ ταπεινοῦ καὶ ὀλιγίστους οἰκήτορας ἔχοντος.

90. Λουκιανοῦ, *Ἀλέξανδρος ἢ Ψευδόμαντις* 12.
Καὶ ὁ Πελλαῖος δὲ δράκων προϋπῆρχεν καὶ οἴκοι ἐτρέφετο, κατὰ καιρὸν ἐπιφανησόμενος αὐτοῖς καὶ συντραγῳδήσων, μᾶλλον δὲ πρωταγωνιστὴς ἐσόμενος.

91. Λουκιανοῦ, *Ἀλέξανδρος ἢ Ψευδόμαντις* 15.
(...) ἐν οἰκίσκῳ τινὶ ἐπὶ κλίνης καθεζόμενος μάλα θεοπρεπῶς ἐσταλμένος ἐλάμβανεν εἰς τὸν κόλπον τὸν Πελλαῖον ἐκεῖνον Ἀσκληπιόν, μέγιστόν τε καὶ κάλλιστον, ὡς ἔφην, ὄντα (...).

92. [Εὐριπίδου], *Ἐπιστολαί* 1.2.
Περὶ δὲ τῶν Πελλαίων νεανίσκων καὶ πρότερον ἤδη ἐπεστείλαμέν σοι δεόμενοι, καὶ νῦν δεόμεθα σῶσαί τε αὐτοὺς καὶ ἀνεῖναι τῶν δεσμῶν· οὐδὲν γὰρ ἀδικεῖν ἐοίκασιν ἢ οὐδὲν βλάψειν ἀφεθέντες ἔτι· μέτριον δὲ καὶ τὸ χαρίσασθαι δεομένοις ἡμῖν καὶ τὸ ἐλεῆσαι δὲ τὸν πατέρα αὐτῶν γέροντα, ὡς ἔστι πυνθάνεσθαι τῶν εὐγενεστάτων ἐν Πέλλῃ καὶ κατὰ τἆλλα δοκίμων, ὃς αὐτὸς ἐλθὼν Ἀθήναζε ἐφ' ἡμᾶς κατέφυγεν, ἐλπίσας δύνασθαί τι παρὰ σοί, καὶ ἐδεήθη ταῦτα ἐπιστεῖλαί σοι. Ἀλλὰ μὴ φαυλότερος γένῃ περὶ ἡμᾶς ἢ ἐκεῖνος ὑπέλαβεν.

93. [Εὐριπίδου], *Ἐπιστολαί* 3.1.
Ἀφίκετο Ἀθήναζε πρὸς ἡμᾶς ὁ Πελλαῖος γέρων ἅμα τοῖς ἑαυτοῦ νεανίσκοις, καὶ ἐγένετο ἡ ὄψις, ὦ βέλτιστε βασιλεῦ, ἡδεῖα μὲν ἐμοὶ τῷ θεωμένῳ τε καὶ δι' ὃν ταῦτα ἐγένετο, καλὴ δὲ καὶ σοὶ ἀπόντι καὶ φέρουσα δόξαν πολλὴν καὶ ζῆλον παρὰ πᾶσι τοῖς τε ἐπιτηδείοις τοῖς ἐμοῖς καὶ Ἀθηναίων ὁπόσοι εἶδον (...).

94. [Εὐριπίδου], *Ἐπιστολαί* 4.1.
Καὶ τὰ περὶ τοὺς Πελλαίους, ὦ βέλτιστε Ἀρχέλαε, καὶ πολλὰ ἄλλα πεπολίτευταί σοι καλῶς καὶ πρὸς ἐμὲ καὶ πρὸς ἑτέρους ἐπιεικεῖς τε καὶ σπουδῆς ἀξίους πολλούς (...).

95. Ἡρωδιανοῦ, *Περὶ καθολικῆς προσῳδίας* 3.1.129 (Lentz).
Καὶ καθόλου τὰ ἀπὸ τῶν εἰς -α ἢ -η ἢ εἰς -ος παραγόμενα προπερισπᾶται, ὥρα ὡραῖος θύρα θυραῖος, Πέλλα Πελλαῖος, Γάζα Γαζαῖος, ὕλη ὑλαῖος, πύλη πυλαῖος, Δίκτη Δικταῖος, Οἴτη Οἰταῖος.

96. Ἡρωδιανοῦ, *Περὶ καθολικῆς προσῳδίας* 3.1.231 (Lentz).
Βούνομος· οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ Μακεδονίας Πέλλα.

97. Ἡρωδιανοῦ, *Περὶ κλίσεως ὀνομάτων* 3.2.752 (Lentz).
Ἐὰν μὲν εὑρεθῇ δύο λλ, τῷ α χαίρει οἷον θύελλα, ἄελλα, ἄμιλλα, Σκύλλα, πλὴν τοῦ Ἕλλη

καὶ Πέλλη. Ἰδοὺ γὰρ ταῦτα δύο λλ ἔχοντα εἰς η καταλήγει (ἔστι δὲ τὸ μὲν Ἕλλη ὄνομα κύριον γυναικός, τὸ δὲ Πέλλη ὄνομα πόλεως).

98. Πολυδεύκης 6.82.
Ἄπιοι, μῆλα, ὄχναι, ἀχράδες, ἀσταφίδες, σταφυλαί, καὶ τούτων ὀνόματα ἐλάεως ἀμάμαξυς, φοινικοβάλανος, Κρητική, μελίνεως, μεθύσεως, χαιρένεως, ψιθία, Κρῆσσα, Σύρα, Ῥοδία, Λίβυσσα, Πράμνειος, ἀλωπέκεως, κορώνεως, Λημνία, Βυβλία, Νικοστρατία, Χαρόπη, Οἰνόπη, Πελλαία, Περγαία, Πελμηρίς, Πετραία, Σαμία, Σωχὶς ἡ καὶ Αἰγυπτία, Τορνία[11].

99. Ἰουστῖνος 13.4.23.
Bactrianos Amyntas sortitur, Sogdianos Soleus Staganor, Parthos Philippus, Hyrcanos Phrataphernes, Carmanos Tleptolemus, Persas Peucestes, Babylonios Archon Pellaeus, Arcesilaus Mesopotamiam.

100. Ἰουστῖνος 15.3.1.
Erat hic Lysimachus inlustri quidem Macedoniae loco natus[12].

101. Ἀμπέλιος 16.2 καὶ 5.
[16.2] Alexander, Philippi et Olympiadis filius, ex urbe Pella Macedoniae cum quadraginta milibus militum in Asiam transisset (...).
[5] Pseudophilippus, vir plebeius et degener, cum ex similitudine formae Philippus filium se esse persuasisset et Macedonas in bellum excitasset, inter initia tumultus comprehensus sub custodia missus est Romam, ubi cum ex custodia aufugisset, concitata rursus Macedonia Thraciam bello recepit. In arce regni paludatus ius dixit.

102. Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, *Προτρεπτικός* 4.54.5.
Νῦν μὲν τὸν Μακεδόνα τὸν ἐκ Πέλλης τὸν Ἀμύντου Φίλιππον ἐν Κυνοσάργει νομοθετοῦντες προσκυνεῖν, τὸν «τὴν κλεῖν κατεαγότα καὶ τὸ σκέλος πεπηρωμένον», ὃς ἐξεκόπη τὸν ὀφθαλμόν.

103. Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, *Παιδαγωγός* 1.7.55.
Ἀχιλλέως μὲν οὖν παιδαγωγὸν τὸν Φοίνικά φασι γεγονέναι καὶ τῶν Κροίσου παίδων Ἄδραστον, Ἀλεξάνδρου δὲ Λεωνίδην καὶ Φιλίππου Ναυσίθοον. Ἀλλ' ὁ μὲν γυναικομανής, ὁ Φοῖνιξ, ἦν, ὁ δὲ φυγάς, ὁ Ἄδραστος, ἦν, Λεωνίδης δὲ οὐ περιεῖλεν τὸν τῦφον τοῦ Μακεδόνος οὐδὲ Ναυσίθοος μεθύοντα τὸν ἐκ Πέλλης ἰάσατο.

---

11. Σὲ προηγούμενο χωρίο τοῦ Πολυδεύκους γιὰ γνωστὲς ποικιλίες οἴνου (6.15: *Καὶ ὁ μὲν οἶνος πόμα καὶ πῶμα καὶ ποτόν, ἡδύς, ἐπαγωγός, γλυκύς, αὐστηρός, μελιηδής, ἀνθοσμίας, Θάσιος, Χῖος καὶ ὁ τούτου ἄριστος Ἀριούσιος, Μενδαῖος, Μενδήσιος, Ἰσμαρικός, Λέσβιος, Πεπαρήθιος, Χαλυβώνιος, Πράμνειος, Μαρωνείτης*), ὁρισμένοι κώδικες φέρουν *Πολλαῖος* (Πελλαῖος) ἀντὶ *Πρέμνειος* (= Πράμνειος), μὲ ἀποτέλεσμα παλαιότερες ἐκδόσεις τοῦ λεξικοῦ νὰ διατηροῦν καὶ τὰ δύο ἐπίθετα.

12. Παρ' ὅτι δὲν κατονομάζεται ρητὰ στὸ παρὸν χωρίο, εἶναι βέβαιο ὅτι ὁ Λυσίμαχος καταγόταν ἀπὸ τὴν Πέλλα· πρβλ. Tataki, *Macedonians* 156, ἀρ. 58, μὲ τὶς βασικὲς γραμματειακὲς πηγές.

104. Οὐλπιανοῦ, *Σχόλια εἰς Δημοσθένην* 19.330.
<Πέλλῃ>· ἰστέον ὅτι Πέλλη ἐκλήθη διὰ τὸ ἀπὸ βοὸς εὑρῆσθαι τὴν προσηγορίαν πελλῆς τὸ χρῶμα, ὅ ἐστι τεφρῶδες κατὰ τὴν Μακεδόνων φωνήν, ἢ παρὰ τοὺς πέλλας τοὺς λίθους κατὰ τὴν Μακεδόνων φωνήν.

105. Οὐλπιανοῦ, *Σχόλια εἰς Δημοσθένην* 19.338.
Ἀλλὰ νὴ Δία ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ τοὺς ὅρκους· «ἐν τῷ χρόνῳ» ἐν ᾧ ἐκάθηντο ἐν Πέλλῃ τὸν Φίλιππον ἀναμένοντες.

106. Σολῖνος 40.4.
Notatur ergo eadem die conflagravisse templum Ephesi, qua Alexander Magnus Pellae natus est.

107. Ψευδο-Καλλισθένης 1.3.3.
Πολλὰ δὲ περινοστήσας (*ἐνν. ὁ Νεκτανεβώ*) ἔθνη εἰς Πέλλην τῆς Μακεδονίας παρεγένετο, <καὶ> ὀθόνην ἀμφιασάμενος οἷα προφήτης Αἰγύπτιος <καὶ> ἀστρολόγος [καὶ] ἐκαθέζετο δημοσίᾳ τῷ προσερχομένῳ σκέπτεσθαι.

108. Ψευδο-Καλλισθένης 1.13.2.
Οὕτως εἰπόντος αὐτοῦ τὸ παιδίον ἔλαβε τὴν δέουσαν ἐπιμέλειαν· στεφανηφορία δὲ καθ' ὅλην τὴν Πέλλην καὶ Θρᾴκην καὶ τὴν Μακεδονίαν ἐγένετο.

109. Ψευδο-Καλλισθένης 1.13.4.
Ἐπεὶ δὲ τῆς παιδικῆς τάξεως <ἐξέβη>, παιδαγωγὸς ἦν αὐτοῦ † Λακρητητις † μέλανος, τροφεὺς Λευκονίδης, διδάσκαλος δὲ γραμμάτων Πελλαῖος Πολυνείκης, μουσικῆς δὲ Λήμνιος Ἄλκιππος (...).

110. Ψευδο-Καλλισθένης 1.15.1.
Ἐπανελθὼν δὲ ὁ Φίλιππος εἰς τὰ ἴδια βασίλεια ἔπεμψεν εἰς Δελφοὺς χρησμὸν ληψόμενος, τίς ἄρα μετ' αὐτὸν βασιλεύσει καὶ δόρατι πάντας ὑποτάξει. Ἔφη δὲ ὁ χρησμός: «Ὅστις τὸν Βουκέφαλον ἵππον διὰ μέσης <τῆς> Πέλλης ἁλλόμενος ὀδεύσει».

111. Ψευδο-Καλλισθένης 1.20.1.
Ταύτην λαβὼν τὴν κληδόνα Ἀλέξανδρος ὑποστρέφει καὶ ἔρχεται εἰς τὴν Πέλλην καὶ εὑρίσκει ἀπόβλητον γεναμένην τὴν Ὀλυμπιάδα ὑπὸ Φιλίππου, γαμοῦντα δὲ τοῦτον τὴν ἀδελφὴν Ἀττάλου Κλεοπάτραν.

112. Ψευδο-Καλλισθένης 1.25.1.
Καὶ δὴ μεθ' ἡμέρας εἰς εὐστάθειαν αὐτῶν ἐλθόντων ἐνήλλετο ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὸν τοῦ πατρὸς ἀνδριάντα καὶ ἐβόησε φωνῇ μεγάλῃ λέγων: «Ὦ παῖδες Πελλαίων καὶ Ἀμφικτυόνων καὶ Θετταλῶν καὶ Λακεδαιμονίων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλαδικῶν ἐθνῶν, προσέρχεσθέ μοι Ἀλεξάνδρῳ ἑαυτοὺς ἐμπιστεύσαντες· ἐπιστρατεύσωμεν τοῖς βαρβάροις».

113. Ψευδο-Καλλισθένης 1.46a.6.
Ἀγνοεῖς, Ἀλέξανδρε, Θηβαῖος <ὢν> καὶ οὐχὶ Πελλαῖος;

114. Ψευδο-Καλλισθένης 2.15.6.
Πολλῆς οὖν σιγῆς γενομένης εἷς ἀνεπόλησεν αὐτόν, ὃς ἦν γενόμενος ἡγεμὼν τῆς Περσίδος [ὃς] ὀνόματι Παρασάγγης· ᾔδει γὰρ αὐτὸν κατὰ πρόσωπον, ἡνίκα τὸ πρῶτον ἦλθεν εἰς Πέλλην τῆς Μακεδονίας ὑπὸ Δαρείου πεμφθεὶς φόρους ἀπαιτῆσαι.

115. Ψευδο-Καλλισθένης 2.21.15.
Τὸ δὲ γυμνάσιον γενέσθω ἐν ἐπισήμῳ τόπῳ ὡς ἐν Πέλλῃ τῇ πόλει.

116. Ἀρνόβιος 4.29.1.
Et possumus quidem hoc in loco omnis istos, nobis quos inducitis atque appellatis deos, homines fuisse monstrare vel Agragantino Euhemero replicato, cuius libellos Ennius, clarum ut fieret cunctis, sermonem in Italum transtulit, vel Nicagora Cyprio vel Pellaeo Leonte vel Cyrenensi Theodoro vel Eippone ac Diagora Meliis vel auctoribus aliis mille, qui scrupolosae diligentiae cura in lucem res abditas libertate ingenua protulerunt.

117. Οὐαλέριος Ἰούλιος 1.7.
Post vero regalius et competentius alebatur. Nam et coronalia obsequia eidem undique confluebant tum Macedonia tum Pella tum Thracia multigenisque aliis gentibus in id certantibus. Atque in his exegit spatia lactandi.

118. Οὐαλέριος Ἰούλιος 1.9.[13]
Enim Philippus Delphos misit super regni suique sollicitus successore responsumque accepit in hunc modum: "O Philippe, is demum tuis omnique orbe potietur et hasta omnia subiugabit, quicunque Bucephalam equum insiliens medium Pellae transierit".

119. Οὐαλέριος Ἰούλιος 1.19.
Ubi igitur iam moti animi hominum illa rerum novitate quietiores visi esse potuerunt, scandit Alexander paternae statuae suggestum et propter illam adsistens in haec verba contionatur: "O Pellae proles et Macedonum vel Atheniensium Corinthique progenies ceterarumque Graeciae gentium nomina, en tempus est, quisquis Alexandro sese cupiat militare, ut scilicet nunc nomen labori fateatur".

120. Οὐαλέριος Ἰούλιος 1.42.
Non beatissimum ratus, si contentus imperio Pellae ac Macedoniae secessu audaciam tuam inter proximos iactitares?

121. Θεμιστίου, *Εἰς τὸν αὐτοκράτορα Κωστάντιον* 58.

---

13. Πρβλ. Πλουτ., *Ἀλέξ.* 6.1.

Καὶ ἐπειδὴ Ἀλεξάνδρου ἐμνήσθη μικρῷ πρόσθεν ὁ λόγος, τῆς μὲν Ἀλεξάνδρου εὐτυχίας Πέλλα οὐδὲν συναπώνατο ἢ συναπέλαυσεν, ἀλλὰ τοσαύτην γῆν κτησάμενος ἐν ἑαυτῷ πλέθρῳ ἑνὶ μείζω οὐκ ἐποίησε τὴν πατρίδα, βασιλεῖ δὲ εἰκότως συναυξάνεται πόλις ἡ τῆς βασιλείας ἡλικιῶτις.

122. Λιβανίου, *Κατ' Αἰσχίνου* 424.
Φίλιππος ἀμφικτύων διὰ τοῦ πυλαγόρου, κεκληρονομηκὼς οὐ πατρῴας τάξεως, ἀλλὰ τῆς Φωκέων, οἳ μισοῦνται παρὰ Θηβαίων, ὅτι τὴν πόλιν ἡμῶν οἱ μὲν ἠξίουν κατασκάπτειν, οἱ δὲ οὐκ ἐπέτρεπον. Φίλιππος ἀμφικτύων, καὶ βαδίζει τύραννος ἐκ Πέλλης ἱερομνήμων.

123. Λιβανίου, *Ἀπολογία Δημοσθένους* 316.
Ἐνταῦθα δὲ ἤδη ἐν Πέλλῃ μὲν ἦν, ὁ δὲ φόβος πολὺς ἔτι προσῆν, καὶ πάντα ἔπασχον ταῖς ἐλπίσιν ὅσα ὑπὸ τῆς τῶν ἐχόντων ἐξουσίας ἠδυνάμην παθεῖν.

124. Λιβανίου, *Ἀπολογία Δημοσθένους* 318.
Ἥκεις εἰς Μακεδονίαν, εἰς Πέλλαν, ὅθεν οὐδὲ ἀνδράποδον <σπουδαῖον>.

125. Λιβανίου, *Ψόγος Φιλίππου* 2.
Τύραννος μὲν γὰρ τῶν ἐν ἀνθρώποις κακῶν τὸ χείριστον, τῶν δὲ τυράννων ἁπάντων Φίλιππος. Τί γὰρ ἄν τις εἴποι περὶ αὐτοῦ καλόν; Τὴν πατρίδα; Βάρβαρος ἦν. Τὸ τῆς πόλεως μέγεθος; Καὶ τί φαυλότερον τῆς Πέλλης;

126. Λιβανίου, *Ἐπιστολή* 1042.4.
Χρύσης γὰρ ἀνθρώπου μὲν οὐδενός, ἐκείνης δὲ ἠττήθη, δι' ἣν καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων γένος τοῦ παιδὸς Ἀμύντου τοῦ τραφέντος ἐν Πέλλῃ.

127. Ἀφθονίου, *Προγυμνάσματα* 29.2-4.
Μακεδόνες γὰρ τῶν βαρβάρων οἱ χείριστοι, Πέλλη δὲ τῆς Μακεδόνων γῆς τὸ φαυλότατον, ἐξ ἧς οὐδὲ δουλούμενοι χαίρουσιν ἄνθρωποι.

128. Κλαυδιανοῦ, *De quarto consulatu Honorii Augusti* 8.374-377.
Fertur Pellaeus, Eoum
qui domuit Porum, cum prospera saepe Philippi
audiret, laetos inter flevisse sodales
nil sibi vincendum patris virtute relinqui.

129. Κλαυδιανοῦ, *De bello Gildonico* 15.268-269.
Tenuit sic Graia Philippus
oppida; Pellaeo libertas concidit auro.

130. Κλαυδιανοῦ, *Panegyricus dictus Manlio Theodoro consuli* 17.28-29.
Inde tibi Macetum tellus et credita Pellae
moenia, quae famulus quondam ditavit Hydaspes.

131. Κλαυδιανοῦ, *Carmina minora* XXII 16.
Pellaeum iuvenem regum flexere ruinae.

132. Πρόκλου, *Εἰς τὰς Πολιτείας Πλάτωνος ὑπόμνημα* 2.116.
Ταύτην δ' οὖν ἕκτῳ μηνὶ μετὰ τὸν θάνατον ἀναβιῶναι καί τινι νεανίσκῳ Μαχάτῃ, παρὰ τὸν Δαμόστρατον ἀφικομένῳ ἐκ Πέλλης τῆς πατρίδος, λάθρᾳ συνεῖναι διὰ τὸν πρὸς αὐτὸν ἔρωτα πολλὰς ἐφεξῆς νύκτας καὶ φωραθεῖσαν αὖθις ἀποθανεῖν, προειποῦσαν κατὰ βούλησιν τῶν ὑποχθονίων δαιμόνων αὐτῇ ταῦτα πεπρᾶχθαι, καὶ ὁρᾶσθαι πᾶσι νεκρὰν ἐν τῇ πατρῴᾳ προκειμένην οἰκίᾳ.

133. Συριανοῦ, Σχόλια στὸ *Περὶ Στάσεων* τοῦ Ἑρμογένους 28.
Οὐ γὰρ δὴ τῷ μὲν ἐν Πέλλῃ τραφέντι χωρίῳ ἀδόξῳ τότε γε ὄντι καὶ μικρῷ τοσαύτην μεγαλοψυχίαν προσῆκεν ἐγγενέσθαι ὥστε τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀρχῆς ἐπιθυμῆσαι καὶ τοῦτο εἰς τὸν νοῦν ἐμβαλέσθαι (...).

134. Ἰορδάνου, *Getica* 288.
Qui dum videret vallo muniri Thessalonicam nec se eorum conatibus posse resistere, missa legatione ad Thiudimer regem muneribusque oblatis ab excidione eum urbis retorquet initoque foedere Romanus ductor cum Gothis loca eis iam sponte, quae incolerent, tradidit, id est Cerru, Pellas, Europa, Mediana, Petina, Bereu et alia quae Sium vocatur.

135. Ἱεροκλέους, *Συνέκδημος* 638.
Ἰλλυρικόν· Μακεδονία α΄· Θεσσαλονίκη, Πέλλη, Εὔρωπος, Δῖον, Βέροια, Ἐορδαία, Ἔδεσσα, Κέλλαι, Ἀλμωπία, Λάρισσα (...).

136. Ἡσύχιος, λ. *πέλλα*, *πέλλαι* καὶ *Πελλαῖον*.
πέλλα· λίθος.
πέλλαι· ἀγγεῖά τινα, εἰς ἃ ἀμέλγεται τὸ γάλα...
Πελλαῖον· [φαιόν. καὶ] Μακεδονικόν.

137. Προκοπίου, *Περὶ κτισμάτων* 4.4.3.110-114
Ἐπὶ Μακεδονίας: Κάνδιδα· Κολοβῶνα· Βασιλικὰ Ἀμύντου· Μελίχιζα (...)

138. Ἰωάννης Μαλάλας 7.17.7.
Ὃς καὶ κουρευσάμενος τὴν ἰδίαν κόμην τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ ἀλλάξας αὐτοῦ τὰ βασιλικὰ ἱμάτια ἔφυγε διὰ τοῦ Πηλουσίου ὁ αὐτὸς Νεκταναβώ, καὶ εἰς Πέλλην, πόλιν τῆς Μακεδονίας, διέτριβεν.

139. Στεφάνου Βυζαντίου, *Ἐθνικά*, λ. *Ἀπάμεια* καὶ *Πέλλα*[14].

14. Τὸ τοπωνύμιο καὶ τὸ ἐθνικὸ τῆς Πέλλας χρησιμοποιοῦνται ὡς γραμματικὸ παράδειγμα καὶ στὰ λήμματα *Ἄρρα* καὶ *Βάλλα*.

Ἀπάμεια· Συρίας πόλις, ἀπὸ Ἀπάμας τῆς Σελεύκου μητρός. Ἐκλήθη καὶ Χερρόνησος ἀπὸ τῆς περιοχῆς τῶν ὑδάτων, καὶ Πέλλα ἀπὸ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ (...). Τὰ ἐθνικὰ Χερρονησίτης καὶ Πελλαῖος καὶ Ἀπαμεύς.

Πέλλα· πόλις Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ἀχαΐας, κοίλης Συρίας, ἡ Βοῦτις λεγομένη. Ἡ δὲ Μακεδονίας Βούνομος τὸ πρότερον ἐκαλεῖτο καὶ Βουνόμεια (...) ἐκλήθη δὲ ἀπὸ Πέλλα τοῦ κτίσαντος. Ὁ πολίτης Πελλαῖος. Τὸ ἐθνικὸν Πελληνοί, ὡς εἴπομεν τοῦ Κάρρα καὶ Ἔδεσσα ποτὲ μὲν Ἐδεσσαίους ποτὲ δὲ Ἐδεσσηνούς. Ἔστι καὶ Πέλλα ὄρος Αἰθιοπίας.

140. ***Oracula Sibyllina*** 11.219-221.
(...)
ἀλλ' ὅταν Αἰγύπτου μεγάλην πόλιν ὀλβοδότειραν
στηρίξει Πελλαῖος Ἄρης, αὐτῷ δ' ὀνομήνῃ,
μοῖραν καὶ θάνατον προδοθεὶς δολίως ὑφ' ἑταίρων.

141. ***Παλατινὴ Ἀνθολογία*** 7.44.
Εἰ καὶ δακρυόεις, Εὐριπίδη, εἶλέ σε πότμος,
καί σε λυκορραῖσται δεῖπνον ἔθεντο κύνες,
τὸν σκηνῇ μελίγηρυν ἀηδόνα, κόσμον Ἀθηνῶν,
τὸν σοφίῃ Μουσέων μιξάμενον χάριτα,
ἀλλ' ἔμολες Πελλαῖον ὑπ' ἠρίον, ὡς ἂν ὁ λάτρις
Πιερίδων ναίῃς ἀγχόθι Πιερίδων.

142. ***Παλατινὴ Ἀνθολογία*** 7.139.
Πέλλα δ' Ἀλεξάνδρῳ συναπώλετο. Πατρίδες ἆρα
ἀνδράσιν, οὐ πάτραις ἄνδρες ἀγαλλόμεθα.

143. ***Παλατινὴ Ἀνθολογία*** 16.121.
Αὐτὸν Ἀλέξανδρον τεκμαίρεο· ὧδε τὰ κείνου
ὄμματα καὶ ζωὸν θάρσος ὁ χαλκὸς ἔχει,
ὃς μόνος, ἣν ἐφορῶσιν ἀπ' αἰθέρος αἱ Διὸς αὐγαί,
πᾶσαν Πελλαίῳ γῆν ὑπέταξε θρόνῳ.

144. Σουίδας.
Εὐριπίδης· (...). Ἔτη δὲ βιῶναι αὐτὸν οε΄, καὶ τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ ἐν Πέλλῃ μετακομίσαι τὸν βασιλέα (...).
(...)
Ἡρόδοτος· (...) Τινὲς δὲ ἐν Πέλλαις αὐτὸν τελευτῆσαί φασιν (...)[15].
(...)
Μαρσύας· Περιάνδρου, Πελλαῖος, ἱστορικός. Οὗτος δὲ ἦν πρότερον γραμματοδιδάσκαλος,

15. Ὁ ἀλλοῦ ἀμάρτυρος πληθυντικὸς *Πέλλαι* ἴσως παρέχει ἐπιβεβαίωση τοῦ χωρίου τοῦ Ἑκαταίου τὸ ὁποῖο διακρίνει τὴν Πέλλα ἀπὸ τὸν Φάκο (μαρτ. ΠΕΛ 1· βλ. σχετικὰ στὴν Εἰσαγωγή).

καὶ ἀδελφὸς Ἀντιγόνου τοῦ μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντος, σύντροφος δὲ Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως. Ἔγραψε Μακεδονικὰ ἐν βιβλίοις δέκα· ἤρξατο δὲ ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλεύσαντος Μακεδόνων, καὶ μέχρι τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλίππου ἐπὶ τὴν Συρίαν ἐφόδου, μετὰ τὴν Ἀλεξανδρείας κτίσιν· Ἀττικὰ ἐν βιβλίοις ιβ΄· καὶ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου ἀγωγήν.
(...)

145. Σχόλια στὸν Αἴλιο Ἀριστείδη 183.13.
Πέλλῃ: ὅθεν ὁ Φίλιππος.

146. Σχόλια στὸν Εὐριπίδη 5.
Ἔτη δὲ βεβιωκέναι φασὶν αὐτὸν οε΄, καὶ τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ ἐν Πέλλῃ μετακομίσαι τὸν βασιλέα.

147. Σχόλια στὸν Θεόκριτο 1.23-26.
Πέλλας: ξύλινα ἀγγεῖα ἀπὸ τοῦ πεπελεκῆσθαι. Πελίωμα δὲ τὸ μέλαν. Λέγομεν γὰρ πέλλην βοῦν τὴν τοιοῦτο χρῶμα ἔχουσαν· καὶ Πέλλη πόλις Μακεδονίας, ὅτι βοῦς αὐτὴν εὗρε πέλλη τὸ χρῶμα· καὶ Πελίας ὄνομα.

148. Σχόλια στὸν Λουκιανό 24.11.
Ὄλυμπον: τὸν Μακεδονικὸν Ὄλυμπον λέγει, ὃς ἐπ᾽ ἀριστερᾷ τοῦ Πηνειοῦ καὶ τῶν Θεσσαλικῶν ἐστι Τεμπῶν, ὄρος ὑψηλὸν καὶ μέγα καὶ μέχρι Πέλλης παρατεῖνον.

149. ***Μέγα Ετυμολογικόν***, λ. *Πέλεια*.
Πέλεια: κίρκος ἔστιν εἶδος ἱέρακος· εἰσὶ δὲ γένη ἱεράκων ὀκτὼ, ὥς φησι Καλλίμαχος ἐν τοῖς περὶ ὀρνέων. Πέλεια δὲ, περιστερᾶς εἶδος, οἷον φάσσαι. Ἐτυμολογεῖται δὲ παρὰ τὸ πέλαν, ὃ σημαίνει τὸ μέλαν. Καὶ ὥσπερ παρὰ τὸ μαῖα γίνεται μαιὰς μαιάδος, οὕτως καὶ παρὰ τὸ πέλεια, πελειὰς πελειάδος. Καὶ πελίωμα, τὸ μέλαν· καὶ γὰρ πέλλην λέγουσι βοῦν, τὸν τοιοῦτο χρῶμα ἔχοντα· καὶ Πέλλη, πόλις Μακεδονίας, ὅτι βοῦς αὐτὴν εὗρε, πέλλη τὸ χρῶμα· καὶ ὁ Πελίας, ὄνομα.

150. Ὁδοιπορικά
Πευτιγγεριανὸς Πίνακας
Thessalonica XXVII Pella XLV Edessa XLV Cellis

Ὁδοιπορικὸ τοῦ Ἀντωνίνου 319.2-4 – 320.1.
Cellis XXVIII Edessa XXVIII Pella XXVII Thessalonica

Ὁδοιπορικὸ τοῦ Ἀντωνίνου 330.4-7.
Cellis XXXIII Edessa XXX Diocletianopolis XXIX Thessalonica

Ἱεροσολυμιτικὸ Ὁδοιπορικό 605.4 – 606.6.
civitas Thessalonica X mutatio Ad Decimum X mutatio Gephira X civitas Pelli, unde fuit Alexander Magnus Macedo XV mutatio Scurio XV civitas Edissa XII mutatio Ad duodecimum XVI mansio Cellis

Ραβεννάτης Γεωγράφος 194.14-18 καὶ 195.1-4.

[194.14] Thessalonici
Pella
Beroea
Acerdos
Arulos
[195.1] Bata
Anamon
Imera
Diume

Ραβεννάτης Γεωγράφος 373.16 καὶ 374.1-6.

[373.16] Thessalonici
[374.1] Pella
Beroea
Acerdos
Bada
Anamon
Dium

Γουίδων 536.2-17.

[536.2] Thessalonici (...).
[536.8] Pella, solium regni quondam Macedonici, in qua Alexander Magnus exortus est,
Boroea
Archelos
Arulos
Bada
Anamon
Imera
Dium

ΙΙ. Ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες ἐκτὸς Πέλλας[16]

α΄. Προξενικὸ ψήφισμα γιὰ τὸν Πελλαῖο (βλ. μαρτυρία ἀρ. 83) Ἀθήναιο, πατέρα τοῦ τριηράρχου τοῦ Ἀλεξάνδρου Δημονίκου, Λεῦκτρα 365 π.Χ. (*SEG* 34 [1984] 355).

16. Ὡς μία ἀπὸ τὶς παλαιότερες ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες Πελλαίων ἐκτὸς Μακεδονίας θεωρεῖτο μέχρι πρότινος ἐπιγραφὴ τῆς Αἴγινας (*IG* IV 103), στὴν ὁποία ὅμως δὲν ἀναγράφεται στὴν πραγματικότητα τὸ ἐθνικὸ *Πελλαῖος*, ἀλλὰ τὸ ἀνθρωπωνύμιο *Ἀπελλαῖος* (*IG* IV^2 2, 886, ἑλληνιστικῶν χρόνων).

[Θεός· τύχα· . .$^{\pm 8}$. . ἄρ]-
[χοντος, ἔδοξε τοῖ δάμοι]
[πρόξενον εἶμεν Βοιω]-
[τῶν κὴ εὐεργέταν] Ἀ̣θ[άν]-
[ηο]ν Δαμονί[κο]υ Μακεδ-
ό̣να καὶ εἶμεν αὐτοῖ γᾶς
καὶ ϝοικίας ἔππασιν κὴ
ἐνώναν κὴ ἀσυλίαν κ-
ὴ πολέμω κὴ ἰράνας ἰώ-
σας κὴ κατὰ γᾶν κὴ κὰτ θ-
άλα̣τ̣[α]ν κὴ αὐτοῖ κ[ὴ] γέ-
νι, Βο[ιωταρ]χιόντων [Πελο]-
πίδα[ο, Τι]μ̣ολάῳ, Δαμ̣[οφίλ]ῳ,
[Π]άτρωυ̣[ος], Ἀσωποτέλ[εο]ς,
Ἠσχύλω, Παντακλεῖος.

β΄. Προξενικὸ ψήφισμα, Δελφοί, 346/5 π.Χ. (*Syll.*^{3} 267 Β).

[Θεός. Τύχα ἀγαθά.]
[. . . . . .$^{\pm 11}$. . . . .]ε̣νε̣-
[. . . . . .$^{\pm 10}$. . . . .] Μακε-
[δόσι ἐκ] Π[έλ]λης αὐ-
[τ]οῖ[ς καὶ] ἐκγόνοις
Δελφοὶ ἔδωκαν πρ-
οξενίαν, προμαντ-
είαν, ἀτέλειαν, πρ-
[ο]εδρίαν, ἀ[σ]υλίαν
[ἐν] Δελφοῖ[ς], προδ[ι]-
[κί]αν ποτὶ Δ[ελφούς].
[Ἄρχ]οντος [Δαμοξέ]-
[νου (;), β]ου[λευόντων]
[Ἀριστοκράτεος, Α]-
[ἰσχριώνδα, . .^{5}. . .]
[. .^{5}. . ., Πλείστωνος].

γ΄. Τιμητικὸ ψήφισμα, Ἀθήνα, περ. 337/6 π.Χ. (*IG* II^{3} 1, 2, 319· βλ. στὸ ἐκεῖ ὑπόμνημα γιὰ τὶς πιθανὲς συμπληρώσεις στὸν στ. 2, μεταξὺ καὶ τῶν ὁποίων καὶ ἡ συμπλήρωση Πελλαίου).

[θ] ε [ο ί]·
vac. Ἀλκίμα[χ . . . . .$^{\pm 12}$. . . . .]
[ἐ]πὶ Φρυνί[χου ἄρχοντος ἐπὶ τῆς Ἀ]-
[κ]αμαντίδ[ος ἕκτης πρυτανείας, ἧ]-
[ι] Χαιρέσ[τρατος Ἀμεινίου Ἀχαρν]-
[εὺ]ς ἐγρα[μμάτευεν· Γαμηλιῶνος .]-
[. . . .]ηι [. . . . . .$^{\pm 20}$. . . . . .]
[- - - - - - - - - - - - - - - - - - - -]

δ΄. Κατάλογος θεωροδόκων, Νεμέα, 331/30-313 π.Χ., τὸ μακεδονικὸ τμῆμα τοῦ καταλόγου μεταξὺ 321 καὶ 316 π.Χ. (*SEG* 36 [1986] 331 στήλη Β, στ. 16-24)[17].

(...)
vacat
Ἐμ Μακε(δ)ονίαι:
ἐν Ἀμφιπόλι
Πέρσας Νικολάου·
ἐν Λητῆι
Μένανδρος Λυσάνδρου·
ἐξ Ἀλάντης

17. Γιὰ τὴν ταύτιση τοῦ Ἀριστόνου μὲ τὸν Πελλαῖο σωματοφύλακα τοῦ Ἀλεξάνδρου, βλ. στὴν Εἰσαγωγή.

Ἀφθόνητος Πυθοδώρου.
vacat
Ἀριστόνους
(...)

ε΄. Τιμητικὸ ἐπίγραμμα καὶ προξενικὸ ψήφισμα, Δελφοί, περ. 321 π.Χ. (*SEG* 18 [1962] 222).

A
[Σὸν κατά, ἄναξ], ἱερὸν τέμ[εν]ος, κλυτότοξε, συνωρὶς
[ἔστεφεν Ἄρχ]ωνος Δελφίδι κρᾶτα δάφναι,
[ὃς Βαβυλῶ]να ἱερὰν κραῖνεν χθόνα, πολλὰ δὲ δίωι
[σύμ ποτε] Ἀλεξάνδρωι στᾶσε τρόπαια δορός.
[Τοὔνε]κά οἱ μορφὰς γονέων κτίσεν ἠδὲ συναίμων
[τά]σδε, κλέος δ' ἀρετᾶς Πέλλα σύνοιδε πατρίς.

B
[Ὦ] μάκαρ εὐκλείας Ἄρχων στέ[φανον δὶς ἐδέξω(;)]
Ἴσθμια νικήσας Πύθιά τε ἱππ[οσύναι]·
ζηλοῦται δὲ πατὴρ Κλεῖνος κ[αὶ πότνια μήτηρ(;)]
Πέλλα τε ἀείμναστον πατρὶς ἔ[χουσα κλέος].

C
Δελφοὶ ἔδωκαν Συνέσει, Ἄρχων[ι καὶ τοῖς τούτου]
ἀδελφοῖς Κλείνου Μακεδόσιν ἐ[κ Πέλλης αὐτο]-
ῖς καὶ ἐκγόνοις προξενίαν, προμ[αντείαν, προεδρ]-
ίαν, ἀτέλειαν, ἀσυλίαν, προδικί[αν, ἐπιτιμάν],
καὶ τἄλλα ὅσα καὶ τοῖς ἄλλοις προ[ξένοις, ἄρχοντος]
[Δαμο]κράτο[υς], βου[λ]ευ[όν]των Μεγ[ακλέους, - - -].

D
Ἰσοκράτης Κλεί[νου].
E
[Σύν]εσις Κλείνο[υ γυνή(;)].

στ΄. Ἐπιτύμβια, Κασσάνδρεια, 4ος αἰ. π.Χ. (ἀδημοσίευτη, Τατάκη, *Macedonians* 150, ἀρ. 19).
[Ἀ]ριστοκράτεια
Δαμασίου,
Πελλαία.
Εὔφημος
Δη[μη]τρίου,
Πελλαῖος.

ζ΄. Ἐπίδοση μὲ κατάλογο δωρητῶν, Θήβα, περ. 315-285 π.Χ. (K. Buraselis, *ZPE* 188 [2014] 159-170· πρβλ. D. Knoepfler, *BullEpigr* 2014, 204 καὶ Γ. Καλλιόντζη, *Γραμματεῖον* 3 [2014] 5), στ. II).

ΧΡΟΥ̣ΣΙ̣[--]·
Μένων Σαβα̣τ̣[--]
δύο τάλαντα ἀττ̣ι̣[κά]·
Θεμίσων Θεμισ̣τ̣[αγόρω (;)]
Σολεὺς ἀπὸ Κύπρω τ̣[άλαν]-
τον ἀττικόν·
Ἀσκλαπιάδας Ἀπολλοδώ̣[ρω]
Κιτιεὺς τριάκοντα μνᾶς ἀττ̣[ικάς]·
Ἀρχίας Ϝαναξιδότω Μ̣[ακεδών (;)][18]
ἑκατὸν μνᾶς ἀττικ[άς]·
Ἀντίπατρος Ἀπολλοφά[νους --]-
νιος τάλαντον ἀττι̣κ̣[όν]·
Ἀριστόβωλος Εὐβωλίδ[α --]-
υς ἠγινήω πέτταρα τ̣[άλαντα]·
Βούβαλος Λεύκωνος [-- ἠγι]-
νήω πέτταρα τάλαν[τα --]·
Π̣αυσανίαο̣ Ἀθανῆο̣[ς --]·
Ἀρ̣ιστόμαχος Π̣λειο̣[τάρχου (;) --]
[. . .] Ἀ̣νδ̣ρίσκω Πελλ̣[αῖος (;) --][19].

η΄. Ἐπιτύμβια, Δημητριάς, 300-275 π.Χ. (Ἀρβανιτόπουλου, *Θεσσαλικὰ Μνημεῖα* 16).
Δημὼ Ξενοφάντου
Πελλαία.

θ΄. Προξενικὸ ψήφισμα, Δελφοί, 265-260 π.Χ. (;) (*FD* III 3, 207).
Δελφοὶ ἔδωκαν Σοφοκλεῖ Ἀριστοβούλου Φωκεῖ ἐν Κασ[σ]ανδρείαι οἰκοῦντι, Φίλωνι [. . .$^{\pm 6}$. . .]
Πελλαίωι,
Ἀλεξάνδρωι Λ[. . .]ου Ἐδ(ε)σσαίωι, Ἀντιγόνωι Ἀσάνδρου Ἰχναίωι, Πολιτ̣άρχωι [. . .$^{\pm 6}$. . .] Μελιβοιεῖ,
Ματρικέτηι Παντέα Περινθίωι, Μελεσικράτει Ἀριστομένει ἐν Ἡραίωι τείχει, Διοδώρωι Μίθρεος
Κυζικηνῶι,
Ἱέρωνι Ἀπολλοδώρου Καλλατιανῶι, Σωκρίτωι Κράθωνος Χερσονασίτηι, Διονυσίωι Διονυσίου
Βορυσθενίτηι,
Νικίαι Ἡρακλείδου Βουσπορίτηι, Γλαύκωνι Σίμου Κυθνίωι, Ἱερο[κλ]εῖ, Ἀρτεμιδώρωι
Βαργυλιήταις, Μάχονι
Σαμοθρᾳικι αὐτοῖς καὶ ἐκγόνοις προξενίαν, προμαντείαν, προδικίαν, προεδρίαν, ἀσυλίαν,

18. Γιὰ τὸν Ἀρχία, βλ. μαρτ. ΠΕΛ 84, ἀνωτέρω, καθὼς καὶ στὰ σχόλια τῆς ἐπιγραφῆς ἀρ. **434**, κατωτέρω. Ὁ Κ. Μπουραζέλης συμπληρώνει *Μ[αριεύς]*, θεωρώντας ὅτι ἡ σειρὰ ἀναγραφῆς εἶναι αὐστηρὰ γεωγραφική, μὲ τοὺς Μακεδόνες νὰ ἀρχίζουν στὸν στ. 13, καὶ ὅτι ἡ συμπλήρωση *Μ[ακεδὼν]* στὸν στ. 9 θὰ ἀπαιτοῦσε καὶ τὴν προσθήκη ἐθνικοῦ πόλεως, γιὰ τὸ ὁποῖο δὲν ὑπάρχει χῶρος· βλ. ὅμως τὶς παρατηρήσεις τοῦ Knoepfler, καθὼς καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ τιμώμενοι στὰ ἐρετριακὰ ψηφίσματα Knoepfler, *Eretria* XI ἀρ. 5 (*IG* XII, 9, 205+226) καὶ ἀρ. XI (*IG* XII, 9, 206) (πιθανώτατα συγγενεῖς τοῦ Ἀρχία· βλ. ἀρ. **434**, κατωτέρω) ἀναγράφονται ἁπλῶς ὡς Μακεδόνες.

19. Ὁ πατέρας τοῦ Ἀνδρίσκου ἴσως ταυτίζεται μὲ τὸν Παυσανία τοῦ Ἀνδρίσκου τῆς ἐπιγραφῆς ἀρ. **529**.

θεαροδοκίαν,
ἀτέλειαν πάντων καὶ τἆλλα ὅσα καὶ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐεργέταις. Ἄρχοντος Χαριξένου,
βουλευόντων Χάρητ[ο]ς, [Τι]μοκράτεος, Καλλιφάνεος.

ι΄. Ἀγωνιστικὸς κατάλογος, Δελφοί, 260/259 π.Χ (*FD* III 1, 477, στ. 1-5 καὶ 19-22).
[Ἐπὶ Πειθαγόρα ἄρχοντος ἐν Δελφοῖς, ἱερομνημονούντων Αἰτωλῶ]ν Τελέσωνος, Βίττου,
Λεοντο[μένεο]ς,
[Βούκριος, Δρωπάκου, Ὁμάρου, Χηρία· Δελφῶν Λύσωνος, Ζακυνθίο]υ· Φωκέων Νικάρχου,
Τιμασικρά[τους]·
[Βοιωτῶν Οἰνάδου, Ξενοφάνους· γραμματεύοντος Μελανθίο]υ Α[ἰ]τωλοῦ, ἐπὶ ἱερέως δὲ
Πυθοκλέ[ος]
[τοῦ Ἀριστάρχου Ἑρμιονέος ἐκ τῶν τεχνιτῶν, τὸ κοινὸν τῶν τε]χνιτῶν (ἐπ)έ(δ)ωκε τῶι θεῶι
καὶ τ[οῖς]
[Ἀμφικτύοσιν εἰς τὰ Σωτήρια τὸν ἀγῶνα παντελῆ· ἠγωνίσα]ντο δὲ οἵδε — ῥαψωιδοί· Ἀρισταγό-
[ρας ----------]ς Σωκράτους Βοιώτιος·
(...)
[--- τραγω(;)]ιδοί· Εὐκλῆς Διονυσίου Ἀργεῖος·
[--- Λυκ]είων Λυκείωνος Βοιώτιος·
[---] [. . . .]αῖος Λευκ[. .]ου Πελλαῖος·
[---] [. . . .]ς — Ἀγαθοφάνης Ἀγαθοκλέους Βοιώτιος
(...)

ια΄. Τιμητική, Θέρμος, περ. 262-236 π.Χ. (*IG* IX 1^2 1, 17, στ. 24-25 καὶ 69-72).
(...)
Π̣ο̣[σ]ε̣ι̣δ̣ί̣π̣πωι τῶι ἐπιγραμματοποιῶι Πελλαίωι.
_ Ἔνγυ̣ο̣ς Κ̣(λ)ε̣οκράτης Ἡρακλεώτας.
(...)
Ἀλκιμένει Ἐπικράτ̣ο̣υ̣ς Πελλαίωι, Ἀμ̣ύ̣τ̣α̣ι Α̣[---]
_ Πελλαίωι. Ἔνγυος ἀμφοτέρων Τριχᾶς Εἰοιτᾴ̣υ̣.
Ἀγακλεῖ Σιμμίχου Μακεδόνι ἐκ̣ Πέλλης. Ἔνγυ̣ο̣ς
_ Δαμοίτας Ναυπ̣άκτιος (...).

ιβ΄. Κατάλογος θεωροδόκων Ἀπόλλωνος, Δελφοί, 230-220 π.Χ. (A. Plassart, *BCH* 45 [1921] 17 III, στ. 57-65· στὴν παροῦσα ἔκδοση λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν νεώτερες ἀναγνώσεις τοῦ J. Oulhen, *Les théarodoques de Delphes*, ἀνέκδοτη διατριβή, Ι΄ Πανεπιστήμιο Παρισίων 1992).
(...)
ἐν Βεροίαι Ἀντάνωρ Νεοπτολέμου,
Μένανδρος, Ἀπελλᾶς Φιλώτα·
ἐν Μέζαι Νικωνίδας, Νικάνωρ Μνασιγένεος·
ἐν Ἐδέσσαι Μοσχίων Τριακαδίωνος·
ἐν Πέλλαι Ἀπολλωνίδης, Δίφιλος, Χάρης·
ἐν Ὠρωπῶι Παράμονος·

ἐν Ἴχναις Δίης Ἀλκέτου·
ἐν Ἀλλ[α]ντείωι Ἀνδρόνικος, Δίκαιος
Χιωνίδου·
(...)

ιγ΄. Προξενικὸ ψήφισμα, Ὠρωπός, 3ος αἰ. π.Χ. (*Ἐπιγραφὲς Ὠρωποῦ* 230).

[---------- εἶπεν· ἐπειδὴ] Ἰσοκράτη-
[ς ---------- Μακεδὼν] ἐκ Πέλλη-
[ς εὔνους ὢν διατελεῖ καὶ χ]ρήσιμος
[τῆι τε πόλει Ὠρωπίων κοιν]ῆι [καὶ]
[----------]

ιδ΄. Ἐπιτύμβια, Δημητριάς, 3ος αἰ. π.Χ. (ἀδημοσίευτη, Μουσεῖο Βόλου 490· Τατάκη, *Macedonians* 159, ἀρ. 79).

Πυθίων Πέλοπος Πελλαῖος.

ιε΄. Ἐπιτύμβια, Δημητριάς, 3ος - ἀρχὲς 2ου αἰ. π.Χ. (Ἀ. Ἀρβανιτόπουλου, *Πολέμων* 4 [1949-51] 3, ἀρ. 238).

Ἡρακλέων
Μοσχίωνος
Πελλαῖος.

ιστ΄. Ἐπιτύμβια, Δημητριάς, 3ος - ἀρχὲς 2ου αἰ. π.Χ. (*IG* IX 2, 369).

Κλεοπάτρα
Στησιμένους
Πελλαία.

ιζ΄. Προξενικὸ ψήφισμα, Ὠρωπός, περ. 240-180 π.Χ. (*Ἐπιγραφὲς Ὠρωποῦ* 130).

Ἄρχοντος ἐν κοινῶι Δί[ω]νος, ἱερέως τοῦ Ἀμφιερ[ά]ου Ἀθηνοδώρου,
[μη]νὸ[ς Ὁ]μ[ολωΐου], *νν* Νίκιππος Γοργίωνος εἶπεν· ἐπειδὴ Ἡράκλειτο[ς]
εὔνους ὢν διατελεῖ τεῖ πόλει Ὠρωπίων, δεδόχθαι τεῖ βουλεῖ καὶ τῶ[ι]
δήμωι· Ἡράκλειτον Ἀρτεμιδώρου Μακεδόνα ἐκ Πέλλης πρόξενον ε[ἶ]-
ναι τῆς πόλεως Ὠρωπίων αὐτὸν καὶ ἐ[κ]γόνους καὶ εἶναι αὐτοῖς γῆς
καὶ οἰκίας ἔνκτησιν καὶ ἰσοτέλειαν καὶ ἀσυλίαν καὶ ἀσφάλειαν καὶ κα-
τὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης καὶ τἆλλα πάντ[α]
[κ]αθάπερ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐεργέταις γέγραπται.

ιη΄. Κατάλογος προξένων, Δελφοί, 190/89 π.Χ. (*Syll.*³ 585, στ. 101-103).

(...)
Ἄρχοντος Καλλικράτεος, βουλευόντων τὰν
δευτέραν ἐξάμηνον Γλαύκου, Δεξικράτε-
ος, Καλλία· Ὀνάσιμος Ἐπικρατίδου Πελλαῖος.
(...)

ιθ΄. Ἐπιτύμβια, Ἀμφίπολις, 2ος αἰ. π.Χ. (*SEG* 34 [1984] 607).

Παρμενίων
Πελλαῖος.

κ΄. Συγκλητικὸ δόγμα γιὰ τοὺς Διονυσιακοὺς τεχνῖτες, Δελφοί, 112/111 π.Χ. (Aneziri, *Vereine* C2 [*FD* III 2, 70], Α στ. 34-38 καὶ Β στ. 1-7).

Α

(...) καί, ἀπ[οστειλ]άν[τω]ν ἡμῶν πρεσβ[ευτὰς π]ερ[ὶ ὧν ὁ στρα]-
τηγὸς ἐκέλευσεν τοὺς ἀπολογιουμένους αὐτῶι, Διονύσιον, Ἀνδρόνικον, Φιλοκράτην,
Δ[ράκ]οντα,
τούσδε περὶ ὧν μὲν ε(ἶ)χον τὰς ἐντολὰς μὴ ἐπιτελέσαι, καταφρονήσαντ(α)ς δὲ τοῦ τε
τῆς συγκλήτου
δόγματος καὶ τοῦ στρατηγοῦ καὶ τῆς συνόδου, ἐλθόντας εἰς Πέλλαν συνθήκας
ποιήσασθαι πρὸς τοὺς
ἐν Ἀθήναις φ[άσκ]οντας εἶναι τεχνίτας, ἐπιτίμιον ἐπιγράψαντ(α)ς κατὰ τῆς συνόδου
τάλαντα δέκα.

(...)

Β

[---------- ἀργ]υρίο[υ ἀττικο]ῦ τάλαντα δέκα, καὶ ὑπόδικος ἔστω κατ[ὰ]
[τοὺς νόμους ---------- ὁμο]λογίαν ἔθεντο τήνδε κοινῇ σφραγισάμεν[οι]
[---------- τῶι] ἀνθυπάτωι Γναίωι Κορνηλίωι Σισέννai [-----]
ΠΕ[----------]σους μὲν ἐν Δελφοῖς καὶ ἐν Ἀθήναις ἐ[ν τ]ῶι τοῦ Διον[ύ]-
σου τ[εμένει -------, το]ὺς δὲ ἐν [Ἰσθμῶι καὶ Ν]εμέαι τεχνίτας ἐν Ἄργει [μὲν ἐν τ]ῶι
Ἀσκληπιείωι
ἐν δὲ [Θήβ]αις ἐν τῇ Καδμείαι. Μάρ[τυ]ρες· Ἀριστίων Πυθ[-------, --]άνωρ Ἀναξιδότο[υ]
Πελλ[αῖος], Σιμίας Ἀγαθοκλέους Πελλαῖος.

κα΄. Ἐπιτύμβια, Δημητριάς, ἑλληνιστικὴ ἐποχή (ἀδημοσίευτη, Μουσεῖο Βόλου 438· βλ. Tataki, *Macedonians* 153, ἀρ. 30).

Γυμνάσιον Δημητρίου Πελλαία.

κβ΄. Ἐπιτύμβια, Δημητριάς, ἑλληνιστικὴ ἐποχή (ἀδημοσίευτη, Μουσεῖο Βόλου 499· Tataki, *Macedonians* 161, ἀρ. 94).

[---]δωρος [Πε]λλαῖος.

κγ΄. Ἐπιτύμβια, Λευκάς, ἑλληνιστικὴ ἐποχή (;) (*IG* IX 1 592).

Μνησίκλεια
Πελλαία χαῖρε,
χρηστὴ γυνή,
ὦ παριόντες.

κδ΄. Ἐπιτύμβια, Ἀθήνα, ὕστεροι ἑλληνιστικοί χρόνοι (;) (*IG* II² 10055)[20].

Βακχὶς
Γλαυκίου
Πελλαία.

κε΄. Ἀναθηματική, Πελαγονία, 3ος αἰ. μ.Χ. (*IG* X 2, 2, 188).

Ἀ̣ρτέμιδι Κυν[α]-
γῷ καὶ τῇ πόλει Ζω[ΐλος]
Διοσκουρίδου κ[αὶ Κασ]-
σάνδρα Κασσάνδ[ρου]
κατὰ κέλευσιν Ἀ[λε]-
ξάνδρας τῆς ἑαυ[τῶν]
θυγατρός, ἥτις κατὰ
ἐπιταγὴν Ἐφεσίας ⟦καὶ⟧
καὶ πατρωνίσσης Ἀρ-
τέμιδος διήγαγεν
παρθενείαν ἔτεσιν
κζ΄ · καὶ μετὰ ἀνδρὸς
μῆνας · η΄ · ἡμέρας
κβ΄ · καὶ ἐβίωσεν
ἐν Πέλλῃ.

κστ΄. Ἐπιτύμβια, Βέροια, 5ος - 6ος αἰ. μ.Χ. (*EKM* Α΄ 440)[21].

† Μημόριον [δ]ιαφέρ[ον]
Πατρ[ι]κείῳ ἀπὸ · ἐκ·δ(ίκων)
[. .]ΑΜ τῆς Διοκλητια-
νοῦ π(όλεως)· ἔνθα ἀπετέθ[η]
μη(νὶ) Ὀκτωβρίῳ ᾳ΄, ἰνδ(ικτιῶνος) [. .].

20. Στὶς *IG* τὸ ἐπιτύμβιο χρονολογεῖται στὴν αὐτοκρατορικὴ περίοδο, λόγῳ τῶν ἐντόνων ἀκρεμόνων (πρβλ. *IG* III 2855)· ἡ χρήση τοῦ ἐθνικοῦ τῆς Πέλλας ὅμως πολὺ μετὰ τὴν ἵδρυση τῆς ἀποικίας θὰ ἐξέπληττε.

21. Ἡ ταυτότητα τῆς Διοκλητιανουπόλεως στὴν ἐπιγραφὴ αὐτὴν παραμένει ἀβέβαιη· ἡ Papazoglou, *Villes* 140-41, μὲ τὴν παλαιότερη βιβλιογραφία, ἐκθέτει τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους ἡ ταύτισή της μὲ τὴν Πέλλα δὲν εἶναι ἡ πιθανώτερη.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἱστορικὸ πλαίσιο

Ἡ ἀρχαιότερη μνεία τῆς Πέλλας ἀπαντᾶ πιθανώτατα σὲ ἀπόσπασμα τῆς *Περιόδου γῆς*, γεωγραφικοῦ ἔργου τοῦ Ἑκαταίου τοῦ Μιλησίου (τέλη 6ου αἰ. π.Χ.): *πρὸς μὲν νότον Πάωλα (;) καὶ Φάκος*[1]. Ὅπως πειστικὰ ὑποστήριξε ὁ N. G. L. Hammond[2] , ἡ παράθεση τοῦ ὀνόματος τῆς γνωστῆς παρὰ τὴν Πέλλα νησῖδος Φάκου μαζὶ μὲ τὴν παντελῶς ἄγνωστο *Πάωλα* καθιστᾶ σχεδὸν ἀναπόδραστη τὴν ἀναγνώριση τοῦ ὀνόματος τῆς Πέλλας κάτω ἀπὸ τὸ ἀμάρτυρο αὐτὸ τοπωνύμιο. Ἐπὶ πλέον ἡ διάκριση τοῦ γεωγράφου μεταξὺ τῆς Πέλλας καὶ τοῦ Φάκου ὑποδεικνύει ὅτι κατὰ τὰ τέλη τοῦ 6ου αἰ. π.Χ. ἐπρόκειτο ἀκόμη γιὰ δύο διακριτοὺς οἰκισμούς.

Ὁ Ἡρόδοτος (μαρτ. ΠΕΛ 2) κατὰ τὴν ἀφήγηση τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ξέρξη μνημονεύει παρεμπιπτόντως τὴν Πέλλα ὡς πόλη τῆς *Βοττιαιίδος* ἡ ὁποία μοιράζεται μαζὶ μὲ τὶς Ἴχνες *τὸ παρὰ θάλασσαν στεινὸν χωρίον*, δηλαδὴ τὴν στενὴ γλῶσσα γῆς μεταξὺ τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τῆς θάλασσας. Μὲ τοὺς ἴδιους σχεδὸν ὅρους τὴν ἀναφέρει καὶ ὁ Θουκυδίδης (μαρτ. ΠΕΛ 4) κατὰ τὴν ἐξιστόρηση τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ μακεδονικοῦ κράτους ἀπὸ τοὺς προγόνους τοῦ Περδίκκα Β΄: *τῆς δὲ Παιονίας παρὰ τὸν Ἀξιὸν ποταμὸν στενήν τινα καθήκουσαν ἄνωθεν μέχρι Πέλλης καὶ θαλάσσης ἐκτήσαντο*. Σὲ ἄλλο χωρίο ὅπου περιγράφεται ἡ ἐκστρατεία τοῦ Θρακὸς βασιλέως Σιτάλκη κατὰ τῆς Μακεδονίας, ἡ Πέλλα μνημονεύεται μαζὶ μὲ τὴν Κύρρο ὡς πόλη τῆς *Βοττιαίας* δυτικὰ τοῦ Ἀξιοῦ (μαρτ. ΠΕΛ 5). Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω χωρία ἡ Πέλλα στὰ τέλη τοῦ 5ου π.Χ. αἰ., ὁπότε συγγράφει τὸ ἔργο του ὁ Θουκυδίδης, παρουσιάζεται ὡς πόλη ἱδρυμένη σὲ παιονικὸ ἔδαφος ποὺ εἶχε σχετικὰ πρόσφατα προσαρτηθεῖ στὴν μακεδονικὴ Βοττία. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν θὰ διέφερε πολὺ ἀπὸ ἄλλες πρόσφατα προσαρτημένες παράκτιες πόλεις - ἐμπόρια τοῦ Θερμαίου κόλπου, ὅπως οἱ Ἴχνες, ἡ Χαλάστρα, ἡ Σίνδος καὶ ἡ Θέρμη, οἱ ὁποῖες διακρίνονταν γιὰ τὸν «κοσμοπολιτικὸ» χαρακτῆρα τους[3]. Οἱ λιγοστὲς ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες τοῦ 5ου αἰῶνος μὲ τὰ ὀνόματα τῶν Ἰώνων [Ὀρ(;)]θαγόρου καὶ Ἀριστοβούλης, τῆς Κορινθίας Τιμαρέτης καὶ τῶν Μακεδόνων Ξάνθου, Δημητρίου καὶ Ἀμαδίκας[4] ἐπιβεβαιώνουν αὐτὴν τὴν εἰκόνα.

Στὴν ἐμπάθεια τοῦ Δημοσθένους θὰ πρέπει μᾶλλον νὰ ἀποδοθεῖ ὁ χαρακτηρισμός του τῆς Πέλλας ὡς ἀσήμαντου καὶ μικροῦ οἰκισμοῦ κατὰ τὴν παιδικὴ ἡλικία τοῦ Φιλίππου Β΄ (μαρτ. ΠΕΛ 13). Τὸ πιθανώτερο εἶναι ὅτι ἤδη ἀπὸ τὶς πρῶτες δεκαετίες τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. ἡ πόλη ἐγνώριζε ἀξιόλογη ἀνάπτυξη, ἀφοῦ ὁ Ξενοφῶν περιγράφοντας γεγονότα τοῦ 382 π.Χ. τὴν

---

1. Μαρτ. ΠΕΛ 1, ὅπου καὶ οἱ ἄλλες ἐκδοχὲς τῶν χειρογράφων καὶ τῶν ἐκδοτῶν γιὰ τὸ ἐπίμαχο τοπωνύμιο.

2. Hammond, *History* I 147.

3. Πρβλ. Hatzopoulos, *Institutions* I 107-108 καὶ 171-73.

4. Βλ. ἐπιγρ. ἀρ. **514**, **517**, **544**. Γιὰ ἄλλες ἐπιγραφὲς τοῦ τέλους τοῦ 5ου ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. βλ. ἀρ. **485**, **489**, **531**.

χαρακτηρίζει ὡς τὴν *μεγίστη τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πόλεων* (μαρτ. ΠΕΛ 6). Ἐν τούτοις, δεδομένου ὅτι ὁ Δημοσθένης (μαρτ. ΠΕΛ 13), ἀκολουθούμενος καὶ ἀπὸ τὸν Στράβωνα (μαρτ. ΠΕΛ 56· πρβλ. καὶ 126, 133), δὲν ἀναφέρει ὅτι ὁ Φίλιππος Β΄ γεννήθηκε στὴν Πέλλα, ἀλλὰ ὅτι ἁπλῶς ἀνετράφη ἐκεῖ, εἶναι πιθανώτερο ὅτι κατὰ τὴν γέννηση τοῦ νεώτερου γιοῦ του ὁ Ἀμύντας Γ΄ δὲν εἶχε ἀκόμη μεταφέρει τὴν συνήθη ἕδρα του ἐκεῖ. Ἡ κίνηση αὐτὴ θὰ περιλαμβάνεται μᾶλλον στὰ μέτρα ποὺ ἔλαβε ὁ πατέρας τοῦ Φιλίππου μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἀπόπειρα τῶν Χαλκιδέων νὰ ἀποσπάσουν τὴν Πέλλα καὶ ἄλλες γειτονικὲς πρὸς τὴν Χαλκιδικὴ πόλεις ἀπὸ τὸ βασίλειο καὶ νὰ τὴν προσαρτήσουν στὸ κράτος τους[5]. Προφανῶς ἡ μετεγκατάσταση τῆς ἕδρας τοῦ βασιλέως στὴν πόλη δὲν ἐπαρκοῦσε γιὰ νὰ κατασιγάσει τὴν ροπὴ πρὸς αὐτονόμηση ἀπὸ τὴν βασιλικὴ ἐξουσία τῶν ἐξωστρεφῶν Πελλαίων ἐμπορευομένων, ὅπως ὁ Ἀθήναιος Δαμονίκου (μαρτ. ΠΕΛ α΄), οἱ ὁποῖοι λίγα χρόνια ἀργότερα ἐστράφησαν καὶ πάλι κατὰ τῆς δυναστείας, συνήργησαν ἴσως στὸν φόνο τοῦ Ἀλεξάνδρου Β΄ (368 π.Χ.) καὶ ὑποστήριξαν τὸν σφετεριστὴ Πτολεμαῖο τὸν Ἀλωρίτη[6]. Λίγα χρόνια ἀργότερα ἡ πόλη καὶ τὸ ἀνάκτορο τῆς Πέλλας, καθὼς καὶ ἡ δυνατότητα προσβάσεως σ' αὐτὴν ἀναπλέοντας τὸν Λουδία μνημονεύονται στὸν *Περίπλου* τοῦ Ψευδο-Σκύλακος (μαρτ. ΠΕΛ 7): *Πέλλα πόλις καὶ βασίλειον ἐν αὐτῇ καὶ ἀνάπλους ἐς αὐτὴν ἀνὰ τὸν Λυδίαν*. Ἀπὸ τὴν περίοδο τῆς βασιλείας τοῦ νόμιμου διαδόχου τοῦ Ἀλεξάνδρου Β΄ Περδίκκα Γ΄ καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸ τελευταῖο ἔτος της, τὸ 360 π.Χ., χρονολογεῖται ὁ κατὰ γεωγραφικὴ σειρὰ συντεταγμένος κατάλογος τῶν θεωροδόκων τῆς Ἐπιδαύρου, ὅπου ἡ μνεία τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ θεωροδόκου βασιλέως Περδίκκα ἐμφανίζονται σὲ θέση ποὺ γεωγραφικὰ ἀντιστοιχεῖ σ' ἐκείνην τῆς Πέλλας[7].

Κατὰ τὴν βασιλεία τοῦ Φιλίππου Β΄ (360-336 π.Χ.) ἡ Πέλλα προσλαμβάνει τὴν μορφὴ μεγάλης πρωτεύουσας. Ἡ πληροφορία τοῦ Στράβωνος (μαρτ. ΠΕΛ 57) ὅτι ὁ βασιλεὺς *ηὔξησε τὴν πόλιν ἐκ μικρᾶς* ἐπιβεβαιώνεται τόσο ἀπὸ τὴν ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα (βλ. κατωτέρω) ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν θεαματικὴ αὔξηση τῶν φιλολογικῶν μαρτυριῶν ποὺ τὴν ἀφοροῦν. Οἱ λόγοι τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Αἰσχίνη (μαρτ. ΠΕΛ 9-17) περιγράφουν τὴν συρροὴ ἐκεῖ πρεσβευτῶν ἀπὸ πλῆθος πόλεων τῆς Νοτίου Ἑλλάδος καὶ ἐξιστοροῦν μὲ γλαφυρότητα πραγματικὲς ἢ φανταστικὲς λεπτομέρειες δολοπλοκιῶν, ὅπως τὸν θρυλούμενο νυκτερινὸ ἀνάπλου μὲ μονόξυλο τοῦ Λουδία ἀπὸ τὸν Αἰσχίνη, σπεύδοντα νὰ συναντηθεῖ κρυφὰ μὲ τὸν Φίλιππο (μαρτ. ΠΕΛ 16). Ἡ Πέλλα δὲν προσείλκυε μόνον πρεσβεῖες ξένων κρατῶν, ἀλλὰ ἐπίσης διακεκριμένους καὶ φιλόδοξους Μακεδόνες ἀπὸ ὅλην τὴν ἐπικράτεια. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ἡ Πέλλα ἦταν ἡ πόλη ἡ ὁποία συνέβαλλε μὲ τὸν μεγαλύτερο ἀριθμὸ ἑταίρων στὴν αὐλὴ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου[8] καὶ ὅτι οἱ μισοὶ ἀπὸ τοὺς ὀκτὼ σωματοφύλακες τοῦ βασιλέως ἦσαν Πελλαῖοι (μαρτ. ΠΕΛ 84). Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς εἶχαν ὡς *βασιλικοὶ παῖδες* διατελέσει σύντροφοι καὶ συμμαθητές του[9]. Μποροῦμε νὰ ἀναπαραστήσομε τὸν Ἀλέξανδρο τὸ 346 π.Χ. σὲ ἡλικία δέκα ἐτῶν στὸ

5. M. B. Hatzopoulos, «Strepsa: A Reconsideration», στὸ *Two Studies* 42-44· τοῦ ἰδίου, *Institutions* I 177 καὶ 471-72.

6. P. Roesch, «Un décret inédit de la Ligue thébaine et la flotte d'Epaminondas», *REG* 97 (1984) 45-60. Βλ. σχετικὰ M. B. Hatzopoulos, «La Béotie et la Macédoine à l'époque de l'hégémonie thébaine: le point de vue macédonien», στὸ *La Béotie antique* 253-55.

7. *IG* IV^2 1, 94 (στ. 9).

8. G. T. Griffith, στὸ *History* II 402, σημ. 1.

9. Ἀρρ., *Ἀνάβ.* 3.6.5-6· Πλουτ., *Ἀλέξ.* 10.3

ἀνάκτορο τοῦ πατέρα του νὰ παίζει λύρα, νὰ ἀπαγγέλλει ποίηση καὶ νὰ συναγωνίζεται σὲ ρητορικὴ ἱκανότητα ἕνα σύντροφό του ἐνώπιον τῶν συμποσιαζομένων ξένων πρεσβευτῶν[10], νὰ ὑποβάλλει ἐξονυχιστικὲς ἐρωτήσεις σὲ Πέρσες ἀπεσταλμένους ποὺ φιλοξενοῦσε κατὰ τὴν ἀπουσία τοῦ πατέρα του[11] ἢ νὰ κατεβαίνει ἀπὸ τὸ ἀνάκτορο στὸ πεδίο ἀσκήσεων γιὰ νὰ δαμάσει τὸν Βουκεφάλα[12].

Παρ' ὅλον ὅτι ἡ Πέλλα δὲν κατέχει πρωταγωνιστικὴ θέση, ὅπως ἡ Πύδνα ἢ ἡ Ἀμφίπολη, ἐν τούτοις δὲν εἶναι τελείως ἀποῦσα ἀπὸ τὴν ταραγμένη περίοδο τῶν Διαδόχων. Ὁ Διόδωρος τὴν μνημονεύει δύο φορὲς μαζὶ μὲ τὴν Ἀμφίπολη ὡς πόλεις ποὺ κατὰ τὴν σύγκρουση μεταξὺ Ὀλυμπιάδος καὶ Κασσάνδρου ἔμειναν πιστὲς στὴν βασίλισσα ἀκόμη καὶ μετὰ τὸν ἀποκλεισμό της στὴν Πύδνα. Ἡ στάση τους ἀποδίδεται σὲ δύο ὀπαδοὺς τῆς Ὀλυμπιάδος, τὸν Μόνιμο καὶ τὸν Ἀριστόνου ἀντίστοιχα (μαρτ. ΠΕΛ 32). Μετὰ ὅμως τὴν σύλληψη τῆς βασίλισσας ὁ Μόνιμος παρέδωσε ἀμέσως τὴν Πέλλα στὸν Κάσσανδρο, ἐνῷ ὁ Ἀριστόνους ἀντιστάθηκε μέχρις ὅτου ἔλαβε γραπτὴ ἐντολὴ ἀπὸ τὴν Ὀλυμπιάδα[13]. Τὸ ἐκ πρώτης ὄψεως παράδοξο εἶναι ὅτι τόσο οἱ φιλολογικὲς ὅσο καὶ οἱ ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες συσχετίζουν τὸν Ἀριστόνου μὲ τὴν Πέλλα καὶ ὄχι μὲ τὴν Ἀμφίπολι. Στὸν κατάλογο τῶν ὀκτὼ σωματοφυλάκων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ποὺ παραθέτει ὁ Ἀρριανὸς κατὰ τὴν ἀφήγηση τῆς πορείας διὰ τῆς Καρμανίας (325 π.Χ.) συγκαταλέγεται ὁ Ἀριστόνους Πεισαίου μεταξὺ τῶν τεσσάρων σωματοφυλάκων ποὺ κατάγονταν ἀπὸ τὴν Πέλλα (μαρτ. ΠΕΛ 83). Ἀντίθετα, στὸν κατάλογο τῶν τριηράρχων ποὺ ὁρίσθηκαν τὸ προηγούμενο ἔτος (326 π.Χ.) στὸν Ὑδάσπη ὁ Ἀριστόνους δὲν ἐμφανίζεται μαζὶ μὲ τοὺς ἐννέα Πελλαίους, ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὸν Πτολεμαῖο Λάγου ὡς Ἐορδαῖος (μαρτ. ΠΕΛ 84). Ἡ ἀντίφαση ἔχει ἀποδοθεῖ στὴν μετεγκατάσταση καὶ μεταπολιτογράφηση τοῦ Ἐορδαίου Ἀριστόνου στὴν βασιλικὴ πρωτεύουσα[14]. Δεδομένου ὅτι ὁ κατάλογος τῶν τριηράρχων περιέχει καὶ ἄλλες ἀντιφάσεις, δὲν εἶναι ἀπίθανο καὶ ἡ κατάταξη τοῦ Ἀριστόνου ὡς Ἐορδαίου στὴν *Ἰνδικὴ* νὰ ὀφείλεται ἐπίσης σὲ σφάλμα· ἐξ ἄλλου, δὲν ἀποκλείεται οἱ κεραμίδες ποὺ ἔχουν ἀνευρεθεῖ κατὰ τὶς ἀνασκαφὲς τῆς Πέλλας καὶ φέρουν τὸ ὄνομα Ἀριστόνους[15] νὰ πρέπει νὰ συσχετισθοῦν μὲ αὐτόν. Περιέργως, ὁ Ἀριστόνους σὲ δύο μεταγενέστερα (περ. 319-316 π.Χ.) ἐπιγραφικὰ κείμενα, ἕνα τιμητικὸ ψήφισμα τῆς Ἐρέτριας[16] καὶ κατάλογο θεωροδόκων τῶν Νεμείων (μαρτ. ΠΕΛ δ΄), δὲν μνημονεύεται ὡς Πελλαῖος, ἀλλὰ καὶ τὶς δύο φορὲς χωρὶς πατρώνυμο καὶ χωρὶς ἐθνικό. Ἐν τούτοις ἡ θέση ποὺ καταλαμβάνει στὸν κατάλογο, μετὰ τοὺς θεωροδόκους τῆς Λητῆς καὶ τῆς Ἀλλάντης, ἀντιστοιχεῖ σ' αὐτὴν ποὺ θὰ ἀνεμένετο γιὰ τὸν θεωροδόκο τῆς Πέλλας[17]. Ἡ ἀπουσία τοῦ ἐθνικοῦ στὰ ἐπιγραφικὰ τεκμήρια ἔχει ἀποδοθεῖ σὲ ἔλλειψη ἐνδιαφέροντος γιὰ τὴν ἀκριβῆ *πολιτεία* προσωπικοτήτων ποὺ ἦσαν σημαντικὲς

10. Αἰσχίν., *Κατὰ Τιμάρχου* 166-169.

11. Πλουτ., *Ἀλέξ.* 5.1.

12. Πλουτ., Ἀλέξ. 6.1· πρβλ. μαρτ. ΠΕΛ 110 καὶ 118.

13. Διόδ. 19.50.7-8.

14. Πρβλ. Berve, *Alexanderreich* II 69, σημ. 1· N. G. L. Hammond, στὸ *History* II 650· Knoepfler, *Eretria* XI 186-90· Paschidis, *Between City and King* 448-49.

15. Βλ. Βασιλικῆς Μισαηλίδου-Δεσποτίδου, «Ἐνσφράγιστες κεραμίδες ἀπὸ τὸ Ἀνάκτορο τῆς Πέλλας», *Ἀρχαία Μακεδονία* V (1989 [1993]) 975-97, ἰδίως 978-79 καὶ εἰκ. 8 (*SEG* 39 [1989] 623), μὲ τὴν παλαιότερη βιβλιογραφία.

16. *IG* XII 9, 221· Knoepfler, *Eretria* XI 186-90.

17. Gounaropoulou – Hatzopoulos, *Milliaires* 58, σημ. 6.

ὄχι τόσο στὸ πλαίσιο τῆς ἰδιαίτερής τους πατρίδος ὅσο στὸ περιβάλλον τῶν ἑλληνιστικῶν ἡγεμόνων[18]. Ὁ Ἀριστόνους πράγματι θὰ μποροῦσε νὰ φανεῖ χρήσιμος στοὺς θεωροὺς τοῦ Νεμείου Διὸς καὶ ἐκτὸς τῆς ἰδιαίτερής του πατρίδος, ὅπως π.χ. ὡς φρούραρχος μιᾶς πόλεως ποὺ αὐτοὶ θὰ ἐπισκέπτονταν γιὰ νὰ ἀναγγείλουν τὰ Νέμεια[19].

Τὸ ἱστοριογραφικὸ κενό (301-220 π.Χ.) ποὺ δημιουργεῖται μεταξὺ τοῦ τέλους τοῦ 20ου βιβλίου, τοῦ τελευταίου ποὺ σώζεται ὁλόκληρο, τῆς *Βιβλιοθήκης Ἱστορικῆς* τοῦ Διοδώρου, καὶ τῆς ἀρχῆς τῶν *Ἱστοριῶν* τοῦ Πολυβίου περιορίζει στὸ ἐλάχιστο τὴν συμβολὴ τῶν φιλολογικῶν πηγῶν στὴν ἀποκατάσταση τῆς ἱστορίας τῆς Πέλλας κατὰ τὴν πρώιμη ἑλληνιστικὴ περίοδο. Παρεμπιπτόντως μόνον, ἀπὸ δύο χωρία ποὺ παραδίδονται στὸν Ἀθήναιο (μαρτ. ΠΕΛ 18-19) καὶ ἀποδίδονται τὸ ἕνα στὸν ἱστορικὸ Καλλισθένη καὶ τὸ ἄλλο στὸν Σικυώνιο κωμωδιογράφο Μάχωνα, πληροφορούμαστε τὴν ὕπαρξη βαλανείου στὴν Πέλλα, τὴν κακὴ ποιότητα τοῦ νεροῦ ποὺ ἔπιναν οἱ κάτοικοι καὶ τὴν πελιδνή τους ὄψη, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα συνέπεια τῆς ἐνδημικῆς ἑλονοσίας στὶς ὄχθες τῆς Λουδιακῆς λίμνης (πρβλ. καὶ μαρτ. ΠΕΛ 78)· στὶς κακὲς αὐτὲς συνθῆκες ὑγιεινῆς ἴσως ὀφείλεται καὶ τὸ μᾶλλον προγενέστερο χωρίο τοῦ ἱπποκρατικοῦ corpus ποὺ περιγράφει βαρειὰ ἐμπύρετη ἀσθένεια στὴν Πέλλα (μαρτ. ΠΕΛ 3). Οἱ πληροφορίες γιὰ τὴν περίοδο τῆς βασιλείας τοῦ Κασσάνδρου, ὁ ὁποῖος, κρίνοντας ἀπὸ τὰ ἀρχαιολογικὰ δεδομένα, τόσο συνέβαλε στὴν ἀνάπτυξη καὶ τὸν καλλωπισμὸ τῆς πόλεως, περιορίζονται στὴν μνεία τοῦ θανάτου του ἐκεῖ ἀπὸ ἀσθένεια (297 π.Χ.) (μαρτ. ΠΕΛ 85).

Ἀπὸ τὴν βασιλεία τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ στὴν Μακεδονία (294-287 π.Χ.), ὁ ὁποῖος ἐν τούτοις ἦταν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ ἐμπνευστὴς τῆς οἰκοδομήσεως τοῦ μεγαλειώδους μέχρις ὕβρεως, ἀλλὰ ἡμιτελοῦς, ἀνακτορικοῦ κτηρίου ΙΙΙ (βλ. κατωτέρω), δὲν μνημονεύεται παρὰ ἀσθένεια τοῦ βασιλέως στὴν πρωτεύουσά του ποὺ παρ' ὀλίγον νὰ τοῦ στοιχίσει τὴν ἀπώλεια τοῦ βασιλείου του, ἡ δεσποτικὴ συμπεριφορά του, χαρακτηριστικὸ δεῖγμα τῆς ὁποίας ἦταν ἡ ἄρνησή του νὰ λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὰ αἰτήματα τῶν συμπολιτῶν του, καὶ ἡ ναυπήγηση στόλου στὰ ναυπηγεῖα τῆς Πέλλας, ἡ ὁποία ἐπέσπευσε τὴν ἔξωσή του ἀπὸ τὸν Πύρρο καὶ τὸν Λυσίμαχο[20].

Γιὰ τὴν Πέλλα κατὰ τὴν σύντομη βασιλεία τοῦ Λυσιμάχου στὴν Μακεδονία (285-281 π.Χ.) καὶ τὴν τριακονταεξαετῆ βασιλεία τοῦ Ἀντιγόνου Γονατᾶ, οἱ φιλολογικὲς πηγὲς σιωποῦν καὶ πρέπει κανεὶς νὰ στραφεῖ στὰ ἰσχνὰ ἐπιγραφικὰ τεκμήρια, μία ἐνεπίγραφη βάση ἀγάλματος ἱδρυμένη κατόπιν ψηφίσματος τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου (;) πρὸς τιμὴν ἴσως ἑνὸς γνωστοῦ *φίλου* τοῦ Λυσιμάχου (ἐπιγρ. ἀρ. **451**), καὶ ἕνα ψήφισμα τῆς πόλεως σχετικὸ μὲ τὴν ἀσυλία τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ στὴν Κῶ (ἐπιγρ. ἀρ. **430**) ἀντίστοιχα. Τὸ τελευταῖο αὐτὸ παρουσιάζει πολλαπλὸ ἐνδιαφέρον, ὅπως ἐξηγεῖται στὴν οἰκεία θέση. Ἰδιαίτερα ἀξιοπαρατήρητο εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι, ἀντίθετα πρὸς ὅ,τι ἰσχύει στὰ παράλληλα ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος ψηφίσματα ἄλλων πόλεων τῆς Μακεδονίας, τὸ ψήφισμα τῆς Πέλλας δὲν ἐπικαλεῖται *τὴν τοῦ βασιλέως βούλησιν* γιὰ νὰ νομιμοποιήσει τὴν ἀπόφαση τῆς παραχωρήσεως ἀσυλίας στὸ ἱερὸ τῆς Κῶ, ποὺ ἅπτεται τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, τομέως τῆς ἀποκλειστικῆς ἁρμοδιότητος τοῦ βασιλέως. Γνωρίζον-

18. Knoepfler, *Eretria* XI 280-81.

19. Γιὰ τὴν ἄποψη ὅτι οἱ θεωροδόκοι δὲν ὄφειλαν ἀπαραιτήτως νὰ εἶναι πολῖτες, βλ. P. Charneux, «Liste argienne de théarodoques», *BCH* 90 (1966) 403· πρβλ. *BullEpigr* 1987, 603.

20. Μαρτ. ΠΕΛ 75 καὶ Πλουτ., *Ἀλέξ.* 42.5-6.

τας ὅτι στὶς ἄλλες περιπτώσεις ἡ βασιλικὴ βούληση γνωστοποιεῖτο δι' ἐπιστολῆς ποὺ ἐνεχείριζε ὁ βασιλεὺς στοὺς θεωρούς, μπορεῖ νὰ συναχθεῖ ὅτι στὴν περίπτωση τῆς Πέλλας ὁ Ἀντίγονος ἀνακοίνωσε αὐτοπροσώπως τὴν βούλησή του στὴν ἐκκλησία ποὺ ἐκύρωσε τὸ ψήφισμα.

Ἀπεναντίας, κατὰ τὴν περίοδο τὴν ὁποία καλύπτει τὸ ἱστορικὸ ἔργο τοῦ Πολυβίου (220-146 π.Χ.) ἡ Πέλλα καταλαμβάνει πλήρως τὴν θέση ποὺ τῆς ἁρμόζει ὡς πρωτεύουσας μιᾶς δυνάμεως ποὺ πρωταγωνιστεῖ στὸ ἱστορικὸ δρᾶμα τῆς ὑποταγῆς τῆς ἑλληνιστικῆς Ἀνατολῆς στὴν Ρώμη. Μέσα ἀπὸ τὸ ἔργο εἴτε τοῦ ἴδιου τοῦ Πολυβίου, ὅταν σώζεται, ἡ τῶν συγγραφέων Ἑλλήνων (Διοδώρου, Πλουτάρχου, Στράβωνος, Ἀππιανοῦ κλπ.) ἢ Ρωμαίων (Τίτος Λίβιος, Ἰουστῖνος, Ἀμπέλιος κλπ.) ποὺ ἀντλοῦν ἀπὸ αὐτὸ παρακολουθοῦνται οἱ κινήσεις τοῦ Φιλίππου Ε΄, τοῦ Περσέως καὶ τοῦ Ψευδο-Φιλίππου, τῶν μακεδονικῶν καὶ ρωμαϊκῶν στρατευμάτων, τῶν πρεσβευτῶν, Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων, πρὸς καὶ ἀπὸ τὴν Πέλλα (βλ. μεταξὺ ἄλλων μαρτ. ΠΕΛ 25-28, 33-53, 58, 72). Ἰδίως περιγράφονται μερικὲς ἀπὸ τὶς τραγικώτερες στιγμὲς ποὺ ἔζησε τὸ βασίλειο, ὅπως ἡ τέλεση τῶν Ξανδικῶν τὴν ἄνοιξη τοῦ 182 π.Χ., ἡ ἀποκορύφωση τῆς ἔριδος μεταξὺ τῶν δύο βασιλοπαίδων Περσέως καὶ Δημητρίου, ποὺ δὲν ἔλαβε τέλος παρὰ μὲ τὸν θάνατο τοῦ τελευταίου, καὶ ἡ μάταιη ἀπόπειρα τοῦ πατέρα τους νὰ τοὺς συμφιλιώσει[21], ἡ δραματικὴ συνάντηση τὴν ἄνοιξη τοῦ 171 π.Χ. τοῦ βασιλικοῦ συνεδρίου ὑπὸ τὸν Περσέα ποὺ κατέληξε στὴν ἀπόφαση νὰ ἀντισταθεῖ ἡ Μακεδονία στὴν ρωμαϊκὴ ἐπέμβαση (μαρτ. ΠΕΛ 40), ὁ πανικὸς μετὰ τὴν εἴσοδο τῶν ρωμαϊκῶν στρατευμάτων στὴν Πιερία τὴν ἄνοιξη τοῦ 169 π.Χ. (μαρτ. ΠΕΛ 33 καὶ 42-43), ἡ διέλευση τοῦ βασιλέως ἀπὸ τὴν Πέλλα μετὰ τὴν ἧττα του στὴν Πύδνα τὸν Ἰούνιο τοῦ 168 π.Χ., ἡ φυγή του πρὸς τὴν Ἀμφίπολη καὶ ἡ εἴσοδος τῶν ρωμαϊκῶν στρατευμάτων στὴν πρωτεύουσα (μαρτ. ΠΕΛ 48-50 καὶ 72).

Κατὰ τὸν ρωμαϊκὸ διακανονισμὸ τοῦ 167 π.Χ. ἡ Πέλλα παραμένει πρωτεύουσα ὄχι μόνον τῆς Τρίτης Μερίδος (μαρτ. ΠΕΛ 34, 51, 58), νεώτερο ὄνομα τοῦ διαμερίσματος τῆς Βοττίας, τῆς ὁποίας ἦταν ἤδη καὶ προηγουμένως τὸ διοικητικὸ κέντρο, ἀλλὰ καὶ ὁ τόπος συνελεύσεως τῶν ἐκπροσώπων τῶν πόλεων τῆς Μακεδονίας ποὺ συναποτελοῦσαν τὸ νέο συνέδριο τοῦ ἀβασίλευτου καθεστῶτος, στὸ ὁποῖο ἀνέθεσαν οἱ Ρωμαῖοι τὴν διαχείριση τῶν κοινῶν μακεδονικῶν ὑποθέσεων (μαρτ. ΠΕΛ 27)[22]. Ἐκεῖ, στὴν αἴθουσα συνεδριάσεων στὸν Φάκο, τὸ 162 π.Χ. ἐκτυλίχθηκε ἡ δραματικὴ σφαγὴ τῶν Μακεδόνων συνέδρων ἀπὸ τὸν Δαμάσιππο, προφανῶς ὀπαδὸ τῆς παλινορθώσεως τῆς βασιλείας (μαρτ. ΠΕΛ 27) καὶ στὴν Πέλλα πάλι ἐπέστρεψε ὡς βασιλεὺς ὁ λεγόμενος Ψευδο-Φίλιππος (μαρτ. ΠΕΛ 101), ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ δὲν ἦταν γιὸς τοῦ Περσέως, ὅπως ἰσχυριζόταν, ἐνήργησε πάντως μὲ τὴν ὑποστήριξη τῆς Καλλίππας, μέλους τοῦ ἐπιφανοῦς γένους τῶν Ἱπποστράτων-Καλλίππων τῆς Βέροιας, ἐρωμένης τοῦ Περσέως καὶ κατόπιν συζύγου τοῦ Ἀθηναίου, νεώτερου ἀδελφοῦ τῶν Εὐμένους Β΄ καὶ Ἀττάλου Β΄ τῆς Περγάμου[23].

Ἡ Πέλλα μὲ δυσκολία συνῆλθε ἀπὸ τὴν δεύτερη δήωσή της ἀπὸ τὸν νικητὴ τοῦ Ψευδο-Φιλίππου Καικίλιο Μέτελλο. Εἶναι ἐν τούτοις πιθανὸν ὅτι ἐξακολούθησε νὰ ἀποτελεῖ τὴν ἕδρα τῆς ρωμαϊκῆς διοικήσεως. Στὴν τέως βασιλικὴ πρωτεύουσα ἔδωσε ἀκρόαση στὰ ἐρίζοντα κοινὰ

21. Λίβιος 40.6-16. Στὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ περιλαμβάνονται ὁρισμένες ἀπὸ τὶς ἐλάχιστες συγκεκριμένες ἀναφορὲς τῶν φιλολογικῶν πηγῶν στὸ ἀνάκτορο καὶ σὲ ἐπιφανεῖς οἰκίες τῆς Πέλλας (μαρτ. ΠΕΛ 38)· βλ. σχετικὰ M. B. Hatzopoulos, «Macedonian Palaces: Where King and City Meet», στὸ *Royal Palace Institution* 193.

22. Βλ. σχετικὰ Hatzopoulos, *Institutions* I 228-29 καὶ 350-59.

23. Διοδ. 31.15· πρβλ. Kuzmin, *The Aristocracy of Beroia* 152-54 (ρωσικά, μὲ ἀγγλικὴ περίληψη) καὶ τοῦ ἰδίου, «Kallippa and Beroia», *RhMusPhil* 156 (2013) 277–87.

τῶν περὶ τῶν Διόνυσον τεχνιτῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Ἰσθμοῦ ὁ στρατηγὸς ἀνθύπατος Γναῖος Κορνήλιος Σισέννας τὴν προτελευταία δεκαετία τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. (μαρτ. ΠΕΛ κ΄)[24]. Λίγες δεκαετίες ἐνωρίτερα, στὴν ἔμμετρη *Περιήγησιν* ἢ *Περίπλουν* τοῦ Ψευδο-Σκύμνου ἡ Πέλλα (μαζὶ μὲ τὴν Βέροια) χαρακτηρίζεται ἀκόμη ὡς ἐπιφανέστατη πόλη. Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1ου αἰ. π.Χ. ὅμως ἰσχυρότατος σεισμὸς τῆς κατέφερε τελειωτικὸ πλῆγμα[25]. Σύμφωνα μὲ τὰ νεώτερα ἀνασκαφικὰ εὑρήματα, θέσεις τοῦ νότιου τουλάχιστον τμήματος τῆς κλασσικῆς καὶ ἑλληνιστικῆς Πέλλας ἐξακολούθησαν νὰ κατοικοῦνται καὶ μετὰ τὸν μεγάλο σεισμὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1ου αἰ. π.Χ., καθὼς τὰ ἀρχιτεκτονικὰ κατάλοιπα ποὺ ἀποκαλύπτονται, τὰ σημαντικώτερα ἐκ τῶν ὁποίων ἀνήκουν σὲ ρωμαϊκὸ βαλανεῖο, τοποθετοῦνται στοὺς τέσσερες πρώτους μεταχριστιανικοὺς αἰῶνες[26]. Ἡ ἑλληνιστικὴ πόλη φυτοζώησε ἐπὶ μερικὲς δεκαετίες (παρ' ὅτι μποροῦσε ἀκόμη τὸ 58 π.Χ. νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἀπὸ περαστικοὺς ἐπιφανεῖς Ρωμαίους ὡς σημεῖο συναντήσεως· βλ. μαρτ. ΠΕΛ 30), ἀλλὰ οἱ συνθῆκες ἦσαν ὥριμες γιὰ τὴν ἵδρυση ρωμαϊκῆς ἀποικίας πρῶτα ἀπὸ τὸν Καίσαρα ἢ τὸν Βροῦτο καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὸν Αὔγουστο, ὑπὸ τὸ ὄνομα Colonia Iulia Augusta Pella (ἢ Pellensis), σὲ νέα θέση, ἑνάμισυ χιλιόμετρο δυτικὰ τῆς ἐγκαταλελειμμένης πόλεως[27], ἀνατολικὰ τῆς σημερινῆς Νέας Πέλλας, στὴν περιοχὴ τῶν «Λουτρῶν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου»[28], σὲ θέση πού, ὅπως σημειώνει ὁ Π. Χρυσοστόμου, διέθετε καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις, ἄφθονες πηγὲς νεροῦ καὶ ἰχθυοτόπους ἀλλὰ καὶ μακρὰ ἱστορία κατοικήσεως[29]. Πέραν ἀπὸ τοὺς ἐναπομείναντες κατοίκους τῆς ἑλληνιστικῆς Πέλλας, ὁ ρωμαϊκὸς πληθυσμὸς τῆς ἀποικίας ἴσως ἀποτελέσθηκε ἀπὸ Ἰταλιῶτες Ἕλληνες ἢ καὶ πολιτικοὺς ἀντιπάλους τοῦ αὐτοκράτορος ποὺ ἐκεῖνος ἐκτόπισε ἐκεῖ[30]. Ἡ ἀποικία ἔκοβε δικό της νόμισμα ἐπὶ Αὐγούστου, καθὼς καὶ ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ Ἁδριανοῦ ἕως καὶ τοὺς χρόνους τοῦ Γορδιανοῦ Γ΄[31]. Μετὰ τὶς γοτθικὲς ἐπιδρομὲς ἡ πόλη, περιορισμένη πλέον βορείως τῆς Ἐγνατίας Ὁδοῦ, ἀνοικοδομήθηκε ἐκ βάθρων ἀπὸ τὸν Διοκλητιανὸ περὶ τὸ 290 μ.Χ. καὶ μετονομάσθηκε γιὰ σύντομο χρονικὸ διάστημα Διοκλητιανούπολις (μαρτ. ΠΕΛ 150· πρβλ. ἴσως μαρτ. ΠΕΛ κστ΄).

Ὅσο σχετικὰ ἱκανοποιητικὲς γιὰ τὴν γνώση τῆς «ἐξωτερικῆς» ἱστορίας τῆς ἑλληνιστικῆς Πέλλας εἶναι οἱ φιλολογικὲς μαρτυρίες, τόσο φειδωλὲς εἶναι σὲ πληροφορίες γιὰ τὸν πολιτικὸ καὶ κοινωνικὸ βίο τῶν πολιτῶν της. Δυστυχῶς ἐξ ἴσου λακωνικὲς γιὰ τὴν πολιτικὴ ὀργάνωση εἶναι καὶ οἱ ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀντλοῦνται συνήθως οἱ σχετικὲς

---

24. Πρβλ. Papazoglou, *Villes* 136· Aneziri, *Vereine* 162, 194, 307-316.

25. Γιὰ τὴν χρονολόγηση, βλ. Ἀκαμάτη, *Μῆτρες* 319-20· τοῦ ἰδίου, «Νομισματικὸς θησαυρὸς ἀπὸ τὴν ἀγορὰ τῆς Πέλλας», *ΑΕΜΘ* 1 (1987 [1988]) 125-36· τοῦ ἰδίου, «Ἀγορὰ Πέλλας. 15 χρόνια ἀρχαιολογικῆς ἔρευνας», *Ἀρχαία Μακεδονία* VI (1996) 30-31· τοῦ ἰδίου, «Πανεπιστημιακὴ ἀνασκαφὴ Πέλλας (2002-2004)», *Ἐγνατία* 10 (2006) 257.

26. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Ἀνασκαφικὴ ἔρευνα στὴν Πέλλα τὸ 2006», *ΑΕΜΘ* 20 (2006 [2008]) 591-612.

27. Papazoglou, *Villes* 136-37· Π. Χρυσοστόμου, «Ἡ ρωμαϊκὴ ἀποικία τῆς Πέλλας», στὸ *Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 93-97.

28. Γιὰ τὰ ἀνασκαφικὰ δεδομένα, βλ. κυρίως: Π. Χρυσοστόμου, «Ἀνασκαφὴ στὴ ρωμαϊκὴ καὶ βυζαντινὴ Πέλλα κατὰ τὸ 1995», *ΑΕΜΘ* 9 (1995 [1998]) 117-32· τοῦ ἰδίου, «Ἀνασκαφικὲς ἔρευνες στὴν Πελλαία χώρα κατὰ τὸ 1997», *ΑΕΜΘ* 11 (1997 [1999]) 223-29· τοῦ ἰδίου, «Ἡ ρωμαϊκὴ ἀποικία τῆς Πέλλας», στὸ *Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 93-97· Ἀ. Πέτκου, «Πρώιμη βυζαντινὴ Πέλλα», στὸ *Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 99-101.

29. Π. Χρυσοστόμου, «Ἡ ρωμαϊκὴ ἀποικία τῆς Πέλλας», στὸ *Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 93.

30. Κάσσιος Δίων 51.4.

31. Π. Χρυσοστόμου, «Ἡ ρωμαϊκὴ ἀποικία τῆς Πέλλας», στὸ *Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 94. Ὁ Gaebler, *Münzen* 97-100 ἀποδίδει τὴν τελευταία κοπὴ στὰ χρόνια τοῦ Φιλίππου τοῦ Ἄραβος.

πληροφορίες. Τὰ ἐπίσημα κείμενα εἶναι ἐλάχιστα: ἕνα ψήφισμα ποὺ ἀνακαλύφθηκε στὴν Κῶ (ἐπιγρ. ἀρ. **430**), δυόμισυ στίχοι ἐπιστολῆς τοῦ Φιλίππου Ε΄ (ἐπιγρ. ἀρ. **431**), ἡ ἐνεπίγραφη βάση ἑνὸς τιμητικοῦ ἀνδριάντος (ἐπιγρ. ἀρ. **451**) καὶ δύο ἀναθήματα τοῦ Φιλίππου Ε΄ στὸν Ἡρακλῆ Κυναγίδα (ἐπιγρ. ἀρ. **442**) καὶ τὸν Μειλίχιο Δία (ἐπιγρ. ἀρ. **440**) ἀντίστοιχα. Ἀπὸ αὐτὰ τεκμηριώνεται ὅτι στὴν Πέλλα, ὅπως καὶ στὶς ἄλλες πόλεις τοῦ βασιλείου, ἐπώνυμος ἄρχων ἦταν ὁ ἱερεύς (τοῦ Ἀσκληπιοῦ), ὅτι ὑπῆρχε ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ποὺ πιθανώτατα ἀπεκαλεῖτο ἐπιστάτης, ὅτι ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἐκύρωνε τὰ ψηφίσματα καὶ ἐξέλεγε τοὺς ἀξιωματούχους. Βουλὴ δὲν μαρτυρεῖται μὲ ἀσφάλεια στὰ λίγα καὶ ἀποσπασματικὰ δημόσια ἔγγραφα ποὺ διασώζονται, ἀλλὰ ἡ λειτουργία της πρέπει νὰ θεωρεῖται βεβαία. Ἀπὸ τὶς ἀνασκαφὲς στὴν ἀγορὰ τῆς Πέλλας ἦλθαν στὸ φῶς σφραγίσματα μὲ τὴν ἐπιγραφὴ *Πέλλης πολιταρχῶν*[32], ἐνῷ ἀδημοσίευτη ἐπιγραφὴ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. περιέχει κατάλογο συναρχίας ἕξι προσώπων, πιθανῶς πολιταρχῶν[33].

Ἀντίθετα, οἱ ἐπιτύμβιες ἐπιγραφὲς εἶναι περισσότερο εὔγλωττες γιὰ τὴν σύνθεση τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Πέλλας. Ὅπως ἡ ἀρχαϊκὴ καὶ κλασσικὴ Πέλλα ἔτσι καὶ ἡ ἑλληνιστικὴ Πέλλα διατηρεῖ καὶ μάλιστα ἐπαυξάνει τὸν «κοσμοπολιτικὸ» χαρακτῆρα της. Στὴν μακεδονικὴ πρωτεύουσα συρρέουν πολῖτες ἄλλων μακεδονικῶν πόλεων: ἕνας Ληταῖος (ἀρ. **466**) καὶ μία Σειραία (ἀρ. **509**) ἔρχονται νὰ προστεθοῦν στὸν Ἡρακλεώτη, πιθανώτατα ἀπὸ τὴν γειτονικὴ Μυγδονία (ἀρ. **476**), γνωστὸ ἀπὸ ἐπιγραφὴ του 4ου αἰ. π.Χ. Ἀπὸ τὴν ὅμορη Θεσσαλία προέρχονται πολῖτες τῆς Φάλαννας (ἀρ. **542**), τῶν Φερῶν (ἐπιγρ. ἀρ. **502**) καὶ τῶν Θαυμακῶν (ἐπιγρ. ἀρ. **486**), ἀπὸ τὴν νοτιώτερη Ἑλλάδα μία Βοιωτὴ (ἐπιγρ. ἀρ. **513**) καὶ ἀπὸ πιὸ μακρινοὺς τόπους ἕνας Δήλιος (ἐπιγρ. ἀρ. **507**), ἕνας «Μάγνης ἀπὸ Μαιάνδρου» (ἐπιγρ. ἀρ. **445**) καὶ ἕνας Σολεύς (ἐπιγρ. ἀρ. **480**). Τέλος, ἀπὸ τὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. κάνουν τὴν ἐμφάνισή τους ὄχι μόνον Ρωμαῖοι (ἐπιγρ. ἀρ. **439**), ἀλλὰ καὶ ἑλληνόφωνοι Ἰταλιῶτες (ἐπιγρ. ἀρ. **548**).

Ἡ μεταφορὰ τῆς πρωτεύουσας τοῦ βασιλείου στὴν Πέλλα ἀπὸ τὸν Ἀμύντα Γ΄ ἐξηγεῖ ἐν πολλοῖς καὶ τὸν σημαντικὸ ἀριθμὸ Πελλαίων ποὺ εἶναι γνωστοὶ ἀπὸ τὶς φιλολογικὲς καὶ τὶς ἐξωτερικὲς ἐπιγραφικὲς πηγές[34]. Ἀναμεσά τους συναντοῦμε ὄχι μόνον ἐπιφανῆ μέλη τῆς μακεδονικῆς ἀριστοκρατίας καὶ διοικήσεως, ἀλλὰ καὶ καλλιτέχνες, πραγματικῆς ἢ ἐπίκτητης πελλαίας πολιτείας, ὅπως ὁ ποιητὴς Ποσείδιππος, ποὺ ἀναφέρει τὴν πατρίδα του καὶ στὸ ποιητικό του ἔργο (μαρτ. ΠΕΛ 20-21)[35], καὶ ὁ ἱστορικὸς Μαρσύας (μαρτ. ΠΕΛ 144). Πελλαῖοι τὴν καταγωγὴ Μακεδόνες ἀποίκισαν καὶ τὴν Ἀπάμεια τῆς Συρίας, ἀφίδρυμα τοῦ Σελεύκου Α΄, ἡ ὁποία ὀνομαζόταν καὶ Πέλλα (μαρτ. ΠΕΛ 59, 63, 139).

Τὰ μόνα ἄλλα διαθέσιμα στοιχεῖα γιὰ τὸν κοινωνικὸ βίο στὴν Πέλλα ἀφοροῦν τὶς λατρεῖες τῆς πόλεως. Πέραν τῶν ἱερῶν τῆς πόλεως (γιὰ τὰ ὁποῖα βλ. κατωτέρω), πηγές μας γιὰ τὴν θρησκευτικὴ ζωὴ στὴν Πέλλα καὶ τὴν χώρα της ἀποτελοῦν κυρίως οἱ ἐπιγραφικὲς πηγές, στὶς ὁποῖες μαρτυροῦνται οἱ λατρεῖες τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῆς Ὑγείας –λατρεία ποὺ

32. Βλ. *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 70 καὶ 105· τὸ σφράγισμα μὲ ἐπιγραφὴ *Πέλλης ἐμπορίου* (αὐτόθι) μαρτυρεῖ ἐμμέσως τὸ ἀξίωμα τῶν ἀγορανόμων τῆς πόλεως.

33. *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 69.

34. Γιὰ ρητὲς μαρτυρίες, βλ. μαρτ. ΠΕΛ 31, 68, 74, 76, 77, 99, 100, 116, 132, α΄-ιθ΄ καὶ κα΄-κδ΄· πρβλ. Tataki, *Macedonians* 148-62.

35. Βλ. καὶ τὸ χρυσὸ ἔλασμα ποὺ βρέθηκε στὴν Πέλλα καὶ πιθανώτατα σχετίζεται μὲ τὴν οἰκογένεια τοῦ ποιητῆ: *Φερσεφόνηι Ποσείδιππος μύστης εὐσεβής* (*SEG* 42 [1992] 619β· *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 185 μὲ φωτογραφία).

δὲν ἀντικατέστησε τὴν προϋπάρχουσα τοπικὴ λατρεία τοῦ ἰαματικοῦ θεοῦ Δάρρωνος– τῆς Ἀφροδίτης καὶ τῆς Μητέρας τῶν Θεῶν, τοῦ Διονύσου, τῶν Μουσῶν, τοῦ Ἑρμοῦ, τριῶν ὑποστάσεων τοῦ Διός (Μειλίχιος, Φίλιος καί –κατὰ τὴν αυτοκρατορικὴ περίοδο–Ὕψιστος), τοῦ Ἡρακλέους (Φυλάκου καὶ Κυναγίδα), τῶν Μεγάλων Θεῶν, τῆς Ἐννοδίας, τῆς Περσεφόνης καὶ τοῦ ἥρωος Ἡφαιστίωνος[36]. Ἀπὸ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα τεκμαίρονται οἱ λατρεῖες τῆς Ἀθηνᾶς, τοῦ Ποσειδῶνος, τοῦ Πανός, τῆς Ἀρτέμιδος[37]. Παρὰ τὴν παρουσία λατρειῶν τοπικοῦ χαρακτῆρος (Δάρρων, Ἐννοδία, ἀργότερα Ζεὺς Ὕψιστος), ἀξιοσημείωτο εἶναι τὸ κατὰ τὰ ἄλλα παραδοσιακὸ καὶ πανελλήνιο πάνθεον τῆς πόλεως.

Μετὰ τὴν ἵδρυση τῆς ρωμαϊκῆς ἀποικίας ἡ ἑλληνιστικὴ Πέλλα μεταβάλλεται σταδιακὰ σὲ ἐρειπιῶνα. Ὁ Λουκιανός (περ. 120-180 μ.Χ.) παραθέτει περιγραφὴ τῆς Πέλλας ὡς *πάλαι μὲν εὐδαίμονος χωρίου κατὰ τοὺς τῶν Μακεδόνων βασιλέας, νῦν δὲ ὡς ταπεινοῦ καὶ ἐλαχίστους οἰκήτορας ἔχοντος* (μαρτ. ΠΕΛ 89). Ὁ Δίων Χρυσόστομος ὅμως (μαρτ. ΠΕΛ 69) παραδίδει μία μᾶλλον ζοφερὴ εἰκόνα τῆς ἄλλοτε πρωτεύουσας ἤδη στὰ τέλη τοῦ πρώτου μεταχριστιανικοῦ αἰῶνα: *νῦν εἴ τις διέρχοιτο Πέλλαν, οὐδὲ σημεῖον ὄψεται πόλεως οὐδέν, δίχα τὸν πολὺν κέραμον εἶναι συντετριμμένον ἐν τῷ τόπῳ*. Οὔτε ὅμως ἡ ρωμαϊκὴ ἀποικία φαίνεται νὰ εὐδοκίμησε ἰδιαίτερα[38]. Μόνη μεταξὺ τῶν ρωμαϊκῶν ἀποικιῶν τῆς Μακεδονίας δὲν εἶχε τὸ προνόμιο τοῦ «ἰταλικοῦ δικαίου» (ius italicum)[39], ἡ δὲ σωζόμενη ἐπιγραφικὴ παραγωγή της εἶναι αἰσθητὰ μικρότερη ἀπὸ ἐκείνη τῶν ἄλλων ρωμαϊκῶν ἀποικιῶν τῆς Μακεδονίας, ὄχι μόνον τῶν Φιλίππων καὶ τοῦ Δίου, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τῆς Κασσάνδρειας. Ὁ Πλίνιος ὁ πρεσβύτερος (23/24-79 μ.Χ.) περιλαμβάνει τὴν *Pella colonia* μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Μακεδονίας (μαρτ. ΠΕΛ 62), ὁ Κλαύδιος Πτολεμαῖος (2ος αἰ. μ.Χ.) τὴν κατατάσσει μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Ἠμαθίας (μαρτ. ΠΕΛ 87)[40] καὶ ἡ νομισματοκοπία της συνεχίζεται μέχρι τὰ μέσα τοῦ 3ου αἰ. μ.Χ.[41], ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴ ἐποχὴ ἡ πόλη μνημονεύεται σχεδὸν ἀποκλειστικὰ ὡς σταθμὸς τῆς Ἐγνατίας μεταξὺ Θεσσαλονίκης καὶ Ἔδεσσας ἤ, ἐπὶ τῆς διαγωνίου ὁδοῦ ποὺ παρέθεε τὴν Λουδιακὴ λίμνη, μεταξὺ Θεσσαλονίκης καὶ Βέροιας (μαρτ. ΠΕΛ 150)[42]. Δὲν εἶναι ἑπομένως τυχαῖο ὅτι τὸ μόνο δημόσιο ἔγγραφο τῆς ἀποικίας ποὺ ἔχει ἔλθει μέχρι σήμερα στὸ φῶς ἀφορᾶ προβλήματα ποὺ προκαλοῦνταν ἀπὸ τὴν διέλευση ἢ τὴν διαμονὴ στρατευμάτων σ' αὐτήν (ἐπιγρ. ἀρ. **432**). Εἶναι χαρακτηριστικὸ τῆς ἀδυναμίας τοῦ λατινόφωνου στοιχείου ὅτι ἤδη στὰ τέλη τοῦ 2ου αἰ. μ.Χ. ἡ ρωμαϊκὴ ἀποικία ἀλληλογραφεῖ μὲ τὴν ρωμαϊκὴ διοίκηση ὄχι στὰ λατινικὰ ἀλλὰ στὰ ἑλληνικά. Φαίνεται, ὅπως ἀναφέρθηκε ἀνωτέρω, πὼς ἐπὶ ἕνα βραχὺ διάστημα ἡ ἀποικία μετονομάσθηκε Διοκλητιανούπολις, καθὼς μὲ τὸ

---

36. Ἀσκληπιὸς καὶ Ὑγεία: ἀρ. **430**, **434**· Δάρρων: ἀρ. **436**· Ἀφροδίτη καὶ Μήτηρ Θεῶν: ἀρ. **435**, **446**, **447**· Διόνυσος: **437**, **438**, *SEG* 45 (1995) 781· Μοῦσες: ἀρ. **448**· Ἑρμῆς: ἀρ. **439**· Ζεὺς Μειλίχιος: ἀρ. **440**· Ζεὺς Φίλιος: *SEG* 55 (2005) 705· Ζεὺς Ὕψιστος: *SEG* 46 (1996) 785 (Ἀγροσυκιά)· Ἡρακλῆς: ἀρ. **441**-**443** (βλ. καὶ *SEG* 53 [2003] 623)· Μεγάλοι Θεοί: ἀρ. **445**· Ἐννοδία: ἀρ. **544**· Περσεφόνη: *SEG* 42 (1992) 619β· ἀφηρωισμένος Ἀλέξανδρος (*SEG* 53 [2003] 623)· Ἡφαιστίων: ἀρ. **444**.

37. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Ἡ λατρεία τῶν θεῶν καὶ τὰ ἱερὰ τῆς Πέλλας», στὸ *Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 53-64.

38. Papazoglou, *Villes* 137-38.

39. Papazoglou, *Villes* 137.

40. Πρβλ. τὰ σφραγίσματα σωλήνων μὲ ἐπιγραφὴ *Ἠμα(θίας)*: *SEG* 24 (1969) 557.

41. Papazoglou, *Villes* 137-8· Τουράτσογλου, *Ἡ Ἑλλὰς καὶ τὰ Βαλκάνια* 35.

42. Πρβλ. M. B. Hatzopoulos, «Strepsa: A Reconsideration», στὸ *Two Studies* 23-36.

ὄνομα αὐτὸ ἀναφέρεται στὸ ὁδοιπορικὸ τοῦ Ἀντωνίνου (μαρτ. ΠΕΛ 150), ἴσως δὲ καὶ σ' ἐπιγραφὴ τῆς Βέροιας[43]. Ἡ ἄποψη ὅτι παράλληλα μὲ τὴν ρωμαϊκὴ ἀποικία ἐξακολούθησε νὰ ὑπάρχει μία ἑλληνικὴ πόλη στὴν Πέλλα, ποὺ ὑποστηρίχθηκε ἀπὸ τὸν Ch. Edson[44], δὲν ἔχει τεκμηριωθεῖ.

Ἡ Πέλλα ἀναφέρεται ὡς ὑπαρκτὴ ἀκόμη πόλη τὸ 482 μ.Χ., ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ Ζήνων ὑποχρεώθηκε νὰ τὴν παραχωρήσει μαζὶ μὲ τὴν Κύρρο, τὴν Εὐρωπό, τὴν Πύδνα, τὴν Βέροια, τὸ Δῖον καὶ τὴν Μεθώνη (;) στὸν Θευδέριχο γιὰ νὰ ἐγκαταστήσει ἐκεῖ τοὺς Γότθους του (μαρτ. ΠΕΛ 134). Ἡ τελευταία μνεία της εἶναι στὸν *Συνέκδημο* τοῦ Ἱεροκλέους (6ος αἰ. μ.Χ.) ὡς πόλεως τῆς Πρώτης Μακεδονίας (μαρτ. ΠΕΛ 135). Στὸ ἑξῆς θὰ ἐξακολουθήσει νὰ ὑφίσταται εἴτε ὡς λογία ἀνάμνηση[45] εἴτε ὡς τίτλος τῶν μητροπολιτῶν ἢ ἐπισκόπων *Σ(θ)λανίτζης* καὶ κατόπιν Γιαννιτσῶν[46]. Ἡ θέση τῆς ἑλληνιστικῆς Πέλλας φαίνεται πὼς ἦταν κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ γνωστὴ ὡς «Βασιλικὰ Ἀμύντου» (μαρτ. ΠΕΛ 137), ὀνομασία τὴν ὁποία συνέχιζε ἕως τὸν 18ον αἰ. ἡ παραδιδόμενη ἀπὸ τὴν *Γεωγραφία* τοῦ Μελετίου *Παλάτια*[47], ἐνῷ τὸ ὄνομα τῆς Πέλλας διατήρησε ἡ τοποθεσία τῶν Λουτρῶν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅπου εἶχε ἱδρυθεῖ ἡ ρωμαϊκὴ ἀποικία[48].

Γεωγραφικὸ πλαίσιο

Ἡ Πέλλα, ὅπως ἤδη ἀναφέρθηκε, ἔγινε ἡ δεύτερη πρωτεύουσα τῶν Μακεδόνων βασιλέων ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 4ου π.Χ. αἰ., ὅταν ὁ Ἀμύντας Γ΄ μετέφερε ἐκεῖ τὴν συνήθη ἕδρα του γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει τὴν ἐπεκτατικὴ πολιτικὴ τοῦ Κοινοῦ τῶν Χαλκιδέων[49]. Ἡ πόλη σύμφωνα μὲ τὸν Ξενοφῶντα ἦταν ἤδη *ἡ μεγίστη τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πόλεων* (μαρτ. ΠΕΛ 6). Τὸ ἐρώτημα ποὺ τίθεται εἶναι σὲ ποιοὺς παράγοντες ὄφειλε ἡ Πέλλα τὴν πρώιμη αὐτὴν ἀνάπτυξή της. Γιατί εἶχε ἤδη ἀπὸ τὸν 5ο π.Χ. αἰ. (βλ. ἀνωτέρω) καταστεῖ σημαντικὸ ἐμπορικὸ κέντρο μὲ μεικτὸ ἑλληνο-«βαρβαρικὸ» πληθυσμό: Μακεδόνες καὶ ἄλλους Ἕλληνες ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, καθὼς καὶ κατάλοιπα τοῦ «ἰθαγενοῦς» ὑποστρώματος (Παίονες; Βοττιαίους;)[50];

Ἡ θέση τῆς Πέλλας ἦταν προνομιακή, σὲ πλούσια πεδιάδα μὲ εὔκολες προσβάσεις ἀπὸ ξηρὰ καὶ θάλασσα. Ἔκειτο ἐπὶ τῆς πανάρχαιας ὁδοῦ, τῆς μετέπειτα βασιλείου ὁδοῦ ἢ ἀκόμη ἀργότερα Ἐγνατίας, ποὺ ἔτεμνε ἀπὸ δύση πρὸς ἀνατολὴ τὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα παρέθεε τὴν Λουδιακὴ λιμνοθάλασσα (ἀργότερα λίμνη), ἡ ὁποία ἐπικοινωνοῦσε διὰ τοῦ ποταμοῦ Λουδία μὲ τὸν Θερμαῖο Κόλπο (μαρτ. ΠΕΛ 7, 16, 54). Τεκμήρια τῆς ἀρχαίας ὁδοποιίας ἔχουν ἔλθει ἐπανειλημμένως στὸ φῶς. Κοντὰ στὴν πόλη ἀνακαλύφθηκε πρόσφατα σταδιοδείκτης κλασσικῶν ἢ πρώιμων ἑλληνιστικῶν χρόνων μὲ

---

43. *ΕΚΜ* Α΄ 440· βλ. μαρτ. ΠΕΛ κστ΄ μὲ τὴν σχετικὴ σημείωση.

44. Ch. Edson, «Double Communities in Macedonia», στὸ *Μελετήματα Λαούρδα* 98-100· πρβλ. ἐπιγρ. ἀρ. **423**, ἀνωτέρω, μὲ περαιτέρω βιβλιογραφία.

45. *Τιμαρίων* 3 (βλ. Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 134, ἀρ. 191).

46. Βλ. στὴν Εἰσαγωγὴ τῆς Ἔδεσσας, ἀνωτέρω, σημ. 73.

47. Μελετίου, *Γεωγραφία* ΙΙ 472. Γιὰ τὴν σύγχυση μεταξὺ «Παλατιῶν» καὶ «Παλατιτσίων» καὶ κατ' ἐπέκτασιν τῆς Πέλλας μὲ τὰ Παλατίτσια, βλ. Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 26, μὲ τὴν σημ. 8. Ὡστόσο, ἡ λανθασμένη ταύτιση τῆς Πέλλας μὲ τὰ Παλατίτσια δὲν ἀκυρώνει τὴν μαρτυρία τοῦ Μελετίου.

48. Leake, *Travels* ΙΙΙ 262· Cousinéry, *Voyage* 91-92· Delacoulonche, «Berceau» 148· M. B. Hatzopoulos, «Strepsa: A Reconsideration», στὸ *Two Studies* 42-44.

49. M. B. Hatzopoulos, «Strepsa: A Reconsideration», στὸ *Two Studies* 41-44· τοῦ ἰδίου, *Institutions* Ι 471-72.

50. Πρβλ. μαρτ. ΠΕΛ 4 καὶ 55, καθὼς καὶ τὴν ἐπιγρ. ἀρ. **577**, κατωτέρω.

ἔνδειξη τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τὸ κέντρο της (ἀρ. **561**: *Ἐκ Πέλλης στάδιοι εἴκοσι* [περ. 3.700 μ.]), ἀπὸ δὲ τὴν θέση τῆς ρωμαϊκῆς ἀποικίας προέρχεται μιλιοδείκτης μὲ ἀνάθεση πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ (ἀρ. **562**, 127 μ.Χ.).

Στὸ ὕψος τῆς Πέλλας ἡ βασίλειος ὁδὸς ἔτεμνε χερσαία προβολή, *τὸ παρὰ θάλασσαν στεινὸν χωρίον* τοῦ Ἡροδότου (μαρτ. ΠΕΛ 2) ἢ τὴν *Παιονίας παρὰ τὸν Ἀξιὸν στενήν τινα* τοῦ Θουκυδίδη (μαρτ. ΠΕΛ 4), ποὺ σχημάτιζε τὴν βόρεια ὄχθη τῆς διώρυγος, ἀργότερα ποτάμιου διαύλου, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ λιμνοθάλασσα ἐπικοινωνοῦσε μὲ τὸν Θερμαῖο κόλπο. Ἡ Πέλλα δηλαδὴ ἦταν ἰδανικὰ ἱδρυμένη στὴν διασταύρωση χερσαίων καὶ θαλασσίων συγκοινωνιῶν. Ἐπὶ πλέον ἡ θέση της ὄχι ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ κόλπου, ἀλλὰ ἐπὶ τῆς ὄχθης τῆς λιμνοθάλασσας, ἡ στενὴ εἴσοδος τῆς ὁποίας μποροῦσε εὔκολα νὰ ἐλεγχθεῖ, τῆς παρεῖχε ἐξαιρετικὴ ἀσφάλεια ἔναντι ἐπιδρομῆς ἐχθρικῶν πλοίων. Τέλος, οἱ ποταμοὶ ποὺ ἐξυμνεῖ ὁ Εὐριπίδης[51], ὁ Λουδίας καὶ ὁ Ἀξιός, βραχίονας τοῦ ὁποίου ἐξέβαλλε ἐπίσης στὴν λιμνοθάλασσα, ἄρδευαν πλουσιοπάροχα τὰ παρόχθια ἐδάφη δημιουργώντας βοσκοτόπους, ἰδανικοὺς γιὰ τὴν ἐκτροφὴ ἵππων καὶ βοοειδῶν, ποὺ ἀπεικονίζονται στὰ νομίσματα τῆς πόλεως[52]. Ἡ λιμνοθάλασσα ἦταν διάσημη γιὰ τὸ μέγεθος τοῦ *χρομίου*, ἑνὸς ψαριοῦ γλυκοῦ νεροῦ, ποὺ ἐμφιλοχωροῦσε ἐκεῖ (μαρτ. ΠΕΛ 8)[53], ἐνῷ οἱ θαμνώδεις παρόχθιες ἐκτάσεις παρεῖχαν καταφύγιο σὲ ἄφθονα θηράματα[54]. Τέλος, οἱ ἀμπελῶνες τῆς Πέλλας παρῆγαν ποιότητα οἴνου ποὺ ἔχαιρε μεγάλης ἐκτιμήσεως ἀπὸ τοὺς γευσιγνῶστες, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰατρούς[55]. Ἀρχαιολογικὰ κατάλοιπα φυτεύσεως σὲ σειρές (ὄρχους) ἐντοπίσθηκαν νοτιοανατολικὰ καὶ δυτικὰ τῆς ἀγορᾶς καθὼς καὶ στὸν λόφο τοῦ ἀνακτόρου[56]. Οἱ πρόσφατες ἀνασκαφὲς τῆς ἀγορᾶς ἀποκάλυψαν τὴν σημασία τῆς ἐμπορίας τοῦ οἴνου, καθὼς καὶ τῶν ἄλλων ἐμπορικῶν καὶ βιοτεχνικῶν δραστηριοτήτων τῶν κατοίκων τῆς πρωτεύουσας τοῦ βασιλείου.

Τὴν ἐναργέστερη εἰκόνα τοῦ φυσικοῦ πλούτου τῆς περιοχῆς παραδίδει ὁ Γάλλος ἀρχαιολόγος Delacoulonche, ποὺ τὴν περιηγήθηκε τὸ 1855[57]: «Ἡ Βοττιαία εἶναι σήμερα ἀκόμη ἡ πλούσια

---

51. Εὐριπ., *Βάκχαι* 565-575.

52. Gaebler, *Münzen* 94, ἀρ. 3 καὶ 5, 95, ἀρ. 8, 96, ἀρ. 14-15· πρβλ. Delacoulonche, «Berceau» 119.

53. Πρβλ. Delacoulonche, «Berceau» 121.

54. Πρβλ. *Τιμαρίων* 3· Leake, *Travels* III 262.

55. Μαρτ. ΠΕΛ 98 μὲ σημ. 10.

56. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Πέλλα: Στοιχεῖα ‘γεωργικῆς τέχνης’» *ΑΕΜΘ* 2 (1988 [1991]) 91-96· τῆς ἰδίας, «Ἡ καλλιέργεια τοῦ ἀμπελιοῦ καὶ στοιχεῖα τῆς λατρείας τοῦ Διόνυσου στὴν Πέλλα», στὸ *Ἀμπελοοινικὴ ἱστορία* 60-67· Ἀκαμάτη, *Ἐνσφράγιστες λαβὲς ἀμφορέων* 21-22· γιὰ τὸ ἐμπόριο τοῦ κρασιοῦ στὴν μακεδονικὴ πρωτεύουσα, βλ. Ἰ. Ἀκαμάτη, «Πρωτεύουσα Μακεδονίας Πέλλα. Ἐμπόριο κρασιοῦ» στὸ *Ἀμπελοοινικὴ ἱστορία* 31-49.

57. Delacoulonche, «Berceau» 119-20: «La Bottiée est aujourd’hui encore la contrée riche en brebis, riche en chevaux, dont parlent les anciens. De l’Albanie supérieure on y amène tous les ans de nombreux troupeaux pour y passer l’hiver. Dans la dernière guerre contre la Russie, les Anglais y ont fait des achats de chevaux considérables. Placée entre les lagunes qui rongent ses bords et un lac qui tend toujours à s’accroître ; inondée plutôt qu’arrosée par trois fleuves dont les embouchures sont destinées un jour à se confondre, elle présente partout un pays plat, des eaux d’une saveur amère, une terre noire et grasse, d’une remarquable fertilité. Ce sont tantôt des prairies marécageuses, envahies par les tamarix, les chardons et les plantes herbacées, tantôt des champs déboisés que l’on cultive avec la charrue élémentaire de Virgile, où l’on voit encore les boeufs ramener le soir le soc suspendu au joug ; tantôt enfin des fourrées épais peuplées de tourterelles et de faisans où s’entremêlent de grandes terres de blé. Il n’est pas nécessaire le plus souvent de laisser les champs en jachère. Tous les vingt à vint-cinq ans, le fleuve fou déborde avec plus de violence que d’habitude, submerge tout l’espace que le sépare du Lydias, y séjourne plus ou moins longtemps, et se retire laissant des terres vierges où pullulent bientôt des plantes de toute espèce,

σὲ πρόβατα, πλούσια σὲ ἄλογα χώρα γιὰ τὴν ὁποία μιλοῦν οἱ ἀρχαῖοι. Ἀπὸ τὴν ὀρεινὴ Ἀλβανία ἔρχονται κάθε χρόνο ἐκεῖ πολυάριθμα ποίμνια γιὰ νὰ διαχειμάσουν. Κατὰ τὸν τελευταῖο πόλεμο ἐναντίον τῆς Ρωσίας [τὸν Κριμαϊκό] οἱ Ἄγγλοι προέβησαν σὲ ἐκτεταμένες ἀγορὲς ἀλόγων. Καθὼς ἐκτείνεται ἀνάμεσα σὲ τενάγη ποὺ μοιράζονται τὶς ὄχθες της καὶ μία λίμνη ποὺ τείνει διαρκῶς νὰ αὐξάνεται, καθὼς δὲ κατακλύζεται, μᾶλλον παρὰ ἀρδεύεται, ἀπὸ τρεῖς ποταμοὺς τῶν ὁποίων οἱ ἐκβολὲς ἀναπόδραστα κάποτε θὰ συνενωθοῦν, ἐμφανίζει παντοῦ ἔδαφος ἐπίπεδο, ὕδατα μὲ κάπως πικρὴ γεύση, καὶ γῆ μαύρη, παχειὰ καὶ ἐξαιρετικὰ εὔφορη. Βλέπεις ἀλλοῦ τεναγώδεις λειμῶνες κατάφυτους ἀπὸ μυρίκια, ἀγριαγκινάρες καὶ ποώδη βλάστηση, ἀλλοῦ ἐκχερσωμένους ἀγροὺς ποὺ καλλιεργοῦνται μὲ πρωτόγονα ἄροτρα, ὅπως ἐκεῖνα ποὺ περιγράφει ὁ Βιργίλιος (ἀκόμη καὶ σήμερα βλέπεις τὰ βόδια νὰ ἐπιστρέφουν τὸ βράδυ μὲ τὸ ὑνὶ κρεμασμένο ἀπὸ τὸν ζυγό), ἀλλοῦ, τέλος, πυκνὲς λόχμες κατάμεστες τρυγώνια καὶ φασιανούς, ποὺ ἐναλλάσσονται μὲ ἐκτεταμένους σιταγρούς. Συχνὰ ἡ ἀγρανάπαυση δὲν εἶναι ἀναγκαία. Κάθε εἴκοσι ἢ εἴκοσι πέντε χρόνια ὁ τρελλοπόταμος [ὁ Ἀλιάκμων] ὑπερεκχειλίζει μὲ μεγαλύτερη ὁρμὴ ἀπ' ὅ,τι συνήθως, πλημμυρίζει ὅλην τὴν ἔκταση ποὺ τὸν χωρίζει ἀπὸ τὸν Λουδία, λιμνάζει ἐπὶ καιρὸ καὶ ἀποσύρεται ἀφήνοντας ἐδάφη παρθένα ὅπου βρίθουν κάθε εἴδους φυτά, ἀλλὰ ποὺ δὲν τοὺς χρειάζεται παρὰ τὸ ὑνὶ τοῦ ἀρότρου γιὰ νὰ παραγάγουν ἄφθονες ἐσοδειές».

Τὰ ὅρια τῆς Πελλαίας χώρας δὲν παραδίδονται ἀπὸ τὶς πηγές[58]. Πρὸς τὰ νοτιοανατολικὰ πάντως συνόρευε μὲ τὴν Ἀλλάντη, πρὸς τὰ βορειοανατολικὰ μὲ τὶς Ἴχνες, πρὸς βορρᾶν μὲ τὴν Τύρισσα, πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ μὲ τὴν Κύρρο καὶ πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ μὲ τὴν Γυρβέα[59]. Κῶμες της ἔχουν ἐπισημανθεῖ στὸ Ἀρχοντικό, τὴν Ἀγροσυκιά, ἴσως καὶ στὴν Λεπτοκαρυά[60]. Ἀξιοπαρατήρητη εἶναι ἡ μικρὴ ἀπόσταση μεταξὺ τῶν ἀστικῶν κέντρων Πέλλας, Ἰχνῶν καὶ Ἀλλάντης, προϊὸν τοῦ σύνθετου ἱστορικοῦ παρελθόντος τῆς ἀρχικὰ συνοριακῆς αὐτῆς περιοχῆς.

Μνημειακὴ τοπογραφία

Παρὰ τὴν μεγάλη ἄνθηση ποὺ γνώρισε ἡ Πέλλα κατὰ τοὺς ὕστερους κλασσικοὺς καὶ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους, ἡ ὁποία τὴν κατέστησε ὄχι μόνον τὸ οἰκονομικὸ καὶ διοικητικό, ἀλλὰ καὶ τὸ καλλιτεχνικὸ κέντρο τοῦ βασιλείου, οἱ πηγές, ὅπως ἤδη παρατηρεῖ ἡ Δέσποινα Παπακωνσταντίνου-Διαμαντούρου, δὲν ἀναφέρονται παρὰ μόνον μονολεκτικὰ στὰ οἰκοδομήματα τῆς πόλεως, χωρὶς περιγραφὴ ἢ στοιχειώδεις τοπογραφικὲς ἐνδείξεις,

---

mais qui n'attendent aussi que le soc pour produire d'abontantes récoltes».

58. Πρβλ. τὶς μελέτες τοῦ Π. Χρυσοστόμου, «Ἡ τοπογραφία τῆς βόρειας Βοττιαίας: ἡ Πέλλα, ἡ ἀποικία τῆς Πέλλας καὶ οἱ χῶρες τους», στὸ *Μνήμη Λαζαρίδη* 205-231 καὶ «Ἡ ἱστορικὴ τοπογραφία τῆς βόρειας Βοττιαίας», στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 491-507.

59. Τὸ πιθανώτερο ὅριο τῆς χώρας τῆς Πέλλας μὲ ἐκείνην τῆς Γυρβέας εἶναι ὁ Λουδίας, γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἐπιγραφὴ ἀρ. **579**, ποὺ ἐντοπίσθηκε ὄχι πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴν πιθανὴ θέση τῆς Γυρβέας (βλ. στὴν οἰκεία Εἰσαγωγή) ἀλλὰ ἀμέσως βορείως τοῦ Λουδία, συμπεριλαμβάνεται ἐδῶ στὶς ἐπιγραφὲς τῆς Πέλλας.

60. Πρβλ. M. B. Hatzopoulos καὶ P. Paschidis, «Makedonia», στὸ *Inventory* 805. Ἀντιθέτως, δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ ἔκειτο ἐντὸς τῆς Πελλαίας χώρας ἡ Κρύα Βρύση, στὸν ἀρχαῖο οἰκισμὸ τῆς ὁποίας ἀνακαλύφθηκε ἐπιτύμβια ἐπιγραφὴ ἑλληνιστικῶν χρόνων ποὺ παραμένει ἀδημοσίευτη (Π. Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 61 [2006] *Χρον*. [2014] 914). Ὁ οἰκισμὸς τῆς Κρύας Βρύσης, στὶς δυτικὲς παρυφὲς τῆς λίμνης τῶν Γιαννιτσῶν ἕως καὶ τοὺς νεώτερους χρόνους, εἶναι ἀβέβαιο σὲ ποιάν ἀρχαία πόλη ἀνῆκε: στὴν Βέροια, ἡ χώρα τῆς ὁποίας ἐκτεινόταν ὡς τὴν νότια ὄχθη τῆς λίμνης (*ΕΚΜ* Α΄ σελ. 46-47), στὴν γειτονικὴ Γυρβέα ἢ σὲ κάποιαν ἀπὸ τὶς πόλεις οἱ χῶρες τῶν ὁποίων ἔκειντο ἀνατολικὰ τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τοῦ Βερμίου (ἀπὸ βορρᾶν πρὸς νότον: Νεάπολις, Σκύδρα, Μίεζα, Μαρινία);

μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴν εἶναι εὐχερὴς ἡ ταύτιση τῶν κτηρίων ποὺ ἔρχονται στὸ φῶς κατὰ τὶς ἀνασκαφές[61].

Συστηματικὴ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἐγκαινιάσθηκε στὴν περιοχὴ ἀπὸ τὴν ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία καὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ Γεωργίου Οἰκονόμου κατὰ τὰ ἔτη 1914 καὶ 1915, εὐθύς, δηλαδή, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Μακεδονίας. Οἱ ἀνασκαφὲς διεκόπησαν λόγῳ τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν περιπετειῶν τῆς χώρας καὶ δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐπαναληφθοῦν παρὰ τὸ 1957, ὑπὸ τὴν διεύθυνση ἀρχικὰ τοῦ Φωτίου Πέτσα καὶ ἐν συνεχείᾳ τοῦ τότε Ἐφόρου Θεσσαλονίκης Χαράλαμπου Μακαρόνα. Αὐτὲς συνεχίσθηκαν ἐντατικὰ μέχρι καὶ τὸ 1964 καὶ σὲ περιορισμένη ἔκταση μέχρι τὸ 1970. Χρειάσθηκε νὰ παρέλθουν ἄλλα ἕξι χρόνια προκειμένου νὰ ἐπαναληφθοῦν τὸ 1976 μὲ ἐντατικὸ ρυθμὸ ποὺ συνεχίζεται μέχρι καὶ σήμερα, ὑπὸ τὴν διεύθυνση τῶν προϊσταμένων τῆς ΙΖ΄ Ἐφορείας Προϊστορικῶν καὶ Κλασσικῶν Ἀρχαιοτήτων[62] Μαρίας Σιγανίδου, Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη καὶ Ἀγγελικῆς Κοτταρίδου, σὲ συνεργασία μὲ ἀνασκαφικὴ ὁμάδα τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ὑπὸ τὸν Ἰωάννη Ἀκαμάτη.

Κατὰ τὴν ἀνασκαφικὴ περίοδο 1957-1970 ἦλθαν στὸ φῶς σημαντικὰ τμήματα τῆς ἀρχαίας πόλεως, μεταξὺ ἄλλων ἑλληνιστικὲς οἰκίες (στοὺς τομεῖς Ι, ΙΙΙ καὶ V), τμῆμα τοῦ ἀνακτόρου (στοὺς τομεῖς ΙΙ καὶ ΙΙΙ), καὶ ἱερά (στὸν τομέα VI), ἐνῷ ἐντοπίσθηκε καὶ ἡ νησίδα-φρούριο τοῦ Φάκου[63]. Μετὰ τὸ 1980 ἡ ἀνασκαφικὴ δραστηριότητα ἐπικεντρώθηκε στὸ ἀνάκτορο, τὴν ἀγορά, τὰ ἱερὰ καὶ τὰ νεκροταφεῖα τῆς κλασσικῆς καὶ ἑλληνιστικῆς πόλεως[64], ἡ ὁποία γνωρίζομε πλέον μετὰ βεβαιότητος ὅτι ἀνιδρύθηκε σὲ μία ἀπὸ αἰώνων καὶ κατὰ τὰ φαινόμενα ἀδιαλείπτως κατοικούμενη θέση.

Κατάλοιπα τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ (3η-2η χιλιετία π.Χ.), τῆς πρώϊμης Ἐποχῆς τοῦ Σιδήρου (9ος-7ος αἰ. π.Χ) καὶ τῆς ἀρχαϊκῆς - κλασσικῆς ἐποχῆς (6ος-5ος αἰ. π.Χ.) περιορίζονται κυρίως σὲ ταφικὰ εὑρήματα καὶ εὑρήματα κεραμεικῆς, σημαντικὰ γιὰ τὴν συμπλήρωση τῆς ἱστορίας τῆς Πέλλας, τὰ ὁποῖα ὅμως μὲ τὴν σειρά τους θέτουν ἐρωτήματα γιὰ τοὺς ἀντίστοιχους χώρους κατοικήσεως, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν μέχρι σήμερα ἐντοπισθεῖ ἢ χωροθετηθεῖ μὲ βεβαιότητα.

Προϊστορικὴ Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της

Μεταξὺ τῶν σημαντικώτερων προϊστορικῶν θέσεων τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῆς Πέλλας συγκαταλέγονται οἱ ἐνδείξεις γιὰ περισσότερους τοῦ ἑνὸς παλαιολιθικοὺς καταυλισμοὺς

---

61. Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 55. Γιὰ τὶς φιλολογικὲς καὶ περιηγητικὲς μαρτυρίες περὶ τῶν μνημείων τῆς Πέλλας, βλ. αὐτόθι 55-63.

62. Αὐτὸς ἦταν ὁ ἐπίσημος τίτλος τῆς Ἐφορείας μέχρι τὴν πρόσφατη ἀναδιοργάνωση τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας.

63. Γιὰ τὴν ἱστορία τῶν ἀνασκαφῶν ἀπὸ τὴν ἔρευνα τοῦ Γ. Οἰκονόμου βάσει πηγῶν καὶ περιηγητικῶν κειμένων τὸ 1914-1915 μέχρι καὶ τὸ 1970, βλ. Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 2-4.

64. Γιὰ τὶς παλαιότερες ἀνασκαφὲς τῆς Πέλλας καὶ τὴν σχετικὴ βιβλιογραφία, βλ. Χ. Μακαρόνα, «Ἀνασκαφαὶ Πέλλης 1957-1960», *ΑΔ* 16 (1960) *Μελ.* [1962] 72-83· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 55-63· Δρούγου, *Πήλινοι λύχνοι* 20-26. Γιὰ τὴν συνοπτικὴ θεώρηση τῶν νεώτερων ἀνασκαφικῶν δεδομένων καὶ τὴν σχετικὴ βιβλιογραφία, βλ. *Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της*· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Τὸ ἀρχαιολογικὸ ἔργο στὴν Πέλλα, 1987-2007», *ΑΕΜΘ 20 Χρόνια* (2009) 169-82· I. M. Akamatis, «Pella», στὸ *Companion* 393-408· γιὰ τὶς ἀνασκαφὲς τῶν νεκροταφείων, βλ. τώρα συνοπτικὰ Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη – Ἀκαμάτη, *Ἀνατολικὸ Νεκροταφεῖο* 13-14.

στὴν περιοχὴ τῆς Ραχώνας[65], ὁ νεολιθικὸς οἰκισμὸς τῶν Γιαννιτσῶν, ὁ ὁποῖος διατηρήθηκε μέχρι τὴν πρώιμη Ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ (6500-2000 π.Χ.)[66], καὶ ἰδίως ὁ ἀρχαῖος οἰκισμὸς τοῦ Ἀρχοντικοῦ, ὁ ὁποῖος βρίσκεται στὴν ὁμώνυμη τούμπα-τράπεζα, νοτίως τοῦ σύγχρονου οἰκισμοῦ, καὶ ἀποτελεῖ τὸ σημαντικώτερο οἰκιστικὸ κέντρο τῆς περιοχῆς ἀπὸ τὸ 2200 π.Χ. ἕως τὸ τέλος τοῦ 5ου αἰ. π.Χ.[67]

Στὴν θέση ὅπου μετέπειτα ἀναπτύχθηκε ὁ ἀστικὸς καὶ περιαστικὸς ἱστὸς τῆς κλασσικῆς καὶ ἑλληνιστικῆς Πέλλας τὰ εὑρήματα τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς παραμένουν λίγα· σημαντικώτερο ἀνάμεσά τους εἶναι τὸ μερικῶς ἐρευνηθὲν νεκροταφεῖο τῆς πρώιμης Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ ἀνατολικώτερα τοῦ ἱεροῦ τοῦ Δάρρωνος. Γιὰ τὴν ἀκριβῆ θέση τοῦ οἰκισμοῦ στὸν ὁποῖον τὸ νεκροταφεῖο αὐτὸ ἀντιστοιχοῦσε διατυπώνονται ἀκόμη ὑποθέσεις βάσει τῆς χωρικῆς κατανομῆς τῶν λιγοστῶν σύγχρονων πρὸς αὐτὸ εὑρημάτων κεραμεικῆς[68].

Ἡ Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της στὴν Ἐποχὴ τοῦ Σιδήρου

Ταφικὰ εὑρήματα τῆς Πρώιμης Ἐποχῆς τοῦ Σιδήρου καὶ τῶν ἀρχαϊκῶν χρόνων μόλις πρόσφατα ἀναφέρονται στὴν ἴδια τὴν πόλη τῆς Πέλλας[69]. Κυρίαρχος οἰκισμὸς τὴν περίοδο αὐτὴν στὴν μετέπειτα πελλαία χώρα εἶναι τὸ Ἀρχοντικό. Ὁ οἰκισμὸς τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἐκτείνεται στὸ κέντρο καὶ τὴν περίμετρο τῆς τειχισμένης τούμπας-τράπεζας, ὅπου τοποθετεῖται ἡ ἀκρόπολη. Ὡστόσο, ἡ θέση εἶναι κυρίως γνωστὴ γιὰ τὰ νεκροταφεῖα της καὶ τοὺς ἰδιαίτερα πλούσια κτερισμένους τάφους. Πράγματι, οἱ σωστικὲς ἀνασκαφὲς στὴν περιοχὴ τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου, οἱ ὁποῖες ἄρχισαν τὸ 2000 καὶ συνεχίζονται, ἔχουν φέρει στὸ φῶς ἑκατοντάδες τάφων[70], ποὺ χρονολογοῦνται ἀπὸ τὴν Ἐποχὴ τοῦ Σιδήρου μέχρι τὴν πρώιμη ἑλληνιστικὴ ἐποχή[71]. Σημαντικώτεροι σὲ εὑρήματα ἔχουν μέχρι στιγμῆς ἀποδειχθεῖ οἱ τάφοι τῆς ἀρχαϊκῆς

---

65. Ἀ. Ἰ. Ντάρλα, «Παλαιολιθικὰ εὑρήματα ἀπὸ τὴ Ραχώνα Πέλλας», *ΑΕΜΘ* 21 (2007 [2010]) 109-114.

66. Π. Χρυσοστόμου, «Ὁ νεολιθικὸς οἰκισμὸς τῆς πόλης τῶν Γιαννιτσῶν», στὸ *Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 117-19.

67. Πιὸ πρόσφατα: Αἰκατερίνης Παπανθίμου κ. ἄ., «Οἰκήματα καὶ ‘νοικοκυριὰ’ τῆς πρώιμης Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ στὸ Ἀρχοντικὸ Γιαννιτσῶν», *ΑΕΜΘ* 15 (2001 [2003]) 461-68· Αἰκατερίνης Παπαευθυμίου-Παπανθίμου καὶ Ἀγγελικῆς Πιλάλη-Παπαστερίου, «Ἀρχοντικὸ 2002: Παρὸν καὶ μέλλον», *ΑΕΜΘ* 16 (2002 [2004]) 457-63· τῶν ἰδίων, «Ὁ προϊστορικὸς οἰκισμὸς στὸ Ἀρχοντικὸ Γιαννιτσῶν», στὸ *Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 103-105· Ἀναστασίας Χρυσοστόμου καὶ Π. Χρυσοστόμου, «Τὸ Ἀρχοντικὸ Πέλλας», στὸ *Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 107-115· Αἰκατερίνης Παπανθίμου καὶ Εὔης Παπαδοπούλου, «Ἡ ἀνασκαφὴ στὸν προϊστορικὸ οἰκισμὸ τοῦ Ἀρχοντικοῦ Γιαννιτσῶν κατὰ τὴν περίοδο 2008», *ΑΕΜΘ* 22 (2008 [2011]) 113-18· Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, «Ταφικὸ σύνολο ἀπὸ τὸ δυτικὸ νεκροταφεῖο τοῦ Ἀρχοντικοῦ Πέλλας», στὸ *Κερμάτια Φιλίας* Β΄ 273.

68. Γιὰ τὸ νεκροταφεῖο, βλ. Ἰ. Μ. Ἀκαμάτη, «Προϊστορικὴ Πέλλα. Νεκροταφεῖο Ἐποχῆς Χαλκοῦ», στὸ *Κερμάτια Φιλίας* Β΄ 193-213· γιὰ τὸν οἰκισμό, αὐτόθι 212-13, μὲ τὶς σημ. 64-65 (διαφορετικὴ ὑπόθεση διατυπώνεται, παραδείγματος χάριν, ἀπὸ τὴν Μαρία Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Τὸ ἀρχαιολογικὸ ἔργο στὴν Πέλλα, 1987-2007», στὸ *ΑΕΜΘ 20 Χρόνια* [2009] 169).

69. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη καὶ Ν. Ἀκαμάτη, «Ἀνιχνεύοντας τὴν Πέλλα τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.», *ΑΕΜΘ* 23 (2009 [2013]) 205 καὶ 210-11.

70. Μόνον γιὰ τὸ δυτικὸ νεκροταφεῖο ἀναφέρονται 967 ταφὲς ὡς ἀνασκαφεῖσες στὸ χρονικὸ διάστημα 2000-2009, βλ. Ἀναστασίας Χρυσοστόμου καὶ Π. Χρυσοστόμου, «Δυτικὸ νεκροταφεῖο τοῦ ἀρχαίου οἰκισμοῦ στὸ Ἀρχοντικὸ Πέλλας: ἡ σωστικὴ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα τοῦ 2009», *ΑΕΜΘ* 23 (2009 [2012]) 195 καὶ 203-204.

71. Προκαταρκτικὲς δημοσιεύσεις τῶν ἀνασκαφῶν τῶν νεκροταφείων τοῦ Ἀρχοντικοῦ, κυρίως δὲ τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου τοῦ οἰκισμοῦ, δίδονται ἀπὸ τοὺς ἀνασκαφεῖς Ἀναστασία Χρυσοστόμου καὶ Παῦλο Χρυσοστόμου στοὺς τόμους τοῦ *ΑΕΜΘ*, ἀνελλιπῶς μετὰ τὸ 2000. Πρόσθετη βιβλιογραφία παραθέτει ἡ Myrina Kalaitzi, *Figured Tombstones from Macedonia, Fifth – First Century BC* (ὑπὸ ἔκδοση) Appendix: Bottiaia: Pella: Archontiko.

ἐποχῆς τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου τοῦ οἰκισμοῦ, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀποδώσει ἐντυπωσιακὸ σὲ πλοῦτο (τόσο ἀπὸ ἀπόψεως τῆς πολύτιμης πρώτης ὕλης καὶ τοῦ ἐπιπέδου κατεργασίας ὅσο καὶ ἀπὸ ἀπόψεως τῆς ποσότητος καὶ τοῦ εἴδους τῶν κτερισμάτων) ἀμητὸ ταφικῶν κτερισμάτων μιᾶς κοινωνίας ποὺ ἐμφανίζει ὑψηλὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο, ἐκτεταμένο δίκτυο ἐμπορικῶν ἐπαφῶν, ὅπως αὐτὸ ἀποτυπώνεται στὰ εἰσηγμένα προϊόντα ποὺ ἐναποτίθενται στὶς ταφές, ἱεραρχικὴ ὀργάνωση ἀντανακλώμενη στὴν διαφοροποίηση τῶν ταφῶν, καὶ ἔκδηλο καὶ πρωταρχικὸ τὸν πολεμικό τους χαρακτῆρα. Ἀνοικτὸ γιὰ τὴν ἔρευνα παραμένει τὸ ζήτημα τῆς ἑρμηνείας τῶν εὑρημάτων τοῦ Ἀρχοντικοῦ στὸ πλαίσιο τοῦ πολιτικοῦ χάρτη τῆς περιόδου.

Κλασσικὴ Πέλλα

Ἡ διασπορὰ τῶν εὑρημάτων ποὺ ἀνάγονται στὰ τέλη τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. καὶ τὸ πρῶτο ἥμισυ τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. ὑποδεικνύει ὅτι ὁ πυρήνας τῆς κλασσικῆς πόλεως θὰ πρέπει νὰ ἀναζητηθεῖ στὴν περιοχὴ μεταξὺ τῆς ἑλληνιστικῆς ἀγορᾶς, ὅπου ἀρχικῶς ἔκειτο τὸ κλασσικὸ νεκροταφεῖο, καὶ τοῦ Φάκου, καθὼς καὶ ὅτι ἡ πόλη ἀκολουθοῦσε ἤδη τὸ ἱπποδάμειο σύστημα οἰκοδομήσεως[72], ὅπως καὶ ἡ ἑλληνιστικὴ Πέλλα ἀργότερα.

Τὸ κλασσικὸ νεκροταφεῖο, οἱ ταφὲς τοῦ ὁποίου ἐκτείνονται χρονολογικὰ ἀπὸ τὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. ἕως καὶ τὸ τρίτο τέταρτο τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., ἔχει ἐντοπισθεῖ κάτω ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ καὶ κάτω ἀπὸ τὴν νότια στοὰ τῆς ἀγορᾶς, καθὼς καὶ ἀμέσως ἀνατολικώτερα καὶ νοτιώτερα τῶν ἴδιων περιοχῶν[73]. Τὸ ἔθιμο ποὺ ἐπικρατεῖ εἶναι ὁ ἐνταφιασμός, ἡ δὲ πλειονότητα τῶν τάφων εἶναι λαξευτοί, κυρίως ὀρθογώνια ὀρύγματα στὸν βράχο, μικρῶν ἢ μεσαίων κατὰ κανόνα διαστάσεων[74].

Τὰ εὑρήματα τοῦ κλασσικοῦ νεκροταφείου συμπεριλαμβάνουν ἕναν μικρὸ ἀριθμὸ ἐπιγραφῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων, πέραν τῶν ἐπὶ λίθου ἐπιγραφῶν ποὺ λημματογραφοῦνται στὸν παρόντα τόμο[75], συγκαταλέγεται καὶ ὁ περίφημος μολύβδινος κατάδεσμος τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., ποὺ παρουσιάζει ἐξαιρετικὸ γλωσσολογικὸ ἐνδιαφέρον, καθὼς εἶναι γραμμένος στὴν μακεδονικὴ διάλεκτο[76].

---

72. Τὰ σχετικὰ εὑρήματα συγκεντρώνονται καὶ συζητοῦνται διὰ βραχέος ἀπὸ τὴν Μαρία Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Στοιχεῖα γιὰ τὴν Πέλλα τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.», *Ἀρχαία Μακεδονία* VII (2002 [2007]) 585-97 καί, συμπληρωματικά, Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη καὶ Ν. Ἀκαμάτη, «Ἀνιχνεύοντας τὴν Πέλλα τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.», *ΑΕΜΘ* 23 (2009 [2012]) 205-12.

73. Πρωϊμώτερες ἐντὸς τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. ταφὲς ἔχουν ἀνευρεθεῖ νοτίως τοῦ τείχους ποὺ ἔχει ἀνασκαφεῖ νοτίως τῆς ἀγορᾶς: Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη καὶ Ν. Ἀκαμάτη, «Ἀνιχνεύοντας τὴν Πέλλα τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.», *ΑΕΜΘ* 23 (2009 [2012]) 211-12.

74. Γιὰ τὸ νεκροταφεῖο τῆς ἀγορᾶς βλ. συνοπτικὰ Ἰ. Μ. Ἀκαμάτη, «Τὸ νεκροταφεῖο τῆς περιοχῆς τῆς Ἀγορᾶς» στὸ *Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 65-69· συγκεντρωμένη βιβλιογραφία γιὰ τὸ νεκροταφεῖο αὐτὸ στὸ Myrina Kalaitzi, *Figured Tombstones from Macedonia, Fifth – First Century BC* (ὑπὸ ἔκδοση) Appendix: Bottiaia: Pella.

75. Πρβλ. τὶς ἐπιγρ. ἀρ. **485**, **489**.

76. Ἀπὸ τὴν πλούσια βιβλιογραφία γιὰ τὴν ἐπιγραφὴ αὐτή, βλ. κυρίως L. Dubois, «Une tablette de malédiction de Pella: s'agit du premier texte macédonien?», *REG* 108 (1995) 190-97· Voutiras, *Διονυσοφῶντος Γάμοι*· Cl. Brixhe, «Un 'nouveau' champ de la dialectologie grecque: le macédonien», στὸ *Κατὰ Διάλεκτον* 43-62· M. B. Hatzopoulos, «La position dialectal du macédonien à la lumière des découvertes épigraphiques récentes», στὸ *Die altgriechischen Dialekte* 157-76. Ἀδημοσίευτοι παραμένουν ἕνας πρωιμώτερος κατάδεσμος ποὺ ἔχει ἀνακαλυφθεῖ στὸ κλασσικὸ νεκροταφεῖο τῆς περιοχῆς τῆς ἀγορᾶς (Ἰ. Μ. Ἀκαμάτη, «Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς ἀγορᾶς τῆς Πέλλας κατὰ τὸ 1998 καὶ 1999», *ΑΕΜΘ* 13 [1999 (2001)] 485) καὶ ἕνας μεταγενέστερος, τοῦ τέλους τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., ὁ ὁποῖος ἀνακαλύφθηκε στὸν τάφο τῆς Ἡγησίσκας (Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη - Ἀκαμάτη, *Ἀνατολικὸ νεκροταφεῖο* 50, ἀρ. 109 καὶ 262, σημ. 825).

Τμήματα τείχους καὶ πύλης ποὺ ἔχουν ἀνασκαφεῖ νοτίως τῆς ἑλληνιστικῆς ἀγορᾶς τῆς Πέλλας καὶ βορείως τοῦ ἱεροῦ τοῦ Δάρρωνος[77] παρέμεναν μέχρι πρό τινος διαφιλονικούμενης μεταξὺ τῶν ἀνασκαφέων χρονολογήσεως, καθὼς ἐπίσης καὶ διαμφισβητούμενης συσχετίσεως πρὸς τὶς κύριες φάσεις τῆς πολεοδομικὴς ἐξελίξεως τῆς πόλεως. Ἄλλοτε θεωροῦντο πὼς ἀνῆκαν στὸ βόρειο τεῖχος τῆς κλασσικῆς Πέλλας, τὸ ὁποῖο θὰ ἐγκαταλείφθηκε τὴν ἐποχὴ τοῦ Κασσάνδρου, ὅταν ἡ πόλη ἐντάχθηκε στὸ φιλόδοξο πολεοδομικὸ σχέδιο τοῦ βασιλέως καὶ ἐπεκτάθηκε πρὸς βορρᾶν[78], ἄλλοτε πάλι πὼς ἦσαν τμῆμα τοῦ νότιου τείχους τῆς ἑλληνιστικῆς πόλεως[79]. Πιὸ πρόσφατα ἀνασκαφικὰ δεδομένα, ὅμως, φαίνεται νὰ ὁδηγοῦν τελικῶς στὴν ἀσφαλέστερη χρονολόγηση τῆς κατασκευῆς τοῦ τμήματος αὐτοῦ στὸ τέλος τοῦ 5ου ἢ τὶς ἀρχὲς τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., ἄρα δὲ στὴν συσχέτισή του μὲ τὴν κλασσικὴ πόλη, καὶ τὴν ἀπόδοση μόνον ἔργων ἐπισκευῆς ἢ ἀνοικοδομήσεως σὲ σημεῖα του ἀργότερα, κατὰ τὸν 4ον αἰ. π.Χ.[80]

Ἑλληνιστικὴ Πέλλα

Ἐπὶ Κασσάνδρου τὸ νεκροταφεῖο τῆς Πέλλας μεταφέρθηκε ἀνατολικὰ τοῦ κλασσικοῦ νεκροταφείου, ἐκτὸς τῶν τειχῶν, καὶ, ὅπως ἤδη παρατηρεῖ ὁ Ἰ. Ἀκαμάτης, ἡ πόλη ἀπέκτησε καθαρὴ ἀξονικὴ διαμόρφωση[81], μὲ τὸ ἀνάκτορο στὸν κεντρικὸ πρὸς βορρᾶν λόφο καὶ τὴν ἀγορὰ στὸ κέντρο τῆς πόλεως νὰ ὁρίζουν τοὺς δύο βασικοὺς ἀρχιτεκτονικοὺς καὶ λειτουργικοὺς πόλους τοῦ ἄστεως στὸν ἄξονα βορρᾶ - νότου. Σύμφωνα μὲ τὰ δεδομένα ποὺ παρέχει τελευταίως ὁ Ἰ. Ἀκαμάτης, τὸ ἀνεσκαμμένο τμῆμα τῆς πόλεως διαιρεῖται σὲ οἰκοδομικὰ τετράγωνα πλάτους 46-47 μέτρων καὶ κυμαινόμενου μήκους ἀπὸ 112 ἕως 132 μέτρων, ὁριζόμενα πρὸς βορρᾶν ἀπὸ μία κεντρικὴ ὁδὸ πλάτους 9-10 μέτρων[82]. Ὁ μεγαλύτερος ὁδικὸς ἄξονας ἦταν αὐτὸς ποὺ διέσχιζε τὴν πόλη καὶ τὴν ἀγορὰ μὲ κατεύθυνση ἀνατολῆς - δύσεως καὶ πλάτος 15 μέτρων. Τὸ πλάτος τῶν ὁδῶν ποὺ διέτρεχαν τὴν πόλη στὸν ἄξονα βορρᾶ - νότου ἦταν κατὰ κανόνα 6 μέτρα, μὲ τὴν ἐξαίρεση τουλάχιστον τριῶν κεντρικῶν ἀρτηριῶν πλάτους 9 μέτρων. Δύο ἀπὸ αὐτὲς ξεκινοῦσαν ἀπὸ τὸ λιμάνι, περιέβαλλαν ἀπὸ δυσμὰς καὶ ἀνατολὰς τὰ τέσσερα οἰκοδομικὰ τετράγωνα τοῦ συγκροτήματος τοῦ ἱεροῦ τοῦ Δάρρωνος καὶ ὁδηγοῦσαν

---

77. Μαρίας Σιγανίδου, «Τὰ τείχη τῆς Πέλλας», στὸ *Ἀμητός* 765-71 καὶ 775-79· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Στοιχεῖα γιὰ τὴν Πέλλα τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.», *Ἀρχαία Μακεδονία* VII (2002 [2007]) 593-97.

78. Τὸ τμῆμα αὐτὸ τοῦ τείχους θεωρεῖται ὡς ἀνῆκον στὸ βόρειο τεῖχος τῆς κλασσικῆς Πέλλας ἀπὸ τὸν Π. Χρυσοστόμου καὶ τὸν Ἰ. Ἀκαμάτη: Π. Χρυσοστόμου, «Ἀνάκτορο Πέλλας 2001: ‘Βασίλειος κάραβος’», *ΑΕΜΘ* 15 (2001 [2003]) 441, 447-48· I. M. Akamatis, «Pella», στὸ *Companion* 394.

79. Πρβλ. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Στοιχεῖα γιὰ τὴν Πέλλα τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.», *Ἀρχαία Μακεδονία* VII (2002 [2007]) 593-96, ὅπου χρονολογοῦνται στὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. καὶ ἡ ἀνίδρυσή τους θεωρεῖται σύγχρονη αὐτῆς τῶν τειχῶν τοῦ ἀνακτόρου, ἀλλὰ καὶ σημειώνονται τὰ προβλήματα τοπογραφίας ποὺ μία τέτοια χρονολόγηση ἔθετε. Βλ. ἀκόμη Μαρίας Σιγανίδου, «Τὰ τείχη τῆς Πέλλας», στὸ *Ἀμητός* 776-77 γιὰ τὶς χρονολογικὲς ἐνδείξεις ποὺ ὁδηγοῦσαν στὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. γιὰ τὸ τεῖχος καὶ τὴν πύλη νοτίως τῆς ἀγορᾶς.

80. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη καὶ Ν. Ἀκαμάτη, «Ἀνιχνεύοντας τὴν Πέλλα τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.», *ΑΕΜΘ* 23 (2009 [2012]) 205-12. Θὰ πρέπει, παρ’ ὅλα ταῦτα, νὰ τονισθεῖ ὁ ὅμοιος προσανατολισμὸς τοῦ τείχους νοτίως τῆς ἀγορᾶς μὲ αὐτὸ βορείως τοῦ ἀνακτόρου, ποὺ ἀποτελεῖ ἔνδειξη κοινῆς συλλήψεως καὶ χαράξεως (πρβλ. αὐτόθι 212)· βλ. κατωτέρω.

81. I. M. Akamatis, «Pella», στὸ *Companion* 397.

82. I. M. Akamatis, «Pella», στὸ *Companion* 397· συμπληρωματικά (ἂν καὶ μὲ παλαιότερα μετρητικὰ δεδομένα): Μαρίας Σιγανίδου, «Πολεοδομικὰ προβλήματα τῆς Πέλλας», στὸ *Μνήμη Λαζαρίδη* 167-74.

τουλάχιστον ἕως τὸ κέντρο τῆς πόλεως, διασταυρούμενες μὲ τὴν λεωφόρο τῆς ἀγορᾶς. Μία ἀκόμη ὁδὸς πλάτους 9 μέτρων στὸν ἄξονα βορρᾶ - νότου ἔχει διαπιστωθεῖ ἀνατολικώτερα, διερχόμενη μέσα ἀπὸ τὴν πύλη τοῦ τείχους καὶ φθάνοντας μέχρι τὴν ἀγορά. Χαρακτηριστικὸ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς διαμορφώσεως τῶν κεντρικῶν ἀρτηριῶν τῆς πόλεως ἦταν ἡ ἐπιμελής τους λιθόστρωση, ἐνῷ κάποιες ἀπὸ αὐτὲς πλαισιώνονταν ἀπὸ ὑπερυψωμένα πεζοδρόμια καὶ κιονωτὲς στοές[83]. Τὴν ὑψηλὴ ποιότητα πολεοδομικοῦ σχεδιασμοῦ συμπληρώνει ἐκτεταμένο σύστημα ὑπόγειων πήλινων ἀγωγῶν ὑδροδοτήσεως καὶ μεγάλος ἀριθμὸς δημόσιων κρηνῶν. Ἀκόμη καὶ ἰδιωτικὲς κατοικίες, προφανῶς οἱ πολυτελέστερες, εἶχαν δική τους παροχὴ νεροῦ[84].

Ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω ἀναφερθέντος νοτίως τῆς ἀγορᾶς κλασσικοῦ τείχους, τμήματα τῶν τειχῶν τῆς Πέλλας ἔχουν ἀνασκαφεῖ: στὸν μὲν ἄξονα Α-Δ (στὴν πραγματικότητα: ΝΑ-ΒΔ) βορείως τοῦ ἀνακτόρου[85], σὲ ἀπόκλιση ἀπὸ τὸν ἄξονα τοῦ καννάβου τῆς ἑλληνιστικῆς πόλεως καὶ μὲ ὅμοιο προσανατολισμὸ μὲ τὸ κλασσικὸ τεῖχος νοτίως τῆς ἀγορᾶς· στὸν δὲ ἄξονα Β-Ν καί, παρομοίως, σὲ ἀπόκλιση ἀπὸ τὸν ἄξονα τοῦ καννάβου τῆς ἑλληνιστικῆς πόλεως, στὰ νοτιοανατολικὰ καὶ στὰ δυτικά, στὶς παρυφὲς τοῦ δυτικοῦ καὶ τοῦ ἀνατολικοῦ («ἑλληνιστικοῦ») νεκροταφείου ἀντιστοίχως[86]. Τὸ τεῖχος διέθετε λίθινη βάση καὶ πλίνθινη ἀνωδομή[87], ἦταν ἐνισχυμένο μὲ πύργους ἀνὰ διαστήματα, τουλάχιστον στὴν περιοχὴ τοῦ ἀνακτόρου πιθανῶς δὲ καὶ στὸ δυτικὸ ἀνεσκαμμένο τμῆμα, καί, τουλάχιστον στὸ δυτικὸ ἀνεσκαμμένο τμῆμα του, ἦταν ἐνισχυμένο μὲ προτείχισμα.

Τὰ προβλήματα καὶ τὰ ἐρωτήματα ποὺ συνδέονται μὲ τὴν χρονολόγηση τῆς ἀνιδρύσεως, τῶν φάσεων, τῆς καταστροφῆς καὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀκριβοῦς πορείας τῶν τειχῶν τῆς Πέλλας ἀπέχουν ἀκόμη τῆς ὁριστικῆς τους λύσεως, πρᾶγμα ποὺ ἕως ἕναν βαθμὸ ἐξηγεῖ καὶ τὶς ἀντιφατικὲς ἢ καί, κατὰ περίπτωση, εὐθέως ἀντικρουόμενες σχετικὲς πληροφορίες ποὺ μᾶς παρέχονται ἀπὸ τοὺς ἀνασκαφεῖς σὲ προκαταρκτικὲς δημοσιεύσεις καὶ γενικὲς παρουσιάσεις[88]. Σύμφωνα μὲ τὰ μέχρι τοῦδε ἀρχαιολογικὰ δεδομένα, ὅμως, ἡ ἀνίδρυση τῶν ἀνεσκαμ-

---

83. Ἰ. Ἀκαμάτη, «Ἀρχαιολογικὴ δραστηριότητα στὴν Πέλλα τὸ 2008. Γενικὰ συμπεράσματα», *ΑΕΜΘ* 22 (2008 [2011]) 143· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Τὸ ἀρχαιολογικὸ ἔργο στὴν Πέλλα, 1987-2007», στὸ *ΑΕΜΘ 20 χρόνια* (2009) 171-72, μὲ τὴν σημ. 14.

84. I. M. Akamatis, «Pella», στὸ *Companion* 397.

85. Μαρίας Σιγανίδου, «Τὰ τείχη τῆς Πέλλας», στὸ *Ἀμητός* 771-79· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Στοιχεῖα γιὰ τὴν Πέλλα τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.», *Ἀρχαία Μακεδονία* VII (2002 [2007]) 593 καὶ σημ. 26, μὲ παλαιότερη βιβλιογραφία· βλ. καὶ Χ. Ἰ. Μακαρόνα, *ΑΔ* 26 (1971) *Χρον.* [1975] 399-400 καὶ *ΑΔ* 27 (1972) *Χρον.* [1977] 505-507· Π. Χρυσοστόμου, «Ἀνάκτορο Πέλλας καὶ πελλαία χώρα κατὰ τὸ 1999», *ΑΕΜΘ* 13 (1999 [2001]) 491· τοῦ ἰδίου, «Ἀνάκτορο Πέλλας 2002: ‘Βασίλειος κάραβος’», *ΑΕΜΘ* 16 (2002 [2004]) 447-53· τοῦ ἰδίου «Πέλλης βασίλειον», *ΑΕΜΘ* 22 (2008 [2011]) 129-31.

86. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Ἀνασκαφικὴ ἔρευνα στὴν Πέλλα τὸ 2005», *ΑΕΜΘ* 19 (2005 [2007]) 402· τῆς ἰδίας, «Ἀνασκαφικὴ ἔρευνα στὴν Πέλλα τὸ 2006», *ΑΕΜΘ* 20 (2006 [2008]) 593-94 μὲ τὴν σημ. 13, γιὰ τὸ ἀνατολικὸ τεῖχος)· Π. Χρυσοστόμου, «Σωστικὴ ἀνασκαφὴ στὸ δυτικὸ νεκροταφεῖο τῆς Πέλλας κατὰ τὸ 2006: οἱ ἑλληνιστικοὶ τάφοι», *ΑΕΜΘ* 20 (2006 [2008]) 641-44.

87. Γιὰ τὶς κατασκευαστικές του διαφοροποιήσεις στὴν περιοχὴ του ἀνακτόρου, βλ. Μαρίας Σιγανίδου, «Τὰ τείχη τῆς Πέλλας», στὸ *Ἀμητός* 771-75· Π. Χρυσοστόμου, «Ἀνάκτορο Πέλλας 2001: ‘Βασίλειος κάραβος’», *ΑΕΜΘ* 15 (2001 [2003]) 445: τμήματά του ἐμφανίζονται ἐξ ὁλοκλήρου πλίνθινα, ἀλλοῦ δὲ λίθινη βάση διέθετε τὸ τεῖχος μόνον κατὰ τὴν ἐξωτερική του ὄψη.

88. Πρβλ. τὶς πληροφορίες σχετικὰ μὲ τὸ ἐὰν τὸ τεῖχος νοτίως τῆς ἀγορᾶς διέθετε πύργους ἢ ὄχι: Μαρίας Σιγανίδου, «Τὰ τείχη τῆς Πέλλας», στὸ *Ἀμητός* 767-68· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Στοιχεῖα γιὰ τὴν Πέλλα

μένων τμημάτων στὰ βόρεια χρονολογεῖται κατὰ τὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., ἡ δὲ καταστροφὴ τοῦ ἴδιου τμήματος στὶς ἀρχὲς τοῦ 1ου αἰ. π.Χ.

Τὰ τείχη στὰ ὁποῖα ἀναφέρεται ὁ Λίβιος, σύμφωνα μὲ τὴν περιγραφὴ τοῦ ὁποίου ὁ ἀμυντικὸς περίβολος τῆς Πέλλας χωριζόταν ἀπὸ τὸ φρούριο τοῦ Φάκου μὲ τάφρο καὶ συνδεόταν μὲ αὐτὸ μέσῳ γέφυρας[89], καὶ τὰ ὁποῖα θὰ πρέπει νὰ ἀναφανοῦν νοτιώτερα τῶν μέχρι σήμερα ἐντοπισθέντων τμημάτων ὀχυρώσεων, στήν –κατὰ τὴν ἐποχή– παραθαλάσσια περιοχὴ τῆς πόλεως, μένει νὰ ἀνακαλυφθοῦν[90].

Οἱ πληροφορίες μας γιὰ τὸν Φάκο, τὴν ὀχυρὴ νησῖδα ποὺ περιβαλλόταν ἀπὸ ἕλη καὶ εἶχε σχῆμα φακῆς, προέρχονται ἰδίως ἀπὸ γραπτὲς πηγές, ἀπὸ τὸν Ἑκαταῖο ἕως τὸν Στράβωνα[91]. Ἐπρόκειτο γιὰ ἰσχυρὸ φρούριο, ὅπου φυλάσσονταν οἱ βασιλικοὶ θησαυροί. Ἡ ταύτιση τοῦ Φάκου ποὺ περιγράφουν οἱ πηγὲς μὲ τὸ χαμηλὸ ἔπαρμα γῆς νοτίως τῆς ἀρχαίας πόλεως (περὶ τὰ 1000 μ. νοτίως τῆς σύγχρονης ὁδοῦ Θεσσαλονίκης - Ἐδέσσης) ἔγινε ἤδη ἀπὸ τὸν Struck τὸ 1908[92]. Οἱ περιορισμένης ἔκτασεως ἀνασκαφικὲς ἔρευνες τῶν ἐτῶν 1957-1960 στὴν θέση αὐτὴν ἔφεραν στὸ φῶς ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα καὶ κεραμεικὴ προϊστορικῶν χρόνων, ἐνῷ αὐτὲς τοῦ 1985-1986 τμήματα ἐργαστηρίων[93].

Οἱ νεώτερες ἀνασκαφικὲς ἔρευνες στὴν περιοχὴ τοῦ Φάκου ἐνισχύουν τὴν ταύτιση τῆς θέσεώς του καὶ ἐπιβεβαιώνουν τὸν ἀπὸ τὶς πηγὲς παραδιδόμενο ὀχυρὸ χαρακτῆρα του, καθὼς ἀποκάλυψαν τμῆμα ὀχυρωματικοῦ περιβόλου καὶ κτηρίων τῶν κλασσικῶν χρόνων[94], τὰ ὁποῖα ἡ ἀνασκαφεὺς Μαρία Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη πιθανολογεῖ πὼς ἀποτελοῦσαν στρατιωτικὲς ἐγκαταστάσεις[95]. Μὲ σχετικὴ βεβαιότητα ἔχουν ἀναγνωρισθεῖ δύο ἀκόμη, μεταγενέστερες οἰκοδομικὲς φάσεις, μία τοποθετούμενη στὸν 2ο αἰ. π.Χ. καὶ μία στὸ τέλος τοῦ 2ου - πρῶτο ἥμισυ τοῦ 1ου αἰ. π.Χ., στὶς ὁποῖες ἀνήκουν κατάλοιπα κτηρίων ποὺ φαίνεται ὅτι ἐξυπηρετοῦσαν κατὰ κύριο λόγο ἐργαστηριακὲς καὶ παραγωγικὲς δραστηριότητες, σὲ ἐποχὲς ὅπου ἡ θέση εἶχε πλέον

τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.», *Ἀρχαία Μακεδονία* VII (2002 [2007]) 595, σημ. 34· I. M. Akamatis, «Pella», στὸ *Companion* 394.

89. Μαρτ. ΠΕΛ 50 (Λίβιος 44.46.6-8)· πρβλ. Διαμαντούρου, *Πέλλα* I 62-63.

90. Πρβλ. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Στοιχεῖα γιὰ τὴν Πέλλα τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.», *Ἀρχαία Μακεδονία* VII (2002 [2007]) 594-95.

91. Γιὰ τὶς πηγὲς ποὺ ἀναφέρονται στὸν Φάκο, βλ. μαρτ. ΠΕΛ 1, 33, 42-43, 50· πρβλ. Διαμαντούρου, *Πέλλα* I 62-63, 91.

92. Struck, *Fahrten* II 87-88 (τοπογραφικὸ σκαρίφημα).

93. Γιὰ τὶς παλαιότερες ἔρευνες στὸν Φάκο, βλ. Χ. Ἰ. Μακαρόνα, «Ἀνασκαφαὶ Πέλλης 1957-1960», *ΑΔ* 16 (1960) *Μελ.* [1962] 76, 80· Διαμαντούρου, *Πέλλα* I 62-63· Ph. Petsas, «Pella. Literary Tradition and Archaeological Research», *BSt* 1 (1960) 124· D. H. French, «Some Problems in Macedonian Prehistory», *BSt* 7 (1966) 108, εἰκ. 5, ἀρ. 29· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Ἀνασκαφικὴ ἔρευνα στὴν περιοχὴ τοῦ Φάκου τῆς Πέλλας», *ΑΕΜΘ* 17 (2003 [2005]) 466, σημ. 10-11.

94. Τμῆμα ὀχυρωματικοῦ περιβόλου εἶχε ἀνασκαφεῖ καὶ κατὰ τὶς δοκιμαστικὲς τομὲς τῆς περιόδου 1957-1960 -ἂν καὶ δὲν καθίσταται σαφὲς σὲ ποιά χρονολογικὴ περίοδο ἀνῆκε· Χ. Ἰ. Μακαρόνα, «Ἀνασκαφαὶ Πέλλης 1957-1960», *ΑΔ* 16 (1960) *Μελ.* [1962] 76· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Ἀνασκαφικὴ ἔρευνα στὴν περιοχὴ τοῦ Φάκου τῆς Πέλλας» *ΑΕΜΘ* 17 (2003 [2005]) 466, σημ. 10.

95. Γιὰ τὴν νεώτερη ἔρευνα στὸν Φάκο, βλ. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Ἀνασκαφικὴ ἔρευνα στὴν περιοχὴ τοῦ Φάκου τῆς Πέλλας» *ΑΕΜΘ* 17 (2003 [2005]) 465-79· τῆς ἰδίας, «Ἀνασκαφικὴ ἔρευνα στὴν Πέλλα τὸ 2005», *ΑΕΜΘ* 19 (2005 [2007]) 400-402· τῆς ἰδίας, «Στοιχεῖα γιὰ τὴν Πέλλα τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.», *Ἀρχαία Μακεδονία* VII (2002 [2007]) 588-89· τῆς ἰδίας, *ΑΔ* 60 (2005) *Χρον.* [2013] 708-709.

ἀπολέσει τὸν ὀχυρό της χαρακτῆρα καὶ τὸ τεῖχος εἶχε καταργηθεῖ καὶ μερικῶς τουλάχιστον καταστραφεῖ[96]. Ἀπὸ τὸ στρῶμα καταστροφῆς κτηρίου τῆς φάσεως τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. («κτήριο Β΄») προέρχεται καὶ ἡ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ στὸν Ἀγοραῖο Ἑρμῆ (ἀρ. **439**) –στὴν ὁποία καὶ βασίζεται ὁ προσδιορισμὸς τῆς λειτουργίας τοῦ ἴδιου κτηρίου.

Τὸ ἀνακτορικὸ συγκρότημα τῆς Πέλλας ὀρθωνόταν, μὲ νότιο προσανατολισμό, στὴν κορυφὴ τοῦ ἀποκαλουμένου «λόφου τῆς ἀκροπόλεως», τοῦ μεσαίου ἐκ τῶν τριῶν λόφων ποὺ ὑψώνονται στὰ βόρεια τῆς πόλεως. Εὑρισκόμενο σὲ ἀπόσταση 1.250 μέτρων ἀπὸ τὸ τεῖχος ποὺ ἔχει ἀνασκαφεῖ νοτίως τῆς ἀγορᾶς, καὶ σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὸ βόρειο τεῖχος τῆς διευρυμένης ἑλληνιστικῆς πόλεως, τὸ ἀνάκτορο στὴν πλήρη του ἀνάπτυξη κάλυπτε ἔκταση πλέον τῶν 70.000 τ.μ. Πρὸς τὸ παρόν, ἔχουν ἀνασκαφεῖ ἢ μερικῶς ἀποκαλυφθεῖ ὀκτὼ βασικὲς κτηριακὲς μονάδες (I-VIII), κάποιες ἀποτελούμενες ἀπὸ περισσότερα τοῦ ἑνὸς κτήρια καὶ μὲ σύνθετη κάτοψη[97].

Ἡ χρονολόγηση τῶν διαφόρων τμημάτων καὶ φάσεων τοῦ ἀνακτόρου παραμένει ἐξαιρετικὰ προβληματική, ἰδιαίτερα καθὼς αὐτὸ ὑπέστη ἐκτεταμένη λιθωρυχία. Ἐν τούτοις, μπορεῖ νὰ γίνει κατ' ἀρχὴν δεκτὸ ὅτι ἡ ἀρχικὴ φάση τῶν κτηρίων τοῦ κεντρικοῦ πυρῆνος τοῦ ἀνακτόρου (κτήρια I-II, IV-V), τεσσάρων κτηρίων ποὺ ἀναπτύσσονται γύρω ἀπὸ μεγάλες καὶ μικρότερες περίστυλες αὐλές, μὲ περιστύλια δωρικοῦ καὶ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ –ἢ ἀκόμη καὶ ξύλινα, στὴν περίπτωση τοῦ κτηρίου V– ἀνάγεται στὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.

Τὰ κτήρια I καὶ II, τῶν ὁποίων ἔχει ἀναγνωρισθεῖ ὁ δημόσιος χαρακτήρας, καὶ στὰ ὁποῖα χωροθετοῦνται οἱ ἐπίσημες ἐκδηλώσεις καὶ λειτουργίες τοῦ μακεδονικοῦ βασιλείου, διέθεταν κοινὴ πρόσοψη πρὸς νότον, στοὰ δωρικοῦ ρυθμοῦ μήκους 160 μ., ἡ ὁποία ὀρθωνόταν σὲ ὑψηλὸ πόδιο καὶ στὴν ὁποίαν εἰσῆγε τὸ μνημειῶδες, διώροφο, τριμερὲς πρόπυλο ποὺ ἀποτελοῦσε τὴν κεντρικὴ εἴσοδο τοῦ ἀνακτόρου. Στὴν αὐλὴ τοῦ κτηρίου I ἔχει βρεθεῖ θεμελίωση βωμοῦ, καθὼς καὶ θεμελιώσεις ἐξεδρῶν γιὰ τὴν ἀνέγερση ἀγαλμάτων. Στὰ ἄκρα τῆς βόρειας στοᾶς τοῦ περιστυλίου τοῦ κτηρίου I σχηματίζονται σήμερα δύο ἀψιδωτοί ἡμικυκλικοὶ χῶροι, ἐγγεγραμμένοι σὲ ὀρθογώνια, οἱ ὁποῖοι ἀποδίδονται σὲ μεταγενέστερη φάση τοῦ κτηρίου, πρὶν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 3ου αἰ. π.Χ., καὶ ἔχουν ἑρμηνευθεῖ ὡς λατρευτικοί[98]. Στὴν ἴδια φάση

---

96. Κεραμεικὴ τῆς Ὑστερης Νεολιθικῆς, τῆς Πρώιμης Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ, καθὼς καὶ τῆς Ἐποχῆς τοῦ Σιδήρου ἀποδεικνύει τὴν προγενέστερη χρήση τῆς θέσεως, ἡ ὁποία ἔχει ἐπὶ πλέον δώσει καὶ εὑρήματα τῶν βυζαντινῶν χρόνων. Ἀξίζει νὰ ἐπαναληφθεῖ ἐδῶ ἡ παρατήρηση τῆς ἀνασκαφέως ὅτι στὴν θέση λειτουργοῦσαν κεραμουργεῖα ἕως καὶ τὰ μέσα τοῦ 20ου αἰ.: Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Ἀνασκαφικὴ ἔρευνα στὴν Πέλλα τὸ 2005», *ΑΕΜΘ* 19 (2005 [2007]) 402.

97. Ἡ σύντομη ἐπισκόπηση ποὺ παρατίθεται ἐδῶ βασίζεται κατὰ κύριο λόγο στὰ ανασκαφικὰ δεδομένα ποὺ παρέχει ὁ τελευταῖος ἀπὸ τοὺς βασικοὺς ἀνασκαφεῖς τοῦ ἀνακτόρου, Π. Χρυσοστόμου· οἱ πληρέστερες ἐκθέσεις του (ὅπου καὶ ἡ παλαιότερη περὶ τοῦ ἀνακτόρου βιβλιογραφία) βρίσκονται στά: Π. Χρυσοστόμου, «Τὸ ἀνάκτορο τῆς Πέλλας», *ΑΕΜΘ* 10[Α] (1996 [1997]) 105-34, καὶ τοῦ ἰδίου, «Πέλλης βασίλειον», *ΑΕΜΘ* 22 (2008 [2011]) 129-40 (μὲ ἐπικαιροποιημένη κάτοψη τοῦ ἀνακτόρου). Πρβλ. καὶ τὴν ἐπισκόπηση ποὺ παρέχει ὁ Ἰ. Ἀκαμάτης –ὄχι ἀπολύτως σύμφωνη μὲ τὶς ἀπόψεις τοῦ Χρυσοστόμου: I. M. Akamatis, «Pella», στὸ *Companion* 399-401. Ἡ συζήτηση περὶ τοῦ ἀνακτόρου καὶ ἰδιαίτερα περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς διαμορφώσεως τῆς ἐσωτερικῆς ὄψεως τῶν τοίχων τοῦ κεντρικοῦ ἀνδρῶνος τοῦ κτηρίου I, τὴν ὁποία παρέχει ὁ W. Hoepfner, «Zum Typus der Basileia und der königlichen Andrones» στὸ *Basileia* 27-36, ἂν καὶ βασίζεται σὲ παλαιότερα ἀνασκαφικὰ δεδομένα, παραμένει ἐνδιαφέρουσα. Γιὰ τὶς σχετικὲς ἐπιφυλάξεις καὶ ἀντιρρήσεις τοῦ R. Etienne, βλ. «Architecture palatiale et architecture privée en Macédoine, IVe – IIe s. av. J.-C.», στὸ *Rois, cités, nécropoles* 107-108.

98. Π. Χρυσοστόμου, «Πέλλης βασίλειον», *ΑΕΜΘ* 22 (2008 [2011]) 132-33· βλ. καὶ τὸ σημείωμα τοῦ A. Schmidt-Colinet, «*Exedra duplex.* Elemente hellenistischer Palastarchitektur am Augustusforum und am Petersplatz?», στὸ *Basileia* 250-51.

ἀποδίδεται καὶ ἰσχυρὴ θεμελίωση, ἡ ὁποία ἔχει ἀνασκαφεῖ βορείως καὶ παραλλήλως πρὸς τὸν στυλοβάτη τῆς βόρειας στοᾶς τοῦ κτηρίου Ι (κατὰ μῆκος, δηλαδὴ, τῆς βόρειας στοᾶς) καὶ ἔχει ἑρμηνευθεῖ ὡς θεμελίωση ποδίου, φέροντος ἀρχικὰ βάθρα ἀναθημάτων καὶ ἀγαλμάτων[99].

Τὸ κτήριο IV περιελάμβανε τὴν κατοικία τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας καὶ τὸ βασιλικὸ νομισματοκοπεῖο, ἐνῷ τὸ κτήριο V, τὸ ὁποῖο διέθετε καὶ κολυμβήθρα, ἔχει ταυτισθεῖ μὲ τὴν παλαίστρα τοῦ ἀνακτόρου, στὴν μεγάλη περίστυλη αὐλὴ τῆς ὁποίας ἔχουν ἀποκαλυφθεῖ δύο ἐπιμήκη βάθρα γιὰ τὴν ἀνέγερση ἀναθηματικῶν ἢ τιμητικῶν μνημείων.

Δυτικὰ τῶν κτηρίων ΙΙ καὶ V ἀνασκάφηκε ἡμιτελὲς δωρικὸ στωϊκὸ οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖο ἄρχισε νὰ ἀνεγείρεται στὶς ἀρχὲς τοῦ 3ου αἰ. π.Χ., πιθανῶς μὲ πρωτοβουλία τοῦ Δημητρίου Πολιορκητοῦ[100], καὶ τὸ ὁποῖο καταχώσθηκε ὅταν ἐπὶ Ἀντιγόνου Γονατᾶ ἀνεγέρθηκε στὴν θέση αὐτοῦ τὸ κτήριο ΙΙΙ. Στὸ κτήριο ΙΙΙ, τοῦ ὁποίου ἡ ἔρευνα δὲν ἔχει ὁλοκληρωθεῖ, ὁ ἀνασκαφέας τοῦ ἀνακτόρου, Π. Χρυσοστόμου, ἔχει ἀναγνωρίσει στάβλο, χῶρο ἐκγύμνασης ἀλόγων, ἐργαστήρια καὶ βοηθητικοὺς χώρους τοῦ τεχνικοῦ καὶ ὑπηρετικοῦ προσωπικοῦ τοῦ ἀνακτόρου, ἐνῷ τοὺς χώρους γιὰ τὴν διαβίωση τῶν βασιλικῶν παίδων καὶ τῶν ὑπευθύνων γι' αὐτοὺς ἀξιωματούχους ἔχει ἀναγνωρίσει στὰ κτήρια VIα καὶ VIβ –τὰ ὁποῖα ἐντοπίζονται βορειότερα, γειτνιάζουν μὲ τὸ τεῖχος καὶ συμπεριλαμβάνουν τὰ λεγόμενα «μικρὰ λουτρὰ» τοῦ ἀνακτόρου– καὶ τὶς πέριξ αὐτῶν ἐγκαταστάσεις[101].

Τὸ ἀνακτορικὸ συγκρότημα παρέμεινε σὲ χρήση, μὲ προσθῆκες καὶ μετασκευὲς τόσο ἐπὶ Μακεδόνων βασιλέων ὅσο καὶ μετὰ τὴν κατάλυση τῆς βασιλείας, μέχρι τὸν καταστρεπτικὸ σεισμὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1ου αἰ. π.Χ.

Ἡ ἀγορὰ ἐντοπίζεται στὸ κέντρο τῆς ἑλληνιστικῆς πόλεως, βορείως τῶν πολυτελῶν οἰκιῶν μὲ τὰ περίτεχνα ψηφιδωτὰ δάπεδα, καὶ εἶναι ἀπὸ τοὺς πλέον ἐρευνημένους χώρους τῆς ἀρχαίας Πέλλας, χάρις στὶς συστηματικὲς ἀνασκαφὲς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ἀπὸ τὸ 1980 καὶ ἑξῆς[102].

Στὴν ἀγορὰ στεγάζονταν οἱ ἀρχὲς τῆς πόλεως, τὸ ἀρχεῖο καὶ ἄλλες διοικητικὲς ὑπηρεσίες τῆς Πέλλας. Συγχρόνως, ἡ ἀγορὰ ἦταν καὶ τὸ οἰκονομικὸ καὶ ἐμπορικὸ κέντρο τῆς πόλεως, μὲ πολυπληθῆ ἐξειδικευμένα ἐργαστήρια παραγωγῆς καὶ καταστήματα ἐμπορίας προϊόντων.

Ἡ ἀγορὰ ἐντάσσεται στὸ ἱπποδάμειο πολεοδομικὸ σύστημα τῆς ἑλληνιστικῆς Πέλλας. Τὸ συγκρότημα τῆς ἀγορᾶς καθαυτὸ ἐκάλυπτε δέκα οἰκοδομικὰ τετράγωνα, ἐνῷ μὲ λειτουργίες τῆς ἀγορᾶς θὰ πρέπει νὰ συνδέονται καὶ τὰ κτήρια τῶν πέντε οἰκοδομικῶν τετραγώνων ποὺ κεῖνται ἀμέσως νοτιώτερα. Τὸ καθαυτὸ κτηριακὸ συγκρότημα τῆς ἀγορᾶς ἀναπτύσσεται γύρω

---

99. Ἂν καὶ ὄχι χωρὶς ἀντιρρήσεις: βλ. C. Kunze, «Die Skulpturenausstattung hellenistischer Paläste», στὸ *Basileia* 123.

100. M. B. Hatzopoulos, «Macedonian Palaces: Where King and City Meet», στὸ *Royal Palace Institution* 192-94.

101. Π. Χρυσοστόμου, «Πέλλης βασίλειον», *ΑΕΜΘ* 22 (2008 [2011]) 136-38.

102. Ἡ βιβλιογραφία σχετικὰ μὲ τὶς ἀνασκαφὲς τῆς ἀγορᾶς εἶναι ἐκτεταμένη. Συγκεντρωτικὰ γιὰ τὴν προγενέστερη βιβλιογραφία: Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Τὸ ἀρχαιολογικὸ ἔργο στὴν Πέλλα, 1987-2007» *ΑΕΜΘ 20 χρόνια* (2009) 172, σημ. 17. Ἡ σύντομη παράθεση τῶν δεδομένων τῆς ἀγορᾶς ποὺ γίνεται ἐδῶ βασίζεται κυρίως στά: Ἰ. Μ. Ἀκαμάτη, «Ἀγορὰ Πέλλας. 15 χρόνια ἀρχαιολογικῆς ἔρευνας», *Ἀρχαία Μακεδονία* VI (1996 [1999]) 23-43· τοῦ ἰδίου, «Ἡ ἀγορὰ τῆς Πέλλας», στὸ *Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 41-51· I. M. Akamatis, «Pella», στὸ *Companion* 401-403. Συμπληρωματικά: Ἀκαμάτη, *Μῆτρες* 318-23· τοῦ ἰδίου, «Πανεπιστημιακὴ ἀνασκαφὴ ἀγορᾶς Πέλλας. Ἀνασκαφικὲς περίοδοι 2002-2004», *Ἐγνατία* 10 (2006) 239-70.

ἀπὸ μία ἐξαιρετικὰ μεγάλων διαστάσεων ὀρθογώνια κεντρικὴ πλατεῖα, περιμετρικὰ τῆς ὁποίας διατάσσονται τέσσερα στωϊκὰ οἰκοδομήματα, τὰ ὁποῖα περιελάμβαναν σειρὲς δωματίων. Οἱ στοὲς τοῦ νότιου τμήματος τῆς ἀγορᾶς (νοτίως τῆς λεωφόρου ποὺ τέμνει τὴν ἀγορά) κοσμοῦνταν μὲ δωρικὲς κιονοστοιχίες, ἐνῷ αὐτὲς τοῦ βορείου τμήματος (βορείως τῆς λεωφόρου) διέθεταν πεσσοστοιχίες, οἱ ὁποῖες στὴν βόρεια στοὰ στήριζαν καὶ δεύτερο ὄροφο. Ὁδοὶ ποὺ εἴτε πλαισίωναν εἴτε διέσχιζαν τὸ συγκρότημα, ὅπως ἡ προαναφερθεῖσα λεωφόρος ποὺ τέμνει τὴν ἀγορὰ στὸν ἄξονα ἀνατολῆς-δύσεως, διευκόλυναν τὴν διακίνηση τροχοφόρων, ὑποζυγίων καὶ πεζῶν, ἐνῷ πλῆρες δίκτυο πήλινων ἀγωγῶν παροχῆς καὶ ἀπαγωγῆς τῶν ὑδάτων ἐκτείνεται σ' ὅλην τὴν ἔκταση της ἀγορᾶς, συμπληρούμενο ἀπὸ πολλὰ πηγάδια γιὰ τὴν ἄντληση ὕδατος.

Στὸ νότιο τμῆμα τῆς ἀνατολικῆς πτέρυγας βρίσκονταν τὰ ἐργαστήρια καὶ τὰ καταστήματα κεραμεικῆς, ἐνῷ βορειότερα στὴν ἴδια πτέρυγα τοποθετεῖται ἡ παραγωγὴ καὶ τὸ ἐμπόριο πήλινων εἰδωλίων. Στὴν νότια πτέρυγα ἀναπτύσσονταν καταστήματα ὑγρῶν προϊόντων, κρεοπωλεῖα καὶ ἰχθυοπωλεῖα. Τὴν βορειοδυτικὴ πτέρυγα κατελάμβαναν καταστήματα ἀρωματικῶν ὑλῶν, καὶ τὸ νότιο τμῆμα τῆς δυτικῆς πτέρυγας καταστήματα εἰσηγμένων κεραμεικῶν καὶ ἐργαστήρια μεταλλικῶν προϊόντων, τὰ ὁποῖα συναντῶνται ἐκ νέου καὶ στὸ ἀνατολικὸ ἄκρο τῆς νότιας στοᾶς. Στὴν δυτικὴ πτέρυγα τοποθετεῖται καὶ ἡ ἐμπορία σιτηρῶν καὶ ἀλεύρων.

Διαφοροποιημένος ἐμφανίζεται, βάσει τῆς ἀρχιτεκτονικῆς διαμορφώσεως τῶν χώρων της καὶ βάσει τῶν εὑρημάτων της, ὁ χαρακτήρας τῆς βόρειας στοᾶς τῆς ἀγορᾶς, στὴν ὁποία ἀναγνωρίζονται αἴθουσες διοικητικοῦ χαρακτῆρος, οἱ ἕδρες ἀρχόντων τῆς πόλεως, καθὼς καὶ χῶροι-πυρῆνες λατρείας, κάποιοι συνδεδεμένοι μὲ τὸ ἱερὸ τῆς Μητρὸς τῶν Θεῶν καὶ τῆς Ἀφροδίτης, ποὺ κεῖται ἀμέσως βορειότερα. Στὴν βόρεια πλευρὰ τῆς ἀγορᾶς ἐντοπίσθηκαν θεμελιώσεις μνημείων καὶ ἀγαλμάτων, τμήματα τῶν ὁποίων, τόσο χάλκινων ὅσο καὶ μαρμάρινων, ἀνευρέθησαν κατὰ τὶς ἀνασκαφές. Βάθρο καὶ θραύσματα ἀγαλμάτων, καθὼς καὶ ἐπιγραφὲς καὶ σφραγίσματα τῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως, ἦλθαν στὸ φῶς καὶ στὸν μεγάλο κεντρικὸ χῶρο τῆς βόρειας στοᾶς καὶ τὴν περιοχὴ πέριξ αὐτοῦ[103].

Στὴν νοτιοδυτικὴ γωνία τῆς ἀγορᾶς ὑψωνόταν ἕνα διώροφο οἰκοδόμημα μὲ κεντρικὴ περίστυλη αὐλὴ διαμορφωμένη μὲ δωρικοὺς κίονες στὸ ἰσόγειο καὶ ἰωνικοὺς πεσσοὺς στὸν ὄροφο. Τμῆμα τοῦ δημόσιου αὐτοῦ κτηρίου κάηκε καὶ ἀπὸ τὰ ἐρείπιά του ἀνασύρθηκαν μεταξὺ ἄλλων πήλινα σφραγίσματα ἀπὸ ἔγγραφα σὲ πάπυρο, στυλογράφοι, μελανοδοχεῖα καὶ σφραγιδόλιθος. Ἀπὸ τὰ εὑρήματα αὐτά, ἰδιαίτερα δὲ ἀπὸ τὶς παραστάσεις καὶ τὶς ἐπιγραφὲς ἐπὶ τῶν σφραγισμάτων, τεκμαίρεται ὅτι πρόκειται γιὰ τὸ ἀρχεῖο τῆς πόλεως[104].

Ὅπως καὶ τὸ ἀνάκτορο, καὶ ἡ ἀγορὰ καταστράφηκε ἀπὸ τὸν ἰσχυρὸ σεισμὸ ποὺ ἔπληξε τὴν πόλη στὰ τέλη τῆς πρώτης δεκαετίας τοῦ 1ου αἰ. π.Χ. Οἱ ποικίλες ἐργαστηριακὲς μονάδες ποὺ ἀποκαλύπτονται σὲ διάφορα σημεῖα τῆς πόλεως, καὶ ἐκτός, δηλαδή, τοῦ συγκροτήματος τῆς ἀγορᾶς[105], ἀποδεικνύουν τὴν ἔντονη παραγωγικὴ δραστηριότητα τῆς Πέλλας τόσο κατὰ τοὺς

---

103. Ἀπὸ ἐδῶ προέρχεται ἡ ἀποσπασματικὴ tabula ansata (διατηρεῖται τὸ δεξιὸ τμῆμα της) ποὺ φέρει τὰ πατρώνυμα ἕξι ἀρχόντων τῆς πόλεως, πιθανῶς πολιταρχῶν (βλ. σημ. 33, ἀνωτέρω).

104. Γιὰ τὰ σφραγίσματα ἐγγράφων ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο (*Πέλλης πολιταρχῶν, Πέλλης ἐμπορίου, στρατηγ[..] Μακεδόνων, Ἐδέσσης ἐπιμελητ(οῦ)* [τὸ τελευταῖο σύμφωνα μὲ τὴν ἀνάγνωση τοῦ Ἰ. Μ. Ἀκαμάτη, ἡ ὁποία δὲν επιβεβαιώνεται ἀπὸ τὴν φωτογραφία]), βλ. *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 70 καὶ 103-105. Γιὰ τὸ μελανοδοχεῖο μὲ ἐπιγραφὴ *Φιλλ(ί)ππου* βλ. αὐτόθι 99.

105. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Τὸ ἀρχαιολογικὸ ἔργο στὴν Πέλλα, 1987-2007», στὸ *ΑΕΜΘ 20 χρόνια* (2009) 172-75.

ἑλληνιστικοὺς χρόνους ὅσο καί, κατὰ τὸν σύντομο σχετικὰ βίο της ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους ἕως τὸ ἰσοπεδωτικὸ πλῆγμα τοῦ Ἐγκέλαδου.

Οἱ οἰκίες ποὺ ἔχουν ἀποκαλυφθεῖ στὴν περιοχὴ τοῦ κέντρου τῆς πόλεως, νοτίως τῆς ἀγορᾶς, ὅπως οἱ γνωστὲς οἰκίες «τῆς Ἁρπαγῆς τῆς Ἑλένης», «τοῦ Διονύσου», «τοῦ Ποσειδῶνος» ἢ «τῶν Κονιαμάτων», ἀνήκουν στὸν τύπο τῆς οἰκίας ποὺ ἀναπτύσσεται γύρω ἀπὸ τὸν πυρῆνα ἑνὸς κεντρικοῦ περιστυλίου. Διέθεταν ἕνα ἢ καὶ δύο περιστύλια μὲ δωρικοὺς ἢ ἰωνικοὺς κίονες καὶ στοὲς στὶς τέσσερες πλευρές, στὶς ὁποῖες ἦσαν προσανατολισμένα τὰ ἐπὶ μέρους δωμάτια τῆς οἰκίας. Στὴν βόρεια πλευρὰ τοῦ οἰκήματος, ὅπου κατὰ κανόνα καὶ οἱ χῶροι ὑποδοχῆς, ὑπῆρχε δεύτερος ὄροφος στὸν ὁποῖον ὁδηγοῦσε ἐσωτερικὴ κλίμακα[106]. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν σύνδεση μέσῳ πήλινων σωληνώσεων μὲ τὸ κεντρικὸ δίκτυο τῆς πόλεως, πηγάδια καὶ δεξαμενὲς ἐξασφάλιζαν τὴν ὕδρευση τῶν οἰκιῶν, ἐνῷ ἡ ἀποχέτευση γινόταν μέσω κτιστῶν ἀγωγῶν ποὺ κατέληγαν στοὺς κεντρικοὺς ἀποχετευτικοὺς ἀγωγοὺς τῆς πόλεως[107].

Οἱ πολυτελέστερες καὶ μεγαλύτερες ἀπὸ τὶς οἰκίες νοτίως καὶ σὲ ἄμεση γειτνίαση μὲ τὴν ἀγορά, ὅπως ἡ οἰκία «τοῦ Διονύσου» καὶ «τῆς Ἁρπαγῆς τῆς Ἑλένης», ποὺ ἔφθαναν περὶ τὰ 3.160 τ.μ. καὶ 2.350 τ.μ. ἀντιστοίχως, διέθεταν σύνολα ἀνδρώνων κοσμημένων μὲ περίτεχνα ψηφιδωτὰ δάπεδα –ἐξ ὧν καὶ οἱ συμβατικὲς τους ὀνομασίες– καὶ ἐμφανίζουν στοιχεῖα ποὺ παραπέμπουν στὴν ἀρχιτεκτονικὴ τῶν δημόσιων κτηρίων καὶ τῶν μακεδονικῶν ἀνακτόρων, ἀνῆκαν πιθανώτατα σὲ συγγενεῖς ἢ φίλους τοῦ βασιλέως[108]. Οἱ οἰκίες ἐγκαταλείφθηκαν ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς ἰδιοκτῆτες τους μετὰ τὴν ἧττα τοῦ Περσέως στὴν Πύδνα τὸ 168 π.Χ. καὶ τὴν κατάλυση τῆς βασιλείας· ὁ χῶρος, ὡστόσο, ἐξακολούθησε νὰ κατοικεῖται μέχρι τὶς ἀρχὲς τοῦ 1ου αἰ. π.Χ.[109] Διαφορετικὴ εἰκόνα παρουσίαζαν οἱ οἰκίες ποὺ ἔχουν ἀνασκαφεῖ νοτιώτερα τῶν ἀνωτέρω, ἐκτὸς τοῦ κέντρου τῆς πόλεως, ὅπου καὶ ἐμφανίζονται μικρότερες σὲ μέγεθος, ἀρχικῶς διατεταγμένες σὲ διπλὲς σειρές, ἐνῷ κάποιες ἐξ αὐτῶν ἀνήκουν στὸν τύπο τῆς οἰκίας μὲ παστάδα[110].

Τὸ συγκρότημα τῶν δημόσιων λουτρῶν βρίσκεται κοντὰ στὴν νέα εἴσοδο τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου καὶ ἐκτείνεται σὲ 1.080 τ.μ.[111]. Κτίσθηκε ἀρχικὰ κατὰ τὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., μὲ δωμάτια γύρω ἀπὸ μία κεντρικὴ αὐλή, στὴν ὁποία ὑπῆρχαν δεξαμενὴ κολυμβήσεως (πισίνα), χῶρος ποὺ πιθανῶς ταυτίζεται μὲ ἀποδυτήριο καὶ δεξαμενὴ συλλογῆς τῶν ὀμβρίων

---

106. Μαρίας Σιγανίδου, «Ἡ ἰδιωτικὴ κατοικία στὴν ἀρχαία Πέλλα», *Ἀρχαιολογία* 2 (1982) 33-36· Μακαρόνα – Γιούρη, *Οἰκίες*· I. M. Akamatis, «Pella», στὸ *Companion* 398· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Νέες ἀνασκαφικὲς ἔρευνες στὴν Πέλλα», *ΑΕΜΘ* 14 (2000 [2002]) 407-410.

107. Μακαρόνα – Γιούρη, *Οἰκίες* 13-14.

108. Ἐναργῆ εἰκόνα τῶν πολυτελῶν αὐτῶν οἰκιῶν παρέχει κατὰ τὴν διήγηση τῆς διενέξεως μεταξὺ τῶν γιῶν τοῦ Φιλίππου Ε΄ Περσέως καὶ Δημητρίου ὁ Λίβιος (μαρτ. ΠΕΛ 38· βλ. ἀνωτέρω σημ. 21 μὲ βιβλιογραφία).

109. Μακαρόνα – Γιούρη, *Οἰκίες* 3-22, 177-80· γιὰ τὰ πολυτελῆ ψηφιδωτὰ μὲ ἐπιγραφές (*SEG* 24 [1969] 558 καὶ 55 [2005] 704), βλ. καὶ *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 153-61, μὲ πλούσια εἰκονογράφηση.

110. Γ. Π. Οἰκονόμου, «Πέλλα. Πρώτη ἔκθεσις περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. 1914», *ΠΑΕ* 1914 (1915) 127-48· τοῦ ἰδίου, «Πέλλα. Δευτέρα ἔκθεσις περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. 1915», *ΠΑΕ* 1915 (1916) 237-44· Μαρίας Σιγανίδου, «Ἡ ἰδιωτικὴ κατοικία στὴν ἀρχαία Πέλλα», *Αρχαιολογία* 2 (1982) 36· I. M. Akamatis, «Pella», στὸ *Companion* 398-99.

111. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Συγκροτήματα ἐργαστηρίων καὶ λουτρῶν στὴν Πέλλα», *ΑΕΜΘ* 11 (1997 [1999]) 196-201· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη καὶ Ν. Ἀκαμάτη, «Τὸ δημόσιο λουτρὸ τῆς Πέλλας. Ἀνασκαφικὴ περίοδος 2007», *ΑΕΜΘ* 21 (2007 [2010]) 99-108.

ὑδάτων. Τὸ συγκρότημα ἀνακατασκευάσθηκε κατὰ τὸ δεύτερο τέταρτο τοῦ 3ου αἰ. π.Χ., ὅταν, μεταξὺ ἄλλων, ἀπέκτησε δύο χώρους ἐξοπλισμένους μὲ ἀτομικοὺς πήλινους λουτῆρες, οἱ ὁποῖοι, μαζὶ μὲ τὴν δεξαμενὴ κολυμβήσεως, προσέφεραν τρεῖς διακριτοὺς χώρους γιὰ τὸ θερμό, τὸ χλιαρὸ καὶ τὸ ψυχρὸ λουτρό. Ἡ διάκριση μεταξὺ τῶν χώρων καὶ τῶν παρεχομένων δυνατοτήτων ἐξελίχθηκε ἀκόμη περισσότερο μὲ τὶς ἐκτενεῖς ἐπεμβάσεις τῆς τελευταίας κυρίας οἰκοδομικῆς φάσεως τῶν λουτρῶν, κατὰ τὸν ὕστερο 2ο αἰ. π.Χ.: τότε μεταξὺ ἄλλων κατασκευάζεται ὑπόγειος θάλαμος καύσεως, ἐπάνω ἀπὸ τὸν ὁποῖον πιθανὸν ὑπῆρχε δεξαμενὴ κολυμβήσεως, ὑπόγειος ἀεραγωγὸς γιὰ τὴν παροχὴ ὑποδαπέδιας θερμάνσεως, ἐνῷ ὁ βορειότερος ἀπὸ τοὺς δύο χώρους μὲ τοὺς ἀτομικοὺς λουτῆρες μετατρέπεται πιθανὸν σὲ ἐφιδρωτήριο.

Παρ’ ὅλον ὅτι πολλὲς μορφὲς θεοτήτων ἐμφανίζονται στὰ εἰδώλια καὶ τὰ νομίσματα τῆς πόλεως καὶ πολλὲς λατρεῖες μαρτυροῦνται στὶς ἐπιγραφές της, μέχρι σήμερα ἔχουν ἐντοπισθεῖ μὲ βεβαιότητα μόνον δύο ἀστικὰ ἱερά, ἕνα ἀφιερωμένο στὴν Μητέρα τῶν Θεῶν καὶ τὴν Ἀφροδίτη βορείως τῆς ἀγορᾶς, καὶ ἕνα στὸν Δάρρωνα στὸ νοτιοδυτικὸ τμῆμα τῆς πόλεως, καθὼς καὶ ἕνα ἀγροτικὸ ἱερό, τὸ Θεσμοφόριο.

Τὸ Θεσμοφόριο[112], στὰ βορειοανατολικὰ τῆς πόλεως, ἐκτὸς τῶν τειχῶν, εἶχε τὴν τυπικὴ κυκλικὴ κάτοψη ἀντίστοιχων ἱερῶν. Τὸ ἱερὸ ταυτίσθηκε μὲ τὴν λατρεία τῆς Δήμητρας Θεσμοφόρου χάρις στὰ ἀναθήματα ποὺ ἀνευρέθησαν ἐκεῖ (χαρακτηριστικὰ ἀνάμεσά τους τὰ εἰδώλια χοίρων καὶ ὑδριαφόρων γυναικείων μορφῶν, καθὼς καὶ οἱ μικρὲς ὑδρίες), τὴν ὕπαρξη βωμοῦ καὶ τῶν χαρακτηριστικῶν «μεγάρων», ὑπὸ τὴν μορφὴν λαξευμάτων ἀνοιγμένων στὸν φυσικὸ βράχο, στὸ δάπεδο τοῦ ἱεροῦ. Ὁ κυκλικὸς χῶρος, διαμέτρου 10,20 μ., δὲν ἦταν στεγασμένος, ἐνῷ τὸ δάπεδό του βρισκόταν σὲ χαμηλότερο ἐπίπεδο ἀπὸ αὐτὸ τῆς ἐπιφάνειας τοῦ ἐδάφους. Πιθανώτατα δὲν ὑπῆρχε ναὸς ἢ ἄλλες μόνιμες ἐγκαταστάσεις, παρὰ μόνον κάποια πρόχειρα στέγαστρα γύρω ἀπὸ τὸν κυκλικὸ περίβολο. Τὸ ἱερό, ποὺ ἱδρύθηκε στὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., παρέμεινε σὲ χρήση μέχρι τὸ τέλος τοῦ 2ου ἢ τὶς ἀρχὲς τοῦ 1ου αἰ. π.Χ.

Τὸ ἱερὸ τῆς Μητρὸς τῶν Θεῶν καὶ τῆς Ἀφροδίτης[113] κατελάμβανε ὅλο τὸ πλάτος τοῦ νοτίου τμήματος τοῦ μεσαίου ἀπὸ τὰ πέντε οἰκοδομικὰ τετράγωνα ποὺ κεῖνται ἀμέσως βορείως τῆς ἀγορᾶς, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ ἐπικοινωνοῦσε· βρισκόταν, δηλαδή, στὸ κέντρο τῆς ἑλληνιστικῆς πόλεως, γεγονὸς τὸ ὁποῖο ἀρκεῖ γιὰ νὰ καταδείξει τὸν κεντρικὸ γιὰ τὴν πόλη ρόλο τῶν ἐδῶ λατρευομένων θεοτήτων. Τὰ σωζόμενα ἀρχιτεκτονικὰ κατάλοιπα τοῦ συγκροτήματος ἔχουν ἀποδοθεῖ σὲ δύο κύριες οἰκοδομικὲς φάσεις: μία πρωϊμώτερη, ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ ἀναχθεῖ στὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἱερὸ περιελάμβανε ναϊκὸ οἰκοδόμημα, βωμὸ καὶ στοές· καὶ μία μεταγενέστερη φάση ἀναδιοργανώσεως τοῦ ἱεροῦ, ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ τοποθετηθεῖ στὸ τέλος τοῦ 3ου ἢ τὶς ἀρχὲς τοῦ 2ου αἰ. π.Χ., καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἱερὸ πλέον περιελάμβανε δύο ναϊκὰ οἰκοδομήματα, στοές, ἐργαστήρια, ἀποθηκευτικοὺς χώρους, καθὼς καὶ χῶρο παραθέσεως γευμάτων. Τὸ ἱερὸ καταστράφηκε κατὰ τὸν μεγάλο σεισμὸ ποὺ ἔπληξε τὴν πόλη στὶς ἀρχὲς τοῦ 1ου αἰ. π.Χ.

Ἡ ἀναγνώριση τῶν λατρευομένων θεοτήτων ἐπετεύχθη κυρίως χάρις στὶς ἐπιγραφὲς ποὺ

112. Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Θεσμοφόριο*. Γιὰ τὴν χρονολόγηση τῆς κατασκευῆς καὶ τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ ἱεροῦ, βλ. I. M. Akamatis, «Pella», στὸ *Companion* 404.

113. Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Ἱερό*.

ἀνευρέθησαν στὸ ἱερό[114], στὶς ὁποῖες συγκαταλέγεται καὶ ἀνάθημα στὸν Αἴολο καὶ τὴν Γραίη. Ἀναθηματικὲς στῆλες μὲ τὴν ἀπεικόνιση τῆς Μητρὸς τῶν Θεῶν, μαρμάρινα ἀγαλμάτια καὶ πήλινα εἰδώλια τῆς Ἀφροδίτης, τοῦ Ἔρωτος καὶ τῆς Μητρὸς τῶν Θεῶν ἐπιβεβαιώνουν τὴν ταύτιση ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὰ ἐπιγραφικὰ εὑρήματα[115]. Οἱ δύο θεὲς λατρεύονταν ὡς διακριτὲς θεότητες, ἀλλὰ εἶναι ἀμφίβολο ὅτι οἱ χῶροι λατρείας τους ἦσαν χωριστοί.

Στὸ νοτιοδυτικὸ τμῆμα τῆς πόλεως (στὴν περιοχὴ τοῦ σύγχρονου ἀρδευτικοῦ καναλιοῦ) ἔχει ἀνασκαφεῖ σύνολο τεσσάρων κτηριακῶν συγκροτημάτων, ἐντεταγμένων σὲ ἰσάριθμα οἰκοδομικὰ τετράγωνα, τὰ ὁποῖα εἶχαν λατρευτικὸ καὶ δημόσιο χαρακτῆρα[116]. Μὲ βάση τὰ μέχρι σήμερα διαθέσιμα ἀρχαιολογικὰ καὶ ἐπιγραφικὰ δεδομένα, ἡ λατρεία τοῦ θεραπευτοῦ θεοῦ Δάρρωνος ἀναφαίνεται ὡς μία ἀπὸ τὶς κεντρικὲς λατρεῖες ποὺ ὑπηρετοῦσαν τὰ κτηριακὰ αὐτὰ συγκροτήματα. Βάσει τῆς εὑρέσεως μιᾶς ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς στὸν Δάρρωνα τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος (ἀρ. **436**), τὸ συγκρότημα ποὺ ἀνασκάφηκε στὸ ΒΔ οἰκοδομικὸ τετράγωνο, τὸ ὁποῖο καὶ περιελάμβανε διμερῆ λατρευτικὸ ναΐσκο, ἔχει ἀναγνωρισθεῖ ὡς τὸ καθαυτὸ ἱερὸ τοῦ θεοῦ, ἀνιδρυμένο ἐπὶ τῆς μνημειακῆς πλακόστρωτης ὁδοῦ, μὲ τοὺς ὑπερυψωμένους πεζοδρόμους στὶς δύο της πλευρές, ἡ ὁποία συνέδεε τὸ κέντρο τῆς πόλεως μὲ τὸν λιμένα. Ἐπὶ τῆς ἴδιας ὁδοῦ, τὸ συγκρότημα νοτίως τοῦ ἱεροῦ τοῦ Δάρρωνος, χαρακτηριστικὸ τοῦ ὁποίου ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. καὶ ἐπὶ ἕναν περίπου αἰῶνα ἀποτελοῦσε ἕνας μεγάλος κυκλικὸς ὑπαίθριος χῶρος, ὁριζόμενος ἀπὸ στωϊκὸ κυκλικὸ οἰκοδόμημα μὲ τρεῖς μικρότερες, στεγασμένες θόλους στὴν περιφέρειά του, ἔχει ἑρμηνευθεῖ ὡς χῶρος συγκεντρώσεως καὶ παραθέσεως γευμάτων, στὸ πλαίσιο τῆς λατρείας τοῦ θεραπευτοῦ θεοῦ. Χάρις κυρίως στὰ δωμάτια μὲ ψηφιδωτὰ δάπεδα καὶ πεζούλια γιὰ τὴν τοποθέτηση κλινῶν, τὸ κτηριακὸ συγκρότημα στὸ ἀμέσως ἀνατολικώτερα κείμενο οἰκοδομικὸ τεράγωνο ἔχει ἀναγνωρισθεῖ ὡς τὸ οἰκεῖο ἀπὸ ἱερά, κυρίως τοῦ Ἀσκληπιοῦ, *ἑστιατόριον*. Ἡ λειτουργία, τέλος, τοῦ συγκροτήματος στὸ βορειοανατολικὸ οἰκοδομικὸ τετράγωνο δὲν ἔχει ἀκόμη ἀποσαφηνισθεῖ· τὰ μέχρι τώρα εὑρήματα ὅμως ὑποδεικνύουν τουλάχιστον χώρους λατρείας καθὼς καὶ ἐργαστηρίων. Χῶροι ἐργαστηρίων περιλαμβάνονταν καὶ στὰ ἄλλα τρία συγκροτήματα, δεσπόζοντα χαρακτηριστικὰ τῶν ὁποίων ἦσαν οἱ μεγάλοι ὑπαίθριοι χῶροι, ἀφ' ἑνὸς, καὶ τὸ στοιχεῖο τοῦ ὕδατος, ἀφ' ἑτέρου, ὅπως δείχνουν οἱ πολλαπλὲς ἐγκαταστάσεις γιὰ τὴν συλλογή, ἄντληση, διατήρηση, παροχή, ἀπαγωγή, χρήση καὶ ἀνάδειξή του. Εἶναι σημαντικὸ νὰ ἐπαναληφθεῖ ἐδῶ ἡ ἐκτίμηση τῆς ἀνασκαφέως, Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, ὅτι στὴν περιοχὴ αὐτὴν φαίνεται νὰ ἐντοπίζεται ὁ πυρήνας τῆς προελληνιστικῆς πόλεως ὑπὸ τὴν ἰδιότητά της ὡς πρωτεύουσας τοῦ

114. Βλ. ἐπιγρ. ἀρ. **433**, **435**, **446** καί, πιθανώτατα, **447**.

115. Πρβλ. I. M. Akamatis, «Pella», στὸ *Companion* 405.

116. Γιὰ ὅσα ἀκολουθοῦν περὶ τῶν τεσσάρων κτηριακῶν συγκροτημάτων στὴν περιοχὴ τοῦ σύγχρονου ἀρδευτικοῦ καναλιοῦ, βλ. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Ἀνασκαφικὴ ἔρευνα στὴν περιοχὴ τοῦ καναλιοῦ τῆς Πέλλας», *ΑΕΜΘ* 1 (1987 [1988]) 137-45 (γιὰ τὸ οἰκοδομικὸ τεράγωνο τοῦ κυκλικοῦ κτηρίου)· τῆς ἰδίας, «Ἕνα νέο ψηφιδωτὸ δάπεδο τῆς Πέλλας», στὸ *Ἀμητός* 455-69· τῆς ἰδίας, «Ἀνασκαφικὴ ἔρευνα στὴν περιοχὴ τοῦ καναλιοῦ τῆς Πέλλας κατὰ τὴν περίοδο 1988-1991», *ΑΕΜΘ* 5 (1991 [1994]) 83-95 (γιὰ τὸ τετράγωνο τοῦ ἱεροῦ τοῦ Δάρρωνος)· τῆς ἰδίας, «Ἕνα νέο κτιριακὸ συγκρότημα στὴν περιοχὴ τοῦ καναλιοῦ τῆς Πέλλας», *ΑΕΜΘ* 9 (1995 [1998]) 105-116 (γιὰ τὸ «κτήριο τοῦ θησαυροῦ», τὸ συγκρότημα, δηλαδή, τοῦ ΒΑ τετραγώνου, καὶ τὸ «ἑστιατόριο»)· τῆς ἰδίας, «Κτιριακὰ συγκροτήματα στὴν περιοχὴ τοῦ καναλιοῦ τῆς Πέλλας», *ΑΕΜΘ* 10[Α] (1996 [1997]) 93-104 (σύνοψη, ἐπὶ πλέον δεδομένα, νεώτερες ἐκτιμήσεις).

βασιλείου, καθὼς καὶ ὅτι ἡ διάρκεια ζωῆς καὶ χρήσεως τῶν συγκροτημάτων –μὲ ἐπεμβάσεις, διαφοροποιήσεις καὶ τροποποιήσεις τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τους μορφῆς, ἀλλὰ πάντως μὲ κυρίαρχους πάντοτε τοὺς ὑπαίθριους χώρους– καλύπτει συνολικὰ τὸ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τὸν πρώιμο 4ο αἰ. π.Χ. ἕως καὶ τοὺς ὑστεροελληνιστικοὺς χρόνους.

Τὰ ἑλληνιστικὰ νεκροταφεῖα, ποὺ ἦσαν σὲ χρήση χονδρικὰ μέχρι τὶς ἀρχὲς τοῦ 1ου αἰ. π.Χ., ἔχουν ἐντοπισθεῖ ἐκτὸς τοῦ ἀμυντικοῦ περιβόλου τῆς πόλεως, στὶς ἀνατολικὲς καὶ δυτικὲς παρυφές της, καὶ ἰδιαίτερα κατὰ μῆκος τῶν ὁδικῶν ἀρτηριῶν ποὺ ὁδηγοῦσαν στὴν πόλη. Περιλαμβάνουν δὲ τάφους ποικίλων τύπων καὶ διαστάσεων, ὅπως κιβωτιόσχημους (εἴτε κτιστοὺς εἴτε λαξευτούς), λαξευτοὺς θαλαμωτούς, λιγώτερους δὲ κεραμοσκεπεῖς, λακκοειδεῖς, λίθινες λάρνακες ἢ καὶ ταφικὰ ἀγγεῖα[117]. Ἀπὸ τοὺς κιβωτιόσχημους τάφους, καὶ δὴ τοὺς μνημειακοὺς κιβωτιόσχημους, ἀξιομνημόνευτος εἶναι ὁ τάφος τοῦ τέλους τοῦ 4ου - ἀρχῶν τοῦ 3ου αἰ. π.Χ., ὁ ὁποῖος ἔφερε τοιχογραφίες μὲ τὴν παράσταση μορφῶν φιλοσόφων (σώζονται ἕξι μορφές) στὸ ἐσωτερικό του[118].

Τὸ βασικὸ σῶμα τῶν λαξευτῶν θαλαμωτῶν τάφων τῆς Πέλλας χρονολογεῖται ἀπὸ τὸν 3ο μέχρι καὶ τὸ τρίτο τέταρτο τοῦ 2ου αἰ. π.Χ.[119] Σχετικὰ πρόσφατο εὕρημα ἀποτελεῖ ὁ πολυθάλαμος λαξευτὸς τάφος τοῦ ἀνατολικοῦ νεκροταφείου, ὁ μεγαλύτερος τοῦ τύπου ποὺ ἔχει ἀνασκαφεῖ μέχρι στιγμῆς στὴν Μακεδονία, ἀλλὰ καὶ στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο συνολικά[120]. Διαθέτοντας ἕναν κεντρικὸ καὶ ἑπτὰ πλευρικοὺς θαλάμους, ὁ τάφος στέγασε πολλαπλὲς ταφὲς ἐπὶ μακρὰ περίοδο χρήσεως, ἡ ὁποία ἐκτείνεται ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 4ου - ἀρχὲς τοῦ 3ου π.Χ. αἰ. ἕως καὶ τὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. Ἀπὸ αὐτὸν τὸν τάφο προέρχονται ἡ στήλη τῆς Ἀντιγόνας Αἰνείου, ὁ βωμίσκος τῆς Νικοστράτης καὶ ἡ στήλη τῆς Κλεονίκης Νικομάχου[121]. Τὸ τελευταῖο ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ μνημεῖα δὲν μπορεῖ νὰ συσχετισθεῖ μὲ βεβαιότητα μὲ κάποιαν ἀπὸ τὶς ταφὲς τοῦ τάφου, τὰ δύο πρῶτα, ὅμως ἀνήκουν ἀσφαλῶς σὲ δύο ἀπὸ τοὺς κατόχους του, ἡ δὲ στήλη τῆς Ἀντιγόνας θὰ πρέπει νὰ ἀποκατασταθεῖ ὡς σημαίνουσα τὸν τύμβο ποὺ θὰ ἐκάλυπτε ἀρχικῶς τὸν τάφο[122].

Τέλος, μακεδονικοὶ τάφοι δὲν λείπουν ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα καὶ τὴν χώρα της: μέχρι στιγμῆς ἔχουν ἀνασκαφεῖ ἑπτὰ συνολικὰ τάφοι τοῦ τύπου, μονοθάλαμοι ἢ διθάλαμοι, μὲ προσόψεις δωρικοῦ καὶ ἰωνικοῦ ρυθμοῦ, ἀλλὰ καὶ χωρὶς ἰδιαίτερη ἀρχιτεκτονικὴ διαμόρφωση, ποὺ χρονολογοῦνται χονδρικὰ ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 4ου μέχρι τὶς ἀρχὲς τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. [123].

---

117. Γιὰ τὴν περιληπτικὴ παρουσίαση καὶ συγκεντρωμένη βιβλιογραφία γιὰ τὰ ἑλληνιστικὰ νεκροταφεῖα τῆς Πέλλας: Myrina Kalaitzi, *Figured Tombstones from Macedonia, Fifth – First Century BC* (ὑπὸ ἔκδοση) Appendix: Bottiaia: Pella· βλ. καὶ Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη - Ἀκαμάτη, *Ἀνατολικὸ νεκροταφεῖο* 13-14.

118. Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Κιβωτιόσχημος*.

119. Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Λαξευτοὶ θαλαμωτοὶ τάφοι*.

120. Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Πολυθάλαμος τάφος*.

121. Ἐπιγρ. ἀρ. **457**, **498**, **513**.

122. Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Πολυθάλαμος τάφος* 212-13.

123. Πλήρως δημοσιευμένος εἶναι ὁ ἕνας ἀπὸ αὐτούς (Χρυσοστόμου, *Τάφος Β΄*). Ἐπισκόπηση τῶν ἕξι σωζομένων ἀπὸ τοὺς τάφους προσφέρει ὁ Π. Χρυσοστόμου, «Οἱ μακεδονικοὶ τάφοι», στὸ *Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 81-91. Συγκεντρωμένη βιβλιογραφία γιὰ τοὺς μακεδονικοὺς τάφους τῆς Πέλλας: Myrina Kalaitzi, *Figured Tombstones from Macedonia, Fifth – First Century BC* (ὑπὸ ἔκδοση) Appendix: Bottiaia : Pella.

Ἰδιαίτερη μνεία μεταξὺ αὐτῶν ἀξίζει νὰ γίνει τοῦ λεγόμενου Μακεδονικοῦ Τάφου Δ΄ τοῦ ἀνατολικοῦ νεκροταφείου. Σύμφωνα μὲ τὰ προκαταρκτικὰ δεδομένα ποὺ ἔχει παράσχει ὁ ἀνασκαφέας, ὁ τάφος, διθάλαμος, κτισμένος περὶ τὰ τέλη τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., διατηρεῖ στὰ ἐσωτερικὰ τοιχώματά του δύο ὁμάδες ἐπιγραφῶν –ἡ πρώτη ἐκ τῶν ὁποίων τοποθετεῖται στὶς ἀρχὲς τοῦ 1ου αἰ. π.Χ., ἡ δὲ δεύτερη τρεῖς αἰῶνες ἀργότερα, στὶς ἀρχὲς τοῦ 3ου αἰ. μ.Χ.–, οἱ ὁποῖες καὶ χρονολογοῦν δύο βασικοὺς χρονολογικοὺς ὁρίζοντες καθόδων «ἀπρόσκλητων» ἐπισκεπτῶν στὸν τάφο καὶ συλήσεώς του κατὰ τὴν ἀρχαιότητα[124]. Ἡ πρώτη χρονολογικὰ ὁμάδα ἀντιμετωπίζεται ἀπὸ τὸν ἀνασκαφέα ὡς ἐνιαία καὶ ἀποδίδεται σὲ τυμβωρύχους πού, ὅπως προδίδουν τὰ γραφόμενά τους, ἔφθασαν μετὰ τὴν πρώτη σύληση.[125] Ὅσον δὲ ἀφορᾶ τὴν δεύτερη χρονολογικὰ ὁμάδα, φαίνεται πὼς μετὰ τὶς συλήσεις τοῦ 3ου αἰ. μ.Χ. ὁ τάφος παρέμεινε ἐκτεθειμένος καὶ προσβάσιμος, προσκαλώντας ἐπισκέπτες ποὺ ἄφησαν τὸ γραπτὸ ἀποτύπωμά τους. Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ μακεδονικοῦ τάφου Δ΄, ἐκτὸς φυσικὰ τοῦ γεγονότος ὅτι προσφέρουν χρονολογικὲς ἐνδείξεις γιὰ τὶς διαφορετικὲς φάσεις τῆς «δεύτερης ζωῆς» τοῦ μνημείου, ἔγκειται μεταξὺ ἄλλων στὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἐπιγραφὲς αὐτὲς παρέχουν δείγματα γραφῆς τῶν ἴδιων τῶν ὑποκειμένων (μποροῦμε, σὲ αὐτὴν τὴν περίπτωση, νὰ εἴμαστε βέβαιοι ὅτι δὲν μεσολαβεῖ ἐπαγγελματίας χαράκτης) καὶ διασώζουν στοιχεῖα λαϊκῶν «κοινωνικῶν διαλέκτων» διαφορετικῶν χρονικῶν περιόδων.

Δύο ἐπὶ πλέον μακεδονικοὶ τάφοι τῆς Πελλαίας χώρας δὲν ἀνεγέρθηκαν τελικῶς ποτέ, ἀφήνοντας ὡς δεσπόζοντα σημεῖα γιὰ τὸν ἀρχικὸ σχεδιασμό τους, στὴν μὲν περίπτωση τῆς Παραλίμνης, τὸν δρόμο, τὸ ὄρυγμα γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ τάφου καὶ τὴν βάση γιὰ τὴν ἀνέγερση τοῦ τύμβου, στὴν δὲ περίπτωση τοῦ «Ἡρώου» τοῦ Ἀρχοντικοῦ, τὸν δρόμο καὶ τὸ ὄρυγμα τοῦ τάφου καθὼς καὶ τὴν μνημειακὴ κυκλικὴ λίθινη κρηπῖδα τοῦ τύμβου, κοσμημένη μὲ ἀνάγλυφες ἀσπίδες[126]. Ὁ ἀνασκαφέας χρονολογεῖ τὰ δύο αὐτὰ μνημεῖα στὴν περίοδο ποὺ μεσολάβησε μεταξὺ τῆς βασιλείας τοῦ Κασσάνδρου καὶ αὐτῆς τοῦ Ἀντιγόνου Γονατᾶ, ἀποδίδοντας στὶς ταραχὲς τῆς περιόδου καὶ τὴν γαλατικὴ ἐπιδρομὴ τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτὰ ἔμειναν ἡμιτελῆ.

---

124. Π. Χρυσοστόμου, «Ἀνασκαφικὲς ἔρευνες στοὺς τύμβους τῆς Πέλλας κατὰ τὸ 1994», *ΑΕΜΘ* 8 (1994 [1998]) 56-60, εἰκ. 9· τοῦ ἰδίου, *ΑΔ* 49 (1994) *Χρον*. [1999] 536-37, πίν. 161γ· τοῦ ἰδίου, «Οἱ μακεδονικοὶ τάφοι», στὸ *Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 86-87, εἰκ. 114· *SEG* 47 (1997) 933· *SEG* 53 (2003) 623.

125. Ὁ ἀνασκαφέας ἀναφέρει ὅτι μετὰ τοὺς πρώτους τυμβωρύχους (στοὺς ὁποίους δὲν ἀποδίδεται κάποιο ἀπὸ τὰ ἐπιγραφικὰ εὑρήματα τοῦ τάφου) «κατέβηκαν στὸν τάφο κάποιοι ἄλλοι ἐπισκέπτες, χαράσσοντας στὰ κονιάματα τῶν τοιχωμάτων του ὄχι μόνον τὰ ὀνόματά τους (...) ἀλλὰ καὶ τὶς ὑβριστικὲς ἐκφράσεις *πυγίζω* κατὰ *τῶν πρώτων εἰσελθόντων ἢ κατὰ τῶν γεγραπότων ἢ ἐπαναγεγραπότων*», ἐπιγραφὲς τὶς ὁποῖες ἐντάσσει στὴν πρώτη χρονολογικὰ ὁμάδα, αὐτὴν τοῦ 1ου π.Χ. αἰ. (Π. Χρυσοστόμου, «Ἀνασκαφικὲς ἔρευνες στοὺς τύμβους τῆς Πέλλας κατὰ τὸ 1994», *ΑΕΜΘ* 8 [1994 (1998)] 56). Δεδομένου ὅτι ἐκκρεμεῖ ἡ συστηματικὴ δημοσίευση τοῦ μνημείου καὶ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ βάσει τῆς διατυπώσεως *γεγραπότων ἢ ἐπαναγεγραπότων* θὰ πρέπει, ἐπομένως, εἴτε νὰ ὑποτεθεῖ πὼς ὑπῆρχε μία ἀκόμη, προγενέστερη ὁμάδα ἐπιγραφῶν ποὺ δὲν διασώζεται, εἴτε νὰ συναχθεῖ τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ πρώτη αὐτὴ ὁμάδα ἀντιπροσωπεύει περισσότερες τῆς μιᾶς καθόδους καὶ ὁμάδες γραφόντων, ἔστω καὶ χρονολογικὰ ἐγγύτατες, εἴτε ὅτι θὰ πρέπει νὰ ἀναχρονολογηθοῦν σημαντικὰ ἀργότερα τουλάχιστον οἱ ὑβριστικὲς ἀπὸ τὴν πρώτη ὁμάδα ἐπιγραφῶν, ἐὰν ὄχι μαζὶ μὲ αὐτὲς τοῦ 3ου αἰ μ.Χ., πάντως ἀργότερα ἀπό (κάποια ἀπὸ) τὰ ὀνόματα τῆς ἴδιας, «πρώτης» αὐτῆς ὁμάδος (ἀπὸ τὴν φωτογραφία ποὺ δίδεται στὸ *ΑΔ* 49 [1994] *Χρον*. [1999] πίν. 161γ, μπορεῖ κανεὶς νὰ διακρίνει ὅτι τουλάχιστον τὸ ὄνομα *Κάσσις Μυρτίλου* συνανήκει μὲ τὶς ὑβριστικὲς ἐπιγραφές). Ἀπὸ τὰ χαράγματα τοῦ τάφου, ἀξιοσημείωτη γιὰ τὶς δοξασίες τῆς ὕστερης αὐτοκρατορικῆς περιόδου, εἶναι ἡ ἐπιγραφὴ *Ἀλεξάνδρῳ ἥρωϊ ἀγαθῷ καὶ Ἡρακ[λεῖ]* (*SEG* 53 [2003] 623).

126. Π. Χρυσοστόμου, «Τύμβοι Πέλλας 1998», *ΑΕΜΘ* 12 (1998 [2000]) 344-48.

Ρωμαϊκὴ Πέλλα

Ἡ ἔκταση καὶ τὸ ἀκριβὲς σχῆμα τῆς πόλεως κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς καὶ παλαιοχριστιανικοὺς χρόνους δὲν μᾶς εἶναι γνωστά. Ἔχει ἀνασκαφεῖ τμῆμα τῆς ὑστερορωμαϊκῆς-παλαιοχριστιανικῆς Πέλλας καὶ ἔχει ἀποκαλυφθεῖ μέρος τῆς ὀχυρώσεώς της.

Βορείως τῶν «Λουτρῶν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου» ἀνασκάφηκε ἡ, κατὰ τὰ διαφαινόμενα ἐπισκοπική, βασιλικὴ τῆς Πέλλας, ἡ ἀνέγερση τῆς ὁποίας τοποθετεῖται στὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ 5ου αἰ. μ.Χ., καὶ ἡ ὁποία κατέλαβε τὴν θέση προγενέστερου, ρωμαϊκῶν χρόνων, οἰκοδομήματος. Ἡ βασιλική, ἡ ὁποία ἀνακαινίσθηκε κατὰ τὰ μέσα τοῦ 6ου αἰ. μ.Χ. αἰ. καὶ καταστράφηκε σύμφωνα μὲ τὶς ὑπάρχουσες ἐνδείξεις στὶς ἀρχὲς τοῦ 7ου αἰ. μ.Χ., ἐνσωμάτωνε πλούσιο ἀρχιτεκτονικὸ ὑλικό, γλυπτὰ καθὼς καὶ ἐπιγραφὲς σὲ δεύτερη χρήση, προερχόμενα ἀπὸ κτήρια καὶ μνημεῖα τῆς ἑλληνιστικῆς καὶ τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου[127]. Παρομοίως, στὰ βορειοδυτικὰ τῶν «Λουτρῶν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου» ἀνεσκάφησαν τοῖχοι κτηρίου κατασκευασμένοι σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ ἀρχιτεκτονικὸ ὑλικὸ προερχόμενο ἀπὸ προγενέστερα οἰκοδομήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ μέλη μαρμάρινης θόλου, ἀπὸ κτήριο ποὺ, ὅπως εὔλογα ὑποθέτει ὁ ἀνασκαφέας, θὰ ἦταν ἀφιερωμένο στὴν αὐτοκρατορικὴ ἢ ἄλλην ἐπίσημη λατρεία.

Πρόκληση γιὰ τὴν μελλοντικὴ ἔρευνα τῆς τοπογραφίας τῆς ἑλληνιστικῆς καὶ τῆς ρωμαϊκῆς Πέλλας ἀποτελοῦν ὄχι μόνον τὰ προαναφερθέντα ρωμαϊκὰ εὑρήματα στὸ νότιο τμῆμα τῆς ἐλληνιστικῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκτεταμένο σύνολο τάφων τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων (1ος αἰ. π.Χ. – 4ος αἰ. μ.Χ.) ποὺ ἔφεραν στὸ φῶς, μαζὶ μὲ πολὺ μικρότερο ἀριθμὸ ἑλληνιστικῶν τάφων, οἱ σωστικὲς ἀνασκαφὲς στὴν περιοχὴ τοῦ δυτικοῦ τείχους καὶ προτειχίσματος τῆς ἑλληνιστικῆς πόλεως[128].

Κῶμες ρωμαϊκῶν χρόνων, οἱ ὁποῖες ἀποδίδονται στὴν χώρα τῆς ρωμαϊκῆς ἀποικίας τῆς Πέλλας, ἔχουν ἐντοπισθεῖ κοντὰ στοὺς σύγχρονους οἰκισμοὺς τοῦ Ἀρχοντικοῦ, τῆς Ἀγροσυκιᾶς καὶ τῶν Γιαννιτσῶν, στὴν περιοχὴ τῶν ὁποίων, σὲ θέση ἐπὶ τῆς συγχρόνου ὁδοῦ Γιαννιτσῶν-Θεσσαλονίκης, ἀνασκάφηκε ὁμάδα ταφῶν τοῦ 4ου μ.Χ. αἰ., ἡ ὁποία συνδέεται κατὰ τοὺς ἀνασκαφεῖς μὲ τὴν ἀγροικία ποὺ ἐντοπίσθηκε κοντὰ στὴν θέση[129].

---

127. Γιὰ τὴν βασιλική, βλ. Ἀ. Πέτκου, «Ἀνασκαφὴ παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς Νέας Πέλλας. Οἱ πρῶτες ἐκτιμήσεις», στὸ *Γνωριμία 2002* 63-79. Πρβλ. τὶς ἐπιγραφὲς **432**, **451** καθὼς καὶ ἀδημοσίευτα θραύσματα –ὁρισμένα μνημειακῶν ἐπιγραφῶν.

128. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Ἀνασκαφικὴ ἔρευνα στὴν Πέλλα τὸ 2006», *ΑΕΜΘ* 20 (2006 [2008]) 594-95 (θεωρεῖ τοὺς τάφους ὡς ἀνήκοντες στὸ ἀνατολικὸ νεκροταφεῖο τῆς ρωμαϊκῆς ἀποικίας τῆς Πέλλας)· Π. Χρυσοστόμου, «Σωστικὴ ἀνασκαφὴ στὸ δυτικὸ νεκροταφεῖο τῆς Πέλλας κατὰ τὸ 2006: οἱ ἑλληνιστικοὶ τάφοι», *ΑΕΜΘ* 20 (2006 [2008]) 643-44· τοῦ ἰδίου, «Σωστικὴ ἀνασκαφὴ στὸ δυτικὸ νεκροταφεῖο τῆς Πέλλας κατὰ τὸ 2006: οἱ ρωμαϊκοὶ τάφοι» *ΑΕΜΘ* 20 (2006 [2008]) 659-68 (ὅπως δηλώνεται καὶ στὸν τίτλο, ὁ συγγραφεὺς θεωρεῖ πὼς οἱ τάφοι ἀνήκουν στὸν ρωμαϊκὸ-παλαιοχριστιανικὸ οἰκισμὸ ποὺ ἀναφαίνεται στὸ νοτιότερο τμῆμα τῆς ἑλληνιστικῆς Πέλλας καὶ τὸν Φάκο).

129. Π. Χρυσοστόμου καὶ Ἄ. Ζαρογιάννη, «Γιαννιτσὰ Πέλλας: ἀνασκαφὴ τάφων ὑστερορωμαϊκοῦ νεκροταφείου ἐπὶ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ», *ΑΕΜΘ* 21 (2007 [2010]) 91-98.

Ἱστορικὸ εὑρέσεως, συλλογῆς καὶ δημοσιεύσεως τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Πέλλας[130]

«Nous parcourûmes, entourés de ces brocanteurs, un grand terrain couvert de tombeaux, de débris formés de briques et de tuiles, jusqu' à la fontaine du village, sur laquelle je lus les deux mots suivants, seuls restes d'une inscription mutilée: ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΜΕΓΑΚΛΕΟΥΣ». Μὲ αὐτὴν τὴν φράση καὶ τὴν λακωνικὴ ἀναφορὰ στὴν ἐπιτύμβια στήλη τοῦ Διονυσίου Μεγακλέους (ἀρ. **481**), ποὺ ἤδη ἔστεκε περίοπτη, ἐντοιχισμένη στὴν κρήνη τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων (ἢ Allah-Kilisse, μετέπειτα Παλαιὰ Πέλλα), σηματοδοτεῖ ὁ F.C.H.L. Pouqueville τὴν ἔναρξη τοῦ ἱστορικοῦ τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἐπιγραφῶν τῆς ἀρχαίας πόλεως τῆς Πέλλας, τὸ χαμένο κλέος τῆς ὁποίας οἰκτίρει κατὰ τὰ ἄλλα ὁ Γάλλος περιηγητὴς στὸ ἔργο του *Voyage de la Grèce*, ποὺ ἐκδόθηκε τὸ 1826[131].

---

130. Ἀπὸ τὶς ἐπιγραφὲς ποὺ κατὰ τεκμήριον προέρχονται ἀπὸ τὴν Πέλλα, ἀλλὰ ἔχουν γραφεῖ σὲ ὑλικὸ ἄλλο ἀπὸ λίθο, ὁπότε δὲν περιλαμβάνονται στὸ παρὸν σύνταγμα, ἂς σημειωθοῦν συνοπτικά –πέραν ὅσων ἔχουν ἤδη μνημονευθεῖ στὶς σημ. 15, 32, 33, 36, 40, 76, 104, 109, 124-125– οἱ ἑξῆς: σφράγισμα ὑστεροκλασσικῆς κεραμίδας ἀπὸ τὸ ἀνάκτορο μὲ ἐπιγραφὴ *Μονδιαίων* (*SEG* 43 [1993] 444)· σφραγίσματα ἑλληνιστικῶν κεραμίδων ἀπὸ τὸ ἀνάκτορο μὲ ἐπιγραφές: *βασιλικός· βασιλικά· βασιλικὸς Πέλ(λης)· δημο(σία)· βα(σιλέως) Ἀντι(γόνου)· βα(σιλέως) Φιλίππου· βασι(λέων) Φιλίππου, Ἀντιγόνου· Ἀλεξιμάχου· Ἀριστοκράτου· Ἀττάλου· Εὐάρχου· Εὐκρατίδου· Λυσιμάχου· Μεγαλοκλέους· Νικολάου· Παυσανίου· Σωσία· Σωσία Φι(---)· Φανίου* (*SEG* 39 [1989] 623· ἡ ἑρμηνεία τοῦ βασιλικοῦ μονογράμματος [ΒΑ] ποὺ συνοδεύει κατὰ κανόνα τὰ σφραγίσματα μὲ τὰ ὀνόματα τῶν κατασκευαστῶν παραμένει ἀνοικτή)· σφραγίσματα ἑλληνιστικῶν σωλήνων ἀπὸ τὸ ἀνάκτορο μὲ ἐπιγραφὲς *βασιλικός· Πέλλης· δημοσ(ία)* (*SEG* 24 [1969] 557)· σφράγισμα σὲ πήλινο πίθο μὲ τὴν ἐπιγραφὴ *Νικο[λάου]* (*ΑΔ* 29 [1973-74] *Χρον*. [1980] 714)· χάλκινα ἐνεπίγραφα σταθμία (*SEG* 51 [2001] 857· *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 99)· βλήματα μὲ ἐπιγραφὲς *Φι(λίππου)* καὶ *Πολυαράτου* (*SEG* 47 [1997] 930 καὶ 931)· χρυσὰ ταφικὰ ἐλάσματα μὲ ἐπιγραφὲς *Φιλοξένα* (*SEG* 42 [1992] 619α) καὶ *Ἡγησίσκα* (*SEG* 45 [1995] 783· πρβλ. καὶ γιὰ τὶς δύο τὶς φωτογραφίες στὸ *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 185)· κάνθαροι 4ου καὶ 3ου αἰ. π.Χ. μὲ ἐπιγραφὲς *Διὸς Φιλίου* καὶ *Διονύσου* (*SEG* 55 [2005] 705 καὶ 45 [1995] 781)· πήλινο δισκάριο 4ου αἰ. π.Χ. μὲ ἐπιγραφὴ ἰδιοκτησίας *Ἀθήνη Λυσιμαχίδου* (*SEG* 24 [1969] 555)· μελαμβαφὲς πινάκιο 4ου αἰ. π.Χ. μὲ ἐπιγραφὴ *δώριμα* (;) (*SEG* 46 [1996] 778)· πινάκιο ἑλληνιστικῶν χρόνων μὲ ἐπιγραφὴ ἰδιοκτησίας *Ἀρχ[---]* (*SEG* 51 [2001] 905)· πήλινο λυχνάρι ἑλληνιστικῶν χρόνων μὲ ἐπιγραφὴ ἰδιοκτησίας *Ἀσκληπιάδου* (*SEG* 48 [1998] 821)· ἀνάγλυφος σκύφος μὲ ἐπιγραφὴ ἰδιοκτησίας *Ἀπολλωνίου* (*SEG* 48 [1998] 830)· σκύφος μὲ ἐπιγραφὴ ἰδιοκτησίας τοῦ Πολυκράτους ἀπὸ τὴν Λάρισα (Ἰ. Μ. Ἀκαμάτη, «Ἀγορὰ Πέλλας 1997», *ΑΕΜΘ* 11 (1997 [1999]) 209· κοσμήματα μὲ ἐπιγραφὲς *Πόντιος Λύκος* (*SEG* 59 [2009] 687), *Εἷς Ζεὺς Σέραπις* (*SEG* 59 [2009] 688), *Χρήστης* (*Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 297) καὶ αἰγυπτιακοῦ κειμένου σὲ ἑλληνικὸ ἀλφάβητο (Π. Χρυσοστόμου, «Σωστικὴ ἀνασκαφὴ στὸ δυτικὸ νεκροταφεῖο τῆς Πέλλας κατὰ τὸ 2006: οἱ ἑλληνιστικοὶ τάφοι», *ΑΕΜΘ* 20 [2006 (2008)] 664)· ἀγγεῖα μὲ ἀλφαβητάρια (*Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 99), χαράγματα μετρήσεων (Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη – Ν. Ἀκαμάτη, «Ἀνιχνεύοντας τὴν Πέλλα τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.», *ΑΕΜΘ* 23 [2009 (2013)] 211, εἰκ. 10), μεμονωμένων γραμμάτων (Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη – Ἀκαμάτη, *Ἀνατολικὸ νεκροταφεῖο* 138, ἀρ. 557-558)· ἀμφορέας μὲ ἑλληνιστικὸ χάραγμα *λευκο[---]* (*SEG* 58 [2008] 625). Ἀπὸ τὴν Ἀγροσυκιὰ προέρχονται πήλινα λυχνάρια μὲ ἐπιγραφὲς *Ὑψίστου* καὶ *Ἀκερέου* (*SEG* 46 [1996] 785) καὶ ἀπὸ τὸ Ἀρχοντικὸ πήλινο λυχνάρι 4ου αἰ. π.Χ. μὲ ἐπιγραφὴ ἰδιοκτησίας *Μιννοῦς* (*SEG* 47 [1997] 932), σκυφίδιο μὲ ἐπιγραφὴ ἰδιοκτησίας *Ἀττάλ[ου] Χ* (*SEG* 47 [1997] 929), ἀγγεῖα μὲ θραύσματα ἐπιγραφῶν ἢ μεμονωμένα χαράγματα (*SEG* 49 [1997] 679), ἐνεπίγραφο χάλκινο δακτυλίδι (Ἀναστασίας Χρυσοστόμου καὶ Π. Χρυσοστόμου, «Ἀνασκαφὴ στὴν δυτικὴ νεκρόπολη τοὺ Ἀρχοντικοῦ Πέλλας κατὰ τὸ 2001», *ΑΕΜΘ* 15 [2001 (2003)] 486), πήλινος ἀμφορέας μὲ ἐπιγραφὴ *μετρ[ηταὶ] δ[έκα]* (*SEG* 45 [1995] 787) καὶ κυρίως ἀττικὸς κάνθαρος τέλους 6ου - ἀρχῶν 5ου αἰ. π.Χ. μὲ ἐπιγραφὴ *δόλος ho καλιός* (Π. Χρυσοστόμου, «ΔΟΛΟΣ ΗΟ ΚΑΛΙΟΣ – ΚΑΛΙΟΣ ΕΜΙ ΤΗΣ ΔΟΛΙΟ. Δύο ἐνεπίγραφοι κάνθαροι τῶν ὑστεροαρχαϊκῶν χρόνων ἀπὸ τὴν Μακεδονία» στὸ *Κερμάτια Φιλίας* Β΄ 417-25· πρβλ. *BullEpigr* 2011, 412). Εἰδικὲς κατηγορίες ἐπιγραφῶν (ποὺ δὲν συμπεριλαμβάνονται στὰ εὑρετήρια τοῦ παρόντος τόμου, σὲ ἀντίθεση μὲ τὶς προαναφερθεῖσες) ἀποτελοῦν: α) οἱ ἐνσφράγιστες λαβὲς ἀμφορέων τῆς ὁμάδος τοῦ Παρμενίσκου, συχνότατα εὑρήματα τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Πέλλας μαζὶ μὲ τὶς ἐνσφράγιστες λαβὲς ἀμφορέων Ρόδου, Θάσου ἢ καὶ ἄλλων πόλεων (βλ. π.χ. *SEG* 49 [1999] 763: *Πυδναίων*), τὶς ὁποῖες ἡ ἔρευνα ἀπέδιδε στὸ παρελθὸν σὲ τοπικὰ ἐργαστήρια, ἀλλὰ πλέον στὴν Μένδη (Y. Garlan, «Ἡ προέλευση τῆς 'ὁμάδας Παρμενίσκου' ἀπὸ τὴ Μένδη», *ΑΕΜΘ* 18 [2004 (2006)] 141-48)· β) μυθολογικὲς ἐπιγραφὲς σὲ ἀνάγλυφους σκύφους ἢ σὲ μῆτρες γιὰ τὴν παραγωγή τους, κατὰ τεκμήριο τοπικῶν ἐργαστηρίων (βλ. π.χ. *SEG* 46 [1996] 783 καὶ 49 [1999] 761· *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 84-95· Μ. Τιβερίου, «Νέο ὄστρακο μνηστηροφονίας ἀπὸ τὴν Πέλλα», στὸ *Ἔγραφσεν καὶ ἐποίησεν* 455-57).

131. Pouqueville, *Voyage* 111-17· ἡ ἀναφορὰ στὴν στήλη τοῦ Διονυσίου (ἀρ. **481**) στὴν σελ. 115.

Ὁ Esprit-Marie Cousinéry μεταξὺ ἄλλων ἐπισκέφθηκε καὶ τὴν Πέλλα[132]. Μὲ τὴν δημοσίευση τὸ 1831 στὸ ἔργο του *Voyage dans la Macédoine*, ὑπὸ μορφὴν σχεδίων, δύο ἐπιγραφῶν ποὺ εἶδε ἐντοιχισμένες σὲ δημόσια οἰκοδομήματα τοῦ χωριοῦ παρέχει τὴν πρώτη σχεδιαστικὴ ἀναπαράσταση ἐνεπίγραφων μνημείων τῆς πόλεως, διασώζοντας παράλληλα μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο τὴν γνώση ἑνὸς ἐνεπίγραφου ἀναγλύφου, τὸ ὁποῖο κανεὶς ἄλλος δὲν μπόρεσε νὰ ἐντοπίσει μετὰ τὸν ἴδιον.[133] Στὴν περίπτωση τοῦ δεύτερου μνημείου, τῆς στήλης τοῦ Διονυσίου τοῦ Μεγακλέους, ἡ ὁποία σώζεται μέχρι καὶ σήμερα, ὥστε νὰ ἐπιτρέπει παρόμοια ἐκτίμηση, τὸ σχέδιο τοῦ Cousinéry εἶναι ἀρκετὰ ἐλεύθερο στὴν ἀπόδοση τῆς μορφῆς τόσο τῆς στήλης ὅσο καὶ τοῦ κειμένου, ἀποτελώντας περισσότερο καλλιτεχνικὴ ἑρμηνεία παρὰ πιστὴ ἀντιγραφή,[134] κάτι ποὺ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ ὑποτεθεῖ καὶ γιὰ τὸ χαμένο σήμερα ἀνάγλυφο.

Ἡ ἔκδοση τὸ 1843 τοῦ δεύτερου τόμου τοῦ *Corpus Inscriptionum Graecarum* τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου συμπεριέλαβε ἀπὸ τὴν Πέλλα μόνον τὴν προαναφερθεῖσα στήλη τοῦ Διονυσίου τοῦ Μεγακλέους καὶ μία ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὰ Γιαννιτσά, ἄγνωστη πρωτογενῶς μέχρι καὶ σήμερα ἀπὸ ἀλλοῦ, γνώση τῆς ὁποίας ὁ August Boeckh, ὅπως ὁ ἴδιος σημειώνει, εἶχε μέσῳ ἀπογράφου τοῦ Köhler[135].

Ἡ πρώτη μικρὴ πρωτογενὴς συλλογὴ καὶ ἔκδοση βάσει αὐτοψίας ἐπιγραφῶν ἀπὸ τὴν Πέλλα καὶ τὴν περιοχή της ὀφείλεται στὸν A. Delacoulonche, ὁ ὁποῖος στὸ «Ὑπόμνημά» του, ποὺ ἐκδόθηκε τὸ πρῶτον τὸ 1858,[136] συμπεριέλαβε, παρέχοντας ἀπόγραφα, δέκα ἐπιγραφὲς τὶς ὁποῖες εἶδε κατὰ τὴν περιοδεία του τὸ 1855, ἐντοιχισμένες ἢ κείμενες σὲ ἰδιωτικὰ καὶ δημόσια κτήρια καὶ χώρους τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Πέλλας, τῶν Γιαννιτσῶν καὶ τοῦ Ἀρχοντικοῦ (τότε Ἀγαλάρ)[137]. Σημειωτέον ὅτι τὰ ἴχνη τῶν περισσοτέρων ἐξ αὐτῶν ἀγνοοῦνται ἔκτοτε[138].

Στὴν «Ἔκθεσή» του[139], ὁ Δ. Πλαταρίδης, γραμματεὺς τοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου Βοδενῶν, περιλαμβάνει καὶ τέσσερες ἐπιγραφὲς ποὺ βρίσκονται στοὺς (Ἁγίους) Ἀποστόλους (Ἀλλὰχ Κλισά), ἀναγνωρισμένους ἤδη ὡς «χωρίον κείμενον ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας

132. Cousinéry, *Voyage* I 71, 91-92.

133. Ἐπιγρ. ἀρ. **559**.

134. Ἐπιγρ. ἀρ. **481**. Πρβλ. Διαμαντούρου, *Πέλλα* I 142, σημ. 1.

135. Ἀρ. **574**. Τὶς δύο ἐπιγραφὲς αὐτὲς περιλαμβάνει καὶ ὁ Le Bas (Le Bas – Waddington, *Voyage* II 317, ἀρ. 1353 καὶ 1354), προσθέτοντας καὶ τὴν ἐπιγραφὴ τῆς Ἐρεννίας Συρίσκας (*IG* X 2, 1, 901) ὡς προερχόμενη ἀπὸ τὴν Πέλλα. Ἂς σημειωθεῖ ἐδῶ ὅτι στὸ παρὸν σύνταγμα ἔχουν συμπεριληφθεῖ στὶς ἐπιγραφὲς τῆς Πέλλας οἱ ἐπιγραφὲς ποὺ ἐντοπίσθηκαν ἀπὸ περιηγητὲς στὰ Γιαννιτσὰ ἢ ἔχουν ἀναφερόμενο τόπο προελεύσεως τὴν πόλη, βάσει τῆς παραδοχῆς ὅτι πιθανώτερος τόπος ἀρχικῆς προελεύσεως εἶναι ἡ ἀρχαία μακεδονικὴ πρωτεύουσα (ἀρ. **574-578**), παρ' ὅτι, ἀπὸ πλευρᾶς ἀρχαίας γεωγραφίας, ἡ πόλη τῶν Γιαννιτσῶν ἐντάσσεται μᾶλλον στὴν χώρα τῆς ἀρχαίας Τύρισσας (βλ. σχετικὰ στὴν Εἰσαγωγὴ τῆς Τύρισσας).

136. Γιὰ τὸ ἔργο τοῦ A. Delacoulonche ὡς πρὸς τὴν μακεδονικὴ ἐπιγραφικὴ καὶ τὶς διαδοχικὲς ἐκδόσεις τοῦ «Ὑπομνήματός» του, βλ. *EKM* Α΄ 53-54.

137. Ἐπιγρ. ἀρ. **461**, **496**, **510**, **519**, **522**, **539**, **540**, **572**, **575**, **578**. Περιλαμβάνει ἐπίσης καὶ τὴν ἀρ. **559**, τὴν ὁποία παραλαμβάνει καὶ σχολιάζει βάσει τοῦ σχεδίου τοῦ Cousinéry (βλ. ἀνωτέρω), καθὼς ὁ ναὸς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, στὸν ὁποῖον ἦταν ἐντοιχισμένο τὸ ἀνάγλυφο, εἶχε ἐν τῷ μεταξὺ ἀνοικοδομηθεῖ καὶ τὸ ἴδιο τὸ ἀνάγλυφο «χαθεῖ πρὸ πολλοῦ» (Delacoulonche, «Berceau» 144).

138. Μόνον ἡ ἀρ. **575** καταγράφεται ἀργότερα ἀνεξαρτήτως καὶ στὴν *Ἔκθεσι* τοῦ Πλαταρίδη (βλ. κατωτέρω, σημ. 142).

139. Πλαταρίδη, *Ἔκθεσις*· βλ. σχετικὰ στὴν Εἰσαγωγὴ τῆς Ἔδεσσας.

Πέλλης»[140], καὶ τὰ Γιαννιτσά (Γενιτσᾶ)[141]. Ἡ ἀναφορὰ στὶς ἐπιγραφὲς εἶναι ἐξαιρετικὰ συνοπτική, παρέχοντας μόνον τὸν τόπο ὅπου ἐπισημάνθηκαν ἀπὸ τὸν συντάκτη τῆς «Ἐκθέσεως», καὶ ἀξιόπιστη, κατόπιν αὐτοψίας, μεγαλογράμματη μεταγραφή, χωρὶς βιβλιογραφικὴ ἔρευνα ἀφοῦ, ἄλλωστε, ὁ ρητὰ δηλωμένος χαρακτήρας τοῦ κειμένου ἦταν ἄλλος. Ἀποτελεῖ, ὁπωσδήποτε, τὴν πρώτη ἀνεξάρτητη καταγραφὴ ἐπιγραφῶν ἀπὸ τὴν πόλη καὶ τὴν περιοχή της ἀπὸ πλευρᾶς τῶν Ἑλλήνων λογίων τοῦ 19ου αἰῶνος, καθὼς καὶ τὸ κείμενο ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀντλεῖ, μεταξὺ ἄλλων, τὰ κείμενα τῶν τριῶν ἐπιγραφῶν ποὺ λημματογραφεῖ ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους καὶ τὰ Γιαννιτσὰ ὁ L. Duchesne στὴν ἔκδοση τοῦ 1876[142].

Διαρκοῦντος τοῦ 19ου αἰῶνος, ἐκδόθηκαν καὶ δύο ἐπιγραφὲς ποὺ ἀγοράσθηκαν –καὶ οἱ δύο στὴν Θεσσαλονίκη– ἀπὸ Ἄγγλους καὶ Γάλλους ἀξιωματούχους, γιὰ νὰ ἀποτελέσουν τελικῶς τμῆμα τῶν συλλογῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου καὶ τοῦ Μουσείου τοῦ Λούβρου ἀντιστοίχως. Στὴν μὲν πρώτη περίπτωση, ὁ C. T. Newton, ποὺ ὑπηρέτησε ὡς ὑποπρόξενος στὴν Μυτιλήνη ἀπὸ τὸ 1852 ἕως τὸ 1859[143], συμπεριέλαβε τὴν ἐπιτύμβια στήλη τῆς Φιλοπάτρας, τὴν ὁποίαν ἀγόρασε ὁ ἴδιος στὴν Θεσσαλονίκη τὸ 1854, στὸν δεύτερο τόμο τῆς σειρᾶς δημοσιεύσεως τῆς συλλογῆς τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου, ποὺ ἐκδόθηκε τὸ 1883, ἐνόσῳ ὁ Newton εἶχε ἀκόμη τὴν ἰδιότητα τοῦ Ἐπιμελητοῦ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Ρωμαϊκῶν Ἀρχαιοτήτων τοῦ Μουσείου καὶ τοῦ γενικοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς ὡς ἄνω σειρᾶς[144]. Στὴν δεύτερη περίπτωση, αὐτὴν τοῦ ἐπιτύμβιου ἐπιγράμματος τοῦ Νουμηνίου, τὸ ἄρθρο τοῦ E. Miller, ὁ ὁποῖος ἀποφασίζει νὰ τὸ δημοσιεύσει βάσει ἀπογράφου, χωρὶς νὰ περιμένει τὴν τελικὴ ἄφιξη τῆς στήλης στὸ Μουσεῖο τοῦ Λούβρου, ὥστε νὰ ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ δεῖ ὁ ἴδιος τὸ μνημεῖο καὶ τὴν ἐπιγραφή – «comme la lecture que je propose me paraît certaine», ὅπως γράφει – σηματοδοτεῖ καὶ τὴν ἔναρξη τῆς ἐκδοτικῆς περιπέτειας τῆς ἐπιγραφῆς[145]: θὰ χρειασθεῖ νὰ περάσουν 90 χρόνια μέχρι τὴν πρώτη ἔκδοσή της βάσει τουλάχιστον φωτογραφίας της ἀπὸ τὸν Werner Peek[146].

Ὁ 19ος αἰώνας θὰ κλείσει γιὰ τὶς ἐπιγραφὲς τῆς Πέλλας, ὅπως καὶ γιὰ αὐτὲς πολλῶν ἄλλων μακεδονικῶν πόλεων, μὲ τὴν ἔκδοση τοῦ ἔργου τοῦ Μαργαρίτη Δήμιτσα[147]. Ἀντλώντας

---

140. Πλαταρίδη, *Ἔκθεσις* 24.

141. Ἐπιγρ. ἀρ. **463** (γνωστὴ πρωτογενῶς μόνον ἀπὸ τὸν Πλαταρίδη), **477** (πρώτη χρονολογικὰ ἔκδοση), **481** (ὡς «ἐν τῇ κρήνῃ τοῦ Μεσοχωρίου»), **575** (ἤδη γνωστὴ ἀπὸ τὸν Delacoulonche).

142. Duchesne – Bayet, *Mission* 70 μὲ τὴν σημ. 1, 102 μὲ τὴν σημ. 1, 108-109, ἀρ. 152-154 (ἐδῶ ἐπιγρ. ἀρ. **463**, **477**, **575**). Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ Duchesne ἀπὸ τὴν «Ἔκθεση» τοῦ Πλαταρίδη ἀναδημοσιεύει, μὲ τὶς δέουσες κατὰ τὴν κρίση του διορθώσεις, μόνον ὅσες ἐπιγραφὲς δημοσιεύονταν ἐκεῖ γιὰ πρώτη φορὰ καὶ ὅτι παραλείπει τὴν στήλη τοῦ Διονυσίου τοῦ Μεγακλέους (ἐδῶ ἀρ. **481**), ἐνῷ περιλαμβάνει τὸ ἐπιτύμβιο τῆς Γάλλας (ἐδῶ ἀρ. **575**), ἀγνοώντας προφανῶς τὴν προηγούμενη ἔκδοσή της ἀπὸ τὸν Delacoulonche. Τὴν στήλη τοῦ Διονυσίου τοῦ Μεγακλέους (ἀρ. **481**) μελέτησε περὶ τὸ 1888, συνοδείᾳ τοῦ Μ. Χρυσοχόου, καὶ ὁ Δανὸς ἀρχαιολόγος K. F. Kinch, ἴσως μετὰ ἀπὸ ὑπόδειξη τοῦ Πλαταρίδη μὲ τὸν ὁποῖον διατηροῦσε ἀλληλογραφία (βλ. σχετικὰ Juhel – Νίγδελη, *Ἕνας Δανός* 32-38).

143. C. T. Newton, στὸ *Collection* I, Preface.

144. C. T. Newton, στὸ *Collection* II 172 (ἐδῶ ἐπιγρ. ἀρ. **529**).

145. E. Miller, «Sur une inscription grecque en vers découverte à Salonique», *RA* 12 (1865) 66-68 (ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν σελ. 66)· ἐδῶ ἐπιγρ. ἀρ. **543**.

146. Peek, *GVI* I 1709.

147. Δήμιτσα, *Μακεδονία*.

κυρίως ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους περιηγητές[148], καθὼς καὶ ἀπὸ σύγχρονά του ἐπιγραφικὰ συντάγματα[149], ὁ Δήμιτσας ἐντάσσει καὶ παραθέτει τὶς ἐπιγραφὲς τῆς Πέλλας μαζὶ μὲ αὐτὲς τῆς Βοττιαίας. Ἀκολουθώντας τὴν ἄποψη τοῦ Delacoulonche, ὅτι, δηλαδή, σὲ μία ἀρκετὰ μεγάλη ἀκτῖνα, σὲ χωριὰ πέριξ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων εἶχαν μεταφερθεῖ ἀρχαιότητες καὶ ἐνεπίγραφοι λίθοι ποὺ προέρχονταν ἀπὸ τὴν ἀρχαία Πέλλα[150], προτάσσει τὰ ἐπιγραφικὰ εὑρήματα ἀπὸ τὰ Γιαννιτσά, τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους, τὸ Ράμελυ (Ραχώνα), τὴν Κορυφή, τὴν Νέα Πέλλα, τὸ Πέτροβο (Ἅγιος Πέτρος Κιλκίς) καὶ τὰ Ἄνω καὶ Κάτω Κωφάλοβο (Κουφάλια Θεσσαλονίκης) –παρακολουθώντας, χωρὶς αὐστηρότητα, τὴν σειρὰ διαδοχῆς τους στὰ συγγράμματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὶς ἀντλεῖ. Ἀκολούθως, θέτει μία χριστιανικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὰ Γιαννιτσά, δύο ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὸ Μεσὶρ Μπαμπά (Νέα Χαλκηδόνα Θεσσαλονίκης) καὶ τὸ Παλαιόκαστρο (Ἀραβησσοῦ) –τὰ ὁποῖα ταυτίζει μὲ τὶς ἀρχαῖες Ἴχνες (ἐσφαλμένα) καὶ τὴν Κύρρο (ὀρθά) ἀντιστοίχως–, δύο ἐπιγραφὲς ποὺ βρέθηκαν στὴν Ἀθήνα, ὅπου μνημονεύονται ἐθνικὰ πόλεων τῆς Βοττίας (Πέλλας καὶ Ἰχνῶν), καὶ, τέλος, δύο λατινικὲς ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὸ Κωφάλοβο καὶ τὸ Ἀγαλάρι (Ἀρχοντικό)[151].

Κατὰ τὸ πρῶτο ἥμισυ τοῦ 20ου αἰῶνος βρισκόμαστε ἀκόμη στὴν ἐποχὴ πρὸ τῆς ἐνάρξεως συστηματικῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν στὴν πόλη τῆς Πέλλας[152]. Ὁ ἐπιγραφικὸς ἀμητὸς εἶναι μάλλον πενιχρός –οἱ ἐπιγραφὲς τῆς πόλεως ποὺ εἶδαν μὲ τὸν ἕναν ἢ τὸν ἄλλον τρόπο τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος κατὰ τὸ χρονικὸ διάστημα 1900-1950 συμποσοῦνται σὲ ἕνδεκα–, περιλαμβάνει κατὰ βάσιν ἐπιγραφὲς ποὺ ἐντοπίζονται ἐντοιχισμένες, ἐπαναχρησιμοποιημένες ἢ ἐναποτεθειμένες σὲ ἰδιωτικὲς οἰκίες ἢ καὶ δημόσια οἰκοδομήματα τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἢ ἀκόμη καὶ ἐπιγραφὲς ποὺ ἔχουν ἤδη μεταφερθεῖ στὸ Μουσεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, σὲ χρόνους κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ Μακεδονία ἀνῆκε ἀκόμη στὰ ὀθωμανικὰ ἐδάφη. Ἡ δὲ φύση τῶν ἐργασιῶν στὶς ὁποῖες συμπεριλαμβάνονται πελλαῖες ἐπιγραφές, ἄρα καὶ ὁ βαθμὸς ἀκρίβειας

148. Ὅσον ἀφορᾶ τὶς ἐπιγραφὲς τῆς Πέλλας: Cousinéry, Duchesne (ἀγνοώντας, ὅμως, τὸν Πλαταρίδη καὶ τὴν ἀναφορὰ τοῦ ἴδιου τοῦ Duchesne στὴν *Ἔκθεσι* τοῦ Πλαταρίδη ὡς πρωτογενῆ πηγὴ γιὰ κάποιες ἀπὸ τὶς ἐπιγραφὲς ποὺ ἐξέδωσε· βλ. ἀνωτέρω σημ. 142) καί, κατὰ βάσιν, τὸν Delacoulonche.

149. Συγκεκριμένα, τῶν Boeckh (*CIG*), Mommsen (*CIL* III), Κουμανούδη (*Ἐπιγραφαί*), Newton (*Collection*), Kaibel (*EG*). Γιὰ τὸ ἔργο καὶ τὴν μέθοδο τοῦ Δήμιτσα, βλ. συνοπτικὰ *EKM* Α΄ σελ. 54-55. Χαρακτηριστικὴ περίπτωση τοῦ τρόπου περιγραφῆς τῶν μνημείων ἀπὸ τὸν Δήμιτσα ἀποτελεῖ ἡ γνωστὴ στήλη τοῦ Διονυσίου τοῦ Μεγακλέους (βλ. Δήμιτσα, *Μακεδονία* 101-102 καὶ παρένθετος πίνακας μεταξὺ τῶν σελ. 102-103), τὴν ὁποία χαρακτηρίζει «βωμό», βασιζόμενος στὰ σχέδια τῆς ἐκδόσεως τοῦ Cousinéry. Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι στὸ λῆμμα ποὺ ἀποδίδει στὴν ἐπιγραφὴ αὐτήν (σελ. 106, ἀρ. 129 [2]) ὁ Δήμιτσας δὲν παραπέμπει οὔτε στὸν «δικό του» πίνακα ἀλλὰ οὔτε καὶ σ' αὐτὸν τοῦ Cousinéry, σχολιάζοντας ἐπὶ πλέον: «ἐξέδωκε δὲ καὶ ὁ Cousinéry (t. I. p. 99), ἔνθα ὅμως οὐδεμία ἐπιγραφὴ ὑπάρχει· οὐδεμίαν δὲ καὶ ἐξ ὅλης τῆς Βοττιαίας ἀνέγραψεν ὁ Cousinéry κατὰ τὸ ὑπ' ὄψιν μου βιβλίον αὐτοῦ», ἀντλώντας προφανῶς τὴν ἀναφορὰ στὸ κείμενο του Cousinéry ἀπὸ τὸν Boeckh. Πρβλ. καὶ τὸ λῆμμα του στὴν σελ. 108, ἀρ. 138 (11) (ἐδῶ ἐπιγρ. ἀρ. **559**), ὅπου παρομοίως ἀγνοεῖ τὸν Cousinéry.

150. Δήμιτσα, *Μακεδονία* 103-104.

151. Δήμιτσα, *Μακεδονία* 105-114, ἀρ. 128 (1) – 154 (27), ὅπου ὁ ἀριθμὸς σὲ παρένθεση δηλώνει τὴν ἀρίθμηση τῆς ἐπιγραφῆς ἐντὸς τοῦ ὑποσυνόλου τῆς Πέλλας - Βοττιαίας. Ἀπὸ αὐτές, ἐδῶ λημματογραφοῦνται ὑπὸ τὴν Πέλλα οἱ ἑξῆς: ἐπιγρ. ἀρ. **461**, **463**, **477**, **481**, **496**, **522**, **510**, **519**, **539**, **540**, **559**, **572**, **574**, **575**, **578**. Οἱ ὑπόλοιπες ἐμπίπτουν στὸ ἐπιγραφικὸ ὑλικὸ τῆς Βέροιας (Κορυφή), τῆς Εὐρωποῦ (Ἅγιος Πέτρος), τῶν Ἰχνῶν (Ραχώνα, Κουφάλια), τῆς Ἀλλάντης (Νέα Χαλκηδών) καὶ τῆς Κύρρου (Παλαιόκαστρο). Τὶς ἐπιτύμβιες ἐπιγραφὲς τῆς Φιλοπάτρας καὶ τοῦ Νουμηνίου (ἐδῶ ἐπιγρ. ἀρ. **529** καὶ **543**, ἀντιστοίχως) ὁ Δήμιτσας τὶς ἐντάσσει στὶς ἐπιγραφὲς τῆς Θεσσαλονίκης.

152. Γιὰ τὶς δύο πρῶτες ἀνασκαφικὲς ἀπόπειρες, ποὺ ἔμειναν χωρὶς ἄμεση συνέχεια, κατὰ τὰ ἔτη 1914 καὶ 1915, ἐκ μέρους τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ τοῦ Ἐφόρου Ἀρχαιοτήτων Μακεδονίας Γ. Π. Οἰκονόμου, βλ. Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 2-3.

καὶ ἀναλυτικότητος τῶν παρεχόμενων πληροφοριῶν, διαφέρει, καθὼς πρόκειται τόσο γιὰ κείμενα ποὺ ἐμπίπτουν ἀκόμη στὴν παράδοση τοῦ περιηγητισμοῦ καὶ τῆς ἐρασιτεχνικῆς ἐπιγραφικῆς, ὅπως αὐτὰ ποὺ μᾶς παρέχουν ὁ Adolf Struck[153] καὶ ὁ Γεώργιος Χατζηκυριακός, ὅσο καὶ ἀκραιφνῶς ἐπιγραφικές, ἐπιστημονικὲς δημοσιεύσεις, ὅπως αὐτὲς τοῦ Charles F. Edson.

Σὲ ἄρθρο του ποὺ δημοσιεύθηκε τὸ 1902 στὶς *Atthenische Mitteilungen*[154], ὁ Struck περιλαμβάνει, μεταξὺ ἄλλων μακεδονικῶν ἐπιγραφῶν, τὸ ἐπιτύμβιο ἐπίγραμμα τοῦ γιοῦ τοῦ Μενεδήμου (ἀρ. **545**), τὸ ὁποῖο ὁ ἴδιος εἶδε στοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους. Τριάντα χρόνια ἀργότερα ὁ λίθος θὰ μεταφερθεῖ στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Θεσσαλονίκης, ὅπου καὶ θὰ ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ τὸν μελετήσει διεξοδικὰ ὁ Edson, ἀναγνωρίζοντας ὀρθῶς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Struck, τὸ εἶδος τοῦ μνημείου καὶ συμπληρώνοντας τὴν ἀνάγνωση τοῦ κειμένου.

Κατὰ τὴν ἐπίσκεψή του στοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους, ὁ Γεώργιος Χατζηκυριακὸς βλέπει καὶ καταγράφει τρεῖς ἐπιτύμβιες ἐπιγραφὲς τῆς πόλεως, οἱ ὁποῖες, τὸν καιρὸ τῆς ἐπισκέψεώς του βρίσκονται ἀκόμη ἐντοιχισμένες σὲ κτήρια τοῦ χωριοῦ (ἐπιγρ. ἀρ. **468**, **481**, **493**). Στὴν ἔκδοση ποὺ ἀκολούθησε, τὸ 1906, ὅπου καὶ ἐκθέτει τὰ εὑρήματα τῶν περιοδειῶν του «ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν», παραθέτει τὰ κείμενα σὲ μεγαλογράμματη μεταγραφή, ὄχι χωρὶς λάθη (ἐπιγρ. ἀρ. **481**, **493**), καὶ χωρὶς ἀναφορὰ σὲ δημοσιεύσεις ποὺ εἶχαν προηγηθεῖ στὴν περίπτωση τῆς στήλης τοῦ Διονυσίου τοῦ Μεγακλέους (ἐπιγρ. ἀρ. **481**)[155].

Στὸν τρίτο καὶ τελευταῖο τόμο τοῦ Καταλόγου των ἑλληνικῶν, ρωμαϊκῶν καὶ βυζαντινῶν γλυπτῶν τῶν Αὐτοκρατορικῶν Μουσείων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ποὺ ἐκδόθηκε τὸ 1914, ὁ Gustave Mendel συμπεριλαμβάνει καὶ δύο ἐνεπίγραφα ἐπιτύμβια ἀνάγλυφα, γιὰ τὰ ὁποῖα σημειώνει ὅτι εἰσήχθησαν στὸ Μουσεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν Ἀπρίλιο καὶ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1895, μὲ προέλευση τὰ Γιαννιτσά, ποὺ ἀνῆκαν τότε στὸ βιλαέτι τῆς Θεσσαλονίκης[156]. Ὁ Mendel παρέχει σύντομη περιγραφὴ τῶν τεχνικῶν χαρακτηριστικῶν τῶν ἀναγλύφων, περιγραφὴ τῆς παραστάσεως καὶ μικρογράμματη μεταγραφὴ τῆς ἐπιγραφῆς, τὰ δὲ λήμματα τοῦ καταλόγου εἰκονογραφοῦνται μὲ τὰ ἀκριβῆ, λεπτομερῆ καὶ ἀξιόπιστα σχέδια τῶν μνημείων ἀπὸ τὸν Georges Payraud[157], τὰ ὁποῖα, καίτοι μικροῦ σχετικὰ μεγέθους, ὡς πρὸς τὰ κείμενα τῶν ἐπιγραφῶν ἐπέχουν θέση ἀπογράφου καὶ ἀναπληρώνουν τὸν ἐλλείποντα ἀναλυτικὸ κριτικὸ ὑπομνηματισμό.

Δύο ἀπὸ τὶς ἐπιγραφὲς ποὺ βρίσκονται στὸν Χατζηκυριακό, καὶ ἀγνοώντας τον, συμπεριέλαβε, μαζὶ μὲ μία ἀκόμη ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Πέλλα, τὸ 1923 ὁ André Plassart σὲ ἄρθρο του στὸ *Bulletin de Correspondance Hellenique*, ὅπου δημοσίευε ἐπιγραφὲς ποὺ ὁ ἴδιος καὶ ὁ Gustave

153. Γιὰ τὸ ἐπιγραφικὸ «πάρεργο» τοῦ A. Struck καὶ τὴν συμβολή του στὴν μακεδονικὴ ἐπιγραφική, πρβλ. *EKM* Α΄ σελ. 56.

154. A. Struck, «Inschriften aus Makedonien», *AM* 27 (1902) 305-20.

155. Χατζηκυριακοῦ, *Σκέψεις* 17-18.

156. Mendel, *Catalogue* III ἀρ. 958-959· ἐδῶ ἐπιγρ. ἀρ. **576**-**577**. Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι ὁ συγγραφέας προλογίζει τὸν τόμο μὲ τὴν διαπίστωση πὼς «Comparé aux précédents, ce volume leur est inférieur par la beauté des monuments, malgré quelques pièces de premier ordre décrites dans l'*appendice*», ἐνῷ λίγο πιὸ κάτω σημειώνει ὅτι «Il ne faut pas une longue expérience pour distinguer la 'barbarie' d'un relief phrygien de celle d'un relief thrace ou macédonien (...)» (σελ. IX-X).

157. Mendel, *Catalogue* III σελ. XI.

Blum εἶχαν μελετήσει κατὰ τὴν περιοδεία τους σὲ θέσεις τῆς Πιερίας καὶ τῆς Ἡμαθίας[158]. Ὅπως ὁ ἴδιος ὁ A. Plassart σημειώνει στὴν εἰσαγωγὴ τοῦ ἄρθρου, ἡ περιοδεία τους πραγματοποιήθηκε κατὰ τὴν ἄνοιξη τοῦ 1914, τὶς παραμονές, δηλαδή, τοῦ Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, σὲ πεδίο μάχης τοῦ ὁποίου, παρὰ τὸν γαλλικὸ ποταμὸ Somme, ἔμελλε νὰ βρεῖ τὸν θάνατο ὁ Blum λίγους μῆνες ἀργότερα.

Μετὰ τοὺς Γάλλους πρωτοπόρους τῆς μακεδονικῆς ἐπιγραφικῆς, εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ Charles F. Edson καὶ τοῦ J. M. R. Cormack ποὺ κατὰ τὴν δεκαετία τοῦ 1930 θὰ σημάνει γιὰ τὴν Μακεδονία κατὰ τρόπον ἀποφασιστικὸ τὴν ἐποχὴ τῆς συστηματικῆς, ἐπιστημονικῆς καταγραφῆς, συλλογῆς καὶ μελέτης τῶν ἐπιγραφῶν της, ἰδιαίτερα καθὼς ἀπὸ τὸ 1936 ὁ Edson, σὲ συνεργασία μὲ τὸν Cormack, ἀναλαμβάνει τὴν ἔκδοση τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς τότε Πρωσσικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν[159], ἐργασία ἀπὸ τὴν ὁποία, ἂν ὄχι πρωτίστως ἔστω δευτερευόντως, ὠφελήθηκαν καὶ κάποιες ἀπὸ τὶς ἐπιγραφὲς τῆς δεύτερης πρωτεύουσας τοῦ μακεδονικοῦ βασιλείου[160].

Γιὰ τὴν ἐπιγραφικὴ τῆς Πέλλας τὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ 20ου αἰῶνος ἐγκαινιάζεται μὲ τὴν ἔκδοση ἀπὸ τοὺς Rudolf Herzog καὶ Günther Klaffenbach τῶν ψηφισμάτων ἀναγνωρίσεως τῆς ἀσυλίας τοῦ Ἀσκληπιείου τῆς Κῶ, στὰ ὁποῖα περιλαμβάνεται, μαζὶ μὲ αὐτὰ τριῶν ἀκόμη μακεδονικῶν πόλεων (Ἀμφιπόλεως, Κασσάνδρειας, καθὼς καὶ τῶν Φιλίππων), καὶ τὸ ἀντίστοιχο ψήφισμα τῆς Πέλλας, χρονολογούμενο ἐπὶ βασιλείας τοῦ Ἀντιγόνου Γονατᾶ, τὸ ὁποῖο μέχρι καὶ σήμερα ἀποτελεῖ τὸ μοναδικὸ βέβαιο ψήφισμα τῆς πόλεως τῶν Πελλαίων ποὺ ἔχει διασωθεῖ[161].

Τὸ 1953 ἐπισκέπτεται γιὰ πρώτη φορὰ τὴν Πέλλα ὡς ἐπιμελητὴς ἀρχαιοτήτων ὁ Φώτιος Πέτσας, ὁ ὁποῖος σὲ ἄρθρο ποὺ θὰ δημοσιευθεῖ δέκα χρόνια ἀργότερα, τὸ 1963, ἐκδίδει σειρὰ ἐπιγραφῶν[162], οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦν κυρίως ἐκτὸς ἀνασκαφῶν εὑρήματα καὶ προέρχονται ἀπὸ

158. A. Plassart, «Inscriptions de Piérie, d'Émathie et de Bottiée», *BCH* 47 (1923) 185-86 (ἐδῶ ἐπιγρ. ἀρ. **468**, **493** καὶ **552** –καὶ οἱ τρεῖς σήμερα χαμένες πλέον).

159. Ἀναλυτικώτερα: *EKM* Α΄ 59-63, 65-66.

160. Στὴν ἴδια τὴν Παλαιὰ Πέλλα ὁ Edson ἐντόπισε τὸ 1936 καὶ τὸ 1938 μόνον τρεῖς ἐπιγραφές: μία ποὺ δημοσίευσε λίγα χρόνια ἀργότερα (Ch. Edson, «Macedonica», *HSCP* 51 [1940] 125-26 καὶ εἰκ. 1-2, ἐδῶ ἐπιγρ. ἀρ. **442**), τὴν γνωστή ἤδη ἀπὸ τὸν Πλαταρίδη στήλη τῆς Δημοκράτειας (ἀρ. **477**), τὴν ὁποία οἱ Edson καὶ Cormack δὲν ἐδημοσίευσαν ποτέ, καθὼς καὶ τὴν γνωστὴ ἤδη ἀπὸ τὸν Pouqueville στήλη του Διονυσίου τοῦ Μεγακλέους, ποὺ συμπεριέλαβε ὡς ἀκροτελεύτια ἐπιγραφὴ σὲ ἄρθρο του ἀφιερωμένο στὶς ἐπιγραφὲς τῆς Βέροιας ὁ J. M. R. Cormack («Inscriptions from Beroea», *BSA* 41 [1940-1945] 105-114, σελ. 114, ἀρ. 26 [ἐδῶ ἀρ. **481**])· ὁ Cormack παρέχει γιὰ πρώτη φορὰ συμπληρωματικὲς τεχνικὲς πληροφορίες (μετρήσεις κλπ., βάσει τῆς ἐπιτόπιας ἔρευνας τοῦ Edson), συνεπὴς στὸ «νέο πνεῦμα» τῆς συστηματικῆς προσέγγισης ἔστω καὶ γνωστῶν ἐπιγραφικῶν εὑρημάτων, ἂν καὶ δὲν παραθέτει λεπτομερῆ περιγραφὴ τοῦ μνημείου οὔτε καὶ σχολιάζει τὸ ἐλεύθερο τῆς ἀποδόσεως τοῦ σχεδίου τοῦ Cousinéry. Στὴν Θεσσαλονίκη ὁ Edson μελέτησε τὸ ἐπίγραμμα τοῦ γιοῦ τοῦ Μενεδήμου ποὺ εἶχε δημοσιεύσει ὁ Struck (ἀρ. **545**· βλ. ἀνωτέρω), μία στήλη ποὺ προερχόταν ἀπὸ τὴν Ἀγροσυκιά καὶ τὴν ὁποία δημοσίευσε τὸ 1973 ὁ Cormack, ἀγνοώντας τὴν ἀρχική της προέλευση (J. M. R. Cormack, «Inscriptions from Pella, Edessa and Beroea», *APF* 22 [1973] 203-210, ἐδῶ ἀρ. **567**), καὶ μία ἐπιγραφὴ ποὺ δημοσίευσε ὁ Edson τὸ ἴδιο ἔτος στὸν τόμο τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Θεσσαλονίκης (*IG* X 2, 1, 676, ἐδῶ ἀρ. **500**), ὑποθέτοντας πὼς προερχόταν ἀπὸ τὴν Πέλλα –ὑπόθεση ποὺ ἀκολουθεῖται μὲ ἐπιφύλαξη καὶ ἐδῶ· στὸν ἴδιο τόμο ὁ Edson δημοσίευσε καὶ τὸ ἤδη γνωστὸ ἐπίγραμμα τοῦ Νουμηνίου (*IG* X 2, 1, 908, ἐδῶ ἀρ. **543**), ποὺ εὑρισκόταν στὸ Λοῦβρο καὶ τὴν προέλευση τοῦ ὁποίου ἀπὸ τὴν Πέλλα ἐπίσης ὑπέθεσε ὁ Ἀμερικανὸς ἐπιγραφικός.

161. Herzog – Klaffenbach, *Asylieurkunden* 18-19, ἀρ. 7 (ἐδῶ ἀρ. **430**· οἱ συμπληρώσεις τοῦ κειμένου ἀνήκουν στὸν Herzog: βλ. αὐτόθι 3-4, 18).

162. Ph. Petsas, «A Few Examples of Epigraphy from Pella», *BSt* 4 (1963) 155-70 (τὸ ἄρθρο ἀναδημοσιεύθηκε

τὴν Συλλογὴ Ἀρχαιοτήτων ποὺ ἀνασυγκροτεῖται στὴν Πέλλα ἀπὸ τὸ 1953, μὲ τὴν ἀποφασιστικὴ συνδρομὴ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Παλαιᾶς Πέλλας, Ἀθ. Κονδρούφη. Ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Πέτσας σημειώνει[163], εἶναι συνοδεία καὶ ὑπὸ τὴν καθοδήγηση τοῦ Κονδρούφη ποὺ πραγματοποίησε τὶς περισσότερες περιοδεῖες του στὴν περιοχὴ, οἱ ὁποῖες ἀπέδωσαν καὶ σημαντικὸ ἀριθμὸ ἐπιγραφικῶν εὑρημάτων διὰ περισυλλογῆς, ἰδίᾳ πρὶν ἀπὸ τὴν ἔναρξη τῶν συστηματικῶν ἀνασκαφῶν στὴν πόλη τὸ θέρος τοῦ 1957. Στὸ ἴδιο ἄρθρο ὁ συγγραφέας κάνει καὶ σύντομη ἀναφορὰ σὲ προηγούμενες δημοσιεύσεις καὶ συλλογὲς ἐπιγραφῶν ἀπὸ τὴν πόλη[164].

Τὸ 1971 ἀποτελεῖ τρόπον τινὰ ὁρόσημο γιὰ τὴν ἱστορία τῆς ἔρευνας ποὺ ἀφορᾶ εἰδικῶς τὴν Πέλλα, καθὼς τότε δημοσιεύεται ἡ μονογραφία τῆς Δέσποινας Παπακωνσταντίνου-Διαμαντούρου, ὑπὸ τὸν τίτλο *Πέλλα* Ι, *Ἱστορικὴ Ἐπισκόπησις καὶ μαρτυρίαι*[165]. Συνεξετάζοντας τὶς φιλολογικὲς καὶ ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες, τὶς ἀφηγήσεις τῶν περιηγητῶν ἀλλὰ καὶ τὰ δεδομένα τῆς ἀκόμη τότε στὰ σπάργανα ἀρχαιολογικῆς ἔρευνας στὴν περιοχὴ, ἡ συγγραφεὺς παρέχει τὴν πρώτη ἀπόπειρα ὁλοκληρωμένης ἱστορικῆς ἀφηγήσεως, δίνοντας ἰδιαίτερη ἔμφαση σὲ ζητήματα γεωγραφίας καὶ τῆς ἀκόμη τότε ὑπὸ ἀνίχνευση ἱστορικῆς τοπογραφίας, καὶ παρέχοντας τὴν πρώτη καὶ μοναδικὴ μέχρι σήμερα προσωπογραφία τῆς πόλεως, φθάνοντας ἕως καὶ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους[166]. Ἡ Παπακωνσταντίνου-Διαμαντούρου παραθέτει κατάλογο ἑξήντα τεσσάρων συνολικὰ ἐπιγραφῶν, συγκεντρώνοντας τὶς περισσότερες ἀπὸ τὶς μέχρι τότε γνωστές[167], ὄχι ἀποκλειστικὰ ἐπὶ λίθου, ποὺ προέρχονταν ἢ ἀφοροῦσαν τὴν πόλη τῆς Πέλλας. Ἡ συγγραφεὺς συμπεριλαμβάνει στὸν κατάλογο ἐπιγραφὲς προερχόμενες ἀπὸ θέσεις ἐκτὸς τῆς ἐθνικῆς μακεδονικῆς ἐπικράτειας, ὅπου μαρτυρεῖται (ἢ συμπληρώνεται) τὸ ὄνομα ἢ τὸ ἐθνικὸ τῆς πόλεως[168], ἀμφισβητεῖ (καὶ συνεπῶς ἐξαιρεῖ τοῦ καταλόγου) τὴν ἀπόδοση στὴν Πέλλα ἐπιγραφῶν προερχομένων ἀπὸ τὰ Κουφάλια (ἤδη προτείνοντας ὀρθὰ τὴν ἀπόδοση τῶν ἐπιγραφῶν τους στὶς Ἴχνες) καθὼς καὶ ἀπὸ τὰ Γιαννιτσά (προτείνοντας τὴν προέλευσή τους εἴτε ἀπὸ τὶς Ἴχνες εἴτε ἀπὸ τὴν Κύρρο)[169], καὶ προσθέτει ἕναν ἀριθμὸ ἀνέκδοτων προηγουμένως

αὐτούσιο –ὡς πρὸς τὸ κείμενο– στὸ Petsas, *Pella* 57-82. Βλ. ἐδῶ τὶς ἐπιγρ. ἀρ. **434**, **445**, **449**, **454**, **466**, **474**, **479**, **484**, **488**, **492**, **495**, **507**, **526**, **533**, **541** (ἤδη γνωστὴ ἀπὸ μία σύντομη δημοσίευση στὸ *BCH* 80 [1956] 316, βάσει πληροφοριῶν ποὺ εἶχε παράσχει ὁ ἴδιος ὁ Φ. Πέτσας), **548**-**549**.

163. Ph. Petsas, «A Few Examples of Epigraphy from Pella», *BSt* 4 (1963) 155-56.

164. Ph. Petsas, «A Few Examples of Epigraphy from Pella», *BSt* 4 (1963) 157.

165. Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι.

166. Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 70-80. Ἡ προσωπογραφία ποὺ παρέχει ἡ συγγραφεὺς ἀντλεῖται ἀπὸ φιλολογικὲς καὶ ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες, συμπεριλαμβανομένων τῶν σφραγισμάτων σὲ κεραμίδες ποὺ ἔφεραν στὸ φῶς οἱ ἀνασκαφὲς τῆς πόλεως. Σημειωτέον ὅτι κάποιες ἀπὸ τὶς ἐπὶ λίθου ἐπιγραφὲς ποὺ ἀξιοποιοῦνται στὸν προσωπογραφικὸ κατάλογο δὲν παρατίθενται στὸν ἐπιγραφικὸ κατάλογο ποὺ συνοδεύει τὴν ἔκδοση, κυρίως, ὅπως συνάγεται, γιὰ λόγους σχετιζόμενους μὲ τὰ δικαιώματα δημοσιεύσεως: πρβλ. τοὺς ἀρ. 15, 63, 65 τῆς προσωπογραφίας (ἐδῶ ἀρ. **448**, **462**, **512**).

167. Ὅπως ἡ ἴδια σημειώνει στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου (Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι θ΄), ἐξαιρέθηκαν ἀπὸ τὸν κατάλογό της ἐπιγραφὲς ἀμφισβητούμενης προελεύσεως, ἐλλιπεῖς, καθὼς καὶ «αἱ μὴ προσφέρουσαι θετικήν τινα μαρτυρίαν». Παρὰ ταῦτα, ἡ στήλη τῆς Κλεοῦς τοῦ Γλαυκίου (ἐδῶ, ἐπιγρ. ἀρ. **500**) περιλαμβάνεται τόσο στὴν προσωπογραφία ὅσο καὶ στὸν κατάλογο ἐπιγραφῶν ποὺ παραθέτει ἡ συγγραφεύς.

168. Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι, ἀρ. 199-204, 216-219, 230-232, 241, 247, 249-250, 252, 254, 262.

169. Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι, 45-46, 51 μὲ τὴν σημ. 2 (σχολιάζοντας τὶς ἐδῶ ἀριθμούμενες ἐπιγραφὲς ἀρ. **574** καὶ **586**). Ὁμοίως, δὲν περιλαμβάνει τὶς ἐδῶ ἀριθμούμενες **575**-**578** ἐπιγραφές, προερχόμενες ἀπὸ τὰ Γιαννιτσά, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρ. **572**, προερχόμενη ἀπὸ τὸ Ἀρχοντικό, ὅλες ἤδη γνωστὲς ἀπὸ προηγούμενες ἐκδόσεις.

ἐπιγραφῶν[170]. Ἡ παράθεση τῶν ἐπιγραφῶν στὸν κατάλογο τὸν ὁποῖον συντάσσει ἡ συγγραφεὺς εἶναι κατὰ χρονολογικὴ ἀκολουθία, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν 4ο π.Χ. αἰ. καὶ φθάνοντας ἕως τὰ ὑστερορωμαϊκὰ χρόνια, θὰ πρέπει ὅμως νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἡ χρονολογικὴ κατάταξη, εἰδικὰ τῶν ἀπὸ καιρὸ χαμένων ἐπιγραφῶν[171], ἡ ὁποία υἱοθετεῖται δὲν εἶναι πάντοτε ἀδιαμφισβήτητη.

Πέραν τῆς δημοσιεύσεως ἀπὸ τοὺς Λουκρητία Γουναροπούλου καὶ Μιλτιάδη Χατζόπουλο τοῦ ἀνακαλυφθέντος τὸ 1955 μιλιαρίου τῆς Νέας Πέλλας[172], καθὼς καὶ τῆς δημοσιεύσεως δύο ἀναθηματικῶν στὸν Ἡρακλῆ ἐπιγραφῶν, εὑρήματα τῆς δεκαετίας τοῦ 1960, ἀπὸ τὴν Theodora Hadzisteliou-Price[173], εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀνασκαφεῖς τῆς πόλεως Μαρία Λιλιμπάκη -Ἀκαμάτη καὶ Ἰωάννη Ἀκαμάτη ποὺ κατὰ τὶς δεκαετίες τοῦ 1970 καὶ τοῦ 1980 δημοσιεύονται σταδιακὰ καὶ σὲ συνοπτικὲς μελέτες ἐπιγραφὲς ποὺ ἔρχονται στὸ φῶς κυρίως κατὰ τὶς σωστικὲς καὶ συστηματικὲς ἀνασκαφὲς τῶν ἴδιων δεκαετιῶν, ἀλλὰ καὶ ποὺ ἀποτελοῦν καρποὺς ποὺ δρέπονται ἀπὸ τὶς ἀρόσεις τῶν ἀγρῶν[174]. Ἰδιαίτερη μνεία θα πρέπει ἴσως νὰ γίνει τοῦ ἄρθρου τοῦ Ἰωάννη Ἀκαμάτη περὶ τὴν ἐπιτύμβια στήλη τοῦ Ξάνθου[175], καθὼς ἐγκαινιάζει τὰ ἐκτενέστερα ἄρθρα ποὺ οἱ ἀνασκαφεῖς τῆς πόλεως ἀφιερώνουν σὲ ἐπιλεγμένα εὑρήματα, στὰ ὁποῖα τὰ μνημεῖα σχολιάζονται καθ' ὅλες τους τὶς πλευρές, ἂν καὶ μὲ μεγαλύτερη, ἐν προκειμένῳ, ἔμφαση στὴν εἰκονογραφία καὶ τὴν στυλιστικὴ ἀνάλυση, καθὼς ἡ κλασσικὴ πόλη ἀρχίζει νὰ δίνει τὰ πρῶτα της ἐπιτύμβια ἀνάγλυφα.

Ἡ δεκαετία τοῦ 1990 ἀρχίζει μὲ τὴν ἐμβριθῆ καὶ ἐκτενῆ μελέτη τοῦ Ἐμμανουὴλ Βουτυρᾶ περὶ τοῦ ἀναθηματικοῦ ἀναγλύφου στὸν ἡρωοποιημένο Ἡφαιστίωνα, ὅπου καὶ ἡ πρώτη συστηματικὴ δημοσίευση τοῦ ἀναγλύφου καὶ τῆς ἐπιγραφῆς[176]. Στὴν μελέτη του γιὰ τοὺς θεσμοὺς στὴν Μακεδονία κατὰ τὴν περίοδο τῶν βασιλέων, ὁ Μ. Β. Χατζόπουλος παρέχει βελτιωμένες καὶ ἐπικαιροποιημένες ἐκδόσεις δύο παλαιότερα ἤδη δημοσιευμένων ἐπιγραφῶν, καθὼς καὶ τὴν πρώτη συστηματική, βάσει αὐτοψίας, δημοσίευση τῆς ἀναθηματικῆς στὸν Δία Μειλίχιο ἀπὸ τὸν Φίλιππο Ε΄ ἐπιγραφῆς[177]. Σὲ δύο ἄρθρα, ποὺ ὑπογράφουν οἱ Ἄννα Παναγιώτου καὶ ὁ Π.

---

170. Βλ. ἀρ. **444**, **500**, **504**, **509**, **518**, **550**, **551**. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι, τουλάχιστον μεταξὺ τῶν ἐπιγραφικῶν ἐκδόσεων, ἐκείνη τῆς Παπακωνσταντίνου-Διαμαντούρου εἶναι ἡ πρώτη ποὺ προσφέρει καλῆς ποιότητος φωτογραφίες τῆς ἀπὸ πολὺ ἐνωρὶς γνωστῆς στήλης τοῦ Διονυσίου τοῦ Μεγακλέους (ἀρ. **481**), μαζὶ μὲ τὴν ἀναπαραγωγὴ τοῦ σχεδίου τοῦ Cousinéry: αὐτόθι, πίν. Βα, 18-19.

171. Ὅπως, παραδείγματος χάριν, ἡ στήλη τῆς Ἁρμοδίας (ἀρ. **463**). Γιὰ τὴν χρονολογικὴ κατάταξη τῶν ἀπολεσθεισῶν ἐπιγραφῶν πρβλ. καὶ Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι, Πρόλογος, σελ. θ΄.

172. Gounaropoulou – Hatzopoulos, *Milliaires* 53-54, ἀρ. XI, πίν. XVII (ἐδῶ ἀρ. **562**).

173. Theodora Hadzisteliou-Price, «An Enigma in Pella: The Tholos and Herakles Phylakos», *AJA* 77 (1973) 66-71· ἐδῶ ἀρ. **441** καὶ **443**.

174. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Ἐπιτύμβιες ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν Πέλλα», *ΑΑΑ* 10 (1977) 259-69× τῆς ἰδίας, «Νέες ἐπιγραφὲς τῆς Πέλλας», *Μακεδονικὰ* 26 (1987- 1988) 51-62 (βλ. ἀρ. **456**, **459**, **470**, **472**, **476**, **506**, **517**, **542**, **544**, **555**). Ἰ. Μ. Ἀκαμάτη, «Πρόσθετα ἀνασκαφικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν χρονολόγηση τῆς καταστροφῆς τῆς ἀγορᾶς τῆς Πέλλας», *Ἐγνατία* 1 (1989) 188-89 (ἐδῶ ἀρ. **437**).

175. Ἰ. Ἀκαμάτη, «Ξάνθος Δημητρίου καὶ Ἀμαδίκας υἱός», στὸ *Ἀμητός* 13-29· βλ. ἀρ. **514**.

176. Ἐμμ. Βουτυρᾶ, «Ἡφαιστίων ἥρως», *Ἐγνατία* 2 (1990) 123-73· βλ. ἀρ. **444**.

177. Hatzopoulos, *Institutions* II ἀρ. 58, 27 καὶ 28· ἐδῶ ἀρ. **430**, **442** (γιὰ τὴν ὁποία βλ. σημ. 160, ἀνωτέρω) καὶ **440**. Ἡ τελευταία, παρ' ὅτι σημειούμενη ὡς ἀδημοσίευτη, εἶχε συμπεριληφθεῖ στὴν κατὰ ἕνα χρόνο ἐνωρίτερα ἐκδοθεῖσα συλλογὴ *Schenkungen* 184, ἀρ. 115Ε, βάσει φωτογραφίας τοῦ Χ. Μακαρόνα.

Χρυσοστόμου τὸ πρῶτο[178], ὁ Π. Χρυσοστόμου τὸ δεύτερο[179], συμπεριλαμβάνονται, συγκεντρώνονται καὶ ἐκδίδονται τὸ πρῶτον –ὅπως ἡ πρώτη τῆς Πέλλας βασιλικὴ ἐπιστολή[180]– ἢ πάντως κατὰ τρόπο συστηματικὸ ἐπιγραφὲς ποὺ ὡς εὑρήματα χρονολογοῦνται ἀπὸ τὶς δεκαετίες τοῦ 1980 καὶ τοῦ 1990, καὶ ποὺ προέρχονται τόσο ἀπὸ τὴν πόλη καὶ τὴν ρωμαϊκὴ ἀποικία τῆς Πέλλας ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν χώρα της, ἀπὸ τὸ Ἀρχοντικό, τὴν Ἀγροσυκιὰ καὶ τὴν Παραλίμνη[181].

Κατὰ τὴν δεκαετία τοῦ 2000 εἶναι σὲ τρεῖς ἀπὸ τοὺς βασικοὺς ἀνασκαφεῖς τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας της, τὸν Ἰ. Ἀκαμάτη, τὸν Π. Χρυσοστόμου, καὶ τὴν Μαρία Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, στοὺς ὁποίους ὀφείλονται οἱ δημοσιεύσεις ἐπιγραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὴν Πέλλα. Οἱ δύο τελευταῖοι ἀναλαμβάνουν νὰ μελετήσουν καὶ νὰ δημοσιεύσουν ὄχι μόνον νεώτερο ὑλικό, τῶν δεκαετιῶν τοῦ 1990 καὶ τοῦ 2000, ἀλλὰ καὶ παλαιότερα εὑρήματα, χρονολογούμενα ἤδη ἀπὸ τὶς δεκαετίες τῶν 1960-1980, ποὺ σωρεύονταν στὶς ἀποθῆκες τοῦ Μουσείου ἀνὰ τὰ ἔτη, χωρὶς νὰ ἔχουν προηγουμένως τύχει πλήρους καὶ συστηματικῆς δημοσιεύσεως ἢ καὶ μένοντας ἀπολύτως ἄγνωστες στὴν εὐρύτερη ἐπιστημονικὴ κοινότητα.

Σὲ δύο εὐτυχεῖς περιπτώσεις οἱ ἐπιγραφὲς ἐντάσσονται στὰ πλαίσια δημοσιεύσεως εὐρύτερων συνόλων: αὐτὸ τοῦ ἱεροῦ τῆς Μητέρας τῶν Θεῶν καὶ τῆς Ἀφροδίτης, στὴν καρδιὰ τοῦ πολεοδομικοῦ ἱστοῦ τῆς Πέλλας, στὴν πρώτη περίπτωση[182], στὴν δημοσίευση τῶν κινητῶν καὶ ἀκινήτων εὑρημάτων τοῦ οἰκισμοῦ τῆς Ἀγροσυκιᾶς, στὴν χώρα τῆς Πέλλας, στὴν δεύτερη περίπτωση[183]. Ἡ δημοσίευση τοῦ ἱεροῦ τῆς Μητέρας τῶν Θεῶν καὶ τῆς Ἀφροδίτης, ἀμέσως βορείως τοῦ συγκροτήματος τῆς ἀγορᾶς, ἀπὸ τὴν Μ. Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, θὰ δώσει στὸ φῶς τῆς δημοσιότητος καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ λίγα ἐπιγραφικὰ εὑρήματα, καὶ δὴ ἀναθηματικοῦ χαρακτῆρος, ποὺ διαθέτουν ἀσφαλὲς ἀρχικὸ περιβάλλον εὑρέσεως καὶ ἀρχαιολογικὰ συμφραζόμενα[184]. Μαζὶ μὲ τὶς τρεῖς ἐπιγραφὲς ποὺ προέρχονται ἀπὸ τοὺς χώρους τοῦ ἱεροῦ[185], στὴν ἴδια μελέτη ἡ συγγραφεὺς δημοσιεύει μία ἀκόμη ἀναθηματική –στὴν Μητέρα τῶν Θεῶν– ἐπιγραφή, παλαιότερο εὕρημα τῶν σωστικῶν ἀνασκαφῶν στὴν Πέλλα[186]. Στὴν περίπτωση τῆς Ἀγροσυκιᾶς, ὁ Π. Χρυσοστόμου παρέχει πλήρη κατάλογο τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν ἐπιγραφικῶν εὑρημάτων τοῦ οἰκισμοῦ –ὅλα ἐκτὸς ἀνασκαφῶν εὑρήματα, προϊόντα παραδόσεων–, περιλαμβάνοντας τόσο ἤδη δημοσιευμένες ὅσο καὶ προηγουμένως ἀνέκδοτες ἐπιγραφές, καὶ ἀποδίδοντάς τες ἀσφαλέστερα στὶς περιοχὲς τῶν

178. Anna Panayotou καὶ P. Chrysostomou, «Inscriptions de la Bottiée et de l'Almopie en Macédoine», *BCH* 117 (1993) 359-400.

179. Π. Χρυσοστόμου, «Νέες ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν Πέλλα καὶ τὴν περιοχή της», στὸ *Μνείας Χάριν* 355-90.

180. Ἐδῶ ἀρ. **431**.

181. Ἐδῶ ἀρ. **431**, **451**, **469**, **473**, **511**, **515**, **528**, **536**, **538**, **561**, **563**, **564**, **569**, **570**, **571**, **573**, **579**.

182. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Τὸ ἱερὸ τῆς Μητέρας τῶν Θεῶν καὶ τῆς Ἀφροδίτης στὴν Πέλλα* (Θεσσαλονίκη 2000).

183. Π. Χρυσοστόμου, Ἰ. Ἀσλάνη καὶ Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, *Ἀγροσυκιά. Ἕνας οἰκισμὸς τῶν προϊστορικῶν καὶ ἱστορικῶν χρόνων* (Βέροια 2007).

184. Στὴν ἴδια κατηγορία ἀνήκουν καὶ τὰ ἀναθήματα τῆς Ἀμφιπόλεως στὸν Δάρρωνα, ἀπὸ τὸ ἱερό του στὴν Πέλλα, καὶ τοῦ Αὔλου Φικτωρίου στὸν Ἑρμῆ Ἀγοραῖο, ἀπὸ τὶς σωστικὲς ἀνασκαφὲς στὸν Φάκο, καὶ τὰ δύο δημοσιευμένα τὸ πρῶτον ἀπὸ τὴν Μαρία Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη τὸ 1994 καὶ τὸ 2005 ἀντίστοιχα: βλ. ἐπιγρ. ἀρ. **436** καὶ **439**.

185. Ἐδῶ ἐπιγρ. ἀρ. **433**, **435**, **446**.

186. Ἐδῶ ἐπιγρ. ἀρ. **447**.

νεκροταφείων[187] καὶ τοῦ, τώρα μὲ μεγαλύτερη ἀσφάλεια ἀναγνωρισμένου, ἱεροῦ τοῦ Διὸς Ὑψίστου[188].

Οἱ ὑπόλοιπες ἐπιγραφὲς δημοσιεύονται σὲ συντομώτερες μελέτες τῶν δύο ἀρχαιολόγων, εἴτε μεμονωμένα[189] ἢ ἀκόμη καὶ συνοπτικά, ἐντεταγμένες σὲ γενικώτερες, χρονολογικὰ προσδιορισμένες συνοπτικὲς θεωρήσεις τῆς πόλεως[190], εἴτε σὲ μικρὲς συλλογὲς ἐπιγραφῶν, στὴν πλειονότητά τους ἐπιτυμβίων, ὅπου, πέραν τῶν μορφολογικῶν χαρακτηριστικῶν τῶν φορέων τους, ἐρωτημάτων εἰκονογραφίας ἢ λατρείας σὲ κάποιες περιπτώσεις, ἢ εὐσύνοπτων θεματικῶν παρεκβάσεων καὶ ἀναζητήσεων ποὺ ἀνακινοῦν οἱ ἐπιγραφές, μέρος τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν ἐκδοτῶν ἀφιερώνεται καὶ στὸ ὀνομαστικὸ καὶ τὴν προσωπογραφία τῆς Πέλλας[191].

---

187. Βλ. ἐδῶ ἀρ. **564**-**566**, **568**-**569** (μὲ διορθωμένη τὴν παλαιότερη, τῆς πρώτης ἐκδόσεως, ἀνάγνωση τοῦ πρώτου στίχου). Δὲν περιλαμβάνεται, ἀντιθέτως, ἡ ἐπιγρ. ἀρ. **567**, ἡ προέλευση τῆς ὁποίας ἀπὸ τὴν Ἀγροσυκιὰ δὲν ἦταν γνωστὴ στοὺς συγγραφεῖς.

188. Ἐδῶ ἀρ. **563**.

189. Π. Χρυσοστόμου, «Ἡ ἐπιτύμβια στήλη τῆς Φίλας Μενάνδρου ἀπὸ τὴν Πέλλα», στὸ *Ἄγαλμα* 233-42 (ἐδῶ ἀρ. **527**)· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Ἐθνικὰ ὀνόματα σὲ ἐπιγραφὲς τῆς Πέλλας», στὸ *Κερμάτια Φιλίας* Β΄ 23-31 (ἐδῶ ἀρ. **480**).

190. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Στοιχεῖα γιὰ τὴν Πέλλα τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.», *Ἀρχαία Μακεδονία* VII (2002 [2007]) 590-92 (ἐδῶ ἀρ. **450**, **530**).

191. Π. Χρυσοστόμου, «Παρατηρήσεις σὲ παλαιὲς καὶ νέες ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν κεντρικὴ Μακεδονία (Βόρεια Βοττιαία)», στὸ *Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ἐπιγραφικῆς* 171-93, 200-205 (ἐδῶ ἀρ. **458**, **462**, **464**, **467**, **478**, **494**, **509**, **512**, **521**, **525**, **531**, **504**, **535**, **546**)· τοῦ ἰδίου, «Νέες ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν Πέλλα», *Τεκμήρια* 6 (2001) 126-29, 134 (ἐδῶ ἀρ. **452**, **537**)· τοῦ ἰδίου, «Συμβολὲς στὴν ἱστορία τῆς ἰατρικῆς στὴν ἀρχαία Μακεδονία», *Εὐλιμένη* 3 (2002) 99-116 (ἐδῶ ἀρ. **553**, **547**)· τοῦ ἰδίου, «Συνεισφορὲς σὲ λατρεῖες θεοτήτων καὶ ἡρώων ἀπὸ τὴν Βοττιαία καὶ τὴν Πιερία τῆς Μακεδονίας», *Εὐλιμένη* 4 (2003) 135-39 (ἐδῶ ἀρ. **433** [διεξοδικώτερη ἀναδημοσίευση καὶ συζήτηση ἐπιγραφῆς ἤδη δημοσιευμένης ἀπὸ τὴν Μαρία Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη] καὶ **448**· ἡ δεύτερη, εὕρημα τῶν ἀρχῶν τῆς δεκαετίας τοῦ 1960 καὶ ἤδη γνωστὴ ἀπὸ παλαιότερες ἀναφορὲς καὶ τὴν πρώτη σύντομη δημοσίευση τῆς Γεωργίας Καραμήτρου-Μεντεσίδη, «Ἄγαλμα καθισμένης γυναικείας μορφῆς στὸ Μουσεῖο τῆς Πέλλας», *Μακεδονικά* 23 [1983] 280, δημοσιεύεται ἐκτενῶς ἀπὸ τὸν Π. Χρυσοστόμου, βάσει ὅμως τῆς περιγραφῆς καὶ τοῦ σχεδίου τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Δελτίου Καταγραφῆς τοῦ Μουσείου τῆς Πέλλας, καθὼς ὁ ἴδιος σημειώνει πὼς «παρὰ τὴν ἀναζήτησή της στὸ Μουσεῖο τῆς Πέλλας, δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐντοπιστεῖ» [*Εὐλιμένη* 4 (2003) 136, σημ. 6])· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, «Συμβολὴ στὴν μελέτη τῆς ἀρχιτεκτονικῆς μορφῆς τῶν ἐπιτύμβιων στηλῶν καὶ τῆς προσωπογραφίας τῆς Πέλλας», *Τεκμήρια* 9 (2008) 119-68 (ἐδῶ ἐπιγρ. ἀρ. **455**, **482**, **486**, **487**, **490**, **491**, **499**, **501**, **501**, **502**, **556**, **520**, **524**, **532**, **534**). Τέλος, ἂς σημειωθοῦν ἐν τάχει ἐδῶ ἀδημοσίευτες ἢ ἄρτι δημοσιευθεῖσες ἐπιγραφὲς ἐπὶ λίθου ποὺ δὲν περιλαμβάνονται στὸ παρὸν σύνταγμα (πρβλ. καὶ σημ. 33 καὶ 125, ἀνωτέρω): ἐπιτύμβιο ὕστερων αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἀπὸ τὸ δυτικὸ νεκροταφεῖο (*SEG* 59 [2009] 686)· τιμητικὴ ἐπιγραφὴ αὐτοκρατορικῆς περιόδου (αὐτόθι)· ἐπιτύμβια ἐπιγραφὴ γιὰ τὴν Ἀριστόκλεια σύζυγο τοῦ Χαιρεφάνους (Π. Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 61 [2006] *Χρον*. [2014] 857). Ἡ ὑστεροκλασσικὴ ἐπιτύμβια στήλη μὲ ἀνάγλυφο καὶ ἐπιγραφὴ στὸ ἐπιστύλιο *Τι[---]* (Μαρίας Λιλιμπάκη-Ακαμάτη, «Ἀνάγλυφη ἐπιτύμβια στήλη ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸ νεκροταφεῖο τῆς Πέλλας», *ΑΔ* 53 [1998] *Μελ*. [2004] 264, σημ. 72 καὶ πίν. 79α-β· Kalaitzi, *Tombstones* ἀρ. 64) δὲν περιελήφθη στὸ σύνταγμα ἐκ παραδρομῆς μας.

ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ

ΨΗΦΙΣΜΑ

430. Ἀσκληπιεῖον Κῶ Μ 20. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1902 στὸ Ἀσκληπιεῖο τῆς Κῶ.

Ὀπισθόγραφη στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη, ἀποκεκρουμένη ἄνω ἀριστερὰ καὶ μὲ μικρότερες φθορὲς σὲ ἄλλα σημεῖα. Διαστάσεις: 0,365 x 0,54 x 0,085. Ὕψος γραμμάτων: 0,005-0,009. Διάστιχα: 0,007. Τὰ γράμματα στὸ κέντρο τῆς στήλης εἶναι δυσανάγνωστα.

Herzog – Klaffenbach, *Asylieurkunden* 18-19, ἀρ. 7 (*SEG* 12 [1955] 374)· Hatzopoulos, *Institutions* II 74-75, ἀρ. 58 καὶ πίν. 54· Rigsby, *Asylia* 134-35, ἀρ. 23· *IG* XII 4, 1, 221, πλ. α΄, στ. 1-15.

Πρβλ. μεταξὺ τῶν πιὸ πρόσφατων ἀναφορῶν (ὅπου καὶ ἡ παλαιότερη βιβλιογραφία) K. Buraselis, στὸ *Hellenistic Polis of Kos* 18-19· Hatzopoulos, *Macédoine* 82· Paschidis, *Between City and King* 369, σημ. 4· Δ. Μποσνάκη, στὸ *Ἴασις* 67-69. Ἡ ἐπιγραφὴ μνημονεύεται συχνὰ σὲ ἔργα ποὺ ἀναφέρονται στὰ ψηφίσματα ἀσυλίας τῶν μακεδονικῶν πόλεων.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Αὔγουστος 243 π.Χ.

Πελλαίων

Ἐφ’ ἱερέως Ἀσκληπιοδώρου, Γορπιαίου· ἐπεὶ παραγενόμενος ἐκ Κῶ ἀρχιθέωρος Ἀριστόλοχος Ζμένδρωνος καὶ θεωρὸς Μακαρεὺς Ἀράτου τήν τε οἰκειότητα ἀνενεώσαντο τὴν ὑπάρχουσαν Κώιοις πρὸς Μακεδόνας καὶ τὴν εὔνοιαν ἀπελογίζοντο, ἣν ἔχουσα τυγχάνει ἡ πόλις ἡ Κώιων πρὸς τὸν βασιλέα Ἀντίγονον καὶ πρὸς Πελλαίους καὶ τὴν λοιπὴν χώραν τὴν Μακεδόνων, καὶ ἐπηγγέλλοσαν τὰ Ἀσκληπίεια τὰ γεινόμενα παρ’ αὐτοῖς καὶ τοὺς ἀγῶνας τοὺς ἐν τῆι πανηγύρει ἐσομένους καὶ τὴν ἐκεχειρίαν, ἠξίουσαν δὲ καὶ τὸ [ἱ]ερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ τὸ ἐν Κῶι ἄσυλον εἶναι, ἔδοξε τῆι πόλει τήν τε ἐπαγγ[ε]λίαν τῶν Ἀσκληπιείων τὴν παρὰ Κώιων καὶ τὴν ἐκεχειρίαν προσδέξασθαι καὶ ἐπαινέσαι αὐτοὺς ἐπί τε ταῖς τιμαῖς, αἷς συντελοῦσι τοῖς θεοῖς, καὶ ἐπὶ τῆι εὐνοίαι τῆι πρὸς βασιλέα Ἀντίγονον καὶ πρὸς Μακεδόνας, ὑπάρχειν δὲ καὶ τὴν ἀσυλίαν τῶι ἱερῶι καθάπερ καὶ τοῖς ἄλλοις ἱεροῖς, δοῦναι δὲ κα[ὶ] ξένια τοὺς ταμίας τοῖς θεωροῖς, ἃ καὶ τοῖς στεφανίτας ἀ[γῶνα]ς ἐπαγ-[γ]έλλ[ο]υσι [δ]ί[δ]οται καὶ θεωροδόκον ἑλέσθαι Κώιων· ἡιρέθη Ἱππ[..... ± 10 .....]ου.

Φαίνεται πὼς ὁ λίθος ὑπέστη περαιτέρω μικρὲς βλάβες ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ἀνακαλύψεώς του, ἰδίως κατὰ τὴν δεξιὰ παρειά του στὸ τέλος τῶν στίχων 6 καὶ 8, καθὼς καὶ περὶ τὸ μέσον τοῦ στίχου 13. Στὴν ἔκδοση τῶν *IG* σημειώνονται περαιτέρω ἀπώλειες ἀνὰ 6 γραμμάτων περὶ τὸ μέσον τῶν στίχων 6 καὶ 7, ὅπου κατὰ τὴν γνώμη μας

τὰ ἴχνη τῶν γραμμάτων αὐτῶν ἐξακολουθοῦν νὰ διακρίνονται, καθὼς καὶ στὸ τέλος τοῦ στίχου 9, ὅπου τὰ δύο γάμμα ἦσαν ἀκόμη ὁρατὰ ὅταν ὁ Μ. Β. Χατζόπουλος ἐμελέτησε τὸν λίθο, ὅπως τεκμαίρεται ἄλλωστε καὶ ἀπὸ τὴν φωτογραφία του (καὶ ὄχι τοῦ ἐκτύπου, ὅπως ἀναφέρεται) στὴν δημοσίευσή του. Ὁ Rigsby ἐκ παραδρομῆς δημοσιεύει τὴν τελευταία λέξη τοῦ 15ου στίχου ὡς 16ο στίχο.

Γιὰ τὸ Ἀσκληπιεῖο τῆς Κῶ, τὴν ἀποστολὴ τῶν θεωρῶν, τὴν ἐπαγγελία τῆς πανηγύρεως καὶ τῶν ἀγώνων, τὸ αἴτημα καὶ τὰ ψηφίσματα ἀσυλίας, βλ. Rigsby, *Asylia* 106-153· K. J. Rigsby – K. Hallof, *Chiron* 31 (2001) 333-45· D. Bosnakis – K. Hallof, *Chiron* 33 (2003) 228-62 καὶ Δ. Μποσνάκη, στὸ *Ἴασις* 66-70, μὲ τὴν παλαιότερη βιβλιογραφία.

Τὸ ψήφισμα τῆς Πέλλας χρονολογεῖται μὲ τὴν μνεία τοῦ ἐπωνύμου ἄρχοντος, ὁ ὁποῖος ἦταν ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἀνάλογη χρονολόγηση μαρτυρεῖται καὶ σὲ ἀναθηματικὴ στὸν Ἀσκληπιὸ ἐπιγραφή (βλ. ἀρ. **434**, κατωτέρω καὶ Hatzopoulos, *Institutions* I 154). Τὸ ὄνομα Ἀσκληπιόδωρος, ποὺ εἶναι ἰδιαίτερα διαδεδομένο στὴν Μακεδονία καὶ στὴν ἴδια τὴν Πέλλα (βλ. *LGPN* IV καὶ ἀρ. **467**, **468**, κατωτέρω), ἀντανακλᾶ τὴν σημασία τῆς λατρείας τοῦ Ἀσκληπιοῦ στὸ βασίλειο (βλ. Hatzopoulos, *Institutions* I 153-54· εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι Πελλαῖος πρόξενος τῶν Κώων φέρει τὸ συναφὲς ὄνομα Ἀσκληπιόδοτος [Tataki, *Macedonians* 272, ἀρ. 316]).

Ἡ διατύπωση στοὺς στ. 5-6 (*πρὸς Πελλαίους καὶ τὴν λοιπὴν χώραν τὴν Μακεδόνων*) εἶναι παράλληλη πρὸς τὴν ἀντίστοιχη τοῦ ψηφίσματος τῶν Κασσανδρέων: *πρός (...) τὴν Κασσανδρέων πόλιν καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς Μακεδόνας πάντας* (Hatzopoulos, *Institutions* II ἀρ. 47· *IG* XII 4, 1, 220, στ. 6-7). Ἡ ἀπόπειρα τοῦ H. Bengtson νὰ συναχθεῖ ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω διατύπωση ὅτι ἡ Πέλλα δὲν ἦταν κανονικὴ *πόλις* (παρ' ὅτι ἀναφέρεται ρητὰ ὡς *πόλις* στὸν στ. 9) παραγνωρίζει ὅτι τὸ ἐθνικὸ ἦταν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὁ συνήθης τρόπος μνείας τῶν πολιτικῶν μονάδων (*οἱ Ἀθηναῖοι = ἡ πόλις ἡ Ἀθηναίων*). Ἐξ ἴσου λανθασμένο θὰ ἦταν νὰ διατυπωθοῦν ἀμφιβολίες γιὰ τὴν πολιτικὴ αὐτονομία τῆς Πέλλας ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν ἀναφέρονται ρητὰ τὰ νομοθετικὰ ὄργανα ἐκκλησία καὶ βουλή. Ἡ διατύπωση *ἔδοξε τῆι πόλει*, συχνὴ ἀντὶ τοῦ *ἔδοξε τῆι βουλῆι καὶ τῶι δήμωι*, δὲν εἶναι νοητὴ χωρὶς τὴν ὕπαρξη τῶν ἀνωτέρω ὀργάνων (πρβλ. τὴν παράλληλη διατύπωση στὸ ἀνάλογο ψήφισμα τῆς Ἀμφιπόλεως: *δεδόχθαι τῆι πόλει τῆι Ἀμφιπολιτῶν*, ἐνῷ σὲ ἄλλο σημεῖο τοῦ ψηφίσματος μνημονεύεται ἡ ἐκκλησία· Hatzopoulos, *Institutions* II ἀρ. 41· *IG* XII 4, 1, 220, στ. 22-23). Ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι στὸν ἕκτο στίχο τοῦ ψηφίσματος τῆς Πέλλας, ἀντὶ τῶν Μακεδόνων, ὅπως στὸν δωδέκατο στίχο καὶ ὅπως στὰ ἄλλα ψηφίσματα τῶν μακεδονικῶν πόλεων, ἀναφέρεται *ἡ χώρα ἡ Μακεδόνων*. Πρόκειται γιὰ τὴν καθαυτὸ χώρα τοῦ μακεδονικοῦ ἔθνους ποὺ κατοικεῖται ἀπὸ Μακεδόνες πολῖτες, εἶναι διηρημένη σὲ πολιτικὲς μονάδες καὶ διαφοροποιεῖται ἔτσι ἀπὸ τὶς ἐξωτερικὲς κτήσεις καὶ τοὺς συμμάχους τῶν Μακεδόνων βασιλέων (πρβλ. Hatzopoulos, *Institutions* I 206-207). Ἀξιοσημείωτο εἶναι ἐπίσης ὅτι δὲν γίνεται καμμία μνεία τῆς βουλήσεως ἢ τῆς προαιρέσεως τοῦ βασιλέως, σὲ ἀντίθεση μὲ τὰ παράλληλα ψηφίσματα τῶν Κασσανδρέων, Ἀμφιπολιτῶν καὶ Φιλίππων. Εἶναι πιθανὸν ὅτι στὶς πόλεις αὐτὲς ὁ Ἀντίγονος ἔκαμε γνωστὴ τὴν ἐπιθυμία του διὰ ἐπιστολῆς, ὅπως ἀργότερα ὁ Φίλιππος Ε΄ ἀπευθύνθηκε μὲ ἐπιστολὴ στὸ Δῖον ὑπὲρ τῆς ἀσυλίας τῆς Κυζίκου (*SEG* 48 [1998] 785). Στὴν ἕδρα τοῦ βασιλείου, ἀντίθετα, δὲν εἶχε ἀνάγκη νὰ ἀποστείλει ἐπιστολή, ἐφ' ὅσον τοῦ ἦταν δυνατὸν νὰ γνωστοποιήσει προφορικὰ τὴν προαίρεσή του κατὰ τὴν σύνοδο τῆς ἐκκλησίας (γιὰ παλαιότερες ἑρμηνεῖες, βλ. Hatzopoulos,

Institutions I 365-66· Rigsby, *Asylia* 134-35· K. Buraselis, στὸ *The Hellenistic Polis of Kos* 19). Ἐὰν ἡ ἐπιστολὴ *IG* XII 4, 1, 208 περὶ ἀσυλίας τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἔχει ὀρθὰ ἀποδοθεῖ στὸν Ἀντίγονο Γονατᾶ (βλ. τὴν σχετικὴ συζήτηση στὸ Rigsby, *Asylia* 117-18, ἀρ. 10), μᾶς παραδίδεται ρητὴ μαρτυρία τῆς βασιλικῆς βουλήσεως νὰ ἐπιτρέψει στὶς πόλεις τοῦ βασιλείου του νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν ἀσυλία τοῦ ἱεροῦ. Εἶναι ἐνδιαφέρον ὅτι ἡ βούληση αὐτὴ δηλώνεται ὡς *προαίρεσις* (*καθάπερ καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀντίγονος προαιρεῖται· IG* XII 4, 1, 220, στ. 49 καὶ 31, Φίλιπποι καὶ Ἀμφίπολις), *βούλησις* (*κατὰ τὴν βασιλέως βούλησιν· IG* XII 4, 1, 220, στ. 10, Κασσάνδρεια) ἢ ὡς ἄδεια (*παραδώσομεν ἄσυλον ἡγεῖσθαι· IG* XII 4, 1, 208, στ. 10-11, βασιλικὴ ἐπιστολή), ἐνῷ ἡ τελικὴ ἀπόφαση ἐπαφίεται τυπικὰ στὰ ὄργανα τῶν ἐπὶ μέρους συστατικῶν στοιχείων τοῦ βασιλείου.

Τὰ Ἀσκληπίεια τῆς Κῶ συγκαταλέγονται μεταξὺ τῶν στεφανιτῶν ἀγώνων, γιὰ τοὺς ὁποίους ἀργότερα ὁ Φίλιππος Ε΄ θὰ υἱοθετήσει ἰδιαίτερα νομοθετικὰ μέτρα (βλ. Gauthier – Hatzopoulos, *Loi* 150-51· Hatzopoulos, *Institutions* I 410-11· II 40-41, ἀρ. 16) οἱ δὲ θεωροί τους λαμβάνουν τὴν ἀνάλογη ἡμερησία ἀποζημίωση (*ξένια*) ἀπὸ τοὺς ταμίες, οἱ ὁποῖοι στὴν Πέλλα, ὅπως καὶ στὶς ἄλλες πόλεις τῆς καθαυτὸ Μακεδονίας εἶναι τουλάχιστον δύο ἢ καὶ περισσότεροι (Hatzopoulos, *Institutions* I 157).

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

431. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1995/297. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1995 στὴν ἐπίχωση τοῦ μακροῦ κτιστοῦ δρόμου τοῦ μακεδονικοῦ τάφου ΣΤ΄, στὸ δυτικὸ νεκροταφεῖο τῆς Πέλλας.

Ἄνω ἀπότμημα στήλης ἀπὸ εὔθριπτο λευκὸ μάρμαρο, συγκείμενο ἀπὸ δύο κύρια καὶ πέντε μικρότερα συναρμόζοντα καὶ συγκολλημένα θραύσματα· ἡ ἄνω ἐπιφάνεια, ὅπως καὶ ἡ δεξιὰ καὶ ἡ κάτω, ἐμφανίζεται ἀποκεκρουμένη, ἐνῷ διασώζεται μικρὸ τμῆμα τοῦ δεξιοῦ κροτάφου· τὸ ἀπότμημα φέρει περαιτέρω ἐπιφανειακὲς ἀποκρούσεις καὶ ἐκδορὲς καθ' ὅλες τὶς ἀρχικὲς ἐπιφάνειες. Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς ἐπιστέψεως διατηρεῖται κυρτὸ κυμάτιο, ἀκολουθούμενο ἀπὸ ταινία. Διαστάσεις: 0,16 x 0,29 x 0,095. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,007-0,013. Διάστιχα: 0,006.

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνείας Χάριν* 356-60, ἀρ. 1, εἰκ. 1· τοῦ ἰδίου, *ΑΕΜΘ* 11 (1997 [1999]) 219 (*SEG* 48 [1998] 818).

Πρβλ. M. B. Hatzopoulos, *CRAI* 1998, 1190-91· *BullEpigr* 1999, 345· *BullEpigr* 2000, 469· P. Paschidis, στὸ *Rois, cités, nécropoles* 262 (γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ παραλήπτη).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

221-197 π.Χ.

Βασιλεὺς Φίλιππος Πολεμ[. ±3 . .]
χαίρ̣ειν. Χρήσιμόν ἐστι̣ [. .±4 . .]
[τὰ βα]σιλι̣[κὰ (;) ψ]η̣φισμα[. . .±7 . . . .]
[----------

Στ. 1: *Πολέμ[ωνι]* μᾶλλον παρὰ *Πολεμ[οκράτει]* (γιὰ τὶς συμπληρώσεις αὐτὲς βλ. στὰ σχόλια), δεδομένου ὅτι τὸ ἀπότμημα δὲν φαίνεται νὰ ἔχει ὑποστεῖ στὸ σημεῖο αὐτὸ σημαντικὴ φθορά, καθὼς διασώζεται ἴχνος τῆς δεξιᾶς παρειᾶς, καὶ ἑπομένως ὁ ἀριθμὸς ἐλλειπόντων γραμμάτων δὲν πρέπει νὰ εἶναι μεγάλος. Στ. 2-3: Μήπως *[περὶ] | [τὰ*

βα]σιλι[κά]; Στ. 3: *[--- τὸ] ψήφισμα [---]* Χρυσοστόμου. Στὴν ἀρχὴ τοῦ στίχου, μετὰ τὸ βέβαιο σίγμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖο διακρίνεται ἡ ἄνω διαγώνια κεραία, ακολουθοῦν: ἄνω τμῆμα καθέτου, ἡ ἄνω συμπλοκὴ δύο διαγώνιων κεραιῶν καὶ ἄλλο ἕνα ἄνω τμῆμα καθέτου· τὰ ἴχνη αὐτὰ παραπέμπουν ἀσφαλῶς σὲ τύπο τοῦ ἐπιθέτου *βασιλικός*· στὴν συνέχεια, ἡ λέξη *ψήφισμα* στὴν παροῦσα ἔκδοση δὲν τονίζεται, διότι δὲν μπορεῖ νὰ προσδιορισθεῖ ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ πτώση της.

Πρόκειται γιὰ τὴν πρώτη βασιλικὴ ἐπιστολὴ ἡ ὁποῖα ἔρχεται στὸ φῶς στὴν Πέλλα. Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων, ποὺ παραπέμπει στὰ τελη τοῦ 3ου αἰ. π.Χ. (γιὰ τὴν ἐξέλιξη τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων ἐκείνης τῆς ἐποχῆς βλ. Hatzopoulos, *Institutions* I 52-54), δὲν αφήνει ἀμφιβολία ὅτι ὁ ἀναφερόμενος ὡς ἀποστολεὺς βασιλεὺς Φίλιππος εἶναι ὁ Φίλιππος Ε΄. Ὁ παραλήπτης εἶναι ἄγνωστος ἀπὸ ἀλλοῦ, ἀλλά, δεδομένου ὅτι ἀναφέρεται χωρὶς τίτλο καὶ πατρώνυμο, εἶναι βέβαιον ὅτι πρόκειται γιὰ τὸν ἀνώτατο ἄρχοντα, τὸν ἐπιστάτη τῶν Πελλαίων (Βλ. Hatzopoulos, *Institutions* I 384-85· τοῦ ἰδίου, *Τεκμήρια* 8 [2003-04] 36-37). Δὲν ἀποκλείεται, κρίνοντας ἀπὸ τὴν ἀνάλογη περίπτωση τῶν Ἀρπάλων καὶ τῶν Πολεμαίων τῆς Βέροιας (βλ. *EKM* Α΄ 2-3), νὰ ἦταν καὶ αὐτὸς ἀπόγονος τοῦ Πολέμωνος, γιοῦ τοῦ Μεγακλέους, ἑταίρου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ φρουράρχου τοῦ Πηλουσίου (Ἀρρ., *Ἀνάβ*. 3.5.3· πρβλ. Berve, *Alexanderreich* II, ἀρ. 645· Tataki, *Macedonians* 158, ἀρ. 74). Γιὰ τὴν ἐναλλακτικὴ ταύτιση τοῦ ἐπιστάτη μὲ τὸν Πολεμοκράτη, φίλο τοῦ Περσέως (Πολ. 29.8.7· πρβλ. M. B. Hatzopoulos, *CRAI* 1998, 1190· P. Paschidis, στὸ *Rois, cités, nécropoles* 262), βλ. στὸ ὑπόμνημα.

Δυστυχῶς, οἱ ἀποσπασματικὲς συνθῆκες διατηρήσεως τῆς στήλης δὲν ἐπιτρέπουν τὴν κατανόηση τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιστολῆς, ποὺ φαίνεται νὰ σχετίζεται μὲ θέματα βασιλικῆς ἁρμοδιότητας (*τὰ βασιλικά;*), γιὰ τὰ ὁποῖα οἱ ἀρχὲς τῆς πόλεως καλοῦνται (*χρήσιμόν ἐστι*) νὰ εἰσαγάγουν –μετὰ τὴν λέξη *ψήφισμα* (ἢ *ψηφίσματι* ἢ *ψηφίσμασι* κ.ο.κ.) ἀναμένεται ἀπαρέμφατο– νομοθετικὸ κείμενο πρὸς ψήφιση. Ὁπωσδήποτε ὅμως ἡ ἀναφορὰ ψηφίσματος (ὄχι ὑποχρεωτικὰ τῆς βουλῆς ὅπως ὑποθέτει ὁ Χρυσοστόμου, στὸ *Μνείας Χάριν* 360) ἐπιβεβαιώνει τὴν λειτουργία δημοκρατικῶν θεσμῶν στὴν Πέλλα, ποὺ εἶχε ἀδικαιολόγητα ἀμφισβητηθεῖ (πρβλ. Hatzopoulos, *Institutions* I 139-40 καὶ ἀρ. **430**, ἀνωτέρω).

432. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 2000/47γ. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 2000 σὲ δεύτερη χρήση στὴν παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ στὰ βόρεια τῶν «Λουτρῶν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου» τῆς Νέας Πέλλας.

Λιθόπλινθος ἀπὸ ὑπόλευκο μάρμαρο, ἐλλιπὴς ἄνω, κάτω καὶ ἀριστερά, μετὰ τὴν μετασκευή της σὲ ἐπίκρανο κατὰ τὴν δεύτερή της χρήση· φαίνεται πὼς διατηρεῖται μερικῶς ἡ ἀρχικὴ ἐπιφάνεια τοῦ δεξιοῦ κροτάφου. Κατὰ τὴν δεύτερη χρήση, ἡ (ἀρχικῶς πρόσθια) ἐνεπίγραφη ἐπιφάνεια μετατράπηκε σὲ ἐπιφάνεια ἑδράσεως τοῦ φερόμενου ἀπὸ τὸ ἐπίκρανο μέλους. Φέρει ἐλαφρὲς περιμετρικὲς ἀποκρούσεις καὶ ἀπολεπίσεις, καστανόχρωμη πάτινα, ἰδιαίτερα στὴν ἐνεπίγραφη ἐπιφάνεια, ἴχνη πυρκαϊᾶς στὶς ὑπόλοιπες ὄψεις, καθὼς καὶ ὑπολείμματα κονιάματος στὴν ἐπιφάνεια ἑδράσεως τοῦ ἐπικράνου στὸ ὑποκείμενο φέρον μέλος. Διαστάσεις: 0,54 x 0,385 x 0,133. Τὸ ἑλληνικὸ κείμενο ἔχει χαραχθεῖ μὲ συχνὴ χρήση συμπλημμάτων. Ὕψος γραμμάτων: ± 0,015. Διάστιχα: ± 0,05.

Π. Νίγδελη, στὸ *Ἡ Ἔδεσσα καὶ ἡ περιοχή της* Γ΄ 85-104[1].

1. Ὁ ἐδῶ σχολιασμὸς περιορίσθηκε στὰ ἀπολύτως ἀπαραίτητα γιὰ τὴν χρονολόγηση καὶ κατανόηση τοῦ κειμένου, ἐν ἀναμονῇ τῆς ἀναλυτικῆς δημοσιεύσεως ἀπὸ τὸν Π. Νίγδελη, τὴν ὁποία δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ

Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 55 (2000) *Χρον*. [2009] 812 (συνθῆκες εὐρέσεως)· τοῦ ἰδίου, στὸ *Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 95 καὶ 94 εἰκ. 126 (*BullEpigr* 2005, 334· *SEG* 53 [2003] 617)· *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 282 (φωτογραφία).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 2ου - ἀρχὲς 3ου αἰ. μ.Χ.

----------]
[---------- μὴ (;) π]αραδιδόσθω τοῖς ἐκτρεπομέ̣νο̣ι̣[ς ------]
[---, εἰ μὴ διά τ]ινα ἀναγκαίαν χρείαν. Τούτου τοῦ διατάγματος
[ἀντίγραφον] ἐν πάσαις προγεγράφθω ταῖς πόλεσιν. Προτεθήτω.
4 [Exemp(lum) ep]istulae scriptae praef(ecto) c(larissimo) v(iro) a Messala v
[Rutiliano.] Frequenter, domine, ordo splendidissi-
[mus ἢ -mae coloni]ae Pellesium provinciae Macedoniae
[et nunc iter]ụm questus est non sufficere rem
8 [publicam s]ụam impendiorum oneribus in iis quae
[commean]tes armati exsigunt. Quos cum at
[te rett]ulissem, novissime has at me litteras
[miserun]ṭ quarum exemplum subdidi. Tua, do-
12 [mine, auc]toritas instruet me quit agere. v
vac. Exemplum epistu(lae) vvv
[scrip]tae Messalae Rutiliano • a praef(ecto) prae-
[torio. Ci]rca armatos et circa ceteros comme-
16 [antes sat]ịs provisum est principalibus consti-v
[tutionib]us, quas certum est te non ignora-
[re, ut si s]ecundum ea partibus tuis functus
[sis, nequ]e diplomatibus commeantes neque
20 [coloni] vel stabularii • iniuriam patientur. vac.
vacat
vacat
[Ἐπιστολήν] σοι γράφομεν, κύριε, περὶ ὧν καὶ πεπόνθαμεν ἤδη
24 [καὶ πάσχομεν] εἰδότες ὅτι πολλάκις τὰ δρώμενα ὅταν ᾖ μεγάλα
[διὰ τὸ αὐτῶν (;) μέ]γεθος ἀπιστεῖται· ἀναγκαίως δὲ ἐπὶ τὴν σὴ[ν]
[τύχην κατα- vel προσφ]εύγομεν· ἐν διόδῳ γὰρ τῆς πόλεως ἡμ[ῶν κει]-
[μένης ----------

Στ. 1: Στὴν ἀρχὴ τοῦ στίχου ἀναμένεται τὸ ἀντικείμενο τῆς προστακτικῆς *παραδιδόσθω· ἐκτρεπομέν[οις]* Νίγδελης. Στ. 1-2: *[καὶ ἀξι(;)]οῦ[σιν]* Νίγδελης, ἀλλὰ τὰ δύο γράμματα ποὺ ἀναγνωρίζει στὸ τέλος τοῦ πρώτου στίχου ὀφείλο-

---

συμβουλευθοῦμε παρὰ μόνον στὸ στάδιο τῶν τελικῶν τυπογραφικῶν διορθώσεων τοῦ παρόντος τόμου (εἴχαμε πάντως λάβει γνώση τοῦ κειμένου τοῦ Π. Νίγδελη ποὺ διανεμήθηκε σὲ σεμινάριο τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 2015). Ἐπιθυμοῦμε καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτῆς νὰ ἐκφράσομε τὶς θερμές μας εὐχαριστίες στὸν παλαιὸ καὶ ἀγαπητὸ φίλο κ. Werner Eck καὶ στὴν ἀγαπητὴ συνάδελφο Χριστίνα Κοκκινιᾶ, χωρὶς τὴν βοήθεια τῶν ὁποίων ἡ σύνταξη τοῦ παρόντος λήμματος θὰ ἦταν ἀδύνατη. Γιὰ ὅσα τυχὸν σφάλματα παραμένουν, ἡ εὐθύνη βαρύνει ἀποκλειστικὰ τοὺς συγγραφεῖς τοῦ ἔργου.

νται σὲ ἀβέβαια ἴχνη. Στ. 3: Ἡ μονολεκτικὴ διατύπωση (subscriptio) *προτεθήτω* συνιστᾶ τὴν ἐντολὴ δημοσιεύσεως τοῦ διατάγματος (πρβλ. *SEG* 59 [2009] 1365, στ. 42). Στ. 4: cu(ras) · a(gente) Νίγδελης, στὸ κείμενο ποὺ διανεμήθηκε στὸ Ἐπιγραφικὸ Μουσεῖο, ἀλλὰ δὲν νοεῖται ἐπιστολὴ χωρὶς ἀποστολέα (πρβλ. στ. 14-15, κατωτέρω)· ἐπὶ πλέον διακρίνεται στὸν λίθο ἀτελῶς χαραγμένη στιγμὴ μεταξὺ τῶν γραμμάτων C καὶ V· c(larissimo) v(iro) a Νίγδελης, στὴν τελικὴ δημοσίευση. Στ. 10: Ὁ Νίγδελης ἔχει κόμμα ὄχι πρὶν ἀλλὰ μετὰ τὴν λέξη novissime. Στ. 12: Δίστιγμο μεταξὺ τοῦ I καὶ τοῦ T τῆς λέξεως auctoritas. Στ. 17: Ἀντὶ TE, ὁ χαράκτης χάραξε ἀρχικὰ TS καὶ διόρθωσε κατόπιν τὸ δεύτερο γράμμα σὲ E. Στ. 16-18: Γιὰ τὴν ἔκφραση satis provisum est ut, βλ. Κικ., *Fam.* 1.2.4· γιὰ τὴν σύνταξη συμπερασματικῆς φράσεως μὲ ὁριστική, πρβλ. *CIL* VIII 2728 (152 μ.Χ.). Στ. 18: [re. Cura s]ecundum ea Νίγδελης. Στ. 20: cives (;) v]el stabularii Νίγδελης.

Τὸ κείμενο δὲν διασώζει χρονολογία. Ἡ χρονολόγησή του μπορεῖ νὰ τεκμαρθεῖ μόνον ἀπὸ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων, ἀπὸ τό, μόνο ἀναφερόμενο, ὄνομα τοῦ Μεσσάλα Ρουτιλιανοῦ καὶ ἀπὸ τὴν περιρρέουσα ἀτμόσφαιρα ποὺ ἀποπνέει τὸ σύνολο τῶν ἐγγράφων.

Ἐκ πρώτης ὄψεως, τὸ ὕφος τῆς γραφῆς, τόσο τῶν λατινικῶν ὅσο καὶ τῶν ἑλληνικῶν χαρακτήρων, παραπέμπει σὲ ὕστερη ἐποχή. Ἐν τούτοις δὲν ἀποκλείεται ἡ ἐπισεσυρμένη μορφὴ τῶν λατινικῶν γραμμάτων νὰ ὀφείλεται σὲ πιστὴ ἀναπαραγωγὴ ἐπὶ τοῦ λίθου τοῦ ἐπὶ μαλακοῦ ὑλικοῦ πρωτοτύπου ἀπὸ Ἕλληνα χαράκτη ποὺ ἀγνοοῦσε τὴν λατινικὴ γλῶσσα. Ἀληθεύει ἐπίσης ὅτι τὰ γράμματα τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου μὲ τὰ γωνιώδη σχήματα καὶ τὰ πολλαπλὰ συμπιλήματα ἔχουν παράλληλα στὶς ὄψιμες ἀπελευθερώσεις διὰ ἀναθέσεως τῆς Λευκόπετρας τῶν ἐτῶν 311-313 μ.Χ. (*I. Leukopétra* 116-119) καὶ σὲ ἄλλες ἐπιγραφὲς τῆς ὕστερης ἀρχαιότητος (π.χ. τὴν ἀρ. **352** τῆς Ἔδεσσας, ἀνωτέρω). Τὸ στοιχεῖο ὅμως αὐτὸ δὲν εἶναι ἀποφασιστικό, διότι ἴδιων σχημάτων γράμματα ἀπαντοῦν καὶ σὲ ἐπιγραφὲς ποὺ χρονολογοῦνται μὲ βεβαιότητα ἤδη στὰ τέλη τοῦ δευτέρου ἢ τὶς ἀρχὲς τοῦ τρίτου αἰ. μ.Χ. (π.χ. ἀρ. **602** [199/200 μ.Χ] καὶ **604** [205/6 μ.Χ.], κατωτέρω). Ἑπομένως ἡ μορφὴ τῶν γραμμάτων δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀκριβῆ χρονολόγηση τοῦ κειμένου.

Ὁ μόνος γνωστὸς Messala Rutilianus εἶναι ὁ ὕπατος (consul suffectus) τοῦ ρωμαϊκοῦ ἔτους 193 μ.Χ. Lucius Iulius Messala Rutilianus (*PIR*^{2} M 508· *CIL* XIV 3966· *AnnEpigr* 2002, 1237· *AnnEpigr* 2003, 2058· γιὰ τὴν χρονολόγηση βλ. τώρα P. Weiß, στὸ *Menschen und Orte* 273-80), ὅλοι δὲ οἱ μαρτυρούμενοι Ρουτιλιανοὶ χρονολογοῦνται στὰ τέλη τοῦ δευτέρου ἢ τὶς ἀρχὲς τοῦ τρίτου αἰῶνος, ἐνῷ ἀπουσιάζουν ἐντελῶς ἀπὸ τὴν *Prosopography of the Late Roman Empire*, γεγονὸς ποὺ ἀποτελεῖ ἰσχυρὸ ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς υἱοθετήσεως γιὰ τὴν ἐπιγραφὴ τῆς ὑψηλότερης χρονολογίας ποὺ ἐπιτρέπει ἡ παλαιογραφία. Τέλος, πρέπει νὰ ληφθεῖ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὅλες οἱ γνωστὲς «ἐκκλήσεις βοηθείας» ἐπὶ λίθου, τὶς ὁποῖες συγκέντρωσαν ὁ Peter Herrmann, *Hilferufe aus römischen Provinzen*, καὶ ὁ Tor Hauken, *Petition and Response*, χρονολογοῦνται στὸν δεύτερο αἰῶνα ἢ τὸ πρῶτο ἥμισυ τοῦ τρίτου αἰῶνος μ.Χ.

Τὸ χαραγμένο στὴν ἀκρωτηριασμένη ἐπιγραφὴ δίγλωσσο κείμενο διασώζει σὲ σχετικὰ καλὴ κατάσταση δύο λατινικὰ ἔγγραφα: α) ἐπιστολὴ τοῦ Μεσσάλα Ρουτιλιανοῦ πρὸς ἕναν μὴ κατονομαζόμενο ἔπαρχο (στ. 4-12) καὶ β) ἀπόκριση τοῦ ἐπάρχου στὸν Μεσσάλα Ρουτιλιανό (στ. 13-20), καθὼς καὶ δύο ἑλληνικὰ ἔγγραφα: γ) κανονιστικὸ κείμενο (*θεία διάταξις* [= principalis constitutio, στ. 16-17] ποὺ μνημονεύεται στὴν ἐπιστολὴ τοῦ ἐπάρχου πραιτωρίου ἢ διοικητοῦ ἐπαρχίας[2]) (στ. 1-3) καὶ δ) τὸ *προοίμιον* [= *exordium*] ἐπιστολῆς-ἐκκλήσεως

2. Πρβλ. S. Destephen, *EA* 40 (2007) 160-61 (*SEG* 37 [1987] 1186), στ. 23-28: *[ἐ]πεὶ ᾐτήσαθε παρ' ἐμοῦ, ὃ καὶ | [ἤδη χωρὶς ταύτης τ]ῆς συγχωρήσεως [ἐν] ἐξουσίᾳ εἴχετε ἐπειδήπερ πα[ραγγέλλει τὰ] θεῖα γράμματα, ὥ[στ]ε ταῦτα προτεθῆναι,*

(*βιβλίδιον* [= libellus]) πρὸς Ρωμαῖο ἀξιωματοῦχο (στ. 23-27). Τὸ περιεχόμενο τῶν ἀνωτέρω ἐγγράφων ἐπιτρέπει τὴν ἑξῆς πρόταση ἀναπαραστάσεως τῶν γεγονότων:

Ἡ βουλὴ τῆς ρωμαϊκῆς ἀποικίας τῆς Πέλλας (*ordo splendidissimus/mae coloniae Pelle(n)sium*), ἔπειτα ἀπὸ σειρὰ γραπτῶν παραπόνων (*libelli*), ἀπέστειλε στὸν Μεσσάλα Ρουτιλιανὸ καὶ τὴν ἐπιστολὴ τῶν στίχων 23-27 διαμαρτυρόμενη γιὰ τὶς αὐθαιρεσίες τῶν διερχομένων ἀπὸ τὴν Ἐγνατία ὁδὸ ἢ παρεπιδημούντων στρατιωτῶν εἰς βάρος τῶν κατοίκων. Ἐκεῖνος τὴν διεβίβασε μὲ δική του ἐπιστολή (στ. 4-12) στὸν ἀνώνυμο ἔπαρχο (πραιτωρίου) ζητώντας του ὁδηγίες περὶ τοῦ πρακτέου. Ὁ ἔπαρχος τοῦ ἀποκρίθηκε σὲ αὐστηρὸ ὕφος ὅτι γιὰ τὴν διευθέτηση τῶν ζητημάτων ποὺ ἀναφύονται ἐξ αἰτίας τῶν ἀπαιτήσεων τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ἄλλων διακινουμένων στὶς δημόσιες ὁδοὺς μὲ κρατικὴ ἐξουσιοδότηση (*diplomata*) ὑπάρχουν αὐτοκρατορικὰ νομοθετήματα (*principales constitutiones* [*θεῖαι διατάξεις, θεῖα γράμματα*]), τὰ ὁποῖα ἂν ἐφαρμόσει, δὲν θὰ ἀδικηθοῦν οὔτε οἱ διακινούμενοι μὲ διπλώματα οὔτε οἱ κάτοικοι τῆς Πέλλας οὔτε οἱ *κάπηλοι*. Τὸ ἑλληνικὸ κείμενο τῶν στίχων 1-4 ἀνήκει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα σὲ τέτοιο κανονιστικὸ ἔγγραφο (*διάταγμα* [= *edictum],* ἢ *ἐπιστολή* [= *epistula*] ἢ *ὑπογραφή* [= *subscriptio*] ἤ, ἐκδοχὴ λιγώτερο πιθανή, σ' ἐπιστολὴ τοῦ διοικητοῦ τῆς ἐπαρχίας Μακεδονίας) ποὺ μαζὶ μὲ τὴν δική τους διαμαρτυρία καὶ τὶς ἐπιστολὲς τοῦ Μεσσάλα Ρουτιλιανοῦ καὶ τὴν ἀπόκριση τοῦ ἐπάρχου, ἀνέγραψαν σὲ στήλη ποὺ ἵδρυσαν οἱ Πελλαῖοι.

Ἐὰν ὁ Μεσσάλας Ρουτιλιανὸς ταυτίζεται μὲ τὸν ὕπατο τοῦ ρωμαϊκοῦ ἔτους 193 μ.Χ., ὑπὸ ποιάν ἰδιότητα εἶναι ὁ παραλήπτης τῆς ἐκκλήσεως τῶν Πελλαίων καὶ ποιά εἶναι ἡ ταυτότητα τοῦ «λαμπροτάτου» ἐπάρχου; Δὲν ἀποκλείεται ὁ Μεσσάλας Ρουτιλιανὸς νὰ διετέλεσε διοικητὴς τῆς Μακεδονίας προτοῦ ἀναδειχθεῖ στὴν ὑπατεία καὶ ὁ ἔπαρχος στὸν ὁποῖον ἀπευθύνεται μὲ τέτοιον σεβασμὸ καὶ ὁ ὁποῖος τοῦ ἀποκρίνεται μὲ τόσην αὐστηρότητα νὰ εἶναι ὁ παντοδύναμος κατὰ τὴν περίοδο 185-189 μ.Χ. ἔπαρχος πραιτωρίου Μᾶρκος Αὐρήλιος Κλέανδρος (*PIR*^{2} A 1481), ὁ ὁποῖος εἶναι πιθανὸν νὰ εἶχε τιμηθεῖ μὲ τὸν τίτλο τοῦ *λαμπροτάτου*. Μία ἄλλη, μᾶλλον λιγώτερο πιθανή, ὑπόθεση θὰ ἦταν ὁ Μεσσάλας Ρουτιλιανὸς νὰ ἀνέλαβε κάποια διοικητικὴ θέση στὴν Μακεδονία μετὰ τὴν ὑπατικὴ θητεία του, ὁπότε ὁ λαμπρότατος ἔπαρχος θὰ ἦταν ὁ ἐπίσης παντοδύναμος Γάϊος Φούλβιος Πλαυτιανός (*PIR*^{2} F 554), ἔπαρχος τοῦ πραιτωρίου (197-205 μ.Χ.), γιὰ τὸν ὁποῖον μαρτυρεῖται ρητῶς ὁ τίτλος τοῦ *λαμπροτάτου* σὲ πολλὲς ἐπιγραφικὲς πηγές. Καὶ στὶς δύο περιπτώσεις ἡ παντοδυναμία ἀμφότερων τῶν ἐπάρχων ἐξηγεῖ τὸ ταπεινὸ ὕφος τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Μεσσάλα Ρουτιλιανοῦ καὶ τὸ αὐταρχικὸ τῆς ἀποκρίσεως. Ὁ Π. Νίγδελης διατυπώνει ἐναλλακτικὰ τὴν ὑπόθεση ὁ Μεσσάλας Ρουτιλιανὸς νὰ μὴν εἶναι ὁ consul suffectus τοῦ 193 μ.Χ. ἀλλὰ ἀμάρτυρο ἀπὸ ἄλλη πηγὴ ὁμώνυμο συγγενικό του πρόσωπο.

Τὰ δύο λατινικὰ ἔγγραφα μποροῦν νὰ μεταφρασθοῦν ὡς ἑξῆς:

«Ἀντίγραφο τῆς ἐπιστολῆς ποὺ ἐγράφη πρὸς τὸν λαμπρότατο ἔπαρχο ἀπὸ τὸν Μεσσάλα Ρουτιλιανό. Συχνὰ ἔχει παραπονεθεῖ, κύριε, ἡ λαμπρότατη βουλὴ τῆς ἀποικίας τῶν Πελλαίων τῆς ἐπαρχίας Μακεδονίας καὶ τώρα πάλι (παραπονεῖται) ὅτι ἡ πόλη τους δὲν ἐπαρκεῖ γιὰ τὸ βάρος τῶν δαπανῶν τῶν σχετικῶν μὲ ὅσα ἀπαιτοῦν οἱ διερχόμενοι στρατιῶτες. Αὐτοί, ἐνῷ τοὺς παρέπεμψα σ' ἐσένα, μοῦ ἔστειλαν προσφάτως τούτην τὴν ἐπιστολή, ἀντίγραφο τῆς ὁποίας παραθέτω κατωτέρω. Ἡ δική σου αὐθεντία, κύριε, θὰ μοῦ ὑποδείξει τί νὰ πράξω».

οὐ μόνον [ὑμεῖν συγχωρῶ, ἀλλὰ] καὶ προτρέπομα[ι· οὐ] μόνον νῦν, ἀλλὰ καὶ διὰ παν|[τὸς χρόνου ἐν τῷ ἐπισημοτ]άτῳ προτιθέναι [τοῦ δ]ήμου χωρίῳ πρὸς τὸ | [--- ± 16 ---]να ὑπὸ πάντων [ἔσε]σθαι...

«Ἀντίγραφο τῆς ἐπιστολῆς ποὺ ἐγράφη πρὸς τὸν Μεσσάλα Ρουτιλιανὸ ἀπὸ τὸν ἔπαρχο πραιτωρίου. Συναφῶς μὲ τοὺς στρατιῶτες καὶ τοὺς ἄλλους διερχομένους ὑπάρχει ἐπαρκὴς πρόνοια στὰ αὐτοκρατορικὰ διατάγματα –τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς δὲν ἀγνοεῖς– ὥστε, ἂν ἐνεργεῖς ἀπὸ πλευρᾶς σου σύμφωνα μὲ αὐτά, οὔτε οἱ ἐφοδιασμένοι μὲ διπλώματα διερχόμενοι οὔτε οἱ κάτοικοι τῆς ἀποικίας οὔτε οἱ *κάπηλοι* θὰ ὑποστοῦν ἀδικίες».

Καὶ τὰ τέσσερα ἔγγραφα τῆς παρούσας ἐπιγραφῆς ἐντάσσονται σ' ἕνα ἀρκετὰ ὁμοιογενὲς σῶμα ἐκκλήσεων ἐπαρχιωτῶν πρὸς τὴν ρωμαϊκὴ διοίκηση τοῦ δευτέρου αἰῶνος καὶ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ τρίτου αἰῶνος μ.Χ., καθὼς καὶ διορθωτικῶν μέτρων τῆς διοικήσεως, γιὰ τὴν θεραπεία αὐθαιρεσιῶν ποὺ ὑφίσταντο οἱ κάτοικοι οἰκισμῶν κειμένων ἐπὶ τῶν μεγάλων ὁδικῶν ἀρτηριῶν ἐκ μέρους τῶν διερχομένων ἢ παρεπιδημούντων στρατιωτῶν καὶ ἄλλων χρηστῶν τοῦ cursus publicus, τῆς *ἀγγαρείας*, μὲ ὅλες τὶς δουλεῖες ποὺ ἡ ὁδικὴ αὐτὴ ὑπηρεσία (διάθεση ὑποζυγίων καὶ ὀχημάτων, δαπάνες σιτήσεως καὶ στεγάσεως, κλπ.) συνεπάγεται (Herrmann, *Hilferufe aus römischen Provinzen*· Hauken, *Petition and Response*). Ἡ παροῦσα ἐπιγραφὴ παρουσιάζει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον ὡς μία ἐπὶ πλέον μαρτυρία τῆς σημασίας τῆς Ἐγνατίας Ὁδοῦ καὶ τῆς Πέλλας ὡς σταθμοῦ στὴν διαδρομή της, ἡ ὁποία μᾶς ἦταν ἤδη γνωστὴ ἀπὸ τὰ ρωμαϊκὰ ὁδοιπορικά (βλ. μαρτ. ΠΕΛ 150 καὶ στὴν Εἰσαγωγή) καὶ ἀπὸ ἐπιγραφὲς τῆς Ἀμφιπόλεως (Heuzey, *Mission* 170-71, ἀρ. 97) καὶ ἰδίως τῆς Μαρώνειας (*I.Thr.Aeg* Ε 185· πρβλ. C. P. Jones, *Chiron* 41 [2011] 313-25). Ἐπίσης ἐπιβεβαιώνει τὴν περιορισμένη παρουσία τοῦ λατινόφωνου στοιχείου στὴν ρωμαϊκὴ ἀποικία, ἀφοῦ ἤδη στὰ τέλη τοῦ 2ου μ.Χ. αἰῶνος ἡ βουλή της ἀλληλογραφεῖ μὲ τὴν ρωμαϊκὴ διοίκηση στὴν ἑλληνική.

ΑΝΑΘΗΜΑΤΙΚΕΣ

433. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1983/164. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1983 στὸ δάπεδο τοῦ ὑπαίθριου χώρου μὲ δεξαμενὴ τοῦ συγκροτήματος τοῦ ἱεροῦ τῆς Μητέρας τῶν Θεῶν στὴν Πέλλα.

Ἄνω ἀπότμημα βωμίσκου ἀπὸ λευκὸ λεπτόκοκκο μάρμαρο, μὲ ἐπίστεψη ἀπὸ κοιλόκυρτο κυμάτιο καὶ ταινία· διασώζει τὸ ἀριστερὸ καὶ μικρὸ τμῆμα τοῦ δεξιοῦ κροτάφου. Διαστάσεις: 0,085 x 0,138 x 0,09. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἄνω μέρος τῆς κυρίας ὄψεως, μὲ πρόχειρη χάραξη. Ὕψος γραμμάτων: 0,007-0,009. Διάστιχο: 0,002-0,005.

Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Ἱερό* 192-93 καὶ πίν. 167α (*BullEpigr* 2002, 268c· *SEG* 50 [2000] 611· *EBGR* 2001 [*Kernos* 17 (2004)], 110)· Π. Χρυσοστόμου, *Εὐλιμένη* 4 (2003) 139-42, ἀρ. 2 (*BullEpigr* 2005, 337· *SEG* 53 [2003] 620· *EBGR* 2004 [*Kernos* 20 (2007)], 48.2).

Αὐτοψία, φωτογραφία.

3ος αἰ. π.Χ.

Αἰόλου,
Γραίη[ς].

Στ. 2: *Γραίη* οἱ προηγούμενοι ἐκδότες· *Γραίη[ς]* ἑρμηνεύει ὀρθὰ ὁ Χρυσοστόμου.

Ὅπως πειστικὰ κατέδειξε ο Π. Χρυσοστόμου, ὁ βωμίσκος εἶναι ἀφιερωμένος στὸν Αἴολο, ἕναν ἀπὸ τοὺς ἐπώνυμους μυθικοὺς γενάρχες τῶν ἑλληνικῶν φύλων, καὶ στὴν Γραῖα, κόρη

τοῦ Αἰόλου –καὶ ἀλλώνυμο τῆς Δήμητρας– σὲ ὁρισμένους μυθολογικοὺς κύκλους (Παυσ. 9.20.1-2), ἀλλὰ καὶ γνωστὸ ὁμηρικὸ τοπωνύμιο τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου (*Ἰλ.* Β 498), τὸ ὁποῖο πιθανῶς σχετίζεται καὶ μὲ τὸ ὄνομα τῶν Ἑλλήνων στὴν ἰταλικὴ χερσόνησο· γιὰ τὸ ἀντίστοιχο μακεδονικὸ τοπωνύμιο Γρήια (κώμη τῆς Ἐορδαίας ἢ τῆς Ἐλίμειας), βλ. *EAM* 87.

Ἡ συσχέτιση τῶν Μακεδόνων μὲ τὸν Αἴολο καὶ τοὺς Αἰολεῖς μαρτυρεῖται ἤδη στὸν πέμπτο αἰῶνα π.Χ. σὲ ἀπόσπασμα τοῦ Ἑλλανίκου (*FGrHist* 4 F74: *ἄλλοι δ' ἀπὸ Μακεδόνος τοῦ Αἰόλου, ὡς Ἑλλάνικος Ἱερειῶν πρώτηι τῶν ἐν Ἄργει· «καὶ Μακεδόνος <τοῦ> Αἰόλου, <ἀφ'> οὗ νῦν Μακεδόνες καλοῦνται, μόνοι μετὰ Μυσῶν τότε οἰκοῦντες»*), ὁ ὁποῖος διέθετε ἐκ τῶν ἔσω πληροφόρηση γιὰ τοὺς μακεδονικοὺς γενεαλογικοὺς μύθους, καθὼς ἔζησε καὶ στὴν μακεδονικὴ αὐλή (*FGrHist* 4 T1). Ὁ Αἴολος ἐνδεχομένως ἀπεικονιζόταν καὶ στὸ μνημεῖο τῶν προγόνων ποὺ ἀνήγειρε ὁ Ἀντίγονος Γονατᾶς σὲ ἑλληνικὸ ἱερό (*IGUR* 1497, μὲ τὶς παρατηρήσεις τοῦ G. Despinis, *AM* 110 [1995] 358-59, σημ. 161), ὅπως ἐκεῖνο τῆς Δήλου (*Schenkungen* ἀρ. 129), ἴσως δὲ καὶ σὲ ἀντίστοιχο μνημεῖο στὸ ἀνάκτορο τῆς Πέλλας (Π. Χρυσοστόμου, *Εὐλιμένη* 4 [2003] 142, μὲ τὴν παλαιότερη βιβλιογραφία).

434. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 6. Σύμφωνα μὲ τὸ Παλαιὸ Δελτίο Καταγραφῶν τοῦ Μουσείου καὶ ἀναφορὰ τοῦ ἐκτάκτου ἐπιμελητοῦ ἀρχαιοτήτων Ἀθ. Κονδρούφη πρὸς τὴν ΙΑ΄ Ἀρχαιολογικὴ Περιφέρεια (ἀρ. πρωτ. 42/1956), περισυνελέγη τὸ 1956 ἀπὸ τὴν οἰκία τοῦ Λάζαρου Λιάλη στὴν Παλαιὰ Πέλλα.

Ἀπότμημα βάσεως ἀπὸ τεφρομέλανο ἀσβεστόλιθο Κύρρου, ἐλλιπὲς κάτω, δεξιὰ καὶ πίσω, μὲ περαιτέρω ἐπιφανειακὲς ἀποκρούσεις καὶ ἐκδορές· φέρει ὁριζόντια ἐπίστεψη μὲ κυρτὸ κυμάτιο καὶ ταινία, ἐνῷ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια διατηρεῖ τμῆμα ὀρθογώνιου τόρμου, ὁ πυθμένας τοῦ ὁποίου εἶναι ἁδρὰ κατεργασμένος μὲ βελόνι γιὰ τὴν ἔνθεση τῆς πλίνθου ἐπὶ πλέον στοιχείου (ἀναθήματος). Διαστάσεις: 0,24 x 0,49 x 0,19. Ὕψος γραμμάτων: 0,018. Διάστιχα: 0,01.

Ph. Petsas, *BSt* 4 (1963) 158, ἀρ. 1 (= τοῦ ἰδίου, *Pella* 60-62, ἀρ. 1, εἰκ. 1) (*SEG* 24 [1969] 538)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 41, 71, ἀρ. 8 καὶ 141, ἀρ. 224, πίν. 10β· Hatzopoulos – Loukopoulou, *Morrylos* 65, σημ. 6 (*SEG* 39 [1989] 619). Πρβλ. *BullEpigr* 1964, 247.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 4ου - ἀρχὲς 3ου αἰ. π.Χ.

Ἀσκληπι[ῶι καὶ Ὑγιείαι]
Ἀναξίδοτο[ς Ἀπολλοδώρου (;)]
ἐπὶ ἱερέως [τοῦ δεῖνος].

Στ. 1-2: Οἱ συμπληρώσεις ὀφείλονται στοὺς Χατζόπουλο – Λουκοπούλου. Γιὰ τὴν συμπλήρωση τοῦ πατρωνύμου, βλ. στὰ σχόλια. Στ. 3: *[ἐ]πὶ ἱερέως* οἱ ἄλλοι ἐκδότες.

Παρ' ὅτι πρόκειται γιὰ τὴν μόνη ἐπιγραφικὴ μαρτυρία τῆς συλλατρείας Ἀσκληπιοῦ καὶ Ὑγείας στὴν Πέλλα (πρβλ. ὅμως ἀρ. **430**, ἀνωτέρω), ἡ παρουσία τῆς πλέον ἐπίσημης λατρείας τῶν μακεδονικῶν πόλεων στὴν πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου κάθε ἄλλο παρὰ ἐκπλήσσει. Δὲν εἶναι βέβαιον ἂν ἡ ἐπιγραφὴ προέρχεται ἀπὸ τὸ ναϊκὸ συγκρότημα τοῦ Καναλιοῦ τῆς Πέλλας, ὅπου μαρτυρεῖται ἡ λατρεία τοῦ Δάρρωνος, τοπικῆς ὑποστάσεως τοῦ πανελλήνιου ἰαματικοῦ

θεοῦ (βλ. ἀρ. **436**, κατωτέρω), ἕνα συγκρότημα ποὺ φέρει ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ ἑνὸς Ἀσκληπιείου, ἢ ἀπὸ χωριστὸ ἱερὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Ἀπὸ τὶς πέντε βέβαιες μνεῖες τοῦ ὀνόματος Ἀναξίδοτος στὴν Μακεδονία, ἄλλες δύο τουλάχιστον μαρτυροῦνται σὲ ἀριστοκρατικοὺς κύκλους τῆς Πέλλας: Ἀναξίδοτος ὀνομαζόταν ὁ πατέρας τοῦ Ἀρχία, τριηράρχου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (βλ. μαρ. ΠΕΛ 84 καὶ Tataki, *Macedonians* 151, ἀρ. 23 μὲ τὶς παραπομπές), ὁ ὁποῖος μᾶλλον ταυτίζεται μὲ τὸν ἀναγραφόμενο *Ἀρχία Γαναξιδότου Μ[ακεδόνα (;)]* τοῦ καταλόγου δωρητῶν τῶν Θηβῶν: μαρτ. ΠΕΛ ζ΄)· Ἀναξίδοτος ὀνομαζόταν ἐπίσης καὶ ὁ πατέρας συνεργάτη τῆς ρωμαϊκῆς διοικήσεως στὰ τέλη του 2ου αἰ. π.Χ. (*FD* III 2, 70b στ. 6-7 καὶ add. σελ. 294). Παρὰ τὶς ἀρχικὲς ἐπιφυλάξεις τοῦ D. Knoepfler (*Eretria* XI σελ. 112-13, χωρὶς γνώση τῆς παρούσας ἐπιγραφῆς· βλ. ὅμως τώρα *BullEpigr* 2014, 204) φαίνεται ἄρα πιθανὸν νὰ προέρχονταν ἀπὸ τὴν Πέλλα καὶ οἱ Μακεδόνες Ἀπολλόδωρος Ἀναξιδότου καὶ Ἀναξίδοτος Ἀπολλοδώρου, προφανῶς πατέρας καὶ γιός, ποὺ τιμῶνται στὴν Ἐρέτρια στὰ τέλη τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. (Knoepfler, *Eretria* XI ἀρ. 5 [*IG* XII, 9, 205+226] καὶ ἀρ. XI [*IG* XII, 9, 206] ἀντιστοίχως). Στὴν περίπτωση αὐτὴν δὲν εἶναι ἀπίθανο νὰ ταυτίζεται ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀσκληπιοῦ τῆς ἐπιγραφῆς μας μὲ τὸν τιμώμενο στὴν Ἐρέτρια, καθὼς ἡ συμπλήρωση *[Ἀπολλοδώρου]* στὸν δεύτερο στίχο ἀποκαθιστᾶ ἱκανοποιητικὰ τὸ ἐπιγραφικὸ χάσμα. Πρέπει νὰ θεωρεῖται σχεδὸν βέβαιο ὅτι στὴν ἴδια οἰκογένεια ἀνήκει καὶ ὁ τριήραρχος τῆς ἐκστρατείας στὴν Ἀσία, ὅπως ὑπέθεσε ἤδη ἡ Tataki, *Macedonians* 151.

435. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1983/1035-1039, 1041-1042, 1049. Τὰ ἀποτμήματα τοῦ μνημείου ἀνακαλύφθηκαν τὸ 1983 στὸν «χῶρο μὲ τὰ μαρμάρινα ἀντικείμενα», πίσω ἀπὸ τὴν βόρεια στοὰ τοῦ ὑπαίθριου χώρου τοῦ ἱεροῦ τῆς Μητέρας τῶν Θεῶν στὴν Πέλλα.

Μαρμάρινη βάση ἀγαλματίου, συγκείμενη ἀπὸ τουλάχιστον ὀκτὼ ἀποτμήματα, μὲ ἐπίστεψη ἀπὸ κυρτὸ κυμάτιο καὶ ταινία· στὴν ἄνω ἐπιφάνεια φέρει μικρὸ κυκλικὸ τόρμο. Τὸ ἀριστερὸ ἀπότμημα διατηρεῖ τὸν ἀριστερὸ κρόταφο. Διαστάσεις ἐνεπίγραφων ἀποτμημάτων: 1983/1036 (ἀριστερό): 0,082 x 0,072 x 0,038· 1983/1049 (δεξιό): 0,07 x 0,06 x 0,038. Ὕψος γραμμάτων: 0,015 (Ο: 0,09). Διάστιχα: 0,005.

Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Ἱερό* 188-89, ἀρ. 596-603, πίν. 162 α, β καὶ 26, σημ. 111 γιὰ τὸν τόπο εὑρέσεως (*SEG* 50 [2000] 609).

Πρβλ. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, στὸ *Μνήμη Λαζαρίδη* 198 (ἁπλὴ μνεία)· τῆς ἰδίας, στὸ *Ἀρχαία Μακεδονία* VI (1996 [1999]) 695-96 (ἁπλὴ μνεία)· *BullEpigr* 2002, 268· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, στὸ *Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 56 καὶ 57, εἰκ. 68.

Αὐτοψία, φωτογραφία.

3ος αἰ. π.Χ.

[. . .$^{5-6}$ . . .] Ι̣Ο̣Λ̣[---]
Λ̣[. . .$^{4-5}$. .]Δ̣ΑΙ[---]
Ἀφ[ρο]δίτη[ι ---]
Λ̣ΟΜ̣ [. .$^{2-3}$.]ΑΔ[---].

Στ. 2: Α̣ στὴν ἀρχὴ τοῦ στίχου Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη καὶ *SEG*. Στ. 4: Λ̣Ο̣Ι̣ Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη καὶ *SEG*.

Γιὰ τὴν κοινὴ λατρεία τῆς Ἀφροδίτης καὶ τῆς Μητέρας τῶν Θεῶν στὴν Πέλλα, βλ. κυρίως τὴν δημοσίευση τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἱεροῦ τῆς Μητέρας τῶν Θεῶν (Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Ἱερό*, ἰδίως 214-19), ἑνὸς ἀπὸ τὰ δύο μεγάλα ἱερὰ τοῦ ἀστικοῦ κέντρου τῆς Πέλλας μαζί μὲ τὸ «Ἀσκληπιεῖο» τοῦ Δάρρωνος.

436. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1991/500. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1991 ἀπὸ τὴν Μαρία Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη κατὰ τὴν ἀνασκαφὴ τοῦ βορειοδυτικοῦ συγκροτήματος τοῦ ἱεροῦ τοῦ Δάρρωνος.

Πλίνθος ἀπὸ τοπικὸ πωρόλιθο συγκείμενη ἀπὸ τρία συναρμόζοντα καὶ συγκολλημένα τεμάχια, ἀποκεκρουμένη ἄνω ἀριστερά, κάτω ἀριστερὰ καὶ κάτω, μὲ πρόσθετες ἐπιφανειακὲς φθορές· τετράγωνος μολυβδοχοημένος τόρμος πλευρᾶς 0,07 καὶ βάθους 0,04 στὴν ἄνω ἐπιφάνεια. Διαστάσεις: 0,35 x 0,285 x 0,20. Ὕψος γραμμάτων: 0,01-0,03. Διάστιχα: 0,01-0,02.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *ΑΕΜΘ* 5 (1991 [1994]) 88-90, εἰκ. 7 (*BullEpigr* 1994, 414· *SEG* 34 [1994] 546)· Ἰουλίας Βοκοτοπούλου, στὸ *Ἑλληνικὸς Πολιτισμός* 80, ἀρ. 14· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *ΑΔ* 46 (1991) *Χρον*. [1996] 296· τῆς ἰδίας, *ΑΕΜΘ* 10[A] (1996 [1997]) 96-97· M. B. Hatzopoulos, *CRAI* 1998, 1200-2 καὶ εἰκ. 5· *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 174.

Πρβλ. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, στὸ *Ἡ Ἔδεσσα καὶ ἡ περιοχή της* 6-7· τῆς ἰδίας, στὸ *Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 59 καὶ εἰκ. 82· τῆς ἰδίας, στὸ *Γνωριμία 2002* 19-20 καὶ εἰκ. 16· J.-M. Carbon, *EA* 38 (2005) 1-2.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Πρῶτο ἥμισυ 2ου αἰ. π.Χ.

[Ἀ]μφίπολις
Δάρρωνι
εὐξαμένη
ἐπη<κ>κόωι.

Στ. 1: *Ἀμφίπολις* Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη (*ΑΕΜΘ* 5 καὶ 10 καὶ *ΑΔ*), Βοκοτοπούλου· *[Ἀ]μφίπολις* Hatzopoulos (*BullEpigr* καὶ *CRAI*) καὶ *SEG*. Στ. 4: *ἐπηκόωι* ὅλοι οἱ προηγούμενοι ἐκδότες· ὁ χαράκτης μᾶλλον προσπάθησε νὰ χαράξει τὸ Κ πρὶν ἀπὸ τὴν φθορὰ τοῦ λίθου καὶ τὸ ἐπανέλαβε μετὰ ἀπὸ αὐτήν. Στὸ τέλος τοῦ στίχου εἶναι ἀβέβαιο ἂν ὑπάρχει ἰῶτα τῆς καταλήξεως ἢ ἂν πρόκειται ἁπλῶς γιὰ φθορὰ τοῦ λίθου.

Ἡ παράδοξη θέση τῆς μετοχῆς *εὐξαμένη* πιθανώτατα δὲν σχετίζεται μὲ ἀπόπειρα ἔμμετρου λόγου (ὅπως ὑποθέτει ἡ πρώτη ἐκδότρια ἀκολουθώντας ὑπόδειξη τοῦ Ἐμμ. Βουτυρᾶ)· πρόκειται ἁπλῶς γιὰ ἕνα *σχῆμα χιαστόν*, μὲ στόχο μιὰ ρυθμικὴ φράση (πρβλ. ἀρ. **57**, ἀνωτέρω).

Ἡ ἀνακάλυψη τῆς ἐπιγραφῆς σ' ἕνα ἱερὸ μὲ προφανῆ χαρακτηριστικὰ Ἀσκληπιείου (βλ. κυρίως Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *ΑΕΜΘ* 10 [1996 (1997)] 96-97) ἐπιβεβαίωσε τὴν γλῶσσα τοῦ Ἡσυχίου, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὁ Δάρρων (προφανῶς διαλεκτικὴ μορφὴ τοῦ ἐπιθέτου Θάρσων) ἦταν τοπικὸς θεραπευτὴς δαίμων (*Δάρρων· Μακεδονικὸς δαίμων, ᾧ ὑπὲρ τῶν νοσούντων εὔχονται*). Ἡ λατρεία του φαίνεται ὅτι ἀπορροφήθηκε ἀπὸ τὴν πανελλήνια καὶ ἐξόχως δημόσια στὶς μακεδονικὲς πόλεις λατρεία τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἀξιοσημείωτη εἶναι ἡ ἐξαγωγὴ τῆς μακεδονικῆς λατρείας τοῦ Δάρρωνος καὶ στὴν Καρία (J.-M. Carbon, *EA* 38 [2005] 1-6· *SEG* 54 [2004] 1117).

Τὸ ὄνομα Ἀμφίπολις ἀπαντᾶ καὶ στὴν Θεσσαλονίκη, ἀλλὰ καὶ στὴν ἴδια τὴν Ἀμφίπολη (βλ. τὸ οἰκεῖο λῆμμα τοῦ *LGPN*).

437. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1986/57. Ἐντοπίσθηκε ἀπὸ τὸν Ἰ. Μ. Ἀκαμάτη τὸ 1986 σὲ δεύτερη χρήση στὴν βορειοανατολικὴ γωνία τοῦ στυλοβάτη τῆς ἀγορᾶς τῆς Πέλλας.

Βάθρο ἀπὸ τεφρὸ λίθο Κύρρου, ἐλλιπὲς ἀριστερὰ κατόπιν τῆς ἀποκοπῆς τοῦ ἀρχικὰ ἀριστεροῦ του τμήματος κατὰ τὴν δεύτερη χρήση του ὡς γωνιολίθου καὶ ἀποκεκρουμένο ἄνω δεξιὰ καὶ κάτω δεξιά. Στὴν ἄνω πλευρὰ τόρμος διαστάσεων 0,08 x 0,40 x 0,105. Διαστάσεις: 0,535 x 0,40 x 0,38. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἄνω ἀριστερὸ σωζόμενο τμῆμα· ἐπιμελὴς καὶ σχεδὸν στοιχηδὸν χάραξη. Ὕψος γραμμάτων: 0,02. Διάστιχα: 0,003-0,005.

Ἰ. Μ. Ἀκαμάτη, *Ἐγνατία* 1 (1989) 188-89, εἰκ. 21.

Πρβλ. *BullEpigr* 1990, 463· Ἰ. Μ. Ἀκαμάτη, *ΑΕΜΘ* 6 (1992 [1995]) 113, σημ. 5.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Πρῶτο ἥμισυ 4ου αἰ. π.Χ.

[*ἡ δεῖνα* ----]ΡΙΑ
[*τοῦ δεῖνος* -]ΤΟΥ
[*ἡ δεῖνα* ----]ΕΝΗ
4 [*τοῦ δεῖνος* -]ΙΟΥ
[----- Διονύ]σωι
[----------]ΩΙ.

Στ. 1 καὶ 3: Οἱ καταλήξεις τῶν δύο θηλυκῶν αὐτῶν ἀνθρωπωνυμίων εἶναι οἱ μόνες ποὺ ἐπιτρέπουν κατὰ προσέγγιση ὑπολογισμὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐλλειπόντων γραμμάτων. Δεδομένου ὅτι τὰ συνηθέστερα στὸν βορειοελλαδικὸ χῶρο σχετικὰ ὀνόματα εἶναι Δημητρία καὶ Εὐπορία γιὰ τὸν στίχο 1 καὶ Πολυξένη καὶ Φιλοξένη γιὰ τὸν στίχο 3 (βλ. στὰ σχόλια, κατωτέρω), ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐλλειπόντων γραμμάτων πρέπει νὰ ὑπολογισθεῖ σὲ περ. 5. Ἡ διαπίστωση αὐτὴ συνάδει μὲ τὴν πολὺ πιθανὴ συμπλήρωση στὸν στ. 5. Στ. 6: [---]ΕΩΙ Ἀκαμάτης, ἀλλὰ κανένα ἴχνος γράμματος δὲν εἶναι ὁρατὸ ἀριστερὰ ἀπὸ τὸ ὠμέγα, παρ' ὅτι ὑπάρχει χῶρος.

Ὅπως ἐπισημαίνει καὶ ὁ πρῶτος ἐκδότης, οἱ δύο δοτικὲς τῶν δύο τελευταίων στίχων καθιστοῦν πιθανώτερη τὴν ἀναγνώριση τῆς ἐπιγραφῆς ὡς ἀναθηματικῆς καὶ ὄχι ὡς ἐπιτύμβιας· στὴν περίπτωση αὐτὴν ἡ θεότητα στὴν ὁποίαν ἀπευθύνεται τὸ ἀνάθημα εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ Διόνυσος, γιὰ τὸ λατρευτικὸ ἐπίθετο τοῦ ὁποίου στὸν στ. 6 κάθε ὑπόθεση θὰ ἦταν καταχρηστική (πρβλ. πάντως τὴν ὑπόθεση γιὰ τὴν ἐνδεχόμενη λατρεία τοῦ Διονύσου Πατρώου στὴν ἄλλη βασιλικὴ πρωτεύουσα [ἀρ. **11**, ἀνωτέρω]). Στὴν περίπτωση αὐτήν, ἡ παροῦσα ἐπιγραφὴ θὰ ἦταν ἡ μοναδικὴ βέβαιη γραπτὴ μαρτυρία γιὰ τὴν λατρεία τοῦ Διονύσου στὴν Πέλλα (πρβλ. ὅμως, τὴν ἑπόμενη ἐπιγραφή), τὴν ὕπαρξη τῆς ὁποίας ὡστόσο μαρτυροῦσε πληθώρα ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων (βλ. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, στὸ *Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 53-54).

Ἐὰν ἐξαιρεθοῦν ὀνόματα λατινικῆς καὶ χριστιανικῆς προελεύσεως καὶ τὰ ὀνόματα δούλων, τὰ δύο συχνότερα μαρτυρούμενα γυναικεῖα ὀνόματα σὲ -ρία εἶναι Δημητρία καὶ Εὐ-

πορία· τὸ δεύτερο ἀπαντᾶ καὶ στὴν ρωμαϊκὴ Πέλλα (ἀρ. **538**, κατωτέρω). Ἀπὸ τὰ συχνότερα μαρτυρούμενα ὀνόματα σε –ένη, τὸ μόνο ποὺ ἀπαντᾶ στὴν Πέλλα εἶναι τὸ Φιλοξένη (μὲ διαλεκτικὴ ὅμως κατάληξη), σὲ «διονυσιακὸ» ἔλασμα τοῦ ὕστερου 4ου αἰ. π.Χ. (*SEG* 42 [1992] 619a).

438. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 24. Σύμφωνα μὲ ἀναφορὰ τοῦ ἔκτακτου ἐπιμελητοῦ ἀρχαιοτήτων Ἀθ. Κονδρούφη πρὸς τὴν ΙΑ΄ Ἀρχαιολογικὴ Περιφέρεια (ἀρ. πρωτ. 42/1956), περισυνελέγη τὸ 1956 ἀπὸ ἄγνωστο σημεῖο.

Ἄνω δεξιὸ ἀπότμημα βωμίσκου ἀπὸ λευκὸ λεπτόκοκκο μάρμαρο μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη. Στὴν ἄνω ἐπιφάνεια φέρει ὀρθογώνιο τόρμο πλευρᾶς 0,06. Διαστάσεις: 0,145 x 0,083 x 0,15. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ἴχνη ἐρυθροῦ χρώματος στὴν κοίτη τῶν γραμμάτων. Ὕψος γραμμάτων: 0,010-0,013. Διάστιχα: 0,010.

Ἀδημοσίευτη.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

2ος αἰ. π.Χ.

[Ἀμύ]ντας
[Ἀντιγ]όνο[υ]
[Διον]ύσ̣[ωι (;)].

Γιὰ τὴν λατρεία τοῦ Διονύσου στὴν Πέλλα, βλ. τὴν προηγούμενη ἐπιγραφή.

439. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 2003/1. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 2003 στὸ στρῶμα καταστροφῆς τοῦ κτηρίου Β΄ τοῦ Φάκου.

Κυλινδρικὸ βάθρο ἀπὸ εὔθριπτο λευκὸ μάρμαρο, μὲ κοιλόκυρτα κυμάτια στὴν βάση καὶ τὴν ἐπίστεψη. Στὴν ἄνω ἐπιφάνεια, τόρμος 0,02 x 0,015 καὶ βάθους 0,035 γιὰ τὴν στήριξη βάσεως κατὰ τὴν πρώτη χρήση καὶ τέσσερες τόρμοι ποὺ προφανῶς διανοίχθηκαν κατὰ τὴν δεύτερη χρήση τοῦ μνημείου. Διαστάσεις: 0,62 x 0,40. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἄνω τμῆμα τοῦ κορμοῦ. Ὕψος γραμμάτων: 0,02-0,025. Διάστιχα: 0,01.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *ΑΕΜΘ* 17 (2003 [2005]) 472-79 καὶ εἰκ. 10-14 (*BullEpigr* 2005, 335· *SEG* 53 [2003] 621· Π. Μ. Νίγδελη, *Ἐγνατία* 13 [2009] 29-30)· τῆς ἰδίας, *ΑΔ* 56-59 (2001-2004) *Χρον*. Β3Α [2013] 448-49.

Πρβλ. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *ΑΔ* 60 (2005) *Χρον*. [2013] 708 (γιὰ τὶς συνθῆκες εὑρέσεως).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 2ου - ἀρχὲς 1ου αἰ. π.Χ.

Αὖλος Φικτώριος Γαΐου,
ὁ ἐπικαλούμενος

Ἀλέξανδρος, Ἑρμεῖ
Ἀγοραίωι χαριστήριον.

Πρόκειται γιὰ τὴν μοναδικὴ ἐπιγραφικὴ μαρτυρία τῆς λατρείας τοῦ Ἑρμῆ στὴν Πέλλα (γιὰ τὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα, βλ. τὰ σχόλια τῆς πρώτης ἐκδότριας, σελ. 477 καὶ σημ. 58-61). Τὸ ἐπίθετο Ἀγοραῖος παραπέμπει στὴν προστασία τῆς ἀγορᾶς καὶ τοῦ ἐμπορίου ἀπὸ τὸν θεό (βλ. καὶ *EAM* 9· *SEG* 47 [1997] 1002· στὴν Πελαγονία τὸ ἐπίθετο συνοδεύει τὸν Δία: *IG* X 2, 2, 252 καὶ 278)· συχνὰ εἶναι τὰ ἀναθήματα στὸν Ἑρμῆ (μὲ ἢ χωρὶς τὸ ἐπίθετο Ἀγοραῖος) καὶ τοὺς λοιποὺς θεοὺς προστάτες τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἀγορᾶς ἀπὸ ἀγορανόμους ἢ ἄλλους ἀξιωματούχους ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν ἀγορά (βλ. *EKM* Α΄ 24 μὲ τὰ σχόλια). Ἡ ἀνεύρεση τῆς ἐπιγραφῆς σὲ οἰκοδομικὸ συγκρότημα ἐργαστηριακοῦ χαρακτῆρος (στὸν χῶρο προγενέστερου μεγάλου δημόσιου κτηρίου του 4ου αἰ. π.Χ.· πρβλ. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *ΑΕΜΘ* 17 [2003 (2005)] 465-83), ἐντὸς τοῦ ὀχυρωματικοῦ περιβόλου τοῦ Φάκου (τῆς ἰδίας, *ΑΕΜΘ* 19 [2005 (2007)] 400-402), ἐνισχύει τὴν ὑπόθεση ὅτι ὁ ἀναθέτης ἦταν Ρωμαῖος πραγματευτής.

Ἡ παροῦσα ἐπιγραφὴ ἀποτελεῖ τὴν παλαιότερη μνεία στὴν Μακεδονία τοῦ γένους τῶν Φικτωρίων, οἱ ὁποῖοι, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Πέλλα (βλ. καὶ ἀρ. **550**, κατωτέρω καὶ Gaebler, *Münzen* III 98, ἀρ. 23-25, ὅπου μέλη τοῦ γένους μαρτυροῦνται ὡς δύανδροι τῆς ρωμαϊκῆς ἀποικίας· πρβλ. Tataki, *Roman Presence* 218, ἀρ. 215.3), ἀπαντοῦν στὸ Δῖον (*SEG* 2 [1924] 389) καὶ στὴν Βέροια (*EKM* Α΄ 280). Ὁ ὀνομαστικὸς τύπος τοῦ ἀναθέτη ἔχει παράλληλα τὴν ἴδια ἐποχὴ σὲ ἐπιγραφὲς τῆς Ἀπολλωνίας (*SEG* 50 [2000] 552: *Μάαρκος Λευκίλιος Μαάρκο[υ] Ῥωμαῖος, ὁ ἐπικαλούμεν[ος] Δημήτριος*) καὶ Θεσσαλονίκης (*IG* X 2, 1, 80: *Μάνιος Κόρτιος Μανίου Σίγνιος ὁ ἐπικαλούμενος Δημήτριος*). Στὴν ἐπιγραφὴ τῆς Ἀπολλωνίας τὸ ὄνομα ποὺ εἰσάγεται μὲ τὴν μετοχὴ *ἐπικαλούμενος* ἐπέχει θέση παρωνυμίου.

440. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 23. Περισυνελέγη τὸ 1959, ἄγνωστο ποῦ.

Πλάκα ἀπὸ ὑπόλευκο, χονδρόκοκκο μάρμαρο, ἐλλιπὴς δεξιά. Διαστάσεις: 0,105 x 0,125 x 0,055. Ὕψος γραμμάτων: 0,012-0,015. Διάστιχα: 0,008.

W. Ameling, στὸ *Schenkungen* 184, ἀρ. 115E (βάσει τῆς φωτογραφίας τοῦ Μακαρόνα)· Hatzopoulos, *Institutions* II, ἀρ. 28 καὶ πίν. XXVIIIb (*SEG* 46 [1996] 774)· *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 175.

Πρβλ. Ch. Makaronas, *Scientific American* 215.6 (Δεκέμβριος 1966) 104 (φωτογραφία χωρὶς κείμενο)· Ph. Petsas, *BSt* 4 (1963) 161, σημ. 15 (= τοῦ ἰδίου, *Pella* 64, σημ. 15) (ἁπλὴ ἀναφορά)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* I 44· Düll, *Götterkulte* 106· Sylvie Le Bohec, στὸ *New Perspectives* 47.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

221-179 π.Χ.

Βασιλεὺς Φ̣[ίλιππος]
βασιλέως Δ[ημητρίου]
Διὶ Μιλ̣ι̣[χίωι].

Στ. 1: Ἀπὸ τὸ πρῶτο γράμμα τοῦ ὀνόματος τοῦ βασιλέως διακρίνεται μικρὸ ἴχνος τῆς ἀριστερῆς καμπύλης. Στ. 3: *Μιλ[ιχίῳ]* Ameling καὶ *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας· Μιλι[χίωι]* Hatzopoulos.

Πρόκειται γιὰ τὴν πρώτη ἐπιγραφικὴ μαρτυρία γιὰ τὴν λατρεία τοῦ Διὸς Μειλιχίου στὴν Μακεδονία, ἡ ὁποία ὅμως ἴσως τεκμαίρεται καὶ στὴν ἀγορὰ τῆς παλαιᾶς πρωτεύουσας τοῦ βασιλείου (βλ. ἀρ. **12**, ἀνωτέρω).

441. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 30. Βρέθηκε τὸ 1962 στὸ «Κανάλι» τῆς Πέλλας κατὰ τὴν διάνοιξη ἀρδευτικοῦ δικτύου καὶ παραδόθηκε στὸ Μουσεῖο ἀπὸ τὸν Δημ. Στάγκο.

Βάση ἀναθήματος ἀπὸ λευκόφαιο μάρμαρο, ἀποκεκρουμένη κατὰ τὴν ἄνω ἀριστερὴ γωνία, μὲ κυμάτια ἄνω καὶ κάτω. Στὴν ἄνω ἐπιφάνεια φέρει δύο μεγάλους τόρμους. Διαστάσεις: 0,09 x 0,23 x 0,15. Ἡ ἐπιγραφὴ στὴν κύρια ὄψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,010. Διάστιχο: 0,007.

Theodora Hadzisteliou-Price, *AJA* 77 (1973) 69, ἀρ. 1 (*BullEpigr* 1973, 275· Iliadou, *Herakles* 215, ἀρ. 111· *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 175).

Πρβλ. Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 44-45· Μαρίας Σιγανίδου, *ΑΑΑ* 10 (1977) 205· N. G. L. Hammond, στὸ *History* II 155, σημ. 3.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 3ου- ἀρχὲς 2ου αἰ. π.Χ.

[Παρ]ᾰ́μονος Δικαιονίκου
ἱερητεύσας Ἡρακλεῖ.

Στ. 1: *[---]ιονος* Hadzisteliou-Price καὶ ὅσοι τὴν ἀκολουθοῦν.

Γιὰ τὴν λατρεία τοῦ Ἡρακλέους στὴν Πέλλα, βλ. τὶς δύο ἑπόμενες ἐπιγραφές, καθὼς καὶ τὰ χαράγματα τῶν τυμβωρύχων τοῦ Μακεδονικοῦ Τάφου Δ΄ (βλ. στὴν Εἰσαγωγή, σημ. 124-125). Τὸ σπάνιο ὄνομα Δικαιόνικος μαρτυρεῖται στὴν Μακεδονία μόνον στὴν ἐπιγραφὴ αὐτήν.

442. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1976/26. Ἐπισημάνθηκε τὸ 1936 ἀπὸ τὸν Edson στὴν οἰκία τοῦ Κ. Γκέτσιου στὴν Παλαιὰ Πέλλα, ὅπου χρησίμευε ὡς κατώφλι. Ὁ Edson ἐπέστρεψε καὶ συμπλήρωσε τὴν μελέτη τῆς ἐπιγραφῆς τὸ 1938. Στὴν συνέχεια τὸ μνημεῖο ἀπετέλεσε τμῆμα τῆς ἀρχαιολογικῆς συλλογῆς ποὺ συγκρότησε στὸ Κοινοταρχεῖο τῆς Πέλλας ὁ Παῦλος Χαρτομαζίδης, τότε δάσκαλος στὴν Πέλλα, ἀφοῦ καταχωρίζεται στὸν κατάλογο τῶν ἀρχαίων ποὺ παρέδωσε τὸν Ἰούλιο τοῦ 1939 στὴν Κοινότητα Πέλλης. Ἡ συλλογὴ τοῦ Χαρτομαζίδη φαίνεται πὼς διηρπάγη κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Κατοχῆς, ἰδίως ἀπὸ τὶς γερμανικὲς δυνάμεις κατὰ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1944, σύμφωνα μὲ ἔγγραφο τοῦ Διευθυντοῦ Ἀρχαιοτήτων Ἀντ. Κεραμόπουλλου πρὸς τὸν Ἔφορο Ἀρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης Χαρ. Μακαρόνα (ἀρ. πρωτ. 32/1948). Ἔκτοτε τὰ ἴχνη τοῦ μνημείου χάνονται, μέχρι τὸ 1975, ὁπότε «ἀνευρέθη εἰς τὰ θεμέλια τοῦ παλαιοῦ δημοτικοῦ σχολείου ὑπό μαθητῶν» καὶ παραδόθηκε στὸ Μουσεῖο.

Λιθόπλινθος ἀπὸ πωρόλιθο (λευκὸ μάρμαρο σημειώνει κατὰ λάθος ὁ Edson καὶ ἀσβεστόλιθο ἡ Σιγανίδου) μὲ ἀποκρούσεις καθ' ὅλες τὶς πλευρὲς καὶ μὲ ἔντονα διαβρωμένες

ὅλες τὶς ἐπιφάνειες· διασώζει τμῆμα τοῦ ἀριστεροῦ κροτάφου ἄνω. Διαστάσεις: ἀρχικά 0,225 x 0,88 x 0,345 (Edson), σήμερα 0,18 x 0,72 x 0,375. Ὕψος γραμμάτων: 0,015-0,025. Διάστιχα: 0,012.

Edson - Cormack, *Notebook* (καὶ Edson, *Notebooks* γιὰ τὴν δεύτερη ἐπίσκεψη) 143· Ch. Edson, *HSCPh* 51 (1940) 125-26, ἀρ. 1 καὶ εἰκ. 1-2 (*BullEpigr* 1946-1947, 137)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 143, ἀρ. 246 καὶ σελ. 44-45· Μαρίας Καραμανώλη-Σιγανίδου, *ΑΔ* 31 (1976) *Χρον.* [1984] 264 (ὡς ἀδημοσίευτη) (*SEG* 34 [1984] 661· W. Ameling, στὸ *Schenkungen* 182-83, ἀρ. 114E)· Hatzopoulos, *Institutions* II ἀρ. 27 καὶ πίν. XXVIIIa (Iliadou, *Herakles* 214-15, ἀρ. 110).

Πρβλ. μεταξὺ ἄλλων Kalléris, *Macédoniens* I 227, σημ. 3· Theodora Hadzisteliou-Price, *AJA* 77 (1973) 69· N. G. L. Hammond, στὸ *History* II 155, σημ. 4 (ἁπλὴ μνεία)· *BullEpigr* 1987, 665 (ταύτιση τῆς «ἀδημοσίευτης» κατὰ τὴν Σιγανίδου ἐπιγραφῆς μὲ τὴν δημοσιευμένη ἀπὸ τὸν Edson)· Βικτωρίας Ἀλλαμανῆ-Σουρῆ, *Ἀρχαία Μακεδονία* V (1989 [1993]) 99· Hatzopoulos, *Cultes* 104· βλ. καὶ <http://hdl.handle.net/2374.OX/754> (φωτογραφία ἐκτύπου συλλογῆς Cormack).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

221-179 π.Χ.

Βα̣σ̣ιλεὺς Φίλιππος
βασιλέως Δημητρίου
Ἡρα̣κ̣λε̣ῖ Κ̣υναγίδα̣[ι].

Τὰ ὑπογραμμισμένα γράμματα στοὺς στ. 1-2 ἦσαν ὁρατὰ ὅταν μελέτησε τὸ μνημεῖο ὁ Edson. Στ. 1: Παραλείπεται ἀπὸ τὴν Σιγανίδου. Στ. 3: *Ἡ[ρ]ακλεῖ Κυναγίδ[αι]* Edson, Διαμαντούρου, Ameling· *Ἡ[ρα]κλεῖ Κυναγίδ[αι] BullEpigr· Ἡρα̣κ̣λε̣ῖ Κ̣υναγίδα̣[ι]* Hatzopoulos (*Institutions*)· ἡ Σιγανίδου παραλείπει τὸν στίχο.

Γιὰ τὴν λατρεία τοῦ Ἡρακλέους Κυναγίδα –μία ἀπὸ τὶς ἐπισημότερες τοῦ βασιλείου καὶ συνδετικὸ κρίκο τῆς ἀριστοκρατίας τῶν πόλεων, τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς–, βλ. Hatzopoulos, *Cultes* 87-111 καὶ *EKM* Α΄ 3 μὲ τὴν βιβλιογραφία καὶ τὰ σχόλια ποὺ παρατίθενται ἐκεῖ, καθὼς καὶ ἀρ. **135**, ἀνωτέρω, ὅπου συγκεντρώνονται οἱ ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες.

443. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 49. Περισυνελέγη τὸ 1968 ἀπὸ τὸν ἀγρὸ τοῦ Φ. Ἴμπα ἢ Χαραλαμπίδη (ἀγροτεμάχιο 659 Παλαιᾶς Πέλλας) βορείως τῆς οἰκοδομικῆς νησίδας Ι 4, περὶ τὸ 1 χμ. νοτίως τῆς μεγάλης θόλου τοῦ συγκροτήματος τοῦ ἱεροῦ τοῦ Δάρρωνος.

Πεσσίσκος ἀπὸ τεφρὸ πωρόλιθο, ἀποκεκρουμένος κατὰ τὴν ἐπίστεψη, καὶ κατὰ τὸν κορμὸ ἄνω ἀριστερά. Διαστάσεις: 0,42 x 0,132 x 0,13. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἄνω μέρος τοῦ κορμοῦ, κάτω ἀπὸ πλατὺ κανόνα. Ὕψος γραμμάτων: 0,008-0,012. Διάστιχα: στ. 1-2: 0,002· στ. 2-3: 0,012.

Theodora Hadzisteliou-Price, *AJA* 77 (1973) 69, ἀρ. 2 (*BullEpigr* 1973, 275)· Φ. Πέτσα, *Μακεδονικά* 15 (1975) 193, ἀρ. 87 (Iliadou, *Herakles* 215-16, ἀρ. 112).

Πρβλ. Φ. Πέτσα, *ΑΔ* 24 (1969) [1970] *Χρον*. 308 (μνεία τῆς ἀνευρέσεως) (*BullEpigr* 1972, 261· J. Michaud, *BCH* 95 [1971] 959)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 44-45· Βικτωρίας Ἀλλαμανῆ-Σουρῆ,

Ἀρχαία Μακεδονία V (1989 [1993]) 98-99· *BullEpigr* 1995, 422· Hatzopoulos, *CRAI* 1998, 1202-1204.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

3ος-2ος αἰ. π. Χ.

Σόλωϳ Ἡρ-
ακλῇ Φυλά-
κωι.

Στ. 1: *Σό[λων]* Πέτσας. Ἡ Hadzisteliou-Price κατανέμει λανθασμένα τὸ κείμενο σὲ δύο στίχους.

Γιὰ τὴν λατρεία τοῦ Ἡρακλέους ὡς προστάτη καὶ προμάχου, ποὺ μαρτυρεῖ τὸ ἐπίθετο *Φύλακος*, πρβλ. ἀρ. **89**, ἀνωτέρω.

444. Μουσεῖο Θεσσαλονίκης 1084. Εὑρέθη «παρὰ τὴν Πέλλαν» σύμφωνα μὲ τὸ εὑρετήριο τοῦ Μουσείου Θεσσαλονίκης, στὸ ὁποῖο παραδόθηκε ἀπὸ χωρικὸ τῆς περιοχῆς.

Στήλη ἀπὸ λευκό, λεπτόκοκκο μάρμαρο, ἀποκεκρουμένη ἄνω καὶ ἄνω ἀριστερά. Στὸ καλοδιατηρημένο ἀνάγλυφο εἰκονίζονται: ἀριστερά, νέος ἀγένειος ἄνδρας σὲ τρία τέταρτα πρὸς τὰ δεξιά, μὲ κοντὸ χειριδωτὸ χιτῶνα καὶ χλαμύδα· μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι συγκρατεῖ τὸ ἄλογο ποὺ εἰκονίζεται πίσω του καὶ μὲ τὸ δεξιὸ προτείνει φιάλη· δεξιά, γυναίκα σὲ τρία τέταρτα πρὸς τὰ ἀριστερά, μὲ χιτῶνα καὶ ἱμάτιο, ἡ ὁποῖα μὲ τὸ δεξιὸ χέρι σπένδει ἀπὸ οἰνοχόη στὴν φιάλη τοῦ ἀνδρός, ἐνῷ στὸ ἀριστερὸ φέρει μικρὸ κυλινδρικὸ δοχεῖο. Στὸ ἄνω καὶ τὸ δεξιὸ μέρος τοῦ ἀναγλύφου ἀποδίδεται σχηματικὰ ἀνώμαλη ἐπιφάνεια βράχου. Διαστάσεις: 0,32 x 0,61 x 0,06 (Βουτυρᾶς). Ἡ ἐπιγραφὴ στὴν ταινία ποὺ ἀποτελεῖ τὴν βάση τοῦ ἀναγλύφου. Ὕψος γραμμάτων: 0,018.

Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 138, ἀρ. 205, 45 καὶ 74-75, ἀρ. 36 καὶ 45· Mitropoulou, *Libation Scene* 14-15, ἀρ. 2 (ὡς ἀδημοσίευτη)· Ἐμμ. Βουτυρᾶ, *Ἐγνατία* 2 (1990) 123-73 (*BullEpigr* 1992, 309· *SEG* 40 [1990] 547)· τοῦ ἰδίου, στὸ *Κατάλογος Γλυπτῶν* Ι 40-42, ἀρ. 23 καὶ εἰκ. 44· Goukowsky, *Alexandrie* 43-46.

Πρβλ. Langenfass-Vuduroglu, *Mensch und Pferd* 71-72 (γιὰ τὴν ἡρωικὴ λατρεία τοῦ Ἡφαιστίωνος)· Vermeule, *Socrates to Sulla* 217, εἰκ. 72· Gounaropoulou – Hatzopoulos, *Milliaires* 60, σημ. 9 (ὅπου σημειώνεται ὡς πιθανὴ προέλευση ἡ Νέα Χαλκηδόνα)· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνήμη Λαζαρίδη* 222, σημ. 79 (μὲ τὴν ἴδια προέλευση)· Stewart, *Faces of Power* 453, ἀρ. 3 καὶ εἰκ. 72.

Αὐτοψία, φωτογραφία.

Τέλη 4ου αἰ. π.Χ.

Διογένης Ἡφαιστίωνι ἥρωι.

Ὅπως ἀναλυτικὰ κατέδειξε ὁ Ἐμμ. Βουτυρᾶς, ὁ ἀφηρωισμένος Ἡφαιστίων τοῦ ἀναγλύφου, παριστώμενος σὲ καθιερωμένο γιὰ τοπικοὺς ἥρωες εἰκονογραφικὸ τύπο, πρέπει νὰ ταυτισθεῖ μὲ τὸν Πελλαῖο ἑταῖρο τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (Tataki, *Macedonians* 155, ἀρ. 48 μὲ τὶς πηγές), ἡ ἡρωικὴ λατρεία τοῦ ὁποίου μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ τὶς γραμματειακὲς πηγές (βλ. ἀναλυτικὰ Ἐμμ. Βουτυρᾶ, *Ἐγνατία* 2 [1990] 132-36). Γιὰ τὸν χαρακτῆρα τῆς λατρείας, καθὼς καὶ γιὰ τὴν πιθανὴ θέση τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἡφαιστίωνος (ἐκτὸς τοῦ ἀστικοῦ κέντρου, ἴσως στὶς βραχώδεις κλιτῦς βορείως ἢ δυτικὰ τῆς ἀκροπόλεως), βλ. αὐτόθι, ἰδίως 159-62.

445. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 10. Σύμφωνα μὲ ἀναφορὰ τοῦ ἔκτακτου ἐπιμελητοῦ ἀρχαιοτήτων Πέλλης Ἀθ. Κονδρούφη πρὸς τὴν ΙΑ΄ Ἀρχαιολογικὴ Περιφέρεια ἀνακαλύφθηκε ἀπὸ τὸν Ἰ. Ρίσκο, κάτοικο Πέλλας καὶ παραδόθηκε στὶς ἀρχὲς τὸ 1956 (ἀρ. πρωτ. 127/1956).

Ὀρθογώνια βάση ἀγαλματίων, ἀπὸ ὑπόλευκο, χονδρόκοκκο μάρμαρο, μὲ πλαισίωση ἄνω καὶ κάτω, κατὰ τὶς τρεῖς πλευρές, ἀπὸ σχηματοποιημένο κυμάτιο καὶ ταινία· στὴν ἄνω ἐπιφάνεια δύο ζεύγη τόρμων: τρεῖς ἐξ αὐτῶν σώζουν ἕκαστος ἴχνη μολυβδοχοήσεως, ἀφ' ἑνός, καὶ ἴχνη πέλματος, ἀφ' ἑτέρου, τὰ ὁποία ἀνήκουν σὲ δύο συνολικὰ μορφές· στὴν πίσω πλευρὰ τῆς βάσεως ἀναθύρωση. Διαστάσεις: 0,11 x 0,22 x 0,12. Ἡ ἐπιγραφὴ στὴν κύρια ὄψη, ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς βάσεως. Ἴχνη ἐρυθροῦ χρώματος στὴν κοίτη τῶν γραμμάτων. Ὕψος γραμμάτων: 0,008-0,011. Διάστιχα: 0,005.

Ph. Petsas, *BSt* 4 (1963) 159-61, ἀρ. 3, εἰκ. VIII 1 (= τοῦ ἰδίου, *Pella* 62-64, ἀρ. 3) (*BullEpigr* 1964, 247· *SEG* 24 [1969] 540)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 145, ἀρ. 257, καὶ 45-46, πίν. 10γ· *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 175.

Πρβλ. Φ. Πέτσα, *Μακεδονικά* 7 (1966-67) 306-307, ἀρ. 101· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, στὸ *Κερμάτια Φιλίας* Β΄ 28-29 (γιὰ τοὺς ξένους στὶς ἐπιγραφὲς τῆς Πέλλας).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 2ου - 1ος αἰ. π.Χ.

Κράτων Κρατέρου
Μάγνης ἀπό Μαιάνδρου
Θεοῖς Μεγάλοις εὐχήν.

Ὁ Πέτσας χρονολογοῦσε τὴν ἐπιγραφὴ στοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, ἀλλὰ ἡ παρουσία ἑνὸς πολίτη τῆς μακρινῆς Μαγνησίας τοῦ Μαιάνδρου στὴν κατεστραμμένη ἀπὸ τὸν σεισμὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1ου αἰ. π.Χ. Πέλλα (βλ. σχετικὰ στὴν Εἰσαγωγή) θὰ ἐξέπληττε. Ἡ παλαιογραφία τῆς ἐπιγραφῆς ὅμως ἐπιβάλλει τὴν χρονολόγηση τοῦ ἀναθήματος στὰ τέλη τοῦ δευτέρου ἢ τὴν πρώτη δεκαετία τοῦ πρώτου αἰ. π.Χ., δηλαδὴ στὴν περίοδο ἀμέσως πρὶν ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τῆς πόλεως, ἡ ὁποία εἶχε ὡς τότε διατηρήσει τὸν κοσμοπολιτικὸ χαρακτῆρα της.

Γιὰ τὴν λατρεία τῶν Μεγάλων Θεῶν στὴν Μακεδονία καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ βασιλικοῦ οἴκου γι' αὐτήν, βλ. Πλουτ., *Ἀλέξ.* 2 (Ὀλυμπιὰς καὶ Φίλιππος Β΄)· Πλουτ., *Περὶ Ἀλεξ. ἀρετῆς* 339Ε (Ἀντιγόνα Πελλαία, βλ. μαρτ. ΠΕΛ 77)· Hatzopoulos, *Institutions* ΙΙ ἀρ. 34 (Μακεδόνες καὶ Φίλιππος Ε΄ στὴν Σαμοθράκη)· πρβλ. Ch. Edson, *HThR41* (1948) 188-89. Γιὰ τὴν μεταγενέστερη

ἐξέλιξη τῆς λατρείας τοῦ Καβείρου στὴν Μακεδονία, βλ. ἀρ. **586** καὶ τὴν ἐκεῖ παρατιθέμενη βιβλιογραφία.

446. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1983/1047. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1983 στὸν ἐργαστηριακὸ χῶρο τοῦ βορειοανατολικοῦ τομέως τοῦ συγκροτήματος τοῦ ἱεροῦ τῆς Μητέρας τῶν Θεῶν.

Βωμίσκος ἀπὸ ὑπόλευκο μάρμαρο συγκείμενος ἀπὸ ὀκτὼ συναρμόζοντα καὶ συγκολλημένα τεμάχια καὶ ἄλλα πέντε μὴ συναρμόζοντα, ἐλλιπὴς κατὰ τμήματα τῆς βάσεως καὶ τῆς ἐπιστέψεως. Στὴν ἄνω ἐπιφάνεια μερικῶς σωζόμενη κυκλικὴ βάθυνση, διαμέτρου 0,07 καὶ βάθους 0,05. Διαστάσεις: 0,24 x 0,13-0,152 x 0,09. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἄνω μέρος τοῦ κορμοῦ. Ὕψος γραμμάτων: 0,01.

Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Ἱερό* 192, ἀρ. 619, πίν. 166 β-γ (*BullEpigr* 2002, 268b· *SEG* 50 [2000] 610).

Πρβλ. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, στὸ *Μνήμη Λαζαρίδη* 198· τῆς ἰδίας, *Ἀρχαία Μακεδονία* VI (1996 [1999]) 695-96 (*BullEpigr* 1990, 462 καὶ 2000, 470)· τῆς ἰδίας, στὸ *Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 59, εἰκ. 67· τῆς ἰδίας, στὸ *Γνωριμία 2002* 31, εἰκ. 11· *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 174.

Αὐτοψία, φωτογραφία.

3ος αἰ. π.Χ.

Ἀμμά[δ]α
Μητρὶ Θεῶν.

Γιὰ τὴν κοινὴ λατρεία τῆς Ἀφροδίτης καὶ τῆς Μητέρας τῶν Θεῶν στὴν Πέλλα, βλ. ἀρ. **435**, ἀνωτέρω.

Τὸ ἀνθρωπωνύμιο Ἀμμάδα πιθανώτατα σχετίζεται μὲ τὰ ὑποκοριστικὰ προσηγορικά (Lallnamen*) ἀμμά, ἀμμάς (-άδος), ἀμμία* καὶ τὸ συχνότατο στὴν Μακεδονία ὄνομα Ἀμμία (γιὰ τὸ ὁποῖο βλ. τὰ σχόλια στὴν ἀρ. **17**, ἀνωτέρω).

447. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1977/1094. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1977 κατὰ τὴν διάρκεια σωστικῆς ἀνασκαφῆς.

Βάση ἀγαλματίου ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ ἐρυθρωπὲς φλεβώσεις, ἀποκεκρουμένη κατὰ τὸ δεξιὸ καὶ ὀπίσθιο μέρος της. Ἡ ἐπίστεψη, μὲ ταινία καὶ κοῖλο κυμάτιο, φέρει περιμετρικὰ στὴν ἄνω ἐπιφάνεια ταινία ἀναθυρώσεως. Διαστάσεις: 0,165 x 0,175 x 0,142. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη, μὲ πρόχειρη χάραξη. Ὕψος γραμμάτων: 0,007-0,015. Διάστιχα: 0,006-0,015.

Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Ἱερό* 215-16 καὶ πίν. 173α (*BullEpigr* 2002, 268d· *SEG* 50 [2000] 611bis).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

3ος αἰ. π.Χ.

Θευδότη Ẓ[---]
Μητρὶ Θεῶ[ν]
ἐπηκόω[ι].

Στ. 1: στὸ τέλος τοῦ στίχου διακρίνονται δύο παράλληλες ὁριζόντιες κεραῖες, ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ ἀνήκουν σὲ ζῆτα· στὴν περίπτωση αὐτὴν τὸ ὄνομα τῆς ἀναθέτριας θὰ ἀκολουθεῖτο ἀπὸ ὀλιγογράμματο πατρώνυμο (Ζωΐ-λου;). Στ. 3: *ἐπηκόῳ* Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη· *ἐπηκόω[ι]* Chaniotis (*SEG*)· οἱ δύο λύσεις εἶναι ἐξ ἴσου πιθανὲς τὴν ἐποχὴ αὐτήν· πρβλ. ἀρ. **443**, ἀνωτέρω.

Γιὰ τὴν κοινὴ λατρεία τῆς Ἀφροδίτης καὶ τῆς Μητέρας τῶν Θεῶν στὴν Πέλλα, βλ. ἀρ. **435**, ἀνωτέρω. Γιὰ τὴν διαλεκτικὴ μορφὴ τῆς πρώτης συλλαβῆς τοῦ ὀνόματος Θευδότη, πρβλ. ἀρ. **32**, ἀνωτέρω.

448. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 31. Περισυνελέγη τὸ 1962 κατὰ τὴν διάνοιξη τοῦ ἀρδευτικοῦ δικτύου τοῦ Νομοῦ Πέλλας στὴν θέση Τριφυλλῶνες νοτίως τῆς Παλαιᾶς Πέλλας καὶ παραδόθηκε ἀπὸ τὸν Γ. Μυλωνᾶ (σύμφωνα μὲ τὸ Παλαιὸ Δελτίο Καταγραφῆς τοῦ Μουσείου) ἢ τὸν «Γ. Βογιατζῆ, τὸν ἀποκαλούμενο Μανιαδάκη» (κατὰ τὸν Χρυσοστόμου) στὸ Μουσεῖο.

Πεσσόμορφη βάση ἀναθήματος ἀπὸ ὑπόλευκο μάρμαρο, ἐλλιπὴς κάτω ἀριστερά, μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη καὶ μεγάλο τόρμο γιὰ τὴν ἔνθεση πλίνθου στὴν ἄνω ἐπιφάνεια· ἡ ὀπίσθια ὄψη ἁδρὰ κατεργασμένη. Διαστάσεις: 0,92 x 0,25 x 0,25. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,016. Διάστιχο: 0,015.

Π. Χρυσοστόμου, *Εὐλιμένη* 4 (2003) 135-39, ἀρ. 1 (χωρὶς αὐτοψία) (*BullEpigr* 2005, 337· *SEG* 53 [2003] 619· *EBGR 2004*, 48 [*Kernos* 20 (2007)]).

Πρβλ. Ph. Petsas, *BSt* 4 (1963) 161, σημ. 15 [= τοῦ ἰδίου, *Pella* 64, σημ. 15] (ἁπλὴ ἀναφορά)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι, 47 καὶ 76, ἀρ. 63· Γεωργίας Καραμήτρου-Μεντεσίδη, *Μακεδονικά* 23 (1983) 280.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

4ος αἰ. π.Χ.

Ναυσίμαχος
Μούσαις.

Σημαντικὸ κέντρο τῆς λατρεῖας τῶν Μουσῶν στὴν Μακεδονία ἦταν τὸ Δῖον, ὅπου ὑπῆρχε καὶ σύλλογος Μουσαϊστῶν (βλ. *SEG* 49 [1999] 697, *BullEpigr* 2001, 273 καὶ Mari, *Olimpo* 51-60 μὲ τὶς φιλολογικὲς πηγὲς καὶ ἀνάλυσή τους)· γιὰ ἄλλη μία πιθανὴ μαρτυρία τῆς λατρείας τους στὴν Πέλλα, πρβλ. στὰ σχόλια τῆς ἀρ. **8**, ἀνωτέρω.

Τὸ σπάνιο ὄνομα Ναυσίμαχος δὲν ἀπαντᾶ ἄλλη φορὰ στὴν Μακεδονία. Ἡ ἀπουσία πατρωνύμου ἐκπλήττει· γιὰ πιθανὲς ἑρμηνεῖες, βλ. τὶς ὑποθέσεις τοῦ Χρυσοστόμου, *Εὐλιμένη* 4 (2003) 135.

449. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 7 / ΕΣ 15. Ἀνακαλύφθηκε ὑπὸ ἄγνωστες συνθῆκες στὴν Πέλλα πρὶν ἀπὸ τὸ 1958.

Ἄνω ἀπότμημα στήλης ἀπὸ λευκόφαιο, λεπτόκοκκο μάρμαρο μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη. Διαστάσεις: 0,26 x 0,38 x 0,062. Ἡ ἐπιγραφὴ στὴν ἐπίστεψη, οἱ φθορὲς τῆς ὁποίας δεξιὰ ἔχουν ἐν μέρει ἀπαλείψει τὸ δεξιὸ τμῆμα τῆς ἐπιγραφῆς. Ὕψος γραμμάτων: 0,012.

Ph. Petsas, *BSt* 4 (1963) 159, ἀρ. 2, εἰκ. I 2 (= τοῦ ἰδίου, *Pella* 62, ἀρ. 2, εἰκ. 2) (*SEG* 24 [1969] 539)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* I 143, ἀρ. 245 καὶ σελ. 77, ἀρ. 66.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Δεύτερο ἥμισυ 3ου αἰ. π.Χ.

Νίκων Ἡρακλείδου καὶ οἱ ΙΙΙ [---].

Τὸ σωζόμενο κείμενο τῆς ἐπιγραφῆς παραπέμπει σὲ ἀνάθεση. Οἱ ἀναθέτες ἀναφέρονται στὴν ἐπίστεψη· εἶναι πιθανὸν ὅτι παρενεβάλλετο γραπτὴ εἰκόνα στὸν κορμὸ τῆς στήλης καὶ ἀκολουθοῦσε ἐπιγραφὴ μὲ τὸν ἀποδέκτη τῆς ἀναθέσεως.

ΤΙΜΗΤΙΚΕΣ

450. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1986/157. Περισυνελέγη ἀπὸ τὴν Μαρία Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη τὸ 1986 στὴν περιοχὴ τοῦ «Καναλιοῦ» τῆς Πέλλας, κοντὰ στὸν Φάκο.

Στήλη ἀπὸ ὑπόλευκο μάρμαρο, ἐλλιπὴς ἄνω, κάτω καὶ ἀριστερά· ἡ ὀπίσθια ὄψη ἀδρομερῶς κατεργασμένη, ἐνῷ ἡ πρόσθια, ἐνεπίγραφη, ὄψη εἶναι ἐπιμελῶς λειασμένη· φέρει περαιτέρω ἐπιπολαιότερες περιφερειακὲς ἀποκρούσεις καὶ κατὰ τόπους ἰζήματα. Διαστάσεις: 0,22 x 0,154 x 0,113. Ἡ ἐπιγραφὴ σὲ στοιχηδὸν διάταξη. Ὕψος γραμμάτων: 0,015-0,018. Διάστιχα: 0,078.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Ἀρχαία Μακεδονία* VII (2002 [2007]) 590-92 καὶ εἰκ. 16 (*BullEpigr* 2008, 337· *SEG* 57 [2007] 584).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 4ου - ἀρχὲς 3ου αἰ. π.Χ.

[----------]ΤΟΙ[. .]
[--- Ἄρρα (;)]βαίω[ι]
[---------- βασ]ιλεύς.

Στ. 1: Μετὰ τὸ ὄμικρον φαίνεται μόνον τὸ κάτω μέρος μιᾶς κάθετης κεραίας.

Τὸ πιθανώτατο ὄνομα τοῦ Ἀρραβαίου καὶ ὁ βασιλικὸς τίτλος μὲ τὸν ὁποῖον τελειώνει ἡ ἐπιγραφὴ καθιστοῦν τὴν ἀπώλεια τῆς λοιπῆς στήλης ἰδιαίτερα ἀπογοητευτική. Ἡ ὀνομαστικὴ πτώση τῆς λέξεως *βασιλεὺς* παραπέμπει σὲ τίμηση (ἢ ἴσως δωρεά, ὅπως ὑποδεικνύει ἡ δοτικὴ τοῦ στ. 2). Ἡ χρονολογία τοῦ κειμένου στὰ τέλη τοῦ τέταρτου αἰώνα π.Χ. εἶναι συμβατὴ μὲ πιθανὴ μνεία ὁμώνυμου Μακεδόνος ἀξιωματούχου, ἐνδεχομένως ἐγγονοῦ τοῦ Ἀντιπάτρου, γνωστοῦ ἀπὸ ψήφισμα πιθανῶς τοῦ 317 π.Χ. (*IG* XII 2, 645, στ. 23 καὶ ἑξῆς· πρβλ. Habicht, *Ancient Macedonia* II 515-16 καὶ Paschidis, *Between City and King* 411-12, σημ. 4 μὲ περαιτέρω βιβλιογραφία).

451. Νέα Πέλλα, παλαιοχριστιανικὴ βασιλική Α΄, κατὰ χώραν. Ἐπισημάνθηκε τὸ 1997 ἐντοιχισμένη στὸ δυτικὸ ἄκρο τοῦ στυλοβάτη στὸ βόρειο κλῖτος τῆς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς στὰ βόρεια τῶν «Λουτρῶν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου» τῆς Νέας Πέλλας.

Λιθόπλινθος βάσεως ἀγάλματος (;) ἀπὸ τεφρομέλανο ἀσβεστόλιθο Κύρρου, ἐλλιπὴς ἀριστερὰ καὶ ἄνω, μὲ ἐπὶ πλέον ἀποκρούσεις ἄνω καὶ κάτω δεξιὰ καὶ κατὰ τὴν ἀκμὴ τῆς πρόσθιας μὲ τὴν δεξιὰ ὄψη· οἱ κάτω καὶ ἄνω ἐπιφάνειες εἶναι μερικῶς μόνον ὁρατές, ἐνῷ ἡ ὀπίσθια ὄψη δὲν εἶναι ὁρατή. Διαστάσεις: 0,196 x 0,32-0,335 x (ὁρατό) 0,27. Ὕψος γραμμάτων: 0,02-0,026 (Ο, Ω: 0,12-0,15). Διάστιχα: 0,017.

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνείας Χάριν* 360-63, ἀρ. 2, εἰκ. 2-3 (*BullEpigr* 1999, 345· *SEG* 48 [1998] 817).

Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, *ΑΕΜΘ* 11 (1997 [1999]) 229.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 4ου - ἀρχὲς 3ου αἰ. π.Χ.

[Ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος]
[----------]ξ̣ωνος *vac.*
[---------- ἀρετ]ῆς ἕνεκεν
[καὶ εὐνοίας τ]ῆ̣ς εἰς αὐτούς.

Στ. 2: *[Κ]λέωνος* Χρυσοστόμου, ἴσως ἐκ παραδρομῆς, καθὼς μόλις διακρίνεται τὸ δεξιὸ τμῆμα τοῦ ἔψιλον. Στ. 2-3: *[vac. Βῖθυν Κ]λέωνος vac. | [Λυσιμαχέα]* Χρυσοστόμου, βλ. ὅμως στὰ σχόλια. Στ. 4: *[τῆ]ς* Χρυσοστόμου, ἀλλὰ διακρίνεται ἡ δεξιὰ κάθετος.

Ἡ συμπλήρωση τοῦ πρώτου ἐκδότη καὶ ἡ ταύτιση τοῦ τιμωμένου μὲ τὸν γνωστὸ ἀπὸ φιλολογικὲς καὶ ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες φίλο τοῦ Λυσιμάχου Βῖθυ (γιὰ τὸν ὁποῖον βλ. Hatzopoulos, *Donation* 38-39) εἶναι ἑλκυστικὴ ἀλλὰ ἀβέβαιη, τόσο λόγῳ τῶν σημαντικῶν διαφορῶν στὸν ἀριθμὸ τῶν γραμμάτων ἀνὰ στίχο ποὺ προϋποθέτουν οἱ συμπληρώσεις, ὅσο καὶ λόγῳ τοῦ ἀνεπαρκῶς σωζόμενου ὀνόματος τοῦ τιμωμένου, ἀπὸ τὸ ὁποῖο διακρίνονται μόλις πέντε γράμματα ἀπὸ τὸ πατρώνυμο.

452. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 19. Ἀνακαλύφθηκε ὑπὸ ἄγνωστες συνθῆκες, πάντως πρὶν ἀπὸ τὸ 1958 ὅταν καὶ δόθηκαν αὐτοὶ οἱ ἀριθμοὶ εὑρετηρίου.

Ἀπότμημα βωμοῦ ἢ βάθρου ἀπὸ λευκόφαιο μάρμαρο, μὲ τμῆμα τῆς ἐπιφάνειας τῆς κύριας ὄψεως καὶ τῆς δεξιᾶς μακρᾶς πλευρᾶς. Διαστάσεις: 0,097 x 0,215 x 0,235. Ὕψος γραμμάτων: 0,030. Διάστιχο: 0,015-0,020.

Π. Χρυσοστόμου, *Τεκμήρια* 6 (2001) 126-27, ἀρ. 1, εἰκ. 1 (*SEG* 51 [2001] 838· *AnnEpigr* 2001, 1766).

Πρβλ. *BullEpigr* 2003, 360.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 2ου – ἀρχὲς 3ου αἰ. μ.Χ. (198-210;)

[--- Σεπτ]ίμιον
[---] Ṣεβαṣτόν
[----------]

Στ. 1: Ἀπὸ τὸ πρῶτο ὁρατὸ γράμμα διακρίνεται τὸ κατώτατο τμῆμα τῆς κάθετης κεραίας. Στ. 2: Τὸ τελευταῖο γράμμα ἔχει χαραχθεῖ σὲ μικρότερο μέγεθος στὸ διάστιχο τῶν δύο ὁρατῶν στίχων. Ὁ Χρυσοστόμου συμπληρώνει: *[Αὐτοκράτορα Καίσαρα Λ(ούκιον) Σεπτ]ίμιον | [Σεουῆρον εὐσεβῆ Περτίνακα] Σεβαστόν*, βάσει τῆς *ΕΚΜ* Α΄ 66.

Ἐὰν πρόκειται πράγματι γιὰ τιμητικὴ ἐπιγραφὴ γιὰ τὸν Σεπτίμιο Σεβῆρο (καὶ ὄχι γιὰ τὸν Γέτα), τὸ κείμενο πιθανώτατα χρονολογεῖται μετὰ τὸ 198 καὶ τὸν παρθικὸ θρίαμβο τοῦ αὐτοκράτορος στὴν Ρώμη, ὅπως ὑποθέτει καὶ ὁ πρῶτος ἐκδότης.

453. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 21. Περισυνελέγη τὸ 1958. Κατὰ τὶς ἀποστολὲς τῶν ἐτῶν 2004 καὶ 2006 δὲν ἐντοπίσθηκε στὸ μουσεῖο.

Ἀπότμημα στήλης ἀπὸ ἐγχώριο ἀσβεστόλιθο, ἀποκεκρουμένη καθ' ὅλες τὶς πλευρές. Ἡ κύρια ὄψη ἀτελῶς λειασμένη. Διαστάσεις: 0,38 x 0,46 x 0,34. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ σωζόμενο ἄνω μέρος τοῦ ἀποτμήματος. Ὕψος γραμμάτων: 0,035. Διάστιχο: 0,035.

Ἀδημοσίευτη.

Αὐτοψία, φωτογραφία.

1ος – 2ος αἰ. μ.Χ.

[------]Ḷ Ḛ[------]
[------]orum curanṭị[bus ---]

Στ. 2: Ἀπὸ τὸ τελευταῖο γράμμα σώζεται τὸ ἄνω ἥμισυ τῆς καθέτου, χωρὶς ἴχνος ὁριζόντιας κεραίας, ὁπότε ἡ συμπλήρωση curant[e] ἀποκλείεται.

Ἡ μνεία ἐπιμελητῶν τῆς ἀνεγέρσεως τῆς ἐπιγραφῆς στὸν δεύτερο στίχο μᾶλλον παραπέμπει σὲ δημόσια ἐπιγραφή (τιμητικὴ γιὰ τὸν αὐτοκράτορα, ἀναθηματικὴ τῆς ρωμαϊκῆς ἀποικίας ἢ κτητορική).

ΕΠΙΤΥΜΒΙΕΣ

454. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 16 / ΕΣ 28. Ἄγνωστες συνθῆκες εὑρέσεως, περισυνελέγη πάντως πρὶν ἀπὸ τὸ 1939, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸν κατάλογο ἀρχαιοτήτων τοῦ Π. Χαρτομαζίδη (γιὰ τὸν ὁποῖον βλ. ἀρ. **442**, ἀνωτέρω).

Στήλη ἀπὸ λευκό, χονδρόκοκκο μάρμαρο μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη. Ἡ στήλη προέκυψε ἀπὸ τὴν ἐπανεπεξεργασία τοῦ ὀρθογώνιου βωμίσκου ποὺ ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴ ἀρ. **533**: ὁ βωμίσκος ἀνεστράφη, ὥστε ἡ ἀρχικὴ ἄνω ἐπιφάνειά του νὰ μετατραπεῖ στὴν κάτω ἐπιφάνεια τῆς στήλης· κόπηκε ἐγκάρσια κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ μήκους του καὶ ἡ ἐπιφάνεια ποὺ προέκυψε λειάνθηκε ἀμελῶς, ὥστε νὰ ἀποτελέσει τὴν πρόσθια ὄψη τῆς στήλης καὶ νὰ δεχθεῖ τὴν παροῦσα ἐπιγραφή· τὰ πλαστικὰ στοιχεῖα τῆς βάσεως τοῦ βωμίσκου ἀποδόθηκαν χονδροειδῶς

καὶ στὸ ἄνω τμῆμα, πλέον, τῆς πρόσθιας ὄψεως τῆς στήλης· τέλος, ἀποκρούσθηκε περιμετρικὰ σὲ χονδρικὰ λοξότμητες ἐπιφάνειες ἡ πρόσθια ὄψη τοῦ βωμίσκου (ὀπίσθια ὄψη τῆς στήλης πλέον). Διαστάσεις: 0,59 x 0,375-0,44 x 0,12. Ἡ παροῦσα ἐπιγραφὴ στὸ ἄνω τμῆμα τῆς πρόσθιας ὄψεως τῆς στήλης. Ὕψος γραμμάτων: 0,017-0,029. Διάστιχο: 0,005-0,011.

Ph. Petsas, *BSt* 4 (1963) 165, ἀρ. 10, εἰκ. VI 2 (= τοῦ ἰδίου, *Pella* 73-74, ἀρ. 10, εἰκ. 13a) (*BullEpigr* 1964, 247· *SEG* 24 [1969] 551b)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* I 141, ἀρ. 229 καὶ 70, ἀρ. 3.

Πρβλ. Φ. Πέτσα, στὸ *Μακεδονία - Θεσσαλονίκη* 89, πίν. 8β· *BullEpigr* 1981, 305 (γιὰ τὸ ὄνομα Δαζαῖος)· O. Masson, *RevPhil* 54 (1980) 232, σημ. 52 (= *OGS* II 362, σημ. 52)· Νίγδελη, *Θεσσαλονίκεια* 422 (γιὰ τὸ ὄνομα Δαζαῖος).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Δεύτερο ἥμισυ 3ου αἰ. π.Χ.

Ἀδάνα Δαζαίου
Ἀντιγόνα Φιλίππου.

Τὸ πατρώνυμο τῆς πρώτης νεκρῆς εἶναι μᾶλλον ἰλλυρικῆς προελεύσεως (Masson, *OGS* II 360-62· πρβλ. Δάζος, Δαζίς, Δαζέτα). Τὸ ὄνομα Ἀδάνα, ἅπαξ λεγόμενον, θεωρήθηκε καὶ αὐτὸ ἰλλυρικὸ ἀπὸ τὸν ἴδιο μελετητή (*OGS* II 362) σὲ μία ἐποχὴ ὅπου αὐτὸς ἀπέδιδε στὴν ἰλλυρικὴ καὶ τὸ ὄνομα Κυννάνα, τὸ ὁποῖο ἐν τούτοις εἶναι ἑλληνικό, καθὼς μαρτυρεῖται ἀποκλειστικὰ στὴν Μακεδονία (Βέροια, Ἔδεσσα [ἀρ. **189**, ἀνωτέρω], Ἡράκλεια Μυγδονίας) καὶ τὴν Θεσσαλία (Φάλαννα, Ἄτραξ). Τὸ πιθανώτερο εἶναι ὅτι τὸ ὄνομα Ἀδάνα προέρχεται ἀπὸ τὴν γνωστὴ ρίζα Ἀδ- (Fαδ-) τοῦ μακεδονικοῦ ὀνομαστικοῦ μὲ τὴν ὑποκοριστικὴ κατάληξη –άνα, ποὺ ἀπαντᾶ στὴν θεσσαλικὴ καὶ μακεδονικὴ ὀνομαστική (πρβλ. Hatzopoulos – Loukopoulou, *Recherches* 214).

455. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 2000/42. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 2000 στὴν περιοχὴ τοῦ ἀνατολικοῦ νεκροταφείου τῆς ἀρχαίας Πέλλας.

Στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη, ἐλλιπὴς κάτω, μὲ περαιτέρω ἐπιπόλαιες περιφερειακὲς ἀποκρούσεις, καθὼς καὶ σύγχρονες ἐκδορές. Στὸν κορμό, κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιγραφή, διατηροῦνται ἴχνη ἐρυθροῦ χρώματος ἀπὸ γραπτὴ ταινία, ἡ ὁποία κοσμοῦσε τὴν πρόσθια ὄψη καὶ τοὺς κροτάφους. Διαστάσεις: 0,55 x 0,287-0,307 x 0,077. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,017-0,02 (Ο= 0,013).

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Τεκμήρια* 9 (2008) 124-26, ἀρ. 2 καὶ εἰκ. 3 (*BullEpigr* 2009, 316· *SEG* 58 [2008] 611).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Μέσα 4ου αἰ. π.Χ.

Ἀδέα Μελιτάκου.

Γιὰ τὸ ὄνομα Ἀδέα (< Fαδέα, ἀττ. Ἡδεῖα), βλ. *EKM* Α΄ 184. Τὸ πατρώνυμο τῆς νεκρῆς εἶναι ἅπαξ λεγόμενον, ἀλλὰ κανονικὰ σχηματισμένο ἀπὸ τὴν δημοφιλῆ (καὶ στὴν Μακεδονία) ρίζα Μελιτ- καὶ τὸ ἐπίθημα -ακ-, τὸ ὁποῖο χρησιμοποιεῖται εὐρέως γιὰ τὴν παραγωγὴ παρωνυμίων εἴτε τριτόκλιτων (-αξ) εἴτε δευτερόκλιτων (-ακος· πρβλ. τὰ ὀνόματα Στρώφακος [ἀρ. **27**, ἀνωτέρω], Ἵππακος, Δρώπακος κλπ.)· πρβλ. O. Masson, *RevPhil* 37 (1963) 48 (= *OGS* I 48).

456. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1977/1136. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1977 κατὰ τὴν διάρκεια ὑδρευτικῶν ἔργων δυτικὰ τῆς «Γελαδόστρατας» (τοῦ δρόμου ποὺ ὁδηγοῦσε πρὸς τὸν Φάκο καὶ τὸν οἰκισμὸ Μικρὸ Μοναστήρι).

Ἄνω ἀπότμημα στήλης ἀπὸ λευκὸ ἀσβεστόλιθο μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη. Διαστάσεις: 0,35 x 0,25 x 0,10. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,020. Διάστιχο: 0,009-0,010.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Μακεδονικά* 26 (1987-88) 54-55, ἀρ. 2 καὶ πίν. 1γ (*BullEpigr* 1990, 464· *SEG* 38 [1988] 648).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Μέσα 4ου αἰ. π.Χ.

Ἄμμιον
Ἡρακλείδου.

Τὸ θηλυκὸ ἀνθρωπωνύμιο Ἄμμιον εἶναι παράγωγο τοῦ ὀνόματος Ἀμμία (γιὰ τὸ ὁποῖο βλ. τὰ σχόλια στὴν ἐπιγραφὴ ἀρ. **17**, ἀνωτέρω, καθὼς καὶ ἀρ. **516**, κατωτέρω).

457. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 2005/873. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 2005 ἀπὸ τὴν Μαρία Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη στὴν ἐπίχωση τοῦ ἐπικλινοῦς δρόμου τοῦ μεγάλου πολυθάλαμου λαξευτοῦ θαλαμωτοῦ τάφου στὸ ἀνατολικὸ νεκροταφεῖο τῆς Πέλλας.

Ἀκέραια (πλὴν σχετικῶς ἐπιπόλαιων κατὰ τόπους ἀποκρούσεων, κάποιες ἐκ τῶν ὁποίων σύγχρονες, καὶ ἑνὸς μικροῦ θραύσματος ποὺ ἔχει συγκολληθεῖ), ναϊσκόμορφη ἐπιτύμβια στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, μὲ παράσταση δύο γυναικείων μορφῶν σὲ ἔξεργο ἀνάγλυφο: δεξιά, ὄρθια νεαρὴ κόρη κατ' ἐνώπιον, ἐνδεδυμένη ψηλὰ ζωσμένο χιτῶνα μὲ κοντὲς χειρίδες καὶ ἱμάτιο· ἀριστερά, σὲ μικρότερη κλίμακα, μορφὴ θεραπαινίδος ἐνδεδυμένης ψηλὰ ζωσμένο χιτῶνα μὲ κοντὲς χειρῖδες· αὐτὴ κρατεῖ πυξίδα στὰ δύο της χέρια καὶ στρέφει σὲ τρία τέταρτα πρὸς τὴν κόρη, ἡ ὁποία κρατεῖ πτηνὸ στὸ ἀριστερό της χέρι· ἡ νεαρὴ Ἀντιγόνα ἔφερε ἀρχικῶς ἔνθετη μεταλλικὴ στεφάνη στὴν κόμη, ὅπως μαρτυροῦν οἱ διατηρούμενες ὀπὲς γιὰ τὴν στερέωσή της, καθὼς καὶ ἐπὶ πλέον ἀντικείμενο στὸ δεξιό της χέρι, ὅπως, ὁμοίως, μαρτυρεῖ ὀπή, ἀνοιγμένη μὲ τὸ τρυπάνι στὴν κλειστή της παλάμη. Ἴχνη ἐρυθροῦ χρώματος διατηροῦνται στὸ ἰωνικὸ κυμάτιο μεταξὺ τῶν δύο ταινιῶν τοῦ ἐπιστυλίου, στὰ ἐπίκρανα τῶν παραστάδων, καθὼς καὶ σὲ τμήματα τῆς ἀνάγλυφης παραστάσεως, ὅπου ἐπὶ πλέον διατηροῦνται καὶ ἴχνη ὤχρας. Δύο βαθύνσεις, μία στὸ κατώτερο τμῆμα τοῦ ἀριστεροῦ κροτάφου

καὶ μία στὴν κάτω ἀριστερὴ γωνία τοῦ πλαισίου τῆς πρόσθιας ὄψεως, χρησίμευσαν κατὰ τὴν διαδικασία τοποθετήσεως καὶ στερεώσεως τῆς στήλης. Τὸ κεντρικὸ ἀκρωτήριο τοῦ ἀετώματος ἀπολαξεύθηκε σὲ φάση μεταγενέστερη τῆς ἀρχικῆς κατασκευῆς τῆς στήλης. Διαστάσεις: 1,27 x 0,675 (ἄνω κορμός) - 0,73 (κάτω κορμὸς καὶ ἐπίστεψη) x 0,225. Ἡ ἐπιγραφὴ στὴν ἀνώτερη ἐκ τῶν δύο ταινιῶν τοῦ ἐπιστυλίου. Ἐρυθρὸ χρῶμα διατηρεῖται στὶς κοῖτες ὅλων τῶν γραμμάτων τῆς πρώτης καὶ τῆς τρίτης λέξεως τῆς ἐπιγραφῆς, ἐνῷ εἶναι ἐμφανὲς ὅτι ἡ δεύτερη λέξη (τὸ πατρώνυμο τῆς νεκρῆς) ἐξαιρέθηκε τῆς ἐπισημάνσεως μέ (ἐρυθρὸ τουλάχιστον) χρῶμα συνειδητά. Ὕψος γραμμάτων: 0,014-0,017 (στρογγυλά: 0,01-0,012).

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *ΑΔ* 65 (2010) *Μελ.* (ὑπὸ ἔκδοση· ἡ ἐκδότρια εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μᾶς διαθέσει ἀντίγραφο τῆς κατατεθειμένης μελέτης της).

Πρβλ. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *ΑΕΜΘ* 19 (2005 [2007]) 396 καὶ 398 (πρώτη μνεία) (*SEG* 55 [2005] 703)· τῆς ἰδίας, *Πολυθάλαμος τάφος* 22 καὶ πίν. XV· *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 194· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *ΑΔ* 60 (2005) *Χρον.* [2013] 705 καὶ 707.

Αὐτοψία, φωτογραφία.

Τέλη 3ου αἰ. π.Χ.

Ἀντιγόναι Αἰνείου ἡρωίσσῃ.

Ἡ πρώτη ἐκδότρια βάσει τῆς μορφῆς τῶν γραμμάτων χρονολογεῖ τὴν ἐπιγραφὴ στὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. καὶ ὑποθέτει ὅτι σχετίζεται μὲ δεύτερη χρήση τοῦ μνημείου, τὸ ὁποῖο ἀπὸ τεχνοτροπικῆς ἀπόψεως φαίνεται πρωιμώτερο. Στὴν πραγματικότητα τίποτε στὴν μορφὴ τῶν γραμμάτων (πρβλ. π.χ. τὸ σχῆμα καὶ μέγεθος τοῦ ὠμέγα καὶ τοῦ ὄμικρον) δὲν ἀποκλείει τόσο τὴν χάραξη τῆς ἐπιγραφῆς ὅσο καὶ τὴν φιλοτέχνηση τῆς στήλης στὰ τέλη τοῦ 3ου αἰ π.Χ.

Τὸ ὄνομα τῆς νεκρῆς εἶναι ἀπὸ τὰ δημοφιλέστερα στὴν Μακεδονία, ἐνῷ τὸ ἡρωϊκὸ πατρώνυμό της, καίτοι σχετικὰ σπάνιο, ἀπαντᾶ καὶ σὲ ἄλλες περιοχὲς τῆς Μακεδονίας (πρβλ. τὸ οἰκεῖο λῆμμα στὸ *LGPN* IV).

458. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1974/7. Ἀνακαλύφθηκε στὸ ἀνατολικὸ νεκροταφεῖο τῆς Πέλλας, στὸν ἀγρὸ τοῦ Περ. Μπουράκη στὴν θέση «Αὐλές», ἀνατολικὰ τῆς Παλαιᾶς Πέλλας, καὶ παραδόθηκε στὸ Μουσεῖο τὸ 1973 ἀπὸ τὸν Ἰ. Μητσικούδη.

Ἄνω ἀπότμημα στήλης ἀπὸ πωρόλιθο μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη. Διαστάσεις: 0,375 x 0,50-0,525 x 0,225. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,017-0,035. Διάστιχο: 0,014-0,0215.

Μαρίας Σιγανίδου, *ΑΔ* 29 (1973-1974) *Χρον.* [1980] 713 (*SEG* 30 [1980] 581)· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ἐπιγραφικῆς* 190-91, ἀρ. 11, εἰκ. 9 (*SEG* 51 [2001] 849).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Δεύτερο ἥμισυ 4ου αἰ. π.Χ.

Ἀντίγονος
Ἀλεξάνδρου.

459. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1984/85. Ἀνακαλύφθηκε τυχαῖα κατὰ τὴν ἄροση ἀγροῦ ἰδιοκτησίας Κολλάρου, δυτικὰ τῆς Παλαιᾶς Πέλλας, καὶ παραδόθηκε τὸ 1984 ἀπὸ τοὺς Μ. Τζαχαλάκη καὶ Ν. Ἀναστασιάδη.

Στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο ἐλλιπὴς κάτω δεξιὰ καὶ ἀποκεκρουμένη σὲ διάφορα σημεῖα τῆς κυρίας ὄψεως. Φέρει ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη καὶ ὀρθογώνιο βάθυσμα ποὺ πιθανώτατα ἔφερε γραπτὴ παράσταση, τῆς ὁποίας δὲν σώζονται ἴχνη. Διαστάσεις: 0,955 x 0,35-0,37 x 0,08-0,095. Ἡ ἐπιγραφὴ μεταξὺ ἐπιστέψεως καὶ βαθύσματος. Ὕψος γραμμάτων: 0,015-0,020. Διάστιχο: 0,007-0,020, μειούμενο πρὸς τὰ δεξιά.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Μακεδονικά* 26 (1987-88) 59-60, ἀρ. 6 καὶ πίν. 3β-γ (*BullEpigr* 1990, 464· *SEG* 38 [1988] 652).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Μέσα 3ου αἰ. π.Χ.

Ἀντιπατρίδης
Ἀγαθοκλήους.

Στ. 2: *Ἀγαθοκλέους* οἱ ἄλλοι ἐκδότες. Τὸ τέταρτο ἀπὸ τὸ τέλος γράμμα παρουσιάζει ἴχνη διορθώσεως ἑνὸς ἀρχικοῦ ΕΙ σὲ Η.

Τὸ ἀνθρωπωνύμιο Ἀντιπατρίδης εἶναι σχετικὰ σπάνιο, ἀλλὰ μαρτυρεῖται καὶ στὴν Χαλκιδική (βλ. στὸ οἰκεῖο λῆμμα τοῦ *LGPN* IV). Τὸ ὄνομα Ἀγαθοκλῆς ἀπαντᾶ καὶ ἄλλη φορὰ στὴν Πέλλα (ἀρ. **518**, κατωτέρω). Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸ πατρώνυμο τοῦ νεκροῦ παραπέμπουν σὲ βασιλικὲς οἰκογένειες τῆς Μακεδονίας. Ἀντίπατρος ὀνομαζόταν ὁ πατέρας καὶ ὁ πρεσβύτερος γιὸς τοῦ Κασσάνδρου καὶ Ἀγαθοκλῆς ἦταν τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα καὶ τοῦ πρεσβύτερου γιοῦ τοῦ Λυσιμάχου.

Γιὰ τὸν τύπο Ἀγαθοκλήους, βλ. στὸ σχετικὸ σημείωμα στὰ εὑρετήρια.

460. Μουσεῖο Πέλλας ΕΣ 28 καὶ ΣΤ 7. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1964 στὴν ταφὴ Θ, τομὴ Β, δυτικὰ τῆς «Γελαδόστρατας» (τοῦ δρόμου ποὺ ὁδηγοῦσε πρὸς τὸν Φάκο καὶ τὸν οἰκισμὸ Μικρὸ Μοναστήρι).

Ἀκόσμητη ὀρθογώνια στήλη ἀπὸ πωρόλιθο. Διαστάσεις: 0,79 x 0,262 x 0,105. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἄνω μέρος τοῦ κορμοῦ. Κάτω ἀπὸ αὐτὴν δύο κάθετες πλατυσμένες χαράξεις (ὕψους 0,09 καὶ πλάτους 0,015-0,04), ἴσως ἴχνη συνδέσμων. Ὕψος γραμμάτων: 0,020. Διάστιχο: 0,027.

Ἀδημοσίευτη.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

4ος αἰ. π.Χ.

Ἀππελῆς
Εὐκλέος.

Ἡ γραφὴ Ἀππελῆς ἀντὶ Ἀπελλῆς ὀφείλεται προφανῶς σὲ ἀβλεψία τοῦ χαράκτη. Δὲν εἶναι σαφὲς ἂν ἡ γραφὴ Εὐκλέος ἀντὶ Εὐκλέους ἐμφανίζει ἁπλῶς τὴν παραδοσιακὴ ἀπόδοση τοῦ δευτερογενοῦς /o:/ μὲ τὸ γράμμα ὄμικρον, ἤ, τὸ πιθανώτερο, ἀποτελεῖ τοπικὸ προϊὸν συγχύσεως μεταξὺ τῶν φθόγγων /o/ καὶ /u/, λόγῳ τῆς στενώσεως τοῦ πρώτου (βλ. στὸ σχετικὸ σημείωμα στὰ εὑρετήρια).

461. Ἐπισημάνθηκε τὸ 1855 ἀπὸ τὸν Delacoulonche σὲ ἰδιωτικὴ κατοικία τῆς Παλαιᾶς Πέλλας· ἔκτοτε ἀγνοεῖται ἡ τύχη της.

«Στήλη... μὲ γράμματα καλῆς ἐποχῆς» (Delacoulonche).

Delacoulonche, «Berceau» 282, ἀρ. 104 καὶ 142-43 (Δήμιτσα, *Μακεδονία* 107-108, ἀρ. 134· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 72, ἀρ. 14 καὶ 142, ἀρ. 235).

Ἑλληνιστικὴ περίοδος (;)

Ἀπολλονία Ἱπποστράτου
γυνή.

Στ. 1: ΑΠΟΛΛΟΝΙΑ τὸ ἀπόγραφο τοῦ Delacoulonche· *Ἀπολλωνία* μεταγράφουν Δήμιτσας καὶ Διαμαντούρου· ΙΠΠΟΣΤΡΑΤΟ Delacoulonche (σελ. 143), ἀλλὰ *Ἱπποστράτου* στὸ ἀπόγραφο (ἀρ. 134)· *Ἱπποστράτο[υ]* Δήμιτσας καὶ Διαμαντούρου. Ἐπειδὴ τὰ ἀπόγραφα τοῦ Delacoulonche διακρίνονται συνήθως γιὰ τὴν πιστότητα καὶ τὴν ἀκρίβειά τους, διατηροῦμε τὴν γραφὴ τοῦ ἀπογράφου.

462. Μουσεῖο Πέλλας ΣΤ 10. Περισυνελέγη τὸ 1968 ἀπὸ τὸν ἀγρὸ τοῦ Ἀθ. Μίντου (ἀγροτεμάχιο 1192-1193) στὴν θέση «Αὐλές», ἀνατολικὰ τῆς Παλαιᾶς Πέλλας.

Στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, ἐλαφρὰ ἀποκεκρουμένη κάτω, μὲ δύο τόρμους στὴν ἄνω ἐπιφάνεια, προφανῶς γιὰ τὴν ἔνθεση ἐπιστέψεως. Διαστάσεις: 1,02 x 0,52-0,465 x 0,08. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἄνω μέρος τῆς στήλης. Ὕψος γραμμάτων: 0,018-0,03. Διάστιχο: 0,015.

Φ. Πέτσα, *ΑΔ* 24 (1969) *Χρον.* [1970] 308 (J. Michaud, *BCH* 95 [1971] 959· *BullEpigr* 1972, 261)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 72, ἀρ. 15· Φ. Πέτσα, *Μακεδονικά* 15 (1975) 193, ἀρ. 88, πίν. 102α· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ἐπιγραφικῆς* 186-88, ἀρ. 9 (*SEG* 51 [2001] 847)· *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 181.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

3ος αἰ. π.Χ.

Ἀρήτη
Εὐαινέτου.

Τὸ σπάνιο ὁμηρικὸ ὄνομα Ἀρήτη δὲν ἀπαντᾶ ἀλλοῦ στὴν Μακεδονία, σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ πανελλήνιο ὄνομα Εὐαίνετος, ποὺ μαρτυρεῖται στὴν Ἀμφίπολη ἀλλὰ πρὶν ἀπὸ τὴν μακεδονικὴ κατάκτηση (Hatzopoulos, *Institutions* II ἀρ. 87).

463. Ἐπισημάνθηκε λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ 1874 ἀπὸ τὸν Δ. Πλαταρίδη, σὲ ἰδιωτικὴ οἰκία τῆς Παλαιᾶς Πέλλας. Ἔκτοτε ἀγνοεῖται ἡ τύχη της.

Τὸ μνημεῖο δὲν περιγράφεται στὴν *Ἔκθεσι*.

Πλαταρίδη, *Ἔκθεσις* 25 (Duchesne – Bayet, *Mémoire* 109, ἀρ. 154· Δήμιτσα, *Μακεδονία* 107, ἀρ. 132· Διαμαντούρου, *Πέλλα* I 73, ἀρ. 21 καὶ 142, ἀρ. 234).

Ἑλληνιστικὴ περίοδος (;)

Ἁρμοδία
Εὐνόμου.

Ἡ ἀπουσία ρωμαϊκῶν ὀνομάτων καὶ τὸ ἁπλὸ τυπικὸ τοῦ ἐπιτυμβίου πιθανῶς παραπέμπουν στὴν προρωμαϊκὴ περίοδο.

Τὸ θηλυκὸ τοῦ γνωστοῦ (καὶ ἀπὸ τὴν Πέλλα· βλ. ἀρ. **497**, κατωτέρω) ὀνόματος Ἁρμόδιος εἶναι ἀμάρτυρο ἀλλοῦ στὴν Μακεδονία, ἀπαντᾶ ὅμως στὴν γειτονικὴ Περραιβία (βλ. *LGPN* IIIB). Τὸ κοινὸ ὄνομα Εὔνομος ἀπαντᾶ σὲ οἰκογένεια τῆς ρωμαϊκῆς Θεσσαλονίκης (*IG* X 2, 1, 244).

464. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1974/10. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1974 στὴν θέση «Αὐλές», ἀνατολικὰ τῆς Παλαιᾶς Πέλλας.

Στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ ἐγγεγραμμένη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη καὶ ἀνάγλυφα ἀκρωτήρια· ἀποκεκρουμένη κατὰ μῆκος τῆς ἀριστερῆς παρειᾶς, δεξιὰ καὶ κάτω. Διαστάσεις: 0,765 x 0,36 x 0,14. Οἱ ἐπιγραφὲς κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ἡ στήλη ὑπῆρξε ἀντικείμενο τριῶν χρήσεων: ὡς μνῆμα τοῦ Ἁρπάλου τοῦ Διονυσογένου, ὡς μνῆμα τοῦ Ζωπύρου τοῦ Ἁρπάλου καὶ τέλος χρησιμοποιήθηκε γιὰ τελείως διαφορετικὸ σκοπὸ ποὺ ἐπέβαλε τὴν ἀφαίρεση τμήματός της κάτω δεξιά. Γιὰ τὴν χρονικὴ σχέση τῶν δύο ἐπιτυμβίων ἐπιγραφῶν, ποὺ χαράχθηκαν σὲ διαφορετικὸ χρόνο ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην, βλ. στὰ σχόλια. Ὕψος γραμμάτων: 0,012-0,023. Διάστιχα: 0,003-0,013.

Μαρίας Καραμανώλη-Σιγανίδου, *ΑΔ* 29 (1973-1974) *Χρον.* [1980] 713-14, πίν. 511α (*BullEpigr* 1982, 209, ὅπου ἀποδίδεται κατὰ λάθος στὴν Ἔδεσσα· *SEG* 30 [1980] 582)· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ἐπιγραφικῆς* 182-84, ἀρ. 7, εἰκ. 6 (*SEG* 51 [2001] 845)· Gauthier - Hatzopoulos, *Loi* 39 καὶ πίν. XVI.

Πρβλ. Hatzopoulos, *Institutions* I 136.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 3ου – ἀρχὲς 2ου αἰ. π.Χ.

Ἄρπαλος
Διονυσογένου,
Ζώπυρος
Ἀρπάλου.

Οἱ στίχοι 1-2, καίτοι ἐπιφανειακώτερα καὶ λιγώτερο ἐπιμελῶς χαραγμένοι, εἶναι πιθανώτερο νὰ ἀποτελοῦν τὴν πρώτη χρονικὰ ἐπιγραφὴ τῆς στήλης, λόγῳ τῆς θέσεώς τους ἀμέσως κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Στὴν περίπτωση αὐτήν, ὁ Ζώπυρος εἶναι πιθανώτατα ὁ γιὸς τοῦ Ἀρπάλου ποὺ ἀναγράφεται στὸν στ. 1· στὴν ἀντίστροφη περίπτωση, ὁ Ἄρπαλος τοῦ πρώτου στίχου θὰ μποροῦσε νὰ ἦταν ἐγγονὸς τοῦ Ἀρπάλου τοῦ τέταρτου στίχου καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Ζωπύρου. Τὰ ὀνόματα Διονυσογένης καὶ Ζώπυρος εἶναι συνήθη πανελλήνια ὀνόματα, ἐνῷ τὸ ὄνομα Ἄρπαλος ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ συχνότερα στὴν Μακεδονία ὀνόματα.

465. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1977/116. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1977 στὸν ὑπόγειο λαξευτὸ τάφο Α΄, ἀνατολικὰ τῆς «Γελαδόστρατας» (τοῦ δρόμου ποὺ ὁδηγοῦσε πρὸς τὸν Φάκο καὶ τὸν οἰκισμὸ Μικρὸ Μοναστήρι).

Ναόσχημη στήλη ἀπὸ πωρώδη ἀσβεστόλιθο μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη. Διαστάσεις: 0,875 x 0,64 x 0,505. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἐπιστύλιο. Ὕψος γραμμάτων: ± 0,025.

Ἀδημοσίευτη.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

4ος αἰ. π.Χ.

Ἀρρ[αβ]α[ῖος Ἀρ]ραβαί[ου].

Γιὰ τὸ ὄνομα Ἀρραβαῖος, βλ. ἀρ. **48** καὶ **450**, ἀνωτέρω.

466. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 11 / ΕΣ 20. Περισυνελέγη πρὶν ἀπὸ τὸ 1958 ἀπὸ τὴν οἰκία τοῦ Κυρ. Μπιγλικούδη, κατοίκου τῆς Παλαιᾶς Πέλλας.

Στήλη ἀπὸ λευκὸ χονδρόκοκκο μάρμαρο μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη, ἐλαφρῶς ἀποκεκρουμένη σὲ διάφορα σημεῖα (ἀκρωτήρια, ἀριστερὴ ἀκμή). Διαστάσεις: 0,775 x 0,27-0,31 x 0,095-0,14. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη, μὲ ἴχνη μελανοῦ χρώματος στὰ γράμματα. Ὕψος γραμμάτων: 0,01-0,015. Διάστιχο: 0,015.

Ph. Petsas, *BSt* 4 (1963) 161-62, ἀρ. 3, εἰκ. IV 2 καὶ X 2 (= τοῦ ἰδίου, *Pella* 66-67, ἀρ. 3, εἰκ. 6-6a) (*BullEpigr* 1964, 247· *SEG* 24 [1969] 544· N. G. L. Hammond, στὸ *Μακεδονία, 4000 χρόνια* 82)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 138, ἀρ. 209.

Πρβλ. Tataki, *Macedonians* 118, ἀρ. 4· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, στὸ *Κερμάτια Φιλίας* Β΄ 28-29 (γιὰ τοὺς ξένους στὶς ἐπιγραφὲς τῆς Πέλλας).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

4ος αἰ. π.Χ.

Ἄρχων Φιλίσκου
Ληταῖος.

Στ. 1: *Ἄρχ[ω]ν* Πέτσας, ἀπ' ὅπου *Ἄρχων BullEpigr*, *SEG* καὶ *Ἄρχ[ω]ν* Διαμαντούρου.

Σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν ἄλλη βασιλικὴ πρωτεύουσα, τὶς Αἰγεές, στὶς ἐπιγραφὲς τῆς ὁποίας μαρτυρεῖται μόλις ἕνας ξένος πρὶν ἀπὸ τὴν κατάλυση τοῦ βασιλείου (βλ. ἀρ. **28**, ἀνωτέρω), ὁ κοσμοπολιτικὸς χαρακτήρας τῆς Πέλλας τεκμαίρεται στὰ κλασσικὰ καὶ ἑλληνιστικὰ ἐπιτύμβια μνημεῖα της, στὰ ὁποῖα μαρτυρεῖται πλῆθος ξένων πολιτῶν (βλ. σχετικὰ στὴν Εἰσαγωγή).

467. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1974/3. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1974 στὴν θέση «Ξηρὴ Γέφυρα» τῆς Παλαιᾶς Πέλλας, ἐπὶ ἀγροτικῆς ὁδοῦ κοντὰ στὸν ἀγρὸ τοῦ Ἐμμ. Τζάκρη.

Ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη στήλης ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, ἀποκεκρουμένη κατὰ τὰ γωνιακὰ ἀκρωτήρια καὶ δεξιὰ στὸ ἐπιστύλιο. Διαστάσεις: 0,21 x 0,35 x 0,145. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἐπιστύλιο. Ὕψος γραμμάτων: 0,008-0,013.

Μαρίας Καραμανώλη-Σιγανίδου, *ΑΔ* 29 (1973-1974) *Χρον*. [1980] 713, ἀρ. 3, πίν. 510γ (*SEG* 30 [1980] 580)· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ἐπιγραφικῆς* 188-89, ἀρ. 10, εἰκ. 8 (*BullEpigr* 2002, 269· *SEG* 51 [2001] 848).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Πρῶτο ἥμισυ 3ου αἰ. π.Χ.

Ἀσκληπιόδωρος Μύρμηκ[ος].

ΑΣΚΛΗΠΙΟΔΩΡΟ Μ Ṿ:: Σιγανίδου· *Ἀσκληπιόδωρος ΜΥ̣[. . .]Η̣[---] SEG*· *Ἀσκληπιόδωρος Μύρμηκ[ος]* Χρυσοστόμου.

Τὸ πανελλήνιο ὄνομα Μύρμηξ δὲν ἀπαντᾶ ἄλλη φορὰ στὶς ἐπιγραφὲς τῆς Μακεδονίας, ἂν ἐξαιρεθεῖ τὸ ὑπόπτου ἀκριβείας, ἂν ὄχι καὶ γνησιότητος, ψήφισμα τῶν Ἀκροθώων (Hatzopoulos, *Institutions* II ἀρ. 43), τὸ ὁποῖο τιμᾶ τὸν *Δωρόθεον Μυρμηκα (;) Ἀλεξανδρέα*.

468. Ἐπισημάνθηκε πρὶν ἀπὸ τὸ 1906 ἀπὸ τὸν Γ. Χατζηκυριακὸ ἐντοιχισμένη στὸ μικρὸ σχολεῖο κοντὰ στὴν ἐκκλησία τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων Παλαιᾶς Πέλλας. Ἐκεῖ τὴν εἶδε καὶ ὁ Plassart τὸ 1914. Ἔκτοτε ἀγνοεῖται ἡ τύχη της.

«Στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο λειασμένη χαμηλὰ σὲ ὕψος 0,12 (...). Διαστάσεις: 0,505 x 0,22» (Plassart).

Χατζηκυριακοῦ, *Σκέψεις* 18· A. Plassart, *BCH* 47 (1923) 185 (*SEG* 2 [1924] 400· Διαμαντούρου, *Πέλλα* I 73, ἀρ. 25 καὶ 143, ἀρ. 243)· Γ. Χατζηκυριακοῦ, *Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον* 7 (1931) 103.

Ἑλληνιστικὴ περίοδος (;)

Ἀσκληπιόδωρος
Ξάνθου.

Τὸ ὄνομα Ξάνθος μαρτυρεῖται στὴν Πέλλα ἤδη ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 5ο αἰ. π.Χ. (ἀρ. **514**, κατωτέρω). Ἡ σχετικὴ δημοτικότητα τῶν ὀνομάτων μὲ τὴν ρίζα Ξανθ- στὴν Μακεδονία σχετίζεται ἀσφαλῶς μὲ τὴν σημασία τῆς ἑορτῆς τῶν Ξανδικῶν γιὰ τὸν μακεδονικὸ στρατὸ καὶ τὴν μετάβαση στὴν ἀνδρικὴ ἡλικία (βλ. Hatzopoulos, *Cultes* 89-92, καθὼς καὶ Goukowsky, *Macedonica varia* 91-122, μὲ τὴν παλαιότερη βιβλιογραφία). Ἀξιοσημείωτο εἶναι πάντως ὅτι ἡ διαλεκτικὴ μορφὴ τῆς ρίζας, ποὺ διατηρεῖται στὸ ὄνομα τῆς ἑορτῆς καὶ τοῦ ἀντιστοίχου μηνός, δὲν ἀπαντᾶ στὸ μακεδονικὸ ὀνομαστικό.

469. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1997/9. Περισυνελέγη τὸ 1997, σὲ ἀγρὸ παρακείμενο τοῦ δρόμου Πέλλας - Ἔδεσσας, κοντὰ στὸν δυτικὸ ταφικὸ τύμβο τῆς Πέλλας (μακεδονικὸς τάφος ΣΤ΄)· ἐκεῖ εἶχε προφανῶς ἀποτεθεῖ ἀπὸ γεωργὸ ποὺ τὴν ἀνακάλυψε κατὰ τὴν διάρκεια ἀρόσεως, ὁπότε ἡ στήλη ἔσπασε σὲ δέκα τμήματα.

Ἄνω τμῆμα στήλης ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, μὲ περίτεχνη ἀνθεμωτὴ ἐπίστεψη (ὕψους 0,625). Ἐντὸς βαθύσματος ἀνάγλυφη παράσταση ἀπὸ τὴν ὁποία σώζεται μόνον μέρος τοῦ σώματος γυναικείας μορφῆς σὲ τρία τέταρτα πρὸς τὰ δεξιά. Διαστάσεις: 1,225 x 0,525-0,58 x 0,095-0,13. Ὁ πρῶτος στίχος ἀκριβῶς κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη καὶ οἱ δύο ἑπόμενοι, ἔργο διαφορετικοῦ χαράκτη, ἀκριβῶς ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἀνάγλυφο. Ὕψος γραμμάτων: στ. 1: 0,025-0,033· στ. 2: 0,02-0,027. Διάστιχα (στ. 2-3): 0,002-0,007.

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνείας Χάριν* 369-73, ἀρ. 4, εἰκ. 8-9 (*SEG* 48 [1998] 823)· Kalaitzi, *Tombstones* ἀρ. 66.

Πρβλ. *BullEpigr* 1999, 345· Π. Χρυσοστόμου, *ΑΕΜΘ* 11 (1997 [1999]) 219.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 4ου αἰ. π.Χ.

Βιαῖος : Πίθωνος
Μνασινίκα
Ἀντιγόν[ου].

Ὅπως ὀρθὰ ἐπισημαίνει ὁ Χρυσοστόμου, ὁ πρῶτος στίχος χαράχθηκε ἐκ τῶν ὑστέρων καὶ σὲ μεταγενέστερη περίοδο.

Τὸ ὄνομα Βιαῖος μαρτυρεῖται καὶ στὴν Παιονία (βλ. Β. Πετράκου, *ΑΔ* 23 [1968] *Μελ.* 111, ἀρ. 77 [*BullEpigr* 1969, 456]). Τὸ πανελλήνιο ὄνομα Μνασινίκα (ποὺ διατηρεῖ τὴν διαλεκτικὴ του μορφὴ τόσο στὸ θέμα ὅσο καὶ στὴν κατάληξη) μαρτυρεῖται γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Μακεδονία.

470. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1977/1140. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1977, στὴν ἐπίχωση τάφου στὸ ἀνατολικὸ νεκροταφεῖο τῆς Πέλλας.

Πεσσίσκος ἀπὸ πωρόλιθο, μὲ περιμετρικὲς ἀποκρούσεις, ἰδίως καθ' ὕψος τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τῆς πρόσθιας ὄψεως καὶ τὴν ἀκμή της μὲ τὸν δεξιὸ κρόταφο. Ὁ πεσσίσκος φέρει ἀναθύρωση στὸν ἀριστερὸ κρόταφο καθὼς καὶ στὴν ὀπίσθια ὄψη, στοιχεῖο ποὺ ὑποδεικνύει ὅτι ἡ χρήση του ὡς ἐπιτυμβίου ἀντιπροσωπεύει δεύτερη φάση χρήσεως τῆς λιθοπλίνθου. Διαστάσεις: 0,425 x 0,36 x 0,27. Ὕψος γραμμάτων: 0,03-0,038.

Μαρίας Καραμανώλη-Σιγανίδου, *ΑΔ* 33 (1978) *Χρον*. [1985] 259 (*SEG* 35 [1985] 755)· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Μακεδονικά* 26 (1987-88) 57, ἀρ. 4, πίν. 2β (*SEG* 38 [1988] 650).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Δεύτερο ἥμισυ 4ου αἰ. π.Χ.

Βοΐδ[ιον].

Βοΐδ[ίων] Mihailov (*SEG* 35).

Ἡ πιθανὴ συμπλήρωση *Βοΐδ[ιον]* (οἱ ἐναλλακτικὲς λύσεις *Βοϊδ[ίων]* καὶ *Βοΐδ[ας]* μαρτυροῦνται πολὺ σπανιώτερα) καὶ κυρίως ἡ ἀπουσία πατρωνύμου ἐπιτρέπουν τὴν ὑπόθεση ὅτι πρόκειται γιὰ δούλη. Ἀπουσία πατρωνύμου παρατηρεῖται στὶς ἑξῆς περιπτώσεις: α) σὲ πρώιμες ἐπιτύμβιες ἐπιγραφές (βλ. ἀρ. **489** καὶ **494**, κατωτέρω), β) σὲ ἐπιτύμβια ξένων (ἀρ. **476** καὶ **507**, κατωτέρω), γ) σὲ ἐπιτύμβια δούλων· συχνὰ ἡ μνεία ἐπαγγέλματος (ἀρ. **519**, κατωτέρω), ὁ χαρακτηρισμὸς *χρηστός* (ἀρ. **471** καὶ **482**, κατωτέρω) ἢ τὸ ὑποκοριστικὸ ὄνομα ἐνισχύουν τὴν ἐντύπωση ὅτι ἀνήκουν σὲ δοῦλο (ἀρ. **473** καὶ **474**, κατωτέρω).

471. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 2009/3. Παραδόθηκε στὸ Μουσεῖο τὸ 2009, προερχόμενη ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸ νεκροταφεῖο της Πέλλας.

Στήλη ἀπὸ λευκόφαιο ἀσβεστόλιθο, μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη μὲ τρία ἀκρωτήρια, ἀποκεκρουμένη κατὰ τὸ δεξιὸ τμῆμα τῆς πρόσθιας ὄψεως, καθ' ὅλο τὸ ὕψος τῆς στήλης, καὶ τὸ κάτω τμῆμα τοῦ δεξιοῦ κροτάφου· φέρει περαιτέρω ἀποκρούσεις, ἰδιαίτερα κατὰ τὴν ὀπίσθια πλευρὰ τῆς ἐπιστέψεως καὶ τὴν κάτω ἐπιφάνεια, καθὼς καὶ ἐκδορὲς ἀπὸ γεωργικὸ μηχάνημα. Διαστάσεις: 0,529 x 0,255-0,27 x 0,115-0,12. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸν κορμὸ τῆς στήλης, ἀμέσως κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Οἱ δύο πρῶτοι στίχοι χαράχθηκαν μὲ τὴν βοήθεια κανόνων. Ὁ τρίτος στίχος φαίνεται πὼς χαράχθηκε μεταγενέστερα. Ὕψος γραμμάτων: στ. 1-2: ± 0,025· στ. 3: 0,02-0,024 (Ο: 0,01). Διάστιχα: στ. 1-2: 0,015-0,02· στ. 2-3: 0,005-0,01.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, στὸ *Δινήεσσα* 389-91, ἀρ. 1, εἰκ. 1-2 (*BullEpigr* 2013, 272).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Μέσα 4ου αἰ. π.Χ.

Ἐνθάδε
κῖμαι Γέλω̣[ν],
χρηστός.

Πλείονα στοιχεῖα τοῦ λιτοῦ αὐτοῦ ἐπιτυμβίου χρήζουν σχολιασμοῦ. Κατ' ἀρχάς, ἡ ἀπουσία πατρωνύμου, ἡ ὁποία μαζὶ μὲ τὸν χαρακτηρισμὸ *χρηστός* (προστέθηκε ἀπὸ ἄλλο χέρι) παραπέμπει σὲ ἐπιτύμβιο δούλου (βλ. ἀρ. **470**, ἀνωτέρω, καὶ ἀρ. **482**, κατωτέρω). Ἐπὶ πλέον, ἐμφανίζει μία ἀπὸ τὶς σπάνιες μνεῖες στὸν πεζὸ λόγο μακεδονικῶν ἐπιτυμβίων τῆς φράσεως *ἐνθάδε κεῖμαι*, ποὺ κατὰ κανόνα ἀπαντᾶ εἴτε σὲ ἔμμετρα κείμενα (γιὰ ἕνα παράδειγμα ἀπὸ τὴν Πέλλα, βλ. ἀρ. **542**, κατωτέρω), εἴτε σὲ πολὺ μεταγενέστερες ἐποχές. Τέλος, ἡ μορφὴ *κῖμαι* παρέχει μία ἀπὸ τὶς πρωιμώτερες μαρτυρίες τῆς συγχύσεως στὴν γραφὴ μεταξὺ -ει- καὶ -ι-, γιὰ τὴν ὁποία βλ. M. B. Hatzopoulos, στὸ *Altgriechische Dialekte* 164.

Τὸ πανελλήνιο ὄνομα Γέλων μαρτυρεῖται στὴν Ὀρεστίδα τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων (*EAM* 186, στήλη II 53 καὶ 55, III 48), ἀλλὰ καὶ ὡς ὄνομα Μακεδόνος μισθοφόρου ποὺ ὑπηρετοῦσε στὶς φρουρὲς τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ Δημητρίου Β΄ (*IG* II^2 1299, στ. 97).

472. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1986/15. Παραδόθηκε ἀπὸ τοὺς Ν. Αναστασιάδη καὶ Μ. Τζαχαλάκη, μὲ ἔνδειξη προελεύσεως ἀγρὸ ἰδιοκτησίας Δ. Καρφαρίδη ἀνατολικὰ τῆς Παλαιᾶς Πέλλας, στὴν περιοχὴ τοῦ ἑλληνιστικοῦ νεκροταφείου μὲ τοὺς λαξευτοὺς τάφους.

Ναόσχημη στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη, ἐλλιπὴς κάτω, ἰδίως δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Τὸ βάθυσμα, ποὺ πλαισιώνεται μὲ παραστάδες, ἐπίκρανα μὲ κανόνες καὶ κυρτὰ κυμάτια, ἴσως ἔφερε γραπτὴ διακόσμηση. Διαστάσεις: 0,57 x 0,49-0,508 x 0,105. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἐπιστύλιο. Ὕψος γραμμάτων: 0,015.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Μακεδονικά* 26 (1987-88) 60-62, ἀρ. 7 καὶ πίν. 4α-β (*BullEpigr* 1990, 464· *SEG* 38 [1988] 653· *LGPN* IV 217, λ. *Μαγεάτης*).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 3^{ου}- ἀρχὲς 2^{ου} αἰ. π.Χ.

Γενθήναι ^{v} Μαγεᾰ́τ̣ου ^{v} ἡρωίσσηι.

Μαγελ̣[ί]τ̣ου Λιλιμπάκη, *BullEpigr* (μὲ ἐπιφύλαξη), *SEG· Μαγεάτου* (;) *LGPN·* πράγματι, χῶρος γιὰ τὸ ἐλλεῖπον ἰῶτα ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ συμπλήρωση *Μαγελ̣[ί]τ̣ου* ὁριακὰ μόνον ὑπάρχει, ἐνῷ στὸ τριγωνικὸ γράμμα ποὺ προηγεῖται, φαίνεται ἀμυδρὸ ἴχνος συμβατὸ μὲ τὴν ἀρχὴ μεσαίας κεραίας.

Τὸ ὄνομα Γενθήνα ἀνήκει στὰ παράγωγα τοῦ ἰλλυρικοῦ ὀνόματος Γένθιος καὶ ἀπαντᾶ μὲ τὴν μορφὴ αὐτὴν στὴν Ἰλλυρία (*I. Epidamnos* 256). Πρόκειται γιὰ ἕνα ἀπὸ τὰ ἐλάχιστα ξενικῆς προελεύσεως ὀνόματα τοῦ ὀνομαστικοῦ τῆς Πέλλας. Τὸ πατρώνυμο Μαγεάτης (ἐὰν ἡ ἀνάγνωση αὐτὴ εἶναι ὀρθή) εἶναι δυσερμήνευτο: τὸ ἐνδεχόμενο νὰ παράγεται ἀπὸ τὸ χαρακτηριστικὰ μακεδονικὸ ὄνομα Μάγας δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκλεισθεῖ, ἀλλὰ τὸ ἰλλυρικὸ ὀνομαστικὸ περιβάλλον τῆς ἐπιγραφῆς δὲν συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς.

473. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 40. Ἀνακαλύφθηκε, ἄγνωστο πότε, στὸ δυτικὸ νεκροταφεῖο τῆς Πέλλας.

Πεσσὸς ἀπὸ ὑπόφαιο τοπικὸ ἀσβεστόλιθο, κατεργασμένος μὲ διαφορετικὸ τρόπο σὲ τρεῖς καθ' ὕψος ζῶνες: ἡ ἀνώτερη ζώνη ἔχει λειανθεῖ γιὰ νὰ δεχθεῖ τὴν ἐπιγραφή, ἡ μεσαία ἔχει τύχει κατεργασίας μὲ ξοΐδα (ντισιλίδικο), ἡ κατώτερη ἔχει ὑποστεῖ ἁδρὴ κατεργασία μὲ βελόνι. Διαστάσεις: 0,555 x 0,31 x 0,16. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἄνω τμῆμα τοῦ πεσσοῦ. Ὕψος γραμμάτων: 0,027-0,003.

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνείας Χάριν* 366-67, ἀρ. 2, εἰκ. 6 (*SEG* 48 [1998] 821).

Πρβλ. *BullEpigr* 1999, 345.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Δεύτερο ἥμισυ 4ου αἰ. π.Χ.

ⁿⁿ Γ̣λύκι[ον].

[Γ]λύκιον Χρυσοστόμου (ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸ *SEG*), ὁ ὁποῖος ὅμως σημειώνει ὅτι διακρίνεται ἡ ὁριζόντια κεραία τοῦ γάμμα.

Στὴν συγκεκριμένη του μορφή, τὸ ὄνομα εἶναι ἀμάρτυρο στὴν Μακεδονία, στὴν Βέροια ὅμως (*EKM* Α΄ 159) μαρτυρεῖται τὸ ἐπίσης ὑποκοριστικὸ γυναικεῖο ὄνομα Γλυκιννώ.

Γιὰ τὴν ἀπουσία πατρωνύμου, βλ. ἀρ. **470**, ἀνωτέρω.

474. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 9 / ΕΣ 10. Ὁ Φ. Πέτσας, σύμφωνα μὲ ἀναφορά του στὴν ΙΑ΄ Ἀρχαιολογικὴ Περιφέρεια (ἀρ. πρωτ. 274/1955), ἐπεσήμανε τὸ μνημεῖο τὸ 1955 στὴν αὐλὴ τῆς οἰκίας Ἰ. Μητσικούδη στὴν Παλαιὰ Πέλλα.

Στήλη ἀπὸ φαιὸ πωρόλιθο μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη. Φέρει στὸν κορμὸ μικρὸ ὀρθογώνιο βάθυσμα μὲ ἀνάγλυφη παράσταση ὄρθιας παιδικῆς μορφῆς σὲ τρία τέταρτα πρὸς τὰ ἀριστερὰ ποὺ φέρει χιτωνίσκο, ἱμάτιο τυλιγμένο στὸ ἀριστερὸ του χέρι καὶ παίζει μὲ σκύλο. Στὸ βάθος ἴχνη ἐρυθροῦ χρώματος. Διαστάσεις: 0,51 x 0,23 x 0,09. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,006-0,018. Διάστιχο: 0,001.

Ph. Petsas, *BSt* 4 (1963) 162, ἀρ. 4, εἰκ. IV 1 (= τοῦ ἰδίου, *Pella* 68, ἀρ. 4, εἰκ. 7-7a) (*SEG* 24 [1969] 545)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 70, ἀρ. 1 καὶ 139, ἀρ. 214· Kalaitzi, *Tombstones* ἀρ. 67.

Πρβλ. Zlotogorska, *Hunden* 75-76 καὶ 161, ἀρ. 111.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 4ου αἰ. π.Χ.

Δ̣αμίσκος
[[Δ̣α̣μ̣ίσ[κ]ος]]

Στ. 1: *[---]μίσκος* οἱ προηγούμενοι ἐκδότες· Petsas καὶ Διαμαντούρου προτείνουν *[Δα]μίσκος* ἢ *[Λα]μίσκος*. Στ. 2: *[---]ου SEG*. Στὴν πραγματικότητα ὁ χαράκτης εἶχε ἀρχικὰ χαράξει τὸ ὄνομα *Δαμίσκος* χαμηλότερα καὶ δεξιώτερα (διακρίνονται ἴχνη ὅλων σχεδὸν τῶν γραμμάτων), καὶ στὴν συνέχεια τὸ ἀπέξεσε δημιουργώντας ὀρθογώνιο πλαίσιο ἐντὸς τοῦ ὁποίου χάραξε ἐκ νέου τὸ ὄνομα.

Τὸ ὄνομα Δαμίσκος εἶναι κατὰ τὰ ἄλλα ἀμάρτυρο στὴν Μακεδονία. Γιὰ τὴν ἀπουσία πατρωνύμου, βλ. ἀρ. **470**, ἀνωτέρω.

475. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 20. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1958 στὴν νοτιοδυτικὴ γωνία τοῦ ἀγροῦ τοῦ Π. Χρυσόπουλου, ἀνατολικὰ τῆς ἀρχαίας Πέλλας καὶ μεταφέρθηκε στὸ Μουσεῖο Πέλλας, ὅπου τὴν εἴδαμε τὸ 1983 ἔξω ἀπὸ τὸ Παλαιὸ Μουσεῖο.

Ἀπότμημα στήλης ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο ἰσχυρῶς ἀποκεκρουμένη, ἰδίως κατὰ τὸ ἄνω ἥμισυ τῆς πρόσθια ὄψεως. Διαστάσεις: 0,74 x 0,44 x 0,26. Ἡ ἐπιγραφὴ περίπου στὸ μέσον τῆς κύριας ὄψεως.

Ἀδημοσίευτη.

Αὐτοψία, φωτογραφία.

Τέλη 3ου – πρῶτο ἥμισυ 2ου αἰ. π.Χ.

Δάμω[ν ---].

476. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1977/2. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1976 κατὰ τὴν διάνοιξη ὑδρευτικῶν ἔργων, περ. 200 μ. ἀνατολικὰ τῆς «Γελαδόστρατας» (τοῦ δρόμου ποὺ ὁδηγοῦσε πρὸς τὸν Φάκο καὶ τὸν οἰκισμὸ Μικρὸ Μοναστήρι).

Βάση ἀπὸ πωρόλιθο συγκείμενη ἀπὸ πέντε συγκολλημένα τεμάχια, ἐλλιπὴς κάτω. Διαστάσεις: 0,375 x 0,26 x 0,32. Ἡ ἐπιγραφὴ στὴν κύρια ὄψη· διατηροῦνται ἴχνη ἐρυθροῦ χρώματος στὰ γράμματα. Ὕψος γραμμάτων: 0,024-0,046. Διάστιχο: 0,017-0,03.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *AAA* 10 (1977) 263-64, εἰκ. 3 (*BullEpigr* 1979, 260· G. Touchais, *BCH* 103 [1979] 586, ἀρ. 2· *SEG* 27 [1977] 299).

Πρβλ. Gounaropoulou – Hatzopoulos, *Milliaires* 70, σημ. 1 (γιὰ τὸ ἐθνικό)· Tataki, *Macedonians* 111, ἀρ. 3.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 5ου - ἀρχὲς 4 ου αἰ. π.Χ.

Δέξιος
Ἡρακλεώτης.

Ὁ Δέξιος ἦταν πιθανῶς πολίτης τῆς Μυγδονικῆς Ἡράκλειας, πόλεως ἱδρυμένης στὴν ἀνατολικὴ ὄχθη τοῦ Ἀξιοῦ μεταξὺ τῶν χωριῶν Γέφυρας καὶ Ἁγίου Ἀθανασίου (Gounaropoulou – Hatzopoulos, *Milliaires* 70, σημ. 1). Γιὰ τὰ ἐπιτύμβια ξένων τῆς Πέλλας βλ. στὴν Εἰσαγωγή· γιὰ τὴν ἀπουσία πατρωνύμου, βλ. ἀρ. **470**, ἀνωτέρω.

477. Ἐντοιχισμένη ἐπάνω ἀπὸ τὴν εἴσοδο τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων στὴν Παλαιὰ Πέλλα. Ἐπισημάνθηκε στὸ ἴδιο σημεῖο λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ 1874 ἀπὸ τὸν Δ. Πλαταρίδη, τὸ 1936

ἀπὸ τὸν Edson καὶ τὸ 1962 ἀπὸ τὴν Δέσποινα Διαμαντούρου. Σήμερα εἶναι καλυμμένη ἀπὸ παχὺ στρῶμα κονιάματος. Τὰ ἴχνη μεταγενέστερων ἐπιγραφῶν ποὺ διακρίνονται στὴν θολὴ φωτογραφία τοῦ Edson ὀφείλονται προφανῶς σὲ χαράγματα τῆς νεώτερης ἐποχῆς, τὰ ὁποῖα ὁ Ἀμερικανὸς ἐρευνητὴς ἀφήνει ἀσχολίαστα.

Στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἄνω τμῆμα τοῦ κορμοῦ.

Πλαταρίδη, *Ἔκθεσις* 25 (Duchesne – Bayet, *Mémoire* 109, ἀρ. 153· Δήμιτσα, *Μακεδονία* 107, ἀρ. 131· Διαμαντούρου, *Πέλλα* I 74, ἀρ. 32 καὶ 142, ἀρ. 233)· Edson – Cormack, *Notebook* 141.

Φωτογραφία.

3ος-2ος αἰ. π.Χ.

Δημοκράτεια
Ἀλεξάνδρου.

478. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1975/17. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1975 σὲ ἀγρὸ δίπλα στὴν «Γελαδόστρατα» (τοῦ δρόμου ποὺ ὁδηγοῦσε πρὸς τὸν Φάκο καὶ τὸν οἰκισμὸ Μικρὸ Μοναστήρι).

Ἄνω ἀπότμημα στήλης ἀπὸ τοπικὸ πωρόλιθο μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη μὲ ἀκρωτήρια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα λείπει τὸ ἀριστερό. Διαστάσεις: 0,49 x 0,39 x 0,13. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,018-0,035. Διάστιχο: 0-0,013.

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ἐπιγραφικῆς* 185-86, ἀρ. 8, εἰκ. 7 (*BullEpigr* 2002, 269· *SEG* 51 [2001] 846)· *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 174.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

4ος αἰ. π.Χ.

[Δ]ημόκρ$^{\nu}$ιτος
[Λύσ (;)]ωνος.

Στ. 1: *[Δη]μόκριτος* Χρυστοστόμου. Τὸ κενὸ λόγῳ προϋπάρχοντος ἐλαττώματος τοῦ λίθου. Στ. 2: *[Χαιρί]ωνος* Χρυσοστόμου, ποὺ ταυτίζει τὸν νεκρὸ μὲ πρόγονο τοῦ Δημοκρίτου τοῦ Χαιρίωνος τῆς ἑπόμενης ἐπιγραφῆς· *[Λύσ]ωνος* Hatzopoulos (*BullEpigr*), λόγῳ τοῦ ἀριθμοῦ ἐλλειπόντων γραμμάτων καὶ τῆς δημοτικότητος τοῦ ὀνόματος στὴν εὐρύτερη περιοχή.

479. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 8 / ΕΣ 3. Περισυνελέγη πρὶν ἀπὸ τὸ 1958 ἀπὸ τὴν αὐλὴ τῆς οἰκίας τῆς Μ. Παλαΐκου στὴν Παλαιὰ Πέλλα, ὅπου ἦταν πρόχειρα ἐντοιχισμένη σὲ πλίνθινο τοῖχο ἀποθήκης.

Στήλη ἀπὸ ὑπόλευκο χονδρόκοκκο μάρμαρο μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη. Διαστάσεις: 1,045 x 0,445 x 0,12. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀμέσως κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,012-0,022. Διάστιχο: 0,008-0,018.

Ph. Petsas, *BSt* 4 (1963) 165, ἀρ. 9, εἰκ. V 1 (= τοῦ ἰδίου, *Pella* 73, ἀρ. 9, εἰκ. 12) (*SEG* 24 [1969] 550)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* I 74, ἀρ. 33 καὶ 141, ἀρ. 227.

Πρβλ. Φ. Πέτσα, στὸ *Μακεδονία - Θεσσαλονίκη* 89, εἰκ. 8γ· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ἐπιγραφικῆς* 185-86.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 3ου - ἀρχὲς 2ου αἰ. π.Χ.

Δημόκριτος
Χαιρίωνος.

Τὸ ὄνομα Χαιρίων εἶναι κατὰ τὰ ἄλλα ἀμάρτυρο στὴν Μακεδονία, σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ ὄνομα Δημόκριτος, τοῦ ὁποίου ἡ παροῦσα ἐπιγραφὴ ἀποτελεῖ τὴν δεύτερη μνεία στὴν Πέλλα (βλ. τὴν προηγούμενη ἐπιγραφή).

480. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1994/4. Περισυνελέγη τὸ 1994, ἀπὸ λιθοσωρὸ στὸν ἀγρὸ Ἀ. Χατζόπουλου στὸ ἀνατολικὸ νεκροταφεῖο τῆς Πέλλας, καὶ παραδόθηκε στὸ Μουσεῖο.

Στήλη ἀπὸ τοπικό, φαιόχρωμο πωρόλιθο, μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη μὲ τρία ἀκρωτήρια, ἐλλιπὴς κάτω· φέρει περαιτέρω ἐπιφανειακὲς ἀποκρούσεις, καθὼς καὶ βαθειὲς ἀποκρούσεις καὶ αὔλακες στὴν κύρια ὄψη, οἱ ὁποῖες ἐπῆλθαν προφανῶς ἀπὸ γεωργικὸ μηχάνημα κατὰ τὴν ἀνακάλυψη τοῦ μνημείου, ἡ ἀνώτερη ἐκ τῶν ὁποίων ἔχει προκαλέσει τὴν ἀπώλεια μέρους τῆς ἐπιγραφῆς. Ἴχνη ἐρυθροῦ χρώματος διατηροῦνται στὰ ἐπαέτια γεῖσα καὶ στὸ τύμπανο τοῦ ἀετώματος. Διαστάσεις: 0,93 x 0,45 (ἄνω) - 0,465 (κάτω) – 0,485 (ἐπίστεψη) x 0,14-0,18. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,015-0,02 (Ο= 0,006).

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, στὸ *Κερμάτια Φιλίας* Β΄ 23-31 (*SEG* 59 [2009] 685).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τελευταῖο τέταρτο 4ου αἰ. π.Χ.

Διοκλῆς Ὀροῦ[. 2-3 .]α Σολεύς.

Ὀρόν[τ]α Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, ἀλλὰ στὸ σημεῖο αὐτό, ὅπου σήμερα ὑπάρχει βαθειὰ ἀπόκρουση τοῦ λίθου χωροῦν τουλάχιστον δύο καὶ μᾶλλον τρία γράμματα.

Τὸ πατρώνυμο τοῦ νεκροῦ εἶναι δύσκολο νὰ ταυτισθεῖ. Τὸ συχνὸ στὴν Μακεδονία ἀνατολικῆς προελεύσεως ὄνομα Ὀρόντης (-ας) πρέπει μᾶλλον νὰ ἀποκλεισθεῖ, καθὼς τὸ χάσμα εἶναι σαφῶς μεγαλύτερο. Ἀμάρτυρο στὴν Μακεδονία θὰ ἦταν τὸ μαρτυρούμενο ἀλλοῦ Ὀρονδάτας, ἐνῷ παντελῶς ἀμάρτυρο θὰ ἦταν τὸ ὁμαλὸ παράγωγο Ὀροντίδας. Δύο γενεὲς ἀργότερα, ἕνας ἄλλος πολίτης τῶν Σόλων θὰ ἦταν παρὼν στὴν Πέλλα: ὁ Ἄρατος Ἀθηνοδώρου, συγγραφέας τῶν *Φαινομένων* καὶ ἑνὸς ὕμνου στὸν Πᾶνα ἀφιερωμένου στὴν νίκη τοῦ Ἀντιγόνου Γονατᾶ ἐπὶ τῶν Γαλατῶν (βλ. Kidd, *Phaenomena* 3-5). Γιὰ τὰ ἐπιτύμβια ξένων τῆς Πέλλας, βλ. στὴν Εἰσαγωγή.

481. Ἐπισημάνθηκε στὰ τέλη τοῦ 18ου αἰ. ἀπὸ τὸν Cousinéry ἐντοιχισμένη σὲ κρήνη τῆς Παλαιᾶς Πέλλας, ὅπου παραμένει μέχρι καὶ σήμερα.

Στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ περίτεχνη ἀνθεμωτὴ ἐπίστεψη. Στὸν κορμὸ φέρει δύο ἀνάγλυφους ρόδακες. Διαστάσεις: 1,82 x 0,53. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ μέσον τοῦ κορμοῦ, κάτω ἀπὸ τοὺς ρόδακες. Ὕψος γραμμάτων: 0,017-0,020. Διάστιχο: 0,024-0,027.

Pouqueville, *Voyage* III 115-16· Cousinéry, *Voyage* I 99· *CIG Add.* 1997b, βάσει ἐπίσης ἀπογράφου τοῦ Prokesch (Δήμιτσα, *Μακεδονία* 106, ἀρ. 129)· Le Bas – Waddington, *Voyage* II 317, ἀρ. 1354· Χ. Καρμίτση, *Χρυσαλλίς* 4 (1866) 503· Πλαταρίδη, *Ἔκθεσις* 25· Χατζηκυριακοῦ, *Σκέψεις* 18· τοῦ ἰδίου, *Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον* 7 (1931) 103· Edson – Cormack, *Notebook* 142· J. M. R. Cormack, *BSA* 41 (1940-45) 114, ἀρ. 26 (*BullEpigr* 1946-47, 138)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* I 74, ἀρ. 37 καὶ 138, ἀρ. 210 καὶ πίν. Βα, 18α-β καὶ 19· Juhel – Νίγδελη, *Ἕνας Δανός* 143-44, ἀρ. 98 (βάσει τῶν τετραδίων τοῦ Kinch).

Πρβλ. Ch. Edson, CP 53 (1958) 117 καὶ σημ. 30· <http://hdl.handle.net/2374.OX/827> (φωτογραφία ἐκτύπου συλλογῆς Cormack).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 4ου αἰ. π.Χ.

Διονύσιος
Μεγακλέους.

Στ. 1: *Διονύσιον* Χατζηκυριακός.

482. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1991/313. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1991 σὲ λαξευτὸ κιβωτιόσχημο τάφο τοῦ ἀνατολικοῦ νεκροταφείου τῆς ἀρχαίας Πέλλας. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἀπὸ τὶς δεκάδες ἐνεπίγραφα ἐπιτύμβια ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸ νεκροταφεῖο τῆς ἀρχαίας Πέλλας, τὸ παρὸν εἶναι ἀπὸ τὰ ἐλάχιστα γιὰ τὰ ὁποῖα τεκμαίρεται ὅτι ἴσως ἀποτελοῦσαν σήματα τοῦ τάφου στὸν ὁποῖο ἀνακαλύφθηκαν (πρβλ. Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη – Ἀκαμάτη, *Ἀνατολικὸ Νεκροταφεῖο* 19 μὲ σημ. 35).

Στήλη ἀπὸ τοπικὸ πωρόλιθο, ἐλλιπὴς κάτω καὶ λοξὰ ἀριστερά, μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη μὲ τρία ἀκρωτήρια, τὰ ὁποῖα εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀποκεκρουμένα· φέρει περαιτέρω ἐπιπολαιότερες ἀποκρούσεις. Διαστάσεις: 0,49 x 0,355-0,38 x 0,10. Ἡ ἐπιγραφὴ ἄτεχνα χαραγμένη λίγο ἐπάνω ἀπὸ τὸ μέσον τοῦ κορμοῦ. Τὰ τρία γράμματα τοῦ δεύτερου στίχου ἔχουν χαραχθεῖ πολὺ ἀραιὰ καὶ σὲ μεγαλύτερο μέγεθος, σὲ προσπάθεια τοῦ χαράκτη νὰ προσδώσει ἁρμονικὸ ὀπτικὸ ἀποτέλεσμα. Ἴχνη ἐρυθροῦ χρώματος στὴν κοίτη τῶν γραμμάτων. Ὕψος γραμμάτων: 0,022-0,03 (Ω: 0,015). Διάστιχο: 0,025-0,04.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Τεκμήρια* 9 (2008) 131-33, ἀρ. 5 καὶ εἰκ. 7 (*BullEpigr* 2009, 316· *SEG* 58 [2008] 614)· Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη - Ἀκαμάτη, *Ἀνατολικὸ Νεκροταφεῖο* 30 καὶ εἰκ. 20.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

4ος αἰ. π.Χ.

Δόλων χρησ–
τός.

Τὸ ὁμηρικὸ ὄνομα Δόλων μαρτυρεῖται ἐπιγραφικὰ μόνον ὡς ὄνομα δούλου (;) ἀπὸ τὴν Σαρματία σὲ ἀττικὸ ἐπιτύμβιο (*IG* II^2 9252) καὶ ὡς ὄνομα γόνου ἀπελευθέρων σὲ ἐπιτύμβιο μνημεῖο τῆς Σμύρνης (*I. Smyrna* 426). Ἡ ἀπουσία πατρωνύμου ἐπιτρέπει τὴν ὑπόθεση ὅτι ὁ νεκρὸς δὲν ἦταν Πελλαῖος πολίτης, ἀλλὰ δοῦλος (βλ. ἀρ. **470**, ἀνωτέρω). Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἡ προσφώνηση *χρηστὸς* ἀπαντᾶ μόνον μία φορὰ στὰ προχριστιανικὰ μὴ ἔμμετρα ἐπιτύμβια τῆς Μακεδονίας (βλ. ἀρ. **471**, ἀνωτέρω).

483. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 2009/7. Παραδόθηκε στὸ Μουσεῖο τὸ 2008, προερχόμενη ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸ νεκροταφεῖο της Πέλλας.

Στήλη ἀπὸ ὑπόλευκο ἀσβεστόλιθο, μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη· φέρει περιμετρικὲς ἐπιφανειακὲς ἀποκρούσεις καὶ ἐκδορές, καθὼς καὶ βαθειὰ ἀπόκρουση καὶ αὐλάκωση ἀπὸ γεωργικὸ μηχάνημα στὴν κύρια ὄψη, ἀπὸ τὸ δεξιὸ τμῆμα τῆς ἐπιστέψεως ἕως καὶ τὸ ἀριστερὸ κατώτερο τμῆμα τοῦ κορμοῦ, ἡ ὁποία ἔχει προκαλέσει τὴν ἀπώλεια μέρους τῆς ἐπιγραφῆς. Διατηρεῖται τὸ ἔμβολο πακτώσεως τῆς στήλης, τὸ ὁποῖο ὅμως σχηματίζεται ἄνισα, σὲ διαφορετικὸ ὕψος τοῦ κορμοῦ, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, μὲ ἀποτέλεσμα, στὴν παροῦσα του μορφή, νὰ χάνει τὴν αὐτοδύναμη λειτουργικότητά του.

Διαστάσεις: 0,695 x 0,38-0,39 x 0,115-0,135. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀμέσως κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,015-0,02. Διάστιχο: 0,006-0,01.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, στὸ *Δινήεσσα* 393-94, ἀρ. 4, εἰκ. 6-7 (*BullEpigr* 2013, 272).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλος 3ου- ἀρχὲς 2ου αἰ. π.Χ.

Ἑλλα[. . .]ι̣
Διονυσοφ[άνο]υ.

Στ. 1: ΕΛΛΑ<Ι>Ν̣[ΙΩΝ] Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη· στὴν πραγματικότητα τὸ πρῶτο ἴχνος ποὺ ἀναφέρει μετὰ τὸ ἄλφα ἀνήκει σὲ φθορὰ τοῦ λίθου καὶ τὸ δεύτερο μόνον θὰ μποροῦσε νὰ ἀνήκει ἴσως σὲ ἀπόληξη ἀδιάγνωστου γράμματος· ἀντιθέτως, στὸ πέρας τοῦ στίχου διακρίνεται τὸ ἄνω ἴχνος μιᾶς καθέτου, ποὺ πρέπει νὰ ἀνήκει στὸ δεξιὸ τμῆμα ἑνὸς νῦ ἢ ἑνὸς ἦτα. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι στὸ κενὸ μποροῦν νὰ συμπληρωθοῦν δύο ἢ τρία γράμματα, οἱ πιθανώτερες συμπληρώσεις εἶναι εἴτε *Ἑλλα[νίω]ι̣*, ἐὰν πρόκειται περὶ ἀρσενικοῦ ἀνθρωπωνυμίου, εἴτε *Ἑλλα[νίκ]η* (ἢ *Ἑλλα[νίχ]η*), ἂν πρόκειται περὶ θηλυκοῦ (πρβλ. γιὰ τὰ πιθανὰ ὀνόματα στὴν Μακεδονία *LGPN* IV 117).

484. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 22 / ΕΣ 16. Ἀνακαλύφθηκε ἀνατολικὰ τῆς Παλαιᾶς Πέλλας καὶ παραδόθηκε στὸ Μουσεῖο πρὶν ἀπὸ τὸ 1963 ἀπὸ τὸν Δ. Χρυσόπουλο.

Βωμόσχημη στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη καὶ ἴχνη γραπτῆς ταινίας ἐρυθροῦ χρώματος στὸ μέσον τοῦ κορμοῦ. Διαστάσεις: 0,432 x 0,34 x 0,26. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἄνω μέρος τοῦ κορμοῦ. Ὕψος γραμμάτων: 0,011-0,023.

Ph. Petsas, *BSt* 4 (1963) 163, ἀρ. 6, εἰκ. III 2 καὶ X 4 (= τοῦ ἰδίου, *Pella* 69-71, ἀρ. 6, εἰκ. 9-9a) (*SEG* 24 [1969] 547)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* I 74, ἀρ. 39 καὶ 140, ἀρ. 222.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Πρῶτο ἥμισυ 3ου αἰ. π.Χ.

Εὐβούλα Λύσωνος.

Ἀξιοσημείωτη ἡ διαλεκτικὴ κατάληξη τοῦ ὀνόματος τῆς νεκρῆς.

485. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1992/833. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1992 σὲ ταφὴ στὸν χῶρο XXI, νοτίως τῆς νότιας στοᾶς τῆς ἀγορᾶς.

Πεσσόμορφη ἀκόσμητη στήλη ἀπὸ ἀσβεστόλιθο, συγκείμενη ἀπὸ ἕνα κύριο καὶ μικρότερα συγκολλημένα θραύσματα· ἀποκεκρουμένη κάτω ἀριστερὰ καὶ κατὰ τὴν ὀπίσθια ὄψη, ὅπου διατηροῦνται, ἐπὶ πλέον, κατὰ τόπους ἴχνη αἰχμηροῦ ἐργαλείου (βελονιοῦ), ποὺ μαρτυροῦν τὴν ἐνέργεια συνειδητῆς ἀπολαξεύσεώς της, τουλάχιστον ἐν μέρει. Διαστάσεις: 0,51 x 0,54 x 0,35. Ἡ ἐπιγραφὴ ψηλὰ στὴν κύρια, μακρὰ πλευρά. Ὕψος γραμμάτων: 0,018-0,028. Διάστιχο: 0,035-0,04.

Ἰ. Μ. Ἀκαμάτη, *ΑΕΜΘ* 13 (1999 [2001]) 485 (*SEG* 49 [1999] 755)· τοῦ ἰδίου, *Ἐγνατία* 5 (1995-2000) 261.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 5ου - ἀρχὲς 4ου αἰ. π.Χ.

Εὐγένεια : Ξένωνος
θυγάτηρ.

486. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 2000/43. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 2000 στὴν περιοχὴ τοῦ ἀνατολικοῦ νεκροταφείου τῆς ἀρχαίας Πέλλας.

Στήλη ἀπὸ τοπικὸ πωρόλιθο μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη· φέρει περιφερειακὲς ἀποκρούσεις, ἰδιαίτερα κατὰ τὸ ἀριστερὸ τμῆμα τῆς ἐπιστέψεως, καθὼς καὶ σύγχρονες ἐκδορές, οἱ ὁποῖες προκλήθηκαν προφανῶς κατὰ τὴν ἀνακάλυψη τῆς στήλης. Διαστάσεις: 0,59 x 0,27-0,30 x 0,075-0,085. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,02-0,03 (Ο: 0,013). Διάστιχα: στ. 1-2: 0,016· στ. 2-3: 0,03.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Τεκμήρια* 9 (2008) 127-29, ἀρ. 3 καὶ εἰκ. 4-5 (*BullEpigr* 2009, 316· *SEG* 58 [2008] 612).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Δεύτερο ἥμισυ 4ου αἰ. π.Χ.

Εὐπόλεμος
Τιμαίου
Θαυμακός.

Ἡ παρουσία στὴν μακεδονικὴ πρωτεύουσα ἑνὸς Θεσσαλοῦ (ἀπὸ τοὺς Θαυμακοὺς τῆς ἀχαϊκῆς Φθιώτιδος) κάθε ἄλλο παρὰ ἐκπλήσσει. Γιὰ τὰ ἐπιτύμβια ξένων τῆς Πέλλας βλ. στὴν Εἰσαγωγή.

487. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 2000/45. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 2000 στὴν περιοχὴ τοῦ ἀνατολικοῦ νεκροταφείου τῆς ἀρχαίας Πέλλας.

Στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, μὲ ἀετωματικὴ ἐπίστεψη ἐγγεγραμμένη στὸ ὁριζόντιο τελείωμα τῆς στήλης καὶ ἀποκεκρουμένη κατὰ τὸ ἀριστερό της τμῆμα· ἡ στήλη φέρει περαιτέρω ἐπιπολαιότερες ἀποκρούσεις καὶ ἐκδορές, κάποιες ἐκ τῶν ὁποίων σύγχρονες, καθὼς καὶ κατὰ τόπους ἰζήματα. Τὸ κατώτερο τμῆμα τῆς πρόσθιας ὄψεως καὶ τοῦ δεξιοῦ κροτάφου εἶναι ἀδρομερῶς κατεργασμένα, γιὰ τὴν ἔνθεση τῆς στήλης σὲ βάση, ἐνῷ ὁ ἀριστερὸς κρόταφος ἐμφανίζεται λειασμένος, ἐπιμελέστερα τοῦ δεξιοῦ, καθ' ὅλο του τὸ ὕψος –μία διαφορὰ στὸν βαθμὸ κατεργασίας ἡ ὁποία δηλώνει σχετικὴ κατασκευαστικὴ ἀμέλεια. Διαστάσεις: 0,535 x 0,142-0,155 x 0,03-0,58. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀμέσως κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: στ. 1 καὶ 3: 0,017-0,02· στ. 2: 0,013-0,015. Διάστιχα: στ. 1-2: 0,01· στ. 2-3: 0,015.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Τεκμήρια* 9 (2008) 143-45, ἀρ. 11 καὶ εἰκ. 14 (*SEG* 58 [2008] 620).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Δεύτερο ἥμισυ 2ου - ἀρχὲς 1ου αἰ. π.Χ.

Εὐτυχὶς
Νικάνορος
ἥρωι.

Εὐτυχίς (θηλυκό) ἢ *Εὐτύχις* (ἀρσενικό) εἶναι οἱ δύο πιθανὲς ἀναγνώσεις τοῦ πρώτου στίχου, ὅπως ἐπισημαίνει καὶ ἡ πρώτη ἐκδότρια· ἡ πρώτη εἶναι ἡ πιθανώτερη, καθὼς τὸ ἀρσενικὸ Εὐτύχις εἶναι κατὰ κανόνα ἀρκετὰ μεταγενέστερο. Ἡ συντακτικὴ ἀσυμφωνία μεταξὺ τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς ἡρωικῆς προσφωνήσεως στὸν στ. 3, ὅπως ἐπισημαίνει καὶ ἡ πρώτη ἐκδότρια, δὲν εἶναι σπάνια στὰ μακεδονικὰ ἐπιτύμβια (πρβλ. ἀρ. **96**, ἀνωτέρω).

488. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 2. Ἀνακαλύφθηκε ὑπὸ ἄγνωστες συνθῆκες πρὶν ἀπὸ τὸ 1955.

Ἄνω τμῆμα στήλης ἀπὸ λευκὸ λεπτόκοκκο μάρμαρο μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη. Διαστάσεις: 0,355 x 0,36-0,39 x 0,08. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,014-0,02.

Ph. Petsas, *BSt* 4 (1963) 161, ἀρ. 2, εἰκ. III 1 (= τοῦ ἰδίου, *Pella* 66, ἀρ. 2, εἰκ. 5) (*SEG* 24 [1969] 543)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 74, ἀρ. 41 καὶ 138, ἀρ. 208.

Πρβλ. *BCH* 80 (1956) 316 (μνεία ἀνακαλύψεως, ἀπὸ πληροφορίες τοῦ Πέτσα).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

4ος αἰ. π.Χ.

Ζειδυμαρχίς.

Τὸ ὄνομα Ζειδυμαρχὶς εἶναι ἀμάρτυρο εἴτε σ' αὐτὴν εἴτε σὲ παραπλήσια μορφή. Ὅπως ἤδη ὁ πρῶτος ἐκδότης ὑπέθεσε, πιθανῶς προέρχεται ἀπὸ τὸ γνωστὸ ὄνομα Διδύμαρχος μὲ ἀνομοίωση τοῦ πρώτου συμφώνου. Γιὰ τὴν ἀπουσία πατρωνύμου, βλ. ἀρ. **470**, ἀνωτέρω.

489. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1999/966. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1999 σὲ ταφὴ στὸν χῶρο ΧΧ, νοτίως τῆς νότιας στοᾶς τῆς Ἀγορᾶς.

Πεσσόμορφη στήλη ἀπὸ φαιὸ πωρόλιθο, συγκείμενη ἀπὸ τρία κύρια συγκολλημένα θραύσματα, ἐλλιπὴς κάτω, καὶ φέρουσα περαιτέρω ἀποκρούσεις κατὰ τὴν περιφέρειά της, καθὼς καὶ κατὰ τοὺς ἁρμοὺς τῶν θραυσμάτων. Διαστάσεις: 0,345 x 0,35 x 0,35. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἄνω τμῆμα τῆς στήλης. Ὕψος γραμμάτων: 0,025 (Ω)-0,05 (Β).

Ἰ. Μ. Ἀκαμάτη, *ΑΕΜΘ* 13 (1999 [2001]) 485 (*SEG* 49 [1999] 754)· τοῦ ἰδίου, *Ἐγνατία* 5 (1995-2000) 261.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 5ου - ἀρχὲς 4ου αἰ. π.Χ.

Ζωβία.

Τὸ σπάνιο πανελλήνιο ὄνομα Ζωβία ἀπαντᾶ καὶ στὴν Θεσσαλονίκη (*IG* Χ 2, 1, 53). Ἡ παροῦσα ἐπιγραφὴ ἀποτελεῖ μᾶλλον τὴν παλαιότερη μνεία του στὸν ἑλληνικὸ κόσμο.

Γιὰ τὴν ἀπουσία πατρωνύμου, βλ. ἀρ. **470**, ἀνωτέρω.

490. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1999/15. Ἀνακαλύφθηκε τυχαῖα τὸ 1999 στὰ ἀνατολικὰ τοῦ ἀνατολικοῦ νεκροταφείου τῆς ἀρχαίας Πέλλας.

Ναϊσκόμορφη στήλη ἀπὸ τοπικὸ πωρόλιθο, μὲ μικρὸ συμφυὲς τριγωνικὸ ἀέτωμα μὲ ἀνεπτυγμένα, γωνιακὰ ἀκρωτήρια ἑκατέρωθεν· φέρει κατὰ τόπους ἀποκρούσεις, ἰζήματα καὶ ἐκδορές, μερικὲς ἐκ τῶν ὁποίων σύγχρονες. Στὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ κορμοῦ, ὀρθογώνια βαθειὰ κόγχη, ὅπου θὰ ὑπῆρχε γραπτὴ παράσταση, ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν διακρίνονται πλέον ἴχνη διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ. Διαστάσεις: 0,655 x 0,44-0,45 x 0,155. Ἡ ἐπιγραφὴ στὴν ταινία κάτω ἀπὸ τὸ ἀέτωμα. Ὕψος γραμμάτων: 0,017-0,02, μὲ αὐξητικὴ τάση πρὸς τὰ δεξιά (Ο: 0,01· Ω: 0,013).

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Τεκμήρια* 9 (2008) 148-50, ἀρ. 14 καὶ εἰκ. 17 (*SEG* 58 [2008] 623).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 4ου αἰ. π.Χ.

Ζωΐλος ν Μα[χά]τ̣ο̣[υ].

Μα[. .]ο[υ] Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη.

Ἀξιοσημείωτη ἡ μὴ διαλεκτικὴ κατάληξη τοῦ χαρακτηριστικὰ μακεδονικοῦ ὀνόματος Μαχάτας.

491. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 2000/41. Ἀνακαλύφθηκε τὸν Νοέμβριο τοῦ 2002 ἐντὸς τοῦ ἀγροῦ Φλώρου στὴν περιοχὴ τοῦ ἀνατολικοῦ νεκροταφείου τῆς ἀρχαίας Πέλλας.

Στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο ἀποκεκρουμένη ἄνω, μὲ ἰσχυρὲς ἐπικαθίσεις καὶ ἐπιπολαιότερες περαιτέρω ἀποκρούσεις, κάποιες ἐκ τῶν ὁποίων σύγχρονες· ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη τῆς στήλης διατηρεῖται τὸ μεταβατικὸ κυμάτιο καὶ ἡ ὑπερκείμενη ταινία, ἐπάνω ἀπὸ τὴν ὁποία ὁ σωζόμενος σήμερα ὄγκος φαίνεται μερικῶς συνειδητὰ ἀπολαξευμένος. Ἡ ταινία τῆς ἐπιστέψεως φέρει ἴχνη ἐπιμήκους ἀποκρούσεως, ἴσως μὲ στόχο τὴν διαγραφὴ παλαιότερης ἐπιγραφῆς. Τὸ κατώτερο τμῆμα τῆς πρόσθιας ὄψεως, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἰδιαίτερα ἐπιμελῶς λειασμένη, ἔχει ἀφεθεῖ ἀδρομερῶς κατεργασμένο, καθὼς θὰ ἦταν ἔνθετο στὴν βάση τῆς στήλης. Διαστάσεις: 0,80 x 0,385 (κάτω) - 0,325 (ἄνω) x 0,08-0,11. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη, μὲ ὄχι ἰδιαίτερα ἐπιμελημένη χάραξη. Ὕψος γραμμάτων: 0,017-0,02 (Δ, Ω: 0,01). Διάστιχα: 0,005-0,008.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Τεκμήρια* 9 (2008) 122-24, ἀρ. 1 καὶ εἰκ. 1-2 (*SEG* 58 [2008] 610).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τελευταῖο τέταρτο 4ου αἰ. π.Χ.

Ἠδίστη
Ἀγά[θ]ωνος
μήτηρ.

Στ. 2: *Ἀγάθωνος* Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη. Τὸ δεύτερο γράμμα ἀποτελεῖται ἀπὸ μία ἀριστερὴ κάθετο, μία ὁριζόντια μὲ σημεῖο ἐκκινήσεως τὸ μέσον τῆς καθέτου, καὶ μία κάθετο ποὺ μοιάζει μὲ δεξιὰ κεραία πῖ· φαίνεται πὼς ὁ χαράκτης ἄρχισε νὰ χαράζει ἕνα ἦτα καὶ μετὰ τὸ διόρθωσε σὲ γάμμα ἢ πῖ. Τὸ τέταρτο γράμμα δὲν εἶναι ὁρατὸ λόγω φθορᾶς τοῦ λίθου.

Ἀξιοσημείωτο τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ὄνομα Ἠδίστη ἀπαντᾶ στὴν Μακεδονία ἀρκετὰ συχνότερα στὴν παροῦσα μὴ διαλεκτικὴ μορφή του (βλ. καὶ τὴν ἑπόμενη ἐπιγραφή), παρὰ στὴν διαλεκτικὴ μορφὴ Ἀδίστα. Ἐπίσης ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι ὡς διακριτικὸ στοιχεῖο τῆς ταυτότητος τῆς νεκρῆς δὲν ἐπιλέγεται οὔτε τὸ πατρώνυμο οὔτε τὸ ὄνομα τοῦ συζύγου της, ἀλλὰ ἐκεῖνο τοῦ γιοῦ της. Καὶ στὶς τρεῖς περιπτώσεις ἡ ταυτότητα μιᾶς γυναίκας καθορίζεται σὲ σχέση μὲ κάποιον ἄρρενα, μέχρι τοῦ σημείου τὸ ἰδιώνυμό της ἐνίοτε νὰ παραλείπεται (βλ. τὰ σχόλια στὴν ἀρ. **245**).

492. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 4. Ἀνακαλύφθηκε ὑπὸ ἄγνωστες συνθῆκες πρὶν ἀπὸ τὸ 1958.

Ἄνω ἀπότμημα στήλης ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ ἐγγεγραμένη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη καὶ ὀρθογώνιο βάθυσμα στὸν κορμό, χωρὶς ἴχνη ἀναγλύφου στὸ σωζόμενο τμῆμα. Διαστάσεις: 0,31 x 0,305-0,333 x 0,08. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,01-0,015. Διάστιχο: 0,003-0,010.

Ph. Petsas, *BSt* 4 (1963) 164-65, ἀρ. 8, εἰκ. V 2 (= τοῦ ἰδίου, *Pella* 72-73, ἀρ. 8, εἰκ. 11) (*SEG* 24 [1969] 549)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 74 ἀρ. 42 καὶ 141, ἀρ. 226.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Δεύτερο - τρίτο τέταρτο 3ου αἰ. π.Χ.

Ἡδίστη Νεάνδρο[υ],
Ἐπικράτου γυν[ή].

Γιὰ τὸ ὄνομα Ἡδίστη, βλ. τὰ σχόλια στὴν προηγούμενη ἐπιγραφή.

493. Ἐντοπίσθηκε πρὶν ἀπὸ τὸ 1906 ἐντοιχισμένη κοντὰ στὸ ναὸ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων τῆς Παλαιᾶς Πέλλας ἀπὸ τὸν Γ. Χατζηκυριακό. Ὅταν τὴν εἶδε ὁ Plassart τὸ 1914 εἶχε ἤδη ἀποτοιχισθεῖ καὶ ἀποτεθεῖ κοντὰ στὸν ναό. Ἔκτοτε χάνονται τὰ ἴχνη της.

Στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο. Διαστάσεις: 1 x 0,33-0,36 x 0,12. Χάραξη ἀμελής. Ὕψος γραμμάτων: 0,15-0,02 (Plassart).

Χατζηκυριακοῦ, *Σκέψεις* 17-18· A. Plassart, *BCH* 47 (1923) 185 (*SEG* 2 [1924] 401)· Γ. Χατζηκυριακοῦ, *Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον* 7 (1931) 102 (Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 73, ἀρ. 23· 75, ἀρ. 43 καὶ 143, ἀρ. 244).

3ος-2ος αἰ. π.Χ.

Ἡραΐς, Ἀρχίας
Σωσίωνος

Στ. 1: ΗΡΩΣ Χατζηκυριακός. Στ. 2: Ὁ Χατζηκυριακός (*Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον*) δὲν σημειώνει τὴν ἀλλαγὴ τοῦ στίχου.

Ἐὰν τὸ ἀπόγραφο τοῦ Plassart γίνει ἀποδεκτό, τὸ πατρώνυμο στὸν δεύτερο στίχο εἶναι κοινὸ γιὰ τὴν Ἡραΐδα καὶ τὸν Ἀρχία. Καὶ τὰ τρία ὀνόματα εἶναι πανελλήνια, ὅπως εἶναι ὁ κανόνας στὸ ὀνομαστικὸ τῆς Πέλλας· πρέπει πάντως νὰ σημειωθεῖ ὅτι τὸ ὄνομα Ἡραΐς παρουσιάζει συγκριτικὰ μεγάλη συχνότητα στὸ ὀνομαστικὸ τῆς Θράκης (πρβλ. Parissaki, *Onomasticon* 182-85).

494. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1974/18. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1974 κατὰ τὴν διάρκεια ὑδροδοτικῶν ἔργων στὰ «Λουτρὰ Μ. Ἀλεξάνδρου».

Ἄνω ἀπότμημα πεσσόμορφης στήλης ἀπὸ λευκόφαιο σκληρὸ ἀσβεστόλιθο μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη, ἀποκεκρουμένο ἀριστερὰ καὶ κατὰ τὴν ἐπίστεψη. Διαστάσεις: 0,21 x 0,39 x 0,115. Ὕψος γραμμάτων: 0,033-0,04.

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ἐπιγραφικῆς* 191, ἀρ. 12, εἰκ. 10 (*BullEpigr* 2002, 269· *SEG* 51 [2001] 850).

Πρβλ. Panayotou, *Langue* 250-51· Cl. Brixhe, στὸ *Katà Diálekton* 48, σημ. 10 (γιὰ τὸ φωνητικὸ φαινόμενο).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Δεύτερο ἥμισυ 4ου αἰ. π.Χ.

[Ἡ]ρακλέδης.

Στ. 1: *[Ἡ]ρακλε(ί)δης* Χρυσοστόμου, βλ. ὅμως στὰ σχόλια.

Ἡ διόρθωση Ἡρακλε(ί)δης τοῦ πρώτου ἐκδότη δὲν εἶναι ἀπαραίτητη· ἡ γραφὴ Ἡρακλέδης ὀφείλεται στὴν σύγχυση μεταξὺ -ε- καὶ –ει-, ἡ ὁποία προκαλεῖτο ἀπὸ τὸν μονοφθογγισμὸ τῆς διφθόγγου /ei/ σὲ /i/ (Panayotou, *Langue* 250-51) καὶ τὴν στένωση τῶν μέσων φωνηέντων, ποὺ εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν γραπτὴ ἀπόδοσή τους εἴτε μὲ τὸ σύμβολο τῶν μέσων (ε, ο, ω) εἴτε μὲ ἐκεῖνο τῶν κλειστῶν (ι, ει, ου)· βλ. στὸ σχετικὸ σημείωμα στὰ εὑρετήρια.

Τὰ θεοφορικὰ ὀνόματα μὲ ρίζα τὸ ὄνομα τοῦ πατρώου θεοῦ τῶν Τημενιδῶν, καὶ ἰδίως τὸ ὄνομα Ἡρακλείδης, ἀποτελοῦν μία ἀπὸ τὶς δημοφιλέστερες κατηγορίες μακεδονικῶν ὀνομάτων.

Γιὰ τὴν ἀπουσία πατρωνύμου, βλ. ἀρ. **470**, ἀνωτέρω.

495. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 13 / ΕΣ 13. Σύμφωνα μὲ τὸ Παλαιὸ Δελτίο Καταγραφῶν τοῦ Μουσείου καὶ ἀναφορὰ πρὸς τὴν ΙΑ΄ ἀρχαιολογικὴ περιφέρεια (ἀρ. πρωτ. 274/1955), ἀνακαλύφθηκε ἀπὸ τὸν Ἀ. Λύτρογλου σὲ ἀγρό του στὴν θέση «Μπρότ» (ἀγροτεμάχιο 572), στὴν περιοχὴ τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου τῆς ἀρχαίας πόλεως καὶ περισυνελέγη τὸ 1955 ἀπὸ τὸν Φ. Πέτσα στὴν οἰκία τοῦ εὑρέτη.

Στήλη ἀπὸ λευκό, χονδρόκοκκο μάρμαρο μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη καὶ στὸν κορμὸ ὀρθογώνιο βάθυσμα μὲ γραπτὴ παράσταση, ἀπὸ τὴν ὁποία διατηροῦνται ἴχνη μελανοῦ χρώματος. Διαστάσεις: 0,85 x 0,282-0,305 x 0,107. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,01-0,018. Διάστιχα: 0,01.

Ph. Petsas, *BSt* 4 (1963) 163-64, ἀρ. 7, εἰκ. ΙΙΙ 3 (= τοῦ ἰδίου, *Pella* 71-72, ἀρ. 7, εἰκ. 10) (*SEG* 24 [1969] 548)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 70 ἀρ. 4· 74 ἀρ. 31· 75, ἀρ. 48 καὶ 141, ἀρ. 225· Cl. Brixhe - Anna Panayotou, *Verbum* 11 (1988) 248, σημ. 21 καὶ 257-58, σημ. 61-62 (*SEG* 38 [1988] 646· A. Cassio, *ZPE* 87 [1991] 47-51, πίν. 1)· Cl. Brixhe - Anna Panayotou, *ZPE* 91 (1992) 129-35, πίν. 3 (*BullEpigr* 1992, 311· *SEG* 41 [1991] 575).

Πρβλ. Φ. Πέτσα, στὸ *Μακεδονία - Θεσσαλονίκη* 89, εἰκ. 8α.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

3ος αἰ. π.Χ.

Καλλίας Δημητρίω
Δημήτριος Καλ̣λίω
Ὀαδίστη Δημητρίου.

Στ. 1: *Δημητρίο(υ)* Petsas, Διαμαντούρου, Cassio· *Δημητρίο* Brixhe – Panayotou. Στ. 2-3: *Καλλία* | *Ἀδίστη* Petsas, *SEG* 24, Διαμαντούρου, ἑρμηνεύοντας τὸ Ο τοῦ στ. 3 ὡς κισσόφυλλο· *Καλλία|ο Ἀδίστη* Brixhe – Panayotou 1988· *Καλλίῳ* | *Ὀαδίστη* Cassio, Brixhe – Panayotou 1992, *SEG* 41· στὴν πραγματικότητα πρόκειται γιά (ἀκούσιο;) συμπίλημα ἰῶτα καὶ ἀνοικτοῦ ὠμέγα.

Ἕνα ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῆς ἐπιγραφῆς καὶ οἱ καταλήξεις τριῶν ἄλλων παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον. Στὸν τύπο Ὀαδίστη πρέπει νὰ ἀναγνωρισθεῖ τὸ διαλεκτικὸ ἀνθρωπωνύμιο *F*αδίστα μὲ ἀπόπειρα ἀποδόσεως τοῦ ἀρχικοῦ ἡμιφώνου /w/ (πρβλ. Οὐαδήα καὶ Βαδήα [=Ἀδέα] στὴν Βέροια [*EKM* Α΄ 184 καὶ 188]). Οἱ γενικὲς *Δημητρίω* καὶ *Καλλίω* μαρτυροῦν τὴν σύγχυση μεταξὺ τῶν γραφῶν -ω καὶ –ου. Ὁ χαράκτης, συνεπείᾳ τῆς τάσεως πρὸς στένωση τῶν μέσων φωνηέντων στὴν Μακεδονία (βλ. στὸ σχετικὸ σημείωμα στὰ εὑρετήρια), ἀποδίδει τὴν κατάληξη τῆς μὴ διαλεκτικῆς γενικῆς /u/ μὲ τὸ σύμβολο τοῦ /o/· ἐπὶ πλέον, ἐξ αἰτίας τῆς ἰσοχρονίας μακρῶν καὶ βραχέων, συγχέει τὴν γραφική τους ἀπόδοση μὲ ὄμικρον καὶ ὠμέγα. Τέλος, ἀξιοσημείωτος εἶναι ὁ συνδυασμὸς διαλεκτικῆς φωνητικῆς στὸ θέμα καὶ μὴ διαλεκτικῆς μορφολογίας στὴν κατάληξη στὸν τύπο *Ὀαδίστη*. Τὸ ἀντίστροφο συμβαίνει στὸ γυναικεῖο ὄνομα Ἡγησίσκα, ποὺ μαρτυρεῖται σὲ χρυσὸ ἔλασμα ἀπὸ τὴν Πέλλα (*SEG* 45 [1995] 783).

496. Ἐπισημάνθηκε τὸ 1855 ἀπὸ τὸν Delacoulonche σὲ ἰδιωτικὴ κατοικία τῆς Παλαιᾶς Πέλλας. Ἔκτοτε ἀγνοεῖται ἡ τύχη της.

Ἐπιτύμβια στήλη, μικρῶν διαστάσεων, σύμφωνα μὲ τὴν περιγραφὴ τοῦ Delacoulonche.

Delacoulonche, «Berceau» 282, ἀρ. 102, καὶ σελ. 143 (Δήμιτσα, *Μακεδονία* 107-108, ἀρ. 136· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 75, ἀρ. 49 καὶ 142, ἀρ. 237).

Ἑλληνιστικὴ περίοδος (;)

Κερκίων
ΣτḮ[---]

Στ. 2: Κάτω ἴχνος κάθετης κεραίας μετὰ τὸ ταῦ σημειώνει ὁ Delacoulonche.

Τὸ μᾶλλον σπάνιο ὄνομα Κερκίων ἀπαντᾶ γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Μακεδονία.

497. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 2009/6. Παραδόθηκε στὸ Μουσεῖο τὸ 2009, προερχόμενη ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸ νεκροταφεῖο της Πέλλας.

Στήλη ἀπὸ ὑπόλευκο μάρμαρο μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη, χωρὶς γωνιακὰ ἀκρωτήρια καὶ χαμηλό, φθαρμένο κεντρικὸ ἀκρωτήριο· τὸ κατώτερο τμῆμα τῆς στήλης, ποὺ φέρει ἐπιπόλαιες μόνον ἀποκρούσεις, παρέμεινε ἀδρότερα ἐπεξεργασμένο, καθὼς θὰ πακτωνόταν στὴν βάση της. Στὸν κορμό, ἐντὸς βαθύσματος, ἀνάγλυφη παράσταση καθιστῆς γυναικὸς μὲ τὰ πόδια σὲ ὑποπόδιο, στραμμένης πρὸς τὰ δεξιά, σὲ χειρονομία «ἀνακαλύψεως»· ἡ γυναίκα τείνει τὸ δεξιό της χέρι γιὰ νὰ παραλάβει ἀδιάγνωστο ἀντικείμενο ἀπὸ θεραπαινίδα ποὺ παριστάνεται

ὄρθια δεξιά· ἡ ταύτιση τοῦ ἀντικειμένου μὲ βρέφος σὲ σπάργανα, ὅπως διστακτικὰ πρότεινε ἡ πρώτη ἐκδότρια, δὲν ὑποστηρίζεται οὔτε ἀπὸ τὴν μορφή του οὔτε καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον αὐτὸ κρατεῖται ἀπὸ καὶ μεταξὺ τῶν δύο γυναικῶν. Διαστάσεις: 0,85 x 0,31-0,325 x 0,095-0,115. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸν κορμό, μεταξὺ τοῦ ἀναγλυφικοῦ πίνακος καὶ τῆς ἐπιστέψεως. Ὕψος γραμμάτων: 0,013-0,025. Διάστιχο: 0,006.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, στὸ *Δινήεσσα* 394-98, ἀρ. 5, εἰκ. 8-10 (*BullEpigr* 2013, 272).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Δεύτερο-τρίτο τέταρτο 3ου αἰ. π.Χ.

Κλεονίκη Ἁρμοδίου
ν ν γυνή.

Στ. 1: *Ἀρηοδίου* Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη· *Ἁρμοδίου BullEpigr*· τὸ τρίτο γράμμα εἶναι πράγματι ἄτεχνα χαραγμένο, ἀλλὰ πρόκειται πιθανώτατα γιὰ μῦ.

Γιὰ τὸ θηλυκὸ ἀνθρωπωνύμιο Ἁρμοδία, βλ. ἀρ. **463**, ἀνωτέρω.

498. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 2005/874. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 2005 ἀπὸ τὴν Μαρία Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη σὲ δεύτερη χρήση στὸ φράγμα τοῦ βαθμιδωτοῦ τμήματος τοῦ δρόμου τοῦ μεγάλου πολυθάλαμου λαξευτοῦ θαλαμωτοῦ τάφου τοῦ ἀνατολικοῦ νεκροταφείου τῆς Πέλλας. Κατὰ τὴν ἀνασκαφέα, δὲν ἀποκλείεται ἡ στήλη νὰ ἀποτελοῦσε ἀρχικὰ σῆμα παρακείμενου τάφου καὶ νὰ χρησιμοποιήθηκε στὴν συνέχεια στὸ φράγμα τοῦ πολυθάλαμου τάφου.

Ἄνω ἀπότμημα στήλης ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ ἐγγεγραμένη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη· φέρει περαιτέρω ἐπιπολαιότερες ἀποκρούσεις καὶ ἐκδορές, κάποιες ἐκ τῶν ὁποίων σύγχρονες. Ἡ ὀπίσθια ὄψη καὶ ὁ ἀριστερὸς κρόταφος ἔχουν δεχθεῖ μεταγενέστερη κατεργασία, κατὰ τὴν ὁποία ἡ μὲν πρώτη ἐξομαλύνθηκε σὲ σχετικῶς ἐπίπεδη ἐπιφάνεια, τοῦ δὲ δευτέρου τὸ πίσω καθ' ὕψος τμῆμα λαξεύθηκε σὲ λοξότμητη ἐπιφάνεια· τότε ἀνοίχθηκε καὶ ὁ ὀρθογώνιας διατομῆς τόρμος μὲ τὴν κεντρικὴ κυκλικὴ ὀπὴ ὑποδοχῆς μερικῶς σωζόμενου μολυβδοχοημένου χάλκινου ἥλου, ποὺ διαπερνᾶ τὴν στήλη στὸ ὕψος τῆς βάσεως τοῦ κεντρικοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ ἀετώματος. Διαστάσεις: 0,54 x 0,38 (κορμός)-0,478 (ἐπίστεψη) x 0,123 (κορμός)-0,014 (ἐπίστεψη). Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: στ. 1-2: 0,02· στ. 3-4: 0,03-0,045. Διάστιχα: στ. 1-2: 0,012-0,014· στ. 3-4: 0,007.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *ΑΕΜΘ* 24 (2010 [2014]) 179-81, ἀρ. 1, εἰκ. 1-3.

Πρβλ. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *ΑΕΜΘ* 19 (2005 [2007]) 396 καὶ 398 (πρώτη μνεία) (*SEG* 55 [2005] 703)· τῆς ἰδίας, *Πολυθάλαμος τάφος* 22 καὶ πίν. ΧΙΝβ· τῆς ἰδίας, *ΑΔ* 60 (2005) *Χρον.* (2013) 705 καὶ 707 (χρονολόγηση).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Μέσα 3ου αἰ. π.Χ. (οἱ δύο πρῶτοι στίχοι) καὶ ἀρχὲς 2ου αἰ. π.Χ. (οἱ δύο ἑπόμενοι)

Κλεονίκη
Νικομάχου

[.]ΑΙΣΙ[.$^{1-2}$.]
[. . .]ΧΙ[.$^{2-3}$.]

Στ. 2: Ἀπὸ τὸ τελευταῖο γράμμα διακρίνεται μόνον τὸ ἄνω ἀριστερὸ ἄκρο. Στ. 3-4: Ἡ χάραξη ἔχει γίνει ἀπὸ ἄλλον χαράκτη, μὲ χρονικὴ ἀπόσταση ἀπὸ ἐκείνην τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς.

499. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 2003/60. Παραδόθηκε τὸν Φεβρουάριο 2003 ἀπὸ τὸν Γ. Φλῶρο, προερχόμενη ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ ἀνατολικοῦ νεκροταφείου τῆς ἀρχαίας Πέλλας.

Στήλη ἀπὸ λευκόφαιο μάρμαρο, μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη· φέρει κατὰ τόπους ἀποκρούσεις, ἰδιαίτερα κατὰ τὴν ἐπίστεψη καὶ τὶς ἀκμὲς τῆς πρόσθιας ὄψεως, καθὼς καὶ ἐκδορές, κάποιες ἐκ τῶν ὁποίων σύγχρονες. Ἡ ὁριζόντια χάραξη ποὺ διακρίνει σὲ δύο τμήματα τὴν ταινία ἐπάνω ἀπὸ τὸ μεταβατικὸ κυμάτιο, δηλώνει πιθανῶς τὴν ἀρχικὰ διαφορετική (γραπτή) διακόσμηση τῶν δύο ἀντίστοιχων τμημάτων. Διαστάσεις: 0,59 x 0,313-0,342 x 0,10. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,02-0,025 (Ο: 0,008). Διάστιχο: 0,01-0,015.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Τεκμήρια* 9 (2008) 135-37, ἀρ. 7 καὶ εἰκ. 9 (*SEG* 58 [2008] 616).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Δεύτερο ἥμισυ 4ου αἰ. π.Χ.

Κλεοφαντὶς
Πισιστράτου.

Καὶ τὰ δύο ὀνόματα ἀπαντοῦν γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Μακεδονία.

500. Μουσεῖο Θεσσαλονίκης 1260. Φυλασσόταν στὸ Τοπχανέ, μαζὶ μὲ ἄλλες ἀρχαιότητες, οἱ ὁποῖες, ὅπως ὑπέθεσε ὁ Edson, ἴσως προέρχονται ἀπὸ τὴν Πέλλα. Ἡ ὑπόθεσή του δὲν μπορεῖ νὰ ἀποδειχθεῖ, ἀλλὰ ἡ παρουσία καὶ ἄλλων ἀρχαιοτήτων ἀπὸ τὴν Πέλλα στὴν συλλογὴ τοῦ Τοπχανέ, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν σπάνι ἑλληνιστικῶν ἐπιγραφῶν ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη, τὴν καθιστοῦν, εἰ μή τι ἄλλο, πιθανή.

Στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη. Διαστάσεις: 1,20 x 0,38 x 0,135. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,020-0,025. Διάστιχο: 0,003-0,005.

Edson, *Notebooks* 500· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 75, ἀρ. 52 καὶ 143, ἀρ. 242· *IG* Χ 2, 1, 676· Μισαηλίδου-Δεσποτίδου, *Ἐπιγραφές* 67, ἀρ. 60.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

3ος αἰ. π.Χ.

Κλεὼ
Γλαυκίου.

Συχνὰ εἶναι στὴν Μακεδονία καὶ τὰ δύο αὐτὰ πανελλήνια ὀνόματα. Ἀξιοσημείωτη γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ στὸ ὀνομαστικὸ τῆς Πέλλας ἡ μὴ διαλεκτικὴ κατάληξη τοῦ πατρωνύμου.

501. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 2004/44. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 2004 στὴν περιοχὴ τοῦ ἀνατολικοῦ νεκροταφείου τῆς ἀρχαίας Πέλλας.

Στήλη ἀπὸ πωρόλιθο μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη, ἐλλιπὴς δεξιὰ καὶ κάτω, μὲ περαιτέρω ἀποκρούσεις, ἰδιαίτερα κατὰ τὴν ἐπίστεψη. Διαστάσεις: 0,56 x 0,215 x 0,11-0,12. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη, μὲ ἴχνη ἐρυθροῦ χρώματος στὴν κοίτη τῶν γραμμάτων. Ὕψος γραμμάτων: 0,015-0,025 (Ο: 0,01).

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Τεκμήρια* 9 (2008) 141-43, ἀρ. 10 καὶ εἰκ. 12-13 (*SEG* 58 [2008] 619).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

4ος - 3ος αἰ. π.Χ.

Κοζμία ΤΕ[---]

Κοσμία Ε[---] Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη. Ὁ χαράκτης χάραξε ἀρχικὰ *Κοσμία* καὶ διόρθωσε κατόπιν σὲ *Κοζμία*. Τὸ πρῶτο γράμμα τοῦ πατρωνύμου χαράχθηκε ἄτεχνα καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων.

Ἡ πρόχειρη καὶ ἀδέξια χάραξη δυσχεραίνει τὴν χρονολόγηση βάσει τοῦ τύπου τῶν γραμμάτων.

502. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 2003/1. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 2003 στὸν ἀγρὸ Χατζηαντωνίου, ἀνατολικὰ τῆς Παλαιᾶς Πέλλας.

Ἀπότμημα κορμοῦ στήλης ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, θραυσμένο καθ' ὅλες τὶς πλευρές, πλὴν τῆς ἀριστερῆς, ὅπου διατηρεῖ τμῆμα τῆς ἀρχικῆς ἐπιφάνειας· φέρει περαιτέρω ἐπιπόλαιες ἀποκρούσεις καὶ ἐκδορές, κάποιες ἐκ τῶν ὁποίων σύγχρονες, καὶ ἰζήματα κατὰ τόπους στὴν πρόσθια ὄψη· στὸν κορμὸ ἡ στήλη ἔφερε ἀρχικῶς διακόσμηση δύο ἀνάγλυφων ἐξάφυλλων ροδάκων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους σώζεται ὁ ἀριστερός. Διαστάσεις: 0,43 x 0,37 x 0,12. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τοὺς ρόδακες. Ὕψος γραμμάτων: 0,027-0,032 (Ο, Ω: 0,17-0,024· Φ: 0,04). Διάστιχα: 0,04.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Τεκμήρια* 9 (2008) 133-35, ἀρ. 6 καὶ εἰκ. 8 (*BullEpigr* 2009, 316· *SEG* 58 [2008] 615).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Μέσα 4ου αἰ. π.Χ.

Λάμιος
Ἄγρων[ος]
Φε[ραῖος].

Στ. 1: Ἀπὸ τὸ τελευταῖο γράμμα σώζεται μόνον τὸ σημεῖο ἐπαφῆς τῶν δύο ἄνω κεραιῶν.

Γιὰ τὰ ἐπιτύμβια ξένων τῆς Πέλλας βλ. στὴν Εἰσαγωγή. Τὸ ὄνομα καὶ τὸ πατρώνυμο τοῦ νεκροῦ ἀπαντοῦν στὴν Θεσσαλία. Ἰδιαίτερα τὸ ἀνθρωπωνύμιο Λάμιος εἶναι πολὺ δημοφιλὲς στὴν κεντρικὴ Ἑλλάδα (*LGPN* III B).

503. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 2009/4. Παραδόθηκε στὸ Μουσεῖο τὸ 2009, προερχόμενη ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸ νεκροταφεῖο της Πέλλας.

Ἄνω ἀπότμημα στήλης ἀπὸ ὑπόφαιο πωρόλιθο, μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη μὲ τρία ἀκρωτήρια, τὸ δεξιὸ ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι μερικῶς ἀποκεκρουμένο· ἡ στήλη φέρει περαιτέρω ἐπιφανειακὲς περιμετρικὲς ἀποκρούσεις, καθὼς καὶ αὔλακα, ποὺ προκλήθηκε προφανῶς ἀπὸ γεωργικὸ μηχάνημα κατὰ τὴν ἀνακάλυψή της, στὴν ὀπίσθια ὄψη. Διαστάσεις: 0,427 x 0,373-0,395 x 0,082-0,093. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸν κορμὸ τῆς στήλης, ἀμέσως κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη, μὲ ἴχνη ἐρυθροῦ χρώματος στὴν κοίτη τῶν γραμμάτων. Ὕψος γραμμάτων: 0,024-0,027 (Ο, Ω: 0,02). Διάστιχο: 0,02-0,025.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, στὸ *Δινήεσσα* 391-92, ἀρ. 2, εἰκ. 3 (*BullEpigr* 2013, 272).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Μέσα 4ου αἰ. π.Χ.

Λεοντίσκος
Ζωγένου.

Στ. 2: *Ζωγένους* Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη· *Ζωγένου BullEpigr*· τὸ σίγμα δὲν ὑπάρχει καὶ ἡ ἔλλειψη χώρου σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἀραίωση τῶν γραμμάτων στὸν δεύτερο στίχο καθιστοῦν σαφὲς ὅτι δὲν πρόκειται περὶ χαρακτικῆς ἀβλεψίας.

Τὸ πανελλήνιο ὄνομα Λεοντίσκος μαρτυρεῖται συχνὰ καὶ στὴν Μακεδονία, μεταξύ ἄλλων ὡς ὄνομα ἑνὸς γιοῦ τοῦ Πτολεμαίου Α΄ (Tataki, Macedonians 354, ἀρ. 22). Τὸ ἀνθρωπωνύμιο Ζωγένης εἶναι σπάνιο καὶ φαίνεται νὰ ἀπαντᾶ κυρίως στὸν Εὔξεινο Πόντο (βλ. τὸ οἰκεῖο λήμμα τοῦ *LGPN* IV). Γιὰ τὴν κλίση τῶν σιγμολήκτων ὀνομάτων, βλ. ἀρ. **299**, ἀνωτέρω.

504. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 28. Περισυνελέγη ὑπὸ ἄγνωστες συνθῆκες τὸ 1961.

Ἄνω ἀπότμημα στήλης ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη. Στὸν κορμὸ σώζεται τὸ ἄνω μέρος ὀρθογώνιου βαθύσματος ὅπου ἴσως ὑπῆρχε γραπτὴ παράσταση. Διαστάσεις: 0,40 x 0,355 x 0,16. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,014-0,021. Διάστιχα: 0,015-0,030 (αὐξανόμενο πρὸς τὰ δεξιὰ στοὺς στ. 1-2).

Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 46-47· 76, ἀρ. 54 καὶ 144, ἀρ. 248· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ἐπιγραφικῆς* 192-93, ἀρ. 14, εἰκ. 12 (*BullEpigr* 2002, 269· *SEG* 51 [2001] 852).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Πρῶτο ἥμισυ 2ου αἰ. π.Χ.

Λυσάνδρωι
Φιλοδήμου
ἥρωι.

505. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1992/13. Ἀνακαλύφθηκε καὶ παραδόθηκε τὸ 1992 ἀπὸ τὸν Γ. Φλῶρο, προερχόμενο ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ ἀνατολικοῦ νεκροταφείου τῆς ἀρχαίας Πέλλας.

Στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, ἐλλιπὴς κάτω, μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη μὲ τρία ἀκρωτήρια, καὶ διακόσμηση ἀνάγλυφων ὀκτάφυλλων ροδάκων στὸ ἄνω τμῆμα τοῦ κορμοῦ. Ἡ στήλη φέρει κατὰ τόπους ἀποκρούσεις καὶ ἐκδορές, ἀρκετὲς ἐκ τῶν ὁποίων σύγχρονες· ἀξιοσημείωτο τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ πρόσθια ὄψη, ἡ ἄνω ἐπιφάνεια, ὁ ἀριστερὸς καὶ λιγώτερο ὁ δεξιὸς κρόταφος φέρουν πυκνὸ πλέγμα μεταγενέστερων, συνειδητῶν καὶ ἀκανόνιστων ρηχῶν ἐγχαράξεων, ἐνῷ καὶ τὸ ὁριζόντιο γεῖσο τοῦ ἀετώματος καὶ τὸ μεταβατικὸ κυμάτιο φέρουν ἴχνη συνειδητῆς (καταστρεπτικῆς) μερικῆς ἀπολαξεύσεως. Διαστάσεις: 1,035 x 0,415 (ἄνω κορμός) - 0,47 (ἐπίστεψη) x 0,14 (κορμός) - 0,165 (ἐπίστεψη). Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἀνώτερο τμῆμα τοῦ κορμοῦ, ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ρόδακες. Ὕψος γραμμάτων: 0,02-0,025 (Ο: 0,018). Διάστιχο: 0,02-0,025.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Τεκμήρια* 9 (2008) 139-41, ἀρ. 9 καὶ εἰκ. 11 (*SEG* 58 [2008] 618).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

3ος αἰ. π.Χ.

Λυσικράτης
Ἡρακλείδου.

506. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1977/1135. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1977 κατὰ τὴν διάρκεια ὑδρευτικῶν ἔργων, σὲ ἀπόσταση 690 μ. ἀπὸ τὴν «Γελαδόστρατα» (τὸν δρόμο ποὺ ὁδηγοῦσε πρὸς τὸν Φάκο καὶ τὸν οἰκισμὸ Μικρὸ Μοναστήρι).

Ἄνω ἀπότμημα στήλης ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη μὲ σχηματοποιημένα ἀκρωτήρια. Διαστάσεις: 0,30 x 0,16-0,17 x 0,05-0,055. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,01-0,017. Διάστιχο: 0,01-0,015.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Μακεδονικά* 26 (1987-88) 57-59, ἀρ. 5, πίν. 3α (*BullEpigr* 1990, 464· *SEG* 38 [1988] 651).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 4ου αἰ. π.Χ.

Λυσιστράτη
Ζωπύρου.

Τὸ δημοφιλέστατο στὴν Ἀττικὴ ὄνομα τῆς νεκρῆς δὲν ἀπαντᾶ ἀλλοῦ στὴν Μακεδονία, ὅπου ὅμως μαρτυρεῖται τὸ ἀρσενικὸ σύστοιχό του Λυσίστρατος. Ἀντιθέτως, τὸ δημοφιλὲς ὄνομα Ζώπυρος ἀπαντᾶ πολὺ συχνὰ καὶ στὴν Μακεδονία.

507. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 14. Περισυνελέγη πρὶν ἀπὸ τὸ 1958 ἀπὸ τὴν οἰκία τοῦ Θ. Ἰντοφτσῆ στὴν Παλαιὰ Πέλλα.

Στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο χωρὶς ἐπίστεψη, μὲ πλατὺ ἔμβολο κάτω γιὰ τὴν ἔνθεσή της. Στὸν κορμό, ἀνάγλυφη παράσταση πρώρης πλοίου. Διαστάσεις: 0,995 x 0,43 x 0,19. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἄνω μέρος τοῦ κορμοῦ. Ὕψος γραμμάτων: 0,014-0,021.

Ph. Petsas, *BSt* 4 (1963) 162-63, ἀρ. 5, εἰκ. ΙΙ 2 καὶ Χ 3 (= τοῦ ἰδίου, *Pella* 69, ἀρ. 5, εἰκ. 8 καὶ 8a) (*BullEpigr* 1964, 247· *SEG* 24 [1969] 546)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 140, ἀρ. 221. Πρβλ. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, στὸ *Κερμάτια Φιλίας* Β΄ 28-29 (γιὰ τοὺς ξένους στὶς ἐπιγραφὲς τῆς Πέλλας).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Πρῶτο ἥμισυ 3ου αἰ. π.Χ.

Μάκαρτος Δήλιος.

Τὸ ὄνομα Μάκαρτος (συντετμημένη μορφὴ τοῦ Μακάρτατος) φαίνεται νὰ εἶναι ἅπαξ λεγόμενον. Γιὰ τὰ ἐπιτύμβια ξένων τῆς Πέλλας βλ. στὴν Εἰσαγωγή. Καθ' ὅλην τὴν διάρκεια τοῦ 3ου αἰ. π.Χ., μαρτυροῦνται στενὲς ἐπαφὲς τῆς Δήλου μὲ τὸ μακεδονικὸ βασίλειο (βλ. Paschidis, *Between City and King* 434-43, μὲ τὴν παλαιότερη βιβλιογραφία), οἱ ὁποῖες ὀφείλονται τόσο στὴν πανελλήνια σημασία τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅσο καὶ στὸν κομβικὸ ρόλο τῆς Δήλου στὸ ὑπερπόντιο ἐμπόριο.

508. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 26 / ΕΣ 23 / ΣΤ 5. Σύμφωνα μὲ ἀναφορὰ τοῦ ἐφόρου τῆς ΙΑ΄ Ἀρχαιολογικῆς Περιφέρειας Χαρ. Μακαρόνα (ἀρ. πρωτ. 209/1961) ἀνακαλύφθηκε τὸ 1960 ἀπὸ τὸν χειριστὴ ἐκσκαφέως Ἀχ. Ἐλευθεριάδη κατὰ τὴν διάρκεια ἀποστραγγιστικῶν ἐργασιῶν στὴν περιοχὴ τῆς Παλαιᾶς Πέλλας.

Στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη. Διαστάσεις: 0,77 x 0,29-0,312 x 0,067-0,073. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ μέσον τοῦ κορμοῦ, ἐντὸς πλαισίου ποὺ ὁρίζεται ἀπὸ γραπτὲς γραμμὲς ἄνω καὶ κάτω· ἴχνη μελανοῦ χρώματος στὶς κοῖτες τῶν γραμμάτων. Ὕψος γραμμάτων: 0,01-0,013.

Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 76 ἀρ. 59 καὶ 138, ἀρ. 206.

Πρβλ. Ph. Petsas, *BSt* 4 (1963) 161 (πρώτη μνεία)· O. Masson, στὸ *Studia Kajanto* 112 [= *OGS* II 470].

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

4ος αἰ. π.Χ.

Μελιννίχη Εὐφραίου.

Ὅπως διεῖδε ὁ Masson (*Studia Kajanto* 112), τὸ ἅπαξ λεγόμενο ὄνομα Μελιννίχη προέρχεται ἀπὸ τὸ Μέλιννα μὲ τὸ ἐπίθημα –ιχ-, ποὺ μαρτυρεῖται σὲ διάφορες περιοχὲς τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου (γιὰ μακεδονικά παραδείγματα, πρβλ. Βιλιστίχα, Ὀλώϊχος, Ὀλύμπιχος· βλ. Ἄννας Παναγιώτου, *Μελέτες γιὰ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα* 5 [1984] 11-12), ἐδῶ στὴν ἰωνική της μορφή. Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι πρόκειται γιὰ τὴν μοναδικὴ μαρτυρία τοῦ ἀνθρωπωνυμίου Εὐφραῖος στὴν καθαυτὸ Μακεδονία καὶ ὅτι στὰ μέσα τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. παρεπιδήμησε στὴν αὐλὴ τῆς Πέλλας ὁ μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος Εὐφραῖος ὁ Ὠρεΐτης, ὁ ὁποῖος εὐνόησε τὴν ἄνοδο τοῦ Φιλίππου Β΄ στὴν ἐξουσία (βλ. G. T. Griffith, στὸ *History* II 206-207, μὲ παραπομπές).

509. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 25. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1960 στὴν θέση «Ξερὴ Γέφυρα» Παλαιᾶς Πέλλας (ὅπου τὸ βορειοδυτικὸ νεκροταφεῖο τῆς ἑλληνιστικῆς Πέλλας) καὶ παραδόθηκε ἀπὸ τὸν Δ. Σαμαρᾶ στὸ Μουσεῖο.

Στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ μελανὲς ὑδατώσεις, μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη· ἀποκεκρουμένη κατὰ τὴν κάτω δεξιὰ πλευρὰ καὶ ἐπιφανειακώτερα στὸ ἀριστερὸ ἀκρωτήριο. Στὸν κορμό, ἐντὸς ὀρθογωνίου βαθύσματος, ἀνάγλυφη παράσταση: ἀριστερά, καθιστῆς σὲ δίφρο ἀνδρικῆς μορφῆς κατὰ κρόταφον πρὸς τὰ δεξιά, μὲ κοντὸ χιτῶνα καὶ χλαμύδα· δεξιά, ὄρθιας γυναικείας μορφῆς σὲ τρία τέταρτα πρὸς τὰ ἀριστερά, μὲ ψηλὰ ζωσμένο χιτῶνα καὶ ἱμάτιο, σὲ δεξίωση· ἀνάμεσά τους νεαρὸ ἀγόρι μὲ χιτῶνα καὶ ἱμάτιο κατ' ἐνώπιον, μὲ τὴν κεφαλὴ κατὰ κρόταφον πρὸς τὰ ἀριστερά. Διαστάσεις: 0,895 x 0,365-0,380 x 0,105. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,009-0,02. Διάστιχο: 0,022-0,028.

Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 140, ἀρ. 223 (*BullEpigr* 1973, 274· Fanoula Papazoglou, *Zbornik* 14 [1979] 13-14 καὶ σημ. 40)· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ἐπιγραφικῆς* 172-75, ἀρ. 1, εἰκ. 1 (*SEG* 51 [2001] 839)· Kalaitzi, *Tombstones* ἀρ. 75.

Πρβλ. L. Missitzis, *AncW* 12 (1985) 12 (γιὰ τὸ ἐθνικό)· Tataki, *Macedonians* 172, ἀρ. 5. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, στὸ *Ἄγαλμα* 344, σημ. 20 (γιὰ τὴν παράσταση).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Μέσα 3ου αἰ. π.Χ.

Μέλισσα Ἐπικράτο[υ]
Σειραία, Μάνου γυν[ή].

Ἡ παροῦσα ἐπιγραφὴ ἀποτελεῖ μία ἀπὸ τὶς παλαιότερες ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες γιὰ τὴν πόλη τῶν Σερρῶν (Σίρραι). Γιὰ τὰ ἐπιτύμβια ξένων τῆς Πέλλας βλ. στὴν Εἰσαγωγή.

Τὸ ὄνομα καὶ τὸ πατρώνυμο τῆς νεκρῆς εἶναι πανελλήνια, τὸ ὄνομα ὅμως τοῦ συζύγου της εἶναι φρυγικὸ ἢ βρυγικό (βλ. π.χ. Robert, *Noms indigènes* 365 καὶ εὑρετήρια) δηλαδὴ ἀνήκει εἴτε σὲ Μικρασιάτη ἐπήλυδα εἴτε στὸ προελληνικὸ ὑπόστρωμα τῆς Μακεδονίας. Ὁ τύπος τῆς γενικῆς τοῦ ὀνόματος Μάνης (Μάνου) εἶναι ἀπὸ ἐνωρὶς πολὺ δημοφιλέστερη τῆς τριτόκλιτης (Μάνητος).

510. Ἐπισημάνθηκε τὸ 1855 ἀπὸ τὸν Delacoulonche σὲ ἰδιωτικὴ οἰκία τῆς Παλαιᾶς Πέλλας. Ἔκτοτε χάνονται τὰ ἴχνη της.

«Μικρὴ μαρμάρινη στήλη» (Delacoulonche).

Delacoulonche, «Berceau» 282, ἀρ. 105 (Δήμιτσα, *Μακεδονία* 110, ἀρ. 144· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 76, ἀρ. 62· 77, ἀρ. 70 καὶ 143, ἀρ. 240).

Ἑλληνιστικὴ περίοδος

ΠΛΑΓΓΩΝΤΙΙ
ΤΗΙΛ
Μνησιστράτη (ἢ -ῃ)
Σωτίμου.

Στ. 1-2: *Πλαγγὼν* εἶναι μᾶλλον τὸ ὄνομα τῆς ἀναθέτριας παρὰ τῆς νεκρῆς. Τὰ ὑπόλοιπα γράμματα τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δεύτερου στίχου εἴτε ἀνήκουν στὸ πατρώνυμο τῆς Πλαγγόνος εἴτε, τὸ πιθανώτερο, χαρακτηρίζουν τὴν νεκρὴ Μνησιστράτη. Σ' αὐτὴν τὴν περίπτωση στὸν δεύτερο στίχο μπορεῖ νὰ ἀναγνωρισθεῖ ἡ ἀρχὴ τῆς δοτικῆς *τῆι ἀ[δελφῆι]* ἢ *τῇ ἰδ[ίᾳ θυγατρί]*, τὰ δὲ γράμματα ΤΙΙ στὸ τέλος τοῦ πρώτου στίχου θὰ πρέπει νὰ ἀγνοηθοῦν ὡς προϊὸν διττογραφίας (ἂν ὄχι ὡς λάθος τοῦ ἀπογράφου τοῦ Delacoulonche).

Τὸ πανελλήνιο ὄνομα *Πλαγγὼν* εἶναι ἰδιαιτέρως συχνὸ στὴν Ἀττική. Για τὰ ὀνόματα σὲ -στράτη στὴν Πέλλα, βλ. ἀρ. **531**, κατωτέρω. Τὸ ὄνομα Σώτιμος ἀπαντᾶ μία ἀκόμη φορὰ στὴν Μακεδονία, στὴν χώρα τῆς Ἀμφιπόλεως (P. Collart – P. Devambez, *BCH* 55 [1931] 172-73, ἀρ. 1).

511. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1997/7. Ἐντοπίσθηκε τυχαῖα τὸ 1997 ἀπὸ τὸν Σ. Μίντο, κάτοικο Πέλλας, ἀπέναντι ἀπὸ τὸν μακεδονικὸ τάφο Δ΄, στὸν ἀγροτικὸ δρόμο νοτίως τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ Θεσσαλονίκης - Ἔδεσσας. Ἡ στήλη μᾶλλον προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸ νεκροταφεῖο τῆς Πέλλας καὶ ἀπορρίφθηκε στὸ συγκεκριμένο σημεῖο ἀπὸ κάποιον γεωργό.

Ἄνω ἀπότμημα στήλης ἀπὸ ὑπόλευκο μάρμαρο μὲ ἐγγεγραμμένη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη. Διαστάσεις: 0,34 x 0,032-0,337 x 0,085. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,001-0,002. Διάστιχο: 0,008.

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνείας Χάριν* 367-69, ἀρ. 3, εἰκ. 7 (*SEG* 48 [1998] 822)· τοῦ ἰδίου, *ΑΔ* 52 (1997) *Χρον.* [2003] 745 (*SEG* 51 [2001] 838 bis).

Πρβλ. *BullEpigr* 1999, 345 καὶ 2005, 338.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 4ου - ἀρχὲς 3ου αἰ. π.Χ.

Μυρτὼ
Τιμοκλέους.

Τὸ ὄνομα Μυρτὼ μαρτυρεῖται γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Μακεδονία, βλ. ὅμως τὰ ὀνόματα Μυρτάλη (ἀρ. **215**, ἀνωτέρω) καὶ Μύρτιλλα (ἀρ. **321**, ἀνωτέρω) στὴν Ἔδεσσα.

512. Μουσεῖο Πέλλας ΣΤ 9. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1966 δυτικὰ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Πέλλας ἀπὸ τὸν Χρ. Χριστόπουλο.

Στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ ἐγγεγραμμένη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη. Διαστάσεις: 0,39 x 0,22-0,23 x 0,13-0,165. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,01-0,018. Διάστιχο: 0,01-0,018.

Φ. Πέτσα, *Μακεδονικά* 9 (1969) 175, ἀρ. 88 (*BullEpigr* 1970, 365· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 77, ἀρ. 65)· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ἐπιγραφικῆς* 181-82, ἀρ. 6, εἰκ. 5 (*SEG* 51 [2001] 844).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Μέσα 3ου αἰ. π.Χ.

Νικοστράτη
Ἀπολλωνίου.

Οἱ Πέτσας καὶ Διαμαντούρου δὲν κατανέμουν τὸ κείμενο σὲ στίχους.

Για τὰ ὀνόματα σὲ -στράτη στὴν Πέλλα, βλ. ἀρ. **531**, κατωτέρω.

513. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 2005/875. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 2005 ἀπὸ τὴν Μαρία Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη στὸν δυτικὸ θάλαμο 1 τοῦ μεγάλου πολυθάλαμου λαξευτοῦ θαλαμωτοῦ τάφου στὸ ἀνατολικὸ νεκροταφεῖο τῆς Πέλλας.

Ὀρθογώνιος βωμίσκος ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη, μὲ ἐλαφρὲς ἀποκρούσεις. Στὴν ἄνω ἐπιφάνεια διατηροῦνται ὀρθογώνιες βαθύνσεις, οἱ ὁποῖες μαρτυροῦν ὅτι μεταλλικὴ τεφροδόχος ἢ ὀστοθήκη θὰ ἦταν ἀρχικὰ τοποθετημένη ἐπὶ τοῦ βωμίσκου. Ἡ διαμόρφωση τῆς ἀριστερῆς πλευρᾶς τοῦ βωμίσκου διαφέρει αὐτῆς τῆς πρόσθιας καὶ τῆς δεξιᾶς, καθὼς μικρὸ τμῆμα της (πλ. 0,047-0,050) κατὰ τὸν κάθετο ἄξονα, ἐφαπτόμενο τῆς ὀπίσθιας πλευρᾶς τοῦ βωμίσκου, ἔχει λαξευθεῖ σὲ βαθύτερο ἐπίπεδο καὶ, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἐπ' αὐτοῦ προβολὴ τοῦ ὑπερκείμενου κυματίου σὲ ἀνάγλυφο, μιμεῖται τὴν κατατομὴ παραστάδος καὶ ἐπικράνου. Τόσο ἡ πρόσθια, ὅσο καὶ οἱ πλάγιες ὄψεις τοῦ βωμίσκου ἔχουν κατὰ τὸ μεγαλύτερο τμῆμα τους ἀφεθεῖ στὸ στάδιο ἐπεξεργασίας μὲ τὴν ξοΐδα, χωρὶς περαιτέρω λείανση· ἡ ὀπίσθια πλευρὰ ἔχει κατὰ τὸ μεγαλύτερο τμῆμα της ἀφεθεῖ στὴν φάση ἐπεξεργασίας μὲ τὸ ψιλὸ βελόνι, πλὴν περιμετρικῆς ἐπιφάνειας κυρίως δεξιὰ καὶ κάτω, ἡ ὁποία ἔχει ὑποστεῖ ἐπεξεργασία μὲ τὴν ξοΐδα: ἡ πλευρὰ αὐτὴ δὲν θὰ ἦταν ὁρατή. Διαστάσεις: 0,49 x 0,39 - 0,439 (ἐπίστεψη) x 0,285-0,30 (ἐπίστεψη). Ἡ ἐπιγραφὴ στὴν πρόσθια ὄψη, κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,017 (Ο, Ω: 0,01-0,013). Διάστιχα: στ. 1-2: 0,014· στ. 2-3: 0,005.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *ΑΕΜΘ* 24 (2010 [2014] 182-85, ἀρ. 2, εἰκ. 4-8).

Πρβλ. Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *ΑΕΜΘ* 19 (2005 [2007]) 396 καὶ 398 (πρώτη μνεία) (*SEG* 55 [2005] 703)· τῆς ἰδίας, *Πολυθάλαμος τάφος* 22 καὶ πίν. XIVγ (*SEG* 59 [2009] 689, βάσει τῆς φωτογραφίας)· τῆς ἰδίας, *ΑΔ* 60 (2005) *Χρον*. [2013] 705 καὶ 707 (χρονολόγηση).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

3ος αἰ. π.Χ.

Νικοστράτη
Πύθωνος
Βοιωτία.

Στ. 2: *Πύθονος* ἡ πρώτη ἐκδότρια στὸ *ΑΕΜΘ* 19, *Πύθωνος* ὀρθὰ στὸ *ΑΕΜΘ* 24. Στ. 3: Ὁ χαράκτης χάραξε ἀρχικὰ τὸ τρίτο γράμμα ὡς ταῦ, τὸ ὁποῖο προσπάθησε ἐν συνεχείᾳ νὰ διορθώσει μὲ ἀτελῆ ἀπόξεση τῆς ἄνω ὁριζόντιας κεραίας.

Τὸ σύνολο τῶν τεχνικῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ βωμίσκου προδίδει ἐργασία ἡ ὁποία δὲν ὁλοκληρώθηκε –τὸ μνημεῖο τέθηκε δηλαδή, καίτοι ἡμιτελές, σὲ χρήση.

Ὁ τύπος *Βοιώτιος* εἶναι ἡ συχνότερη μορφὴ τοῦ ἐθνικοῦ σὲ σχέση μὲ τὸν τύπο *Βοιωτός* (πρβλ. Roesch, *Études* 441, σημ. 2). Γιὰ τὰ ἐπιτύμβια ξένων τῆς Πέλλας βλ. στὴν Εἰσαγωγή.

514. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1980/454. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1980 κατὰ τὴν διαπλάτυνση τῆς ὁδοῦ ποὺ συνδέει τὴν Παλαιὰ Πέλλα μὲ τὴν ἐθνικὴ ὁδὸ Θεσσαλονίκης - Ἔδεσσας καὶ σὲ ἀπόσταση περ. 200 μ. βόρεια-βορειοανατολικὰ τοῦ Μουσεῖου, ὅπου τοποθετεῖται τὸ νεκροταφεῖο κλασσικῶν χρόνων.

Στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη. Ἐντὸς ἁπλαισίωτου βαθύσματος ἀνάγλυφη παράσταση γυμνοῦ ἀγοριοῦ μὲ χλαμύδα (ριγμένη στὴν ράχη), κατὰ κρόταφον πρὸς τὰ ἀριστερά· στὸ δεξιό του χέρι τὸ ἀγόρι κρατεῖ μικρὸ πτηνό, πρὸς τὸ ὁποῖο στρέφει ὁ σκύλος ποὺ παριστάνεται στὰ ἀριστερά· μὲ τὸ ἀριστερό του χέρι τὸ ἀγόρι θὰ κρατοῦσε τὴν (γραπτή) λαβὴ τοῦ τροχοῦ, ὁ ὁποῖος παριστάνεται στὰ δεξιά. Ἴχνη γαλάζιου καὶ ἐρυθροῦ χρώματος, καθὼς καὶ ὤχρας, διατηροῦνται σὲ σημεῖα τῆς ἐπιστέψεως καὶ τοῦ ἀναγλυφικοῦ πεδίου. Διαστάσεις: 0,663 x 0,159 (ἐπίστεψη) - 0,172 (κάτω) x 0,085 (ἐπίστεψη). Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν παράσταση. Ὕψος γραμμάτων: 0,012-0,02. Διάστιχα: 0,007-0,012.

Nancy Winter, *AJA* 86 (1982) 548 (*BullEpigr* 1983, 256· *SEG* 32 [1982] 642)· Μαρίας Σιγανίδου, *ΑΔ* 35 (1980) *Χρον*. [1988] 395, πίν. 226γ (R. Catling, *AR* [1988-89] 76 καὶ εἰκ. 102)· ἀναλυτικὴ δημοσίευση ἀπὸ τὸν Ἰ. Ἀκαμάτη, στὸ *Ἀμητός* 13-29, πίν. 2-3 (*BullEpigr* 1988, 839· Π. Κωσταντινίδη, *Ἀρχαιογνωσία* 15 [2007-2009] 259-60 καὶ 298, ἀρ. 2)· Kalaitzi, *Tombstones* ἀρ. 62.

Πρβλ. Σαατσόγλου-Παλιαδέλη, *Μνημεῖα* 82, σημ. 267, 84 καὶ 89· Clairmont, *Tombstones* ἀρ. 693· F. Felten, *Ἀρχαία Μακεδονία* V (1989 [1993]) 413-14 (γιὰ τὴν παράσταση)· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, στὸ *Ἡ Ἔδεσσα καὶ ἡ περιοχή της Α΄* 3· Zlotogorska, *Hunden* 45-46 καὶ 151, ἀρ. 70, πίν. 9· Ἰ. Μ. Ἀκαμάτη, στὸ *Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 66, εἰκ. 85· *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 43 καὶ φωτ. Τὸ μνημεῖο ἀναφέρεται καὶ ἀπεικονίζεται καὶ σὲ ἄλλα ἔργα σχετικὰ μὲ τὴν ἀρχαία Μακεδονία, τὴν Πέλλα καὶ τὴν μακεδονικὴ γλυπτική.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 5ου - ἀρχὲς 4ου αἰ. π.Χ.

Ξάνθος
Δημητρίο-

υ καὶ Ἀμα-
δίκας υἱός.

Τὸ κείμενο κατανέμεται σὲ στίχους μόνον ἀπὸ τὸν Ἀκαμάτη. Στ. 1: Ἡ στιγμὴ τοῦ θῆτα δὲν εἶναι, σήμερα τουλάχιστον, ὁρατή.

Τὸ ὄνομα (γιὰ τὸ ὁποῖο βλ. ἀρ. **468**, ἀνωτέρω) καὶ τὸ πατρώνυμο τοῦ νεκροῦ εἶναι πανελλήνια. Τὸ μητρώνυμο –ἀσαφοῦς ἐτυμολογίας –ἀνήκει σὲ γνωστὴ κατηγορία ὀνομάτων ποὺ ἐπιχωριάζει στὴν Μακεδονία (βλ. στὰ σχόλια τῆς *EKM* Α΄ 163, καθὼς καὶ ἀρ. **17** καὶ **446**, ἀνωτέρω)· ἀπαντᾶ μία ἀκόμη φορὰ στὴν Πέλλα (ἀρ. **564**, κατωτέρω).

515. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1994/9. Ἐντοπίσθηκε τὸ 1994 ἀπὸ τὸν Γ. Μυλωνᾶ στὴν περιοχὴ τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου τῆς Πέλλας, δυτικὰ τοῦ ἀγροτικοῦ δρόμου ποὺ διέσχιζε τότε τὴν ἀρχαία πόλη, ὅπου εἶχε ἀπορριφθεῖ ἀπὸ γεωργό.

Ἄνω ἀπότμημα στήλης ἀπὸ ἀσβεστόλιθο μὲ κεντρικὸ ἀκρωτήριο (ὕψους 0,55), μὲ κατὰ τόπους ἀποκρούσεις. Διαστάσεις: 0,26 x 0,36 x 0,145. Ὕψος γραμμάτων: 0,025-0,004. Διάστιχο: 0,001.

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνείας Χάριν* 365-66, ἀρ. 1, εἰκ. 5 (*SEG* 48 [1998] 820).

Πρβλ. *BullEpigr* 1999, 345· *LGPN* IV, λ. *Ξεναρίστη*, ἀρ. 1· Ἀναστασίας καὶ Π. Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 50 (1995) *Χρον*. [2000] 581 (συνθῆκες εὑρέσεως).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

5ος- 4ος αἰ. π.Χ.

[Ξ]εναρίστ[.]
Βουλα[. .±4. .].

Στ. 1: *[Ξ]εναρίστ[η]* Χρυσοστόμου στὸ κείμενο, σημειώνοντας ὅμως ὅτι ἀπὸ τὸ ἐλλεῖπον τελευταῖο γράμμα σώζεται τὸ ἄνω ἀριστερὸ τμῆμα καθέτου, ἐξ οὗ *[Ξ]εναρίστη LGPN*· τὸ ἴχνος αὐτὸ εἶναι στὴν πραγματικότητα ἄκρως ἀβέβαιο, ὁπότε εἶναι δυνατὴ καὶ ἡ συμπλήρωση *[Ξ]εναρίστ[α]*. Στ. 2: *Βουλα[γόρεος (;)]* Χρυσοστόμου, ἀλλὰ μᾶλλον δὲν ὑπάρχει ἐπαρκὴς χῶρος· ἴσως *Βουλα[γόρᾱ]*, μὲ ἀττικὴ ἀντὶ ἰωνικῆς κατάληξη τῆς γενικῆς, ἢ *Βουλα[γόρα]* μὲ τοπικὴ διαλεκτικὴ κατάληξη.

Τὸ πανελλήνιο ὄνομα Ξεναρίστη / -α ἀπαντᾶ ἐδῶ εἴτε μὲ τὴν ἰωνική του κατάληξη, ὅπως τόσο συχνὰ συμβαίνει τόσο στὸ ὀνομαστικὸ τῆς Πέλλας, ὅσο καὶ στὰ ἄλλα δύο μακεδονικὰ παραδείγματά του (Δῖον: *SEG* 51 [2001] 809-811, στὸ λῆμμα· Πύδνα: *SEG* 45 [1995] 803Β), εἴτε μὲ τοπικὴ διαλεκτικὴ κατάληξη –α· τὸ ἀνάλογο ἴσως ἰσχύει καὶ γιὰ τὸ πατρώνυμο.

516. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 2009/5. Παραδόθηκε στὸ Μουσεῖο τὸ 2009, προερχόμενη ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸ νεκροταφεῖο της Πέλλας.

Στήλη ἀπὸ φαιόχρωμο πωρόλιθο, ἐλλιπὴς κάτω, ποὺ φέρει ἐγγεγραμμένη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη μὲ τρία ἀκρωτήρια. Ἡ στήλη φέρει περαιτέρω περιμετρικὲς ἀποκρούσεις, κάποιες

ἐκ τῶν ὁποίων σύγχρονες, ὅπως καὶ οἱ δύο βαθειὲς ἐκδορὲς στὴν κύρια ὄψη, οἱ ὁποῖες προξενήθηκαν προφανῶς ἀπὸ μηχάνημα ἀρόσεως κατὰ τὴν ἀνακάλυψη τοῦ μνημείου. Διαστάσεις: 0,69 x 0,455-0,495 x 0,14-0,165. Οἱ τέσσερες στίχοι τῆς ἐπιγραφῆς ἔχουν χαραχθεῖ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη ἀπὸ τρεῖς διαφορετικοὺς χαράκτες ἀντίστοιχα, μὲ τὴν πιθανὴ χρονικὴ σειρά 1, 4, 2-3, χωρὶς ὅμως μεγάλη χρονικὴ ἀπόσταση μεταξύ τους. Ὁ τέταρτος στίχος ἔχει χαραχθεῖ μὲ τὴν βοήθεια ἀβαθῶν κανόνων, ἐνῷ οἱ μεταγενέστεροι στ. 2-3 καταργοῦν λεπτὴ ἐγχάρακτη γραμμὴ σὲ ἀπόσταση ἀπὸ τὸν πρῶτο στίχο, ἡ ὁποία προφανῶς προϋπῆρχε. Ὕψος γραμμάτων: στ. 1: 0,015-0,02· στ. 2: 0,012-0,03 (Φ: 0,04)· στ. 3: 0,025-0,045 (Ο: 0,017)· στ. 4: 0,022. Διάστιχα: στ. 1-2: 0,023-0,034· στ. 2-3: 0,005· στ. 3-4: 0,01.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, στὸ *Δινήεσσα* 392-93, ἀρ. 3, εἰκ. 4-5 (*BullEpigr* 2013, 272).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

3ος αἰ. π.Χ. (μὲ μικρὲς χρονολογικὲς διαφορὲς κάθε ἐπιγραφή).

Ὀαδεία Παραμόνου,
Φιλόξενος Ἀσάν-
δρου,
Ἀμμία ν (Λ)ύσωνος.

Στ. 2: Ὑπάρχει ἀβαθὴς χάραξη κανόνος τὸν ὁποῖον τέμνουν μερικὰ γράμματα. Στ. 4: ΑΥΣΩΝΟΣ ὁ λίθος.

Γιὰ τὸ ὄνομα Ὀαδεία (Ἀδεία), βλ. τὰ σχόλια τῆς ἐπιγραφῆς ἀρ. **495**, ἀνωτέρω. Γιὰ τὸ ὄνομα Ἀμμία βλ. τὰ σχόλια τῆς ἐπιγραφῆς ἀρ. **17**, ἀνωτέρω· στὴν Πέλλα μαρτυρεῖται τὸ ὑποκοριστικὸ Ἄμμιον (ἀρ. **456**, ἀνωτέρω) καὶ τὸ παράγωγο Ἀμμάδα (ἀρ. **446**, ἀνωτέρω)· πρβλ. καὶ Ἀμμαδίκα (ἀρ. **514**, ἀνωτέρω, καὶ ἀρ. **565**, κατωτέρω).

517. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1977/1137. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1977 κατὰ τὴν διάρκεια ὑδρευτικῶν ἔργων σὲ ἀπόσταση 215 μέτρων ἀπὸ τὴν «Γελαδόστρατα» (τὸν δρόμο ποὺ ὁδηγοῦσε πρὸς τὸν Φάκο καὶ τὸν οἰκισμὸ Μικρὸ Μοναστήρι), προερχόμενη ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖο νοτιοανατολικὰ τῆς ἀγορᾶς τῆς Πέλλας.

Πεσσόμορφη στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ μικρὲς ἀποκρούσεις ἄνω καὶ κάτω. Διαστάσεις: 0,44 x 0,24-0,27 x 0,06-0,075. Ἡ ἐπιγραφή, σὲ στοιχηδὸν διάταξη, στὸ ἄνω ἀριστερὸ ἄκρο· ἀξιοσημείωτα τὰ ρῶ μὲ μορφὴ R, ἀρκετὰ σπάνια στὸ ἀνατολικὸ ἰωνικὸ ἀλφάβητο ποὺ χρησιμοποιεῖται στὴν ἐπιγραφή. Ὕψος γραμμάτων: 0,009-0,011. Διάστιχα: 0,002.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Μακεδονικά* 26 (1987-88) 52-54, ἀρ. 1, πίν. 1 α-β (*BullEpigr* 1990, 464· *SEG* 38 [1988] 647).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Πρῶτο τέταρτο 5ου αἰ. π.Χ.

[Ὀρ(;)]θαγόρης
Ἀριστοκράτεος,
Ἀριστοβόλη.

Στ. 1: *[Πυ]θαγόρης* Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη· *[Ὀρ]θαγόρης BullEpigr*.

Πρόκειται μᾶλλον γιὰ τὴν παλαιότερη ἐπιγραφὴ ἐπὶ λίθου δυτικὰ τοῦ Ἀξιοῦ. Τὸ ἀκραιφνῶς ἰωνικὸ ὀνομαστικό –μὲ ὀνόματα ποὺ μαρτυροῦνται ὅμως καὶ ἀλλοῦ στὴν Μακεδονία– συνάδει μὲ τὸν μαρτυρούμενο ἀπὸ φιλολογικές, ἐπιγραφικὲς καὶ ἀρχαιολογικὲς πηγὲς κοσμοπολιτικὸ χαρακτῆρα τῆς κλασσικῆς Πέλλας (βλ. σχετικὰ στὴν Εἰσαγωγή).

518. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 29 / ΕΣ 8. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1962 ὑπὸ ἄγνωστες συνθῆκες.

Στήλη ἀπὸ λευκοκίτρινο μάρμαρο μὲ καστανὲς ὑδατώσεις, μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη, ἀποκεκρουμένη κατὰ τὴν κάτω ἀριστερὴ γωνία. Διαστάσεις: 1,05 x 0,47 x 0,11. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀκριβῶς κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,015-0,025. Διάστιχο: 0,0135-0,017.

Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 77 ἀρ. 74 καὶ 139, ἀρ. 213· *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 182.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Ἀρχὲς 3ου αἰ. π.Χ.

Ποτάμων
Ἀγαθοκλέους.

Πρόκειται γιὰ ἄλλα δύο συχνὰ μαρτυρούμενα πανελλήνια ὀνόματα· τὸ δεύτερο μαρτυρεῖται ἄλλες δύο ἢ τρεῖς φορὲς στὸ ὀνομαστικὸ τῆς Πέλλας (βλ. ἀρ. **459**, ἀνωτέρω).

519. Ἐπισημάνθηκε τὸ 1855 ἀπὸ τὸν Delacoulonche σὲ οἰκία τῆς Παλαιᾶς Πέλλας. Ἔκτοτε ἀγνοοῦνται τὰ ἴχνη της.

«Ἐπιτύμβια στήλη ἀπὸ μάρμαρο» (Delacoulonche).

Delacoulonche, «Berceau» 282, ἀρ. 103 καὶ σελ. 143 (Δήμιτσα, *Μακεδονία* 107-108, ἀρ. 135· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 78, ἀρ. 77 καὶ 142, ἀρ. 236· J. Touratsoglou, *Pulpudeva* 2 [1978] 135 καὶ 137, ἀρ. 11).

Πρβλ. G. G. Mateescu, *EphDac* 1 (1923) 83, σημ. 3.

Ἑλληνιστικὴ περίοδος (;)

Σάδοκος
ποικιλτής.

Τὸ ὄνομα Σάδοκος / Σάτοκος (κατὰ τὰ Ἀμάτοκος / Ἀμάδοκος, γιὰ τὰ ὁποῖα βλ. Parissaki, *Onomasticon* 128 καὶ ἀρ. **56**, ἀνωτέρω) εἶναι θρακικό (βλ. ἄλλα παραδείγματα τῆς μορφῆς Σάτοκος στὸ *LGPN* IV).

Ἡ ἀπουσία πατρωνύμου, ἡ μνεία τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐνασχολήσεως τοῦ νεκροῦ (ἀσυνήθης στὰ ἐπιτύμβια Μακεδόνων πολιτῶν, τουλάχιστον πρὶν ἀπὸ τὴν αὐτοκρατορικὴ περίοδο), μάλιστα δὲ σὲ χειρωνακτικὸ ἐπάγγελμα (κεντητής), καὶ ἡ ξενικὴ καταγωγή του

συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεως ὅτι δὲν πρόκειται γιὰ ἐλεύθερο πολίτη τῆς Πέλλας (βλ. ἀρ. **470**, ἀνωτέρω).

520. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1990/14α. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1990 στὴν περιοχὴ τοῦ ἀνατολικοῦ νεκροταφείου τῆς ἀρχαίας Πέλλας.

Στήλη ἀπὸ τοπικὸ πωρόλιθο, μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη, τὸ δεξιὸ τμῆμα τῆς ὁποίας ἔχει ἀποκρουσθεῖ· φέρει περαιτέρω ἐπιπολαιότερες ἀποκρούσεις καὶ ἐκδορές. Διαστάσεις: 0,49 x 0,245-0,265 x 0,08-0,010. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἄνω τμῆμα τοῦ κορμοῦ. Ὕψος γραμμάτων: 0,03-0,038. Διάστιχα: 0,005.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Τεκμήρια* 9 (2008) 137-39, ἀρ. 8 καὶ εἰκ. 10 (*SEG* 58 [2008] 617).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Πρῶτο ἥμισυ 4ου αἰ. π.Χ.

Στρατο–
νίκη Πύθ–
[ω]ῃος γυ–
νή.

Ἡ πρώτη ἐκδότρια χρονολογεῖ τὴν ἐπιγραφὴ στὸ πρῶτο ἥμισυ τοῦ τρίτου αἰ. π.Χ., ἀλλὰ ἡ μορφὴ τῶν σίγμα καὶ τῶν ὕψιλον, καθὼς καὶ ἡ μὴ τήρηση τῆς συλλαβικῆς τομῆς παραπέμπουν στὸν τέταρτο.

Καὶ τὰ δύο ὀνόματα, συχνὰ σ' ὅλον τὸν ἑλληνικὸ κόσμο, ἀπαντοῦν στὴν Πέλλα ἤδη ἀπὸ τὴν κλασσικὴ περίοδο, τὸ πρῶτο στὸν βασιλικὸ οἶκο (βλ. *LGPN* IV, λ. *Στρατονίκη* ἀρ. 5-9 μὲ τὶς βασικὲς παραπομπές), τὸ δεύτερο στὸ ἱπποκρατικὸ corpus (μαρτ. ΠΕΛ 3) καὶ σὲ ἐπιγραφὲς τῆς Πέλλας (ἀρ. **513**, ἀνωτέρω) καὶ τῶν γειτονικῶν Ἰχνῶν (ἀρ. **590**, κατωτέρω).

521. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 44. Ἄγνωστες συνθῆκες εὑρέσεως.

Ἄνω ἀριστερὸ ἀπότμημα στήλης ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ ἐγγεγραμμένη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη, ἀποκεκρουμένο κατὰ τὸ μεγαλύτερο τμῆμα τῆς πρόσθιας ἐπιφάνειας. Διαστάσεις: 0,29 x 0,155 x 0,11. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀμέσως κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,02.

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ἐπιγραφικῆς* 180-81, ἀρ. 5 (*BullEpigr* 2002, 269· *SEG* 51 [2001] 843).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

3ος αἰ. π.Χ.

[Σ]τρα[τ ------]

522. Ἐπισημάνθηκε τὸ 1855 ἀπὸ τὸν Delacoulonche σὲ ἰδιωτικὴ κατοικία τῆς Παλαιᾶς Πέλλας. Ἔκτοτε ἀγνοεῖται ἡ τύχη της.

«Μικρὴ μαρμάρινη στήλη» (Delacoulonche).

Delacoulonche, «Berceau» 282, ἀρ. 106 καὶ σελ. 143 (Δήμιτσα, *Μακεδονία* 107-108, ἀρ. 137· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 78, ἀρ. 81 καὶ 142, ἀρ. 238).

Ἑλληνιστικὴ περίοδος (;)

Σωπάτρα Ἡρακλείτου.

Τὰ ὀνόματα Σώπατρος, Σωπάτρα, καθὼς καὶ οἱ ἀνεπτυγμένες μορφές τους (Σωσίπατρος, Σωσιπάτρα), εἶναι δημοφιλῆ στὴν Μακεδονία. Τὸ θηλυκὸ Σωπάτρα ἀπαντᾶ ἄλλη μία φορὰ στὴν Πέλλα (ἀρ. **529**, κατωτέρω), ὅπως καὶ τὸ πατρώνυμο τῆς νεκρῆς (μαρτ. ΠΕΛ ιζ΄).

523. Σύμφωνα μὲ ὑπόμνημα τοῦ Π. Χαρτομαζίδη πρὸς τὴν Ὑπηρεσία Ἀρχαιοτήτων τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας (22/3/1947), μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτήτων ποὺ ὁ ἴδιος εἶχε συλλέξει ὅταν ὑπηρετοῦσε ὡς δάσκαλος στὴν Πέλλα (βλ. σχετικὰ στὴν Εἰσαγωγή), συμπεριλαμβανόταν (ἀρ. 6) «ἐπιτύμβιον λίθ(ινον) μὲ ἐπιγρ(αφὴ) ΣΩΣΙΑΣ ΝΑΡΕΩΣ». Τὸ μνημεῖο δὲν φαίνεται νὰ ταυτίζεται μὲ κάποιο ἀπὸ τὰ σωζόμενα εὑρήματα τῆς Πέλλας καὶ ἔκτοτε ἀγνοεῖται ἡ τύχη του.

Τὸ θρακικὸ ἴσως ὄνομα Νάρις, τὸ ὁποῖο φέρει «ἡγεμὼν» τῶν Βισαλτῶν (βλ. *FGrHist* 262 F1), ἀπαντᾶ στὴν Λητή (Χ. Μακαρόνα, *Μακεδονικά* 2 [1949-52] 619, ἀρ. 42θ) καί, μὲ τὴν μορφὴ Νάρρης, στὸ Χαράκωμα (Νίγδελη, *Θεσσαλονίκεια*, ἀρ. Τ55). Τὸ ὄνομα Σωσίας ἀπαντᾶ ἄλλη μία φορὰ στὴν Πέλλα, σὲ ἑλληνιστικὸ σφράγισμα κεραμίδας (*SEG* 39 [1989] 623), ἀλλὰ καὶ ἀλλοῦ στὴν Μακεδονία, ἰδίως στὴν Στύβερρα καὶ στὴν πέραν τοῦ Ἀξιοῦ Μακεδονία (βλ. τὸ οἰκεῖο λῆμμα τοῦ *LGPN* IV).

524. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1977/1138. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1977 κατὰ τὴν διάρκεια ὑδρευτικῶν ἔργων σὲ ἀπόσταση 670 μ. ἀπὸ τὴν «Γελαδόστρατα» (τὸν δρόμο ποὺ ὁδηγοῦσε πρὸς τὸν Φάκο καὶ τὸν οἰκισμὸ Μικρὸ Μοναστήρι).

Στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη καὶ ἴχνη ἐρυθροῦ χρώματος ἀπὸ γραπτὴ ταινία μὲ κόμβο στὸν κορμό· μικρὲς ἀποκρούσεις σὲ διάφορα σημεῖα. Διαστάσεις: 0,44 x 0,29-0,31 x 0,06-0,07. Ἡ ἐπιγραφὴ μεταξὺ ἐπιστέψεως καὶ ταινίας. Ὕψος γραμμάτων: 0,006-0,024. Διάστιχο: 0,01.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Τεκμήρια* 9 (2008) 129-31, ἀρ. 4 καὶ εἰκ. 6 (*BullEpigr* 2009, 316· *SEG* 58 [2008] 613).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Ἑλληνιστικὴ περίοδος (;)

Σωσιγένης
ν Θοινίχου.

Ἡ πρώτη ἐκδότρια χρονολογεῖ στὸν 2ο αἰ. μ.Χ. Ὁ τύπος τῶν γραμμάτων τῆς ἄτεχνα χαραγμένης αὐτῆς ἐπιγραφῆς δὲν ἐπιτρέπει καμμία βεβαιότητα: τὸ θῆτα μὲ στιγμὴ στὸ κέντρο, τὸ κεκλιμένο νῦ καὶ τὸ πρῶτο σίγμα μὲ ἀποκλίνουσες κεραῖες παραπέμπουν τὸ ἀργότερο στὴν ἑλληνιστικὴ περίοδο, ὅπως ἄλλωστε καὶ ἡ μορφὴ καὶ ὁ διάκοσμος τῆς στήλης. Ὁρισμένα γράμματα, ὅπως τὸ ἀγκυλόμορφο σίγμα, τὸ «μικρογράμματο» ὠμέγα καὶ τὸ ὖψιλον, μοιάζουν πράγματι νὰ ἀνήκουν στὴν αὐτοκρατορικὴ περίοδο· ὅλα ὅμως ἀπαντοῦν σποραδικὰ στὴν Μακεδονία τουλάχιστον ἀπὸ τὴν ἑλληνιστικὴ ἐποχή (πρβλ. M. B. Hatzopoulos, *Chiron* 25 [1995] 176-80).

Τὸ πανελλήνιο ὄνομα Σωσιγένης μαρτυρεῖται καὶ ἀλλοῦ στὴν Μακεδονία, ὅπως καὶ ἡ συνεπτυγμένη του μορφὴ Σωγένης (βλ. τὰ οἰκεῖα λήμματα στὸ *LGPN*). Ἀντιθέτως, τὸ ὄνομα Θοίνιχος, ἀμάρτυρο ἀλλοῦ, ἀνήκει στὴν γνωστὴ κατηγορία ὀνομάτων ποὺ παράγονται ἀπὸ τὴν δωρικὴ λέξη *θοίνα* (πλούσιο γεῦμα), ἐδῶ μὲ τὸ δημοφιλὲς στὸ μακεδονικὸ ὀνομαστικὸ ἐπίθημα –ιχ- (γιὰ τὸ ὁποῖο, βλ. ἀρ. **508**, ἀνωτέρω).

525. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1974/12. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1974 στὴν Παλαιὰ Πέλλα ἀπὸ τὸν Χρ. Ματσούκα.

Στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, ἐλλιπὴς κάτω καὶ μὲ ἐλαφρὲς ἀποκρούσεις ἀριστερὰ καὶ κάτω δεξιά, μὲ ἐγεγραμμένη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη. Διαστάσεις: 0,72 x 0,39-0,44 x 0,18. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,015-0,028.

Μαρίας Σιγανίδου, *ΑΔ* 29 (1973-4) *Χρον*. [1980] 714, πίν. 511β (*SEG* 30 [1980] 583)· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ἐπιγραφικῆς* 179-80, ἀρ. 4, εἰκ. 4 (*SEG* 51 [2001] 842).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τρίτο τέταρτο 4ου αἰ. π.Χ.

Σωστράτη Διονυσίου.

Τὸ *SEG* ἐκ παραδρομῆς κατανέμει τὸ κείμενο σὲ δύο στίχους.

Για τὰ ὀνόματα σὲ -στράτη στὴν Πέλλα, βλ. ἀρ. **531**, κατωτέρω.

526. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 18. Περισυνελέγη πρὶν ἀπὸ τὸ 1958 ἀπὸ τὸ ἀγροτεμάχιο ἀρ. 361 Παλαιᾶς Πέλλας, ἰδιοκτησίας τῆς Ἀλ. Ματζάρη.

Στήλη ἀπὸ ὑπόλευκο μάρμαρο μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη μὲ ἀκρωτήρια, σὲ δύο συγκολλημένα τμήματα καὶ μὲ ἐλαφρὲς ἀποκρούσεις ἀριστερά. Διαστάσεις: 1,246 x 0,375-0,386 x 0,08. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,013-0,021. Διάστιχο: 0,021-0,026.

Ph. Petsas, *BSt* 4 (1963) 161, ἀρ. 1, εἰκ. ΙΙ 1 καὶ Χ 1 (= τοῦ ἰδίου, *Pella* 65-66, ἀρ. 1, εἰκ. 4a) (*SEG* 24 [1969] 542)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 78, ἀρ. 85 καὶ 138, ἀρ. 207· *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 183.

Πρβλ. Φ. Πέτσα, *Μακεδονικά* 7 (1966-67) 306-307, πίν. 23 β.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Δεύτερο ἥμισυ 4ου αἰ. π.Χ.

Φανόκριτος
Εὐφρίλλου.

Τὸ πανελλήνιο ὄνομα Φανόκριτος μαρτυρεῖται γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Μακεδονία. Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον ὅμως παρουσιάζει τὸ πατρώνυμο τοῦ νεκροῦ: μὲ ἐξαίρεση τὴν παροῦσα ἐπιγραφή, τὸ ὄνομα Εὔφριλλος ἀπαντᾶ ἀποκλειστικὰ στὸ ὀνομαστικὸ τῆς Πάρου καὶ κυρίως τῆς Θάσου, ἀποικίας τῆς Πάρου, γεγονὸς ποὺ ἐπιτρέπει τὴν βάσιμη ὑπόθεση ὅτι ἡ οἰκογένεια τοῦ νεκροῦ καταγόταν ἀπὸ τὴν Θάσο, ὅπου πολὺ συχνὸ εἶναι καὶ τὸ ὄνομα Φανόκριτος.

527. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1977/1139. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1977 κατὰ τὴν διάρκεια ὑδρευτικῶν ἔργων παρὰ τὴν «Γελαδόστρατα».

Ἀνεπίστεφη στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, ἐλαφρὰ ἀποκεκρουμένη σὲ διάφορα σημεῖα. Σὲ ὀρθογώνιο βάθυσμα ποὺ καλύπτει τὸ σύνολο σχεδὸν τοῦ κορμοῦ, ἀνάγλυφη παράσταση: ἀριστερά, ὄρθιας γυναικείας μορφῆς κατ' ἐνώπιον μὲ χιτῶνα καὶ ἱμάτιο ποὺ καλύπτει τὴν κεφαλὴ καὶ τὰ χέρια· δεξιά, παιδίσκης σὲ τρία τέταρτα πρὸς τὰ ἀριστερά, μὲ δίσκο προσφορῶν στὸ κεφάλι καὶ οἰνοχόη στὸ ἀριστερὸ χέρι. Διαστάσεις: 0,64 x 0,31 x 0,10. Ἡ ἐπιγραφὴ ἐπάνω ἀπὸ τὸ βάθυσμα, ἀριστερά. Ὕψος γραμμάτων: 0,009-0,012. Διάστιχο: 0,001-0,002.

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Ἄγαλμα* 233-42 (*BullEpigr* 2005, 339· *SEG* 53 [2003] 622· *EBGR* 2004 [*Kernos* 20 (2007)] 47· Π. Κωνσταντινίδη, *Ἀρχαιογνωσία* 15 [2007-2009] 271-73 καὶ 302-303, ἀρ. 18)· Kalaitzi, *Tombstones* ἀρ. 68.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Πρῶτο ἥμισυ 4ου αἰ. π.Χ.

Φίλα
Μενάνδ[ρου].

Ἡ νεκρὴ παριστάνεται πιθανώτατα στὸ πλαίσιο μιᾶς λατρευτικῆς ἢ ἐπιμνημόσυνης τελετῆς· ἡ ὑπόθεση ὅμως τοῦ πρώτου ἐκδότη ὅτι ἡ νεκρὴ εἶναι ἱέρεια τῆς Ἐννοδίας, θεσσαλικῆς καταγωγῆς καὶ ταυτίζεται μὲ τὴν συντάκτρια τοῦ διαλεκτικοῦ καταδέσμου τῆς Πέλλας (*SEG* 43 [1993] 434) εἶναι πολὺ τολμηρή, δεδομένου ὅτι ἀφ' ἑνὸς τὸ ὄνομα καὶ τὸ πατρώνυμο τῆς νεκρῆς στὴν στήλη ἀποτελοῦν δύο ἀπὸ τὰ δημοφιλέστερα ὀνόματα τοῦ μακεδονικοῦ ὀνομαστικοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ ὄνομα τῆς συντάκτριας τοῦ καταδέσμου δὲν σώζεται ὁλόκληρο.

528. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 42. Ἄγνωστες συνθῆκες εὑρέσεως.

Ἄνω τμῆμα στήλης ἀπὸ λευκόφαιο μάρμαρο μὲ ἀετωματικὴ ἐπίστεψη, μὲ ἀποκεκρουμένα ἐν μέρει ἀκρωτήρια. Στὸν κορμό, ἐντὸς βαθύσματος, ἀνάγλυφη παράσταση: ἀριστερὰ περιελιγμένου φιδιοῦ σὲ δένδρο καὶ δεξιὰ ἀνδρικῆς μορφῆς σὲ τρία τέταρτα πρὸς τὰ ἀριστερά. Διαστάσεις: 0,41 x 0,33-0,36 x 0,075. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,015-0,02. Διάστιχο: 0,005.

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνείας Χάριν* 373-74, ἀρ. 5, εἰκ. 10 (*SEG* 48 [1998] 824)· Kalaitzi, *Tombstones* ἀρ. 77.

Πρβλ. *BullEpigr* 1999, 345.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλος 2ου - ἀρχὲς 1ου αἰ. π.Χ.

Φίλαγρος $^{vac.}$ Ἡρακλίδου,
Νεικὼ ^{v} Σίρρα, ^{v} ἥρωες.

Στ. 1: *Ἡρακλ(ε)ίδου* Χρυσοστόμου, ἀλλὰ ἡ διόρθωση δὲν εἶναι ἀπαραίτητη. Στ. 2: Τὸ δεύτερο Ρ τοῦ ὀνόματος Σίρρας ἔχει χαραχθεῖ ἐκ τῶν ὑστέρων.

Τὰ τρία ἀπὸ τὰ τέσσερα ὀνόματα τῆς ἐπιγραφῆς (Φίλαγρος, Ἡρακλείδης, Νικώ) εἶναι πανελλήνια ὀνόματα ποὺ ἀπαντοῦν στὴν Μακεδονία χωρὶς σημαντικὲς διαφορὲς στὴν συχνότητά τους σὲ σύγκριση μὲ ἄλλες ἑλληνικὲς περιοχές. Γιὰ τὸ ἀποκλειστικὰ μακεδονικὸ ὄνομα Σίρρας, βλ. στὰ σχόλια τῆς ἀρ. **8**, ἀνωτέρω.

529. Βρεττανικὸ Μουσεῖο 1854.5-19.179 (Sc 702). Ἀγοράσθηκε ἀπὸ τὸν C. T. Newton τὸ 1854 ἀπὸ ἀρχαιοπώλη, ὁ ὁποῖος δήλωσε ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὴν Πέλλα.

Ναϊσκόμορφη στήλη ἀπὸ μάρμαρο, ἐλαφρῶς ἀποκεκρουμένη ἄνω δεξιά, μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη μὲ ἀνάγλυφα ἀκρωτήρια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα σώζονται τὰ δύο. Ἐντὸς παραλληλόγραμμου βαθύσματος, ἀνάγλυφη παράσταση πέντε ὄρθιων μορφῶν (δύο ἀνδρικῶν, δύο γυναικείων καὶ ἑνὸς ἀγοριοῦ, μὲ τὶς κεφαλὲς κατὰ κρόταφον, ἐνδεδυμένων μὲ χιτῶνα καὶ ἱμάτιο οἱ γυναῖκες, μὲ ἱμάτιο τὸ ἀγόρι, μὲ χιτῶνα καὶ χλαμύδα οἱ ἄνδρες) ποὺ περιβάλλουν γυναικεία μορφή, καθισμένη σὲ δίφρο μὲ ὑποπόδιο. Δύο ἀκόμη γυναικεῖες μορφὲς μὲ χιτῶνες (;) καὶ χλαμύδα ἀπεικονίζονται σὲ μικρότερη κλίμακα στὰ πόδια τῆς κύριας καθιστῆς μορφῆς, ἡ μία καθιστή, ἡ ἄλλη ὄρθια. Ἄλλα δύο κεφάλια ἔχουν προστεθεῖ καὶ στὴν συνέχεια ἀποξεσθεῖ. Ἡ παράσταση πλαισιώνεται ἀπὸ δύο κίονες ὀρθογώνιας διατομῆς. Διαστάσεις: 1,124 x 0,756 (Καλαϊτζῆ). Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἐπιστύλιο.

C. T. Newton, στὸ *Collection* II 33, ἀρ. 172 (Δήμιτσα, *Μακεδονία* 497, ἀρ. 497)· Smith, *Catalogue* I 330, ἀρ. 702· J. M. R. Cormack, *ArchPF* 22 (1973) 203-204, ἀρ. 1, εἰκ. 4· Kalaitzi, *Tombstones* ἀρ. 65.

Πρβλ. μεταξὺ ἄλλων *BullEpigr* 1974, 329 (μὲ σχόλια γιὰ τὸ ὄνομα Μίκυλος)· *Μακεδονία, 4000 χρόνια* 85, εἰκ. 50· Florence Felten, *Ἀρχαία Μακεδονία* V (1989 [1993]) 416 (γιὰ τὴν παράσταση)· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Ἄγαλμα* 236.

Φωτογραφία.

Δεύτερο ἥμισυ 4ου αἰ. π.Χ.

Σωπάτρα : Ἀντίμαχος : Φιλοπάτρα : Παυσανίας [---]
Παυσανίου : Παυσανίου : Μικύλου : Ἀνδρίσκου [---].

Στ. 1-2: Ὁ Cormack θεωρεῖ ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι ἐλλιπὴς δεξιὰ στὸν δεύτερο στίχο, ἀλλὰ ἡ ἴδια διαπίστωση ἰσχύει καὶ γιὰ τὸν πρῶτο. Στ. 2: *Μι[ρ]ύλου* Newton, Smith, Δήμιτσας· *Μικύλου* Cormack καὶ μεταγενέστεροι ἐκδότες.

Ἡ νεκρή (ἡ καθιστὴ γυναικεία μορφή) πιθανὸν νὰ ταυτίζεται μὲ τὴν Φιλοπάτρα Μικύλου, ἐνῷ ὁ γενειοφόρος ἄνδρας δεξιὰ μπορεῖ νὰ ταυτισθεῖ μὲ τὸν σύζυγό της, Παυσανία Ἀνδρίσκου. Περαιτέρω ταυτίσεις θὰ ἦσαν παρακινδυνευμένες, τόσο μᾶλλον ποὺ τὸ μνημεῖο δὲν εἶναι πλῆρες καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ ὑπῆρχαν καὶ ἄλλα ὀνόματα χαραγμένα στὸ ἐλλεῖπον τμῆμα του.

Ὅλα τὰ ὀνόματα τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι πανελλήνια· ἄλλα ἐμφανίζονται ἀρκετὰ δημοφιλῆ στὴν Μακεδονία (Σωπάτρα, Παυσανίας), ἄλλα χωρὶς διαφορὲς στὴν διάδοσή τους ἀνὰ τὸν ἑλληνικὸ κόσμο (Ἀντίμαχος, Φιλοπάτρα, Ἀνδρίσκος, Μίκυλος· γιὰ τὸ τελευταῖο, βλ. L. Robert, *BullEpigr* 1974, 329). Ὁ Παυσανίας Ἀνδρίσκου ἴσως ταυτίζεται μὲ δωρητὴ ἀπὸ τὴν Πέλλα (;) γιὰ τὴν ἀνοικοδόμηση τῶν Θηβῶν (βλ. μαρτ. ΠΕΛ ζ΄).

530. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1986/156. Περισυνελέγη ἀπὸ τὴν Μαρία Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη τὸ 1986 στὴν περιοχὴ τοῦ Καναλιοῦ, κοντὰ στὸν Φάκο.

Πεσσόμορφη στήλη ἀπὸ πωρόλιθο, ἀποκεκρουμένη ἀριστερά, πίσω, κάτω (;) καὶ ἐν μέρει δεξιά, μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη, ἀποτελούμενη ἀπὸ κυμάτιο καὶ ταινία, τὰ ὁποῖα ἀποδίδονταν ἀρχικῶς τουλάχιστον στὴν ὄψη καὶ τὶς δύο πλάγιες πλευρές (σώζεται ἡ δήλωσή τους στὴν δεξιὰ πλευρά)· φέρει περαιτέρω ἐπιπολαιότερες ἀποκρούσεις, περιφερειακὰ καθὼς καὶ στὴν ἄνω ἐπιφάνεια. Διαστάσεις: 0,31 x 0,224-0,235 x 0,325. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀμέσως κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,015-0,02. Διάστιχο: 0,01.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Ἀρχαία Μακεδονία* VII (2002 [2007]) 590-92 καὶ εἰκ. 15 (*BullEpigr* 2008, 337· *SEG* 57 [2007] 585).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 4ου - ἀρχὲς 3ου αἰ. π.Χ.

[---]ρ Δέρδα
[---] Μαχάτα.

Στ. 1: Ἡ Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη δὲν σημειώνει τὸ πρῶτο ὁρατὸ γράμμα.

Ἴσως δὲν εἶναι συμπτωματικὸ ὅτι καὶ τὰ δύο χαρακτηριστικὰ μακεδονικὰ πατρώνυμα παραπέμπουν στὸν βασιλικὸ οἶκο τῆς Ἐλίμειας (βλ. N. G. L. Hammond, στὸ *History* II 18-19).

531. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 27. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1960 στὸν ἀγρὸ Μαρίας Χατζηλένα στὴν θέση «Ξερὴ Γέφυρα», ὅπου τὸ βορειοδυτικὸ νεκροταφεῖο τῆς ἀρχαίας Πέλλας, ἀπὸ τὸν Χ. Μαντζάρη.

Ἄνω δεξιὸ ἀπότμημα πεσσόμορφης στήλης ἀπὸ ἀσβεστόλιθο. Διαστάσεις: 0,15 x 0,275 x 0,185. Ὕψος γραμμάτων: 0,032-0,045. Διάστιχο: 0,030.

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ἐπιγραφικῆς* 191-92, ἀρ. 13, εἰκ. 11 (*BullEpigr* 2002, 269· *SEG* 51 [2001] 851).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 5ου – πρῶτο ἥμισυ 4ου αἰ. π.Χ.

[- - -]στράτα
[- - -]βίου.

Στ. 2: *[Σωσι]βίου* προτείνει ὁ Χρυσοστόμου· πρόκειται πράγματι γιὰ τὸ ὄνομα ποὺ μαρτυρεῖται συχνότερα στὴν Μακεδονία μὲ τὴν κατάληξη αὐτήν, ἀλλὰ πολλὰ ἀκόμη ὀνόματα ποὺ ἀπαντοῦν στὸ μακεδονικὸ ὀνομαστικὸ θα μποροῦσαν νὰ συμπληρωθοῦν.

Ἀπὸ τὰ πιθανὰ ὀνόματα τῆς νεκρῆς στὴν Μακεδονία ἀπαντοῦν (ὅλα μὲ ἰωνικὴ καὶ ὄχι μὲ διαλεκτικὴ ὅπως ἐδῶ κατάληξη) τὰ ὀνόματα: Λυσιστράτη, Μνησιστράτη, Νικοστράτη, Σωστράτη καὶ Φιλοστράτη· ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι ὅλα πλὴν τοῦ τελευταίου ἀπαντοῦν καὶ στὴν Πέλλα (βλ. ἀρ. **506**, **510**, **512**, **513** καὶ **525**, ἀνωτέρω).

532. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1994/7. Παραδόθηκε τὸ 1994 ἀπὸ τὸν Π. Παπαμιχαὴλ προερχόμενο ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ ἀνατολικοῦ νεκροταφείου τῆς ἀρχαίας Πέλλας.

Ἄνω δεξιὸ ἀπότμημα στήλης ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, μὲ ἐγγεγραμμένη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη μὲ τρία ἀρχικῶς ἀκρωτήρια, ἐκ τῶν ὁποίων σώζονται τὸ κεντρικὸ καὶ τὸ δεξιό· ἐκτὸς τοῦ δεξιοῦ τμήματος τῆς ἐπιστέψεως, διατηρεῖται ἀκόμη μικρὸ μόνον τμῆμα (ἄνω δεξιά) τοῦ κορμοῦ τῆς στήλης· φέρει περαιτέρω ἐπιπολαιότερες ἀποκρούσεις καὶ ἐκδορές, κάποιες ἐκ τῶν ὁποίων σύγχρονες. Ἡ ὀπίσθια ὄψη τῆς στήλης ἔχει δεχθεῖ μεταγενέστερη τῆς ἀρχικῆς κατασκευῆς ἐπεξεργασία, ὥστε νὰ ἐξομαλυνθεῖ σὲ ἐπίπεδη ἐπιφάνεια, ἐνῷ διατηρεῖ (στὸν ἀντίποδα περίπου τοῦ κεντρικοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ ἀετώματος) τὶς ἐντορμίες ἑνὸς συνδέσμου σὲ σχῆμα (ἀρχικῶς διπλοῦ) ταῦ καὶ ἑνὸς ὀρθογώνιας διατομῆς γόμφου· κατὰ τὴν ἴδια φάση χρήσεως ὑπέστη ἐπανεπεξεργασία καὶ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς στήλης, ἡ ὁποία ἐμφανίζει διαμόρφωση ἀναθυρώσεως. Διαστάσεις: 0,375 x 0,18-0,265 x 0,013-0,145. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἀνώτερο τμῆμα τοῦ κορμοῦ. Ὕψος γραμμάτων: 0,02-0,03. Διάστιχο: 0,005-0,01.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Τεκμήρια* 9 (2008) 146-48, ἀρ. 13 καὶ εἰκ. 16 (*SEG* 58 [2008] 622).

Πρβλ. Μαρίας Ἀκαμάτη, *ΑΔ* 49 (1994) *Χρον*. [1998] 552· *BullEpigr* 2001, 286 (μνεία).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Δεύτερο ἥμισυ 4ου αἰ. π.Χ.

[- - -]της
[- - - -]ίου.

533. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 16 / ΕΣ 28. Γιὰ τὶς συνθῆκες εὑρέσεως, βλ. ἀνωτέρω, ἀρ. **454**.

Ὀρθογώνιος βωμίσκος, ἀπὸ λευκὸ χονδρόκοκκο μάρμαρο, μὲ βάση ἀποτελούμενη ἀπὸ λέσβιο κυμάτιο καὶ ταινία. Σὲ δεύτερη χρήση ὁ βωμίσκος ὑπέστη κατεργασία ὥστε νὰ μετατραπεῖ σὲ ἐπιτύμβια στήλη (βλ. ἀρ. **454**, ἀνωτέρω)· καθώς, κατὰ τὴν δεύτερη αὐτὴν κατεργασία, ὁ βωμὸς κόπηκε κατ' ἀρχὰς ἐγκαρσίως κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ μήκους του, σώζεται μὲν τὸ ἀρχικό του ὕψος καὶ μῆκος, ὄχι ὅμως καὶ τὸ ἀρχικό του πλάτος (πάχος). Φέρει δὲ περαιτέρω περιμετρικὲς ἀποκρούσεις. Ἐλάχιστο τμῆμα ἀνάγλυφης ταινίας διατηρεῖται στὴν κάτω πλευρά (στὶς παρυφὲς τῆς σωζόμενης ἀρχικῆς ἐπιφάνειας). Στὴν ἄνω ἐπιφάνεια ὁ βωμίσκος ἔφερε κυκλικὸ τόρμο γιὰ τὴν ἔνθεση ὑπερκείμενου μέλους (πλίνθου ἤ, τὸ πιθανώτερο, τεφροδόχου ἢ ὀστοθήκης)· λόγῳ τῆς ἐγκάρσιας κοπῆς τοῦ βωμίσκου κατὰ τὴν δεύτερη χρήση του, ὁ τόρμος διατηρεῖται μόνο τμηματικὰ σήμερα. Ἡ παροῦσα ἐπιγραφὴ στὸ ἄνω τμῆμα τῆς πρόσθιας ὄψεως τοῦ βωμίσκου, σχεδὸν ἀδιόρατη σήμερα. Ὕψος γραμμάτων: 0,014 (Ο: 0,01).

Ph. Petsas, *BSt* 4 (1963) 165, ἀρ. 10, εἰκ. VI 1 (= τοῦ ἰδίου, *Pella* 73-74, ἀρ. 10, εἰκ. 13 καὶ 13b) (*SEG* 24 [1969] 551a)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 76, ἀρ. 60 καὶ 141, ἀρ. 228.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Πρῶτο ἥμισυ 3ου αἰ. π.Χ.

[----]Ι̣[.]Λ̣Α[---]
[Μ]ενεδήμου̣.

Στ. 1: Ἀπὸ τὸ πρῶτο ὁρατὸ γράμμα, ποὺ δὲν σημειώνεται ἀπὸ τὸν Πέτσα, σώζεται μόνο τὸ κατώτατο ἴχνος μιᾶς καθέτου. Στ. 2: *[Μ]ε̣νεδήμο[υ]* Πέτσας.

Τὸ πανελλήνιο ὄνομα Μενέδημος ἀπαντᾶ ἄλλη μία φορὰ στὴν Πέλλα (βλ. ἀρ. **545**, κατωτέρω).

534. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 2004/14. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 2004 στὴν περιοχὴ τοῦ ἀνατολικοῦ νεκροταφείου τῆς ἀρχαίας Πέλλας.

Πεσσόμορφη στήλη ἀπὸ πωρόλιθο, συγκείμενη ἀπὸ δύο κύρια συναρμόζοντα καὶ συγκολλημένα τμήματα, ἀποκεκρουμένη ἄνω καὶ κάτω· φέρει περαιτέρω ἰσχυρὲς ἀποκρούσεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκεῖνες τῆς πρόσθιας ὄψεως ἔχουν προκαλέσει τὴν ἀπώλεια μέρους τῆς ἐπιγραφῆς. Διαστάσεις: 0,475 x 0,45 x 0,34. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἄνω τμῆμα τῆς πρόσθιας ὄψεως. Ὕψος γραμμάτων: 0,018-0,023 (Ο, Ω: 0,012).

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Τεκμήρια* 9 (2008) 151-52, ἀρ. 15 καὶ εἰκ. 18 (*SEG* 58 [2008] 624).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Μέσα 4ου αἰ. π.Χ.

[- - - - - - -]ς *vac.*
Διον[υ]σοδώρου.

535. Μουσεῖο Πέλλας ΕΣ 1. Ἄγνωστες συνθῆκες εὑρέσεως.

Ἄνω δεξιὸ ἀπότμημα στήλης ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη. Σὲ ὀρθογώνιο βάθυσμα ἀνάγλυφη παράσταση ἀπὸ τὴν ὁποία σώζονται κεφαλὴ ἀγένειου νέου καὶ κεφαλὴ ἵππου (σὲ χαμηλότερο ἀνάγλυφο) κατὰ κρόταφον πρὸς τὰ ἀριστερά. Διαστάσεις: 0,46 x 0,35 x 0,10. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἐπιστύλιο. Ὕψος γραμμάτων: 0,021-0,024.

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ἐπιγραφικῆς* 175-76, ἀρ. 2, εἰκ. 2 (*BullEpigr* 2002, 269· *SEG* 51 [2001] 840)· Kalaitzi, *Tombstones* ἀρ. 78.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Δεύτερο ἥμισυ 2ου - ἀρχὲς 1ου αἰ. π.Χ.

[*τῷ δεῖνι* Ἀρ]χελάου ἥρωι.

Στ. 1: *[*Ὁ δεῖνα *Ἀ]ρχελάου ἥρωι* Χρυσοστόμου· *[τῷ* δεῖνι *Ἀρ]χελάου ἥρωι BullEpigr.*

Τὸ ὄνομα Ἀρχέλαος ἦταν δημοφιλὲς στὴν Μακεδονία (18 ἀκόμη παραδείγματα στὸ *LGPN* IV). Ἐκτὸς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, πάντως, δὲν ἀπαντᾶ ἄλλη φορὰ στὴν Πέλλα.

536. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 46. Ἄγνωστες συνθῆκες εὑρέσεως.

Πλάκα ἀπὸ λευκόφαιο μάρμαρο, μὲ ἁδρὰ κατεργασμένη τὴν ὀπίσθια ὄψη· ἡ πρόσθια, ἐνεπίγραφη, ὄψη ἐπιμελῶς λειασμένη πλὴν τοῦ κατώτερου τμήματος, τὸ ὁποῖο, ὅπως σωστὰ ἐπισημαίνει καὶ ὁ πρῶτος ἐκδότης, δὲν θὰ ἦταν ὁρατὸ κατὰ τὴν ἀρχικὴ θέση τῆς πλάκας. Διαστάσεις: 0,27 x 0,44 x 0,055. Ὕψος γραμμάτων: 0,025. Διάστιχα: 0,025.

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνείας Χάριν* 376-77, ἀρ. 7, εἰκ. 12 (*BullEpigr* 1999, 345· *SEG* 48 [1998] 826).

Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 97, εἰκ. 127· Tataki, *Roman Presence* 490, ἀρ. 71.3.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Δεύτερο ἥμισυ 2ου- ἀρχὲς 3ου αἰ. μ.Χ.

Λονγεῖνος Ἀρτεμεισίᾳ
τῇ ἰδίᾳ συνβίῳ ἰς αἰώνιο-
ν οἶκον μνείας χάριν.

Στ. 2: *τῆι BullEpigr* ἐκ παραδρομῆς· *συμβίῳ* Χρυσοστόμου.

Ἡ ἐπισήμανση τοῦ τάφου ὡς *αἰωνίου οἴκου* (vel sim.) ἀπαντᾶ ἀπὸ τὴν ὕστερη αὐτοκρατορικὴ περίοδο σὲ πολλὲς περιοχὲς τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου. Ἡ διάδοση τοῦ τύπου ὀφείλεται ἴσως

ἐν μέρει σὲ ἐπιρροὴ ἀπὸ τὴν ἀραμαϊκή (πρβλ. D. G. K. Taylor, στὸ *Bilingualism* 311) καὶ ἀπὸ τὶς χριστιανικὲς δοξασίες (πρβλ. Feissel, *Recueil*, σχόλια στὴν ἀρ. 215), κυρίως ὅμως στὴν ἐν γένει σωτηριολογικὴ νοοτροπία τῆς ἐποχῆς.

537. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1978/751. Ἄγνωστες συνθῆκες εὑρέσεως.

Πεταλόσχημο ἀνάγλυφο ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, ἐλλιπὲς ἄνω καὶ κάτω, μὲ ἀνάγλυφη παράσταση ἀντωπῶν μορφῶν, ἀριστερὰ ἔφιππης ἀνδρικῆς μὲ χιτωνίσκο καὶ χλαμύδα καὶ δεξιὰ καθιστῆς γυναικείας ἐπάνω σὲ δίφρο. Διαστάσεις: 0,25 x 0,40 x 0,05. Ἡ ἐπιγραφὴ περιμετρικὰ στὸ πλαίσιο τοῦ βαθύσματος τοῦ ἀναγλύφου. Ὕψος γραμμάτων: 0,015.

Π. Χρυσοστόμου, *Τεκμήρια* 6 (2001) 127-29, ἀρ. 2, εἰκ. 2 (*BullEpigr* 2003, 360· *SEG* 51 [2001] 854).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 2ου - πρῶτο ἥμισυ 3ου αἰ. μ.Χ.

[---]ς Ἑρμᾶν [---------- τ]ὴν μητέρα [----------].

Ἀπὸ τὸ πρῶτο ὁρατὸ μηνοειδὲς γράμμα διακρίνεται μόνον ἡ κάτω ἀπόληξη. Στὸ ἄλφα τῆς λέξεως *Ἑρμᾶν* δὲν χαράχθηκε ἡ μεσαία κεραία. Ἀπὸ τὸ τελευταῖο ὁρατὸ γράμμα διακρίνεται μόνον ἡ ἄκρη τῆς ἀριστερῆς κεραίας· *μητέρ[α ---]* Χρυσοστόμου.

538. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 45 - ΒΠ 1981/41. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1981 στὸ ἀνατολικὸ νεκροταφεῖο τῆς ρωμαϊκῆς ἀποικίας τῆς Πέλλας.

Στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ χαμηλὸ τριγωνικὸ ἀέτωμα χωρὶς ἀκρωτήρια, μὲ πλατύ ἔμβολο στηρίξεως (διαστάσεων 0,085 x 0,35). Σὲ ἀναγλυφικὸ πεδίο παριστάνονται τέσσερες μορφές κατ' ἐνώπιον, οἱ τρεῖς ἀπὸ τὶς ὁποῖες εἶναι ὁλόσωμες, ἐνδεδυμένες καὶ σχεδὸν ἰσοϋψεῖς: ἀριστερά, γυναικεία μορφὴ μὲ κεφαλὴ στραμμένη ἐλαφρὰ πρὸς τὰ δεξιά, δίπλα της μία ἀνδρικὴ καὶ δεξιὰ μία ἀκόμη γυναικεία μορφή. Σὲ δεύτερο ἐπίπεδο, στὸ ὕψος τῶν ὤμων τῆς ἀνδρικῆς καὶ τῆς γυναικείας μορφῆς ἀπὸ τὰ δεξιὰ εἰκονίζεται κατ' ἐνώπιον, σὲ χαμηλότερο ἀνάγλυφο, προτομὴ γυμνοῦ νέου μὲ κοντὰ μαλλιά. Διαστάσεις: 0,70 x 0,64 x 0,008-0,012. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἀέτωμα· στὴν ἄνω ἀριστερὴ γωνία τῆς ἀνάγλυφης ἐπιφάνειας ἴχνη ἀδιάγνωστης ἐπιγραφῆς. Ὕψος γραμμάτων: 0,012-0,014. Διάστιχο (στ. 2-3): 0,006.

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνείας χάριν* 374-76, ἀρ. 6, εἰκ. 11 (*BullEpigr* 1999, 345· *SEG* 48 [1998] 825).

Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, *ΑΕΜΘ* 9 (1995 [1998]) 124, εἰκ. 18· *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 289.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

150/51 μ.Χ.

Ἔτους ΒΠΡ. ❦
Πίστη Εὐπορίᾳ τῇ θυγατρὶ καὶ Εὔνυμφος Εὐπορίᾳ ❦
τῇ γυναικὶ μνήμης χάριν. *vac.* Ζώσιμος.

Στ. 1: Πέντε διαγώνιες, ἰσοϋψεῖς κεραῖες τέμνουν μία ὁριζόντια ἐπάνω ἀπὸ τὴν χρονολόγηση. Τὸ δεύτερο ψηφίο τῆς χρονολογήσεως χαράχθηκε ἀρχικὰ ὡς ταῦ καὶ διορθώθηκε σὲ πῖ. Στ. 2-3: ὁ Χρυσοστόμου τοποθετεῖ τὸ ὄνομα *Εὐπορίᾳ* στὸν 3ο στίχο ἐκ παραδρομῆς.

Ἡ νεκρὴ Εὐπορία, ἡ μητέρα της Πίστη καὶ ὁ γιὸς της Ζώσιμος, φέρουν ὅλοι πανελλήνια ὀνόματα· τὸ ὄνομα Εὔνυμφος φαίνεται ἀμάρτυρο ἀλλοῦ, εἶναι ὅμως καὶ αὐτὸ ὁμαλὰ σχηματισμένο. Ἀξιοσημείωτο εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας φέρουν «εὐοίωνα» ὀνόματα προερχόμενα ἀπὸ ἀφηρημένες ἔννοιες, ὅπως συνηθιζόταν στὴν ὀνοματοθεσία γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ δούλων (πρβλ. ἀρ. **303**, ἀνωτέρω).

539. Ἐπισημάνθηκε τὸ 1855 ἀπὸ τὸν Delacoulonche ἐντοιχισμένη στὸν ὑδρόμυλο τῶν Λουτρῶν τῆς Νέας Πέλλας. Ἔκτοτε χάνονται τὰ ἴχνη της. Ὁ ὑδρόμυλος κατεδαφίσθηκε κατὰ τὴν δεκαετία τοῦ 1960.

Ὁ Delacoulonche δὲν περιγράφει τὸ μνημεῖο.

Delacoulonche, «Berceau» 281, ἀρ. 101 (Δήμιτσα, *Μακεδονία* 109, ἀρ. 143· Διαμαντούρου, *Πέλλα* I 80, ἀρ. 100 καὶ 146, ἀρ. 260).

Πρβλ. Tataki, *Roman Presence* 77, ἀρ. 18.118 καὶ 354, ἀρ. 469.1.

2ος – 3ος αἰ. μ.Χ. (;)

Πονσία Λ(ευκίῳ)
Ạἰλίῳ Ἡλεί-
ῳ τῷ ἰδίῳ ἀν-
4 δρεὶ ἐκ τῶν
[ἰ]δίων κόπων
[μνε]ίας χάριν.

Στ. 2: ΑΙΛΙW τὸ σκαρίφημα τοῦ Delacoulonche, *Αἰλίῳ* μεταγράφει ὁ Δήμιτσας καὶ *[Ạ]ἰλίῳ* ἡ Διαμαντούρου. Στ. 3-4: ΑΝ|ΔΡΕΙ τὸ σκαρίφημα τοῦ Delacoulonche· *ἀν|δρί* Δήμιτσας καὶ Διαμαντούρου.

Τὸ ὄνομα Πονσία εἶναι ἀμάρτυρο ἀλλοῦ· θὰ μποροῦσε νὰ ἀποτελεῖ γραφικὴ ἀπόδοση δημώδους προφορᾶς εἴτε τοῦ σπανιώτατου ὀνόματος γένους (;) Poncius, τὸ ὁποῖο ἀπαντᾶ μόνον μία ἀκόμη φορά, στὴν νότιο Γαλλία (*CIL* XII 2713), εἴτε τοῦ διαδεδομένου στὴν Μακεδονία ὀνόματος γένους Pontius. Τὸ παρωνύμιο τοῦ νεκροῦ εἶναι εἴτε Ἠλεῖος (γιὰ τὰ ὀνόματα ποὺ προέρχονται ἀπὸ ἐθνικά, βλ. P. M. Fraser, στὸ *Greek Personal Names* 149-58), εἴτε, τὸ πιθανώτερο, τὸ μαρτυρούμενο στὴν Μακεδονία Ἥλιος (ὅπως ἄλλωστε προτείνουν οἱ συντάκτες τοῦ *LGPN* IV).

540. Ἐπισημάνθηκε τὸ 1855 ἀπὸ τὸν Delacoulonche «κοντὰ στὸν ἱερὸ ναὸ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων» στὴν Παλαιὰ Πέλλα. Ἔκτοτε ἀγνοεῖται ἡ τύχη της.

Τὸ σκαρίφημα τοῦ Delacoulonche ἀφήνει νὰ ἐννοηθεῖ πὼς πρόκειται γιὰ στήλη.

Delacoulonche, «Berceau» 283, ἀρ. 107 καὶ σελ. 144-45 (Kaestner, *De aeris* 62, ἀρ. 27· Δήμιτσα, *Μακεδονία* 108, ἀρ. 139· J. M. R. Cormack, στὸ *Studies Robinson* II 376-77, ἀρ. 2· *SEG* 12 [1955] 350· Διαμαντούρου, *Πέλλα* I 80, ἀρ. 103 καὶ 145, ἀρ. 253· Bouley, *Jeux romains* 148· Mann, *Gladiatoren im Osten* 201-202, ἀρ. 47).

Πρβλ. M. N. Tod, *BSA* 24 (1919-1921) 57, ἀρ. 52· *BullEpigr* 1954, 161· Κανατσούλη, *Προσωπογραφία* 148, ἀρ.1311α καὶ *Συμπλήρωμα* 42· Tataki, *Roman Presence* 401, ἀρ. 577.1 καὶ 577.3.

221/2 μ.Χ. (;)

Π(οπλίῳ) Σπεδίῳ α΄
πάλῳ Σπεδί-
α Μυρσίνη
ἡ μήτηρ καὶ ἑαυτῇ
ζῶσα·
ἐτῶν ις΄·
vacat
ἔτους
ΓΝϚ (;).

Στ. 1-2: στὸ σκαρίφημα τοῦ Delacoulonche τὸ τελευταῖο γράμμα τοῦ πρώτου στίχου σημειώνεται ὡς ρομβοειδὲς ὅμικρον κάτω ἀπὸ ὁριζόντια γραμμή· ὁ Δήμιτσας παραλείπει τὸν πρῶτο στίχο καὶ μεταγράφει τὴν πρώτη λέξη τοῦ δευτέρου ὡς *Πάλως*· *Ὀ|παδῷ* Kaestner· *α΄ | πάλῳ* ὁ Cormack καὶ οἱ μεταγενέστεροι ἐκδότες. Στ. 2-3: *Πεδ[--]|α* μεταγράφει ὁ Δήμιτσας, ἀγνοώντας τὴν ἔκδοση τοῦ Kaestner, ποὺ μεταγράφει *Πεδί|α*, ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ ἐκδότες. Στ. 4: Τ-Μ-ΙΤ-Ρ τὸ σκαρίφημα τοῦ Delacoulonche· ὁ Kaestner παραλείπει τὸν στίχο τελείως· *τῇ μ[ητ]ρ[ὶ]* μεταγράφει καὶ διορθώνει ὁ Δήμιτσας· *ἡ μήτηρ* Cormack καὶ οἱ μεταγενέστεροι ἐκδότες. Στ. 8: ΓΝΓ τὸ σκαρίφημα τοῦ Delacoulonche· *(τ)νγ΄* διορθώνει ὁ Kaestner, *γνς΄* μεταγράφει ὁ Δήμιτσας (θεωρώντας πὼς πρόκειται γιὰ σίγμα μὲ μορφὴ ὀρθογώνιας ἀγκύλης), τὸν ὁποῖον ἀκολουθοῦν μὲ ἐπιφυλάξεις καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἐκδότες· πράγματι, ἡ χρονολόγηση ἑνὸς μονομαχικοῦ ἐπιτυμβίου τὸ 221/2 μ.Χ φαίνεται πιθανώτερη ἀπὸ χρονολόγηση στὸ ἔτος ΓΝϚ, δηλαδὴ τὸ 321/2 μ.Χ.

Πρόκειται γιὰ τὸ μοναδικὸ μονομαχικὸ ἐπιτύμβιο μνημεῖο τῆς Πέλλας. Ὁ Πόπλιος Σπέδιος, μονομάχος πρώτης κατηγορίας (βλ. Robert, *Gladiateurs* 28-31 καὶ Mann, *Gladiatoren im Osten* 100-102) παρὰ τὴν νεαρή του ἡλικία (πρβλ. Robert, *Gladiateurs* 293), φέρει ὄνομα γένους ποὺ ἀπαντᾶ σὲ πολλὲς περιοχὲς τῆς ρωμαϊκῆς Ἀνατολῆς καὶ στὴν Μακεδονία (βλ. ἀρ. **213**, ἀνωτέρω).

541. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 5 / ΕΣ 9. Ἀνακαλύφθηκε πρὶν ἀπὸ τὸ 1958 κατὰ τὸν καθαρισμὸ τοῦ καναλιοῦ «παρὰ τὴν θέσιν Μπρὸτ» στὴν Παλαιὰ Πέλλα καὶ μεταφέρθηκε στὸ Μουσεῖο.

Στήλη ἀπὸ λευκόφαιο μάρμαρο ἀποκεκρουμένη κάτω δεξιά, μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη μὲ γωνιακὰ ἀκρωτήρια καὶ ἀνάγλυφη ἀσπίδα στὸ τύμπανο. Στὸν κορμὸ τῆς στήλης, ἐντὸς ὀρθογωνίου βαθύσματος, ἀνάγλυφη παράσταση «Ἀφροδίτης» κατ' ἐνώπιον μὲ διάδημα καὶ καλυμμένης ἀπὸ τοὺς μηροὺς καὶ κάτω. Διαστάσεις: 0,65 x 0,08 x 0,08. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὸ βάθυσμα. Ὕψος γραμμάτων: στ. 1: 0,03, στ. 2-3: 0,02. Διάστιχα: στ. 1-2: 0,01, στ. 2-3: 0,008.

BCH 80 (1956) 316 (βάσει πληροφοριῶν τοῦ Πέτσα)· Ph. Petsas, *BSt* 4 (1963) 167-68 ἀρ. 13, εἰκ. VIII 2, IX 2 (= τοῦ ἰδίου, *Pella* 78-79, ἀρ. 13, εἰκ. 16) (*SEG* 24 [1969] 554)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 77, ἀρ. 75 καὶ 146, ἀρ. 261· Η. Wrede, *RM* 78 (1971) 162, σημ. 4· τοῦ ἰδίου, *Consecratio* 319-20, ἀρ. 321.

Πρβλ. Siegried Düll, στὸ *Μνήμη Λαούρδα* 120· Δήμητρας Τερζοπούλου, *Ἐγνατία* 14 (2010) 150, ἀρ. 31 καὶ 131-32 (γιὰ τὴν παράσταση).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Πρῶτο ἥμισυ 2ου αἰ. μ.Χ.

Πυλάδης εἰδίᾳ
θυγατρὶ μνείας
vac. χάριν. vac.

Στ. 1: *εἰδίᾳ* Πέτσας, Διαμαντούρου ἐκ παραδρομῆς. Στ. 2-3: Ὁ Wrede τοὺς μεταγράφει ὡς ἕνα στίχο.

Γιὰ τὴν ἀπεικόνιση τῆς νεκρῆς ὡς θεᾶς, βλ. ἀρ. **51**, ἀνωτέρω· γιὰ τὴν παράλειψη τοῦ ὀνόματος τῆς νεκρῆς, βλ. ἀρ. **245**, ἀνωτέρω.

Τὸ ὄνομα Πυλάδης φαίνεται νὰ μαρτυρεῖται στὸ μακεδονικὸ ὀνομαστικὸ ἤδη ἀπὸ τὴν ἑλληνιστικὴ περίοδο (Tataki, *Macedonians* 424-25, ἀρ. 179-180), ἂν καὶ ὑπάρχουν ἀμφιβολίες γιὰ τὴν καταγωγὴ τῶν δύο ἀτόμων ποὺ φέρουν τὸ ὄνομα αὐτό. Κατὰ τὰ ἄλλα ἀνήκει στὴν γνωστὴ κατηγορία ὀνομάτων ἀντλημένων ἀπὸ τὴν γραμματεία, τὴν μυθολογία καὶ τὴν ἱστορία, τὰ ὁποῖα γίνονται δημοφιλῆ κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴ περίοδο (βλ. ἀρ. **152**, ἀνωτέρω).

542. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1980/456. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1980 στὴν ἐπίχωση τοῦ κιβωτιόσχημου τάφου Τ-87 τοῦ ἀνατολικοῦ νεκροταφείου τῆς Πέλλας, μαζὶ μὲ τὴν πλίνθο της.

Ναόσχημη στήλη ἀπὸ πωρόλιθο, τῆς ὁποίας σώζεται καὶ τὸ βάθρο, μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη μὲ ἀκρωτήρια καὶ ὀρθογώνιο βάθυσμα ὅπου θὰ ὑπῆρχε γραπτὴ παράσταση, ἴχνη τῆς ὁποίας δὲν σώζονται. Διαστάσεις: 0,68 x 0,445 x 0,155. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἐπιστύλιο (στ. 1), στὸ τύμπανο τοῦ ἀετώματος (στ. 2-3) καὶ στὸ ἄνω δεξιὸ τμῆμα τοῦ βαθύσματος (στ. 4). Ὕψος γραμμάτων: 0,01-0,023.

Μαρίας Σιγανίδου, *ΑΔ* 35 (1980) *Χρον*. [1988] 398, πίν. 230δ· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Μακεδονικά* 26 (1987-88) 55-57, ἀρ. 3, πίν. 2α καὶ γ (R. Catling, *AR* 1988-89, 77· *BullEpigr* 1990, 464· Ε. Voutiras, *ZPE* 88 (1991) 106-108· *SEG* 38 [1988] 649).

Πρβλ. *BullEpigr* 1992, 310· *SEG* 41 (1991) 574· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, στὸ *Κερμάτια Φιλίας* Β΄ 28-29 (γιὰ τοὺς ξένους στὶς ἐπιγραφὲς τῆς Πέλλας).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Δεύτερο τέταρτο 4ου αἰ. π.Χ.

Ἐνθάδε ἐγὼ κεῖμαι, πατρὶς δέ μοί ἐσσ-
τε Φάλαννα, Ἰφεκράτους

Λυσικράτης.
ΕΥΡΥΜΑ.

Στ. 1-3: Ἡ Σιγανίδου (ἀκολουθούμενη ἀπὸ τὸν Catling) κατανέμει καὶ μεταγράφει λανθασμένα: *Ἐνθάδε ἐγὼ εἶμαι Ἰφεκράτους Λυσικράτης / πατρὶς δ' ἐμοὶ ἐστὶ Φάλαννα*. Στ. 4: *ΕΥΡΥΜΑ* Σιγανίδου, Catling· *Εὔρυνα* Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, Βουτυρᾶς· *Εὐρύνα BullEpigr* 1990, *SEG* 38.

Τὸ ἐπιτύμβιο αὐτὸ ἐπίγραμμα ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕνα δακτυλικὸ ἑξάμετρο (*Ἐνθάδε... Φάλαννα*), ἀκολουθούμενο ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ (*Ἰφεκράτους Λυσικράτης*). Ἡ πρώτη ἐκδότρια ἀναγνώριζε δύο χοριάμβους στὸ ὄνομα καὶ τὸ πατρώνυμο τοῦ νεκροῦ, ἐνῷ ὁ Ἐμ. Βουτυρᾶς ὑποστηρίζει ὅτι πρόκειται γιὰ ἰαμβικὸ δίμετρο ἀκατάληκτο, ἑρμήνευσε δὲ τὴν πρόταξη τοῦ πατρωνύμου ὡς ὀφειλόμενη σὲ μετρικοὺς λόγους. Στὴν πραγματικότητα, δεδομένου ὅτι τὸ ὄνομα καὶ τὸ πατρώνυμο τοῦ νεκροῦ εἶναι μετρικὰ ἰσοδύναμα, ἡ ὑπόθεση αὐτὴ δὲν φαίνεται νὰ εὐσταθεῖ. Τὸ πιθανώτερο εἶναι ὅτι τὰ ὀνόματα δὲν περιλαμβάνονται στὸ ἔμμετρο τμῆμα τῆς ἐπιγραφῆς καὶ ὅτι ἡ πρόταξη ὀφείλεται στὴν ἐπιθυμία τοῦ χαράκτη νὰ τοποθετήσει τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ στὸ τύμπανο, δηλαδή, στὴν πιὸ προβεβλημένη θέση τοῦ μνημείου. Τὸ γυναικεῖο ὄνομα στὸ βάθυσμα τῆς στήλης χαράχθηκε ἐκ τῶν ὑστέρων καὶ δὲν ἐντάσσεται στὸ μέτρο.

Ἡ Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη ἀποδίδει τοὺς τύπους *ἔσστε* καὶ *Ἰφεκράτους* σὲ χαρακτικὰ λάθη, ἀλλὰ πρόκειται γιὰ φωνητικὸ φαινόμενο τὸ ὁποῖο ἀπαντᾶ στὴν Θεσσαλία (βλ. J. L. García Ramón, *Verbum* 10 [1987] 127), τόπο καταγωγῆς τοῦ νεκροῦ, ὅπως καὶ στὴν Μακεδονία· βλ. στὸ σχετικὸ σημείωμα στὰ εὑρετήρια. Δυσκολίες δημιουργεῖ τὸ τελευταῖο ὄνομα: ἡ ἀνάγνωση *Εὐρύμα* θὰ τὸ καθιστοῦσε ἀμάρτυρο θηλυκὸ τοῦ ἀρσενικοῦ Εὐρύμ(μ)ας, ὀνόματος χαρακτηριστικοῦ τῆς περιοχῆς τοῦ Βουθρωτοῦ (βλ. *I. Bouthrotos*, εὑρετήρια σελ. 211 καὶ 261, ὅπου συγκαταλέγεται στὰ βορειοελλαδικὰ ὀνόματα τοῦ ὀνομαστικοῦ τοῦ Βουθρωτοῦ)· μὲ τὴν ἀνάγνωση ἢ διόρθωση *Εὐρύνα*, θὰ πρόκειται γιὰ χαρακτηριστικὸ θεσσαλικὸ ὄνομα, συντετμημένη μορφὴ τοῦ πανελληνίου Εὐρυνόη/Εὐρυνόα (ποὺ ἀπαντᾶ καὶ στὴν Μακεδονία). Ἀνάλογος συνηρημένος τύπος (Βουλόνα < Βουλονόα) ποὺ μαρτυρεῖται τώρα καὶ στὴν Μακεδονία (*SEG* 52 [2002] 617 II) καθιστᾶ τὴν δεύτερη ἑρμηνεία πιθανώτερη.

543. Μουσεῖο Λούβρου Ma 822. Τὸ 1864 ἐπιδείχθηκε στὸν εὑρισκόμενο στὴν Θεσσαλονίκη Ε. Miller ἀπόγραφο τῆς ἐπιγραφῆς, βάσει τοῦ ὁποίου ἀποφασίσθηκε ἡ ἀγορὰ τῆς στήλης καὶ ἡ μεταφορά της στὸ Μουσεῖο τοῦ Λούβρου, ὅπου φυλάσσεται ἕως σήμερα. Ἡ σπανιότητα ἑλληνιστικῶν ἐπιγραφῶν ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη ὁδήγησε τὸν Edson στὴν ὑπόθεση ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὴν Πέλλα, ὅπου εἶχαν ἀνευρεθεῖ ἐπιγραφὲς αὐτῆς τῆς ἐποχῆς. Συμπεριλαμβάνεται στὸ ὑλικὸ τῆς Πέλλας μὲ κάθε ἐπιφύλαξη.

Στήλη ἀπὸ ὑπόλευκο μάρμαρο συγκείμενη ἀπὸ δύο τεμάχια μὲ ἐγγεγραμμένη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη μὲ ἀκρωτήρια. Ἐντὸς ὀρθογωνίου βαθύσματος στὸν κορμό, ἀνάγλυφη παράσταση δωρικοῦ κίονος ἀριστερά, ἐπὶ τοῦ ὁποίου βρίσκεται ὑδρία, καὶ γυμνὴ ἀνδρικὴ νεανικὴ μορφὴ ποὺ τρέχει πρὸς τὰ δεξιὰ μὲ δαυλὸ στὸ ἀριστερὸ χέρι. Διαστάσεις: 1,03 x 0,37 x 0,05 (Μύρινα Καλαϊτζῆ). Ἡ ἐπιγραφή, ἐξ ἴσου κακότεχνη μὲ τὴν παράσταση, βρίσκεται στὸ ὁριζόντιο γεῖσο τοῦ ἀετώματος (στ. 1) καὶ ἀκριβῶς κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη (στ. 2-6). Ἴχνη μελανοῦ χρώματος στὴν κοίτη τῶν γραμμάτων. Τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων στὸν τελευταῖο στίχο εἶναι πολὺ μεγαλύτερο.

E. Miller, *RA* 12 (1865) 66-68 (Kaibel, *Epigrammata* ἀρ. 518· H. Usener, *RhM* 34 [1879] 421-22, σημ. 1· Δήμιτσα, *Μακεδονία* 515-16, ἀρ. 563· Baege, *De sacris* 41· Mihailov, *Epigramme* ἀρ. 134)· Peek, *GVI* I 1709, ἀπὸ φωτογραφία· τοῦ ἰδίου, *Griechische Grabgedichte*, ἀρ. 153 (μὲ γερμανικὴ μετάφραση)· *IG* X, 2, 1, 908 (ἀπὸ φωτογραφία καὶ ἔκτυπο)· Vérilhac, *Παῖδες ἄωροι* I, ἀρ. 81 (ἀπὸ ἔκτυπο) καὶ II, § 43.

Πρβλ. Ch. Edson, *CP* 53 (1958) 119 (γιὰ τὴν προέλευση)· G. Daux, *BCH* 97 (1973) 599, εἰκ. 12· Elizabeth A. Meyer, *JRS* 80 (1990) 92-93 (ἁπλὴ μνεία)· Hamiaux, *Sculptures grecques* II 126-27, ἀρ. 133.

Φωτογραφία.

3ος αἰ. π.Χ.

Νουμήνιος Κοίνου.
Ἥματι μὲν γενόμην ὧι καὶ κλυτότο(ξ)ος Ἀπόλλω(ν)
τεσσαρακαιδεχέτης δ' ἐξ(έ)λιπον βιοτὴν·
4 ταὐτῶι δ' ὧι γενόμην θάνον ἥματι, τηνίκα
Φοίβωι ἀστοὶ πανδήμους ἐξετέ-
λουν (θ)υσίας. *vacat*

Δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ σχολιασθοῦν οἱ πρὶν ἀπὸ τὸν Peek ἐκδόσεις, οἱ ὁποῖες ἔγιναν χωρὶς αὐτοψία τοῦ μνημείου ἢ φωτογραφίας του. Στ. 1: Ὁ χαράκτης χάραξε ἀρχικὰ μόνον τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ στὸ κέντρο τοῦ γείσου καὶ στὴν συνέχεια προσέθεσε τὸ πατρώνυμο στὸν διαθέσιμο χῶρο δεξιά. Στ. 2: ΚΛΥΤΟΕΟΣ χάραξε ἀρχικὰ ὁ χαράκτης, ποὺ στὴν συνέχεια προσέθεσε τὴν ἐλλείπουσα συλλαβὴ ΤΟ ἐπάνω ἀπὸ τὸν στίχο· τὸ τελευταῖο γράμμα τῆς λέξεως *Ἀπόλλων* φαίνεται πὼς ἔχει παραλειφθεῖ, ἴσως ἐλλείψει χώρου. Στ. 3: Ὁ Edson διορθώνει *τεσσερακαιδε(κ)έτης*, ἀλλὰ πρόκειται γιὰ γλωσσικὸ φαινόμενο (πρβλ. *ἐφέτος*). Στὸ δεύτερο ἔψιλον τοῦ *ἐξέλιπον* δὲν χαράχθηκε ἡ μεσαία κεραία. Στ. 4: τὸ προσγεγραμμένο ἰῶτα χαράχθηκε ἐκ τῶν ὑστέρων. Στ. 6: ΟΥΣΙΑΣ ὁ λίθος.

Τὸ κείμενο ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ ὄνομα καὶ τὸ πατρώνυμο τοῦ νεκροῦ, ἀκολουθούμενα ἀπὸ δύο ἐλεγειακὰ δίστιχα. Τὸ πρῶτο δίστιχο χαράχθηκε σὲ δύο στίχους, σύμφωνα μὲ τὸ μέτρο, ἐνῷ τὸ δεύτερο δίστιχο διατάχθηκε σὲ τρεῖς στίχους. Ὁ Νουμήνιος πέθανε τὴν ἡμέρα τῶν δεκάτων τετάρτων γενεθλίων του, ποὺ συνέπιπταν μὲ τὴν γενέθλιο ἡμέρα τοῦ Ἀπόλλωνος, ἡμέρα δημοσίων ἑορτασμῶν καὶ θυσιῶν. Στοὺς Δελφοὺς καὶ τὴν Δῆλο ἡ ἡμέρα αὐτὴ ἦταν ἡ ἑβδόμη ἑνὸς ἐαρινοῦ μηνός· στὴν Σπάρτη καὶ σὲ ἄλλες περιοχὲς τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, ἑορταζόταν καὶ ἡ πρώτη ἡμέρα (βλ. K. Wernicke, *RE* II 1 [1895], λ. *Apollon*, 22-23). Τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ στὸ ἐπίγραμμά μας ὅμως ὁδήγησε τὸν Usener (*RhM* 34 [1879] 421-22, σημ. 1) στὴν εὔλογη ὑπόθεση ὅτι ἡ γενέθλιος ἡμέρα τοῦ θεοῦ στὴν Μακεδονία ἑορταζόταν κατὰ τὴν πρώτη ἡμέρα ἑνὸς μηνός, ποὺ ἴσως ἦταν ὁ φθινοπωρινὸς Ἀπελλαῖος (πρβλ. Vérilhac, *Παῖδες ἄωροι* II 87 § 43).

Ὁ νεκρὸς παριστάνεται ὡς νικητής –ὅπως καθιστᾶ σαφὲς ἡ παράσταση τῆς ὑδρίας ποὺ ἀπονεμόταν στοὺς νικητές– στὴν λαμπαδηδρομία τῶν παίδων (πρβλ. *ΕΚΜ* Α΄ 1, στ. Β 71-84 καὶ Gauthier – Hatzopoulos, *Loi* 117-22). Φέρει χαρακτηριστικὰ μακεδονικὸ πατρώνυμο καὶ κοινὸ πανελλήνιο ὄνομα ποὺ ἀπαντᾶ συχνὰ καὶ στὴν Μακεδονία.

544. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1977/1. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1976 κατὰ τὴν διάρκεια ὑδρευτικῶν ἔργων παρὰ τὴν «Γελαδόστρατα» (τὸν δρόμο ποὺ ὁδηγοῦσε πρὸς τὸν Φάκο καὶ τὸν οἰκισμὸ Μικρὸ Μοναστήρι).

Βάση ἀπὸ πωρόλιθο, ἐλλιπὴς κάτω καὶ ἀπολεπισμένη σὲ διάφορα σημεῖα· στὴν ἄνω ἐπιφάνεια ὀρθογώνιος τόρμος μὲ ἴχνη μολυβδοχοήσεως στὴν ἄνω ἐπιφάνεια. Διαστάσεις: 0,395 x 0,63 x 0,50. Ἡ ἐπιγραφὴ στὴν κύρια ὄψη· ἀξιοσημείωτα τὰ ὕψιλον μὲ μορφὴ V. Ὕψος γραμμάτων: 0,025-0,028. Διάστιχα: 0,001-0,08.

Μαρίας Λιλιμπάκη, *AAA* 10 (1977) 259-63, εἰκ. 1-2 (*BullEpigr* 1979, 260· H. Catling, *AR* 1978-1979, 27· G. Touchais, *BCH* 103 [1979] 586, ἀρ. 1, εἰκ. 138· *SEG* 27 [1977] 298· Giulia Sacco, *RFIC* 108 [1980] 29-33 [*BullEpigr* 1981, 314· *SEG* 30 (1980) 579]· Hansen, *CEG* 2 ἀρ. 720)· Εὐθ. Μαστροκώστα, *AAA* 11 (1978) 195-96 (G. Touchais, *BCH* 104 [1980] 646, μὲ παρατηρήσεις τοῦ J. Bousquet· H. Catling, *AR* 1980-1981, 29-30)· Χρυσοστόμου, *Ἐν(ν)οδία* 120-24, 134-35 καὶ πίν. 11α.

Πρβλ. *BullEpigr* 1980, 313· *SEG* 27 (1977) 1291· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *AAA* 13 (1980) 302-304, εἰκ. 1 (*BullEpigr* 1983, 257)· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, στὸ *Κερμάτια Φιλίας* Β΄ 28-29 (γιὰ τοὺς ξένους στὶς ἐπιγραφὲς τῆς Πέλλας)· *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 45 (ἔγχρ. φωτ.).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Δεύτερο ἥμισυ 5ου αἰ. π.Χ.

Ḳεῖμαι τεῖ[δ]ε θανοῦ-
σα, πατρὶ[ς] δέ μοί ἐστ-
ι Κόρινθος, Ἐνο(δ)ίας π-
ρόπολος, τὄνυμα Τιμ-
αρέτη. *vacat*

Στ. 1: *τε[ῖδ]ε* Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη 1977 καὶ ὅσοι τὴν ἀκολουθοῦν· *τῆι̣δε* Μαστροκώστας, Catling 1980-1981, *BullEpigr* 1981· τὴν διόρθωση ἀπέρριψε ὀρθὰ ἡ Λιλιμπάκη 1980 καὶ οἱ μεταγενέστεροι ἐκδότες· τὸ ἰῶτα εἶναι ἐν μέρει ὁρατὸ στὸν λίθο. Στ. 2: ΜΑΤΡΙΣ Catling 1980-1981, ἐκ παραδρομῆς· *δ' ἐμοί* Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη καὶ ὅσοι τὴν ἀκολουθοῦν· *δὲ μοί* Μαστροκώστας ὀρθά, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τοὺς Sacco, *BullEpigr* 1981, *SEG* 30, Hansen. Στ. 3: ΕΝΟΑΙΑΣ ὁ λίθος· *ἐνθ' αἴας* Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη 1977 καὶ ὅσοι τὴν ἀκολουθοῦν· ἡ διόρθωση *Ἐνο(δ)ίας* ἔγινε ταυτόχρονα καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τοὺς Μαστροκώστα, Bousquet καὶ Sacco καὶ υἱοθετήθηκε σὲ ὅλες τὶς μεταγενέστερες ἐκδόσεις παρὰ τὶς ἀντιρρήσεις τῆς Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη (1980). Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι, ἂν καὶ τὸ ὄνομα τῆς θεᾶς γράφεται μὲ ἕνα νῦ, θὰ πρέπει νὰ προφέρεται μὲ διπλὸ σύμφωνο, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸ μέτρο. Ἀνάλογη εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ συντάγματος *τὄνυμα*, ὅπου ἡ γραφὴ μὲ ὅμικρον ἀντιστοιχεῖ στὴν μεταγενέστερη ἀπόδοση τοῦ μακροῦ κλειστοῦ φωνήεντος μὲ τὸ σύμπλεγμα *-ου-*. Στ. 4: *τὄνομα BullEpigr* 1981, ἐκ παραδρομῆς.

Στὸ ἐλεγειακὸ δίστιχο τοῦ λιτοῦ αὐτοῦ ἐπιγράμματος καταγράφονται τὰ βασικὰ μόνον στοιχεῖα τῆς νεκρῆς: ὄνομα, καταγωγή (σὲ παρενθετικὴ πρόταση, ὅπως γίνεται συχνὰ στὰ ἐπιγράμματα: βλ. *CEG* 2.639· 795, στ. 14-15· 833 καὶ ἀρ. **542**, ἀνωτέρω) καὶ ἰδιότητα. Ἡ νεκρὴ ἀσκοῦσε ἱερατικὰ καθήκοντα στὴν λατρεία τῆς Ἐν(ν)οδίας ἢ Φεραίας θεᾶς, πανάρχαιας χθόνιας θεότητος τῆς Θεσσαλίας, ἡ λατρεία τῆς ὁποίας γρήγορα ἐξαπλώθηκε καὶ στὴν Μακεδονία (βλ. κυρίως Χρυσοστόμου, *Ἐν(ν)οδία* καί, πιὸ πρόσφατα, J. L. García Ramón καὶ B. Helly, *RPh* 81 [2007] 291-312· B. Helly, *Kernos* 23 [2010] 53-65). Ὁ τίτλος *πρόπολος* ποὺ φέρει ἡ νεκρὴ ὁδήγησε σὲ ποικίλες ἑρμηνεῖες. Ἡ Sacco ὑποστήριξε ὅτι ὡς ξένη (γιὰ τὰ ἐπιτύμβια ξένων

τῆς Πέλλας βλ. στὴν Εἰσαγωγὴ τῆς Πέλλας) ἡ Τιμαρέτη δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἀσκεῖ ἱερατικὸ ἀξίωμα στὴν Πέλλα καὶ ὅτι ἡ λέξη *πρόπολος* πρέπει νὰ ἑρμηνευθεῖ μεταφορικά (ἡ νεκρὴ ὡς προπομπὸς τῆς χθόνιας θεᾶς), ἴσως μὲ συνειδητὴ ἀναφορὰ σὲ στίχο τῆς *Ἑλένης* τοῦ Εὐριπίδη (570: *οὐ νυκτίφαντον πρόπολον Ἐνοδίας μ' ὁρᾷς*), ἡ παρουσία τοῦ ὁποίου στὴν αὐλὴ τοῦ Ἀρχελάου εἶναι γνωστή. Ἤδη οἱ Robert (*BullEpigr* 1981, 314) ἀπέρριψαν ὀρθὰ καὶ τὰ δύο σκέλη τῆς θεωρίας αὐτῆς. Ὁ ὅρος *πρόπολος* ὀφείλεται μᾶλλον σὲ μετρικοὺς λόγους, παρὰ σὲ εἰδικὸ τίτλο τοῦ ἱερατείου τῆς θεᾶς (διαφορετικὰ ὁ Χρυσοστόμου, *Ἐν(ν)οδία* 122), ὁπότε ἡ ἀναφορὰ στὸν στίχο τοῦ Εὐριπίδη δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκλεισθεῖ.

545. Μουσεῖο Θεσσαλονίκης 1257. Ἐπισημάνθηκε πρὶν ἀπὸ τὸ 1902 ἀπὸ τὸν Struck δεξιὰ ἀπὸ τὴν εἴσοδο τοῦ κονακιοῦ τῆς Παλαιᾶς Πέλλας καὶ τὸ 1931 μεταφέρθηκε στὸ Μουσεῖο Θεσσαλονίκης.

Βάση ἀπὸ ὑπόλευκο-γκριζωπὸ λίθο, ἀποκεκρουμένη καθ' ὅλες τὶς πλευρές, μὲ ἐπὶ πλέον ἐπιφανειακὲς ἐκδορές· πλὴν τῆς πρόσθιας, διατηρεῖ ἐπίσης τμήματα τῶν ἀρχικῶν ἐπιφανειῶν τῆς δεξιᾶς καὶ ἀριστερῆς πλευρᾶς. Φέρει ἐπίστεψη ἀπὸ κυρτὸ κυμάτιο καὶ ταινία, ἀκολουθούμενα ἀπὸ λοξότμητη ἐπιφάνεια ὡς στοιχεῖο μεταβάσεως στὴν ὁριζόντια ἄνω ἐπιφάνεια, ὅπου ὀρθογώνιο βάθυσμα (μὲ μόνη σωζόμενη ἀρχικὴ διάσταση τὸ μῆκος τῆς στενῆς πλευρᾶς: 0,22) γιὰ τὴν ὑποδοχὴ πλίνθου ἀγάλματος. Ὀπὴ ἀπὸ δεύτερη χρήση / ἐπέμβαση ἀνοίγεται ἄνω δεξιὰ στὴν πρόσθια ὄψη. Διαστάσεις: 0,412 x 0,78 x 0,555. Ὕψος γραμμάτων: ± 0,02. Διάστιχο: 0,02-0,025.

A. Struck, *AM* 27 (1902) 311, ἀρ. 17 (ἀρ. 21 στὸ χειρόγραφο τοῦ ἄρθρου)· Edson, *Notebooks* 436· Peek, *GVI* I, ἀρ. 898· τοῦ ἰδίου, *Hermes* 92 (1964) 501 (βάσει ἐκτύπου) (*SEG* 24 [1969] 541· Hansen, *CEG* 2 ἀρ. 725)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* I 139, ἀρ. 212.

Πρβλ. Ch. Edson, *CP* 53 (1958) 117· <http://hdl.handle.net/2374.OX/480> (φωτογραφία ἐκτύπου συλλογῆς Cormack).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 4ου - ἀρχὲς 3ου αἰ. π.Χ.

[-------]ΙΝ τερφθεὶς ὅδε παῖς Μενεδήμου
[---]ος ἐκ πλείστων αἶνον ἔχει φθίμενος.

Στ. 1: Τὰ ἴχνη πρὶν ἀπὸ τὴν μετοχὴ *τερφθείς*, ἀπὸ τὰ ὁποῖα σήμερα ὁρατὸ εἶναι μόνον τὸ δεύτερο γράμμα ἐν μέρει, δὲν σημειώνονται ἀπὸ τὸν Struck, ἀλλὰ καταγράφονται ἀνεξάρτητα ἀπὸ τοὺς Edson καὶ Peek καὶ διακρίνονται καθαρὰ στὸ ἔκτυπο τῆς συλλογῆς Cormack. Στὸ τέλος τοῦ στίχου, *Μενεδήμο[υ]* Struck· *Μενεδήμου* Edson, λοιποὶ ἐκδότες καὶ ὁ λίθος. Συμπληρώσεις παραδείγματος χάριν: *[Πλεῖστά ποτ' ἐν τῶι ζ]ῆν* Peek (*Hermes*), *[δ]ήν* J. Ebert, στὸ ὑπόμνημα τῶν *CEG* (πρβλ. *CEG* 2.631, στ. 1). Στ. 2: *[---]ος ἐκ πλείστων* Struck, Edson, Peek (*GVI*), Διαμαντούρου, Hansen· *[---]λος ἐκ πλείστων* Peek (*Hermes*), ἐνδεχομένως ἐκ παραδρομῆς· σήμερα τὸ πρῶτο γράμμα δὲν εἶναι ὁρατό. Συμπληρώσεις παραδείγματος χάριν: *[δύσμορ]ος* ἢ *[κεῖται] ὅς* Struck· ὁ Peek προτιμᾶ συμπλήρωση ὀνόματος, ὅπως *[Δημύλ]ος* (*GVI*) ἢ *[Σώφι]λος* (*Hermes*).

Τὸ ἐπίγραμμα ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐλεγειακὸ δίστιχο· ὁ χωρισμὸς σὲ στίχους ἐπὶ λίθου ἀκολουθεῖ τὸ μέτρο.

Τὸ ὄνομα Μενέδημος μαρτυρεῖται ἄλλη μία φορὰ στὴν Πέλλα (ἀρ. **533**, ἀνωτέρω).

546. Μουσεῖο Πέλλας ΕΣ 7. Ἄγνωστες συνθῆκες εὑρέσεως.

Κάτω ἀριστερὸ ἀπότμημα στήλης ἀπὸ λευκὸ λεπτόκοκκο μάρμαρο μὲ ἀποκρούσεις κατὰ τὸ ἀριστερὸ μέρος τῆς σωζόμενης ἐπιφάνειας. Στὸ ἄνω μέρος σώζεται ἡ κάτω ἀριστερὴ γωνία βαθύσματος στὸ ὁποῖο πιθανώτατα ὑπῆρχε ἀνάγλυφη ἢ γραπτὴ παράσταση. Διαστάσεις: 0,26 x 0,23 x 0,095. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὸ βάθυσμα. Ὕψος γραμμάτων: 0,009-0,011. Διάστιχα: 0,012.

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ἐπιγραφικῆς* 176-79, ἀρ. 3, εἰκ. 3 (*BullEpigr* 2002, 269· *SEG* 51 [2001] 841).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Ἀρχὲς 2ου αἰ. π.Χ.

Δάκρυά σοι Ι[----------]
μήτηρ γηραιὴ Λ̣[----------]
τλήμονα σόγ κλ[έος (;) ----------]
γῆρας ΕΝΑΣΤΟΙ̣[----------]
ἀλκίμου, ὦ ἀγα[θή (;) ----------]
ἔπτατο κῦδ̣[ος ----------]

Στ. 1: *κ̣[αὶ νέρθε διὰ χθονὸς]* Χρυσοστόμου, ὁ ὁποῖος παραπέμπει σὲ ἐπίγραμμα τοῦ Μελεάγρου (*Παλ. Ἀνθ.* 7.476: *δάκρυά σοι καὶ νέρθε διὰ χθονός, Ἡλιοδώρα*)· ἀπὸ τὸ τελευταῖο ὁρατὸ γράμμα τοῦ στίχου σώζεται μόνον μία κάθετος. Στ. 2: *μήτηρ γήραι ἡλ̣[ικίαι ---]* Χρυσοστόμου· *μήτηρ γηραιή [---]* Χανιώτης (*SEG*)· μετὰ τὸ τελευταῖο σαφῶς ὁρατὸ γράμμα διακρίνεται τὸ κάτω ἀριστερὸ τμῆμα τριγωνικοῦ γράμματος. Στ. 3: *τ̣ὰν μόνας ὅτ' κλ[αίουσαν ---]* Χρυσοστόμου· *τλήμονα σὸγ κλ[έος]* Hatzopoulos (*BullEpigr*). Στ. 4: *γῆρας ἐν ἀστοῖ[ς καὶ ξένοις ---]* Χρυσοστόμου, στὸ τελευταῖο σωζόμενο γράμμα ὅμως διακρίνεται καὶ ἡ ἀρχὴ ὁριζόντιας κεραίας. Στ. 6: *ἔπτὰ τοκύα[ς---]* Χρυσοστόμου· ἀπὸ τὸ τελευταῖο σωζόμενο τριγωνικὸ γράμμα διακρίνεται μόνον ἡ ἀριστερὴ κεραία.

Κρίσιμη για τὴν κατανόηση τοῦ περιεχομένου εἶναι ἡ συμπλήρωση τοῦ δεύτερου στίχου. Κατὰ τὴν συμπλήρωση τοῦ πρώτου ἐκδότη, ἡ νεκρὴ ἦταν προχωρημένης ἡλικίας (*μήτηρ γήραι ἡλικίαι*), ἐνῶ κατὰ τὴν ἁπλούστερη καὶ συντακτικὰ πιὸ ὁμαλὴ συμπλήρωση τοῦ Χανιώτη (*μήτηρ γηραιή Λ̣[---]*) ἡ νεκρὴ ἦταν νεαρῆς ἡλικίας καὶ ἡ ἡλικιωμένη μητέρα εἶναι ἁπλῶς ἡ θρηνοῦσα. Στὴν ἑρμηνεία αὐτὴ παραπέμπει καὶ ἡ ἀναφορὰ στὰ δάκρυα στὸν πρῶτο στίχο (πρβλ. ἀρ. **54** καὶ **353**, ἀνωτέρω), καθὼς ἡ ἀναφορὰ στὰ δάκρυα τῶν γονέων (καὶ ἰδίως τῆς μητέρας) ἑνὸς ἀώρου νεκροῦ ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ συνηθέστερα θέματα τῶν ἐπιτύμβιων ἐπιγραμμάτων.

547. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 17. Σύμφωνα μὲ τὸ Παλαιὸ Δελτίο Καταγραφῶν τοῦ Μουσείου Πέλλας «εὑρέθη τεμαχισμένη προσφάτως» (πρὶν ἀπὸ τὸ 1958) «εἰς διάσπαρτα τεμάχια ἐντὸς τοῦ νεκροταφείου τῆς κοινότητος Πέλλης». Σύμφωνα μὲ τὸν Χρυσοστόμου τὰ θραύσματά της χρησιμοποιήθηκαν ὡς οἰκοδομικὸ ὑλικὸ στὸν κοιμητηριακὸ ναὸ τῆς Παλαιᾶς Πέλλας. Μᾶλλον προερχόταν ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο νεκροταφεῖο ποὺ ἔχει ἐντοπισθεῖ στὴν περιοχή, ἐκτὸς τοῦ ἑλληνιστικοῦ τείχους.

Ἀπότμημα βάσεως ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο συγκείμενο ἀπὸ ἕξι συνανήκοντα καὶ συγκολλημένα τεμάχια, ἀποκεκρουμένο ἄνω ἀριστερά, ἀριστερὰ καὶ κάτω. Σώζει τὸ πέρας κατὰ τὴν

δεξιὰ παρειά, μὲ προεξέχον κυμάτιο, καὶ βάθυσμα ὑποδοχῆς πλίνθου στὴν ἄνω ἐπιφάνεια. Ὀπίσθια ὄψη ἁδρὰ κατεργασμένη. Διαστάσεις: 0,19 x 0,655 x 0,60. Ἡ ἐπιγραφὴ στὴν κύρια ὄψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,025.

Π. Χρυσοστόμου, *Εὐλιμένη* 3 (2002) 99-102, εἰκ. 1-2 (*SEG* 52 [2002] 611· *BullEpigr* 2003, 361· Μαυρουδῆ, *Ἰατρικὴ προσωπογραφία* 163-64, ἀρ. 11).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τρίτο τέταρτο 4ου αἰ. π.Χ.

[------]άσιον λαοῖς ἰατρόν.

Στ. 1: *[--- Θ]άσιον* Χρυσοστόμου, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ ὅτι πρόκειται γιὰ τετράστιχο ἐπιτύμβιο ἐπίγραμμα σὲ δακτυλικὸ ἑξάμετρο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο σώζεται μόνον ὁ πρῶτος στίχος· *[--- θαυμ]άσιον* εἶναι ἐξ ἴσου πιθανὴ συμπλήρωση (πρβλ. Peek, *GVI* 1560: *ζωγράφε θαυμάσιε*).

Δὲν εἶναι σαφὲς ἂν πρόκειται γιὰ ἐπιτύμβιο ἐπίγραμμα, ὅπως ὑποθέτει ὁ Χρυσοστόμου, ἢ γιὰ ἀνάθημα σὲ ἰαματικὴ θεότητα. Ὁ Χρυσοστόμου ὑποθέτει ἐπίσης ὅτι ὁ νεκρὸς ἦταν δημόσιος ἰατρός, πρβλ. ὅμως τὶς ἐπιφυλάξεις τοῦ Μαυρουδῆ. Εἶναι ἐνδιαφέρον ὅτι στὸ νεκροταφεῖο ὑπάρχει ἁγίασμα, τὸ ὁποῖο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα θὰ μποροῦσε νὰ συνδέεται μὲ λατρεία τοῦ Ἀσκληπιοῦ, γιὰ τὴν ὁποία βλ. ἀρ. **434**, ἀνωτέρω.

548. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 1 / ΕΣ 17. Σύμφωνα μὲ τὸ Παλαιὸ Δελτίο Καταγραφῶν τοῦ Μουσείου καὶ ἀναφορὰ πρὸς τὴν ΙΑ΄ Ἀρχαιολογικὴ Περιφέρεια (ἀρ. πρωτ. 274/1955), ἀνακαλύφθηκε πρὶν ἀπὸ τὸ 1955 στὴν θέση «Μπαχτσὲς τοῦ Μισίρκου» (ἀγροτεμάχιο 601) στὴν περιοχὴ τοῦ δυτικοῦ νεκροταφείου τῆς Πέλλας καὶ περισυνελέγη τὸ 1955 ἀπὸ τὸν Φ. Πέτσα ἀπὸ τὴν οἰκία Παν. Κουλιάκη.

Πλάκα ἀπὸ λευκὸ χονδρόκοκκο μάρμαρο μὲ ἀναθύρωση στὶς πλάγιες πλευρὲς καὶ ἐλαφρὲς περιφερειακὲς ἀποκρούσεις. Διαστάσεις: 0,372 x 0,683 x 0,11. Ἡ ἐπιγραφὴ στὴν κύρια ὄψη· οἱ στίχοι ἐντὸς κανόνων. Στὸ λατινικὸ κείμενο (στ. 1-2) οἱ λέξεις χωρίζονται μὲ σημεῖο στίξεως. Ὕψος γραμμάτων: 0,025-0,034. Διάστιχα: 0,025-0,038.

Ph. Petsas, *BSt* 4 (1963) 166, ἀρ. 11, εἰκ. ΙΧ 1 (= τοῦ ἰδίου, *Pella* 75-77, ἀρ. 11, εἰκ. 14) (*BullEpigr* 1964, 247· *SEG* 24 [1969] 552· Π. Χρυσοστόμου, *ΑΕΜΘ* 9 [1995 (1998)] 124-25)· Δ. Κανατσούλη, *Μακεδονικά* 6 (1964-1965) 6 καὶ 18, σημ. 2 (ὡς ἀδημοσίευτη)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 146, ἀρ. 258· Šašel-Kos, *Additamenta*, ἀρ. 200.

Πρβλ. Κανατσούλη, *Προσωπογραφία* 1527· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 95, εἰκ. 128, καὶ 97· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, στὸ *Κερμάτια Φιλίας* Β΄ 28-29 (γιὰ τοὺς ξένους στὶς ἐπιγραφὲς τῆς Πέλλας).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

1ος αἰ. π.Χ.

Athenodorus Leontus f(ilius)
v Heracleotes ex Italia, salve.

Ἀθηνόδωρος Λέοντος
4 ᵛ Ἡρακλεώτης τῶν
ἐξ Ἰταλίας, ᵛᵛᵛ χαῖρε.

Στ. 4-5: *ἐξ | Ἰταλίας* ὅλες οἱ ἄλλες ἐκδόσεις, ἐκτὸς τοῦ Κανατσούλη, ποὺ διακρίνει ὀρθὰ τοὺς στίχους.

Ὁ Ἀθηνόδωρος, ἕνας ἀπὸ τοὺς Ἰταλιῶτες ἐποίκους πού, μαζὶ μὲ τοὺς λίγους Ρωμαίους πολῖτες καὶ τοὺς ἐναπομείναντες κατοίκους τῆς κατεστραμμένης ἀπὸ τὸν σεισμὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1ου αἰ. π.Χ. ἑλληνιστικῆς πόλεως, συναπάρτισαν ἀργότερα τὴν ρωμαϊκὴ ἀποικία τῆς Πέλλας, καταγόταν ἀπὸ τὴν Ἡράκλεια τῆς Λευκανίας. Ἀξιοσημείωτη εἶναι ἡ ἐπιρροὴ τῆς ἑλληνικῆς στὴν λατινικὴ γενικὴ τοῦ πατρωνύμου τοῦ νεκροῦ (Leontus ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Leontis).

549. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 15 / ΕΣ 22. Ἀνακαλύφθηκε, σύμφωνα μὲ τὸ προαναφερθὲν ἔγγραφο τοῦ 1955 (βλ. στὴν προηγούμενη ἐπιγραφή), στὴν ἴδια θέση μὲ τὴν προηγούμενη καὶ περισυνελέγη τὸ 1955 ἀπὸ τὸν Φ. Πέτσα στὴν οἰκία Ἀν. Λύτρογλου.

Τεκτονικὸ μέλος ἀπὸ λευκὸ χονδρόκοκκο μάρμαρο σὲ τρίτη χρήση. Σὲ πρώτη χρήση φέρει ἐπιγραφὴ τεσσάρων τουλάχιστον στίχων στὴν σημερινὴ κάτω ὄψη (βλ. ἀρ. **557** κατωτέρω). Στὴν συνέχεια κόπηκε κατὰ μῆκος γιὰ τὴν μετατροπή του σὲ στήλη. Οἱ σημερινοὶ πλαϊνοὶ κρόταφοι φέρουν ἴχνη ἀναθυρώσεως, προφανῶς ἀπὸ τρίτη χρήση τοῦ μνημείου. Διαστάσεις: 0,59 x 0,47 x 0,135. Τὰ γράμματα φέρουν ἴχνη χρώματος καὶ οἱ λέξεις, τόσο στὸ ἑλληνικὸ ὅσο καὶ στὸ λατινικὸ κείμενο, χωρίζονται μὲ σημεῖο στίξεως. Ὕψος γραμμάτων: 0,03-0,034. Διάστιχο: 0,01-0,012.

Ph. Petsas, *BSt* 4 (1963) 166-67, ἀρ. 12, εἰκ. VII 2 καὶ XI 4 (= τοῦ ἰδίου, *Pella* 77, ἀρ. 12, εἰκ. 15 καὶ 15a-b) (*SEG* 24 [1969] 553· Π. Χρυσοστόμου, *ΑΕΜΘ* 9 [1995 (1998)] 125· Šašel-Kos, *Additamenta*, ἀρ. 202)· Δ. Κανατσούλη, *Μακεδονικά* 6 (1964-65) 18, σημ. 2 (ὡς ἀδημοσίευτη)· Διαμαντούρου, *Πέλλα* I 80, ἀρ. 98 καὶ 146, ἀρ. 259.

Πρβ. Tataki, *Roman Presence* 494, ἀρ. 84.12.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

1ος αἰ. π.Χ. – 1ος αἰ. μ.Χ.

Marcia P(ublii) f(ilia), salve.
Μαρκία, · χαῖρε.

Ἐὰν ἡ διγλωσσία στὸ ἐπιτύμβιο τοῦ Ἀθηνοδώρου (βλ. τὴν προηγούμενη ἐπιγραφή) δικαιολογεῖται ἀπὸ τὴν ἑλληνική του καταγωγή, ἡ χρήση καὶ τῆς ἑλληνικῆς στὸ ἐπιτύμβιο μιᾶς Ρωμαίας πολίτιδος ὅπως ἡ Μαρκία καθιστᾶ σαφὲς ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ἦταν σὲ εὐρεῖα χρήση στὴν μικρὴ ρωμαϊκὴ ἀποικία τῆς Πέλλας (πρβλ. ἀρ. **432**, ἀνωτέρω, στὰ σχόλια).

550. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 3 / ΕΣ 18. Ἐντοπίσθηκε τὸ 1938 ἀπὸ τὸν Edson ἐντοιχισμένη στὴν οἰκία Δ. Μητζιδάκη στὴν Παλαιὰ Πέλλα, ἀπὸ ὅπου περισυνελέγη.

Στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, ἐλαφρὰ ἀποκεκρουμένη σὲ διάφορα σημεῖα. Στὸ κέντρο φέρει ὀπὴ ἀπὸ δεύτερη χρήση. Διαστάσεις: 0,28 x 0,31 x 0,24. Ὕψος γραμμάτων: 0,027-0,036. Διάστιχα: 0,005 (στ. 4-5: 0,015).

Edson, *Notebooks*, χωρὶς ἀριθμό, μὲ ἡμερομηνία 30/5/38· Δ. Κανατσούλη, *Μακεδονικά* 6 (1964-65) 17-18, σημ. 10· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 79, ἀρ. 95-96 καὶ 145, ἀρ. 255 (Šašel-Kos, *Additamenta* 201· Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *ΑΕΜΘ* 17 [2003 (2005)] 474· *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 174).

Πρβλ. Tataki, *Roman Presence* 218, ἀρ. 215.4 καὶ 236, ἀρ. 233.3 · Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, στὸ *Κερμάτια Φιλίας* Β΄ 28-29 (γιὰ τοὺς ξένους στὶς ἐπιγραφὲς τῆς Πέλλας).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

1ος - 2ος αἰ. μ.Χ.

C(aio) Fictorio
Heracleon(i)
Fulv[ia] Acr-
4 opolis · uxor ·
v fecit. vacat

Στ. 2: HERACLEON ὁ λίθος, Heracleon Διαμαντούρου, Heracleon(i) Κανατσούλης, Šašel-Kos. Στ. 4-5: Caero|polis Κανατσούλης.

Γιὰ τοὺς Φικτωρίους τῆς Μακεδονίας, βλ. ἀρ. **439**, ἀνωτέρω· γιὰ τοὺς Φουλβίους, βλ. Tataki, *Roman Presence* 236. Καὶ τὰ δύο cognomina εἶναι ἑλληνικῆς προελεύσεως· τὸ πανελλήνιο ὄνομα Ἀκρόπολις εἶναι σπάνιο, καὶ δὲν μαρτυρεῖται ἀλλοῦ στὴν Μακεδονία.

551. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 33 / ΕΠ 8 / ΕΣ 3. Περισυνελέγη τὸ 1964 ἀπὸ τὸν ἀγρὸ Μητσικούδη, κοντὰ στὸν Φάκο.

Βάση (;) ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, ἐλλιπὴς ἀριστερὰ καὶ μὲ ἴχνη μολυβδοχοήσεως ἄνω δεξιά. Διαστάσεις: 0,175 x 0,36 x 0,11. Ὕψος γραμμάτων: 0,030-0,045.

Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 79, ἀρ. 91 καὶ 145, ἀρ. 256 (Šašel-Kos, *Additamenta* 203).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

1ος – 2ος αἰ. μ.Χ.

[---] l(ibertus [;]) Agathonis.

Στ. 1: Ἡ Διαμαντούρου παραλείπει τὸ πρῶτο γράμμα. Ἡ συντομογραφία l(--) ἀνήκει συνήθως στὴν ἰδιότητα τοῦ ἀπελευθέρου (libertus)· στὴν παροῦσα περίπτωση, ἡ ἑρμηνεία αὐτὴ δυσχεραίνεται ἀπὸ τὴν ἀπουσία τοῦ ὀνόματος γένους πρὶν ἀπὸ τὸ παρωνύμιο Agatho.

552. Ἐπισημάνθηκε τὸ 1914 ἀπὸ τὸν Plassart σὲ ἰδιωτικὴ οἰκία τῆς Παλαιᾶς Πέλλας. Ἔκτοτε χάνονται τὰ ἴχνη της.

«Δεξιὸ ἀπότμημα μαρμάρινης στήλης λοξὰ ἀποκεκρουμένης. Ἕνα μέτριο ἀνάγλυφο μέσα σὲ πλαίσιο καταλαμβάνει τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ βάθους. Σώζεται τὸ πίσω μέρος ἀλόγου πρὸς τὰ ἀριστερά, πλαισιωμένο ἀπὸ δύο ἄνδρες ἐπίσης πρὸς τὰ ἀριστερά. Ὁ ἕνας εἶναι ἀγένειος καὶ ἔχει βοστρυχωτὴ κώμη. Φέρει μακρὸ μανδύα ποὺ κατεβαίνει μέχρι τὸ γόνατο του. Ὁ ἄλλος εἶναι μικρότερος σὲ μέγεθος, γυμνὸς καὶ καλύπτεται κατὰ τὸ ἥμισυ ἀπὸ τὸ ἄλογο» (Plassart). Διαστάσεις: 0,53 x 0,15-0,18. Ἡ ἐπιγραφὴ σὲ ἀποκεκρουμένο πλαίσιο ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἀνάγλυφο (Plassart).

A. Plassart, *BCH* 47 (1923) 185-86 (Šašel-Kos, *Additamenta* 204).

Αὐτοκρατορικὴ περίοδος

S·BII II VS
IIAPIICITSIBI

Στ. 1: Ἴσως πατρώνυμο (μὲ γενικὴ σὲ -bii), ἀκολουθούμενο ἀπὸ τὴν ἔνδειξη filius. Στ. 2: fecit sibi προτείνει ἡ Šašel-Kos.

ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΥΣΤΕΡΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΟΣ

553. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1978/750. Ἀνακαλύφθηκε ἀπὸ τὸν Ἀ. Καλλιοντζῆ στὴν θέση «Ξερὴ Γέφυρα», στὸ βορειοδυτικὸ νεκροταφεῖο τῆς ἑλληνιστικῆς Πέλλας καὶ παραδόθηκε στὸ Μουσεῖο τὸ 1978.

Πλάκα ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο σὲ δεύτερη χρήση, ἀποκεκρουμένη δεξιὰ καὶ ἄνω. Διαστάσεις: 0,34 x 0,17 x 0,035. Ὕψος γραμμάτων: 0,035-0,044. Διάστιχα: 0,002-0,006.

Π. Χρυσοστόμου, *Εὐλιμένη* 3 (2002) 102-103, εἰκ. 3, καὶ 113 (*SEG* 52 [2002] 612· *BullEpigr* 2003, 361· Μαυρουδῆ, *Ἰατρικὴ προσωπογραφία* 142, ἀρ. 2).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Πρῶτο ἥμισυ 5ου αἰ. μ.Χ.

Μημό-
ριον
Ἀλε-
4 ξάνδ[ρ]-
ου ἰατ[ρ]-
οῦ.

Εἶναι ἡ μόνη δημοσιευμένη παλαιοχριστιανικὴ ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὴν Πέλλα καὶ μαρτυρεῖ ἴσως τὴν παρουσία μικροῦ οἰκισμοῦ στὰ ἐρείπια τῆς ἑλληνιστικῆς πόλεως, ποὺ ἦταν πλέον πιθανῶς γνωστὴ ὡς «Βασιλικὰ Ἀμύντου» (βλ. μαρτ. ΠΕΛ 137 καὶ στὴν Εἰσαγωγή). Γιὰ τὴν ἰατρικὴ στὴν ὕστερη ἀρχαιότητα καὶ ἄλλα ἐπιγραφικὰ παραδείγματα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ αὐτὴν στὴν Μακεδονία,

βλ. τὶς πηγὲς καὶ τὴν βιβλιογραφία ποὺ συγκεντρώνει ὁ Π. Χρυσοστόμου, *Εὐλιμένη* 3 (2002) 109-10· πρβλ. ἀρ. **157**, ἀνωτέρω. Γιὰ τὸν ὅρο *μημόριον*, βλ. ἀρ. **271**, ἀνωτέρω.

ΑΔΙΑΓΝΩΣΤΕΣ

554. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1980/2. Παραδόθηκε τὸ 1980 ἀπὸ κάτοικο τῆς Παλαιᾶς Πέλλας. Ἄγνωστες συνθῆκες εὑρέσεως.

Ἀριστερὸ ἀπότμημα βάθρου ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ τόρμο στὴν ἄνω ἐπιφάνεια. Διακοσμεῖται μὲ κυμάτια ἄνω καὶ κάτω. Διαστάσεις: 0,48 x 0,26 x 0,20. Ὕψος γραμμάτων: 0,025.

Μαρίας Σιγανίδου, *ΑΔ* 35 (1980) *Χρον.* [1988] 410 (H. Catling, *AR* 1988-89, 77· *BullEpigr* 1990, 466· *SEG* 38 [1988] 654).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

1ος-2ος αἰ. μ.Χ.

Ὀψ[---------]
Ὀψιγο̣[ν---].

Στ. 1: Τὰ δύο σωζόμενα γράμματα σὲ ἀβαθῆ χάραξη. Πρόκειται εἴτε γιὰ ἀποτυχημένη ἀπόπειρα χαράξεως τοῦ ὀνόματος ποὺ ἀφέθηκε ἡμιτελὴς εἴτε γιὰ ἁπλῶς ἀβαθῆ χάραξη τοῦ ἀνθρωπωνυμίου Ὀψίγονος, ἡ ὁποία συνοδεύοταν στὸν δεύτερο στίχο ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁμώνυμου πατέρα του στὴν γενική.

Γιὰ τὴν μοναδικὴ ἄλλη μαρτυρία τοῦ ὀνόματος Ὀψίγονος, πρβλ. *IG* II^2 1631.

555. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1977/3. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1976 κατὰ τὴν διάρκεια ὑδρευτικῶν ἔργων ἀνατολικὰ τοῦ Μουσείου Πέλλας, περ. 200 μ. ἀπὸ τὴν «Γελαδόστρατα» (τὸν δρόμο ποὺ ὁδηγοῦσε πρὸς τὸν Φάκο καὶ τὸν οἰκισμὸ Μικρὸ Μοναστήρι).

Στήλη ἀπὸ λευκὸ λεπτόκοκκο μάρμαρο, μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη· ἐλαφρὲς κατὰ τόπους ἀποκρούσεις. Διαστάσεις: 0,69 x 0,28-0,305 x 0,06-0,071. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ μέσον τοῦ κορμοῦ. Ὕψος γραμμάτων: 0,03-0,05.

Μαρίας Λιλιμπάκη, *ΑΑΑ* 10 (1977) 264-68, εἰκ. 4-5 (*BullEpigr* 1979, 260· *SEG* 27 [1977] 300· G. Touchais, *BCH* 103 [1979] 586, εἰκ. 139).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Πρῶτο ἥμισυ 4ου αἰ. π.Χ.

ΚΑΕΘΙΣΠΝ

Ὅπως ἐπισημαίνει καὶ ἡ πρώτη ἐκδότρια, οὔτε ἡ γλῶσσα οὔτε τὸ περιεχόμενο τῆς ἐπιγραφῆς μπορεῖ νὰ προσδιορισθεῖ.

556. Μουσεῖο Πέλλας ΒΕ 1990/14 (πρώην ΣΤ 8). Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1964 στὴν ταφὴ Θ, τομὴ Β, τῆς ἀνασκαφῆς τῆς «Γελαδόστρατας» καὶ μεταφέρθηκε στὶς ἀποθῆκες τοῦ ἀρχαιολογικοῦ

χώρου, ὅπου βρισκόταν τουλάχιστον ἕως τὸ 1983, ὁπότε μελετήθηκε ἀπὸ ἐμᾶς. Ἔκτοτε φαίνεται πὼς χάθηκε, καθὼς καταγράφεται σὲ νέα παράδοση τοῦ 1990 ἀπὸ τὸν Ν. Ἀναστασιάδη, ὡς προερχόμενο ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ ἀνατολικοῦ νεκροταφείου τῆς ἀρχαίας Πέλλας.

Στήλη ἀπὸ πωρόλιθο, ἐλλιπὴς κάτω καὶ δεξιὰ καὶ ἀποκεκρουμένη ἄνω ἀριστερά, μὲ ἀποσπασματικὰ σωζόμενη ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη, ἀπὸ τὰ ἀκρωτήρια τῆς ὁποίας διατηρεῖται ἡ γένεση τοῦ ἀριστεροῦ. Διαστάσεις: 0,35 x 0,20 x 0,135-0,158 (ἐπίστεψη). Ἡ ἐπιγραφὴ στὸν κορμὸ τῆς στήλης, κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη, ἄτεχνα χαραγμένη. Ὕψος γραμμάτων: 0,018-0,02.

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Τεκμήρια* 9 (2008) 146, ἀρ. 12 καὶ εἰκ. 15 (ὡς νέο εὕρημα) (*SEG* 58 [2008] 621).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Ἑλληνιστικοὶ χρόνοι

Μ̣ᵛΗΣΗ (;).

Μηση ἡ πρώτη ἐκδότρια. Τὸ κείμενο εἶναι μᾶλλον ἀκέραιο, καθὼς δὲν διακρίνονται ἄλλα ἴχνη γραμμάτων, ἀλλὰ ἡ ἀρχή του μπορεῖ νὰ ἀναγνωσθεῖ καὶ ὡς Ρ̣ΙΚ̣ΗΣΗ. Οὕτως ἢ ἄλλως παραμένει ἀδιευκρίνιστο τί ἤθελε νὰ γράψει ὁ χαράκτης.

Ὄνομα Μηση εἶναι ἀμάρτυρο καὶ θὰ ἦταν ἀσαφοῦς ἐτυμολογίας καὶ προελεύσεως. Ἡ ἄτεχνη χάραξη τῶν γραμμάτων καὶ τὸ μεγάλο κενὸ μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δεύτερου γράμματος καθιστοῦν πιθανὴ τὴν ὑπόθεση ὅτι πρόκειται περὶ χαρακτικοῦ λάθους.

557. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 15 / ΕΣ 22. Για τὶς συνθῆκες εὑρέσεως καὶ τὴν περιγραφὴ τοῦ μνημείου, βλ. ἀρ. **549**, ἀνωτέρω. Ἡ παροῦσα ἐπιγραφὴ στὴν σημερινὴ κάτω ὄψη, μὲ γράμματα σχεδὸν ἐξίτηλα, ἐντοπίσθηκε ἀπὸ τὸν Χ. Τσούγγαρη. Ὕψος γραμμάτων: 0,020-0,033. Διάστιχα: σχεδὸν ἀνύπαρκτα.

Ἀδημοσίευτη.

Αὐτοψία, φωτογραφία.

Ἑλληνιστικὴ περίοδος

[---]ΙΛΕΣ[---]
[---]Σ̣ΗΣΙΗ[---]
[---]ΕΣΗᵛ[---]
[---]Ε[.]Δ̣[---]

Στ. 3: *ΣΗ* τὸ ἀπόγραφο τοῦ Πέτσα στὸ Παλαιὸ Δελτίο Καταγραφῶν. Στ. 4: *ΕΔ[.]Σ̣* τὸ ἀπόγραφο τοῦ Πέτσα στὸ Παλαιὸ Δελτίο Καταγραφῶν.

558. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 12. Σύμφωνα μὲ ἀναφορά του πρὸς τὴν ΙΑ΄ Ἀρχαιολογικὴ Περιφέρεια (ἀρ. πρωτ. 42/1956), περισυνελέγη τὸ 1956 ἀπὸ τὸν ἔκτακτο ἐπιμελητὴ ἀρχαιοτήτων Ἀθ. Κονδρούφη. Δὲν ἀνευρέθη.

Ἀπότμημα ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, ποὺ σώζει μικρὸ μέρος τῆς ἐπιφάνειας μιᾶς ἀπὸ τὶς στενὲς πλευρές. Διαστάσεις: 0,118 x 0,095 x 0,037. Ὕψος γραμμάτων: 0,025. Διάστιχο: 0,025.

Ἀδημοσίευτη.

ΕΝ[--------]
ΓΡΑΤ[-----]

559. Ἐπισημάνθηκε στὰ τέλη τοῦ 18ου αἰ. ἀπὸ τὸν Cousinéry ἐντοιχισμένη στὴν «νέα ἐκκλησία» τῆς Παλαιᾶς Πέλλας. Ἔκτοτε ἀγνοεῖται ἡ τύχη της. Ὁ Delacoulonche τὴν ἀναζήτησε μάταια τὸ 1855 καὶ δημοσίευσε τὴν περιγραφή της βάσει σκαριφήματος τοῦ Cousinéry.

Ἀπότμημα στήλης μὲ ἀνάγλυφη παράσταση δύο καθιστῶν μορφῶν στὸ κέντρο, μιᾶς ἐπίσης καθιστῆς μορφῆς ἀριστερὰ καὶ ὁμάδος τριῶν ὄρθιων μορφῶν δεξιά. Ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ μία ἀπὸ τὶς κεντρικὲς μορφὲς ἑτοιμάζεται νὰ δέσει τὶς κρηπῖδες τῆς ἄλλης, ὅτι ὅλα τὰ πρόσωπα φέρουν ἡρωικὲς περιβολὲς καὶ εἶναι στεφανωμένα, τέλος δὲ ἀπὸ τὴν παρουσία ἰωνικῆς στοᾶς μὲ πλοχμοὺς στὸ ἀριστερὸ βάθος τῆς παραστάσεως, ὁ Delacoulonche ὑποθέτει ὅτι πρόκειται γιὰ ἀπεικόνιση προετοιμασίας θεατρικῆς παραστάσεως. Τὸ σχέδιο τοῦ ἀναγλύφου στερεῖται ἀκριβείας. Ἡ ἐπιγραφὴ ἄνω δεξιά.

Cousinéry, *Voyage* I 97, εἰκ. 8 (Delacoulonche, «Berceau» 144· Δήμιτσα, *Μακεδονία* 108, ἀρ. 138· Διαμαντούρου, *Πέλλα* I 142, ἀρ. 239).

Ἑλληνιστικὴ περίοδος (;)

Διονυ[----------]
ΑΔΕ ΕΠΥΤΡΟ[---]

Στ. 2: ΕΠΥΤΡΟ τὸ σκαρίφημα τοῦ Cousinéry, γραφὴ ποὺ ἀκολουθεῖ καὶ ἡ Διαμαντούρου· ὁ Delacoulonche –καὶ ὁ Δήμιτσας ποὺ τὸν ακολουθεῖ– γράφει χωρὶς σχόλια ΕΠΙΤΡΟ.

560. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 32. «Ἐκ περισυλλογῆς» σύμφωνα μὲ τὸ Παλαιὸ Δελτίο Καταγραφῶν τοῦ Μουσείου. Δὲν ἀνευρέθηκε.

Ἀπότμημα πλάκας (;) ἀπὸ ὑπόλευκο μάρμαρο. Διαστάσεις: 0,11 x 0,105 x 0,02 (Παλαιὸ Δελτίο Καταγραφῶν). Ὑπογραμμὸς στὸν στ. 1, τὸν μόνο ποὺ σώζει ὅλο τὸ μῆκος τῶν γραμμάτων.

Ἀδημοσίευτη.

Ὕστερη ἀρχαιότητα (;)

ROVIDFI
IIIDIIA

Στ. 1: [p]roviden[tia];

Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων στὸ Παλαιὸ Δελτίο Καταγραφῶν φαίνεται νὰ παραπέμπει στὴν ὕστερη ἀρχαιότητα.

ΧΩΡΑ ΠΕΛΛΑΣ

ΣΤΑΔΙΟΔΕΙΚΤΕΣ - ΜΙΛΙΑΡΙΑ

561. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1988/3. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1987 στὴν θέση «Βρυσάκια», 1,5 χλμ. βορειοδυτικὰ τοῦ ἀνακτόρου τῆς Πέλλας.

Στήλη ἀπὸ ἀσβεστόλιθο μὲ ὁριζόντια ἐπίστεψη· ἔντονες ἀποκρούσεις στὸ ἄνω μέρος τοῦ κορμοῦ καὶ πολλὲς ἐπιφανειακὲς φθορές. Διαστάσεις: 0,96 x 0,44-0,46 x 0,175. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀκριβῶς κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη, ἐντὸς ἐλαφροῦ βαθύσματος, διαστάσεων 0,5 x 0,24. Ὕψος γραμμάτων: 0,032-0,04. Διάστιχα: 0,012.

Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993) 393-94, ἀρ. 21, εἰκ. 29-30 (*BullEpigr* 1994, 411· *SEG* 43 [1993] 442· P. Callieri, *CRAI* 1995, 68, σημ. 10).

Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 503, σημ. 45· Chaïdo Koukouli-Chrysanthaki, στὸ *Colloque Ducrey* 54-55 καὶ 64, εἰκ. 9.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

4ος – 3ος αἰ. π.Χ.

Ἐ̲κ [~] Πέ̣λ̲λη̲ς
σ̣τάδ̲ι̣ο̣ι̲
ε̣ἴκοσ̣ι.

Ἴχνη τῶν ὑπογραμμισμένων γραμμάτων ἦσαν ὁρατὰ ἀπὸ τοὺς πρώτους ἐκδότες. Στ. 1: Ἡ ὑπόθεση γιὰ τὸ σύμβολο, ποὺ συχνὰ ἀπαντᾶ στὴν θέση αὐτὴ στοὺς ὁδοδεῖκτες, ἀνήκει στοὺς πρώτους ἐκδότες. Οἱ μεγάλες διακυμάνσεις στὶς ἀποστάσεις ἀνάμεσα στὰ γράμματα τῶν στίχων δὲν ἐπιτρέπουν βεβαιότητα ὅτι πράγματι ὑπῆρχε χῶρος γιὰ αὐτό.

Οἱ πρῶτοι ἐκδότες χρονολόγησαν τὴν ἐπιγραφὴ στὸν 2ο αἰ. π.Χ. Ἡ μόνη ἔνδειξη ἀπὸ τὸν τύπο τῶν γραμμάτων ποὺ θὰ εὐνοοῦσε μιὰ τέτοιαν ὑπόθεση εἶναι οἱ μικροὶ ἀκρεμόνες στὶς ἀπολήξεις τους· κατὰ τὰ ἄλλα, τὰ μεγάλα στρογγυλὰ γράμματα, οἱ ἀποκλίνουσες κεραῖες τῶν σίγμα καὶ, κυρίως, τὸ κάππα μὲ τὶς ἀνισοσκελεῖς διαγώνιες κεραῖες παραπέμπουν σὲ ὑψηλότερη ἐποχή. Ὁ σταδιοδείκτης τῆς Πέλλας εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς τέσσερες ποὺ ἔχουν ἀνακαλυφθεῖ στὴν Μακεδονία (πρβλ. *EAM* 109 [Ἐορδαία]· *SEG* 35 [1985] 752 [Ἀμφαξῖτις]· *SEG* 51 [2001] 823 [Φίλιπποι]). Ἡ ἀπόσταση τοῦ τόπου εὑρέσεως ἀπὸ τὴν πόλη (λιγώτερο ἀπὸ δύο χιλιόμετρα ἀπὸ τὴν ἀγορὰ καὶ τὸ ἀνάκτορο τῆς Πέλλας) δὲν συμπίπτει μὲ τὴν ἀναγραφόμενη ἀπόσταση (περὶ τὰ 3,5-4 χλμ.), ὁπότε πρέπει νὰ ὑποτεθεῖ ὅτι ὁ ὁδοδείκτης δὲν ἀνακαλύφθηκε κατὰ χώραν. Εἶναι πολὺ πιθανὸν πάντως νὰ σήμαινε δρόμο ποὺ ὁδηγοῦσε στὴν βόρειο Βοττία, ὅπως ὑπέθεσαν καὶ οἱ πρῶτοι ἐκδότες.

Τὸ γεγονὸς ὅτι σ' ὅλους τοὺς σταδιοδεῖκτες ἀναγράφεται ἀπόσταση πολλαπλάσια τῶν δέκα σταδίων ἐπιβεβαιώνει τὴν ἀρχικὴ ὑπόθεση τῶν πρώτων ἐκδοτῶν τοῦ ὁδοδείκτη τῆς Πέλλας, ἀλλὰ καὶ τὴν σχετικὴ μαρτυρία τοῦ Στράβωνος (15.50: *ὁδοποιοῦσι δὲ καὶ κατὰ δέκα στάδια στήλην τιθέασι τὰς ἐκτροπὰς καὶ τὰ διαστήματα δηλοῦσαν*), ὅτι ἡ ἀνέγερση ὁδοδεικτῶν κατὰ τὴν περίοδο τῶν Μακεδόνων βασιλέων γινόταν ἀνὰ δέκα στάδια (πρβλ. Chaïdo Koukouli-Chrysanthaki, στὸ *Colloque Ducrey* 54-55).

562. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 39. Ἐντοπίσθηκε τὸ 1955 ἀπὸ τὸν Πέτσα στὰ «Λουτρὰ τοῦ Μ. Αλεξάνδρου».

Ἀπότμημα ἀρράβδωτου κίονος ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο. Διαστάσεις: 0,39 x 0,46. Ὕψος γραμμάτων: 0,045-0,055. Διάστιχα: 0,02.

Gounaropoulou – Hatzopoulos, *Milliaires* 53-54, ἀρ. XI, πίν. XVII.

Πρβλ. *BCH* 80 (1956) 318, βάσει πληροφοριῶν τοῦ Πέτσα· Φ. Μ. Πέτσα, *BSt* 1 (1960) 43· τοῦ ἰδίου, *Μακεδονικά* 7 (1966-67) 306, ἀρ. 99· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 17, σημ. 2, 90, σημ. 4 καὶ 92, σημ. 1.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

127 μ.Χ.

[Imp(eratori) Caes(ari) divi] Ṭraiani
[Parthi]ci filio, divi
[Nervae] nepoti, Traiano
4 [Hadriano] Aug(usto), pontif(ici)
[max(imo), trib(unicia) po]ṭ(estate) x̣i̯,
[co(n)s(uli) iii ------]

Στ. 1: Ἀπὸ τὸ πρῶτο ὁρατὸ γράμμα διακρίνεται μόνον τὸ κάτω τμῆμα τῆς καθέτου. Στ. 5: Διακρίνονται μόνον τὰ ἄνω τμήματα τῶν ὁρατῶν γραμμάτων, ἀλλὰ τὸ ἴχνος τοῦ Χ δὲν ἀφήνει ἀμφιβολίες γιὰ τὴν συμπλήρωση.

Ἡ ρωμαϊκὴ Ἐγνατία πιθανώτατα διέσχιζε τήν –ἐγκαταλελειμμένη πλέον– ἑλληνιστικὴ πρωτεύουσα (Gounaropoulou – Hatzopoulos, *Milliaires* 54 καὶ σημ. 1).

ΑΓΡΟΣΥΚΙΑ

563. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1984/17.Β5. Ἀνακαλύφθηκε στὴν θέση «Κεφάλι» Γιαννιτσῶν, 1,5 χλμ. νοτίως τοῦ ἀρχαίου οἰκισμοῦ τῆς Ἀγροσυκιᾶς ποὺ ἐντοπίζεται στὴν θέση «Πελίτι».

Ἀνάγλυφος ἀετὸς τοῦ ὁποίου σώζεται τὸ κατώτερο τμῆμα τῶν πτερύγων καὶ ποδιῶν, ποὺ πατοῦν σὲ ἀτρακτοειδῆ πλίνθο. Διαστάσεις: 0,44 x 0,375. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀνάμεσα στὰ πόδια τοῦ ἀετοῦ (στ. 1-8), ἀνάμεσα στὰ νύχια τοῦ ἀετοῦ (στ. 9) καὶ στὴν πλίνθο (στ. 10-12). Ὕψος γραμμάτων: 0,009-0,025. Διάστιχα: 0,031.

Π. Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 39 (1984) *Χρον*. [1989] 264 (Ε. Β. French, *AR* 1988-89, 46· *BullEpigr* 1991, 394· *SEG* 39 [1989] 620)· Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993) 390-93, ἀρ. 20· (*SEG* 43 [1993] 441· *AnnEpigr* 1993, 1386)· Π. Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 44-46 (1989-91) *Μελ*. [1996] 42-43, ἀρ. 1 καὶ πίν. 9ε· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀγροσυκιά* 292, ἀρ. 1, πίν. IV 4.2.

Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνήμη Λαζαρίδη* 230· *BullEpigr* 1990, 461· Π. Χρυσοστόμου, *ΑΕΜΘ* 5 (1991 [1994]) 100, εἰκ. 8· *BullEpigr* 1994, 411· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 503, σημ. 47, εἰκ. 9· τοῦ ἰδίου, στὸ *Πέλλα καὶ ἡ περιοχή της* 93-94· Νίγδελη, *Θεσσαλονίκεια* 227, σημ. 30· Tataki, *Roman Presence* 73, ἀρ. 18.52.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

229/30 μ.Χ.

Ἀ-
γα-
θῇ
τύχ-
ῃ.
Ἔτους
ΖΟ-
Τ·
Εὐφρᾶς, οἰ-
κονόμος Αἰλίας
Σαβίνης, τὸν θεὸν εὐ-
ξάμενος.

Στ. 9: *Εὔφρασος* Χρυσοστόμου (*ΑΔ* 39· ἐπιφυλάξεις ἤδη ἀπὸ τὸ *SEG* 39), Epaphras Hatzopoulos (*BullEpigr* 1990), *Ἐφρᾶ* Χρυσοστόμου (*Μνήμη Λαζαρίδη*), ὅλοι ἐκ παραδρομῆς· *Εὐφρᾶς* Panayotou – Chrysostomou καὶ οἱ μεταγενέστερες ἐκδόσεις.

Τὸ ἀνάθημα τοῦ Εὐφρᾶ στὸν Δία Ὕψιστο εἶχε ἀνεγερθεῖ στὸ ἱερὸ ποὺ ἀναμφίβολα ὑπῆρχε στὸν τόπο εὑρέσεως τῆς ἐπιγραφῆς, ὅπως τεκμαίρεται ἀπὸ σειρὰ εὑρημάτων (βλ. Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀγροσυκιά* 291-92). Γιὰ τὶς ἀναθέσεις σὲ ἐκπλήρωση «τάματος» (*εὐξάμενος*), βλ. ἀρ. **143**, ἀνωτέρω.

Γιὰ τοὺς *οἰκονόμους*, *πραγματευτάς* (actores) καὶ *ἐπιτρόπους*, δηλ. διαχειριστές, συνήθως δούλους ἢ ἀπελευθέρους, τῶν μεγάλων γαιοκτησιῶν στὴν Μακεδονία, βλ. κυρίως Νίγδελη, *Θεσσαλονίκεια* 226-30, μὲ τὴν παλαιότερη βιβλιογραφία. Ἡ Ἀγροσυκιά, ἀναμφίβολα ἕδρα σημαντικῆς ἀγροτικῆς κώμης τῆς Πέλλας, προσφερόταν ὡς τόπος κατοικίας *οἰκονόμου* ἑνὸς μεγαλογαιοκτήμονος τῆς βόρειας Βοττίας.

564. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1984/15.27. Ἀνακαλύφθηκε στὸ νότιο νεκροταφεῖο τοῦ ἀρχαίου οἰκισμοῦ τῆς Ἀγροσυκιᾶς.

Ναϊσκόμορφη στήλη ἀπὸ ἀσβεστόλιθο μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη μὲ ἀκρωτήρια· ἔντονες φθορὲς ἀπὸ διάβρωση καὶ ἀποκρούσεις παντοῦ. Διαστάσεις: 0,76 x 0,46-0,48 x 0,275. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἐπιστύλιο. Ὕψος γραμμάτων: 0,015-0,0175.

Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993) 390, ἀρ. 19, εἰκ. 26-27 (*BullEpigr* 1994, 411· *SEG* 43 [1993] 440)· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀγροσυκιά* 302, ἀρ. 1, πίν. IV 16.2.

Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 39 (1984) *Χρον*. [1989] 263· τοῦ ἰδίου, στὸ *Μνήμη Λαζαρίδη*, 223· τοῦ ἰδίου, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 503, σημ. 49.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Δεύτερο ἥμισυ 4ου αἰ. π.Χ.

Ἀμμᾰδίκᾰ [---] *vacat*

Γιὰ τὸ ὄνομα Ἀμμαδίκα, βλ. ἀρ. **514**, ἀνωτέρω.

565. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1998/2. Ἀνακαλύφθηκε στὴν κοίτη τοῦ Πλατανοποτάμου, στὴν βόρεια πλευρὰ τοῦ λόφου «Πελίτι» καὶ παραδόθηκε τὸ 1998 ἀπὸ τὸν τότε πρόεδρο τῆς κοινότητος Ἀγροσυκιᾶς Κ. Στυλιανίδη.

Στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη μὲ τρία ἀκρωτήρια· καλυμμένη μὲ στρῶμα ἰζήματος, φέρει ἐπιφανειακὲς φθορὲς καὶ ἀποκρούσεις, καθὼς καὶ βαθειὲς ἐκδορὲς ἀπὸ τὸ μηχάνημα ποὺ τὴν ἀνέσυρε, ἰδιαίτερα κατὰ τὴν πρόσθια ὄψη· τὸ κατώτερο τμῆμα τῆς στήλης ἀδρότερα κατεργασμένο γιὰ τὴν ἔνθεσή της σὲ βάση. Στὴν ἀκμὴ τῆς πρόσθιας ὄψης μὲ τὸν ἀριστερὸ κρόταφο ἀνοίγεται βαθὺς ἡμικυκλικὸς τόρμος ἀπὸ τὴν δεύτερη χρήση της, ἐνῷ στὸ ἀνώτερο τμῆμα τοῦ δεξιοῦ κροτάφου ὑπάρχουν (νεώτερα) ἀκανόνιστα χαράγματα. Διαστάσεις: 0,78 x 0,235-0,26 x 0,255. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἀνώτερο τμῆμα τοῦ κορμοῦ, ἀμέσως κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,018-0,022 (Δ= 0,013). Διάστιχο: 0,007-0,01.

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀγροσυκιά* 302-303, ἀρ. 2, πίν. IV 16.3.

Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, *ΑΕΜΘ* 12 (1998 [2000]) 343 (*BullEpigr* 2001, 287· *SEG* 49 [1999] 756)· Π. Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 53 (1998) *Χρον.* [2004] 685 (*BullEpigr* 2005, 341).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τρίτο τέταρτο 4ου αἰ. π.Χ.

Εὐρυφύλη
Νικάδα.

Τὸ ὄνομα Εὐρυφύλη φαίνεται νὰ εἶναι ἀμάρτυρο ἀλλοῦ (ἂν καὶ ὁμαλὰ σχηματισμένο), σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ διαλεκτικὸ πατρώνυμο τῆς νεκρῆς, ποὺ ἀπαντᾶ στὴν Μακεδονία (ἔξι ἀκόμη παραδείγματα στὸ *LGPN* IV) καὶ ἀλλοῦ.

566. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 2003/9. Ἀνακαλύφθηκε στὸν ἀγρὸ ἰδιοκτησίας Γ. Χριστοφορίδη, 500 μ. νοτίως τοῦ ἀρχαίου οἰκισμοῦ τῆς Ἀγροσυκιᾶς στὸν λόφο «Πελίτι», καὶ παραδόθηκε στὸ Μουσεῖο τὸ 2003 ἀπὸ τὸν Χ. Ἀναστασιάδη.

Ὀρθογώνιο ἀνάγλυφο ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ τεφρὲς φλεβώσεις καὶ κομμούς, ἐλαφρὰ ἀποκεκρουμένο κάτω δεξιά, φθαρμένο καὶ καλυμμένο ἀπὸ στρῶμα ἰζήματος, μὲ πολλαπλὲς ἐπιφανειακὲς ἐπιπόλαιες ἀποκρούσεις, καθὼς καὶ πρόσφατες ἐκδορὲς ποὺ προκλήθηκαν προφανῶς κατὰ τὴν ἀνακάλυψή του, ἰδιαίτερα στὸν ἀριστερὸ κρόταφο· ἐντὸς ὀρθογώνιου βαθύσματος ἀνάγλυφη παράσταση, ἀριστερὰ ἔφιππου ἀνδρὸς πρὸς τὰ δεξιά, μὲ κοντὸ χιτῶνα καὶ χλαμύδα ποὺ ἀνεμίζει, καὶ δεξιὰ κατ' ἐνώπιον ἱσταμένης γυναικείας μορφῆς, μὲ χιτῶνα καὶ ἱμάτιο. Διαστάσεις: 0,425 x 0,285 x 0,11. Ἡ ἐπιγραφὴ στὴν ταινία ἐπάνω ἀπὸ τὸ βάθυσμα.

Ὕψος γραμμάτων: 0,01-0,013. Διάστιχα: 0,05-0,08.

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀγροσυκιά* 304-305, ἀρ. 4, πίν. IV 17.2 (*AnnEpigr* 2007, 1271· *SEG* 57 [2007] 586)· τοῦ ἰδίου, *ΑΔ* 56-59 (2001-2004) *Χρον*. Β3Α [2013] 475 (μὲ διαφορετικὸ ὄνομα παραδότη καὶ ἀριθμοῦ εὑρετηρίου).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

2ος – 3ος αἰ. μ.Χ.

[. . . . . ± 12 . . . . .]σου τὴν
γυναῖκα Ἰουλίαν Ἀντι–
γόνου, ν ἥ[ρ]ωες· χαίρε(τε).

Στ. 1: Τὰ γράμματα τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πατρωνύμου τοῦ συζύγου εἶναι σχεδὸν ἐξίτηλα. Στ. 3: *[ἥρ]ωες* Χρυσοστόμου. Δὲν εἶναι σαφὲς ἂν ὁ χαράκτης λησμόνησε τὴν ἀπαιτούμενη ἀπὸ τὴν σύνταξη τελευταία συλλαβὴ ἢ τὴν τοποθέτησε (γραπτῶς;) σὲ ἄλλο σημεῖο ἢ –ὅπερ καὶ τὸ πιθανώτερο δεδομένης τῆς βαθύτερης χαράξεως τῆς λέξεως *ἥρωες* καὶ τὴν μὴ στοίχησή της μὲ τὸν ὑπόλοιπο στίχο– χρησιμοποιήθηκε στήλη ἡ ὁποία εἶχε κατασκευασθεῖ γιὰ ἄλλη χρήση καὶ ἔφερε ἤδη τὴν ἐπιγραφὴ *ἥρωες*.

Γιὰ τοὺς Ἰουλίους τῆς Μακεδονίας, βλ. Tataki, *Roman Presence* 259-80. Ἡ Ἰουλία εἶναι ἡ θυγατέρα καὶ ὄχι ἡ σύζυγος τοῦ Ἀντιγόνου, ὅπως ὑποστηρίζει ὁ πρῶτος ἐκδότης.

567. Μουσεῖο Θεσσαλονίκης 1221. Σύμφωνα μὲ ἀναφορὰ τοῦ ὑποδιοικητοῦ Χωροφυλακῆς Γιαννιτσῶν πρὸς τὴν Γενικὴ Διοίκηση Μακεδονίας (19/4/1931), ἀνακαλύφθηκε ἀπὸ τὸν Κ. Μιχαηλίδη, κάτοικο Ἀγροσυκιᾶς, σὲ ἀγρό του, καὶ κατασχέθηκε τὸ 1931 στὴν οἰκία τοῦ Ν. Ἰγνατιάδη στὰ Γιαννιτσά, ἀπ' ὅπου μεταφέρθηκε στὸ Μουσεῖο Θεσσαλονίκης· ἐκεῖ μελετήθηκε ἀπὸ τὸν Edson πρὶν ἀπὸ τὸν τελευταῖο πόλεμο.

Στήλη ἀπὸ μάρμαρο μὲ ἀετωματικὴ ἐπίστεψη· στὸ τύμπανο δωδεκάφυλλος ρόδακας. Ἐντὸς τετραγώνου βαθύσματος ἀνάγλυφη παράσταση τριῶν ὄρθιων ἀνδρικῶν μορφῶν κατ' ἐνώπιον. Διαστάσεις: 0,57 x 0,37 x 0,14. Ἡ ἐπιγραφὴ ἐπάνω (στ. 1-2) καὶ κάτω (στ. 3) ἀπὸ τὸ βάθυσμα. Ὕψος γραμμάτων: 0,02. Διάστιχο: 0,01.

Edson, *Notebooks* 476· J. M. R. Cormack, *ArchPF* 22 (1973) 204, ἀρ. 2.

Πρβλ. Tataki, *Roman Presence* 192-93, ἀρ. 165.15 καὶ 35· http://hdl.handle.net/2374.OX/500 (φωτογραφία ἐκτύπου τῆς συλλογῆς Cormack).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

1ος αἰ. π.Χ. – 1ος αἰ. μ.Χ.

Γναῖον Κορνήλιον, Γάϊος ὁ ἀδελ-
φὸς καὶ Κορνήλιος Σεκῶνδος

ἀνάγλυφο

ὁ ἀπελεύθερος ἀνέθηκαν.

Γιὰ τοὺς Κορνηλίους τῆς Μακεδονίας, βλ. Tataki, *Roman Presence* 191-96 καὶ Νίγδελη, *Θεσσαλονίκεια* 346-47, σημ. 263. Ἀξιοσημείωτο τὸ γεγονὸς ὅτι ἕνας Γάϊος Κορνήλιος Σεκοῦνδος διετέλεσε ἄρχων (μὲ ἄγνωστο ἀξίωμα) στὴν Θεσσαλονίκη (*IG* X 2, 1, 193, ἀρχὲς 3ου αἰ. μ.Χ.). Γιὰ τὸν ὅρο *ἀπελεύθερος*, βλ. καὶ ἀρ. **216**, ἀνωτέρω. Γιὰ τὴν μορφὴ *Σεκῶνδος*, βλ. Panayotou, *Langue* 400-401.

568. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1999/5. Ἀνακαλύφθηκε στὸν ἀγρὸ ἰδιοκτησίας Γ. Χριστοφορίδη, 500 μ. νοτίως τοῦ ἀρχαίου οἰκισμοῦ τῆς Ἀγροσυκιᾶς στὸν λόφο «Πελίτι», καὶ παραδόθηκε στὸ Μουσεῖο τὸ 1999 ἀπὸ τὸν Χ. Ἀναστασιάδη.

Κάτω ἀπότμημα στήλης ἀπὸ λευκὸ χονδρόκοκκο, εὔθρυπτο μάρμαρο, ἐλλιπὲς ἀριστερὰ καὶ δεξιά· φέρει περαιτέρω ἐπιφανειακὲς ἀποκρούσεις, ἐνῷ ἡ φθαρμένη ἐπιφάνειά του καλύπτεται ἀπὸ ἰζήματα. Διατηρεῖ τμῆμα τῆς ἀνάγλυφης παραστάσεως καὶ τῆς ἐνεπίγραφης πλίνθου, ἐπὶ τῆς ὁποίας πατοῦσαν οἱ μορφές· ἀπὸ τὸ ἀνάγλυφο σώζονται οἱ κνῆμες καὶ τὰ ἄκρα πόδια ἱστάμενης γυναικείας μορφῆς, ἐνδεδυμένης τουλάχιστον μακρὸ χιτῶνα, καθὼς καὶ τὸ ἄκρο ἀριστερὸ πόδι μιᾶς ἀκόμη ἐνδεδυμένης μορφῆς, στὰ ἀριστερὰ τῆς πρώτης. Διαστάσεις: 0,126 x 0,101 x 0,057. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὸ βάθυσμα τοῦ ἀναγλύφου. Ὕψος γραμμάτων: 0,016. Διάστιχο: ± 0,005.

Π. Χρυσοστόμου στὸ *Ἀγροσυκιά* 303-304, ἀρ. 3, πίν. IV 17.1.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

2ος – 3ος αἰ. μ.Χ.

[-----]ας καὶ Ị[------]
[----κ]αὶ Λυσι[-------].

569. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1992/4. Ἀνακαλύφθηκε στὸ ἀγροτεμάχιο ἀρ. 334 τῆς Ἀγροσυκιᾶς, στὴν θέση «Παλαιὰ Μνήματα», δυτικὰ τοῦ σύγχρονου οἰκισμοῦ, καὶ παραδόθηκε ἀπὸ τὸν Γ. Ἀναστασιάδη τὸ 1992.

Κάτω ἀριστερὸ τμῆμα μαρμάρινου ἐπιτύμβιου μνημείου, μὲ ταινία ἄνω καὶ βάθυσμα στὸ κέντρο. Κατὰ τὸν Π. Χρυσοστόμου «ἀνάγλυφη παράσταση μὲ τὸν νεκρὸ θὰ ὑπῆρχε στὸ ἐπάνω μέρος του». Στὴν ἄνω ἀριστερὴ ἐπιφάνεια τόρμος ἀπὸ τὴν δεύτερη χρήση· στὴν λοξὴ πίσω ἐπιφάνεια τμῆμα μεγάλου τόρμου γιὰ πειόσχημο σύνδεσμο. Διαστάσεις: 0,325 x 0,24 x 0,17. Ἡ ἐπιγραφὴ στὴν ταινία (στ. 1) καὶ στὸ ἄνω ἥμισυ τοῦ βαθύσματος (στ. 2-4). Τὰ γράμματα φέρουν ἴχνη χρώματος. Ὕψος γραμμάτων: 0,018-0,32. Διάστιχα: 0,003-0,016.

Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993) 398-400, ἀρ. 25, εἰκ. 34 (*AnnEpigr* 1993, 1387)· Π. Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 47 (1992) *Χρον*. [1997] 458, πίν. 125ε (μὲ διαφορετικὸ ἀριθμὸ εὑρετηρίου)· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀγροσυκιά* 305-306, ἀρ. 5, πίν. IV 18.1.

Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 503, σημ. 50 καὶ εἰκ. 10· Tataki, *Roman Presence* 315, ἀρ. 359.29.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

3ος αἰ. μ.Χ.

[--- M]estr[ius ---].
C(aio) Mestrio
Magno
nepoti.
vacat

Στ. 1: [---]SER[---] οἱ πρῶτοι ἐκδότες· [M]estr[ius] ὀρθὰ ὁ Χρυσοστόμου (*Ἀγροσυκιά*). Στὴν πρώτη δημοσίευση εἶχε θεωρηθεῖ ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ σημειωνόταν καὶ στὴν ταινία (στ. 1) ἐν εἴδει κεφαλίδος καὶ ὅτι στὸ τέλος τοῦ δεύτερου στίχου ἀναγραφόταν ἡ filiatio καὶ στὴν συνέχεια ἴσως ἡ φυλὴ τοῦ νεκροῦ.

Γιὰ τὸ ἰταλικῆς καταγωγῆς γένος τῶν Μεστρίων στὴν Μακεδονία, βλ. ἀρ. **60**, ἀνωτέρω.

ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ

570. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1984/1. Παραδόθηκε τὸ 1984 ἀπὸ τὸν Ἀ. Χαΐνη, κάτοικο Ἀρχοντικοῦ.

Λιθόπλινθος ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο. Διαστάσεις: 0,325 x 0,245 x 0,26. Ὕψος γραμμάτων: 0,013-0,033. Διάστιχα: 0,085-0,029.

«*Μακεδονία*» (ἐφημ. Θεσσαλονίκης) 19/4/85· Π. Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 39 (1984) *Χρον.* [1989] 265 (*BullEpigr* 1991, 394· *SEG* 39 [1989] 621· E. B. French, *AR* 1990-91, 47)· Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993) 387-88, ἀρ. 16, εἰκ. 23 (*SEG* 43 [1993] 437).

Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνήμη Λαζαρίδη* 223 (μνεία)· τοῦ ἰδίου, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 506, σημ. 53· Ἀναστασίας Χρυσοστόμου – Π. Χρυσοστόμου, *ΑΕΜΘ* 14 (2000 [2002]) 476, σημ. 5.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

4ος αἰ. π.Χ.

Μαμάλα
Εὐκολίνο[υ],
Διοδώ(ρ)ου
γυνή.

Στ. 2: *Εὐκολίνου* Χρυσοστόμου (*ΑΔ*) καὶ ὅσοι τὸν ἀκολουθοῦν· *Εὐκολίνο[υ]* Panayotou – Chrysostomou καὶ μεταγενέστεροι ἐκδότες. Στ. 3: Ὁ χαράκτης ἔκλεισε ἐκ παραδρομῆς τὴν καμπύλη τοῦ Ρ χαράσσοντας Φ.

Τὸ πατρώνυμο καὶ τὸ ὄνομα τοῦ συζύγου τῆς νεκρῆς εἶναι πανελλήνια (γιὰ τὸ ὄνομα Εὐκολῖνος εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι ἀπαντᾶ πολὺ συχνότερα στὸ θηλυκὸ παρὰ στὸ ἀρσενικό). Τὸ ὄνομα Μαμάλα, ἀντιθέτως (βλ. L. Robert, *Hellenica* VI [1948] 90), ἀνήκει στὴν κατηγορία τῶν ὑποκοριστικῶν ἠχοποίητων ὀνομάτων (*Lallnamen*), ποὺ ἀπαντοῦν σὲ ποικίλα ἐθνικὰ καὶ γλωσσικὰ περιβάλλοντα –τὸ συγκεκριμένο, σὲ διάφορες παραλλαγές (Μαμάλη, Μαμάλλα [;], Μάμαλον, Μαμαλοὺ καὶ Μάμαλος, Μαμάλιος), ἀπαντᾶ στὴν Θεσσαλία (*Gonnoi* II 201), στὴν Ἀσία καὶ στὴν Ἰταλία.

571. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1992/9. Ἀνακαλύφθηκε στὴν θέση «Ἀμπέλια» Γιαννιτσῶν, δυτικὰ τοῦ Ἀρχοντικοῦ, καὶ παραδόθηκε τὸ 1992 στὸ Μουσεῖο ἀπὸ τὸν Ν. Μπατσαρακούδη, ὅπως ἀναφέρεται στὸ *ΑΔ* 47, καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν Κ. Καλτσουνίδη ὅπως ἀναφέρεται στὸ *ΑΔ* 48, δίνοντας τὴν ἐντύπωση ὅτι πρόκειται γιὰ δύο διαφορετικὲς ἐπιγραφές.

Ἄνω ἀριστερὸ τμῆμα ταφικοῦ μνημείου ἀπὸ λευκόφαιο μάρμαρο, ἐλλιπὲς δεξιὰ καὶ κάτω. Σώζεται ἡ ἄνω ἀπόληξη ραβδωτοῦ κυλινδρικοῦ στηρίγματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖο διατηροῦνται οἱ ἀπολήξεις τῶν ραβδώσεων μὲ μικρὰ λογχωτὰ φύλλα ἀνάμεσά τους· ἐπιστέφεται μὲ κυλινδρικὴ ταινία, καὶ ἀκολουθοῦν εὐθύγραμμα στοιχεῖα, κυρτόκοιλο κυμάτιο καὶ ταινία. Στὴν κάτω ἐπιφάνεια τῆς σωζόμενης (ἀριστερῆς) γωνίας ἀνάγλυφο κόσμημα. Διαστάσεις: 0,135 x 0,37 x 0,20. Ἡ ἐπιγραφὴ στὰ εὐθύγραμμα στοιχεῖα τῆς ἐπιστέψεως (στ. 1-2) καὶ στὴν κυλινδρικὴ ταινία (στ. 3). Ὕψος γραμμάτων: στ. 1 καὶ 3: 0,015· στ. 2: 0,027.

Ἀναστασίας Χρυσοστόμου – Π. Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 48 (1993) *Χρον*. [1998] 374 (*BullEpigr* 2002, 267· *SEG* 47 [1997] 927)· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνείας Χάριν* 377-79, ἀρ. 8, εἰκ. 13 (*AnnEpigr* 1998, 1221-1222· *SEG* 48 [1998] 827).

Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 47 (1992) *Χρον*. [1997] 458 (*SEG* 47 [1997] 926)· τοῦ ἰδίου, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 506 (ἁπλὴ μνεία)· *BullEpigr* 1999, 345· Ἀναστασίας Χρυσοστόμου – Π. Χρυσοστόμου, *ΑΕΜΘ* 14 (2000 [2002]) 476, σημ. 5 (ἁπλὴ μνεία)· Tataki, *Roman Presence* 160, ἀρ. 123.4-5.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

1ος-2ος αἰ. μ.Χ. (;)

[Ἔ]τους Ε̣Λ̣[. ---]
Λ(ούκιος) ❦ Καλ(πούρνιος) *vac.* ΓΑ̣ι̣ ι̣Λι[(;)--------]
[---------- *τῇ δεῖνι* ἐκ τῶν] ἐκείνης [κόπων (;) μνείας χάριν].

Στ. 1: *[Ἔ]τους* [---] Χρυσοστόμου (*ΑΔ* 48) καὶ ὅσοι τοὺς ἀκολουθοῦν· *[Ἔτ]ους* Χρυσοστόμου (*Μνείας Χάριν*) καὶ *SEG* 48· στὴν συνέχεια διακρίνονται ἴχνη μηνοειδοῦς καὶ τριγωνικοῦ γράμματος. Στ. 2: *ΓΑΥΙ|ΝΙ[ΟΣ]* Χρυσοστόμου (*ΑΔ* 48) καὶ *BullEpigr*· *Γαινι[ανός (;)] SEG* 47· *Γαειαν[ὸς]* Χρυσοστόμου (*Μνείας Χάριν*), *SEG* 48· στὸν λίθο, μετὰ τὰ βέβαια γράμματα γάμμα καὶ ἄλφα διακρίνονται κατὰ σειρὰν δύο κάτω ἡμίσεα καθέτων, ἕνα λάμβδα καὶ μία κάθετη κεραία, τὰ ὁποῖα ὁδηγοῦν στὴν συμπλήρωση εἴτε *Γαυ̣ίλι[ος]* (ἢ *Γαυ̣ιλι[ανός]*), δηλαδὴ τὸ παρωνύμιο τοῦ ἀναθέτη, τὸ ὁποῖο σχετίζεται μὲ τὸ ρωμαϊκὸ ὄνομα γένους Gavillius, εἴτε *Γαυ̣ιλί[α]* (ἢ *Γαυ̣ιλι[ανῆ]*), δηλαδὴ τὸ ὄνομα τῆς νεκρῆς. Στ. 3: Δὲν ἀναφέρεται ἀπὸ τοὺς Χρυσοστόμου (*ΑΔ* 48) καὶ ὅσους τοὺς ἀκολουθοῦν· *ἐκείνης [κόπων (;) μνείας χάριν]* Χρυσοστόμου (*Μνείας Χάριν*)· τὸ *SEG* 48 τοποθετεῖ ἐκ παραδρομῆς τὴν φράση *μνείας χάριν* σὲ τέταρτο στίχο. Ἡ ἔκταση τοῦ ἐλλείποντος κειμένου δὲν εἶναι βέβαιη, φαίνεται πάντως πὼς ὁ χαράκτης χρησιμοποίησε καὶ τὴν δεξιὰ ὄψη τῆς ἐπιστέψεως.

Ὁ ἀναθέτης τοῦ μνημείου ἀνήκει στὸ ἐπιφανὲς γένος τῶν Καλπουρνίων στὴν Μακεδονία (ἢ σὲ οἰκογένεια ἀπελευθέρων τους), μὲ γνωστότερο ἐκπρόσωπο τὸν Λεύκιο Καλπούρνιο Πείσωνα, ἀνθύπατο Μακεδονίας (57-55 π.Χ.· βλ. Tataki, *Roman Presence* 160, ἀρ. 123.8).

572. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 2000/35. Ἐπισημάνθηκε τὸ 1855 ἀπὸ τὸν Delacoulonche στὸ τουρκικὸ νεκροταφεῖο τοῦ χωριοῦ Ἀγαλάρ (σήμερα Ἀρχοντικό). Ἔκτοτε ἀγνοοῦντο τὰ ἴχνη της,

ἕως τὸ 2000, ὁπότε καὶ περισυνελέγη στὸ οἰκόπεδο Ἀ. Βασιλούδη στὸ Ἀρχοντικό. Δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ μελέτη τοῦ μνημείου.

Μαρμάρινη λιθόπλινθος, ἀποκεκρουμένη ἄνω, δεξιὰ καὶ ἀριστερά (Χρυσοστόμου). Διαστάσεις: 0,38 x 0,32 x 0,18 (Χρυσοστόμου)· «...εἶχε μεγάλο πάχος καὶ τὸ πλάτος της ἦταν περίπου ὅσο τὸ ὕψος της» (Delacoulonche). Ὕψος γραμμάτων: στ. 1: 0,068· στ. 2: 0,049 (Delacoulonche).

Delacoulonche, «Berceau» 211-12 καὶ 281, ἀρ. 100 (*CIL* III 599· Δήμιτσα, *Μακεδονία* 113, ἀρ. 154).

Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 506, σημ. 54 (ἁπλὴ μνεία)· Ἀναστασίας Χρυσοστόμου – Π. Χρυσοστόμου, *ΑΕΜΘ* 14 (2000 [2002]) 476, σημ. 5 (γιὰ τὴν ἐπανεύρεση τοῦ μνημείου)· Tataki, *Roman Presence* 186, ἀρ. 156.171· Π. Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 55 (2000) *Χρον*. [2009] 812-13 (γιὰ τὴν ἐπανεύρεση τοῦ μνημείου).

Non vidimus.

1ος αἰ. μ.Χ.

[---]ae domui[q(ue) eius ---]
[π.χ. Ti(berius) Clau]dius, Pollioni[s lib(ertus) ; ---]

Ὁ Delacoulonche, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸν Δήμιτσα, συμπληρώνει [August]ae domui | [C(aius) Clau]dius Pollioni[s f(ilius)]· ἡ παρατιθέμενη ἐδῶ συμπλήρωση ἀκολουθεῖ ἐκείνην τοῦ *CIL*. Ὁ Χρυσοστόμου περιγράφει ὡς ἐν μέρει ἢ τελείως ἀπωλεσθέντα τὰ δύο τελευταῖα σωζόμενα γράμματα κάθε στίχου.

573. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1987/1. Ἀνακαλύφθηκε ὑπὸ ἄγνωστες συνθῆκες στὸ Ἀρχοντικό.

Τμῆμα μαρμάρινης στήλης, ἀποκεκρουμένης παντοῦ. Διαστάσεις: 0,275 x 0,065 x 0,085. Ὕψος γραμμάτων: ἄνω τῶν 0,40 (κανένα γράμμα δὲν σώζεται ἀκέραιο).

Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993) 388, ἀρ. 17, εἰκ. 24 (*SEG* 43 [1993] 438).

Πρβλ. *BullEpigr* 1994, 411· Ἀναστασίας Χρυσοστόμου – Π. Χρυσοστόμου, *ΑΕΜΘ* 14 (2000 [2002]) 476, σημ. 5 (ἁπλὴ μνεία).

Ἔκτυπο.

6ος αἰ. μ.Χ.

Ụ̣ΒΗΒ̣ †

Οἱ πρῶτοι ἐκδότες, ἀκολουθούμενοι ἀπὸ τὸ *SEG*, ἐπισημαίνουν ὅτι διακρίνονται ἀδιάγνωστα ἴχνη καὶ δεύτερου στίχου.

ΓΙΑΝΝΙΤΣΑ

Γιὰ τὴν προέλευση ἀπὸ τὴν Πέλλα τῶν ἐπιγραφῶν ποὺ καταγράφουν περιηγητὲς τοῦ 19ου αἰ. σὲ δεύτερη χρήση στὰ Γιαννιτσά, βλ. στὴν Εἰσαγωγή, σημ. 135.

574. Ἀντιγράφηκε στὰ Γιαννιτσὰ πρὶν ἀπὸ τὸ 1843. Ἔκτοτε χάνονται τὰ ἴχνη της. Ὁ Δήμιτσας, κάτω ἀπὸ τὸ κείμενο τῆς ἐπιγραφῆς, ἀναπαράγει ἄνευ σχολίων ἀπὸ τὸν Delacoulonche σκαρίφημα ἔντονα προστύπου ἀναγλύφου Ἀρτέμιδος (;), προφανῶς ἀντιλαμβανόμενος ὅτι πρόκειται γιὰ τὴν θεὸν τῆς ἐπιγραφῆς. Τὸ ἀνάγλυφο εἶχε ἐντοπισθεῖ ἀπὸ τὸν Delacoulonche (ὁ ὁποῖος δὲν τὸ συνδέει μὲ τὴν ἐπιγραφή) στὸ κονάκι τοῦ σούμπαση τῶν Γιαννιτσῶν Σαλί Μπέη, ὅπου τὴν εἶδε καὶ φωτογράφισε ἀργότερα καὶ ὁ Struck (βλ. ἀρ. 22 τοῦ χειρογράφου τοῦ ἄρθρου του· ἡ φωτογραφία διασώζεται στὸ ἀρχεῖο τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου).

«Βάση ἀναθήματος» (Boeckh).

CIG 1997, βάσει ἀπογράφου τοῦ Köhler (Le Bas – Waddington, *Voyage* II 317, ἀρ. 1353· Δήμιτσα, *Μακεδονία* 106, ἀρ. 128· Baege, *De sacris* 153· Ferguson, *Legal Terms* 42, ἀρ. 4).

Πρβλ. Κανατσούλη, *Προσωπογραφία* 58, ἀρ. 530· Διαμαντούρου, *Πέλλα* I 51.

Ἡρακλίδης Ἀσκληπιά-
δου ἱερεὺς τῆς θεοῦ
κατὰ δι(α)θή(κη)ν ἐκ-
έλευσεν.

Στ. 3-4: ΚΑΤΑΔΙΕΘΗΝΙΝΕΚ|ΕΛΕΥΣΕΝ τὸ ἀπόγραφο τοῦ Köhler τὸ ὁποῖο ὁ Boeckh καὶ στὴν συνέχεια οἱ ἄλλοι ἐκδότες διορθώνουν σὲ *κατὰ δι(α)|θή(κη)ν ἐκ|έλευσεν*. Ὁ Le Bas ἐπαναλαμβάνει κατὰ λάθος τὰ δύο πρῶτα γράμματα τῆς τελευταίας λέξεως καὶ στὴν ἀρχὴ τοῦ τέταρτου στίχου.

Εἶναι ἄγνωστο ποιᾶς θεᾶς ἱερέας ἦταν ὁ Ἡρακλείδης (γιὰ τὴν πιθανότητα συνδέσεως μὲ ἀνάγλυφο τῆς Ἀρτέμιδος, βλ. ἀνωτέρω)· ἀπὸ τὸ ἄστυ καὶ τὴν χώρα τῆς Πέλλας μαρτυροῦνται σὲ ἐπιγραφικές, φιλολογικὲς καὶ ἀρχαιολογικὲς πηγὲς οἱ λατρεῖες τῆς Ἀθηνᾶς, τῆς Ἀρτέμιδος, τῆς Δήμητρας, τῆς Ἀφροδίτης, τῆς Μητρὸς Θεῶν καὶ τῆς Συρίας Παρθένου (βλ. σχετικὰ στὴν Εἰσαγωγή). Γιὰ τὴν διατύπωση, μὲ τὴν μνεία τοῦ νεκροῦ ἀναθέτη σὲ ὀνομαστικὴ καὶ τῆς διαθήκης του, πρβλ. *RECAM* II 213.

575. Ἐπισημάνθηκε τὸ 1855 ἀπὸ τὸν Delacoulonche στὸν αὐτοκρατορικὸ τεκὲ τοῦ Μουρὰτ Ἐφέντη στὰ Γιαννιτσά. Ἐκεῖ ἐπισημαίνεται λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ 1873 ἀπὸ τὸν Δ. Πλαταρίδη. Ἔκτοτε χάνονται τὰ ἴχνη της.

«Ἐπιτύμβια πλάκα» (Delacoulonche).

Delacoulonche, «Berceau» 279, ἀρ. 98 (Duchesne – Bayet, *Mémoire* 108, ἀρ. 152· Δήμιτσα, *Μακεδονία* 106, ἀρ. 130)· Πλαταρίδη, *Ἔκθεσις* 24.

Αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι (;)

Ἴλαρος Γάλλᾳ τῇ
γλυκυτάτῃ γυναι-
κὶ μνήμης χάριν.

Στ. 1: ΤΑΛΛΑΤΗ Delacoulonche· ΓΑΛΑΤΗ Πλαταρίδης· οἱ Duchesne – Bayet καὶ Δήμιτσας μεταγράφουν ὡς *Γαλάτῃ [τῇ]*. Τὸ ἀπόγραφο ὅμως τοῦ Delacoulonche δὲν ἀφήνει ἀμφιβολία ὅτι ὁ στίχος εἶναι πλήρης.

Τὸ ὄνομα Γάλλα, ἐὰν τὸ ἀπόγραφο τοῦ Delacoulonche εἶναι ἀκριβές, μαρτυρεῖται στὴν Χίο (*BCH* 1 [1877] 83, ἀρ. 9) καὶ στὴν Λυδία (*SEG* 49 [1999] 1591). Πιθανώτατα ἀποτελεῖ θηλυκὴ μορφὴ τοῦ ὀνόματος Γάλλος, ποὺ ἀπαντᾶ σὲ διάφορες περιοχές.

576. Μουσεῖο Κωνσταντινουπόλεως 721. Εἰσήχθη στὸ Μουσεῖο τὸ 1895 μὲ ἔνδειξη ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὰ Γιαννιτσά.

Στήλη ἀπὸ ὑπόλευκο μάρμαρο μὲ ἐγγεγραμμένη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη καὶ ἀνάγλυφη παράσταση σὲ παραλληλόγραμμο βάθυσμα τριῶν προτομῶν κατ' ἐνώπιον, ἑνὸς ζεύγους καὶ μιᾶς παιδικῆς μορφῆς λίγο χαμηλότερα ἀνάμεσά τους. Τὰ πρόσωπα ἔχουν σφυροκοπηθεῖ. Στὴν ἐπίστεψη καὶ ἐκατέρωθεν τοῦ βαθύσματος, περίτεχνος φυτικὸς διάκοσμος. Διαστάσεις: 1,06 x 0,515 x 0,145 (Mendel). Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν παράσταση. Ὕψος γραμμάτων: 0,035 (Mendel).

Mendel, *Catalogue* III, ἀρ. 959 [721], εἰκ. 2100 (A. Rüsch, *JdI* 84 [1969] 152, ἀρ. R14· Λαγογιάννη, *Πορτραῖτα* 212, ἀρ. 159· Lagogianni, *Grabdenkmäler* 90, ἀρ. 106, πίν. 45).

Πρβλ. Sophia Zoumbaki, *ZPE* 99 (1993) 229, σημ. 14· Tataki, *Roman Presence* 216, ἀρ. 208.3.

Φωτογραφία.

1ος αἰ. μ.Χ.

Φαβρίκιος Βετουλη-
νὸς Λύ̣κ̣[ος] ἐκ τῶν ἰδί-
[ων Ἰου]λ̣ι̣α̣νῇ̣.

Στ. 2: *Λύκο[ς]* Mendel· *Λύκ[ο]ς* Rüsch· *Λύκος* Λαγογιάννη. Στ. 3: *[Αὐρη]λι̣α̣νῇ̣;* Mendel· *[Ἰου]λι̣α̣νῇ̣* Rüsch. Ἡ Λαγογιάννη (*Πορτραῖτα* καὶ *Grabdenkmäler*) δὲν ἀντιγράφει τίποτε στὸν τελευταῖο στίχο ἀλλὰ ἁπλῶς ἀναφέρει τὴν συμπλήρωση τοῦ Mendel.

Τὸ γένος τῶν Φαβρικίων μαρτυρεῖται σπάνια στὴν Μακεδονία (βλ. Tataki, *Roman Presence* 215-16 καὶ τὴν νέα ἐπιγραφὴ ἀπὸ τὸν Κοῦκο τῆς Πιερίας ποὺ δημοσιεύει ἡ Πολυξένη Ἀδάμ-Βελένη, στὸ *Νάματα* 166-73). Τὸ δεύτερο ὄνομα γένους τοῦ ἀναθέτη ἔχει περισσότερο ἐνδιαφέρον. Τὸ γένος τῶν Βετουληνῶν, ἐτρουσκικῆς ἢ πάντως ἰταλικῆς καταγωγῆς, μαρτυρεῖται ἀρκετὰ συχνὰ στὴν ἑλληνικὴ Ἀνατολή (βλ. Sophia Zoumbaki, *ZPE* 99 [1993] 227-31, ἰδίως 229, σημ. 14) ἀπὸ τὸν 1ο αἰ. μ.Χ.· στὴν Μακεδονία ἀξιοσημείωτη εἶναι ἡ παρουσία του κατὰ τὸν 3ο αἰ. μ.Χ. στὰ ὑψηλότερα κοινωνικὰ στρώματα τῆς Βέροιας, ὅπου τρία μέλη τοῦ γένους μαρτυροῦνται ὡς γραμματοφύλαξ, ὡς τιμώμενος ἀπὸ τὴν βουλὴ καὶ τὸν δῆμο γιὰ τὴν θητεία του σὲ ποικίλα ἀξιώματα καὶ ὡς γυμνασίαρχος ἀντιστοίχως· βλ. *ΕΚΜ* Α΄ 108, στ. 5-6 καὶ 9-10· 137).

577. Μουσεῖο Κωνσταντινουπόλεως 722. Εἰσήχθη στὸ Μουσεῖο Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1895, μὲ ἔνδειξη ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὰ Γιαννιτσά.

Στήλη ἀπὸ ὑπόλευκο μάρμαρο μὲ ἀνάγλυφη παράσταση σὲ παραλληλόγραμμο βάθυσμα τριῶν προτομῶν κατ' ἐνώπιον, ζεύγους ἄνω καὶ ἀνάμεσά τους, λίγο χαμηλότερα, ἀγοριοῦ. Τὰ πρόσωπα ἔχουν ὑποστεῖ ἐπιφανειακὲς βλάβες. Κατὰ τὸν Mendel πρόκειται μάλλον γιὰ μετασκευὴ κίονος. Διαστάσεις: 0,61 x 0,455 x 0,115 (Mendel). Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν παράσταση. Ὕψος γραμμάτων: 0,02 (Mendel).

Mendel, *Catalogue* III 171, ἀρ. 958 [722], εἰκ. 2130 (Detschew, *Sprachreste* 287· A. Rüsch, *JdI* 84 [1969] 152, ἀρ. R15· J. Touratsoglou, *Pulpudeva* 2 [1978] 134 καὶ 137· G. Mihailov, *EtBalk* [1987] 98, ἀρ. 35· *BullEpigr* 1988, 812 [γιὰ τὸ ὄνομα Μάντα]· Dana, *Onomasticon* 206).

Πρβλ. G. Daux, *BCH* 100 (1976) 223.

Φωτογραφία.

2ος-3ος αἰ. μ.Χ.

Ἡρώδης Μάντανι τῇ
ἰδίᾳ συνβίῳ μνείας χάριν.

Τὸ ὄνομα Μάντα (ἐδῶ μὲ τὴν διαλεκτικὴ κατάληξη -νι, γιὰ τὴν ὁποία βλ. ἀρ. **209**, ἀνωτέρω) ἀνήκει στὸ προελληνικὸ ἐπιχώριο ὀνομαστικὸ τῆς Μακεδονίας (βλ. *BullEpigr* 1988, 812 καὶ Dana, *Onomasticon* 206-209), καὶ εἶναι ἰδιαιτέρως δημοφιλὲς στὶς ἀνατολικὰ τοῦ Ἀξιοῦ περιοχές.

578. Ἐντοπίσθηκε τὸ 1855 ἀπὸ τὸν Delacoulonche στὸ τζαμὶ τοῦ Σουλτάνου Μπαγιαζὶτ Μπέη στὰ Γιαννιτσά. Ἔκτοτε ἀγνοοῦνται τὰ ἴχνη της.

Delacoulonche, «Berceau» 278, ἀρ. 97 (Δήμιτσα, *Μακεδονία* 109, ἀρ. 142).

Α MIW
ΤΗ ΛΕΑΥ
ΤΗ
ΑΓ

Τὸ ἀπόγραφο τοῦ Delacoulonche δὲν ἐπιτρέπει πολλὲς ὑποθέσεις γιὰ τὸ περιεχόμενο τῆς ἐπιγραφῆς. Ἐνδεχομένως πρόκειται γιὰ ἐπιτύμβια στήλη (στ. 2-3: *ἑαυτῆς*;), ἐνῷ τὸ κείμενο φαίνεται νὰ εἶναι διαμορφωμένο σὲ δύο στῆλες.

ΠΑΡΑΛΙΜΝΗ

579. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 48. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1983 ἀμέσως βόρεια τῆς θέσεως «Γέφυρα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου», βορειοανατολικὰ τοῦ ἀστικοῦ κέντρου τῆς Γυρβέας. Περιλαμβάνεται στὶς ἐπιγραφὲς τῆς Πέλλας γιὰ τοὺς λόγους ποὺ ἀναφέρονται στὴν σημ. 59 τῆς Εἰσαγωγῆς.

Μικρὸ ἀπότμημα στήλης ἀπὸ λευκόφαιο μάρμαρο, πανταχόθεν ἀποκεκρουμένο. Διαστάσεις: 0,15 x 0,185 x 0,055. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ μόλις διαφαινόμενο βάθυσμα μὲ ἀδιάγνωστη σήμερα ἀνάγλυφη παράσταση. Ὕψος γραμμάτων: 0,024-0,028. Διάστιχο: 0,005-0,007.

Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993) 388-89, ἀρ. 18, εἰκ. 25 (*SEG* 43 [1993] 439).

Πρβλ. *BullEpigr* 1994, 411· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 502 (συνθῆκες εὑρέσεως)· Tataki, *Roman Presence* 539, ἀρ. 22.1.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

3ος αἰ. μ.Χ.

[----------] Κ̣οπριανῇ [----------]
[--- *π.χ.* τῇ μητ]ρί, μνεία[ς χάριν].

Στ. 1: Τὸ ὄνομα θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι σὲ ὀνομαστική. Στ. 2: *μνείας* Panayotou – Chrysostomou.

Γιὰ τὸ ὄνομα Κοπριανή, βλ. ἀρ. **66**, ἀνωτέρω.

ΑΛΛΑΝΤΗ

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Ι. Φιλολογικὲς μαρτυρίες

1. Θουκυδίδης 2.100.3.
Ὁ δὲ στρατὸς τῶν Θρᾳκῶν ἐκ τῆς Δοβήρου ἐσέβαλε πρῶτον μὲν ἐς τὴν Φιλίππου πρότερον οὖσαν ἀρχήν, καὶ εἶλεν Εἰδομενὴν μὲν κατὰ κράτος, Γορτυνίαν δὲ καὶ Ἀταλάντην καὶ ἄλλα ἄττα χωρία ὁμολογίᾳ διὰ τὴν Ἀμύντου φιλίαν προσχωροῦντα τοῦ Φιλίππου υἱέος παρόντος.

2. Θεοπόμπου, *Φιλιππικά* (*FGrHist* 115 F33· βλ. καὶ ἀρ. 5, κατωτέρω).
Θεόπομπος δ' ἐν *Α΄ Φιλιππικῶν* Ἀλλάντιον αὐτὴν εἶπεν.

3. Πλινίου Πρεσβυτέρου, *Naturalis Historia* 4.35.
Dein praeiacente gremio terrarum Arethusii, Antiochienses, Idomenenses, Doberi, Aestrienses, Allantenses, Audaristenses, Morylli, Garresci, Lyncestae, Othryonei et liberi Amantini atque Orestae, coloniae Bullidenses et Dienses, Xylopolitae, Scotusaei liberi, Heraclea Sintica, Tymphaei, Toronaei.

4. Ἡρωδιανοῦ, *Περὶ καθολικῆς προσῳδίας* 3.1.345 (Lentz).
Τὰ εἰς -τη ὑπερδισύλλαβα ἔχοντα κατὰ διάστασιν σύμφωνον βαρύνεται, Ἀλλάντη πόλις Μακεδονίας καὶ Ἀρκαδίας.

5. Στεφάνου Βυζαντίου, *Ἐθνικά*, λ. *Ἀλλάντη.*
Πόλις Μακεδονίας [καὶ Ἀρκαδίας]. Θεόπομπος δ' ἐν *Α΄ Φιλιππικῶν* Ἀλλάντιον αὐτὴν εἶπεν. Τὸ ἐθνικὸν Ἀλλάντιος ὡς Παλλάντιος.

ΙΙ. Ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες ἐκτὸς Ἀλλάντης

α΄. Κατάλογος θεωροδόκων, Νεμέα, 331/30-313 π.Χ., τὸ μακεδονικὸ τμῆμα τοῦ καταλόγου 321-316 π.Χ. (*SEG* 36 [1986] 331 στήλη Β, στ. 16-23).

(...)
vacat
Ἐμ Μακε(δ)ονίαι:
ἐν Ἀμφιπόλι
Πέρσας Νικολάου·
ἐν Λητῆι
Μένανδρος Λυσάνδρου·

ἐξ Ἀλάντης
Ἀφθόνητος Πυθοδώρου.
vacat

(...)

β΄. Κατάλογος εἰσφορῶν, Ἄργος, μετὰ τὸ 315 π.Χ. (Perlman, *Theorodokia* 188 [*IG* IV 617] στ. 13-17).

(...)
[- - - - - ία]νς ἐξ Ὁμολίο(υ) Θ Ἀλεξανδρείανς. [Γον]νεῖς
[- - -]ΙΟΙ[. .]ΕΞΑΣ[..] ΘΘ Ἀλεξανδρε[ία]ν[ς].
[ἐξ Αἰ]γεᾶν ΘΘΘ :: Αἰγιναίανς. Ἐκ Βε[ροίας - - - -]
16 [Ἀλ]εξανδρείανς. Ἐξ Ἐδέσσας ΘΘΘ Αἰγινα[ίανς].
[Ἀταλα- vel Ἀλλα]νταῖοι [. . .] Ἀλεξανδρείανς. Εὐρωπαῖο[ι - -]
(...)

γ΄. Κατάλογος θεωροδόκων Ἀπόλλωνος, Δελφοί, 230-220 π.Χ. (A. Plassart, *BCH* 45 [1921] 17 III, στ. 57-65· στὴν παροῦσα ἔκδοση λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν νεώτερες ἀναγνώσεις τοῦ J. Oulhen, *Les théarodoques de Delphes*, ἀνέκδοτη διατριβή, Ι΄ Πανεπιστήμιο Παρισίων 1992).

(...)
ἐν Βεροίαι Ἀντάνωρ Νεοπτολέμου,
Μένανδρος, Ἀπελλᾶς Φιλώτα·
ἐν Μέζαι Νικωνίδας, Νικάνωρ Μνασιγένεος·
60 ἐν Ἐδέσσαι Μοσχίων Τριακαδίωνος·
ἐν Πέλλαι Ἀπολλωνίδης, Δίφιλος, Χάρης·
ἐν Ὠρωπῶι Παράμονος·
ἐν Ἴχναις Δίης Ἀλκέτου·
64 ἐν Ἀλλ[α]ντείωι Ἀνδρόνικος, Δίκαιος
Χιωνίδου·
(...)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ Ἀλλάντη ἢ Ἀταλάντη ἢ Ἀλλάντειον μνημονεύεται στὶς πηγὲς ἀπὸ τὸν 5ο αἰ. π.Χ. μέχρι τὰ τέλη τοῦ 2ου αἰ. μ.Χ.[1] Ὁ Θουκυδίδης τὴν ἀναφέρει στὸ πλαίσιο τῆς εἰσβολῆς τοῦ Σιτάλκη στὴν Μακεδονία τὸ 429 π.Χ. (μαρτ. ΑΛΛ 1), ὁ δὲ Θεόπομπος στὴν ἐξιστόρηση τῶν ἀρχῶν τῆς βασιλείας τοῦ Φιλίππου Β΄ (μαρτ. ΑΛΛ 2). Στὸν κατάλογο τῶν θεωροδόκων τῆς Νεμέας, λίγο μετὰ τὸ 321 π.Χ., ἐμφανίζεται ἡ μνεία *Ἐξ Ἀλάντης Ἀφθόνητος Πυθοδώρου* (μαρτ. ΑΛΛ α΄) ἐνῷ οἱ *[Ἄλλα-]* ἢ *[Ἀταλα]νταῖοι* περιλαμβάνονται στὸν κατάλογο εἰσφορῶν τοῦ Ἄργους (μαρτ. ΑΛΛ β΄), ποὺ χρονολογεῖται στὰ τέλη τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. Στὴν ἀντιπροτελευταία ἢ τὴν προτελευταία δεκαετία τοῦ 3ου αἰ. π.Χ. τοποθετεῖται ὁ μεγάλος κατάλογος τῶν θεωροδόκων τῶν Δελφῶν, στὸν ὁποῖον περιλαμβάνονται ὡς θεωροδόκοι *ἐν Ἀλλ[α]ντείωι Ἀνδρόνικος, Δίκαιος Χιωνίδου* (μαρτ. ΑΛΛ γ΄). Οἱ *Allantenses* κατὰ τὶς ἀρχὲς τῆς αὐτοκρατορικῆς περιόδου μνημονεύονται ὡς πολιτικὴ μονάδα τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τὸν Πλίνιο (μαρτ. ΑΛΛ 3), ἡ δὲ τελευταία χρονολογημένη μνεία τῆς πόλεως τῶν Ἀλλανταίων σὲ μιλιάριο τῆς Ἐγνατίας Ὁδοῦ τοποθετεῖται τὸ 198 μ.Χ. (ἐπιγρ. ἀρ. **582**). Τέλος ἡ *Ἀλλάντη* καὶ τό –λανθασμένο– ἐθνικὸ *Ἀλλάντιος* θησαυρίζονται στὸ λεξικὸ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου, ποὺ ἀντλεῖ τὶς πληροφορίες του ἀπὸ τὸν Θεόπομπο (μαρτ. ΑΛΛ 5).

Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Θουκυδίδης τοποθετεῖ τὴν Ἀταλάντη στὸν ἴδιον ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον ὁδικὸ ἄξονα μὲ τὴν Γορτυνία καὶ τὴν Εὐρωπὸ καὶ ὅτι ὁ κατάλογος τῆς Νεμέας τὴν ἀναφέρει μαζὶ μὲ πόλεις κείμενες κατὰ μῆκος τῆς «βασιλείας» (regia) καὶ μετέπειτα Ἐγνατίας Ὁδοῦ (Ἀμφίπολις, Λητὴ καί –πιθανώτατα– Πέλλα) ὑπεδείκνυε ἤδη ὅτι ἡ Ἀλλάντη ἔπρεπε νὰ κεῖται στὴν διασταύρωση τῶν δύο αὐτῶν ἀξόνων. Ἡ μνεία τῆς πόλεως μεταξὺ τῆς Ἔδεσσας καὶ τῆς Εὐρωποῦ στὸν κατάλογο τοῦ Ἄργους καὶ μετὰ τὴν Ἔδεσσα, τὴν Πέλλα, τὴν Εὐρωπὸ καὶ τὶς Ἴχνες καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη στὸν κατάλογο τῶν Δελφῶν δὲν διέψευδε, ἀλλὰ ἀντιθέτως ἐνίσχυε αὐτὴν τὴν ἔνδειξη[2]. Ἡ ὁριστικὴ ἀπόδειξη γιὰ τὴν τοποθεσία τῆς Ἀλλάντης κατὰ μῆκος τῆς Ἐγνατίας προέκυψε ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τοῦ ὀνόματός της στὸ μιλιάριο ποὺ ἦλθε στὸ φῶς ἐπὶ τῆς διαδρομῆς τῆς ὁδοῦ αὐτῆς ἀνατολικὰ τῆς Πέλλας[3].

Πρὶν ἀπὸ τὴν δημοσίευση τοῦ μιλιαρίου ὁ A. Delacoulonche[4] καὶ ἀκολουθώντας τον ὁ N. G. L. Hammond[5] εἶχαν προτείνει τὴν ταύτιση τῆς Ἀλλάντης μὲ τὰ Κουφάλια (ἢ τὰ Ἄθυρα) καὶ

---

1. Papazoglou, *Villes* 182-83· M. B. Hatzopoulos καὶ P. Paschidis, «Makedonia», στὸ *Inventory* 799, ἀρ. 531.

2. Εἶναι προφανὲς ὅτι μετὰ τὴν Πέλλα οἱ θεωροδόκοι τῶν Δελφῶν, ὅπως καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Ἄργους, ἐγκατέλειψαν προσωρινὰ τὴν «βασίλειον ὁδὸν» γιὰ νὰ κετευθυνθοῦν στὴν Εὐρωπό, ἀλλὰ ἐν συνεχείᾳ ἐπέστρεψαν σ' αὐτὴν διὰ τοῦ ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον ὁδικοῦ ἄξονος, ἀφοῦ καθ' ὁδὸν πρὸς τὴν Ἀλλάντη ἐπισκέφθηκαν τὶς Ἴχνες.

3. Gounaropoulou – Hatzopoulos, *Milliaires* 54-61.

4. Delacoulonche, «Berceau» 135-36.

5. Hammond, *History* I 152 καὶ 171.

τῶν Ἰχνῶν μὲ τὴν Νέα Χαλκηδόνα, ἐνῷ οἱ Ch. Edson[6] καὶ Δ. Κανατσούλης[7] τοποθετοῦσαν τὶς Ἴχνες στὰ Κουφάλια. Τὸ μιλιάριο τῆς Ἀλλάντης μᾶς ὑποχρέωνει, ἀφήνοντας τὶς Ἴχνες στὰ Κουφάλια, νὰ τοποθετήσομε τὴν Ἀλλάντη ἐπὶ τῆς Ἐγνατίας Ὁδοῦ καὶ μάλιστα στὸ σημεῖο διασταυρώσεώς της μὲ τὸν ἀπὸ βορρᾶ ὁδικὸ ἄξονα, στὸν ἀρχαιολογικὸ χῶρο τοῦ Μισὶρ Μπαμπᾶ.

Ἡ θέση τοῦ Μισὶρ Μπαμπᾶ παρὰ τὴν Νέα Χαλκηδόνα (τέως Γιαϊλατζίκ) εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰ. Περιγράφεται ἀπὸ τοὺς Pouqueville[8], Cousinéry[9], Leake[10] καὶ λεπτομερέστερα ἀπὸ τὸν Delacoulonche[11], ὁ ὁποῖος ἐντόπισε ἐκεῖ καὶ δύο ἐπιγραφές[12]: «Τρία τέταρτα λεύγας ἀπὸ τὴν γέφυρα τοῦ Βαρδάρη, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς Ἁγίους Ἀποστόλους καὶ Γιαννιτζά, στὸ ὕψος ἀκριβῶς τοῦ χωριοῦ Σαριλί, βρίσκεται ἕνα μέρος ποὺ λέγεται Μισὶρ Μπαμπᾶ. Ἕνα ἔξαρμα ἀριστερὰ τοῦ δρόμου, στὸ ρεῖθρο ἑνὸς χειμάρρου ποὺ δὲν ἔχει σχεδὸν καθόλου νερὸ τὸ θέρος, ἀλλὰ γίνεται ἀρκετὰ σημαντικὸς τὸ φθινόπωρο καὶ τὸν χειμῶνα, προσελκύει τὸ βλέμμα. Πρόκειται προφανῶς γιὰ τεχνητὸ ἔξαρμα... Οἱ μεγάλες διαστάσεις του, τὸ πρόμηκες σχῆμα του, ἡ ἐπίπεδη κορυφή του τὸ δηλώνουν ἐπαρκῶς. Παρατηρώντας προσεκτικὰ διακρίνει κανεὶς στοὺς πρόποδες τοῦ ὑψώματος καὶ στὴν κορυφὴ ἴχνη ἀρχαίων θεμελιώσεων. Μερικὲς δηλώνουν τὶς γωνίες οἰκοδομημάτων πρὸ πολλοῦ κατεστραμμένων». Ὁ ἀρχαιολογικὸς χῶρος, χαρακτηριστικὴ μακεδονικὴ τράπεζα, διατηρεῖτο ἀκόμη στὶς ἀρχὲς τοῦ προηγουμένου αἰῶνος, ὅταν τὸν ἐπισκέφθηκε ὁ A. Struck[13]. Ἤδη ὅμως κατὰ τὸν Πρῶτο Παγκόσμιο Πόλεμο, ὅταν ἡ ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων ἔκαμε τὶς πρῶτες συστηματικὲς ἀποτυπώσεις, τὸ νότιο τμῆμα τῆς τράπεζας τοῦ Γιαϊλατζὶκ εἶχε ὑποστεῖ ἀλλοιώσεις ἀπὸ τὴν λειτουργία λατομείου[14]. Ἡ ἐγκατάσταση στὸν ἀρχαιολογικὸ χῶρο τοῦ προσφυγικοῦ πολίσματος τῆς Νέας Χαλκηδόνος τὸ 1922 ὁλοκλήρωσε τὴν καταστροφή του. Ὅταν ἕνας ἀπὸ ἐμᾶς τὸν ἐπισκέφθηκε τὸ 1983, ἐξακολουθοῦσε νὰ ὑφίσταται τὶς ἐπιθέσεις τῶν μηχανικῶν ἐκσκαφέων καὶ μόνον ἐλάχιστα ἀρχαῖα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ἦσαν ἀκόμη ὁρατὰ στὶς παρυφὲς τῆς τράπεζας[15]. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἡ τυχαία ἀνεύρεση ἀρχαιοτήτων[16] ὑπενθυμίζει μόνον ὅτι ἄλλοτε ἐκεῖ ἔκειτο μία ἀπὸ τὶς ἀρχαιότερες πόλεις τοῦ μακεδονικοῦ βασιλείου.

---

6. Ch. Edson, «Strepsa (Thucydides 1.61.4)», *CP* 50 (1955) 174 καὶ 187, σημ. 70· τοῦ ἰδίου, «Ἡ Μακεδονία πρὶν ἀπὸ τὸν Φίλιππο», στὸ *Φίλιππος* 27 καὶ σημ. 54.

7. Κανατσούλη, *Ἐσωτερικὴ Ἱστορία* 32-33.

8. Pouqueville, *Voyage* 448-49.

9. Cousinéry, *Voyage* I 98.

10. Leake, *Travels* 259.

11. Delacoulonche, «Berceau» 135-36.

12. Delacoulonche, «Berceau» 284, ἀρ. 110 (ἐδῶ ἀρ. **580** καὶ **581**).

13. Struck, *Fahrten* II 93.

14. Rey, *Observations* 52-53· πρβλ. τοῦ ἰδίου, «Observations sur les sites préhistoriques et protohistoriques de la Macédoine», *BCH* 40 (1916) 279, ἀρ. 2 et 284· Ch. Picard, «Les recherches archéologiques de l'armée française en Macédoine, 1916-1919», *BSA* 23 (1918-1919) 4· Heurtley, *Prehistoric Macedonia* 88 καὶ εἰκ. 67c· French, *Prehistoric Sites* 22.

15. Hatzopoulos – Gounaropoulou, *Milliaires* 60 καὶ πίν. XX.

16. Πρβλ. Φ. Πέτσα, *ΑΔ* 22 (1967) *Χρον.* [1969] 399.

Ἡ Ἀλλάντη συνόρευε πρὸς δυσμὰς μὲ τὴν Πέλλα, πρὸς βορρᾶν μὲ τὶς Ἴχνες καὶ πρὸς ἀνατολὰς μὲ τὴν Ἡράκλεια τὴν Μυγδονικὴ στὰ ἐπέκεινα τοῦ Ἀξιοῦ[17]. Πρὸς νότον τῆς Ἀλλάντης ἐκτείνονταν τὰ τενάγη τῆς Λουδιακῆς λιμνοθάλασσας. Κατὰ μία πειστικὴ ὑπόθεση τοῦ Charles Edson[18], ἡ Ἀλλάντη ἦταν κτίσμα τῶν Τημενιδῶν βασιλέων τῆς ὄψιμης ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς μὲ σκοπὸ τὸν ἀποκλεισμὸ τῶν τότε ἀκόμη παιονικῶν Ἰχνῶν ἀπὸ τὴν θάλασσα.

17. M. B. Hatzopoulos καὶ P. Paschidis, «Makedonia», στὸ *Inventory* 799, ἀρ. 531.

18. Ch. Edson, «Strepsa (Thucydides 1.61.4)», *CP* 50 (1955) 187, σημ. 71· πρβλ. Hatzopoulos – Gounaropoulou, *Milliaires* 61.

ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ

580. Ἐπισημάνθηκε τὸ 1855 ἀπὸ τὸν Delacoulonche στὸ ἐγκαταλελειμμένο τουρκικὸ νεκροταφεῖο τῆς Νέας Χαλκηδόνος (τότε Μεσὶρ ἢ Μισὶρ Μπαμπά)· ἔκτοτε ἀγνοεῖται ἡ τύχη του. Ὁ Delacoulonche δὲν περιγράφει τὸ μνημεῖο, ἀλλὰ κατὰ τὴν περιγραφὴ τῆς θέσεως («Berceau» 134-36, ἰδίως 135) ἀναφέρεται σὲ «στῆλες ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ ἀδιάγνωστες ἐπιγραφές». Ὁ Δήμιτσας καὶ ὅσοι ἀναφέρουν τὰ εὑρήματα τοῦ Delacoulonche στὴν συνέχεια δὲν ἀντιλαμβάνονται ὅτι πρόκειται γιὰ μνημεῖο διακριτὸ ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ἔφερε τὴν ἑπόμενη, ἐπιτύμβια ἐπιγραφή (ἤ, ἔστω, ἄλλη πλευρὰ τοῦ ἴδιου μνημείου).

Delacoulonche, «Berceau» 284, ἀρ. 110b (Δήμιτσα, *Μακεδονία* 111-12, ἀρ. 149).

Πρβλ. Gounaropoulou – Hatzopoulos, *Milliaires* 60 (ἁπλὴ μνεῖα)· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνήμη Λαζαρίδη* 222, σημ. 79, μὲ βιβλιογραφία γιὰ τὴν θέση.

Ἑλληνιστικὴ περίοδος (;) (βλ. στὰ σχόλια)

Ἐπὶ Ἀριστί[----------]
[----------]

Τὰ συνηθέστερα ὀνόματα ποὺ μποροῦν νὰ συμπληρωθοῦν εἶναι Ἀριστίων καὶ Ἀρίστιππος· καὶ τὰ δύο ἀπαντοῦν στὴν Μακεδονία.

Πρόκειται προφανῶς γιὰ τὴν ἀρχὴ δημοσίου ἐγγράφου ἢ ὠνῆς, μὲ χρονολόγηση βάσει τοῦ ὀνόματος τοπικοῦ ἄρχοντος. Σὲ ἀντίθεση μὲ ἑλληνιστικὰ παραδείγματα ἀπὸ ἄλλες μακεδονικὲς πόλεις, ἡ χρονολόγηση δὲν δίνεται μὲ τὴν μορφὴ ἐπί + ἀξίωμα + ὄνομα (*ἐπὶ στρατηγοῦντος, ἐφ' ἱερέως* κλπ. *τοῦ δεῖνος*) οὔτε μὲ γενικὴ ἀπόλυτο (*ἐπιστάτου* ἢ *ἐπιστατοῦντος, ἱερέως, πολιταρχούντων* κλπ. *τοῦ δεῖνος*), ἀλλὰ μὲ τὴν πρόθεση *ἐπὶ* ἀκολουθούμενη ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος. Τὰ μόνα μακεδονικὰ παράλληλα γιὰ τὴν μορφὴ αὐτὴ χρονολογήσεως προέρχονται ἀπὸ ὠνὲς τῆς Χαλκιδικῆς (Hatzopoulos, *Amphipolis* ἀρ. V-VI καὶ X, πλ. Β· *SEG* 38 [1978] 672, στ. 10-11) καὶ ἀναμνηστικὲς ἐπιγραφὲς ἀγώνων ἀπὸ τὴν Κέλλη (βλ. στὰ σχόλια τῆς ἀρ. **419**, ἀνωτέρω), Βέροια (*EKM* Α΄ 139), Κύρρο (βλ. ἀρ. **419**, ἀνωτέρω) καὶ Λητή (*SEG* 44 [1994] 537 a-b). Τὸ γεγονὸς ὅτι καὶ τὰ ὀκτὼ αὐτὰ παραδείγματα χρονολογοῦνται στὸν 4ο ἢ στὶς ἀρχὲς τοῦ 3ου αἰ. π.Χ. θὰ ἀποτελοῦσε ἰσχυρὴ ἔνδειξη γιὰ τὴν χρονολόγηση καὶ τῆς παρούσας ἐπιγραφῆς, ἐὰν τὰ γράμματα στὸ ἀπόγραφο τοῦ Delacoulonche δὲν φαίνονταν σαφῶς μεταγενέστερα (μηνοειδῆ σίγμα καὶ ἔψιλον, πῖ μὲ ἐλαφρὰ προεξέχουσα τὴν ὁριζόντια κεραία).

581. Ἐπισημάνθηκε τὸ 1855 ἀπὸ τὸν Delacoulonche στὸ ἐγκαταλελειμμένο τουρκικὸ νεκροταφεῖο τῆς Νέας Χαλκηδόνος (τότε Μεσὶρ ἢ Μισὶρ Μπαμπά)· ἔκτοτε ἀγνοεῖται ἡ τύχη

του. Ὁ Delacoulonche δὲν περιγράφει τὸ μνημεῖο (πρβλ. ὅμως τὴν προηγούμενη ἐπιγραφή).

Delacoulonche, «Berceau» 284, ἀρ. 110a (Δήμιτσα, *Μακεδονία* 111-12, ἀρ. 149).

Αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι (;)

[----------]
θ[υ]γάτη[ρ .] ΛΙΠ̣[. .]ΙΙ̣Ι̣Ω[. . .]ΟΥ[----]
[ἐκ] τῶν ἰδίων Ι̣Τ̣Λ̣Κ̣ΤΩΝ μν[είας] χάρ[ιν].

Στ. 1, ἀρχή: ΟΓΑΤΗ. . τὸ ἀπόγραφο τοῦ Delacoulonche· *Ὀγάτη* μεταγράφει ὁ Δήμιτσας. Στ. 2, τέλος: ΜΝ[. .] ΧΑΡ. τὸ ἀπόγραφο τοῦ Delacoulonche. Στὴν ἀρχὴ τοῦ στίχου εἶναι πιθανὴ ἡ συμπλήρωση *[ἐκ] τῶν ἰδίων καμάτων*.

ΧΩΡΑ ΑΛΛΑΝΤΗΣ

582. Μουσεῖο Πέλλας ΕΠ 38. Ἀνακαλύφθηκε ὑπὸ ἄγνωστες συνθῆκες τὸ 1955.

Πεσσὸς ποὺ μετασκευάσθηκε σὲ περίπου κυλινδρικὸ μιλιάριο, διατηρούμενος σὲ δύο συναρμόζοντα ἀποτμήματα, ἐλλιπὴς ἄνω καὶ μὲ κατὰ τόπους ἀποκρούσεις. Διαστάσεις: 0,75 x 0,38. Ὕψος γραμμάτων: 0,025-0,05. Διάστιχα: 0,009-0,017.

Gounaropoulou – Hatzopoulos, *Milliaires* 54-61, ἀρ. XII (*SEG* 35 [1985] 753).

Πρβλ. *BCH* 80 (1956) 318 (μνεία εὑρέσεως καὶ ἐσφαλμένη περιγραφὴ τῆς γλώσσας ὡς λατινικῆς)· Φ. Πέτσα, *Μακεδονικά* 7 (1966-1967) 306, ἀρ. 99 (μνεία εὑρέσεως)· Papazoglou, *Villes* 182 (γιὰ τὸ ἐθνικό)· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνήμη Λαζαρίδη* 221-22 (μὲ ἀντιρρήσεις γιὰ τὴν ταύτιση Νέας Χαλκηδόνος - Ἀλλάντης)· Fasolo, *Egnatia* 102· M. B. Hatzopoulos – P. Juhel, *AJA* 113 (2009) 424.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

198 μ.Χ. (;)

[Αὐτοκράτορι Καίσαρι θεοῦ Μ(άρκου) Ἀν]–
[τωνίνου Εὐσεβοῦς υἱῷ, θεοῦ Κομμό]–
[δου ἀδελφῷ, θεοῦ Ἀντωνίνου Εὐσε]–
[βοῦς υἱωνῷ, θεοῦ Ἀδριανοῦ ἐκγόνῳ]
[καὶ θεοῦ Τραϊανοῦ Παρθ(ικοῦ) καὶ]
[θεοῦ Νέρουα ἀπογόνῳ Λ(ουκίῳ) Σεπτιμίῳ]
[Σεουήρῳ, Εὐσεβεῖ Περτίνακι Σεβαστῷ],
[Ἀδιαβηνικῷ, Παρθ(ικῷ), ἀρχιερεῖ]
[μεγίστῳ, δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ F (;)],
[αὐτοκράτορι τὸ ΙΑ (;), ὑπάτῳ τὸ Β (;), πα]–
[τρί πα]τ̣ρίδος, ἀνθυπάτῳ [καὶ αὐτο]–
[κράτο]ρι Καίσα[ρι] Σεπτιμί[ου Σε]–
[ουήρου] Περτίν̣ακος Σεβ̣α̣[στοῦ],
[Ἀραβικ]οῦ, Ἀδ̣[ια]βηνικοῦ, Πα[ρθ(ικοῦ)]
[υἱῷ, θε]οῦ Μ(άρκου) Ἀν[τω]ν̣ίνου [Ε]ὐσεβ[οῦς]

16 [υἱω]νῷ<ν>, θ̣ε̣οῦ Ἀντωνίν[ου Εὐσε]–
[βοῦς ἐκγ]όν(ῳ), θ(ε)οῦ Ἀδριανοῦ
[καὶ] θ̣ε̣οῦ Τραϊανοῦ Παρ(θ)(ικοῦ) καὶ θεοῦ Ν[έρουα]
[ἀ]π̣ογόνῳ<ν> Μ(άρκῳ) Αὐ(ρηλίῳ) θεῷ Ἀντωνίν[ῳ]
20 [Σε]βαστῷ, δημαρχικῆς ἐξουσίας, ἀ[ν]–
[θυ]πάτῳ, ΚΑ῾Λ καὶ Σεπτιμίῳ Γ̣έτ[α̣]
[καί]σαρι, ἡ πόλις Ἀλλανταίων. *vac*

Στ. 1-10: Τὸ κείμενο, ἡ ὀρθογραφία καὶ ἡ διαίρεση τῶν στίχων δίδονται ἐνδεικτικά. Ἡ συμπλήρωση τοῦ ἔτους δημαρχικῆς, αὐτοκρατορικῆς καὶ ὑπατικῆς ἐξουσίας τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου (στ. 9-10) στηρίζεται στὴν πιθανὴ ἀλλὰ ὄχι ὑποχρεωτικὴ ὑπόθεση πὼς ἡ ἀπουσία ἀριθμήσεως τῆς δημαρχικῆς ἐξουσίας τοῦ Καρακάλλα (στ. 20) ὑποδηλώνει τὸ πρῶτο ἔτος δημαρχικῆς ἐξουσίας. Στ. 17: [ΕΚΓ]ΟΝΟΥΣ ὁ λίθος (ΕΚΓΟΝΟΥΣ Gounaropoulou – Hatzopoulos ἐκ παραδρομῆς)· ΘΗΡΟΥ ὁ λίθος. Στ. 18: ΠΑΡΑ ὁ λίθος. Στ. 20: Ὁ χαράκτης χάραξε τὶς δύο κεραῖες τοῦ ἀναμενόμενου χῖ μᾶλλον παράλληλες παρὰ τεμνόμενες. Στ. 21: τὰ γράμματα ΚΑ῾Λ ἴσως συνιστοῦν διττογραφία τοῦ *καὶ* ποὺ ἀκολουθεῖ καὶ συντομογραφία τοῦ προωνυμίου (*Λουκίῳ*) τοῦ Γέτα.

Γιὰ τὴν σημασία τοῦ μιλιοδείκτη σχετικὰ μὲ τὴν ταύτιση τῆς θέσεως τῆς Ἀλλάντης, βλ. στὴν Εἰσαγωγή, ἀνωτέρω.

583. Ἐπισημάνθηκε πρὶν ἀπὸ τὸ 1902 ἀπὸ τὸν A. Struck κοντὰ σὲ ἐρείπια 35 λεπτὰ βορειοανατολικὰ τοῦ Τσουχαλάρ (Παρθένιο), καθ' ὁδὸν πρὸς τὴν Σαρίτζα (ἤδη Βαλτοχώρι), σύμφωνα μὲ τὴν ἀναλυτικὴ περιγραφὴ τῆς διαδρομῆς του στὸ *Fahrten* II 11-12, καὶ 15 λεπτὰ νοτίως τῆς Σαρίτζας, σύμφωνα μὲ τὸ χειρόγραφο τοῦ ἄρθρου. Ἔκτοτε ἀγνοεῖται ἡ τύχη του.

«Ἀπότμημα ἐπιτύμβιας ἐπιγραφῆς· ἀριστερὰ φαίνεται νὰ σώζει τὸ πέρας» (Struck).

A. Struck, *AM* 27 (1902) 309, ἀρ. 12 (*IG* X 2, 1, 1016, μὲ ἐσφαλμένη ἀπόδοση στὰ Διαβατά [τότε Ντουντουλάρ]).

Πρβλ. Struck, *Fahrten* II 11-12 γιὰ τὶς συνθῆκες εὑρέσεως.

Ὄψιμοι ἑλληνιστικοὶ ἢ πρώιμοι αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι.

῾Ιππὼ τὸν [ἑαυτῆς]
ἄ̣νδρα Βρ[-------]
μνείας χά[ριν].

Στ. 1: ἢ *τὸν [ἴδιον]*.

Τὸ πανελλήνιο γυναικεῖο ἀνθρωπωνύμιο ῾Ιππὼ μαρτυρεῖται καὶ στὴν Θεσσαλονίκη (*IG* X 2, 1, 1016).

584. Ἐπισημάνθηκε πρὶν ἀπὸ τὸ 1902 ἀπὸ τὸν A. Struck ἐντοιχισμένη στὸ δάπεδο τοῦ ναοῦ τοῦ ῾Αγίου Γεωργίου στὸ Παρθένιο (τότε Τσουχαλάρ). Ὁ Plassart ἔλαβε ἔκτυπό της κατὰ τὴν

περιοδεία του μὲ τὸν Blum τὸ 1914, ὁ δὲ Feissel τὴν ἐμελέτησε τὸ 1976, ἐγκαταλελειμμένη κοντὰ στὸν ἴδιο ναό· στὸ μεσοδιάστημα εἶχε ἀνοιχθεῖ ὀπὴ στὸ ὕψος τοῦ στ. 2. Ἔκτοτε ἀγνοεῖται ἡ τύχη της καὶ ὁ ναὸς εἶχε ριζικὰ ἀνοικοδομηθεῖ ὅταν τὸν ἐπισκεφθήκαμε τὸ 2013.

Μαρμάρινη στήλη μὲ ἐγγεγραμμένη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη, ἐλλιπὴς κάτω. Μεταξὺ τοῦ ἀετώματος καὶ τοῦ κορμοῦ, ὀπὴ ἀπὸ δεύτερη χρήση, ποὺ σημειώνεται ἤδη στὸ ἀπόγραφο τοῦ χειρογράφου τοῦ Struck· ἀργότερα, ἂν ὄχι ἤδη τὴν ἐποχὴ ἐκείνην, μία ἀπολέπιση τοῦ λίθου κάτω ἀπὸ τὴν ὀπὴ ἐξάλειψε γράμματα τοῦ στ. 2. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ τύμπανο τοῦ ἀετώματος (στ. 1) καὶ στὸν κορμό. Διαστάσεις: 0,37 x 0,41 x 0,14. Ὕψος γραμμάτων: 0,04-0,05. Διάστιχα: 0,015 (ὅλες οἱ μετρήσεις ὀφείλονται στὸν Feissel).

A. Struck, *AM* 27 (1902) 309, ἀρ. 13 (9, ἀρ. 16, στὸ χειρόγραφο τοῦ ἄρθρου, με ἀπόγραφο) (*IG* X 2, 1, 1017, μὲ ἐσφαλμένη ἀπόδοση στὰ Διαβατά [τότε Ντουντουλάρ])· Feissel, *Recueil* 80-81, ἀρ. 80 καὶ πίν. XVII.

Πρβλ. Struck, *Fahrten* II 10-11 γιὰ τὶς συνθῆκες εὑρέσεως· Tataki, *Roman Presence* 497, ἀρ. 97.6.

Φωτογραφία ἐκτύπου Γαλλικῆς Σχολῆς.

3ος - 4ος αἰ. μ.Χ.

ΦΖ ΙΧΘΥΣ
Μαξίμα
Φιλοκυρεί–
4 ῳ τῷ γ(λ)υ–
[κυτάτῳ]
[-------]

Στ. 1: Τὸ χριστιανικὸ σύμβολο ΦΖ ἴσως ἀναπτύσσεται ὡς *φ(ῶς) ζ(ωῆς)* ὅπως εὔλογα ὑποθέτει ὁ Feissel. Στ. 2: *Μαξίμα* Struck, Feissel καὶ ὅσοι τοὺς ἀκολουθοῦν· ἤδη τὸ 1914, ὅταν ἔλαβε ἔκτυπό της ὁ Plassart, ὁ λίθος εἶχε ὑποστεῖ σημαντικὴ φθορὰ στὸ μέσον του, μὲ ἀποτέλεσμα τὰ γράμματα ΞΙ, τὰ ὁποῖα ὁ Struck σημειώνει ὡς ὁρατά, νὰ ἔχουν σχεδὸν πλήρως ἐξαλειφθεῖ, ὅπως σημειώνει καὶ ὁ Feissel· στὴν φωτογραφία τοῦ Feissel διακρίνεται ἴχνος συμβατὸ μὲ τὸ ξῖ. Στ. 3: *Φιλοκυρέ–* Struck, *IG*· *Φιλοκυρεί–* Feissel. Στ. 4-5: *τῷ ἐαυ|[τῆς ---]* Struck, *IG*· *τῷ γ(λ)υ|[κυτάτῳ]* Feissel· ὁ λίθος φέρει ΓΑΥ στὸ τέλος τοῦ στ. 4, προφανῶς ἀπὸ χαρακτικὸ λάθος.

Πρόκειται γιὰ μία ἀπὸ τὶς δύο ἐπιγραφὲς τῆς Μακεδονίας ὅπου τὸ χριστιανικὸ ἀκρωνύμιο ΙΧΘΥΣ ἀναγράφεται στὸ κείμενο τοῦ ἐπιτυμβίου (βλ. ἀρ. **295**, ἀνωτέρω)· κατὰ πολὺ συνηθέστερος στὰ χριστιανικὰ ἐπιτύμβια τῆς περιοχῆς εἶναι ὁ σχεδιαστικὸς ὑπαινιγμός του. Τὸ ἀνθρωπωνύμιο Φιλοκύριος ἀπαντᾶ σὲ παλαιοχριστιανικὲς ἐπιγραφὲς τῶν Φιλίππων (βλ. *LGPN* IV), ἀλλὰ σὲ ἄλλες περιοχὲς μαρτυρεῖται ἤδη πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπικράτηση τοῦ χριστιανισμοῦ.

IXNAI

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Ι. Φιλολογικὲς μαρτυρίες

1. Ἡρόδοτος 7.123.3.
Ἀπὸ δὲ Αἰνείης, ἐς τὴν ἐτελεύτων καταλέγων τὰς πόλις, ἀπὸ ταύτης ἤδη ἐς αὐτόν τε τὸν Θερμαῖον κόλπον ἐγίνετο τῷ ναυτικῷ στρατῷ ὁ πλόος καὶ γῆν τὴν Μυγδονίην, πλέων δὲ ἀπίκετο ἔς τε τὴν προειρημένην Θέρμην καὶ Σίνδον τε πόλιν καὶ Χαλέστρην ἐπὶ τὸν Ἄξιον ποταμόν, ὃς οὐρίζει χώρην τὴν Μυγδονίην τε καὶ Βοττιαιίδα, τῆς ἔχουσι τὸ παρὰ θάλασσαν στεινὸν χωρίον πόλιες Ἴχναι τε καὶ Πέλλα.

2. Πλινίου Πρεσβυτέρου, *Naturalis Historia* 4.35.
Mox in ora Ichnae, fluvius Axius.

3. Ἡρωδιανοῦ, *Περὶ καθολικῆς προσῳδίας* 3.1.326 (= τοῦ ἰδίου, *Περὶ ὀρθογραφίας* 527.30).
Ἴχναι πόλις Μακεδονίας. Ἡρόδοτος ἑβδόμῃ. Ἐρατοσθένης δὲ Ἄχνας αὐτήν φησι. Φιλητᾶς δὲ ἄλλην φησὶ διὰ τοῦ ᾱ. Ἔστι καὶ ἑτέρα ἑῴα πόλις.

4. Ἡσύχιος, λ. *Ἰχναίην*.
Ἰχναίην χώραν, τὴν Μακεδονίαν, ἔνθα τὸ μαντεῖον ὁ Ἀπόλλων κατέσχε, καὶ τιμᾶται Ἰχναίη Θέμις.

5. Στεφάνου Βυζαντίου, *Ἐθνικά*, λ. *Αἰανή*.
Αἰανή, πόλις Μακεδονίας, ἀπὸ Αἰανοῦ παιδὸς Ἐλύμου, τοῦ βασιλέως Τυρρηνῶν, μετοικήσαντος εἰς Μακεδονίαν. Τὸ ἐθνικὸν Αἰαναῖος. Ἰχναῖος γὰρ λέγουσι καὶ Ἐδεσσαῖος καὶ Βεροιαῖος.

6. Στεφάνου Βυζαντίου, *Ἐθνικά*, λ. *Ἴχναι*.
Ἴχναι, πόλις Μακεδονίας. Ἡρόδοτος ἑβδόμῃ. Ἐρατοσθένης δὲ Ἄχνας αὐτήν φησι. Φιλητᾶς δ' ἄλλην φησὶ διὰ τοῦ ᾱ. Τὸ ἐθνικὸν Ἰχναῖος καὶ Ἰχναία ἡ Θέμις. Διωκομένη γὰρ ὑπὸ τοῦ Διὸς κατελήφθη ἐν τοῖς τῶν Ἰχναίων τόποις, καὶ ἀπὸ τοῦ διωχθῆναι κατ' ἴχνος ὠνομάσθη. Ἔστι καὶ ἑτέρα τῆς ἀνατολικῆς πόλις.

7. Σουΐδας, λ. *Ἰχναίη*.
Ἰχναίη· ἡ Μακεδονία.

ΙΙ. Ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες ἐκτὸς Ἰχνῶν

α΄. Προξενικὸ ψήφισμα, Δελφοί, 265-260 π.Χ. (;) (*FD* III 3, 207).

Δελφοὶ ἔδωκαν Σοφοκλεῖ Ἀριστοβούλου Φωκεῖ ἐν Κασ[σ]ανδρείαι οἰκοῦντι, Φίλωνι [. . . ± 6 . . .] Πελλαίωι,
Ἀλεξάνδρωι Λ[. . .]ου Ἐδ(ε)σσαίωι, Ἀντιγόνωι Ἀσάνδρου Ἰχναίωι, Πολιτάρχωι [. . . ± 6 . . .] Μελιβοιεῖ,
Ματρικέτηι Παντέα Περινθίωι, Μελεσικράτει Ἀριστομένει ἐν Ἡραίωι τείχει, Διοδώρωι Μίθρεος Κυζικηνῶι,
Ἱέρωνι Ἀπολλοδώρου Καλλατιανῶι, Σωκρίτωι Κράθωνος Χερσονασίτηι, Διονυσίωι Διονυσίου Βορυσθενίτηι,
Νικίαι Ἡρακλείδου Βουσπορίτηι, Γλαύκωνι Σίμου Κυθνίωι, Ἱερο[κλ]εῖ, Ἀρτεμιδώρωι Βαργυλιήταις, Μάχονι
Σαμοθρᾳικι αὐτοῖς καὶ ἐκγόνοις προξενίαν, προμαντείαν, προδικίαν, προεδρίαν, ἀσυλίαν, θεαροδοκίαν,
ἀτέλειαν πάντων καὶ τἆλλα ὅσα καὶ τοῖς ἄλλοις προξένοις καὶ εὐεργέταις. Ἄρχοντος Χαριξένου,
βουλευόντων Χάρητ[ο]ς, [Τι]μοκράτεος, Καλλιφάνεος.

β΄. Κατάλογος θεωροδόκων Ἀπόλλωνος, Δελφοί, 230-220 π.Χ. (A. Plassart, *BCH* 45 [1921] 17 III, στ. 57-65, μὲ νεώτερες ἀναγνώσεις τοῦ J. Oulhen, *Les théarodoques de Delphes*, ἀνέκδοτη διατριβή, Ι΄ Πανεπιστήμιο Παρισίων 1992).

(...)
ἐν Βεροίαι Ἀντάνωρ Νεοπτολέμου,
Μένανδρος, Ἀπελλᾶς Φιλώτα·
ἐν Μέζαι Νικωνίδας, Νικάνωρ Μνασιγένεος·
ἐν Ἐδέσσαι Μοσχίων Τριακαδίωνος·
ἐν Πέλλαι Ἀπολλωνίδης, Δίφιλος, Χάρης·
ἐν Ὠρωπῶι Παράμονος·
ἐν Ἴχναις Δίης Ἀλκέτου·
ἐν Ἀλλ[α]ντείωι Ἀνδρόνικος, Δίκαιος Χιωνίδου·
(...)

γ΄. Ἐπιτύμβια, Ἀθήνα, ἀβέβαιη χρονολόγηση (*IG* II² 8944).

Εὐρυδίκη
Δάδου
Ἰχναία.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οἱ Ἴχνες εἶναι ὅπως καὶ ἡ Πέλλα καὶ ἡ Ἀλλάντη ἀπὸ τὶς ἀρχαιότερα μαρτυρημένες πόλεις τῆς Μακεδονίας[1]. Μνημονεύονται τὸ πρῶτον ἀπὸ τὸν Ἡρόδοτο ὡς καταλαμβάνουσες μαζὶ μὲ τὴν Πέλλα *τὸ παρὰ θάλασσαν στεινὸν χωρίον* τῆς Βοττιαιίδος (μαρτ. ΙΧΝ 1). Μία σειρὰ ἀρχαϊκῶν νομισμάτων (περ. 490-480 π.Χ.) φέρουν τὸ ἐθνικὸ τῆς πόλεως (ΙΧΝΑΙΟΝ, ΙΧΝΑΟΝ)[2]. Εἶναι πιθανὸν ὅτι πολῖτες τῶν Ἰχνῶν συνέβαλαν στὸν μακεδονικὸ ἐποικισμὸ τῆς Ἀμφιπόλεως μετὰ τὴν κατάληψή της ἀπὸ τὸν Φίλιππο Β΄[3] καὶ στὴν ἵδρυση ὁμώνυμης μακεδονικῆς ἀποικίας στὴν Μεσοποταμία μετὰ τὴν κατάκτηση τοῦ περσικοῦ κράτους ἀπὸ τὸν Μέγα Ἀλέξανδρο[4]. Ἰχναῖοι μαρτυροῦνται σὲ ἐπιτύμβιο μνημεῖο στὴν Ἀθήνα (μαρτ. ΙΧΝ γ΄) καὶ σὲ προξενικὸ ψήφισμα τῶν Δελφῶν λίγο πρὶν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 3ου αἰ. π.Χ. (μαρτ. ΙΧΝ α΄). Στὸν μεγάλο κατάλογο τῶν Δελφῶν ὁ θεωροδόκος τῶν Ἰχνῶν ἀναφέρεται ἔπειτα ἀπὸ ἐκείνους τῆς Πέλλας καὶ τῆς Εὐρωποῦ καὶ πρὶν ἀπὸ ἐκείνους τῆς Ἀλλάντης καὶ τῆς Θεσσαλονίκης (μαρτ. ΙΧΝ β΄)[5]. Ὁ Πλίνιος μνημονεύει τὶς Ἴχνες (μαρτ. ΙΧΝ 2), ἀλλὰ δεδομένου ὅτι πηγή του εἶναι κάποιο ἀρχαιότερο γεωγραφικὸ ἔργο καὶ ὄχι σύγχρονο διοικητικὸ ἔγγραφο, ἡ μνεία αὐτὴ δὲν ἀποτελεῖ ἀπόδειξη ὅτι ἡ πόλη διατηροῦσε τὴν αὐτονομία της κατὰ τὸν 1ο αἰ. μ.Χ.[6] Τέλος τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἐθνικὸ τῆς πόλεως περιλαμβάνεται στὸ λεξικὸ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου καὶ ἄλλων γραμματικῶν καὶ λεξικογράφων (μαρτ. ΙΧΝ 3-7).

Ἡ θέση τῶν Ἰχνῶν μεταξὺ τῆς Εὐρωποῦ καὶ τῆς Ἀλλάντης στὸν κατάλογο τῶν θεωροδόκων τῶν Δελφῶν ὑπεδείκνυε ἤδη σαφῶς ὅτι ἡ πόλη ἔκειτο ἐπὶ τῆς μεγάλης ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον ὁδοῦ. Ἡ μεταγενέστερη δημοσίευση μιλιαρίου τῆς Ἐγνατίας Ὁδοῦ ἀφιερωμένου ἀπὸ τὴν πόλη τῶν Ἀλλανταίων (ἀρ. **582**), ποὺ τοποθετοῦσε ἀναγκαστικὰ τὴν Ἀλλάντη στὴν θέση Μισὶρ Μπαμπᾶ, στὴν διασταύρωση δηλαδὴ τῶν δύο κάθετων μεταξύ τους ὁδικῶν ἀξόνων, ἀκύρωσε τὴν ὑπόθεση τοῦ Delacoulonche γιὰ ταύτισή της μὲ τὶς Ἴχνες[7] καὶ ὁδήγησε ἀναπόδραστα στὴν τοποθέτηση τῶν Ἰχνῶν στὸν ἀρχαιολογικὸ χῶρο τῶν Κουφαλιῶν, ὅπου ὁ A. Struck εἶχε ἀντιγράψει τὴν ἐπιγραφὴ μὲ τὴν συνθήκη μεταξὺ Ἰχναίων καὶ Δικαιοπολιτῶν (ἀρ. **585**). Λόγῳ ἀβλεψίας τῶν συντακτῶν τοῦ περιοδικοῦ στὴν τυπωμένη ἔκδοση τοῦ ἄρθρου του, ἡ παραπλανητικὴ περιγραφὴ τῆς θέσεως εὑρέσεως τῆς ἐπιγραφῆς («δύο περί-

1. Papazoglou, *Villes* 154-56· M. B. Hatzopoulos καὶ P. Paschidis, «Makedonia», στὸ *Inventory* 802-803, ἀρ. 538.

2. Gaebler, *Münzen* 63-65· Price – Waggoner, *Archaic Greek Coinage* 29-30 καὶ 117· πρβλ. σημ. 14-17, κατωτέρω.

3. Hatzopoulos, *Amphipolis* 52-54, ἀρ. XII καὶ 86, σημ. 1.

4. L. Robert, «Sur quelques ethniques», *Hellenica* II 86-87, καὶ τώρα Bousdroukis, *Fondations*.

5. Γιὰ τὴν πορεία ποὺ ἀκολούθησαν οἱ θεωροί, βλ. στὴν Εἰσαγωγὴ τῆς Ἀλλάντης (σημ. 2).

6. Papazoglou, *Villes* 155.

7. Delacoulonche, «Berceau» 136.

που μίλια βορείως τοῦ Τόψιν, ἑνὸς σταθμοῦ τῆς γραμμῆς Θεσσαλονίκης - Σκοπίων»[8]) καὶ τὸ συνοδευτικὸ σχόλιο ὅτι «ἡ μνεία τῶν Ἰχναίων δὲν ἐπιτρέπει κανένα συμπέρασμα γιὰ τὴν θέση αὐτῆς τῆς πόλεως· τὸ ἀπότμημα εὑρέθηκε στὴν ἀριστερὴ ὄχθη τοῦ Ἀξιοῦ» εἶχε ὁδηγήσει στὴν ἄγονη ἀναζήτησή της στὴν ἀνατολικὴ ὄχθη τοῦ Ἀξιοῦ καὶ σὲ μάταιες συζητήσεις καὶ ὑποθέσεις ὅπως ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ εἶχε μετακινηθεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχική της θέση, ἢ ὅτι δὲν ὑπεδείκνυε τὴν θέση τῶν Ἰχνῶν, ἀλλὰ μιᾶς ἄλλης πόλεως μὲ τὴν ὁποία εἶχε συναφθεῖ ἡ συνθήκη ἢ ἀκόμη ὅτι ἡ χώρα τῶν Ἰχνῶν ἐκτεινόταν καὶ στὴν ἀνατολικὴ ὄχθη τοῦ Ἀξιοῦ[9]. Ἡ δημοσίευση τοῦ χειρογράφου τοῦ ἄρθρου τοῦ A. Struck ἀπὸ ἕναν ἐξ ἡμῶν ἔλυσε τὸν γρῖφο. Ἐκεῖ ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἄρθρου ἔγραφε ἰδιοχείρως: «Συνέχισα τὴν περιοδεία μου τὴν 25ῃ Ἰουνίου καὶ κατευθύνθηκα πρὸς τὸ χωριὸ Κουφάλοβο ἢ Κουρφάλι, ποὺ κεῖται σὲ ἀπόσταση μιάμισης ὥρας ἀπὸ τὸ Τόψιν στὴν ἀντίπερα ὄχθη τοῦ Βαρδάρη. Αὐτὴν τὴν φορὰ ἤμουν τυχερός, διότι ηὗρα ἐκεῖ τρεῖς ἀδημοσίευτες ἐπιγραφές. Ἀρ. 18. Ἀπότμημα ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο 1,10 x 0,35 x 0,06 ἑκ. κείμενο σὲ ἀπόσταση πέντε λεπτῶν ἀπὸ τὸν δρόμο, ἐπὶ ἑνὸς μικροῦ ἐξάρματος· ὡραῖα μεγάλα γράμματα...». Μετὰ τὸ κείμενο τῆς ἐπιγραφῆς, τὰ σχετικὰ σχόλια καὶ τὴν παρουσίαση μιᾶς ἐπιτύμβιας ἐπιγραφῆς (ἀρ. 19), ποὺ ἀντέγραψε ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ κονάκι τοῦ τσιφλικιοῦ, ὁ Struck συνέχιζε μὲ τὸν ἀριθμὸ 20: «Σὲ μικρὴ ἀπόσταση ἀπὸ ἐκεῖ ἕνας ἀκόμη λίθος 0,65 x 0,42 x 0,08. Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων εἶναι πολὺ συγγενὲς πρὸς ἐκεῖνο τῆς ἐπιγραφῆς ἀρ. 18...»[10]. Τὸ κύριο ἐνδιαφέρον τῆς ἀνακαλύψεως τῶν δύο ἀποτμημάτων τῆς ἐπιγραφῆς, πέραν βέβαια τοῦ περιεχομένου τους, εἶναι ὅτι ὑποδεικνύει ὡς τὴν θέση ὅπου πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν οἱ ἀρχαῖες Ἴχνες τὸ «μικρὸ ἔξαρμα» στὸ «Κουρφάλι», δηλαδὴ στὰ Ἄνω Κουφάλια κατὰ τὴν γεωγραφικὴ ὁρολογία τοῦ συγγραφέως, σὲ ἀπόσταση πέντε λεπτῶν ἀπὸ τὸν δρόμο, ὅπου ἐπισημάνθηκε τὸ πρῶτο ἀπότμημα καὶ ἀπὸ ὅπου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶχε μεταφερθεῖ τὸ δεύτερο στὸ κονάκι τοῦ τσιφλικιοῦ. Ἡ θέση αὐτή, σὲ ἀπόσταση ἕξι χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν Ἀλλάντη (Νέα Χαλκηδόνα) εἶναι σαφῶς διαφορετικὴ ἀπὸ τὸν ἀρχαιολογικὸ χῶρο δύο περίπου χιλιόμετρα βορείως τῆς Νέας Χαλκηδόνος, ποὺ ταυτίζεται μὲ τὶς Ἴχνες σὲ δημοσίευμα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας[11]. Τὰ θραύσματα ἰωνικῶν κιόνων, στηλῶν, στηλοβατῶν, πλακῶν καὶ ἄλλων ἀρχαιοτήτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ ἐπιγραφὲς ἀρ. **586**-**588** ποὺ εἶδε στὴν περιοχὴ τῶν Κουφαλιῶν ὁ A. Delacoulonche, δὲν προέρχονταν ὑποχρεωτικὰ ἀπὸ τὴν Πέλλα, ὅπως διατείνεται ὁ ἴδιος, ἀλλὰ ἐνδεχομένως ἀπό (ἢ καὶ ἀπό) τὶς πλησιέστερες Ἴχνες. Ἡ πληροφορία τοῦ Πλινίου ὅτι οἱ Ἴχνες ἦσαν παραθαλάσσια πόλη στὶς ἐκβολὲς τοῦ Ἀξιοῦ (μαρτ. IXN 2) δὲν βρίσκεται σὲ ἀντίφαση μὲ τὴν ἀνωτέρω ταύτιση. Ἡ πηγή του, ὅπως καὶ τῶν ἀνάλογων χωρίων τοῦ Ἡροδότου καὶ τοῦ Θουκυδίδη ἀνάγεται στὴν *Γῆς Περίοδο* τοῦ Ἑκαταίου, δηλαδὴ σὲ ἐποχὴ προγενέστερη τῆς κατακτήσεως τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀξιοῦ ἀπὸ τοὺς Μακεδόνες καὶ τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἀλλάντης, ποὺ ἀπέκοψε τὶς Ἴχνες ἀπὸ τὴν ἀκτὴ τοῦ Θερμαίου κόλπου[12].

---

8. A. Struck, «Inschriften aus Makedonien», *AM* 27 (1902) 309-10, ἀρ. 14-15.

9. Papazoglou, *Villes* 155-56.

10. Βλ. Μ. Β. Χατζόπουλου, «Ἡ ἔκδοση τῶν ἐπιγραφῶν τῆς τρίτης μακεδονικῆς μερίδος», στὸ *Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ἐπιγραφικῆς* 159-60.

11. Μαρίας Τσιμπίδου-Αὐλωνίτη, *ΑΔ* 49 (1994) *Χρον.* [1999] 455.

12. Hammond, *History* I 152· Papazoglou, *Villes* 155. Γιὰ τὴν Ἀλλάντη, βλ. στὴν οἰκεία Εἰσαγωγή.

Οἱ Ἴχνες συνόρευαν πρὸς νότον μὲ τὴν Ἀλλάντη, πρὸς δυσμὰς μὲ τὴν Πέλλα, πρὸς βορρᾶν μὲ τὴν Εὐρωπὸ καὶ πρὸς ἀνατολὰς μὲ τὴν Ἡράκλεια στὰ ἐπέκεινα τοῦ Ἀξιοῦ. Στὴν ἐπικράτειά της μᾶλλον παρὰ σ' αὐτὴν τῆς Πέλλας ἀνῆκε πιθανῶς ἡ ἀρχαία κώμη παρὰ τὸ σύγχρονο χωριὸ Ραχώνα[13].

Μία ἱστοριογραφικὴ καὶ νομισματολογικὴ σχολή, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Ἰ. Ν. Σβορῶνο καὶ συνεχίζεται ἀπὸ τοὺς Β. Κολοκοτρώνη, F. Geyer, H. Gaebler, U. Kahrstedt, Δ. Σαμσάρη, M. Zahrnt, Σελήνη Ψωμᾶ καὶ Ἀ. Ζάννη, ἀποδίδει τὰ νομίσματα ποὺ φέρουν τὸ ἐθνικὸ τῶν Ἰχνῶν σὲ μία ἀμάρτυρη ἄλλοθεν πόλη ἢ φυλὴ τῆς κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος[14]. Ἡ θεωρία ἀρχικὰ βασίσθηκε στὴν παρετυμολογία τοῦ ὀνόματος τοῦ μεσαιωνικοῦ καὶ νεώτερου πολίσματος Ζίχνα ἢ Νέα Ζίχνη ὡς προερχόμενου ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες Ἴχνες καὶ τὴν παρερμηνεία τοῦ σχετικοῦ λήμματος τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου, τὸ ὁποῖο καταλήγει μὲ τὴν φράση *ἔστι καὶ ἑτέρα τῆς ἀνατολικῆς πόλις*. Ἀφοῦ ὁ L. Robert κατέρριψε αὐτὴν τὴν παρερμηνεία[15], τὸ ζήτημα ἐνεπλάκη στὴν διένεξη σχετικὰ μὲ τὴν χρονολογία τῶν διαδοχικῶν ἐπεκτάσεων τοῦ μακεδονικοῦ βασιλείου. Πράγματι, ἡ θεωρία ποὺ ὑποστηρίζει τὴν ἐπέκταση τοῦ κράτους ἕως τὸν Ἀξιὸ καὶ τὰ ἐπέκεινα πρὸ τῶν Μηδικῶν Πολέμων θὰ προσέκρουε στὴν νομισματοκοπία, συνεπῶς δὲ καὶ στὴν ἀνεξαρτησία (ἀφοῦ ἕως τὸν 2ο αἰ. π.Χ. οἱ πόλεις τοῦ μακεδονικοῦ βασιλείου φέρονται νὰ μὴν ἔχουν αὐτὸ τὸ δικαίωμα), τῶν Ἰχνῶν. Ἑπομένως ἡ τεκμηρίωση τῆς ὡς ἄνω θεωρίας θὰ ἀπαιτοῦσε τὸν διαχωρισμὸ τῆς πόλεως παρὰ τὸν Ἀξιὸ ἀπὸ τὴν νομισματοκοπία στὸ ὄνομα τῶν Ἰχναίων, ἄρα καὶ τὴν ἀποδοχὴ τῆς παρουσίας ὁμώνυμης πόλεως στὴν κοιλάδα τοῦ Στρυμόνος. Ἡ νεώτερη ἐκδοχὴ τῆς θεωρίας γιὰ μιὰ δεύτερη πόλη ἢ φυλὴ μὲ τὸ ὄνομα Ἴχναι στὴν ἀνατολικὴ Μακεδονία, γιὰ τὴν ὁποία δὲν ὑπάρχει καμμία φιλολογικὴ ἢ ἐπιγραφικὴ μαρτυρία, δύσκολα μπορεῖ νὰ γίνει ἀποδεκτὴ ἐπί τῇ βάσει τῆς εἰκονογραφίας καὶ τῆς μετρολογίας καὶ μόνον[16].

Στὴν πραγματικότητα, τὸ ζήτημα τῆς νομισματοκοπίας ἄρα καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ἰχνῶν πρέπει νὰ ἀπεμπλακεῖ ἀπὸ τὴν χρονολόγηση τῆς κατακτήσεως τοῦ *στεινοῦ χωρίου* τῆς Βοττιαιίδος. Ἡ πολιτικὴ ἐνσωμάτωση τῶν περιοχῶν αὐτῶν στὴν ἐπικράτεια τῶν Μακεδόνων μπορεῖ νὰ ἔπεται χρονικὰ τῆς κατακτήσεως. Κατὰ τὴν ἐνδιάμεση περίοδο μεταξὺ κατακτήσεως καὶ ἐνσωματώσεως, οἱ Ἴχνες θὰ μποροῦσαν νὰ ἔχουν διατηρήσει ἕνα καθεστὼς τυπικῆς αὐτονομίας συμβατὸ μὲ τὴν ἔκδοση νομίσματος.

Τὴν μόνη οὐσιαστικὴ μαρτυρία γιὰ τὴν ἱστορία τῶν Ἰχνῶν ἀποτελεῖ ἡ δυστυχῶς πολὺ

---

13. Στὴν περιοχὴ τῆς Ραχώνας ἔχει ἐντοπισθεῖ οἰκισμὸς μὲ συνεχῆ κατοίκηση καθ' ὅλην τὴν διάρκεια τῆς ἀρχαιότητος (βλ. Π. Χρυσοστόμου ««Παρατηρήσεις σὲ παλαιὲς καὶ νέες ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὴν κεντρικὴ Μακεδονία (Βόρεια Βοττιαία)»», στὸ *Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ἐπιγραφικῆς* 22-23), καθὼς καὶ σημαντικὰ ταφικὰ εὑρήματα, τὰ παλαιότερα τῶν ὁποίων εἶναι ὕστερων κλασσικῶν / πρώιμων ἑλληνιστικῶν χρόνων (βλ. Π. Χρυσοστόμου, «Ὁ τύμβος Α1 τῆς Ραχώνας Πέλλας» στὸ *Ἀμητός* 1008-1024).

14. Svoronos, *L'Hellénisme primitif* 40-44· Kolokotronis, *La Macédoine et l'Hellénisme* πίν. V· Geyer, *Makedonien bis zur Thronbesteigung Philipps II* 28-29 καὶ 92· Gaebler, *Münzen* 63-66· U. Kahrstedt, «Städte in Makedonien», *Hermes* 81 (1953) 92· D. Samsaris, «Les Péoniens de la vallée du Bas Strymon», *Klio* 64 (1982) 340-44, ἰδίως 342-43· M. Zahrnt, «Die Entwicklung des makedonischen Reiches bis zu den Perserkriegen», *Chiron* 14 (1984) 358-60· Sélènè E. Psoma καὶ A. G. Zannis, «Ichnai et le monnayage des Ichnéens», *Τεκμήρια* 10 (2011) 23-46.

15. L. Robert, «Sur quelques ethniques», *Hellenica* II 86-87. Ὁ λεξικογράφος ἀναφέρεται στὶς Ἴχνες τῆς Μεσοποταμίας.

16. Sélènè E. Psoma καὶ A. G. Zannis, «Ichnai et le monnayage des Ichnéens», *Τεκμήρια* 10 (2011) 23-46.

ἀποσπασματικὴ ἐπιγραφὴ ποὺ ἀντέγραψε μᾶλλον πλημμελῶς καὶ δημοσίευσε ὁ A. Struck. Ἡ μνεία τῆς Δίκαιας (στὴν σημερινὴ Νέα Καλλικράτεια)[17] ὡς αὐτόνομης πόλεως τὴν χρονολογεῖ πρὸ τοῦ 348 π.Χ. καὶ τῆς καταλήψεως ὁλόκληρης τῆς χερσονήσου τῆς Χαλκιδικῆς ἀπὸ τὸν Φίλιππο Β΄. Ἀσαφὴς ὅμως παραμένει ὁ terminus post quem. Ἡ χρήση τῆς κοινῆς σὲ ἐπίσημο κείμενο τῆς Δίκαιας, ἀποικίας τῆς Ἐρέτριας, ἐνῷ τὰ ψηφίσματα περὶ συναλλαγῶν τῶν Δικαιοπολιτῶν τοῦ 364/3 π.Χ. διατηροῦν ἀκόμη χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τῆς εὐβοϊκῆς ἰωνικῆς διαλέκτου[18], δύσκολα θὰ ἐπέτρεπε προγενέστερη χρονολόγηση τῆς ἀρ. **585**. Παρ' ὅλον ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν πρόκειται γιὰ διακρατικὴ συνθήκη, ἀλλὰ γιὰ κοινοποίηση ψηφίσματος τῶν Δικαιοπολιτῶν στὶς Ἴχνες, ἡ ἀνάπτυξη τέτοιου εἴδους σχέσεων πόλεως τῆς Μακεδονίας καὶ ξένης δυνάμεως εἶναι ἀξιομνημόνευτη, διότι μαρτυρεῖ τὴν παραχώρηση κάποιας αὐτονομίας στὶς πολιτικὲς μονάδες τοῦ βασιλείου, ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ συνδέεται μὲ τὶς μεταρρυθμίσεις τοῦ Φιλίππου Β΄[19].

17. Sélènè E. Psoma καὶ A. G. Zannis, «Ichnai et le monnayage des Ichnéens», *Τεκμήρια* 10 (2011) 28, σημ. 22.

18. *SEG* 57 (2007) 576.

19. Πρβλ. Sélènè E. Psoma καὶ A. G. Zannis, «Ichnai et le monnayage des Ichnéens», *Τεκμήρια* 10 (2011) 29.

ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ

ΔΗΜΟΣΙΟ ΕΓΓΡΑΦΟ

585. Τὰ δύο θραύσματα τῆς στήλης ἐπισημάνθηκαν ἀπὸ τὸν Struck πρὶν ἀπὸ τὸ 1902 σὲ δύο διαφορετικὰ σημεῖα κοντὰ στὸ χωριὸ Κουφάλοβο (Ἄνω Κουφάλια): τὸ ἀπότμημα Β΄ (ἀρ. 14 στὸν Struck) «σὲ μικρὸ λόφο», «σὲ ἀπόσταση πέντε λεπτῶν ἀπὸ τὸν δρόμο», ἐνῶ τὸ ἀπότμημα Α΄ (ἀρ. 15 στὸν Struck) «κεῖται τώρα ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ κονάκι τοῦ τσιφλικιοῦ», προερχόμενο πιθανώτατα ἀπὸ τὸν ἴδιο λόφο. Ἔκτοτε ἀγνοεῖται ἡ τύχη τους. Ἡ Papazoglou παρατήρησε πρώτη ὅτι στοὺς στίχους 6 ἕως 10 τὸ ἀπότμημα Β΄ (τὸ ὁποίο ἀντιστοιχεῖ στὸ δεξιὸ τμῆμα τῶν στ. 6-10 καὶ τοὺς στ. 11 κ.ἑ. στὴν παροῦσα ἔκδοση) συναρμόζει πλήρως μὲ τὸ ἀπότμημα Α΄ (ποὺ ἀντιστοιχεῖ ἐδῶ στοὺς στ. 1-5 καὶ τὸ ἀριστερὸ τμῆμα τῶν στ. 6-10)· ἡ παρατήρηση αὐτὴ ἐνισχύεται ἀπὸ τὴν ἐπισήμανση τοῦ Struck ὅτι τὰ δύο θραύσματα φέρουν παρόμοια γράμματα.

Ἡ περιγραφὴ τῶν θραυσμάτων γίνεται βάσει τοῦ χειρογράφου τοῦ Struck, ποὺ περιέχει περισσότερες καὶ ἀκριβέστερες πληροφορίες ἀπὸ τὸ δημοσιευμένο ἄρθρο (βλ. σχετικὰ Μ. Β. Χατζόπουλου, στὸ *Α΄ Πανελλήνιο Ἐπιγραφικὸ Συνέδριο* 159-60): «Ἀπ. Α΄: ἀπότμημα ἐλλιπὲς παντοῦ. Διαστάσεις: 0,65 x 0,42 x 0,008» (ἡ μέτρηση τοῦ πάχους εἶναι προφανῶς ἐσφαλμένη: 0,08;). «Ἀπ. Β΄: Ἀπότμημα ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, ἐλλιπὲς παντοῦ. Διαστάσεις: 1,10 x 0,35 x 0,06» (οἱ διαστάσεις ποὺ δίδονται στὸ ἄρθρο εἶναι 0,35 x 0,10 x 0,006 καὶ εἶναι ἐμφανῶς ἐσφαλμένες, ἀφοῦ τὸ ἀπ. Α΄, μὲ ἕξι στίχους λιγώτερους καὶ παρόμοια γράμματα, ἔχει ὕψος 0,65). Τὰ γράμματα περιγράφονται ὡς μεγάλα καὶ φροντισμένα.

A. Struck, *AM* 27 (1902) 309-310, ἀρ. 14-15 (11-12, ἀρ. 20 στὸ χειρόγραφο τοῦ ἄρθρου).

Πρβλ. Struck, *Fahrten* II 93 (ἀναφορὰ εὑρέσεως)· Hammond, *History* I 152· Papazoglou, *Villes* 155-56, ἰδίως 156, σημ. 63-64 (γιὰ τὸ κείμενο καὶ τὴν θέση τῶν Ἰχνῶν) καὶ 202, σημ. 80 (γιὰ τὴν Δίκαια)· Μ. Β. Χατζόπουλου, στὸ *Α΄ Πανελλήνιο Ἐπιγραφικὸ Συνέδριο* 159-60 (γιὰ τὸν τόπο εὑρέσεως) (*BullEpigr* 2002, 271· *SEG* 51 [2001] 822)· Sélènè E. Psoma - A. G. Zannis, *Τεκμήρια* 10 (2011) 26-30.

Κλασσικὴ περίοδος (ἴσως μέσα 4ου αἰ. π.Χ.)

[--- Ἔδο]ξεν Δικαι[οπολίταις ----]
[--- π]όλιν τῶν Ἰχ[ναίων --------]
[---- π]ερίχωρος α[ὐτῆς (;) -------]
[-----]ΣΟΙΣΠΑΡΕΛ[----------]
[-----]ΑΕΛΟΙΨΕΩ[----------]
[--- κ]αὶ διὰ θαλ[ά]σσης [---------]
[-----]Ǫ̣ΥΣ ΠΟΛ[. . 3-4 .]Ị̣ΜΙΣΕΝ [--]
[--- π]ειρατείαν αὐτ[----------]
[-----] δὲ χρῃ̣μάτων ΜỊ̣[----------]
[-----]ΩΝΛ̣[. .]ΜΟΙ διαφθ[---------]
[---------- Ἰ]χναίων δῃ[μ-------]
[----------]ΓΝΗΤΟΑΥ[--------]
[----------] τὸ ἐμπορ[----------]
[----------]Λ̣ΥΤΗΣ καὶ [-------]
[----------]ΤΗ ΔΙΚΑΙ[---------]
[---------- ὑπό]λοιπον τῶν [------]

[----------]ΘΙΝΥΝΣΤΙΗ̣[------]
[----------]ΩΡΙΑΝΠΟΛ[-------]
[----------]Ọ̣ΚΕΝΜΕΓΑ[------]
[----------]ΙΚΙΑΣΑΡΑΣ[------]
[----------]Λ̣Υ̣Τ[----------

Τὸ ἀπόγραφο τοῦ Struck στὸ χειρόγραφο δὲν διαφέρει σὲ τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνο τῶν *AM*. Στ. 3: Ἡ συμπλήρωση προτείνεται ἀπὸ τὸν Struck (χφ.). Στ. 4: *παρέλ[αβεν]* Struck (χφ.)· *παρελ[όμενοι]* vel sim. θὰ ἦταν μία ἄλλη πιθανὴ λύση. Εἶναι περιττὸ νὰ ἀναπαραχθοῦν ἐδῶ οἱ προτάσεις τοῦ Struck γιὰ τοὺς στ. 6-10. Στ. 7: *[τ]οὺς πολ[έμο]υς ἐν (;)*. Στ. 11: *[-- Ἰ]χναίων δ[ήμῳ --]* Struck (χφ.). Στ. 12: *[-- ἐγέ]γνητο αὐ[τό --]* Struck (χφ.). Στ. 13: *[--- τὸ ἐμπόρ[ευμα --]* Struck (χφ.). Στ. 13: *[-- διὰ] λυτῆς καὶ [---]* Struck (χφ.). Στ. 14: *αὐτῆς (;)*. Στ. 15: *[---] τῇ δικαι[οσύνῃ --]* Struck (χφ.). Στ. 16: Ἡ συμπλήρωση προτείνεται ἀπὸ τὸν Struck (χφ.). Στ. 17: *[-- λί]θινον στή[λην --]* ὑποθέτει εὔλογα ὁ Struck (χφ.). Στ. 18: *[-- τιμ]ωρίαν* Struck (χφ. καὶ *AM*)· ἴσως *[ὁλιγ]ωρίαν πολ[λήν]*. Στ. 19: *[-- ἔδ]οκεν Μεγα[κλείδες (;) --]* Struck (χφ.), *[-- ὁμώμ]οκεν Μεγα[--]* Struck (*AM*). Στ. 20: *[-- Ν]ικίας Ἄρασ[--]* Struck (χφ. καὶ *AM*).

Ἡ Φανούλα Παπάζογλου, ποὺ πρώτη παρατήρησε ὅτι τὰ δύο ἀποτμήματα συνανήκουν, ὑποστήριξε ὅτι πρόκειται γιὰ ἐμπορικὴ συμφωνία μεταξὺ τῶν Ἰχναίων καὶ μιᾶς ἄλλης πόλεως, ὑπέθεσε δὲ βάσει τοῦ πρώτου στίχου ὅτι ὁ δεύτερος συμβαλλόμενος ἦταν ἡ Δίκαια (Papazoglou, *Villes* 155-56), τῆς ὁποίας ἡ θέση ἔχει πλέον βεβαιωθεῖ στὴν σημερινὴ Νέα Καλλικράτεια (βλ. τὰ σημαντικὰ ψηφίσματα τοῦ 4ου αἰ. ποὺ δημοσιεύουν οἱ Ἐμμ. Βουτυρᾶς καὶ Κ. Σισμανίδης, *Ἀρχαία Μακεδονία* VII [2002 (2007)] 253-74, ἰδίως 268).

Ὀρθότερο εἶναι ἀπὸ τὶς ἐλάχιστες βέβαιες λέξεις τοῦ κειμένου (στ. 3, 6, 8-10, 13) νὰ συναχθεῖ ὅτι πρόκειται γιὰ ψήφισμα τῶν Δικαιοπολιτῶν ποὺ ἀφορᾶ τὶς Ἴχνες καὶ τὴν εὐρύτερη περιοχή τους (στ. 3: *περίχωρος*· γιὰ τὴν σημασία αὐτήν, πρβλ. *SEG* 36 [1986] 1095) καὶ σχετίζεται μὲ τὴν πειρατεία (στ. 6 καὶ 8) –ἐνδεχομένως στὸ πλαίσιο μιᾶς πολεμικῆς συρράξεως (στ. 7· βλ. ὑπόμνημα)– καὶ τὶς καταστροφές (στ. 10) ποὺ αὐτὴ προκαλεῖ στὴν ἐμπορικὴ κίνηση καὶ τὴν οἰκονομία γενικώτερα (στ. 9 καὶ 13). Ἡ θέση τῶν δύο πόλεων –ἡ μία ἦταν λιμάνι τοῦ Θερμαϊκοῦ καὶ ἡ ἄλλη ἤλεγχε τὸν πλωτὸ Ἀξιό– ἐξηγεῖ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὶς θαλάσσιες ἐπικοινωνίες.

Τὸ μέτριο ἀπόγραφο καὶ ἡ ἀτελὴς περιγραφὴ τῶν γραμμάτων ἀπὸ τὸν Struck δὲν ἐπιτρέπει ὑποθέσεις γιὰ τὴν χρονολόγηση τοῦ κειμένου. Ἐφ' ὅσον πρόκειται πράγματι γιὰ ψήφισμα τῶν Δικαιοπολιτῶν, ἡ ἐπιγραφὴ θὰ πρέπει να χρονολογεῖται πρὶν ἀπὸ τὸ 348 π.Χ., ὁπότε ἡ Δίκαια, μαζὶ μὲ ἄλλες ἀνεξάρτητες πόλεις τῆς βόρειας Χαλκιδικῆς, πιθανώτατα ἔπαψε νὰ ὑφίσταται (βλ. Hatzopoulos, *Institutions* I 189-99 καὶ Psoma, *Olynthe* 114), ἐκτὸς ἂν δεχθεῖ κανεὶς τὴν ἄποψη τῆς Παπάζογλου (*Villes* 202, σημ. 80), ποὺ θεωρεῖ δεδομένο ὅτι ἡ Δίκαια διατήρησε τὴν αὐτοτέλειά της μέχρι τὴν αὐτοκρατορικὴ περίοδο· ἴσως ἡ πεποίθησή της στηρίζεται στὸ γεγονὸς ὅτι ἡ γειτονικὴ Αἴνεια, καίτοι μαρτυρεῖται ρητὰ μεταξὺ τῶν πολισμάτων ποὺ ἐνσωματώθηκαν στὸ νέο βασιλικὸ ἵδρυμα τῆς Θεσσαλονίκης τὸ 315 (Στράβ. 7, ἀπ. 21), φαίνεται πὼς διατήρησε κάποιαν αὐτοτέλεια (A. Plassart, *BCH* 45 [1921] 17, στήλη III, στ. 75). Ἡ χρήση στὴν παροῦσα ἐπιγραφὴ τῆς κοινῆς (ἡ ὁποία στὰ προαναφερθέντα ψηφίσματα περὶ συναλλαγῶν τῶν Δικαιοπολιτῶν, τοῦ 364/3 π.Χ., διανθίζεται ἀκόμη ἀπὸ διαλεκτικὰ στοιχεῖα· βλ. Ἐμμ. Βουτυρᾶ – Κ. Σισμανίδη, *Ἀρχαία Μακεδονία* VII [2002 (2007)] 254-74, ἰδίως 260-61) δὲν ἀποτελεῖ ἀντένδειξη γιὰ τὴν προτεινόμενη χρονολόγηση, καθὼς καὶ στὴν Ὄλυνθο τὴν ἴδιαν ἐποχὴν παράλληλα μὲ ἔγγραφα μὲ ἰωνικὰ διαλεκτικὰ στοιχεῖα ἀπαντᾶ καὶ μία ὠνὴ στὴν ἀττική (Game, *Actes de vente* 44 καὶ ἀρ. 14).

ΑΝΑΘΗΜΑΤΙΚΗ (;)

586. Ἐπισημάνθηκε τὸ 1855 ἀπὸ τὸν Delacoulonche σὲ ἤδη ἐγκαταλελειμμένο τουρκικὸ κοιμητήριο κοντὰ στὸ Κουφάλοβο (Ἄνω Κουφάλια)· ἔκτοτε ἀγνοεῖται ἡ τύχη της. Ἡ μνεία τοῦ τόπου εὑρέσεως στὸν Desdevises-du-Dezert («ἀνάμεσα στὰ δύο χωριὰ τοῦ Κουφαλόβου», ἄρα προφανῶς ἀνάμεσα στὰ Ἄνω καὶ τὰ Κάτω Κουφάλια) τὸ 1863 πρέπει νὰ ὀφείλεται σὲ πληροφορίες τοῦ Delacoulonche.

«... πλάκα ἀπὸ μάρμαρο μήκους 1,30 καὶ πλάτους 1,01. Κατὰ τὴν βυζαντινὴ περίοδο, τὴν χρησιμοποίησαν στὴν ἐκκλησία καὶ χάραξαν ἀδέξια ἕναν σταυρὸ μὲ δύο περιστέρια. Τὰ γράμματα ἐξαφανίσθηκαν σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ τὴν χονδροειδῆ αὐτὴν ἐργασία» (Delacoulonche).

Delacoulonche, «Berceau» 153-56, 213 καὶ 284, ἀρ. 109 (Δήμιτσα, *Μακεδονία* 113, ἀρ. 153· *CIL* III 598).

Πρβλ. Desdevises-du-Dezert, *Géographie* 342· Baege, *De sacris* 176· O. Kern, *RE* X 2 (1919) 1417, λ. *Kabeiros und Kabeiroi*· Hemberg, *Kabiren* 172· Διαμαντούρου, *Πέλλα* I 45-46.

Αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι

```
        ḌỊỌṆ
    TRIB P X Ṿ              P
             OC
4   AMṆ     A̤B              M
    R
    A̤
    P       ḌEMEOS
8   V
    RC
    CABIR̤
```

Στ. 1: [Clau]dio N[eroni] Delacoulonche. Στ. 2: trib(unicia) p(otestate) X[.] Delacoulonche. Στ. 7: de meo s[umptu] Delacoulonche, διατύπωση ὅμως ποὺ εἶναι ἐπιγραφικὰ ἀμάρτυρη.

Σύμφωνα μὲ τὶς ὑποθέσεις καὶ συμπληρώσεις τοῦ Delacoulonche (βλ. στὸ ὑπόμνημα), πρόκειται γιὰ ἰδιωτικὸ ἀνάθημα (στ. 7) στοὺς Καβείρους (στ. 10) καὶ τὸν αὐτοκράτορα (στ. 1-2). Ἡ μνεία τῆς δημαρχικῆς ἐξουσίας ὅμως, τὴν ὁποία βάσιμα ὑποθέτει ὁ Γάλλος περιηγητὴς στὸν στ. 2, εἶναι μᾶλλον ἀσύμβατη μὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή. Ἡ χρονολόγηση τῆς δημαρχικῆς ἐξουσίας (Χ καὶ πλάγια δεξιὰ κεραία ποὺ ἀνήκει ὑποχρεωτικὰ σὲ V) καὶ ἡ συμπλήρωση [Clau]dio N[eroni] δημιουργοῦν πρόσθετα προβλήματα στὴν ὑπόθεση τοῦ Delacoulonche. Ἡ συμπλήρωση αὐτὴ εἶναι πράγματι ἀσύμβατη τόσο μὲ τὸ ἐπίσημο ὄνομα τοῦ Νέρωνος (Nero Claudius Caesar μετὰ τὴν υἱοθεσία του ἀπὸ τὸν Κλαύδιο) –ὁ ὁποῖος, ἐξ ἄλλου, δὲν ἔφθασε σὲ δέκατο πέμπτο ἔτος δημαρχικῆς ἐξουσίας–, ὅσο καὶ μὲ τὸ ἐπίσημο αὐτοκρατορικὸ ὄνομα τοῦ Κλαυδίου (ἀπὸ τὸ ὁποῖο λείπει τὸ παρωνύμιο Nero). Ἡ –ἤδη τότε– ἐξαιρετικὰ ἀποσπασματικὴ διάσωση τῆς χαμένης σήμερα ἐπιγραφῆς ἀπαιτεῖ τὴν μεγαλύτερη δυνατὴ ἐπιφύλαξη ἀπέναντι στὴν ἀνάγνωση καὶ τὴν ὑπόθεση τοῦ Delacoulonche.

Γιὰ τὴν λατρεία τῶν Καβείρων στὴν Μακεδονία βλ. ἀρ. **445**, ἀνωτέρω, καὶ Baege, *De sacris* 175-81· O. Kern, *RE* 10.2 (1919) 1415-17, λ. *Kabeiros-Kabeiroi*· Hemberg, *Die Kabiren* 172· Ch. Edson, *HThR* 41 (1948) 188-204· Δ. Κανατσούλη, *Μακεδονικά* 5 (1963) 98-99· R. Witt, *Ἀρχαία Μακεδονία* II (1973 [1977]) 67-80· Γ. Π. Τουράτσογλου, *Ἡ Θεσσαλονίκη* 1 (1985) 71-83· Lagogianni, *Grabdenkmäler* 77, ἀρ. 83· Νίγδελη, *Θεσσαλονίκεια* 77-78, σημ. 114.

ΕΠΙΤΥΜΒΙΕΣ

587. Κουφάλια, κοιμητηριακὸς ναὸς Ἁγίας Τριάδος, στὸν αὐλόγυρο. Ἐπισημάνθηκε τὸ 1855 ἀπὸ τὸν Delacoulonche· ἡ περιγραφὴ τοῦ μνημείου ὡς «plaque de marbre avec inscription dans l'intérieur de l'église d'Hagios Théodoros», χωρὶς μνεία τοῦ ἀναγλύφου, προέρχεται πιθανώτατα ἀπὸ σφάλμα τοῦ Γάλλου ἀρχαιολόγου, ὁ ὁποῖος στὴν ἔκδοση τοῦ πονήματός του ἀντιμεταθέτει τὸ ἀπόγραφο τῆς παρούσας ἐπιγραφῆς καὶ τῆς ἐπιγραφῆς ἀρ. **588**, κατωτέρω. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι στὴν πραγματικότητα ἡ ἐπιγραφὴ ἐντοπίσθηκε στὴν ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Τριάδος στὸ νεκροταφεῖο τῶν Κουφαλιῶν (ὅπου τὴν ἐμελέτησε τὸ 1938 καὶ ὁ Edson). Τὸ μνημεῖο ἀρχικὰ εὑρισκόταν στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ναοῦ, ἀριστερὰ τῆς κεντρικῆς εἰσόδου τοῦ ἱεροῦ, μὲ τὸ κατώτερο τμῆμα τοῦ ἀναγλύφου καλυμμένο ἀπὸ ξύλινο κρηπίδωμα, καὶ ἀργότερα μεταφέρθηκε στὸν αὐλόγυρο, ὅπου μελετήθηκε κατὰ τὴν ἀποστολή μας τοῦ 2013, κατὰ τὴν βάση του καταχωσμένος στὸ ἔδαφος.

Βωμὸς ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, μὲ ἐπίστεψη ἀποτελούμενη ἀπὸ ὀρθὸ λέσβιο ἀργὸ κυμάτιο καὶ ἐπίθημα μὲ ἐγγεγραμμένο ἀέτωμα, μὲ γωνιακὰ ἀκρωτήρια καὶ ἀσπιδίσκη στὸ τύμπανο, καὶ τόρμο στὴν ἄνω ἐπιφάνεια. Κατὰ τὶς μεταγενέστερες χρήσεις τοῦ βωμοῦ, ἀποξέσθηκαν τὰ στοιχεῖα τῆς ἐπιστέψεως κατὰ τὶς πλάγιες ὄψεις του, κατὰ τὶς ὁποῖες, ἐπὶ πλέον, ἀποκρούσθηκε καθ' ὕψος μερικῶς ὁ ὀρθοστάτης· φέρει περαιτέρω περιμετρικὲς ἀποκρούσεις. Στὸ κάτω μέρος τοῦ ὀρθοστάτη, κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιγραφὴ καὶ μέσα σὲ ὀρθογώνιο βάθυσμα, ἀνάγλυφη παράσταση ἥρωος ἱππέως κατὰ κρόταφον πρὸς τὰ δεξιά, μὲ μανδύα ποὺ ἀνεμίζει καὶ δόρυ· δεξιά, δένδρου μὲ περιελιγμένο φίδι· κάτω ἀπὸ τὸ ἄλογο σκύλου ἐναντίον κάπρου. Διαστάσεις: 1,05 (ὁρατό) x 0,465-0,50 x 0,39-0,415. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη, μὲ συχνὴ χρήση συμπιλημάτων. Οἱ κοῖτες τῶν γραμμάτων ἔχουν ἐπιζωγραφισθεῖ κατὰ τὴν σύγχρονη ἐποχή. Ὕψος γραμμάτων: 0,02-0,03. Διάστιχα: 0,01-0,015.

Delacoulonche, «Berceau» 240, ἀρ. 19 (Δήμιτσα, *Μακεδονία* 110-11, ἀρ. 147· Kaestner, *De Aeris* 61, ἀρ. 23)· Πλαταρίδη, *Ἔκθεσις* 25 καὶ πίν. τέλους, ἀρ. 8· Edson, *Notebooks* 659.

Πρβλ. M. N. Tod, *BSA* 24 (1919-21) 58, ἀρ. 80 (χρονολόγηση)· Kalléris, *Macédoniens* 561, σημ. 3 (γιὰ τὴν γραφὴ Ἀϊδοναίου)· Αἰκατερίνης Ρωμιοπούλου, *ΑΔ* 31 (1976) *Χρον.* [1984] 244 (παροῦσα θέση)· Tataki, *Roman Presence* 191, ἀρ. 165.4 καὶ 214, ἀρ. 206.13-14· http://hdl.handle.net/2374.OX/109 (φωτογραφία ἐκτύπου συλλογῆς Cormack).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

περ. Δεκέμβριος 172 μ.Χ.

Κορνηλία Ἀλεξάνδρα
Φαβίῳ Αἰλίῳ Δημητρίῳ τῷ κυ–

ρίῳ καὶ ἀνδρὶ μνήμης χάριν
καὶ αὐτῇ ζῶσα καὶ τὰ τέκνα
Φάβιον Κορνήλιον Ἄπερα
καὶ Φάβιον Κορνήλιον Δη–^{v}
μήτριον· · ἔτους · ΚΤ · μηνὸς
Ἀϊδοναίου · Β. *vacat*

Στ. 2, τέλος: *τῷ κυ–* Delacoulonche καὶ ὅσοι τὸν ἀκολουθοῦν· *κυ–* ὁ Edson· ὁ χαράκτης εἶχε ἀρχικὰ λησμονήσει τὰ δύο τελευταῖα γράμματα καὶ προσέθεσε στὸ ὠμέγα τοῦ ἄρθρου ἕνα συμπίλημα ΚΥ. Στ. 4: *ζῶσα* Delacoulonche καὶ ὅσοι τὸν ἀκολουθοῦν· ΖΙΣΑ τὸ ἀπόγραφο τοῦ Edson· ὁ χαράκτης χάραξε πράγματι ΖΙΣΑ ἀρχικὰ καὶ προσπάθησε νὰ διορθώσει τὸ λάθος μὲ συμπίλημα ΩΣ. Στ. 5: *Κορνήλιον* Delacoulonche καὶ ὅσοι τὸν ἀκολουθοῦν· *Κορνείλιον* ὁ Edson· στὴν πραγματικότητα ὁ χαράκτης ἔγραψε πρῶτα ΕΙ, τὸ ὁποῖο ἐπιχείρησε νὰ διορθώσει σὲ Η. *Ἀλέξα[νδρον]* ὑποθέτει ὁ Kaestner, ποὺ δὲν κατανοεῖ τὸ ὄνομα *Ἄπερ*. Στ. 6: *Φλάβιον* σημειώνει ἐκ παραδρομῆς ὁ Edson.

Ἡ ἀσυνέπεια στὴν χρήση τῶν πτώσεων (μετάπτωση ἀπὸ δοτικὴ σὲ γενική) εἶναι χαρακτηριστικὴ τῆς ἐποχῆς (βλ. ἀρ. **208**, ἀνωτέρω). Ἡ προσφώνηση *κύριος* γιὰ τὸν σύζυγο εἶναι πολὺ σπάνια στὴν Μακεδονία (πρβλ. *IG* X 2, 1, 324· Οἰκονόμου, *Ἐπιγραφαί* 19). Κοινότατα στὴν Μακεδονία, ἀντιθέτως, εἶναι τὰ ρωμαϊκὰ καὶ ἑλληνικὰ ὀνόματα, μὲ ἐξαίρεση τὸ παρωνύμιο Ἄπερ, τὸ ὁποίο μαρτυρεῖται στὰ ἑλληνικὰ μόνον μία ἀκόμη φορὰ στὴν περιοχή (*IG* X 2, 2, 323, στ. 8 καὶ 23, Στύβερρα· πρβλ. καὶ τὴν λατινικὴ ἀδημοσίευτη ἐπιγραφὴ ἀπὸ τοὺς Φιλίππους *EDCS* 136).

588. Ἐπισημάνθηκε τὸ 1855 ἀπὸ τὸν Delacoulonche στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων στὰ Κουφάλια (γιὰ τὸ πρόβλημα τῆς περιγραφῆς τοῦ μνημείου καὶ τοῦ τόπου εὑρέσεώς του, βλ. ἀρ. **587**, ἀνωτέρω)· ἔκτοτε ἀγνοεῖται ἡ τύχη της.

«Πλάκα ἀπὸ μάρμαρο» (Delacoulonche).

Delacoulonche, «Berceau» 239, ἀρ. 17 (Δήμιτσα, *Μακεδονία* 110, ἀρ. 146· J. M. R. Cormack, στὸ *Studies Robinson* II 381· *SEG* 12 [1955] 351).

Αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι (;)

[. . . . $^{\pm 8}$. . . . Λυ]σιμάχῃ
[τῇ γλυκυ]τάτῃ καὶ
[χρηστοτ]άτῃ (;) συν–
[βίῳ μνε]ίας χάριν.
[Χαῖρε πα]ροδεῖτα·
[χαῖρε καὶ] σύ, καλή.

Στ. 1: Ὁ Cormack ὑποθέτει πὼς στὴν ἀρχὴ τοῦ στίχου ἀναγραφόταν τὸ ὄνομα τοῦ ἀναθέτη καὶ συζύγου· ἐξ ἴσου πιθανὸν εἶναι νὰ ἀναγραφόταν τὸ ὄνομα γένους τῆς νεκρῆς. Στ. 2: Ἡ συμπλήρωση ὀφείλεται στὸν Cormack. Στ. 3: *[φιλτ]άτη* Cormack, ἀλλὰ ἀπαιτεῖται λέξη μὲ περισσότερα γράμματα· γιὰ τὴν συμπλήρωση *[χρηστοτ]άτῃ*, πρβλ. *IG* X 2, 1, 457). Στ. 3-4: *[---]άτης μνε[ίας χάριν* μεταγράφει ὁ Δήμιτσας. Στ. 5: *[πα]ροδεῖτα* συμπληρώνει ὁ Δήμιτσας. Στ. 6: *Συκάλη* Δήμιτσας· *[χαῖρε καὶ] σὺ καλή* ἢ *[καὶ] σὺ καλή* Cormack.

589. Ἐπισημάνθηκε ἀπὸ τὸν Struck (1890-1902) «ἐμπρὸς στὸ κονάκι τοῦ τσιφλικιοῦ» τῶν Κουφαλιῶν· ἔκτοτε ἀγνοεῖται ἡ τύχη της.

Πλάκα ἀπὸ μάρμαρο. Διαστάσεις: 0,68 x 0,55 x 0,06 (ἡ μέτρηση τοῦ πλάτους μόνο στὸ χειρόγραφο).

A. Struck, *AM* 27 (1902) 310, ἀρ. 16 (11, ἀρ. 19 στὸ χειρόγραφο τοῦ ἄρθρου).

Πρβλ. Tataki, *Roman Presence* 317, ἀρ. 364.1.

Αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι (;)

Ὀρέστιος Θεοφίλης
τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα
Μιδίαν Ἑρμογενίαν.

Οἱ ὀνομαστικοὶ τύποι τοῦ ἁπλοῦ αὐτοῦ ἐπιτυμβίου εἶναι σπάνιοι καὶ προβληματικοί. Ὄνομα γένους Ὀρέστιος εἶναι ἀμάρτυρο ἀλλοῦ, ἐνῷ πολὺ σπάνιο εἶναι καὶ τὸ ὄνομα γένους Μιδία (βλ. Tataki, *Roman Presence* 335, ἀρ. 418 καὶ 316-17, ἀρ. 364 ἀντίστοιχα). Ἐπὶ πλέον, σπάνια –καὶ ἀμάρτυρα στὴν Μακεδονία– εἶναι καὶ τὰ ὀνόματα Θεοφίλης καὶ Ἑρμογένεια.

ΧΩΡΑ ΙΧΝΩΝ

ΡΑΧΩΝΑ

590. Ἐπισημάνθηκε λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ 1874 ἀπὸ τὸν Πλαταρίδη στὸ Ράμελι (Ραχώνα). Ἔκτοτε χάνονται τὰ ἴχνη της.

Πλαταρίδη, *Ἔκθεσις* 27 (Duchesne - Bayet, *Mission* 109, ἀρ. 155· Δήμιτσα, *Μακεδονία* 107, ἀρ. 133).

Ἑλληνιστικὴ περίοδος (;)

Πλείσταρχος
Πύθωνος.

Γιὰ τὸν οἰκισμὸ τῆς Ραχώνας, κώμης τῶν Ἰχνῶν, βλ. στὴν Εἰσαγωγή.

Καὶ τὰ δύο ὀνόματα τῆς ἐπιγραφῆς μαρτυροῦνται στὴν μακεδονικὴ ἀριστοκρατία ἤδη ἀπὸ τὸν 5ο αἰ. π.Χ. (βλ. Tataki, *Macedonians* 160, ἀρ. 81· 408, ἀρ. 76 καὶ 424, ἀρ. 175-76). Γιὰ ἄλλες μαρτυρίες τοῦ δεύτερου ὀνόματος στὴν γειτονικὴ Πέλλα βλ. ἀρ. **513** καὶ **520**, ἀνωτέρω καὶ Ἱπποκρ., *Ἐπιδ.* 7.118 (μαρτ. ΠΕΛ 3, ἀνωτέρω).

591. Μουσεῖο Πέλλας ΒΠ 1998/2. Ἀνακαλύφθηκε σὲ ἀπόσταση 500 μ. νοτιοανατολικὰ τοῦ ἀρχαίου οἰκισμοῦ τῆς Λειβαδίτσας Ραχώνας καὶ παραδόθηκε στὸ Μουσεῖο ἀπὸ τὸν Χ. Χατζίδη.

Στήλη ἀπὸ λευκὸ (μὲ καστανωπὴ πάτινα) χονδρόκοκκο μάρμαρο μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη καὶ ἀκρωτήρια, ἀποκεκρουμένη ἄνω ἀριστερά καὶ κάτω, κυρίως ἀριστερά. Στὸ ἄνω

μέρος τοῦ κορμοῦ ὀρθογώνιο βάθυσμα, ποὺ δὲν σώζει ὁρατὰ ἴχνη γραπτῆς παραστάσεως. Διαστάσεις: 0,96 x 0,44 x 0,115. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀμέσως κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ὕψος γραμμάτων: 0,012-0,022.

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ἐπιγραφικῆς* 194-95, ἀρ. 15, εἰκ. 13 (*BullEpigr* 2002, 269· *SEG* 51 [2001] 830).

Πρβλ. Π. Χρυσοστόμου, *ΑΕΜΘ* 12 (1998 [2000]) 343 (*BullEpigr* 2001, 287· *SEG* 49 [1999] 727)· τοῦ ἰδίου, *ΑΔ* 53 (1998) *Χρον.* [2004] 685 (*BullEpigr* 2005, 340).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Πρῶτο ἥμισυ 3ου αἰ. π.Χ.

Σᾶμος Νικάνορος.

Γιὰ τὸ ἀνθρωπωνύμιο Σᾶμος βλ. ἀρ. **183**, ἀνωτέρω.

ΕΥΡΩΠΟΣ

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Ι. Φιλολογικὲς μαρτυρίες

1. Θουκυδίδης 2.100.3.
Ὁ δὲ στρατὸς τῶν Θρᾳκῶν ἐκ τῆς Δοβήρου ἐσέβαλε πρῶτον μὲν ἐς τὴν Φιλίππου πρότερον οὖσαν ἀρχήν, καὶ εἶλεν Εἰδομενὴν μὲν κατὰ κράτος, Γορτυνίαν δὲ καὶ Ἀταλάντην καὶ ἄλλα ἄττα χωρία ὁμολογίᾳ διὰ τὴν Ἀμύντου φιλίαν προσχωροῦντα τοῦ Φιλίππου υἱέος παρόντος· Εὐρωπὸν δὲ ἐπολιόρκησαν μέν, ἑλεῖν δὲ οὐκ ἐδύναντο.

2. Στράβων 7.7.9.
Πρότερον μὲν οὖν καὶ πόλεις ἦσαν ἐν τοῖς ἔθνεσι τούτοις· τριπολῖτις γοῦν ἡ Πελαγονία ἐλέγετο, ἧς καὶ Ἄζωρος ἦν, καὶ ἐπὶ τῷ Ἐρίγωνι πᾶσαι αἱ τῶν Δευριόπων πόλεις ᾤκηντο, ὧν τὸ Βρυάνιον καὶ Ἀλκομεναὶ καὶ Στύβερρα· Κύδραι δὲ Βρύγων, Αἰγίνιον δὲ Τυμφαίων, ὅμορον Αἰθικίᾳ καὶ Τρίκκῃ· πλησίον δ' ἤδη τῆς τε Μακεδονίας καὶ τῆς Θετταλίας περὶ τὸ Ποῖον ὄρος καὶ τὴν Πίνδον Αἴθικές τε καὶ τοῦ Πηνειοῦ πηγαί, ὧν ἀμφισβητοῦσι Τυμφαῖοί τε καὶ οἱ ὑπὸ τῇ Πίνδῳ Θετταλοί· καὶ πόλις Ὀξύνεια παρὰ τὸν Ἴωνα ποταμὸν ἀπέχουσα Ἀζώρου τῆς Τριπολίτιδος σταδίους ἑκατὸν εἴκοσι· πλησίον δὲ καὶ Ἀλκομεναὶ καὶ Αἰγίνιον καὶ Εὔρωπος καὶ αἱ τοῦ Ἴωνος εἰς τὸν Πηνειὸν συμβολαί.

3. Πλινίου Πρεσβυτέρου, *Naturalis Historia* 4.34.
Intus Aloritae, Vallaei, Phylacaei, Cyrrestae, Tyrissaei, Pella colonia, oppidum Stobi civium Romanorum, mox Antigonea, Europus ad Axium amnem, eodemque nomine per quod Rhoedias fluit, Scydra, Eordaea, Mieza, Gordyniae.

4. Ἀππιανοῦ, *Συριακή* 57.
(...) πόλεις δὲ ᾤκισεν (*ἐνν. Σέλευκος Νικάτωρ*) ἐπὶ τὸ μῆκος τῆς ἀρχῆς ὅλης ἑκκαίδεκα μὲν Ἀντιοχείας ἐπὶ τῷ πατρί, πέντε δὲ ἐπὶ τῇ μητρὶ Λαοδικείας, ἐννέα δ' ἐπωνύμους ἑαυτοῦ, τέσσαρας δ' ἐπὶ ταῖς γυναιξί, τρεῖς Ἀπαμείας καὶ Στρατονίκειαν μίαν (...). Τὰς δὲ ἄλλας ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἢ Μακεδονίας ὠνόμαζεν, ἢ ἐπὶ ἔργοις ἑαυτοῦ τισιν, ἢ ἐς τιμὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως· ὅθεν ἔστιν ἐν τῇ Συρίᾳ καὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτὴν ἄνω βαρβάροις πολλὰ μὲν Ἑλληνικῶν πολλὰ δὲ Μακεδονικῶν πολισμάτων ὀνόματα, Βέρροια, Ἔδεσσα, Πέρινθος, Μαρώνεια, Καλλίπολις, Ἀχαΐα, Πέλλα, Ὦρωπός, Ἀμφίπολις, Ἀρέθουσα, Ἀστακός, Τεγέα, Χαλκίς, Λάρισα, Ἥραια, Ἀπολλωνία, ἐν δὲ τῇ Παρθυηνῇ Σώτειρα, Καλλιόπη, Χάρις, Ἑκατόμπυλος, Ἀχαΐα, ἐν δ' Ἰνδοῖς Ἀλεξανδρόπολις, ἐν δὲ Σκύθαις Ἀλεξανδρέσχατα.

5. Ἀρριανοῦ, *Τὰ μετὰ Ἀλεξάνδρον* 1b.6 (Roos).
Τὴν δὲ Σουσιανῶν βασιλείαν <...> Ὀρώπιος εἶχεν, οὐ πάτριον ἔχων ἀρχήν, ἀλλὰ δόντος αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου[1].

1. Πρβλ. *Epitome Metz* 121: excedat item ex Susianis Argaeus· βλ. καὶ μαρτ. 7, κατωτέρω.

6. Κλαυδίου Πτολεμαίου, *Γεωγραφικὴ Ὑφήγησις* 3.12.36. (Stückelberger – Grasshoff 3.13.39).
Ἠμαθίας·
Εὐρωπός μζ° γ΄, μ° γ΄·
Τύρισσα μζ° L΄, λθ° Lγιβ΄·
Σκύδρα μζ° γο΄, μ° γ΄·
Μίεζα μη°, λθ° Lδ΄·
Κύρρος μη° ς΄, μ° γο΄·
Ἰδομένη μη° L΄, μ° Lγ΄·
Γορδυνία μη° γο΄, μ° δ΄·
Ἔδεσσα μη° Lδ΄, μ° γ΄·
Βέροια μη° Lδ΄, λθ° Lγ΄·
Αἰγαία μη° γο΄, λθ° γο΄·
Πέλλα μθ° γ΄, μ° ιβ΄.

7. Ψεύδο-Καλλισθένης 3.31.8.
Τοιαῦτα δὲ αὐτοῦ διαλεχθέντος συνθεὶς Ἀλέξανδρος τῇ τοῦ Μηδίου ψυχαγωγίᾳ παραγίνεται εἰς τὸ συμπόσιον· ἦσαν δὲ οἱ παρόντες κ΄· Περδίκκας, Μελέαγρος, Πύθων, Λεόννατος, Κάσανδρος, Πευκέστης, Πτολεμαῖος, Λυσίμαχος, Φίλιππος ὁ ἰατρός, Νέαρχος Κρής, Στασάνωρ, Ἡρακλείδης ὁ Θρᾷξ, <...> Εὐρώπιος, Ἀρίστων Φαρσάλιος (...)[2].

8. Ἱεροκλέους, *Συνέκδημος* 638.4.
Ἰλλυρικόν· Μακεδονία α΄· Θεσσαλονίκη, Πέλλη, Εὔρωπος, Δῖον, Βέροια, Ἐορδαία, Ἔδεσσα, Κέλλαι, Ἀλμωπία, Λάρισσα (...).

9. Ἰορδάνου, *Getica* 288.
Qui dum videret vallo muniri Thessalonicam nec se eorum conatibus posse resistere, missa legatione ad Thiudimer regem muneribusque oblatis ab excidione eum urbis retorquet initoque foedere Romanus ductor cum Gothis loca eis iam sponte, quae incolerent, tradidit, id est Cerru, Pellas, Europa, Mediana, Petina, Bereu et alia quae Sium vocatur.

10. Στεφάνου Βυζαντίου, *Ἐθνικά*, λ. Εὐρωπός.
Εὐρωπός· πόλις Μακεδονίας, ἀπὸ Εὐρωποῦ τοῦ Μακεδόνος <καὶ> Ὠρειθυίας τῆς Κέκροπος· ἔστι καὶ Συρίας ἄλλη. Τὸ ἐθνικὸν Εὐρωπαῖος· ἔστι καὶ ἄλλη Καρίας, ἣν Ἰδριάδα ἀπὸ Ἰδριέως τοῦ Χρυσάορος. Τὸ ἐθνικὸν Εὐρώπιος ὡς Ὠρώπιος.

11. Στεφάνου Βυζαντίου, *Ἐθνικά*, λ. Ὠρωπός.
Ὠρωπός· πόλις Μακεδονίας, ἐξ ἧς Σέλευκος ὁ Νικάτωρ. Καὶ ἄλλη Βοιωτίας, περὶ ἧς Εὐφορίων Κλείτορι «Αὐλίς τ' Ὠρωπός τε καὶ Ἀμφιάρεια λοετρά». Κέκληται ἀπὸ Ὠρωποῦ τοῦ Μακεδόνος τοῦ Λυκάονος (...). Ἔστι καὶ τρίτη ἐν Συρίᾳ, κτισθεῖσα ὑπὸ Νικάτορος, περὶ ἧς ὁ πολυΐστωρ ἐν τῷ περὶ Συρίας φησὶν οὕτως «Ξενοφῶν ἐν ταῖς ἀναμετρήσεσι τῶν ὁρῶν περὶ

2. Βλ. μαρτ. 5, ἀνωτέρω καὶ σημ. 1.

Ἀμφίπολιν κεῖσθαι πόλιν Ὥρωπόν, ἣν πρότερον Τελμησσὸν καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν κτισάντων. Ταύτην δέ φασιν ὑπὸ Σελεύκου τοῦ Νικάτορος ἐπικτισθεῖσαν Ὥρωπὸν ὠνομάσθαι ἀπὸ τῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι Ὥρωποῦ» (...).

12. ***Μέγα Ἐτυμολογικόν***, λ. Εὐρώπεια.

Τὰ διὰ τοῦ -εια θηλυκά, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σημαινομένου ὄντα, διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου γράφεται· Πλειστοδόκη, Πλειστοδόκεια. Καὶ Εὐρωπαῖος· καὶ οὐδετέρως, τὰ Εὐρωπαῖα· καὶ θηλυκόν, Εὐρωπίς. Ἀπὸ τοῦ Εὔρωπος ἡ Εὐρώπη. Ἔστι καὶ Εὔρωπος πόλις Μακεδονίας· τὸ ἐθνικόν, Εὐρωπαῖος· ὡς ἤπειρος ἠπειραῖος, νῆσος νησαῖος. Ἔστι καὶ ἄλλη Καρίας. Τὸ ἐθνικὸν ταύτης, Εὐρώπιος, ὡς Ὠρώπιος.

II. Ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες

α΄. Κατάλογος εἰσφορῶν, Ἄργος, μετὰ τὸ 315 π.Χ. (Perlman, *Theorodokia* 188 [*IG* IV 617] στ. 13-17).

(...)
[- - - - - ία]νς ἐξ Ὁμολίο(υ) Θ Ἀλεξανδρείανς. [Γον]νεῖς
[- - -]ΙΟΙ[. .]ΕΞΑΣ[. .] ΘΘ Ἀλεξανδρε[ία]ν[ς].
[ἐξ Αἰ]γεᾶν ΘΘΘ :: Αἰγιναίανς. Ἐκ Βε[ροίας - - - -]
[Ἀλ]εξανδρείανς. Ἐξ Ἐδέσσας ΘΘΘ Αἰγινα[ίανς].
[Ἀταλα- vel Ἀλλα]νταῖοι [. . .] Ἀλεξανδρείανς. Εὐρωπαῖο[ι - -]
(...)

β΄. Προξενικὸ ψήφισμα, Δελφοί, τελευταῖο τέταρτο 4ου αἰ. π.Χ. (*FD* III 4, 405).

Θεός· Τύχαν Ἀγαθάν·
[Δ]ελφοὶ ἔδωκαν Μαχάτα[ι]
Σαβατταρᾶ Εὐρωπαίωι
[Μ]ακεδόνι αὐτῶι καὶ ἐκγό-
[ν]οις προξενίαν, εὐεργε-
[σί]αν, προμαντείαν, προε-
[δρ]ίαν, προδικίαν ποὶ Δε[λ]-
[φοὺς κ]αὶ τὰ ἄλλα ὅσ[α καὶ]
[τοῖς] ἄλλοις π[ρο]ξέ[νοις]·
[ἄρχ]οντος Ἱερῶ[νδα, βου]-
[λε]υό[ν]τ[ω]ν [Ἡ]ρακλε[ίδα],
[Εὐάλκε]υς, Ἐχύλλου.

γ΄. Ἐπιτύμβια, Δημητριάς, τέλη 4ου αἰ. π.Χ. (Ἀρβανιτόπουλου, *Θεσσαλικὰ Μνημεῖα* 127).

Πολέμων
Π[ο]λεμοκράτ[ους]
Εὐρωπαῖος.
[---]Ν[---].

δ΄. Κατάλογος θεωροδόκων Ἀπόλλωνος, Δελφοί, 230-220 π.Χ. (A. Plassart, *BCH* 45 [1921] 17 III, στ. 57-65, μὲ νεώτερες ἀναγνώσεις τοῦ J. Oulhen, *Les théarodoques de Delphes*, ἀνέκδοτη διατριβή, Ι΄ Πανεπιστήμιο Παρισίων 1992).

(...)
ἐν Βεροίαι Ἀντάνωρ Νεοπτολέμου,
Μένανδρος, Ἀπελλᾶς Φιλώτα·
ἐν Μέζαι Νικωνίδας, Νικάνωρ Μνασιγένεος·
ἐν Ἐδέσσαι Μοσχίων Τριακαδίωνος·
ἐν Πέλλαι Ἀπολλωνίδης, Δίφιλος, Χάρης·
ἐν Ὠρωπῶι Παράμονος·
ἐν Ἴχναις Δίης Ἀλκέτου·
ἐν Ἀλλ[α]ντείωι Ἀνδρόνικος, Δίκαιος
Χιωνίδου·
(...)

ε΄. Προξενικό ψήφισμα, Ὠρωπός, περ. 240-180 π.Χ. (*I. Oropos* 98).

Ἱερέως Κτησιφῶντος, Πύθων Καλλιγείτονος εἶπεν·
δεδόχθαι τεῖ βουλεῖ καὶ τῶι δήμωι· Ἀγάθωνα Βουτᾶ
[Ε]ὐρώπιον Μακεδόνα πρόξενον εἶναι τῆς πόλεως Ὡρω-
[π]ίων αὐτὸν καὶ ἐγγόνους καὶ εἶναι αὐτοῖς γῆς καὶ οἰκίας
ἔνκτησιν καὶ ἰσοτέλειαν καὶ ἀσφάλειαν καὶ ἀσυ-
λείαν καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης καὶ κατὰ γῆν καὶ [κατὰ θάλατ]-
ταν καὶ τἆλλα καθάπερ τοῖς <τοῖς> ἄλλοις προξέ-
νοις καὶ εὐεργέταις.

στ΄. Προξενικὸ ψήφισμα, Γόννοι, 3ος αἰ. π.Χ. (*Gonnoi* II 16).

[Ἀγαθῆι Τύχηι]· ἡ πρό[λις ἡ]
[Γο]ννέων ἔδ[ω]κ[εν - - -]
[Εὐ]ρωπαίωι πρ̣ο̣ξ̣[ε]ν[ίαν,]
[- - - ἐπ]ινομ[ίαν, - - - - - -]
[- - - - - - - - - - - - - - - - -

Ὁ Ἀρβανιτόπουλος συμπληρώνει *[Εὐ]ρωπαίωι* (*AE* 1912, 72, ἀρ. 98) βάσει καὶ τῆς *Gonnoi* II 31 (*[Μακεδόνι | Εὐ]ρωπαίωι*, μαρτ. ἀρ. η΄ ἐδῶ)· οἱ ἐπιφυλάξεις τοῦ B. Helly στὴν ἔκδοση τοῦ συντάγματος τῶν Γόννων, οἱ ὁποῖες βασίζονται στὴν ὀρθὴ παρατήρηση ὅτι ἡ «ἀνεπτυγμένη» ἐκδοχὴ τοῦ ἐθνικοῦ τῆς *Gonnoi* II 31 δὲν μπορεῖ νὰ συμπληρωθεῖ ἐδῶ λόγῳ τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ ἐλλειπόντων γραμμάτων, εἶναι μᾶλλον ὑπερβολικές, δεδομένου ὅτι τὸ «ἁπλὸ» ἐθνικὸ *Εὐρωπαίωι* εἶναι ἐπαρκὲς γιὰ τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ τιμωμένου.

ζ΄. Ἀπελευθερωτική, Δελφοί, 194 π.Χ. (*SGDI* 2082).

Στραταγέοντος Θόα τὸ δεύτερον μηνὸς Ἀθαναίου, ἐν Δελφοῖς δὲ ἄρχοντος Πειθαγόρα μηνὸς Ἡραίου, ἀπέδοτο Σωτίων Ἀμφισσεὺς τῶι Ἀπόλλωνι τῶι Πυθίωι σῶμα γυναικεῖον ἇι ὄνομα Ἡδεῖα τὸ γένος Μακέταν ἐξ Ὠρωποῦ, τιμᾶς ἀργυρίου στατήρων ἐνενήκοντα

τριῶν ἐννέ’ ὀβολῶν. Βεβαιωτὴ[ρ κ]ατὰ τὸν νόμον Λαμπρίας Ἀλεξομενοῦ Ἀμφισσεύς. Παραμεινάτω δὲ Ἡδεῖα παρὰ Σωτίωνα ἕως κα ζῆι Σωτίων· ἐπεὶ δὲ κα δι[α]λίπηι Σωτίων, ἱερὰ ἔστω Ἡδεῖα τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἀνέφαπτος· εἰ δὲ μή, ὁ παρατυχὼν κύριος ἔστω ἀφαιρείμενος ὡς ἱερὰν οὖσαν Ἡδεῖαν. Μάρτυρες Βαβύλος· Σώτιμος, Ἀριστόμαχος, Διόδωρ[ο]ς, Μένων.

η΄. Προξενικὸ ψήφισμα, Γόννοι, πρῶτο ἥμισυ 2ου αἰ. π.Χ. (*Gonnoi* II 31).

Ἀγαθῆι Τύχηι
ἡ πόλις ἡ Γοννέ-
ων ἔδωκεν πρ[ο]-
ξενίαν Αἰσχυλί-
νωι Σωσιδήμου
Μακεδόνι Εὐρω-
παίωι<ωι> ἰσοπολι-
τείαν καὶ ἰσοτιμί-
αν καὶ ἔνκτησιν
καθάπερ Γοννεῦ-
[σιν, ἐπ]ινομίαν, ἀ-
[σφάλ]ειαν αὐτῶι
[καὶ ἐγγ]όνοις καὶ
[ἐμ πολ]έμ[ω]ι καὶ
[ἐν εἰρ]ήνηι· ταγευ-
[όντ]ων Ἀριστο-
γένου τοῦ Ἡγεμά-
χου, Ἀντιφάνου
τοῦ Σίμ[ω]νος, Πο-
λεμάρχου τοῦ Ἑλ-
[λ]ανοκράτου, Δι-
[κα]ιάρχου τοῦ Λυσάν-
[δρ]ου, Κριτοδήμου
[τοῦ] Με[ν]εδήμ[ου].

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ Εὐρωπὸς μνημονεύεται μαζὶ μὲ τὴν Εἰδομενή, τὴν Γορτυνία, τὶς Ἴχνες καὶ τὴν Ἀλλάντη μεταξὺ τῶν μακεδονικῶν πόλεων κατὰ μῆκος τοῦ Ἀξιοῦ ποὺ ὑπέστησαν τὴν ἐπίθεση τοῦ Σιτάλκη τὸ 429 π.Χ.[1] Σὲ ἀντίθεση μὲ τὶς ἄλλες τρεῖς, παρ' ὅλον ὅτι πολιορκήθηκε, δὲν κατελήφθη ἀπὸ τοὺς Θρᾶκες (μαρτ. ΕΥΡ 1). Ὁ στρατηγὸς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου Σέλευκος (μαρτ. ΕΥΡ 11), ὁ μετέπειτα ἐπονομασθεὶς Νικάτωρ, ὁ σατράπης τῆς Σουσιανῆς Ἀργαῖος, συνδαιτυμόνας τοῦ τελευταίου συμποσίου τοῦ Ἀλεξάνδρου (μαρτ. ΕΥΡ 5 καὶ 7 μὲ σημ. 1), ἦσαν πολῖτες τῆς Εὐρωποῦ. Ἄποικοι ἀπὸ τὴν Εὐρωπὸ πιθανὸν ἵδρυσαν τὴν ὁμώνυμη (Ὠρωπός) πόλη τῆς Συρίας (μαρτ. ΕΥΡ 4). Στὰ τέλη τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν πόλεων ποὺ ἀναφέρονται στὸν κατάλογο εἰσφορῶν τοῦ Ἄργους (μαρτ. ΕΥΡ α΄) καὶ ἕναν περίπου αἰῶνα ἀργότερα σ' ἐκεῖνον τῶν θεωροδόκων τῶν Δελφῶν μὲ τὴν μορφὴ Ὠρωπός (μαρτ. ΕΥΡ δ΄). Εὐρωπαῖοι τιμῶνται μὲ προξενία ἀπὸ τοὺς Δελφούς (μαρτ. ΕΥΡ β΄), τοὺς Γόννους (μαρτ. ΕΥΡ στ΄ καὶ η΄) καὶ τὸν Ὠρωπό (μαρτ. ΕΥΡ ε΄). Ἕνας ἄλλος πολίτης τῆς Εὐρωποῦ μαρτυρεῖται σ' ἐπιτύμβιο ἀπὸ τὴν Δημητριάδα (μαρτ. ΕΥΡ γ΄), ἐνῷ μία δούλη *τὸ γένος Μακέταν ἐξ Ὠρωποῦ* ἀπελευθερώνει ὁ κύριός της σ' ἐπιγραφὴ τῶν Δελφῶν κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους (μαρτ. ΕΥΡ ζ΄)[2]. Εἶναι πιθανὸν ὅτι κατὰ τὶς δύο τελευταῖες δεκαετίες τοῦ 2ου αἰ. π.Χ. ἡ Εὐρωπὸς κινδύνευσε ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὲς τῶν Θρακῶν Βέσσων καὶ τῶν Γαλατῶν Σκορδίσκων (ἐπιγρ. ἀρ. **597**). Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ Εὐρωπὸς ἐξακολούθησε νὰ ὑφίσταται ὡς αὐτόνομη πόλη κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴ περίοδο καὶ ἕως τὴν ὕστερη ἀρχαιότητα: μνημονεύεται στοὺς καταλόγους μακεδονικῶν πόλεων τοῦ Πλινίου (μαρτ. ΕΥΡ 3), μᾶλλον ἀπὸ παλαιότερο γεωγραφικὸ σύγγραμμα, τοῦ Πτολεμαίου (μαρτ. ΕΥΡ 6), τοῦ *Συνεκδήμου* τοῦ Ἱεροκλέους (μαρτ. ΕΥΡ 8), καθὼς καὶ ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη μεταξὺ τῶν πόλεων ποὺ περιῆλθαν στοὺς Γότθους τοῦ Θευδερίχου τὸ 479 μ.Χ. (μαρτ. ΕΥΡ 9).

Ἡ θέση τῆς Εὐρωποῦ κοντὰ στὸ χωριὸ Ἀσικλάρ (νῦν Εὐρωπός) ἔγινε γνωστὴ μὲ βεβαιότητα μετὰ τὴν εὕρεση τὸ 1927 ἀπὸ τὸν Ν. Τσαϊλακόπουλο καὶ δημοσίευση τὸ 1932 βάθρου ἀγάλματος ποὺ εἶχε ἀνευρεθεῖ ἐκεῖ καὶ μὲ τὸ ὁποῖο *Εὐρωπαίων ἡ πόλις* τιμοῦσε Ρωμαῖο στρατηγὸ γιὰ τὶς νῖκες του κατὰ Θρακῶν καὶ Γαλατῶν (ἐπιγρ. ἀρ. **597**). Ἡ ἀνακάλυψη στὸν ἀρχαιολογικὸ χῶρο κεραμίδων μὲ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως στὴν γενικὴ[3] ἦρε καὶ τὶς τελευταῖες ἀμφιβολίες.

---

1. Γιὰ τὴν Εὐρωπὸ γενικῶς, βλ. Hammond, *History* I 167-69· Papazoglou, *Villes* 180-81· Σαββοπούλου, *Εὐρωπός* 9-30· τῆς ἰδίας, *Περιήγηση* 78-91· M. B. Hatzopoulos καὶ P. Paschidis, «Makedonia», στὸ *Inventory* 802, ἀρ. 536. Γιὰ τὸ πρόβλημα τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ ἐθνικοῦ τῆς πόλεως, τὰ ὁποῖα σὲ μὴ μακεδονικὲς πηγές (φιλολογικὲς καὶ ἐπιγραφικές) μαρτυροῦνται καὶ μὲ τὴν μορφὴ Ὠρωπός / Ὠρώπιος, βλ. D. Knoepfler, «Oropodoros: Anthroponymy, Geography, History», στὸ *Greek Personal Names* 81-98, ἰδίως 90-91.

2. Ἡ διστακτικὴ ὑπόθεση τῆς Παπάζογλου (Papazoglou, *Villes* 181, σημ. 45) ὅτι ὁ βετεράνος Titus Flavius Dexter ἀπὸ μιὰ πόλη τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα ἀρχίζει ἀπὸ Eur[---] σὲ ἐπιγραφὴ τῆς Ἄνω Μυσίας (*CIL* III 14507, στ. 27) κατάγεται ἀπὸ τὴν μακεδονικὴ Εὐρωπὸ εἶναι τελείως ἀβέβαιη.

3. Χ. Μακαρόνα, «Χρονικὰ Ἀρχαιολογικά», *Μακεδονικά* 1 (1940) 490-91.

Ἡ μακεδονικὴ πόλη τῶν ἀρχαϊκῶν, κλασσικῶν, ἑλληνιστικῶν, ρωμαϊκῶν καὶ πρώιμων βυζαντινῶν χρόνων διαδέχθηκε προϊστορικὸ οἰκισμὸ τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ. Στὴν ἀρχαϊκὴ φάση τῆς Εὐρωποῦ ἀνήκει ὁ φυσικοῦ μεγέθους κοῦρος τοῦ τέλους τοῦ 6ου αἰ. π.Χ., ἔργο κυκλαδικοῦ ἐργαστηρίου, ποὺ ἦλθε στὸ φῶς τὸ 1967[4]. Ἡ ὀχυρὴ θέση τῆς πόλεως ἐπάνω σὲ λόφο ἐνισχύθηκε μὲ τεῖχος, τὸ ὁποῖο, ὅπως ἀναφέρθηκε ἤδη, ἀπέτυχε νὰ ἐκπορθήσει ὁ Σιτάλκης κατὰ τὴν ἐκστρατεία του στὴν Μακεδονία τὸ 429 π.Χ. (μαρτ. EYP 1). Τὴν ἀνάπτυξη τῆς Εὐρωποῦ κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴ περίοδο μαρτυροῦσε ἤδη πλῆθος καὶ ποικιλία οἰκοδομικῶν, ἐπιγραφικῶν, νομισματικῶν καὶ κεραμικῶν τυχαίων εὑρημάτων. Ἡ συστηματικὴ ἀνασκαφὴ τῶν νεκροταφείων τῆς πόλεως καὶ τῆς εὐρύτερης περιοχῆς ἀπεκάλυψε «μακεδονικὸ» τάφο, ἀτυχῶς συληµένο, ἀλλὰ καὶ κιβωτιόσχημους τάφους μὲ πλούσια χρυσὰ καὶ κεραμικὰ κτερίσματα[5]. Ἡ ρωμαϊκὴ κατάκτηση ποὺ ἐπέφερε τὴν ἐξόντωση τῆς ἀνώτερης μακεδονικῆς τάξεως, οἱ βαρβαρικὲς ἐπιδρομὲς τοῦ 2ου καὶ 1ου αἰ. π.Χ., ποὺ ἐπανελήφθησαν ἀπὸ τὸν 3ο αἰ. μ.Χ. καὶ ἡ γενικώτερη ἐξέλιξη τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ὁδήγησαν στὴν σταδιακὴ παρακμὴ καὶ συρρίκνωση τῆς πόλεως ποὺ ἀντανακλῶνται στὴν εὐτέλεια τῶν ταφικῶν μνημείων καὶ τῶν κτερισμάτων[6].

Ἡ χώρα τῆς Εὐρωποῦ συνόρευε πρὸς νότον μὲ τὴν χώρα τῶν Ἰχνῶν καὶ πρὸς τὰ δυτικὰ καὶ νοτιοδυτικὰ μὲ τὴν χώρα τῆς Τύρισσας. Ἡ μόνη ἔνδειξη γιὰ τὴν πρὸς βορρᾶν γείτονα τῆς Εὐρωποῦ εἶναι τὸ χωρίο τοῦ Θουκυδίδη περὶ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Σιτάλκη, ἀπὸ τὸ ὁποῖο φαίνεται νὰ προκύπτει ὅτι αὐτὴ ἦταν ἡ Γορτυνία. Ἐὰν γίνει ἀποδεκτὴ ἡ ταύτισή της μὲ τὸν ἀρχαιολογικὸ χῶρο τοῦ Vardarski Rid κοντὰ στὴν Γευγελῆ, ἐκτὸς ἑλληνικῶν συνόρων[7], τίθεται τὸ ἐρώτημα τῆς φύσεως τῶν ἀρχαιολογικῶν θέσεων ποὺ ἔχουν ἐντοπισθεῖ στὴν Τούμπα Παιονίας[8] καὶ μεταξὺ Ἀξιουπόλεως καὶ Πηγῆς[9]. Πρόκειται γιὰ κῶμες τῆς Εὐρωποῦ ἢ γιὰ οἰκισμοὺς ἄλλης μακεδονικῆς πόλεως ἀγνώστου ὀνόματος;

Μὲ τὸ πρόβλημα αὐτὸ συνδέεται ἡ ἀπόδοση σὲ ἀρχαία πόλη τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Πηγῆς (ἀρ. **610**) καὶ τοῦ Σκρᾶ (ἀρ. **610A**). Τὸ μέγεθος τοῦ βωμοῦ τῆς Πηγῆς καθιστᾶ ἀπίθανη τὴν μεταφορά του ἀπὸ ἄλλο ἀπομακρυσμένο σημεῖο. Ἡ Πηγὴ ἀπέχει ἐξ ἴσου ἀπὸ τὶς δύο ταυτισμένες πόλεις τῆς περιοχῆς, ἐνῷ ὁ οἰκισμὸς τοῦ Σκρᾶ[10] ἀπέχει ἐξ ἴσου ἀπὸ τὶς βορειοανατολικὲς

---

4. Φ. Πέτσα, *ΑΔ* 23 (1968) *Χρον.* [1969] 338· τοῦ ἰδίου, *ΑΔ* 24 (1969) *Χρον.* [1970] 308· τοῦ ἰδίου, «Χρονικὰ Ἀρχαιολογικά», *Μακεδονικά* 9 (1969) 178-79, ἀρ. 103 καὶ πίν. 85-86· Ἀ. Βαβρίτσα, ΑΔ 27 (1972) *Χρον.* [1977] 499 καὶ 429β· Μ. Ἀνδρόνικου, στὸ *Μακεδονία, 4000 χρόνια* 93 καὶ εἰκ. 57· Ridgway, *Archaic Style* 64, 96 καὶ εἰκ. 11a-b.

5. Γιὰ τὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα τῆς ἐπαρχίας Παιονίας τοῦ νομοῦ Κιλκίς, βλ. συνοπτικὰ Σαββόπουλου, *Περιήγηση* 66-91· γιὰ τὸ πιὸ πρόσφατα ἀνακαλυφθὲν νεκροταφεῖο τῆς ἑλληνιστικῆς πόλεως, βλ. τῆς ἰδίας, *ΑΔ* 55 (2000) *Χρον.* [2009] 723.

6. Σαββοπούλου, *Εὐρωπός* 27-30· τῆς ἰδίας, *Περιήγηση* 78-91.

7. M. B. Hatzopoulos καὶ P. Paschidis, «Makedonia», στὸ *Inventory* 796· Mitrevski, *Vardarski Rid* I· γιὰ μιὰν ἀδημοσίευτη ἐπιγραφικὴ μαρτυρία ποὺ ἐνδεχομένως ἐπιβεβαιώνει τὴν ταύτιση, βλ. G. Pavlovski, στὸ *Amphaxitis* 9 καὶ εἰκ. 3.

8. Γιὰ τὸν μακεδονικὸ τάφο τῆς Τούμπας Παιονίας, βλ. Φ. Πέτσα, «Ὁ μακεδονικὸς τάφος παρὰ τὸ χωρίον Τούμπα τῆς Παιονίας», στὸ *Χαριστήριον Ὀρλάνδου* Γ΄ 233-43· γιὰ τὸν ταφικὸ τύμβο Β΄, ὅπου ἀνακαλύφθηκε καὶ χρυσὸ ἔλασμα μὲ τὴν ἐπιγραφὴ *Βόττακος* (*SEG* 45 [1995] 762), βλ. Θώμης Σαββοπούλου, «Ὁ Β΄ ταφικὸς τύμβος τῆς Τούμπας Παιονίας», *ΑΕΜΘ* 6 (1992 [1995]) 425-31· πρβλ. καὶ τῆς ἰδίας, *Περιήγηση* 69-73. Πιθανώτατα στὴν Τούμπα ἀναφέρεται ἤδη ὁ N. Κοτζιᾶς, *ΑΑ* 55 (1940) 271, ὅταν μνημονεύει ἀρχαία θέση μεταξὺ Εὐρωποῦ καὶ Γοργόπης.

9. Σαββοπούλου, *Περιήγηση* 68-69.

10. Βλ. Δέσποινας Μακροπούλου, «Τοπογραφικὰ Ν. Κιλκίς», *ΑΕΜΘ* 16 (2002 [2004]) 369.

ἐσχατιὲς τῆς Ἀλμωπίας καὶ τὸ ἀστικὸ κέντρο τῆς Γορτυνίας. Νέες ἔρευνες στὴν περιοχὴ ἴσως ἀποκαλύψουν ἄγνωστη πόλη (ἢ πόλεις) στὴν ὁποία θὰ μποροῦν νὰ ἀποδοθοῦν οἱ δύο αὐτὲς ἐπιγραφές.

Ὁ ἐπιγραφικὸς ἀμητὸς τῆς Εὐρωποῦ δὲν ἐγκαινιάσθηκε ἀπὸ τοὺς περιηγητὲς ποὺ περιόδευσαν στὴν Μακεδονία πρὶν ἀπὸ τὸ 1912 –ὁ Delacoulonche εἶναι ὁ μόνος ποὺ ἐντόπισε καὶ δημοσίευσε μία ἐπιγραφὴ στὸν οἰκισμὸ τοῦ Ἁγίου Πέτρου (ἐπιγρ. ἀρ. **608**)–, ἀλλὰ χάρις στὸν φιλάρχαιο ζῆλο τοῦ νεαροῦ τότε φοιτητῆ Ν. Τσαϊλακόπουλου, ὁ ὁποῖος ἐπεσήμανε, ὅπως ἀναφέρθηκε ἤδη, τὸ 1927 τὴν ἐπιγραφὴ βάσει τῆς ὁποίας ταυτίσθηκε ὁ ἀρχαιολογικὸς χῶρος τοῦ Ἀσικλὰρ μὲ τὴν ἀρχαία Εὐρωπό[11]. Κατὰ τὰ ἄλλα, τὸ σύνολο τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Εὐρωποῦ καὶ τῆς χώρας της ἀποτελοῦν τυχαῖα εὑρήματα, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα περισυνελέγησαν στὸ Μουσεῖο Κιλκὶς καὶ δημοσιεύθηκαν μὲ τὴν φροντίδα τῆς ἀκάματης ἀρχαιολόγου τῆς περιοχῆς τοῦ Κιλκίς Θωμαΐδος Σαββοπούλου[12].

11. Ἐπιγρ. ἀρ. **597**· γιὰ τὸ ἀρχαιοδιφικὸ ἔργο τοῦ Τσαϊλακόπουλου βλ. στὴν Εἰσαγωγὴ τῆς Ἔδεσσας.

12. Ἂς σημειωθοῦν ἐδῶ καὶ δύο πρόσφατα ἀνακαλυφθεῖσες ἀδημοσίευτες ἐπιγραφὲς τῆς Εὐρωποῦ ποὺ δὲν περιλαμβάνονται στὸ παρὸν σύνταγμα: ἐπιτύμβια στήλη μὲ ἀνάγλυφη παράσταση (*ΑΔ* 61 [2006] *Χρον.* [2014] 798) καὶ στήλη μὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ στὴν Ἄρτεμι (*ΑΔ* 56-59 [2001-2004] *Χρον.* 3α [2012] 90).

ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ

ΨΗΦΙΣΜΑ (;)

592. Μουσεῖο Κιλκίς 1985. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1991 στὴν ἀκρόπολη τῆς Εὐρωποῦ, σὲ σωρὸ ὑλικῶν κατεδαφίσεως.

Ἀπότμημα στήλης ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, ἐλλιπὲς παντοῦ. Διαστάσεις: 0,15 x 0,19 x 0,09. Ὕψος γραμμάτων: 0,015. Διάστιχα: 0,01.

Π. Νίγδελη, *Τεκμήρια* 1 (1995) 183-88, ἀρ. 3 καὶ εἰκ. 3 (*BullEpigr* 1996, 260· *SEG* 45 [1995] 761).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

1ος – 2ος αἰ. μ.Χ.

[---------]ιος προνο[----------]
[----- κ]αὶ τὸ παράτειμον [-------]
[---------]ν ἐπέδωκεν [----------]
4 [----------]αι στρατ̣ι̣[----------]
[----------]ΑΡΕΣ[----------]
[----------]Π[----------]

Στ. 1: *προνοη[σαμένου]* vel sim. Στ. 2 καὶ 3: συμπιλήματα ΤΕ καὶ ΠΕ ἀντιστοίχως. Στ. 3: Ὁ Νίγδελης ὑποθέτει πὼς ἀντικείμενο τοῦ *ἐπέδωκεν* ἴσως εἶναι τὸ *παράτειμον* τοῦ προηγουμένου στίχου. Στ. 4: *στρατε̣[ύματα], στρατι̣[ῶται], στρατη[γός], στρατη[γήσας]*, σὲ αὐτὲς ἢ σὲ ἄλλες πτώσεις, εἶναι πιθανὲς συμπληρώσεις ποὺ ἐπισημαίνει ὁ Νίγδελης· *στρατε̣[ῖαι], στρατε̣[ύσας]* vel sim. εἶναι ἐξ ἴσου πιθανές. Στ. 5: π.χ. *[εὐ]αρέσ[τως τοῖς πολίταις]*, φράση ποὺ ἀπαντᾶ σὲ ἀντίστοιχα τιμητικὰ ψηφίσματα (βλ. *I. Didyma* 460· πρβλ. 337).

Γιὰ τὸν πλήρη σχολιασμὸ τοῦ πιθανοῦ περιεχομένου τοῦ ψηφίσματος, βλ. τὴν ἀναλυτικὴ δημοσίευση τοῦ Νίγδελη. *Παράτειμον* εἶναι τὸ ποσὸν ποὺ κατέβαλε ὁ τιμώμενος προκειμένου νὰ ἐπιτευχθεῖ γιὰ τοὺς συμπολῖτες του *παράπρασις*, δηλ. πώληση ἀγαθῶν σὲ τιμὲς χαμηλότερες ἀπὸ τὶς τρέχουσες.

ΑΝΑΘΗΜΑΤΙΚΕΣ

593. Μουσεῖο Θεσσαλονίκης 9195. Ἀνακαλύφθηκε ὑπὸ ἄγνωστες συνθῆκες στὴν Εὐρωπὸ καὶ παραδόθηκε στὸ Μουσεῖο Θεσσαλονίκης τὸ 1983.

Βάθρο ἀγαλματίου ἀπὸ φαιὸ μάρμαρο, ἐλαφρὰ ἀποκεκρουμένο στὴν ἄνω δεξιὰ κύρια ὄψη, μὲ τόρμο στηρίξεως στὴν ἄνω ἐπιφάνεια. Σὲ δεύτερη χρήση, τὸ βάθρο τοποθετήθηκε ἀνάστροφα καὶ χρησιμοποιήθηκε ἐκ νέου γιὰ τὴν στήριξη ἀγαλματίου μὲ νέο τόρμο στὴν ἀρχικὰ κάτω ἐπιφάνεια. Γιὰ τὴν ἐπιγραφὴ ποὺ συνόδευσε τὴν δεύτερη αὐτὴν χρήση, βλ. ἀρ.

594, κατωτέρω. Διαστάσεις: 0,13 x 0,28 x 0,26 (Βοκοτοπούλου).

Ἰουλίας Βοκοτοπούλου, στὸ *Ἑλληνικὸς Πολιτισμός* 80-81, ἀρ. 15 καὶ εἰκ. 15 (*BullEpigr* 1994, 416· *SEG* 43 [1993] 399A).

Πρβλ. G. Touchais, *BCH* 108 (1994) 803 (πρώτη μνεία, βάσει πληροφοριῶν τῆς Ἰουλίας Βοκοτοπούλου)· Σαββοπούλου, *Εὐρωπός* 26 (ἁπλὴ μνεία)· τῆς ἰδίας, *Περιήγηση* 119 καὶ 116, φωτ. 56 (50 ἐκ παραδρομῆς).

Φωτογραφία (δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ μελετηθεῖ ἡ ἐπιγραφὴ στὸ Μουσεῖο Θεσσαλονίκης).

3ος αἰ. π.Χ.

Ἀρτέμιδι Ἐλαφηβόλ[ωι]
Νίκαια Παραμόνο[υ]
ὑπὲρ Ἀριστοβούλης.

Ἡ Βοκοτοπούλου χρησιμοποιεῖ παρενθέσεις ἀντὶ ἀγκυλῶν. Στ. 1: *Ἐλαφηβόλ[ῳ]* Βοκοτοπούλου· *Ἐλαφηβόλ[ωι] BullEpigr* 1994, *SEG*· δεδομένου ὅτι ὑπάρχει χῶρος γιὰ δύο ἐλλείποντα γράμματα καὶ ὁ χαράκτης ἀξιοποιεῖ τὸ σύνολο τῆς ἐπιφάνειας κατὰ τὴν χάραξη ὅλων τῶν στίχων, ἡ δεύτερη λύση φαίνεται πιθανώτερη.

Ἡ λατρεία τῆς Ἀρτέμιδος μὲ τὴν γνωστὴ ἤδη ἀπὸ τὸν ὁμηρικὸ ὕμνο (*Εἰς Ἄρτεμιν* 2) ἐπίκληση τῆς Ἐλαφηβόλου –πρβλ. τὶς ἐπικλήσεις Κυναγός (*IG* X 2, 2, 233) ἀλλὰ καὶ Ἀγροτέρα (βλ. ἀρ. **120**, ἀνωτέρω) ποὺ παραπέμπουν ἐπίσης στὴν ἰδιότητα τῆς Ἀρτέμιδος ὡς θεᾶς τῆς ὑπαίθρου– μαρτυρεῖται γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Μακεδονία. Προσφάτως παραδόθηκε ἀπὸ τὴν χώρα τῆς Εὐρωποῦ ἄλλο ἕνα ἐνεπίγραφο ἀναθηματικὸ μνημεῖο στὴν Ἄρτεμι, ποὺ παραμένει ἀδημοσίευτο (βλ. *ΑΔ* 56-59 [2001-2004] *Χρον*. 3α΄ [2012] 90). Ὁ τύπος τῆς ἀναθέσεως τῆς Νίκαιας ὑπὲρ τῆς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θυγατέρας της Ἀριστοβούλης τὴν ἐντάσσει στὴν κατηγορία ἀνάλογων ἀναθέσεων σὲ κουροτρόφους θεότητες, συχνὰ στὴν Ἄρτεμι, ἀπὸ τὴν Μακεδονία καὶ τὴν Θεσσαλία.

594. Γιὰ τὶς συνθῆκες εὑρέσεως, τὴν παροῦσα θέση, τὴν περιγραφή, τὶς διαστάσεις τοῦ μνημείου καὶ τὴν θέση τῆς ἐπιγραφῆς, βλ. στὴν προηγούμενη ἐπιγραφή.

Ἰουλίας Βοκοτοπούλου, στὸ *Ἑλληνικὸς Πολιτισμός* 80-81, ἀρ. 15 (*BullEpigr* 1994, 416· *SEG* 43 [1993] 399B).

Πρβλ. Σαββοπούλου, *Περιήγηση* 116, φωτ. 56 (50 ἐκ παραδρομῆς)· Tataki, *Roman Presence* 391, ἀρ. 555.1. Γιὰ τὶς πρῶτες μνεῖες τοῦ μνημείου, βλ. στὴν προηγούμενη ἐπιγραφή.

Φωτογραφία (δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ μελετηθεῖ ἡ ἐπιγραφὴ στὸ Μουσεῖο Θεσσαλονίκης).

1ος αἰ. π.Χ.

Σερουειλία Ἐλευθέριν
Ἀρτέμιδι Ἐλαφηβόλῳ δῶρον.

Στ. 1: *Ἐλευθέρι(ο)ν SEG*, Tataki. Στ. 2: Ὁ χαράκτης δὲν ὑπολόγισε σωστὰ τὸ μῆκος τοῦ στίχου, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὑποχρεωθεῖ νὰ μειώσει προοδευτικὰ τὸ μέγεθος τῶν γραμμάτων καὶ νὰ χαράξει τὸ τελευταῖο γράμμα κάτω ἀπὸ τὸ ὄμικρον.

Γιὰ τὴν λατρεία τῆς Ἀρτέμιδος Ἐλαφηβόλου, βλ. στὴν προηγούμενη ἐπιγραφή.

595. Σύμφωνα μὲ ἀναφορὰ τοῦ Σταθμάρχη Χωροφυλακῆς Εὐρωποῦ πρὸς τὴν Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Μακεδονίας τὸ 1927 (324/2-6-27) «ἀνευρέθη καὶ κατεσχέθη μεταφερθὲν εἰς τὸ ἐνταῦθα κοινοτικὸν γραφεῖον πλὰξ ἐπὶ τῆς ὁποίας ὑπάρχει γυνὴ γονυπετοῦσα καὶ ἀνὴρ καθήμενος, ἄνωθεν δὲ [δυσανάγνωστη λέξη] τὰς λέξεις *Ἑρμιόνη*, *Ἁρμόνιος*, ὡς καὶ πολλαὶ ἄλλαι λέξεις δυσανάγνωσται [sic] λόγῳ τῆς καταστροφῆς τῆς πλακός, ἡ ὁποία δυστυχῶς ἀνευρέθη εἰς τεμάχια».

Οὔτε ἡ περιγραφὴ οὔτε οἱ λέξεις ποὺ διαβάζει ὁ σταθμάρχης φαίνεται νὰ παραπέμπουν σὲ κάποιαν ἀπὸ τὶς γνωστὲς ἐπιγραφὲς τῆς Εὐρωποῦ. Τὰ ὀνόματα Ἑρμιόνη (βλ. ἀρ. **54**, ἀνωτέρω) καὶ Ἁρμόνιος (ἐκτὸς ἂν πρόκειται γιὰ λάθος ἀναγνώσεως τοῦ ἀμάρτυρου στὴν Μακεδονία αὐτοῦ ἀνθρωπωνυμίου ἀντὶ τοῦ Ἁρμόδιος) ἀπαντοῦν σὲ διάφορες περιοχὲς τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου. Ἡ παράσταση γονυπετούσας, ἐὰν ἡ περιγραφὴ εἶναι ἀκριβής, παραπέμπει σὲ ἀνάθημα οἰκιακῆς ἐνδεχομένως λατρείας (πρβλ. Ἐμμ. Βουτυρᾶ, στὸ *Κατάλογος Γλυπτῶν* I 35-37, ἀρ. 20, μὲ περαιτέρω βιβλιογραφία).

ΚΤΗΤΟΡΙΚΗ

596. Μουσεῖο Κιλκίς 928. Πρὶν ἀπὸ τὸ 1988 ἦταν ἐντοιχισμένη σὲ πρόσκτισμα τῆς οἰκίας τοῦ Θ. Βουδούρογλου στὴν Εὐρωπό· παραδόθηκε τὸ 1989 στὸ Μουσεῖο Κιλκὶς ἀπὸ τὸν ἰδιοκτήτη.

Τεκτονικὸ μέλος (;) ἀπὸ κακῆς ποιότητας φαιόχρωμο μάρμαρο. Ὁ λίθος ἐγνώρισε τουλάχιστον τρεῖς διαδοχικὲς χρήσεις, στὴν δεύτερη ἐκ τῶν ὁποίων ἀνήκει ἡ σωζόμενη ἐπιγραφή. Βάθρο ἀρχικά, τμῆμα ἀπὸ τὰ πλαστικὰ στοιχεῖα τῆς ἐπιστέψεως τοῦ ὁποίου διατηροῦνται στὴν ἀριστερή, πλάγια ὡς πρὸς τὴν ἐνεπίγραφη, πλευρά· στὴν συνέχεια κόπηκε καὶ χρησιμοποιήθηκε ὡς ἐνεπίγραφο ἀρχιτεκτονικὸ μέλος (;) κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους, προτοῦ χρησιμοποιηθεῖ ἐκ νέου στὴν οἰκία Βουδούρογλου. Μικρὸ θραῦσμα τῆς ἐνεπίγραφης ἐπιφάνειας ἔχει συγκολληθεῖ, ἐνῷ ὁ λίθος φέρει περιμετρικὲς ἀποκρούσεις καὶ κατὰ τόπους ἀπολεπίσεις, καθὼς καὶ ἴχνη κονιάματος, προφανῶς ἀπὸ τὴν τελευταία κατὰ σειρὰν χρήση του. Διαστάσεις: 0,276 x 0,785 x 0,21. Ὕψος γραμμάτων: 0,042-0,060. Διάστιχα: 0,005-0,020.

Σαββοπούλου, *Εὐρωπός* 40 καὶ εἰκ. 8, 19-20 (*BullEpigr* 1989, 444· *SEG* 38 [1988] 608)· τῆς ἰδίας, *ΑΔ* 44 (1989) *Χρον.* [1995] 332, ἀρ. 2 (*SEG* 45 [1995] 759, χωρὶς μνεία τῆς προγενέστερης δημοσιεύσεως στὸ *SEG*).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 2ου - ἀρχὲς 3ου αἰ. μ.Χ.

Φίλιππος Ἀλεξάν–
δρου τὸ ὑδραγώγιν
τῇ πόλει.

Στ. 2: συμπίλημα ΓΩΓ.

Ἡ ἐξασφάλιση ἐπαρκῶν ὑδάτινων πόρων ἀποτελοῦσε μεῖζον ἀντικείμενο φροντίδας τῶν πόλεων τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν ἡγετικῶν τους τάξεων. Κατασκευὴ ὑδραγωγείων ἀπὸ εὐεργέτες μαρτυρεῖται ἐπίσης στὴν Βέροια (*EKM* Α΄ 40 καὶ 41), ἐνῷ πολῖτες ποὺ ἀνέλαβαν τό (πολιτικὸ ἴσως παρὰ θρησκευτικό: βλ. σχετικὰ P. Paschidis, στὸ *Associations in Context*, ὑπὸ ἔκδοση) λειτούργημα τοῦ *ὑδροσκόπου* τυγχάνουν τιμῶν στὴν Βέροια (*EKM* Α΄ 509) καὶ τὴν Θεσσαλονίκη (*IG* Χ 2, 1, 503).

ΤΙΜΗΤΙΚΕΣ

597. Μουσεῖο Κιλκίς 128. Ἀνακαλύφθηκε ἀπὸ τὸν τότε φοιτητὴ Φιλολογίας (καὶ μετέπειτα ἔκτακτο Ἐπιμελητὴ Ἀρχαιοτήτων Ἐδέσσης) Ν. Τσαϊλακόπουλο τὸ Πάσχα τοῦ 1927 στὸ Ἀσικλάρ (Εὐρωπό), σύμφωνα μὲ ἀναφορά του στὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας (699/7-5-27). Μεταφέρθηκε στὸ σχολεῖο τοῦ οἰκισμοῦ ὅπου τὸ μελέτησε τὸ 1937 ὁ Edson. Τὸ 1968 μεταφέρθηκε στὸ ὑπὸ ἀνέγερση Μουσεῖο Κιλκίς.

Βάθρο ἀπὸ λευκὸ χονδρόκοκκο μάρμαρο, σὲ δεύτερη χρήση ὡς ἐπίθημα βυζαντινοῦ κιονοκράνου. Τρεῖς τόρμοι γιὰ τὴν στήριξη ἀνδριάντος στὴν ἄνω ἐπιφάνεια. Διαστάσεις: 0,235 x 0,94 x 0,49. Ὕψος γραμμάτων: 0,017-0,02. Διάστιχα: 0,01-0,013.

Σ. Κουγέα, *Ἑλληνικά* 5 (1932) 5-16 (βάσει ἐκτύπου τοῦ Τσαϊλακόπουλου) (F. Münzer, *RE* XV [1932] 1962-63, ἀρ. 54· Σαρικάκη, *Ἄρχοντες* Α΄ 60-63· Papazoglou, *Tribes* 580)· Σαββοπούλου, *Εὐρωπός* 27-30 καὶ εἰκ. 10 (*SEG* 38 [1988] 608, κριτ. ὑπ.)· J. Bousquet, *BCH* 115 (1991) 178-79, 181 (*SEG* 41 [1991] 570).

Πρβλ. *BullEpigr* 1934, 230· Ἀ. Δ. Κεραμόπουλλου, *AE* 1932, 107· Χ. Μακαρόνα, *Μακεδονικά* 1 (1940) 491, σημ. 1· Rostovtzeff, *Hellenistic World* 1509, σημ. 27· *BullEpigr* 1955, 136a· Κανατσούλη, *Προσωπογραφία* 102, ἀρ. 945· *BullEpigr* 1959, 2· Ἀ. Βαβρίτσα, *ΑΔ* 27 (1972) *Χρον.* [1977] 499 (μεταφορὰ στὸ Μουσεῖο Κιλκίς)· Papazoglou, *Tribes* 299-304· τῆς ἰδίας, στὸ *ANRW* II 7.1, 314· τῆς ἰδίας, στὸ *Μακεδονία 4000 χρόνια* 193· F. W. Walbank, στὸ *Studien Bengtson* 134 (= Walbank, *Selected Papers* 196)· Papazoglou, *Villes* 180· Kallet-Marx, *Hegemony* 224-25· Tataki, *Roman Presence* 318, ἀρ. 368.5. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀναφέρεται καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα ἔργα γιὰ τὴν Μακεδονία τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ τὰ στρατιωτικὰ γεγονότα τῆς «δημοκρατικῆς» περιόδου. Πρβλ. καὶ http://hdl.handle.net/2374.OX/742 (φωτογραφία ἐκτύπου συλλογῆς Cormack).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

110 π.Χ. (ἢ λίγο ἀργότερα)

[Μάαρκ]ον Μιν̣ύκιον Κοΐντου υἱὸν [Ῥ]οῦ[φ]ον σ[τρ]ατηγὸν *vac.*
[ὕπατ]ον Ῥωμαίων νικήσαντα τὸν πρὸς Γαλάτας Σκορδ̣ί̣–
[στας] καὶ Βέσσους καὶ τοὺς λοιποὺς Θρᾶικας πόλεμον
[τὸν αὐτ]ῶν εὐεργέτην ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ εὐνοίας
[*vacat*]ν Εὐρωπαίων ἡ πόλις. *vacat*

Στ. 1: *[Μᾶρκον Μινούκιον]* συμπληρώνουν οἱ Κουγέας, Σαββοπούλου καὶ ὅσοι τοὺς ἀκολουθοῦν· *[Μᾶρκον Μινύκιον]* ὁ Σαρικάκης καὶ *[Μάαρκον Μινύκιον]* ὁ Bousquet, βάσει τῆς τιμητικῆς ἐπιγραφῆς τῶν Δελφῶν (*SEG* 41 [1991] 516)· τὰ ὑπογραμμισμένα γράμματα στὴν ἀρχὴ τοῦ στίχου εἶναι ὁρατὰ στὸ ἔκτυπο τοῦ Edson. Στ. 1-2: *[Ἰ̈Ροῦφον στρατηγὸν ἀνθύ][πατ]ον* Κουγέας, Σαββοπούλου καὶ ὅσοι τοὺς ἀκολουθοῦν· *[Ἰ̈Ρ]οῦ[φ]ον σ[τρ]ατηγὸν |[ὕπα-τ]ον* Bousquet, ὁ ὁποῖος στὸ addendum τῆς σελ. 181 ἐπισημαίνει τὸ κενὸ στὸ τέλος τοῦ στ. 1. Στ. 2: *τὸ[ν]* ὅλοι οἱ προηγούμενοι ἐκδότες. Στ. 3: *Θρᾷκας* Κουγέας, Σαββοπούλου, Σαρικάκης, Papazoglou· *Θρᾶικας* ὀρθὰ ὁ Bousquet.

Οἱ Γαλάτες Σκορδίσκοι, ἐγκατεστημένοι στὴν περιοχὴ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Ἴστρου καὶ Σαύου, ἐπωφελήθηκαν τῆς καταλύσεως τοῦ μακεδονικοῦ βασιλείου γιὰ νὰ διεξάγουν συνεχεῖς ληστρικὲς ἐπιδρομὲς σὲ συνεργασία καὶ μὲ ἄλλες βαρβαρικὲς φυλὲς στὴν πλημμελῶς φρουρούμενη ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους Μακεδονία ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 2ου π.Χ. αἰ. καὶ ἑξῆς (Papazoglou, *Tribes* 299-304). Ἡ συντριπτικὴ ρωμαϊκὴ ἧττα τοῦ Ρωμαίου στρατηγοῦ Σέξτου Πομπηΐου καὶ ἡ ὡς ἐκ θαύματος νικηφόρος ἀντεπίθεση τοῦ ταμία του Μάρκου Ἀννίου τὸ 119 π.Χ. περιγράφεται σὲ ψήφισμα τῆς Λητῆς πρὸς τιμὴν τοῦ τελευταίου (*Syll.*[3] 700, τὸ κείμενο τοῦ ὁποίου ἔχει βελτιωθεῖ ἀπὸ τὸν Edson στὰ ἀδημοσίευτα τετράδιά του). Κατὰ τὰ ἀμέσως ἑπόμενα ἔτη ἐπακολούθησαν ἐναλλασσόμενες νῖκες καὶ ἥττες τῶν ρωμαϊκῶν στρατευμάτων (Papazoglou, *Tribes* 294-99) μέχρι τὴν ἄφιξη στὴν Μακεδονία τοῦ ὑπάτου Μάρκου Μινουκίου Ρούφου τὸ 110 π.Χ., ὁ ὁποῖος κατήγαγε ἀποφασιστικὲς νῖκες κατὰ τῶν Σκορδίσκων καὶ τῶν Θρακῶν, γιὰ τὶς ὁποῖες τιμήθηκε μὲ θρίαμβο στὴν Ρώμη τὸ 106 π.Χ. καὶ μὲ ἀνδριάντες καὶ τιμητικὲς ἐπιγραφὲς στὴν Εὐρωπὸ καὶ τοὺς Δελφούς –ἀσφαλῶς μεταξὺ ἄλλων. Ὅλες οἱ σχετικὲς μαρτυρίες παρατίθενται ἀπὸ τὸν Σαρικάκη, *Ἄρχοντες* Α΄ 60-63.

598. Μουσεῖο Κιλκίς 929. Ἀνακαλύφθηκε ἀπὸ τὴν Θωμαΐδα Σαββοπούλου τὸ 1989, σὲ δεύτερη χρήση ὡς καλυπτήρια πλάκα κιβωτιόσχημου ρωμαϊκοῦ τάφου στὸ νεκροταφεῖο ποὺ ἀνασκάφηκε στὸν ἀγρὸ Καπασαντωνίου, νοτίως τῆς ἀκροπόλεως τῆς Εὐρωποῦ.

Πρόσθιο τμῆμα βάθρου ἀπὸ λευκόφαιο μάρμαρο, μὲ τέσσερες τόρμους γιὰ τὴν στήριξη ἀνδριάντος στὴν ἄνω ἐπιφάνεια. Διαστάσεις: 0,23 x 1,11 x 0,50. Ὕψος γραμμάτων: 0,025-0,03. Διάστιχο: 0,028-0,03.

Θωμαΐδος Σαββοπούλου, *ΑΕΜΘ* 3 (1989 [1992]) 194-95 καὶ εἰκ. 8 (*BullEpigr* 1992, 312· *SEG* 42 [1992] 575)· τῆς ἰδίας, *ΑΔ* 44 (1989) *Χρον*. [1995] 331· P. M. Nigdélis, *BCH* 118 (1994) 215-28.

Πρβλ. *BullEpigr* 1995, 420· *SEG* 44 (1994) 529· Tataki, *Roman Presence* 254, ἀρ. 276.1.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

39-38 π.Χ.

Ἡ πόλις
Μάαρκον Ἰνστήιον (Λ)εκίου υἱὸν
αὐτοκράτορα
τὸν ἑατῆς εὐεργέτην.

Στ. 2: ΔΕΥΚΙΟΥ ὁ λίθος, ποὺ διορθώνουν σὲ *(Λ)ευκίου* Hatzopoulos (*BullEpigr* 1992) καὶ Nigdélis.

Ἡ Εὐρωπὸς τιμᾶ τὸν «πρεσβευτή» (legatus) τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου Μᾶρκο Ἰνστήιο, προηγουμένως γνωστὸ ἀπὸ τὴν συμμετοχή του στὴν ναυμαχία τοῦ Ἀκτίου (Πλουτ., *Ἀντ.* 65) καὶ ἀπὸ τὴν ἀντιπάθεια ποὺ ἔτρεφε πρὸς αὐτὸν ὁ Κικέρων (*Phil.* 13.26· πρβλ. 12.20), πιθανώτατα γιὰ τὴν ἐπιτυχῆ του ἐκστρατεία κατὰ τῶν Δαρδάνων τὸ 39-38 π.Χ (Ἀππ., *Ἐμφ. Πολ.* 5.75 [320]). Εἶναι πιθανὸν οἱ Δάρδανοι νὰ ἐπωφελήθηκαν τῶν ἐμφυλίων πολέμων τῆς δεύτερης τριανδρίας γιὰ νὰ ἐπιχειρήσουν ἐπιδρομὲς στὴν Μακεδονία. Ἴσως δὲν εἶναι σύμπτωση ὅτι ἐπιγραφὴ τοῦ Ἀνθεμοῦντος πιθανῶς χρονολογούμενη τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 39 π.Χ. καὶ ἡ ὁποία ἔχει συσχετισθεῖ μὲ τὸν θρίαμβο τοῦ Λευκίου Μαρκίου Κενσωρίνου ex Macedonia κάνει λόγο γιὰ ἐπικίνδυνες συνθῆκες στὴν Μακεδονία (βλ. Hatzopoulos - Loukopoulou, *Recherches* I 44-48). Προφανῶς ἡ νίκη τοῦ Λευκίου Ἰνστηΐου, γιὰ τὴν ὁποία χαιρετίσθηκε ὡς *αὐτοκράτωρ* ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες του, ἀπήλλαξε τὴν Εὐρωπό, ἀνέκαθεν ἐκτεθειμένη λόγῳ τῆς θέσεώς της σ' ἐπιδρομὲς φύλων τῆς ἐνδοχώρας (βλ. στὴν Εἰσαγωγὴ καὶ ἀρ. **597**, ἀνωτέρω), ἀπὸ τὸν βαρβαρικὸ κίνδυνο. Ἡ δράση τοῦ Μάρκου Ἰνστηΐου στὴν Μακεδονία ἐξηγεῖ τὴν διάδοση τοῦ ὀνόματος γένους Insteius στὴν ἐπαρχία αὐτήν (Tataki, *Roman Presence* 253-54, ἀρ. 276).

ΕΠΙΤΥΜΒΙΕΣ

599. Τὸ μνημεῖο εἶναι γνωστὸ μόνον ἀπὸ φωτογραφία ποὺ δημοσίευσε ἡ Θωμαΐς Σαββοπούλου, ἡ ὁποία τὴν ἐντόπισε σὲ ἰδιωτικὴ οἰκία τῆς Εὐρωποῦ.

Ὀρθογώνιος βωμίσκος ἀπὸ πωρόλιθο μὲ κυρτὸ κυμάτιο καὶ ταινία ὡς ἐπιστέφοντα στοιχεῖα. Ἀπὸ τὴν διαθέσιμη φωτογραφία διακρίνονται ἀποκρούσεις ἰδιαίτερα κατὰ τὴν βάση τοῦ βωμίσκου. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὸ κυμάτιο. Διαστάσεις: 0,64 x 0,31 x 0,29 (Σαββοπούλου). Ὕψος γραμμάτων: 0,018-0,020 (Σαββοπούλου).

Σαββοπούλου, *Εὐρωπός* 39, ἀρ. 8 καὶ εἰκ. 18 (*BullEpigr* 1989, 444· *SEG* 38 [1988] 616).

Φωτογραφία.

Τρίτο τέταρτο 3ου αἰ. π.Χ.

Βηδέτα
Ἀργαίου.

Στ. 1: [Β]ΗΔΕΤΑ[C] Σαββοπούλου· *Βηδέτας BullEpigr*, *SEG*· τὸ ἐκληφθὲν ὡς σίγμα ἴχνος στὸ τέλος τοῦ στίχου φαίνεται νὰ εἶναι ἁπλῶς φθορὰ τοῦ λίθου.

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τὰ χαρακτηριστικὰ μακεδονικὰ ὄνομα καὶ πατρώνυμο. Βηδέτα εἶναι ἐπιχωριάζουσα μορφὴ τοῦ διαδεδομένου ἰδίως στὴν Ἤπειρο ἀνθρωπωνυμίου Φειδέτα (*LGPN* IIIA 445) (πρβλ. τὸν λακωνικὸ τύπο Βείδιππος [*LGPN* IIIA 90] τοῦ γνωστοῦ ἀνθρωπωνυμίου Φείδιππος). Εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ γραφὴ μὲ ἦτα, παραλλαγὴ τῆς γραφῆς μὲ ἔψιλον ἰῶτα, μαρτυρεῖ τὴν «ἰωτακιστικὴ» προφορὰ τοῦ φωνήεντος (πρβλ. Φίδιππος στὴν ἁπλουστευμένη βοιωτικὴ γραφή [*LGPN* IIIB 420]). Ἀργαῖος εἶναι τὸ ὄνομα μυθικοῦ Τημενίδη βασιλέως τῆς ἀρχαϊκῆς περιόδου, ἀλλὰ καὶ ἑταίρου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἀπὸ τὴν Εὐρωπό (μαρτ. ΕΥΡ 5 μὲ σημ. 1).

600. Μουσεῖο Κιλκίς 407. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1983 στὸν ἀγρὸ Μ. Δουλγκερίδη στὴν θέση Κιζλάρμπουρου τῆς Εὐρωποῦ καὶ παραδόθηκε στὸ Μουσεῖο Κιλκίς.

Στήλη ἀπὸ κιτρινωπὸ μάρμαρο μὲ ἐπίστεψη ἀπὸ ὑποτυπῶδες κυμάτιο, ἐλλιπὴς κάτω· ἐντὸς βαθύσματος, ἀνάγλυφη παράσταση: ἀριστερά, δούλης πίσω ἀπὸ τὴν καθήμενη γυναῖκα σὲ τρία τέταρτα πρὸς τὰ δεξιά· δεξιώτερα, γυναικὸς μὲ ἱμάτιο καὶ χιτῶνα καθιστῆς σὲ θρόνο χωρὶς ἐρεισίχειρα μὲ ὑποπόδιο, κατὰ κρόταφον πρὸς τὰ δεξιά· δεξιά, ὄρθιας γυναικείας μορφῆς μὲ ἱμάτιο καὶ χιτῶνα, κατὰ κρόταφον πρὸς τὰ ἀριστερά, ἡ ὁποία παρουσιάζει στὴν καθήμενη γυναῖκα ἀνοικτὴ πυξίδα. Ἡ ἐπιγραφὴ ἐπάνω ἀπὸ τὸ βάθυσμα, σὲ ἐπιφάνεια ποὺ δὲν ἔχει λειανθεῖ. Διαστάσεις: 0,65 x 0,50 x 0,13. Ἡ ἐπιγραφὴ μὲ ἐγχάρακτους ὁδηγοὺς ἐπάνω καὶ κάτω ἀπὸ τοὺς στίχους. Ὕψος γραμμάτων: 0,018-0,022. Διάστιχα: 0,005-0,016.

Kalaitzi, *Tombstones* ἀρ. 113.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

2ος - 1ος αἰ. π.Χ.

Πίτᾳ Δαλυσσοῦ
Νικηφόρος Νικάνορος
τῇ γυναικί.

Στ. 2: Διακοσμητικὸ σημεῖο στίξεως ἀνάμεσα στὰ δύο συνθετικὰ τοῦ ὀνόματος Νικηφόρος καὶ διακοσμητικὰ διαλυτικὰ στὸ δεύτερο γράμμα τῆς ἴδιας λέξεως.

Τὰ σπάνια ὀνόματα Πίτος - Πίτα ἀπαντοῦν στὴν Ἤπειρο καὶ τὴν Ἰλλυρία (βλ. τὰ ἀντίστοιχα λήμματα τοῦ *LGPN* IIIA). Τὸ ὄνομα Δαλυσσός εἶναι ἀμάρτυρο ἀλλοῦ, ἀλλὰ ἀνθρωπωνύμια μὲ κατάληξη *-σσος* (Σαλασσός, Σουκεσσός, Ἴσσος, Ναϊσσός, Πραυγισσός, Πυκισσός κλπ.) ἐπιχωριάζουν στὴν νότιο Ἰταλία καὶ τὴν Ἰλλυρία (βλ. ἀντίστοιχα λήμματα τοῦ *LGPN* IIIA) καὶ σχετίζονται μὲ τὴν ἰλλυρικὴ καὶ τὴν συγγενῆ της μεσσαπικὴ γλῶσσα ποὺ ὁμιλοῦντο στὶς περιοχὲς αὐτές.

601. Μουσεῖο Κιλκίς 9152. Ἀνακαλύφθηκε ὑπὸ ἄγνωστες συνθῆκες καὶ φυλασσόταν ἕως τὸ 1989 στὸ κοινοτικὸ γραφεῖο Εὐρωποῦ.

Ἀκόσμητος πεσσίσκος ἀπὸ πωρόλιθο. Ἡ ἐπιγραφὴ ψηλὰ στὸν κορμό. Διαστάσεις: 0,53 x 0,41 x 0,40. Ὕψος γραμμάτων: 0,035-0,045. Διάστιχο: 0,012-0,020.

Σαββοπούλου, *Εὐρωπός* 37, ἀρ. 6 καὶ εἰκ. 16 (*BullEpigr* 1989, 444· *SEG* 38 [1988] 614).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

4ος αἰ. π.Χ.

Φίλιππος
Κοινίδα.

Στ. 2: ἀρχικὰ τὸ τρίτο γράμμα χαράχθηκε ὡς ὖψιλον.

Ὁ Pleket χρονολογεῖ τὴν ἐπιγραφὴ στὸν 3ο αἰ. π.Χ., ἀλλὰ οἱ πολὺ βραχύτερες δεξιὲς κάθετες κεραῖες τοῦ πῖ, οἱ ἔντονα ἀποκλίνουσες ὁριζόντιες κεραῖες τοῦ σίγμα καὶ τὰ ἐλάχιστα μικρότερα τῶν ἄλλων γραμμάτων ὄμικρον παραπέμπουν σὲ πρωιμώτερη ἐποχή.

Τὸ ἀνθρωπωνύμιο Κοινίδας, ποὺ ἴσως ἀπαντᾶ μίαν ἀκόμη φορὰ στὸ μακεδονικὸ ὀνομαστικό (*IG* II^2 8746: *Νικόλαος Κοινίδου Ἡρακλεώτης*), εἶναι παράγωγο τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπίσης μυθικοῦ Τημενίδη βασιλέως Κοίνου (πρβλ. ἀρ. **599**, ἀνωτέρω). Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι ὁ χαράκτης δίστασε μεταξὺ τῶν γραφῶν *Κοινίδα* καὶ *Κουνίδα*, γεγονὸς ποὺ ἐπιβεβαιώνει τὴν προφορὰ */u/* τῆς παλαιᾶς διφθόγγου */oi/* στὴν Μακεδονία ἤδη κατὰ τὸν 4ο αἰ. π.Χ. (πρβλ. M. B. Hatzopoulos, *Τεκμήρια* 10 [2011] 61, σημ. 45).

602. Μουσεῖο Κιλκίς 59 + 126. Σύμφωνα μὲ ἀναφορὰ τοῦ ἔκτακτου ἐπιμελητῆ Ἀρχαιοτήτων Κ. Μάνου (ἀρ. πρωτ. 31/27-11-61 και 623/6-6-1963 τῆς ΙΑ΄ Ἀρχαιολογικῆς Περιφέρειας), ἀνακαλύφθηκε τὸ 1961 ἀπὸ τὸν Κ. Μεμετζῆ σὲ ἀγρό του στὴν θέση «Ἀμπέλια» τῆς Εὐρωποῦ (μαζὶ μὲ τὶς ἀρ. **606** καὶ **607**, κατωτέρω) καὶ παραδόθηκε στὸ Μουσεῖο Κιλκίς.

Ἀρράβδωτος κίων σὲ δύο τεμάχια, μὲ ἐπιτύμβια ἐπιγραφὴ σὲ δεύτερη χρήση. Διαστάσεις ἐνεπίγραφου τεμαχίου: 0,85 x 0,27 (συνολικὸ ὕψος κατὰ τὸ εὐρετήριο τοῦ Μουσείου: 1,10). Ὕψος γραμμάτων: 0,021-0,025 (Φ: 0,055). Διάστιχα: στ. 1-6: 0,012-0,020· στ. 6-7: 0,04· στ. 7-8: 0,03.

Σαββοπούλου, *Εὐρωπός* 34, ἀρ. 3 καὶ εἰκ. 13 (*SEG* 38 [1988] 611).

Πρβλ. Tataki, *Roman Presence* 311, ἀρ. 355.4.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

199/200 μ.Χ.

Μεμμίᾳ
Πωλ̣ίν̣ᾳ
Βουτίλῳ
Φιλαργύρῳ
τῷ τέκνῳ
μνείας χάρ[ιν]·
ἔτους
ΖΜΤ.

Στ. 2: ΠΩΝ[---] Σαββοπούλου. Στ. 3: παραλείπεται ἀπὸ τὴν Σαββοπούλου· ὁ Pleket (*SEG*) τὸ ἐπισημαίνει καὶ διαβάζει ἀπὸ τὴν φωτογραφία Β̣ΟΥΤΙΛ[---]· γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ ὀνόματος, βλ. στὰ σχόλια τῆς ἐπιγραφῆς. Στ. 4: *Φιλαργύρ[ῳ]* Σαββοπούλου.

Τὸ ἀνθρωπωνύμιο Φιλάργυρος δὲν εἶναι σπάνιο στὴν Μακεδονία τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων (*LGPN* IV 343). Ἀντίθετα, πρόβλημα ἀποτελεῖ τὸ ὄνομα Βούτιλος. Δὲν μαρτυρεῖται οὔτε ὡς ρωμαϊκὸ ὄνομα γένους οὔτε ὡς ρωμαϊκὸ παρωνύμιο (πρβλ. ὅμως τὸ θηλυκὸ παρωνύμιο Butilla στὴν Νουμιδία, *ILAlg* 9268), ἀλλὰ οὔτε καὶ ὡς ἑλληνικὸ ἰδιώνυμο. Πρόκειται ἄραγε γιὰ διπλὰ λανθασμένη γραφὴ τοῦ ρωμαϊκοῦ ὀνόματος γένους Ῥουτίλιος, ποὺ μαρτυρεῖται καὶ στὴν Μακεδονία (Tataki, *Roman Presence* 376, ἀρ. 518); Ἢ μήπως πρόκειται

γιὰ χαρακτικὸ λάθος ἀντὶ τοῦ ἐπίσης μαρτυρούμενου στὴν Μακεδονία ὀνόματος Βούτιχος (*EAM* 47)· Στὴν δεύτερη περίπτωση, Φιλάργυρος θὰ ἦταν ἕνα δεύτερο ὄνομα τοῦ νεκροῦ, παρωνύμιο κατὰ τὴν ἑλληνικὴ ὀνομαστικὴ παράδοση.

603. Μουσεῖο Κιλκίς 218. Ἄγνωστες συνθῆκες εὑρέσεως.

Στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, ἐλαφρὰ ἀποκεκρουμένη κάτω δεξιά. Στὸ μεγαλύτερο τμῆμα τοῦ κορμοῦ, ἐντὸς βαθύσματος, ἀνάγλυφες παραστάσεις προτομῶν κατ' ἐνώπιον: ἄνω ἀριστερά, ἀνδρικῆς γενειοφόρου μορφῆς· ἄνω δεξιά, γυναικείας μορφῆς· κάτω, στὸ μέσον, παιδικῆς μορφῆς. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν παράσταση, μὲ πλῆθος συμπιλημάτων. Διαστάσεις: 0,70 x 0,45 x 0,06. Ὕψος γραμμάτων: στ. 1-3: 0,027· στ. 4: 0,020. Διάστιχα: 0,008-0,01.

Σαββοπούλου, *Εὐρωπός* 36, ἀρ. 5 καὶ εἰκ. 15 (*SEG* 38 [1988] 613).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Δεύτερο ἥμισυ 2ου αἰ. μ.Χ.

Οἰνάνθη Πολέμωνος καὶ
Ἐπίγονος αὐτοῖς ζῶντες καὶ
Εὐπόρῳ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς μνίας
χάριν.

Στ. 2: Τὸ ἰῶτα τοῦ *αὐτοῖς* χαράχθηκε σὲ μικρὸ μέγεθος μετὰ τὸ συμπίλημα ΟΣ.

Εἶναι ἡ πρώτη ἐμφάνιση τοῦ γυναικείου ἀνθρωπωνυμίου Οἰνάνθη στὴν Μακεδονία.

604. Μουσεῖο Κιλκίς 508. Βρισκόταν ἕως τὸ 1988 στὴν κατοχὴ τοῦ Ἀ. Κουμαρτζῆ καὶ παραδόθηκε τὸ 1989 στὸ Μουσεῖο Κιλκὶς ἀπὸ τὸν Δ. Κεμπάρη.

Ἀπότμημα ἀρράβδωτου κίονος μὲ ἐπιτύμβια ἐπιγραφὴ στὴν δεύτερη χρήση του. Διαστάσεις: 0,515 x 0,32. Ὁ χαράκτης χρησιμοποιεῖ πλῆθος συμπιλημάτων. Ὕψος γραμμάτων: 0,025. Διάστιχα: 0,01.

Σαββοπούλου, *Εὐρωπός* 38, ἀρ. 7 καὶ εἰκ. 17 (*SEG* 38 [1988] 615)· τῆς ἰδίας, *ΑΔ* 44 (1989) *Χρον.* [1995] 332, ἀρ. 3 (*AnnEpigr* 1995, 1384· *SEG* 45 [1995] 760, χωρὶς μνεία τῆς προγενέστερης δημοσιεύσεως στὸ *SEG*).

Πρβλ. Tataki, *Roman Presence* 283, ἀρ. 284.1 καὶ 284.4· 511, ἀρ. 148.1 καὶ 512, ἀρ. 149.5.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

205/6 μ.Χ.

Ἰουβεντία [. . . ±. 5. .]Α[----]
μετὰ Ῥούφου, Ἀσκληπ[ιοδώρου],
Σαβίνας, Ἐπιγόνου [τῶν τέ]–
4 κνων αὐτῆς, Ἰουβεντίῳ Ε[------]

τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς μνήμης χ[άριν·]
ἔτους ΓΝΤ. *vacat*

Στ. 2: *Ἀσκλιπ[ιοδώρου]* ὅλοι οἱ ἐκδότες (πλὴν *SEG* 38, ἄνευ σχολίων), καθὼς τὸ ἀνθρωπωνύμιο αὐτὸ εἶναι ἰδιαίτερα διαδεδομένο στὴν περιοχή, βλ. ἀρ. **430**, ἀνωτέρω· τὰ δύο τελευταῖα γράμματα ὅμως πρέπει μᾶλλον νὰ γίνουν νοητὰ ὡς συμπίλημα ΗΠ, παρ' ὅτι ὁριζόντια κεραία ποὺ νὰ ἑνώνει τὰ δύο γράμματα δὲν διακρίνεται λόγῳ τῆς βλάβης τοῦ λίθου. Στ. 3: *Σαβείνας AnnEpigr*. Στ. 3-4: *[καὶ τῶν τέ]|κνων* Σαββοπούλου· *[τῶν τέ]|κνων* Pleket (*SEG* 38) καί, ἀνεξάρτητα, Chaniotis (*SEG* 45).

Τὸ ὄνομα γένους Iuventius μαρτυρεῖται ἐπίσης στοὺς Στόβους καὶ τὴν Βέροια (βλ. Tataki, *Roman Presence* 283, ἀρ. 284). Γιὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ ἀναφερόμενα τέκνα φαίνεται νὰ ἀνήκουν στὴν Ἰουβεντία καὶ μόνον, βλ. ἀρ. **282** ἀνωτέρω.

605. Μουσεῖο Κιλκίς 130. Ἀνακαλύφθηκε στὴν Εὐρωπὸ ὑπὸ ἄγνωστες συνθῆκες καὶ παραδόθηκε στὸ Μουσεῖο Κιλκὶς τὸ 1966.

Τμῆμα ἐπιστέψεως βάθρου ἀγάλματος ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, ἀποκεκρουμένο δεξιὰ καὶ κάτω· φέρει διακόσμηση τριῶν ἐπάλληλων ταινιῶν, ἐπιστεφόμενων μὲ κοιλόκυρτο κυμάτιο καὶ κανόνα· στὴν ἄνω ἐπιφάνεια διατηροῦνται ἴχνη κατεργασίας μὲ βελόνι καθὼς καὶ τμῆμα τόρμου. Ἡ ἐπιγραφή (σὲ δεύτερη πιθανὸν χρήση) στὴν κύρια ὄψη. Διαστάσεις: 0,45 x 0,60 x 0,30. Ὕψος γραμμάτων: 0,03. Διάστιχα: 0,01.

Σαββοπούλου, *Εὐρωπός* 35, ἀρ. 4 καὶ εἰκ. 14 (*SEG* 38 [1988] 612).

Πρβλ. Tataki, *Roman Presence* 498, ἀρ. 97.22 καὶ 530, Marcus ἀρ. 16.

Φωτογραφία, ἔκτυπο.

1ος - 2ος αἰ. μ.Χ.

Ἀντιγόνα Ἀντι[----------]
τῷ ἀνδρὶ καὶ Μαρκ[--- καὶ *τῷ δεῖνι*]
τοῖς τέκνοις ἥρω[σιν καὶ *ὁ δεῖνα*]
καὶ Μάξιμος Καπ[---------- καὶ *τῇ δεῖνι* ταῖς γυ]–
vac. ναιξὶν ἐκ τ[ῶν ἰδίων μνείας (;) χάριν. *vac.*]

Στ. 1: *Ἀντι[γόνῳ ;]* Σαββοπούλου· ὁ Pleket (*SEG*) σημειώνει ὅτι τὸ χάσμα στὸ δεξιὸ τμῆμα τῆς ἐπιγραφῆς πρέπει νὰ εἶναι πολὺ μεγαλύτερο καὶ ὑποθέτει *Ἀντι[--- (πατρώνυμο) τῷ δεῖνι]*. Στ. 2: *Μάρκ[ῳ]* Σαββοπούλου· *Μάρκ[ῳ καὶ τῷ δεῖνι]* Pleket. Στ. 4: *Μάξιμος καὶ [---]* Σαββοπούλου, *SEG*· μετὰ τὸ ἄλφα διακρίνεται τὸ ἄνω τμῆμα καθέτου καὶ τὸ ἀριστερὸ τμῆμα ὁριζόντιας κεραίας. Στ. 5: *ἐκ [τῶν ἰδίων]* Σαββοπούλου, *SEG*.

Ἐὰν στοὺς δύο τελευταίους στίχους δὲν ἀναφέρονται δύο ζεύγη, ὁ πληθυντικὸς *ταῖς γυναιξὶν* θὰ ἀφορᾶ δύο διαδοχικὲς συζύγους (πρβλ. ἀρ. **125**, ἀνωτέρω).

606. Μουσεῖο Κιλκίς 56. Γιὰ τὶς συνθῆκες εὑρέσεως βλ. ἀρ. **602**, ἀνωτέρω.

Ὀρθογώνια στήλη ἀπὸ κιτρινωπὸ μάρμαρο μὲ ἀνάγλυφη παράσταση μέσα σὲ βάθυσμα: ἀριστερά, ἔφιππου ἀνδρὸς κατ' ἐνώπιον πρὸς τὰ δεξιά, μὲ μανδύα ποὺ ἀνεμίζει καὶ ὑψωμένο

τὸ δεξιὸ χέρι σὲ στάση ὡς ἂν κρατοῦσε δόρυ γιὰ νὰ πλήξει ἐχθρὸ κάτω δεξιά· δεξιά, γυναικὸς μὲ ἱμάτιο καὶ χιτῶνα κατ' ἐνώπιον πρὸς τὰ ἀριστερά, καθιστῆς σὲ συμπαγῆ κυλινδρικὴ βάση μὲ προσκέφαλο, μὲ τὰ πόδια σὲ ὑποπόδιο· στὸ κέντρο, δένδρου μὲ περιελιγμένο φίδι καὶ βωμίσκου. Διαστάσεις: 0,375 x 0,35 x 0,14. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὸ βάθυσμα μὲ τὴν παράσταση. Ὕψος γραμμάτων: στ. 1-2: 0,017· στ. 3: 0,015. Διάστιχα: 0,008.

Σαββοπούλου, *Εὐρωπός* 33, ἀρ. 2 καὶ εἰκ. 12 (*SEG* 38 [1988] 610· A. Rizakis, στὸ *Italiens* 126, σημ. 79).

Πρβλ. Tataki, *Roman Presence* 247, ἀρ. 6 καὶ 249, ἀρ. 43-44· Νίγδελη, *Θεσσαλονίκεια* 211.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

2ος – 3ος αἰ. μ.Χ.

Μ(ᾶρκος) Ἑρέννιος Σαβεῖνος, Ἑρεννία Μενέα
Μ(ᾶρκον) Ἑρέννιον Σαβεῖνον νέον τὸν ὑὸν αὐ–
τῶν καὶ ἑαυτὴν ζῶσαν μνήμης χάριν.

Στ. 1 καὶ 2: *Μ[άρκος]* καὶ *Μ[άρκον]* Σαββοπούλου καὶ Rizakis, ἐκ παραδρομῆς. Στ. 2-3: *τὸν ὑὸν | αὐτῶν SEG*, ἐκ παραδρομῆς.

Οἱ Herennii ἐμφανίζονται ἐνωρὶς καὶ σὲ μεγάλους ἀριθμοὺς στὴν Μακεδονία (65 μαρτυρούμενα ἄτομα ἤδη ἀπὸ τὴν ὕστερη «δημοκρατικὴ» περίοδο)· βλ. ἀναλυτικὰ A. Rizakis, στὸ *Italiens* 125-26 καὶ Νίγδελη, *Θεσσαλονίκεια* 211. Τὸ γυναικεῖο ἀνθρωπωνύμιο Μενέα δὲν ἀπαντᾶ ἀλλοῦ στὴν Μακεδονία, ἀλλὰ μαρτυρεῖται στὴν Ἤπειρο (βλ. *LGPN* IIIA). Ἴσως πρόκειται γιὰ παραλλαγὴ τοῦ γυναικείου ἀνθρωπωνυμίου Μένεια γνωστοῦ ἀπὸ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος.

607. Μουσεῖο Κιλκίς 55. Γιὰ τὶς συνθῆκες εὑρέσεως, βλ. **602**, ἀνωτέρω.

Ναϊσκόμορφη στήλη ἀπὸ κιτρινωπὸ μάρμαρο, ἀποκεκρουμένη κάτω ἀριστερά, μὲ ἐπιστύλιο τριγλύφων καὶ μετοπῶν καὶ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη, ἡ ὁποία φέρει μικρότερες κατὰ τόπους ἀποκρούσεις· ἀνάγλυφος φυτικὸς διάκοσμος στὸ ἐπιστύλιο καὶ στὴν ἐπίστεψη καὶ ἀνάγλυφος ρόδακας στὸ κέντρο τοῦ τυμπάνου. Στὸν κορμὸ τῆς στήλης, ἐντὸς βαθύσματος ποὺ ὁρίζεται ἀπὸ παραστάδες μὲ ἐπίκρανα, ἀνάγλυφη παράσταση: ἀριστερά, γυναικὸς κατὰ κρόταφον πρὸς τὰ δεξιὰ μὲ χιτῶνα καὶ ἱμάτιο, καθιστῆς σὲ δίφρο μὲ ὑποπόδιο· ἐμπρός της, δούλης ἀντωπά, ἡ ὁποία τῆς κομίζει κιβωτίδιο· στὸ κέντρο, δένδρου μὲ δήλωση φυλλώματος, γύρω ἀπὸ τὰ κλαδιὰ τοῦ ὁποίου περιελίσσεται φίδι ποὺ στρέφει πρὸς τὰ δεξιά, ὅπου μορφὴ κατ' ἐνώπιον ἱσταμένου ἀνδρὸς ἐνδεδυμένου χιτῶνα καὶ ἱμάτιο· ἑκατέρωθεν τοῦ ἀνδρός, σὲ μικρότερη κλίμακα, μορφὲς δύο παίδων: ἐκεῖνος στὰ δεξιὰ φέρει κοντὸ χιτωνίσκο καὶ χλαμύδα, καὶ κρατεῖ κυλινδρικὸ (;) ἀντικείμενο στὸ δεξιὸ χέρι, ἐνῷ ἐκεῖνος στὰ ἀριστερὰ τοῦ ἀνδρὸς στέκει πίσω ἀπὸ κυλινδρικὸ βωμό, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσφορές· πίσω ἀπὸ τὴν μορφὴ τοῦ ἀνδρὸς προβάλλει μορφὴ ἀλόγου, στραμμένου πρὸς τὰ ἀριστερά. Διαστάσεις: 1,04 x 0,625 x 0,135. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὴν παράσταση, μέσα σὲ δίωτη δέλτο (tabula

ansata). Ὕψος γραμμάτων: Στ. 1-2: 0,033-0,038· στ. 3: 0,030· στ. 4: 0,025. Διάστιχα: στ. 1-3: 0,017· στ. 3-4: 0,007.

Σαββοπούλου, *Εὐρωπός* 31-32, ἀρ. 1 καὶ εἰκ. 11 (*SEG* 38 [1988] 609).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

1ος αἰ. μ.Χ.

[Ἰ]όλας · καὶ · Ἀθηναγόρας
[τὸν] ἑατῶν · πατέρα · vac.
[καὶ (;)] Νικόπολις · Ζωΐλου
[τὸν ἑ]ατῆς · ἄνδρα · ἥρωαν · .

Στ. 2: *ἑατῶν* Σαββοπούλου καὶ ὁ λίθος· *[ἑ]ατῶν SEG* ἐκ παραδρομῆς. Στ. 3: Ἡ Σαββοπούλου καὶ τὸ *SEG* ὑποθέτουν πὼς ἡ ἀρχὴ τοῦ στίχου ἦταν ἀνεπίγραφη.

Γιὰ τοὺς τύπους *ἑατῶν* καὶ *[ἑ]ατῆς*, βλ. *ΕΚΜ* Α΄ σελ. 508. Ἰόλα(ο)ς εἶναι παραδοσιακὸ μακεδονικὸ ἀνθρωπωνύμιο ποὺ μαρτυρεῖται ἤδη ἀπὸ τὸν 5ο αἰ. π.Χ. (Θουκ. 1.62.2).

Ἄξιο παρατηρήσεως εἶναι ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ πατέρα καὶ συζύγου δὲν ἀναφέρεται. Γιὰ ἀνάλογες παραλήψεις σὲ ἄλλα ἐπιτύμβια τῆς περιοχῆς σὲ ἔμμετρο ἢ πεζὸ λόγο, βλ. ἀρ. **245**, ἀνωτέρω.

ΧΩΡΑ ΕΥΡΩΠΟΥ

ΑΓΙΟΣ ΠΕΤΡΟΣ

608. Μουσεῖο Κιλκίς 131. Ἐπισημάνθηκε τὸ 1855 ἀπὸ τὸν Delacoulonche, ἐντοιχισμένη στὸν βόρειο ἐσωτερικὸ τοῖχο τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Πέτρου στὸ ὁμώνυμο χωριό (τότε Πέτροβο), ὅπου παρέμεινε τουλάχιστον ἕως τὸ 1938, ὁπότε τὴν ἐμελέτησε ἐκεῖ ὁ Edson, καὶ πιθανώτατα μέχρι τὴν μεταφορά της στὸ ὑπὸ ἀνέγερση Μουσεῖο Κιλκὶς τὸ 1967.

Ναϊσκόμορφη στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο ἀποκεκρουμένη δεξιά, μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη καὶ ἀνάγλυφα ἀκρωτήρια ἀπὸ τὰ ὁποῖα σώζεται μόνον τὸ ἀριστερό· στὸ κέντρο τοῦ τυμπάνου ἀνάγλυφη ἀσπιδίσκη. Στὸ μεγαλύτερο τμῆμα τοῦ κορμοῦ, ἐντὸς βαθύσματος, ἀνάγλυφη παράσταση νεκροδείπνου: στὸ κέντρο, ἡμιανακεκλιμένος νεκρὸς στηρίζεται σὲ δύο προσκεφάλια μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι, στὸ ὁποῖο κρατεῖ κύλικα, καὶ πίνει ἀπὸ ρυτό (μὲ βάση διαμορφωμένη ὡς προτομή [κεφαλὴ καὶ πρόσθια σκέλη] ἀλόγου), τὸ ὁποῖο ἀνυψώνει μὲ τὸ δεξιό του χέρι· ἐμπρὸς στὴν κλίνη, τρίποδο τραπέζι μὲ ἐδέσματα· ἀριστερά, ἄνδρας καθιστὸς σὲ ψηλὸ δίφρο μὲ συμφυὲς ὑποπόδιο· δεξιά, δοῦλος μὲ βραχὺ χιτῶνα, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ ἀριστερό του χέρι κρατεῖ εἰλητάριο (;) στὸ στῆθος. Διαστάσεις: 0,86 x 0,64 x 0,14. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἐπιστύλιο. Ὕψος γραμμάτων: 0,014-0,020.

Delacoulonche, «Berceau» 283, ἀρ. 108 (Δήμιτσας, *Μακεδονία* 110, ἀρ. 145· Διαμαντούρου, *Πέλλα* Ι 47)· Πλαταρίδη, *Ἔκθεσις* 25 καὶ πίν. τέλους, ἀρ. 9· Ἀ. Χατζῆ, *ΑΕ* 1915, 33 (ἀγνοώντας τὶς προηγούμενες δημοσιεύσεις, βάσει ἐπιστολῆς ἑνὸς ἱερέα τοῦ Γιδᾶ [σήμερα Ἀλεξανδρείας] Ἠμαθίας ὀνόματι Χριστοδούλου, ποὺ εἶχε διατελέσει ἐφημέριος στὸ Πέτροβο [Ἅγιο Πέτρο])· Edson, *Notebooks* 660· Ἀ. Βαβρίτσα, *ΑΔ* 27 (1972) *Χρον*. [1977] 499, πίν. 429α (χωρὶς μνεία τῶν

προηγουμένων δημοσιεύσεων, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκθέσεως τοῦ Μουσείου Κιλκίς) (*SEG* 27 [1977] 288)· Kalaitzi, *Tombstones* ἀρ. 114.

Πρβλ. Baege, *De sacris* 141, σημ. 1 (μὲ ἀπόδοση στὴν Πέλλα)· Tataki, *Roman Presence* 318, ἀρ. 368.5· http://hdl.handle.net/2374.OX/507 (φωτογραφία ἐκτύπου συλλογῆς Cormack)· Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνήμη Λαζαρίδη* 217, σημ. 55 (γιὰ τὰ εὑρήματα ἀπὸ τὸν Ἅγιο Πέτρο).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Τέλη 3ου - ἀρχὲς 2ου αἰ. π.Χ.

Σιμίας Νικάρχου, ^{vvv} Νίκαρχος ^{v} Σιμίου, ἥρωες.

Ὁ Βαβρίτσας (ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸ *SEG*) κατανέμει τὸ κείμενο σὲ δύο στίχους καὶ παραλείπει τὴν τελευταία λέξη. *Νίκαρχος Σημίου, Σημίας Νικάρχου* ὁ Χατζῆς, προφανῶς ἀπὸ ἐσφαλμένη μεταγραφὴ τοῦ ἱερέα τοῦ Γιδᾶ, ὁ ὁποῖος ἐπίσης δὲν ἀναφέρει τὴν λέξη *ἥρωες*. Ἤδη τὸ 1938 ἡ στήλη ἦταν ἀποκεκρουμένη δεξιά, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴν εἶναι ὁρατὸ ἀπὸ τὸν Edson τὸ τελευταῖο γράμμα τοῦ κειμένου· εἶναι πολὺ πιθανὸν ἡ ἀπόκρουση νὰ εἶναι παλαιότερη καὶ τὸ ἀπόγραφο τοῦ Delacoulonche, στὸ ὁποῖο τὸ γράμμα σημειώνεται κανονικά, νὰ ἀποτελεῖ σιωπηλὴ ἑρμηνεία τοῦ κειμένου στὸ σημεῖο αὐτό.

Ἀνάλογη ἀπεικόνιση συμποσιαστοῦ ποὺ πίνει ἀπὸ ρυτὸ μὲ προτομὴ ζώου ὑπάρχει στὴν ζωφόρο τοῦ μακεδονικοῦ τάφου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου (βλ. Τσιμπίδου-Αὐλωνίτη, *Τάφοι* 125-26, ὅπου καὶ βιβλιογραφία περὶ ρυτῶν καὶ κεράτων, στὴν ὁποία πρέπει νὰ προστεθεῖ τὸ σύγγραμμα τῆς Ἑλένης Ζυμῆ [Zimi, *Silver Plate*]). Ἡ χρήση τῶν πολυτελῶν αὐτῶν μεταλλικῶν ποτηριῶν στὴν Μακεδονία ἀναφέρεται σὲ φιλολογικὲς καὶ ἐπιγραφικές (πρβλ. *EKM* Α΄ 3) πηγές. Κατὰ τὸν ρήτορα Λυκοῦργο μάλιστα ὁ Φίλιππος Β΄ ἀρεσκόταν νὰ κάνει προπόσεις μὲ ρυτά (Ἀθην., *Δειπν.* 11.476d).

609. Μουσεῖο Κιλκίς 203. Ἄγνωστες συνθῆκες εὑρέσεως· μεταφέρθηκε στὸ Μουσεῖο Κιλκίς ἀπὸ τὴν Μεσιὰ τὸ 1969.

Βωμὸς ἀπὸ ὑπόλευκο χονδρόκοκκο μάρμαρο, ἐλλιπὴς κάτω καὶ ἀποκεκρουμένος σὲ διάφορα σημεῖα, ἰδίως στὴν ἐπίστεψη, στὴν βάση τῆς ὁποίας σώζονται κοιλόκυρτα κυμάτια σὲ τρεῖς πλευρές· στὴν δεξιὰ πλευρά, κισσόφυλλο σὲ χαμηλὸ ἀνάγλυφο. Διαστάσεις: 0,80 x 0,47 x 0,46. Ἡ ἐπιγραφὴ στὴν κύρια ὄψη, ἐντὸς πλαισιωμένου βαθύσματος (στ. 1-5) καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὸ πλαίσιο, ἀμέσως κάτω ἀπὸ τὰ κυμάτια (στ. 6-7). Ὕψος γραμμάτων: 0,026-0,030. Διάστιχα: στ. 1-5: 0,023· στ. 6-7: 0,006.

Ἀδημοσίευτη.

Πρβλ. Φ. Πέτσα, *ΑΔ* 24 (1969) *Χρον*. [1970] 308 (ἀναφορὰ στὴν μεταφορὰ στὸ Μουσεῖο Κιλκίς· παρὰ τὴν διαφορετικὴ περιγραφὴ τοῦ Πέτσα, εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ ἀναφέρεται στὸ παρὸν μνημεῖο, καθὼς στὸ Μουσεῖο Κιλκὶς δὲν ὑπάρχει ἄλλο μνημεῖο μὲ προέλευση τὴν Μεσιὰ ἐκείνην τὴν χρονικὴ περίοδο).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

2ος – 3ος αἰ. μ.Χ.

[Ἔ]ζησαν ξ̣[τη]
ΚΕ̣ ❦ ❦ ΙΗ.
Τιβεριανὸς
Ἀντίγονος
Τιβεριανοῖς
4 Μενελάῳ,
ι̣[. .]ο̣ ι̣ ι̣ ι̣[. .]
[----------

Ἐὰν τὸ πλαίσιο εἶναι ἁρμονικό (π.χ. κανόνας χρυσῆς τομῆς μεταξὺ ὕψους καὶ πλάτους), οἱ ἐλλείποντες στίχοι εἶναι περίπου τρεῖς, π.χ. *[τοῖς ἰδίοις | τέκνοις, μνείʃας χάριν].* Στ. 5: Ἡ κατάσταση τοῦ λίθου δὲν ἐπιτρέπει καμμία βεβαιότητα γιὰ τὰ ἀμυδρὰ σωζόμενα ἴχνη τοῦ ὀνόματος τοῦ δεύτερου νεκροῦ.

Γιὰ τοὺς δύο πρώτους στίχους, πρβλ. ἀρ. **211** καὶ **222**, ἀνωτέρω.

BOPEIA BOTTIA

Γιὰ τὸ πρόβλημα τῆς ἀποδόσεως τῶν δύο ἑπομένων ἐπιγραφῶν σὲ ἀρχαῖες πόλεις, βλ. στὴν Εἰσαγωγὴ τῆς Εὐρωποῦ. Ἂς σημειωθεῖ ὅτι ἀπὸ τὴν Πηγὴ Ἀξιουπόλεως προέρχεται καὶ ἄλλη μία ἐπιγραφή (μὲ ἀρ. εὑρ. Κιλκίς ΜΚ 480) τὴν ὁποία δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ μελετήσομε στὸ Μουσεῖο Θεσσαλονίκης.

610. Πηγὴ Κιλκίς, στὴν παιδικὴ χαρὰ τοῦ χωριοῦ. Εἶχε ἐντοπισθεῖ ἀπὸ τὴν Θωμαΐδα Σαββοπούλου στὴν δεκαετία τοῦ 1990, ὁπότε ἤδη ὁ κορμὸς τοῦ βωμοῦ εἶχε καλυφθεῖ μὲ ἀσβέστη. Ἐκεῖ τὸν ἐντοπίσαμε ἐκ νέου τὸ 2014.

Ἀκέραιος μονολιθικὸς τρίοπτος βωμὸς ἀπὸ φαιόχρωμο χονδρόκοκκο μάρμαρο, σήμερα ἔνθετος σὲ βάση ἀπὸ χυτὸ σκυρόδεμα. Ἡ πίσω ὄψη ἁδρομερῶς κατεργασμένη, χωρὶς καμμία πλαστικὴ ἢ ἄλλη διαμόρφωση. Στὴν πρόσθια ὄψη τὸ ἐπίθημα φέρει ἐγγεγραμμένο ἀέτωμα μὲ γωνιακὰ ἀκρωτήρια· στὴν ἄνω ἐπιφάνεια βαθειά, ὀρθογώνιας διατομῆς, ἐντορμία. Ὁ βωμὸς φέρει κατὰ τόπους ἀποκρούσεις, ἰδιαίτερα κατὰ τὴν βάση του καθὼς καὶ καθ' ὕψος τῶν ἀκμῶν τῆς πρόσθιας μὲ τὶς πλάγιες πλευρὲς τοῦ ὀρθοστάτη, ἐξ οὗ καὶ ἔχει μερικῶς ἀκρωτηριασθεῖ ἡ ἐπιγραφή, ἡ ὁποία ἔχει χαραχθεῖ στὸν ὀρθοστάτη, ἀμέσως κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίστεψη. Ἡ δίστιχη ἐπιγραφὴ *Ἐπαμεινώνδας, | Γεωργία* τῆς ἐπιστέψεως, κάτω ἀπὸ τὸ ἐπίθημα, παρὰ τὴν ἀξιοσημείωτη ποιότητα τῆς χαράξεως καὶ τὴν ἀρχαιοπρεπῆ μορφὴ τῶν γραμμάτων, ἀποτελεῖ νεώτερο χάραγμα. Διαστάσεις: 1,66 x 0,685 x 0,425. Ὕψος γραμμάτων: στ. 1-9: 0,03-0,035· στ. 10: *[Ἀ]ϊδοναίου*: 0,025-0,028· ὁ ὑπόλοιπος στίχος 10 καὶ οἱ στίχοι 11-12: 0,015-0,02. Διάστιχα: στ. 1-8: 0,02-0,025· στ. 9-12: 0,01-0,015.

Ἀδημοσίευτη.

Πρβλ. Σαββοπούλου, *Περιήγηση* 75.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Πρῶτο ἥμισυ 3ου αἰ. μ.Χ., μετὰ τὸ 212.

Αὐρήλιος Γερμανὸς
κ̣αὶ Αὐρηλία Ἀρτεμιδώ[ρα]
Αὐρηλίαν Σαβιν(ι)ανὴν [νν]
[Φι]λ̣ου[μ]ένη(ν), αὐτὴ(ν) Ἀρτεμιδώρ[αν]
[καὶ] Ἀ̣ὐρηλίους Στράτων[α]
[κ]α̣ὶ Τ̣ερέντιον τοὺς υἱοὺ[ς αὐ]–
[τ]οῦ καὶ Αὐρήλιον Ἀμμ[. . .]
[τ]ὸν γαμβρὸν καὶ Αὐ[ρηλί]-
α̣ν Κλεονείκην τὴν [. 3-4 .]–
[. .]ΜΟΥ, μνείας χάρ(ι)ν. Ἔτου[ς . . .],

[Ἀ]ϊδοναίου. Ὃς ἂν δὲ ἐ[.]α[. .$^{4-5}$ . .],
12 δώσι ἰς τὸ ἱερώτατον ταμε[ῖον (δηνάρια)]
Φ καὶ τῇ πόλι μου (δηνάρια) Α.

Στ. 1: Ὁ χαράκτης λησμόνησε ἀρχικὰ τὸ ἄλφα τῆς δεύτερης λέξεως, τὸ ὁποῖο σχημάτισε μὲ μία κεραία στὸ δεξιὸ τμῆμα τοῦ μῦ. Στ. 2: Ἀπὸ τὸ πρῶτο γράμμα εἶναι ὁρατὸ μόνον ἕνα ἄνω δεξιὸ ἴχνος. Στ. 3: Ὁ χαράκτης λησμόνησε νὰ χαράξει τὸ ἰῶτα. Στ. 4: [.]ΕΝΗ στὴν ἀρχὴ τοῦ στίχου· ὁ χαράκτης προφανῶς εἶχε ἀρχικῶς παραλείψει τὴν ἀρχὴ τοῦ ὀνόματος, τὴν ὁποία χάραξε στὸ διάστιχο τῶν στίχων 3-4, σὲ μικρότερο μέγεθος· ἀναγνωρίζονται τὰ δύο τελευταῖα γράμματα: Λ καὶ συμπίλημα ΟΥ. Στ. 7: Ἡ πιθανώτερη συμπλήρωση *Ἀμμ[ιανὸν]* εἶναι ἐφικτὴ μόνον ἐὰν ὑποτεθεῖ χρήση συμπιλημάτων. Στ. 9-10: Γιὰ τὴν πιθανὴ συμπλήρωση, βλ. στὰ σχόλια. Στ. 11: Προφανῶς πρόκειται γιὰ ἐλλειπτικὴ σύνταξη, μὲ ρῆμα ποὺ δηλώνει τὴν καταστροφὴ τοῦ μνημείου, μὲ παράλειψη τοῦ ἀντικειμένου· ἴσως κάποιος τύπος τοῦ ρήματος *ἐξαίρω* (πρβλ. *IG* II^2 463, στ. 55).

Οἱ δεσμοὶ συγγενείας ποὺ καταγράφονται στὸν οἰκογενειακὸ αὐτὸν τάφο δὲν εἶναι ἀπολύτως σαφεῖς. Ἱδρυτές του εἶναι τὸ ζεῦγος τῶν Αὐρηλίων Γερμανοῦ καὶ Ἀρτεμιδώρας. Ἡ πρώτη ἀναφερόμενη νεκρή, Αὐρηλία Σαβινιανὴ Φιλουμένη, εἶναι εἴτε θυγατέρα τοῦ ζεύγους –ἀλλὰ τότε θὰ ἐξέπληττε ἡ ἔλλειψη ἀναφορᾶς στὴν συγγένεια αὐτήν– εἴτε, τὸ πιθανώτερο, ἡ πρώτη σύζυγος τοῦ Αὐρηλίου Γερμανοῦ (γιὰ ἄλλες ἀναφορὲς σὲ δύο –κατὰ διαδοχήν;– συζύγους, βλ. ἀρ. **125**, ἀνωτέρω). Ἀκολουθοῦν ἡ ἴδια ἡ Ἀρτεμιδώρα, γιὰ τὴν ὁποία ἐπίσης προοριζόταν ὁ τάφος, καὶ οἱ δύο γιοὶ τοῦ Αὐρηλίου Γερμανοῦ, ἴσως ἀπὸ τὴν πρώτη του σύζυγο Φιλουμένη, ἀφοῦ δηλώνονται ὡς *οἱ υἱοὶ αὐτοῦ*, ἀποκλειστικά (πρβλ. ἀρ. **282**, ἀνωτέρω μὲ περαιτέρω παραδείγματα). Στὴν συνέχεια ἀναφέρεται ὁ Ἀμμ[---], γαμβρὸς τοῦ Γερμανοῦ· σύμφωνα μὲ τὴν δεύτερη ἑρμηνεία γιὰ τὴν ταυτότητα τῆς Φιλουμένης, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι σύζυγος τῆς Κλεονίκης ποὺ ἀναφέρεται στὸν στ. 9. Ὁ ὅρος συγγενείας ποὺ περιγράφει τὴν σχέση τῆς Κλεονίκης μὲ τὸν Γερμανὸ δὲν σώζεται ἐπαρκῶς. Δεδομένου ὅμως ὅτι στὸν στ. 10 σώζονται τὰ γράμματα ΜΟΥ, ἀδύναμος τύπος τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας μᾶλλον παρὰ κατάληξη πατρωνύμου, καὶ τοῦ διαθέσιμου χώρου στοὺς στ. 9-10, δὲν ἀποκλείεται νὰ πρέπει νὰ ἀποκατασταθεῖ τὸ κείμενο ὡς ἑξῆς: *τὴν [θρεπ]|[τήν] μου*. Ὁ ὅρος *γαμβρὸς* δὲν εἶναι ἀσύμβατος μὲ τὴν ὑπόθεση αὐτήν, ἀφοῦ οἱ *θρεπτοὶ* λογίζονταν μέλη τοῦ οἴκου, ἡ δὲ εὐρύτερη ἔννοια τοῦ ὅρου *γαμβρὸς* εἶναι συγγενὴς ἐξ ἀγχιστείας. Ἡ μετάβαση ἀπὸ τὸ τρίτο πρόσωπο στοὺς στ. 6-7 στὸ πρῶτο στοὺς στ. 9-10 εἶναι συνηθέστατη στὰ κείμενα τῆς ἐποχῆς.

Ἀξιοπαρατήρητη ἡ μνεία δύο ἀποδεκτῶν τοῦ προστίμου (ἴδιου ὕψους μὲ ἐκεῖνο ποὺ προβλέπεται στὴν ἀρ. **385**, ἀνωτέρω), μὲ τὸ αὐτοκρατορικὸ ταμεῖο νὰ εἰσπράττει τὸ ἥμισυ τοῦ προστίμου ποὺ δικαιοῦται ἡ πόλη. Γιὰ τὸ πρόβλημα τῆς ταυτότητος τῆς πόλεως αὐτῆς, βλ. στὴν Εἰσαγωγὴ τῆς Εὐρωποῦ.

610A. Μουσεῖο Κιλκίς 412. Ἄγνωστες συνθῆκες εὑρέσεως. Φαίνεται ὅτι εἶχε ἐντοπισθεῖ κατὰ τὴν περίοδο τοῦ Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, καθὼς φωτογραφία τοῦ μνημείου ὑπάρχει στὸ ἀρχεῖο τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς· ἤδη τὸ 1955 ὁ Νομάρχης Κιλκίς ἀναφέρει στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία (ἀρ. πρωτ. 16308, 3/9/1955) ὅτι τὸ μνημεῖο εἶχε ἐντοπισθεῖ «πρό τινος». Στὴν συνέχεια φυλασσόταν στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο Σκρᾶ, ἀπ' ὅπου μεταφέρθηκε στὸ Μουσεῖο

Κιλκὶς τὸ 1983, ἤδη μὲ σημαντικὲς ἐπιφανειακὲς φθορές, μὲ τὴν ἐνεπίγραφη ἐπιφάνεια καλυμμένη μὲ ἀσβέστη καὶ μὲ τὸ κάτω τμῆμα τοῦ βωμοῦ ἐλλεῖπον.

Βωμὸς ἀπὸ μάρμαρο, ἐλλιπὴς κάτω ἤδη κατὰ τὴν ἀνεύρεσή του, μὲ ἐγγεγραμμένη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη· φέρει τετράγωνη ἐντομὴ στὴν ὀπίσθια ὄψη, μεγάλο τόρμο 0,12 x 0,13 x 0,14 στὴν ἄνω ἐπιφάνεια καὶ τόρμο ἀπὸ δεύτερη χρήση στὸ δεξιὸ τμῆμα τῆς κύριας ὄψεως. Σήμερα δὲν σώζεται τὸ κάτω τμῆμα του, μὲ ἀνάγλυφη παράσταση πελέκεως κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιγραφή. Διαστάσεις: 0,61 x 0,27-0,32 x 0,20. Ὕψος γραμμάτων: 0,02-0,03. Διάστιχα: 0,007-0,015.

Π. Μ. Νίγδελη, *Τεκμήρια* 5 (2000) 136-39 (*BullEpigr* 2002, 273)· τοῦ ἰδίου, *Τεκμήρια* 6 (2001) 159-61, μὲ διορθώσεις βάσει φωτογραφίας τοῦ 1955 (*AnnEpigr* 2000, 1311· *SEG* 50 [2000] 632· *BullEpigr* 2003, 364).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

3ος αἰ. μ.Χ. (μᾶλλον μετὰ τὸ 212)

Αὐρήλιος Λούκι-
ος βετρανὸς
λεγιῶνο(ς) πρεί-
μας Μηνέρ-
βας, μετὰ γυν[αι]-
κὸς Αὐρηλίας Λε-
πούλας ❦ κὲ τ[έ^{vv}]-
κνου Αὐρηλί[ου]
Πατέρνου [ἀ^{vv}]-
νέστησ[εν].

πέλεκυς

Οἱ πρῶτες ἀναγνώσεις τοῦ Π. Νίγδελη (*Τεκμήρια* 5) στὴν πολὺ ἐφθαρμένη σήμερα ἐπιφάνεια τοῦ λίθου δὲν σημειώνονται ἐδῶ· ὑπογραμμισμένα σημειώνονται τὰ γράμματα ποὺ εἶναι ὁρατὰ μόνον στὴν φωτογραφία τοῦ 1955 καὶ εἶναι πλήρως ἐξίτηλα σήμερα. Στ. 3-4: *λεγιῶνος* Νίγδελης (*Τεκμήρια* 6)· τὸ τελικὸ σίγμα δὲν χαράχθηκε· *πρείλας* Νίγδελης (*Τεκμήρια* 6), ἐκ παραδρομῆς. Στ. 9: *Πατέρνο[υ]* Νίγδελης, ἀλλὰ ἡ ἄνω ἀριστερὴ κεραία τοῦ ὕψιλον διακρίνεται στὸ ἔκτυπο.

Ὁ Αὐρήλιος Λούκιος ἦταν ἀπόστρατος τῆς Legio I Minervia. Πρόκειται γιὰ τὴν τρίτη ἀναφορὰ τῆς λεγεῶνος αὐτῆς σὲ μακεδονικὸ ἔδαφος: πρβλ. *IG* X 2, 2, 162-163 (λατινικὸς τερμονισμὸς τοῦ 120 μ.Χ. στὸν ὁποῖον ἐμπλέκεται ἑκατόνταρχος τῆς λεγεῶνος καὶ λατινικὸ ἐπιτύμβιο ἀποστράτου ἀντιστοίχως, ἀπὸ τὴν Πελαγονία) καὶ Π. Μ. Νίγδελη, *Τεκμήρια* 5 (2000) 138 μὲ βιβλιογραφία. Σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν ἀπόστρατο τῆς Πελαγονίας, ἡ οἰκογένεια τοῦ Λουκίου ἦταν ἑλληνόφωνη, ἂν καὶ τὰ παρωνύμια ποὺ φέρουν τὰ μέλη της εἶναι ὅλα λατινογενῆ: ὁ Λούκιος φέρει προωνύμιο ἀντὶ παρωνυμίου, ὁ γιός του φέρει ὄνομα ποὺ μαρτυρεῖται στὴν εὐρύτερη περιοχὴ ὡς ὄνομα *θρεπτοῦ* ἑνὸς ἄλλου *παλαιστρατιώτου* (*Spomenik* 71 [1931] 27, ἀρ. 53, νότια Παιονία), ἐνῷ ἡ σύζυγός του, ἂν ἡ ἐπισφαλὴς ἀνάγνωση Λέπουλα εἶναι ὀρθή, φέρει ἀμάρτυρο ὄνομα.

ΑΛΜΩΠΙΑ

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Ι. Φιλολογικὲς μαρτυρίες

1. Θουκυδίδης 2.99.5.
Ἀνέστησαν δὲ καὶ ἐκ τῆς νῦν Ἐορδίας καλουμένης Ἐορδούς, ὧν οἱ μὲν πολλοὶ ἐφθάρησαν, βραχὺ δέ τι αὐτῶν περὶ Φύσκαν κατῴκηται, καὶ ἐξ Ἀλμωπίας Ἄλμωπας.

2. Λυκόφρονος, *Ἀλεξάνδρα* 1237-1238 (βλ. καὶ ἀρ. 6 καὶ 8, κατωτέρω).
(...) ἐκ δ' Ἀλμωπίας
παλιμπλανήτην δέξεται Τυρσηνία.

3. Πλινίου Πρεσβυτέρου, *Naturalis Historia* 4.34-35.
[**4.34**] Intus Aloritae, Vallaei, Phylacaei, Cyrrestae, Tyrissaei, Pella colonia, oppidum Stobi civium Romanorum, mox Antigonea, Europus ad Axium amnem, eodemque nomine per quod Rhoedias fluit, Scydra, Eordaea, Mieza, Gordyniae. [**35**] Mox in ora Ichnae, fluvius Axius. Ad hunc finem Dardani, Treres, Pieres Macedoniam accolunt. Ab hoc amne Paeoniae gentes Paraxiaei, Eordenses, Almopi, Pelagones, Mygdones.

4. Κλαύδιος Πτολεμαῖος 3.12.21 (Stückelberger – Grasshoff 3.13.24).
Ἀλμώπων·
Ὅρμα μς° Lδ΄, μα° L΄·
Εὐρωπός μς° L΄, μα° γ΄·
Ἄψαλος μς° γ΄, μα° ιβ΄.

5. Ἡρωδιανοῦ, *Περὶ καθολικῆς προσῳδίας* 3.1.387 (Lentz).
Ἀλμωπία χώρα τῆς Μακεδονίας, ἣν ᾤκουν Ἄλμωπες. Λυκόφρων «ἐκ δ' Ἀλμωπίας παλιμπλανήτην δέξεται Τυρσηνία» περὶ Αἰνείου λέγων. Ἐκλήθη δὲ ἀπὸ Ἄλμωπος τοῦ Ποσειδῶνος καὶ Ἕλλης τῆς Ἀθάμαντος.

6. Ἱεροκλέους, *Συνέκδημος* 638.10.
Ἰλλυρικόν· Μακεδονία α΄· Θεσσαλονίκη, Πέλλη, Εὔρωπος, Δῖον, Βέροια, Ἐορδαία, Ἔδεσσα, Κέλλαι, Ἀλμωπία, Λάρισσα (...).

7. Στεφάνου Βυζαντίου, *Ἐθνικά*, λ. Ἀλμωπία.
Ἀλμωπία· χώρα τῆς Μακεδονίας, ἣν ᾤκουν Ἄλμωπες. Λυκόφρων «ἐκ δ' Ἀλμωπίας παλιμπλανήτην δέξεται Τυρσηνία» περὶ Αἰνείου λέγων. Ἐκλήθη δὲ ἀπὸ Ἄλμωπος γίγαντος τοῦ Ποσειδῶνος καὶ Ἕλλης τῆς Ἀθάμαντος. Τὸ ἐθνικὸν Ἄλμωψ καὶ Ἀλμώπιος καὶ Ἀλμωπία, ἀπὸ Ἄλμωπος.

ΙΙ. Ἐπιγραφικὲς μαρτυρίες

α΄. Ὅρος, Φίλιπποι, 3ος αἰ. μ.Χ. (*SEG* 50 [2000] 618).

στήλη α΄

Θεᾶς
Ἀλμωπί-
ας ἄμπελος
ἧς ὅρος μενῖ·
πᾶς ὁ κινῶν
[.]ΟΥ̣ (δηνάρια) Ϛ
vacat
[ὁ] ἱε[ρ]ε̣ὺς (;)
[Φ]ίλι[π]π̣[ος].

στήλη β΄

Κὲ οἰ-
ποστό-
λοις Ἑρμῆνι
κὲ Ἥ[ρ]ουνι
κὲ Ἡλι[οδ]ώρῳ
κὲ Εὐπώρῳ
κὲ Βασσαρίῳ (;)
κὲ Εὐβούλῳ·
κὲ (;) Λουκίῳ
Μ Ζιπας Ζιπόβου̣,
[. .]Ϛ̣ΚΑΤΙΝ̣ΑΠΟΣ
Ζήνονος
[. .]Η̣Α̣ΚΛ[---]

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ Ἀλμωπία, τὰ Μογλενὰ ἢ Καράτζοβα τῆς Τουρκοκρατίας, ὑπῆρξε ἀνέκαθεν μία ἀπὸ τὶς πιὸ ἀπομονωμένες περιοχὲς τῆς Μακεδονίας. Πρόκειται γιὰ ἕνα περίκλειστο, ἰδιαίτερα εὔφορο[1] λεκανοπέδιο μέγιστου μήκους 27 καὶ μέγιστου πλάτους 10 χιλιομέτρων[2], ποὺ σχηματίζεται ἀπὸ τὸν Βαρνοῦντα (Καϊμακτσαλὰν καὶ Νίτζε) στὰ δυτικὰ καὶ τὰ βόρεια καὶ τὸ ὄρος Πάϊκον στὰ ἀνατολικά. Διαθέτει τρεῖς προσβάσεις: ἀπὸ τὰ στενὰ τῶν Σαρακηνῶν στὰ νοτιοδυτικά, τὰ στενὰ τῆς Νότιας στὰ βορειοανατολικὰ καὶ τὰ στενὰ τῆς Ἀψάλου στὰ νότια. Ἀπὸ τὰ περιβάλλοντα ὄρη πηγάζουν ἄφθονα ὕδατα ποὺ συγκροτοῦν μικρὰ καὶ μεγάλα ποτάμια, τὰ ὁποῖα διαρρέουν τὸ λεκανοπέδιο καὶ συμβάλλουν λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν νότια ἔξοδό του σχηματίζοντας τὸν ἄνω ροῦ τοῦ Λουδία, γνωστὸ στοὺς νεώτερους χρόνους ὡς Μογλενίτσα ἢ πιὸ πρόσφατα ὡς Ἀλμωπαῖο.

Ἐλάχιστες εἶναι οἱ ἀναφορὲς στὴν Ἀλμωπία στὴν ἀρχαία γραμματεία. Ὁ μόνος ἱστορικὸς ποὺ τὴν μνημονεύει εἶναι ὁ Θουκυδίδης, ὁ ὁποῖος ἀφηγεῖται σὲ ἱστορικὴ ἀναδρομή του ὅτι οἱ Τημενίδες βασιλεῖς *ἀνέστησαν... καὶ ἐξ Ἀλμωπίας Ἄλμωπας* (μαρτ. ΑΛΜ 1). Ὁ Ἀθηναῖος ἱστορικὸς δὲν γράφει ποιὰ ἦταν ἡ περαιτέρω τύχη τῶν Ἀλμώπων, ἀλλὰ ἕνα ἐπιγραφικὸ εὕρημα, μία ἀνάθεση στὴν θεὰ Ἀλμωπία, παρέχει τὴν ἔμμεση μαρτυρία ὅτι κατέφυγαν στὴν Πιερίδα κοιλάδα τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας (μαρτ. ΑΛΜ α΄). Οἱ μνεῖες τῶν Ἀλμώπων στὰ ἔργα τοῦ Πλινίου, τοῦ Πτολεμαίου, τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου καὶ τοῦ Ἱεροκλέους ἐλάχιστες χρήσιμες πληροφορίες προσθέτουν στὶς γνώσεις μας. Ἀπὸ τὸν πρῶτο γίνεται ἐμμέσως γνωστὸ ὅτι ὁ ἄνω ροῦς τοῦ Λουδία ἔρρεε διὰ μέσου τῆς ἀλμωπικῆς πόλεως Εὐρωποῦ, τὴν ὁποία ὁ Πλίνιος διακρίνει ρητὰ ἀπὸ τὴν ὁμώνυμη πόλη παρὰ τὸν Ἀξιό (μαρτ. ΑΛΜ 3). Ὁ Πτολεμαῖος, πέραν τῆς Εὐρωποῦ, μνημονεύει ἄλλες δύο πόλεις τῶν Ἀλμώπων, τὴν Ὅρμα καὶ τὴν Ἄψαλο, παντελῶς ἄγνωστες ἀπὸ ἀλλοῦ (μαρτ. ΑΛΜ 4). Ὁ Στέφανος Βυζάντιος περιορίζεται σὲ μυθολογικὲς καὶ γραμματικὲς παρατηρήσεις (μαρτ. ΑΛΜ 7), ὁ δὲ Ἱεροκλῆς ἀναφέρει ἁπλῶς τὴν Ἀλμωπία ὄχι ὡς περιοχὴ ἀλλὰ ὡς πόλη μετὰ τὴν Ἐορδαία καὶ τὴν Ἔδεσσα καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν Λάρισα (μαρτ. ΑΛΜ 6). Εἶναι ἄδηλο ἂν ἡ παρουσίαση αὐτὴ ὀφείλεται σὲ σφάλμα ἢ ἂν ἀπηχεῖ συνοικισμὸ ποὺ κατὰ τὴν ὕστερη ἀρχαιότητα εἶχε συνενώσει σὲ μία διοικητικὴ μονάδα τὶς πάλαι ποτὲ τρεῖς πόλεις τῆς Ἀλμωπίας[3].

---

1. Delacoulonche, «Berceau» 166: «Le nom de Mogléna signifie en bulgare la contrée des brouillards (*mogla*, *megla*, brouillard). Le pays auquel il s'applique ne le justifie que trop pendant l'hiver et la fin de l'automne. Le reste de l'année, c'est une plaine riante et fertile, encadrée par de hautes montagnes, bien arrosée sans être marécageuse, peuplée de nombreux villages, couverte d'un côté de vignobles, de l'autre de champs d'orge et de blé...». Πρβλ. Struck, *Fahrten* 72: «Die ganze Ebene ist ein Garten, in dem jeder Winkel liebevoll gepflegt wird. Baumwolle, Reis, Tabak, Wein, Mohn, Gemüse und Obst lohnen reich», καθὼς καὶ Στουγιαννάκη, *Πέλλα* 168-75.

2. Struck, *Fahrten* 71. Ὁ Delacoulonche ὑπολογίζει τὸ πλάτος τῆς πεδιάδος σὲ 16 καὶ τὸ μῆκος σὲ 24 χιλιόμετρα.

3. Papazoglou, *Villes* 173, ὅπου καὶ ἡ παλαιότερη βιβλιογραφία.

Χρειάσθηκε νὰ φθάσει ὁ 19ος αἰώνας καὶ νὰ ἐξερευνηθεῖ ἡ περιοχὴ ἀπὸ σκαπανεῖς τῆς ἀρχαιογνωσίας γιὰ νὰ ἐμπλουτισθοῦν οἱ γνώσεις μας περὶ τῆς Ἀλμωπίας. Ὁ πρῶτος[4] ποὺ τὴν περιηγήθηκε καὶ τὴν περίεγραψε συστηματικὰ ἦταν ὁ A. Delacoulonche[5] στὰ μέσα τοῦ αἰῶνος, ἀκολουθήθηκε δὲ ἀπὸ τὸν J. G. von Hahn τὸ 1863[6] καὶ στὰ τέλη τοῦ αἰῶνος καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ ἑπομένου ἀπὸ τὸν A. Struck[7]. Ἡ κατάσταση ἀλλάζει ριζικὰ ἀπὸ τὸν πρῶτο ἤδη χρόνο τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Μακεδονίας τὸ 1913, ὅταν ὁ N. Παπαδάκις διορίζεται ἔκτακτος ἔφορος τῆς ἀρχαιολογικῆς περιφέρειας Φλωρίνης καὶ περιοδεύει, μεταξὺ ἄλλων, τὴν Ἀλμωπία περισυλλέγοντας καὶ καταγράφοντας μὲ ζῆλο καὶ ἀκρίβεια τὸ ἀρχαιολογικὸ ὑλικό[8]. Οἱ συνεχεῖς πόλεμοι καὶ οἱ περίοδοι πολιτικῆς ἀνωμαλίας δὲν ἐπέτρεψαν τὴν συστηματικὴ συνέχιση τοῦ ἔργου του ἀπὸ τὶς ἑλληνικὲς ἀρχὲς παρὰ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Α. Κεραμόπουλλου καὶ παρ' ὅλες τὶς φιλότιμες προσπάθειες τοῦ ἔκτακτου ἐπιμελητοῦ ἀρχαιοτήτων κατὰ τὴν περίοδο τοῦ Μεσοπολέμου Ν. Τσαϊλακόπουλου. Ἡ πρώτη συστηματικὴ περιοδεία καὶ ἐπισήμανση ἐπιγραφῶν στὴν Ἀλμωπία μετὰ τὸν Παπαδάκι ἔγινε μόλις τὸ 1937 ἀπὸ τὸν Charles Edson.

Παράλληλα πρὸς τὶς ἔρευνες πεδίου, γεωγράφοι καὶ ἱστορικοί, ὅπως ὁ Th. A. Desdevises-du-Dezert[9], ὁ N. G. L. Hammond[10] καὶ ἡ Fanoula Papazoglou[11] ἀφιέρωσαν συνοπτικὲς ἀλλὰ χρήσιμες μελέτες στὴν Ἀλμωπία ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχαίων πηγῶν καὶ τῶν νεώτερων πριηγητῶν[12]. Ἰδιαίτερα κατατοπιστικὴ εἶναι ἡ μικρὴ μονογραφία τῆς Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, *Ἀρχαία Ἀλμωπία* (Θεσσαλονίκη 1994), ἡ ὁποία συνδυάζει τὴν γνώση τῶν ἀρχαίων καὶ νεώτερων πηγῶν μὲ τὴν πεῖρα τοῦ πεδίου ποὺ ἀπέκτησε ὡς ἀρχαιολόγος ὑπεύθυνη γιὰ τὴν προστασία καὶ ἀνάδειξη τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς περιοχῆς· τὸν κατάλογο ἀρχαίων θέσεων τῆς περιοχῆς συμπληρώνουν δύο μεταγενέστερα ἄρθρα της[13].

Οἱ ἔρευνες τῶν τελευταίων δύο αἰώνων δὲν στάθηκαν ἱκανὲς νὰ ἀπαντήσουν σὲ ὁρισμένα βασικὰ ζητούμενα τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τῆς Ἀλμωπίας. Ἔχει διαπιστωθεῖ βέβαια ὅτι ἡ περιοχὴ κατοικεῖται συνεχῶς ἀπὸ τὴν Νεολιθικὴ περίοδο καὶ θέσεις τῆς ἐποχῆς αὐτῆς καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ, τοῦ Σιδήρου, τῶν κλασσικῶν-ἑλληνιστικῶν χρόνων, καθὼς καὶ τῶν ρωμαϊκῶν-πρωτοβυζαντινῶν χρόνων ἔχουν ἐπισημανθεῖ καὶ καταγραφεῖ[14]. Ὡστόσο δὲν κατέστη

---

4. Ἂν ἐξαιρέσει κανεὶς τὶς δύο σελίδες ποὺ τῆς ἀφιερώνει ὁ W. M. Leake, *Travels* III 444-45.

5. Delacoulonche, «Berceau» 166-72.

6. Hahn, *Drin* 72-74.

7. Struck, *Fahrten* 70-77.

8. Ν. Παππαδάκι, «Ἐκ τῆς Ἄνω Μακεδονίας», *Ἀθηνᾶ* 25 (1913) 453-61. Ὁ διορισμὸς τοῦ Παππαδάκι ὀφείλεται πιθανώτατα σὲ ἔγγραφο τοῦ Διοικητικοῦ Ἐπιτρόπου Καρατζόβας Ἰ. (;) Τσαρδάρη πρὸς τὴν Νομαρχία Θεσσαλονίκης (ἀρ. πρωτ. 226/8-4-13), στὸ ὁποῖο καταγράφονται τὰ ἀποτελέσματα ἀρχαιοδιφικῆς περιοδείας τοῦ Ἐπιτρόπου σὲ ὅλην την ἐπαρχία Ἀλμωπίας, ἐπισημαίνεται ἡ παρουσία τοῦ θητεύοντος στὸ 16ο Σύνταγμα Στρατοῦ Παππαδάκι στὴν Ἔδεσσα καὶ ζητεῖται ἡ απόσπασή του στὴν περιοχὴ γιὰ τὴν μελέτη ἀρχαιοτήτων.

9. Desdevises-du-Dezert, *Géographie* 327.

10. Hammond, *History* I 166-67.

11. Papazoglou, *Villes* 169-73.

12. Χρήσιμο εἶναι ἐπίσης τὸ μεγάλο κεφάλαιο ποὺ ἀφιερώνει στὴν Ἀλμωπία ἡ ἀρχαιολόγος Ἀλίκη Στουγιαννάκη, *Πέλλα* 167-202.

13. Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, «Ἱστορικὴ τοπογραφία Ἀλμωπίας», στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 473-90· τῆς ἰδίας, «Ἀλμωπία. Ὁδοιπορικὸ στὸ μονοπάτι τοῦ χρόνου», στὸ *Γνωριμία 2002* 139-63.

14. Βλ. Χρυσοστόμου, *Ἀλμωπία* 30-31, χάρτες 3-6.

ἀκόμη δυνατὸν νὰ ταυτισθοῦν οἱ τρεῖς πόλεις, Εὐρωπός, Ὅρμα καὶ Ἄψαλος, ποὺ κατονομάζει ἡ ἀρχαία γραμματεία. Δυστυχῶς οὔτε ἡ συστηματικὴ συλλογὴ καὶ δημοσίευση τῶν ἀρχαίων ἐπιγραφῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπιτυμβίων καὶ λίγων ἀναθηματικῶν, προσφέρει ἀσφαλῆ ἀπάντηση στὴν ἀπορία. Ἐν τούτοις δὲν πρέπει νὰ ἀγνοηθεῖ μία σύγκλιση ἀρχαιολογικῶν καὶ ἐπιγραφικῶν δεδομένων ποὺ ἐπιτρέπει τὴν διατύπωση πιὸ τεκμηριωμένων ὑποθέσεων.

Ἐπὶ τῇ βάσει ἀρχαιολογικῶν δεδομένων, δηλαδὴ τῆς παρουσίας σημαντικοῦ οἰκισμοῦ ἐκτάσεως 112 στρεμμάτων, τῆς ὑπάρξεως ὀχυρώσεως, σημαντικῶν οἰκοδομημάτων καὶ ποικίλων κινητῶν εὑρημάτων, καθὼς καὶ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ θέση περιβρέχεται ἀπὸ ἕνα κλάδο τοῦ Ἀλμωπαίου, ἡ Ἀναστασία Χρυσοστόμου εἶχε προτείνει τὴν ταύτιση τοῦ λόφου Γκόριτσα τῶν Νερομύλων μὲ τὴν ἀρχαία Εὐρωπό, τὴν ὁποία σύμφωνα μὲ τὸν Πλίνιο διέρρεε ὁ ἄνω ροῦς τοῦ Λουδία (βλ. μαρτ. ΑΛΜ 3)[15]. Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ θέση αὐτὴ εἶναι ἐπίσης ἐκείνη ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχονται οἱ περισσότερες –μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ ἀρχαιότερη– ἐπιγραφὲς τῆς περιοχῆς[16] μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει ἐνισχυτικὸ στοιχεῖο τῆς ταυτίσεώς της μὲ τὴν Εὐρωπό, τὴν μόνη πόλη τῆς Ἀλμωπίας ποὺ μνημονεύεται ἀπὸ ἄλλον συγγραφέα πέραν τοῦ Πτολεμαίου.

Ἡ ταύτιση τῶν ἄλλων δύο πόλεων τῆς Ἀλμωπίας, τῶν ὁποίων εἶναι γνωστὸ ἁπλῶς τὸ ὄνομα, δὲν εἶναι δυνατή. Ἐν τούτοις τὸ γεγονὸς ὅτι ἀρχαιολογικὰ πάλι εὑρήματα ὁδηγοῦν τὴν Ἀναστασία Χρυσοστόμου νὰ τοποθετήσει μία δεύτερη πόλη στὴν ἀρχαία θέση ἐπὶ τῆς ἐπαρχιακῆς ὁδοῦ Ἀψάλου - Πολυκάρπης[17], σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπὸ τὴν θέση αὐτὴν προέρχεται τὸ δεύτερο σημαντικώτερο ἐπιγραφικὸ σύνολο[18], ἐνισχύουν τὴν ὑπόθεση ὅτι μία ἀπὸ τὶς δύο ἄλλες πόλεις τῆς Ἀλμωπίας ἔκειτο ἐκεῖ. Ἂν πρόκειται γιὰ τὴν Ὅρμα ἢ τὴν Ἄψαλο παραμένει ἀδιευκρίνιστο. Ὁριστικὴ ἀπάντηση μόνον ἀπὸ τὴν συνέχιση τῶν ἐρευνῶν μπορεῖ νὰ προσδοκᾶται.

---

15. Χρυσοστόμου, *Ἀλμωπία* 54. Ἡ εὐρύτερη περιοχὴ Νερομύλων - Προδρόμου εἶναι πλούσια σὲ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα. Στὸν Πρόδρομο εἶχε ἐπισημανθεῖ ἤδη ἀπὸ τοὺς Παππαδάκι («Ἐκ τῆς Ἄνω Μακεδονίας», *Ἀθηνᾶ* 25 [1913] 459) καὶ Κεραμόπουλλο («Ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευναι ἐν Μακεδονίᾳ», *ΠΑΕ* 1934 69-70) ἀρχαῖο οἰκοδομικὸ ὑλικό, μεταξὺ ἄλλων κίων 3,5 μ. (τμῆμα τοῦ ὁποίου σωζόταν ἕως τὸ 1983), καὶ κεραμικὴ ποὺ ἀνάγεται ἕως τὸν 5ο αἰ. π.Χ. Ὁ Ν. Μουτσόπουλος (*Ἐκκλησίες* 140) φωτογράφησε ρωμαϊκὸ ἀνάγλυφο (ἄδηλο ἐὰν ἐνεπίγραφο) ἐντοιχισμένο στὸν ναὸ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς (πρώην τζαμί) λίγο ἔξω ἀπὸ τὸν Πρόδρομο. Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1967, ὁ ἔφορος ἀρχαιοτήτων Φ. Πέτσας ἀνέφερε σὲ τηλεγράφημά του πρὸς τὴν Γενικὴ Διεύθυνση Ἀρχαιοτήτων τὴν ἀποκάλυψη μαρμάρινων κιόνων, κιονοκράνων καὶ ἄλλων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν καθὼς καὶ ἐπιγραφῆς (ποὺ δὲν φαίνεται νὰ ταυτίζεται μὲ κάποιαν ἀπὸ τὶς ἐπιγραφὲς τοῦ παρόντος τόμου), ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου καὶ λοιπῶν εὑρημάτων ἑλληνιστικῶν καὶ μεταγενεστέρων χρόνων κατὰ τὴν κατασκευὴ κοινοτικοῦ ὑδραγωγείου στὴν περιοχὴ Προδρόμου - Νερομύλων, ζητώντας τὴν ἔγκριση κονδυλίου γιὰ τὴν περισυλλογὴ τοῦ ὑλικοῦ καὶ τὴν διεξαγωγὴ ἀνασκαφῆς (ἀρ. πρωτ. ΙΑ΄ Ἀρχαιολογικῆς Περιφέρειας 148/1967). Ὁ Παππαδάκις («Ἐκ τῆς Ἄνω Μακεδονίας», *Ἀθηνᾶ* 25 [1913] 459) ἀναφέρει ἐνεπίγραφο ἀνάγλυφο ποὺ κατέστρεψαν οἱ Τοῦρκοι στοὺς Νερομύλους καὶ σημαντικὰ ἐρείπια ναοῦ ἐν παραστάσι στὸν δρόμο Νοβεσέλου - Τράιστας (Νερομύλων - Ἴδας). Σημειώνει ἐπίσης τὴν πληροφορία ὅτι στὴν Τράιστα (σήμερα Ἴδα) κάποιος Ἰσμὴν Τσαούσης εἶχε ἀνεύρει μιὰν ἐπιγραφὴ τῆς ὁποίας ἡ τύχη ἀγνοεῖτο μετὰ τὸν θάνατο τοῦ εὑρέτη στὴν μάχη τῶν Γιαννιτσῶν.

16. Βλ. ἐπιγρ. ἀρ. **614**, **617** καὶ **626**. Ἡ παλαιότερη ἐπιγραφὴ τῆς Ἀλμωπίας σὲ ὑλικὸ ἄλλο ἀπὸ λίθο εἶναι μᾶλλον ἕνα σφονδύλι κλασσικῶν χρόνων ἀπὸ τὴν Νέα Ζωὴ μὲ τὴν ἐπιγραφὴ *Νέϝαρχος* (Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, «Ἀλμωπία. Ὁδοιπορικὸ στὸ μονοπάτι τοῦ χρόνου», στὸ *Γνωριμία 2002* 146 καὶ εἰκ. 19). Γιὰ ἄλλες ἐπιγραφὲς ἐκτὸς λίθου ἀπὸ τὴν Ἀλμωπία, βλ. αὐτόθι, 144-45 καὶ εἰκ. 15 (αἰχμὴ βέλους μὲ μονόγραμμα ΒΕ, ἀπὸ τὴν Ἄλωρο)· *SEG* 47 (1997) 919 (πήλινη ἀγνύθα μὲ ἐπιγραφὴ ἰδιοκτησίας *Δεκ[.]α* (;), ἀπὸ τοὺς Νερομύλους, ἀπ' ὅπου προέρχονται καὶ ἐνεπίγραφες κεραμίδες [Χρυσοστόμου, *Ἀλμωπία* 54])· *SEG* 59 (2009) 703 (ἐπιγραφὲς ἰδιοκτησίας σὲ ἀγγεῖα ὕστερης ἀρχαιότητας, ἀπὸ τὸ Θεοδωράκι).

17. Χρυσοστόμου, *Ἀλμωπία* 54-55.

18. Ἀρ. **613**, **622**, **624** κατωτέρω.

ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ

ΑΝΑΘΗΜΑΤΙΚΕΣ

611. Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ Ἐδέσσης ΑΚΕ 3161. Ἀνακαλύφθηκε τὸν Μάϊο τοῦ 1989, κατὰ τὴν ἀνακατασκευὴ τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἱλαρίωνος Προμάχων, καὶ μεταφέρθηκε ἀρχικὰ στὴν αἴθουσα τοῦ Ἐκπολιτιστικοῦ Συλλόγου Προμάχων καὶ τὸ 2004 στὴν Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ τῆς Ἔδεσσας.

Συμφυὴς βάση ἀγαλματίου, τοῦ ὁποίου σώζεται τὸ κάτω μέρος τῶν ποδιῶν ἀνδρικῆς μορφῆς μὲ ἐμβάδες, σκήπτρου (;) δεξιὰ καὶ ὄρθιου ἀετοῦ μὲ μισοανοιγμένα φτερὰ ἀριστερά. Διαστάσεις: 0,29 (0,063 ἡ βάση) x 0,44 x 0,21. Ἡ ἐπιγραφὴ στὴν βάση. Ὕψος γραμμάτων: 0,015-0,026. Διάστιχα: 0-0,01.

Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993) 396-98, ἀρ. 23 καὶ εἰκ. 32 (*BullEpigr* 1994, 417· *SEG* 43 [1993] 366)· Χρυσοστόμου, *Ἀλμωπία* 84 καὶ 83, εἰκ. 38· τῆς ἰδίας, στὸ *Γνωριμία 2002* 146· τῆς ἰδίας, *ΑΔ* 45 (1990) *Χρον*. [1995] 372· Π. Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 44-46 (1989-1991) *Μελ*. [1996] 70.

Πρβλ. Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 485 (γιὰ τὴν ἀρχαιολογικὴ θέση)· τῆς ἰδίας, *ΑΔ* 56-59 (2001-2004) *Χρον*. Β3Α [2013] 516 (μεταφορὰ τοῦ μνημείου).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

242/3 μ.Χ.

Ἀρτέμιδος Ἀγροτέρας
ἐκ τῆς θεοῦ ἐν τῷ ϘΤ ἔτι.

Ἡ τοποθεσία τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἱλαρίωνος, ἀπ' ὅπου προέρχονται καὶ οἱ δύο σωζόμενες ἐπιγραφὲς τῶν Προμάχων, φαίνεται πὼς εἶχε συνεχῆ λατρευτικὴ χρήση ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἕως τὶς ἡμέρες μας (πρβλ. Δέσποινας Εὐγενίδου, στὸ *Ἀμητός* 332, σημ. 23 καὶ Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 485, μὲ περαιτέρω βιβλιογραφία). Ἡ παροῦσα ἐπιγραφὴ τεκμαίρει τὴν ὕπαρξη ἑνὸς ἀκόμη ἱεροῦ τῆς Ἀρτέμιδος Ἀγροτέρας στὴν Κεντρικὴ Μακεδονία (βλ. ἀρ. **120**, ἀνωτέρω).

Ὅπως ἤδη ὑπέθεσαν οἱ πρῶτοι ἐκδότες, τὸ ἀγαλμάτιο ποὺ παραγγέλθηκε ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ ἱεροῦ (γιὰ τὴν φράση *ἐκ τῆς θεοῦ*, πρβλ. τὰ παραδείγματα ποὺ παραθέτουν οἱ Panayotou – Chrysostomou) ἀπεικονίζει ἴσως θεοποιημένο αὐτοκράτορα (τὸν Γορδιανό;).

612. Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ Ἐδέσσης ΑΚΕ 253. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1975 κατὰ τὴν ἰσοπέδωση ἀγροῦ τοῦ Χαρ. Ἐλευθεριάδη στὸ Μοναστηράκι, ὅπου καὶ ἐντοπίσθηκε μεγάλο κτήριο ρωμαϊκῶν χρόνων.

Βωμὸς ἀπὸ τεφροειδὲς χονδρόκοκκο μάρμαρο μὲ συμφυῆ βάση, κοιλόκυρτο κυμάτιο ἄνω καὶ κάτω καὶ ὀρθογώνια ἐπίστεψη, σὲ δύο σχεδὸν συναρμόζοντα τμήματα. Διαστάσεις: 0,865 x 0,33-0,44 x 0,24. Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἄνω ἥμισυ τῆς κυρίας ὄψεως. Ὕψος γραμμάτων: 0,026-0,047. Διάστιχα: 0,005-0,015.

Ἰ. Τουράτσογλου, *Pulpudeva* 2 (1978) 133, 137 καὶ 142, εἰκ. 4 (*SEG* 28 [1978] 546).

Πρβλ. Μαρίας Καραμανώλη-Σιγανίδου, *ΑΔ* 30 (1975) *Χρον*. [1983] 259-60 (συνθῆκες εὑρέσεως)· Χρυσοστόμου, *Ἀλμωπία* 80 καὶ εἰκ. 35· Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 481· Ἀναστασίας καὶ Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀμπελοοινικὴ ἱστορία* 78 καὶ εἰκ. 16· Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 50 (1995) *Χρον*. [2000] 560 (ἁπλὴ μνεία στὸ πλαίσιο νεώτερων ἀνασκαφῶν στὸν χῶρο).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

2ος – 3ος αἰ. μ.Χ.

Λιμναῖος
Βείθυος
θεῷ Διο–
νύσῳ.

Γιὰ τὴν λατρεία τοῦ Διονύσου στὴν βόρεια Βοττία, βλ. τὴν συλλογὴ τῶν σχετικῶν μαρτυριῶν ἀπὸ τοὺς Ἀναστασία καὶ Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀμπελοοινικὴ ἱστορία* 68-83· γιὰ μία ἀκόμη ἐνδεχόμενη μνεία τοῦ θεοῦ στὶς ἐπιγραφὲς τῆς Ἀλμωπίας, βλ. ἀρ. **614**, κατωτέρω.

Τὸ συχνότατο κατὰ τὰ ἄλλα θρακικὸ ὄνομα Β(ε)ῖθυς εἶναι σπάνιο στὸ Παλαιὸ Βασίλειο (πρβλ. *I. Leukopétra* 9, μὲ τὰ σχόλια, καθὼς καὶ ἀρ. **451**, ἀνωτέρω).

613. Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ Ἐδέσσης ΑΚΕ 25 (κυρίως ἀνάγλυφο) καὶ 1338 (ἐνεπίγραφο κάτω ἀπότμημα). Τὸ ἀνάγλυφο ἀνακαλύφθηκε πρὶν ἀπὸ τὸ 1935 ἀπὸ χωρικὸ τῆς Ἀψάλου στὸν ἀγρό του καὶ περισυνελέγη τὸ 1935 γιὰ τὴν ὑπὸ δημιουργία τότε ἀρχαιολογικὴ συλλογὴ τῆς Ἔδεσσας ἀπὸ τὸν Ν. Τσαϊλακόπουλο. Ἡ ἐνεπίγραφη βάση τοῦ ἀναγλύφου ἀνακαλύφθηκε στὴν Τούμπα τῆς Ἀψάλου καὶ παραδόθηκε τὸ 1994 στὴν Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ Ἐδέσσης ἀπὸ τὸν ἀντιπρόεδρο τῆς κοινότητος Πολυκάρπης Κ. Ἀβιστόπουλο.

Ἀψιδωτὴ ναόσχημη πλάκα ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, σὲ δύο σχεδὸν συναρμόζοντα ἀποτμήματα. Ἐντὸς βαθύσματος τὸ ὁποῖο ὁρίζεται ἀπὸ παραστάδες ποὺ στηρίζουν ἀψῖδα, παράσταση γυμνοῦ Ἑρμοῦ κατ’ ἐνώπιον μὲ ἱμάτιο στὸν λαιμό, τὸ ὁποῖο καλύπτει καὶ τὸ ἀριστερὸ χέρι· κρατεῖ βαλλάντιο στὸ δεξιὸ χέρι καὶ κηρύκειο στὸ ἀριστερό. Διαστάσεις: 0,435 x 0,265 x 0,09. Ἡ ἐπιγραφὴ κάτω ἀπὸ τὸ βάθυσμα. Ὕψος γραμμάτων: 0,013-0,017. Διάστιχα: στ. 1-2: 0,007-0,01· στ. 2-3: 0-0,002.

Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 49 (1994) *Χρον*. [1999] 553 καὶ πίν. 166γ (*BullEpigr* 2001, 288· *SEG* 47 [1997] 884).

Πρβλ. Τσαϊλακόπουλου, *Ἵδρυση* 188 καὶ 205-206, ἀρ. 25/18 (γιὰ τὴν ἀνακάλυψη τοῦ ἀναγλύφου)· Χρυσοστόμου, *Ἀλμωπία* 82 καὶ 81, σημ. 36 (γιὰ τὸ ἀνάγλυφο)· τῆς ἰδίας, στὸ *Γνωριμία 2002* 146· Tataki, *Roman Presence* 413 ἀρ. 611.2.

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

3ος αἰ. μ.Χ.

Θεῷ Ἑρμεῖ Ἀθη–
ναγόρας Τρεβατίου
εὐχήν.

Γιὰ τὴν λατρεία τοῦ Ἑρμοῦ στὴν Βοττία, βλ. *EKM* Α΄ 1, 24 καὶ 291, καθὼς καὶ ἀρ. **413** καὶ **439**, ἀνωτέρω. Ὁ Ἀθηναγόρας τοῦ Τρεβατίου ἀνήγειρε καὶ ἐπιτύμβιο μνημεῖο γιὰ τὸν πατέρα του (βλ. ἀρ. **624**, κατωτέρω). Τὸ ὄνομα Τρεβάτιος, ἀπὸ τὸ ὄνομα γένους Trebatius, εἶναι ἐνδεχομένως ἐτρουσκικῆς καταγωγῆς (Schulze, *Eigennamen* 246, 375 καὶ 484).

614. Μουσεῖο Πέλλας, μὲ ἀριθμὸ εὑρετηρίου Ἀρχαιολογικῆς Συλλογῆς Ἐδέσσης ΑΚΕ 1339. Παραδόθηκε τὸ 1994 ἀπὸ τὸν Γ. Γκόνο, μὲ ἀναφερόμενη προέλευση τὴν δυτικὴ πλευρὰ τοῦ λόφου Γκορίτσα τῆς περιοχῆς τῶν Νερομύλων Ἀλμωπίας.

Πλάκα ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, ἐλλιπὴς ἄνω καὶ ἀποκεκρουμένη διαγωνίως κατὰ τὴν δεξιὰ πλευρά· φέρει περαιτέρω ἐλαφρὲς περιμετρικὲς ἀποκρούσεις καὶ ἀπολεπίσεις, ἐνῷ ἡ πρόσθια ἐπιφάνεια εἶναι φθαρμένη καὶ καλυμμένη ἀπὸ ἰσχυρότερο κατὰ τόπους στρῶμα ἰζήματος. Διαστάσεις: 0,28 x 0,20 x 0,055. Ὕψος γραμμάτων: 0,012-0,017. Διάστιχα: 0,008-0,015.

Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, *Τεκμήρια* 11 (2012) 127-29, εἰκ. 7 καὶ σχ. 3 (*BullEpigr* 2014, 277).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Πρῶτο ἥμισυ 2ου αἰ. π.Χ.

ΜΕ[.][. . . 5-6 . . .]
Διονυσ̣[. . 4 . .]
Ἀντίγο[νος]
Μακύδνα[ς (;)]
τὸν βωμόν.

Στ. 1: Μετὰ τὸ ἔψιλον διακρίνεται τὸ κατώτατο ἴχνος μιᾶς καθέτου. Στ. 2: Μετὰ τὸ ὖψιλον διακρίνεται κάτω ἀριστερὸ ἴχνος ἑνὸς σίγμα. Στ. 1-2: *Μεγ[άλωι Θεῶι] | Διονύσ[ωι* vac.*]* Hatzopoulos (*BullEpigr*), exempli gratia. Στ. 3: ἢ *Ἀντιγό[να]*. Στ. 4: *Μακύδνας* Χρυσοστόμου, ἀλλὰ τὸ ἴχνος τῆς ὁριζόντιας κεραίας τοῦ σίγμα ποὺ σημειώνει εἶναι ἀβέβαιο καὶ σὲ πολὺ χαμηλότερο ὕψος ἀπὸ τὴν νοητὴ βάση τοῦ στίχου.

Στοὺς δύο πρώτους στίχους πρέπει νὰ ἀναγνωρισθεῖ εἴτε ἡ ἐπίκληση καὶ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ σὲ δοτική, εἴτε τὸ ὄνομα καὶ τὸ πατρώνυμο ἑνὸς πρώτου ἀναθέτη εἴτε, στὴν λιγώτερο πιθανὴ περίπτωση, νὰ πρόκειται γιὰ ἐπιτύμβιο, τὸ ὄνομα καὶ τὸ πατρώνυμο τοῦ νεκροῦ σὲ δοτικὴ καὶ στοὺς δύο ἑπόμενους τὸ ὄνομα καὶ τὸ πατρώνυμο/μητρώνυμο τοῦ ἀναθέτη. Ἀντένδειξη γιὰ τὴν πρώτη ὑπόθεση ἀποτελεῖ ἡ ἀντιστροφὴ τῆς συνήθους σειρᾶς ὀνόματος καὶ ἐπικλήσεως τοῦ θεοῦ (ἀλλὰ βλ. κριτικὸ ὑπόμνημα καὶ *EKM* Α΄ 56), ἐνῷ ἡ τρίτη ὑπόθεση προσκόπτει στὴν χρονολόγηση τῆς ἐπιγραφῆς, πολὺ πρώιμη ὥστε νὰ χρησιμοποιεῖται ἡ λέξη

βωμὸς γιὰ τὸ ἐπιτύμβιο μνῆμα (οἱ ταφικοὶ βωμοὶ ἐμφανίζονται μόλις τὸν 1ο αἰ. π.Χ. [Ἀδάμ – Βελένη, *Βωμοί* 57] καὶ ὁ ὅρος ἀκόμη μεταγενέστερα σὲ ἐπιγραφικὰ παραδείγματα).

Τὸ ὄνομα *Μακύδνα(ς)* μαρτυρεῖται γιὰ πρώτη φορά· ἡ ἐκ πρώτης ὄψεως ἑλκυστικὴ σχέση του μὲ τὸ ἐπίθετο *Μακεδνὸς* δὲν τεκμηριώνεται.

ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΕΣ ΔΙ' ΑΝΑΘΕΣΕΩΣ

615. Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ Ἐδέσσης ΑΚΕ 39. Ἐπισημάνθηκε τὸ 1969 ἀπὸ τὸν Ν. Μουτσόπουλο ἐντοιχισμένη στὸν ναὸ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων τῆς Λαγκαδιᾶς, ἀπ' ὅπου ἀποτοιχίσθηκε καὶ μεταφέρθηκε στὴν Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ τῆς Ἔδεσσας.

Ἀπότμημα πλάκας ἀπὸ λευκὸ χονδρόκοκκο μάρμαρο, ἐλλιπὲς παντοῦ. Διαστάσεις: 0,24 x 0,23 x 0,10. Ὕψος γραμμάτων: στ. 2-3: 0,02-0,025· στ. 4: 0.027-0,03· στ. 5-8: 0,015-0,023 (σταδιακὰ μειούμενο). Διάστιχα: στ. 1-2: 0,017-0,03 (αὐξανόμενο πρὸς τὰ δεξιά)· στ. 2-3: 0,01-0,015· 3-4: 0,005· στ. 4-5: 0-0,017 (μειούμενο πρὸς τὰ δεξιά)· στ. 5-8: οὐσιαστικῶς μηδενικό. Κρίνοντας ἀπὸ τὶς διαφορὲς στὴν μορφή, στὸ ὕψος καί, κυρίως, στὸ βάθος χαράξεως τῶν γραμμάτων, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν διάταξη τῶν στίχων στὸ σωζόμενο ἀπότμημα, πρόκειται ἐνδεχομένως γιὰ τέσσερες διαφορετικὲς ἐπιγραφές: μία στὸν στ. 1, μία στοὺς στ. 2-3, μία στὸν στ. 4 καὶ μία στοὺς ἑπόμενους στίχους, μὲ τὶς τρεῖς τελευταῖες ἐπιγραφὲς πάντως νὰ μὴν ἀπέχουν χρονικὰ μεταξύ τους.

Ἀδημοσίευτη.

Πρβλ. Μουτσόπουλου, *Ἐκκλησίες* 157 (φωτογραφία)· Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 485 (ἁπλὴ ἀναφορὰ καὶ συζήτηση τῆς θέσεως).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

2ος – 3ος αἰ. μ.Χ.

[------]Δ̣ΑΡΑ̣Μ̣[---------]
[------]ος ἀνέθηκ[ε (vel -αν) ---]
[------]ον κὲ γυνὴ̣ [---]
[------]γ̣είκεια ΑΜΝΙ̣[---]
[-- Κα]λ̣οποδίαν κ[ὲ ---]
[------]α̣ν ❦ Αὐρήλιο̣[ν (ῆ̣ -ς) ---]
[------]ν Στρατον[---------]
[-------]Ç̣ΥΝΕ̣[----------]

Στ. 1: Πρὶν ἀπὸ τὸ πρῶτο ἄλφα διακρίνεται κάτω ὁριζόντια κεραία καὶ ἀσαφὲς ἴχνος διαγώνιας. Στ. 3: Μετὰ τὸ νῦ, διακρίνεται κάθετη κεραία, προφανῶς ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ τμῆμα ἑνὸς ἦτα. Στ. 4: Ἀπὸ τὸ πρῶτο ὁρατὸ γράμμα διακρίνεται δεξιὰ κάθετη κεραία· ἴσως [--- *Στρατο]νείκεια* (πρβλ. στ. 7); Ὁ χαράκτης χάραξε ἀρχικά [---]*νείκη*, διόρθωσε στὴν συνέχεια τὸ ἦτα σὲ ἒψιλον καὶ προσέθεσε τὸ ἰῶτα καὶ τὸ ἄλφα. Στὴν συνέχεια, συμπίλημα ΑΜΝ, ἴσως προϊὸν διορθώσεως, καὶ ἴχνος κάθετης κεραίας. Στ. 5: Στὸ ὁρατὸ τέλος τοῦ στίχου, συμπίλημα ΝΚ. Στ. 7: *Στρατον[είκεια* ---] (πρβλ. στ. 4);

Ἡ πολὺ ἀποσπασματικὴ διατήρηση τῆς ἢ τῶν ἐπιγραφῶν δὲν ἐπιτρέπει ἀσφαλεῖς ἑρμηνεῖες γιὰ τὸ περιεχόμενό τους. Ὁ ἀναθηματικὸς χαρακτήρας εἶναι ὅμως βέβαιος· ἐνδεχομένως πρόκειται γιὰ ἀπελευθερωτικὲς ἐπιγραφές.

Τὸ ὄνομα Καλοποδία ἀπαντᾶ σὲ αὐτὴν τὴν μορφὴ στὴν Ρώμη (*IGUR* II 657)· συναφῆ ὀνόματα (Καλοπόδιν, Καλοπόδιος, Καλοπόδης, Καλόπους) μαρτυροῦνται καὶ σὲ ἄλλες περιοχὲς τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου.

616. Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ Ἐδέσσης ΑΚΕ 2000/895. Παραδόθηκε τὸ 2002 μὲ ἀναφερόμενη προέλευση τὴν θέση Πόντιτς, περὶ τὰ πέντε χιλιόμετρα ἀνατολικὰ τοῦ χωριοῦ Ἀρχάγγελος καὶ μεταφέρθηκε στὴν Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ Ἐδέσσης.

Ἀρράβδωτος κίων ἀπὸ λευκόφαιο μάρμαρο, ἀποκεκρουμένος ἄνω καὶ κάτω. Διαστάσεις: 1,03 x 0,30 (ἄνω)-0,35 (κάτω). Τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν διακρίνονται καθόλου ἴχνη τοῦ ἐλλείποντος κειμένου ἴσως σημαίνει ὅτι ὁ κίων ἀπολειάνθηκε γιὰ δεύτερη χρήση, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἐνεπίγραφο τμῆμα τῆς ἀρχικῆς ἐπιφάνειας τὸ ὁποῖο προφανῶς θὰ ἦταν σὲ ἐπαφὴ μὲ ἄλλο ἀρχιτεκτονικὸ μέλος. Ὕψος γραμμάτων: 0,017-0,025 (Φ: 0,036). Διάστιχα: 0,007-0,014.

Ἀναστασίας Χρυσοστόμου – Μύρινας Καλαϊτζή – Π. Πασχίδη, *Τεκμήρια* 12 (2013-2014) 61-63, ἀρ. 16, εἰκ. 22.

Πρβλ. Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, στὸ *Γνωριμία 2002* 149· τῆς ἰδίας, *ΑΔ* 56-59 (2001-2004) *Χρον*. 3Α [2013] 442 (συνθῆκες εὑρέσεως).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

2ος – 3ος αἰ. μ.Χ.

[----------]ΔΙΑḲỌ[----------]
[----------]ΑΦΗ[----------]
[--------]ΧΙΑΥ[----------]
[---------]ΑΤỊ[----------]
[---------]ΥΖΟ[----------]
[---------]ΚΑΙΠ[----------]
[---------]ḤΡΟΠ[----------]
[---- ἀνέ]θηκε[ν (;) -------]
[----------]ΥΠΟ[----------]

[---------]ΤΕẠ[----------]
[---------]ΝṬΟỊ[----------]
[---------]ΜΙΑ[----------]
[---------]ΠΕΝ[----------]
[---------]ΤΗΤ[----------]
[-------]ỊΟΤΑ[----------]
[---------]Ο[.]Α[----------]
[--------]ṂỊΝΜ[----------]
[----------]

Στ. 1: Ἡ ἐνδεχόμενη ἀναγνώριση τοῦ λατρευτικοῦ ὅρου *διάκονος* θὰ παρέπεμπε σὲ λατρεία τοῦ Διὸς Ὑψίστου (πρβλ. *ΕΚΜ* Α΄ 26 καὶ 28). Στ. 17-18: Διακρίνονται ἀβέβαια ἴχνη γραμμάτων, πιθανῶς ἀπὸ ἄλλη χάραξη.

Ἡ κατάσταση διατηρήσεως τοῦ πολύστιχου αὐτοῦ κειμένου μόνον ὑποθέσεις γιὰ τὸν χαρακτῆρα του ἐπιτρέπει. Ἡ πολὺ πιθανὴ συμπλήρωση *[ἀνέ]θηκε* στὸν στ. 8, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ ὑλικὸ ὑπόβαθρο τῆς ἐπιγραφῆς δικαιολογεῖ τὴν ὑπόθεση πὼς πρόκειται γιὰ ἀπελευθέρωση δούλου δι' ἀναθέσεως ποὺ χαράχθηκε σ' ἀρχιτεκτονικὸ μέλος ἑνὸς ἱεροῦ. Ἡ ὑπόθεση αὐτὴ ἐνισχύεται ἀπὸ τὴν πιθανὴ ὕπαρξη ἀδιάγνωστων γραμμάτων στοὺς δύο τελευταίους στίχους μὲ διαφορετικὴ χάραξη. Στὴν περίπτωση αὐτὴν πιθανὴ καθίσταται ἡ συμπλήρωση *ἀφῆ[κε ἐλεύθερον* vel sim.] στὸν στ. 2 (πρβλ. *ΕΑΜ* 115).

ΕΠΙΤΥΜΒΙΕΣ

617. Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ Ἐδέσσης 1305. Περισυνελέγη τὸ 1993 ἀπὸ τὴν ΙΖ΄ ΕΠΚΑ ἀπὸ τὸ βορειοδυτικὸ ὄριο τοῦ λόφου Γκορίτσα στοὺς Νερομύλους (ἀρ. ἀγρ. 404), ἔπειτα ἀπὸ ἰσοπέδωση.

Ἄνω ἀριστερὸ ἀπότμημα στήλης ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ ἐλεύθερη ἀετωματικὴ ἐπίστεψη, ποὺ διασώζει τὸ ἀριστερὸ ἀκρωτήριο. Διαστάσεις: 0,142 x 0,197 x 0,035. Ἡ ἐπιγραφὴ στὴν ταινία ποὺ ἐπέχει θέση ἐπιστυλίου, κατὰ στῆλες. Ὕψος γραμμάτων: 0,006-0,009. Διάστιχα: 0-0,003.

SEG 47 (1997) 918, βάσει τῆς εἰκόνας ποὺ δημοσίευσε ἡ Χρυσοστόμου.

Πρβλ. Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, *Ἀλμωπία* 54 (συνθῆκες εὑρέσεως καὶ ἀναφορὰ στὸ κείμενο τῆς ἀριστερῆς στήλης) καὶ εἰκ. 17 (*BullEpigr* 1995, 418)· τῆς ἰδίας, *ΑΔ* 48 (1993) *Χρον*. [1998] 376 (*BullEpigr* 2002, 272).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

1ος αἰ. π.Χ. – 1ος αἰ. μ.Χ.

Κασάνδρα	Ἀλέξ[ανδρος (;)]	[----------]
Ἀλεξάνδρου	Στ̣ᾳ̣ᾳ̣[----------]	[----------]

Ἡ διαρρύθμιση τῶν δύο πρώτων ὀνομάτων στὸ σωζόμενο τμῆμα τοῦ ἐπιστυλίου ὁδηγεῖ στὴν ὑπόθεση ὅτι ὑπῆρχε καὶ τρίτη «στήλη» μὲ ὄνομα καὶ πατρώνυμο δεξιά. Τὸ μεσαῖο ὄνομα δὲν μεταγράφεται ἀπὸ τὴν Χρυσοστόμου. Στ. 1: *Κασσάνδρα* Χρυσοστόμου καὶ οἱ ἐκδόσεις ποὺ τὴν ἀκολουθοῦν, *Κασάνδρα* ὀρθῶς τὸ *SEG*· *Ἀλέ[ξανδρος* (;)] Chaniotis (*SEG*). Στ. 2: Ἡ ἀρχὴ τοῦ πατρωνύμου τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν μεταγράφεται ἀπὸ τὸν Χανιώτη· μετὰ τὸ δεύτερο μηνοειδὲς σίγμα διακρίνεται ἀριστερὴ διαγώνια κεραία.

Τὰ ὀνόματα Κασσάνδρα καὶ Ἀλέξανδρος εἶναι ἀπὸ τὰ δημοφιλέστερα στὴν Μακεδονία (*LGPN* IV). Κανένα ἀπὸ τὰ ὀνόματα ποὺ μποροῦν νὰ συμπληρωθοῦν στὴν θέση τοῦ δεύτερου πατρωνύμου (Στασαγόρας *vel sim*., Στάσανδρος, Στασάνωρ, Στάσαρχος) δὲν ἀπαντοῦν στὴν Μακεδονία.

618. Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ Ἐδέσσης ΑΚΕ 17 <59>. Ἐπισημάνθηκε γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1902 στὴν Μηλιά (τότε Καρλάτοβο) ἀπὸ τὸν A. Struck («Karalad, in der Ebene von Karatova» στὸ ἄρθρο· «In Karalad [Andree: Karatova στὸ περιθώριο], Ebene von Karadschova [= Ἀλμωπία]» στὸ χειρόγραφο τοῦ ἄρθρου). Ὁ N. Παππαδάκις τὴν ἐντόπισε τὸ 1913 κοντὰ στὸ τζαμὶ τῆς Μηλιᾶς. Τὸν Μάϊο τοῦ ἰδίου ἔτους ἀναφέρεται σὲ ἐπιστολὴ τοῦ Δημ. Νεδελίκου, κατοίκου Θεσσαλονίκης, πρὸς τὸν πρίγκιπα Νικόλαο, ἡ ὁποία σώζεται στὸ Ἀρχεῖο τῆς ΙΣΤ΄ ΕΠΚΑ (χωρὶς ἀρ. πρωτοκόλλου, μὲ συνοδευτικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Γ. Οἰκονόμου πρὸς ἄγνωστη ἀρχή). Ὁ Νεδέλικος γράφει ὅτι γιὰ τὴν ὕπαρξη τοῦ μνημείου τὸν πληροφόρησε «Ὀθωμανός τις ἐκ Καρατζόβας [Ἀλμωπίας]» καὶ ὅτι «πρὸ τριῶν τεσσάρων ἐτῶν» ἔλαβε «ἀποτυπώματα» τοῦ μνημείου, τὰ ὁποῖα ἐπισυνάπτει. Τὸ 1931 δημοσίευσε φωτογραφία τοῦ μνημείου ὁ N. Vulič, ὁ ὁποῖος δὲν ἐγνώριζε τὸν τόπο προελεύσεως καὶ τὶς δημοσιεύσεις τῶν Struck καὶ Παππαδάκι καὶ δὲν διέκρινε τὴν ἐπιγραφὴ στὴν φωτογραφία ποὺ τοῦ εἶχε ἀποσταλεῖ. Τὸ 1936 ὁ Τσαϊλακόπου-

λος ἐντόπισε τὴν στήλη, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἤδη ἔλειπε τὸ κάτω τμῆμα μὲ τὸ δεύτερο ἀνάγλυφο, ἐμπρὸς στὴν ἁγία τράπεζα τοῦ ναοῦ τῆς Μηλιᾶς, καὶ τὴν μετέφερε στὴν Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ τῆς Ἔδεσσας, ὅπου τὴν ἐμελέτησε ὁ Cormack. Τὸ κάτω ἀπότμημα ἐπανευρέθηκε ἀργότερα καὶ μεταφέρθηκε ἀρχικὰ στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο τῆς Μηλιᾶς καὶ κατόπιν στὴν Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ τῆς Ἔδεσσας.

Δίτονη ἀνάγλυφη στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, σήμερα σωζόμενη σὲ δύο συνανήκοντα ἀποτμήματα, ἐλλιπὴς κατὰ τὸ ἀνώτερο τμῆμα τοῦ κορμοῦ καὶ τὴν ἐπίστεψη, καὶ ἀποκεκρουμένη κάτω, κατὰ τὶς πλευρὲς καὶ τὸ κάτω τμῆμα τοῦ κορμοῦ. Οἱ δύο ἀνάγλυφες παραστάσεις ἐντὸς βαθυσμάτων. Στὸ ἄνω διάζωμα, παράσταση: ἀριστερά, γυναικείας μορφῆς καθιστῆς σὲ δίφρο μὲ ὑποπόδιο, πρὸς τὰ δεξιά, μὲ ποδήρη χιτῶνα καὶ ἱμάτιο ποὺ καλύπτει τὴν κεφαλή· πίσω ἀπὸ τὴν καθιστὴ γυναῖκα ὄρθια δούλη κατὰ κρόταφον πρὸς τὰ δεξιά· στὸ μέσον, ἐφήβου καὶ ἀνδρὸς ὀρθίων κατὰ μέτωπον, ποὺ φοροῦν χιτῶνα, στὸν ὁποῖον ἀναπαύουν τὸ δεξιὸ χέρι, καὶ ἱμάτιο· δεξιά, δούλου μὲ βραχὺ χιτῶνα κατὰ κρόταφον πρὸς τὰ ἀριστερά. Στὸ κάτω διάζωμα, παράσταση νεκροδείπνου, μὲ δύο ἀνακεκλιμένες ἀνδρικὲς μορφὲς πρὸς τὰ ἀριστερά, δούλους μὲ βραχεῖς χιτῶνες στὰ δύο ἄκρα, καὶ τρίποδη μικρὴ τράπεζα μὲ ἐδέσματα ἐμπρὸς στὴν κλίνη. Ἡ ἐπιγραφὴ στὴν ταινία ἀνάμεσα στὰ δύο ἀνάγλυφα πεδία. Διαστάσεις: ἄνω ἀπότμημα: 0,62 x 0,63 x 0,12· κάτω ἀπότμημα: 0,88 x 0,665 x 0,125· συνολικὸ ὕψος 1,56 κατὰ τὸν Struck (χειρόγραφο), 1,50 κατὰ τὸν Παππαδάκι. Ὕψος γραμμάτων: 0,013-0,015 (ἀριστερά, δεξιά), 0,017-0,027 (ἡ λέξη ἥρωες). Διάστιχα: 0-0,003.

A. Struck, *AM* 27 (1902) 318, ἀρ. 45, ἔκδοση ποὺ κανεὶς μεταγενέστερος ἐκδότης δὲν ἔλαβε ὑπ' ὄψιν· N. Παππαδάκι, *Ἀθηνᾶ* 25 (1913) 457, ἀρ. 62· Edson - Cormack, *Notebook* 140· N. Τσαϊλακόπουλου, *Ἐλεύθερος Λόγος* φ. 105 (ἐφημ. Ἐδέσσης) 28/11/1936· J. M. R. Cormack, στὸ *Studies Robinson* 381, ἀρ. 9 (*SEG* 12 [1955] 347)· Στουγιαννάκη, *Πέλλα* 112· Τσαϊλακόπουλου, *Ἵδρυση* 202, ἀρ. 17/59 (πρβλ. 77)· Χρυσοστόμου, *Ἀλμωπία* 58 καὶ εἰκ. 21· Kalaitzi, *Tombstones* ἀρ. 118.

Πρβλ. N. Vulič, *Spomenik* 71 (1931) 232, ἀρ. 618 (βάσει φωτογραφίας, χωρὶς ἀναφορὰ τῆς προελεύσεως καὶ τῆς ἐπιγραφῆς)· Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 481 (γιὰ τὴν ἐπανεύρεση τοῦ κάτω ἀναγλύφου)· τῆς ἰδίας, *Τεκμήρια* 11 (2012) 125, σημ. 45· http://hdl.handle.net/2374.OX/277 (φωτογραφία ἐκτύπου συλλογῆς Cormack).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Δεύτερο ἥμισυ 1ου αἰ. π.Χ.

Λ̣υ̣σίμαχον		Φιλητίωνα
	ἥρωεν̣ς	
[Φιλ]η̣τίωνος		Διοδώρου

Στ. 1: *[Λ]υσίμαχον* Struck· *Λυσίμαχον* Παππαδάκις, Στουγιαννάκη, Τσαϊλακόπουλος, Χρυσοστόμου· *[Λυ]σίμαχον* Cormack, *SEG*, ἀλλὰ τὰ δύο πρῶτα γράμματα, παρ' ὅτι φθαρμένα, διακρίνονται ἀκόμη· ΦΙΛΗΙΩΝΑ τὸ ἀπόγραφο τοῦ Struck, ποὺ μεταγράφει *Φιλή(μ)ωνα· Φιλιτίωνα* Χρυσοστόμου, *Φιλητίωνα* οἱ λοιποὶ ἐκδότες καὶ ὁ λίθος. Στ. 2: ΗΡΩCΟ τὸ ἀπόγραφο τοῦ Παππαδάκι, ποὺ μεταγράφει *ἥρω[ες]· ἥρωες* οἱ λοιποὶ ἐκδότες καὶ ὁ λίθος. Στ. 3: ΦΙΛΙΙ-ΙΙΩΝΟΣ τὸ ἀπόγραφο τοῦ Struck, ποὺ μεταγράφει *[Φι]λήμωνος*· [. .]ΛΙCΤΙΩΝΟΣ τὸ ἀπόγραφο τοῦ Παππαδάκι, ποὺ μεταγράφει *[Φι]λιστίωνος· [Φιλ]ητίωνος* Cormack, *SEG* καὶ ὁ λίθος, ὅπως ἐπιβεβαιώνει τὸ ἔκτυπο τοῦ Cormack, ἂν καὶ τὰ γράμματα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ εἶναι σήμερα σχεδὸν ἐξίτηλα· *Φιλητίωνος* Στουγιαννάκη· *[---]τίωνος* Τσαϊλακόπουλος· *Φιλιτίωνος* Χρυσοστόμου ἐκ παραδρομῆς.

Οἱ δύο νεκροὶ τῆς ἐπιγραφῆς –κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οἱ κεντρικὲς μορφὲς τῶν δύο ἀναγλύφων– ἦσαν προφανῶς πατέρας καὶ γιός. Τὸ σπανιώτατο ὄνομα Φιλητίων, παράγωγο τοῦ συχνοῦ ὀνόματος Φίλητος, μαρτυρεῖται γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Μακεδονία.

619. Ἐντοπίσθηκε ἀπὸ τὸν Ν. Παππαδάκι τὸ 1913, «πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Χασὰν Ἰσὴν Μεχμέτ», στὸ Μοναστηράκι (τότε Μοναστηρτζίκ)· ἔκτοτε ἀγνοοῦνται τὰ ἴχνη της. Τὸ 1937 ὁ Edson ἀναζήτησε ματαίως τόσο τὴν ἐπιγραφὴ ὅσο καὶ τὴν ἀναφερθεῖσα οἰκία.

«Ἐπιγραφὴ ἐπιτυμβίου βάθρου».

Ν. Παππαδάκι, *Ἀθηνᾶ* 25 (1913) 457, ἀρ. 62 (Στουγιαννάκη, *Πέλλα* 109).

Αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι (;)

Ζοΐλος καὶ Ἀμ[---]–
κ[λ]ῆς Διοκλίδῃ τῷ
ἰδίῳ πατρὶ μνί–
ας χάριν.

Ἡ μεταγραφὴ τῆς Στουγιαννάκη εἶναι ἐλεύθερη καὶ μὲ λάθη, τὰ ὁποῖα δὲν σημειώνονται ἐδῶ. Στ. 1-2: ΑΜ[--]| Κ[.]ΙC μεταγράφει ὁ Παππαδάκις, ὁ ὁποῖος ὑποθέτει *Ἀμινοκλῆς* ἢ *Ἀμμιανός*· ἡ δεύτερη λύση πρέπει νὰ ἀποκλεισθεῖ ἀφοῦ δὲν συνάδει μὲ τὰ ἴχνη τοῦ στίχου 2. Οἱ πιθανὲς συμπληρώσεις εἶναι *Ἀμ[φι]|κ[λ]ῆς*, *Ἀμ[(ε)ινο]|κ[λ]ῆς* ἢ τὸ σπανιώτερο *Ἀμ[υνο]|κ[λ]ῆς*.

Σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ συχνότατο καὶ στὴν Μακεδονία ὄνομα Ζωΐλος, ὅλα τὰ πιθανὰ ὀνόματα τοῦ ἀδελφοῦ του εἶναι ἀμάρτυρα στὴν Μακεδονία.

620. Μουσεῖο Πέλλας, μὲ ἀρ. εὑρ. Ἀρχαιολογικῆς Συλλογῆς Ἐδέσσης ΑΚΕ 2523. Ἀνακαλύφθηκε κατὰ τὴν ἀνέγερση οἰκοδομῆς στὴν Ἄλωρο Ἀλμωπίας καὶ παραδόθηκε ἀπὸ τὸν κάτοικο τοῦ χωριοῦ Ν. Πακαλίδη τὸ 1997.

Ἐπιτύμβιο ἀνάγλυφο ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, ἐλλιπὲς καθ' ὅλες τὶς πλευρές, πλὴν τῆς πρόσθιας καὶ ὀπίσθιας· ἀπὸ τὴν ἀνάγλυφη παράσταση σώζεται ὁ δεξιὸς ὦμος καὶ τὸ δεξιὸ τμῆμα τοῦ στέρνου ἀνδρικῆς μορφῆς, καθὼς καί, ἀριστερὰ ἄνω, στὴν ἀκμὴ μὲ τὴν θραυσμένη ἄνω ἐπιφάνεια, τμῆμα ἀνάγλυφου στοιχείου, τὸ ὁποῖο θὰ μποροῦσε νὰ ἀνήκει σὲ μορφὴ φιδιοῦ, στραμμένου πρὸς τὸν ἄνδρα· στὴν ἀριστερή, ἄνω καὶ κάτω ἐπιφάνεια φέρει σύγχρονη γαλάζια χρωστική, ὁρατὴ κατὰ τόπους καὶ στὸ ἀνάγλυφο, καθὼς καὶ λεπτὸ στρῶμα κονιάματος. Διαστάσεις: 0,20 x 0,39 x 0,10 (0,137 μὲ τὸ ἀνάγλυφο). Ἡ ἐπιγραφὴ ἀριστερὰ τῆς ἀνδρικῆς μορφῆς. Ὕψος γραμμάτων: ± 0,03. Διάστιχα: 0-0,005.

Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, *ΑΕΜΘ* 11 (1997 [1999]) 146, σημ. 26 (*SEG* 49 [1999] 673).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

2ος- 3ος αἰ. μ.Χ.

Ἀντίγονος
Καλῇ τῇ γυ-

ναικὶ ἐπ-
οίη[σ]ε̣ν
[-------].

Στ. 2: συμπίλημα ΤΗ στὸν στ. 2. Στ. 4: Διακρίνεται τὸ ἄνω ἥμισυ τῶν γραμμάτων. Εἶναι ἀβέβαιο ἂν τὸ κείμενο συνεχιζόταν.

Τὸ ὄνομα Καλὴ μαρτυρεῖται κατὰ τὸν 2ο καὶ 3ο αἰ. μ.Χ. στὴν Βέροια, τὴν Λευκόπετρα καὶ τὴν Λύγκο (βλ. τὸ οἰκεῖο λῆμμα στὸ *LGPN* IV).

621. Ἐπισημάνθηκε ἀπὸ τὸν Ν. Παππαδάκι τὸ 1913, μεταξὺ τῶν ἐρειπίων τῆς παλαιᾶς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἱλαρίωνος στοὺς Προμάχους (τότε Μπάχοβο)· ἔκτοτε ἀγνοοῦνται τὰ ἴχνη του. Τὴν ἐπιγραφὴ ἀναδημοσίευσε βάσει φωτογραφίας τὸ 1931 ὁ N. Vulić, χωρὶς νὰ γνωρίζει οὔτε τὸν τόπο προελεύσεως οὔτε τὴν δημοσίευση τοῦ Παππαδάκι.

«Βάθρον ἐνεπίγραφον 1,10 x 0,30 x 0,28» (Παππαδάκις).

Ν. Παππαδάκι, *Ἀθηνᾶ* 25 (1913) 458, ἀρ. 64 (Στουγιαννάκη, *Πέλλα* 111-12)· N. Vulič, *Spomenik* 71 (1931) 229, ἀρ. 608.

Πρβλ. Tataki, *Roman Presence* 173, ἀρ. 155.3 καὶ 426, ἀρ. 634.29.

3ος αἰ. μ.Χ.

Οὐαλέριος ἐποίη-
σε μετὰ τῆς ἰ-
δίας συμβίου
Παραμόνας τῷ
ἰδίῳ τέκνῳ Κ(λ)-
αυδίανι μνίας
χάριν με(τὰ) τοῦ γα-
νβ(ρ)οῦ Τυράνου,
ἐξ ὧν κὲ τὸ πε-
δίον αὐτῶν.

Ἡ Στουγιαννάκη «διορθώνει» τὸ κείμενο σὲ διάφορα σημεῖα (*Κλαυδιανῇ*, *μνεία*, *μετὰ τοῦ γαμβροῦ*). Στ. 5: ΚΑ ὁ λίθος στὸ τέλος τοῦ στίχου. Στ. 7: ΜΕΤΟΥ ὁ λίθος. Στ. 7-8: ΓΑ|ΝΒΟΥ ὁ λίθος.

Ἡ φράση ποὺ ἀρχίζει στὸν στ. 9 δύσκολα συντάσσεται μὲ τὸ προηγούμενο κείμενο. Ὁ Vulič ὑποθέτει πὼς *ἐξ ὧν* σημαίνει *ἐκ τῶν ἰδίων* καὶ πὼς ἀκολουθεῖ ἡ προσθήκη τοῦ παιδιοῦ τοῦ Τυράν(ν)ου καὶ τῆς Κλαυδίας στὸν κατάλογο τῶν ἀναθετῶν. Πιθανώτερο φαίνεται νὰ δηλώνει ὅτι τὸ *πεδίον* τῆς Κλαυδίας καὶ τοῦ Τυράν(ν)ου ἀκολούθησε τὴν μητέρα του στὸν τάφο. Γιὰ τὸν σχηματισμὸ τῆς δοτικῆς *Κλαυδίανι* μὲ τὸ ἔρρινο ἔνθημα, βλ. ἀρ. **209**, ἀνωτέρω.

622. Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ Ἐδέσσης ΑΚΕ 3407. Ἐπισημάνθηκε τὸ 2003 ἀπὸ τὴν Ἀναστασία Χρυσοστόμου σὲ λαθρανασκαφὴ στὸν ἀγρὸ ἀρ. 1608, ἰδιοκτησίας Ἐ. Σεφερόπουλου, στὴν Πολυκάρπη Ἀριδαίας.

Πλάκα ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο ἀπὸ τὴν ἐπένδυση κτιστοῦ βωμοῦ, σὲ δύο συναρμόζοντα τμήματα. Τὰ δύο τμήματα τῆς πλάκας, καθὼς καὶ ἄλλα ἀποτμήματα τῆς ἀρχικῆς κατασκευῆς χρησιμοποιήθηκαν σὲ δεύτερη χρήση στὶς παρειὲς κτιστοῦ ὑστερορωμαϊκοῦ τάφου. Συνολικὲς διαστάσεις: 1,42 x 0,885 x 0,23 (Χρυσοστόμου). Ἡ ἐπιγραφὴ στὸ ἄνω μέρος βαθύσματος πλαισιωμένου ἀπὸ κυμάτιο. Ὕψος γραμμάτων: 0,035-0,04. Διάστιχα: 0,02-0,026 (Χρυσοστόμου).

Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, *Τεκμήρια* 11 (2012) 123-27, εἰκ. 4 καὶ σχ. 2 (*BullEpigr* 2014, 277).

Πρβλ. Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 56-59 (2001-2004) *Χρον*. [2012] 457-58 (γιὰ τὶς συνθῆκες εὑρέσεως).

Φωτογραφία.

Πρῶτο ἥμισυ 2ου αἰ. μ.Χ.

Νεικόλαον Διονυσίου
τὸν καὶ Λούκιον, Διονύσιος
Σωσιβίου ὁ καὶ Μᾶρκος καὶ Κλαυ-
4 δία Δόξα οἱ γονεῖς ❦ ἥρωα καὶ
ἑαυτοὺς ζῶτας, δι’ ἐπιμελη-
τοῦ Κοΐντου τοῦ Νεικονόης Ἐ-
δεσσαίου τοῦ συνγενοῦς.

Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι πατέρας καὶ γιὸς φέρουν ἑλληνικοῦ τύπου ὄνομα, μὲ ρωμαϊκὰ προωνύμια ὡς πρόσθετα ὀνόματα. Ἀξιοσημείωτη εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ αἰτιατικὴ *ζῶτας*, μὲ σίγηση τοῦ ἐρρίνου πρὸ ἄλλου συμφώνου (πρβλ. ἀρ. **204**, ἀνωτέρω). Τέλος, σπάνια εἶναι ἡ ἀναφορὰ στὸν ἐπιμελητὴ τῆς στήλης ὡς *συγγενοῦς*, γενικῶς, ἴσως διότι πρόκειται περὶ νόθου, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι χρησιμοποιεῖ μητρώνυμο ἀντὶ πατρωνύμου.

623. Ἐπισημάνθηκε τὸ 1934 ἀπὸ τὸν Ἀ. Κεραμόπουλλο, ἀνάμεσα σὲ ἀρχαῖο οἰκοδομικὸ ὑλικὸ στὰ ἐρείπια παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς κοντὰ στὴν πλατεῖα τοῦ Προδρόμου. Τὸ 1937 ἐντοπίσθηκε ἀπὸ τὸν Edson «σ’ ἕνα δωμάτιο κοντὰ στὴν ἀγορά». Ἔκτοτε χάνονται τὰ ἴχνη της· ματαίως τὴν ἀναζητήσαμε στὶς 26/3/1983.

Πλάκα ἀπὸ μάρμαρο (κατὰ τὸν Edson ἀρχικὰ ἴσως κυβόλιθος ποὺ διασκευάσθηκε σὲ πλάκα κατὰ τὴν τρίτη χρήση του κατὰ τὴν βυζαντινὴ περίοδο). Σύμφωνα μὲ τὸν Κεραμόπουλλο, τὸ μνημεῖο ἔφερε ἀρχικὰ ἐπιγραφὴ «ἴσως τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.», τῆς ὁποίας γράφει ὅτι σώζονταν ἴχνη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ στὴν ἄνω ἀρχικὰ ἐπιφάνεια, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν καταγράφει. Στὴν φωτογραφία τοῦ ἐκτύπου τῆς συλλογῆς Cormack διακρίνονται ἴχνη ἑλληνιστικῆς ἴσως ἐπιγραφῆς ἄνω καὶ δεξιὰ ἀπὸ τὸν στ. 11 τῆς παρούσας ἐπιγραφῆς τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων (βλ. στὸ ὑπόμνημα). Ἀργότερα ἀποξέσθηκε ὁλόκληρη ἡ κεντρικὴ

ἐπιφάνεια οὕτως ὥστε νὰ δημιουργηθεῖ πλαίσιο ὁριζόμενο ἀπὸ ταινία, ἐντὸς τοῦ ὁποίου σχηματίσθηκε ἔξεργος σταυρός. Διαστάσεις: 0,825 x 0,715 x 0,12 (Κεραμόπουλλος· οἱ διαστάσεις τοῦ Edson εἶναι ταυτόσημες). Ὕψος γραμμάτων: 0,02-0,025. Διάστιχα: 0,026-0,03 (Edson).

Ἀ. Κεραμόπουλλου, *ΠΑΕ* 1934, 69-70 (Edson, *Notebooks* 299, ὁ ὁποῖος παρὰ τὴν αὐτοψία του δὲν παραθέτει δικό του ἀπόγραφο).

Πρβλ. http://hdl.handle.net/2374.OX/279 (φωτογραφία ἐκτύπου συλλογῆς Cormack)

2ος αἰ. μ.Χ.

[---------Ἀν]τ̣ί̣γονος [----------]
[---]Η Ὀλυμπιάδι τῇ̣ γ[υνῇ̣ (;) ----]
Η̣[----------]
Ψ[----------]
CA[----------]
ΥΗ[----------]
ΛΛ[----------]
Α̣ΙΝ[----------]
ΤΗ̣[----------]
μ̣νε̣[ίας χάριν (;) ----------]
ὡς καὶ τοῖς ΜΕΤΑ ° Ε̣ΕΝ.

Οἱ διαφορὲς ἀπὸ τὶς ἀναγνώσεις τοῦ Κεραμόπουλλου ὀφείλονται στὴν ἀντιπαραβολὴ μὲ τὸ ἔκτυπο τῆς συλλογῆς Cormack. Στ. 1: *[Ἀν]τ̣ι̣γόνης* Κεραμόπουλλος. Στ. 2: *Ὀλιμπιάδι* Κεραμόπουλλος· στὸ τέλος τοῦ στίχου διακρίνεται τὸ κάτω μέρος κάθετης κεραίας, ποὺ δὲν σημειώνεται ἀπὸ τὸν Κεραμόπουλλο. Στ. 3: Ι Κεραμόπουλλος. Στ. 8: ΙΝ Κεραμόπουλλος, ἀλλὰ στὸ ἔκτυπο διακρίνεται καὶ δεξιὰ διαγώνια κεραία. Στ. 10: Ν Κεραμόπουλλος, ἀλλὰ στὸ ἔκτυπο διακρίνεται δεξιὰ διαγώνια καμπύλη κεραία πρὶν ἀπὸ τὸ νῦ, ἡ ὁποία δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἀνήκει σὲ μῦ, καθὼς καὶ μηνοειδὲς ἔψιλον στὴν συνέχεια. Στ. 11: Τὸ πρῶτο μηνοειδὲς ἔψιλον στὸ τέλος τοῦ στίχου θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι καὶ θῆτα. Ἐπάνω καὶ δεξιὰ ἀπὸ τὸν στίχο αὐτὸν διακρίνονται ἴχνη ἐπιγραφῆς μὲ ἀρκετὰ μικρότερα γράμματα, μᾶλλον προχωρημένης ἑλληνιστικῆς περιόδου (ἄλφα μὲ τεθλασμένη κεραία, σίγμα τῶν ὁποίων οἱ ὁριζόντιες κεραῖες δὲν ἀποκλίνουν, ἀκρεμόνες): στ. α΄ (ἐπάνω ἀπὸ τὸν στ. 11): [---]Ο̣Τ̣Α̣[.]ΜΝΑΣ[---]· στ. β΄ (δεξιὰ τοῦ στ. 11): [---]Ο̣ΝΙ[---]

Ἡ κακὴ διατήρηση τῶν γραμμάτων δὲν ἐπιτρέπει βεβαιότητα γιὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐπιγραφῶν.

624. Ἐπισημάνθηκε ἀπὸ τὸν Ν. Παππαδάκι τὸ 1913 σὲ τουρκικὸ νεκροταφεῖο κοντὰ στὸ χωριὸ Δραγομάντσι (σήμερα Ἄψαλος). Ἔκτοτε ἀγνοοῦνται τὰ ἴχνη του –ἤδη τὸ 1937 ὁ Edson τὸ ἀναζήτησε μάταια στὸ πρώην τουρκικὸ νεκροταφεῖο, ποὺ ἦταν πλέον ἀγρόκτημα. Τὸ 1948 τὸ δημοσίευσε ὁ N. Vulič, βάσει φωτογραφίας στὴν ὁποία τὰ γράμματα ἔχουν τονισθεῖ εἴτε ἐπὶ τοῦ λίθου εἴτε μετὰ τὴν λήψη καὶ χωρὶς νὰ ἀναφέρει τὴν δημοσίευση τοῦ Παππαδάκι (ὅπως ἐξ ἄλλου καὶ οἱ Hammond καὶ Papazoglou ἀργότερα). Ἡ δημοσίευση τῆς ἐπιγραφῆς ἀπὸ τὸν Vulič μαζὶ μὲ εὑρήματα τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῶν Βιτολίων (Μοναστηρίου) καὶ ἡ

ἀσαφὴς περιγραφὴ τοῦ τόπου εὑρέσεως («στὸ χωριὸ Δραγομάντσι, ἀνάμεσα στὰ Βιτόλια καὶ τὴν Θεσσαλονίκη, στὰ ἑλληνικὰ σύνορα») ὁδήγησε σὲ παρερμηνεῖες τοῦ τόπου εὑρέσεως. Ὁ Hammond (*History* I 70) ἐνόησε ἐσφαλμένα ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ βρέθηκε στὸ «Δραγομάντσι, ἕνα χωριὸ νοτίως τοῦ Σουβοντόλ», βορείως τῶν Βιτολίων, δηλαδὴ στὴν ἀρχαία Δερρίοπο, προφανῶς ἐπειδὴ ὁ Vulič δημοσιεύει τὴν ἐπιγραφὴ ἔπειτα ἀπὸ ἐπιγραφὲς τοῦ Σουβοντόλ. Ἡ σύγχυση ὁλοκληρώθηκε ἀπὸ τὴν Παπάζογλου (*Villes* 295, σημ. 8), ἡ ὁποία διόρθωσε μὲν τὸν Hammond γράφοντας ὅτι οἱ ἐπιγραφὲς ποὺ ὁ τελευταῖος ἀνέφερε δὲν προέρχονται ἀπὸ τὸ Σουβοντὸλ τοῦ Δεμὶρ Χισὰρ καὶ τὴν ἀρχαία Δερρίοπο, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ὁμώνυμο χωριὸ ἀνατολικὰ τῶν Βιτολίων, στὴν ἀρχαία Λύγκο ἢ Πελαγονία, προσέθεσε δὲ ὅτι «τὸ χωριὸ Δραγομάντσι δὲν βρίσκεται νοτίως τοῦ πρώτου Σουβοντόλ [ἀλλὰ νοτίως τοῦ δευτέρου], πολὺ κοντὰ στὰ ἑλληνογιουγκοσλαβικὰ σύνορα», ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐπιγραφὴ περιλήφθηκε τελικὰ στὶς ἐπιγραφὲς τῆς βόρειας Λύγκου στὶς *IG* X 2, 2.

«... εὑρίσκομεν... ἐπιγραφὴν 0,90 x 0,55 x 0,75, μεγάλοις γράμμασιν, ἐπὶ βάθρου μαρμαρίνου ἐντὸς ἐξέχοντος πλαισίου» (Παππαδάκις).

Ν. Παππαδάκι, *Ἀθηνᾶ* 25 (1913) 456, ἀρ. 60· N. Vulič, *Spomenik* 98 (1941-1948) 26, ἀρ. 62 (*IG* X 2, 2, 3, μὲ λανθασμένη ἔνδειξη τοῦ τόπου εὑρέσεως).

Πρβλ. Hammond, *History* I 70 (μὲ λανθασμένη ἀναφορὰ στὸν τόπο εὑρέσεως)· Papazoglou, *Villes* 295, σημ. 8 (μὲ λανθασμένη ἀναφορὰ στὸν τόπο εὑρέσεως)· Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 49 (1994) *Χρον*. [1999] 553 (μὲ παραπομπὴ στὸν Παππαδάκι ἀλλὰ ὄχι στὸν Vulič)· Tataki, *Roman Presence* 413, ἀρ. 611.1-2· Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, *Τεκμήρια* 11 (2012) 125, σημ. 45.

3ος αἰ. μ.Χ.

[Ἀθ]ηναγό–
[ρα]ς Τρεβατί–
[ν]ῳ (;) Δεκιμί–
[ο]υ τῷ πατρί.

Στ. 2: Ἡ καμπύλη τοῦ ρῶ δὲν διακρίνεται στὴν φωτογραφία ποὺ δημοσιεύει ὁ Vulić καὶ τὸ ἀπόγραφο τοῦ Παππαδάκι δείχνει φθορὰ στὸ σημεῖο αὐτό, ἀλλὰ ἀμφότεροι μεταγράφουν τὸ γράμμα κανονικά. Στ. 2-3: *Τρεβατί[ῳ]* Παππαδάκις, *Τρεβατίῳ* Vulić, παρ' ὅτι στὴν φωτογραφία διακρίνεται καθαρὰ ἕνα ὅμικρον, *Τρεβατί(ῳ) IG*, ὅπου ἐπισημαίνεται ὅτι τὸ ὅμικρον ἐνδεχομένως ἀποτελεῖ σφάλμα ὅποιου «ἐπιζωγράφισε» τὴν χάραξη τῶν γραμμάτων.

Γιὰ τὸν Ἀθηναγόρα τοῦ Τρεβατίου, βλ. ἀρ. **613**, ἀνωτέρω. Τὸ πατρώνυμο τοῦ Τρεβατίου, Δεκίμιος, προέρχεται ἀπὸ ὄνομα γένους ποὺ μαρτυρεῖται στὴν Μακεδονία μόνον στὴν ρωμαϊκὴ ἀποικία τῶν Φιλίππων καὶ ἀνήκει στὰ ρωμαϊκὰ ὀνόματα γένους ποὺ συνδέουν τὴν Μακεδονία μὲ τὴν Κύζικο (βλ. Tataki, *Roman Presence* 202, μὲ τὶς πηγὲς καὶ βιβλιογραφία).

625. Πρόδρομος, ναὸς Ἁγίας Παρασκευῆς, δεξιὰ τῆς δυτικῆς εἰσόδου. Ἐπισημάνθηκε τὸ 1934 ἀπὸ τὸν Ἀ. Κεραμόπουλλο, ἐντοιχισμένη δεξιὰ τῆς δυτικῆς εἰσόδου τοῦ παλαιοῦ τζαμιοῦ τοῦ Προδρόμου, ποὺ μετετράπη σὲ ναὸ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴ τῶν

πληθυσμῶν. Στὸ ἴδιο σημεῖο τὴν ἐντόπισε ὁ Edson τὸ 1937 καὶ ἐμεῖς στὶς 26/3/1983. Στὸν ἴδιο ναὸ ἐντοπίσθηκε ἀνάγλυφο ρωμαϊκῶν χρόνων (βλ. Μουτσόπουλου, *Ἐκκλησίες* 140). Τὸ ἐνεπίγραφο ἀπότμημα μεταφέρθηκε στὸ Μουσεῖο τῆς Μητροπόλεως Ἐδέσσης (βλ. Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 49 [1994] *Χρον.* [1999] 553-54).

Ἀπότμημα ἀπὸ τὴν βάση ἀετώματος στήλης ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, ἐλλιπὲς ἀριστερά. Διαστάσεις: 0,105 x 0,44. Ἡ ἐπιγραφὴ ἐπάνω καὶ κάτω ἀπὸ τὸ κυμάτιο. Ὕψος γραμμάτων: 0,017-0,02 (ἡ λέξη *ἥρωα*: 0,03). Διάστιχα: 0,012.

Ἀ. Κεραμόπουλλου, *ΠΑΕ* 1934, 70· Edson, *Notebooks* 300.

Πρβλ. Θ. Σαρικάκη, *Ἀρχαία Μακεδονία* II (1973 [1977]) 460, ἀρ. 246 (ποὺ θεωρεῖ ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἀναφέρεται σὲ βετεράνο τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ)· http://hdl.handle.net/2374.OX/476 (φωτογραφία ἐκτύπου συλλογῆς Cormack).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

Πρώιμοι αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι

[--------]ιμος · στρατευσάμενον
[-------]IZ οἱ ἴδιοι, ^{v} ἥρωα.

Στ. 2: Ὁ Κεραμόπουλλος δὲν μεταγράφει τὰ γράμματα πρὶν ἀπὸ τὴν φράση οἱ ἴδιοι· *IZ οἱ ἴδιοι* Edson· μετὰ τὸ ζῆτα ἴχνη (νεωτέρων;) ἀποξέσεων· HPOA τὸ ἀπόγραφο τοῦ Κεραμόπουλλου, ποὺ μεταγράφει *ἥρ(ω)α· ἥρωα* ὁ Edson καὶ ὁ λίθος.

Ἡ ὀνομαστικὴ πρὶν ἀπὸ τὴν μετοχὴ *στρατευσάμενον* ἀνήκει πιθανῶς στοὺς ἱδρυτὲς τοῦ μνημείου, οἱ ὁποῖοι χαρακτηρίζονται ὡς *ἴδιοι* («δικοί του»). Τὰ γράμματα πρὶν ἀπὸ τὴν φράση *οἱ ἴδιοι* ἀνήκουν προφανῶς σὲ ἀριθμό, εἴτε τῆς ἡλικίας τοῦ νεκροῦ εἴτε τῶν ἐτῶν ὑπηρεσίας του.

626. Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ Ἐδέσσης ΑΚΕ 6104. Ἐντοπίσθηκε τὸ 1989 κατὰ τὴν κατεδάφιση, μετὰ ἀπὸ πυρκαϊά, τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος Νερομύλων καὶ μεταφέρθηκε ἀρχικὰ σὲ ἰδιωτικὴ οἰκία τῶν Νερομύλων καὶ στὴν συνέχεια στὴν Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ τῆς Ἔδεσσας.

Λιθόπλινθος ἀπὸ λευκὸ ἀσβεστόλιθο, μὲ ἀποκρούσεις κυρίως κάτω δεξιὰ καὶ ἄνω ἀριστερὰ τῆς πρόσθιας ἐπιφάνειας. Σὲ δεύτερη χρήση τοῦ λίθου ἀπολαξεύθηκε περιμετρικὰ ἡ πρόσθια ὄψη καὶ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια ὥστε νὰ δημιουργηθεῖ κεντρικὸ ὀρθογώνιο ἔξαρμα. Στὴν βάση τῆς λιθοπλίνθου καὶ στὴν ἄνω ἐπιφάνεια τόρμοι ἀπὸ τὴν δεύτερη χρήση. Διαστάσεις: 0,41 x 1,315 x 0,39 (ἀριστερά) – 0,42 (δεξιά). Ἡ ἐπιγραφὴ σὲ μία ἀπὸ τὶς μακρὲς πλευρὲς ἐντὸς πλαισίου· ἔντονα ἴχνη ἀποξέσεως, ἰδίως στὸ ἀριστερὸ τμῆμα τῆς ἐνεπίγραφης ἐπιφάνειας ἀλλὰ καὶ στὸ δεξιό, σὲ μεμονωμένα γράμματα ἢ συστάδες γραμμάτων, χωρὶς νὰ προκύπτει ἰδιαίτερη φροντίδα γιὰ τὴν ἀπαλοιφὴ συγκεκριμένου τμήματος τοῦ κειμένου ἢ μεμονωμένων λέξεων καὶ φράσεων. Ὕψος γραμμάτων: στ. 1-5: 0,024-0,033 (Φ: 0,054)· στ. 6: 0,027-0,042, αὐξανόμενο πρὸς τὰ δεξιά. Διάστιχα: 0,007-0,013.

Ἀναστασίας Χρυσοστόμου – Μύρινας Καλαϊτζή – Π. Πασχίδη, *Τεκμήρια* 12 (2013-2014) 63-66, ἀρ. 17, εἰκ. 23.

Πρβλ. Ἀ. Χρυσοστόμου, *Ἀλμωπία* 72 καὶ 73, εἰκ. 31 (*BullEpigr* 1995, 418· *SEG* 47 [1997] 918-919).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

2ος αἰ. μ.Χ.

Ἥρωαν Πάριδός με φίλοι δέρκεσθε ἐπὶ τούτοις
λάεσιν ᾧ μορφὰν καὶ τύπον ἰκέλ̣ιος·
ζωὸς (Σ)άων τάδ’ ἔτευξε τέκνου χάριν ἣν ἔτι κούρην
νηπίαχον Μοιρῶν εἶλε μίτος ταχέως·
ζῆτε βροτοὶ τὸ νῦν τοῦτο εἰδότες, ὅττι κὲ ὁ δαίμ̣[ων]
ἡλίκας οὐ κρείνη, ὃν κὲ λάβῃς· ἰδέ, ἄγε.

Στ. 3: ΖΩΟΣΑΩΝ στὸν λίθο, εἴτε ἀπὸ ἁπλογραφία εἴτε γιὰ μετρικοὺς λόγους. Στ. 5: Ὁ ἀναδιπλασιασμὸς τοῦ συμφώνου στὸν σύνδεσμο *ὅττι* ὀφείλεται σὲ μετρικοὺς λόγους. Στ. 6: Το Η τοῦ *κρείνη* ἔχει χαραχθεῖ ὡς τριγωνικὸ γράμμα.

Τὰ τρία ἐλεγειακὰ δίστιχα τοῦ ἐπιγράμματος (μὲ μετρικὰ προβλήματα στὸν πέμπτο στίχο), ἡ διάταξη τῶν ὁποίων στὸν λίθο σέβεται τὸ μέτρο, ἔχουν σημεῖα προβληματικὰ στὴν κατανόηση. Ἡ νεκρή, προεφηβικῆς ἡλικίας (στ. 3-4), παριστάνεται στὸ ὑπερκείμενο μνημεῖο μὲ μορφὴ ποὺ παρομοιάζεται (στ. 2: *ἰκέλιος*) μὲ *ἥρωαν Πάριδος* (στ. 1). Ἡ ἀσαφὴς αὐτὴ περιγραφὴ ἴσως παραπέμπει στὸν μυθολογικὸ κύκλο τῆς κρίσεως τοῦ Πάριδος, ἐνδεχομένως μὲ τὴν νεκρὴ νὰ ἀπεικονίζεται ὡς Ἀφροδίτη (καὶ τὴν αἰτιατικὴ *ἥρωα(ν)* νὰ ἀντανακλᾶ τὴν συχνὴ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη χρήση τοῦ κατ’ ἀρχὴν ἀρσενικοῦ *ἥρως* ὡς ἐπικοίνου στὰ ἐπιτύμβια· πρβλ. καὶ ἀρ. **96** καὶ **112**, ἀνωτέρω). Τὸ ὄνομα τοῦ ἀναθέτη τοῦ μνημείου, γνωστὸ ἀπὸ ἄλλες περιοχὲς τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, ἀπαντᾶ γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Μακεδονία. Τὸ ὄνομα τῆς νεκρῆς παραλείπεται, ὅπως καὶ σὲ ἄλλα ἐπιτύμβια τῆς περιοχῆς σὲ ἔμμετρο ἢ πεζὸ λόγο (βλ. ἀρ. **245**, ἀνωτέρω). Τέλος, δυσνόητη εἶναι ἡ τελευταία φράση, μὲ τὴν συνηθισμένη φιλοσοφικὴ κατακλεῖδα τῶν ἐπιτυμβίων ἐπιγραμμάτων (στ. 5-6)· τὸ νόημα μᾶλλον εἶναι ὅτι ὁ θάνατος, ὅποιος καὶ ἂν τύχει στὸν καθένα, δὲν κάνει διακρίσεις μὲ γνώμονα τὴν ἡλικία. Οἱ δύο τελευταῖες προστακτικές, ἐπιφωνηματικῆς λειτουργίας, καλοῦν τὸν παροδίτη να συνεχίσει τὸν δρόμο του.

ΑΔΙΑΓΝΩΣΤΕΣ

627. Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ Ἐδέσσης ΑΚΕ 1093. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 1990 ἀπὸ τὸν Σ. Τσορακίδη, κατὰ τὴν ἄροση ἀγροῦ του στὴν θέση Ἁγιότοπος ἢ Ἁγιάσματα ἢ Μοναστήρι κοντὰ στὴν Νότια καὶ μεταφέρθηκε ἀρχικὰ στὴν αὐλὴ τῆς οἰκίας του καὶ ἔπειτα στὴν Συλλογὴ τῆς Ἔδεσσας.

Βωμὸς ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο ἔντονα ἀποκεκρουμένος σὲ διάφορα σημεῖα, ἰδίως ἄνω καὶ στὴν ἀριστερὴ καὶ τὴν δεξιὰ κύρια ὄψη· στὴν ἄνω ἐπιφάνεια τόρμος τουλάχιστον 0,10. Διαστάσεις: 1,39 x 0,41-0,62 x 0,15. Ὕψος γραμμάτων: 0,018-0,035. Διάστιχα: 0,003-0,016.

Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993) 398, ἀρ. 24 καὶ εἰκ. 33 (*SEG* 43 [1993] 367).

Πρβλ. Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 45 (1990) Χρον. [1995] 372 καὶ πίν. 166β (συνθῆκες εὑρέσεως καὶ μεταγραφὴ τῶν στίχων 8-9)· τῆς ἰδίας, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 484 (ἁπλὴ ἀναφορὰ στὸ πλαίσιο περιγραφῆς τῆς θέσεως).

Αὐτοψία, φωτογραφία, ἔκτυπο.

2ος – 3ος αἰ. μ.Χ.

[---------]Η̣[-------]
[--------]ΕΡΩ̣[------]
[----------]Ι̣Κ[-------]
[-------]ΣΙΣΑΙ̣[----]
[-------]ΗΝΕ̣[------]
[-------]Ε̣ΝΔΕ[----]
[-------]Ε̣ΠΡΟΣ[---]
[----] Εὐτυχίδο[---]
[---] Ἰουλίας τῆ[ς (;)---]
[---]ΕΤΗΙ̣ΟΝΑΙΛ̣[---]
[---]ΗΚ̣[. .]Ε̣ΜΟ̣[---]
vacat

Στ. 1: [---]ΙΟ[---] Panayotou – Chrysostomou. Στ. 3: [---]Κ[---] Panayotou – Chrysostomou. Στ. 4: [---]ΕΙΣΑΡ[---] Panayotou – Chrysostomou. Στ. 7: ΣΠΡΟΣ Panayotou – Chrysostomou, ἀλλὰ στὸ πρῶτο γράμμα διακρίνεται καὶ ὁριζόντια κεραία. Στ. 8: *Εὐτυχίδος* Panayotou – Chrysostomou· *Εὐτυχίδου* Χρυσοστόμου· στὸν λίθο δὲν διακρίνονται σαφῆ ἴχνη. Στ. 9: [---] *Ἰουλίας ΤΙ*[---] Panayotou – Chrysostomou Στ. 10: *ἔτη ἰόν[τ]α* ὑποθέτουν οἱ Panayotou – Chrysostomou, ἀλλὰ ἡ κενὴ θέση γράμματος ποὺ σημειώνεται στὸ ἀπόγραφό τους δὲν ὑπάρχει στὴν πραγματικότητα· ἀπὸ τὸ γράμμα ποὺ σημειώνεται ὡς ὅμικρον διακρίνεται τὸ ἄνω μέρος τῆς καμπύλης· μήπως *ἔτη ιθ΄*; Στ. 11: Μετὰ τὸ συμπίλημα ΗΚ διακρίνεται ἄνω ὁριζόντια κεραία.

628. Σωσάνδρα, κατὰ χώραν. Ἐντοπίσθηκε ἀπὸ κτηνοτρόφο στὴν βόρεια πλαγιὰ τῆς θέσεως Κορφούλα, νοτιοδυτικὰ τῆς Σωσάνδρας.

Βραχογραφία μὲ σχηματικὴ ἐγχάρακτη παράσταση ὄρθιας μορφῆς ὕψους 0,22 κατὰ κρόταφον πρὸς τὰ ἀριστερά, ποὺ κρατεῖ ράβδο (;) στὸ ἀριστερὸ χέρι. Ἡ ἐπιγραφὴ ἑκατέρωθεν τῆς παραστάσεως. Ὕψος γραμμάτων: 0,02-0,03.

Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀφιέρωμα Hammond* 486 καὶ εἰκ. 10 (*SEG* 47 [1997] 950).

Αὐτοψία, φωτογραφία.

Ο^{ν}Γ̣ΟΣ *παράσταση* ΤΟ

Στὸ κενὸ μεταξὺ τοῦ ὄμικρον καὶ τοῦ γάμμα διακρίνεται ἴχνος ποὺ μοιάζει μὲ τριγωνικὸ γράμμα· τὸ πιθανώτερο ὅμως εἶναι νὰ ὀφείλεται στὴν φυσικὴ διαμόρφωση τοῦ βράχου. Τὸ γράμμα ποὺ σημειώνεται ὡς γάμμα φέρει, μετὰ τὴν ὁριζόντια κεραία, μιὰ ἐπιφανειακώτερης χαράξεως καμπύλη, ἡ ὁποία ἐπιτρέπει ἐνδεχομένως τὴν ἀνάγνωση τοῦ γράμματος ὡς ρῶ: μήπως *Ὅρος το[ῦ ---]*;

Ἡ γλῶσσα, ἡ χρονολόγηση καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι ἀδιευκρίνιστα.

629. Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ Ἐδέσσης ΑΚΕ 5126. Ἀνακαλύφθηκε τὸ 2008 σὲ στρῶμα καταστροφῆς ὑστερορωμαϊκῆς ἀγροικίας στὸ ἀγροτεμάχιο 924, ἰδιοκτησίας Οὐρτζάνη, ἐνάμισυ χιλιόμετρο νοτιοανατολικὰ τοῦ Λυκοστόμου.

Ἀπότμημα ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο, ἐλλιπὲς παντοῦ. Διαστάσεις: 0,092 x 0,105 x 0,135. Ἡ ἐπιγραφὴ σὲ μία ἀπὸ τὶς στενὲς πλευρές. Ὕψος γραμμάτων: ± 0,05.

Ἀναστασίας Γεωργιάδου – Ἀναστασίας Λαγούδη, *ΑΕΜΘ* 23 (2009 [2013]) 82, εἰκ. 4 (*SEG* 60 [2010] 649).

Φωτογραφία.

3ος–4ος μ.Χ.

[---]ΝΗΧ̣[---]

ΝΗ οἱ πρῶτες ἐκδότριες, ἀκολουθούμενες ἀπὸ τὸ *SEG*· τὸ τελευταῖο γράμμα εἶναι χῖ ἢ ὖψιλον.

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΤΕΝΩΣΗ ΤΩΝ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ ΣΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟ

Ἡ ἀνακάλυψη καὶ μελέτη τοῦ πρώτου κάπως ἐκτενοῦς κειμένου τῆς μακεδονικῆς, τοῦ καταδέσμου τῆς Πέλλας (βλ. στὴν Εἰσαγωγὴ τῆς Πέλλας, σημ. 76), ἐπέτρεψαν νὰ τεθεῖ ἐπὶ νέας καὶ στερεώτερης βάσεως, μεταξὺ ἄλλων, ἡ μελέτη τῆς ἐξελίξεως τοῦ φωνητικοῦ συστήματος τῆς διαλέκτου καὶ ἰδιαίτερα τῶν μέσων φωνηέντων (γιὰ μία προγενέστερη τῆς ἀνακαλύψεως ἀπόπειρα, βλ. Ἄννας Παναγιώτου, *La langue des inscriptions grecques de Macédoine (Ve s. a.C.-VII s. p.C.)* [ἀδημοσίευτη διατριβή, Νανσὺ 1990] 188-239, καὶ τῆς ἰδίας, «Φωνητικὴ καὶ φωνολογία τῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν τῆς Μακεδονίας», *Ἑλληνικὴ διαλεκτολογία* 3 [1992-1993] 1-18). Μὲ τὸ θέμα ἔχουν ἀσχοληθεῖ οἱ L. Dubois («Une tablette de malédiction de Pella : s'agit-il du premier texte macédonien ?», *REG* 109 [1996] 190-97), E. Voutiras (*Διονυσοφῶντος γάμοι. Marital Life and Magic in Fourth Century Pella* [Ἄμστερνταμ 1998] 9 καὶ 23), J. L. O'Neil («Doric Forms in Macedonian Inscriptions», *Glotta* 82 [2006] 197), Cl. Brixhe («Un 'nouveau' champ de dialectologie grecque : le macédonien», στὸ *KATA DIALEKTON. Atti del III Colloquio Internazionale di Dialectologia Greca. AION* 19 [1997] 45-51), ὁ J. Méndez Dosuna («Ἡ ἀρχαία μακεδονικὴ ὡς ἑλληνικὴ διάλεκτος», στὸ *Ἀρχαία Μακεδονία: γλῶσσα, ἱστορία, πολιτισμός* [Θεσσαλονίκη 2012] 71-74) καὶ ἕνας ἐξ ἡμῶν (M. B. Hatzopoulos, «La position dialectale du macédonien», στὸ *Die altgriechischen Dialekte. Wesen und Werden* [Innsbruck 2007] 169).

Ἡ σύγχυση στὴν χρήση τῶν συμβόλων Ε καὶ Ι, ΕΙ καὶ Ι, καθὼς καὶ Ο καὶ Υ, ποὺ παρατηρεῖται ἐπανειλημμένως ἐκεῖ: *διελέξαιμι* ἀντὶ *διελίξαιμι*, *ἀνορόξασα* ἀντὶ *ἀνορύξασα*, *ἰμὲ* ἀντὶ *εἰμὶ* καὶ *πάλ(ε)ιν* ἀντὶ *πάλιν* ἑρμηνεύθηκαν ἀπὸ τοὺς Βουτυρᾶ, O'Neil καὶ Méndez Dosuna ὡς συνήθη παροράματα. Ἀντίθετα, ὁ Brixhe ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸν Χατζόπουλο θεωροῦν ὅτι ὁ μὲν δισταγμὸς στὴν χρήση τῶν συμβόλων ΕΙ καὶ Ι μαρτυρεῖ ἁπλῶς τὴν πανελλήνια ἰωτακιστικὴ ἐξέλιξη τῆς παλαιᾶς διφθόγγου, ἀλλὰ ὅτι ἡ ἐναλλαγὴ τῶν συμβόλων Ε καὶ Ι καὶ Ο καὶ Υ εἶναι ἀδιάψευστες μαρτυρίες ἑνὸς φαινομένου στενώσεως τῶν ἤδη ἰσοχρόνων μεσαίων φωνηέντων /e/ καὶ /o/, τὸ ὁποῖο, μὲ περιορισμένες γεωγραφικὰ ἐξαιρέσεις, ἐκτείνεται ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸ Κόλπο ἕως τὰ βορειότατα ὅρια τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας.

Κατὰ τὴν γνώμη μας ἡ ἑλληνικὴ τῆς Μακεδονίας ἐμφάνισε ἕνα πρώιμο φαινόμενο στενώσεως, ἀνάλογο μὲ ἐκεῖνο ποὺ ἐπέφερε τὶς γνωστὲς μεταρρυθμίσεις τῶν κανόνων γραφῆς τῆς βοιωτικῆς καὶ τῆς θεσσαλικῆς (W. Blümel, *Die aiolischen Dialekte: Phonologie und Morphologie der inschriftlichen Texte aus generativer Sicht* [Göttingen 1982] 32-35 καὶ 39-44· γιὰ μία διαφορετικὴ ἑρμηνεία τοῦ γλωσσικοῦ φαινομένου στὴν Θεσσαλία, βλ. καὶ M. Scarborough, «On the Phonology and Orthography of the Thessalian Mid-Long Vowels», στὸ G. Kotsoglou κ. ἄ. [ἐπιμ.], *11th International Conference on Greek Linguistics. Rhodes, 26-29 September 2013* [Ρόδος 2014] 1535-48), τὸ ὁποῖο ἀφοροῦσε τὰ μεσαῖα καὶ τὰ κλειστὰ φωνήεντα, ἐξ ἴσου ἄτονα καὶ τονιζόμενα. Τὸ φαινόμενο μαρτυρεῖται ἤδη στὰ πρῶτα διαλεκτικὰ κείμενα, τόσο τὰ φιλολογικὰ

ὅσο καὶ τὰ ἐπιγραφικά, ὅπου τὰ μὲν μεσαῖα τρέπονται στὰ ἀντίστοιχα κλειστά, τὰ δὲ κλειστά, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν προερχομένων ἀπὸ μεσαῖα, μποροῦν –τουλάχιστον στὸ ἐσωτερικὸ τῶν λέξεων– ἀκόμη καὶ νὰ σιγῶνται ὁλοσχερῶς[1]. Στὴν γραφὴ τὸ φαινόμενο συνήθως συγκαλύπτεται ὑπὸ τὴν συμβατικὴ ὀρθογραφία τῆς κοινῆς, ποὺ εἶχε υἱοθετήσει ὡς ἐπίσημη γλῶσσα τὸ μακεδονικὸ βασίλειο[2]· ἐπανεμφανίζεται ὅμως σποραδικὰ ἤδη ἀπὸ τὴν ὕστερη ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ[3] καὶ διαδίδεται κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς καὶ ὕστερους ρωμαϊκοὺς χρόνους, ὁπότε ὁ «ἐκδημοκρατισμὸς» τοῦ γραπτοῦ λόγου ἀφήνει περιθώριο γιὰ τὴν ἐκδήλωση «παραβατικῶν» γλωσσικῶν μορφῶν[4].

Ἡ σύγχυση στὴν χρήση τῶν συμβόλων ἀφ’ ἑνὸς Ε, Η, ΕΙ, Ι (πέραν τοῦ γνωστοῦ ἰωτακισμοῦ) καὶ ἀφ’ ἑτέρου Ο, Ω, ΟΥ, ποὺ ἀφορᾶ ἀδιακρίτως τονιζόμενα καὶ ἄτονα μεσαῖα φωνήεντα, δὲν εἶναι εὔκολο νὰ ἑρμηνευθεῖ. Πρόκειται ἄραγε γιὰ ἐπανανάδυση τοῦ παλαιοῦ φαινομένου ἢ μήπως ἁπλῶς ὀφείλεται στὴν ἀσχέτως τονισμοῦ ἀμελῆ κατὰ προσέγγιση ἀπόδοση διαφορετικῶν μὲν ἀλλὰ συγγενῶν φθόγγων (πρβλ. Cl. Brixhe, *Essai sur le grec anatolien au début de notre ère* [Νανσὺ 1984] 53-56), ὅμοια μὲ αὐτὴν ποὺ παρατηρεῖται σὲ ἄλλες γλῶσσες καὶ ἐποχὲς ὅπου ἡ ἐκμάθηση καὶ ἐφαρμογὴ τῶν ὀρθογραφικῶν κανόνων εἶναι πλημμελής; Εἶναι ἐπίσης δύσκολο να διευκρινισθεῖ ἡ σχέση αὐτῶν τῶν δύο φαινομένων μὲ τὴν τάση πρὸς στένωση τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων τῆς Μακεδονίας, ἡ ὁποία ἀφορᾶ ἀποκλειστικὰ τὰ ἄτονα φωνήεντα ὑπὸ τὴν πίεση δυναμικοῦ τονισμοῦ[5].

---

1. Π.χ. *κύνουπες* < κύνωπες (Ἡσύχιος)· ἴσως *ἰνδέα* < *ἐνδία* (Ἡσύχιος)· *Αὐδναίου* (*EAM* 87, 181 π.Χ.· πρβλ., μεταξὺ ἄλλων *I. Labraunda* 7, 220 π.Χ.) < *Αὐδουνα[ίου]* (*EKM* Α΄ 328, 128 μ.Χ.) < *ΑFιδωναίου (πρβλ. *Ἀϊδωναίου* στὶς μακεδονικὲς ἐπιγραφὲς τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, π.χ. ἀρ. **147** καὶ **587**)· *Βλουρεῖτιν* < *Φιλωρεῖτιν (ἀρ. **120**, 2ος αἰ. μ.Χ.)· *Βερνίκα* (ἀρ. **27**, 4ος αἰ. π.Χ.)· *Κάνουν* < Κάνων (*LGPN* IV, 4ος αἰ. π.Χ.)· πρβλ. τὶς ἀντίστροφες γραφές: *ἐσστέ* < ἐστί (ἀρ. **542,** 4ος αἰ. π.Χ.)· *ἀνορόξασα* < ἀνορύξασα· *ἰμέ* < εἰμί (διαλεκτικὸς κατάδεσμος, *SEG* 43 [1993] 434, 4ος αἰ π.Χ.). Βλ. καὶ *Ἀντιγήνης* (ἀρ. **18**, 4ος αἰ. π.Χ.)· *Κλησιθήρα* (ἀρ. **37**, 4ος αἰ. π.Χ.)· *Ἡρακλέ[δη]ς* (;) (ἀρ. **94**, 4ος-3ος αἰ. π.Χ.) καὶ *[Ἡ]ρακλέδης* (ἀρ. **494**, 4ος αἰ. π.Χ.)· *Πελειγένης* (ἀρ. **97**, ἑλληνιστικοὶ χρόνοι· βλ. ἀρ. **423**, *Πεληγείνου*, 44/45 μ.Χ.)· *Ἀγαθοκλήους* (ἀρ. **459**, 3ος αἰ. π.Χ.)· *Εὐκλέος* (ἀρ. **460**, 4ος αἰ. π.Χ.).

2. Ἀλλὰ ὄχι πάντοτε, πρβλ. ἀντίστροφες γραφὲς ὅπως *Δημητρίω* ἀντὶ Δημητρίου, *Καλλίω* ἀντὶ Καλλίου (ἀρ. **495**, 3ος αἰ. π.χ.).

3. Πρβλ. *Εὐροδίκη* ἀντὶ Εὐρυδίκη (ἀρ. **122**, 3ος αἰ. μ.Χ.), *Κοννάνα* ἀντὶ Κυννάνα (ἀρ. **189,** 2ος-1ος αἰ. π.Χ.) καὶ πρόσθετα παραδείγματα στὴν διατριβὴ τῆς Ἄννας Παναγιώτου, σελ. 189-196 καὶ 203-206.

4. Βλ. ἀρ. **119**: *Ἀρτέμεινε*, *χάρεν* (2ος-3ος αἰ. μ.Χ.)· ἀρ. **123**: *Ἱππίο* (3ος μ.Χ.)· ἀρ. **143**: *ἑαυτõ*, *ὗτον* (215 μ.Χ.)· ἀρ. **145**: *Πειρειτίου* (234 μ.Χ.)· ἀρ. **173**: *ἔτε* (253/4 μ.Χ.)· ἀρ. **291**: *Παραμονίουνος* (5ος-6ος αἰ. μ.Χ.)· ἀρ **298**: *Ἐσυχίου* (5ος-6ος αἰ. μ.Χ.)· ἀρ. **300**: *ἀμαρτουλο[ũ]* (5ος-6ος μ.Χ.)· ἀρ. **305**: *δούσι* (5ος-6ος αἰ. μ.Χ.)· ἀρ. **313**: *στρατιούτου*, *Σεκονδανοῦ(ν)* (5ος-6ος αἰ. μ.Χ.)· **315**: *[κατα]βουλῆς* (5ος-6ος αἰ. μ.Χ.)· ἀρ. **318**: *Δημητρίω* (5ος-6ος αἰ. μ.Χ.)· ἀρ. **319**: [*Μα]τρούνας* (4ος-5ος αἰ. μ.Χ.)· ἀρ. **334**: *στρατιούτου* (5ος-6ος αἰ. μ.Χ.· βλ. καὶ ἀρ. **339**)· γιὰ ἄλλα παραδείγματα τῆς περιοχῆς, βλ. *IG* X 2, 2, 244: *ζοῦσα* (μετὰ τὸ 212 μ.Χ.), καθὼς καὶ *EKM* Α΄ σελ. 508 καὶ *I. Leukopétra* σελ. 65 καὶ 67. Γιὰ μία διαφορετικὴ ἑρμηνεία, βλ. Ἄννας Παναγιώτου, «Φωνητικὴ καὶ φωνολογία τῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν τῆς Μακεδονίας», *Ἑλληνικὴ διαλεκτολογία* 3 (1992-1993) 13-18.

5. Γιὰ τὸ ὅλο ζήτημα βλ. καὶ E. Lhôte, *Les lamelles oraculaires de Dodone* (Γενεύη 2006) 387-88: «L’état actuel de notre documentation nous porte donc à croire que, dans les régions de la Macédoine et de l’Épire, les oppositions de timbre et d’aperture entre e et i brefs étaient en voie de neutralisation. Il peut s’agir d’une isoglosse de Grèce du Nord, qu’il faut rapprocher de la fermeture de e long fermé en i long, attestée en Macédoine et en Épire dès le haut IVe s.».

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

I. ΟΝΟΜΑΤΑ ΑΝΔΡΩΝ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

1. Ὀνόματα στὴν ἑλληνική

Ἀγαθημερίς (δ.), μ. Λύκας, Θεοδότου καὶ Ἀρτεμιδώρου: 63, στ. 9 καὶ 10 (ΑΙΓ).

Ἀγαθόκλεια: βλ. Ἀγαθόκλεια· Ἀγαθώκλια.

Ἀγαθόκλεια: 306 (ΕΔΕ).

Ἀγαθοκλῆς, π. Ἀντιπατρίδου: 459 (ΠΕΛ).

Ἀγαθοκλῆς, π. Ποτάμωνος: 518 (ΠΕΛ).

Ἀγαθώκλια: 276 (ΕΔΕ).

Ἀγάθων: 401, στ. 48-49 (ΚΥΡ).

Ἀγάθων, ἀδ. (;) Μυρ[ι]ννοῦς: 39 (ΑΙΓ).

Ἀγά[θ]ων, υἱ. Ἡδίστης: 491 (ΠΕΛ).

Ἀγέλαος, π. Ἀττάλου: 401, στ. 24 (ΚΥΡ).

Ἄγγελος, υἱ. Φιλοξένου (Ι), π. Φιλοξένου (ΙΙα) καὶ Φιλοξένας: 189 (ΕΔΕ).

Ἀγαθ[---]: 277 (ΕΔΕ).

Ἀγοράστη, μ. Θεοδώρου: 278 (ΕΔΕ).

Ἀγροίκιος, υἱ. Ἐπαφροδίτου καὶ Ῥοδόπης: 349 (ΕΔΕ).

Ἄγρων, π. Λαμίου: 502 (ΠΕΛ).

Ἀδαῖος, π. Ὀδέτας: 1 (ΑΛΩ).
Βλ. καὶ Ἀδῆος.

Ἀδάνα Δαζαίου: 454 (ΠΕΛ).

Ἀδέα Μελιτάκου: 455 (ΠΕΛ).

Ἀδέλφιος, υἱ. Ἐπαφροδίτου καὶ Ῥοδόπης: 349 (ΕΔΕ).

Ἀδῆος, Αὐρ(ήλιος): 407, στ. 11-12 (ΚΥΡ).

Ἀδευδᾶτος: 279 (ΕΔΕ).

Ἀδήα (Ι), θυγ. Σάμου, σύζ. Θράσωνος (Ι), μ. Ἀρχελάου: 183 (ΕΔΕ).

Ἀδήα (ΙΙ), θυγ. Ἀρχελάου: 183 (ΕΔΕ).

Ἄδ[ρ]α(σ)τος: 93, στ. Ι 10 (ΜΙΕ).

Ἄδυμος: *ΑΔ* 60 (2005) *Χρον*. [2013] 762 (ΑΙΓ).

Ἄδυμος Κλεωνύμου, π. Πευκολάου καὶ Κρινοῦς: 36 (ΑΙΓ).

Ἄδυμος, π. Σεκούνδου: 131, στ. 11 (ΕΔΕ).

Ἄδυμος, π. Τόλωνος: 93, στ. Ι 9, 18, 28, ΙΙ 6-7, 26 (ΜΙΕ).

Ἀέροπος Φιλίππου: 401, στ. 41 (ΚΥΡ).

Ἀθαν[άσιο]ς: 280 (ΕΔΕ).

Ἀθηναγόρας Τρεβατίου: 613· 624 (ΑΛΜ).

Ἀθηναγόρας, ἀδ. [Ἰ]όλα, υἱ. (;) Νικοπόλεως: 607 (ΕΥΡ).

Ἀθήνη Λυσιμαχίδου: *SEG* 24 (1969) 555 (ΠΕΛ).

Ἀθηνόδωρος Λέοντος Ἡρακλεώτης τῶν ἐξ Ἰταλίας: 548 (ΠΕΛ).

Αἰθέριος: βλ. Ἐθέριος.

Αἰνείας, π. Ἀντιγόνας: 457 (ΠΕΛ).

Ἀκέραιος: Ἀκερέου: *SEG* 46 (1996) 785 (ΠΕΛ).

ΑΚΡΑΙΣ[---]: *SEG* 43 (1993) 473 (ΑΙΓ).

Ἀκύλας Ἰουλίου: 181, στ. 16 (ΕΔΕ).

Ἀκύλας, π. Κλεωνύμου: 36 (ΑΙΓ).

Ἀκυλίνα: 314 (ΕΔΕ).

Ἀλε[ξά]νδρα Ἀλεξάν[δρ]ου, σύζ. [Μαρκ]ελλείνου Κο[. . .]νου, μ. Στρατοῦς: 387 (ΕΔΕ).

Ἀλεξάνδρα Φούσκου τοῦ Μελίτας: 63, στ. 4-5 (ΑΙΓ).

Ἀλεξάνδρα, Κορνηλία, σύζ. Φαβίου Αἰλίου Δημητρίου, μ. Φαβίου Κορνηλίου Ἄπερος καὶ Φαβίου Κορνηλίου Δημητρίου: 587 (ΙΧΝ).

Ἀλεξάνδρα (δ.), θυγ. Ἐπικτήσεως: 162, στ. 7 (ΕΔΕ).

Ἀλεξάνδρα, θυγ. Σανβάτας: 282 (ΕΔΕ).

Ἀλεξάνδρα, μ. Αὐρηλιανῆς, σύζ. Φήλικος: 60 (ΑΙΓ).

Ἀλεξάνδρα, σύζ. Νεικάνδρου: 102 (ΜΙΕ).

Ἀλέξανδρος (δ.): 169 (ΕΔΕ).

Ἀλέξανδρος: 281 (ΕΔΕ).

Ἀλέξανδρος: 283 (ΕΔΕ).

Ἀλέξανδρος: 394 (ΕΔΕ).

Ἀλέξανδ[ρος]: 396 (ΕΔΕ).

Ἀλέξανδ[ρ]ος: 553 (ΠΕΛ).

Ἀλέξανδρος: *SEG* 44 (1994) 564b (ΑΙΓ).

Ἀλέξανδρος: *EAM* 86 (ΕΔΕ).
Ἀλέξανδρος Μαρκίας: 181, στ. 8 (ΕΔΕ).
Ἀ(λ)έξανδρος Παπία: 181, στ. 10-11 (ΕΔΕ).
Ἀλέξανδρος ΟΥ[---]: 401, στ. 23 (ΚΥΡ).
Ἀλέξ[ανδρος (;)] Στασα[---]: 617 (ΑΛΜ).
Ἀλέξανδρ[ο]ς, [Α]ὐ[ρ]ήλιος: 182, στ. 25 (ΕΔΕ).
Ἀλέξανδρος, Αὐρήλιος, σύζ. Αὐρηλίας Ἀρίστης: 192 (ΕΔΕ).
Ἀλέξανδρος, Ἔ[λι]ος, σύζ. [Μ]αρκελιανῆς Ἀνχείας: 385 (ΕΔΕ).
Ἀλέξανδρος, π. Ἀντιγόνου: 458 (ΠΕΛ).
Ἀλέξανδρος, π. Δημοκρατείας: 477 (ΠΕΛ).
Ἀλέξανδρος, π. (Ἐ;)ριφίμης: 84 (ΑΙΓ).
Ἀλέξανδρος, π. Ζωΐλου καὶ Χάρητος: 129 καὶ 130 (ΕΔΕ).
Ἀλέξανδρος, π. Κασάνδρας: 617 (ΑΛΜ).
Ἀλέξανδρος, π. Φιλίππου: 596 (ΕΥΡ).
Ἀλέξανδρος, σύζ. (;) Κοΐντας: 190 (ΕΔΕ).
Ἀλέξανδρος, σύζ. ἢ ἀδ. Σανβάτας, π. (;) Ἰωάννου καὶ Ἀλεξάνδρας: 282 (ΕΔΕ).
Ἀλέξανδρος: βλ. καὶ Αὖλος Φικτώριος Γαΐου, ὁ ἐπικαλούμενος Ἀλέξανδρος.
Ἀλεξίμαχος: *SEG* 39 (1989) 623 (ΠΕΛ).
Ἀλκείδης: 94, στ. 8 (ΜΙΕ).
Ἀλκέτας [Φιλώ]τα: 48 (ΑΙΓ).
Ἄλκιμος Κατανίκου: 15 (ΑΙΓ).
Ἄ[λκ]ιμος Μενεκρά[τους]: 401, στ. 23 (ΚΥΡ).
Ἄλυπος, Γ(άϊος) Φλάουιος: 131, στ. 10 (ΕΔΕ).
Ἀλ[---], π. Νικάνορος: 93, στ. ΙΙ 20 (ΜΙΕ).
ΑΛ[---], π. Θεσσαλονίκης: 95, κόγχη 14 (ΜΙΕ).
Ἀμαδίκα, σύζ. Δημητρίου, μ. Ξάνθου: 514 (ΠΕΛ).
Ἀμάδωκος, π. Λυσανία, Παραμόνου καὶ Νικοστράτου: 55 (ΑΙΓ).
Ἀμάραντος, Φήσιος: 182, στ. 10-11 (ΕΔΕ).
Ἀμβίκατος, π. Ξενάνθου: 402 (ΚΥΡ).
Ἀμβούας, Μ(ᾶρκος) Οὐίβιος: 131, στ. 3 (ΕΔΕ).
Ἀμένανδρος Κέββα: 16 (ΑΙΓ).
Ἀμιανός, Αὐρήλιος: 182, στ. 33 (ΕΔΕ).
Ἀμιανός, υἱ. Ἀλεξάνδρου: 420 (ΚΥΡ).
Ἀμμά[δ]α: 446 (ΠΕΛ).
Ἀμμαδίκα [---]: 564 (ΠΕΛ).
Ἀμμία: 87 (ΜΙΕ).
Ἀμμία (Λ)ύσωνος: 516 (ΠΕΛ).
Ἀμμ[ί]α [. . .]οκράτους γυνή: 17 (ΑΙΓ).
Ἀμμία, μ. Κοπρύλου: 161, στ. 10 (ΕΔΕ).
Ἄμμιον Ἡρακλείδου: 456 (ΠΕΛ).
Ἀμμ[. . .], Αὐρήλιος, σύζ. (;) Αὐ[ρηλί]ας Κλεονείκης: 610, στ. 7 (ΒΒ).
Ἀμ[π(;)]ύκτας (;), π. Φιλίππου: 93, στ. Ι 8 (ΜΙΕ).
Ἀμύντας: 401, στ. 33 (ΚΥΡ).
Ἀμύντας, Λεύκιος Οὐολκάκιος, Λευκίου: 89 (ΜΙΕ).
[Ἀμύ]ντας [Ἀντιγ]όνο[υ]: 438 (ΠΕΛ).
Ἀμύντας, σύζ. [Ὀλυ]νπίας: 424 (ΤΥΡ).
Ἀμυντιανός, σύζ. Ὀλυμπιάδος: 107 (ΜΙΕ).
[Ἀ]μφίπολις: 436 (ΠΕΛ).
Ἀμφοτερά (Σκυδραία), σύζ. Ἱππίου: 123, στ. 4 (ΣΚΥ).
Ἀμ[---]κ[λ]ῆς, υἱ. Διοκλίδου: 619 (ΑΛΜ).
Ἀναξίδοτος Ἀπολλοδώρου: 434 (ΠΕΛ).
Ἀναστάσιος: 279 (ΕΔΕ).
Ἀναστάσιος: 284 (ΕΔΕ).
Ἀνδρεανός (;): 285 (ΕΔΕ).
Ἀνδρίσκος: 425, στ. 10 (ΤΥΡ).
Ἀνδρίσκος, π. Παυσανία: 529 (ΠΕΛ).
Ἀνδρόνεικος, σύζ. Εὐτυχίδος, π. Τι(βερίου) Κλαυδίου Ἰλαρίωνος: 100 (ΜΙΕ).
[Ἀ]νδρόνικος, Αὐρ(ήλιος): 411, στ. 13-14 (ΚΥΡ).
[Ἀνδρόνι]κος, [Αὐρ(ήλιος)]: 408 (ΚΥΡ).
Ἀνδρόνικος, π. Ἀττίνα: 93, στ. Ι 4, 24 (ΜΙΕ).
Ἀνθέμιος, σύζ. Σοφίας: 296 (ΕΔΕ).
Ἄνθυλλα, σύζ. Ξανθίππου: 325 (ΕΔΕ).
Ἀνίκητος Δρώβυος: 181, στ. 10-11 (ΕΔΕ).
Ἀνναία Ξενάνθου (ἀπελεύθερη): 402 (ΚΥΡ).
Ἀννίκα, θυγ. Μεθωνάδου (Ι), σύζ. Μενάνδρου, μ. Μεθωνάδου (ΙΙ): 187 (ΕΔΕ).
Ἀντηρὶς Ἀρχεμάχου: 3 (ΑΛΩ).
Ἄντεια, Αὐρηλία, ἡ Ἀντιγόνου: 152 (ΕΔΕ).
Ἀντ[ι]γήνης Φιλλ[έ]α: 18 (ΑΙΓ).
[Ἀντιγό(;)]να: 205 (ΕΔΕ).
Ἀντιγόνα Ἀντι[---]: 605 (ΕΥΡ).
Ἀντιγόνα Φιλίππου: 454 (ΠΕΛ).
Ἀντιγόνα, Αἰλία: 148 (ΕΔΕ).
Ἀντιγόνα, θυγ. Αἰνείου: 457 (ΠΕΛ).
Ἀντιγόνη, σύζ. Νεικάνδρου: 351 (ΕΔΕ).
[Ἀν]τίγονος: 94, στ. 9 (ΜΙΕ).
Ἀντίγονος: 392 (ΕΔΕ).

Ἀντίγονος: 404 (ΚΥΡ).
Ἀντίγονος: 425, στ. 11-12 (ΤΥΡ).
Ἀντίγονος Ἀλεξάνδρου: 458 (ΠΕΛ).
Ἀντίγονος Θεο[---]: 52 (ΑΙΓ).
Ἀντίγονος Κλε[. . [5]. . .]: 19 (ΑΙΓ).
Ἀντίγο[νος] Μακύδνα[ς (;)]: 614 (ΑΛΜ).
Ἀντίγονος Παραμόνου: 4 (ΑΛΩ).
Ἀντίγ[ο]νος [. [2-3].]τέλ[ο]υς: 20 (ΑΙΓ).
Ἀντίγονος, Ἠμάθιος: 169 (ΕΔΕ).
Ἀντίγονος, Τιβεριανὸς, π. Τιβεριανῶν Μενελάου καὶ [---]: 609 (ΕΥΡ).
[Ἀντίγ]ονος, π. [Ἀμύ]ντα: 438 (ΠΕΛ).
Ἀντίγονος, π. Αὐρηλίας Ἀντείας: 152 (ΕΔΕ).
Ἀντίγονος, π. Ἰουλίας: 566 (ΠΕΛ).
Ἀντίγον[ο]ς, π. Μνασινίκας: 469 (ΠΕΛ).
Ἀντίγονος, σύζ. Καλῆς: 620 (ΑΛΜ).
[Ἀν]τίγονος, σύζ. (;) Ὀλυμπιάδος: 615 (ΑΛΜ).
[Ἀ]ντίγο[νος], σύζ. [---]ίλας: 234 (ΕΔΕ).
Ἀντικ[---], π. Χιονν[---]: 49 (ΑΙΓ).
Ἀντιλέων Φιλάγρου: 93, στ. I 28, 29 (ΜΙΕ).
Ἀντίμαχος Παυσανίου: 529 (ΠΕΛ).
Ἀντιπατρίδης Ἀγαθοκλήους: 459 (ΠΕΛ).
Ἀντίπατρος (δ.): 145, στ. 12-13 (ΕΔΕ).
[Ἀ]ντίπατρο[ς]: 424 (ΤΥΡ).
Ἀντίπατρος Ἡγησικράτους: 424 (ΤΥΡ).
Ἀντίπατρος, π. Μελανίππου: 80 (ΑΙΓ).
Ἀντίφιλος Βα[λάκρου]: 93, στ. I 7 (ΜΙΕ).
Ἀντ(--): *SEG* 50 (2000) 654bis (ΑΙΓ)
Ἀντι[---], π. ἢ σύζ. Ἀντιγόνας: 605 (ΕΥΡ).
Ἀντώνιος, Κουριάτιος: 178 (ΕΔΕ).
Ἀνχεία, [Μ]αρκελιανή, σύζ. Ἐ[λί]ου Ἀλεξάνδρου: 385 (ΕΔΕ).
Ἀπαντία: 314 (ΕΔΕ).
Ἀπελλῆς: Ἀππελῆς Εὐκλέος: 460 (ΠΕΛ).
Ἄπερ, Φάβιος Κορνήλιος, υἱ. Φαβίου Αἰλίου Δημητρίου καὶ Κορνηλίας Ἀλεξάνδρας: 587 (ΙΧΝ).
Ἀπολλόδωρος, π. Ἀναξιδότου: 434 (ΠΕΛ).
Ἀπολλόδωρ[ο]ς, σύζ. Εὐσεβίου, π. Βραγαντίου: 301 (ΕΔΕ).
Ἀπολλόδωρος, υἱ. Φιλοξένου (I), π. [.]οννάν[α]ς: 189 (ΕΔΕ).
Ἀπωλλόδωρος, π. Μελέτης: 131, στ. 12 (ΕΔΕ).
Ἀπολλονία, σύζ. Ἱπποστράτου: 461 (ΠΕΛ).
Ἀπολλώνειος, Οὔλπιος, σύζ. Οὐλπίας Ῥεκέπτας, π. Λυκείνου: 191 (ΕΔΕ).
Ἀπολλωνία, σύζ. Γεν[θ]ίου: 194 (ΕΔΕ).
Ἀπολλωνίδης Θευδᾶ: 131, στ. 13 (ΕΔΕ).
Ἀπολλώ[νιος]: 394 (ΕΔΕ).
Ἀπολλώνιος: *SEG* 48 (1998) 830 (ΠΕΛ).
Ἀπολλώνιος, π. Νικοστράτης: 512 (ΠΕΛ).
Ἀπολλώνιος, π. Φιλίππου: 7 (ΑΙΓ).
Ἀραβωνία: *SEG* 50 (2000) 601 (ΕΔΕ).
ΑΡΑΤΜΙΝ[. . .]ος, Αὐρήλιος: 182, στ. 28 (ΕΔΕ).
Ἄρατος, π. Μακαρέως, ἐκ Κῶ: 430, στ. 3 (ΠΕΛ).
Ἀργαῖος, π. Βηδέτας: 599 (ΕΥΡ).
Ἀργεῖος (I), π. Στρατονίκης (I): 95, κόγχη 6 (ΜΙΕ).
Ἀρ[γεῖο]ς (II) Καλλικλέο[υς] καὶ Φίλας, σύζ. Σπάρτης (II): 95, κόγχες 16 καὶ 17 (ΜΙΕ)
Ἀργεῖος (III) Ἀριστοφάνου (IIα): 95, κόγχη 1 (ΜΙΕ).
Ἀρέθουσα (δ.): 73 (ΑΙΓ).
Ἀρήτη Εὐαινέτου: 462 (ΠΕΛ).
Ἀριάγνη (δ.): 122 (ΣΚΥ).
Ἀριστέας, π. Φίλας: 95, κόγχη 12 (ΜΙΕ).
Ἀρίστη, Αὐρηλία, σύζ. Αὐρηλίου Ἀλεξάνδρου: 192 (ΕΔΕ)
Ἀριστί[---]: 580 (ΑΛΛ).
Ἀριστοβόλη: 517 (ΠΕΛ).
Ἀριστοβούλη: 593 (ΕΥΡ).
Ἀριστοκλείδης, π. Εὐρυνόας: 174 (ΕΔΕ).
Ἀριστοκράτης: *SEG* 39 (1989) 623 (ΠΕΛ).
Ἀριστοκράτης, π. [Ὀρ(;)]θαγόρου: 517 (ΠΕΛ).
Ἀριστόλοχος Ζμένδρωνος, ἐκ Κῶ: 430, στ. 3 (ΠΕΛ).
Ἀριστόνους: *SEG* 39 (1989) 623 (ΠΕΛ).
Ἀριστοφάνης: 94, στ. 1 (ΜΙΕ).
Ἀριστοφάνης (I), π. Λύσωνος (I), Καλλικλέους καὶ Εὐίππου (I): 95, ὑπέρθυρο καὶ κόγχες 7· 9· 11 (ΜΙΕ).
Ἀριστοφάνης (IIα) Λύσωνος (I) καὶ Δημαρέτης, σύζ. Στρατονίκης (I), π. Ἀργείου (III) καὶ Λύσωνος (II): 95, κόγχες 1· 3-6· (ΜΙΕ).
Ἀριστοφάνης (IIβ) Καλλικλέους καὶ Φίλας, σύζ. Θεσσαλονίκης: 95, κόγχες 13 καὶ 14 (ΜΙΕ).
Ἅρμε[ν]ος: 425, στ. 24-25 (ΤΥΡ).
Ἁρμοδία Εὐνόμου: 463 (ΠΕΛ).
Ἁρμόδιος, σύζ. Κλεονίκης: 497 (ΠΕΛ).
Ἁρμονία: [Ἁρ]μονήα: 327 (ΕΔΕ).
Ἁρμόνιος (;): 595 (ΕΥΡ).

Ἄρπαλος Διονυσογένου, π. Ζωπύρου: 464 (ΠΕΛ).
Ἄρπαλος Πευκολάου: 20 (ΑΙΓ).
Ἄρπαλος (;), π. Σκύτα: 56 (ΑΙΓ).
[Ἀρρα(;)]βαῖος: 450 (ΠΕΛ).
Ἀρρ[αβ]α[ῖος Ἀρ]ραβαί[ου]: 465 (ΠΕΛ).
[Ἀρ]ραβαῖ[ο]ς, π. Ἀρρ[αβ]α[ίου]: 465 (ΠΕΛ).
Βλ. καὶ Ἐρρεβαῖος.
Ἀρτεμεισία, σύζ. Λονγείνου: 536 (ΠΕΛ).
Ἀρτέμιον (ἢ Ἄρτεμις), Τερεντία (;): 119 (ΜΑΡ).
Ἀρτεμιδώρα (δ.): 68 (ΑΙΓ).
Ἀρτεμιδώ[ρα], Αὐρηλία, σύζ. Αὐρηλίου Γερμανοῦ: 610, στ. 2 καὶ 4 (ΒΒ).
Ἀρτεμίδωρος: 94, στ. 4 (ΜΙΕ).
Ἀρτεμ[ίδωρος], Αὐρήλιος, ὁ πρὶν Φειλίπου: 64 (ΑΙΓ).
Ἀρτ[εμί]δωρος, Οὔλπιος: 182, στ. 12 (ΕΔΕ).
Ἀρτεμίδωρος (Ι), π. Καλλία: 34 (ΑΙΓ).
Ἀρτεμίδωρος (ΙΙ) Καλλία: 34 (ΑΙΓ).
Ἀρτεμίδωρος (δ.), υἱ. Ἀγαθημερίδος: 63, στ. 12 (ΑΙΓ).
Ἀρτέμων, [Α]ὐρή(λιος): 71 (ΑΙΓ).
Ἀρχίας Σωσίωνος: 493 (ΠΕΛ).
[Ἀρ]χέλαος: 535 (ΠΕΛ).
Ἀρχέλαος, π. Ἀδήας (ΙΙ) καὶ Θράσωνος (ΙΙ): 183 (ΕΔΕ).
Ἀρχέμαχος, π. Ἀντηρίδος: 3 (ΑΛΩ).
Ἄρχιππος, π. Ἡρακλείδου: 30 (ΑΙΓ).
Ἄρχων Φιλίσκου Ληταῖος: 466 (ΠΕΛ).
Ἀρχ[---]: *SEG* 51 (2001) 905 (ΠΕΛ).
Ἄσανδρος, π. Φιλοξένου: 516 (ΠΕΛ).
Ἄσανδρος (;): βλ. καὶ [Κ]άσανδρος.
Ἀσκληπᾶς, π. Ἰουλιανοῦ: 181, στ. 18 (ΕΔΕ).
Ἀσκληπιάδης: *SEG* 48 (1998) 821 (ΠΕΛ).
Ἀσκληπιάδης, π. Ἡρακλίδου: 574 (ΠΕΛ).
Ἀσκληπιάς, Δομιτία: 150 (ΕΔΕ)· 158 (ΕΔΕ).
Ἀσκληπιάς, σύζ. Μαξίμου: 193 (ΕΔΕ).
Ἀσκληπιόδωρος: 430, στ. 2 (ΠΕΛ).
Ἀσκληπιόδωρος, Κλαύδιος: 149-151· 157, στ. 13-14· 158 (ΕΔΕ).
Ἀσκληπιόδωρος Μύρμηκ[ος]: 467 (ΠΕΛ).
Ἀσκληπιόδωρος Ξάνθου: 468 (ΠΕΛ).
Ἀσκληπ[ιόδωρο]ς, υἱ. Ἰουβεντίας [---] καὶ (;) Ἰουβεντίου Ε[---]: 604 (ΕΥΡ).
Βλ. καὶ Ἀσσκληπιόδωρος.
[Ἀσκ]λήπων (δ.): 64 (ΑΙΓ).
Ἀσπηλία: 306 (ΕΔΕ).
Ἀσπιλία: 307 (ΕΔΕ).
Ἀσσκληπιόδωρος Σωπάτρου: 93, στ. Ι 6-7, 18-19 (ΜΙΕ).
Ἀσυγκρίτιος: Ἀσυνκριτίου: *SEG* 45 (1995) 755 (ΕΔΕ).
Ἀτρατεῖνος, σύζ. Μυρτάλης (Ι): 215, στ. 6-7 (ΕΔΕ).
Ἄτταλος: *SEG* 39 (1989) 623 (ΠΕΛ).
Ἄτταλ[ος]: *SEG* 47 (1997) 929 (ΠΕΛ).
Ἄτταλος Ἀγελάου: 401, στ. 24 (ΚΥΡ).
Ἄττας: βλ. Ζώπυρος ὁ κὲ Ἄττας.
Ἀττικός, Πό(πλιος) Αἴλιος Τερεντιανὸς: 133 (ΕΔΕ).
Ἀττίνας: 93, στ. Ι 12, 22 (ΜΙΕ).
Ἀττίνας: 425, στ. 12, 24 (ΤΥΡ).
Ἀττίνας: 425, στ. 18 (ΤΥΡ).
Ἀττίνας Ἀνδρονίκου Νε[απολίτ]ης: 93, στ. Ι 4, 24 (ΜΙΕ).
Αὐγεάτας, π. Μενελάου: 401, στ. 23 (ΚΥΡ).
Αὐρηλιανή, θυγ. Φήλικος καὶ Ἀλεξάνδρας, σύζ. Μεστριανοῦ: 60 (ΑΙΓ) .
Αὐρηλ[--], π. Αὐρηλίου Εὐλο[γ]ητ[ο]ῦ: 182, στ. 14 (ΕΔΕ).
Αὐτονόα (;): 248 (ΕΔΕ).
Ἀφροδίσ[ιο]ς, σύζ. Ῥοδο[.$^{2-3}$.]: 286 (ΕΔΕ).
Ἀχαιός: 401, στ. 34 (ΚΥΡ).
Α[---], Αὐρ(---): 409 (ΚΥΡ).
Α[---], ἀδ. Κασσανδριανοῦ καὶ Παραμ[όνα]ς: 393 (ΕΔΕ).
[Β]άλακρος: 425, στ. 23 (ΤΥΡ).
Βά[λακρο]ς, π. Ἀντιφίλου: 93, στ. Ι 7 (ΜΙΕ).
Βαρδίας: 94, στ. 12 (ΜΙΕ).
Βάσα: 298 (ΕΔΕ).
Βασίλισσα, σύζ. Ἰρηνικοῦ: 311 (ΕΔΕ).
Βασκίλας, σύζ. Πρόκλης: 287 (ΕΔΕ).
Βάσσα, Φουλκινία, θυγ. Φουλκινίου Βάσσου καὶ Ποπιλλίας Ἐλπιδίας: 62 (ΑΙΓ).
Βάσσος, Λ(εύκιος) Πετρώνιος, π. Πετρωνίας Στράττυλλας: 180 (ΕΔΕ).
Βάσσος, Φουλκίνιος, π. Σείλωνος, Τιβερείνου, Λαίτας καὶ Βάσσας, σύζ. Ποπιλλίας Ἐλπιδίας: 62 (ΑΙΓ).
[Βά]χχις: 94, στ. 13 (ΜΙΕ).
Βεῖθυς, π. Λιμναίου: 612 (ΑΛΜ).
Βενερία, Αὐρηλία, σύζ. Αὐρηλίου Ζωσίμου, μ. Οὐαλερίου: 219 (ΕΔΕ).
Βερενίκα: βλ. Βερεννὼ καὶ Βερνίκα.
Βερεννὼ Φιλίστου: 22 (ΑΙΓ).
Βερνίκα, θυγ. Στρωφακίδου: 27 (ΑΙΓ).

Βερ[. .]ονιο[ς (;)], π. [---]λέους: 5 (ΑΛΩ).
Βηδέτα Ἀργαίου: 599 (ΕΥΡ).
Βήριμος Ζωΐλου, σύζ. Ἑρμιόνης, π. Μάγνας: 398 (ΕΔΕ).
Βιαῖος Πίθωνος: 469 (ΠΕΛ).
Βιάτωρ: 352 (ΕΔΕ).
Βιγλέντιος, σύζ. Μαξίμας: 288 (ΕΔΕ).
Βικ[---]: 321 (ΕΔΕ).
ΒΙΛΑΒΡΑ (;) Τέλλου (;): 23 (ΑΙΓ).
Βιτιδανός: 289 (ΕΔΕ).
Βίων: 93, στ. I 22 (ΜΙΕ).
Βι[. [2-3]. .] (δ.): 410 (ΚΥΡ).
Βοΐδ[ιον] (δ.): 470 (ΠΕΛ).
Βουκάρτας, υἱ. Φιλάγρου: 425, στ. 2 καὶ 4-5 (ΤΥΡ).
Βουλα[. . [±4]. .], π. [Ξ]εναρίστ[.]ς: 515 (ΠΕΛ).
Βοῦλος (;) ΜΩΙΙ[---]: 58 (ΑΙΓ).
Βούτιλος (;) Φιλάργυρος, υἱ. Μεμμίας Πωλίνας: 602 (ΕΥΡ).
Βραγάντις, υἱ. Ἀπολλοδώρ[ο]υ καὶ Εὐσεβίου: 301 (ΕΔΕ).
Βροτάχας: 401, στ. 31 (ΚΥΡ).
Βρυκκαῖο[ς]: 425, στ. 9 (ΤΥΡ).
Βρ[---], σύζ. Ἱπποῦς: 583 (ΑΛΛ).
Γαΐα, Αὐτρωνία: 146 (ΕΔΕ).
Γάϊος Γαΐου: 181, στ. 17 (ΕΔΕ).
Γάϊος, π. Αὔλου Φικτωρίου: 439 (ΠΕΛ).
Γάϊος, π. Αὐρηλίας Ἐρωτίδος: 156 (ΕΔΕ).
Γάϊος, π. Γαΐου καὶ Παραμόνου: 181, στ. 17 (ΕΔΕ).
Γαλέστης: *SEG* 50 (2000) 655 (ΑΙΓ).
Γάλλα, σύζ. Ἰλάρου: 575 (ΠΕΛ).
Γαλάτια, θυγ. Ἐλπιδίου καὶ Εὐγενείας: 106 (ΜΙΕ).
Γαυδεντ[---]: 290 (ΕΔΕ).
ΓΑ[---], Λ(ούκιος) Καλ(πούρνιος): 571 (ΠΕΛ).
Γέλω[ν]: 471 (ΠΕΛ).
Γενθήνα, θυγ. Μαγεάτου: 472 (ΠΕΛ).
Γέν[θ]ιος, σύζ. Ἀπολλωνίας: 194 (ΕΔΕ).
Γερμανός, Αὐρήλιος, σύζ. Αὐρηλίας Ἀρτεμιδώρας, σύζ. (;) Αὐρηλίας Σαβιν(ι)ανῆς [Φι]λου[μ]ένης, π. Αὐρηλίου Στράτωνος καὶ Αὐρηλίου Τερεντίου: 610, στ. 1 (ΒΒ).
[Γεώρ(;)]γιος, σύζ. Κ[---]ης: 340 (ΕΔΕ).
Γε[. . .]α, [. .]ιμία, σύζ. [Κλα]υδίου [. .]νουβίου: 268 (ΕΔΕ).
[Γλ]αύκα, σύζ. (;) [Παύ]λου: 330 (ΕΔΕ).
Γλαύκιος, π. Κλεοῦς: 500 (ΠΕΛ).
Γλαῦκος Παραμονίουνος: 291 (ΕΔΕ).
Γλευπάτρα ἡ Πε(τ)ρωνίου: 143, στ. 3-5 (ΕΔΕ).
Βλ. καὶ Κλεοπάτρα
Γλυκερία, μ. Καλλίστης: 292 (ΕΔΕ).
Γλύκι[ον] (δ.): 473 (ΠΕΛ).
Γνῶσις: *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 153-155 (ΠΕΛ).
Γοργίας, π. Ζωπύρου: 93, στ. I 1, 10, 20, 29, II 1, 8, 15, 21, 28, 35 (ΜΙΕ).
Γόργονος: 195 (ΕΔΕ).
Γράπτη, Κλαυδία, σύζ. Τίτου: 263, στ. 16 (ΕΔΕ).
Γράπτος, σύζ. Δωρίδος: 196 (ΕΔΕ).
Γραφικός: 258 (ΕΔΕ).
Γραφικός, Φάβιος, σύζ. Ἰουλίας Χρήστης: 147 (ΕΔΕ).
Δαζαῖος, π. Ἀδάνας: 454 (ΠΕΛ).
Δαλυσσός, π. Πίτας: 600 (ΕΥΡ).
ΔαΜΗΙ[---], σύζ. Ἰωάννου: 312 (ΕΔΕ).
Δαμίσκος (δ.[;]): 474 (ΠΕΛ).
Δαμοθάρης, π. Ἐπαφρᾶ: 131, στ. 15 (ΕΔΕ).
Δάμω[ν ---]: 475 (ΠΕΛ).
Δάμων, π. Θήρωνος: 419 (ΚΥΡ).
Δάρδανος, Κλαύδιος (ἀπελεύθερος): 120 (ΣΚΥ).
Δάστις, π. Παραμόνας: 225 (ΕΔΕ).
Δεκίμι[ο]ς, π. Τρεβατίου: 624 (ΑΛΜ).
Δεκ[.]α: *SEG* 47 (1997) 919 (ΑΛΜ).
ΔΕΝΗΣΤΟΔΙΟΣ: 94, στ. 3 (ΜΙΕ).
Δεντοῦς, μ. Ζειπᾶ καὶ Σεκούνδας: 51 (ΑΙΓ).
Δέξιος Ἡρακλεώτης: 476 (ΠΕΛ).
Δέρδας, π. [---]ρος: 530 (ΠΕΛ).
Δηλουμαίνη, θυγ. Ζωσᾶ: 197 (ΕΔΕ).
Δημαίνετος Δημητρίου: 24 (ΑΙΓ).
Δημαίνετος, Αἰμιλιανός: 198 (ΕΔΕ).
Δημαρέτη Ζωΐλου, σύζ. Λύσωνος (I), μ. Σπάρτης (I) καὶ Ἀριστοφάνους (IIα): 95, κόγχη 10 (ΜΙΕ).
Δ[ημ]έας [Ἐ]πι[κρά]τους καὶ [Φ]ίλας (I): 188 (ΕΔΕ).
Δημητρία Καλλία: 34 (ΑΙΓ).
Βλ. καὶ [---]ΡΙΑ [---]ΤΟΥ.
Δημήτριος: 294 (ΕΔΕ).
Δημήτριος: 318 (ΕΔΕ).
Δημήτριος (II) Καλλία, π. Ὀαδίστης: 495 (ΠΕΛ).
Δημήτριος Χάρητος: 130 (ΕΔΕ).
Δημήτριος, Φάβιος Αἴλιος, σύζ. Κορνηλίας Ἀλεξάνδρας, π. Φαβίου Κορνηλίου Ἄπερος καὶ Φαβίου Κορνηλίου Δημητρίου: 587 (ΙΧΝ).

Δημήτριος, Φάβιος Κορνήλιος, υἱ. Φαβίου Αἰλίου Δημητρίου καὶ Κορνηλίας Ἀλεξάνδρας: 587 (ΙΧΝ).
Δημήτριος, π. Δημαινέτου: 24 (ΑΙΓ).
Δημήτριος, π. Ἡρακλείδου: 423 (ΤΥΡ).
Δημήτριος (Ι), π. Καλλία: 495 (ΠΕΛ).
Δημήτριος, π. Καλλιστοῦς: 95, κόγχη 4 (ΜΙΕ).
Δημήτριος, π. Μάρκου τοῦ καὶ Κυρηνίου: 214 (ΕΔΕ).
Δημήτριος, π. Ξάνθου, συζ. Ἀμαδίκας: 514 (ΠΕΛ).
[Δ]ημήτριος, υἱ. Θεοδώρου: 278 (ΕΔΕ).
Δημοκράτεια Ἀλεξάνδρου: 477 (ΠΕΛ).
[Δ]ημόκριτος [Λύσ(;)]ωνος: 478 (ΠΕΛ).
Δημόκριτος Χαιρίωνος: 479 (ΠΕΛ).
[Δ]ημό[. . .]ος, Φήσιος: 182, στ. 10 (ΕΔΕ).
Δικαία Ὀλυνπίδος: 53 (ΑΙΓ).
Δικαιόνικος, π. [Παρ]αμόνου: 441 (ΠΕΛ).
Δίμνος, π. Θράσωνος (Ι): 183 (ΕΔΕ).
Διογένης: 93, στ. ΙΙ 32-33, 39 (ΜΙΕ).
Διογένης: 444 (ΠΕΛ).
Διογένης Πυθογένους: 93, στ. Ι 7 (ΜΙΕ).
Διογένης, Αὐρήλιος Κουσώνιος, ὁ κὲ Εὐγένιος: 160 (ΕΔΕ).
Διογένης, ἀδ. Προκοπίας: 293 (ΕΔΕ).
Διόδω[ρο]ς Ν[---]: 25 (ΑΙΓ).
Διόδωρος, π. Φιλητίωνος: 618 (ΑΛΜ).
Διόδω(ρ)ος, σύζ. Μαμάλας: 570 (ΠΕΛ).
Διοκλῆς Ὄρον[. [2-3] .]α Σολεύς: 480 (ΠΕΛ).
Διοκλίδης, π. Ζοΐλου καὶ Ἀμ[---]κ[λ]έους: 619 (ΑΛΜ).
Διομήδης: 137 (ΕΔΕ).
Διονυσᾶς, π. Κλεοπάτρας: 63, στ. 8, 14-15 (ΑΙΓ).
Διονυσία: 71 (ΑΙΓ).
Διονυσία: 199 (ΕΔΕ).
Διονύσιος: 294 (ΕΔΕ).
Διονύσιος Μεγακλέους: 481 (ΠΕΛ).
[Διονύ]σιος Σωπάτρ[ου]: 93, στ. ΙΙ 33-34 (ΜΙΕ).
Διονύσιος Σωσιβίου ὁ καὶ Μᾶρκος, σύζ. Κλαυδίας Δόξης, π. Νεικολάου τοῦ καὶ Λουκίου: 622 (ΑΛΜ).
Διονύσιος: Χρυσοστόμου, *Ἔδεσσα* 65 (ΕΔΕ)
Διονύσιος: *SEG* 47 (1997) 933 (ΠΕΛ).
Διονύσιος, Αἴλ(ιος), π. Διονυσίας: 199 (ΕΔΕ).
Διονύσιος, [Αὐρ]ήλιος: 182, στ. 26 (ΕΔΕ).
Διονύσιος, Αὐρήλιος, σύζ. Οὐλπίας Εὐπορίας: 121 (ΣΚΥ).
Διονύσιος, π. Σωστράτης: 525 (ΠΕΛ).
Διονύ(σ)ιος, σύζ. Ματεροῦς: 200 (ΕΔΕ).
Διονυσογένης, π. Ἀρπάλου: 464 (ΠΕΛ).
Διονυσόδοτος Τάρεος: 101 (ΜΙΕ).
Διον[υ]σόδωρος: 534 (ΠΕΛ).
Διονυσοφ[άν]ης, π. Ἑλλα[. . .]νος: 483 (ΠΕΛ).
Διονυσοφῶν: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).
Διονυσ[. . [4] . .], π. ΜΕ[.][. . . [5-6] . . .] (;): 614 (ΑΛΜ).
Διον[υσ ---] π. Φιλο[---]: 233 (ΕΔΕ).
Διοσκουρ[ίδης]: 94, στ. 7 (ΜΙΕ).
Δόλιχος: 414 (ΚΥΡ).
Δόλων (δ.[;]): 482 (ΠΕΛ).
Δομέτις (δ.), υἱ. [Ζωσί(;)]μης: 163, στ. 8 (ΕΔΕ).
Δομνίνα, σύζ. Μαύρου: 295, στ. 9-10 (ΕΔΕ).
Δόξα, Κλαυδία, σύζ. Διονυσίου τοῦ καὶ Μάρκου, μ. Νεικολάου τοῦ καὶ Λουκίου: 622 (ΑΛΜ).
Δούλης, Αὐρήλιος, ἀδ. ἢ σύζ. Αὐρηλίας Οὐαλερίας: 167, στ. 1-3 (ΕΔΕ).
Δουλκίτιος: 295, στ. 4 (ΕΔΕ).
Δροσερία: 281 (ΕΔΕ).
Δροσερία: 296 (ΕΔΕ).
Δρύκαλος Πιερίωνος: 40 (ΑΙΓ).
Δρῶβυς, π. Ἀνικήτου: 181, στ. 11 (ΕΔΕ).
Δρωπίδας, π. Φίλου: 93, στ. Ι 8 (ΜΙΕ).
Δυμιννὼ Κλεάνδρου, σύζ. Ἕρμ[ω]νο[ς]: 26 (ΑΙΓ).
Δώρητος, σύζ. (;) Νεικοπόλεως ἢ Μυρτάλης (ΙΙ) ἢ ἀδ. ἢ π. Ἡράκλεας: 215, στ. 10 (ΕΔΕ).
Δώριμα: *SEG* 46 (1996) 778 (ΠΕΛ).
Δωρίς, σύζ. Γράπτου: 196 (ΕΔΕ).
Δωρόθεος, π. Τιτάλου: 401, στ. 23 (ΚΥΡ).
Ἐακύτας: 93, στ. ΙΙ 4-5, 12, 18, 24-25 (ΜΙΕ).
Ἐθέριος: 273 (ΕΔΕ).
Εἰδομενεύς (;): 227 (ΕΔΕ).
Εἰούλιος Μαρκίας: 181, στ. 8 (ΕΔΕ).
Εἰρήνη (δ.), θυγ. Εὐτύχας: 407, στ. 8-9 (ΚΥΡ).
Εἰρηνικός: βλ. Ἰρηνικός.
Ἑκάγαρχος: 425, στ. 20 (ΤΥΡ).
Ἕκτωρ: Ἕκτωρ Μαννία Σκυδραῖος: 93, στ. Ι 3-4 (ΜΙΕ).
Ἑλένα (Ι) (ἀπὸ τὴν Χαλκίδα τῆς Εὐβοιας), σύζ. Ξάνθου (Ι), μ. Ξάνθου (ΙΙ) καὶ Ἑλένας: 259, στ. 16 (ΕΔΕ).
Ἑλένα (ΙΙ), θυγ. Ξάνθου (Ι) καὶ Ἑλένης (Ι): 259, στ. 16 (ΕΔΕ).
Ἑλένη, Αἰλία: 145, στ. 6-7 (ΕΔΕ).

Ἕλενος: 103 (ΜΙΕ).
Ἐλευθέριν, Σερουειλία: 594 (ΕΥΡ).
Ἑλλα[. . .]ν Διονυσοφ[άνο]υ: 483 (ΠΕΛ).
Ἐλπιδηφόρος, Οὔλπιος Δομίτιος: 181, στ. 9 (ΕΔΕ).
Ἐλπιδία, Ποπιλλία, μ. Σείλωνος, Τιβερείνου, Λαίτας καὶ Βάσσας, σύζ. Φουλκινίου Βάσσου: 62 (ΑΙΓ).
Ἐλπίδιος, π. Γαλατίας, σύζ. Εὐγενείας: 106 (ΜΙΕ).
Ἐλπίδιος: 297 (ΕΔΕ).
Ἐλπίδιον: Ἐλπίδυν (δ.): 160 (ΕΔΕ).
Ἐλπίς, σύζ. Σ[υμ(;)]φόρου: 426 (ΤΥΡ).
Ε[.]Λ[---], π. Σπάρτης (ΙΙ), μήπως Εὔιππος (Ι) (;): 95, κόγχη 17 (ΜΙΕ).
Ἐνόδιος: 120 (ΣΚΥ).
ΕΠΑΓ(---): Φ. Πέτσα, *Μακεδονικά* 15 (1975) 275, ἀρ. 157 (ΑΙΓ).
Ἐπαφρᾶς Δαμοθάρους: 131, στ. 15 (ΕΔΕ).
Ἐπαφρόδειτος, Λ(ούκιος) Ἰούλιος: 216 (ΕΔΕ).
Ἐπαφρόδιτος (Ι) Ἐπαφροδίτου (ΙΙ), σύζ. Ῥοδόπης, π. Ἀγροικίου, Πρίσκου καὶ Ἀδελφίου: 349 (ΕΔΕ).
Ἐπαφρόδιτος (ΙΙ), π. Ἐπαφροδίτου (Ι): 349 (ΕΔΕ).
[Ἐ]πιγόνα (δ.), θυγ. [Και(;)]πιανῆς: 69, στ. 12-13 (ΑΙΓ).
Ἐπιγόνη, Κοκκέϊα, σύζ. Κουσπίδιου Παριανοῦ, μ. Κ(α)λιγένου: 204 (ΕΔΕ).
Ἐπιγόνη (δ.): 406 (ΚΥΡ).
Ἐπίγονος, υἱ. (;) Εὐπόρου καὶ Οἰνάνθης: 603 (ΕΥΡ).
Ἐπίγονος, υἱ. Ἰουβεντίας [---] καὶ (;) Ἰουβεντίου Ε[---]: 604 (ΕΥΡ).
Ἐπικράτης Μενάνδρου (Ι), σύζ. [Φ]ίλας (Ι), π. Μενάνδρου (ΙΙ), Νικάνορος, Δ[ημ]έα καὶ Φίλας (ΙΙ): 188 (ΕΔΕ).
Ἐπικράτης Στρωφακίδο[υ]: 27 (ΑΙΓ).
Ἐπικράτης, π. Μελίσσης: 509 (ΠΕΛ).
Ἐπικράτης, σύζ. Ἡδίστης: 492 (ΠΕΛ).
Ἐπίκτησις (δ.): 173 (ΕΔΕ).
Ἐπίκτησις (δ.), μ. Ἀλεξάνδρας: 162, στ. 10 (ΕΔΕ).
Ἐπίκτητος, Στάτιος: 99 (ΜΙΕ).
Ἐπίκτητος, σύζ. Ζωσίμης: 113 (ΜΙΕ).
Ἐπινίκις, υἱ. Στερκορίου: 335 (ΕΔΕ).
Ἐράκτωρ: 425, στ. 21 (ΤΥΡ).
Ἕρβουλος, Αὐρήλιος, σύζ. Σωτηρίας: 79 (ΑΙΓ).
(Ἐ;)ριφίμη, θυγ. Ἀλεξάνδρου: 84 (ΑΙΓ).
Ἑρμαΐς, μ. Ξανθία: 218 (ΕΔΕ).
Ἑρμᾶς: 537 (ΠΕΛ).
Ἑρμέρως, Μ(ᾶρκος) Οὐίβιος: 131, στ. 14 (ΕΔΕ).
Ἑρμῆς: 72 (ΑΙΓ).
Ἑρμῆς (δ.): 167, στ. 6 (ΕΔΕ).
Ἑρμίας: 201 (ΕΔΕ).
Ἑρμιόνη: 595 (ΕΥΡ).
Ἑρμιόνη Ἡρακλ[έ]ωνος: 53 (ΑΙΓ).
Ἑρμιόνη (δ.), θυγ. Τερτίας: 157, στ. 7-8 (ΕΔΕ).
Ἑρμιόνη, σύζ. Βηρίμου, μ. Μάγνας: 398 (ΕΔΕ).
Ἑρμογένια, Μιδία, σύζ. Ὀρεστίου Θεοφίλου: 589 (ΙΧΝ).
Ἑρμόλαος, Αὐρ(ήλιος): 406 (ΚΥΡ).
Ἕρμος: 425, στ. 12 (ΤΥΡ).
Ἕρμων: *SEG* 59 (2009) 660 (ΕΔΕ).
Ἕρμ[ω]ν, σύζ. Δυμιννοῦς: 26 (ΑΙΓ).
Ἐρρεβαῖος, π. Φιλώτα: 48 (ΑΙΓ).
Πρβλ. καὶ Ἀρραβαῖος.
Ἐρωτίς, Αὐρηλία ἡ Γαΐου: 156 (ΕΔΕ).
Ἕσπερος, υἱ. Σεμέλης: 181, στ. 12 (ΕΔΕ).
Ἑσύχιος: 298 (ΕΔΕ).
Εὐαίνετος, π. Ἀρήτης: 462 (ΠΕΛ).
Εὔαρχος: *SEG* 39 (1989) 623 (ΠΕΛ).
Εὐβούλα Λύσωνος: 484 (ΠΕΛ).
Εὐγένεια Ξένωνος: 485 (ΠΕΛ).
Εὐγένεια, μ. Γαλατίας, σύζ. Ἐλπιδίου: 106 (ΜΙΕ).
Εὐγένιος: *SEG* 44 (1994) 564b (ΑΙΓ).
Εὐγένιος (δ.): 152 (ΕΔΕ).
Βλ. καὶ Αὐρήλιος Κουσώνιος Διογένης ὁ κὲ Εὐγένιος.
Εὐγένης: 299 (ΕΔΕ).
Εὐδοξήα: 327 (ΕΔΕ).
Εὐδοξία: 296 (ΕΔΕ).
Εὐδόξιος: 300 (ΕΔΕ).
Εὔδωρος, π. Ρόδης: 98 (ΜΙΕ).
Εὐηθίδης: 401, στ. 40 (ΚΥΡ).
Εὐθίας [Λ]υσίο[υ] Ἀργεῖος: 28 (ΑΙΓ).
Εὔιππος (Ι) Ἀριστοφάνου (Ι), π. Σπάρτης (ΙΙ) (;), σύζ. Σπάρτης (Ι): 95, κόγχες 7 καὶ 8 (ΜΙΕ).
Εὔιππος (ΙΙ) Καλλικ(λ)έους καὶ Φίλας: 95, κόγχη 18 (ΜΙΕ).
Εὔκλεια, μ. Ἡδαίας τῆς καὶ Μαρίας: 263, στ. 6 (ΕΔΕ).
Εὐκλῆς Τιμάνδρου: 184 (ΕΔΕ).
Εὐκλῆς, π. Ἀππελοῦ: 460 (ΠΕΛ).

Εὐκολῖνος, π. Μαμάλας: 570 (ΠΕΛ).
Εὐκρατίδης: *SEG* 39 (1989) 623 (ΠΕΛ).
Εὔλαιος Λαοίτα: 417 (ΚΥΡ).
Εὔλαιος, π. [. . .]ΤΙΑ: 112 (ΜΙΕ).
Εὐλό[γ]ητ[ος], Αὐρήλιος, υἱὸς Αὐρηλ[--]: 182, στ. 14 (ΕΔΕ).
Εὔνομος: 401, στ. 51 (ΚΥΡ).
Εὔνομος, π. Ἁρμοδίας: 463 (ΠΕΛ).
Εὔνυμφος, σύζ. Εὐπορίας, π. Ζωσίμου: 538 (ΠΕΛ).
Εὔξενος (Ι), π. Προξένου: 43 (ΑΙΓ).
Εὔξενος (ΙΙ) Τελευτία: 43 (ΑΙΓ).
Εὐπόλεμος: 93, στ. Ι 6, 16, 26, 34 (ΜΙΕ).
Εὐπόλεμος Στάρτιος: 93, στ. Ι 17, 20-21, 35, ΙΙ 6 (ΜΙΕ).
Εὐπόλεμος Τιμαίου Θαυμακός: 486 (ΠΕΛ).
Εὐπορία Παραμόνου, μ. Κράτωνος: 208 (ΕΔΕ).
Εὐπορία, Οὐλπία, σύζ. Ἀυρηλίου Διονυσίου: 121 (ΣΚΥ).
Εὐπορία, θυγ. Πίστης, σύζ. Εὐνύμφου, μ. Ζωσίμου: 538 (ΠΕΛ).
Εὐπορία: βλ. καὶ [---]ΡΙΑ [---]ΤΟΥ.
Εὔπ[ορος], Αὐρήλιος: 65 (ΑΙΓ).
Εὔπορος, σύζ. Οἰνάνθης, π. (;) Ἐπιγόνου: 603 (ΕΥΡ).
Εὐρήας: 425, στ. 23 (ΤΥΡ).
Εὐριδίκη, Κλαυδία, μ. Κλ[αυδί]ου Κοπρύλου: 66 (ΑΙΓ).
Εὐροδίκη, μ. [Αὐρ]ηλίας Φιλίππας: 122 (ΣΚΥ).
ΕΥΡΥΔΕΣΔΗΜΕΣ (;): 243 (ΕΔΕ).
Εὐρύλοχος Μενάνδρου: 29 (ΑΙΓ).
Εὐρυμέδων, π. Μελανθίου: 96 (ΜΙΕ).
Εὐρύ(ν)α (;): 542 (ΠΕΛ).
Εὐρυνόα Ἀριστοκλείδου: 174 (ΕΔΕ).
Εὐρυφύλη Νικάδα: 565 (ΠΕΛ).
Εὐσέβιον, σύζ. Ἀπολλοδώρ[ο]υ, μ. Βραγαντίου: 301 (ΕΔΕ).
Εὐστόχις (δ.): 154 (ΕΔΕ).
Εὐταξία (δ.): 159, στ. 4 (ΕΔΕ).
Εὔτροπος, υἱ. Λύκου καὶ Ἡράκλεας: 215, στ. 3-4 (ΕΔΕ).
Εὐτύχα (δ.): 152 (ΕΔΕ).
Εὐτύχα (δ.), μ. Εἰρήνης: 407, στ. 7 (ΚΥΡ).
Εὐτυχία: 120 (ΣΚΥ).
Εὐτυχίδης, σύζ. Νίκης: 302 (ΕΔΕ).
Εὐτυχίδο[---] (γεν.): 627 (ΑΛΜ).
Εὐτύχιος, υἱ. Φιλοκάλου καὶ Σωτηρίας: 232 (ΕΔΕ).
Εὐτυχίς (δ.): 174 (ΕΔΕ).
Εὐτυχίς, Παπία, σύζ. Κλ(αυδίου) Νικία: 217 (ΕΔΕ).
Εὐτυχὶς Νικάνορος: 487 (ΠΕΛ).
Εὐτυχίς, σύζ. Ἀνδρονείκου, μ. Τι(βερίου) Κλαυδίου Ἱλαρίωνος: 100 (ΜΙΕ).
Εὐτυχίων Μακεδονίχου: 181, στ. 10 (ΕΔΕ).
Εὐτύχων, σύζ. Τρυφένας: 303 (ΕΔΕ).
Εὐτυχι[--]: Στουγιαννάκη, *Πέλλα* 84 (ΕΔΕ).
Εὐτυχ[---], Αὐρ(ήλιος): 182, στ. 18 (ΕΔΕ).
Εὐφιμία, σύζ. Ῥωμανοῦ: 332 (ΕΔΕ).
Εὐφραῖος, π. Μελιννίχης: 508 (ΠΕΛ).
Εὐφρᾶς: 563 (ΠΕΛ).
Εὔφριλλος, π. Φανοκρίτου: 526 (ΠΕΛ).
Εὐχάρισ[το]ς, [Α]ὐ[ρήλι]ος: 182, στ. 21 (ΕΔΕ).
Ε[.]ΗΝΟΣ, Αὐ(ρήλιος): 182, στ. 9 (ΕΔΕ).
Ε[---],Ἰουβέντιος, σύζ. Ἰουβεντίας [---]: 604 (ΕΥΡ).
Ζειδυμαρχίς (δ. [;]): 488 (ΠΕΛ).
Ζειπᾶς, υἱ. Δεντοῦς: 51 (ΑΙΓ).
Ζήνων: 304 (ΕΔΕ).
Ζήνω[ν], Κλαύδιος (ἀπελεύθερος): 120 (ΣΚΥ).
Ζμένδρων, π. Ἀριστολόχου, ἐκ Κῶ: 430, στ. 3 (ΠΕΛ).
Ζοειλία: 90 (ΜΙΕ).
Ζοηρός, Οὔλπιος: 182, στ. 13 (ΕΔΕ).
Ζοή, θυγ. Αὐρηλίας Κλαυδίας: 202 (ΕΔΕ).
Ζοΐλος, υἱ. Διοκλίδου: 619 (ΑΛΜ).
Ζωβία (δ.): 489 (ΠΕΛ).
Ζωγένης, π. Λεοντίσκου: 503 (ΠΕΛ).
Ζωηρός: βλ. Ζοηρός.
Ζωϊλία: βλ. Ζοειλία.
Ζωΐλος Ἀλεξάνδρου: 129 (ΕΔΕ).
Ζωΐλος Μα[χά]το[υ]: 490 (ΠΕΛ).
Ζωΐλος, π. Βηρίμου: 398 (ΕΔΕ).
Ζωΐλος, π. Δημαρέτης: 95, κόγχη 10 (ΜΙΕ).
Ζωΐλος, π. Νικοπόλεως: 607 (ΕΥΡ).
Ζ[ω]ΐλος, π. Ὀρέσστη: 93, στ. Ι 13 (ΜΙΕ).
Ζώπυρος Ἁρπάλου: 464 (ΠΕΛ).
Ζώπυρος Γοργία: 93, στ. Ι 1, 10, 20, 23, 29, 31, ΙΙ 1, 8, 15, 21, 28, 35 (ΜΙΕ).
Ζώπυρος Οὐαλερίου: 181, στ. 12 (ΕΔΕ).
Ζώπυρος, π. Λυσιστράτης: 506 (ΠΕΛ).
Ζωσᾶς, π. Δηλουμαίνης: 197 (ΕΔΕ).
Ζωσίμη, σύζ. Ἐπικτήτου: 113 (ΜΙΕ).
Ζωσίμη (δ.): 66 (ΑΙΓ).

Ζωσίμη, Αὐρ(ηλία): 173 (ΕΔΕ).
[Ζωσί(;)]μη (δ.), μ. Σιμίωνος, Ἰου[λίας (;)], [---]ας, Ἰουλι[---] καὶ Δομετίου: 163, στ. 5 (ΕΔΕ)· μ. Κοπρύλλου: 164 (ΕΔΕ).
Ζωσιμιαν(ή): 281 (ΕΔΕ).
Ζώσιμος (δ.): 158 (ΕΔΕ).
Ζώσιμος (δ.): 428 (ΓΥΡ).
[Ζ]ώσιμος, [Αὐρήλιος (;)]: 182, στ. 22 (ΕΔΕ).
Ζώσιμ[ο]ς, Αὐρήλιος: 182, στ. 32 (ΕΔΕ).
Ζώσιμος, Αὐρήλιος, σύζ. Αὐρηλίας Βενερίας, π. Οὐαλερίου: 219 (ΕΔΕ).
Ζώσιμος, υἱ. Εὐνύμφου καὶ Εὐπορίας: 538 (ΠΕΛ).
Ζώσιμος, υἱ. Θεσσαλονείκης (δ.): 147 (ΕΔΕ).
Ζώσιμος (δ.), υἱ. Λα[---] (θρεπτῆς): 171 (ΕΔΕ).
Ζ[---], π. Θευδότης: 447 (ΠΕΛ).
Ἡγησικράτης, π. Ἀντιπάτρου: 424 (ΤΥΡ).
Ἡγησίσκα: *SEG* 45 (1995) 783 (ΠΕΛ).
Ἡγησὼ Παραμόνου, σύζ. Κτησίνου: 95, κόγχη 15 (ΜΙΕ).
Ἡδαία Εὐκλείας ἡ καὶ Μαρία, σύζ. Καστρικίου Φιλίππου, μ. Τίτου: 263, στ. 6, 13 (ΕΔΕ).
Ἡδέα, μ. Σατορνίλου: 181, στ. 14 (ΕΔΕ).
Ἡδίστη Νεάνδρο[υ], σύζ. Ἐπικράτου: 492 (ΠΕΛ).
Ἡδίστη, μ. Ἀγά[θ]ωνος: 491 (ΠΕΛ).
Ἥλειος, Λ(ούκιος) Αἴλιος, σύζ. Πονσίας: 539 (ΠΕΛ).
Ἡραῖς Σωσίωνος: 493 (ΠΕΛ).
Ἡράκλεα, σύζ. Λύκου, μ. Νεικοπόλεως, Εὐτρόπου καὶ Μυρτάλης (ΙΙ), θυγ. ἢ ἀδ. Δωρήτου: 215, στ. 1 (ΕΔΕ).
Ἡρακλέ[δη]ς (;): 94, στ. 10 (ΜΙΕ).
[Ἡ]ρακλέδης (δ.[;]): 494 (ΠΕΛ).
Ἡρακλείδης Ἀρχίππου: 30 (ΑΙΓ).
Ἡρακλείδης Δημητρίου: 423 (ΤΥΡ).
Ἡρακλείδης Φίλωνος: 31 (ΑΙΓ).
Ἡρακλείδης, π. Ἀμμίου: 456 (ΠΕΛ).
Ἡρακλείδης, π. Λαοίτα: 185 (ΕΔΕ).
Ἡρακλείδης, π. Λυσικράτου: 505 (ΠΕΛ).
Ἡρακλείδης, π. Νίκωνος: 449 (ΠΕΛ).
Βλ. καὶ Ἡρακλέδης καὶ Ἡρακλίδης.
Ἡράκλειτος, π. Σωπάτρας: 522 (ΠΕΛ).
Ἡρακλέων, π. Ἑρμιόνης: 53 (ΑΙΓ).
Ἡρακλίδης Ἀσκληπιάδου: 574 (ΠΕΛ).
Ἡρακλίδης, π. Φιλάγρου: 528 (ΠΕΛ).
Ἡρόξενος: 136 (ΕΔΕ).
Ἡρο[---]: 94, στ. 12 (ΜΙΕ).
Ἡρώδης, [. . .]α[. .]ς: 182, στ. 24 (ΕΔΕ).
Ἡρώδης, σύζ. Μάντας: 577 (ΠΕΛ).
Ἡσύχιος: βλ. Ἑσύχιος.
Η[---]: 153 (ΕΔΕ).
[Θ]έκλα, σύζ. [---]ΡΟΥ, μ. (;) Μηχαεί[λ]: 305 (ΕΔΕ).
Θεοδᾶς, π. Νεικηράτου: 423 (ΤΥΡ).
Θεοδότη: 170, στ. 1 (ΕΔΕ).
Θεοδότη (δ.): 63, στ. 8 (ΑΙΓ).
Θεόδοτος (θρεπτός): 170 (ΕΔΕ).
Θεόδοτος (δ.), υἱ. Ἀγαθημερίδος: 63, στ. 11 (ΑΙΓ).
Θεοδοσία: 306 (ΕΔΕ).
Θεοδοσία: 307 (ΕΔΕ).
Θεοδούλη: βλ. Θεωδούλη.
Θεοδώρα, θυγ. Θεοδώρου: 278 (ΕΔΕ).
Θεόδωρος Θευφάνους: 32 (ΑΙΓ).
Θεόδωρος, π. [Δ]ημητρίου, Ἰορδάνου καὶ Θεοδώρας: 278 (ΕΔΕ).
Θεονόη, Κλαυ(δία), σύζ. Μάρκου τοῦ Δημητρίου: 214 (ΕΔΕ).
Θεοπρέπιος: 273 (ΕΔΕ).
Θεοφίλης, Ὀρέστιος, σύζ. Μιδίας Ἑρμογενίας: 589 (ΙΧΝ).
Θε[ο---], π. Ἀντιγόνου: 52 (ΑΙΓ).
Θέρμος, Αὐρ(ήλιος): 407, στ. 12-13 (ΚΥΡ).
[Θε(;)]ρσίλοχος: 94, στ. 7 (ΜΙΕ).
Θεσσαλονίκη ΑΛ[---], σύζ. Ἀριστοφάνους (ΙΙβ): 95, κόγχη 14 (ΜΙΕ).
Θεσσαλονείκη (δ.), μ. Ζωσίμου: 147 (ΕΔΕ).
Θετίμα: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).
Θευδᾶς, π. Ἀπολλωνίδου: 131, στ. 13 (ΕΔΕ).
Θευδότη Ζ[---]: 447 (ΠΕΛ).
Θεύκριτος Θευφάνους: 33 (ΑΙΓ).
Θευφάνης, π. Θεοδώρου καὶ Θευκρίτου: 32· 33 (ΑΙΓ).
Θεωδού(λ)η: 308 (ΕΔΕ).
Θέων: Χρυσοστόμου, *Ἀρχαία Ἔδεσσα* 64 (ΕΔΕ).
Θήρων, υἱ. Δάμωνος: 419 (ΚΥΡ).
Θοίνιχος, π. Σωσιγένου: 524 (ΠΕΛ).
Θράσων (Ι), υἱ. Δίμνου, σύζ. Ἀδήας (Ι), π. Ἀρχελάου: 183 (ΕΔΕ).
Θράσων (ΙΙ), υἱ. Ἀρχελάου: 183 (ΕΔΕ).
Ἰλάρα (θρεπτή): 100 (ΜΙΕ).

Ἰλαρίων, Τι(βέριος) Κλαύδιος, υἱ. Ἀνδρονείκου καὶ Εὐτυχίδος: 100 (ΜΙΕ).
Ἴλαρος, σύζ. Γάλλας: 575 (ΠΕΛ).
Ἰνστήιος, Μάαρκος, (Λ)ευκίου υἱός: 598 (ΕΥΡ).
Ἰοάνα: 281 (ΕΔΕ).
[Ἰ]όλας, ἀδ. Ἀθηναγόρα, υἱ. (;) Νικοπόλεως: 607 (ΕΥΡ).
Ἰορδάνης, σύζ. Δημητρίας: 309 (ΕΔΕ).
Ἰορδάνης, υἱ. Θεοδώρου: 278 (ΕΔΕ).
[Ἰου]λιανή: 576 (ΠΕΛ).
Ἰουλιανή, Αὐρηλία, ἡ Λυκολαμίας: 163, στ. 2-3· 164 (ΕΔΕ).
Ἰουλιανή, σύζ. [---]ΟΥ: 114 (ΜΙΕ).
Ἰουλιανὸς Ἀσκληπᾶ: 181, στ. 18 (ΕΔΕ).
Ἰουλιανός, Μέστριος: 162, στ. 2 (ΕΔΕ).
Ἰουλία: 627 (ΑΛΜ).
Ἰουλία, θυγ. Ἀντιγόνου: 566 (ΠΕΛ).
Ἰου[λία (;)] (δ.), θυγ. [Ζωσί(;)]μης: 163, στ. 6-7 (ΕΔΕ).
Ἰούλις Ἰουλίου: 181, στ. 16 (ΕΔΕ).
Ἰούλις, π. Παραμόνου, Ἰουλίου καὶ Ἀκύλα: 181, στ. 16 (ΕΔΕ).
Ἰούλιος: 310 (ΕΔΕ).
Βλ. καὶ Εἰούλιος.
Ἰουλι[---] (δ.), θυγ. ἢ υἱ. [Ζωσί(;)]μης: 163, στ. 7-8 (ΕΔΕ).
Ἱππίας, σύζ. Ἀμφοτερᾶς: 123, στ. 6 (ΣΚΥ).
Ἱππίας, σύζ. Στρατονίκης (ΙΙ): 95, κόγχη 2 (ΜΙΕ).
Ἱππομάχα: *SEG* 45 (1995) 754 (ΕΔΕ).
Ἱππόστρατος, σύζ. Ἀπολλονίας: 461 (ΠΕΛ).
Ἱππώ, σύζ. Βρ[---]: 583 (ΑΛΛ).
Ἰσίδωρος, σύζ. Μενναεῖδος, π. Μεννέου: 350 (ΕΔΕ).
Ἰρηνικός, σύζ. Βασιλίσσης: 311 (ΕΔΕ).
Ἰφεκράτης, π. Λυσικράτους: 542 (ΠΕΛ).
Ἰωάννα: βλ. Ἰοάνα.
Ἰωάννης, υἱ. Σανβάτας: 282 (ΕΔΕ).
Ἰωάννης: 313 (ΕΔΕ).
Ἰωάννης: 315 (ΕΔΕ).
Ἰωάννης: 336 (ΕΔΕ).
[Ἰ]ωάννης: 300 (ΕΔΕ).
Ἰωάννης, σύζ. ΔΑΜΗΙ[---]: 312 (ΕΔΕ).
Ἰώνα, σύζ. Στεφάνου: 337 (ΕΔΕ).
Ι[. .][2-3]τας: 425, στ. 24 (ΤΥΡ).
[Και(;)]πιανή (δ.), μ. [Ἐ]πιγόνας: 69, στ. 11-12 (ΑΙΓ).
Καλατύχα, Σερβειλία, σύζ. Αὐρηλίου Πειριθόου: 224 (ΕΔΕ).
Καλή, σύζ. Ἀντιγόνου: 620 (ΑΛΜ).
Κ(α)λιγένης, υἱ. Κουσπιδίου Παριανοῦ καὶ Κοκκεΐας Ἐπιγόνης: 204 (ΕΔΕ).
Καλιμέρα: 314 (ΕΔΕ).
Κάλλης, (Α)ὐρήλιος: 123, στ. 22-23 (ΣΚΥ).
Καλλίας Ἀρτεμιδώρου (Ι), π. Ἀρτεμιδώρου (ΙΙ) καὶ Δημητρίας: 34 (ΑΙΓ).
Καλλίας Δημητρίου (Ι), π. Δημητρίου (ΙΙ): 495 (ΠΕΛ).
Καλλ[ικλῆς Ἀριστοφάνου] (Ι), π. Ἀριστοφάνου (ΙΙβ), Ἀργείου (ΙΙ) καὶ Εὐίππου (ΙΙ), σύζ. Φίλας: 95 ὑπέρθυρο καὶ κόγχες 11· 12· 13· 16· 18 (ΜΙΕ).
Καλλικράτης, σύζ. (;) Σωφίας: 334 (ΕΔΕ).
[Κ]αλλιμ[---]: 54 (ΑΙΓ).
Καλλιρόη: 230 (ΕΔΕ).
Καλλίστη, θυγ. Γλυκερίας: 292 (ΕΔΕ).
Καλλίστη, μ. Σουδίου: 181, στ. 3 (ΕΔΕ).
Καλλιστὼ Δημητρίου, σύζ. Λύσωνος (ΙΙ), μ. Στρατονίκης (ΙΙ): 95, κόγχη 4 (ΜΙΕ).
Καλλιφῶν: 401, στ. 46 (ΚΥΡ).
Καλλώ, θυγ. Φιλοξένου (ΙΙα): 189 (ΕΔΕ).
[Κα]λοποδία: 615 (ΑΛΜ).
Καρπο[. . .]ία, σύζ. [. . .]ατίμου: 384 (ΕΔΕ).
Κασάνδρα Ἀλεξάνδρου: 617 (ΒΒ).
Κασ(ά)νδρα, θυγ. Ὀλυμπίου καὶ Χαριδημίας: 326 (ΕΔΕ).
[Κ]άσανδρος: 260 (ΕΔΕ).
[Κ(;)]άσανδρος (δ.): 70 (ΑΙΓ).
Κάσανδρος (δ.): 143, στ. 9-10 (ΕΔΕ).
Κάσανδρος, Αὐρ(ήλιος): 411, στ. 12-13 (ΚΥΡ).
Κάσανδρος, [Αὐρ]ήλιος: 182, στ. 27 (ΕΔΕ).
Κάσανδρος, Φήσιος: 182, στ. 10 (ΕΔΕ).
Κάσ[ανδρ]ος, σύζ. [Στ]ραττοῦς: 386 (ΕΔΕ).
Βλ. καὶ Κάσσανδρος.
[Κ]ασσάνδρα (δ.): 169 (ΕΔΕ).
Κασσάνδρ[α (;) ---], πενθ. (;) Δικαίας: 53 (ΑΙΓ).
Κασσανδριανός, ἀδ. Παραμ[όνα]ς καὶ Α[---]: 393 (ΕΔΕ).
Κάσσανδρος, Αἴλιος: 67 (ΑΙΓ).
Κάσ[σανδρ]ος (;), Ἰουλιανός: 205 (ΕΔΕ).
Κάσσανδρος, Τίτος Αἴλιος Πεδουκαῖος: 182, στ. 3-5 (ΕΔΕ).
Βλ. καὶ Κάσανδρος.
Κάσσις Μυρτίλου: *SEG* 47 (1997) 933 (ΠΕΛ).

Κάστα: 304 (ΕΔΕ).
Κατάνικος, π. Ἄλκιμου, Χρυσοπόλεως καὶ Ματιννοῦς: 15 (ΑΙΓ).
Κέββας, π. Ἀμενάνδρου: 16 (ΑΙΓ).
Κερβίων, υἱ. Στερκορίου: 335 (ΕΔΕ).
Κερκίων Στ[---]: 496 (ΠΕΛ).
Κερ[τίμμας (;)]: 425, στ. 21-22 (ΤΥΡ).
Κη[φ]ισ[---], π. Παραμόν[ο]υ: 93, στ. II 14, 23-24 (ΜΙΕ).
Κι[---], π. Φιλίππου: 93, στ. II 27 (ΜΙΕ).
Κλαυδία, Αὐρηλία, μ. Ζοῆς: 202 (ΕΔΕ).
Κ(λ)αυδία, θυγ. Οὐαλερίου καὶ Παραμόνας, σύζ. Τυράνου: 621 (ΑΛΜ).
Κλαυδια[ν]ή, σύζ. (;) Οὐαλέριου: 206 (ΕΔΕ).
Κλαυ[δ]ιανός, Φλ(άβιος): 182, στ. 8 (ΕΔΕ).
[Κλαύ(;)]διος, σύζ. Τινε[ία]ς: 155 (ΕΔΕ).
Κλεαγόρας (ἢ Κλεάγορος), π. Λύλας: 38 (ΑΙΓ).
Κλέανδρος, π. Δυμιννοῦς: 26 (ΑΙΓ).
Κλεῖτος, σύζ. Κλησιθήρας: 37 (ΑΙΓ).
Κλειὼ [Φιλώ]τα, ἀδ. Ἀλκέτα: 48 (ΑΙΓ).
Κλεόβουλο[ς], ἀδ. (;) Μελιτείας: 35 (ΑΙΓ).
Κλεονείκη, Αὐ[ρηλί]α, σύζ. (;) Αὐρηλίου Ἀμμ[. . .], θρεπτή (;) Αὐρηλίου Γερμανοῦ: 610, στ. 8-9 (ΒΒ).
Κλεονίκη Νικομάχου: 498 (ΠΕΛ).
Κλεονίκη, σύζ. Ἁρμοδίου: 497 (ΠΕΛ).
Κλεοπάτρα Διονυσᾶ: 63, στ. 7-8 καὶ 14-15 (ΑΙΓ).
Κλεοπάτρα, θυγ. Φιλίππου: 101 (ΜΙΕ).
Κλεοπάτρα, θυγ. [. . .]ΤΙΑ καὶ Κλευάτας: 112 (ΜΙΕ). Βλ. καὶ Γλευπάτρα.
Κλεοφαντὶς Πισιστράτου: 499 (ΠΕΛ).
Κλευάτα, μ. Κλεοπάτρας, σύζ. [. . .]ΤΙΑ: 112 (ΜΙΕ).
Κλευ(---): Φ. Πέτσα, *Μακεδονικά* 15 (1975) 275, ἀρ. 157 (ΑΙΓ).
Κλεὼ Γλαυκίου: 500 (ΠΕΛ).
Κλεώνυμος Ἀκύλου, π. Ἀδύμου: 36 (ΑΙΓ).
Κλε[. . [5] . . .], π. Ἀντιγόνου: 19 (ΑΙΓ).
Κλησιθήρα Λυκόφρονος, σύζ. Κλείτου: 37 (ΑΙΓ).
Κνιδία: 111 (ΜΙΕ).
Κοζμία ΤΕ[---]: 501 (ΠΕΛ).
Κοινίδας, π. Φιλίππου: 601 (ΕΥΡ).
Κοῖνος, π. Νουμηνίου: 543 (ΠΕΛ).
Κοΐντα Πορίου: 428 (ΓΥΡ).
Κοΐντα, σύζ. Ἀλεξάνδρου: 190 (ΕΔΕ).
Κόϊντος, π. [Μαάρκ]ου Μινυκίου [Ῥ]ού[φ]ου: 597 (ΕΥΡ).
Κόϊντος, Δο(μίτιος) Κου(σπίδιος): 181, στ. 7 (ΕΔΕ).
[Κ]οννάν[α], θυγ. [Ἀπ]ολλοδόρου: 189 (ΕΔΕ).
Κοπρία (δ.): 67 (ΑΙΓ).
Κοπρία (δ.): 72 (ΑΙΓ).
Κοπρία (δ.): 150 (ΕΔΕ).
Κοπριανή: 579 (ΠΕΛ).
Κόπρυλλος (δ.): 151 (ΕΔΕ).
Κοπρύλος, Κλ[αύδι]ος, υἱ. Κλαυδίας Εὐριδίκης: 66 (ΑΙΓ).
Κοπρύλος (δ.), υἱ. Αμμίας: 161, στ. 7-8 (ΕΔΕ).
Κόπρυλλος (δ.), υἱ. Ζωσίμης: 164 (ΕΔΕ).
Κορνήλιος, Γναῖος, ἀδ. Γαΐου Κορνηλίου: 567 (ΠΕΛ).
Κόρραγος, π. Φίλας: 46 (ΑΙΓ).
Κόσμος, Πεδοκαῖος, σύζ. Λύκας: 207 (ΕΔΕ).
Κουάρτα (;): Βλ. Τουάρτα.
Κο[. . . .]νος (γεν.), π. [Μαρκ]ελλείνου: 387 (ΕΔΕ).
Κράτερος: 93, στ. I 12 (ΜΙΕ).
Κράτερος, Οὔλ(πιος): 182, στ. 15 (ΕΔΕ).
Κράτερος, π. Κράτωνος: 445 (ΠΕΛ).
Κράτων Κρατέρου Μάγνης ἀπό Μαιάνδρου: 445 (ΠΕΛ).
Κράτων, υἱ. Εὐπορίας: 208 (ΕΔΕ).
Κρινὼ Ἀδύμου: 36 (ΑΙΓ).
Κρισπείνα, θυγ. Φιλωτέρας: 209 (ΕΔΕ).
Κρισπεῖνος, Ἰούλιος, υἱ. Κλαυδίας Ὀκελ[λίνας]: 400 (ΕΔΕ).
Κρίσπος, Μ(ᾶρκος) Ἀντώνιος Μούστιος: 131 (ΕΔΕ).
Κριτίας: βλ. [. . .]ΤΙΑΣ.
Κριτόβουλος: 401, στ. 45 (ΚΥΡ).
Κτησῖνος, σύζ. Ἡγησοῦς: 95, κόγχη 15 (ΜΙΕ).
Κυπριανός: 315 (ΕΔΕ).
Κυρήνιος: βλ. Μᾶρκος Δημητρίου ὁ καὶ Κυρήνιος.
Κῶτις (;): 120 (ΣΚΥ).
Κ[---]η, σύζ. [Γεωρ(;)]γίου: 340 (ΕΔΕ).
Λάανδρος, π. Πάτωνος: 42 (ΑΙΓ).
Λᾶγος, π. Φιλοξένου (IIb): 189 (ΕΔΕ).
Λᾶγος, σύζ. Φλα(βίας) Προσδόχης, π. Μακεδονίας: 210 (ΕΔΕ).
Λαίτα, Φουλκινία, θυγ. Φουλκινίου Βάσσου καὶ Ποπιλλίας Ἐλπιδίας: 62 (ΑΙΓ).
Λάλος (;): 236 (ΕΔΕ).
Λάμιος Ἄγρων[ος] Φε[ραῖος]: 502 (ΠΕΛ).

Λαοίτας Ἡρακλείδου: 185 (ΕΔΕ).
Λαοίτας, π. Εὐλαίου: 417 (ΚΥΡ).
Λα[---] (θρεπτή), μ. Ζωσίμου: 171 (ΕΔΕ).
Λεοννᾶτος: 401, στ. 44 (ΚΥΡ).
Λεοντίσκος Ζωγένου: 503 (ΠΕΛ).
Λέπουλα, Αὐρηλία, σύζ. Ἀυρηλίου Λουκίου, μ. Αὐρηλί-[ου] Πατέρνου: 610Α (ΒΒ).
(Λ)εύκιος, π. Μαάρκου Ἰνστηΐου: 598 (ΕΥΡ).
Λεύκιος, π. Λευκίου Οὐολκάκιου Ἀμύντα: 89 (ΜΙΕ).
Λε[ω]νε[ί]δ[. . . .]: 242 (ΕΔΕ).
Λέων, π. Ἀθηνοδώρου: 548 (ΠΕΛ).
Λεωχάρης: 425, στ. 10 (ΤΥΡ).
Λιμναῖος Βείθυος: 612 (ΑΛΜ).
Λόγγος, Μ(ᾶρκος) Ἄττιος: 131, στ. 19-21 (ΕΔΕ).
Λονγεῖνος, σύζ. Ἀρτεμεισίας: 536 (ΠΕΛ).
[Λ]ουκία: 138 (ΕΔΕ).
Λουκία (δ.): 411, στ. 7 (ΚΥΡ).
Λουκιανή, Αὐρηλία: 146 (ΕΔΕ).
Λούκιλα, σύζ. Νηγέλλωνος: 322 (ΕΔΕ).
Λούκιος, Αὐρήλιος, σύζ. Αὐρηλίας Λεπούλας, π. Αὐρηλί-[ου] Πατέρνου: 610Α (ΒΒ).
Βλ. καὶ Νεικόλαος ὁ καὶ Λούκιος.
Λούκις (δ.): 411, στ. 9-10 (ΚΥΡ).
Λύκα, Α[ὐ]ρηλία, ἡ Λύκου: 161, στ. 3-5 (ΕΔΕ).
Λύκα (θρεπτή): 156 (ΕΔΕ).
Λύκα (δ.), θυγ. Ἀγαθημερίδος: 63, στ. 11 (ΑΙΓ).
Λύκα, σύζ. Πεδοκαίου Κόσμου: 207 (ΕΔΕ).
Λυκαρίων, Κλαύδιος: 211 (ΕΔΕ).
Λυκα[---]: 212 (ΕΔΕ).
Λυκεῖνος, υἱ. Οὐλπίας Ῥεκέπτας καὶ Οὐλπίου Ἀπολλω-νείου: 191 (ΕΔΕ).
Λυκολαμία, μ. Αὐρηλίας Ἰουλιανῆς: 163, στ. 2-3· 164 (ΕΔΕ).
Λύκος (δ.): 428 (ΓΥΡ).
Λύκος, Αὐρήλιος: 123, στ. 22 (ΣΚΥ).
Λύκ[ος], Φαβρίκιος Βετουληνός: 576 (ΠΕΛ).
Λύκος Ἐδεσσαῖ[ο]ς, π. Α[ὐ]ρηλίας Λύκας: 161, στ. 3-5 (ΕΔΕ).
Λύκος: Πόντιος Λύκος: *SEG* 59 (2009) 687 (ΠΕΛ).
Λύκος, π. Τίτου: 123, στ. 3, 16-17· 21 (ΣΚΥ).
Λύκος, υἱ. Ξενοῦς: 213 (ΕΔΕ).
Λύκος, σύζ. Ἡράκλεας, π. Νεικοπόλεως, Εὐτρόπου καὶ Μυρτάλης (ΙΙ), υἱ. Ἀτρατείνου καὶ Μυρτάλης (Ι): 215, στ. 1 (ΕΔΕ).
Λυκόφρων, π. Κλησιθήρας: 37 (ΑΙΓ).
Λυκόφρων, π. Ποσιδωνίου: 225 (ΕΔΕ).
Λύλα Κλεαγόρο[υ]: 38 (ΑΙΓ).
Λυραγία, σύζ. Λυραγίας: 244 (ΕΔΕ).
Λυράγιος, σύζ. Λυραγίας: 244 (ΕΔΕ).
Λύσανδρος, υἱ. Φιλοδήμου: 504 (ΠΕΛ).
Λυσανίας: 401, στ. 31 (ΚΥΡ).
Λυσανίας Σικίττου: 93, στ. Ι 15-16, 26-27, 35, ΙΙ 10-11 (ΜΙΕ).
Λυσανίας, π. Λύσωνος: 186 (ΕΔΕ).
Λυσανίας, υἱ. Ἀμαδώκου: 55 (ΑΙΓ).
Λυσικράτης Ἡρακλείδου: 505 (ΠΕΛ).
Λυσικράτης, υἱ. Ἰφεκράτους: 542 (ΠΕΛ).
[Λυ]σιμάχη: 588 (ΙΧΝ).
Λυσιμαχίδης, π. Ἀθήνης: *SEG* 24 (1969) 555 (ΠΕΛ).
Λυσίμαχος: *SEG* 39 (1989) 623 (ΠΕΛ).
Λυσίμαχος Σαβιδιανοῦ: 181, στ. 4-5 (ΕΔΕ).
Λυσίμαχος [Φιλ]ητίωνος: 618 (ΑΛΜ).
Λυσίμαχος, π. Παραμόνου: 85 (ΑΙΓ).
[Λ]ύσιος, π. Εὐθία: 28 (ΑΙΓ).
Λυσιστράτη Ζωπύρου: 506 (ΠΕΛ).
Λυσι[---]: 568 (ΠΕΛ).
Λύσων (Ι) Ἀριστοφάνου (Ι), π. Σπάρτης (Ι) καὶ Ἀριστο-φάνους (ΙΙα), σύζ. Δημαρέτης: 95, ὑπέρθυρο καὶ κόγ-χες 5, 8, 9, 10 (ΜΙΕ).
Λύσων, π. Ἀμμίας: 516 (ΠΕΛ).
[Λύσ(;)]ων, π. [Δ]ημοκρίτου: 478 (ΠΕΛ).
Λύσων, π. Εὐβούλας: 484 (ΠΕΛ).
Λύσων, υἱ. Λυσανίου: 186 (ΕΔΕ).
Μαγεάτης, π. Γενθήνας: 472 (ΠΕΛ).
Μάγνα, θυγ. Βηρίμου καὶ Ἑρμιόνης: 398 (ΕΔΕ).
Μακαρεὺς Ἀράτου, ἐκ Κῶ: 430, στ. 3 (ΠΕΛ).
Μάκαρτος Δήλιος: 507 (ΠΕΛ).
Μακεδονία, Κλαυδία, σύζ. Κλαυδίου Ἰουλιανοῦ: 151 (ΕΔΕ).
Μακεδονία, θυγ. Φλα(βίας) Προσδόχης καὶ Λάγου: 210 (ΕΔΕ).
Μακεδόνιχος (;), π. Εὐτυχίωνος: 181, στ. 10 (ΕΔΕ).
Μακε[δών (;) ---]: 185 (ΕΔΕ).
Μάκκις: 397 (ΕΔΕ).

Μάκρων: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).
Μακύδνα, μ. Ἀντιγόνου: 614 (ΑΛΜ).
Μαμάλα Εὐκολίνο[υ], σύζ. Διοδώ(ρ)ου: 570 (ΠΕΛ).
Μαμία, ἀδ. [. . . $^{4-5}$ . .]νείκου: 237 (ΕΔΕ).
Μάνης, σύζ. Μελίσσης: 509 (ΠΕΛ).
Μαννίας, π. Ἕκτορος: 93, στ. I 3-4 (ΜΙΕ).
Μάντα, σύζ. Ἡρώδου: 577 (ΠΕΛ).
Μαντώ: 118 (ΜΑΡ).
Μαξε[. . . .]: 289 (ΕΔΕ).
Μαξίμα, σύζ. Βιγλεντίου: 288 (ΕΔΕ).
Μαξίμα, σύζ. ἢ μ. Φιλοκυρείου: 584 (ΑΛΛ).
Μάξιμος: 605 (ΕΥΡ).
Μάξιμος, Κλαύδιος, π. Κλαυδίας Ὀκελ[λίνας]: 400 (ΕΔΕ).
Μάξιμος, σύζ. Ἀσκληπιάδος: 193 (ΕΔΕ).
Μαρία: βλ. Ἡδαία Εὐκλείας ἡ καὶ Μαρία.
Μαρκαιλίνα: 316 (ΕΔΕ).
Μαρκελῖνος, Ἑρένιος: 411, στ. 11-12 (ΚΥΡ).
Μαρκελλεῖνος, Αὐρ(ήλιος): 407, στ. 13-15 (ΚΥΡ).
[Μαρκ]ελλεῖνος Κο[. . . .]νος , σύζ. Ἀλε[ξά]νδρας, π. Στρατοῦς: 387 (ΕΔΕ).
Μαρκελλῖννος: 421 (ΚΥΡ).
Μάρκελλος: 124 (ΣΚΥ).
Μ[ά]ρκελλος: 394 (ΕΔΕ).
Μάρκελλο[ς], Λ(ούκιος): 124 (ΣΚΥ).
[Μά]ρκε[λλο]ς (;): 317 (ΕΔΕ).
Μαρκία, θυγ. Ποπλίου: 549 (ΠΕΛ).
Μαρκία (δ.): 144, στ. 12-13 (ΕΔΕ).
Μαρκία, μ. Ἀλεξάνδρου καὶ Εἰουλίου: 181, στ. 8 (ΕΔΕ).
Μᾶρκος Δημητρίου ὁ καὶ Κυρήνιος, σύζ. Κλαυ(δίας) Θεονόης: 214 (ΕΔΕ).
Βλ. καὶ Διονύσιος Σωσιβίου ὁ καὶ Μᾶρκος.
Μαρκ[---]: 605 (ΕΥΡ).
Μαρτύριος: 318 (ΕΔΕ).
Ματερίνη Σεύθου: 399 (ΕΔΕ).
Ματερώ, σύζ. Διονυ(σ)ίου: 200 (ΕΔΕ).
Ματιννώ, θυγ. Κατανίκου (;): 15 (ΑΙΓ).
[Μα]τρούνα, σύζ. [. . .]τιλιανοῦ: 319 (ΕΔΕ).
Μαῦρος: 320 (ΕΔΕ).
Μαῦρος, σύζ. Δομνίνας: 295, στ. 6 (ΕΔΕ).
Μαχάτας: 530 (ΠΕΛ).
Μαχάτας: *SEG* 50 (2000) 654bis (ΑΙΓ).
Μα[χά]τας, π. Ζωΐλου: 490 (ΠΕΛ).
[Μ]α[χ]άτας, π. Ξενίου: 81 (ΑΙΓ).
Μεγακλῆς, π. Διονυσίου: 481 (ΠΕΛ).
Μεγαλοκλῆς: *SEG* 39 (1989) 623 (ΠΕΛ).
Μεθωνάδης (I), π. Ἀννίκας: 187 (ΕΔΕ).
Μεθωνάδης (II) Μενάνδρου, υἱ. Ἀννίκας: 187 (ΕΔΕ).
Μελάνθιον (ἢ Μελάνθιος;) Εὐρυμέδοντος: 96 (ΜΙΕ).
Μελάνιππος, υἱ. Ἀντιπάτρου: 80 (ΑΙΓ).
Μέλας: Χρυσοστόμου, *Ἔδεσσα* 45 (ΕΔΕ).
Μελέτη Ἀπωλλοδώρου: 131, στ. 12 (ΕΔΕ).
Μελιννίχη Εὐφραίου: 508 (ΠΕΛ).
Μέλισσα Ἐπικράτο[υ], σύζ. Μάνου, Σειραία: 509 (ΠΕΛ).
Μελίτα, μ. Φούσκου: 63, στ. 5 (ΑΙΓ).
Μελίτακος, π. Ἁδέας: 455 (ΠΕΛ).
Μελίτεια, ἀδ. (;) Κλεοβούλου: 35 (ΑΙΓ).
[Μέ]νανδρος: 94, στ. 6 (ΜΙΕ).
[Μ]ένανδρος: 425, στ. 20 (ΤΥΡ).
Μένανδρος (I), π. Ἐπικράτους: 188 (ΕΔΕ).
Μένανδρος (II) Ἐπικράτου, υἱ. [Φ]ίλας (I): 188 (ΕΔΕ).
Μένανδρος Παρμενίωνος, σύζ. Ἀννίκας, π. Μεθωνάδου (II): 187 (ΕΔΕ).
Μένανδρος Πεληγείνου: 423 (ΤΥΡ).
Μένανδρος, π. Εὐρυλόχου: 29 (ΑΙΓ).
Μένανδρος, π. Παραμόνου: 41 (ΑΙΓ).
Μένανδρος, π. Σωκλῆ: 45 (ΑΙΓ).
Μένανδ[ρο]ς, π. Φίλας: 527 (ΠΕΛ).
Μενέα, Ἑρεννία, σύζ. Μ(άρκου) Ἑρεννίου Σαβείνου (I), μ. Μ(άρκου) Ἑρεννίου Σαβείνου (II): 606 (ΕΥΡ).
Με[νέ]δημος: 401, στ. 34-35 (ΚΥΡ).
Μενέδημος: 545 (ΠΕΛ).
[Μ]ενέδημος, π. [----]Ι[.]ΛΑ[---]: 533 (ΠΕΛ).
Μενεκρά[της] Ἀ[λκ]ίμου: 401, στ. 23 (ΚΥΡ).
Μενέλαος Αὐγεάτα: 401, στ. 23 (ΚΥΡ).
Μενέλαος, Ἀντώνιο[ς], π. Π[ο]τάμωνος: 390 (ΕΔΕ).
Μενέλαος, Τιβεριανός, υἱ. Τιβεριανοῦ Ἀντιγόνου: 609 (ΕΥΡ).
Μενναείς, σύζ. Ἰσιδώρου, μ. Μεννέου: 350 (ΕΔΕ). Πρβλ. Μεννηΐς.
Μεννέας, υἱ. Ἰσιδώρου καὶ Μενναεῖδος, σύζ. Σιλβίνας: 350 (ΕΔΕ).
Μεννηΐς, Ἰουλία: 120 (ΣΚΥ)· Μενηΐς: 416 (ΚΥΡ).
Μένων Μόλωνος Σκυδραῖος: 93, στ. I 8-9 (ΜΙΕ).
Μένων, π. [Φ]ίλας (I): 188 (ΕΔΕ).

Μένων: 395 (ΕΔΕ).
Μεστριανός, σύζ. Αὐρηλιανῆς: 60 (ΑΙΓ).
Μεστριανός, ὁ καὶ Μειλήσις, σύζ. Ἀλεξάνδρας: 261 (ΕΔΕ).
ΜΕ[.][. . . 5-6 . . .] Διονυσ[. . 4 . .] (;): 614 (ΑΛΜ).
ΜΗΣΗ (;): 556 (ΠΕΛ).
Μηχαεί[λ], υἱ. (;)[---]ΡΟΥ καὶ [Θ]έκλας: 305 (ΕΔΕ).
Μίκυλος, π. Φιλοπάτρας: 529 (ΠΕΛ).
Μιννώ: Μιννοῦς: *SEG* 47 (1997) 932 (ΠΕΛ).
Μνασινίκα Ἀντιγόν[ου]: 469 (ΠΕΛ).
Μνησιστράτη Σωτίμου: 510 (ΠΕΛ).
Μόλων, π. Μένωνος: 93, στ. I 8-9 (ΜΙΕ).
Μυρ[ι]ννώ (;), ἀδ. (;) Ἀγάθωνος: 39 (ΑΙΓ).
Μύρμηξ, π. Ἀσκληπιοδώρου: 467 (ΠΕΛ).
Μυρσίνη, Σπεδία, μ. Π(οπλίου) Σπεδίου: 540 (ΠΕΛ).
Μυρτάλη (Ι), μ. Λύκου, σύζ. Ἀτρατείνου: 215, στ. 6-7 (ΕΔΕ).
Μυρτάλη (ΙΙ), θυγ. Λύκου καὶ Ἡράκλεας, σύζ. (;) Δωρήτου: 215, στ. 5 (ΕΔΕ).
[Μ]ύρτιλλ[α] (;): 321 (ΕΔΕ).
Μυρτίλος, π. Κασσίου: *SEG* 47 (1997) 933 (ΠΕΛ).
Μυρτὼ Τιμοκλέους: 511 (ΠΕΛ).
Νάρις, π. Σωσία: 523 (ΠΕΛ).
Νάρκισσος, Π(όπλιος) Οὐέττιος: 131, στ. 8 (ΕΔΕ).
Νάρκισσος, Φουλκίνιος: 407, στ. 3-4 (ΚΥΡ).
Ναυσίμαχος: 448 (ΠΕΛ).
Νέανδρος, π. Ἡδίστης: 492 (ΠΕΛ).
Νέϝαρχος (;): Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, *Γνωριμία 2002* 146 καὶ εἰκ. 19 (ΑΛΜ).
Νείκανδρος, σύζ. Ἀλεξάνδρας: 102 (ΜΙΕ).
Νείκ(α)νδρος, σύζ, Ἀντιγόνης: 351 (ΕΔΕ).
Βλ. καὶ Νίκανδρος.
Νεικέρως: 103 (ΜΙΕ).
Νείκη (δ.): 146 (ΕΔΕ).
Νείκη, Αἰλία: 231 (ΕΔΕ).
Βλ. καὶ Νίκη.
Νεικήρατος Θεοδᾶ: 423 (ΤΥΡ).
Νεικηφόρος, Ἰούλιος (ἀπελεύθερος): 216 (ΕΔΕ).
Βλ. καὶ Νικηφόρος.
Νεικόλ[α]ος ΠΕΙΡΕΙΙ[---]: 83 (ΑΙΓ).
Νεικόλαος ὁ καὶ Λούκιος, υἱ. Διονυσίου καὶ Κλαυδίας Δόξης: 622 (ΑΛΜ).
Νεικόλαος, Αἴλιος, Ἐδεσσαῖος: 157, στ. 2-3 (ΕΔΕ).
Βλ. καὶ Νικόλαος.
Νεικόπολις, θυγ. Λύκου καὶ Ἡρακλέας, σύζ. (;) Δωρήτου: 215, στ. 2, 14 (ΕΔΕ).
Νεικὼ Σίρρα: 528 (ΠΕΛ).
Νείκων: 150 (ΕΔΕ).
Νείκων, Αὐρήλιος: 171 (ΕΔΕ).
Νείκων, Κουριάτιος: 179 (ΕΔΕ).
Βλ. καὶ Νείκων.
Νεμέσιος (δ.), υἱ. Ὀλυμπιάδος: 168, στ. 8 (ΕΔΕ).
Νηγέλλων, σύζ. Λουκίλας: 322 (ΕΔΕ).
Νικάδας, π. Εὐρυφύλης: 565 (ΠΕΛ).
Νίκαια Παραμόνο[υ]: 593 (ΕΥΡ).
Νίκανδρος: 93, στ. II 5, 12, 18-19, 25 (ΜΙΕ).
Νίκανδρος Σιβυρτίου: 93, στ. I 17-18, 27, 32, II 12-13, 40-41 (ΜΙΕ).
Νίκανδρος, σύζ. Φιλήτης: 323 (ΕΔΕ).
Βλ. καὶ Νείκανδρος.
Νικάνωρ: 93, στ. I 6, 16, 26, 34 (ΜΙΕ).
[Ν]ικάν[ωρ]: 425, στ. 19 (ΤΥΡ).
Νικάνωρ Ἀλ[---]: 93, στ. II 20 (ΜΙΕ).
Νικάνωρ Ἐπικράτου, υἱ. [Φ]ίλας (Ι): 188 (ΕΔΕ).
Νικάνωρ, π. Εὐτυχίδος: 487 (ΠΕΛ).
Νικάνωρ, π. Νικηφόρου: 600 (ΕΥΡ).
Νικάνωρ, π. Παραμόνου: 4 (ΑΛΩ).
Νικάνωρ, π. Σάμου: 591 (ΙΧΝ).
Νίκαρχος (Ι), π. Σιμίου: 608 (ΕΥΡ).
Νίκαρχος (ΙΙ) Σιμίου: 608 (ΕΥΡ).
Νικάσιος: 324 (ΕΔΕ).
Νίκη (δ.): 123, στ. 2· 8 (ΣΚΥ).
Νίκη, σύζ. Εὐτυχίδου: 302 (ΕΔΕ).
Βλ. καὶ Νείκη.
Νικηφόρος Νικάνορος: 600 (ΕΥΡ).
Βλ. καὶ Νεικηφόρος.
Νικίας, Κλ(αύδιος), σύζ. Παπίας Εὐτυχίδος: 217 (ΕΔΕ).
Νικόλαος: 425, στ. 22 (ΤΥΡ).
Νικόλαος: *SEG* 39 (1989) 623 (ΠΕΛ).
Νικό[λαος]: *ΑΔ* 29 (1973-74) *Χρον*. 714 (ΠΕΛ).
Βλ. καὶ Νεικόλαος.
Νικόμαχος, π. Κλεονίκης: 498 (ΠΕΛ).
Νικομήδης, π. Φήλικος: 181, στ. 15 (ΕΔΕ).
Νικόπολις Ζωΐλου, μ. [Ἰ]όλα καὶ Ἀθηναγόρα: 607 (ΕΥΡ).

Νικοστράτη Ἀπολλωνίου: 512 (ΠΕΛ).
Νικοστράτη Πύθωνος Βοιωτία: 513 (ΠΕΛ).
Νικόστρατος, υἱ. Αμαδόκου: 55 (ΑΙΓ).
Νίκων (;): 125 (ΝΕΑ).
Νίκων Ἡρακλείδου: 449 (ΠΕΛ).
Βλ. καὶ Νείκων.
[Νε]οπτόλεμος Παραμ[όνου]: 78 (ΑΙΓ).
Νουμήνιος Κοίνου: 543 (ΠΕΛ).
Ν[---], π. Διοδώ[ρο]υ: 25 (ΑΙΓ).
Ξανθίας, π. Ξανθίππου: 325 (ΕΔΕ).
Ξανθίας, υἱ. Ἑρμαΐδος: 218 (ΕΔΕ).
Ξάνθιππος, υἱ. Ξανθία, σύζ. Ἀνθύλλης: 325 (ΕΔΕ).
Ξάνθος (Ι) (Λυχνίδιος), σύζ. Ἑλένης (Ι), π. Ξάνθου καὶ Ἑλένας (ΙΙ): 259, στ. 15 (ΕΔΕ).
Ξάνθος (ΙΙ) Ξάνθου (Ι), υἱ. Ἑλένης (Ι): 259, στ. 15, 19 καὶ 23 (ΕΔΕ).
Ξάνθος Δημητρίου καὶ Ἀμαδίκας: 514 (ΠΕΛ).
Ξάνθος, π. Ἀσκληπιοδώρου: 468 (ΠΕΛ).
Ξένανθος, π. Ἀνναίας: 402 (ΚΥΡ).
Ξένανθος, υἱ. Ἀμβικάτου: 402 (ΚΥΡ).
[Ξ]εναρίστ[.] Βουλα[. . ±4. .]: 515 (ΠΕΛ).
Ξένιος [Μ]α[χ]άτου: 81 (ΑΙΓ).
Ξενοκράτης Πιερίωνος: 40 (ΑΙΓ).
Ξενώ, μ. Λύκου, ἀδ. ἢ θυγ. Σπεδίου: 213 (ΕΔΕ).
Ξένων, π. Εὐγενείας: 485 (ΠΕΛ).
Ὀαδεία Παραμόνου: 516 (ΠΕΛ).
Ὀαδίστη Δημητρίου (ΙΙ): 495 (ΠΕΛ).
Ὀδέτα, θυγ. Ἀδαίου: 1 (ΑΛΩ).
Οἰνάνθη Πολέμωνος, σύζ. Εὐπόρου, μ. (;) Ἐπιγόνου: 603 (ΕΥΡ).
Ὀκελ[λίνα], Κλαυδία, θυγ. Κλαυδίου Μαξίμου, μ. Ἰουλίου Κρισπείνου: 400 (ΕΔΕ).
Ὀλυμπιάς, Αἰλία: 228 (ΕΔΕ).
Ὀλυμπιάς, Αὐρηλία Παραμονιανή: 140 (ΕΔΕ).
Ὀλυμπιάς, θυγ. Χαριδημίας καὶ Ὀλυμπίου: 326 (ΕΔΕ).
Ὀλυμπιάς (δ.), μ. Ὀλυμπίου καὶ Νεμεσίου: 168, στ. 5 (ΕΔΕ).
Ὀλυμπιάς, σύζ. Ἀμυντιανοῦ: 107 (ΜΙΕ).
Ὀλυμπιάς, σύζ. (;) [Ἀν]τιγόνου: 623 (ΑΛΜ).
Ὀλυμπιόδωρος: βλ. Ὀλυνπιόδωρος.
Ὀλύμπιος, σύζ. Χαριδημίας, π. Ὀλυμπιάδος καὶ Κασ(ά)νδρας: 326 (ΕΔΕ).
Ὀλύμπιος (δ.), υἱ. Ὀλυμπιάδος: 168, στ. 7 (ΕΔΕ).
Ὀλυμπίς, μ. Δικαίας: 53 (ΑΙΓ).
Ὀλύμπιχος Σακόλα: 93, στ. Ι 18, 27-28, 31, ΙΙ 9-10, 36-37 (ΜΙΕ).
Ὀλυ[μπι---]: 108 (ΜΙΕ).
[Ὀλυ]νπία, σύζ. Ἀμύντου: 424 (ΤΥΡ).
Ὀλυνπ[ιόδωρο]ς, υἱ. Σεκούνδας (δ.): 65, στ. 5-6 (ΑΙΓ).
[Ὀ]λώϊχ[ο]ς: 425, στ. 21 (ΤΥΡ).
Ὀνησίμα (*θρεπτάριον*): 121 (ΣΚΥ).
Ὀνόμαρχος: 93, στ. Ι 5, 15, 25, 33 (ΜΙΕ).
Ὀρέσστης Ζ[ω]ΐλου Μαρινιαῖος: 93, στ. Ι 13 (ΜΙΕ).
[Ὀρ(;)]θαγόρης Ἀριστοκράτεος: 517 (ΠΕΛ).
Ὀρον[. ²⁻³ .]ας, π. Διοκλέους: 480 (ΠΕΛ).
ΟΥ[---], π. Ἀλεξάνδρου: 401, στ. 23 (ΚΥΡ)
Οὐαλερία, Αὐρηλία, ἀδ. ἢ σύζ. Αὐρηλίου Δούλου: 167, στ. 1-3 (ΕΔΕ).
Οὐαλέριος, π. Ζωπύρου: 181, στ. 12 (ΕΔΕ).
Οὐαλέριος, σύζ. (;) Κλαυδια[ν]ῆς: 206 (ΕΔΕ).
Οὐαλέριος, σύζ. Παραμόνας, π. Κ(λ)αυδίας: 621 (ΑΛΜ).
Οὐαλέριος, υἱ. Αὐρηλίου Ζωσίμου καὶ Αὐρηλίας Βενερίας: 219 (ΕΔΕ).
Οὐάλης, Μᾶρκος Λιβύρνιος: 132 (ΕΔΕ).
Ὀψίγο[νος]: 554 (ΠΕΛ).
Παγκάστα, ἀδ. Σκύτα (;): 56 (ΑΙΓ).
Πάμφιλος: βλ. Πώμφιλος.
Πανόρφανος, υἱ. (;) Ποπλικίας: 220 (ΕΔΕ).
Πανταυχὶς Πανταύχου, σύζ. Γ(αΐου) Ἰουλίου Σευήρου: 221 (ΕΔΕ).
Πάνταυχος, π. Πανταυχίδος: 221 (ΕΔΕ).
Παπίας, π. Ἀ(λ)εξάνδρου: 181, στ. 10-11 (ΕΔΕ).
Παραμόνα: 328 (ΕΔΕ).
Παραμόνα Δάστινος, σύζ. Ποσιδωνίου: 225 (ΕΔΕ).
Παραμόνα, Ἀτεία, σύζ. Γ(αΐου) Πεδουκαίου Τριακαδίωνος, μ. Σαβείνας: 226 (ΕΔΕ).
Παραμ[όνα], ἀδ. Κασσανδριανοῦ καὶ Α[---]: 393 (ΕΔΕ).
Παραμόνα, σύζ. Οὐαλερίου, μ. Κ(λ)αυδίας: 621 (ΑΛΜ).
Παραμόνα, σύζ. Στερκορίου, μ. (;) Στερκορίας, Στερκορίλλας, Ἐπινικίου καὶ Κερβίωνος: 335 (ΕΔΕ).
Παραμονίων, π. Γλαύκου: 291 (ΕΔΕ).
Παράμονος Γαΐου: 181, στ. 17 (ΕΔΕ).
[Παρ]άμονος Δικαιονίκου: 441 (ΠΕΛ).
Παράμονος Ἰουλίου: 181, στ. 16 (ΕΔΕ).

[Παρ]άμονος Δικαιονίκου: 441 (ΠΕΛ).
Παράμον[ο]ς [Κηφισ---]: 93, στ. II 14, 23-24 (ΜΙΕ).
Παράμονο[ς] Λυσιμάχο[υ]: 85 (ΑΙΓ).
Παράμονος Μενάνδρου: 41 (ΑΙΓ).
Παράμονος, Αὐρήλιος: 182, στ. 31 (ΕΔΕ).
Παράμον[ος], (Αὐρήλιος;): 182, στ. 30 (ΕΔΕ).
Παράμονος, Κλαυδιανός: 229 (ΕΔΕ).
Παράμονος, Ῥουπίλιος: 222 (ΕΔΕ).
Παράμονος, π. Ἀντιγόνου: 4 (ΑΛΩ).
Παράμονος, π. Εὐπορίας: 208 (ΕΔΕ).
Παράμονος, π. Ἡγησοῦς: 95, κόγχη 15 (ΜΙΕ).
Παράμονος, π. Νεοπτόλεμου: 78 (ΑΙΓ).
Παράμονος, π. Ὀαδείας: 516 (ΠΕΛ).
Παράμονος, π. Πολέμωνος: 415 (ΚΥΡ).
Παράμονος, π. Σεκούνδου: 391 (ΕΔΕ).
Παράμονος, σύζ. (;) Φιλουμένας: 262 (ΕΔΕ).
Παράμονος, υἱ. Ἀμαδώκου: 55 (ΑΙΓ).
Παράμονος, υἱ. Νικάνορος: 4 (ΑΛΩ).
Παράμονος, υἱ. [Οὐα]λερίας Τ[---]: 69, στ. 6-7 (ΑΙΓ).
Παρασκευή: 201 (ΕΔΕ).
Παριανός, Κουσπίδιος, σύζ. Κοκκεῖας Ἐπιγόνης, π. Κ(α)λιγένου: 204 (ΕΔΕ)· 223 (ΕΔΕ).
Παριανός, ἐγγ. Κουσπιδίου Παριανοῦ: 223 (ΕΔΕ).
Παρμένια (δ.): 165 (ΕΔΕ).
Παρμενίων: *ΑΔ* 60 (2005) *Χρον*. [2013] 762 (ΑΙΓ).
Παρμενίων, π. Μενάνδρου: 187 (ΕΔΕ).
Παρμένων: 401, στ. 35-36 (ΚΥΡ).
Πασκεντίωλος: 336 (ΕΔΕ).
Πάτερνος, Αὐρήλιος, υἱ. Αὐρηλίου Λουκίου καὶ Αὐρηλίας Λεπούλας: 610A (ΒΒ).
Πατρόβιος, Λούκιος Κουριάτιος, σύζ. Κουριατίας Σεκούνδας, π. Κουριατίας [---]: 241 (ΕΔΕ).
Πάτων Λαάνδρο: 42 (ΑΙΓ).
Π[α]υλι[α]ν[ή](;): 278 (ΕΔΕ).
[Πα]ῦλος: 329 (ΕΔΕ).
[Παῦ]λος, σύζ. (;) [Γλ]αύκας: 330 (ΕΔΕ).
Παυσανίας: 94, στ. 2 (ΜΙΕ).
Παυσανίας: *SEG* 39 (1989) 623 (ΠΕΛ).
Παυσανίας Ἀνδρίσκου, σύζ. (;) Φιλοπάτρας, π. Σωπάτρας καὶ Ἀντιμάχου: 529 (ΠΕΛ).
Πειερίων, Κλαύδιος, υἱ. Κλαυδίας Ἀμμίας (;): 120 (ΣΚΥ). Βλ. καὶ Πιερίων.
ΠΕΙΡΕΙΙ[---] (Περίτας ;), π. Νεικολ[ά]ου: 83 (ΑΙΓ).
Πειρίθους, Αὐρήλιος, σύζ. Σερβειλίας Κλατύχας: 224 (ΕΔΕ).
Πελεγρίνα, θυγ. Σεβίρας: 333 (ΕΔΕ).
Πελειγένης Πελειγένου: 97 (ΜΙΕ).
Πελειγένης, π. Πελειγένου: 97 (ΜΙΕ).
Πεληγείνης, π. Μενάνδρου: 423 (ΤΥΡ).
Πεπερία (;): *SEG* 46 (1996) 831 (ΑΙΓ).
Περδίκκας, π. Σάμου: 81 (ΑΙΓ).
Πετρώνιος, π. Γλευπάτρας: 143, στ. 3-5 (ΕΔΕ).
Πευκόλαος Ἀδύμου: 36 (ΑΙΓ).
Πευκόλαος, π. Ἀρπάλου: 21 (ΑΙΓ).
Πιερίων, Αὐρ(ήλιος): 182, στ. 11 (ΕΔΕ).
Πιερίων, π. Ξενοκράτους καὶ Δρυκάλου: 40 (ΑΙΓ). Βλ. καὶ Πειερίων.
Πίθων, π. Βιαίου: 469 (ΠΕΛ).
Πισίστρατος, π. Κλεοφαντίδος: 499 (ΠΕΛ).
Πίστη, μ. Εὐπορίας: 538 (ΠΕΛ).
Πίτα Δαλυσσοῦ, σύζ. Νικηφόρου: 600 (ΕΥΡ).
Πλαγγών (;): 510 (ΠΕΛ).
Πλάτωρ, Αὐρ(ήλιος), Ἐδεσσαῖο(ς) βουλευτὴς: 168, στ. 1-2 (ΕΔΕ).
Πλείσταρχος Πύθωνος: 590 (ΙΧΝ).
[Πλευ]ρᾶτος, π. [Φιλίπ(;)]που: 135 (ΕΔΕ).
Πολείτης, Οὐα[λέρ]ιος: 182, στ. 16 (ΕΔΕ).
Πολέμων: 401, στ. 43 (ΚΥΡ).
Πολέμ[ων] (;): 431 (ΠΕΛ).
Πολέμων Παραμόνου: 415 (ΚΥΡ).
Πολέμων, π. Οἰνάνθης: 603 (ΕΥΡ).
Π[ο]λύαινος: 425, στ. 1 (ΤΥΡ).
Πολυάρατος: *SEG* 47 (1997) 931 (ΠΕΛ).
Πολυγιρ[ος ἢ -ιος]: 331 (ΕΔΕ).
Πο[λυ]κ[λ]ῆς: 93, στ. II 37 (ΜΙΕ).
Πολυξένη: βλ. [---]ΕΝΗ [---]ΙΟΥ.
Πονσία, σύζ. Λ(ευκίου) Αἰλίου Ἡλείου: 539 (ΠΕΛ).
Ποπλικία, μ. (;) Πανορφάνου: 220 (ΕΔΕ).
Πόρις, π. Κοΐντας: 428 (ΓΥΡ).
Ποσείδιππος: 401, στ. 47 (ΚΥΡ).
Ποσείδιππος: *SEG* 42 (1992) 619β (ΠΕΛ).
Ποσειδώνιος: *SEG* 47 (1997) 933 (ΠΕΛ).
Ποσιδώνιος, Βιστυριαῖος, υἱ. Λυκόφρονος, σύζ. Παραμόνας: 225 (ΕΔΕ).

Ποσιδώνιος, υἱ. Ταρούλου: 131, στ. 5-6 (ΕΔΕ).
Ποτάμων Ἀγαθοκλέους: 518 (ΠΕΛ).
Π[ο]τάμων, υἱ. Ἀντωνίου Μενελάου: 390 (ΕΔΕ).
Πρέπουσα (δ.): 63, στ. 9-10 (ΑΙΓ).
Πρῖμο[ς], Αὐρήλιος: 182, στ. 19 (ΕΔΕ).
Πρίσκιλλα, Φαβία: 158 (ΕΔΕ).
Πρίσκος, υἱ. Ἐπαφροδίτου καὶ Ῥοδόπης: 349 (ΕΔΕ).
Πρόκλα, σύζ. Βασκίλας: 287 (ΕΔΕ).
Πρόκλος, Τι(βέριος) Κλ(αύδιος): 144, στ. 4-5 (ΕΔΕ).
Προκοπία, ἀδ. Διογένους: 293 (ΕΔΕ).
Πρόξενος Εὐξένου (Ι): 43 (ΑΙΓ).
Προσδόχη, Φλα(βία), σύζ. Λάγου, μ. Μακεδονίας: 210 (ΕΔΕ).
Πυθογένης, π. Διογένους: 93, στ. Ι 7 (ΜΙΕ).
Πύθων, π. Νικοστράτης: 513 (ΠΕΛ).
Πύθων, π. Πλειστάρχου: 590 (ΙΧΝ).
Πύθ[ω]ν, σύζ. Στρατονίκης: 520 (ΠΕΛ).
Πυλάδης: 541 (ΠΕΛ).
Πωλίνα, Μεμμία, μ. Βουτίλου (;) Φιλαργύρου: 602 (ΕΥΡ).
Πώμφιλος (;): 401, στ. 31 (ΚΥΡ).
Ῥεκέπτα, Οὐλπία, σύζ. Οὐλπίου Ἀπολλωνείου, μ. Λυκείνου: 191 (ΕΔΕ).
Ῥόδη Εὐδώρου: 98 (ΜΙΕ).
Ῥοδόπη, σύζ. Ἐπαφροδίτου, μ. Ἀφροικίου, Πρίσκου καὶ Ἀδελφίου: 349 (ΕΔΕ).
Ῥοδο[. [2-3] .], σύζ. Ἀφροδισ[ίου]: 286 (ΕΔΕ).
Ῥοῦφος, [Α]ὐρ[ήλιο]ς: 182, στ. 23 (ΕΔΕ).
[Ῥ]οῦ[φ]ος, [Μάαρκ]ος Μινύκιος, υἱ. Κοΐντου: 597 (ΕΥΡ).
Ῥοῦφος, υἱ. Ἰουβεντίας [---] καὶ (;) Ἰουβεντίου Ε[---]: 604 (ΕΥΡ).
Ῥωμανός, σύζ. Εὐφιμίας: 332 (ΕΔΕ).
Ῥώμη, Ἰουλία (ἀπελεύθερη): 216 (ΕΔΕ).
Σαβείνα, θυγ. Γ(αΐου) Πεδουκαίου Τριακαδίωνα καὶ Ἀτείας Παραμόνας: 226 (ΕΔΕ).
Σαβεῖνος, Μ(ᾶρκος) Ἐρέννιος (Ι), σύζ. Ἐρεννίας Μενέας, π. Μ(άρκου) Ἐρεννίου Σαβείνου (ΙΙ): 606 (ΕΥΡ).
Σαβεῖνος, Μ(ᾶρκος) Ἐρέννιος (ΙΙ), υἱ. Μ(άρκου) Ἐρεννίου Σαβείνου (Ι) καὶ Ἐρεννίας Μενέας: 606 (ΕΥΡ).
Σαβιδιανός, π. Λυσιμάχου: 181 (ΕΔΕ).
Σαβίνα, Αἰλία: 563 (ΠΕΛ).
Σαβίνα, θυγ. Ἰουβεντίας [---] καὶ (;) Ἰουβεντίου Ε[---]: 604 (ΕΥΡ).
Σάδοκος (δ.): 519 (ΠΕΛ).
Σακόλας, π. Ὀλυμπίχου: 93, στ. Ι 18, 27-28, ΙΙ 9-10 (ΜΙΕ).
Σαμβάτα: βλ. Σανβάτα.
Σᾶμος Νικάνορος: 591 (ΙΧΝ).
Σᾶμος Περδίκκου: 81 (ΑΙΓ).
Σᾶμος, π. Ἀδήας (Ι): 183 (ΕΔΕ).
Σανβάτα, σύζ. ἢ ἀδ. Ἀλεξάνδρου, μ. Ἰωάννου καὶ Ἀλεξάνδρας: 282 (ΕΔΕ).
Σατορνῖλος Ἡδέας: 181, στ. 14 (ΕΔΕ).
(Σ)άων: 626 (ΑΛΜ).
Σεβίρα, μ. Πελεγρίνας: 333 (ΕΔΕ).
Σείλων, Φουλκίνιος, υἱ. Φουλκινίου Βάσσου καὶ Ποπιλλίας Ἐλπιδίας: 62 (ΑΙΓ).
Σεκῶνδος, Κορνήλιος (ἀπελεύθερος): 567 (ΠΕΛ).
Σεκοῦδος, [---]ίνιος: 227 (ΕΔΕ).
Βλ. καὶ Σεκοῦνδος.
Σεκούνδα, Κουριατία, σύζ. Λουκίου Κουριατίου Πατρόβιου, μ. Κουριατίας [---]: 241 (ΕΔΕ)
Σεκούνδα, θυγ. Δεντοῦς: 51 (ΑΙΓ).
Σεκούνδα, μ. Ὀλυνπ[ιοδώρο]υ (δ.): 65, στ. 4 (ΑΙΓ).
Σεκοῦνδος: 245 (ΕΔΕ).
Σεκοῦνδος Ἀδύμου: 131, στ. 11 (ΕΔΕ).
Βλ. καὶ Σεκοῦδος.
Σεκοῦνδος Παραμόνου, σύζ. Ἰουλίας: 391 (ΕΔΕ).
Σεμέλη, μ. Ἑσπέρου: 181, στ. 12 (ΕΔΕ).
Σερῆνος, Κλαύδιος: 181, στ. 7 (ΕΔΕ).
Σευῆρος, Γ(άϊος) Ἰούλιος, σύζ. Πανταυχίδος: 221 (ΕΔΕ).
Σευῆρος, Τ(ίτος), Ποπλίκιος: 429 (ΓΥΡ).
Σεύθης, π. Ματερίνης: 399 (ΕΔΕ).
Σιβύρτιος, π. Νικάνδρου: 93, στ. Ι 17-18, 27, 32, ΙΙ 40-41 (ΜΙΕ).
Σικίττας (ἢ -ης ἢ -ος), π. Λυσανία: 93, στ. Ι 16-17, 26-27, 35, ΙΙ 10-11 (ΜΙΕ).
Σίκων: *SEG* 50 (2000) 654bis (ΑΙΓ).
Σιλβίνα, σύζ. Μεννέου: 350 (ΕΔΕ).
Σίλλις (δ. [;]): 44 (ΑΙΓ).
Σιμάκων: *SEG* 43 (1993) 445 (ΤΥΡ).
Σιμίας Νικάρχου (Ι), π. Νικάρχου (ΙΙ): 608 (ΕΥΡ).
Σιμίων (δ.), υἱ. [Ζωσί(;)]μης: 163, στ. 6 (ΕΔΕ).
Σιμμίας, π. Φιλοξένου: 117 (ΜΑΡ).
Σίρρας, π. Εὐρυδίκας: 8· 9· 14 (ΑΙΓ).
Σίρρας, π. Νεικοῦς: 528 (ΠΕΛ).

Σκαρίλλας (;): 273 (ΕΔΕ).
[Σκ]ύμνος: 94, στ. 10 (ΜΙΕ).
Σκύτας, υἱ. Ἀρπάλου: 56 (ΑΙΓ).
Σούδις Καλλίστης: 181, στ. 13 (ΕΔΕ).
Σόλων: 443 (ΠΕΛ).
Σοσσίπτας: 425, στ. 12-13 (ΤΥΡ).
Σοφία, σύζ. Ἀνθεμίου: 296 (ΕΔΕ).
Σπάρτη (Ι) Λύσωνος (Ι) καὶ Δημαρέτης, σύζ. Εὐίππου (Ι) (;): 95, κόγχη 8 (ΜΙΕ).
Σπάρτη (ΙΙ), σύζ. Ἀργείου (ΙΙ), θυγ. Εὐίππου (Ι) (;): 95, κόγχη 17 (ΜΙΕ).
Σπέδιος, Π(όπλιος), υἱ. Σπεδίας Μυρσίνης: 540 (ΠΕΛ).
Σπέδις, ἀδ. ἢ π. Ξενῶς: 213 (ΕΔΕ).
Στάρτις, π. [Εὐ]πολέμου: 93, στ. Ι 20-21, ΙΙ 6 (ΜΙΕ).
Στασα[---], π. Ἀλεξ[άνδρο]υ: 617 (ΑΛΜ).
Στερκορία, θυγ. Στερκορίου καὶ (;) Παραμόνας: 335 (ΕΔΕ).
Στερκόριλλα, θυγ. Στερκορίου καὶ (;) Παραμόνας: 335 (ΕΔΕ).
Στερκόριος, σύζ. Παραμόνας, π. Στερκορίας, Στερκορίλλης, Ἐπινικίου καὶ Κερβίωνος: 335 (ΕΔΕ).
Σ[τ]έφανος: 336 (ΕΔΕ).
Στέφανος, σύζ. Ἰώνας: 337 (ΕΔΕ).
Στρατονίκη (Ι) Ἀργείου (Ι), σύζ. Ἀριστοφάνους (ΙΙα), μ. Ἀργείου (ΙΙ) καὶ Λύσωνος (ΙΙ): 95, κόγχη 6 (ΜΙΕ).
Στρατονίκη (ΙΙ), θυγ. Λύσωνος (ΙΙ) καὶ Καλλιστοῦς, σύζ. Ἱππίου: 95, κόγχη 2 (ΜΙΕ).
Στρατονίκη, σύζ. Πύθ[ω]νος: 520 (ΠΕΛ).
Στρατον[---]: 615 (ΑΛΜ).
[Σ]τρα[τ ---]: 521 (ΠΕΛ).
Στράττυλλα, Πετρωνία, θυγ. Λ(ευκίου) Πετρωνίου Βάσσο[υ]: 180 (ΕΔΕ).
Στραττώ (δ.): 139 (ΕΔΕ).
[Στ]ραττώ, σύζ. Κασ[άνδρ]ου: 386 (ΕΔΕ).
Στράτων, Αὐρήλιος, υἱ. Αὐρηλίου Γερμανοῦ: 610, στ. 5 (ΒΒ).
Στράτων, Φλάβ(ιος) Κλ(αύδιος): 165 (ΕΔΕ).
Στρατώ, θυγ. [Μαρκ]ελλείνου Κο[. . . .]νου καὶ Ἀλεξάνδρας: 387 (ΕΔΕ).
Συνγγράφη, Ποπιλλία: 104 (ΕΔΕ).
Σύμμαχος, Αἴλιος: 228 (ΕΔΕ).
Στρώ[φ]ακος Στρωφακίδο[υ]: 27 (ΑΙΓ).
Στρωφακίδης, π. Ἐπικράτους, Στρώ[φ]ακος καὶ Βερνίκας: 27 (ΑΙΓ).
Στ[---], π. Κερκίωνος: 496 (ΠΕΛ).
Συμμίας: 401, στ. 42 (ΚΥΡ).
Σ[ύμ(;)]φορος, σύζ. Ἐλπίδος: 426 (ΤΥΡ).
Σωκλῆς Μενάνδρου: 45 (ΑΙΓ).
Σωπάτρα Ἡρακλείτου: 522 (ΠΕΛ).
Σωπάτρα Παυσανίου: 529 (ΠΕΛ).
Σώπατρ[ο]ς: 93, στ. ΙΙ 30 (ΜΙΕ).
Σώπατρος, π. Ἀσσκληπιοδώρου: 93, στ. Ι 6-7, 18-19 (ΜΙΕ).
Σώπατρ[ο]ς, π. [Διονυ]σίου: 93, στ. ΙΙ 33-34 (ΜΙΕ).
Σωσίας: *SEG* 39 (1989) 623 (ΠΕΛ).
Σωσίας Νάρεως: 523 (ΠΕΛ).
Σωσίβιος, π. Διονυσίου τοῦ καὶ Μάρκου: 622 (ΑΛΜ).
Σωσιγένης Θοινίχου: 524 (ΠΕΛ).
Σωσιπάτρα, Ποπιλλία: 120 (ΣΚΥ).
Σωσίπολις: 168, στ. 14-15 (ΕΔΕ).
Σωσίπολις, Αὐρηλία: 154 (ΕΔΕ).
Σωσίων, π. Ἡραΐδος καὶ Ἀρχία: 493 (ΠΕΛ).
Σωστράτη Διονυσίου: 525 (ΠΕΛ).
Σωτηρία, σύζ. Αὐρηλίου Ἑρβούλου: 79 (ΑΙΓ).
Σωτηρία, σύζ. Φιλοκάλου, μ. Εὐτυχίου: 232 (ΕΔΕ).
Σώτιμος, π. Μνησιστράτης: 510 (ΠΕΛ).
Σωφία, σύζ. (;) Καλλικράτου: 334 (ΕΔΕ).
Ταρούλας, π. Ποσιδωνίου: 131, στ. 5-6 (ΕΔΕ).
Τάρυς (ἢ -ης), π. Διονυσόδοτου: 101 (ΜΙΕ).
Τειμο[. [2-3] .]α (δ.): 148 (ΕΔΕ).
Τελευτίας, π. Εὐξένου (ΙΙ): 43 (ΑΙΓ).
Τέλλος (;), π. ΒΙΛΑΒΡΑΣ: 23 (ΑΙΓ).
Τερεντία (;): 119 (ΜΑΡ).
Τε[ρεντία (;)]: βλ. [---]ΣΙΑ ἡ καὶ Τε[ρεντία (;)].
Τερέντιος, Αὐρήλιος, υἱ. Αὐρηλίου Γερμανοῦ: 610, στ. 6 (ΒΒ).
Τερτία (δ.), μ. Ἑρμιόνης: 157, στ. 9 (ΕΔΕ).
ΤΕ[---], π. Κοζμίας: 501 (ΠΕΛ).
Τιβερεῖνος, Φουλκίνιος, υἱ. Φουλκινίου Βάσσου καὶ Ποπιλλίας Ἐλπιδίας: 62 (ΑΙΓ).
Τίμαιος, π. Εὐπολέμου: 486 (ΠΕΛ).
Τίμανδρος, π. Εὐκλέους: 184 (ΕΔΕ).
Τιμαρέτη: 544 (ΠΕΛ).
Τιμοκλῆς, π. Μυρτοῦς: 511 (ΠΕΛ).

Τίνε[ια], σύζ. [Κλαυ(;)]δίου: 155 (ΕΔΕ).
Τίταλος Δωροθέου: 401, στ. 23 (ΚΥΡ).
Τίτος Λύκου: 123, στ. 2-3, 16-17 καὶ 21 (ΣΚΥ).
Τίτος, υἱ. Καστρικίου Φιλίππου καὶ Ἡδαίας τῆς καὶ Μαρίας, σύζ. Κλαυδίας Γράπτης: 263, στ. 1, 7, 13, 17 (ΕΔΕ).
Τι[---]: *ΑΔ* 53 (1998) *Μελ*. 264, σημ. 72 και πίν. 79α-β (ΠΕΛ).
Τόλων Ἀδύμου: 93, στ. I 9, 18, 28, II 6-7, 26 (ΜΙΕ).
Τορκουᾶτος, Γ(άϊος) Πόντιος: 131, στ. 7 (ΕΔΕ).
Τουάρτα (;): 195 (ΕΔΕ).
Τριακαδίων, Γ(άϊος) Πεδουκαῖος, σύζ. Ἀτείας Παραμόνας, π. Σαβείνας: 226 (ΕΔΕ).
Τριπτόλεμος, Αὐρήλιος: 159, στ. 1-2 (ΕΔΕ).
Τρεβάτιος, υἱ. Δεκιμί[ο]υ, π. Ἀθηναγόρα: 624· 613 (ΑΛΜ).
Τρόφιμος, Κουριάτιος: 229 (ΕΔΕ).
Τρύφενα, σύζ. Εὐτύχωνος: 303 (ΕΔΕ).
[Τυ]ραννὶς [. . .]νονος: 238 (ΕΔΕ).
Τύρανος, σύζ. Κ(λ)αυδίας: 621 (ΑΛΜ).
Τ[---], [Α]ὐρη(λ)ία: 246 (ΕΔΕ).
Τ[---], Οὐαλερία: 69 (ΑΙΓ).
Φάβιος: 230 (ΕΔΕ).
Φαίνιππος: 94, στ. 6 (ΜΙΕ).
Φάλακρος: βλ. Βά[λακρο]ς.
Φανίας: *SEG* 39 (1989) 623 (ΠΕΛ).
Φανόκριτος Εὐφρίλλου: 526 (ΠΕΛ).
Φάραξ: Χρυσοστόμου, *Ἀρχαία Ἔδεσσα* 64, ἀρ. 44 (ΕΔΕ).
Φαρίων, π. Φιλήτου: 181, στ. 14 (ΕΔΕ).
Φαυ[στίνη] (;) (δ.): 75 (ΑΙΓ).
Φείλιπος, π. Αὐρηλίου Ἀρτεμ[ιδώρο]υ: 64 (ΑΙΓ).
Φῆλιξ Νικομήδου: 181, στ. 15 (ΕΔΕ).
Φῆλιξ, π. Αὐρηλιανῆς, σύζ. Ἀλεξάνδρας: 60 (ΑΙΓ).
Φικτώριος, Αὖλος, Γαΐου, ὁ ἐπικαλούμενος Ἀλέξανδρος: 439 (ΠΕΛ).
Φίλα Ἀριστέου, σύζ. Καλλικλέους, μ. Ἀριστοφάνου (IIβ), Ἀργείου (II) καὶ Εὐίππου (II): 95, κόγχη 12 (ΜΙΕ).
Φίλ[α] Κορρά[γ]ου: 46 (ΑΙΓ).
Φίλα Μενάνδ[ρου]: 527 (ΠΕΛ).
[Φ]ίλα (I) Μένωνος, σύζ. Ἐπικράτους, μ. Μ[ε]νάνδρου (II), Νικάνορος, Δ[ημ]έα και Φίλας (II): 188 (ΕΔΕ).
Φίλα (II) Ἐπικράτου, θυγ. [Φ]ίλας (II): 188 (ΕΔΕ).
[Φί]λα Φίλωνο[ς]: 47 (ΑΙΓ).
[Φ]ίλαγρος: 425, στ. 11 (ΤΥΡ).
Φίλαγρος Ἡρακλίδου: 528 (ΠΕΛ).
Φίλαγρος, π. Ἀντιλέοντος: 93, στ. I 28, 29 (ΜΙΕ).
Φίλαγρος, π. Βουκάρτα: 425, στ. 3-4 καὶ 11-12 (ΤΥΡ).
Φιλάργυρος, Βούτιλος (;), υἱ. Μεμμίας Πωλίνας: 602 (ΕΥΡ).
Φιλήτη, σύζ. Νικάνδρου: 323 (ΕΔΕ).
Φιλητίων, υἱ. Διοδώρου, π. Λυσιμάχου: 618 (ΑΛΜ).
Φίλητος (θρεπτός): 231 (ΕΔΕ).
Φίλητος Φαρίωνος: 181, στ. 14 (ΕΔΕ).
Φιλίππα, [Αὐρ]ηλία, θυγ. Εὐροδίκης: 122 (ΣΚΥ).
[Φί]λιππος: 94, στ. 4 (ΜΙΕ).
Φίλ(ι)ππος: 126 (ΝΕΑ).
Φίλιππος (δ.): 155 (ΕΔΕ).
Φίλιππος: 401, στ. 37 (ΚΥΡ).
Φίλιππος Ἀερόπου: 401, στ. 41 (ΚΥΡ).
Φίλιππος Ἀλεξάνδρου: 596 (ΕΥΡ).
Φίλιππος Ἀμ[π(;)]ύκτου Σκυδραῖος: 93, στ. I 8 (ΜΙΕ).
Φίλιππος Ἀπολλωνίου: 7 (ΑΙΓ).
Φίλιππος, Καστρίκιος, σύζ. Ἡδαίας τῆς καὶ Μαρίας, π. Τίτου: 263, στ. 1, 10 (ΕΔΕ).
Φίλιππο[ς] Κι[---]: 93, στ. II 27 (ΜΙΕ).
Φίλιππος Κοινίδα: 601 (ΕΥΡ).
[Φίλιπ (;)]πος [Πλευ]ράτου: 135 (ΕΔΕ).
Φίλιππος: Φιλλ(ί)ππου: *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 99 (ΠΕΛ).
[Φί]λιππος Χιωνίδα: 425, στ. 15 (ΤΥΡ).
Φίλιππος, [Αὐρήλ]ιος (;): 182, στ. 20 (ΕΔΕ).
Φίλιππος, Φλά[β]ιος: 182, στ. 17 (ΕΔΕ).
Φίλιππος, π. Ἀντιγόνας: 454 (ΠΕΛ).
Φίλιππος, π. Ἰουλίας: 391 (ΕΔΕ).
Φίλιππος, π. Κλεοπάτρας: 101 (ΜΙΕ).
Φίλις: *SEG* 53 (2003) 623 (ΠΕΛ).
Φίλισκος, π. Ἄρχωνος: 466 (ΠΕΛ).
Φιλίστη: *SEG* 52 (2002) 649 (ΑΙΓ).
Φίλιστος, π. Βερεννοῦς: 22 (ΑΙΓ).
Φιλλ[έ]ας, π. Ἀντ[ι]γήνου: 18 (ΑΙΓ).
Φιλόδημος, π. Λυσάνδρου: 504 (ΠΕΛ).
Φιλόκαλος, σύζ. Σωτηρίας, π. Εὐτυχίου: 232 (ΕΔΕ).
[Φι]λόκας: 94, στ. 1 (ΜΙΕ).
Φιλοκύρειος, σύζ. ἢ υἱ. Μαξίμας: 584 (ΑΛΛ).
Φιλόμουσος (δ.): 149 (ΕΔΕ).

Φιλοξένα: *SEG* 42 (1992) 619α (ΠΕΛ).
[Φι]λοξέ[να (;)], θυγ. [Ἀγ]γέλου: 189 (ΕΔΕ).
Φιλοξένη: βλ. [---]ΕΝΗ [---]ΙΟΥ.
Φιλόξενος Ἀσάνδρου: 516 (ΠΕΛ).
Φιλόξενος Σιμμία Τυρισσαῖος: 117 (ΜΑΡ).
Φιλόξενος (IIa), υἱ. Ἀγγέλου: 189 (ΕΔΕ).
Φιλόξενος (IIb), υἱ. Λάγου: 189 (ΕΔΕ).
Φιλοπάτρα Μικύλου, σύζ. (;) Παυσανίου: 529 (ΠΕΛ).
Φίλος Δρωπίδα: 93, στ. I 8 (ΜΙΕ).
Φιλουμένα, σύζ. (;) Παραμόνου: 262 (ΕΔΕ).
[Φι]λου[μ]ένη, Αὐρηλία Σαβιν(ι)ανή, σύζ. (;) Αὐρηλίου Γερμανοῦ, μ. (;) Αὐρηλίων Στράτωνος καὶ Τερεντίου: 610, στ. 3-4 (ΒΒ).
Φιλούμενος, Κλ(αύδιος): 181, στ. 13 (ΕΔΕ).
Φιλο[---] Διον[υσ---]: 233 (ΕΔΕ).
Φίλων, π. Ἡρακλείδου: 31 (ΑΙΓ).
Φίλων, π. Φίλας: 47 (ΑΙΓ).
Φιλώτας: 401, στ. 37 (ΚΥΡ).
Φιλώτας Ἐρρεβαίου, π. Κλειοῦς καὶ Ἀλκέτα: 48 (ΑΙΓ).
Φιλωτέρα (δ.): 410 (ΚΥΡ).
Φιλωτέρα, μ. Κρισπείνας: 209 (ΕΔΕ).
Φιλ[---]: 93, στ. II 23 (ΜΙΕ).
ΦΛΙΑΡΧΙΟΥ (γεν.), Ποπίλιος: 338 (ΕΔΕ).
Φοῦσκος, υἱ. Μελίτας, π. Ἀλεξάνδρας: 63, στ. 4-5 (ΑΙΓ).
[Χαι]ρέας: 94, στ. 3 (ΜΙΕ).
Χαιρίων, π. Δημοκρίτου: 479 (ΠΕΛ).
Χάρης Ἀλεξάνδρου, π. Δημητρίου: 130 (ΕΔΕ).
Χαριδημία, σύζ. Ὀλυμπίου, μ. Ὀλυμπιάδος καὶ Κασ(ά)νδρας: 326 (ΕΔΕ).
Χαριτείνη (δ.): 154 (ΕΔΕ).
Χαρμοσύνη: 303 (ΕΔΕ).
Χιονν[---] Ἀντικ[---]: 49 (ΑΙΓ).
Χιωνίδας, π. [Φι]λίππου: 425, στ. 15 (ΤΥΡ).
Χοῖρος (;): 264, στ. 1 (ΕΔΕ).
Χρήστη: *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 297 (ΠΕΛ).
Χρήστη, Ἰουλία, σύζ. Φάβιου Γραφικοῦ: 147 (ΕΔΕ).
Χρήστη (δ.): 412 (ΚΥΡ).
[Χ]ρύσανθος, Αὐρήλιος: 182, στ. 29 (ΕΔΕ).
Χρύσιππος, Λ(ούκιος) Λιβύρνιος: 131, στ. 9 (ΕΔΕ).
Χρυσόπολις, θυγ. Κατανίκου (;): 15 (ΑΙΓ).
Χρυσ[---]: Χρυσ[. . [4-5]. .]ς (γεν.): 280 (ΕΔΕ).
Ὠφέλιμος (δ.): 151 (ΕΔΕ).
[. . .]α: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).
[---]α, θυγ. [Ζωσί(;)]μης: 163, στ. 7 (ΕΔΕ).
[---]Α, σύζ. Μάρκου Αὐρη[λί]ου [---]: 239 (ΕΔΕ).
[. . . .]ανδρα, Αὐρηλία, ἡ πρ[ὶν . . [5-6]. . .]: 408 (ΚΥΡ).
[. .]ΑΝΦΗΣ: 94, στ. 2 (ΜΙΕ).
[---]άνωρ, π. [---]ίλας: 49 (ΑΙΓ).
[---]ας: 568 (ΠΕΛ).
[. .]αστος, [. . [περ. 5] . . .]ος: 182, στ. 18 (ΕΔΕ).
[. . .]άτιμος, σύζ. Καρπο[. . .]ίας: 384 (ΕΔΕ).
[---]βιος, π. [---]στράτας: 531 (ΠΕΛ).
[. .[± 4]. .]γένης: 408 (ΚΥΡ).
[---]ΔΟΥΚΑΝΙΚΩ[.] (;): 125 (ΝΕΑ).
[---]ΕΝΗ [---]ΙΟΥ: 437 (ΠΕΛ).
[---]έων: 451 (ΠΕΛ).
[---]ίκατος: 404 (ΚΥΡ).
[---]ίκιος: *SEG* 59 (2009) 703 (ΑΛΜ).
[---]ιλα [---]άνορος: 49 (ΑΙΓ).
[---]ίλα, σύζ. [--- Ἀ]ντιγό[νο]υ: 234 (ΕΔΕ).
[----]Ι[.]ΛΑ[---] [Μ]ενεδήμου: 533 (ΠΕΛ).
[---]ιμος: 75 (ΑΙΓ).
[---]ιμος: 625 (ΑΛΜ).
[---]ίνα: *SEG* 49 (1999) 840 (ΑΙΓ).
[---]ίου (γεν.), π. [---]του: 532 (ΠΕΛ).
[---]ΙΟΥ (γεν.), π. [---]ΕΝΗΣ: 437 (ΠΕΛ).
[---]κιος: 339 (ΕΔΕ).
[. .]κρανος: 94, στ. 8 (ΜΙΕ).
[---]κράτης: 235 (ΕΔΕ).
[---]λαλος: 236 (ΕΔΕ).
[---]λας: 401, στ. 50 (ΚΥΡ).
[---]λῆς Βερ[. .]ονίο[υ (;)]: 5 (ΑΛΩ).
[. . . [5] . .]λια (δ.): 408 (ΚΥΡ).
[. . . .]μος (;), π. [. . .]νονος: 238 (ΕΔΕ).
[---]νείκεια: 615 (ΑΛΜ).
[. . . [4-5] . .]νεικος, ἀδ. Μαμίας: 237 (ΕΔΕ).
[. .]νούβιος, [Κλα]ύδιος, σύζ. [. .]ιμίας Γε[. . .]ας: 268 (ΕΔΕ).
[. . .]νων, π. [Τυ]ραννίδος: 238 (ΕΔΕ).
[. . .]νων, υἱ. [Τυ]ραννίδος (καὶ [. . . .]μου ;): 238 (ΕΔΕ).
[--]ν[--]μος [---]α: 50 (ΑΙΓ).
[. . .]οκράτης, σύζ. Ἀμμ[ί]ας: 17 (ΑΙΓ).
[. .]ΟΡ[.]ΓΑ (γεν.), Ἰούλιος: 182, στ. 6 (ΕΔΕ).
[---]ος: 615 (ΑΛΜ).

[---]ΟΣ, σύζ. Ἰουλιανῆς: 114 (ΜΙΕ).
[---]ρ Δέρδα: 530 (ΠΕΛ).
[---]ΡΙΑ [---]ΤΟΥ: 437 (ΠΕΛ).
[. .]ΡΙΑΣ: 94, στ. 12 (ΜΙΕ).
[---]ΡΟΥ (γεν.), σύζ. [Θ]έκλας, π. (;) Μηχαεί[λ]: 305 (ΕΔΕ).
[---]ς Διον[υ]σοδώρου: 534 (ΠΕΛ).
[---]ΣΙΑ ἡ καὶ Τε[ρεντία (;)]: 395 (ΕΔΕ).
[---]σου (γεν.): 566 (ΠΕΛ).
[---]στράτα [---]βίου: 531 (ΠΕΛ).
[. [2-3].]τέλης, π. Ἀντιγ[ό]νου: 20 (ΑΙΓ).
[---]της [---]ίου: 532 (ΠΕΛ).
[. . .]ΤΙΑΣ Εὐλαίου, σύζ. Κλευάτας, π. Κλεοπάτρας: 112 (ΜΙΕ).
[. . .]τιλιανός, σύζ. [Μα]τρούνας: 319 (ΕΔΕ).
[---]ΤΟΥ (γεν.), π. [---]ΡΙΑΣ: 437 (ΠΕΛ).
[. .]τ[.]ος Μ[---]: 182, στ. 13 (ΕΔΕ).
[---]ων, υἱ. [---] Μένωνο[ς (;)] καὶ [---]σίας τῆς καὶ Τε[ρεντίας (;)]: 395 (ΕΔΕ).
[---] [Ἀρ]χελάου: 535 (ΠΕΛ).
[---] [Γε]νδερρίου Ἀντιγόνου: 404 (ΚΥΡ).
[---], Γ(άϊος): 88 (ΜΙΕ).
[---], Γάϊος [---]: 240 (ΕΔΕ).
[---] Ἡροξένο[υ] (δ.[;]): 136 (ΕΔΕ).
[. . . [±5] . .], Ἰουβεντία: 604 (ΕΥΡ).
[---], Κουριατία, θυγ. Λουκίου Κουριατίου Πατροβίου καὶ Κουριατίας Σεκοῦνδας: 241 (ΕΔΕ)
[---] Μένωνο[ς (;)]: 395 (ΕΔΕ).
[---] Μαχάτα: 530 (ΠΕΛ).
[---], Αἰλ[ία (;)]: 199 (ΕΔΕ).
[---], Αὐρήλιος: 615 (ΑΛΜ).
[---], Αὐρ(---): 409 (ΚΥΡ).
[---], Μᾶρκος Αὐρή[λι]ος: 239 (ΕΔΕ).
[---], Κουριατία, θυγ. Λουκίου Κουριατίου Πατρόβιου καὶ Κουριατίας Σεκούνδας: 241 (ΕΔΕ).
[---], Τιβεριανός: 609 (ΕΥΡ).

2. Ὀνόματα στὴν λατινική

Fulv[ia] Acropolis, σύζ. C(aii) Fictorii Heracleonis: 550 (ΠΕΛ).
Agatho: 551 (ΠΕΛ).
Athenodorus Leontus f(ilius) Heracleotes ex Italia: 548 (ΠΕΛ).
Cl(audius) Laetus Aur(elius) (ἀπελεύθερος): 270, στ. 12 (ΕΔΕ).
L(ucius) Camurius: 389 (ΕΔΕ).
[--- Clau]dius, Pollioni[s lib(ertus);]: 572 (ΠΕΛ).
Epictetus (nutricius): 269 (ΕΔΕ).
Euticus Suessani (ἢ Suessanus): 86 (ΑΙΓ).
Cl(audius) Val(erius) Flavius (ἀπελεύθερος): 270, στ. 10 (ΕΔΕ).
Fl(avius) Gemellus: 354, στ. 2-3 (ΕΔΕ).
C(aius) Fictorius Heracleon, σύζ. Fulv[iae] Acropolis: 550 (ΠΕΛ).
Sextus Host(ilius) (;): 134 (ΕΔΕ).
Cl(audius) Laetus Iulius (ἀπελεύθερος): 270, στ. 13 (ΕΔΕ).
Leon, π. Athenodori: 548 (ΠΕΛ).
Maccusa, ἀνεψιὰ Fl(avii) Gemelli: 354, στ. 1 (ΕΔΕ).
Magnus, ἐγγονὸς C(aii) Mestrii: 569 (ΠΕΛ).
Marcia P(ublii) f(ilia): 549 (ΠΕΛ).
Marcillina: 355 (ΕΔΕ).
Max(imus) (δ.): 134 (ΕΔΕ).
C(aius) Mestrius, πάππος Magni: 569 (ΠΕΛ).
C(aius) Mulvius, π. Mulviae Placidae: 269 (ΕΔΕ).
Tadius Nepos, σύζ. Mulviae Placidae: 269 (ΕΔΕ).
Philargyrus Suessani (ἢ Suessanus): 86 (ΑΙΓ).
Mulvia C(ai) f(ilia) Placida, patrona Tadi Nepotis: 269 (ΕΔΕ).
Aurelia Plactu, σύζ. Aurelii Saza: 356 (ΕΔΕ).
[--- Clau]dius Pollio: 572 (ΠΕΛ).
Procu(lus) (;) (δ.): 134 (ΕΔΕ).
Cl(audius) Val(erius) Publius (ἀπελεύθερος): 270, στ. 11 (ΕΔΕ).
P(ublius), π. Marciae: 549 (ΠΕΛ).
Rufi(n)us (;): 134 (ΕΔΕ).
(Lucius Iulius) Messala Rutilianus: 432, στ. 4-5 καὶ 14 (ΠΕΛ).
Aurelius Saza, σύζ. Aureliae Plactu: 356 (ΕΔΕ).
Suessanus (;): 86 (ΑΙΓ).
Valeriola: βλ. Victoria.
Cl(audius) Valerius π. P(ublii) Cl(audii) Valerii Secundi: 270: στ. 2-3 (ΕΔΕ).

P(ublius) Cl(audius) Valerius Secundus Valerii f(ilius): 270: στ. 2-3 (ΕΔΕ).

Victoria sive Valeriola, ἀνεψιὰ Fl(avii) Gemelli: 354, στ. 2-3 (ΕΔΕ).

ΙΙ. ΠΡΟΩΝΥΜΙΑ, ΟΝΟΜΑΤΑ ΓΕΝΟΥΣ, ΕΠΩΝΥΜΑ

1. Προωνύμια (praenomina)

Aulus: Αὖλος Φικτώριος Γαΐου, ὁ ἐπικαλούμενος Ἀλέξανδρος.

Caius: Γ(άϊος) [---]· Γάϊος [---]· Γάϊος Κορνήλιος· Γ(άϊος) Πόντιος Τορκουᾶτος· Γ(άϊος) Φλάουιος Ἄλυπος· Γ(άϊος) Ἰούλιος Σευῆρος· Γ(άϊος) Πεδουκαῖος Τριακαδίων· C(aius) Fictorius Heracleon· C(aius) Mestrius. Ὡς ἁπλὸ ἀνθρωπωνύμιο ἢ παρωνύμιο φέρεται ἀπὸ τρία ἄτομα.

Gnaeus: Γναῖος Κορνήλιος.

Lucius: Λεύκιος Οὐολκάκιος Λευκίου Ἀμύντας· Λ(εύκιος) Πετρώνιος Βάσσο[ς]· Λ(ούκιος) Καλ(πούρνιος) ΓΑ[---]· Λ(ούκιος) Ἰούλιος Ἐπαφρόδειτος· Λ(ούκιος) Αἴλιος Ἥλειος· Λ(ούκιος) Μάρκελλο[ς]· Λούκιος Κουριάτιος Πατρόβιος· Λ(ούκιος) Λιβύρνιος Χρύσιππος· L(ucius) Camu[rius ---]. Ὡς ἁπλὸ ἀνθρωπωνύμιο, παρωνύμιο ἢ ἐπώνυμο φέρεται ἀπὸ πέντε ἄτομα.

Marcus: Μ(ᾶρκος) Οὐίβιος Ἀμβούας· Μ(ᾶρκος) Οὐίβιος Ἑρμέρως· Μάαρκος Ἰνστήιος· Μ(ᾶρκος) Ἀντώνιος Μούστιος Κρίσπος· Μ(ᾶρκος) Ἄττιος Λόγγος· Μᾶρκος Λιβύρνιος Οὐάλης· [Μάαρκ]ος Μινύκιος [Ῥ]οῦ[φ]ος· Μ(ᾶρκος) Ἑρέννιος Σαβεῖνος· Μ(ᾶρκος) Ἑρέννιος Σαβεῖνος νέος· Μᾶρκος Αὐρή[λιος ---]. Ὡς ἁπλὸ ἀνθρωπωνύμιο ἢ ἐπώνυμο φέρεται ἀπὸ δύο ἄτομα.

Publius: Πό(πλιος) Αἴλιος Τερεντιανὸς Ἀττικός· Π(όπλιος) Οὐέττιος Νάρκισσος· Π(όπλιος) Σπέδιος· P(ublius) Cl(audius) Valerius Sec[u]ndus.

Quintus: Ὡς ἁπλὸ ἀνθρωπωνύμιο ἢ παρωνύμιο χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τέσσερα ἄτομα.

Sextus: Sextus Hostilius (;).

Tiberius: Τι(βέριος) Κλαύδιος Ἰλαρίων· Τι(βέριος) Κλ(αύδιος) Πρόκλος· [Ti(berius) (;) Clau]dius].

Titus: Τ(ίτος) Ἕλιος Πεδουκαῖος Κάσσανδρος· Τ(ίτος) Ποπλίκιος Σευῆρος. Ὡς ἁπλὸ ἀνθρωπωνύμιο φέρεται ἀπὸ δύο ἄτομα.

2. Ὀνόματα γένους (nomina)

Aelius (15): Αἰλία Ἀντιγόνα· Αἰλία Ἑλένη· Αἰλία Νείκη· Αἰλία Ὀλυμπιάς· Αἰλία Σαβίνα· Αἰλ[ία ---]· Ἔ[λι]ος Ἀλέξανδρος· Πό(πλιος) Αἴλιος Τερεντιανὸς Ἀττικός· Φάβιος Αἴλιος Δημήτριος· Αἴλ(ιος) Διονύσιος· Λ(ούκιος) Αἴλιος Ἥλειος· Αἴλιος Κάσσανδρος· Τ(ίτος) Ἕλιος Πεδουκαῖος Κάσσανδρος· Αἴλιος Νεικόλαος· Αἴλιος Σύμμαχος.

Aemilianus (1): Αἰμιλιανὸς Δημαίνετος.

Antonius (2): Μ(ᾶρκος) Ἀντώνιος Μούστιος Κρίσπος· Ἀντώνιο[ς] Μενέλαος. Ὡς παρωνύμιο χρησιμοποιεῖται ἀπὸ ἕνα ἄτομο.

Attius (2): Ἀτεία Παραμόνα· Μ(ᾶρκος) Ἄττιος Λόγγος.

Aurelius (73): Αὐρηλία Ἄντεια ἡ Ἀντιγόνου· Αὐρηλία Ἀρίστη· Αὐρηλία Ἀρτεμιδώ[ρα]· Αὐρηλία Βενερία· Αὐρηλία Ἑρωτὶς ἡ Γαΐου· Αὐρ(ηλία) Ζωσίμη· Αὐρηλία Κλαυδία· Αὐ[ρηλί]α Κλεονείκη· Αὐρηλία Λέπουλα· Αὐρηλία Ἰουλιανὴ Λυκολαμία· Αὐρηλία Λουκιανή· Α[ὐ]ρηλία Λύκα ἡ Λύκου· Αὐρηλία Παραμονιανὴ Ὀλυμπιάς· Αὐρηλία Σωσίπολις· [Α]ὐρη(λ)ία Τ[---]· [Αὐρ]ηλία Φιλίππα [ἡ π]ρὶν Εὐροδίκης· Αὐρηλία Σαβιν(ι)ανὴ [Φι]λου[μ]ένη· Αὐρηλία [. . . .]ανδρα ἡ πρ[ὶν . . [5-6]. . .], Αὐρ(---) Α[---]· Αὐρ(ήλιος) Ἀδῆος· Αὐρήλιος Ἀλέξανδρος· [Α]ὐ[ρ]ήλιος Ἀλέξανδρ[ο]ς· Αὐρήλιος Ἀμιανός· Αὐρήλιος Ἀμμ[. . .]· Αὐρ(ήλιος) [Ἀ]νδρόνικος· [Αὐρ(ήλιος) Ἀνδρόνι(;)]κος· Αὐρήλιος ΑΡΑΤΜΙΝ[...]ος· Αὐρήλιος Ἀρτεμίδωρος· [Α]ὐρή(λιος) Ἀρτέμων· Αὐρήλιος Γερμανός· Αὐρήλιος Διονύσιος· [Αὐρ]ήλιος Διονύσιος· Αὐρήλιοι Δούλης

κ(α)ὶ Οὐαλερία· Αὐρήλιος Ἕρβουλος· Αὐρ(ήλιος) Ἑρμόλαος· Αὐρήλιος Εὐλό[γ]ητ[ος]· Αὐρήλιος Εὔπορος· Αὐρ(ήλιος) Εὐτυχ[---]· [Α]ὐ[ρήλι]ος Εὐχάρισ[το]ς· Αὐ(ρήλιος) Ε[.]ΗΝΟΣ· Αὐρήλιος Ζώσιμος· [Αὐρήλιος (;) Ζ]ώσιμος· Αὐρήλιος Ζώσιμ[ο]ς· Αὐρ(ήλιος) Θέρμος· Αὐρήλιος Κάλλης· [Αὐρ]ήλιος Κάσανδρος· Αὐρ(ήλιος) Κάσανδρος· Αὐρήλιος Κουσώνιος Διογένης ὁ καὶ Εὐγένιος· Αὐρήλιος Λούκιος· Αὐρήλιος Λύκος· Αὐρ(ήλιος) Μαρκελλεῖνος· Αὐρήλιος Νείκων· Αὐ(ρήλιος) Ὀρόντης· Αὐρήλιος Παράμονος· (Αὐρήλιος;) Παράμον[ος]· Αὐρήλι[ος] Πάτερνος· Αὐρήλιος Πειρίθους· Αὐρ(ήλιος) Πιερίων· Αὐρήλιος Πλάτωρ· Αὐρήλιος Πρῖμο[ς]· [Α]ὐρ[ήλιο]ς Ῥοῦφος· Αὐρήλιος Στράτων· Αὐρήλιος Τερέντιος· Αὐρήλιος Τριπτόλεμος· [Αὐρήλ(;)]ιος Φίλιππος· Αὐρήλιος [Χ]ρύσανθος· [Αὐρήλι(;)]ος [. .]αστος· Μᾶρκος Αὐρή[λιος ---]· Αὐρήλιο[ς] [---]· Αὐρ(---) [---]· Aurelia Plactu· Aurelius Saza.

Autronia (1): Αὐτρωνία Γαΐα.

Calpurnius (1): Λ(ούκιος) Καλ(πούρνιος) ΓΑ[---].

Camurius (1): L(ucius) Camu[rius ---].

Castricius (1): Καστρίκιος Φίλιππος.

Claudianus (1): Κλαυδιανὸς Παράμονος. Ὡς παρωνύμιο φέρεται ἀπὸ δύο ἄτομα.

Claudius (26): Κλαυδία Γράπτη· Κλαυδία Εὐριδίκη· Κλαυδία Θεονόη· Κλαυδία Μακεδονία· Κλαυδία Ὀκελ[λίνα]· Κλαύδιος Ἀσκληπιόδωρος· Κλ(αύδιος) Αὐρήλ[ιος] (;)· Κλ[αύδι]οι Ζήνω[ν] καὶ Δάρδανος· Τι(βέριος) Κλαύδιος Ἱλαρίων· Κλαύδιος Ἰουλιανός· Κλαύδιος Κοπρύλος· Κλαύδιος Λυκαρίωνος· Κλαύδιος Μάξιμος· Κλ(αύδιος) Νικίας· Κλαύδιος Πειερίων· Τι(βέριος) Κλ(αύδιος) Πρόκλος· Κλαύδιος Σερῆνος· Κλ(αύδιος) Φιλούμενος· [Κλα]ύδιος [. .] νούβιος· Cl(audius) Laetus Aur(elius)· Cl(audius) Val(erius) Flavius· Cl(audius) Laetus Iulius· Cl(audius) Val(erius) Publius· P(ublius) Cl(audius) Valerius Sec[u]ndus· [Ti(berius) (;) Clau]dius]. Ὡς παρωνύμιο χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τρία ἄτομα.

Cocceius (1): Κοκκεῖα Ἐπιγόνη.

Cornelius (6): Κορνηλία Ἀλεξάνδρα· Γάϊος Κορνήλιος· Γναῖος Κορνήλιος· Φάβιος Κορνήλιος Ἄπερ· Φάβιος Κορνήλιος Δημήτριος· Κορνήλιος Σεκῶνδος.

Curiatius (5): Κουριατία Σεκούνδα· Κουριάτιος Ἀντώνιος· Κουριάτιος Νείκων· Λούκιος Κουριάτιος Πατρόβιος· Κουριάτιος Τρόφιμος.

Cuspidius (2): Κουσπίδιος Παριανός· Δο(μίτιος) Κου(σπίδιος) Κόϊντος.

Domitius (3): Δομιτία Ἀσκληπιάς· Οὔλπιος Δομίτιος Ἐλπιδηφόρος· Δο(μίτιος) Κου(σπίδιος) Κόϊντος. Ὡς παρωνύμιο χρησιμοποιεῖται ἀπὸ ἕνα ἄτομο.

Emathius (;) (1): Ἡμάθιος Ἀντίγονος.

Fabius (5): Φαβία Πρίσκιλλα· Φάβιος Κορνήλιος Ἄπερ· Φάβιος Γραφικός· Φάβιος Αἴλιος Δημήτριος· Φάβιος Κορνήλιος Δημήτριος. Ὡς ἁπλὸ ἀνθρωπωνύμιο φέρεται ἀπὸ ἕνα ἄτομο.

Fabricius (1): Φαβρίκιος Βετουληνὸς Λύκ[ος].

Fictorius (1): Αὖλος Φικτώριος Γαΐου, ὁ ἐπικαλούμενος Ἀλέξανδρος· C(aius) Fictorius Heracleon.

Fesius (3): Φήσιος Ἀμάραντος· Φήσιος [Δ]ημό[. . .]ος· Φήσιος Κάσανδρος.

Flavius (6): Φλα(βία) Προσδόχη· Γ(άϊος) Φλάουιος Ἄλυπος· Φλ(άβιος) Κλαυ[δ]ιανός· Φλά[β]ιος Φίλιππος· Φλάβ(ιος) Κλ(αύδιος) Στράτων· Fl(avius) Gemellus.

Fulcinius (6): Φουλκίνιος Βάσσος· Φουλκίνιος Νάρκισσος· Φουλκίνιοι Σείλων, Τιβερεῖνος, Λαίτα, Βάσσα.

Fulvius (1): Fulv[ia] Acropolis.

Herennius (4): Ἑρεννία Μενέα· Ἑρένιος Μαρκελῖνος· Μ(ᾶρκος) Ἑρέννιος Σαβεῖνος· Μ(ᾶρκος) Ἑρέννιος Σαβεῖνος νέος.

Hostilius (1): Sextus Hostilius (;).

Insteius (1): Μάαρκος Ἰνστήιος.

Iulianus (1): Ἰουλιανὸς Κάσ[σανδρος]. Ὡς ἁπλὸ ἀνθρωπωνύμιο ἢ παρωνύμιο χρησιμοποιεῖται ἀπὸ πέντε ἄτομα.

Iulius (8): Ἰουλία Μεννηίς· Ἰουλία Ῥώμη· Ἰουλία Χρήστη· Λ(ούκιος) Ἰούλιος Ἐπαφρόδειτος· Ἰούλιος Κρισπεῖνος· Ἰούλιος Νεικηφόρος· Γ(άϊος) Ἰούλιος Σευῆρος· Ἰούλιος [. .]ΟΡ[.]ΓΑ (γεν.). Ὡς ἁπλὸ ἀνθρωπωνύμιο, παρωνύμιο ἢ ἐπώνυμο φέρεται ἀπὸ ἑπτὰ ἄτομα.

Iuventius (2): Ἰουβεντία [. . . ±5 . .]· Ἰουβέντιος Ε[---].

Laetus (2): Cl(audius) Laetus Aur(elius)· Cl(audius) Laetus Iulius.

Liburnius (2): Μᾶρκος Λιβύρνιος Οὐάλης· Λ(ούκιος) Λιβύρνιος Χρύσιππος.

Lucius (;) (1): Λ(ούκιος) Μάρκελλο[ς].
Marcellianus (1): [Μ]αρκελιανὴ Ἀνχεία. Ὡς ἁπλὸ ἀνθρωπωνύμιο, παρωνύμιο ἢ ἐπώνυμο φέρεται ἀπὸ πέντε ἄτομα.
Marcellus (;) (1): Λ(ούκιος) Μάρκελλο[ς].
Memmius (1): Μεμμία Πωλίνα.
Mestrius (2): Μέστριος Ἰουλιανός· C(aius) Mestrius.
Midius (1): Μιδία Ἑρμογένεια.
Minucius (1): [Μάαρκ]ος Μινύκιος [Ῥ]οῦ[φ]ος.
Mulvius (1): Mulvia Placida.
Mustius (1): Μ(ᾶρκος) Ἀντώνιος Μούστιος Κρίσπος.
Orestius (;) (1): Ὀρέστιος Θεοφίλης.
Papius (1): Παπία Εὐτυχίς.
Paramonianus (1): Αὐρηλία Παραμονιανὴ Ὀλυμπιάς.
Peducaeus (3): Πό(πλιος) Αἴλιος Τερεντιανὸς Ἀττικός· Πεδουκαῖος Κόσμος· Γ(άϊος) Πεδουκαῖος Τριακαδίων.
Petronius (1): Πετρωνία Λ(ευκίου) Πετρωνίου Βάσσο[υ] θυγάτηρ Στράτυλλα. Ὡς ἁπλὸ ἀνθρωπωνύμιο φέρεται ἀπὸ ἕνα ἄτομο.
Pontius (1): Γ(άϊος) Πόντιος Τορκουᾶτος.
Popillius (3): Ποπιλλία Ἐλπιδία· Ποπιλλία Συνγγράφη· Ποπιλλία Σωσιπάτρα.
Publicius (1): Τ(ίτος) Ποπλίκιος Σευῆρος. Ὡς παρωνύμιο χρησιμοποιεῖται ἀπὸ ἕνα ἄτομο.
Rupilius (1): Ῥουπίλιος Παράμονος.
Sabinianus (1): Αὐρηλία Σαβιν(ι)ανὴ [Φι]λου[μ]ένη.
Servilius (2): Σερουειλία Ἐλευθέριν· Σερβιλία Καλατύχα.
Spedius (2): Σπεδία Μυρσίνη· Π(όπλιος) Σπέδιος. Ὡς ἁπλὸ ἀνθρωπωνύμιο χρησιμοποιεῖται ἀπὸ ἕνα ἄτομο.
Statius (1): Στάτιος Ἐπίκτητος.
Tadius (1): Tadius Nepos.
Terentianus (1): Πό(πλιος) Αἴλιος Τερεντιανὸς Ἀττικός.
Terentius (1): Τερεντία Ἀρτέμιον (ἢ Ἄρτεμις). Ὡς ἁπλὸ ἀνθρωνύμιο ἢ ἐπώνυμο φέρεται ἀπὸ ἕνα ἢ δύο ἄτομα.
Tiberianus (3): Τιβεριανὸς Ἀντίγονος· Τιβεριανοὶ Μενέλαος καὶ [---].
Tineius: Χρησιμοποιεῖται ὡς ἁπλὸ ἀνθρωπωνύμιο.
Ulpius (7): Οὐλπία Εὐπορία· Οὐλπία Ῥεκέπτα· Οὔλπιος Ἀπολλώνειος· Οὔλπιος Ἀρτ[εμί]δωρος· Οὔλπιος Ζοηρός· Οὔλπιος Δομίτιος Ἐλπιδηφόρος· Οὔλ(πιος) Κράτερος.
Valerius (5): Οὐαλερία Τ[---]· Οὐα[λέρ]ιος Πολείτης· Cl(audius) Val(erius) Flavius· Cl(audius) Val(erius) Publius· P(ublius) Cl(audius) Valerius Sec[u]ndus. Ὡς ἁπλὸ ἀνθρωνύμιο ἢ παρωνύμιο χρησιμοποιεῖται ἀπὸ πέντε ἄτομα.
Vettius (1): Π(όπλιος) Οὐέττιος Νάρκισσος.
Vettulenus (1): Φαβρίκιος Βετουληνὸς Λύκ[ος].
Vibius (2): Μ(ᾶρκος) Οὐίβιος Ἀμβούας· Μ(ᾶρκος) Οὐίβιος Ἑρμέρως.
Volcacius (1): Λεύκιος Οὐολκάκιος Λευκίου Ἀμύντας
Vutillus (;) (1): Βούτιλος (;) Φιλάργυρος.
[. .]imius: [. .]ιμία Γε[. . .]α.
[---]inius: [---]ίνιος Σεκοῦδος.

3. Ἐπώνυμα (supernomina)

Ἀλέξανδρος: Αὖλος Φικτώριος Γαΐου, ὁ ἐπικαλούμενος Ἀλέξανδρος.
Ἄττας: Ζώπυρος ὁ κὲ Ἄττας: 203 (ΕΔΕ).
Εὐγένιος: Αὐρήλιος Κουσώνιος Διογένης ὁ κὲ Εὐγένιος: 160 (ΕΔΕ).
Κυρήνιος: Μᾶρκος Δημητρίου ὁ καὶ Κυρήνιος: 214 (ΕΔΕ).
Μαρία: Ἡδαία Εὐκλείας ἡ καὶ Μαρία: 263, στ. 6, 13 (ΕΔΕ).
Τερεντία: [---]ΣΙΑ ἡ καὶ Τε[ρεντία (;)]: 395 (ΕΔΕ).

III. ΟΝΟΜΑΤΑ ΒΑΣΙΛΕΩΝ, ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ, ΡΩΜΑΙΩΝ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΑΞΙΩΜΑΤΟΥΧΩΝ

1. Μακεδόνες βασιλεῖς καὶ οἱ οἰκογένειές τους

Εὐρυδίκα Σίρρα: 8· 9· 14 (ΑΙΓ).

Ἀντίγονος Γονατᾶς: πρὸς τὸν βασιλέα Ἀντίγονον: 430, στ. 5-6 (ΠΕΛ)· ἐπὶ τῆι εὐνοίαι τῆι πρὸς βασιλέα Ἀντίγονον καὶ πρὸς Μακεδόνας: 430, στ. 12 (ΠΕΛ).

Ἀντίγονος Δώσων: βα(σιλέως) Ἀντι(γόνου): *SEG* 39 (1989) 623 (ΠΕΛ)· βα(σιλέων) Φι(λίππου) | Ἀντι(γόνου): *SEG* 39 (1989) 623 (ΠΕΛ).

Δημήτριος Β΄: Βασιλεὺς Φ[ίλιππος] βασιλέως Δ[ημητρίου]: 440 (ΠΕΛ)· Βασιλεὺς Φίλιππος βασιλέως Δημητρίου 442 (ΠΕΛ).

Φίλιππος Ε΄: [[βασιλέως Φιλίππου]]: 10· 11 (ΑΙΓ)· Βασιλεὺς Φίλιππος Πολέμ[ωνι] (;) χαίρειν: 431 (ΠΕΛ)· Βασιλεὺς Φ[ίλιππος] βασιλέως Δ[ημητρίου]: 440 (ΠΕΛ)· Βασιλεὺς Φίλιππος βασιλέως Δημητρίου: 442 (ΠΕΛ)· βα(σιλέων) Φι(λίππου) | Ἀντι(γόνου): *SEG* 39 (1989) 623 (ΠΕΛ)· βα(σιλέως) Φι(λίππου): *SEG* 39 (1989) 623 (ΠΕΛ)· Φι(λίππου): *SEG* 47 (1997) 930 (ΠΕΛ).

Περσεύς: [[[Βασιλεὺς Περσεὺ]ς [βασιλέως Φιλίππου]]](;): 10 (ΑΙΓ)· [[[Βασιλε]ὺς Π[ερσεὺ]ς [βασιλέως Φιλίππου]]] (;): 11 (ΑΙΓ).

Σέλευκος Δ΄ (;): [Βασίλισσα] Λαο[δίκη] [βασιλέως] Σελ[εύκου] (;): 12 (ΑΙΓ).

Λαοδίκη, σύζ. Περσέως (;): [Βασίλισσα] Λαο[δίκη] [βασιλέως] Σελ[εύκου] (;): 12 (ΑΙΓ).

2. Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες καὶ οἱ οἰκογένειές τους

Κλαύδιος: Αὐτοκράτορι Τιβερίῳ Κλαυδίῳ Καίσαρι Σεβασστῷ Γερμανικῷ ἀρχιερῖ, δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ τέταρτον, ὑπάτῳ ἀποδεδιγμένῳ τὸ τέταρτον, αὐτοκράτορι τὸ ὄγδοον, πατρὶ πατρίδος, ἡ πόλις: 423 (ΤΥΡ).

Νέρων (;): [Clau]dio (;) N[eroni] (;) trib(unicia) (;) p(otestate) (;): 586 (ΙΧΝ).

Νέρβας: (...) divi [Nervae] nepoti (...): 562 (ΠΕΛ)· (...) [θεοῦ Νέρουα ἀπογόνῳ] (...) θεοῦ N[έρουα ἀ]πογόνῳ<ν>: 582 (ΑΛΛ).

Τραϊανός: (...) [divi] Traiani [Parthi]ci filio (...): 562 (ΠΕΛ)· (...) [καὶ θεοῦ Τραϊανοῦ Παρθ(ικοῦ) ἀπογόνῳ] (...) θεοῦ Τραϊανοῦ Παρ(θ)(ικοῦ) (...) [ἀ]πογόνῳ<ν>: 582 (ΑΛΛ).

Ἀδριανός: [Imp(eratori) Caes(ari) divi] Traiani [Parthi]ci filio, divi [Nervae] nepoti, Traiano [Hadriano] Aug(usto), pontif(ici) [max(imo), trib(unicia) po]t(estate) xi, [co(n)s(uli) iii ---]: 562 (ΠΕΛ)· (...) divi Hadriani nep[otibus] (...): 380 Α (ΕΔΕ)· (...) [θεοῦ Ἀδριανοῦ ἐκγόνῳ] (...) θ(ε)οῦ Ἀδριανοῦ (...) [ἀ]πογόνῳ<ν>: 582 (ΑΛΛ).

Ἀντωνῖνος Εὐσεβής: (...) divi Ant[onini fil]iis (...): 380 Α (ΕΔΕ)· (...) [θεοῦ Ἀντωνίνου Εὐσεβοῦς υἱωνῷ] (...) θεοῦ Ἀντωνίν[ου Εὐσεβοῦς ἐκγ]όν(ῳ): 582 (ΑΛΛ).

Λούκιος Οὐῆρος: et [Imp(eratori)] [Caesar]i L(ucio) Aurelio Vero [Aug(usto), pontifi]ci ma[x]imo, trib(unicia) po[t(estat)e v] [im]p(eratori) iii, co(n)s(uli) ii, p(atri) p(atriae): 380 Α (ΕΔΕ).

Μᾶρκος Αὐρήλιος: [Impera]to[ri] C[a]e[sari] [M(arco) A]urelio Anto[ni]n[o] Aug(usto)], [po]ntifici maximo: 380 Α (ΕΔΕ)· (...) [θεοῦ Μ(άρκου) Ἀντωνίνου Εὐσεβοῦς υἱῷ] (...) [θε]οῦ Μ(άρκου) Ἀν[τω]νίνου [Ε]ὐσεβ[οῦς υἱω]-νῷ<ν>: 582 (ΑΛΛ).

Κόμμοδος: (...) [θεοῦ Κομμόδου ἀδελφῷ](...): 582 (ΑΛΛ).

Σεπτίμιος Σεβῆρος: [Αὐτοκράτορι Καίσαρι (...) Λ(ουκίῳ) Σεπτιμίῳ Σεουήρῳ, Εὐσεβεῖ Περτίνακι Σεβαστῷ Ἀδιαβηνικῷ, Παρθ(ικῷ), ἀρχιερεῖ μεγίστῳ, δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ F (;), αὐτοκράτορι τὸ ΙΑ (;), ὑπάτῳ τὸ Β (;) (...)

Σεπτιμί[ου Σεουήρου] Περτίνακος Σεβα[στοῦ, Ἀραβικ]οῦ, Ἀδ[ια]βηνικοῦ, Πα[ρθ(ικοῦ) υἱῷ]: 582 (ΑΛΛ).

Καρακάλλας: [Αὐτοκράτορα Καίσαρα Λ(ούκιον) (;) Σεπτ]ίμιον [Σεουῆρον εὐσεβῆ Περτίνακα] (;) Σεβαστόν: 452 (ΠΕΛ)· (...) [καὶ αὐτοκράτο]ρι Καίσα[ρι] (...) Μ(άρκῳ) Αὐ(ρηλίῳ) θεῷ Ἀντωνίν[ῳ Σε]βαστῷ, δημαρχικῆς ἐξουσίας, ἀ[νθυ]πάτῳ: 582 (ΑΛΛ).

Σεπτίμιος Γέτας: καὶ Σεπτιμίῳ Γέτ[ᾳ καί]σαρι: 582 (ΑΛΛ).

Κωνστάντιος: τοὺς μεγίστους καὶ θειοτάτους αὐτοκράτορας Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Κωνστά[ντιον] καὶ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) Μαξιμιανὸν Σεβ(αστούς): 380 Β (ΕΔΕ)· τοὺς μεγίστους κὲ θειοτάτους αὐτοκρατόρους Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Κωνστάντιο[[ν]] κὲ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) Μαξιμιαν[[ὸν]] Σεβ(αστούς): 381 Α (ΕΔΕ).

Μαξιμιανός: τοὺς μεγίστους καὶ θειοτάτους αὐτοκράτορας Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Κωνστά[ντιον] καὶ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) Μαξιμιανὸν Σεβ(αστούς): 380 Β (ΕΔΕ)· τοὺς μεγίστους κὲ θειοτάτους αὐτοκρατόρους Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Κωνστάντιο[[ν]] κὲ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) Μαξιμιαν[[ὸν]] Σεβ(αστούς): 381 Α (ΕΔΕ).

Οὐαλέριος Μαξιμῖνος: καὶ τοὺς ἐ[πι]φανεστάτους καίσαρας Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Σεουῆρον καὶ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) Μαξιμῖν[ον]: 380 Β (ΕΔΕ)· καὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους κέσαρας Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Σεουῆρον κὲ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) [Μα]ξιμῖν[ον]: 381 Α (ΕΔΕ).

Οὐαλέριος Σεβῆρος: καὶ τοὺς ἐ[πι]φανεστάτους καίσαρας Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Σεουῆρον καὶ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) Μαξιμῖν[ον]: 380 Β (ΕΔΕ)· καὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους κέσαρας Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Σεουῆρον κὲ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) [Μα]ξιμῖν[ον]: 381 Α (ΕΔΕ).

Κωνσταντῖνος: Imp(erator) Caesar Fl(avius) Val(erius) Constantin(us) p(ius), f(elix), invictus, August[u]s: 2, στ. 1-2 (ΑΛΩ)· Imp(erator) Caesar F(lavius) Va[l(erius)] Constantinus p(ius), f(elix), invictus, Aug(ustus) et Imp(erator) Caesar Licinianus Licinnius p(ius), f(elix), invictus, Aug(ustus): 381 Γ (ΕΔΕ).

Λικίνιος: Imp(erator) Caesar Licinianus Licinius p(ius), f(elix), invict(us), Augustus: 2, στ. 3-5 (ΑΛΩ)· Licinniano Licinnus: 381 Β (ΕΔΕ)· Imp(erator) Caesar F(lavius) Va[l(erius)] Constantinus p(ius), f(elix), invictus, Aug(ustus) et Imp(erator) Caesar Licinianus Licinnius p(ius), f(elix), invictus, Aug(ustus): 381 Γ (ΕΔΕ)· τὸν μέγιστον καὶ θειότατον αὐτοκράτορα Οὐαλέριον Λικιννιανὸν Λικίννιον εὐσεβῆ, εὐτυχῆ, Σεβαστὸν ἡ πόλις: 382 (ΕΔΕ).

3. Ρωμαῖοι ἀνώτατοι ἀξιωματοῦχοι

Ρωμαῖοι ὕπατοι

110 π.Χ. ἢ λίγο ἀργότερα: Μᾶρκος Μινούκιος Κοΐντου Ῥοῦφος: 597 (ΕΥΡ).

Ρωμαῖοι διοικητὲς ἐπαρχίας Μακεδονίας

Μέσα 2ου αἰ. μ.Χ.: Sextus Tadius Lusius Nepos Paullinus: 269 (ΕΔΕ).

Ρωμαῖοι πρεσβευτές (legati) καὶ διοικητὲς ἐπαρχιῶν

39-38 π.Χ.: Μᾶρκος Ἰνστήιος Λευκίου υἱός: 598 (ΕΥΡ).

Τέλη 2ου - ἀρχὲς 3ου αἰ. μ.Χ.: Lucius Iulius Messala Rutilianus: 432, στ. 4-5· 13-14 (ΠΕΛ).

4. Χρονολογικὸς κατάλογος ἀξιωματούχων τῶν πόλεων

α) *Ἱερεῖς (πλὴν ἱερέων τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας) καὶ ἐπιμελητὲς ἱερῶν*

— *Αἰγεαί, ἱερεῖς Ἀρτέμιδος Διγαίας Βλαγανίτιδος:*

πρῶτο ἥμισυ 3ου αἰ. μ.Χ. (μᾶλλον μετὰ τὸ 212 μ.Χ.): [Α]ὐρή(λιος) Ἀρτέμων: 71 (ΑΙΓ).

— *Αἰγεαί, ἐπιμελητὲς ἱεροῦ Ἀρτέμιδος Διγαίας Βλαγανίτιδος:*

227/8 μ.Χ.: Αἴλιος Κάσσανδρος: 67 (ΑΙΓ).

— *Μίεζα, ἱερεῖς Ἀσκληπιοῦ*

τρίτο τέταρτο 3ου αἰ. π.Χ.: Νικάνωρ: 93, στ. I 6, 16, 26, 34 (ΜΙΕ)· Νίκανδρος: 93, στ. II 5, 12, 18-19, 25 (ΜΙΕ)· Διογένης: 93, στ. II 32-33, 39 (ΜΙΕ).

— Ἔδεσσα, ἱερεῖς Διονύσου

τέλη 2ου - ἀρχὲς 3ου αἰ. μ.Χ.: Κλαυδία Ὀκελ[λίνα]: 400 (ΕΔΕ).

3ος αἰ. μ.Χ.: Μάκκις: 397 (ΕΔΕ).

— Ἔδεσσα, ἱερεῖς Διὸς Ὑψίστου

περ. Ἰανουάριος 52 μ.Χ.: Μᾶρκος Ἄττιος: 131, στ. 19-20 (ΕΔΕ).

— Ἔδεσσα, ἱερεῖς θεᾶς Μᾶς

238/9: Αὐρηλία Λουκιανή: 146 (ΕΔΕ).

245/6-247/8 μ.Χ.: Δομιτία Ἀσκληπιάς: 150 (ΕΔΕ)· 158 (ΕΔΕ).

267/8 μ.Χ.: Σωσίπολις: 168, στ. 14-15 (ΕΔΕ).

— Ἔδεσσα, ἐπιμελητὲς ἱεροῦ θεᾶς Μᾶς

245/6-247/8 μ.Χ.: Κλαύδιος Ἀσκληπιόδωρος: 149-151· 157, στ. 13-14· 158 (ΕΔΕ).

— Ἔδεσσα, ἀρχιερεῖς αὐτοκρατορικῆς λατρείας

τέλη 2ου - ἀρχὲς 3ου αἰ. μ.Χ.: Κλαύδιος Μάξιμος: 400 (ΕΔΕ).

— Πέλλα, ἱερεῖς Ἀσκληπιοῦ

τέλη 4ου - ἀρχὲς 3ου αἰ. π.Χ.: Ἀναξίδοτος Ἀπολλοδώρου: 434 (ΠΕΛ).

περ. Αὔγουστος 243 π.Χ.: Ἀσκληπιόδωρος: 430, στ. 2 (ΠΕΛ).

— Πέλλα, ἱερεῖς Ἡρακλέους

τέλη 3ου - ἀρχὲς 2ου αἰ. π.Χ.: [Παρ]άμονος Δικαιονίκου: 441 (ΠΕΛ).

— Πέλλα, ἱερεῖς ἄγνωστης θεότητας

ἄγνωστη χρονολόγηση: Ἡρακλίδης Ἀσκληπιάδου: 574 (ΠΕΛ).

β) ἀξιωματοῦχοι τῶν πόλεων

— ἐπιστάτες ἢ ἐπώνυμοι ἱερεῖς:

Ἀλλάντη, ἑλληνιστικὴ περίοδος (;): Ἀριστί[---]: 580 (ΑΛΛ).

Κύρρος, τρίτο τέταρτο 4ου αἰ. π.Χ.: Θήρων Δάμωνος: 419 (ΚΥΡ).

— ἐπιστάτες:

Ἀλλάντη, ἑλληνιστικὴ περίοδος (;): Ἀριστί[---]: 580 (ΑΛΛ).

Κύρρος, τρίτο τέταρτο 4ου αἰ. π.Χ.: Θήρων Δάμωνος: 419 (ΚΥΡ).

Μίεζα, τρίτο τέταρτο 3ου αἰ. π.Χ.: Ὀνόμαρχος: 93, στ. I 5, 15, 25, 33 (ΜΙΕ)· Ἑακύτας: 93, στ. II 4-5, 12, 18, 24-25 (ΜΙΕ).

Πέλλα, 221-197 π.Χ.: Πολέμ[ων (;)]: 431 (ΠΕΛ).

— ἐφήβαρχοι:

Ἔδεσσα, 180/1 μ.Χ.: Λυσίμαχος Σαβιδιανοῦ: 181, στ. 4-5 (ΕΔΕ)· 229/30 μ.Χ.: Ἰούλιος [. .]ΟΡ[.]ΓΑ: 182, στ. 6 (ΕΔΕ).

— πολιτάρχες:

Ἔδεσσα, 229/30 μ.Χ.: Τίτος Αἴλιος Πεδουκαῖος Κάσσανδρος: 182, στ. 3-5 (ΕΔΕ).

Κύρρος, περ. Ὀκτώβριος 132 (ἢ 135) μ.Χ.: Εὔλαιος Λαοίτα: 417 (ΚΥΡ).

Τύρισσα, 44/5 μ.Χ.: Ἡρακλείδης τοῦ Δημητρίου: 423 (ΤΥΡ)· Νεικήρατος τοῦ Θεοδᾶ: 423 (ΤΥΡ).

— ταγοὶ ἀτοί:

Μίεζα, τρίτο τέταρτο 3ου αἰ. π.Χ.: Εὐπόλεμος: 93, στ. Ι 6, 16, 26, 34 (ΜΙΕ)· Νικάνω[ρ]: 93, στ. Ι 6, 16, 26, 34 (ΜΙΕ).

Τύρισσα, 3ος αἰ. π.Χ.: Ἑκάγαρχος: 425, στ. 20· Ἐράκτωρ: 425, στ. 21 (ΤΥΡ)· Κερ[τίμ][μας (;)]: 425, στ. 21-22 (ΤΥΡ)· [Μ]ένανδρος: 425, στ. 20 (ΤΥΡ)· [Ὀ]λώϊχ[ο]ς: 425, στ. 21 (ΤΥΡ).

IV. ΟΝΟΜΑΤΑ ΘΕΩΝ, ΛΑΤΡΕΥΤΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΑ, ΟΝΟΜΑΤΑ ΕΟΡΤΩΝ ΚΑΙ ΙΕΡΩΝ

1. Προχριστιανικὰ ὀνόματα καὶ ἐπίθετα

Ἀγοραῖος: Ἑρμεῖ Ἀγοραίωι: 439 (ΠΕΛ).

Ἀγροτέρα: Ἄρτεμιν Ἀγροτέραν Γαζωρείτιδα καὶ Βλουρεῖτιν: 120, στ. 1-3 (ΣΚΥ)· [θεᾷ Ἀγρο]τέρᾳ Ἀρτέμιδι: 408 (ΚΥΡ)· Ἀρτέμιδος Ἀγροτέρας ἐκ τῆς θεοῦ: 611 (ΑΛΜ).

Ἀδράστεια: βλ. Δράστεια.

Ἀθηνᾶ: [ὀμ]νύτωσαν δὲ ἐν τῶι [ἰε]ρῶι (;) Ἀ[θη]νᾶς (;): 401 (ΚΥΡ)· Ἀθηνᾶι Κυρρεστίδι: 402· 405 (ΚΥΡ)· [--- Ἀθ]ηνᾶι Κυρρεστίδι: 404 (ΚΥΡ).

Αἰακός: [Αἰ]ακός: Πέτσας, Τάφος 135-36 (ΜΙΕ).

Ἅιδης: [Ἅιδης] ὠκύς (;): 235 (ΕΔΕ)· εἰς Ἀείδαο (;): 118 (ΜΑΡ).

Αἰμαθίων (Ἡμαθίων): ἡγήτορος Αἰμαθίωνος: 259 (ΕΔΕ).

Αἴολος: Αἰόλου, Γραίη[ς]: 433 (ΠΕΛ).

Ἀλέξανδρος: Ἀλεξάνδρῳ ἥρωϊ ἀγαθῷ καὶ Ἡρακ[λεῖ]: *SEG* 53 (2003) 623 (ΠΕΛ).

ἀνίκητος: θεᾶς ἀνικήτου Μᾶς: 139 (ΕΔΕ)· θεᾶς Μᾶς ἀνεικήτου: 147 (ΕΔΕ)· τῇ κυρίᾳ θεῷ Μᾷ ἀνεικήτῳ: 144, στ. 7-10 (ΕΔΕ)· θε(ᾷ) Μᾷ ἀνεικήτῳ, ἐπηκόῳ γενομένῃ: 162, στ. 3-5 (ΕΔΕ)· Θεᾷ Μᾷ ἀνεικήτῳ ἐπηκόῳ: 161, στ. 2-3 (ΕΔΕ)· θεᾷ Μᾷ ἀνεικήτῳ: 145, στ. 3-5 (ΕΔΕ)· 150 (ΕΔΕ)· 156 (ΕΔΕ)· 157, στ. 5-6 (ΕΔΕ)· 160 (ΕΔΕ)· 165 (ΕΔΕ)· 170, στ. 4-6 (ΕΔΕ)· θεᾷ Μᾷ ἀνεικ[ήτ]ῳ: 151 (ΕΔΕ)· θεᾷ Μᾷ ἀνι[κήτ]ῳ: 171 (ΕΔΕ)· θεᾷ [Μᾷ ἀνικήτῳ] (;): 177 (ΕΔΕ)· θεᾷ ἀνεικήτῳ Μᾷ: 151, στ. 1 (ΕΔΕ)· 164 (ΕΔΕ)· 169 (ΕΔΕ)· [Μ]ᾷ ἀνεικήτ[ῳ θεᾷ]: 155 (ΕΔΕ)· [ἀνεικήτῳ θεᾷ] Μᾷ: 163, στ. 3 (ΕΔΕ)· Μᾷ ἀνικήτ[ῳ]: 143, στ. 6 (ΕΔΕ)· Μᾷ ἀνεικήτῳ: 149 (ΕΔΕ)· 154 (ΕΔΕ)· 159, στ. 3 (ΕΔΕ)· τῇ ἀνικήτῳ Μᾷ: 168, στ. 3-4 (ΕΔΕ)· τῇ ἀνεικήτῳ Μᾷ: 167, στ. 4 (ΕΔΕ).

Ἀπόλλων: κλυτότο(ξ)ος Ἀπόλλων: 543 (ΠΕΛ)· [ἰ]ερὸς Ἀπόλλω[νος] (;): 83 (ΑΙΓ)· Ἀπόλλωνι Λυκίωι: 7 (ΑΙΓ)· βλ. καὶ Φοῖβος.

Ἀπολύων (;): 142 (ΕΔΕ).

Ἄρης (;): μέχρι μ' Ἄρης [---] (;): 353 (ΕΔΕ).

Ἄρτεμις: [Ἀρτέμι]δι: 87 (ΜΙΕ)· Ἀρτ[έμιδι (;) ---]: 88 (ΜΙΕ)· θεᾷ Ἀρτέμιδι: 406 (ΚΥΡ)· 407, στ. 5 (ΚΥΡ)· θεᾷ Ἀρτέ[μι]δι: 410 (ΚΥΡ)· Ἀρτέμιδος Ἀγροτέρας ἐκ τῆς θεοῦ: 611 (ΑΛΜ)· [θεᾷ Ἀγρο]τέρᾳ Ἀρτέμιδι: 408 (ΚΥΡ)· Ἄρτεμιν Ἀγροτέραν Γαζωρείτιδα καὶ Βλουρεῖτιν: 120, στ. 1-3 (ΣΚΥ)· θεᾷ Ἀρτέμιδι Γαζωρίᾳ: 121 (ΣΚΥ)· 122 (ΣΚΥ)· (Ἀρ)τέμι: 123, στ. 20 (ΣΚΥ)· θεᾷ Ἀ[ρ][τέμιδι] ἐν Β(λ)αγάνοις: 66 (ΑΙΓ)· θεᾷ (Ἀρτέμιδι) Δι[γαίᾳ Βλαγα]νείτιδι: 67 (ΑΙΓ)· Ἀρτέμιδι Διγαίᾳ: 68 (ΑΙΓ)· 70 (ΑΙΓ)· 73-74 (ΑΙΓ)· Ἀρτέμιδι Δειγαίᾳ: 63, στ. 3 (ΑΙΓ)· Ἀρτέμιδι Δειγέαι: 62 (ΑΙΓ)· Ἀρτέμιδι Δειγέ[ᾳ ἐν Βλαγά]νοις: 69, στ. 9-11 (ΑΙΓ)· Ἀρτέμιδ[ι Δειγαίᾳ ἐν Β]λαγάν[οις]: 64 (ΑΙΓ)· [Ἀρτέμιδι Διγαίᾳ ἐν Β]λαγάνοις: 76 (ΑΙΓ)· Ἀρτέμιδι Ἐλαφηβόλῳ: 594 (ΕΥΡ)· Ἀρτέμιδι Ἐλαφηβόλ[ωι]: 593 (ΕΥΡ)· θ[ε]ᾷ Ἀρτέμι Κυρα[ί]ᾳ Πολιτικῇ: 411, στ. 2-4 (ΚΥΡ).

Ἀσκληπίεια: ἐπηγγέλοσαν τὰ Ἀσκληπίεια: 430, στ. 6-7 (ΠΕΛ)· τήν τε ἐπαγγ[ε]λίαν τῶν Ἀσκληπιείων τὴν παρὰ Κώιων 430, στ. 9-10 (ΠΕΛ).

Ἀσκληπιός: ἱερέως τοῦ Ἀσσκληπιοῦ: 93, στ. Ι 15 (ΜΙΕ)· Ἀσκληπι[ῶι καὶ Ὑγιείαι]: 434 (ΠΕΛ).

Ἀφροδίτη: Ἀφ[ρο]δίτη[ι ---]: 435 (ΠΕΛ)· βλ. καὶ Κύπρις.

Βλαγανῖτις: θεᾷ (Ἀρτέμιδι) Δι[γαίᾳ Βλαγα]νείτιδι: 67 (ΑΙΓ).

Βλουρῖτις: Ἄρτεμιν Ἀγροτέραν Γαζωρείτιδα καὶ Βλουρεῖτιν: 120, στ. 1-3 (ΣΚΥ).

Γαζωρία, Γαζωρῖτις: Ἄρτεμιν Ἀγροτέραν Γαζωρείτιδα καὶ Βλουρεῖτιν: 120, στ. 1-3 (ΣΚΥ)· θεᾷ Ἀρτέμιδι Γαζωρίᾳ: 121 (ΣΚΥ)· 122 (ΣΚΥ).

Γραῖα: Αἰόλου, Γραίη[ς]: 433 (ΠΕΛ).

Γυρβιάτισσα: θεᾷ Συρίᾳ Παρθένῳ Γυρβιατίσσῃ: 428 (ΓΥΡ).

Δάρρων: Δάρρωνι: 436 (ΠΕΛ).

Δήμητρα: Ἑρμεῖ καὶ Δημήτρᾳ: 413 (ΚΥΡ).

Δικαία: Ἀρτέμιδι Διγαίᾳ: 68 (ΑΙΓ)· 70 (ΑΙΓ)· 73-74 (ΑΙΓ)· Ἀρτέμιδι Δειγέαι: 62 (ΑΙΓ)· Ἀρτέμιδι Δειγαίᾳ: 63, στ. 3 (ΑΙΓ)· θεᾷ Δειγέᾳ: 71 (ΑΙΓ)· θεᾷ Διγαίᾳ: 72 (ΑΙΓ)· θεᾷ (Ἀρτέμιδι) Δι[γαίᾳ Βλαγα]νείτιδι: 67 (ΑΙΓ)· Ἀρτέμιδι Δειγέ[ᾳ ἐν Βλαγά]νοις: 69, στ. 9-11 (ΑΙΓ)· Ἀρτέμιδ[ι Δειγαίᾳ ἐν Β]λαγάν[οις]: 64 (ΑΙΓ)· [Ἀρτέμιδι Διγαίᾳ ἐν Β]λαγάνοις: 76 (ΑΙΓ).

Διόνυσος: θεῷ Διονύσῳ: 612 (ΑΛΜ)· [--- Διονύ]σωι: 437 (ΠΕΛ)· [Διον]ύσ[ωι (;)]: 438 (ΠΕΛ)· Διονυ[---] (;): 559 (ΠΕΛ)· ΜΕ[.][. . . [5-6] . . .] Διονυσ[. . [4] . .] (;): 614 (ΑΛΜ)· Διονύσου: *SEG* 45 (1995) 781 (ΠΕΛ)· θεοῦ πατρίου Διονύσου: 400 (ΕΔΕ).

Δράστειος: τῇ Δραστείῳ θεᾷ Νεμέσι: 173 (ΕΔΕ).

Ἐλαφηβόλος: Ἀρτέμιδι Ἐλαφηβόλ[ωι]: 593 (ΕΥΡ)· Ἀρτέμιδι Ἐλαφηβόλῳ: 594 (ΕΥΡ).

Ἐν(ν)οδία: Ἐνο(δ)ίας πρόπολος: 544 (ΠΕΛ).

ἐπήκοος: Θεᾷ Μᾷ ἐπηκόῳ: 158 (ΕΔΕ)· Θεᾷ Μᾷ ἀνεικήτῳ ἐπηκόῳ: 161, στ. 2-3 (ΕΔΕ)· θε(ᾷ) Μᾷ ἀνεικήτῳ, ἐπηκόῳ γενομένῃ: 162, στ. 3-5 (ΕΔΕ)· Μητρὶ Θεῶ[ν] ἐπηκόω[ι]: 447 (ΠΕΛ).

Ἑρμῆς: Ἑρμεῖ καὶ Δημήτρᾳ: 413 (ΚΥΡ)· Ἑρμεῖ Ἀγοραίωι: 439 (ΠΕΛ)· θεῷ Ἑρμεῖ: 613 (ΑΛΜ).

Εὔκλεια: Εὐρυδίκα Σίρρα Εὐκλείαι: 8· 9 (ΑΙΓ).

Ζεύς: Διὶ Μιλι[χίωι]: 440 (ΠΕΛ)· Διὸς Φιλίου: *SEG* 55 (2005) 705 (ΠΕΛ)· Διὶ Ὑψίστωι: 129 (ΕΔΕ)· 130 (ΕΔΕ)· 131, στ. 1 (ΕΔΕ)· Διὶ Ὑψίστῳ: 133 (ΕΔΕ)· 417 (ΚΥΡ)· Δὶ Ὑψίστῳ: 414 (ΚΥΡ)· Διὶ Ὑψίστωι εὐχὴν: 132 (ΕΔΕ)· εἷς Ζεὺς Σέραπις: *SEG* 59 (2009) 688 (ΠΕΛ).

Ἥρα: παρ' Ηέρας Ἀργείας: *SEG* 30 (1980) 648 (ΑΙΓ).

Ἡρακλῆς: 116 (ΜΑΡ)· [ἰ]ερέων... Ἡρακ[λέους ---]: 127, στ. 10-11 (ΕΔΕ)· ἱερητεύσας Ἡρακλεῖ: 441 (ΠΕΛ)· Ἡρακλῆι Καλλινίκωι: 89 (ΜΙΕ)· [Ἡρακ]λεῖ [Κυναγ] ίδαι: 135 (ΕΔΕ)· Ἡρακλε[ῖ] [Κυναγίδ]ᾳ: 136 (ΕΔΕ)· Ἡρακλεῖ Κυναγίδα[ι]: 442 (ΠΕΛ)· Ἡρακλεῖ Πατρώιωι: 10 (ΑΙΓ)· Ἡρακλῇ Φυλάκωι: 443 (ΠΕΛ)· τὸνδε τὸν Ἡρακλῆ... στῆσεν: 137 (ΕΔΕ)· Ἀλεξάνδρῳ ἥροϊ ἀγαθῷ καὶ Ἡρακ[λεῖ]: *SEG* 53 (2003) 623 (ΠΕΛ).

Ἡμαθίων: βλ. Αἰμαθίων.

Ἡφαιστίων: Ἡφαιστίωνι ἥρωι: 444 (ΠΕΛ).

Θεοὶ Μεγάλοι: Θεοῖς Μεγάλοις 445 (ΠΕΛ).

Καλλίνικος: Ἡρακλῆι Καλλινίκωι: 89 (ΜΙΕ).

Κυναγίδας: Ἡρακλεῖ Κυναγίδα[ι]: 442 (ΠΕΛ)· [Ἡρακ]λεῖ [Κυναγ]ίδαι: 135 (ΕΔΕ)· Ἡρακλε[ῖ] [Κυναγίδ]ᾳ: 136 (ΕΔΕ).

Κύπρις: 60 (ΑΙΓ).

Κυραία, Κυρρεστίς: θ[ε]ῷ Ἀρτέμι Κυρα[ί]ᾳ Πολιτικῇ: 411, στ. 2-4 (ΚΥΡ)· Ἀθηνᾶι Κυρρεστίδι: 402 (ΚΥΡ)· 405 (ΚΥΡ)· [--- Ἀθ]ηνᾶι Κυρρεστίδι: 404 (ΚΥΡ).

Λύκιος: Ἀπόλλωνι Λυκίωι: 7 (ΑΙΓ).

Μᾶ: θεᾶς ἀνικήτου Μᾶς: 139 (ΕΔΕ)· θεᾶς Μᾶς ἀνεικήτου: 147 (ΕΔΕ)· Μᾷ ἀνικήτ[ῳ]: 143, στ. 6 (ΕΔΕ)· Μᾷ ἀνεικήτῳ: 149 (ΕΔΕ)· 154 (ΕΔΕ)· 159, στ. 3 (ΕΔΕ)· θεᾷ Μᾷ ἀνι[κήτ]ῳ: 171 (ΕΔΕ)· Θεᾷ [Μᾷ ἀνικήτῳ] (;): 177 (ΕΔΕ)· θεᾷ Μᾷ ἀνεικήτῳ: 145, στ. 3-5 (ΕΔΕ)· 150 (ΕΔΕ)· 156 (ΕΔΕ)· 157, στ. 5-6 (ΕΔΕ)· 160 (ΕΔΕ)· 165 (ΕΔΕ)· 170, στ. 4-6 (ΕΔΕ)· Θεᾷ Μᾷ ἀνεικ[ήτ]ῳ: 151 (ΕΔΕ)· θεᾷ ἀνεικήτῳ Μᾷ: 151, στ. 1 (ΕΔΕ)· 164 (ΕΔΕ)· 169 (ΕΔΕ)· [Μ]ᾷ ἀνεικήτ[ῳ θεᾷ]: 155 (ΕΔΕ)· Θεᾷ Μᾷ ἐπηκόῳ: 158 (ΕΔΕ)· Θεᾷ Μᾷ ἀνεικήτῳ ἐπηκόῳ: 161, στ. 2-3 (ΕΔΕ)· θε(ᾷ) Μᾷ ἀνεικήτῳ, ἐπηκόῳ γενομένῃ: 162, στ. 3-5 (ΕΔΕ)· τῇ ἀνικήτῳ Μᾷ: 168, στ. 3-4 (ΕΔΕ)· τῇ ἀνεικήτῳ Μᾷ: 167, στ. 4 (ΕΔΕ)· [ἀνεικήτῳ θεᾷ] Μᾷ: 163, στ. 3 (ΕΔΕ)· θεᾷ Μᾷ: 148 (ΕΔΕ)· [Θεᾷ] Μᾷ: 172 (ΕΔΕ)· τῇ κυρίᾳ θεῷ Μᾷ ἀνεικήτῳ: 144, στ. 7-10 (ΕΔΕ).

Μήτηρ Θεῶν: Μητρὶ Θεῶν: 146 (ΕΔΕ)· Μητρὶ Θεῶν: 446 (ΠΕΛ)· Μητρὶ Θεῶ[ν] ἐπηκόω[ι]: 447 (ΠΕΛ)· Μητρὶ Θεῶν καὶ συντελήα[ι]: *SEG* 43 (1993) 472 (ΑΙΓ).

Μοῖρες: Μοῖρε 118 (ΜΑΡ).

Μοῦσαι: Μούσαις: 448 (ΠΕΛ).

Νέμεσις: τῇ Δραστείῳ θεᾷ Νεμέσι: 173 (ΕΔΕ).

Ὄλγανος: 92 (ΜΙΕ).

Πάρις: Πάριδος: 626 (ΑΛΜ).

Παρθένος: Παρθένωι: 174 (ΕΔΕ)· θεᾷ Συρίᾳ Παρθένῳ Γυρβιατίσσῃ: 428 (ΓΥΡ).

Πατρῷος: Ἡρακλεῖ Πατρώιωι: 10 (ΑΙΓ)· Ἡρακλεῖ Κυναγίδα[ι]: 442 (ΠΕΛ).

Περσεφόνη: Φερσεφόνηι: *SEG* 52 (2002) 649 (ΑΙΓ)· Φερσεφόνηι: *SEG* 42 (1992) 619β (ΠΕΛ).

Πλοῦτος: Πλουτεῖ κοιράνῳ: 118 (ΜΑΡ).
Πολιτική: θ[ε]ῷ Ἀρτέμι Κυρα[ί]ᾳ Πολιτικῇ: 411, στ. 2-4 (ΚΥΡ).
Ποσειδῶν: Ποσειδῶνι: 90 (ΜΙΕ).
Ῥαδάμανθυς: Ῥαδάμ[α]νθυς: Πέτσας, *Τάφος* 135-36 (ΜΙΕ).
Σέραπις: εἷς Ζεὺς Σέραπις: *SEG* 59 (2009) 688 (ΠΕΛ).
Συρία: θεᾷ Συρίᾳ Παρθένῳ Γυρβιατίσσῃ: 428 (ΓΥΡ).
Τύχη (;): Τ[ύχη (;)]: 59 (ΑΙΓ).
Ὑγίεια: Ἀσκληπι[ῶι καὶ Ὑγιείαι]: 434 (ΠΕΛ).
Ὕψιστος: Διὶ Ὑψίστῳ: 133 (ΕΔΕ)· 417 (ΚΥΡ)· Διὶ Ὑψίστωι: 129 (ΕΔΕ)· 130 (ΕΔΕ)· 131, στ. 1 (ΕΔΕ)· Δὶ Ὑψίστῳ: 414 (ΚΥΡ)· Διὶ Ὑψίστωι εὐχήν: 132 (ΕΔΕ)· Ὑψίστου: *SEG* 46 (1996) 785 (ΠΕΛ).
Φίλιος: Διὸς Φιλίου: *SEG* 55 (2005) 705 (ΠΕΛ).
Φοῖβος: Φοίβωι ἀστοὶ πανδήμους ἐξετέλουν (θ)υσίας: 543 (ΠΕΛ).
Φύλακος: Ἡρακλῇ Φυλάκωι: 443 (ΠΕΛ).
Optimus: I(ovi) O(ptimo) M(aximo): 134 (ΕΔΕ).
Cabiri (;): CABIR (;): 586 (ΙΧΝ).
Dii Manes: D(is) M(anibus): 269 (ΕΔΕ)· 270 (ΕΔΕ)· 356, στ. 1 (ΕΔΕ)· [D(is)] M(anibus) 268 (ΕΔΕ).
Iupiter: I(ovi) O(ptimo) M(aximo): 134 (ΕΔΕ).
Maximus: I(ovi) O(ptimo) M(aximo): 134 (ΕΔΕ).

2. Χριστιανικὰ ὀνόματα καὶ ἐπίθετα

Ἐμμανουήλ: 295, στ. 11 (ΕΔΕ).
Θεός: Ὑπὲρ εὐχῆς οὗ ὁ Θ(εὸ)ς οἶδεν τὸ [ὄνομα]: 57Α (ΑΙΓ)· Ὁ Θ(εὸ)ς χόλιον δώσι (;): 358 (ΕΔΕ)· [λόγο]ν δούσι τοῦ Θε(οῦ): 305 (ΕΔΕ)· Ἄνδρ' ἀγαθὸν θεράποντα Θεοῦ τε καὶ Χρηστοῦ μεγίστου: 350 (ΕΔΕ)· Ζήσῃς ἐν Θεῷ: 326 (ΕΔΕ)· 335 (ΕΔΕ)· 350 (ΕΔΕ)· ζή(σ)ῃ(ς) ἐν Θε(ῷ): 325 (ΕΔΕ)· ἐν Θεῷ ζήσῃς: 301 (ΕΔΕ)· Θεῷ δώρῳ (ἑβραϊκὴ ἐπιγραφή): Χρυσοστόμου, *Ἔδεσσα* 114 (ΕΔΕ).
Κύριος: Κύριε παντοκράτωρ Σαβαώθ: 274 (ΕΔΕ)· Κ(ύρι)ε, βο(ή)θη τὸν φορῶν(τα) τοῦτο: Στουγιαννάκη, *Πέλλα* 90 (ΕΔΕ).
Μαρία (;): ΧΜΓ: 295 (ΕΔΕ).
παντοκράτωρ: Κύριε παντοκράτωρ Σαβαώθ: 274 (ΕΔΕ)· Παντοκρά[τορ, μὴ] οὐ ἀπολέσῃς ἡμᾶ(ς) μετὰ τῶν ἀ[νομιῶν] ἡμῶν: 315 (ΕΔΕ).
Σαβαώθ: Κύριε παντοκράτωρ Σαβαώθ: 274 (ΕΔΕ).
Χριστός: Χ(ριστ)έ, [σῶσον] κ(αὶ) πάλ[ιν ἀνά]στησ[ον ἡμᾶς]: 280 (ΕΔΕ)· [-- ἀ]ναπαυσαμένη ἐν Χ(ριστ)ῷ: 315 (ΕΔΕ)· [φίλοι (;)] πατέρες ἐν Χ(ριστ)ῷ: 324 (ΕΔΕ)· Ἄνδρ' ἀγαθὸν θεράποντα Θεοῦ τε καὶ Χρηστοῦ μεγίστου: 350 (ΕΔΕ)· ΧΜΓ: 295 (ΕΔΕ).

V. ΟΝΟΜΑΤΑ ΜΗΝΩΝ

Ἀπελλαῖος: Ἀπελλαίου Ζ: 156 (ΕΔΕ)· [Ἀ]πελλαίου Λ: 161 (ΕΔΕ) · μηνὸς Ἀπε[λλαί]ου Λ: 61 (ΑΙΓ)· μηνὸς Ἀπελ(λ)αίου ΔΙ: 193 (ΕΔΕ).
Ἀρτεμίσιος: Ἀρτεμεισίου: 120, στ. 19-20 (ΣΚΥ)· Ἀρτεμεισίου ΓΙ: 406 (ΚΥΡ).
Αὐδναῖος: (Ἀ)ϊδοναίου ΒΑ: 147 (ΕΔΕ)· Ἀϊ[δω]ναίου [---]: 165 (ΕΔΕ)· [Ἀ]ϊδοναίου: 610, στ. 11 (ΒΒ)· μηνὸς Ἀϊδοναίου Β: 587 (ΙΧΝ).
Γορπιαῖος: Γορπιαίου: 430, στ. 2 (ΠΕΛ)· μηνὸς Γορπιαίου ΙΔ: 206 (ΕΔΕ).
Δαίσιος: Δεσίου: 192 (ΕΔΕ)· Δαισίου ΗΙ: 144, στ. 3-4 (ΕΔΕ).
Δῖος: μηνὸς Δίου: 139 (ΕΔΕ)· μην[ὸς] [Δίου (;)] Λ: 138 (ΕΔΕ)· Δίου ΚΗ: 154 (ΕΔΕ)· Δείου ΒΙ: 151, στ. 14 (ΕΔΕ)· Δείου ΗΙ: 148 (ΕΔΕ)· Δείου Λ: 417 (ΚΥΡ)· μηνὶ Δείῳ: 155 (ΕΔΕ).
Δύστρος: μηνὸς Δύ[στ]ρου Γ: 143, στ. 2-3 (ΕΔΕ).
Λῷος: Λῴου Κ: 149 (ΕΔΕ).
Ξανδικός: Ξανδικοῦ: 164 (ΕΔΕ)· Ξανδικοῦ ΘΙ: 428 (ΓΥΡ).
Πάνημος: Πανήμου δεκάτῃ: 160 (ΕΔΕ).
Περίτιος: Περιτίου: 131, στ. 18 (ΕΔΕ)· μηνὸς Περιτίου: 93, στ. Ι 4-5, 14, 24-25, 33 (ΜΙΕ)· μηνὸς Περιτ[ίου]: 408 (ΚΥΡ)· Πειρειτίου ΓΙ: 145, στ. 21-23 (ΕΔΕ)· [Περι]τίου ΗΙ: 167, στ. 15 (ΕΔΕ)· Περειτίου ΓΙ: 63, στ. 2 (ΑΙΓ)· Περ[ιτ]ίου τριακάδι: 390 (ΕΔΕ).

῾Υπερβερεταῖος: ῾Υπερβερταίου Δ: 159, στ. 13-14 (ΕΔΕ)· [῾Υπερβερεταίου] Ι: 74 (ΑΙΓ)· ῾Υπερβερταίου ΕΙ: 407, στ. 1-2 (ΚΥΡ)· μηνὸς ῾Υπερβερεταίου Λ: 121 (ΣΚΥ).

Μάϊος: μη(νὶ) Μαΐῳ ΙΕ, ἰνδ(ικτιῶνος) F: 311 (ΕΔΕ).

Νοέμβριος: ἰνδ(ικτιῶνι) ΔΙ τῇ πρὸ α΄ καλ(ανδῶν) Νοεμβρ(ίων): 292 (ΕΔΕ).

VI. ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ, ΕΘΝΙΚΑ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

Ἄδρια[---]: 365 (ΕΔΕ).

Ἀλλανταῖος: ἡ πόλις Ἀλλανταίων: 582 (ΑΛΛ).

Ἀπολλωνία: Ἀπολλωνίαν τε ποθήσας: 264 (ΕΔΕ).

Ἀραβικός: Σεπτιμί[ου Σεουήρου] Περτίνακος Σεβα[στοῦ, Ἀραβικ]οῦ, Ἀδ[ια]βηνικοῦ, Πα[ρθ(ικοῦ)]: 582, στ. 14 (ΑΛΛ).

Ἀργεῖος: 28 (ΑΙΓ)· Ἀργείων παῖς: *SEG* 41 (1991) 580 (ΑΙΓ)· παρ' Ἥρας Ἀργείας: *SEG* 30 [1980] 648 (ΑΙΓ).

Βέσσοι: Βέσσους: 597 (ΕΥΡ).

Βιστύρριος: Βιστυριαίῳ: 225 (ΕΔΕ).

Βλαγανῖτις: θεᾷ (Ἀρτέμιδι) Δι[γαίᾳ Βλαγα]νείτιδι: 67 (ΑΙΓ).

Βλάγανοι: θεᾷ Ἀ[ρ][τέμιδι] ἐν Β(λ)αγάνοις: 66 (ΑΙΓ)· Ἀρτέμιδ[ι Δειγαίᾳ ἐν Β]λαγάν[οις]: 64 (ΑΙΓ)· [Ἀρτέμιδι Διγαίᾳ ἐν Β]λαγάνοις: 76 (ΑΙΓ)· Ἀρτέμιδι Δειγέ[ᾳ ἐν Βλαγά]νοις: 69, στ. 9-11 (ΑΙΓ).

Βοιώτιος: Βοιωτία: 513 (ΠΕΛ).

Γαιμεῖον: ἐν Γαιμε[ί]ωι: 93, στ. ΙΙ 22 (ΜΙΕ)· [ἐν] Γαιμείω[ι]: 93, στ. ΙΙ 35-36 (ΜΙΕ).

Γαλάτες: πρὸς Γαλάτας Σκορδί[στας]: 597 (ΕΥΡ).

Γαζωρία, Γαζωρῖτις: Ἄρτεμιν Ἀγροτέραν Γαζωρείτιδα καὶ Βλουρεῖτιν: 120, στ. 1-3 (ΣΚΥ)· θεᾷ Ἀρτέμιδι Γαζωρίᾳ: 121 (ΣΚΥ)· 122 (ΣΚΥ).

Γενδέρριος: [--- Γε]νδερρίου: 404 (ΚΥΡ)· Γενδερρίου: 405 (ΚΥΡ).

Γένδερρος: διὰ Γενδέρρου καὶ διὰ Γενδερραίας: 401, στ. 16-17 (ΚΥΡ)· ἐγ Γενδέρρωι: 401, στ. 12 (ΚΥΡ)· ἐν τῆι Γενδερραίαι: 401, στ. 20 (ΚΥΡ)· διὰ τῆς Γενδερραίας: 401, στ. 26 (ΚΥΡ)· κατὰ μὲν Γένδερρον (...) κατὰ [δὲ Κύ]ρρ[ον (;). . . [5] . . .]: 401, στ. 9 (ΚΥΡ).

Γερμανικιανός: στρατιώτου νουμέρου Γερμανικιαν(ῶν): 294 (ΕΔΕ).

Γερμανικός: αὐτοκράτορι Τιβερίῳ Κλαυδίῳ Καίσαρι Σεβασστῷ Γερμανικῷ: 423 (ΤΥΡ).

Γυρβέα: [τὴν (;)] ἐκ Κύρρου ἐπὶ Γυρβέαν ὁδὸν ἄγουσαν: 401, στ. 13 (ΚΥΡ).

Γυρβιάτισσα: θεᾷ Συρίᾳ Παρθένῳ Γυρβιατίσσῃ: 428 (ΓΥΡ).

Δαλματία: Δαλματίης: 264 (ΕΔΕ).

Δήλιος: 507 (ΠΕΛ).

Δικαιοπολίτης: [--- Ἔδο]ξεν Δικαι[οπολίταις ---]: 585, στ. 1 (ΙΧΝ).

Δροιέσται: Δροιέσστας: 93, στ. Ι 11 (ΜΙΕ)· ἐν Δροέσται(ς): 93, στ. Ι 21 (ΜΙΕ)· [περὶ Δροιέστα]ς: 93, στ. Ι 2 (ΜΙΕ).

Δυρράχιον: ἐκ Δυρραχίου: 263 (ΕΔΕ)· καὶ Δυρράχιν δὲ ἐπάτησα: 264 (ΕΔΕ).

Ἔδεσσα: πατρὶς μέν μοι Ἔδεσσα: 263, στ. 16 (ΕΔΕ)· δαπέδοιο Ἐδέσσης: 259, στ. 3 (ΕΔΕ)· Ἐδέσσῃ: 137 (ΕΔΕ)· Ἐδέσσης [ἐμ]πο[ρί]ο[υ] (;): *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 103 (ΠΕΛ).

Ἐδεσσαῖος: 391 (ΕΔΕ)· Ἐδεσσαῖο(ς): 168, στ. 2-3 (ΕΔΕ)· Ἐδεσσαῖος ἰατρός: 157 (ΕΔΕ)· [ἡ] Ἐδεσ[σαίων] | [πό]λις (;): 383 (ΕΔΕ)· τῆς Ἐδεσσαίων πόλεως 400 (ΕΔΕ)· Ἐδεσσαίου τοῦ συνγενοῦς: 622 (ΑΛΜ)· Ἐδεσσαίᾳ: 391 (ΕΔΕ)· Ἐδεσσαῖον: 263, στ. 14 (ΕΔΕ). Βλ. καὶ Ἐδεσσηνός.

Ἐδεσσηνός (;): 365 (ΕΔΕ).

Εἰδομενεύς (;): 227 (ΕΔΕ).

Εὐβοϊκός: ἐκ δέ τε πάτρης εὐβοϊκῆς μητρὸς Χαλκίδος ἐναλίης: 259, στ. 11 (ΕΔΕ).

Εὐρωπαῖος: Εὐρωπαίων ἡ πόλις: 597 (ΕΥΡ).

Ἡμαθία: Ἡμαθίην δὲ ποθῶν κατιδεῖν: 264 (ΕΔΕ)· Ἡμα(θίας): *SEG* 24 (1969) 557 (ΠΕΛ).

῾Ηράκλεια: ῾Ηρακλέας γραμματοφύλακος: *SEG* 49 (1999) 745 (ΜΙΕ).

῾Ηρακλεώτης: 476 (ΠΕΛ)· Heracleotes ex Italia (...) ῾Ηρακλεώτης τῶν ἐξ Ἰταλίας: 548 (ΠΕΛ).

Θαυμακός: 486 (ΠΕΛ).

Θρᾷκες: Θρᾶικας: 597 (ΕΥΡ).

Ἰόνιον: Εἰονίου Πελάγους: 263 (ΕΔΕ).

Ἰχναῖος: [--- π]όλιν τῶν Ἰχ[ναίων ---]: 585, στ. 2 (ΙΧΝ)· [-- Ἰ]χναίων δη[μ---]: 585, στ. 11 (ΙΧΝ).

Κόρινθος: πατρὶ[ς] δέ μοί ἐστι Κόρινθος: 544 (ΠΕΛ).

Κυρραῖος, Κυρρέστης, Κυρρεστίς: τὴγ χώραν τὴν Κυρραίων: 401 (ΚΥΡ)· ὅρος κατὰ σύμφωνον Κυρρέσταις πρὸς Μενηΐδα: 416 (ΚΥΡ)· Ἀθηνᾶι Κυρρεστίδι: 402 (ΚΥΡ)· 405 (ΚΥΡ)· [--- Ἀθ]ηνᾶι Κυρρεστίδι: 404 (ΚΥΡ)· θ[ε]ῷ Ἀρτέμι Κυρα[ί]ᾳ Πολιτικῇ: 411, στ. 2-4 (ΚΥΡ).

Κύρρος: κατὰ [δὲ Κύ]ρρ[ον (;) . . . [5] . . .]: 401, στ. 9 (ΚΥΡ)· [τὴν (;)] ἐκ Κύρρου ἐπὶ Γυρβέαν ὁδὸν ἄγουσαν: 401, στ. 13 (ΚΥΡ)· καὶ τὴν ἐκ Κύρρου ἄγουσαν ὁδόν: 401, στ. 16 (ΚΥΡ).

Κῷος: ἡ πόλις ἡ Κώιων 430, στ. 5 (ΠΕΛ)· τήν τε ἐπαγγ[ε]λίαν τῶν Ἀσκληπιείων τὴν παρὰ Κώιων: 430, στ. 9-10 (ΠΕΛ)· θεωροδόκον ἐλέσθαι Κώιων: 430, στ. 15 (ΠΕΛ)· Κώιοις 430, στ. 4 (ΠΕΛ).

Κῶς: ἐπεὶ παραγενόμενος ἐκ Κῶ ἀρχιθέωρος: 430, στ. 2-3 (ΠΕΛ)· τὸ [ἰ]ερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ τὸ ἐν Κῶι ἄσυλον εἶναι: 430, στ. 8-9 (ΠΕΛ).

Λακεδαιμόνιος: [Λακ]εδαιμόνιοι (;): 6 (ΑΙΓ).

Ληταῖος: 466 (ΠΕΛ).

Μάγνης: Μάγνης ἀπὸ Μαιάνδρου: 445 (ΠΕΛ).

Μαίανδρος: Μάγνης ἀπὸ Μαιάνδρου: 445 (ΠΕΛ).

Μακεδών, Μακεδόνες: Μακε[δών (;) ---]: 185 (ΕΔΕ)· Μακεδόνας 430, στ. 4 (ΠΕΛ)· τὴν λοιπὴν χώραν τὴν Μακεδόνων 430, στ. 6 (ΠΕΛ)· ἐπὶ τῆι εὐνοίαι τῆι πρὸς βασιλέα Ἀντίγονον καὶ πρὸς Μακεδόνας: 430, στ. 12 (ΠΕΛ)· στρατηγ[. .] Μακεδόνων: *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 103 (ΠΕΛ)· πατρὸς δ' ἐκ Μακέτοιο Λυχνιδοῦ δὴ πολέοιο: 259 (ΕΔΕ).

Μακρός: τόπ[ῳ] Μακρῷ 139 (ΕΔΕ).

Μαρινιαῖος: 93, στ. Ι 13 (ΜΙΕ).

Μονδιαῖος: Μονδιαίων: *SEG* 43 (1993) 444 (ΠΕΛ).

Νεάπολις: γῆν τὴν περὶ Νέαν Πόλιν: 93, στ. Ι 10-11 (ΜΙΕ)· εἰς Νέαμ Πόλιν: 401, στ. 17 (ΙΧΝ).

Νεαπολίτης: Νε[απολίτ]ης: 93, στ. Ι 4 (ΜΙΕ).

Παρθικός: [καὶ θεοῦ Τραϊανοῦ Παρθ(ικοῦ) καὶ θεοῦ Νέρουα ἀπογόνῳ Λ(ουκίῳ) Σεπτιμίῳ Σεουήρῳ, Εὐσεβεῖ Περτίνακι Σεβαστῷ, Ἀδιαβηνικῷ, Παρθ(ικῷ)]: 582, στ. 5 καὶ 8 (ΑΛΛ)· Σεπτιμί[ου Σεουήρου] Περτίνακος Σεβα[στοῦ, Ἀραβικ]οῦ, Ἀδ[ια]βηνικοῦ, Πα[ρθ(ικοῦ)]: 582, στ. 14 (ΑΛΛ)· [καὶ] θεοῦ Τραϊανοῦ Παρ(θ)(ικοῦ): 582, στ. 18 (ΑΛΛ).

Πέλλα: ἐκ [~] Πέλλης στάδιοι εἴκοσι: 561 (ΠΕΛ)· Πέλλης: *SEG* 24 (1969) 557 (ΠΕΛ)· βασιλικός Πέλ(λης): *SEG* 39 (1989) 623 (ΠΕΛ)· Πέλλης πολιταρχῶν: *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 70 καὶ 105 (ΠΕΛ)· Πέλλης ἐμπορίου: *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 70 καὶ 104 (ΠΕΛ).

Πελλαῖος: Πελλαίων: 430, στ. 1 (ΠΕΛ)· πρὸς Πελλαίους: 430, στ. 6 (ΠΕΛ).

Πύδνα: Πύδν[ης]: *BullEpigr* 1994, 391 (ΑΛΩ).

Πυδναῖος: Πυδναί(ων): *SEG* 49 (1999) 763 (ΠΕΛ).

Ῥωμαῖος: ἡ πόλις καὶ οἱ συνπρα[γ]ματευόμενο[ι] Ῥωμαῖο[ι]: 180 (ΕΔΕ).

Σειραῖος: Σειραία: 509 (ΠΕΛ).

Σισίας (ποταμός;): παρὰ Σισίαν 93, στ. Ι 30, ΙΙ 16 (ΜΙΕ)· παρὰ Σισία[ν]: 93, στ. ΙΙ 9 (ΜΙΕ)· παρὰ Σ[ισίαν]: 93, στ. ΙΙ 2 (ΜΙΕ).

Σκορδίσκοι: πρὸς Γαλάτας Σκορδί[στας]: 597 (ΕΥΡ).

Σκύδρα: ἐγ(έ)ν(ετ)ο (ἐ)ν Σκύδρας: 123, στ. 17-18 (ΣΚΥ).

Σκυδραῖος: Σκυδραίου: 123, στ. 7 (ΣΚΥ)· Σκυδ(ρ)αίου: 123, στ. 3 (ΣΚΥ)· (Σκ)υδεραίου: 123, στ. 17 (ΣΚΥ)· (τ)οῦ ἀνδρὸς Σκυδραίας: 123, στ. 5 (ΣΚΥ)·

Σολεύς: 480 (ΠΕΛ).

Σύριος: θεᾷ Συρίᾳ Παρθένῳ Γυρβιατίσσῃ: 428 (ΓΥΡ).

Σῦρος: τὸ γένος Σύραν: 174 (ΕΔΕ).

Τυρισσαῖος: 117 (ΜΑΡ).

Φάλαννα: 542 (ΠΕΛ).

Φεραῖος: Φε[ραῖος]: 502 (ΠΕΛ).

Χαλκίς: ἐκ δέ τε πάτρης εὐβοϊκῆς μητρὸς Χαλκίδος ἐναλίης: 259 (ΕΔΕ).

Dacia: natus in provincia Dacia: 356 (ΕΔΕ).

Gallia: ab ultima Gallia... venerunt: 354, στ. 5 (ΕΔΕ).

Edessensis: in civitati Idissensi: 354, στ. 10 (ΕΔΕ).

Heracleotes: Heracleotes ex Italia (...) Ἡρακλεώτης τῶν ἐξ Ἰταλίας: 548 (ΠΕΛ).

Macedonia: [coloni]ae Pellesium provinciae Macedoniae: 432, στ. 6 (ΠΕΛ)· ad p(r)ovinciam Macedoniam venerunt: 354, στ. 7 (ΕΔΕ)· pro pr(aetore) provinc(iae) Macedoniae: 269 (ΕΔΕ).

Macedonica: [le]gione VII [Claudi]a Macedoni[ca]: 270, στ. 5 (ΕΔΕ).

Parthicus: [Imp(eratori) Caes(ari) divi] Traiani [Parthi]-ci filio, divi [Nervae] nepoti, Traiano [Hadriano] Aug(usto): 562 (ΠΕΛ)· [divi Traia]ni Parthici: 380 A (ΕΔΕ)·
Pellensis: [coloni]ae Pellesium provinciae Macedoniae: 432, στ. 6 (ΠΕΛ).
Pictavensis: militavi inter equites catafractarios Pictavensis suc cura Romani propositi: 356 (ΕΔΕ).
Romanus: suc cura Romani: 356 (ΕΔΕ).
Suessanus (;): 86 (ΑΙΓ).

VII. ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Στὸ εὑρετήριο συμπεριλαμβάνονται (στὸ τέλος κάθε λήμματος) καὶ οἱ ἐπιγραφὲς ἐκτὸς λίθου, οἱ ὁποῖες δὲν περιλαμβάνονται στὸ σύνταγμα, ἀλλὰ μνημονεύονται στὶς εἰσαγωγὲς τῶν πόλεων.

ἀγαθός: ἀγαθῇ τύχῃ: 147 (ΕΔΕ)· 149 (ΕΔΕ)· 150 (ΕΔΕ)· 154 (ΕΔΕ)· 157, στ. 1 (ΕΔΕ)· 158 (ΕΔΕ)· 161, στ. 1 (ΕΔΕ)· 162, στ. 1 (ΕΔΕ)· 165 (ΕΔΕ)· 169 (ΕΔΕ)· 171 (ΕΔΕ)· 381 A (ΕΔΕ)· 382 (ΕΔΕ)· 563 (ΠΕΛ)· ἀγαθῆι τύχηι: 145, στ. 1 (ΕΔΕ)· 181, στ. 1 (ΕΔΕ)· ἀγαθῇ τ[ύχῃ]: 380 B, στ. 1 (ΕΔΕ)· ἀγαθῇ [τύχῃ]: 413 (ΚΥΡ)· ἀγαθ[ῇ τύ]χῃ: 175 (ΕΔΕ)· [ἀγαθ]ῆι τύχ[ηι]: 127, στ. 1 (ΕΔΕ)· [ἀγαθῇ τύ]χῃ: 163, στ. 1 (ΕΔΕ)· αἵματος ἐξ ἀγαθοῖο: 106 (ΜΙΕ)· ἄνδρ’ ἀγαθὸν θεράποντα Θεοῦ τε καὶ Χρηστοῦ μεγίστου: 350 (ΕΔΕ)· ὦ ἀγα[θή (;) ---]: 546 (ΠΕΛ)· Ἀλεξάνδρῳ ἥροϊ ἀγαθῷ καὶ Ἡρακ[λεῖ]: *SEG* 53 (2003) 623 (ΠΕΛ).
ἀγαπῶ: Μεννέου... ἀγαπηθέντος ὑπὸ πάντων: 350 (ΕΔΕ).
ἄγγελος: πρεσβίαις καὶ εὐχαῖς π[άντων τῶν] ἀγ(ί)[ων] ἀν(γ)έλων: 315 (ΕΔΕ).
ἀγήρατος: κεῖσαι ἀγηράτωι τῶιδε [τάφωι]: 57 (ΑΙΓ).
ἅγιος: μημόριον τῶν ἁγίων Πέτρου καὶ Παύλου: 271 (ΕΔΕ)· πρεσβίαις καὶ εὐχαῖς π[άντων τῶν] ἀγ(ί)[ων] ἀν(γ)έλων: 315 (ΕΔΕ)· [μ]ημόριον δι[α]φέροντα [τ]ῇ ἁγιωτά[τ]ῃ ἐκλισίᾳ: 275 (ΕΔΕ)· ἐπισκοπεύοντος τοῦ ἁγιωτάτου: 272 (ΕΔΕ).
ἀγλαΐα: ᾗ τὸν ἐπ’ ἀγλαΐῃ δῶκε Κύπρις στέφανον: 60 (ΑΙΓ).
ἁγνός: ἁγνός, ἐπὶ καὶ (θ)είου ποθῶν ἐπετεύξατο λουτροῦ: 351 (ΕΔΕ)· μνήμης [ἁγ]νῆς ἕνεκεν: 350 (ΕΔΕ).
ἀγορά: τὸ προσκήνιον ὃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 39 (ΚΥΡ)· τὸ προσκήνιον ἀνελεῖν ὃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 40 (ΚΥΡ)· 401, στ. 42 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον ὃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 40-41 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον κατὰ τὰ καπηλεῖα ὃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 45 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον τοῦ καπηλείου ὃ ἐπεβε[β]ήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 46 (ΚΥΡ)· [ἀ]νελεῖν τὰ προσκήνια τῶγ καπηλείων ἃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 48 (ΚΥΡ)· [ἀνε]λεῖν [κ]αὶ [. . . [6] . . .]α ἃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς παρὰ πάντας: 401, στ. 42 (ΚΥΡ)· τὴν ἑρκάνην ἀνελεῖν εἰς ὀρθὸν τῆς ἀγ[ορᾶς (;) . . .]: 401, στ. 51 (ΚΥΡ).
ἀγοράζω: τὰ ἐχόμενα ὧν παρὰ Κρατεροῦ ἠγόρασεν: 93, στ. I 12 (ΜΙΕ)· τῆς γῆς ἧς παρὰ Βίωνος ἠγόρασε: 93, στ. I 22-23 (ΜΙΕ).
ἀγοραῖος: ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον [. .]ΤΟΗΚΟΣ ἐπὶ τῆς ἀγοραίας θύρας: 401, στ. 43-44 (ΚΥΡ).
ἄγχι: Εἰονίου πελάγους ἄγχι: 263, στ. 2 (ΕΔΕ).
ἄγω: Ὃς τὸν ἐμὸν παρὰ τύμβον ἄγεις: 263, στ. 13 (ΕΔΕ)· Ἤγαγεν εἰς ἔρεβος φωτὸς αὐτ[---]: 267 (ΕΔΕ)· ἰδέ, ἄγε: 626 (ΑΛΜ)· [τὴν (;)] ἐκ Κύρρου ἐπὶ Γυρβέαν ὁδὸν ἄγουσαν: 401, στ. 13 (ΚΥΡ)· καὶ τὴν ἐκ Κύρρου ἄγουσαν ὁδὸν διὰ Γενδέρρου καὶ διὰ Γενδερραίας εἰς Νέαμ Πόλιν: 401, στ. 16 (ΚΥΡ).
ἀγών: ἐπηγγέλλοσαν... τοὺς ἀγῶνας τοὺς ἐν τῆι πανηγύρει ἐσομένους: 430, στ. 7 (ΠΕΛ)· καὶ τοῖς στεφανίτας ἀ[γῶνα]ς ἐπαγ[γ]έλλ[ο]υσι: 430, στ. 14 (ΠΕΛ).
ἀδελφή: ἀδελφή με ἀνέθηκε: 56 (ΑΙΓ)· καὶ τῆς τούτου ἀδελφῆς: 293 (ΕΔΕ)· ἀδελφός τε κὴ ἀδελφὴ τῇ ἀδελφῇ

Α[---]: 393 (ΕΔΕ)· ἀδελφῇ γλυκυτάτῃ: 259, στ. 23 (ΕΔΕ)· τῆι ἀ[δελφῆι] (;): 510 (ΠΕΛ).

ἀδελφιδῆς: τὸν ἀδελφιδῆ: 213 (ΕΔΕ).

ἀδελφός: ὁ ἀδελφός: 567 (ΠΕΛ)· ἀδελφός τε κὴ ἀδελφὴ τῇ ἀδελφῇ Α[---]: 393 (ΕΔΕ)· [καὶ τοῦ ἀδελ]φοῦ αὐ[τοῦ]: 342 (ΕΔΕ)· τ[ῷ ἀδελ]φῷ: 237 (ΕΔΕ)· [--- ἑα]υτοῦ ἀδελ[φῷ]: 235 (ΕΔΕ)· [θεοῦ Κομμόδου ἀδελφῷ]: 582, στ. 3 (ΑΛΛ)· οἱ τρῖς ἀδελφοὶ δορούμεθα τὸ μημόριον: 278 (ΕΔΕ)·.

ἄδηλος: Ἡλικίαμ μὲν ἐμὴν ὁ παρὼν τάφος οὐκ ἐν ἀδήλοι[ς] γράμμασι δ[ηλοῖ (;)]: 52 (ΑΙΓ).

Ἀδιαβηνικός: [Αὐτοκράτορι Καίσαρι... Λ(ουκίῳ) Σεπτιμίῳ Σεουήρῳ Εὐσεβεῖ Περτίνακι Σεβαστῷ, Ἀδιαβηνικῷ, Παρθικῷ...]: 582, στ. 8 (ΑΛΛ)· Σεπτιμί[ου Σεουήρου] Περτίνακος Σεβα[στοῦ, Ἀραβικ]οῦ, Ἀδ[ια]βηνικοῦ, Πα[ρ-θ(ικοῦ)]: 582, στ. 14 (ΑΛΛ).

ἀειπάρθενος: [μημ]όριον... ἀειπαρθένο[ν]: 314 (ΕΔΕ).

ἀειταγία: ἐνθάδε (γ)ῆ κατέχι δέγμενον ἀϊταγίην: 350 (ΕΔΕ).

ἀθάνατος: ἀθάνατα μνημεῖα ἀ[ρετῆς ---]: 57 (ΑΙΓ).

ἆθλον: παρ' Ήρας Ἀργείας ἐμὶ τῶν ἀϝέθλον: *SEG* 30 (1980) 648 (ΑΙΓ).

αἰεί: [--- π]άντες ἐεί: 353 (ΕΔΕ).

αἰθέριος: ψυχὴ(ν) αἰθερείαις α(ἰ)ῶσι ἔθετο: 351 (ΕΔΕ).

αἷμα: αἵματος ἐξ ἀγαθοῖο: 106 (ΜΙΕ).

αἶνος: ἐκ πλείστων αἶνον ἔχει φθίμενος: 545 (ΠΕΛ).

αἱρῶ: ἐπαγ[γ]έλλ[ο]υσι... καὶ θεωροδόκον ἑλέσθαι Κώιων· ἡιρέθη Ἱππ[..... ± 10 .....]ου: 430, στ. 15 (ΠΕΛ)· ἣν ἔτι κού-ρην νηπίαχον Μοιρῶν εἷλε μίτος ταχέως: 626 (ΑΛΜ).

αἰών (θ.): ψυχὴ(ν) αἰθερείαις α(ἰ)ῶσι ἔθετο: 351 (ΕΔΕ).

αἰώνιος: ἰς αἰώνιον οἶκον: 536 (ΠΕΛ)· μημόριον αἰ[ώνιον]: 300 (ΕΔΕ).

ἄκαινα: ἀκαίνας: 93, στ. Ι 2, 11, 30 (ΜΙΕ)· [ἀκαίνας]: 93, στ. ΙΙ 2, 22, 29 (ΜΙΕ).

ἀκέραιος: [α]ὐτὸν ἀκέραιον: 265 (ΕΔΕ).

ἀκτουάριος: στρατιούτου ἀτουαρίου τῶν Σεκονδανοῦ(ν): 313 (ΕΔΕ).

ἄκυρος: [ἄ]κυρος διὰ παντός: 401, στ. 9-10 (ΚΥΡ).

ἀλγεινός: ἔνθα δέ μοι προὔχεν κασιγνήτη ἀλεγεινή: 259, στ. 8 (ΕΔΕ).

ἄλειπτος: καὶ πᾶσαν γ(α)ίην διέβην ποσί, μοῦνος ἄλιπτος: 264, στ. 10 (ΕΔΕ).

ἀλείφω: ἀλει[φ]ούση[ς] τῆς πόλε[ω]ς: 182, στ. 1 (ΕΔΕ).

ἄλκιμος: [---] ἀλκίμου: 546 (ΠΕΛ).

ἀλλά: 263, στ. 10 (ΕΔΕ).

ἄλλος: ἀ[νέθ]ηκε... πεδίον ἄλ[λο]ν: 411, στ. 8-9 (ΚΥΡ)· καὶ τῶν ἄλλων: 93, στ. Ι 27 (ΜΙΕ)· καθάπερ καὶ τοῖς ἄλλοις ἱεροῖς: 430, στ. 13 (ΠΕΛ)· τὰς δὲ ἄλ[λας τῷ θρέψαντι]: 64 (ΑΙΓ)· τὰς ἄλλας ὁδούς: 401, στ. 19 (ΚΥΡ)· τᾶν ἀλλᾶν πασᾶν γυ[ναικ]ῶν: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ)· μὴ γὰρ λάβοι ἄλλαν γυναῖκα ἀλλ' ἢ ἐμέ: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ)· [ἐμὲ δ]ὲ συνκαταγηρᾶσαι Διονυσοφῶντι καὶ μηδεμίαν ἄλλαν: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

ἄλοχος: Παῦσε ὦ σύ, Ῥοδόπη ἄλοχε, καταδα[κρύουσα]: 349 (ΕΔΕ).

ἅμα: ἅμα εἰς [Ἀΐδου κα]τέβησαν: 55 (ΑΙΓ).

ἁμαρτία: ὑπὲρ ἰάσεως καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν: *SEG* 44 (1994) 564b (ΑΙΓ).

ἁμαρτωλός: καὶ τοῦ ἁμαρτουλο(ῦ) διακόνο(υ): 300 (ΕΔΕ).

ἀμήν: ἀμ(ήν): 315 (ΕΔΕ).

ἄμπελος: τὰ ἐχόμενα τῶν ἀμπέλων... ἠγόρασε: 93, στ. Ι 22 (ΜΙΕ)· καταγράφω ἀμπέλων [π]λέθρα δύο πλεῖον ἢ ἔ[λασ]σον τόπ[ῳ] Μακρῷ: 139 (ΕΔΕ)· [ἐπρίατο]... τὰς ἀ[μπ]έλους: 425, στ. 2-3 (ΤΥΡ)· ἐπρίατο... τὰς ἀμπέλους: 425, στ. 14 (ΤΥΡ).

ἀμφότεροι: ἀλλὰ τροφείων μνησθεὶς ἀμφοτέροις τύμβον ἔχωσεν ἕνα: 263, στ. 11 (ΕΔΕ).
ἄν (μόριο): μέχρ[ι ἂν ζῇ (;)]: 121 (ΣΚΥ)· ὅς ἂν δὲ τῆς παιδίσκης ἐνλάβητε: 144, στ. 33 (ΕΔΕ)· ὃς δ’ ἂν βουληθῇ ἀποσπᾶσαι αὐτό: 157, στ. 15 (ΕΔΕ)· ὃς δ’ ἂν βουληθῇ ἐπιλαβέσθαι αὐτῆς ἢ τῶν γεννηθέντων ἐξ αὐτῆς: 159, στ. 7 (ΕΔΕ)· ὃς [δ’ ἂν] ἐπιλάβητε: 161, στ. 10 (ΕΔΕ)· ὃς δ’ ἂν βουληθῇ ἐπιλαβέσθαι τῶν σωμάτων τούτων: 168, στ. Β 1 (ΕΔΕ)· ὃς [ἃ]ν δὲ [τ]οῦτον (τὸν) βωμὸν λο[ιμ]άνῃ: 385 (ΕΔΕ)· [ὃς ἂν δὲ τ]ολμήσῃ ΔΟΥΛC[1-2] [. . 2-3.]ΝΕ: 410 (ΚΥΡ)· ὃς ἂν δὲ ἐ[.]α[. .4-5 . .]: 610, στ. 11 (ΒΒ)· [---] ὃς ἂν [---]: 176 (ΕΔΕ).
ἄν (σύνδ.): καὶ ἄν τις κυριώτερος φανῇ τοῦ προγεγραμένου κορασίου ἢ μέρους (τ)ινός: 123, στ. 11 (ΣΚΥ).
ἀναγιγνώσκω: ὁπόκα ἐγὼ ταῦτα διελέξαιμι καὶ ἀναγνοίην: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).
ἀναγκαῖος: [εἰ μὴ διά τ]ινα ἀναγκαίαν χρείαν: 432, στ. 2 (ΠΕΛ).
ἀναγκαίως: ἀναγκαίως δὲ ἐπὶ τὴν σὴ[ν τύχην κατα- vel προσφ]εύγομεν: 432, στ. 25 (ΠΕΛ).
ἀναγνώστης: [μη]μόριον... ἀναγνώ(στου): 318 (ΕΔΕ)· [χαί]ροις, ὦ ἀναγ[νώστα]: 199 (ΕΔΕ).
ἀναγράφω: ἀναγράψαι τὰ ὁρισθέντα τοῖς ὁρισταῖς: 401, στ. 25 (ΚΥΡ).
ἀναιρῶ: τὸν ἐπιβεβηκότα (τ)ῆ(ς ὁδ)οῦ τῶι προσκηνίωι Ἀρχέπολιν ἀνελεῖν τὸ πρό[δ]ομον: 401, στ. 27 (ΚΥΡ)· τὸ πρόδομον τοῦ καπηλείου ἀνελεῖν ὃ [. . . . . 10 . . . . .]: 401, στ. 30 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον τοῦ καπηλείου: 401, στ. 35 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ πρόδομον ὡς [---]: 401, στ. 36 (ΚΥΡ)· τὸ προσκήνιον ἀνελεῖν ὃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 39 (ΚΥΡ)· 401, στ. 42 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον ὃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 40 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον [. .]ΤΟΗΚΟΣ ἐπὶ τῆς ἀγοραίας θύρας: 401, στ. 43 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον κατὰ τὰ καπηλεῖα, ὃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 44 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον τοῦ καπηλείου ὃ ἐπεβε[β]ήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 45 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ καπρεῖον ὡς ἔχει τὸ προσοικοδομη[θέ]ν: 401, στ. 49 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸμ φραγμὸν εἰς ὀρθὸν κατὰ τ[ῆς] οἰκ[ί]ας ἣ ἐπεβεβήκει τῆς ὁδοῦ [τοῦ θ]εάτρου: 401, στ. 50 (ΚΥΡ)· τὴν ἑρκάνην ἀνελεῖν εἰς ὀρθὸν τῆς ἀγ[ορᾶς (;) . . .]: 401, στ. 51 (ΚΥΡ)· [ἀνε]λεῖν [κ]αὶ [. . . 6 . . .]α ἃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς παρὰ πάντας: 401, στ. 41 (ΚΥΡ)· [ἀ]νελεῖν τὰ προσκήνια τῶγ καπηλείων ἃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 48 (ΚΥΡ)· τὴν ἑρκάνην ἀν[ελεῖν (;) ---]: 401, στ. 54 (ΚΥΡ).
ἀνάλωμα: 246 (;) (ΕΔΕ).
ἀνανεοῦμαι: τήν τε οἰκειότητα ἀνενεώσαντο τὴν ὑπάρχουσαν Κώιοις πρὸς Μακεδόνας: 430, στ. 4 (ΠΕΛ).
ἀναπαύω: ἀνεπαύσατο ἰνδ(ικτιῶνι) ΔΙ τῇ πρὸ α΄ καλ(ανδῶν) Νοεμβρ(ίων): 292 (ΕΔΕ)· [-- ἀ]ναπαυσαμένη ἐν Χ(ριστ)ῷ: 315 (ΕΔΕ).
ἀναπίμπλημι: ἵστε γὰρ ὡς γένεσιν τ’ ἔδι ἀναπίμπλησθε [μοῖραν]: 349 (ΕΔΕ).
ἀναρπάζω: καὶ ἐκ τῶν ἰδίων ἀγη[ρ]πάκει (;): 261 (ΕΔΕ).
ἀνάστασις: εἰσόκαι ἀναστάσεω(ς) εὐ(ά)γγε(λον) ἦμα(ρ) εἴκητε: 351 (ΕΔΕ).
ἀναστρέφω: ἀνεστράφην [---]: 266 (ΕΔΕ).
ἀνατίθημι: ἀνατίθησιν τὴν αὐτῆς παιδίσκην: 174 (ΕΔΕ)· ὃς (σ)τήλην ἐχάραξα καὶ εἰς μνείαν ἀνέθηκα: 259, στ. 22 (ΕΔΕ)· ἐσστηλογράφησα ὅτον καὶ τὴν ὠνὴν ἀνέθηκ[α]: 143, στ. 20 (ΕΔΕ)· ἐκ τῶν δὴ κείνου τε κόπων στήλην ἀνέθηκεν: 262 (ΕΔΕ)· ἀδελφή με ἀνέθηκε: 56 (ΑΙΓ)· ἧς κὲ τὴν ὠνὴν ἀνέθηκεν: 406 (ΚΥΡ)· μνημεῖο[ν δ’ ἀ]τυχὴς ὁ πα[τὴρ ἀνέθη]κε: 55 (ΑΙΓ)· [χρηματι(;)]σθεὶς ἀ[νέθηκεν]: 69, στ. 4 (ΑΙΓ)· ἀ[νέθ]ηκε... πεδίσκην: 411, στ. 1-2 (ΚΥΡ)· ἀνέθετ[ο]... [πεδί]σκην: 408 (ΚΥΡ)· ὁ ἱερεύς καὶ οἱ μύσται ἐκ προποσις ἀνέθηκαν: 397 (ΕΔΕ)· καὶ [ἡ γυν]ὴ αὐτοῦ ἀνέθηκαν κορά[σιον]: 71 (ΑΙΓ)· ἀνέθηκαν κατ’ ὄ[ναρ]: 413 (ΚΥΡ)· ἀνέθηκ[ε (ἢ -αν) ---]: 615 (ΑΛΜ)· [ἀνέ]θηκεν: 91 (ΜΙΕ)· [ἀνέ]θηκε[ν (;) ---]: 616, στ. 8 (ΑΛΜ)· ἀνέθηκαν: 567 (ΠΕΛ)· ἡ ἑκυρά σε ποθοῦσα χάριν σοι τήνδε ἀνέθηκα: 53 (ΑΙΓ)· ἠξίωσαν οἱ θρέψαντες καλῶς δουλευθέντες... ἀνατιθήμειν θεᾷ... ταύτη[ν]: 121 (ΣΚΥ).
ἀνατρέφω: γονέων πολυφίλτατοι ὄντες οἵ μ’ ἀνέθρεψαν: 107 (ΜΙΕ).
ἄνεργος: τὴν ὁδὸν τῆς πόλε[ως . . . 7 . . .] ἀνέργου: 401, στ. 25 (ΚΥΡ).
ἀνήρ: 84 (ΑΙΓ)· (τ)οῦ ἀνδρός: 123, στ. 5 (ΣΚΥ)· τοῦ ἀνδρό[ς]: 386 (ΕΔΕ)· κ(α)τὰ διαδοχὴν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς: 151, στ.

7 (ΕΔΕ)· ἀνδρί: 191 (ΕΔΕ)· τῷ ἀνδρί: 194 (ΕΔΕ)· 196 (ΕΔΕ)· 210 (ΕΔΕ)· 217 (ΕΔΕ)· 605 (ΕΥΡ)· [---] τῷ ἀνδρ[ί]: 247 (ΕΔΕ)· τῷ ἰδίῳ ἀνδρί: 207 (ΕΔΕ)· 224 (ΕΔΕ)· τῷ [ἰδίῳ] ἀνδρί: 261 (ΕΔΕ)· τῷ εἰδίῳ ἀνδρί: 102 (ΜΙΕ)· [τῷ] ἰδίω ἀ[νδρί]: 198 (ΕΔΕ)· 246 (ΕΔΕ)· τῷ ἰδίῳ ἀνδρεί: 539 (ΠΕΛ)· τῷ γλυκυτάτῳ ἀνδρί: 326 (ΕΔΕ)· [τ]ῷ γλυκυτάτῳ ἀνδρί: 232 (ΕΔΕ)· τῷ γλ[υ]κυτάτῳ ἀνδρί: 335 (ΕΔΕ)· τῷ [γ]λυκυ[τά]τῳ ἀνδρί: 385 (ΕΔΕ)· τῷ γλυκυτάτῳ ἀνδρεί: 190 (ΕΔΕ)· τῷ κυρίῳ καὶ ἀνδρί: 587 (ΙΧΝ)· τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς: 603 (ΕΥΡ)· 604 (ΕΥΡ)· τὸν ἄνδρα ἑαυτῆς: 200 (ΕΔΕ)· τὸν [ἑαυτῆς] ἄνδρα: 583 (ΠΕΛ)· [τὸν ἑ]ατῆς ἄνδρα ἥρωαν: 607 (ΕΥΡ)· ἄνδρ’ ἀγαθὸν θεράποντα Θεοῦ τε καὶ Χρηστοῦ μεγίστου: 350 (ΕΔΕ)· ἀνδρῶν δρόμος: 419 (ΚΥΡ)· ἐν ἀνδράσιν ΙΙ[---]: 349 (ΕΔΕ).

ἄνθρωπος: οὗτος γὰρ πάντεσσι ἐπ’ ἀνθρώπου [---]: 349 (ΕΔΕ).

ἀνθύπατος: [Αὐτοκράτορι Καίσαρι... Λ(ουκίῳ) Σεπτιμίῳ Σεουήρῳ]... ἀνθυπάτῳ: 582, στ. 11 (ΑΛΛ)· [αὐτοκράτο]ρι Καίσα[ρι]... Μ(άρκῳ) Αὐ(ρηλίῳ) θεῷ Ἀντωνίν[ῳ Σε]βαστῷ, δημαρχικῆς ἐξουσίας, ἀ[νθυ]πάτῳ: 582, στ. 20-21 (ΑΛΛ).

ἀνίκητος: δούλη θεᾶς ἀνικήτου Μᾶς: 139 (ΕΔΕ)· ναοκ[όρος Μᾶς] ἀνική[του]: 138 (ΕΔΕ)· κατὰ χρηματισμὸν θεᾶς Μᾶς ἀνεικήτου: 147 (ΕΔΕ)· τῇ κυρίᾳ θεῷ Μᾷ ἀνεικήτῳ: 144, στ. 9-10 (ΕΔΕ)· Μᾷ ἀνικήτ[ῳ]: 143, στ. 6 (ΕΔΕ)· θεᾷ Μᾷ ἀνεικήτῳ ἐπηκόῳ: 161, στ. 2-3 (ΕΔΕ)· θεᾷ Μᾷ ἀνεικήτῳ, ἐπηκόῳ: 145, στ. 4-5 (ΕΔΕ)· θε(ᾷ) Μᾷ ἀνεικήτῳ, ἐπηκόῳ γενομένῃ: 162, στ. 4 (ΕΔΕ)· Μᾷ ἀνεικήτῳ: 149 (ΕΔΕ)· 154 (ΕΔΕ)· 159, στ. 3 (ΕΔΕ)· θεᾷ Μᾷ ἀνεικήτῳ: 150 (ΕΔΕ)· 156 (ΕΔΕ)· 157, στ. 6 (ΕΔΕ)· 160 (ΕΔΕ)· 165 (ΕΔΕ)· 170, στ. 5-6 (ΕΔΕ)· θεᾷ ἀνεικήτῳ Μᾷ: 151, στ. 1 (ΕΔΕ)· 164 (ΕΔΕ)· 169 (ΕΔΕ)· θεᾷ Μᾷ ἀνεικ[ή]τῳ: 152 (ΕΔΕ)· θεᾷ Μᾷ ἀνι[κήτ]ῳ: 171 (ΕΔΕ)· [Μ]ᾷ ἀνεικήτ[ῳ θεᾷ]: 155 (ΕΔΕ)· [ἀνεικήτῳ θεᾷ] Μᾷ: 163, στ. 3 (ΕΔΕ)· τῇ ἀνεικήτῳ Μᾷ: 167, στ. 4 (ΕΔΕ)· 168, στ. Α 3-4 (ΕΔΕ).

ἀνίστημι: Χ(ριστ)έ, [σῶσον] κ(αὶ) πάλ[ιν ἀνά]στησ[ον ἡμᾶς]: 280 (ΕΔΕ)· [ἀ]νέστησ[εν]: 610Α (ΒΒ).

ἀνοίγω: καὶ τὰς συγκεκλειμένας ἀνοιχθῆναι ΟΚ[.]ΑΙ[.] τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς ἑτέρας ΚΑΙΧΟ καὶ τὰς συγκεκλειμένας ἀνοιχθῆναι τὰς ὁδούς: 401 στ. 21 καὶ 22 (ΚΥΡ).

ἀνομία: μετὰ τῶν ἀ[νομιῶν] ἡμῶν: 315 (ΕΔΕ).

ἀνορύσσω: ὁπόκα ἐγὼ ταῦτα διελέξαιμι καὶ ἀναγνοίην πάλειν ἀνορόξασα: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

ἀντίγραφον: ἀ(ντ)ίγραφον ὠνῆς σόματος Νίκης: 123, στ. 1 (ΣΚΥ)· ἐγένετο ἀ(ντ)ίγραφον ὠνῆς: 123, στ. 24 (ΣΚΥ)· τούτου τοῦ διατάγματος [ἀντίγραφον] ἐν πάσαις προγεγράφθω ταῖς πόλεσιν: 432, στ. 3 (ΠΕΛ).

ἄνω: ἵνα τὰ ἄνω ΘΕΟ[-- (;)] ἐπιλάμψι: 352 (ΕΔΕ).

ἀξιῶ: ἠξίωσαν οἱ θρέψαντες καλῶς δουλευθέντες... ἀνατιθήμειν θεᾷ... ταύτη[ν]: 121 (ΣΚΥ)· ἠξίουσαν δὲ καὶ τὸ [ἱ]ερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ τὸ ἐν Κῶι ἄσυλον εἶναι: 430, στ. 8 (ΠΕΛ).

ἅπας: φίλοις πιστὸς ἅπασιν: 262 (ΕΔΕ)· ἶνε [ἅπαντα ἐλε]ύθερα: 65 (ΑΙΓ).

ἀπελεύθερος: ὁ ἀπελεύθερος: 567 (ΠΕΛ)· τοῖς ἀπελευθέροις: 216 (ΕΔΕ).

ἀπελευθερῶ: ἀπελευθερωθεῖσα ὑπὸ Ξενάνθου: 402 (ΚΥΡ)· [ἀπε]λευθερωθεῖσα [ὑπὸ ---]ς: 403 (ΚΥΡ).

ἀπιστῶ: εἰδότες ὅτι πολλάκις τὰ δρώμενα ὅταν ᾖ μεγάλα [διὰ τὸ αὐτῶν (;) μέ]γεθος ἀπιστεῖται: 432, στ. 25 (ΠΕΛ).

ἁπλοῦς: τὸ πρόστιμον σὺν πεδί(ῳ) οἴ(σ)ι... (δηνάρια) ΓΦ (ἀ)πλᾶ Τ(ίτος) Λίκω (;): 123, στ. 21 (ΣΚΥ).

ἀπό: ἐφ’ ὅσον τε ζώω ἀπὸ ἑαυτῦ με τραφῆν(ε): 143, στ. 15 (ΕΔΕ)· ἀπὸ τῶν γονέων ἡμῶν: 278 (ΕΔΕ)· Μάγνης ἀπὸ Μαιάνδρου: 445 (ΠΕΛ)· [ἀπὸ κατα]βουλῆς κόσμου: 315 (ΕΔΕ).

ἀπόγονος: [θεοῦ Τραϊανοῦ Παρθ(ικοῦ) καὶ θεοῦ Νέρουα ἀπογόνῳ]: 582, στ. 6 (ΑΛΛ)· θεοῦ Τραϊανοῦ Παρ(θ)(ικοῦ) καὶ θεοῦ Ν[έρουα ἀ]πογόνῳ<ν>: 582, στ. 19 (ΑΛΛ).

ἀπογραφή: ἀπογραφὴ ἐφήβων: 181, στ. 2 (ΕΔΕ).

ἀποδείκνυμι: ὑπάτῳ ἀποδεδιγμένῳ τὸ τέταρτον: 423 (ΤΥΡ).

ἀποδίδωμι: τοὺς δὲ... ἐπιβεβηκότας συγχωρεῖν ἕκασ[τ]ον κατὰ τὸ αὐτ[οῦ καὶ] ἀποδιδόναι τῆι ὁδῶι: 401, στ. 15 (ΚΥΡ).

ἀπόλλυμι: Παντοκρά[τορ, μὴ] οὐ ἀπολέσῃς ἡμᾶ(ς): 315 (ΕΔΕ)· ὅπως κακὰ κακῶς Θετίμα ἀπόληται: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

ἀπολογίζομαι: τὴν εὔνοιαν ἀπελογίζοντο: 430, στ. 5 (ΠΕΛ).
ἀπόστολος: π[άντων τῶν]... ἀπο[στόλων]: 315 (ΕΔΕ).
ἀποσπῶ: ὃς δ' ἂν βουληθῇ ἀποσπᾶσαι αὐτό: 157, στ. 15-16 (ΕΔΕ).
ἀποτίθημι: καὶ τὴν ὠνὴν τῆς παιδίσκης ἀπεθέμην τῇ θεῷ: 144, στ. 27-28 (ΕΔΕ).
ἀρέσκω: υἱοῖς... τοῖς σοὶ ἀρέσασε[ι]: 315 (ΕΔΕ).
ἀρετή: Ἀθάνατα μνημεῖα ἀ[ρετῆς ---]: 57 (ΑΙΓ)· ἀρετῆς ἕνεκεν: 597 (ΕΥΡ)· [ἀρετ]ῆς ἕνεκεν: 451 (ΠΕΛ)· καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτῆς: 428 (ΓΥΡ).
ἀργύριον: τιμῆς ἀργυρίου (δηνάρια) (/)Ε: 123, στ. 10-11 (ΣΚΥ).
ἅρμα: Ἠμαθίην δὲ ποθῶν κατιδεῖν φαλλοῖο δὲ ἅρμα: 264, στ. 12 (ΕΔΕ).
ἁρπάζω: ὡς ῥόδον εἰαρινόν με βροτοφθόρος ἥρπασε δαίμων: 107 (ΜΙΕ).
ἀρτιθαλής: ἠΰτε ῥόδον ἀρτιθαλὲς καλύκεσι νεοδρεπτοῖσι μαρανθέν: 106 (ΣΚΥ).
ἀρχαιότης: ὑφελόμενος τὴν χρῆσιν αὐτῶν παρὰ τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον κατ' (;) ἀρχαιότητα: 168, στ. Α 13 (ΕΔΕ).
ἀρχή: κέ μοι τέλος ζωῆς ἀρχὴν πέλει ὑμετερ[---]: 349 (ΕΔΕ).
ἀρχιέρεια: ἀρχιέριαν τῆς Ἐδεσσαίων πόλεως: 400 (ΕΔΕ).
ἀρχιερεύς: πρὸς πατρὸς... ἀρχιερέως: 400 (ΕΔΕ)· Αὐτοκράτορι Τιβερίῳ Κλαυδίῳ Καίσαρι Σεβασστῷ Γερμανικῷ ἀρχιερῖ: 423 (ΤΥΡ)· [Αὐτοκράτορι Καίσαρι... Λ(ουκίῳ) Σεπτιμίῳ Σεουήρῳ... ἀρχιερεῖ μεγίστῳ...]: 582, στ. 8 (ΑΛΛ).
ἀρχιθέωρος: ἐπεὶ παραγενόμενος ἐκ Κῶ ἀρχιθέωρος: 430, στ. 2-3 (ΠΕΛ).
ἀστός: τηνίκα Φοίβωι ἀστοὶ πανδήμους ἐξετέλουν (θ)υσίας: 543 (ΠΕΛ).
ἀσυλία: ὑπάρχειν δὲ καὶ τὴν ἀσυλίαν τῶι ἱερῶι: 430, στ. 13 (ΠΕΛ).
ἄσυλον: ἠξίουσαν δὲ καὶ τὸ [ἱ]ερὸν... ἄσυλον εἶναι: 430, στ. 9 (ΠΕΛ).
ἀτυχής: μνημεῖο[ν δ' ἀ]τυχὴς ὁ πα[τὴρ ἀνέθη]κε: 55 (ΑΙΓ).
αὖ: εὔξατο δ' αὖ μακάρεσσι: 258 (ΕΔΕ).
αὐτοκράτωρ: Μάαρκον Ἰνστήιον (Λ)ευκίου υἱὸν αὐτοκράτορα: 598 (ΕΥΡ)· Αὐτοκράτορι Τιβερίῳ Κλαυδίῳ Καίσαρι Σεβασστῷ Γερμανικῷ... αὐτοκράτορι τὸ ὄγδοον: 423 (ΤΥΡ)· αὐτοκράτορι τὸ ὄγδοον: 423 (ΤΥΡ)· [Αὐτοκράτορι Καίσαρι] Λ(ουκίῳ) Σεπτιμίῳ Σεουήρῳ]: 582, στ. 1 (ΑΛΛ)· τὸν μέγιστον καὶ θειότατον αὐτοκράτορα Οὐαλέριον Λικιννιανὸν Λικίννιον εὐσεβῆ, εὐτυχῆ, Σεβαστὸν ἡ πόλις: 382 (ΕΔΕ)· τοὺς μεγίστους καὶ θιοτάτους αὐτοκράτορας Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Κωνστά[ντιον] καὶ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) Μαξιμιανὸν Σεβ(αστούς): 380 Β, στ. 4 (ΕΔΕ)· τοὺς μεγίστους κὲ θιοτάτους αὐτοκρατόρους Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Κωνστάντιο[[ν]] κὲ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) Μαξιμιαν[[ὸν]] Σεβ(αστούς): 381 Α (ΕΔΕ)· [αὐτοκράτορι Καίσαρι... Λ(ουκίῳ) Σεπτιμίῳ Σεουήρῳ... αὐτοκράτορι τὸ ΙΑ (;)]: 582, στ. 1 καὶ 10 (ΑΛΛ)· [καὶ αὐτοκράτο]ρι Καίσα[ρι]... Μ(άρκῳ) Αὐ(ρηλίῳ) θεῷ Ἀντωνίν[ῳ Σε]βαστῷ: 582, στ. 11-12 (ΑΛΛ).
αὐτός: καὶ αὐτὸς Ζώ[π]υρος: 93, στ. Ι 31 (ΜΙΕ)· ἧς φθάνων αὐτὸς ἠλευθέρωσα: 157, στ. 10 (ΕΔΕ)· ἡ γυνὴ αὐτοῦ: 62 (ΑΙΓ)· 147 (ΕΔΕ)· 214 (ΕΔΕ)· [ἡ γυν]ὴ αὐτοῦ: 71 (ΑΙΓ)· 155 (ΕΔΕ)· καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ: 113 (ΜΙΕ)· 335 (ΕΔΕ)· καὶ οἱ γονῖς αὐτοῦ: 350 (ΕΔΕ)· μετὰ τῆς συμβίου αὐτοῦ: 287 (ΕΔΕ)· [με]τὰ... τ[ῆς συμβίου αὐτοῦ]: 279 (ΕΔΕ)· καὶ τῆς συμβίου αὐτοῦ: 295, στ. 9 (ΕΔΕ)· 309 (ΕΔΕ)· 312 (ΕΔΕ)· [κ]αὶ τῆς συμ[βίου αὐτ]οῦ: 286 (ΕΔΕ)· [κ]αὶ τῆς σ[υμβίου αὐ]τοῦ: 340 (ΕΔΕ)· [κ(αὶ) τῆς συ]μβίου [αὐτοῦ]: 291 (ΕΔΕ)· κ(αὶ) τῆς συμ[βίου αὐτοῦ]: 305 (ΕΔΕ)· κ(αὶ) τῆς συμβίου αὐτοῦ: 296 (ΕΔΕ)· καὶ τῆς [συμβίου αὐτοῦ ---]: 345 (ΕΔΕ)· καὶ τῆς συνβίου αὐτοῦ: 302 (ΕΔΕ)· 322 (ΕΔΕ)· 332 (ΕΔΕ)· κ(αὶ) τῆς συνβίου αὐτοῦ: 337 (ΕΔΕ)· κὲ τῆς συνβίου αὐτοῦ: 323 (ΕΔΕ)· κὲ τῆ(ς) συβίου αὐτοῦ: 303 (ΕΔΕ)· κ(αὶ) τῆς συ[βίου] αὐτοῦ: 319 (ΕΔΕ)· καὶ τῶν πεδίων αὐτοῦ: 288 (ΕΔΕ)· καὶ τῆς μιτρὸς αὐ(τοῦ): 313 (ΕΔΕ)· καὶ τῆς γυναικ[ὸς] αὐτοῦ: 338 (ΕΔΕ)· [καὶ τοῦ ἀδελ]φοῦ αὐ[τοῦ]: 342 (ΕΔΕ)· ὡς ὁ [πατὴρ τοῖς] υἱοῖς αὐτοῦ: 315 (ΕΔΕ)· τοὺς υἱοὺ[ς αὐτ]οῦ: 610, στ. 6-7 (ΒΒ)· ἰμῶν δωρουμένων καὶ χαριζομέν[ων τῆς] αὐτοῦ κυρίας

δεσποτίας: 278 (ΕΔΕ)· ταὐτῶι δ’ ὦι γενόμην θάνον ἤματι: 543 (ΠΕΛ)· [α]ὐτὸν ἀκέραιον: 265 (ΕΔΕ)· Ὀλυμπιὰς αὐτή: 107 (ΜΙΕ)· ἡ πρόνιννος αὐτῆς: 63, στ. 7 (ΑΙΓ)· καὶ παιδίον αὐτῆς: 68 (ΑΙΓ)· κα[ὶ παιδίον αὐτῆς]: 72 (ΑΙΓ)· κὲ πεδίον αὐτῆς: 407, στ. 8 (ΚΥΡ)· καὶ π[ε]δίον αὐτῆς: 74 (ΑΙΓ)· παιδία α(ὐ)τῆς: 150, στ. 3-4 (ΕΔΕ)· τῶν πεδίων αὐτῆς: 282 (ΕΔΕ)· κὲ τ[ὸ τέκνον αὐτῆς]: 69, στ. 12 (ΑΙΓ)· [τῶν τέ]κνων αὐτῆς: 604 (ΕΥΡ)· καὶ ὁ υἱὸς αὐτῆς: 278 (ΕΔΕ)· καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς: 292 (ΕΔΕ)· 333 (ΕΔΕ)· τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς: 603 (ΕΥΡ)· 604 (ΕΥΡ)· χαρίζεται παιδάριον αὐτῆς: 158 (ΕΔΕ)· ἐδωρήσατο... κὲ παιδία αὐτῆς: 168, στ. Α 6 (ΕΔΕ)· τὸ ὂν ἐκ παιδί[σκ]ης αὐτῆς Ζωσίμης: 164 (ΕΔΕ)· τὸ ἐξ αὐτῆς γενη[θέν]: 65 (ΑΙΓ)· τὰ ἐξ α[ὐτῆς ἐπιγεννώ]μενα: 65 (ΑΙΓ)· [--- π]ερίχωρος α[ὐτῆς (;) ---]: 585, στ. 3 (ΙΧΝ)· τὴν χρῆσιν αὐτῆς τὸν τῆς ζωῆς χρόνον: 173 (ΕΔΕ)· ὃς δ’ ἂν βουληθῇ ἐπιλαβέσθαι αὐτῆς ἢ τῶν γεννηθέντων ἐξ αὐτῆς: 159, στ. 8-9 καὶ 10 (ΕΔΕ)· [ἐφ’ ᾧ τὸν τῆς] ζωῆς αὐτῆς [χρόνον προ]σμείνωσιν [αὐτῇ]: 163, στ. 9 καὶ 11 (ΕΔΕ)· μετὰ δὲ τὴν τελευτήν μου εἶναι αὐτὴν τῆς θεοῦ καὶ τὰ ἔγγονα αὐτῆς: 144, στ. 21 καὶ 24 (ΕΔΕ)· τὰ κατελθόντα εἰς αὐτὴν κ(α)τὰ διαδοχὴν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς: 151, στ. 6 καὶ 7-8 (ΕΔΕ)· ἐπει(δ)ὴ δι’ αὐτὴν ζῶ καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτῆς: 428 (ΓΥΡ)· τοῖς προγε[γραμμένοις [θρέψ]ασιν αὐτή(ν): 71 (ΑΙΓ)· ἐφ’ ᾧ ἔχω αὐτὴν ε[ἰς] χρῆσιν: 165 (ΕΔΕ)· αὐτὴ(ν) Ἀρτεμιδώρ[αν]: 610, στ. 4 (ΒΒ)· ὃς δ’ ἂν βουληθῇ ἀποσπᾶσαι αὐτό: 157, στ. 16 (ΕΔΕ)· ἐν ταὐτῶι δὲ σύνευνος: 57 (ΑΙΓ)· καὶ αὐτοί: 418 (ΚΥΡ)· ἡ θρεπτὴ αὐτῶν: 100 (ΜΙΕ)· τὰ τέκνα αὐτῶν: 62 (ΑΙΓ)· νέον τὸν ὑὸν αὐτῶν: 606 (ΕΥΡ)· τὸ γεννηθὲν ἐκ παιδίσκης αὐτῶν: 147 (ΕΔΕ)· ἐξ ὧν κὲ τὸ πεδίον αὐτῶν: 621 (ΑΛΜ)· μετὰ τὴν τελ(ευτ)ὴν [αὐτῶν]: 305 (ΕΔΕ)· παρὰ τὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνον: 167, στ. 13 (ΕΔΕ)· τὴν χρῆσιν αὐτῶν παρὰ τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον: 168, στ. Α 10 καὶ 12 (ΕΔΕ)· ἐκ δέ οἱ αὐτῶν Ξάνθος Ξάνθου κικλήζομ’: 259, στ. 15 (ΕΔΕ)· τὰ γεινόμενα παρ’ αὐτοῖς: 430, στ. 7 (ΠΕΛ)· καὶ ἐπαινέσαι αὐτούς: 430, στ. 11 (ΠΕΛ)· ταγῶν ἀτῶν: 93, στ. Ι 5-6, 15-16, 25-26, 34 (ΜΙΕ)· ἐπὶ ταγῶν ἀτῶ[ν]: 425, στ. 19 (ΤΥΡ)· ἐᾶν τε αὐτόν (...) ἐᾶν τε καὶ τὸν ἐλθόντα: *EAM* 86 (ΕΔΕ).

αὐτ[---]: Ἤγαγεν εἰς ἔρεβος φωτὸς αὐτ[---]: 267 (ΕΔΕ)· [--- π]ειρατείαν αὐτ[---]: 585, στ. 8 (ΙΧΝ).

ἄφεσις: ὑπὲρ ἰάσεως καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν: *SEG* 44 (1994) 564b (ΑΙΓ).

ἀφίημι: ἀφίημι παιδίσκην: 122 (ΣΚΥ).

βαίνω: Βαῖνον ἐς πάτρην ἡγήτορος Αἰμαθίωνος: 259, στ. 1 (ΕΔΕ)· ἐς πάτρην βαίνοντος Ξάνθου στρατιώτου: 259, στ. 19 (ΕΔΕ).

βασιλεύς: [[[Βασιλεὺς Περσεύς, βασιλέως Φιλίππου]]] (;): 10 (ΑΙΓ)· [[[Βασιλε]ὺς Π[ερσεύ]ς, [βασιλέως Φιλίππου]]] (;): 11 (ΑΙΓ)· Βασιλεὺς Φίλιππος Πολεμ[. ±3 . .] χαίρειν: 431 (ΠΕΛ)· Βασιλεὺς Φίλιππος βασιλέως Δημητρίου: 442 (ΠΕΛ)· Βασιλεὺς Φ[ίλιππος] βασιλέως Δ[ημητρίου]: 440 (ΠΕΛ)· [--- βασ]ιλεύς: 450 (ΠΕΛ)· εὔνοιαν... ἣν ἔχουσα τυγχάνει ἡ πόλις ἡ Κώιων πρὸς τὸν βασιλέα Ἀντίγονον καὶ πρὸς Πελλαίους: 430, στ. 5 (ΠΕΛ)· τῆι εὐνοίαι τῆι πρὸς βασιλέα Ἀντίγονον καὶ πρὸς Μακεδόνας: 430, στ. 12 (ΠΕΛ)· βα(σιλέως) Φι(λίππου): *SEG* 39 (1989) 623 (ΠΕΛ)· βα(σιλέως) Ἀντι(γόνου): *SEG* 39 (1989) 623 (ΠΕΛ).

βασιλικός: [ἐ]ν τοῖς βασιλικ(ο)ῖς δικα[στ]αῖς: 425, στ. 6 (ΤΥΡ)· χρήσιμόν ἐστι [. .±4 . .] [τὰ βα]σιλι[κὰ (;) ψ]ηφισμα[. . .±7 . . . .]: 431 (ΠΕΛ)· βασιλικός: *SEG* 24 (1969) 557 (ΠΕΛ)· βασιλικὸς Πέλ(λης): *SEG* 39 (1989) 623 (ΠΕΛ)· *SEG* 43 (1993) 444 (ΠΕΛ)· βασιλικά: *SEG* 49 (1999) 795 (ΝΕΑ)· *SEG* 39 (1989) 623 (ΠΕΛ).

βάτραχος: [ταῦτα χαρ]ίζομε τῇ [θεᾷ τῶν β]ατράχων: 65 (ΑΙΓ).

βεβαιωτής: 93, στ. Ι 13, 24, 32 (ΜΙΕ)· βεβαιωτ[ής]: 425, στ. 18 (ΤΥΡ)· βεβαιω[τής]: 93, στ. ΙΙ 4 (ΜΙΕ)· [βεβαιωτής]: 93, στ. ΙΙ 10, 17, 23, 31, 38 (ΜΙΕ)· [βεβαιωτ]αί: 93, στ. Ι 3 (ΜΙΕ).

βετρανός: βετρανὸς λεγιῶνο(ς) πρείμας Μηνέρβας: 610Α (ΒΒ). Βλ. καὶ οὐετ(ε)ρανός.

βία: τελευτήσαντος... ὑπὸ βίας ὕδατος: 420 (ΚΥΡ)· νῦν δὲ τροχοῖο βίῃ τὸ φάος προλέλοιπα: 264, στ. 10 (ΕΔΕ).

βίος: ἱερωμένου διὰ βίου: 13 (ΑΙΓ).

βιοτή: ἐξ(έ)λιπον βιοτήν: 543 (ΠΕΛ).

βίοτος: ἐπὶ βιότοιο τελευ[τὴν] δέξατο: 351 (ΕΔΕ).

βοηθῶ: Κ(ύρι)ε, βο(ή)θη: Στουγιαννάκη, *Πέλλα* 90 (ΕΔΕ).

βουλευτής: Ἐδεσσαῖο(ς) βουλευτής ἐδωρήσατο: 168, στ. Α 2 (ΕΔΕ)· διὰ βουλευτῶν: 407, στ. 11 (ΚΥΡ).

βουλή: [ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος]: 451 (ΠΕΛ)· κατὰ τὸ δόγμα τῆς βουλῆς: 181, στ. 6 (ΕΔΕ)· δόξαν καὶ τῇ κρ(ατίστῃ) βου(λ)ῇ: 173 (ΕΔΕ).

βούλομαι: ὃς δ' ἂν βουληθῇ ἀποσπᾶσαι αὐτό: 157, στ. 15 (ΕΔΕ)· ὃς δ' ἂν βουληθῇ ἐπιλαβέσθαι αὐτῆς ἢ τῶν γεννηθέντων ἐξ αὐτῆς: 159, στ. 7-8 (ΕΔΕ)· ὃς δ' ἂν βουληθῇ ἐπιλαβέσθαι τῶν σωμάτων τούτων: 168, στ. Β 1 (ΕΔΕ)· ὁ βουλόμενο[ς]: Feissel, *Recueil* ἀρ. 55 (ΜΙΕ).

βροτός: [---]ος βροτὸν οὔνομ[α ---]: 264Α (ΕΔΕ)· ζῆτε βροτοὶ τὸ νῦν τοῦτο εἰδότες: 626 (ΑΛΜ).

βροτοφθόρος: ὡς ῥόδον εἰαρινόν με βροτοφθόρος ἥρπασε δαίμων: 107 (ΜΙΕ).

βωμός: τὸν βωμόν: 391 (ΕΔΕ)· 614 (ΑΛΜ)· ὃς [ἂ]ν δὲ [τ]οῦτον (τὸν) βωμὸν λο[ιμ]άνῃ: 385 (ΕΔΕ).

γαῖα: σῶμα δὲ γα(ί)ῃ: 351 (ΕΔΕ)· καὶ πᾶσαν γ(α)ίην διέβην ποσί, μοῦνος ἄλιπτος: 264, στ. 9 (ΕΔΕ)· κῖσε δὲ σὺ γέης ΧΙΟΝΩΔΕΑ ΤΗΚΟΜΕΝΟΙΑ: 352 (ΕΔΕ). Βλ. καὶ γῆ.

γαμβρός: τοῦ γαμβροῦ: 215, στ. 11 (ΕΔΕ)· [τ]ὸν γαμβρόν: 610, στ. 8 (ΒΒ)· με(τὰ) τοῦ γανβ(ρ)οῦ: 621 (ΑΛΜ).

γαμέτης: 60 (ΑΙΓ).

γάμος: τὸ τέλος καὶ τὸν γάμον καταγράφω: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

γαμῶ: [τόκα] γᾶμαι Διονυσοφῶντα: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

γάρ: [---]ΕΠΙΝ γὰρ τοιαῦτα [---]: 128 (ΕΔΕ)· ἴσθι γὰρ ὡς πιστοῖς σύν: 349 (ΕΔΕ)· ἴστε γὰρ ὡς γένεσιν τ' ἔδι ἀναπίμπλησθε [μοῖραν]: 349 (ΕΔΕ)· οὗτος γὰρ πάντεσσι ἐπ' ἀνθρώπου [---]: 349 (ΕΔΕ)· ἐν διόδῳ γὰρ τῆς πόλεως ἡμ[ῶν κειμένης ---]: 432, στ. 26 (ΠΕΛ)· ἦλθε γὰρ τό τε κλωστόν μοι: 352 (ΕΔΕ)· μὴ γὰρ λάβοι ἄλλαν γυναῖκα ἀλλ' ἢ ἐμέ: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ)· δαπ(ε)ινὰ γάρ ἰμε φίλων πάντων καὶ ἐρήμα: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

γείτων: γῆς... ἧς γείτων: 93, στ. Ι 31, ΙΙ 23 (ΜΙΕ)· [γῆς... ἧς γείτων]: 93, στ. ΙΙ 9, 16 (ΜΙΕ)· τὰς ἀμπέλους... αἷς γείτων Ἀττίνας: 425, στ. 17-18 (ΤΥΡ).

γένεσις: ἴστε γὰρ ὡς γένεσιν τ' ἔδι ἀναπίμπλησθε [μοῖραν]: 349 (ΕΔΕ).

γεννῶ: ἃ ἐγεν[νήθησαν ἐκ (;) ---]: 75 (ΑΙΓ)· τὸν γενν[η]θέντα ἐκ παιδ[ίσκης] μου: 161, στ. 8-9 (ΕΔΕ)· [τὸν γενν]ηθέντα [ἐκ θρεπτ(;)]ῆς μου: 171 (ΕΔΕ)· τὸ γεννηθὲν ἐκ παιδίσκης αὐτῶν: 147 (ΕΔΕ)· τὸ γεννηθὲν ἐκ παιδίσκης: 162, στ. 8-9 (ΕΔΕ)· τὸ ἐξ αὐτῆς γενη[θέν]: 65 (ΑΙΓ)· [τὰ γενν]ηθέντα πάντα: 71 (ΑΙΓ)· ἢ τῶν γεννηθέντων ἐξ αὐτῆς: 159, στ. 9-10 (ΕΔΕ).

γένος: τὸ γένος Σύραν: 174 (ΕΔΕ).

γεωργῶ: τὰς ἄλλας ὁδούς... καὶ τὰς ἐν τῆι Γενδερραίαι εἶναι διακαίνους κατὰ τὴν κώμη[ν] καὶ διὰ τῶν γεωργουμ[έν]ων: 401, στ. 20-21 (ΕΔΕ).

γῆ: ἐνθάδε (γ)ῆ κατέχι δέγμενον ἀϊταγίην: 350 (ΕΔΕ)· ἐπρίατο... γῆν: 93, Ι στ. 10 (ΜΙΕ)· ἐπρίατο... γῆς ψιλῆς: 93, στ. Ι 21 (ΜΙΕ)· ἐπρίατο... γῆς: 93, στ. Ι 30 (ΜΙΕ)· [ἐπρίατο]... γ[ῆς]: 93, στ. ΙΙ 16, 21 (ΜΙΕ)· [ἐπρίατο... γῆς]: 93, στ. ΙΙ 2, 9 (ΜΙΕ)· [ἐπρίατο]... πλέ[θ]ρα [γῆς *τόσα*]: 93, στ. ΙΙ 29 (ΜΙΕ)· [ἐπρίατο]... γ[ῆς πλέθρα *τόσα*]: 93, στ. ΙΙ 36 (ΜΙΕ)· τῆς γῆς ἧς... ἠγόρασε: 93, στ. Ι 22 (ΜΙΕ). Βλ. καὶ γαῖα.

γηραιός: μήτηρ γηραιή: 546 (ΠΕΛ).

γῆρας: γῆρας ΕΝΑΣΤΟΓ[---]: 546 (ΠΕΛ)· (ἐ)ν νο(ύ)σοις ἑκά[ς] οὐ γ(ή)ρα(ϊ) δα(μ)ασθε(ί)ς: 351 (ΕΔΕ).

γίγνομαι: ἤματι μὲν γενόμην... τεσσαρακαιδεχέτης: 543 (ΠΕΛ)· ταὐτῶι δ' ὧι γενόμην θάνον ἤματι: 543 (ΠΕΛ)· ἡ ὠνὴ ἐγένετο μηνὸς Περιτίου: 93, στ. Ι 4, 14, 33 (ΜΙΕ)· ἡ ὠνὴ ἐ[γένε]το μηνὸς Περιτίου: 93, στ. Ι 24 (ΜΙΕ)· ἐγένετο ἀ(ντ)ίγραφον ὠνῆς: 123, στ. 23 (ΣΚΥ)· ἐγένετο δὲ ἡ στήλη ἔτους ΒΝΤ: 249 (ΕΔΕ)· ἐγ(έ)ν(ετ)ο (ἐ)ν Σκύδρας: 123, στ. 17 (ΣΚΥ)· θε(ᾷ) Μᾷ ἀνεικήτῳ, ἐπηκόῳ γενομένῃ: 162, στ. 5 (ΕΔΕ)· τηλύγετος γεγαώς [---]: 264Α (ΕΔΕ)· δίκης γενομένης [ἐ]ν τοῖς βασιλικ(ο)ῖς δικα[στ]αῖς: 425, στ. 5 (ΤΥΡ)· καὶ ἐπηγγέλλοσαν τὰ Ἀσκληπίεια τὰ γεινόμενα παρ' αὐτοῖς: 430, στ. 7 (ΠΕΛ)· ἱκέτις ὑμῶ(ν) γίνο[μαι]: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ)· ὅπως μὴ γίνηται ταῦτα:

SEG 43 (1993) 434 (ΠΕΛ)· ἐμὲ δὲ εὐδαίμονα καὶ μακαρίαν γενέσται: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

γλυκερός: μητρὸς τῆς γλυκερῆς πλεῖον ἐγώ σε ποθῶ: 53 (ΑΙΓ).

γλυκύς: ἐπεὶ γλυκὺ... πάτριον ἔστ' ἔδαφος: 263, στ. 3 (ΕΔΕ)· τῷ γλυκυτάτῳ τέκνῳ: 61 (ΑΙΓ)· 103 (ΜΙΕ)· 350 (ΕΔΕ)· τῷ γλυκυτάτῳ πατρί: 113 (ΜΙΕ)· τῷ γ(λ)υκυτάτῳ πατρί: 325 (ΕΔΕ)· τῷ γλυκυτάτῳ ἀνδρί: 326 (ΕΔΕ)· [τ]ῷ γλυκυτάτῳ ἀνδρί: 232 (ΕΔΕ)· τῷ γλ[υ]κυτάτῳ ἀνδρί: 335 (ΕΔΕ)· τῷ [γ]λυκυ[τά]τῳ ἀνδρί: 385 (ΕΔΕ)· τῷ γλυκυτάτῳ ἀνδρεί: 190 (ΕΔΕ)· τῇ γλυκυτάτῃ γυναικί: 575 (ΠΕΛ)· τῇ γλυκυτάτῃ συμβίῳ: 192 (ΕΔΕ)· 193 (ΕΔΕ)· τῇ γλυκυτάτῃ συνβίῳ: 245 (ΕΔΕ)· τῇ γλυκυ[τάτ]ῃ συνβίῳ: 268 (ΕΔΕ)· τῇ γλυ(κυ)τάτῃ συνβίῳ: 301 (ΕΔΕ)· [τῇ γλυκυ]τάτῃ καὶ [χρηστοτ]άτῃ (;) συν[βίῳ]: 588 (ΙΧΝ)· τῷ γλυκυτ[άτῳ ---]: 195 (ΕΔΕ)· τῷ γ(λ)υ[κυτάτῳ ---]: 584 (ΠΕΛ)· ἀδελφῇ γλυκυτάτῃ: 259, στ. 23-24 (ΕΔΕ)· τοῖς γλυκυτάτοις γονῖ[σ]ιν: 426 (ΤΥΡ)· [τ]ὴν γλυκυτ[άτην θυγατέρα]: 387 (ΕΔΕ)· γλυκυτ[ατ---]: 290 (ΕΔΕ).

γναφεύς: μημόριον... γναφέος: 294 (ΕΔΕ).

γονεύς: οἱ γονεῖς: 622 (ΑΛΜ)· [ο]ἱ γονεῖς: 112 (ΜΙΕ)· οἱ (γ)ονῖς: 241 (ΕΔΕ)· καὶ οἱ γονῖς αὐτοῦ: 350 (ΕΔΕ)· γονεῖς δέ μιν ἐνθάδ' ἔθαπτον: 60 (ΑΙΓ)· σῆμα δ' ἔθεντ' ἐπ' ἐμοὶ γονέων πολυφίλτατοι ὄντες: 107 (ΜΙΕ)· ἀπὸ τῶν γονέων ἡμῶν: 278 (ΕΔΕ)· τοῖς γλυκυτάτοις γονῖ[σ]ιν: 426 (ΤΥΡ)· οὐ(ε)τρα[ν]ὸ(ς) [ὑ]πὲρ (τ)ῦς (γ)ονῆσι: 396 (ΕΔΕ).

γουνάριος: [μημόρ]ιον... γου[ναρίου]: 340 (ΕΔΕ).

γράμμα: ὁ παρὼν τάφος οὐκ ἐν ἀδήλοι[ς] γράμμασι δ[ηλοῖ (;)] τ[ῶι π(;)]ροσ[ι]όντι: 52 (ΑΙΓ).

γραμματεύς: [γ]ρα[μμ]ατ[εύς]: 182, στ. 8 (ΕΔΕ).

γραμμάτιον: ἧς καὶ τὸ γραμμάτειον ἔδωκεν: 156 (ΕΔΕ).

γραμματοφύλαξ: Ἡρακλέας γραμματοφύλακος: *SEG* 49 (1999) 745 (ΜΙΕ).

γράφω: [Ἐπιστολήν] σοι γράφομεν, κύριε: 432, στ. 23 (ΠΕΛ)· ἔγραψα δὲ τῇ ἐμαυτοῦ χειρί: 144, στ. 29-30 (ΕΔΕ)· ἔγραψεν ἐν τῷ ΕΙΥ ἔτει: 168, στ. Α 16 (ΕΔΕ)· ἐγράφη ἔτους ΘϘΤ: 159, στ. 12 (ΕΔΕ)· κατὰ τὰ μέτρα τὰ γεγραμμένα: 401, στ. 15 (ΚΥΡ)· γράφω: *SEG* 47 (1997) 933 (ΠΕΛ).

γυνή: 17 (ΑΙΓ)· 26 (ΑΙΓ)· 37 (ΑΙΓ)· 58 (ΑΙΓ)· 95, κόγχες 1, 2, 5, 10, 12, 15, 17 (ΜΙΕ)· 424 (ΤΥΡ)· 461 (ΠΕΛ)· 492 (ΠΕΛ)· 497 (ΠΕΛ)· 509 (ΠΕΛ)· 520 (ΠΕΛ)· 570 (ΠΕΛ)·615 (ΑΛΜ)· ἡ γυνή: 113 (ΜΙΕ)· ἡ γυνὴ αὐτοῦ: 62 (ΑΙΓ)· 147 (ΕΔΕ)· 214 (ΕΔΕ)· [ἡ γυν]ὴ αὐτοῦ: 71 (ΑΙΓ)· 155 (ΕΔΕ)· κ(αὶ) ἡ τούτο[υ γυνή]: 315 (ΕΔΕ)· τῆς γυναικὸς καὶ δύο ὑῶν ζῶντες: 211 (ΕΔΕ)· παρὰ τῆς... γυναικός: 425, στ. 4 (ΤΥΡ)· καὶ τῆς γυναικ[ὸς] αὐτοῦ: 338 (ΕΔΕ)· μετὰ γυν[αι]κός: 610Α (ΒΒ)· Ἐδεσσαίᾳ γυναικί: 391 (ΕΔΕ)· τῇ γυναικί: 538 (ΠΕΛ)· 600 (ΕΥΡ)· [τῇ γυναικὶ (;)]: 206 (ΕΔΕ)· [γυ]νεκί: 384 (ΕΔΕ)· τῇ γ[υνῇ (;) ---]: 623 (ΑΛΜ)· τῇ γλυκυτάτῃ γυναικί: 575 (ΠΕΛ)· τῇ γυναικὶ ἐποίη[σ]εν: 620 (ΑΛΜ)· τὴν γυναῖκα: 566 (ΠΕΛ)· τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα: 221 (ΕΔΕ)· 589 (ΙΧΝ)· [--- τα]ῖς γυναιξί: 125 (ΝΕΑ)· [--- ταῖς γυ]ναιξίν: 605 (ΕΥΡ)· μὴ γὰρ λάβοι ἄλλαν γυναῖκα ἀλλ' ἢ ἐμέ: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ)· γυ[ναικ]ῶν καὶ χηρᾶν καὶ παρθένων: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

δαίμων: ὡς ῥόδον εἰαρινόν με βροτοφθόρος ἥρπασε δαίμων: 107 (ΜΙΕ)· ὅττι κὲ ὁ δαίμ[ων] ἡλίκας οὐ κρείνη: 626 (ΑΛΜ)· παρκαττίθεμαι Μάκρωνι καὶ [τοῖς] δαίμοσι: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ)· [. . .]αν οἰκτίρετε δαίμονες φίλ[ο]ι: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

δάκρυ: δάκρυά σοι Ι[---]: 546 (ΠΕΛ)· [-- ἐς δά]κρυα ῥίψεις: 353 (ΕΔΕ)· δάκρυσι μυρομένη μεμνημένη σου οὐ διαλείπω: 53 (ΑΙΓ).

δαμάζω: (ἐ)ν νο(ύ)σοις ἑκά[ς] οὐ γ(ή)ρα(ϊ) δα(μ)ασθε(ί)ς: 351 (ΕΔΕ).

δάμαρ: δάμαρ τε Ἀντιγόνη: 351 (ΕΔΕ).

δάπεδον: λιθυίης δαπέδοιο Ἐδέσσης τοὔνομ' ἔνεστ': 259, στ. 3 (ΕΔΕ)· ἐνθάδε κεῖμαι Δαλματίης δάπεδον προλιπών: 264, στ. 2 (ΕΔΕ).

δεινός: δώροισι δινοτάτοισι: 352 (ΕΔΕ).

δέκα: μετρ[ητὲς] δ[έκα]: *SEG* 45 (1995) 787 (ΠΕΛ).

δέκατος: Πανήμου δεκάτῃ: 160 (ΕΔΕ).

δέμας: ἥδε πέτρος κεύθει Γραφικοῦ δέμας: 258 (ΕΔΕ).

δέρκομαι: Ἥρωαν Πάριδός με φίλοι δέρκεσθε: 626 (ΑΛΜ).

δεσποτεία: ἰμῶν δωρουμένων καὶ χαριζομέν[ων τῆς] αὐτοῦ κυρίας δεσποτίας: 278 (ΕΔΕ).

δεύτερος: δευτέρῳ ἐν λυκάβαντι: 106 (ΜΙΕ).

δέχομαι: ἐπὶ βιότοιο τελευ[τὴν] δέξατο: 351 (ΕΔΕ)· ἐνθάδε (γ)ῆ κατέχι δέγμενον ἀϊταγίην: 350 (ΕΔΕ).

δέω: ἵστε γὰρ ὡς γένεσιν τ' ἔδι ἀναπίμπλησθε [μοῖραν]: 349 (ΕΔΕ).

δηλῶ: Ἡλικίαμ μὲν ἐμὴν ὁ παρὼν τάφος οὐκ ἐν ἀδήλοι[ς] γράμμασι δ[ηλοῖ (;)] τ[ῶι π(;)]ροσ[ι]όντι: 52 (ΑΙΓ).

δημαρχικός: Αὐτοκράτορι Τιβερίῳ Κλαυδίῳ Καίσαρι Σεβαστῷ Γερμανικῷ... δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ τέταρτον: 423 (ΤΥΡ)· [Αὐτοκράτορι Καίσαρι... Λ(ουκίῳ) Σεπτιμίῳ Σεουήρῳ... δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ F (;)]: 582, στ. 9 (ΑΛΛ)· [αὐτοκράτο]ρι Καίσα[ρι]... Μ(άρκῳ) Αὐ(ρηλίῳ) θεῷ Ἀντωνίν[ῳ Σε]βαστῷ, δημαρχικῆς ἐξουσίας, ἀ[νθυ]-πάτῳ: 582, στ. 20 (ΑΛΛ).

δῆμος: ὅσον ὁ δῆμ[ος (;) ---]: 266 (ΕΔΕ)· [ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος]: 451 (ΠΕΛ)· [-- Ἰ]χναίων δή[μῳ (;) --]: 585, στ. 11 (ΙΧΝ).

δημόσιος: δημο(σία): *SEG* 39 (1989) 623 (ΠΕΛ)· δημοσ(ία): *SEG* 24 (1969) 557 (ΠΕΛ).

δηνάριον: τιμῆς ἀργυρίου (δηνάρια) (/)Ε: 123, στ. 11 (ΣΚΥ)· (δηνάρια) ΓΦ (ά)πλᾶ (;): 123, στ. 20 (ΣΚΥ)· (δηνάρια) Φ: 140 (ΕΔΕ)· δώσει εἰς τὸ ταμεῖον (δηνάρια) /ΒΨΝ: 144, στ. 38 (ΕΔΕ)· δώσει τῷ ταμιείῳ (δηνάρια) /ΕΦ: 157, στ. 17 (ΕΔΕ)· δώσει τῷ ταμείῳ (δηνάρια) /Ε: 159, στ. 12 (ΕΔΕ)· δώσ[ει] τῷ ταμείῳ τῷ [ἰε]ρωτάτῳ (δηνάρια) /ΒΦ: 161, στ. 13 (ΕΔΕ)· δώσει τῷ ταμιείῳ (δηνάρια) μυρ(ιάδες) Ε: 168, στ. Β 5 (ΕΔΕ)· δώσι τῷ φίσκῳ (δηνάρια) (/Α)Φ: 385 (ΕΔΕ)· δώσι τῷ εἰε[ρωτά]τῳ ταμίῳ (δηνάρια) ΒΦ: 410 (ΚΥΡ)· δώσι ἰς τὸ ἱερώτατον ταμε[ῖον (δηνάρια)] Φ καὶ τῇ πόλι μου (δηνάρια) Α: 610, στ. 12 καὶ 13 (ΒΒ).

διά: ἱερωμένου διὰ βίου: 13 (ΑΙΓ)· [ἄ]κυρος διὰ παντός: 401, στ. 10 (ΚΥΡ)· [κ]αὶ διὰ θαλ[ά]σσης: 585, στ. 6 (ΙΧΝ)· καὶ τὴν ἐκ Κύρρου ἄγουσαν ὁδὸν διὰ Γενδέρρου καὶ διὰ Γενδερραίας εἰς Νέαμ Πόλιν: 401, στ. 16-17 (ΚΥΡ)· τὰς ἄλλας ὁδούς... κατὰ τὴν κώμη[ν] καὶ διὰ τῶν γεωργουμ[έν]ων: 401, στ. 20 (ΕΔΕ)· τὴν ὁδὸν τῆς πόλε[ως . . . [7] . . .] ἀνέργου — τ[ο]ῦ (;) καὶ διὰ τῆς Γενδερραίας: 401, στ. 26 (ΚΥΡ)· [τὴν (;)]... ὁδὸν... εἶναι τριά[κ]αινον διὰ παντὸς τὸ εὖρος: 401, στ. 13 (ΚΥΡ)· τὴν... ὁδὸν... εἶναι τριάκαινον τὸ εὖρος διὰ παντός: 401, στ. 17 (ΚΥΡ)· δι' ἐπιμελητοῦ: 151, στ. 10 (ΕΔΕ)· 622 (ΑΛΜ)· δι' ἐπιμελητ[ο]ῦ: 157, στ. 13 (ΕΔΕ)· διὰ βουλευτῶν: 407, στ. 10 (ΚΥΡ)· [εἰ μὴ διά τ]ινα ἀναγκαίαν χρείαν: 432, στ. 2 (ΠΕΛ)· ἐπει(δ)ὴ δι' αὐτὴν ζῶ: 428 (ΓΥΡ)· εἰδότες ὅτι πολλάκις τὰ δρώμενα [διὰ τὸ αὐτῶν (;) μέ]γεθος ἀπιστεῖται: 432, στ. 25 (ΠΕΛ).

διαβαίνω: καὶ πᾶσαν γ(α)ίην διέβην ποσί, μοῦνος ἄλιπτος: 264, στ. 9 (ΕΔΕ).

διαγρα[---]: 401, στ. 6 (ΚΥΡ).

διαδοχή: κ(α)τὰ διαδοχὴν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς: 151, στ. 6-7 (ΕΔΕ).

διαθήκη: [κατὰ] διαθήκη[ν]: 410 (ΚΥΡ)· κατὰ δι(α)θή(κη)ν ἐκέλευσεν: 574 (ΠΕΛ).

διάκαινος: τὰς ἄλλας ὁδούς... καὶ τὰς ἐν τῆι Γενδερραίαι εἶναι διακαίνους κατὰ τὴν κώμη[ν] καὶ διὰ τῶν γεωρ-γουμ[έν]ων: 401, στ. 20 (ΕΔΕ)· συναγαγεῖν τὴν ἐρκάνην ἣ διακαίνου εἴσω ἐπεβεβήκει τῆς ὁδοῦ: 401, στ. 47 (ΚΥΡ).

διάκονος: μημόριον... διακόνου: 306 (ΕΔΕ)· 310 (ΕΔΕ)· μημόριον... διακ(όνου): 311 (ΕΔΕ)· [μημόριον --- διακό]νου: 341 (ΕΔΕ)· μημόριον... παρθέννου καὶ διακώνου: 276 (ΕΔΕ)· μημόριον... καὶ τοῦ ἁμαρτουλο(ῦ) διακόνο(υ): 300 (ΕΔΕ).

διακοσιοστός: [ἔ]τους δι(α)[κ]οσειαστοῦ: 386 (ΕΔΕ).

διαλείπω: μεμνημένη σου οὐ διαλείπω: 53 (ΑΙΓ).

διάταγμα: τούτου τοῦ διατάγματος [ἀντίγραφον] ἐν πάσαις προγεγράφθω ταῖς πόλεσιν: 432, στ. 2 (ΠΕΛ).

διαφέρω: τὸ μημόριον [τὸ] διαφέρον ἡμῆν ἀπὸ τῶν γονέων ἡμῶν: 278 (ΕΔΕ)· μημόριον διαφέροντα: 288 (ΕΔΕ)· μημόρι[ον δια]φέροντα: 327 (ΕΔΕ)· [μημόριον διαφ]έροντα: 305 (ΕΔΕ)· μημόριον δηαφέροντα: 312 (ΕΔΕ)· μημόρηο[ν] δηαφέρο[ντα]: 279 (ΕΔΕ)· [μ]ημόριον δι[α]φέροντα [τ]ῇ ἁγιωτά[τ]ῃ ἐκλισίᾳ: 275 (ΕΔΕ).

διαφθ[---]: 585, στ. 10 (ΙΧΝ).

δίδωμι: ὁμολογ[ῶ δίδωμι εὐξά]μενος πεδάρειν: 64 (ΑΙΓ)· ἃ καὶ τοῖς στεφανίτας ἀ[γῶνα]ς ἐπαγ[γ]έλλ[ο]υσι [δ]ί-[δ]οται: 430, στ. 15 (ΠΕΛ)· δώσει εἰς τὸ ταμεῖον (δηνάρια) /ΒΨΝ: 144, στ. 36-37 (ΕΔΕ)· δώσει τῷ ταμιείῳ (δηνάρια) /ΕΦ: 157, στ. 16 (ΕΔΕ)· δώσει τῷ ταμείῳ (δηνάρια) /Ε: 159, στ. 11 (ΕΔΕ)· δώσ[ει] τῷ ταμείῳ τῷ [ἰε]ρωτάτῳ (δηνάρια) /ΒΦ: 161, στ. 11 (ΕΔΕ)· δώσει τῷ ταμιείῳ (δηνάρια) μυρ(ιάδες) Ε: 168, στ. Β 4 (ΕΔΕ)· δώσι τῷ φίσκῳ [---] (δηνάρια) (/Α)Φ: 385 (ΕΔΕ)· δώσι τῷ εἰε[ρωτά]τῳ ταμίῳ (δηνάρια) ΒΦ: 410 (ΚΥΡ)· δώσι ἰς τὸ ἱερώτατον ταμε[ῖον (δηνάρια)] Φ καὶ τῇ πόλι μου (δηνάρια) Α: 610, στ. 12 (ΒΒ)· [λόγο]ν δούσι τοῦ Θε(οῦ): 305 (ΕΔΕ)· οὗ καὶ τὰς καταγραφὰς ἔδωκα: 157, στ. 12-13 (ΕΔΕ)· οὗ δούλου καὶ τὴν καταγραφὴν ἔδωκεν τῇ θεῷ: 145, στ. 17-18 (ΕΔΕ)· ἧς καὶ τὸ γραμμάτειον ἔδωκεν: 156 (ΕΔΕ)· οὗ καὶ τὴν καταγραφὴν ἔδωκεν: 158 (ΕΔΕ)· ἕναν ΜΟΝΟ[---] ἔδωκεν: 260 (ΕΔΕ)· τὸν ἐπ' ἀγλαΐῃ δῶκε Κύπρις στέφανον: 60 (ΑΙΓ)· δοῦναι δὲ κα[ὶ] ξένια τοὺς ταμίας τοῖς θεωροῖς: 430, στ. 13 (ΠΕΛ)· δοῦσα κα[ὶ τὴν καταγραφὴν (;) τῇ θεᾷ (;)]: 170, στ. 9-10 (ΕΔΕ).

διελίσσω: ὀπόκα ἐγὼ ταῦτα διελέξαιμι καὶ ἀναγνοίην: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

δίκαιον: ἔχουσα τέκνων δίκαιον: 72 (ΑΙΓ).

δικαστής: μάρτυρες δικαστῶν: 93, στ. Ι 35 (ΜΙΕ)· μάρ[τ]υρες δικ(α)στῶν: 93, στ. Ι 17 (ΜΙΕ)· μάρτυρες δι[καστῶ]ν: 93, στ. Ι 26 (ΜΙΕ)· μ[ε]τὰ δικαστῶν: 93, στ. Ι 17 (ΜΙΕ)· [ἐ]ν τοῖς βασιλικ(ο)ῖς δικα[στ]αῖς: 425, στ. 6-7 (ΤΥΡ).

δίκη: δίκης γενομένης [ἐ]ν τοῖς βασιλικ(ο)ῖς δικα[στ]αῖς: 425, στ. 5 (ΤΥΡ)· ἔχο[υ]σα τριῶν τέκνων δίκην: 143, στ. 13-14 (ΕΔΕ).

δίοδος: ἐν διόδῳ γὰρ τῆς πόλεως ἡμ[ῶν κειμένης ---]: 432, στ. 26 (ΠΕΛ).

διπλός: τότε τὴν τιμὴν διπλῆν ἐπηρώτ(η)σεν: 123, στ. 15 (ΣΚΥ).

δόγμα: κατὰ τὸ δόγμα τῆς βουλῆς: 181, στ. 6 (ΕΔΕ).

δοκῶ: ἔδοξε τῆι πόλει... προσδέξασθαι: 430, στ. 9 (ΠΕΛ)· [ἔδο]ξεν Δικαι[οπολίταις ---]: 585, στ. 1 (ΙΧΝ)· δόξαν καὶ τῇ κρ(ατίστῃ) βου(λ)ῇ: 173 (ΕΔΕ).

δόλος: χαρίζεστε χωρὶς δώλου κα[κοῦ ---]: 278 (ΕΔΕ).

δουλεύω: οἱ θρέψαντες καλῶς δουλευθέντες ὑπὸ θρεπταρίου εἰδίου: 121 (ΣΚΥ).

δοῦλος: δοῦλον... ἐχαρ[ι]σόμην: 143, στ. 8 (ΕΔΕ)· χαρίζεται δοῦλον ἴδιον... οὗ δούλου καὶ τὴν καταγραφὴν ἔδωκεν τῇ θεῷ: 145, στ. 9-10 καὶ 13 (ΕΔΕ)· δωροῦμε δο[ῦ]λον μου: 161, στ. 6-7 (ΕΔΕ)· δούλη θεᾶς ἀνικήτου Μᾶς: 139 (ΕΔΕ)· ἀνατιθήμειν... ταύτη[ν], εἶν δούλην τῆς θεᾶς: 121 (ΣΚΥ).

δουλῶ (;): [ὃς ἂν δὲ τ]ολμήσῃ ΔΟΥΛΣ[1-2] [. . 2-3.]ΝΕ: 410 (ΚΥΡ).

δραχμή: τὸ πλέθρον δραχμῶν Ο: 93, στ. Ι 12, 23 (ΜΙΕ)· τὸ πλέθρον δραχμῶ(ν) Ο: 93, στ. Ι 2 (ΜΙΕ)· τὸ πλέθ[ρο]ν δραχμῶν ΞΔ: 93, στ. Ι 30 (ΜΙΕ)· [τὸ πλέθρον] δραχμῶ[ν *τόσων*]: 93, στ. ΙΙ 38 (ΜΙΕ)· τὸ πλέθρον δ[ραχμῶν *τόσων*]: 93, στ. ΙΙ 17 (ΜΙΕ)· τὸ πλ[έθρον δραχμῶν *τόσων*]: 93, στ. ΙΙ 3 (ΜΙΕ)· [τὸ πλέθρον δραχμῶν *τόσων*]: 93, στ. ΙΙ 10, 23 (ΜΙΕ)· μναῖ Ε, δρα(χμαὶ) ΞΗ: *SEG* 50 (2000) 654bis (ΑΙΓ).

δριμύς: [δρι(;)]μύν: 353 (ΕΔΕ).

δρόμος: ἐπὶ Θήρωνι Δάμωνος ἵππο δρόμος, ἀνδρῶν δρόμος: 419 (ΚΥΡ)· [---]ωρῶν τε δρόμον ὠκύν: 126 (ΝΕΑ).

δρῶ: πολλάκις τὰ δρώμενα ὅταν ᾖ μεγάλα [διὰ τὸ αὐτῶν (;) μέ]γεθος ἀπιστεῖται: 432, στ. 24 (ΠΕΛ).

δύο: ὡς μηνῶ(ν) δύο: 123, στ. 9 (ΣΚΥ)· συναγαγεῖν τὴν ἑρκάνην Ο [. . . 6 . . .] τῆς ὁδοῦ Τ[. . . 5 . .] προσεπεβ[εβήκει πόδ]ας δύο: 401, στ. 34 (ΚΥΡ)· ἀμπέλων [π]λέθρα δύο πλεῖον ἢ ἔ[λασ]σον: 139 (ΕΔΕ)· τῆς γυναικὸς καὶ δύο ὑῶν ζῶντες: 211 (ΕΔΕ)· [κ]ὲ τέκνων δύω: 386 (ΕΔΕ)· μημόρια δύο: 295, στ. 3 (ΕΔΕ).

δυσάθλιος: οὐαὶ ἐμὲ δυσάθλιον Βιάτωρα οἰχομένοιο: 352 (ΕΔΕ).

δωρεά: [δ]ωρεᾶς: 75 (ΑΙΓ)· ἐκτὸς ἑτέρα(ς) δωρεᾶς: 164 (ΕΔΕ)· συνευα[ρε]στεῖ τῇ δωρεᾷ ᾗ ἐχαρίσατο: 63, στ. 6 (ΑΙΓ)· συνευ[αρεστεῖ τῇ δω]ρεᾷ καὶ χα[ρίζεται]: 69, στ. 8-9 (ΑΙΓ)· καὶ κυρείαν ποιεῖ τὴν δωρεάν: 63, στ. 13 (ΑΙΓ).

δῶρον: δῶ[ρον (;) καθ'] ἃ ἐχρημάτισεν ἡ [θεά, παιδ]αρείδιον: 155 (ΕΔΕ)· δῶρον προσενεχθείς: 264, στ. 5 (ΕΔΕ)· Ἀρτέμιδι Ἐλαφηβόλῳ δῶρον: 594 (ΕΥΡ)· δώροισι δινοτάτοισι: 352 (ΕΔΕ)· Θεῷ δώρῳ (;): Χρυσοστόμου, *Ἔδεσσα* 114 (ΕΔΕ).

δωρῶ: δωρῶ παιδίσκην: 74 (ΑΙΓ)· δωροῦμε δο[ῦ]λον μου: 161, στ. 6 (ΕΔΕ)· δωροῦμαι καὶ καταγράφω... κοράσιον: 157, στ. 4 (ΕΔΕ)· οἱ τρῖς ἀδελφοὶ δορούμεθα τὸ μημόριον: 278 (ΕΔΕ)· δωροῦνται παιδαρείδιον: 147 (ΕΔΕ)· παρισταμένων δωροῦν[τε] τ[ὸ] μη[μόριον ---]: 278 (ΕΔΕ)· ἐδωρησάμην... κοράσιον: 165 (ΕΔΕ)· ἐδωρήσατο... παιδίσκην: 159, στ. 2 (ΕΔΕ)· ἐδωρήσατο... παιδίσκην: 173 (ΕΔΕ)· [ἐδωρή(;)]σατο παι[δίσκην]... καὶ ταύ[της παιδία ---]: 163, στ. 4 (ΕΔΕ)· ἐδωρήσατο παιδάριον: 164 (ΕΔΕ)· ἐδωρήσατο... παιδίσκαν... κὲ παιδία αὐτῆς: 168, στ. Α 3 (ΕΔΕ)· ἐδωρήσα(τ)ο (;) καὶ κατέγραψεν... θρεπτὸν ἑαυτῆς: 170, στ. 2 (ΕΔΕ)· ἐδωρήσαντο... παιδάριον: 167, στ. 3 (ΕΔΕ)· ἰμῶν δωρουμένων καὶ χαριζομέν[ων τῆς] αὐτοῦ κυρίας δεσποτίας: 278 (ΕΔΕ).

ἐάν: [ἐὰν δέ τις]... [τολ]μήσι: 305 (ΕΔΕ).

ἐαρινός: ὡς ῥόδον εἰαρινόν με βροτοφθόρος ἥρπασε δαίμων: 107 (ΜΙΕ).

ἑαυτοῦ: 578 (;) (ΠΕΛ)· καὶ ἑαυτοῦ ζῶτος: 206 (ΕΔΕ)· ζῶν ἑαυτοῦ: 398 (ΕΔΕ)· τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα: 221 (ΕΔΕ)· 589 (ΙΧΝ)· τῶν ἑ[αυτοῦ (;) τέκνων (;) ---]: 317 (ΕΔΕ)· τῷ εἰδίῳ ἀνδρὶ ἐκ τῶν ἑαυτοῦ: 102 (ΜΙΕ)· [--- ἑα]υτοῦ ἀδελ[-φῷ]: 235 (ΕΔΕ)· ἐφ' ὅσον τε ζώω ἀπὸ ἑαυτῶ με τραφῆν(ε): 143, στ. 16 (ΕΔΕ)· συγχωρεῖν ἕκαστον κατὰ τὸ αὐτοῦ: 401, στ. 18 (ΚΥΡ)· συγ[χωρεῖ]ν ἕκαστον κατὰ τὸ αὐτοῦ: 401, στ. 11 (ΚΥΡ)· συγχωρεῖν ἕκασ[τ]ον κατὰ τὸ αὐτ[οῦ]: 401, στ. 14 (ΚΥΡ)· καὶ τοὺς μὲν (;) καθ' ἕκαστο[ν κ]ατὰ τὸ αὐτοῦ τῆι ὁδῶι: 401, στ. 16 (ΚΥΡ)· [μὴ ἐ]χθεῖναι κατὰ τὸ αὐτοῦ τῆι ὁδῶι: 401, στ. 19 (ΚΥΡ)· ἑαυτῷ ζῶν: 101 (ΜΙΕ)· ἑαυτῷ ζῶτι: 391 (ΕΔΕ)· ζῶν ἑαυτ[ῷ]: 85 (ΑΙΓ)· ζῶν καὶ ὧν ἐποίησεν ἑαυτῷ: 203 (ΕΔΕ)· παιδευτὴς πρῶτος τῶν καθ' ἑαυτὸν ὅλων: 137 (ΕΔΕ)· ἑαυ[τῆ]ς: 198 (ΕΔΕ)· τοῦ ὑοῦ ἑαυτῆς... καὶ ἑαυτῆς ζῶσα: 208 (ΕΔΕ)· τὸν ἄνδρα ἑαυτῆς: 200 (ΕΔΕ)· τὸν [ἑαυτῆς] ἄνδρα: 583 (ΠΕΛ)· [τὸν ἑ]ατῆς ἄνδρα ἥρωαν: 607 (ΕΥΡ)· τὸν ἑατῆς εὐεργέτην: 598 (ΕΥΡ)· θρεπτὸν ἑαυτῆς: 170, στ. 7-8 (ΕΔΕ)· ἀνατίθησιν τὴν αὐτῆς παιδίσκην: 174 (ΕΔΕ)· ἐκ [τῶν] αὐτῆ[ς]: 196 (ΕΔΕ)· τῷ συνβίῳ ἑαυτῆς... καὶ ἑαυτῇ ζῶσα: 225 (ΕΔΕ)· ἑαυτῇ: 191 (ΕΔΕ)· ἑαυτῇ ζῶσα: 217 (ΕΔΕ)· 225 (ΕΔΕ)· 540 (ΠΕΛ)· καὶ αὐτῇ ζῶσα: 587 (ΙΧΝ)· καὶ ἑαυτὴν ζῶσαν: 51 (ΑΙΓ)· 606 (ΕΥΡ)· καὶ ἑαυτῶν ζῶτες: 204 (ΕΔΕ)· [τὸν αὐτ]ῶν εὐεργέτην: 597 (ΕΥΡ)· [τὸν] ἑατῶν πατέρα: 607 (ΕΥΡ)· [διὰ τὸ αὐτῶν (;) μέ]γεθος ἀπιστεῖται: 432, στ. 25 (ΠΕΛ)· ζῶντες ἑαυτοῖς: 226 (ΕΔΕ)· αὐτοῖς ζῶντες: 603 (ΕΥΡ)· [καὶ ἑαυτ]οῖς ἐποίησα[ν]: 395 (ΕΔΕ)· ζῶτες ἑαυτούς: 214 (ΕΔΕ)· καὶ ἑαυτοὺς ζῶτας: 622 (ΑΛΜ)· ἕνεκεν [καὶ εὐνοίας τ]ῆς εἰς αὐτούς: 451 (ΠΕΛ).

ἔγγονος: καὶ τὰ ἔγγονα αὐτῆς: 144, στ. 20 (ΕΔΕ)· τῷ ἰδίῳ ἐγγόνῳ: 223 (ΕΔΕ).

ἐγώ: [ἐ]γὼ Ἀντώνιο[ς] Μενέλαος: 390 (ΕΔΕ)· μητρὸς τῆς γλυκερῆς πλεῖον ἐγώ σε ποθῶ: 53 (ΑΙΓ)· ἐγὼ Μειλήσις ἐκλήθην, παγανὸς δὲ Μεστριανός: 261 (ΕΔΕ)· κεῖμαι δ' ἐνθάδ' ἐγώ: 263, στ. 17 (ΕΔΕ)· ἐνθάδε ἐγὼ κεῖμαι: 542 (ΠΕΛ)· μετὰ δὲ τὴν τελευτήν μου εἶναι αὐτὴν τῆς θεοῦ καὶ τὰ ἔγγονα αὐτῆς: 144, στ. 20 (ΕΔΕ)· δωροῦμε δο[ῦ]λον μου: 161, στ. 7 (ΕΔΕ)· ἥτις τῆς ζωῆς μου χρόνον προσμενεῖ: 144, στ. 15 (ΕΔΕ)· ἐφ' ᾧ ἔχω αὐτὴν ε[ἰς] χρῆσιν τὸν τῆς ζωῆς μου χρό[ν]ον: 165 (ΕΔΕ)· τὸν γενν[η]θέντα ἐκ παιδ[ίσκης] μου: 161, στ. 10 (ΕΔΕ)· [τὸν γεννη]θέντα [ἐκ θρεπτ(;)]ῆς μου: 171 (ΕΔΕ)· [τῷ υἱῷ (;)] μου: 238 (ΕΔΕ)· τὴν [θρεπτήν] μου (;): 610, στ. 10 (ΒΒ)· ὅστεά μου κῖντε ταῦτα μου ὁ σκύλας τέκνων σπορά [---]: 267 (ΕΔΕ)· πολὺ φίλτατα σεμνά μου τ[έκνα]: 349 (ΕΔΕ)· ὑγιένετέ μοι πάντε(ς): 84 (ΑΙΓ)· καὶ τῆς ζοῆς χρόνον μοι εἴνα προσμένῃ: 143, στ. 22 (ΕΔΕ)· σῆμα δ' ἔθεντ' ἐπ' ἐμοί: 107 (ΜΙΕ)· σῆμα μέν μοι ἐποίησεν: 192 (ΕΔΕ)· ἔνθα δέ μοι προὔχεν κασιγνήτη ἀλεγεινή: 259, στ. 7 (ΕΔΕ)· ὀστὰ δὲ πατρὸς εἰς ἓν ἔθηκεν ἐμοί: 263, στ. 9 (ΕΔΕ)· πατρὶς μέν μοι Ἔδεσσα: 263, στ. 16 (ΕΔΕ)· πατρὶς δέ μοί ἐσστε Φάλαννα: 542 (ΠΕΛ)· πατρὶ[ς] δέ μοί ἐστι Κόρινθος: 544 (ΠΕΛ)· κέ μοι τέλος ζωῆς ἀρχὴν πέλει ὑμετερ[---]: 349 (ΕΔΕ)· μή μοι τήκετε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἑο[ῖσι]: 349 (ΕΔΕ)· οὐκέτι τέ μοι φρένες ἰσὶν ἐνὶ στήθεσ-

σιν οὔτε νόημα: 352 (ΕΔΕ)· ἦλθε γὰρ τό τε κλωστόν μοι καὶ ἐγὼ ΙΔΙΟΝΕΑΡΧΕΩ: 352 (ΕΔΕ)· οὐαὶ ἐμὲ δυσάθλιον: 352 (ΕΔΕ)· ἐφ' ὅσον τε ζώω ἀπὸ ἑαυτῶ με τραφῆν(ε): 143, στ. 16 (ΕΔΕ)· ἀδελφή με ἀνέθηκε: 56 (ΑΙΓ)· ὡς ῥόδον εἰαρινόν με βροτοφθόρος ἥρπασε δαίμων: 107 (ΜΙΕ)· γονέων πολυφίλτατοι ὄντες οἵ μ' ἀνέθρεψαν: 107 (ΜΙΕ)· Καστρίκιόν με Φίλιππον ἐτύμβευσεν: 263, στ. 1 (ΕΔΕ)· μὲ θανοῦσαν μητέρα... ἔθαψε: 263, στ. 6 (ΕΔΕ)· Ἐδεσσαῖον παῖδά με: 263, στ. 14 (ΕΔΕ)· μέχρι μ' Ἄρης (;): 353 (ΕΔΕ)· μή με πυκνὰ θρήνει: 349 (ΕΔΕ)· Ἥρωαν Πάριδός με φίλοι δέρκεσθε: 626 (ΑΛΜ)· κυμητήριον Ἀγοράστης τῆς μάμμης ἡμῶν: Φ (ΕΔΕ)· τὸ μημόριον [τὸ] διαφέρον ἡμῆν ἀπὸ τῶν γονέων ἡμῶν... εἰμῆς... ἰμῶν δωρουμένων καὶ χαριζομέν[ων]: 278 (ΕΔΕ)· ἐν διόδῳ γὰρ τῆς πόλεως ἡμ[ῶν κειμένης ---]: 432, στ. 26 (ΠΕΛ)· μετὰ τῶν ἀ[νομιῶν] ἡμῶν: 315 (ΕΔΕ)· κ' ἡμᾶς εἰς κακῷ πένθι μετὰ νηπίων: 352 (ΕΔΕ)· Χ(ριστ)έ, [σῶσον] κ(αὶ) πάλ[ιν ἀνά]στησ[ον ἡμᾶς]: 280 (ΕΔΕ)· Ἐμμανουήλ, ἐλέησον ἡμᾶς: 295, στ. 13 (ΕΔΕ)· Παντοκρά[τορ, μὴ] οὐ ἀπολέσῃς ἡμᾶ(ς): 315 (ΕΔΕ)· ὁπόκα ἐγὼ ταῦτα διελέξαιμι: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ)· μὴ γὰρ λάβοι ἄλλαν γυναῖκα ἀλλ' ἢ ἐμέ: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ)· [ἐμὲ δ]ὲ συνκαταγηρᾶσαι Διονυσοφῶντι καὶ μηδεμίαν ἄλλαν: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ)· [ταῦτ]α φυλάσσετε ἐμὶν ὅπως μὴ γίνηται ταῦτα: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ)· ἐμὲ δὲ εὐδαίμονα καὶ μακαρίαν γενέσται: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ)· τὸν ἐλθόντα πρὸς ἡμ(ᾶ)ς: *EAM* 86 (ΕΔΕ).

ἔδαφος: γλυκὺ... πάτριον ἔστ' ἔδαφος: 263, στ. 4 (ΕΔΕ).

ἔθιμος: ἐ[φ' ᾧ προσμένῃ (...) τὰς] ἐθίμους ἡμέρα[ς]: 70 (ΑΙΓ)· ἐφ' ᾧ προσμέ[ν]ωσιν τὰς ἐθίμους ἡμέρας τῇ θεῷ: 63, στ. 16 (ΑΙΓ)· ἐφ' ᾧ συνέρχωνται τὰς ἐθίμους ἡμέρας: 68 (ΑΙΓ)· ἐφ' ᾧ προσέρχητε τὰς ἐθίμους ἡμέρα[ς]: 73 (ΑΙΓ).

εἰ: εἰ κὲ μάλα πολλὰ [---]: 349 (ΕΔΕ)· [εἰ μὴ διά τ]ινα ἀναγκαίαν χρείαν: 432, στ. 2 (ΠΕΛ).

εἰκέλιος: ᾧ μορφὰν καὶ τύπον ἰκέλιος: 626 (ΑΛΜ).

εἴκοσι: ἐκ [~] Πέλλης στάδιοι εἴκοσι: 561 (ΠΕΛ).

εἰμί: ἰμὶ δ'... φί[λος υἱός]: 349 (ΕΔΕ)· χα[ῖ]ρ[ε καὶ σύ], τίς [π]οτ' εἶ: 5 (ΑΛΩ)· χαῖρε καὶ σύ, τίς ποτ' εἶ, ὦ παροδεῖτα: 215, στ. 16 (ΕΔΕ)· χρήσιμόν ἐστι [. .$^{\pm 4}$ . .] [τὰ βα]σιλι[κὰ (;) ψ]ηφισμα[. . .$^{\pm 7}$ . . . .]: 431 (ΠΕΛ)· πατρὶ[ς] δέ μοί ἐστι Κόρινθος: 544 (ΠΕΛ)· πατρὶς δέ μοί ἐσστε Φάλαννα: 542 (ΠΕΛ)· γλυκὺ... πάτριον ἔστ' ἔδαφος: 263, στ. 4 (ΕΔΕ)· ἰσὶν δὲ οἰκογενῆ: 428 (ΓΥΡ)· οὐκέτι τέ μοι φρένες ἰσὶν ἐνὶ στήθεσσιν οὔτε νόημα: 352 (ΕΔΕ)· οὕνεκεν ἦν πανάριστος: 258 (ΕΔΕ)· τοὔνομα δ' ἦν ἑκάσιν πατρώιον: 259, στ. 9 (ΕΔΕ)· πολλάκις τὰ δρώμενα ὅταν ᾖ μεγάλα [διὰ τὸ αὐτῶν (;) μέ]γεθος ἀπιστεῖται: 432, στ. 24 (ΠΕΛ)· μετὰ δὲ τὴν τελευτήν μου εἶναι αὐτὴν τῆς θεοῦ καὶ τὰ ἔγγονα αὐτῆς: 144, στ. 20 (ΕΔΕ)· ἠξίουσαν δὲ... ἄσυλον εἶναι: 430, στ. 9 (ΠΕΛ)· τούτων εἶναι τὴγ χώραν τὴν Κυρραίων: 401, στ. 7 (ΚΥΡ)· [τὴν (;)]... ὁδὸν... εἶναι τριά[κ]αινον διὰ παντὸς τὸ εὖρος: 401, στ. 13 (ΚΥΡ)· τὴν... ὁδὸν... εἶναι τριάκαινον τὸ εὖρος διὰ παντός: 401, στ. 17 (ΚΥΡ)· τὰς ἄλλας ὁδούς... καὶ τὰς ἐν τῆι Γενδερραίαι εἶναι διακαίνους: 401, στ. 20 (ΕΔΕ)· τὴν ὁδὸν τῆς πόλε[ως . . .^{7} . . .] ἀνέργου... καὶ διὰ τῆς Γενδερραίας εἶναι τετράκαινον: 401, στ. 26 (ΚΥΡ)· ἀνατιθήμειν... ταύτη[ν], εἶν δούλην τῆς θεᾶς: 121 (ΣΚΥ)· ἦναι ἰμ[ῶν αὐ]τῶν: 278 (ΕΔΕ)· τ[ὰ δὲ ἐπίλο]ιπα... ἶνε [ἅπαντα ἐλε]ύθερα: 65 (ΑΙΓ)· ζῶν καὶ ὢν ἐποίησεν ἑαυτῷ: 203 (ΕΔΕ)· σύνγαμος οὖσα Τίτου: 263, στ. 17 (ΕΔΕ)· σῆμα δ' ἔθεντ' ἐπ' ἐμοὶ γονέων πολυφίλτατοι ὄντες: 107 (ΜΙΕ)· οὔσας: 401, στ. 1 (ΚΥΡ)· τοὺς ἀγῶνας τοὺς ἐν τῆι πανηγύρει ἐσομένους: 430, στ. 8 (ΠΕΛ)· παιδάριον... τὸ ὂν ἐκ παιδί[σκ]ης αὐτῆς Ζωσίμης: 164 (ΕΔΕ)· κοράσιον... τὸ ὂν ἐκ παιδίσκης Τερτίας: 157, στ. 8 (ΕΔΕ)· δαπ(ε)ινὰ γάρ ἰμε φίλων πάντων καὶ ἐρήμα: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

εἶμι: ἧς ἱερᾶς στρατίης εἰὸν ἐν μελάθροις: 259, στ. 5 (ΕΔΕ).

εἰς: ἅμα εἰς [Ἀΐδου κα]τέβησαν: 55 (ΑΙΓ)· ΚΑΤ[.]Α[.]Α[.] εἰς Ἀείδαο: 118 (ΜΑΡ)· ε[ἰς μακ]άρων δὲ ψυχὴν θεσπεσίην θῆκε θεὸς πεδίον: 258 (ΕΔΕ)· ὠνὴν εἰς Σωσιπόλεως: 168, στ. Α 14 (ΕΔΕ)· καὶ τὴν ἐκ Κύρρου ἄγουσαν ὁδὸν... εἰς Νέαμ Πόλιν: 401, στ. 17 (ΚΥΡ)· ἤγαγεν εἰς ἔρεβος φωτὸς αὐτ[---]: 267 (ΕΔΕ)· βαῖνον ἐς πάτρην ἡγήτορος Αἰμαθίωνος: 259, στ. 1 (ΕΔΕ)· ἐς πάτρην βαίνοντος Ξάνθου στρατιώτου: 259, στ. 19 (ΕΔΕ)· δώσει εἰς τὸ ταμεῖον (δηνάρια) /ΒΨΝ: 144, στ. 37 (ΕΔΕ)· δώσι ἰς τὸ ἱερώτατον ταμε[ῖον (δηνάρια)] Φ: 610, στ. 12 (ΒΒ)· ἔθηκεν εἰς τὸν

νεώ: 159, στ. 6 (ΕΔΕ)· ἰς αἰώνιον οἶκον: 536 (ΠΕΛ)· ἐφ’ ᾧ ἔχω αὐτὴν ε[ἰς] χρῆσιν: 165 (ΕΔΕ)· ὃς (σ)τήλην ἐχάραξα καὶ εἰς μνείαν ἀνέθηκα: 259, στ. 21 (ΕΔΕ)· ὁστὰ δὲ πατρὸς εἰς ἓν ἔθηκεν ἐμοὶ Δυρραχίου κομίσας: 263, στ. 9 (ΕΔΕ)· ἕνεκεν [καὶ εὐνοίας τ]ῆς εἰς αὐτούς: 451 (ΠΕΛ)· τὰ κατελθόντα εἰς αὐτήν: 151, στ. 6 (ΕΔΕ)· τὸ καπη[λεῖον ---] [.]ΛΑΝ ἀνελεῖν τὸμ φραγμὸν εἰς ὀρθὸν κατὰ τ[ῆς] οἰκ[ί]ας: 401, στ. 50 (ΚΥΡ)· τὴν ἑρκάνην ἀνελεῖν εἰς ὀρθὸν τῆς ἀγ[ορᾶς (;) . . .]: 401, στ. 51 (ΚΥΡ)· [-- ἐς δά]κρυα ῥίψεις: 353 (ΕΔΕ).

εἷς: [ἔτου]ς ἑνὸ[ς καὶ πε]ντηκοσ[τοῦ καὶ] τριακοσ[ι]αστοῦ: 390 (ΕΔΕ)· ἕναν ΜΟΝΟ[----] ἔδωκεν: 260 (ΕΔΕ)· τύμβον ἔχωσεν ἕνα: 263, στ. 11 (ΕΔΕ)· ὁστὰ δὲ πατρὸς εἰς ἓν ἔθηκεν ἐμοί: 263, στ. 9 (ΕΔΕ)· ἕνα Δουλκιτίου ψάλτ(ου) καὶ τὸ ἕνα Μαύρου οἰκοδόμου: 295, στ. 4 καὶ 6 (ΕΔΕ)· εἷς Ζεὺς Σέραπις: *SEG* 59 (2009) 688 (ΠΕΛ).

εἰσέρχομαι: *SEG* 47 (1997) 933 (ΠΕΛ).

εἰσόκε: εἰσόκαι ἀναστάσεω(ς) εὐ(ά)γγε(λον) ἦμα(ρ) εἵκητε: 351 (ΕΔΕ).

εἴσω: συναγαγεῖν τὴν ἑρκάνην ἢ διακαίνου εἴσω ἐπεβεβήκει τῆς ὁδοῦ: 401, στ. 47 (ΚΥΡ).

ἐκ: παραγενόμενος ἐκ Κῶ ἀρχιθέωρος: 430, στ. 2 (ΠΕΛ)· τῶν ἐξ Ἰταλίας: 548 (ΠΕΛ)· ἐκ [~] Πέλλης στάδιοι εἴκοσι: 561 (ΠΕΛ)· ἐκ δέ τε πάτρης εὐβοϊκῆς μητρὸς Χαλκίδος ἐναλίης: 259, στ. 11 (ΕΔΕ)· [τὴν (;)] ἐκ Κύρρου ἐπὶ Γυρβέαν ὁδὸν ἄγουσαν: 401, στ. 13 (ΚΥΡ)· καὶ τὴν ἐκ Κύρρου ἄγουσαν ὁδὸν... εἰς Νέαμ Πόλιν: 401, στ. 16 (ΚΥΡ)· τὸ ἐξ αὐτῆς γενη[θέν]: 65 (ΑΙΓ)· ἢ τῶν γεννηθέντων ἐξ αὐτῆς: 159, στ. 10 (ΕΔΕ)· τὸν γενν[η]θέντα ἐκ παιδ[ίσκης] μου: 161, στ. 9 (ΕΔΕ)· τὸ γεννηθὲν ἐκ παιδίσκης αὐτῶν: 147 (ΕΔΕ)· τὸ γεννηθὲν ἐκ παιδίσκης: 162, στ. 9 (ΕΔΕ)· [--]ι οἰ[κογενὲς ἐκ παιδί]σκη[ς .]: 153 (ΕΔΕ)· ἃ ἐγεν[νήθησαν ἐκ (;) ---]: 75 (ΑΙΓ)· τὰ ἐξ α[ὐτῆς ἐπιγεννώ]μενα: 65 (ΑΙΓ)· τὸ ὃν ἐκ παιδίσκης Τερτίας: 157, στ. 8 (ΕΔΕ)· τὸ ὃν ἐκ παιδί[σκ]ης αὐτῆς Ζωσίμης: 164 (ΕΔΕ)· ἐξ ἰδίας παιδίσκης: 146 (ΕΔΕ)· [τὸν γενν]ηθέντα [ἐκ θρεπτ(;)]ῆς μου: 171 (ΕΔΕ)· ἐξ ὧν κὲ τὸ πεδίον αὐτῶν: 621 (ΑΛΜ)· καὶ τὰ ἐκ τούτου κοράσι[α]: 71 (ΑΙΓ)· [τῶν ἐ]κ τοῦ κορασίου: 71 (ΑΙΓ)· αἵματος ἐξ ἀγαθοῖο: 106 (ΜΙΕ)· ἐκ τῆς θεοῦ: 611 (ΑΛΜ)· ἐκκ τῶν ἐκήνης: 84 (ΑΙΓ)· ἐκ τῶν ἐ[κείν]ου καταλειφθέντω[ν]: 198 (ΕΔΕ)· ἐκ τ[ῶν ἐκεί]νου: 237 (ΕΔΕ)· ἐκ τῶν ἐκείνου ἐκείνῳ: 224 (ΕΔΕ)· ἐκ τῶν ἐκείνου ἐκίνῳ: 228 (ΕΔΕ)· [ἐκ τῶν] ἐκείνης [κόπων (;)]: 571 (ΠΕΛ)· ἐκ τῶν δὴ κείνου τε κόπων: 262 (ΕΔΕ)· ἐκ τῶν ἑαυτοῦ: 102 (ΜΙΕ)· ἐκ [τῶν] αὐτῆ[ς]: 196 (ΕΔΕ)· ἐκ τοῦ ἰδί[ου]: 136 (ΕΔΕ)· ἐκ τῶν ἰδίων: 199 (ΕΔΕ)· 208 (ΕΔΕ)· 214 (ΕΔΕ)· 239 (ΕΔΕ)· 242 (ΕΔΕ)· ἐκ τῶν ἰδί[ων]: 576 (ΠΕΛ)· ἐκ τῶν [ἰδίων (;) ---]: 235 (ΕΔΕ)· ἐκ τῶ[ν ἰδί]ω: 236 (ΕΔΕ)· ἐκ τ[ῶν ἰδίων]: 605 (ΕΥΡ)· ἐκ τῶν ε[ἰ]δίων: 385 (ΕΔΕ)· [ἐ]κ τῶν ἰδίων: 250 (ΕΔΕ)· [ἐκ] τῶν ἰδίων: 581 (ΑΛΛ)· [ἐκ] τῶν ἰδίων τοῖς ἰδίοις ἐποίησεν: 217 (ΕΔΕ)· ἐκ τῶν [ἰ]δίων κόπων: 539 (ΠΕΛ)· καὶ ἐκ τῶν ἰδίων ᾳ̣γη[ρ]πάκει (;): 261 (ΕΔΕ)· ἐκ δέ οἱ αὐτῶν Ξάνθος Ξάνθου κικλήζομ’: 259, στ. 15 (ΕΔΕ)· ἐκ προποσις ἀνέθηκαν: 397 (ΕΔΕ)· ἐκ πλείστων αἶνον ἔχει φθίμενος: 545 (ΠΕΛ).

ἑκάς: (ἐ)ν νο(ύ)σοις ἑκά[ς] οὐ γ(ή)ρα(ϊ) δα(μ)ασθε(ί)ς: 351 (ΕΔΕ)· τοὔνομα δ’ ἦν ἑκάσιν πατρώιον: 259, στ. 9 (ΕΔΕ).

ἕκαστος: ἐ[πιβε]βηκότας συγ[χωρεῖ]ν ἕκαστον κατὰ τὸ αὐτοῦ καὶ ὁδοποιῆσαι: 401, στ. 11 (ΚΥΡ)· τοὺς δὲ [.]Μ[-- (;)] ὠνοῦντας... συγχωρεῖν ἕκαστον κατὰ τὸ αὐτοῦ καὶ ὁδοπ[ο]ήσαντας: 401, στ. 18 (ΚΥΡ)· τοὺς δὲ... ἐπιβεβηκότας συγχωρεῖν ἕκασ[τ]ον κατὰ τὸ αὐτ[οῦ]: 401, στ. 14 (ΚΥΡ)· καὶ τοὺς μὲν (;) καθ’ ἕκαστο[ν κ]ατὰ τὸ αὐτοῦ τῆι ὁδῶι: 401, στ. 15 (ΚΥΡ)· κατὰ τὰ καθ’ ἕκαστα: 401, στ. 12 (ΚΥΡ).

ἔκγονος: [θεοῦ Ἀδριανοῦ ἐκγόνῳ]: 582, στ. 4 (ΑΛΛ)· θεοῦ Ἀντωνίν[ου Εὐσεβοῦς ἐκγ]όν(ῳ): 582, στ. 17 (ΑΛΛ).

ἐκεῖνος: ἐκ τῶν ἐ[κείν]ου καταλειφθέντω[ν]: 198 (ΕΔΕ)· ἐκ τ[ῶν ἐκεί]νου: 237 (ΕΔΕ)· ἐκ τῶν ἐκείνου ἐκείνῳ: 224 (ΕΔΕ)· ἐκ τῶν ἐκείνου ἐκίνῳ: 228 (ΕΔΕ)· ἐκ τῶν δὴ κείνου τε κόπων στήλην ἀνέθηκεν: 262 (ΕΔΕ)· ἐκκ τῶν ἐκήνης ἐκήνῃ: 84 (ΑΙΓ)· [ἐκ τῶν] ἐκείνης [κόπων (;)]: 571 (ΠΕΛ).

ἐκεχειρία: ἐπηγγέλλοσαν... καὶ τὴν ἐκεχειρίαν: 430, στ. 8 (ΠΕΛ)· καὶ τὴν ἐκεχειρίαν προσδέξασθαι: 430, στ. 10 (ΠΕΛ).

ἐκκλησία: [μ]ημόριον δι[α]φέροντα [τ]ῇ̣ ἁγιωτά[τ]ῃ ἐκλισίᾳ: 275 (ΕΔΕ).

ἐκτίθημι: τοὺς δὲ... ὠνοῦντας τῆι ὁδῶι ταύτηι... [μὴ ἐ]χθεῖναι κατὰ τὸ αὐτοῦ τῆι ὁδῶι: 401, στ. 18-19 (ΚΥΡ).

ἐκτός: πρὸς τ[ὰ] ἐκτὸς ἐλευθέραν: 121 (ΣΚΥ)· ἐκτὸς ἑτέρα(ς) δωρεᾶς: 164 (ΕΔΕ).

ἐκτρέπω: [--- μὴ(;) π]αραδιδόσθω τοῖς ἐκτρεπομένοι[ς ---]: 432, στ. 1 (ΠΕΛ).
ἐκτρέφω: κ’ ἡμᾶς εἰς κακῷ πένθι μετὰ νηπίων ὅτ’ οὐκ ἐξέθρεψες: 352 (ΕΔΕ).
ἑκυρά: ἡ ἑκυρά σε ποθοῦσα χάριν σοι τήνδε ἀνέθηκα: 53 (ΑΙΓ).
ἐκλείπω: ἐξ(έ)λιπον βιοτήν: 543 (ΠΕΛ).
ἐκτελῶ: τηνίκα Φοίβωι ἀστοὶ πανδήμους ἐξετέλουν (θ)υσίας: 543 (ΠΕΛ).
ἐλαχύς: ἀμπέλων [π]λέθρα δύο πλεῖον ἢ ἔ[λασ]σον: 139 (ΕΔΕ).
ἐλεύθερος: πρὸς τ[ὰ] ἐκτὸς ἐλευθέραν: 121 (ΣΚΥ)· ἶνε [ἅπαντα ἐλε]ύθερα: 65 (ΑΙΓ).
ἐλευθερῶ: ἧς φθάνων αὐτὸς ἠλευθέρωσα: 157, στ. 11 (ΕΔΕ).
ἐλεῶ: Ἐμμανουήλ, ἐλέησον ἡμᾶς: 295, στ. 12 (ΕΔΕ).
ἐλλαμβάνω: ὅς ἂν δὲ τῆς παιδίσκης ἐνλάβητε: 144, στ. 35-36 (ΕΔΕ).
ἐμαυτοῦ: ἔγραψα δὲ τῇ ἐμαυτοῦ χειρί: 144, στ. 31 (ΕΔΕ)· ἦναι ἰμ[ῶν αὐ]τῶν: 278 (ΕΔΕ).
ἐμός: ἦχι Φίλιππον ἔθαψεν ἐμὸν πόσιν: 263, στ. 10 (ΕΔΕ)· ὃς τὸν ἐμὸν παρὰ τύμβον ἄγεις: 263, στ. 13 (ΕΔΕ)· ἡλικίαμ μὲν ἐμήν: 52 (ΑΙΓ)· ἐμός: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).
ἐμπόριον: Πέλλης ἐμπορίου: *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 70 καὶ 104 (ΠΕΛ)· Ἐδέσσης [ἐμ]πο[ρί]ο[υ] (;): *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 103 (ΠΕΛ).
ἐμπορ[---]: τὸ ἐμπορ[---]: 585, στ. 13 (ΙΧΝ).
ἐν: ἐγ(έ)ν(ετ)ο (ἐ)ν Σκύδρας: 123, στ. 17-18 (ΣΚΥ)· ἐν Βλαγάνοις: 63 (ΑΙΓ)· [ἐν Β]λαγάν[οις]: 64 (ΑΙΓ)· 76 (ΑΙΓ)· ἐν Β(λ)αγάνοις: 66 (ΑΙΓ)· [ἐν Βλαγά]νοις: 69, στ. 10 (ΑΙΓ)· ἐν Γαιμε[ί]ωι: 93, στ. II 22 (ΜΙΕ)· [ἐν] Γαιμείω[ι]: 93, στ. II 35 (ΜΙΕ)· ἐν Δροέσται(ς): 93, στ. I 21 (ΜΙΕ)· τὸ [ἰ]ερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ τὸ ἐν Κῶι: 430, στ. 9 (ΠΕΛ)· [ὁμ]νύτωσαν δὲ ἐν τῶι [ἰε]ρῶι (;) Ἀ[θη]νᾶς (;): 401, στ. 8 (ΚΥΡ)· τ[ὴ]ν ἐγ Γενδέρροι ὡρισμέν[ην]: 401, στ. 12 (ΚΥΡ)· τὰς ἐν τῆι Γενδερραίαι: 401, στ. 20 (ΕΔΕ)· ἐν πάσαις... ταῖς πόλεσιν: 432, στ. 3 (ΠΕΛ)· ἐν διόδῳ γὰρ τῆς πόλεως ἡμ[ῶν κειμένης ---]: 432, στ. 26 (ΠΕΛ)· ἧς ἱερᾶς στρατίης εἰὸν ἐν μελάθροις: 259, στ. 5 (ΕΔΕ)· μαθὲ τίς δὴ κατάκειτ’ ἐνὶ τύμβῳ: 262 (ΕΔΕ)· οὐκ ἐν ἀδήλοι[ς] γράμμασι: 52 (ΑΙΓ)· μή μοι τήκετε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἐο[ῖσι]: 349 (ΕΔΕ)· φρένες... ἐνὶ στήθεσσιν: 352 (ΕΔΕ)· ἐν ἠγαθέοις πολείταις: 258 (ΕΔΕ)· ᾗ τύνβος εὔξεινος ἐνὶ μερόπεσσι τέτυκτο: 259, στ. 17 (ΕΔΕ)· ἐν ἀνδράσιν ΙΙ[---]: 349 (ΕΔΕ)· [ἐ]ν τοῖς βασιλικ(ο)ῖς δικα[στ]αῖς: 425, στ. 6 (ΤΥΡ)· ἐν ταὐτῶι δὲ σύνευνος: 57 (ΑΙΓ)· (ἐ)ν νο(ύ)σοις ἑκά[ς]: 351 (ΕΔΕ)· ὁ ἐν ὁσίοις τὴν λαμπρὰν μνήμην κόμης: 287 (ΕΔΕ)· ἐν Θεῷ ζήσῃς: 301 (ΕΔΕ)· ζήσῃς ἐν Θεῷ: 326 (ΕΔΕ)· 335 (ΕΔΕ)· 350 (ΕΔΕ)· ζή(σ)ῃ(ς) ἐν Θε(ῷ): 325 (ΕΔΕ)· πατέρες ἐν Χ(ριστ)ῷ: 324 (ΕΔΕ)· [-- ἀ]ναπαυσαμένη ἐν Χ(ριστ)ῷ: 315 (ΕΔΕ)· ἐν ἔτει: 79 (ΑΙΓ)· ἐν τῷ ΑΠΤ ἔτει: 145, στ. 19 (ΕΔΕ)· ἐν τῷ ΑΠΤ, Δεσίου: 192 (ΕΔΕ)· ἐν τῷ ϘΤ ἔτι: 611 (ΑΛΜ)· ἐν τῷ ΑϘΤ ἔτει: 147 (ΕΔΕ)· ἐν τῷ ΒϘΤ ἔτι: 148 (ΕΔΕ)· ἐν τῷ Γ(Ϙ)Τ ἔτει: 150 (ΕΔΕ)· ἐν τῷ ΔϘΤ ἔτει: 152 (ΕΔΕ)· ἐν τῷ Δ(Ϙ)Τ ἔτ(ει): 151, στ. 13 (ΕΔΕ)· ἐν [τῷ] ΕϘΤ ἔτε[ι]: 155 (ΕΔΕ)· ἐν τῷ τετρακοσιαστῷ ἔτει: 160 (ΕΔΕ)· ἐν τῷ ΑΥ ἔτε: 173 (ΕΔΕ)· ἐν τῷ ΘΥ ἔτει: 162, στ. 12 (ΕΔΕ)· [ἐν τ]ῷ ΘΥ ἔτει: 164 (ΕΔΕ)· ἔγραψεν ἐν τῷ ΕΙΥ ἔτει: 168, στ. Α 16 (ΕΔΕ)· δευτέρῳ ἐν λυκάβαντι: 106 (ΜΙΕ)· τοὺς ἀγῶνας τοὺς ἐν τῆι πανηγύρει ἐσομένους: 430, στ. 8 (ΠΕΛ).
ἐνάλιος: ἐκ δέ τε πάτρης εὐβοϊκῆς μητρὸς Χαλκίδος ἐναλίης: 259, στ. 12 (ΕΔΕ).
ἔνειμι: λιθυίης δαπέδοιο Ἐδέσσης τοὔνομ’ ἔνεστ’: 259, στ. 3-4 (ΕΔΕ).
ἕνεκα: ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ εὐνοίας: 597 (ΕΥΡ)· [ἀρετ]ῆς ἕνεκεν [καὶ εὐνοίας]: 451 (ΠΕΛ)· μνήμης [ἀγ]νῆς ἕνεκεν: 350 (ΕΔΕ)· [---] μνήμης [--- ἕν]εκεν: 251 (ΕΔΕ)· οὕνεκεν ἦν πανάριστος: 258 (ΕΔΕ).
ἐνενηκοστός: ἐν ἔτει τριακοσιοστῷ καὶ ἐνενηκοστῷ τρίτῳ: 79 (ΑΙΓ).
ἔνθα: [---]τος ἔνθα Φίλ(ι)ππος: 126 (ΝΕΑ)· ἔνθα δέ μοι προῦχεν κασιγνήτη ἀλεγεινή: 259, στ. 7 (ΕΔΕ)
ἐνθάδε: 54 (ΑΙΓ)· [--- ἐ]νθάδε: 212 (ΕΔΕ)· γονεῖς δέ μιν ἐνθάδ’ ἔθαπτον: 60 (ΑΙΓ)· κεῖμαι δ’ ἐνθάδ’ ἐγώ: 263, στ. 17 (ΕΔΕ)· ἐνθάδε ἐγὼ κεῖμαι: 542 (ΠΕΛ)· ἐνθάδε κεῖμαι Δαλματίης δάπεδον προλιπών: 264, στ. 2 (ΕΔΕ)· ἐνθάδε νῦν κεῖμαι τῷ θανάτῳ μηκέτ’ ὀφειλόμενος: 264, στ. 12 (ΕΔΕ)· ἐνθάδε κῖμαι... χρηστός: 471 (ΠΕΛ)· ὀστέα δ’ ἐνθάδ’

ἕνεικεν: 263, στ. 3 (ΕΔΕ)· ἐνθάδε κεῖτε: 315 (ΕΔΕ)· ἐνθάδε κῖ[ται]: 348 (ΕΔΕ)· ἐνθάδε κῖνται: 292 (ΕΔΕ)· ἐνθάδε τόπος... τῶν πιστῶν: 304 (ΕΔΕ)· ἐνθάδε (γ)ῆ κατέχι δέγμενον ἀϊταγίην: 350 (ΕΔΕ).

ἐνιαυτός: ἐνιαυτό[ς] (;): 118 (ΜΑΡ).

ἐννέα: ὠικοδόμη[σε(;)]ν κατὰ κεφαλὴν πόδ[ας] ἐννέα μῆκος: 401, στ. 29 (ΚΥΡ).

ἐντολή: [κατ' ἐντολὴν (;)] τῆς θ[εοῦ ---]: 409 (ΚΥΡ).

ἕξ: ὡς ἐτῶν ἕξ: 164 (ΕΔΕ)· ἔθαναν οἱ ἓξ ἡμέραις Ι: 215, στ. 13 (ΕΔΕ).

ἐξουσία: Αὐτοκράτορι Τιβερίῳ Κλαυδίῳ Καίσαρι Σεβασστῷ Γερμανικῷ... δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ τέταρτον: 423 (ΤΥΡ)· [Αὐτοκράτορι Καίσαρι... Λ(ουκίῳ) Σεπτιμίῳ Σεουήρῳ... δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ F (;)]: 582, στ. 9 (ΑΛΛ)· [αὐτοκράτο]ρι Καίσα[ρι]... Μ(άρκῳ) Αὐ(ρηλίῳ) θεῷ Ἀντωνίν[ῳ Σε]βαστῷ, δημαρχικῆς ἐξουσίας, ἀ[νθυ]πάτῳ: 582, στ. 20 (ΑΛΛ).

ἔξοχα: ἔξοχα τειόμεν[ος (;) --]: 264A (ΕΔΕ).

ἑός: μή μοι τήκετε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἑο[ῖσι]: 349 (ΕΔΕ).

ἐπαγγελία: τήν τε ἐπαγγ[ε]λίαν τῶν Ἀσκληπιείων τὴν παρὰ Κώιων... προσδέξασθαι: 430, στ. 9-10 (ΠΕΛ).

ἐπαγγέλλω: καὶ ἐπηγγέλλοσαν τὰ Ἀσκληπίεια... καὶ τοὺς ἀγῶνας... καὶ τὴν ἐκεχειρίαν: 430, στ. 6-7 (ΠΕΛ)· ἃ καὶ τοῖς στεφανίτας ἀ[γῶνα]ς ἐπαγ[γ]έλλ[ο]υσι [δ]ί[δ]οται: 430, στ. 14-15 (ΠΕΛ).

ἐπαινῶ: καὶ ἐπαινέσαι αὐτοὺς ἐπί τε ταῖς τιμαῖς: 430, στ. 11 (ΠΕΛ).

ἐπανοίγνυμι: [ἐὰν δέ τις]... [τολ]μήσι αἰπανῦ[ξαι]: 305 (ΕΔΕ).

ἐπάνω: [κατὰ τοὺς (;)] ἐπάνω χρόνους: 401, στ. 6 (ΚΥΡ).

ἐπαν[---]: 353 (ΕΔΕ).

ἔπαρχος: μημ[όρ]ιον... ἐπάρχου: 336 (ΕΔΕ).

ἐπεί: ἐπεὶ γλυκὺ... πάτριον ἔστ' ἔδαφος: 263, στ. 3 (ΕΔΕ)· ἐπεὶ παραγενόμενος ἐκ Κῶ ἀρχιθέωρος: 430, στ. 2 (ΠΕΛ)· ἐπὶ βιότοιο τελευ[τὴν] δέξατο: 351 (ΕΔΕ)· ἁγνός, ἐπὶ καὶ (θ)είου ποθῶν ἐπετεύξατο λουτροῦ: 351 (ΕΔΕ).

ἐπειδή: ἐχαρισάμην... ἐπει(δ)ὴ δι' αὐτὴν ζῶ καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτῆς: 428 (ΓΥΡ).

ἐπερωτῶ: τότε τὴν τιμὴν διπλῆν ἐπηρώτ(η)σεν: 123, στ. 15-16 (ΣΚΥ).

ἐπήκοος: Δάρρωνι... ἐπη<κ>κόωι: 436 (ΠΕΛ)· θεᾷ Μᾷ ἀνεικήτῳ ἐπηκόῳ: 161, στ. 3 (ΕΔΕ)· θεᾷ Μᾷ ἀνεικήτῳ, ἐπηκόῳ: 145, στ. 5-6 (ΕΔΕ)· θε(ᾷ) Μᾷ ἀνεικήτῳ, ἐπηκόῳ γενομένῃ: 162, στ. 4 (ΕΔΕ)· θεᾷ Μᾷ ἐπηκόῳ: 158 (ΕΔΕ)· Μητρὶ Θεῶ[ν] ἐπηκόω[ι]: 447 (ΠΕΛ).

ἐπί: ἐπὶ τῆς ἀγοραίας θύρας: 401, στ. 43 (ΚΥΡ)· ἐφ' ἱερέως: 430, στ. 2 (ΠΕΛ)· [ἐφ' ἱερέως]: 71 (ΑΙΓ)· ἐπὶ ἱερέως [---]: 434 (ΠΕΛ)· ἐπὶ ἐπιστάτου: 93, στ. I 5 (ΜΙΕ)· 93, στ. I 25 (ΜΙΕ)· 93, στ. I 33 (ΜΙΕ)· ἐπὶ ἐπ(ι)στάτου: 93, στ. I 14-15 (ΜΙΕ)· [ἐπὶ ἐπιστά]του: 93, στ. II 11 (ΜΙΕ)· [ἐπὶ ἐπιστάτου]: 93, στ. II 4, 18, 24, 32, 39 (ΜΙΕ)· ἐπὶ ἐπιμελητοῦ: 67 (ΑΙΓ)· ἐπὶ ταγῶν ἀτῶ[ν]: 425, στ. 19 (ΤΥΡ)· σῆμα δ' ἔθεντ' ἐπ' ἐμοί: 107 (ΜΙΕ)· ἐπὶ Θήρωνι Δάμωνος: 419 (ΚΥΡ)· ἐπὶ Ἀριστί[---]: 580 (ΑΛΛ)· ἐπὶ τούτοις λάεσιν: 626 (ΑΛΜ)· ἐφ' ᾧ... προσμείνῃ: 71 (ΑΙΓ)· ἐ[φ' ᾧ προσμένῃ τῇ θεῷ]: 69, στ. 13 (ΑΙΓ)· ἐ[φ' ᾧ προσμένῃ]: 70 (ΑΙΓ)· [ἐφ' ᾧ]... [προ]σμείνωσιν [αὐτῇ]: 163, στ. 9 (ΕΔΕ)· ἐφ' ᾧ προσμέ[ν]ωσιν: 63, στ. 15 (ΑΙΓ)· ἐφ' ᾧ συνέρχωνται: 68 (ΑΙΓ)· ἐφ' ᾧ προσέρχητε: 73 (ΑΙΓ)· ἐφ' ᾧ ἔχω αὐτὴν ε[ἰς] χρῆσιν: 165 (ΕΔΕ)· οὗτος γὰρ πάντεσσι ἐπ' ἀνθρώπου [---]: 349 (ΕΔΕ)· ἐπὶ τῆι εὐνοίαι: 430, στ. 12 (ΠΕΛ)· ᾗ τὸν ἐπ' ἀγλαΐῃ δῶκε Κύπρις στέφανον: 60 (ΑΙΓ)· ἐπί τε ταῖς τιμαῖς: 430, στ. 11 (ΠΕΛ)· [τὴν (;)] ἐκ Κύρρου ἐπὶ Γυρβέαν ὁδὸν ἄγουσαν: 401, στ. 13 (ΚΥΡ)· ἀναγκαίως δὲ ἐπὶ τὴν σὴ[ν τύχην κατα- vel προσφ]εύγομεν: 432, στ. 25 (ΠΕΛ)· ἐφ' ὅσον τε ζώω ἀπὸ ἑαυτῶ με τραφῆν(ε): 143, στ. 14 (ΕΔΕ).

ἐπιβαίνω: ἐ[πιβε]βηκότας συγ[χωρεῖ]ν ἕκαστον κατὰ τὸ αὐτοῦ καὶ ὁδοποιῆσαι: 401, στ. 10 (ΚΥΡ)· τοὺς δὲ ὠνοῦντας τῆι ὁδῶι ταύτηι καὶ ἐπιβεβηκότας: 401, στ. 14 (ΚΥΡ)· τὸν ἐπιβεβηκότα (τ)ῆ(ς ὁδ)οῦ τῶι προσκηνίωι: 401, στ. 26 (ΚΥΡ)· ἐπεβεβήκ[εσαν] τῆς ὁδοῦ κατὰ κεφαλὴν πόδας τρεῖς μῆκο[ς . . . . [7] . . .]: 401, στ. 31 (ΚΥΡ)· τὸ προσκήνιον ὃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 39 (ΚΥΡ)· τὸ προσκήνιον ἀνελεῖν ὃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 39 (ΚΥΡ)·

401, στ. 42 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον ὃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 40 (ΚΥΡ)· ἀνε]λεῖν [κ]αὶ [. . . 6 . . .]α ἃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς παρὰ πάντας: 401, στ. 41-42 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον κατὰ τὰ καπηλεῖα, ὃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 45 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον τοῦ καπηλείου ὃ ἐπεβε[β]ήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 46 (ΚΥΡ)· συναγαγεῖν τὴν ἑρκάνην ἢ διακαίνου εἴσω ἐπεβεβήκει τῆς ὁδοῦ: 401, στ. 47 (ΚΥΡ)· τὸ καπη[λεῖον ---] [.]ΛΑΝ ἀνελεῖν τὸμ φραγμὸν εἰς ὀρθὸν κατὰ τ[ῆς] οἰκ[ί]ας ἢ ἐπεβεβήκει τῆς ὁδοῦ [το (;)ῦ θ]εάτρου: 401, στ. 50 (ΚΥΡ).

ἐπιγεννῶ: τὰ ἐξ α[ὐτῆς ἐπιγεννώ]μενα: 65 (ΑΙΓ).

ἐπιδίδωμι: [--- κ]αὶ τὸ παράτειμον [---] ἐπέδωκεν: 592 (ΕΥΡ).

ἐπικαλῶ: Αὖλος Φικτώριος Γαΐου, ὁ ἐπικαλούμενος Ἀλέξανδρος: 439 (ΠΕΛ).

ἐπιλαμβάνω: ὃς [δ’ ἂν] ἐπιλάβητε: 161, στ. 11 (ΕΔΕ)· ὃς δ’ ἂν βουληθῇ ἐπιλαβέσθαι αὐτῆς ἢ τῶν γεννηθέντων ἐξ αὐτῆς: 159, στ. 8 (ΕΔΕ)· ὃς δ’ ἂν βουληθῇ ἐπιλαβέσθαι τῶν σωμάτων τούτων: 168, στ. Β 2 (ΕΔΕ).

ἐπιλάμπω: ὑμῖς δὲ ηὔχηστε ἵνα τὰ ἄνω ΘΕΟ[-- (;)] ἐπιλάμψι: 352 (ΕΔΕ).

ἐπιλε[---]: [κα]θάπερ ἐπιλε[---]: 265 (ΕΔΕ).

ἐπίλοιπος: τ[ὰ δὲ ἐπίλο]ιπα τὰ ἐξ α[ὐτῆς ἐπιγεννώ]μενα: 65 (ΑΙΓ).

ἐπιμελητής: ἐπὶ ἐπιμελητοῦ: 67 (ΑΙΓ)· δι’ ἐπιμελητοῦ: 151, στ. 11 (ΕΔΕ)· 622 (ΑΛΜ)· δι’ ἐπιμελητ[ο]ῦ: 157, στ. 13 (ΕΔΕ)· ἐπιμελητοῦ: 423 (ΤΥΡ)· ὑπὸ... ἐπιμελητήν: 150 (ΕΔΕ)· 158 (ΕΔΕ)· ἐπιμεληταῖς: 131, στ. 4-5 (ΕΔΕ).

ἐπισκευή: τὴν ἐπισκευὴν τῇ θεῷ: 140 (ΕΔΕ).

ἐπισκοπεύω: ἐπισκοπεύοντος τοῦ ἁγιωτάτου: 272 (ΕΔΕ).

ἐπιστάτης: ἐπὶ ἐπιστάτου: 93, στ. Ι 5, 25, 33 (ΜΙΕ)· ἐπὶ ἐπ(ι)στάτου: 93, στ. Ι 14-15 (ΜΙΕ)· [ἐπὶ ἐπιστά]του: 93, στ. ΙΙ 11-12 (ΜΙΕ)· [ἐπὶ ἐπιστάτου]: 93, στ. ΙΙ 4, 18, 24, 32, 39 (ΜΙΕ).

ἐπιστολή: [Ἐπιστολήν] σοι γράφομεν, κύριε, περὶ ὧν καὶ πεπόνθαμεν ἤδη [καὶ πάσχομεν]: 432, στ. 23 (ΠΕΛ).

ἐπιτυγχάνω: ἀγνός, ἐπὶ καὶ (θ)είου ποθῶν ἐπετεύξατο λουτροῦ: 351 (ΕΔΕ).

ἐπιφανής: καὶ τοὺς ἐ[πι]φανεστάτους καίσαρας Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Σευῆρον καὶ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) Μαξιμῖν[ον] ἡ πόλις: 380 Β, στ. 8-9 (ΕΔΕ)· καὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους κέσαρας Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Σευῆρον κὲ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) [Μα]ξιμῖν[ον]: 381 Α (ΕΔΕ).

ἔρεβος: ἤγαγεν εἰς ἔρεβος φωτὸς αὐτ[---]: 267 (ΕΔΕ).

ἔρημος: δαπ(ε)ινὰ γάρ ἰμε φίλων πάντων καὶ ἐρήμα: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

ἑρκάνη: συναγαγεῖν τὴν ἑρκάνην Ο [. . . 6 . . .] τῆς ὁδοῦ Τ[. . . 5 . .] προσεπεβ[εβήκει πόδ]ας δύο: 401, στ. 33 (ΚΥΡ)· συναγαγεῖν τὴν ἑρκάνην: 401, στ. 34 (ΚΥΡ)· συναγαγεῖν τὴν ἑρκάνην καὶ τὰς (;) θύρας ὀρθὸν τῆι ἑτέραι ἑρμᾶι: 401, στ. 37 (ΚΥΡ)· συναγαγεῖν τὴν ἑρκάνην ἢ διακαίνου εἴσω ἐπεβεβήκει τῆς ὁδοῦ: 401, στ. 46-47 (ΚΥΡ)· τὴν ἑρκάνην ἀνελεῖν εἰς ὀρθὸν τῆς ἀγ[ορᾶς (;) . . .]: 401, στ. 51 (ΚΥΡ)· ἑρκάνη[ν] [. .] κοινόν: 401, στ. 51 (ΚΥΡ)· τὴν ἑρκάνην ἀν[ελεῖν (;) ---]: 401, στ. 54 (ΚΥΡ).

ἑρμή: συναγαγεῖν τὴν ἑρκάνην καὶ τὰς (;) θύρας ὀρθὸν τῆι ἑτέραι ἑρμᾶι: 401, στ. 38 (ΚΥΡ).

ἔρχομαι: ἦλθε γὰρ τό τε κλωστόν μοι καὶ ἐγὼ ΙΔΙΟΝΕΑΡΧΕΩ: 352 (ΕΔΕ)· ἐᾶν τε καὶ τὸν ἐλθόντα: *EAM* 86 (ΕΔΕ).

ἐσθλός: μουλίων ἐσθλός: 262 (ΕΔΕ).

ἕτερος: ἑτέρου ὑοῦ: 211 (ΕΔΕ)· συναγαγεῖν τὴν ἑρκάνην καὶ τὰς (;) θύρας ὀρθὸν τῆι ἑτέραι ἑρμᾶι: 401, στ. 38 (ΚΥΡ)· ἐκτὸς ἑτέρα(ς) δωρεᾶς: 164 (ΕΔΕ)· καὶ τὰς συγκεκλειμένας ἀνοιχθῆναι ΟΚ[.]ΑΙ[.] τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς ἑτέρας ΚΑΙΧΟ: 401 στ. 21 (ΚΥΡ).

ἔτι: ἔτι κούρην νηπίαχον: 626 (ΑΛΜ).

ἔτος: ἔτους ΡΟ σεβαστοῦ τοῦ καὶ ΒϘΡ: 423 (ΤΥΡ)· [ἔτους] Η καὶ Π: 136 (ΕΔΕ)· ἔτους ΘϘΡ: 131, στ. 18 (ΕΔΕ)· ἔτους ΑΚΣ σεβαστοῦ τοῦ καὶ ΖΛΤ: 63, στ. 1 (ΑΙΓ)· ἔτους ΖΛΡ σεβαστοῦ τοῦ καὶ ΓΝΣ: 120, στ. 17 (ΣΚΥ)· ἔτους ΔΞΡ: 417 (ΚΥΡ)· ἔτους ΒΠΡ: 538 (ΠΕΛ)· ἔτους ΖΛΣ σεβ(αστοῦ): 428 (ΓΥΡ)· [ἔτου]ς ΓΜΣ σεβαστο[ῦ τ]οῦ καὶ ΘΝΤ: 138 (ΕΔΕ)·

ἔτους ΓΜΣ: 221 (ΕΔΕ)· ἔτους ΗΜΣ σεβ[αστοῦ τοῦ καὶ ΔΞΤ]: 64 (ΑΙΓ)· [ἔτου]ς ΗΜΣ σ(ε)βαστοῦ [τοῦ κὲ ΔΞ]Τ: 65 (ΑΙΓ)· ἔτους ΗΜΣ σεβαστοῦ τοῦ κα[ὶ ΔΞ]Τ: 66 (ΑΙΓ)· ἔτους ΓΝΣ (;): 540 (ΠΕΛ)· ἔτους ΔΝΣ: 242 (ΕΔΕ)· ἔτους ΘΝΣ σεβαστο[ῦ τοῦ καὶ ΕΟΤ]: 67 (ΑΙΓ)· [ἔτους ΕΟΣ σεβαστοῦ τ]οῦ καὶ ΑϘΤ: 68 (ΑΙΓ)· ἔτους ϜΟΣ: 213 (ΕΔΕ)· ἔτους<Σ>ΓΞΣ σεβαστοῦ: 121 (ΣΚΥ)· ἔτους ϜΞΣ σεβαστο[ῦ] (τοῦ) καὶ ΒΠΤ: 61 (ΑΙΓ)· ἔτους ϜΙΤ: 216 (ΕΔΕ)· ἔτους ΖΙΤ: 191 (ΕΔΕ)· ἔτους ΚΤ: 587 (ΙΧΝ)· ἔτους ΗΚΤ: 181, στ. 2 (ΕΔΕ)· ἔτους ΓΜΤ: 198 (ΕΔΕ)· ἔτους ΖΜΤ: 602 (ΕΥΡ)· ἐγένετο δὲ ἡ στήλη ἔτους ΒΝΤ: 249 (ΕΔΕ)· ἔτους ΓΝΤ: 604 (ΕΥΡ)· ἔ(τους) ΔΝΤ: 206 (ΕΔΕ)· ἔτους ΒΞ[Τ]: 143, στ. 1 (ΕΔΕ)· ἔτους ΒΟΤ: 144, στ. 1 (ΕΔΕ)· ἔτους ΖΟΤ: 182, στ. 1 (ΕΔΕ)· 563 (ΠΕΛ)· ἔτους ΒΝΤ: 193 (ΕΔΕ)· ἔτους ΒΠΤ: 406 (ΚΥΡ)· ἔτους ϜΠΤ: 146 (ΕΔΕ)· ἔτους ΑϘΤ: 139 (ΕΔΕ)· ἔτους ΓϘΤ: 149 (ΕΔΕ)· ἔτους ΕϘΤ: 154 (ΕΔΕ)· 156 (ΕΔΕ)· ἔτους ϜϘΤ: 384 (ΕΔΕ)· ἐγράφη ἔτους ΘϘΤ: 159, στ. 12 (ΕΔΕ)· ἔτους ΓΥ: 161, στ. 14 (ΕΔΕ)· ἔτους ΓΙΥ: 165 (ΕΔΕ)· ἔτους Β[. .]: 397 (ΕΔΕ)· ἔτους Α[.Τ (;)]: 408 (ΚΥΡ)· ἔτους ΓΡΕΜ (;): 218 (ΕΔΕ)· ἔτους Ι[---]: 418 (ΚΥΡ)· ἔτο[υς . .] Τ: 407, στ. 1 (ΚΥΡ)· [ἔ]τους ΕΛ[. ---]: 571 (ΠΕΛ)· ἔτου[ς . . .]: 610, στ. 10 (ΒΒ)· ἔτους [---]: 409 (ΚΥΡ)· ἔτου[ς] [.]Λ[. σεβ]αστοῦ: 128Α (ΕΔΕ)· ἔτο[υς . . . σεβαστοῦ] τοῦ κὲ [---]: 69, στ. 1 (ΑΙΓ)· [ἔτους *τόσου* σεβαστοῦ ---]: 70 (ΑΙΓ)· [ἔτους . . . σεβαστοῦ]: 72 (ΑΙΓ)· ἔτους [*τόσου* σεβαστοῦ τοῦ καὶ *τόσου*]: 74 (ΑΙΓ)· [ἔτους . . . σεβαστο]ῦ τοῦ καὶ [---]: 75 (ΑΙΓ)· ἔτου[ς---]: 212 (ΕΔΕ)· [ἔ]τους δι(α)[κ]οσειαστοῦ: 386 (ΕΔΕ)· [ἔτου]ς ἑνὸ[ς καὶ πε]ντηκοσ[τοῦ καὶ] τριακοσ[ι]αστοῦ: 390 (ΕΔΕ)· ἐν τῷ ΑΠΤ ἔτει: 145, στ. 19 (ΕΔΕ)· ἐν τῷ ϘΤ ἔτι: 611 (ΑΛΜ)· ἐν τῷ ΑϘΤ ἔτει: 147 (ΕΔΕ)· ἐν τῷ ΒϘΤ ἔτι: 148 (ΕΔΕ)· ἐν τῷ Γ(Ϙ)Τ ἔτει: 150 (ΕΔΕ)· ἐν τῷ Δ(Ϙ)Τ ἔτ(ει): 151, στ. 13 (ΕΔΕ)· ἐν τῷ ΔϘΤ ἔτει: 152 (ΕΔΕ)· ἐν [τῷ] ΕϘΤ ἔτε[ι]: 155 (ΕΔΕ)· ἐν τῷ ΑΥ ἔτε: 173 (ΕΔΕ)· ἐν τῷ ΘΥ ἔτει: 162, στ. 13 (ΕΔΕ)· [ἐν τ]ῷ ΘΥ ἔτει: 164 (ΕΔΕ)· τῷ ΕΙΥ ἔτει: 167, στ. 14 (ΕΔΕ)· ἐν τῷ ΕΙΥ ἔτει: 168, στ. Α 17 (ΕΔΕ)· ἔ[τει (;)]: 169 (ΕΔΕ)· ἐν ἔτει τριακοσιοστῷ καὶ ἐνενηκοστῷ τρίτῳ: 79 (ΑΙΓ)· ἐν τῷ τετρακοσιαστῷ ἔτει: 160 (ΕΔΕ)· ἔζ(η) ἔτ(η) ΙΙ[--- (;)]: 211 (ΕΔΕ)· [ἔ]ζησαν ἔ[τη] ΚΕ — ΙΗ: 609 (ΕΥΡ)· περὶ ἔτη ΙΗ: 121 (ΣΚΥ)· ἔτη ιθ΄ (;): 627 (ΑΛΜ)· ὡς ἐτῶν: 67 (ΑΙΓ)· 74 (ΑΙΓ)· ὡς ἐτῶν Γ: 150 (ΕΔΕ)· ὡς ἐτῶν ΙΕ: 167, στ. 7 (ΕΔΕ)· ὡς ἐτῶν ἜΞ: 164 (ΕΔΕ)· ὡς (ἐ)τῶν F: 162, στ. 8 (ΕΔΕ)· [ὡ]ς ἐτῶν Ε: 76 (ΑΙΓ)· ἐτῶν Θ: 168, στ. Α 7 (ΕΔΕ)· ἐτῶν Η: 168, στ. Α 8 (ΕΔΕ)· ἐτῶν ΚΒ: 213 (ΕΔΕ)· ἐτῶν ις΄: 540 (ΠΕΛ)· ἐ(τῶν) ΛΒ: 208 (ΕΔΕ)· ἐτῶν [.]: 168, στ. Α 5 (ΕΔΕ).

εὐάγγελος: εἰσόκαι ἀναστάσεω(ς) εὐ(ά)γγε(λον) ἦμα(ρ) εἴκητε: 351 (ΕΔΕ).

εὐδαίμων: ἐμὲ δὲ εὐδαίμονα καὶ μακαρίαν γενέσται: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

εὐδόκιμος: εὐδοκίμο[υ] πατ[ρός]: 54 (ΑΙΓ).

εὐεργέτης: [τὸν αὐτ]ῶν εὐεργέτην: 597 (ΕΥΡ)· τὸν ἑατῆς εὐεργέτην: 598 (ΕΥΡ).

εὔκομος: σαόφρονος ἠϋκόμοιο: 60 (ΑΙΓ).

εὔνοια: ἕνεκεν [καὶ εὐνοίας τ]ῆς εἰς αὐτούς: 451 (ΠΕΛ)· ἐπὶ τῆι εὐνοίαι: 430, στ. 12 (ΠΕΛ)· τὴν εὔνοιαν ἀπελογίζοντο: 430, στ. 4-5 (ΠΕΛ).

εὔξεινος: ᾗ τύνβος εὔξεινος ἐνὶ μερόπεσσι τέτυκτο: 259, στ. 17 (ΕΔΕ).

εὖρος: [τὴν (;)]... ὁδὸν... εἶναι τριά[κ]αινον διὰ παντὸς τὸ εὖρος: 401, στ. 13 (ΚΥΡ)· τὴν... ὁδὸν... εἶναι τριάκαινον τὸ εὖρος διὰ παντός: 401, στ. 16 (ΚΥΡ).

εὐσεβής: τὸν μέγιστον καὶ θειότατον αὐτοκράτορα Οὐαλέριον Λικιννιανὸν Λικίννιον εὐσεβῆ, εὐτυχῆ, Σεβαστὸν ἡ πόλις: 382 (ΕΔΕ)· [θεοῦ Μ(άρκου) Ἀντωνίνου Εὐσεβοῦς υἱῷ, θεοῦ Κομμόδου ἀδελφῷ, θεοῦ Ἀντωνίνου Εὐσεβοῦς υἱωνῷ...]: 582, στ. 2-4 (ΑΛΛ)· [Αὐτοκράτορι Καίσαρι... Λ(ουκίῳ) Σεπτιμίῳ Σεουήρῳ Εὐσεβεῖ Περτίνακι Σεβαστῷ, Ἀδιαβηνικῷ, Παρθ(ικῷ)]: 582, στ. 7 (ΑΛΛ)· [θε]οῦ Μ(άρκου) Ἀν[τω]νίνου [Ε]ὐσεβ[οῦς υἱω]νῷ<ν>, θεοῦ Ἀντωνίν[ου Εὐσεβοῦς ἐκγ]όν(ῳ): 582, στ. 15-17 (ΑΛΛ)· μύστης εὐσεβής: *SEG* 42 (1992) 619β (ΠΕΛ).

εὐτυχής: τὸν μέγιστον καὶ θειότατον αὐτοκράτορα Οὐαλέριον Λικιννιανὸν Λικίννιον εὐσεβῆ, εὐτυχῆ, Σεβαστὸν ἡ πόλις: 382 (ΕΔΕ).

εὐτυχῶ: εὐτύχε: 123, στ. 25 (ΣΚΥ).

εὐτυχῶς: Εὐτυχῶς: 145, στ. 24-25 (ΕΔΕ)· 147 (ΕΔΕ)· 150 (ΕΔΕ)· 158 (ΕΔΕ)· 161, στ. 16 (ΕΔΕ)· 162, στ. 13 (ΕΔΕ)· 381 Α

(ΕΔΕ)· 382 (ΕΔΕ)· Εὐτυχῶ[ς]: 155 (ΕΔΕ)· 380 B, στ. 13 (ΕΔΕ)· [Εὐ]τυχῶς: 167, στ. 16 (ΕΔΕ)· [Εὐτυχῶς]: 383 (ΕΔΕ).

εὔστυλος: ναῶν εὐστύλων: 53 (ΑΙΓ).

εὖτε: γήραος εὖτε τύχοι: 258 (ΕΔΕ).

εὐχή: ὑπὲρ εὐχῆς: 57A (ΑΙΓ)· 273 (ΕΔΕ)· εὐχήν: 89 (ΜΙΕ)· κατ' εὐχήν: 143, στ. 7 (ΕΔΕ)· κατ' εὐχ[ήν]: 87 (ΜΙΕ)· κ[α]τ' εὐχήν: 90 (ΜΙΕ)· Διὶ Ὑψίστωι εὐχήν: 132 (ΕΔΕ)· Θεοῖς Μεγάλοις εὐχήν: 445 (ΠΕΛ)· θεῷ Ἑρμεῖ... εὐχήν: 613 (ΑΛΜ)· πρεσβίαις καὶ εὐχαῖς π[άντων τῶν] ἀγ(ί)[ων] ἀν(γ)έλων: 315 (ΕΔΕ).

εὔχομαι: εὔξατο δ' αὖ μακάρεσσι: 258 (ΕΔΕ)· ὑμῖς δὲ ηὔχηστε ἵνα τὰ ἄνω ΘΕΟ[-- (;)] ἐπιλάμψι: 352 (ΕΔΕ)· ὁμολογ[ῶ δίδωμι εὐξά]μενος πεδάρειν: 64 (ΑΙΓ)· τὸν θεὸν εὐξάμενος: 563 (ΠΕΛ)· εὐξομε[-----]: 260 (ΕΔΕ)· εὐξαμένη: 436 (ΠΕΛ)· [ἀνεικήτῳ θεᾷ] Μᾷ εὐξ[αμένη]: 163, στ. 3-4 (ΕΔΕ)· εὐξάμενοι: 62 (ΑΙΓ)· ε[ὐξάμε]νοι... σὺν τοῖς ἰδίοις: 120, στ. 11 (ΣΚΥ).

ἐφήβαρχος: ὑπὸ Λυσίμαχον Σαβιδιανοῦ τὸν ἐφήβαρχον: 181, στ. 5 (ΕΔΕ).

ἐφηβαρχῶ: ἐφηβαρχοῦντο[ς] Ἰουλίου [. .]ΟΡ[.]ΓΑ: 182, στ. 5 (ΕΔΕ).

ἔφηβος: [ἔ]φηβοι οἱ ὑποτ[ετ]αγμένο[ι]: 182, στ. 6 (ΕΔΕ)· ἀπογραφὴ ἐφήβων: 181, στ. 3 (ΕΔΕ).

ἐφηβεύω: ἀπογραφὴ ἐφήβων τῶν ἐφηβευσάντων ὑπὸ Λυσίμαχον Σαβιδιανοῦ τὸν ἐφήβαρχον: 181, στ. 3-4 (ΕΔΕ).

ἔχω: ἐφ' ᾧ ἔχω αὐτὴν ε[ἰς] χρῆσιν τὸν τῆς ζωῆς μου χρό[ν]ον: 165 (ΕΔΕ)· ἔχεις χάριν ἣν ἐπόθησες: 53 (ΑΙΓ)· ἐκ πλείστων αἶνον ἔχει φθίμενος: 545 (ΠΕΛ)· ἀνελεῖν τὸ καπρεῖον ὡς ἔχει τὸ προσοικοδομη[θέ]ν: 401, στ. 49 (ΚΥΡ)· τὴν τιμὴν ἔχει πᾶσαν: 93, στ. I 3, 14, 32 (ΜΙΕ)· τὴ[ν τιμ]ὴν ἔχει πᾶσαν: 93, στ. I 23 (ΜΙΕ)· [τὴν τι]μὴν ἔχει [πᾶσαν]: 93, στ. II 39 (ΜΙΕ)· τὴν τιμὴν ἔ[χει πᾶσαν]: 93, στ. II 18 (ΜΙΕ)· [τὴν τι]μὴν ἔχ[ε]ι πᾶ[σαν]: 93, στ. II 31-32 (ΜΙΕ)· [τὴν τιμὴν ἔχει πᾶσαν]: 93, στ. II 3, 11, 24 (ΜΙΕ)· ἣν ἔχουσα τυγχάνει ἡ πόλις ἡ Κώιων: 430, στ. 5 (ΠΕΛ)· ἔχουσα τέκνων δίκαιον: 72 (ΑΙΓ)· ἔχο[υ]σα τριῶν τέκνων δίκην: 143, στ. 11-12 (ΕΔΕ)· τὰ ἐχόμενα ὧν παρὰ Κρατεροῦ ἠγόρασεν: 93, στ. I 11 (ΜΙΕ)· τὰ ἐχόμενα τῶν ἀμπέλων: 93, στ. I 21 (ΜΙΕ)· πλέ[θ]ρα... [τὰ ἐχόμενα] τῶν Σωπάτρ[ου]: 93, στ. II 29 (ΜΙΕ)· [πλέθρα *τόσα*, τὰ ἐχόμενα τῶν Ὀλυμπί]χου: 93, στ. II 36 (ΜΙΕ).

ἐῶ: ἐᾶν τε αὐτόν: ΕΑΜ 86 (ΕΔΕ).

ζῶ: ἐπει(δ)ὴ δι' αὐτὴν ζῶ καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτῆς: 428 (ΓΥΡ)· ἐφ' ὅσον τε ζώω ἀπὸ ἑαυτῶ με τραφῆν(ε): 143, στ. 15 (ΕΔΕ)· ἐν Θεῷ ζήσῃς: 301 (ΕΔΕ)· ζήσῃς ἐν Θεῷ: 326 (ΕΔΕ)· 335 (ΕΔΕ)· 350 (ΕΔΕ)· ζή(σ)η(ς) ἐν Θε(ῷ): 325 (ΕΔΕ)· μέχρ[ι ἂν ζῇ (;)]: 121 (ΣΚΥ)· ζῆτε βροτοὶ τὸ νῦν τοῦτο εἰδότες: 626 (ΑΛΜ)· ἔζ(η) ἔτ(η) ΙΙ[--- (;)]: 211 (ΕΔΕ)· ἔζη [---]: 222 (ΕΔΕ)· [ἔ]ζησαν ἔ[τη] ΚΕ — ΙΗ: 609 (ΕΥΡ)· ζῶν ἑαυτοῦ: 398 (ΕΔΕ)· ζῶν ἑαυτ[ῷ]: 85 (ΑΙΓ)· ἑαυτῷ ζῶν: 101 (ΜΙΕ)· ζῶν καὶ ὢν ἐποίησεν ἑαυτῷ: 203 (ΕΔΕ)· καὶ ἑαυτοῦ ζῶτος: 206 (ΕΔΕ)· ἑαυτῷ ζῶτι: 391 (ΕΔΕ)· καὶ ἑαυτῆς ζῶσα: 208 (ΕΔΕ)· ἑαυτῇ ζῶσα: 217 (ΕΔΕ)· 225 (ΕΔΕ)· 540 (ΠΕΛ)· καὶ αὐτῇ ζῶσα: 587 (ΙΧΝ)· καὶ ἑαυτὴν ζῶσαν: 51 (ΑΙΓ)· 606 (ΕΥΡ)· ζῶντες ἐποίησαν: 201 (ΕΔΕ)· τῆς γυναικὸς καὶ δύο ὑῶν ζῶντες: 211 (ΕΔΕ)· καὶ ἑαυτῶν ζῶτες: 204 (ΕΔΕ)· ζῶντες ἑαυτοῖς: 226 (ΕΔΕ)· αὐτοῖς ζῶντες: 603 (ΕΥΡ)· ζῶτες ἑαυτούς: 214 (ΕΔΕ)· καὶ ἑαυτοὺς ζῶτας: 622 (ΑΛΜ)· ζώντων: 198 (ΕΔΕ)· τὰ θρεπτάρια... ζῶντα: 220, στ. 12 (ΕΔΕ).

ζωή: ἥτις τῆς ζωῆς μου χρόνον προσμενεῖ: 144, στ. 14 (ΕΔΕ)· [ἐφ' ᾧ τὸν τῆς] ζωῆς αὐτῆς [χρόνον προ]σμείνωσιν [αὐτῇ]: 163, στ. 9 (ΕΔΕ)· ἐφ' ᾧ ἔχω αὐτὴν ε[ἰς] χρῆσιν τὸν τῆς ζωῆς μου χρό[ν]ον: 165 (ΕΔΕ)· ὑφελόμενοι τὴν χρῆσιν παρὰ τὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνον: 167, στ. 13 (ΕΔΕ)· ὑφελόμενος τὴν χρῆσιν αὐτῶν παρὰ τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον: 168, στ. A 11 (ΕΔΕ)· ὑφελομένη τὴν χρῆσιν αὐτῆς τὸν τῆς ζωῆς χρόνον: 173 (ΕΔΕ)· ἐφ' ᾧ τ[ὸν τῆς ζωῆς χρόν]ον προσμείνῃ: 71 (ΑΙΓ)· καὶ τῆς ζοῆς χρόνον μοι εἴνα προσμένῃ: 143, στ. 21 (ΕΔΕ)· κέ μοι τέλος ζωῆς ἀρχὴν πέλει ὑμετερ[---]: 349 (ΕΔΕ).

ζωός: 626 (ΑΛΜ)· μετὰ μοῖραν, οὐχὶ μόνον ζωοῖς: 263, στ. 4 (ΕΔΕ).

ἤ: καὶ ἄν τις κυριώτερος φανῇ τοῦ προγεγραμένου κορασίου ἢ μέρους (τ)ινός: 123, στ. 14 (ΣΚΥ)· ἀμπέλων [π]λέθρα δύο πλεῖον ἢ ἔ[λασ]σον: 139 (ΕΔΕ)· ὃς δ' ἂν βουληθῇ ἐπιλαβέσθαι αὐτῆς ἢ τῶν γεννηθέντων ἐξ αὐτῆς: 159, στ. 9 (ΕΔΕ)· μὴ γὰρ λάβοι ἄλλαν γυναῖκα ἀλλ' ἢ ἐμέ: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

ἠγάθεος: ἐν ἠγαθέοις πολείταις: 258 (ΕΔΕ).
ἡγήτωρ: Βαῖνον ἐς πάτρην ἡγήτορος Αἰμαθίωνος: 259, στ. 1 (ΕΔΕ).
ἤδη: περὶ ὧν καὶ πεπόνθαμεν ἤδη [καὶ πάσχομεν]: 432, στ. 23 (ΠΕΛ).
ἡλικία: Ἡλικίαμ μὲν ἐμὴν ὁ παρὼν τάφος οὐκ ἐν ἀδήλοι[ς] γράμμασι δ[ηλοῖ (;)] τ[ῶι π(;)]ροσ[ι]όντι: 52 (ΑΙΓ).
ἡλίκος: ὅττι κὲ ὁ δαίμ[ων] ἡλίκας οὐ κρείνη: 626 (ΑΛΜ).
ἦμαρ: εἰσόκαι ἀναστάσεω(ς) εὐ(ά)γγε(λον) ἦμα(ρ) εἴκητε: 351 (ΕΔΕ)· πόρε μόρσει[μον ἦμαρ (;)]: 353 (ΕΔΕ)· ἤματι μὲν γενόμην... τεσσαρακαιδεχέτης: 543 (ΠΕΛ)· ταὐτῶι δ’ ὧι γενόμην θάνον ἤματι: 543 (ΠΕΛ).
ἡμέρα: ἐφ’ ᾧ προσμέ[ν]ωσιν τὰς ἐθίμους ἡμέρας τῇ θεῷ: 63, στ. 16 (ΑΙΓ)· ἐφ’ ᾧ συνέρχωνται τὰς ἐθίμους ἡμέρας: 68 (ΑΙΓ)· ἐ[φ’ ᾧ προσμένῃ (...) τὰς] ἐθίμους ἡμέρα[ς]: 70 (ΑΙΓ)· ἐφ’ ᾧ προσέρχητε τὰς ἐθίμους ἡμέρα[ς]: 73 (ΑΙΓ)· ἔθαναν οἱ ἓξ ἡμέραις Ι: 215, στ. 13 (ΕΔΕ).
ἡμέτερος: [χαίροι]ς... τέκνον ἡ[μέτερ]ον: 324 (ΕΔΕ).
ἥρως: ἥρως: 102 (ΜΙΕ)· [ἥρως (;) χ]αῖρε: 5 (ΑΛΩ)· ἥρωες: 86 (ΑΙΓ)· 105 (ΜΙΕ)· 528 (ΠΕΛ)· 608 (ΕΥΡ)· 618 (ΑΛΜ)· ἥρω<ι>ες: 185 (ΕΔΕ)· ἥ[ρ]ωες: 566 (ΠΕΛ)· ἥρ[ω]ες: 188 (ΕΔΕ)· ἡρώισσα: 53 (ΑΙΓ)· ἥρωι: 80 (ΑΙΓ)· 186 (ΕΔΕ)· 96 (ΜΙΕ)· 415 (ΚΥΡ)· 444 (ΠΕΛ)· 487 (ΠΕΛ)· 504 (ΠΕΛ)· 535 (ΠΕΛ)· ἥρῳ: 112 (ΜΙΕ)· ἡρωίσσῃ: 457 (ΠΕΛ)· ἡρωίσσηι: 472 (ΠΕΛ)· ἥρωα: 100 (ΜΙΕ)· 208 (ΕΔΕ)· 221 (ΕΔΕ)· 622 (ΑΛΜ)· 625 (ΑΛΜ)· ἥρωαν: 607 (ΕΥΡ)· ἥρωαν Πάριδός με φίλοι δέρκεσθε: 626 (ΑΛΜ)· ἥρωσιν: 4 (ΑΛΩ)· ἥρωσι: 187 (ΕΔΕ)· ἥρω[σιν]: 605 (ΕΥΡ)· Ἀλεξάνδρῳ ἥροϊ ἀγαθῷ καὶ Ἡρακ[λεῖ]: *SEG* 53 (2003) 623 (ΠΕΛ).
ἠΰτε: ἠΰτε ῥόδον ἀρτιθαλὲς καλύκεσι νεοδρεπτοῖσι μαρανθέν: 106 (ΜΙΕ).
ἦχι: ἦχι Φίλιππον ἔθαψεν ἑμὸν πόσιν: 263, στ. 10 (ΕΔΕ).
θάλασσα: [κ]αὶ διὰ θαλ[ά]σσης: 585, στ. 6 (ΙΧΝ).
θάνατος: ἐνθάδε νῦν κεῖμαι τῷ θανάτῳ μηκέτ’ ὀφειλόμενος: 264, στ. 13 (ΕΔΕ).
θάπτω: γονεῖς δέ μιν ἐνθάδ’ ἔθαπτον: 60 (ΑΙΓ)· ἦχι Φίλιππον ἔθαψεν ἑμὸν πόσιν: 263, στ. 10 (ΕΔΕ)· μὲ θανοῦσαν μητέρα τὴν ἰδίην υἱὸς ἔθαψε: 263, στ. 7 (ΕΔΕ).
θεά: 177 (;) (ΕΔΕ)· [καθ’] ἃ ἐχρημάτισεν ἡ [θεά]: 155 (ΕΔΕ)· δοῦσα κα[ὶ τὴν καταγραφὴν (;) τῇ θεᾷ (;)]: 170, στ. 12 (ΕΔΕ)· κατὰ χρηματισμὸν θεᾶς Μᾶς ἀνεικήτου: 147 (ΕΔΕ)· δούλη θεᾶς ἀνικήτου Μᾶς: 139 (ΕΔΕ)· [θεᾷ] Μᾷ: 172 (ΕΔΕ)· χαρίζομαι... θεᾷ ἀνεικήτῳ Μᾷ: 169 (ΕΔΕ)· θεᾷ Μᾷ ἀνεικήτῳ... χαρίζομαι: 150 (ΕΔΕ)· χαρίζομαι θεᾷ Μᾷ ἀνεικήτῳ: 156 (ΕΔΕ)· [χαρ]ίζομε θεᾷ Μᾷ ἀνι[κήτ]ῳ: 171 (ΕΔΕ)· θεᾷ Μᾷ ἐπηκόῳ... χαρίζεται: 158 (ΕΔΕ)· θεᾷ Μᾷ ἀνεικήτῳ, ἐπηκόῳ... χαρίζεται: 145, στ. 3 (ΕΔΕ)· θεᾷ Μᾷ ἀνεικ[ή]τῳ... ἐχα[ρι]σάμην: 152 (ΕΔΕ)· ἐχαρίσατο θεᾷ Μᾷ: 148 (ΕΔΕ)· θεᾷ ἀνεικήτῳ Μᾷ... ἐχαρίσατο: 151, στ. 1 (ΕΔΕ)· θεᾷ Μᾷ ἀνεικήτῳ... ἐχαρίσατο: 160 (ΕΔΕ)· [ἀνεικήτῳ θεᾷ] Μᾷ εὐξ[αμένη ἐδωρή- vel ἐχαρί]σατο: 163, στ. 3 (ΕΔΕ)· δωροῦμαι καὶ καταγράφω θεᾷ Μᾷ ἀνεικήτῳ: 157, στ. 5 (ΕΔΕ)· θεᾷ Μᾷ ἀνεικήτῳ ἐπηκόῳ... δωροῦμε: 161, στ. 2 (ΕΔΕ)· ἐδωρησάμην θεᾷ Μᾷ ἀνεικήτῳ: 165 (ΕΔΕ)· ἐδωρήσα(τ)ο (;) καὶ κατέγραψεν θεᾷ Μᾷ ἀνεικήτῳ: 170, στ. 4 (ΕΔΕ)· θεᾷ ἀνεικήτῳ Μᾷ... ἐδωρήσατο: 164 (ΕΔΕ)· [Μ]ᾷ ἀνεικήτ[ῳ θεᾷ]... δῶ[ρον (;)]: 155 (ΕΔΕ)· κατέγραψεν θε(ᾷ) Μᾷ ἀνεικήτῳ, ἐπηκόῳ γενομένῃ: 162, στ. 3 (ΕΔΕ)· ἀνατιθήμειν θεᾷ Ἀρτέμιδι Γαζωρίᾳ ταύτη[ν], εἶν δούλην τῆς θεᾶς: 121 (ΣΚΥ)· θεᾷ Ἀρτέ[μιδι]: 410 (ΚΥΡ)· ἀφίημι... θεᾷ Ἀρτέμιδι Γαζωρίᾳ: 122 (ΣΚΥ)· [ταῦτα χαρ]ίζομε τῇ [θεᾷ τῶν β]ατράχων: 65 (ΑΙΓ)· [χα]ριζόμεθα θεᾷ Ἀ[ρτέμιδι] ἐν Β(λ)αγάνοις: 66 (ΑΙΓ)· ἐχαρίσατο θεᾷ Ἀρτέμιδι: 407, στ. 5 (ΚΥΡ)· ἐχαρίσατο... θεᾷ Ἀρτέμιδι: 406 (ΚΥΡ)· [ἐχαρίσατο (;) θεᾷ Δι]γαίᾳ Βλαγανείτιδι: 67 (ΑΙΓ)· ἀνέθηκαν... θεᾷ Δειγέᾳ: 71 (ΑΙΓ)· ἀνέθετ[ο θεᾷ Ἀγρο]τέρᾳ Ἀρτέμ[ιδι]: 408 (ΚΥΡ)· ἐδωρήσατο τῇ Δραστείῳ θεᾷ Νεμέσι: 173 (ΕΔΕ)· ἐχαρισάμην... θεᾷ Συρίᾳ Παρθένῳ Γυρβιατίσσῃ: 428 (ΓΥΡ).
θέατρον: ἢ ἐπεβεβήκει τῆς ὁδοῦ [τοῦ θ]εάτρου: 401, στ. 50 (ΚΥΡ).
θεῖος: ἁγνός, ἐπὶ καὶ (θ)είου ποθῶν ἐπετεύξατο λουτροῦ: 351 (ΕΔΕ)· τὸν μέγιστον καὶ θειότατον αὐτοκράτορα Οὐαλέριον Λικιννιανὸν Λικίννιον εὐσεβῆ, εὐτυχῆ, Σεβαστὸν ἡ πόλις: 382 (ΕΔΕ)· τοὺς μεγίστους καὶ θιοτάτους

αὐτοκράτορας Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Κωνστά[ντιον] καὶ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) Μαξιμιανὸν Σεβ(αστούς): 380 Β, στ. 3 (ΕΔΕ)· τοὺς μεγίστους κὲ θιοτάτους αὐτοκρατόρους Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Κωνστάντιο[[ν]] κὲ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) Μαξιμιαν[[ὸν]] Σεβ(αστούς): 381 Α (ΕΔΕ).

θεός (ὁ, ἡ): ΘΕΟΙ: 363 (ΕΔΕ)· ε[ἰς μακ]άρων δὲ ψυχὴν θεσπεσίην θῆκε θεὸς πεδίον: 258 (ΕΔΕ)· ἱέρειαν θεοῦ πατρίου Διονύσου: 400 (ΕΔΕ)· μετὰ δὲ τὴν τελευτήν μου εἶναι αὐτὴν τῆς θεοῦ καὶ τὰ ἔγγονα αὐτῆς: 144, στ. 22 (ΕΔΕ)· [κατ' ἐντολὴν (;)] τῆς θ[εοῦ ---]: 409 (ΚΥΡ)· ἱερεὺς τῆς θεοῦ: 574 (ΠΕΛ)· ἐκ τῆς θεοῦ: 611 (ΑΛΜ)· [τῶ- ἢ τῆ]ι θεῶ[ι]: 12 (ΑΙΓ)· θεῷ Διονύσῳ: 612 (ΑΛΜ)· θεῷ Ἑρμεῖ: 613 (ΑΛΜ)· ἀ[νέθ]ηκε θ[ε]ῷ Ἀρτέμι Κυρα[ί]ᾳ Πολιτικῇ: 411, στ. 2 (ΚΥΡ)· τὴν δωρεὰν τῇ θεῷ: 63, στ. 14 (ΑΙΓ)· ἐφ' ᾧ προσμέ[ν]ωσιν τὰς ἐθίμους ἡμέρας τῇ θεῷ: 63, στ. 17 (ΑΙΓ)· ἐ[φ' ᾧ προσμένῃ τῇ θεῷ]: 69, στ. 13 (ΑΙΓ)· μετὰ [δὲ τῇ θεῷ]: 71 (ΑΙΓ)· [τὰ] ὑπεποίκεια καὶ τὰς στοὰς τῇ θεῷ: 138 (ΕΔΕ)· τὴν ἐπισκευὴν τῇ θεῷ: 140 (ΕΔΕ)· τῇ κυρίᾳ θεῷ Μᾷ ἀνεικήτῳ: 144, στ. 8 (ΕΔΕ)· καὶ τὴν ὠνὴν τῆς παιδίσκης ἀπεθέμην τῇ θεῷ: 144, στ. 29 (ΕΔΕ)· οὗ δούλου καὶ τὴν καταγραφὴν ἔδωκεν τῇ θεῷ: 145, στ. 19 (ΕΔΕ)· [καὶ ὑπηρε]τήσωσιν [τῇ θεῷ (;) ---]: 163, στ. 12 (ΕΔΕ)· [οὗ κα]ὶ τὴν κατα[γραφὴν ἔθ]ηκα τῇ θεῷ: 171 (ΕΔΕ)· τὸν θε[όν]: 392 (ΕΔΕ)· τὸν θεὸν εὐξάμενος: 563 (ΠΕΛ)· ἡ πόλις καὶ οἱ συνπρα[γ]ματευόμενο[ι] Ῥωμαῖο[ι]... θυγατέρα Στράττυλλαν τιμῶντες θεοῖς: 180 (ΕΔΕ)· αἷς συντελοῦσι τοῖς θεοῖς: 430, στ. 11 (ΠΕΛ)· [θεοῦ Μ(άρκου) Ἀντωνίνου Εὐσεβοῦς υἱῷ, θεοῦ Κομμόδου ἀδελφῷ, θεοῦ Ἀντωνίνου Εὐσεβοῦς υἱωνῷ, θεοῦ Ἀδριανοῦ ἐκγόνῳ καὶ θεοῦ Τραϊανοῦ Παρθ(ικοῦ) καὶ θεοῦ Νέρουα ἀπογόνῳ]: 582, στ. 2-6 (ΑΛΛ)· [θε]οῦ Μ(άρκου) Ἀν[τω]νίνου [Ε]ὐσεβ[οῦς]... θεοῦ Ἀντωνίν[ου Εὐσεβοῦς ...]..., θ(ε)οῦ Ἀδριανοῦ [καὶ] θεοῦ Τραϊανοῦ Παρ(θ)(ι-κοῦ) καὶ θεοῦ Ν[έρουα...]... Μ(άρκῳ) Αὐ(ρηλίῳ) θεῷ Ἀντωνίν[ῳ Σε]βαστῷ: 582, στ. 15-19 (ΑΛΛ). Βλ. καὶ θεά.

θεράπων: ἄνδρ' ἀγαθὸν θεράποντα Θεοῦ τε καὶ Χρηστοῦ μεγίστου: 350 (ΕΔΕ).

θεσπέσιος: ε[ἰς μακ]άρων δὲ ψυχὴν θεσπεσίην θῆκε θεὸς πεδίον: 258 (ΕΔΕ).

θεωροδόκος: καὶ θεωροδόκον ἑλέσθαι Κώιων: 430, στ. 15 (ΠΕΛ).

θεωρός: 430, στ. 3 (ΠΕΛ)· δοῦναι δὲ κα[ὶ] ξένια τοὺς ταμίας τοῖς θεωροῖς: 430, στ. 14 (ΠΕΛ).

θνήσκω: ἔθαναν οἱ ἓξ ἡμέραις Ι: 215, στ. 12 (ΕΔΕ)· ταὐτῶι δ' ὧι γενόμην θάνον ἤματι: 543 (ΠΕΛ)· μὲ θανοῦσαν μητέρα... ἔθαψε: 263, στ. 6 (ΕΔΕ)· κεῖμαι τεῖ[δ]ε θανοῦσα: 544 (ΠΕΛ).

θνητός: ΑΝΥΧΙΝ παρέθικα Πλουτεῖ κοιράνῳ θνητῶν: 118 (ΜΑΡ).

θρεπτάριον: οἱ θρέψαντες καλῶς δουλευθέντες ὑπὸ θρεπταρίου εἰδίου: 121 (ΣΚΥ)· τὰ θρεπτάρια... ζῶντα: 220, στ. 8-9 (ΕΔΕ).

θρεπτός: ἡ θρεπτὴ αὐτῶν: 100 (ΜΙΕ)· τὴν [θρεπτήν] μου (;): 610, στ. 9 (ΒΒ)· χαρίζομαι... θρ[επτ]ὴν ἰδίαν: 156 (ΕΔΕ)· [τὸν γενν]ηθέντα [ἐκ θρεπτ(;)]ῆς μου: 171 (ΕΔΕ)· ἐδωρήσα(τ)ο (;) καὶ κατέγραψεν... θρεπτὸν ἑαυτῆς: 170, στ. 6-7 (ΕΔΕ)· τῷ ἰδίῳ θρεπτῷ: 231 (ΕΔΕ).

θρηνῶ: μή με πυκνὰ θρήνει: 349 (ΕΔΕ).

θυγάτηρ: 26 (ΑΙΓ)· 485 (ΠΕΛ)· [θ]υγάτηρ: 84 (ΑΙΓ)· θ[υ]γάτη[ρ .]: 581 (ΠΕΛ)· τῆς θυγατρός: 215, στ. 2-3 καὶ 5-6 (ΕΔΕ)· [θυγ(;)]ατρός: 176 (ΕΔΕ)· καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς: 292 (ΕΔΕ)· 333 (ΕΔΕ)· τῆς θυγατρός, κόρας: 398 (ΕΔΕ)· τῇ θυγατρί: 209 (ΕΔΕ)· 210 (ΕΔΕ)· 538 (ΠΕΛ)· [τῇ θυγατ]ρί (;): 579 (ΠΕΛ)· τῇ ἰδ[ίᾳ θυγατρί]: 510 (ΠΕΛ)· τῇ εἰδίᾳ θυγατρί: 202 (ΕΔΕ)· εἰδίᾳ θυγατρί: 541 (ΠΕΛ)· θυγατέρα: 63, στ. 11 (ΑΙΓ)· 180 (ΕΔΕ)· 221 (ΕΔΕ)· [τ]ὴν γλυκυτ[άτην θυγατέρα]: 387 (ΕΔΕ).

θυγατριδῆ: 242 (ΕΔΕ).

θυμός: Μή μοι τήκετε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἑο[ῖσι]: 349 (ΕΔΕ).

θύρα: ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον [. .]ΤΟΗΚΟΣ ἐπὶ τῆς ἀγοραίας θύρας: 401, στ. 44 (ΚΥΡ)· συναγαγεῖν τὴν ἐρκάνην καὶ τὰς (;) θύρας ὀρθὸν τῆι ἑτέραι ἑρμᾶι: 401, στ. 37 (ΚΥΡ).

θυσία: τηνίκα Φοίβωι ἀστοὶ πανδήμους ἐξετέλουν (θ)υσίας: 543 (ΠΕΛ).

ἵασις: ὑπὲρ ἰάσεως καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν: *SEG* 44 (1994) 564b (ΑΙΓ).

ἰατρός: 343 (ΕΔΕ)· Ἐδεσσαῖος ἰατρός: 157, στ. 3 (ΕΔΕ)· εἰατροῦ: 296 (ΕΔΕ)· μημόριον... ἰατ[ρ]οῦ: 553 (ΠΕΛ)· λαοῖς ἰατρόν: 547 (ΠΕΛ).

ἴδιος: ἐκ τοῦ ἰδί[ου]: 136 (ΕΔΕ)· ἐκ τῶν ἰδίων: 199 (ΕΔΕ)· 208 (ΕΔΕ)· 214 (ΕΔΕ)· 239 (ΕΔΕ)· 242 (ΕΔΕ)· [ἐ]κ τῶν ἰδίων: 250 (ΕΔΕ)· [ἐκ] τῶν ἰδίων: 581 (ΑΛΛ)· ἐκ τῶν ἰδί[ων]: 576 (ΠΕΛ)· ἐκ τ[ῶν ἰδίων]: 605 (ΕΥΡ)· ἐκ τῶν ε[ἰ]δίων: 385 (ΕΔΕ)· ἐκ τῶν [ἰδίων (;) ---]: 235 (ΕΔΕ)· ἐκ τῶ[ν ἰδί]ω: 236 (ΕΔΕ)· [ἐκ] τῶν ἰδίων τοῖς ἰδίοις ἐποίησεν: 217 (ΕΔΕ)· ἐκ τῶν [ἰ]δίων κόπων: 539 (ΠΕΛ)· τῷ ἰδίῳ ἀνδρί: 207 (ΕΔΕ)· [τῷ] ἰδίω ἀ[νδρί]: 198 (ΕΔΕ)· 246 (ΕΔΕ)· τῷ [ἰδίῳ] ἀνδρί: 261 (ΕΔΕ)· τῷ ἰδίῳ ἀνδρεί: 539 (ΠΕΛ)· τῷ εἰδίῳ ἀνδρὶ ἐκ τῶν ἑαυτοῦ: 102 (ΜΙΕ)· τῷ ἰδίῳ ἀνδρὶ... ἐκ τῶν ἐκείνου ἐκείνῳ: 224 (ΕΔΕ)· τῷ ἰδίῳ πατρί: 619 (ΑΛΜ)· μετὰ τῆς ἰδίας συμβίου: 621 (ΑΛΜ)· τῇ ἰδίᾳ συμβίῳ: 243 (ΕΔΕ)· τῇ ἰδίᾳ συνβίῳ: 536 (ΠΕΛ)· 577 (ΠΕΛ)· τῇ εἰδίᾳ συνβίῳ: 114 (ΜΙΕ)· τῇ ἰδ[ίᾳ θυγατρί]: 510 (ΠΕΛ)· τῇ εἰδίᾳ θυγατρί: 202 (ΕΔΕ)· εἰδίᾳ θυγατρί: 541 (ΠΕΛ)· μητέρα τὴν ἰδίην: 263, στ. 7 (ΕΔΕ)· τῷ ἰδίῳ τέκνῳ: 219 (ΕΔΕ)· 621 (ΑΛΜ)· τῷ ἰδίῳ τέκνω<ν>: 244 (ΕΔΕ)· τῷ εἰδίῳ ταίκινῳ: 197 (ΕΔΕ)· τῷ ἰδίῳ ἐγγόνῳ: 223 (ΕΔΕ)· τῷ ἰδίῳ θρεπτῷ: 231 (ΕΔΕ)· οἱ ἴδιοι: 625 (ΑΛΜ)· χαρίζεται δοῦλον ἴδιον: 145, στ. 10 (ΕΔΕ)· χαρίζομαι... θρ[επτ]ὴν ἰδίαν: 156 (ΕΔΕ)· ἐχαρίσατο παιδίσκην ἰδίαν: 406 (ΚΥΡ)· ἐχαρίσατο... πεδίσκην ἰδίαν: 407, στ. 6 (ΚΥΡ)· καλῶς δουλευθέντες ὑπὸ θρεπταρίου εἰδίου: 121 (ΣΚΥ)· κοράσιον... ἐξ ἰδίας παιδίσκης ἴδιον: 146 (ΕΔΕ)· νῦν δὲ [λ]ελύπημαι καὶ ἐκ τῶν ἰδίων ᾀνη[ρ]πάκει (;): 261 (ΕΔΕ)· ε[ὐξάμε]νοι... σὺν τοῖς ἰδίοις: 120, στ. 15 (ΣΚΥ).

ἱδρύω: ὁ υἱὸς τὴν μητέρα ἵδρυσεν: 400 (ΕΔΕ).

ἱέρεια: ὑπὸ ἱέρειαν: 150 (ΕΔΕ)· 158 (ΕΔΕ)· ἱέρειαν θεοῦ πατρίου Διονύσου: 400 (ΕΔΕ).

ἱερεύς: ὁ ἱερεύς καὶ οἱ μύσται ἐκ προποσις ἀνέθηκαν: 397 (ΕΔΕ)· ἱερεὺς τῆς θεοῦ: 574 (ΠΕΛ)· ἱερέως: 93, στ. I 5, 15, 25, 34 (ΜΙΕ)· ἱερέ[ως]: 93, στ. II 5 (ΜΙΕ)· ἱε[ρ]έω[ς]: 93, στ. II 25 (ΜΙΕ)· [ἱερέως]: 93, στ. II 12, 18, 32, 39 (ΜΙΕ)· ἐφ' ἱερέως: 430, στ. 2 (ΠΕΛ)· [ἐφ' ἱερέως]: 71 (ΑΙΓ)· ἐπὶ ἱερέως [---]: 434 (ΠΕΛ)· ἱερῆ: 99 (ΜΙΕ)· [--- ἱε]ρέων (;) [---]: 13 (ΑΙΓ)· [--- ἱ]ερέων: 127, στ. 10 (ΕΔΕ).

ἱερητεύω: ἱερητεύοντος: 131, στ. 18-19 (ΕΔΕ)· ἱερατευούσης: 146 (ΕΔΕ)· ἱερητεύσας: 441 (ΠΕΛ).

ἱερόδουλος: ἀφίημι παιδίσκην... ἱερόδουλον: 122 (ΣΚΥ).

ἱερόν: τὸ [ἰ]ερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ τὸ ἐν Κῶι: 430, στ. 8-9 (ΠΕΛ)· ὑπάρχειν δὲ καὶ τὴν ἀσυλίαν τῶι ἱερῶι: 430, στ. 13 (ΠΕΛ)· [ὀμ]νύτωσαν δὲ ἐν τῶι [ἱε]ρῶι (;) Ἀ[θη]νᾶς (;): 401, στ. 8 (ΚΥΡ)· καθάπερ καὶ τοῖς ἄλλοις ἱεροῖς: 430, στ. 13 (ΠΕΛ).

ἱερός: ἧς ἱερᾶς στρατίης εἰὸν ἐν μελάθροις: 259, στ. 5 (ΕΔΕ)· δώσ[ει] τῷ ταμείῳ τῷ [ἱε]ρωτάτῳ (δηνάρια) /ΒΦ: 161, στ. 11-12 (ΕΔΕ)· δώσι ἰς τὸ ἱερώτατον ταμε[ῖον (δηνάρια)] Φ: 610, στ. 12 (ΒΒ)· δώσι τῷ εἰε[ρωτά]τῳ ταμίῳ (δηνάρια) ΒΦ: 410 (ΚΥΡ).

ἱερῶ: ἱερωμένου διὰ βίου: 13 (ΑΙΓ).

ἵημι: νῦν δὲ σὺ προφθὰς ἵης κακίστῃ νέαν ἣν ἐφίλησες: 352 (ΕΔΕ)· κ' ἡμᾶς εἰς κακῷ πένθι μετὰ νηπίων: 352 (ΕΔΕ).

ἱκέτης: ἱκέτις ὑμῶ(ν) γίνο[μαι]: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

ἱκνοῦμαι: εἰσόκαι ἀναστάσεω(ς) εὐ(ά)γγε(λον) ἦμα(ρ) εἵκητε: 351 (ΕΔΕ).

ἱμερτός: καὶ εἱμερτὴν παράκοιτιν τοῦδε λαχεῖν τύμβου: 258 (ΕΔΕ).

ἵνα: καὶ τῆς ζοῆς χρόνον μοι εἶνα προσμένῃ: 143, στ. 23 (ΕΔΕ)· ὑμῖς δὲ ηὔχηστε ἵνα τὰ ἄνω ΘΕΟ[-- (;)] ἐπιλάμψι: 352 (ΕΔΕ).

ἰνδικτιών: ἰνδ(ικτιῶνος) F: 311 (ΕΔΕ)· ἀνεπαύσατο ἰνδ(ικτιῶνι) ΔΙ τῇ πρὸ α΄ καλ(ανδῶν) Νοεμβρ(ίων): 292 (ΕΔΕ).

ἱπποΐατρος: μημόριον... ἱπποϊάτρου: 309 (ΕΔΕ).

ἵππος: ἵππῑ δρόμος: 419 (ΚΥΡ).

ἵστημι: τόνδε τὸν Ἡρακλῆ Διομήδης στῆσεν: 137 (ΕΔΕ).

καθάπερ: καθάπερ καὶ τοῖς ἄλλοις ἱεροῖς: 430, στ. 13 (ΠΕΛ)· [κα]θάπερ ἐπιλε[---]: 265 (ΕΔΕ).

καθορῶ: Ἠμαθίην δὲ ποθῶν κατιδεῖν φαλλοῖο δὲ ἅρμα: 264, στ. 12 (ΕΔΕ).

καθοσιῶ: ν[ου]μέρου τῶν καθοσιωμένων Σεκουνδανῶν: 344 (ΕΔΕ).

Καῖσαρ: Αὐτοκράτορι Τιβερίῳ Κλαυδίῳ Καίσαρι Σεβασστῷ Γερμανικῷ: 423 (ΤΥΡ)· [Αὐτοκράτορι Καίσαρι... Λ(ουκίῳ) Σεπτιμίῳ Σεουήρῳ]: 582, στ. 1 (ΑΛΛ)· [καὶ αὐτοκράτο]ρι Καίσα[ρι]... Μ(άρκῳ) Αὐ(ρηλίῳ) θεῷ Ἀντωνίν[ῳ Σε]βαστῷ: 582, στ. 12 (ΑΛΛ)· καὶ Σεπτιμίῳ Γέτ[ᾳ καί]σαρι: 582, στ. 22 (ΑΛΛ)· καὶ τοὺς ἐ[πι]φανεστάτους καίσαρας Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Σεουῆρον καὶ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) Μαξιμῖν[ον] ἡ πόλις: 380 Β, στ. 10 (ΕΔΕ)· καὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους κέσαρας Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Σεουῆρον κὲ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) [Μα]ξιμῖν[ον]: 381 Α (ΕΔΕ).

κακός: χαρίζεστε χωρὶς δώλου κα[κοῦ ---]: 278 (ΕΔΕ)· κ' ἡμᾶς εἰς κακῷ πένθι μετὰ νηπίων: 352 (ΕΔΕ)· ἵης κακίστῃ νέαν ἣν ἐφίλησες: 352 (ΕΔΕ)· ὅπως κακὰ κακῶς Θετίμα ἀπόληται: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

κακῶς: ὅπως κακὰ κακῶς Θετίμα ἀπόληται: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

καλάνδαι: ἀνεπαύσατο ἰνδ(ικτιῶνι) ΔΙ τῇ πρὸ α΄ καλ(ανδῶν) Νοεμβρ(ίων): 292 (ΕΔΕ).

κάλλος: κάλλος δὲ ἔσβεσε μοῖρα: 60 (ΑΙΓ).

καλός: [χαῖρε καὶ] σύ, καλή: 588 (ΙΧΝ).

κάλυξ: ἠΰτε ῥόδον ἀρτιθαλὲς καλύκεσι νεοδρεπτοῖσι μαρανθέν: 106 (ΜΙΕ).

καλῶ: ἐγὼ Μειλήσις ἐκλήθην, παγανὸς δὲ Μεστριανός: 261 (ΕΔΕ).

καλῶς: οἱ θρέψαντες καλῶς δουλευθέντες ὑπὸ θρεπταρίου εἰδίου: 121 (ΣΚΥ).

καπηλεῖον: τὸ καπη[λεῖον ---] [.]ΛΑΝ ἀνελεῖν τὸμ φραγμὸν εἰς ὀρθὸν κατὰ τ[ῆς] οἰκ[ί]ας ἢ ἐπεβεβήκει τῆς ὁδοῦ [το (;)ῦ]: 401, στ. 49 (ΚΥΡ)· τὸ πρόδομον τοῦ καπηλείου ἀνελεῖν ὃ [. . . . . [10] . . . . .]: 401, στ. 30 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον τοῦ καπηλείου: 401, στ. 35 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον τοῦ καπηλείου ὃ ἐπεβε[β]ήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 46 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον κατὰ τὰ καπηλεῖα: 401, στ. 44-45 (ΚΥΡ)· [ἀ]νελεῖν τὰ προσκήνια τῶγ καπηλείων ἃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 48 (ΚΥΡ).

κάπηλος: μημόριον... καπ[ήλου ---]: 320 (ΕΔΕ).

καπρεῖον: ἀνελεῖν τὸ καπρεῖον ὡς ἔχει τὸ προσοικοδομη[θέ]ν: 401, στ. 49 (ΚΥΡ).

καρπίζω: ἐν ἠγαθέοις πολείταις πρῶτα φέρων πινυτῆς κῦδος ἐκαρπίσατο: 258 (ΕΔΕ).

κασιγνήτη: ἔνθα δέ μοι προῦχεν κασιγνήτη ἀλεγεινή: 259, στ. 7-8 (ΕΔΕ).

κατά: κατ' (;) ἀρχαιότητα: 168, στ. Α 13 (ΕΔΕ)· κ(α)τὰ διαδοχὴν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς: 151, στ. 6 (ΕΔΕ)· [κατὰ] διαθήκη[ν]: 410 (ΚΥΡ)· κατὰ δι(α)θή(κη)ν ἐκέλευσεν: 574 (ΠΕΛ)· κατὰ τὸ δόγμα τῆς βουλῆς: 181, στ. 6 (ΕΔΕ)· κατ' εὐχὴν: 143, στ. 7 (ΕΔΕ)· κατ᾽ εὐχ[ήν]: 87 (ΜΙΕ)· κ[α]τ' εὐχήν: 90 (ΜΙΕ)· κατὰ τὰ μέτρα τὰ γεγραμμένα: 401, στ. 15 (ΚΥΡ)· κατ' ὄναρ: 133 (ΕΔΕ)· 392 (ΕΔΕ)· ἀνέθηκαν κατ' ὄ[ναρ]: 413 (ΚΥΡ)· ὅρος κατὰ σύμφωνον: 416 (ΚΥΡ)· κατὰ χρηματισμὸν θεᾶς Μᾶς ἀνεικήτου: 147 (ΕΔΕ)· [καθ'] ἃ ἐχρημάτισεν ἡ [θεά]: 155 (ΕΔΕ)· [κατ' ἐντολὴν (;)] τῆς θ[εοῦ ---]: 409 (ΚΥΡ)· κατὰ τὰ καθ' ἕκαστα: 401, στ. 12 (ΚΥΡ)· συγχωρεῖν ἕκαστον κατὰ τὸ αὐτοῦ: 401, στ. 18 (ΚΥΡ)· συγ[χωρεῖ]ν ἕκαστον κατὰ τὸ αὐτοῦ: 401, στ. 10 (ΚΥΡ)· συγχωρεῖν ἕκασ[τ]ον κατὰ τὸ αὐτ[οῦ]: 401, στ. 14 (ΚΥΡ)· καὶ τοὺς μὲν (;) καθ' ἕκαστο[ν κ]ατὰ τὸ αὐτοῦ τῆι ὁδῶι: 401, στ. 15-16 (ΚΥΡ)· συγχωρεῖν ἕκαστον κατὰ τὸ αὐτοῦ: 401, στ. 18 (ΚΥΡ)· [μὴ ἐ]χθεῖναι κατὰ τὸ αὐτοῦ τῆι ὁδῶι: 401, στ. 19 (ΚΥΡ)· τὰς ἄλλας ὁδούς... καὶ τὰς ἐν τῆι Γενδερραίαι εἶναι διακαίνους κατὰ τὴν κώμη[ν]: 401, στ. 20 (ΕΔΕ)· ὠικοδόμη[σε(;)]ν κατὰ κεφαλὴν πόδ[ας] ἐννέα μῆκος: 401, στ. 29 (ΚΥΡ)· ἐπεβεβήκ[εσαν] τῆς ὁδοῦ κατὰ κεφαλὴν πόδας τρεῖς μῆκο[ς . . . . [7] . . .]: 401, στ. 32 (ΚΥΡ)· [κ]ατὰ μὲν Γένδερρον... κατὰ [δὲ Κύ]ρρ[ον (;)]: 401, στ. 8-9 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον κατὰ τὰ καπηλεῖα: 401, στ. 44 (ΚΥΡ)· τὸ καπη[λεῖον ---] [.]ΛΑΝ ἀνελεῖν τὸμ φραγμὸν εἰς ὀρθὸν κατὰ τ[ῆς] οἰκ[ί]ας: 401, στ. 50 (ΚΥΡ)· τὴν σκάπετον συγχῶσαι κατὰ τῶν [---]: 401, στ. 52 (ΚΥΡ)· παιδευτὴς πρῶτος τῶν καθ' ἑαυτὸν ὅλων: 137 (ΕΔΕ)· [κατὰ τοὺς (;)] ἐπάνω χρόνους: 401, στ. 5 (ΚΥΡ).

καταβαίνω: ἅμα εἰς [Ἄΐδου κα]τέβησαν: 55 (ΑΙΓ).

καταβολή: [ἀπὸ κατα]βουλῆς κόσμου: 315 (ΕΔΕ).

καταγραφή: οὗ δούλου καὶ τὴν καταγραφὴν ἔδωκεν τῇ θεῷ: 145, στ. 13 (ΕΔΕ)· οὗ καὶ τὴν καταγραφὴν ἔδωκεν: 158 (ΕΔΕ)· ἧς καὶ τὴν καταγραφὴν ἔθηκεν εἰς τὸν νεώ: 159, στ. 5-6 (ΕΔΕ)· [οὗ κα]ὶ τὴν κατα[γραφὴν ἔθ]ηκα τῇ θεῷ: 171 (ΕΔΕ)· ο[ὗ] καὶ τὴν καταγραφὴν ἔθηκεν: 162, στ. 11 (ΕΔΕ)· οὗ καὶ τὴν καταγραφὴν ἔθηκαν: 167, στ. 8-9 (ΕΔΕ)· δοῦσα κα[ὶ τὴν καταγραφὴν (;) τῇ θεᾷ (;)]: 170, στ. 11 (ΕΔΕ)· οὗ καὶ τὰς καταγραφὰς ἔδωκα: 157, στ. 12 (ΕΔΕ).

καταγράφω: καταγράφω ἀμπέλων [π]λέθρα δύο πλεῖον ἢ ἔ[λασ]σον τόπ[ῳ] Μακρῷ: 139 (ΕΔΕ)· δωροῦμαι καὶ καταγράφω... κοράσιον: 157, στ. 4-5 (ΕΔΕ)· ἐδωρήσα(τ)ο (;) καὶ κατέγραψεν... θρεπτὸν ἑαυτῆς: 170, στ. 3-4 (ΕΔΕ)· κατέγραψεν... κορασίδιον: 162, στ. 3 (ΕΔΕ)· τὸ τέλος καὶ τὸν γάμον καταγράφω: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

καταδακρύω: Παῦσε ὦ σύ, Ῥοδόπη ἄλοχε, καταδα[κρύουσα]: 349 (ΕΔΕ).

κατάκειμαι: μαθὲ τίς δὴ κατάκειτ' ἐνὶ τύμβῳ: 262 (ΕΔΕ).

καταλείπω: [τῷ] ἰδίω ἀ[νδρὶ ἐποί]ησεν ἐκ τῶν ἐ[κείν]ου καταλειφθέντω[ν]: 198 (ΕΔΕ).

κατατίθημι: εἰς Ἀείδαο σεμνοτάτη[ς] (;) Μαντοῦς κατέθικα: 118 (ΜΑΡ).

καταφεύγω: ἀναγκαίως δὲ ἐπὶ τὴν σὴ[ν τύχην κατα- vel προσφ]εύγομεν: 432, στ. 26 (ΠΕΛ).

καταφθίνω: Εἰονίου πελάγους ἄγχι καταφθίμενον: 263, στ. 2 (ΕΔΕ)· καταφθίμενον γε[---]: 264A (ΕΔΕ).

κατέρχομαι: παιδία... τὰ κατελθόντα εἰς αὐτὴν κ(α)τὰ διαδοχὴν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς: 151, στ. 5 (ΕΔΕ).

κατοχή: καὶ [τὴν] κατοχὴν παρέδωκεν: 164 (ΕΔΕ).

κεῖμαι: ἐνθάδε κεῖμαι: 264, στ. 2-3 (ΕΔΕ)· ἐνθάδε νῦν κεῖμαι: 264, στ. 13 (ΕΔΕ)· κεῖμαι δ' ἐνθάδ' ἐγώ: 263, στ. 17 (ΕΔΕ)· ἐνθάδε ἐγὼ κεῖμαι: 542 (ΠΕΛ)· ἐνθάδε κῖμαι... χρηστός: 471 (ΠΕΛ)· κεῖμαι τεῖ[δ]ε θανοῦσα: 544 (ΠΕΛ)· κεῖσαι ἀγηράτωι τῶιδε [τάφωι]: 57 (ΑΙΓ)· κῖσε δὲ σὺ γέης ΧΙΟΝΩΔΕΑ ΤΗΚΟΜΕΝΟΙΑ: 352 (ΕΔΕ)· σύ... κῖσε: 352 (ΕΔΕ)· ὧδε κῖτε ὁ... κόμης: 287 (ΕΔΕ)· ἐνθάδε κεῖτε: 315 (ΕΔΕ)· ἐνθάδε κῖ[ται]: 348 (ΕΔΕ)· ἐνθάδε κῖνται: 292 (ΕΔΕ)· ὀστέα μου κῖντε σαρκῶν δέ μου μ[---]: 267 (ΕΔΕ)· ἐν διόδῳ γὰρ τῆς πόλεως ἡμ[ῶν κειμένης ---]: 432, στ. 26-27 (ΠΕΛ).

κελεύω: κατὰ δι(α)θή(κη)ν ἐκέλευσεν: 574 (ΠΕΛ).

κεύθω: ἥδε πέτρος κεύθει Γραφικοῦ δέμας: 258 (ΕΔΕ).

κεφαλή: ὠικοδόμη[σε(;)]ν κατὰ κεφαλὴν πόδ[ας] ἐννέα μῆκος: 401, στ. 29 (ΚΥΡ)· ἐπεβεβήκ[εσαν] τῆς ὁδοῦ κατὰ κεφαλὴν πόδας τρεῖς μῆκο[ς . . . . [7] . . .]: 401, στ. 32 (ΚΥΡ).

κικλήσκω: ἐκ δέ οἱ αὐτῶν Ξάνθος Ξάνθου κικλήζομ': 259, στ. 16 (ΕΔΕ).

κλέος: τλήμονα σὸγ κλ[έος (;) ---]: 546 (ΠΕΛ).

κλυτότοξος: ὦι καὶ κλυτότο(ξ)ος Ἀπόλλω(ν): 543 (ΠΕΛ).

κλωστός: ἦλθε γὰρ τό τε κλωστόν μοι καὶ ἐγὼ ΙΔΙΟΝΕΑΡΧΕΩ: 352 (ΕΔΕ).

κοιμητήριον: κυμητήριον Ἀγοράστης τῆς μάμμης ἡμῶν: 278 (ΕΔΕ)· κυμητίριον... οἰκοδόμου: 337 (ΕΔΕ).

κοινός: ἑρκάνη[ν] [. .] κοινόν: 401, στ. 52 (ΚΥΡ).

κοίρανος: ΑΝΥΧΙΝ παρέθικα Πλουτεῖ κοιράνῳ θνητῶν: 118 (ΜΑΡ).

κόμης: ὧδε κῖτε ὁ ἐν ὁσίοις τὴν λαμπρὰν μνήμην κόμης Βασκίλας: 287 (ΕΔΕ).

κομίζω: ὀστὰ δὲ πατρὸς εἰς ἓν ἔθηκεν ἐμοὶ Δυρραχίου κομίσας: 263, στ. 9 (ΕΔΕ).

κόπος: ἐκ τῶν δὴ κείνου τε κόπων στήλην ἀνέθηκεν: 262 (ΕΔΕ)· ἐκ τῶν [ἰ]δίων κόπων: 539 (ΠΕΛ)· [ἐκ τῶν] ἐκείνης [κόπων (;)]: 571 (ΠΕΛ).

κορασίδιον: χαρίζομαι κορασίδιον: 150 (ΕΔΕ)· ἐχα[ρι]σάμην κορασίδιον: 152 (ΕΔΕ)· κατέγραψεν... κορασίδιον: 162, στ. 5-6 (ΕΔΕ).

κοράσιον: χαρίζομαι... κὲ κοράσιον: 169 (ΕΔΕ)· [χα]ρίζομε κοράσιο[ν]: 65 (ΑΙΓ)· χα[ρίζεται] κορά[σιον]: 69, στ. 11 (ΑΙΓ)· [χα]ριζόμεθα... κο[ράσιον]: 66 (ΑΙΓ)· ἐχαρίσατο... κοράσιον: 146 (ΕΔΕ)· [ἐχαρίσατο (;)]... κοράσιον: 67 (ΑΙΓ)· [ἐχαρίσατο... κ]οράσιον: 73 (ΑΙΓ)· ἐχαρίσατο... κοράσιν: 148 (ΕΔΕ)· ἀνέθηκαν κορά[σιον]: 71 (ΑΙΓ)· ἀνέθη-

καν... καὶ τὰ ἐκ τούτου κοράσι[α]: 71 (ΑΙΓ)· δωροῦμαι καὶ καταγράφω... κοράσιον: 157, στ. 6-7 (ΕΔΕ)· ἐδωρησάμην... κοράσιον: 165 (ΕΔΕ)· μετὰ καὶ τῶν [κορασίων τῶν ἐ]κ τοῦ κορασίου: 71 (ΑΙΓ)· καὶ ἄν τις κυριώτερος φανῇ τοῦ προγεγραμένου κορασίου ἢ μέρους (τ)ινός: 123, στ. 13 (ΣΚΥ).

κόρη: τῆς θυγατρός, κόρας: 398 (ΕΔΕ)· ἔτι κούρην νηπίαχον: 626 (ΑΛΜ).

κόσμος: [ἀπὸ κατα]βουλῆς κόσμου: 315 (ΕΔΕ).

κραταιός: δόξαν καὶ τῇ κρ(ατίστῃ) βου(λ)ῇ: 173 (ΕΔΕ).

κρίνω: ὅττι κὲ ὁ δαίμ[ων] ἡλίκας οὐ κρείνη: 626 (ΑΛΜ).

κύριος (οὐσ. καὶ ἐπίθ.): μετὰ κυρίου: 123, στ. 6 (ΣΚΥ)· τῷ κυρίῳ καὶ ἀνδρί: 587 (ΙΧΝ)· [ἐπιστολήν] σοι γράφομεν, κύριε: 432, στ. 23 (ΠΕΛ)· ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν κυρίων: 120, στ. 5-6 (ΣΚΥ)· ἰμῶν δωρουμένων καὶ χαριζομέν[ων τῆς] αὐτοῦ κυρίας δεσποτίας: 278 (ΕΔΕ)· τῇ κυρίᾳ θεῷ Μᾷ ἀνεικήτῳ: 144, στ. 8 (ΕΔΕ)· καὶ κυρείαν ποιεῖ τὴν δωρεάν: 63, στ. 13 (ΑΙΓ)· καὶ ἄν τις κυριώτερος φανῇ τοῦ προγεγραμένου κορασίου ἢ μέρους (τ)ινός: 123, στ. 11-12 (ΣΚΥ).

κῦδος: ἐν ἠγαθέοις πολείταις πρῶτα φέρων πινυτῆς κῦδος ἐκαρπίσατο: 258 (ΕΔΕ)· ἔπτατο κῦδ[ος ---]: 546 (ΠΕΛ).

κώμη: τὰς ἄλλας ὁδούς... καὶ τὰς ἐν τῆι Γενδερραίαι εἶναι διακαίνους κατὰ τὴν κώμη[ν] καὶ διὰ τῶν γεωργουμ[έν]ων: 401, στ. 20 (ΕΔΕ).

λᾶας: ἐπὶ τούτοις λάεσιν: 626 (ΑΛΜ).

λαγχάνω: καὶ εἰμερτὴν παράκοιτιν τοῦδε λαχεῖν τύμβου: 258 (ΕΔΕ)· [λ]αχεῖν: 118 (ΜΑΡ).

λαμβάνω: ὃν κὲ λάβῃς: 626 (ΑΛΜ)· μὴ γὰρ λάβοι ἄλλαν γυναῖκα ἀλλ' ἢ ἐμέ: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

λαμπρός: ὁ ἐν ὁσίοις τὴν λαμπρὰν μνήμην κόμης Βασκίλας: 287 (ΕΔΕ).

λαός: λαοῖς ἰατρόν: 547 (ΠΕΛ)· λαούς: 401, στ. 31 (ΚΥΡ).

λεγεών: βετρανὸς λεγιῶνο(ς) πρείμας Μηνέρβας: 610Α (ΒΒ).

λείπω: φάος λίπον: 106 (ΣΚΥ)· ὀκτωκαιδεκέτης λειφθεὶς νέος: 263, στ. 8 (ΕΔΕ).

λευκός: λευκός (;): *SEG* 58 (2008) 625 (ΠΕΛ).

λίθειος: λιθυίης δαπέδοιο Ἐδέσσης τοὔνομ' ἔνεστ': 259, στ. 3 (ΕΔΕ).

λόγος: [---] λόγον ΠΡΟΣΧ[---]: 6 (ΑΙΓ)· [λόγο]ν δούσι τοῦ Θε(οῦ): 305 (ΕΔΕ).

λοιπός: καὶ τὴν λοιπὴν χώραν τὴν Μακεδόνων: 430, στ. 6 (ΠΕΛ)· τοὺς λοιποὺς Θρᾳικας: 597 (ΕΥΡ).

λουτρόν: ἁγνός, ἐπὶ καὶ (θ)είου ποθῶν ἐπετεύξατο λουτροῦ: 351 (ΕΔΕ).

λυκάβας: δευτέρῳ ἐν λυκάβαντι: 106 (ΜΙΕ).

λύκιον: *SEG* 43 (1993) 445 (ΤΥΡ).

λυμαίνομαι: ὃς [ἂ]ν δὲ [τ]οῦτον (τὸν) βωμὸν λο[ιμ]άνῃ: 385 (ΕΔΕ).

λυπῶ: πέντε πυκτείσας καὶ μηδένα λυπήσας: 261 (ΕΔΕ)· νῦν δὲ [λ]ελύπημαι: 261 (ΕΔΕ).

μακεδονικός: φωνῇ μακεδονικῆς: 123, στ. 9-10 (ΣΚΥ).

μανθάνω: μαθὲ τίς δὴ κατάκειτ' ἐνὶ τύμβῳ: 262 (ΕΔΕ).

μαραίνω: ἠΰτε ῥόδον ἀρτιθαλὲς καλύκεσι νεοδρεπτοῖσι μαρανθέν: 106 (ΣΚΥ).

μέλαθρον: ἧς ἱερᾶς στρατίης εἰὸν ἐν μελάθροις: 259, στ. 5-6 (ΕΔΕ).

μέρος: καὶ ἄν τις κυριώτερος φανῇ τοῦ προγεγραμένου κορασίου ἢ μέρους (τ)ινός: 123, στ. 14 (ΣΚΥ).

μάκαρ: ε[ἰς μακ]άρων δὲ ψυχὴν θεσπεσίην θῆκε θεὸς πεδίον: 258 (ΕΔΕ)· εὔξατο δ' αὖ μακάρεσσι: 258 (ΕΔΕ).

μακάριος: μνιμῖον τοῦ μακαρίου Μαρκελλίνου: 421 (ΚΥΡ)· ἐμὲ δὲ εὐδαίμονα καὶ μακαρίαν γενέσται: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

μάλα: εἰ κὲ μάλα πολλὰ [---]: 349 (ΕΔΕ)· μάλιστα δέ: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

μάμμη: κυμητήριον Ἀγοράστης τῆς μάμμης ἡμῶν: 278 (ΕΔΕ).

μάρτυς: μάρτυρες: 93, στ. II 5 (ΜΙΕ)· 425, στ. 22 (ΤΥΡ)· μά(ρτ)υρες: 123, στ. 21 (ΣΚΥ)· [μ]άρτυρες: 93, στ. I 6 (ΜΙΕ)·

μάρτυρ[ες]: 93, στ. II 40 (ΜΙΕ)· μάρ[τυρες]: 93, στ. II 19, 33 (ΜΙΕ)· μά[ρτυρες]: 408 (ΚΥΡ)· [μάρτυρες]: 93, στ. II 12, 25 (ΜΙΕ)· μάρτ[υ]ρες τούτων: 425, στ. 8-9 (ΤΥΡ)· μάρτυρες δικαστῶν: 93, στ. I 34-35 (ΜΙΕ)· μάρ[τ]υρες δικ(α)-στῶν: 93, στ. I 17 (ΜΙΕ)· μάρτυρες δι[καστῶ]ν: 93, στ. I 26 (ΜΙΕ)· π[άντων τῶν]... μαρτύρων: 315 (ΕΔΕ).

μέγας: πολλάκις τὰ δρώμενα ὅταν ᾖ μεγάλα [διὰ τὸ αὐτῶν (;) μέ]γεθος ἀπιστεῖται: 432, στ. 24 (ΠΕΛ)· ἄνδρ' ἀγαθὸν θεράποντα Θεοῦ τε καὶ Χρηστοῦ μεγίστου: 350 (ΕΔΕ)· [Αὐτοκράτορι Καίσαρι... Λ(ουκίῳ) Σεπτιμίῳ Σεουήρῳ... ἀρχιερεῖ μεγίστῳ...]: 582, στ. 9 (ΑΛΛ)· τὸν μέγιστον καὶ θειότατον αὐτοκράτορα Οὐαλέριον Λικιννιανὸν Λι-κίννιον εὐσεβῆ, εὐτυχῆ, Σεβαστὸν ἡ πόλις: 382 (ΕΔΕ)· τοὺς μεγίστους καὶ θειοτάτους αὐτοκράτορας Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Κωνστά[ντιον] καὶ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) Μαξιμιανὸν Σεβ(αστούς): 380 Β, στ. 2 (ΕΔΕ)· τοὺς μεγίστους κὲ θειοτάτους αὐτοκρατόρους Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Κωνστάντιο[[ν]] κὲ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) Μαξιμιαν[[ὸν]] Σεβ(αστούς): 381 Α (ΕΔΕ).

μέγεθος: [διὰ τὸ αὐτῶν (;) μέ]γεθος ἀπιστεῖται: 432, στ. 25 (ΠΕΛ).

μένω: 401, στ. 7 (ΚΥΡ).

μέροψ: ᾗ τύνβος εὔξεινος ἐνὶ μερόπεσσι τέτυκτο: 259, στ. 17-18 (ΕΔΕ).

μετά (σύνδ. καὶ ἐπίρ.): μετὰ κυρίου: 123, στ. 6 (ΣΚΥ)· μετὰ τοῦ υἱοῦ: 232 (ΕΔΕ)· [μετὰ τοῦ τέκνου]: 70 (ΑΙΓ)· [μετὰ] τῶν τέκ[νων]: 69, στ. 5 (ΑΙΓ)· μετὰ καὶ τῶν [κορασίων τῶν ἐ]κ τοῦ κορασίου, μετὰ [δὲ τῇ θεῷ]: 71 (ΑΙΓ)· μ[ε]τὰ δικαστῶν: 93, στ. I 17 (ΜΙΕ)· μετὰ τῆς συμβίου αὐτοῦ: 287 (ΕΔΕ)· [με]τὰ... τ[ῆς συμβίου αὐτοῦ]: 279 (ΕΔΕ)· μετὰ γυν[αι]κὸς... κὲ τ[έ]κνου: 610Α (ΒΒ)· μετὰ Ῥούφου: 604 (ΕΥΡ)· μετὰ τῆς ἰδίας συμβίου: 621 (ΑΛΜ)· με(τὰ) τοῦ γανβ(ρ)οῦ: 621 (ΑΛΜ)· κ' ἡμᾶς εἷς κακῷ πένθι μετὰ νηπίων: 352 (ΕΔΕ)· μετὰ τῶν ἀ[νομιῶν] ἡμῶν: 315 (ΕΔΕ)· μετὰ δὲ τὴν τελευτήν μου: 144, στ. 17-18 (ΕΔΕ)· μετὰ τὴν τελ(ευτ)ὴν [αὐτῶν]: 305 (ΕΔΕ)· μετὰ μοῖραν, οὐχὶ μόνον ζωοῖς: 263, στ. 3 (ΕΔΕ).

μεταξύ: μεταξ[ύ]: 127, στ. 9 (ΕΔΕ).

μετρητής: μετρ[ηταὶ] δ[έκα]: *SEG* 45 (1995) 787 (ΠΕΛ).

μέτρον: κατὰ τὰ μέτρα τὰ γεγραμμένα: 401, στ. 15 (ΚΥΡ).

μέχρι: μέχρ[ι ἂν ζῇ (;)]: 121 (ΣΚΥ)· μέχρι μ' Ἄρης (;): 353 (ΕΔΕ).

μή: μή μοι τήκετε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἑο[ῖσι]: 349 (ΕΔΕ)· μή με πυκνὰ θρήνει: 349 (ΕΔΕ)· Παντοκρά[τορ, μὴ] οὐ ἀπολέσῃς ἡμᾶ(ς): 315 (ΕΔΕ)· καὶ ὁδοπ[ο]ήσαντας [μὴ ἐ]χθεῖναι κατὰ τὸ αὐτοῦ τῆι ὁδῶι: 401, στ. 18 (ΚΥΡ)· [--- μὴ(;) π]αραδιδόσθω τοῖς ἐκτρεπομένοι[ς ---]... [εἰ μὴ διά τ]ινα ἀναγκαίαν χρείαν: 432, στ. 1 καὶ 2 (ΠΕΛ)· πρότερον δὲ μή· μὴ γὰρ λάβοι ἄλλαν γυναῖκα ἀλλ' ἢ ἐμέ: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ)· ὅπως μὴ γίνηται ταῦτα: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

μηδέ: μηδὲ στενάχι[ζε ---]: 349 (ΕΔΕ).

μηδείς: πέντε πυκτείσας καὶ μηδένα λυπήσας: 261 (ΕΔΕ)· [ἐμὲ δ]ὲ συνκαταγηρᾶσαι Διονυσοφῶντι καὶ μηδεμίαν ἄλλαν: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

μηκέτι: ἐνθάδε νῦν κεῖμαι τῷ θανάτῳ μηκέτ' ὀφειλόμενος: 264, στ. 13 (ΕΔΕ).

μῆκος: ὠικοδόμη[σε(;)]ν κατὰ κεφαλὴν πόδ[ας] ἐννέα μῆκος: 401, στ. 29 (ΚΥΡ)· ἐπεβεβήκ[εσαν] τῆς ὁδοῦ κατὰ κεφαλὴν πόδας τρεῖς μῆκο[ς . . . . [7] . . .]: 401, στ. 32 (ΚΥΡ).

μημόριον: 271 (ΕΔΕ)· 276 (ΕΔΕ)· 281 (ΕΔΕ)· 282 (ΕΔΕ)· 285 (ΕΔΕ)· 289 (ΕΔΕ)· 291 (ΕΔΕ)· 292 (ΕΔΕ)· 293 (ΕΔΕ)· 294 (ΕΔΕ)· 296 (ΕΔΕ)· 297 (ΕΔΕ)· 298 (ΕΔΕ)· 302 (ΕΔΕ)· 303 (ΕΔΕ)· 306 (ΕΔΕ)· 307 (ΕΔΕ)· 309 (ΕΔΕ)· 310 (ΕΔΕ)· 311 (ΕΔΕ)· 313 (ΕΔΕ)· 315 (ΕΔΕ)· 316 (ΕΔΕ)· 320 (ΕΔΕ)· 321 (ΕΔΕ)· 322 (ΕΔΕ)· 323 (ΕΔΕ)· 328 (ΕΔΕ)· 329 (ΕΔΕ)· 331 (ΕΔΕ)· 332 (ΕΔΕ)· 333 (ΕΔΕ)· 334 (ΕΔΕ)· 338 (ΕΔΕ)· 553 (ΠΕΛ)· μημ[όρ]ιον: 336 (ΕΔΕ)· μημόρι[ον]: 286 (ΕΔΕ)· μημό[ριον]: 345 (ΕΔΕ)· μημ[όριον]: 108 (ΜΙΕ)· 280 (ΕΔΕ)· 308 (ΕΔΕ)· 342 (ΕΔΕ)· 347 (ΕΔΕ)· [μ]ημόριο[ν]: 330 (ΕΔΕ)· [μη]μόριον: 318 (ΕΔΕ)· 319 (ΕΔΕ)· [μημ]όριον: 314 (ΕΔΕ)· [μημό]ριον: 283 (ΕΔΕ)· [μημόρ]ιον: 340 (ΕΔΕ)· [μημόρι]ον: 346 (ΕΔΕ)· [μημόριο]ν: 339 (ΕΔΕ)· [μημόριον]: 341 (ΕΔΕ)· μημόριον αἰ[ώνιον]: 300 (ΕΔΕ)· μημόριον

διαφέροντα: 288 (ΕΔΕ)· μημόρι[ον δια]φέροντα: 327 (ΕΔΕ)· [μημόριον διαφ]έροντα: 305 (ΕΔΕ)· μημόριον διαφέροντα: 312 (ΕΔΕ)· μημόρηο[ν] δηαφέρο[ντα]: 279 (ΕΔΕ)· [μ]ημόριον δι[α]φέροντα [τ]ῇ ἁγιωτά[τ]ῃ ἐκλισίᾳ: 275 (ΕΔΕ)· μεμό[ριον ---]: 277 (ΕΔΕ)· οἱ τρῖς ἀδελφοὶ δορούμεθα τὸ μημόριον: 278 (ΕΔΕ)· παρισταμένων δωροῦν[τε] τ[ὸ] μη[μόριον ---]: 278 (ΕΔΕ)· μημόρια δύο: 295, στ. 3 (ΕΔΕ).

μήν: μηνὸς Δίου: 139 (ΕΔΕ)· μην[ὸς Δίου (;)] Λ: 138 (ΕΔΕ)· μηνὶ Δείῳ: 155 (ΕΔΕ)· μηνὸς Ἀπε[λλαί]ου Λ: 61 (ΑΙΓ)· μηνὸς Ἀπελ(λ)αίου ΔΙ: 193 (ΕΔΕ)· μηνὸς Ἀϊδοναίου Β: 587 (ΙΧΝ)· μηνὸς Περιτίου: 93, στ. Ι 4, 14, 24-25, 33 (ΜΙΕ)· [μη]νὸς Περιτ[ίου .]: 408 (ΚΥΡ)· μηνὸς Δύ[στ]ρου Γ: 143, στ. 2 (ΕΔΕ)· μηνὸς Γορπιαίου ΙΔ: 206 (ΕΔΕ)· μηνὸς Ὑπερβερεταίου Λ: 121 (ΣΚΥ)· μη(νὶ) Μαΐῳ ΙΕ: 311 (ΕΔΕ)· μ[η(νὶ) ---]: 315 (ΕΔΕ)· ὡς μηνῶ(ν) δύο: 123, στ. 8-9 (ΣΚΥ).

μήτε: μήτε σύ... μήτε σύ, φίλτατε... μήτε...: 349 (ΕΔΕ).

μήτηρ: 491 (ΠΕΛ)· ἡ μήτηρ: 540 (ΠΕΛ)· μήτηρ γηραιή: 546 (ΠΕΛ)· τῆς μητρός: 215, στ. 9 (ΕΔΕ)· καὶ τῆς μιτρὸς αὐ(τοῦ): 313 (ΕΔΕ)· [κα]ὶ μητρὸς [----]: 364 (ΕΔΕ)· μητρὸς τῆς γλυκερῆς πλεῖον ἐγώ σε ποθῶ: 53 (ΑΙΓ)· ἐκ δέ τε πάτρης εὐβοϊκῆς μητρὸς Χαλκίδος ἐναλίης: 259, στ. 11-12 (ΕΔΕ)· μητέρος Εὐγενείης: 106 (ΜΙΕ)· [--- τῇ μητ]ρί (;): 579 (ΠΕΛ)· πένθει μητρί: 264A (ΕΔΕ)· [--- τ]ὴν μητέρα [---]: 537 (ΠΕΛ)· μὲ θανοῦσαν μητέρα... ἔθαψε: 263, στ. 7 (ΕΔΕ)· ὁ υἱὸς τὴν μητέρα ἵδρυσεν: 400 (ΕΔΕ).

μιλιαρήσιον: χαλκᾶ μηλαρί[σ]υα: 278 (ΕΔΕ).

μιμνήσκω: ἀλλὰ τροφείων μνησθεὶς ἀμφοτέροις τύμβον ἔχωσεν ἕνα: 263, στ. 11 (ΕΔΕ)· δάκρυσι μυρομένη μεμνημένη σου οὐ διαλείπω: 53 (ΑΙΓ).

μιν: γονεῖς δέ μιν ἐνθάδ' ἔθαπτον: 60 (ΑΙΓ).

Μινέρβα (λεγεών): βετρανὸς λεγιῶνο(ς) πρείμας Μηνέρβας: 610A (ΒΒ).

μινυνθάδιος: μινυνθαδίη Γαλάτια: 106 (ΜΙΕ).

μίτος: Μοιρῶν εἶλε μίτος ταχέως: 626 (ΑΛΜ).

μνᾶ: μναῖ Ε, δρα(χμαὶ) ΞΗ: *SEG* 50 (2000) 654bis (ΑΙΓ).

μνεία: μνείας χάριν: 51 (ΑΙΓ)· 79 (ΑΙΓ)· 102 (ΜΙΕ)· 114 (ΜΙΕ)· 193 (ΕΔΕ)· 207 (ΕΔΕ)· 209 (ΕΔΕ)· 211 (ΕΔΕ)· 231 (ΕΔΕ)· 245 (ΕΔΕ)· 259, στ. 24 (ΕΔΕ)· 261 (ΕΔΕ)· 426 (ΤΥΡ)· 536 (ΠΕΛ)· 541 (ΠΕΛ)· 577 (ΠΕΛ)· μνείας χάρ(ι)ν: 610, στ. 10 (ΒΒ)· μνείας χάρ[ιν]: 61 (ΑΙΓ)· 602 (ΕΥΡ)· μνείας χά[ριν]: 583 (ΠΕΛ)· [μ]νείας χάριν: 198 (ΕΔΕ)· μνε[ί]ας χάριν: 224 (ΕΔΕ)· [μν]είας χάριν: 268 (ΕΔΕ)· [μνε]ίας χάριν: 539 (ΠΕΛ)· 588 (ΙΧΝ)· μν[είας] χάριν: 325 (ΕΔΕ)· μν[είας] χάρ[ιν]: 581 (ΠΕΛ)· μνεία[ς χάριν]: 579 (ΠΕΛ)· μνε[ίας χάριν (;) ---]: 623 (ΑΛΜ)· [μνείας (;)] χάριν: 244 (ΕΔΕ)· [μνεία(;)]ς [χάριν]: 415 (ΚΥΡ)· 393 (ΕΔΕ)· [μνείας χάριν]: 571 (ΠΕΛ)· [μνείας (;) χάριν]: 605 (ΕΥΡ)· μνίας χάρις: 84 (ΑΙΓ)· μνίας χάριν: 113 (ΜΙΕ)· 190 (ΕΔΕ)· 192 (ΕΔΕ)· 202 (ΕΔΕ)· 219 (ΕΔΕ)· 223 (ΕΔΕ)· 301 (ΕΔΕ)· 326 (ΕΔΕ)· 335 (ΕΔΕ)· 384 (ΕΔΕ)· 603 (ΕΥΡ)· 619 (ΑΛΜ)· 621 (ΑΛΜ)· μνίας χ(ά)ριν: 420 (ΚΥΡ)· μνήας χάριν: 243 (ΕΔΕ)· μνῆς χάριν: 197 (ΕΔΕ)· ὃς (σ)τήλην ἐχάραξα καὶ εἰς μνείαν ἀνέθηκα: 259, στ. 22 (ΕΔΕ).

μνημεῖον: μνημεῖο[ν δ' ἀ]τυχὴς ὁ πα[τὴρ ἀνέθη]κε: 55 (ΑΙΓ)· μνιμῖον τοῦ μακαρίου Μαρκελλίνου: 421 (ΚΥΡ)· ἀθάνατα μνημεῖα ἀ[ρετῆς ---]: 57 (ΑΙΓ).

μνήμη: μνήμης χάριν: 194 (ΕΔΕ)· 200 (ΕΔΕ)· 203 (ΕΔΕ)· 204 (ΕΔΕ)· 210 (ΕΔΕ)· 213 (ΕΔΕ)· 215, στ. 11 (ΕΔΕ)· 216 (ΕΔΕ)· 217 (ΕΔΕ)· 218 (ΕΔΕ)· 222 (ΕΔΕ)· 234 (ΕΔΕ)· 236 (ΕΔΕ)· 386 (ΕΔΕ)· 394 (ΕΔΕ)· 538 (ΠΕΛ)· 575 (ΠΕΛ)· 587 (ΙΧΝ)· 606 (ΕΥΡ)· μνήμης χ[ά]ριν: 225 (ΕΔΕ)· μνήμης χάρεν: 119 (ΜΑΡ)· [μ]νήμης χάριν: 250 (ΕΔΕ)· 385 (ΕΔΕ)· 390 (ΕΔΕ)· [μνή]μης χάριν: 239 (ΕΔΕ)· [μνή]μης [χά]ριν: 196 (ΕΔΕ)· μνή[μ]ης χάριν: 350 (ΕΔΕ)· μνή[μη]ς χάριν: 232 (ΕΔΕ)· μνή[μης] χάριν: 199 (ΕΔΕ)· 220, στ. 6 (ΕΔΕ)· μνή[μης χά]ρ[ιν]: 237 (ΕΔΕ)· μνήμης χ[άριν]: 604 (ΕΥΡ)· μνήμης [ἀγ]νῆς ἕνεκεν: 350 (ΕΔΕ)· [---] μνήμης [---ἕν]εκεν: 251 (ΕΔΕ)· μνήμην: 398 (ΕΔΕ)· ὁ ἐν ὁσίοις τὴν λαμπρὰν μνήμην κόμης Βασκίλας: 287 (ΕΔΕ).

μοῖρα: κάλλος δὲ ἔσβεσε μοῖρα: 60 (ΑΙΓ)· μετὰ μοῖραν, οὐχὶ μόνον ζωοῖς: 263, στ. 3 (ΕΔΕ)· ἴστε γὰρ ὡς γένεσιν τ' ἔδι

ἀναπίμπλησθε [μοῖραν]: 349 (ΕΔΕ).
μόνον: μετὰ μοῖραν, οὐχὶ μόνον ζωοῖς: 263, στ. 3 (ΕΔΕ).
μόνος: καὶ πᾶσαν γ(α)ίην διέβην ποσί, μοῦνος ἄλιπτος: 264, στ. 9-10 (ΕΔΕ).
μονόχυτρον: μόνοχ[υ]τρον: Χρυσοστόμου, *Νεκροταφεῖα* 254-55, ἀρ. 663 (ΕΔΕ).
μόρσιμος: πόρε μόρσει[μον ἦμαρ (;)]: 353 (ΕΔΕ).
μορφή: ᾧ μορφὰν καὶ τύπον ἰκέλιος: 626 (ΑΛΜ).
μουλίων: 392 (ΕΔΕ)· μουλίων ἐσθλός: 262 (ΕΔΕ).
μοχθῶ: μοχθήσασα: 260 (ΕΔΕ).
μυριάς: δώσει τῷ ταμιείῳ (δηνάρια) μυρ(ιάδες) Ε: 168, στ. Β 5 (ΕΔΕ).
μύρω: δάκρυσι μυρομένη μεμνημένη σου οὐ διαλείπω: 53 (ΑΙΓ).
μύστης: οἱ μύστε: 99 (ΜΙΕ)· ὁ ἱερεύς καὶ οἱ μύσται ἐκ προποσις ἀνέθηκαν: 397 (ΕΔΕ)· μύστης εὐσεβής: *SEG* 42 (1992) 619β (ΠΕΛ).
ναοκόρος: ναοκ[όρος Μᾶς] ἀνική[του]: 138 (ΕΔΕ).
ναός: ἧς καὶ τὴν καταγραφὴν ἔθηκεν εἰς τὸν νεώ: 159, στ. 7 (ΕΔΕ)· ναῶν εὐστύλων: 53 (ΑΙΓ).
νεόδρεπτος: ἠΰτε ῥόδον ἀρτιθαλὲς καλύκεσι νεοδρεπτοῖσι μαρανθέν: 106 (ΣΚΥ).
νέος: τετράπους νέος: 264, στ. 2 (ΕΔΕ)· ὀκτωκαιδεκέτης λειφθεὶς νέος: 263, στ. 8 (ΕΔΕ)· νέον τὸν ὑὸν αὐτῶν: 606 (ΕΥΡ)· ἵης κακίστῃ νέαν ἣν ἐφίλησες: 352 (ΕΔΕ).
νηπίαχος: ἔτι κούρην νηπίαχον: 626 (ΑΛΜ).
νήπιον: κ' ἡμᾶς εἰς κακῷ πένθι μετὰ νηπίων ὅτ' οὐκ ἐξέθρεψες: 352 (ΕΔΕ).
νικῶ: νικήσαντα τὸν... πόλεμον: 597 (ΕΥΡ).
νόημα: οὐκέτι τέ μοι φρένες ἰσὶν ἐνὶ στήθεσσιν οὔτε νόημα: 352 (ΕΔΕ).
νόσος: (ἐ)ν νο(ύ)σοις ἑκά[ς] οὐ γ(ή)ρα(ϊ) δα(μ)ασθε(ί)ς: 351 (ΕΔΕ).
νούμερος: στρατιώτου νουμέρου Γερμανικιαν(ῶν): 294 (ΕΔΕ)· ν[ου]μέρου τῶν καθοσιωμένων Σεκουνδανῶν: 344 (ΕΔΕ).
νῦν: νῦν δὲ [λ]ελύπημαι: 261 (ΕΔΕ)· νῦν δὲ τροχοῖο βίῃ τὸ φάος προλέλοιπα: 264, στ. 10 (ΕΔΕ)· ἐνθάδε νῦν κεῖμαι τῷ θανάτῳ μηκέτ' ὀφειλόμενος: 264, στ. 13 (ΕΔΕ)· νῦν δὲ [---]: 260 (ΕΔΕ)· τὸ νῦν τοῦτο εἰδότες: 626 (ΑΛΜ)· νῦν δὲ σὺ προφθάς: 352 (ΕΔΕ).
ξένιον: δοῦναι δὲ κα[ὶ] ξένια τοὺς ταμίας τοῖς θεωροῖς: 430, στ. 14 (ΠΕΛ).
ὁ (ἀναφ.): τὸν... δῶκε Κύπρις στέφανον: 60 (ΑΙΓ).
ὄγδοος: αὐτοκράτορι τὸ ὄγδοον: 423 (ΤΥΡ).
ὅδε: τερφθεὶς ὅδε παῖς: 545 (ΠΕΛ)· καὶ εἰμερτὴν παράκοιτιν τοῦδε λαχεῖν τύμβου: 258 (ΕΔΕ)· τόνδε τὸν Ἡρακλῆ Διομήδης στῆσεν: 137 (ΕΔΕ)· ἥδε πέτρος κεύθει Γραφικοῦ δέμας: 258 (ΕΔΕ)· ἥδ[ε Μα]κηδον[ίη]: 57 (ΑΙΓ)· τήνδε ἀνέθηκα: 53 (ΑΙΓ)· τόδε σῆμα: 60 (ΑΙΓ)· τῶιδε [τάφωι]: 57 (ΑΙΓ)· Οἵδ[ε ---] παῖδες: 55 (ΑΙΓ)· τάδ' ἔτευξε τέκνου χάριν: 626 (ΑΛΜ).
ὁδοποιῶ: τοὺς δὲ... ἐ[πιβε]βηκότας συγ[χωρεῖ]ν ἕκαστον κατὰ τὸ αὐτοῦ καὶ ὁδοποιῆσαι: 401, στ. 11 (ΚΥΡ)· συγχωρεῖν ἕκαστον κατὰ τὸ αὐτοῦ καὶ ὁδοπ[ο]ήσαντας: 401, στ. 18 (ΚΥΡ).
ὁδός: ΚΑΘ[.]ΗΝ τῆς ὁδοῦ: 401, στ. 11 (ΚΥΡ)· τὴν ὁδὸν τῆς πόλε[ως . . . [7] . . .] ἀνέργου — τ[ο]ῦ (;) καὶ διὰ τῆς Γενδερραίας εἶναι τετράκαινον: 401, στ. 25 (ΚΥΡ)· τὸν ἐπιβεβηκότα (τ)ῆ(ς ὁδ)οῦ τῶι προσκηνίωι: 401, στ. 27 (ΚΥΡ)· ἐπεβεβήκ[εσαν] τῆς ὁδοῦ κατὰ κεφαλὴν πόδας τρεῖς μῆκο[ς . . . . [7] . . .]: 401, στ. 32 (ΚΥΡ)· συναγαγεῖν τὴν ἑρκάνην Ο[. . . [6] . . .] τῆς ὁδοῦ Τ[. . . [5] . .] προσεπεβ[εβήκει πόδ]ας δύο: 401, στ. 33 (ΚΥΡ)· συναγαγεῖν τὴν ἑρκάνην ἢ διακαίνου εἴσω ἐπεβεβήκει τῆς ὁδοῦ: 401, στ. 47 (ΚΥΡ)· ἢ ἐπεβεβήκει τῆς ὁδοῦ [τοῦ θ]εάτρου: 401, στ. 51 (ΚΥΡ)· τοὺς δὲ ὠνο[ῦν]τας τῆι ὁδῶι: 401, στ. 10 (ΚΥΡ)· τοὺς δὲ [.]Μ[-- (;)] ὠνοῦντας τῆι ὁδῶι ταύτηι... [μὴ ἐ]χθεῖναι

κατὰ τὸ αὐτοῦ τῆι ὁδῶι: 401, στ. 18 καὶ 19 (ΚΥΡ)· τοὺς δὲ ὠνοῦντας τῆι ὁδῶι ταύτηι καὶ ἐπιβεβηκότας: 401, στ. 14 (ΚΥΡ)· καὶ τοὺς μὲν (;) καθ' ἕκαστο[ν κ]ατὰ τὸ αὐτοῦ τῆι ὁδῶι: 401, στ. 16 (ΚΥΡ)· τοὺς δὲ... ἐπιβεβηκότας συγχωρεῖν ἕκασ[τ]ον κατὰ τὸ αὐτ[οῦ καὶ] ἀποδιδόναι τῆι ὁδῶι: 401, στ. 15 (ΚΥΡ)· [τὴν (;)] ἐκ Κύρρου ἐπὶ Γυρβέαν ὁδὸν ἄγουσαν εἶναι τριά[κ]αινον διὰ παντὸς τὸ εὖρος: 401, στ. 13 (ΚΥΡ)· καὶ τὴν ἐκ Κύρρου ἄγουσαν ὁδὸν διὰ Γενδέρρου καὶ διὰ Γενδερραίας εἰς Νέαμ Πόλιν εἶναι τριάκαινον τὸ εὖρος διὰ παντός: 401, στ. 16 (ΚΥΡ)· τὰς ἄλλας ὁδούς: 401, στ. 19 (ΚΥΡ)· καὶ τὰς συγκεκλειμένας ἀνοιχθῆναι ΟΚ[.]ΑΙ[.] τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς ἑτέρας ΚΑΙΧΟ καὶ τὰς συγκεκλειμένας ἀνοιχθῆναι τὰς ὁδούς: 401 στ. 21 καὶ 22 (ΚΥΡ).

ὀθονιακός: μημόριον... ὀθωνιακοῦ: 312 (ΕΔΕ).

οἶδα: οὗ ὁ Θ(εὸ)ς οἶδεν τὸ [ὄνομα]: 57Α (ΑΙΓ)· Τίτον ἴσθι Φιλίππου: 263, στ. 13 (ΕΔΕ)· ἴσθι γὰρ ὡς πιστοῖς σύν: 349 (ΕΔΕ)· ἴστε γὰρ ὡς γένεσιν τ' ἔδι ἀναπίμπλησθε [μοῖραν]: 349 (ΕΔΕ)· ζῆτε βροτοὶ τὸ νῦν τοῦτο εἰδότες: 626 (ΑΛΜ)· εἰδότες ὅτι πολλάκις τὰ δρώμενα ὅταν ᾖ μεγάλα [διὰ τὸ αὐτῶν (;) μέ]γεθος ἀπιστεῖται: 432, στ. 24 (ΠΕΛ).

οἰκειότης: τήν τε οἰκειότητα ἀνενεώσαντο τὴν ὑπάρχουσαν Κώιοις πρὸς Μακεδόνας: 430, στ. 3-4 (ΠΕΛ).

οἰκία: τὸν ἐπιβεβηκότα (τ)ῆ(ς ὁδ)οῦ τῶι προσκηνίωι Ἀρχέπολιν ἀνελεῖν τὸ πρό[δ]ομον, τοῦ δὲ πρωι[κοδο]μημένου τῆς οἰκίας συμμένειν: 401, στ. 28 (ΚΥΡ)· τὸ καπη[λεῖον ---] [.]ΛΑΝ ἀνελεῖν τὸμ φραγμὸν εἰς ὀρθὸν κατὰ τ[ῆς] οἰκ[ί]ας ἢ ἐπεβεβήκει τῆς ὁδοῦ [τοῦ θ]εάτρου: 401, στ. 50 (ΚΥΡ).

οἰκογενής: κοράσιον... οἰκογενές: 146 (ΕΔΕ)· κοράσιον... οἰκο[γε]νές: 169 (ΕΔΕ)· [--]Ι οἰ[κογενὲς ἐκ παιδί]σκη[ς .]: 153 (ΕΔΕ)· ἰσὶν δὲ οἰκογενῆ: 428 (ΓΥΡ).

οἰκοδόμος: οἰκοδόμου: 295, στ. 7 (ΕΔΕ)· [μη]μόριον... οἰ[κο]δόμου: 329 (ΕΔΕ)· κυμητίριον... οἰκοδόμου: 337 (ΕΔΕ).

οἰκοδομῶ: ὠικοδόμη[σε(;)]ν κατὰ κεφαλὴν πόδ[ας] ἐννέα μῆκος: 401, στ. 28-29 (ΚΥΡ).

οἰκονόμος: 563 (ΠΕΛ)· [μημόριον]... οἰκον(όμου): 341 (ΕΔΕ).

οἶκος: Κύριε παντοκράτωρ Σαβαώθ, στήριζε τὸν οἶκον το[ῦτον]: 274 (ΕΔΕ)· ἰς αἰώνιον οἶκον: 536 (ΠΕΛ).

οἰκτίρω: [. . .]αν οἰκτίρετε δαίμονες φίλ[ο]ι: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

οἷος: ἣν φυγεῖν οὐχ οἷόν τε: 349 (ΕΔΕ).

οἴχομαι: οὐαὶ ἐμὲ δυσάθλιον Βιάτωρα οἰχομένοιο: 352 (ΕΔΕ).

ὀκτωκαιδεκέτης: ὀκτωκαιδεκέτης λειφθεὶς νέος: 263, στ. 8 (ΕΔΕ).

ὅλος: παιδευτὴς πρῶτος τῶν καθ' ἑαυτὸν ὅλων: 137 (ΕΔΕ).

ὄμνυμι: ὀμνύτωσαν δ[ὲ ---]: 401, στ. 5 (ΚΥΡ)· [ὀμ]νύτωσαν δὲ ἐν τῶι [ἱε]ρῶι (;) Ἀ[θη]νᾶς (;): 401, στ. 7-8 (ΚΥΡ).

ὁμολογῶ: ὁμολογ[ῶ δίδωμι εὐξά]μενος πεδάρειν: 64 (ΑΙΓ)· [ὁμο]λογοῦμ[εν χαρίζεσθαι]: 76 (ΑΙΓ)· ὡ[μολόγησεν]: 75 (ΑΙΓ).

ὁμόνοια: Χρυσοστόμου, *Νεκροταφεῖα* 272-73, ἀρ. 780 (ΕΔΕ).

ὄναρ: κατ' ὄναρ: 133 (ΕΔΕ)· 392 (ΕΔΕ)· ἀνέθηκαν κατ' ὄ[ναρ]: 413 (ΚΥΡ).

ὄνομα: κοράσιον ὀνόματι: 146 (ΕΔΕ)· 157, στ. 7 (ΕΔΕ)· 165 (ΕΔΕ)· 169 (ΕΔΕ)· κοράσιο[ν ὀνόμ]ατι: 65 (ΑΙΓ)· κο[ράσιον ὀνό]ματι: 66 (ΑΙΓ)· κορά[σιον ὀνόματι]: 69, στ. 11 (ΑΙΓ)· κορά[σιον ὀνόμ]ατι: 71 (ΑΙΓ)· κορασίδιον ὀνόματι: 162, στ. 6 (ΕΔΕ)· κορασίδιον ὀνό(μ)ατι: 150 (ΕΔΕ)· πεδάρειν ὀ[νόματι]: 64 (ΑΙΓ)· παιδάριον ὀνόματι: 167, στ. 5-6 (ΕΔΕ)· 169 (ΕΔΕ)· παιδάριον ὀ[νόματι]: 171 (ΕΔΕ)· [πεδίον ὀ]νόματι: 65 (ΑΙΓ)· πεδίσκην ἰδίαν ὀνόματι: 407, στ. 6-7 (ΚΥΡ)· παιδίσκην ὀνόματι: 72 (ΑΙΓ)· 144, στ. 11-12 (ΕΔΕ)· 122 (ΣΚΥ)· 173 (ΕΔΕ)· παι[δίσκην ὀνόματι]: 163, στ. 5 (ΕΔΕ)· [παιδίσκην ὀνόματι]: 68 (ΑΙΓ)· παιδίσκην [ὀνόματι]: 74 (ΑΙΓ)· παιδί[σκην --- ὀνόματι]: 412 (ΚΥΡ)· πεδίσκην ὀνόματι: 411, στ. 6-7 (ΚΥΡ)· [πεδί]σκην ὀνόμ[ατι]: 408 (ΚΥΡ)· [παιδίον αὐτῆς ὀνόματι]: 72 (ΑΙΓ)· καὶ π[ε]δίον αὐτῆς ὀνό[ματι]: 74 (ΑΙΓ)· πεδίον ἄλ[λο]ν ὀνόματι: 411, στ. 9 (ΚΥΡ)· πεδίον ὀνόματι: 123, στ. 7-8 (ΣΚΥ)· πεδί(ῳ)... ὀνόματι: 123, στ. 20 (ΣΚΥ)· [πεδί]α ὀνόματι: 410 (ΚΥΡ)· παιδαρείδιον ὀνόματι: 147 (ΕΔΕ)· θρεπταρίου εἰδίου ὀνόματι: 121 (ΣΚΥ)· δοῦλον ἴδιον ὀνόματι: 145, στ. 11 (ΕΔΕ)· δοῦλον ὀν[ό]ματι: 143, στ. 8-9 (ΕΔΕ)· [ὀνόμ]ατι: 75 (ΑΙΓ)· [--- ὀνόμα(;)]τι:

177 (ΕΔΕ)· οὗ ὁ Θ(εὸ)ς οἶδεν τὸ [ὄνομα]: 57A (ΑΙΓ)· · λιθυίης δαπέδοιο Ἐδέσσης τοὔνομ' ἔνεστ': 259, στ. 3 (ΕΔΕ)· τοὔνομα δ' ἦν ἑκάσιν πατρώιον: 259, στ. 9 (ΕΔΕ)· τὸ δ' οὔνομα: 263, στ. 16 (ΕΔΕ)· [---]ος βροτὸν οὔνομ[α ---]: 264A (ΕΔΕ)· οὔνομα: 353 (ΕΔΕ)· τὄνυμα Τιμαρέτη: 544 (ΠΕΛ).

ὅποτε: ὁπόκα ἐγὼ ταῦτα διελέξαιμι: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

ὀπτίων: μημ[όρ]ιον... ὀπτίωνος: 336 (ΕΔΕ).

ὅπως: ὅπως μὴ γίνηται ταῦτα: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

ὀρθός: συναγαγεῖν τὴν ἑρκάνην καὶ τὰς (;) θύρας ὀρθὸν τῆι ἑτέραι ἑρμᾶι: 401, στ. 38 (ΚΥΡ)· τὸ καπη[λεῖον ---] [.] ΛΑΝ ἀνελεῖν τὸμ φραγμὸν εἰς ὀρθὸν κατὰ τ[ῆς] οἰκ[ί]ας: 401, στ. 50 (ΚΥΡ)· τὴν ἑρκάνην ἀνελεῖν εἰς ὀρθὸν τῆς ἀγ[ορᾶς (;) . . .]: 401, στ. 51 (ΚΥΡ).

ὁρίζω: τ[ὴ]ν ἐγ Γενδέρρωι ὡρισμέν[ην]: 401, στ. 12 (ΚΥΡ)· ἀναγράψαι τὰ ὁρισθέντα τοῖς ὁρισταῖς: 401, στ. 25 (ΚΥΡ).

ὁριστής: ἀναγράψαι τὰ ὁρισθέντα τοῖς ὁρισταῖς: 401, στ. 25 (ΚΥΡ).

ὅρος: 379 (ΕΔΕ)· ὅρος κατὰ σύμφωνον: 416 (ΚΥΡ)· 628 (;) (ΑΛΜ).

ὁρῶ: ἰδὲ ἄγε: 626 (ΑΛΜ).

ὅς: ὃς δ' ἂν βουληθῆ ἀποσπᾶσαι αὐτό: 157, στ. 14 (ΕΔΕ)· ὃς δ' ἂν βουληθῆ ἐπιλαβέσθαι αὐτῆς ἢ τῶν γεννηθέντων ἐξ αὐτῆς: 159, στ. 7 (ΕΔΕ)· ὃς δ' ἂν βουληθῆ ἐπιλαβέσθαι τῶν σωμάτων τούτων: 168, στ. B 1 (ΕΔΕ)· ὅς ἂν δὲ τῆς παιδίσκης ἐνλάβητε: 144, στ. 32 (ΕΔΕ)· ὃς [δ' ἂν] ἐπιλάβητε: 161, στ. 10 (ΕΔΕ)· ὃς [ἃ]ν δὲ [τ]οῦτον (τὸν) βωμὸν λο[ιμ]άνῃ: 385 (ΕΔΕ)· [ὃς ἂν δὲ τ]ολμήσῃ ΔΟΥΛΣ[1-2] [. . 2-3.]ΝΕ: 410 (ΚΥΡ)· ὃς ἂν δὲ ἐ[.]α[. .4-5 . .]: 610, στ. 11 (ΒΒ)· [---] ὃς ἂν [---]: 176 (ΕΔΕ)· ὃς (σ)τήλην ἐχάραξα καὶ εἰς μνείαν ἀνέθηκα: 259, στ. 21 (ΕΔΕ)· ὃς τὸν ἐμὸν παρὰ τύμβον ἄγεις: 263, στ. 13 (ΕΔΕ)· οὗ δούλου καὶ τὴν καταγραφὴν ἔδωκεν τῇ θεῷ: 145, στ. 13 (ΕΔΕ)· οὗ ὁ Θ(εὸ)ς οἶδεν τὸ [ὄνομα]: 57A (ΑΙΓ)· ὃν Α[---]Ο ὃν πάντοτε: 260 (ΕΔΕ)· ὃν κὲ λάβῃς: 626 (ΑΛΜ)· συναγαγεῖν τὴν ἑρκάνην ἢ διακαίνου εἴσω ἐπεβεβήκει τῆς ὁδοῦ: 401, στ. 47 (ΚΥΡ)· οἰκ[ί]ας ἢ ἐπεβεβήκει τῆς ὁδοῦ [τοῦ θ] εάτρου: 401, στ. 50 (ΚΥΡ)· τῆς γῆς ἧς παρὰ Βίωνος ἠγόρασε: 93, στ. I 22 (ΜΙΕ)· γῆς... ἧς γείτων: 93, στ. I 31 (ΜΙΕ)· 93, στ. II 23 (ΜΙΕ)· [γῆς... ἧς γείτων]: 93, στ. II 9, 16 (ΜΙΕ)· θρ[επτ]ὴν ἰδίαν... ἧς καὶ τὸ γραμμάτειον ἔδωκεν: 156 (ΕΔΕ)· παιδίσκης... ἧς φθάνων αὐτὸς ἠλευθέρωσα: 157, στ. 9 (ΕΔΕ)· παιδίσκην... ἧς καὶ τὴν καταγραφὴν ἔθηκεν εἰς τὸν νεώ: 159, στ. 5 (ΕΔΕ)· παιδίσκην... ἧς κὲ τὴν ὠνὴν ἀνέθηκεν: 406 (ΚΥΡ)· πεδίσκην... ἧς κὲ τὴν ὠνὴν ἀνέθηκεν: 407, στ. 9 (ΚΥΡ)· ἧς ἱερᾶς στρατίης εἰὸν ἐν μελάθροις: 259, στ. 5 (ΕΔΕ)· ᾗ τὸν... δῶκε Κύπρις στέφανον: 60 (ΑΙΓ)· ᾗ τύνβος εὔξεινος ἐνὶ μερόπεσσι τέτυκτο: 259, στ. 17 (ΕΔΕ)· τῇ δωρεᾷ ᾗ ἐχαρίσατο: 63, στ. 6 (ΑΙΓ)· ἵης κακίστῃ νέαν ἣν ἐφίλησες: 352 (ΕΔΕ)· ἔχεις χάριν ἣν ἐπόθησες: 53 (ΑΙΓ)· [μοῖραν]... ἣν φυγεῖν οὐχ οἷόν τε: 349 (ΕΔΕ)· τὴν εὔνοιαν... ἣν ἔχουσα τυγχάνει ἡ πόλις ἡ Κώιων: 430, στ. 5 (ΠΕΛ)· ἣν... Μοιρῶν εἶλε μίτος ταχέως: 626 (ΑΛΜ)· τὸ πρόδομον τοῦ καπηλείου ἀνελεῖν ὃ [. . . . . 10 . . . . .]: 401, στ. 30 (ΚΥΡ)· τὸ προσκήνιον ὃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 39 (ΚΥΡ)· τὸ προσκήνιον ἀνελεῖν ὃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 39 (ΚΥΡ)· 401, στ. 42 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον ὃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 40 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον... ὃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 45 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον τοῦ καπηλείου ὃ ἐπεβε[β]ήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 46 (ΚΥΡ)· παιδάριον... οὗ καὶ τὴν καταγραφὴν ἔδωκεν: 158 (ΕΔΕ)· κορασίδιον... ο[ὗ] καὶ τὴν καταγραφὴν ἔθηκεν: 162, στ. 10 (ΕΔΕ)· παιδάριον... οὗ καὶ τὴν καταγραφὴν ἔθηκαν: 167, στ. 7 (ΕΔΕ)· οὗ παιδαρίου κ[αὶ τὴν] ὠνὴν ἔθηκα: 169 (ΕΔΕ)· παιδάριον... [οὗ κα]ὶ τὴν κατα[γραφὴν ἔθ]ηκα τῇ θεῷ: 171 (ΕΔΕ)· οὗ καὶ τὰς καταγραφὰς ἔδωκα: 157, στ. 11 (ΕΔΕ)· ἐφ' ᾧ: 63, στ. 15 (ΑΙΓ)· 68 (ΑΙΓ)· 71 (ΑΙΓ)· 73 (ΑΙΓ)· 165 (ΕΔΕ)· ἐ[φ' ᾧ]: 69, στ. 13 (ΑΙΓ)· 70 (ΑΙΓ)· [ἐφ' ᾧ]: 163, στ. 9 (ΕΔΕ)· ᾧ μορφὰν καὶ τύπον ἰκέλιος: 626 (ΑΛΜ)· ἅματι... ὧι καὶ κλυτότο-(ξ)ος Ἀπόλλω(ν): 543 (ΠΕΛ)· ταὐτῶι δ' ὧι γενόμην θάνον ἅματι: 543 (ΠΕΛ)· γονέων πολυφίλτατοι ὄντες οἵ μ' ἀνέθρεψαν: 107 (ΜΙΕ)· τὰς ἀμπέλους... αἷς γείτων Ἀττίνας: 425, στ. 17 (ΤΥΡ)· ταῖς τιμαῖς, αἷς συντελοῦσι τοῖς θεοῖς: 430, στ. 11 (ΠΕΛ)· ἃ ἐγεν[νήθησαν ἐκ (;) ---]: 75 (ΑΙΓ)· [καθ'] ἃ ἐχρημάτισεν ἡ [θεά]: 155 (ΕΔΕ)· ξένια... ἃ καὶ τοῖς στεφανίτας ἀ[γῶνα]ς ἐπαγ[γ]έλλ[ο]υσι [δ]ί[δ]οται: 430, στ. 14 (ΠΕΛ)· [ἀνε]λεῖν [κ]αὶ [. . . 6 . . .]α ἃ

ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς παρὰ πάντας: 401, στ. 41 (ΚΥΡ)· [ἀ]νελεῖν τὰ προσκήνια τῶγ καπηλείων ἃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 48 (ΚΥΡ)· τὰ ἐχόμενα ὧν παρὰ Κρατεροῦ ἠγόρασεν: 93, στ. I 12 (ΜΙΕ)· παιδία... ὧν καὶ τὰ(ς) ὠνὰς ἔθηκεν: 151, στ. 9 (ΕΔΕ)· ἐξ ὧν κὲ τὸ πεδίον αὐτῶν: 621 (ΑΛΜ)· [Ἐπιστολήν]... περὶ ὧν καὶ πεπόνθαμεν ἤδη [καὶ πάσχομεν]: 432, στ. 23 (ΠΕΛ).

ὅσιος: ὧδε κῖτε ὁ ἐν ὁσίοις τὴν λαμπρὰν μνήμην κόμης Βασκίλας: 287 (ΕΔΕ).

ὅσος: ἐφ' ὅσον τε ζώω ἀπὸ ἑαυτῦ με τραφῆν(ε): 143, στ. 14 (ΕΔΕ)· ὅσον ὁ δῆμ[ος (;) ---]: 266 (ΕΔΕ).

ὅστις: παιδίσκην... ἥτις τῆς ζωῆς μου χρόνον προσμενεῖ: 144, στ. 13 (ΕΔΕ).

ὀστοῦν: ὀστέα δ' ἐνθάδ' ἔνεικεν: 263, στ. 3 (ΕΔΕ)· ὀστὰ δὲ πατρὸς εἰς ἓν ἔθηκεν ἐμοὶ Δυρραχίου κομίσας: 263, στ. 8 (ΕΔΕ)· ὀστέα μου κῖντε σαρκῶν δέ μου μ[---]: 267 (ΕΔΕ).

ὅταν: πολλάκις τὰ δρώμενα ὅταν ᾖ μεγάλα [διὰ τὸ αὐτῶν (;) μέ]γεθος ἀπιστεῖται: 432, στ. 24 (ΠΕΛ).

ὅτι: εἰδότες, ὅττι κὲ ὁ δαίμ[ων] ἡλίκας οὐ κρείνη: 626 (ΑΛΜ)· εἰδότες ὅτι πολλάκις τὰ δρώμενα ὅταν ᾖ μεγάλα [διὰ τὸ αὐτῶν (;) μέ]γεθος ἀπιστεῖται: 432, στ. 24 (ΠΕΛ)· κ' ἡμᾶς εἰς κακῷ πένθι μετὰ νηπίων ὅτ' οὐκ ἐξέθρεψες: 352 (ΕΔΕ).

οὐ: οὐ διαλείπω: 53 (ΑΙΓ)· Παντοκρά[τορ, μὴ] οὐ ἀπολέσῃς ἡμᾶ(ς): 315 (ΕΔΕ)· ὅττι κὲ ὁ δαίμ[ων] ἡλίκας οὐ κρείνη: 626 (ΑΛΜ)· ὅτ' οὐκ ἐξέθρεψες: 352 (ΕΔΕ)· οὐκ ἐν ἀδήλοι[ς] γράμμασι: 52 (ΑΙΓ)· μετὰ μοῖραν, οὐχὶ μόνον ζωοῖς: 263, στ. 4 (ΕΔΕ)· ἣν φυγεῖν οὐχ οἷόν τε: 349 (ΕΔΕ)· (ἐ)ν νο(ύ)σοις ἑκά[ς] οὐ γ(ή)ρα(ϊ) δα(μ)ασθε(ί)ς: 351 (ΕΔΕ).

οὐαί: οὐαὶ ἐμὲ δυσάθλιον: 352 (ΕΔΕ).

οὐετ(ε)ρανός: οὐ(ε)τρα[ν]ὸ(ς) [ύ]πὲρ (τ)ῦς (γ)ονῆσι: 396 (ΕΔΕ). Βλ. καὶ βετρανὸς.

οὐκέτι: οὐκέτι τέ μοι φρένες ἰσὶν ἐνὶ στήθεσσιν οὔτε νόημα: 352 (ΕΔΕ).

οὔτε: οὐκέτι τέ μοι φρένες ἰσὶν ἐνὶ στήθεσσιν οὔτε νόημα: 352 (ΕΔΕ).

οὗτος: Μεννέου τάφος οὗτος: 350 (ΕΔΕ)· οὗτος γὰρ πάντεσσι ἐπ' ἀνθρώπου [---]: 349 (ΕΔΕ)· ἀνέθηκαν... καὶ τὰ ἐκ τούτου κοράσι[α]: 71 (ΑΙΓ)· καὶ τῆς τούτου συνβίου: 288 (ΕΔΕ)· καὶ τῆς τούτου ἀδελφῆς: 293 (ΕΔΕ)· κ(αὶ) ἡ τούτο[υ γυνὴ --]: 315 (ΕΔΕ)· ὃς [ἂ]ν δὲ [τ]οῦτον (τὸν) βωμὸν λο[ιμ]άνῃ: 385 (ΕΔΕ)· κύριε παντοκράτωρ Σαβαώθ, στήριζε τὸν οἶκον το[ῦτον]: 274 (ΕΔΕ)· ἐσστηλογράφησα ὅτον: 143, στ. 19 (ΕΔΕ)· ἐπὶ τούτοις λάεσιν: 626 (ΑΛΜ)· [ἐδωρή- ἢ ἐχαρί-]σατο... καὶ ταύ[της παιδία ---]: 163, στ. 5-6 (ΕΔΕ)· τοὺς δὲ ὠνοῦντας τῆι ὁδῶι ταύτηι: 401, στ. 14 (ΚΥΡ)· τοὺς δὲ [.]Μ[-- (;)] ὠνοῦντας τῆι ὁδῶι ταύτηι: 401, στ. 18 (ΚΥΡ)· ἀνατιθήμειν θεᾷ Ἀρτέμιδι Γαζωρίᾳ ταύτη[ν]: 121 (ΣΚΥ)· τὸ νῦν τοῦτο εἰδότες: 626 (ΑΛΜ)· τούτου τοῦ διατάγματος [ἀντίγραφον] ἐν πάσαις προγεγράφθω ταῖς πόλεσιν: 432, στ. 2 (ΠΕΛ)· [ταῦτα χαρ]ίζομε τῇ [θεᾷ τῶν β]ατράχων: 65 (ΑΙΓ)· ταῦτα μου ὁ σκύλας τέκνων σπορά [---]: 267 (ΕΔΕ)· ὃς δ' ἂν βουληθῇ ἐπιλαβέσθαι τῶν σωμάτων τούτων: 168, στ. Β 3 (ΕΔΕ)· μάρτ[υ]ρες τούτων: 425, στ. 9 (ΤΥΡ)· τούτων εἶναι τὴγ χώραν τὴν Κυρραίων: 401, στ. 7 (ΚΥΡ)· ὁπόκα ἐγὼ ταῦτα διελέξαιμι: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ)· [ταῦτ]α φυλάσσετε ἐμὶν ὅπως μὴ γίνηται ταῦτα: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

ὀφείλω: ἐνθάδε νῦν κεῖμαι τῷ θανάτῳ μηκέτ' ὀφειλόμενος: 264, στ. 13-14 (ΕΔΕ).

παγανός: ἐγὼ Μειλήσις ἐκλήθην, παγανὸς δὲ Μεστριανός: 261 (ΕΔΕ).

παιδαρίδιον: δωροῦνται παιδαρείδιον: 147 (ΕΔΕ)· χαρίζεται... παιδαρείδιον: 149 (ΕΔΕ)· ἐχα[ρι]σάμην... παιδαρείδιον: 152 (ΕΔΕ)· δῶ[ρον (;)]... [παιδ]αρείδιον: 155 (ΕΔΕ).

παιδάριον: οὗ παιδαρίου κ[αὶ τὴν] ὠνὴν ἔθηκα: 169 (ΕΔΕ)· χαρίζομαι παιδάριον: 169 (ΕΔΕ). [χαρ]ίζομε... παιδάριον: 171 (ΕΔΕ)· χαρίζεται... καὶ πεδάριον: 154 (ΕΔΕ)· χαρίζεται παιδάριον αὐτῆς: 158 (ΕΔΕ)· ἐχαρίσατο παιδάριον: 160 (ΕΔΕ)· ἐδωρήσατο παιδάριον: 164 (ΕΔΕ)· ἐδωρήσαντο... παιδάριον: 167, στ. 5 (ΕΔΕ)· ὁμολογ[ῶ δίδωμι εὐξά]μενος πεδάρειν: 64 (ΑΙΓ).

παιδευτής: παιδευτὴς πρῶτος τῶν καθ' ἑαυτὸν ὅλων: 137 (ΕΔΕ).

παιδίον: [χα]ρίζομε... κ[ὲ πεδίον]: 65 (ΑΙΓ)· ἐχαρισάμην... κα[ὶ παιδίον αὐτῆς]: 72 (ΑΙΓ)· [ἐχαρίσατο]... καὶ παιδίον αὐτῆς: 68 (ΑΙΓ)· ἐχαρίσατο... κὲ πεδίον αὐτῆς: 407, στ. 7-8 (ΚΥΡ)· ἐχαρίσατο παιδία α(ὐ)τῆς: 150, στ. 3 (ΕΔΕ)·

[ἐδωρή- vel ἐχαρί]σατο... καὶ ταύ[της παιδία ---]: 163, στ. 6 (ΕΔΕ)· δωρῶ... καὶ π[ε]δίον αὐτῆς: 74 (ΑΙΓ)· ἐδωρήσατο... κὲ παιδία αὐτῆς: 168, στ. A 6 (ΕΔΕ)· ἀ[νέθ]ηκε... πεδίον ἄλ[λο]ν: 411, στ. 8 (ΚΥΡ)· ἐπ(ρ)ίατο... πεδίον: 123, στ. 7 (ΣΚΥ)· ἐξ ὧν κὲ τὸ πεδίον αὐτῶν: 621 (ΑΛΜ)· τὸ πεδίν: 220, στ. 13 (ΕΔΕ)· τῶν πεδίων αὐτῆς: 282 (ΕΔΕ)· καὶ τῶν πεδίων αὐτοῦ: 288 (ΕΔΕ)· τὸ πρόστιμον σὺν πεδί(ῳ) οἵ(σ)ι: 123, στ. 19 (ΣΚΥ)· θεᾷ Ἀρτέ[μιδι πεδί]α: 410 (ΚΥΡ)· ὑπὲρ τῶν παιδίων: 129 (ΕΔΕ)· ε[ἰς μακ]άρων δὲ ψυχὴν θεσπεσίην θῆκε θεὸς πεδίον: 258 (ΕΔΕ).

παιδίσκη: καὶ τὴν ὠνὴν τῆς παιδίσκης ἀπεθέμην τῇ θεῷ: 144, στ. 26-27 (ΕΔΕ)· ὅς ἂν δὲ τῆς παιδίσκης ἐνλάβητε: 144, στ. 34-35 (ΕΔΕ)· κοράσιον... ἐξ ἰδίας παιδίσκης ἴδιον: 146 (ΕΔΕ)· τὸν γενν[η]θέντα ἐκ παιδ[ίσκης] μου: 161, στ. 9 (ΕΔΕ)· τὸ γεννηθὲν ἐκ παιδίσκης αὐτῶν: 147 (ΕΔΕ)· τὸ γεννηθὲν ἐκ παιδίσκης: 162, στ. 9 (ΕΔΕ)· τὸ ὂν ἐκ παιδίσκης Τερτίας: 157, στ. 8-9 (ΕΔΕ)· τὸ ὂν ἐκ παιδί[σκ]ης αὐτῆς Ζωσίμης: 164 (ΕΔΕ)· [--]Ι οἰ[κογενὲς ἐκ παιδί]-σκη[ς .]: 153 (ΕΔΕ)· ἐχαρισάμην... παιδίσκην: 72 (ΑΙΓ)· 144, στ. 6-7 (ΕΔΕ)· ἐχαρίσατο παιδίσκην ἰδίαν: 406 (ΚΥΡ)· ἐχαρίσατο... πεδίσκην ἰδίαν: 407, στ. 5-6 (ΚΥΡ)· [ἐδωρή- ἢ ἐχαρί-]σατο παι[δίσκην]: 163, στ. 4-5 (ΕΔΕ)· [ἐχαρί-σατο παιδίσκην]: 68 (ΑΙΓ)· 70 (ΑΙΓ)· δωρῶ παιδίσκην: 74 (ΑΙΓ)· ἐδωρήσατο... παιδίσκην: 159, στ. 3-4 (ΕΔΕ)· 173 (ΕΔΕ)· ἐδωρήσατο... παιδίσκαν: 168, στ. A 4 (ΕΔΕ)· ἀφίημι παιδίσκην: 122 (ΣΚΥ)· ἀ[νέθ]ηκε... πεδίσκην: 411, στ. 5 (ΚΥΡ)· ἀνέθετ[ο]... [πεδί]σκην: 408 (ΚΥΡ)· ἀνατίθησιν τὴν αὐτῆς παιδίσκην: 174 (ΕΔΕ)· [---] παιδί[σκην]: 412 (ΚΥΡ).

παῖς: τερφθεὶς ὅδε παῖς: 545 (ΠΕΛ)· Φιλίππου πατρὸς Ἐδεσσαῖον παῖδά με καὶ Μαρίας: 263, στ. 14 (ΕΔΕ)· Οἴδ[ε ---] παῖδες: 55 (ΑΙΓ)· Ἀργείων παῖς: *SEG* 41 (1991) 580 (ΑΙΓ).

πάλιν: Χ(ριστ)έ, [σῶσον] κ(αὶ) πάλ[ιν ἀνά]στησ[ον ἡμᾶς]: 280 (ΕΔΕ)· ὁπόκα ἐγὼ ταῦτα διελέξαιμι καὶ ἀναγνοίην πάλειν: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

πᾶλος: α΄πάλῳ: 540 (ΠΕΛ).

πανάριστος: οὕνεκεν ἦν πανάριστος: 258 (ΕΔΕ).

πάνδημος: τηνίκα Φοίβωι ἀστοὶ πανδήμους ἐξετέλουν (θ)υσίας: 543 (ΠΕΛ).

πανήγυρις: τοὺς ἀγῶνας τοὺς ἐν τῆι πανηγύρει ἐσομένους: 430, στ. 8 (ΠΕΛ).

παννυχίς: [π]ανυχίν (;): 118 (ΜΑΡ).

παντοκράτωρ: Κύριε παντοκράτωρ Σαβαώθ, στήριζε τὸν οἶκον το[ῦτον]: 274 (ΕΔΕ)· Παντοκρά[τορ, μὴ] οὐ ἀπολέ-σῃς ἡμᾶ(ς): 315 (ΕΔΕ).

πάντοτε: ὃν Α[---]Ο ὃν πάντοτε: 260 (ΕΔΕ).

πανόδυρτος: ὦ Δικέα πανόδυρτε: 53 (ΑΙΓ).

πάππος: πάπ[πος]: 52 (ΑΙΓ).

παρά: ἐπρίατο παρὰ Ἀδ[ρ]ά(σ)του: 93, I στ. 10 (ΜΙΕ)· παρὰ Κρατεροῦ ἠγόρασεν: 93, στ. I 12 (ΜΙΕ)· ἐπρίατο πα[ρὰ Εὐ]-πολέμου: 93, στ. I 20 (ΜΙΕ)· [ἐπρίατο]... παρὰ τῆς... γυναικός: 425, στ. 3 (ΤΥΡ)· παρὰ Βίωνος ἠγόρασε: 93, στ. I 22 (ΜΙΕ)· ἐπρίατο παρὰ Ἀντιλέοντος Φιλάγρου: 93, στ. I 29 (ΜΙΕ)· [ἐπρίατο παρὰ *τοῦ δεῖνος*]: 93, στ. I 1, II 1, 8, 15, 21, 28, 35 (ΜΙΕ)· ἐπ(ρ)ίατο παρ' Ἀμ(φ)οτερᾶς: 123, στ. 4 (ΣΚΥ)· τήν τε ἐπαγγ[ε]λίαν... τὴν παρὰ Κώιων: 430, στ. 10 (ΠΕΛ)· παρὰ Σισίαν: 93, στ. II 16 (ΜΙΕ)· παρὰ Σ[ισίαν]: 93, στ. II 2 (ΜΙΕ)· παρὰ Σισία[ν]: 93, στ. I 30, II 9 (ΜΙΕ)· ὃς τὸν ἐμὸν παρὰ τύμβον ἄγεις: 263, στ. 13 (ΕΔΕ)· παρὰ τὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνον: 167, στ. 12 (ΕΔΕ)· παρὰ τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον: 168, στ. A 10-11 (ΕΔΕ)· [ἀνε]λεῖν [κ]αὶ [. . . [6] . . .]α ἃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς παρὰ πάντας: 401, στ. 42 (ΚΥΡ)· τὰ γεινόμενα παρ' αὐτοῖς: 430, στ. 7 (ΠΕΛ).

παραγίγνομαι: ἐπεὶ παραγενόμενος ἐκ Κῶ ἀρχιθέωρος: 430, στ. 2 (ΠΕΛ).

παραδίδωμι: καὶ [τὴν] κατοχὴν παρέδωκεν: 164 (ΕΔΕ)· [--- μὴ (;) π]αραδιδόσθω τοῖς ἐκτρεπομένοι[ς ---]: 432, στ. 1 (ΠΕΛ).

παρακατατίθημι: παρκαττίθεμαι Μάκρωνι καὶ [τοῖς] δαίμοσι: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

παράκοιτις: καὶ εἰμερτὴν παράκοιτιν τοῦδε λαχεῖν τύμβου: 258 (ΕΔΕ).

παρατίθημι: ΑΝΥΧΙΝ παρέθικα Πλουτεῖ κοιράνῳ θνητῶν: 118 (ΜΑΡ).

παράτιμον: [--- κ]αὶ τὸ παράτειμον [---] ἐπέδωκεν: 592 (ΕΥΡ).

πάρειμι: παρῆσαν: 411, στ. 10-11 (ΚΥΡ)· ὁ παρὼν τάφος: 52 (ΑΙΓ).

παρθένος: 343 (ΕΔΕ)· γυ[ναικ]ῶν καὶ χηρᾶν καὶ παρθένων: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ)· μημόριον... παρθέννου καὶ διακώνου: 276 (ΕΔΕ)· μημ[όριον]... παρθένου: 308 (ΕΔΕ)· μημόριον... παρθένων: 307 (ΕΔΕ)· μημόριον... παρθένον: 306 (ΕΔΕ).

παρίστημι: παρισταμένων δωροῦν[τε] τ[ὸ] μη[μόριον ---]: 278 (ΕΔΕ).

παροδίτης: χαῖρε καὶ σύ, τίς ποτ' εἶ, ὦ παροδεῖτα: 215, στ. 16 (ΕΔΕ)· [χαῖρε πα]ροδεῖτα: 588 (ΙΧΝ)· [χαῖρε καὶ] σύ, [χαῖ]ρε πάντες οἱ παροδεῖτε: 261 (ΕΔΕ)· ὦ παροδεῖτα: 262 (ΕΔΕ)· χαίρεται παροδῖται: 202 (ΕΔΕ)· χέρεται παρο[δῖ]ται: 102 (ΜΙΕ).

πᾶς: [ἄ]κυρος διὰ παντός: 401, στ. 10 (ΚΥΡ)· [τὴν (;)]... ὁδὸν... εἶναι τριά[κ]αινον διὰ παντὸς τὸ εὖρος: 401, στ. 13 (ΚΥΡ)· τὴν... ὁδὸν... εἶναι τριάκαινον τὸ εὖρος διὰ παντός: 401, στ. 16 (ΚΥΡ)· τὴν τιμὴν ἔχει πᾶσαν: 93, στ. I 3, 14, 32 (ΜΙΕ)· τὴ[ν τιμ]ὴν ἔχει πᾶσαν: 93, στ. I 23 (ΜΙΕ)· [τὴν τι]μὴν ἔχ[ε]ι πᾶ[σαν]: 93, στ. II 31-32 (ΜΙΕ)· τὴν τιμὴν ἔ[χει πᾶσαν]: 93, στ. II 18 (ΜΙΕ)· [τὴν τι]μὴν ἔχει [πᾶσαν]: 93, στ. II 39 (ΜΙΕ)· [τὴν τιμὴν ἔχει πᾶσαν]: 93, στ. II 3, 11, 24 (ΜΙΕ)· καὶ πᾶσαν γ(α)ίην διέβην ποσί, μοῦνος ἄλιπτος: 264, στ. 9 (ΕΔΕ)· ὑγιέντέ μοι πάντε(ς): 84 (ΑΙΓ)· [χαῖ]ρε πάντες οἱ παροδεῖτε: 261 (ΕΔΕ)· [--- π]άντες ἐεί: 353 (ΕΔΕ)· πρεσβίαις καὶ εὐχαῖς π[άντων τῶν] ἁγ(ί)[ων] ἀν(γ)έλων: 315 (ΕΔΕ)· ἀγαπηθέντος ὑπὸ πάντων: 350 (ΕΔΕ)· χοῖρος ὁ πᾶσι φίλος: 264, στ. 1 (ΕΔΕ)· οὗτος γὰρ πάντεσσι ἐπ' ἀνθρώπου [---]: 349 (ΕΔΕ)· [ἀνε]λεῖν [κ]αὶ [. . . [6] . . .]α ἃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς παρὰ πάντας: 401, στ. 42 (ΚΥΡ)· ἐν πάσαις... ταῖς πόλεσιν: 432, στ. 3 (ΠΕΛ)· [τὰ γενν]ηθέντα πάντα: 71 (ΑΙΓ)· τᾶν ἀλλᾶν πασᾶν γυ[ναικ]ῶν: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ)· εἰμί: δαπ(ε)ινὰ γάρ ἰμε φίλων πάντων καὶ ἐρήμα: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

πάσχω: περὶ ὧν καὶ πεπόνθαμεν ἤδη [καὶ πάσχομεν]: 432, στ. 23 καὶ 24 (ΠΕΛ).

πατήρ: ὁ πατήρ: 420 (ΚΥΡ)· ἔφυσ[ε δὲ πατ(;)]ήρ: 52 (ΑΙΓ)· φῦσε πατήρ: 57 (ΑΙΓ)· μνημεῖο[ν δ' ἀ]τυχὴς ὁ πα[τὴρ ἀνέθη]κε: 55 (ΑΙΓ)· ὡς ὁ [πατὴρ τοῖς] υἱοῖς αὐτοῦ: 315 (ΕΔΕ)· τοῦ πατρός: 215, στ. 7-8 (ΕΔΕ)· [π(;)]ατρός: 176 (ΕΔΕ)· εὐδοκίμο[υ] πατ[ρός]: 54 (ΑΙΓ)· [ὑπὲρ τοῦ] πατρός: 135 (ΕΔΕ)· τῷ πατρί: 624 (ΑΛΜ)· [τῷ] πατρί: 199 (ΕΔΕ)· τῷ ἰδίῳ πατρί: 619 (ΑΛΜ)· τῷ γλυκυτάτῳ πατρί: 113 (ΜΙΕ)· τῷ γ(λ)υκυτάτῳ πατρί: 325 (ΕΔΕ)· Αὐτοκράτορι Τιβερίῳ Κλαυδίῳ Καίσαρι Σεβασστῷ Γερμανικῷ... πατρὶ πατρίδος: 423 (ΤΥΡ)· [Αὐτοκράτορι Καίσαρι... Λ(ουκίῳ) Σεπτιμίῳ Σεουήρῳ... πατρὶ πα]τρίδος: 582, στ. 10-11 (ΑΛΛ)· πατρὸς δ' ἐκ Μακέτοιο Λυχνιδοῦ δὴ πολέοιο: 259, στ. 13 (ΕΔΕ)· ὀστὰ δὲ πατρὸς εἰς ἓν ἔθηκεν ἐμοὶ Δυρραχίου κομίσας: 263, στ. 8 (ΕΔΕ)· Φιλίππου πατρὸς Ἐδεσσαῖον παῖδά με καὶ Μαρίας: 263, στ. 14 (ΕΔΕ)· [τὸν] ἑατῶν πατέρα: 607 (ΕΥΡ)· χέρετε κὲ ὑμῖς [φίλοι (;)] πατέρες ἐν Χ(ριστ)ῷ: 324 (ΕΔΕ).

πάτρα: ἐκ δέ τε πάτρης εὐβοϊκῆς μητρὸς Χαλκίδος ἐναλίης: 259, στ. 11 (ΕΔΕ)· βαῖνον ἐς πάτρην ἡγήτορος Αἰμαθίωνος: 259, στ. 1 (ΕΔΕ)· ἐς πάτρην βαίνοντος Ξάνθου στρατιώτου: 259, στ. 19 (ΕΔΕ).

πάτριος: ἱέρειαν θεοῦ πατρίου Διονύσου: 400 (ΕΔΕ)· ἐπεὶ γλυκὺ... πάτριον ἔστ' ἔδαφος: 263, στ. 4 (ΕΔΕ).

πατρίς: πατρὶς μέν μοι Ἔδεσσα: 263, στ. 16 (ΕΔΕ)· πατρὶς δέ μοί ἐσστε Φάλαννα: 542 (ΠΕΛ)· πατρὶ[ς] δέ μοί ἐστι Κόρινθος: 544 (ΠΕΛ)· [---]ΙΗΣ πατρίδος: 126 (ΝΕΑ)· Αὐτοκράτορι Τιβερίῳ Κλαυδίῳ Καίσαρι Σεβασστῷ Γερμανικῷ... πατρὶ πατρίδος: 423 (ΤΥΡ)· [Αὐτοκράτορι Καίσαρι... Λ(ουκίῳ) Σεπτιμίῳ Σεουήρῳ... πατρὶ πα]τρίδος: 582, στ. 11 (ΑΛΛ).

πατρῷος: τοὔνομα δ' ἦν ἑκάσιν πατρώιον: 259, στ. 9-10 (ΕΔΕ).

πατῶ: καὶ Δυρράχιν δὲ ἐπάτησα Ἀπολλωνίαν τε ποθήσας: 264, στ. 8 (ΕΔΕ).

παύω: Παῦσε ὄ σύ, Ῥοδόπη ἄλοχε, καταδα[κρύουσα]: 349 (ΕΔΕ)· [βι]ότου ἐπαύσατο: 265 (ΕΔΕ).

πειρατεία: [--- π]ειρατείαν αὐτ[---]: 585, στ. 8 (ΙΧΝ).

πέλαγος: Εἰονίου πελάγους: 263, στ. 2 (ΕΔΕ).

πέλω: κέ μοι τέλος ζωῆς ἀρχὴν πέλει ὑμετερ[---]: 349 (ΕΔΕ).

πένθος: πένθει μητρί: 264A (ΕΔΕ)· κ' ἡμᾶς εἰς κακῷ πένθι μετὰ νηπίων: 352 (ΕΔΕ).

πέντε: πέντε πυκτείσας καὶ μηδένα λυπήσας: 261 (ΕΔΕ)· στατήρων χρυσῶν τεσσαράκοντα πέντε: 425, στ. 17 (ΤΥΡ).

πεντηκοστός: [ἔτου]ς ἐνὸ[ς καὶ πε]ντηκοσ[τοῦ καὶ] τριακοσ[ι]αστοῦ: 390 (ΕΔΕ).

περί: τὸ[ν περὶ Δροιέστα]ς: 93, στ. I 2 (ΜΙΕ)· τὴν περὶ Νέαν Πόλιν: 93, στ. I 10 (ΜΙΕ)· [τ]ῶν περὶ Τ(ίτον) Ἔλιον Πεδουκαῖον Κάσσανδρον: 182, στ. 3 (ΕΔΕ)· περὶ ἔτη ΙΗ: 121 (ΣΚΥ)· [ἐπιστολήν]... περὶ ὧν καὶ πεπόνθαμεν ἤδη [καὶ πάσχομεν]: 432, στ. 23 (ΠΕΛ)· [--- πε]ρὶ δὲ τῆ[ς ---]: 6 (ΑΙΓ).

περίχωρος: [--- π]ερίχωρος α[ὐτῆς (;) ---]: 585, στ. 3 (ΙΧΝ).

πέτομαι: ἔπτατο κῦδ[ος ---]: 546 (ΠΕΛ).

πέτρος: ἥδε πέτρος κεύθει Γραφικοῦ δέμας: 258 (ΕΔΕ).

πινυτή: ἐν ἠγαθέοις πολείταις πρῶτα φέρων πινυτῆς κῦδος ἐκαρπίσατο: 258 (ΕΔΕ).

πιστός: φίλοις πιστὸς ἅπασιν: 262 (ΕΔΕ)· ἐνθάδε τόπος... τῶν πιστῶν: 304 (ΕΔΕ)· ἴσθι γὰρ ὡς πιστοῖς σύν: 349 (ΕΔΕ).

πλέθρον: τὸ πλέθρον δραχμῶν Ο: 93, στ. I 12, 23 (ΜΙΕ)· τὸ πλέθρον δραχμῶ(ν) Ο: 93, στ. I 2 (ΜΙΕ)· [τὸ πλέθρον] δραχμῶν Ο: 93, στ. II 31 (ΜΙΕ)· τὸ πλέθ[ρο]ν δραχμῶν ( ) ΞΔ: 93, στ. I 30 (ΜΙΕ)· τὸ πλέθρον δ[ραχμῶν *τόσων*]: 93, στ. II 17 (ΜΙΕ)· τὸ πλ[έθρον δραχμῶν *τόσων*]: 93, στ. II 3 (ΜΙΕ)· [τὸ πλέθρον] δραχμῶ[ν *τόσων*]: 93, στ. II 37 (ΜΙΕ)· [τὸ πλέθρον δραχμῶν *τόσων*]: 93, στ. II 10, 23 (ΜΙΕ)· [ἐπρίατο παρὰ *τοῦ δεῖνος τοῦ δεῖνος* πλέθρ]α: 93, στ. I 1-2 (ΜΙΕ)· πλέθρα: 93, στ. I 21 (ΜΙΕ)· πλέθρα ΡΟΘ: 93, στ. I 11 (ΜΙΕ)· πλέθρα Ε: 93, στ. I 30 (ΜΙΕ)· [πλέθρα *τόσα*]: 93, στ. II 2, 9, 16, 22 (ΜΙΕ)· πλέ[θ]ρα [γῆς *τόσα*]: 93, στ. II 29 (ΜΙΕ)· γ[ῆς πλέθρα *τόσα*]: 93, στ. II 36 (ΜΙΕ)· ἀμπέλων [π]λέθρα δύο πλεῖον ἢ ἔ[λασ]σον: 139 (ΕΔΕ).

πληρῶ: πληρώσαντα: 265 (ΕΔΕ).

πλούσιος: [---] πλουσίους τοὺς ΑΝ[---]: 128 (ΕΔΕ).

ποθῶ: μητρὸς τῆς γλυκερῆς πλεῖον ἐγώ σε ποθῶ: 53 (ΑΙΓ)· ἔχεις χάριν ἣν ἐπόθησες: 53 (ΑΙΓ)· Ἡμαθίην δὲ ποθῶν κατιδεῖν φαλλοῖο δὲ ἅρμα: 264, στ. 11 (ΕΔΕ)· καὶ Δυρράχιν δὲ ἐπάτησα Ἀπολλωνίαν τε ποθήσας: 264, στ. 8-9 (ΕΔΕ).

ποικιλτής: 519 (ΠΕΛ).

ποιῶ: καὶ κυρείαν ποιεῖ τὴν δωρεάν: 63, στ. 13 (ΑΙΓ)· ΡΫΣ ἐποίει: 131, στ. 21 (ΕΔΕ)· ἐποίησε μετὰ τῆς ἰδίας συμβίου: 621 (ΑΛΜ)· ἑαυτῷ ζῶν ἐποίησεν: 101 (ΜΙΕ)· ζῶν καὶ ὢν ἐποίησεν ἑαυτῷ: 203 (ΕΔΕ)· σῆμα μέν μοι ἐποίησεν: 192 (ΕΔΕ)· [τῷ] ἰδίω ἀ[νδρὶ ἐποί]ησεν ἐκ τῶν ἐ[κείν]ου καταλειφθέντω[ν]: 198 (ΕΔΕ)· [ἐκ] τῶν ἰδίων τοῖς ἰδίοις ἐποίησεν: 217 (ΕΔΕ)· τῷ [ἰδίῳ] ἀνδρὶ μνείας χάριν ἐποίησ[ε]: 261 (ΕΔΕ)· τῇ γυναικὶ ἐποίη[σ]εν: 620 (ΑΛΜ)· τῷ τέκνῳ ζῶντες ἑαυτοῖς ἐποίησαν: 226 (ΕΔΕ)· ζῶντες ἐποίησαν: 201 (ΕΔΕ)· ἐποίησαν: 214 (ΕΔΕ)· [καὶ ἑαυτ]οῖς ἐποίησα[ν]: 395 (ΕΔΕ)· Γνῶσις ἐποίησεν *SEG* 55 (2005) 704 (ΠΕΛ).

πόλεμος: νικήσαντα τὸν... πόλεμον: 597 (ΕΥΡ).

πόλις: ἡ πόλις: 423 (ΤΥΡ)· [ἡ πό]λις: 383 (ΕΔΕ)· ἡ πόλις καὶ οἱ συνπρα[γ]ματευόμενο[ι] Ῥωμαῖο[ι]: 180 (ΕΔΕ)· τοὺς μεγίστους κὲ θιοτάτους αὐτοκράτορας... καὶ τοὺς ἐ[πι]φανεστάτους καίσαρας... ἡ πόλις: 380 B, στ. 13· τοὺς μεγίστους κὲ θιοτάτους αὐτοκρατόρους... καὶ τοὺς ἐ[πι]φανεστάτους καίσαρας... ἡ πόλις: 381 A (ΕΔΕ)· τὸν μέγιστον καὶ θειότατον αὐτοκράτορα ἡ πόλις: 382 (ΕΔΕ)· ἡ πόλις Ἀλλανταίων: 582, στ. 22 (ΑΛΛ)· ἣν ἔχουσα τυγχάνει ἡ πόλις ἡ Κώιων: 430, στ. 5 (ΠΕΛ)· [τὸν αὐτ]ῶν εὐεργέτην... Εὐρωπαίων ἡ πόλις: 597 (ΕΥΡ)· ἡ πόλις... υἱὸν αὐτοκράτορα: 598 (ΕΥΡ)· ἀλει[φ]ούση[ς] τῆς πόλε[ω]ς: 182, στ. 2 (ΕΔΕ)· τὴν ὁδὸν τῆς πόλε[ως . . . [7] . . .] ἀνέργου: 401, στ. 25 (ΚΥΡ)· ἐν διόδῳ γὰρ τῆς πόλεως ἡμ[ῶν κειμένης ---]: 432, στ. 26 (ΠΕΛ)· πατρὸς δ' ἐκ Μακέτοιο Λυχνιδοῦ δὴ πολέοιο: 259, στ. 14 (ΕΔΕ)· ἀρχιέριαν τῆς Ἐδεσσαίων πόλεως: 400 (ΕΔΕ)· ἔδοξε τῆι πόλει... προσδέξασθαι: 430, στ. 9 (ΠΕΛ)· δώσι... καὶ τῇ πόλι μου (δηνάρια) Α: 610, στ. 13 (ΒΒ)· τὸ ὑδραγώγιν τῇ πόλει:

596 (ΕΥΡ)· [--- π]όλιν τῶν Ἰχ[ναίων ---]: 585, στ. 2 (ΙΧΝ)· ἐν πάσαις... ταῖς πόλεσιν: 432, στ. 3 (ΠΕΛ).

πολιταρχῶ: πολιταρχούντων: 423 (ΤΥΡ)· πολ[ι]ταρχούντων: 182, στ. 2-3 (ΕΔΕ)· πολειταρχήσας: 417 (ΚΥΡ).

πολιτάρχης: Πέλλης πολιταρχῶν: *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 70 καὶ 105 (ΠΕΛ).

πολίτης: [---]ΝΕΝ δὲ πολεῖται: 128 (ΕΔΕ)· ἐν ἠγαθέοις πολείταις: 258 (ΕΔΕ).

πολλάκις: εἰδότες ὅτι πολλάκις τὰ δρώμενα ὅταν ᾖ μεγάλα [διὰ τὸ αὐτῶν (;) μέ]γεθος ἀπιστεῖται: 432, στ. 24 (ΠΕΛ).

πολύ: πολὺ φίλτατα σεμνά μου τ[έκνα]: 349 (ΕΔΕ)· μητρὸς τῆς γλυκερῆς πλεῖον ἐγώ σε ποθῶ: 53 (ΑΙΓ)· ἀμπέλων [π]λέθρα δύο πλεῖον ἢ ἔ[λασ]σον: 139 (ΕΔΕ).

πολύς: εἰ κὲ μάλα πολλὰ [---]: 349 (ΕΔΕ)· ἐκ πλείστων αἶνον ἔχει φθίμενος: 545 (ΠΕΛ).

πολυφίλτατος: σῆμα δ' ἔθεντ' ἐπ' ἐμοὶ γονέων πολυφίλτατοι ὄντες: 107 (ΜΙΕ).

*πόρω: πόρε μόρσει[μον ἦμαρ (;)]: 353 (ΕΔΕ).

πόσις: ἦχι Φίλιππον ἔθαψεν ἐμὸν πόσιν: 263, στ. 10 (ΕΔΕ)·

ποτέ: χα[ῖ]ρ[ε καὶ σύ], τίς [π]οτ' εἶ: 5 (ΑΛΩ)· χαῖρε καὶ σύ, τίς ποτ' εἶ, ὦ παροδεῖτα: 215, στ. 15-16 (ΕΔΕ).

πούς: πᾶσαν γ(α)ίην διέβην ποσί, μοῦνος ἄλιπτος: 264, στ. 9 (ΕΔΕ)· ὠκὺς πό[δας (;) ---]: 235 (ΕΔΕ)· καὶ ὠικοδόμη[σε(;)]ν κατὰ κεφαλὴν πόδ[ας] ἐννέα μῆκος: 401, στ. 29 (ΚΥΡ)· ἐπεβεβήκ[εσαν] τῆς ὁδοῦ κατὰ κεφαλὴν πόδας τρεῖς μῆκο[ς . . . . [7] . . .]: 401, στ. 32 (ΚΥΡ)· συναγαγεῖν τὴν ἐρκάνην Ο [. . . [6] . . .] τῆς ὁδοῦ Τ[. . . [5] . .] προσεπεβ[εβήκει πόδ]ας δύο: 401, στ. 33-34 (ΚΥΡ).

πραιτωριανός: στρατιώτῃ π[ραιτωριανῷ (;)]: 239 (ΕΔΕ).

πρεσβεία: πρεσβίαις καὶ εὐχαῖς π[άντων τῶν] ἀγ(ί)[ων] ἀν(γ)έλων: 315 (ΕΔΕ).

πρεσβύτερος: πρεσβ(ύτερος): 343 (ΕΔΕ)· μημόριον... πρεσβ(υτέρου): 297 (ΕΔΕ)· 315 (ΕΔΕ)· [μη]μόριον... πρεσβ(υτέρου): 318 (ΕΔΕ)· μημόριον αἰ[ώνιον]... πρεσβυ(τέρου): 300 (ΕΔΕ)· μημ[όριον]... πρεσβ[υτέρου]: 342 (ΕΔΕ)· [μημόριον]... πρεσβ(υτέρου): 341 (ΕΔΕ)· [τ]ύμβος... [πρ]εσβ(υτέρου): 317 (ΕΔΕ).

*πρίαμαι: ἐπρίατο... γῆς: 93, στ. I 29 (ΜΙΕ)· [ἐπρίατο... γῆς]: 93, στ. II 1, 8, 15, 21 (ΜΙΕ)· ἐπρίατο... γῆς ψιλῆς: 93, στ. I 20 (ΜΙΕ)· ἐπρίατο... γῆν: 93, I στ. 10 (ΜΙΕ)· [ἐπρίατο]... πλέ[θ]ρα [γῆς *τόσα*]: 93, στ. II 28 (ΜΙΕ)· [ἐπρίατο]... γ[ῆς πλέθρα *τόσα*]: 93, στ. II 35 (ΜΙΕ)· [ἐπρίατο (...) πλέθρ]α: 93, στ. I 1 (ΜΙΕ)· ἐπρίατο... τὰς ἀμπέλους: 425, στ. 13 (ΤΥΡ)· [ἐπρίατο]... τὰς ἀ[μπ]έλους: 425, στ. 1 (ΤΥΡ)· ἐπ(ρ)ίατο... πεδίον: 123, στ. 3-4 (ΣΚΥ).

πρῖμος: βετρανὸς λεγιῶνο(ς) πρείμας Μηνέρβας: 610A (ΒΒ).

πρίν: Αὐρήλιος Ἀρτεμ[ίδωρος ὁ πρὶν] Φειλίπου: 64 (ΑΙΓ)· [Αὐρ]ηλία Φιλίππα [ἡ] [π]ρὶν Εὐροδίκης: 122 (ΣΚΥ)· Αὐρηλία [. . . .άν]δρα ἡ πρ[ὶν . . .[5-6]. . .]: 408 (ΚΥΡ).

πρό: τῇ πρὸ α΄ καλ(ανδῶν) Νοεμβρ(ίων): 292 (ΕΔΕ).

προγράφω: τούτου τοῦ διατάγματος [ἀντίγραφον] ἐν πάσαις προγεγράφθω ταῖς πόλεσιν: 432, στ. 3 (ΠΕΛ)· καὶ ἄν τις κυριώτερος φανῇ τοῦ προγεγραμένου κορασίου ἢ μέρους (τ)ινός: 123, στ. 12-13 (ΣΚΥ)· τοῖς προγε[γραμμένοις θρέψ]ασιν αὐτή(ν): 71 (ΑΙΓ).

πρόδομον: τὸν ἐπιβεβηκότα — (τ)ῆ(ς ὁδ)οῦ τῶι προσκηνίωι Ἀρχέπολιν ἀνελεῖν τὸ πρό[δ]ομον: 401, στ. 27 (ΚΥΡ)· τὸ πρόδομον τοῦ καπηλείου ἀνελεῖν ὃ [. . . . . [10] . . . . .]: 401, στ. 30 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ πρόδομον ὡς [---]: 401, στ. 36 (ΚΥΡ).

προέχω: ἔνθα δέ μοι προὔχεν κασιγνήτη ἀλεγεινή: 259, στ. 7 (ΕΔΕ).

προλείπω: νῦν δὲ τροχοῖο βίῃ τὸ φάος προλέλοιπα: 264, στ. 11 (ΕΔΕ)· ἐνθάδε κεῖμαι Δαλματίης δάπεδον προλιπών: 264, στ. 4 (ΕΔΕ).

πρόνιννος: ἡ πρόνιννος αὐτῆς: 63, στ. 7 (ΑΙΓ)· (τ)ῆς προνίννου: 63, στ. 14 (ΑΙΓ).

προνο[---]: 592 (ΕΥΡ).

προοικοδομῶ: τοῦ δὲ πρωι[κοδο]μημένου τῆς οἰκίας συμμένειν: 401, στ. 27-28 (ΚΥΡ).

πρόπολος: 544 (ΠΕΛ).

πρόποσις: ὁ ἱερεύς καὶ οἱ μύσται ἐκ προποσις ἀνέθηκαν: 397 (ΕΔΕ).

πρός: πρὸς τ[ὰ] ἐκτὸς ἐλευθέραν: 121 (ΣΚΥ)· πρὸς πατρὸς... ἀρχιερέως: 400 (ΕΔΕ)· τήν τε οἰκειότητα... Κώιοις πρὸς Μακεδόνας: 430, στ. 4 (ΠΕΛ)· πρὸς τὸν βασιλέα... καὶ πρὸς Πελλαίους: 430, στ. 5 καὶ 6 (ΠΕΛ)· τῆι εὐνοίαι τῆι πρὸς βασιλέα... καὶ πρὸς Μακεδόνας: 430, στ. 12 (ΠΕΛ)· τὸν πρὸς Γαλάτας Σκορδί[στας]... πόλεμον: 597 (ΕΥΡ).

προσεπιβαίνω: συναγαγεῖν τὴν ἐρκάνην Ο [. . . [6] . . .] τῆς ὁδοῦ Τ[. . . [5] . .] προσεπεβ[εβήκει πόδ]ας δύο: 401, στ. 33 (ΚΥΡ).

προσδέχομαι: τήν τε ἐπαγγ[ε]λίαν τῶν Ἀσκληπιείων τὴν παρὰ Κώιων καὶ τὴν ἐκεχειρίαν προσδέξασθαι: 430, στ. 10 (ΠΕΛ).

πρόσειμι: ὁ παρὼν τάφος οὐκ ἐν ἀδήλοι[ς] γράμμασι δ[ηλοῖ (;)] τ[ῶι π(;)]ροσ[ι]όντι: 52 (ΑΙΓ).

προσέρχομαι: ἐφ' ᾧ προσέρχητε τὰς ἐθίμους ἡμέρα[ς]: 73 (ΑΙΓ).

προσκήνιον: ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον τοῦ καπηλείου: 401, στ. 35 (ΚΥΡ)· τὸ προσκήνιον ὃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 38-39 (ΚΥΡ)· τὸ προσκήνιον ἀνελεῖν ὃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 39 (ΚΥΡ)· 401, στ. 42 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον ὃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 40 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον [. .]ΤΟΗΚΟΣ ἐπὶ τῆς ἀγοραίας θύρας: 401, στ. 43 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον κατὰ τὰ καπηλεῖα, ὃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 44 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ προσκήνιον τοῦ καπηλείου ὃ ἐπεβε[β]ήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 45 (ΚΥΡ)· τὸν ἐπιβεβηκότα (τ)ῆ(ς ὁδ)οῦ τῶι προσκηνίωι Ἀρχέπολιν ἀνελεῖν τὸ πρό[δ]ομον: 401, στ. 27 (ΚΥΡ)· [ἀ]νελεῖν τὰ προσκήνια τῶγ καπηλείων ἃ ἐπεβεβήκει τῆς ἀγορᾶς: 401, στ. 48 (ΚΥΡ).

προσμένω: ἐ[φ' ᾧ προσμένῃ τῇ θεῷ]: 69, στ. 13 (ΑΙΓ)· ἐ[φ' ᾧ προσμένῃ (...) τὰς] ἐθίμους ἡμέρα[ς]: 70 (ΑΙΓ)· ἐφ' ᾧ τ[ὸν τῆς ζωῆς χρόν]ον προσμείνῃ: 71 (ΑΙΓ)· καὶ τῆς ζοῆς χρόνον μοι εἶνα προσμένῃ: 143, στ. 23-24 (ΕΔΕ)· ἥτις τῆς ζωῆς μου χρόνον προσμενεῖ: 144, στ. 16-17 (ΕΔΕ)· ἐφ' ᾧ προσμέ[ν]ωσιν τὰς ἐθίμους ἡμέρας τῇ θεῷ: 63, στ. 15-16 (ΑΙΓ)· [ἐφ' ᾧ τὸν τῆς] ζωῆς αὐτῆς [χρόνον προ]σμείνωσιν [αὐτῇ]: 163, στ. 10 (ΕΔΕ).

προσοικοδομῶ: ἀνελεῖν τὸ καπρεῖον ὡς ἔχει τὸ προσοικοδομη[θέ]ν: 401, στ. 49 (ΚΥΡ).

πρόστιμον: τὸ πρόστιμον σὺν πεδί(ῳ) οἴ(σ)ι: 123, στ. 18-19 (ΣΚΥ).

προσφέρω: δῶρον προσενεχθείς: 264, στ. 5-6 (ΕΔΕ).

προσφεύγω: ἀναγκαίως δὲ ἐπὶ τὴν σὴ[ν τύχην κατα- vel προσφ]εύγομεν: 432, στ. 26 (ΠΕΛ).

πρότερον: πρότερον δὲ μή: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

προτίθημι: προτεθήτω: 432, στ. 3 (ΠΕΛ).

προφήτης: π[άντων τῶν]... προφητῶν: 315 (ΕΔΕ).

προφθάνω: Νῦν δὲ σὺ προφθὰς ἵης κακίστῃ νέαν ἣν ἐφίλησες: 352 (ΕΔΕ).

πρῶτα: ἐν ἠγαθέοις πολείταις πρῶτα φέρων πινυτῆς κῦδος ἐκαρπίσατο: 258 (ΕΔΕ).

πρῶτος: παιδευτὴς πρῶτος τῶν καθ' ἑαυτὸν ὅλων: 137 (ΕΔΕ)· πρὸ α΄ καλ(ανδῶν) Νοεμβρ(ίων): 292 (ΕΔΕ)· α΄πάλῳ: 540 (ΠΕΛ).

πυγίζω: *SEG* 47 (1997) 933 (ΠΕΛ).

πυκνά: μή με πυκνὰ θρήνει: 349 (ΕΔΕ).

πυκτεύω: πέντε πυκτείσας καὶ μηδένα λυπήσσας: 261 (ΕΔΕ).

ῥίπτω: [--- ἐς δά]κρυα ῥίψεις: 353 (ΕΔΕ).

ῥόδον: ὡς ῥόδον εἰαρινόν με βροτοφθόρος ἥρπασε δαίμων: 107 (ΜΙΕ)· ἠΰτε ῥόδον ἀρτιθαλὲς καλύκεσι νεοδρεπτοῖσι μαρανθέν: 106 (ΣΚΥ).

ῥώννυμι: Ἔρρωσθ[ε]: 391 (ΕΔΕ).

σάρξ: ὀστέα μου κῖντε σαρκῶν δέ μου μ[---]: 267 (ΕΔΕ).

σβέννυμι: κάλλος δὲ ἔσβεσε μοῖρα: 60 (ΑΙΓ).

σεβαστός: Σεπτιμί[ου Σεουήρου] Περτίνακος Σεβα[στοῦ]... Μ(άρκῳ) Αὐ(ρηλίῳ) θεῷ Ἀντωνίν[ῳ Σε]βαστῷ: 582,

στ. 13 καὶ 20 (ΑΛΛ)· Αὐτοκράτορι Τιβερίῳ Κλαυδίῳ Καίσαρι Σεβασστῷ Γερμανικῷ: 423 (ΤΥΡ)· τὸν μέγιστον καὶ θειότατον αὐτοκράτορα Οὐαλέριον Λικιννιανὸν Λικίννιον εὐσεβῆ, εὐτυχῆ, Σεβαστὸν ἡ πόλις: 382 (ΕΔΕ)· [--- Σεπτ]ίμιον [---] Σεβαστόν: 452 (ΠΕΛ)· τοὺς μεγίστους κὲ θιοτάτους αὐτοκρατόρους Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Κωνστάντιο[[ν]] κὲ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) Μαξιμιαν[[ὸν]] Σεβ(αστούς): 381 Α (ΕΔΕ)· τοὺς μεγίστους καὶ θιοτάτους αὐτοκράτορας Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Κωνστά[ντιον] καὶ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) Μαξιμιανὸν Σεβ(αστούς): 380 Β, στ. 8 (ΕΔΕ)· ἔτους FΟ σεβαστοῦ τοῦ καὶ ΒϘΡ: 423 (ΤΥΡ)· ἔτους ΖΛΡ σεβαστοῦ τοῦ καὶ ΓΝΣ: 120, στ. 18 (ΣΚΥ)· ἔτους ΑΚΣ σεβαστοῦ τοῦ καὶ ΖΛΤ: 63, στ. 1 (ΑΙΓ)· ἔτους ΖΛΣ σεβ(αστοῦ): 428 (ΓΥΡ)· [ἔτου]ς ΓΜΣ σεβαστο[ῦ τ]οῦ καὶ ΘΝΤ: 138 (ΕΔΕ)· ἔτους ΗΜΣ σεβ[αστοῦ τοῦ καὶ ΔΞΤ]: 64 (ΑΙΓ)· [ἔτου]ς ΗΜΣ σ(ε)βαστοῦ [τοῦ κὲ ΔΞ]Τ: 65 (ΑΙΓ)· ἔτους ΗΜΣ σεβαστοῦ τοῦ κα[ὶ ΔΞ]Τ: 66 (ΑΙΓ)· ἔτους ΘΝΣ σεβαστο[ῦ τοῦ καὶ ΕΟΤ]: 67 (ΑΙΓ)· ἔτους<Σ>ΓΞΣ σεβαστοῦ: 121 (ΣΚΥ)· ἔτους FΞΣ σεβαστο[ῦ] (τοῦ) καὶ ΒΠΤ: 61 (ΑΙΓ)· [ἔτους ΕΟΣ σεβαστοῦ τ]οῦ καὶ ΑϘΤ: 68 (ΑΙΓ)· ἔτου[ς] [.]Λ[. σεβ]αστοῦ: 128Α (ΕΔΕ)· ἔτο[υς . . . σεβαστοῦ] τοῦ κὲ [---]: 69, στ. 1 (ΑΙΓ)· [ἔτους *τόσου* σεβαστοῦ ---]: 70 (ΑΙΓ)· [ἔτους . . . σεβαστοῦ]: 72 (ΑΙΓ)· ἔτους [*τόσου* σεβαστοῦ τοῦ καὶ *τόσου*]: 74 (ΑΙΓ)· [ἔτους . . . σεβαστο]ῦ τοῦ καὶ [---]: 75 (ΑΙΓ).

Σεκουνδανοί: στρατιούτου ἀτουαρίου τῶν Σεκονδανοῦ(ν): 313 (ΕΔΕ)· ν[ου]μέρου τῶν καθοσιωμένων Σεκουνδανῶν: 344 (ΕΔΕ).

σεμνός: πολὺ φίλτατα σεμνά μου τ[έκνα]: 349 (ΕΔΕ)· εἰς Ἀείδαο σεμνοτάτη[ς] (;) Μαντοῦς κατέθικα: 118 (ΜΑΡ).

σῆμα: τόδε σῆμα: 60 (ΑΙΓ)· σῆμα δ᾽ ἔθεντ᾽ ἐπ᾽ ἐμοί: 107 (ΜΙΕ)· σῆμα μέν μοι ἐποίησεν: 192 (ΕΔΕ)

σκάπετος: τὴν σκάπετον: 401, στ. 53 (ΚΥΡ)· [--- τὴν] σκάπετον τοὺς Φιλίππου συγχῶσαι: 401, στ. 36 (ΚΥΡ)· τὴν σκάπετον συγχῶσαι κατὰ τῶν [---]: 401, στ. 52 (ΚΥΡ).

σκυλεύω: ταῦτα μου ὁ σκύλας τέκνων σπορά [---]: 267 (ΕΔΕ).

σός: τλήμονα σὸγ κλ[έος (;) ---]: 546 (ΠΕΛ)· ἀναγκαίως δὲ ἐπὶ τὴν σὴ[ν τύχην κατα- vel προσφ]εύγομεν: 432, στ. 25 (ΠΕΛ).

σπορά: ταῦτα μου ὁ σκύλας τέκνων σπορά [---]: 267 (ΕΔΕ).

στάδιον: ἐκ [~] Πέλλης στάδιοι εἴκοσι: 561 (ΠΕΛ).

στατήρ: στατήρων χρυσῶ[ν τ]εσσαράκοντα: 425, στ. 7 (ΤΥΡ)· στατήρων χρυσῶν τεσσαράκοντα πέντε: 425, στ. 15-16 (ΤΥΡ).

στεναχίζω: μηδὲ στενάχι[ζε ---]: 349 (ΕΔΕ).

στεφανίτης: καὶ τοῖς στεφανίτας ἀ[γῶνα]ς ἐπαγ[γ]έλλ[ο]υσι: 430, στ. 14 (ΠΕΛ).

στέφανος: τὸν ἐπ᾽ ἀγλαΐῃ δῶκε Κύπρις στέφανον: 60 (ΑΙΓ).

στῆθος: μή μοι τήκετε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἐο[ῖσι]: 349 (ΕΔΕ)· οὐκέτι τέ μοι φρένες ἰσὶν ἐνὶ στήθεσσιν οὔτε νόημα: 352 (ΕΔΕ).

στήλη: ἐγένετο δὲ ἡ στήλη ἔτους ΒΝΤ: 249 (ΕΔΕ)· ὃς (σ)τήλην ἐχάραξα καὶ εἰς μνείαν ἀνέθηκα: 259, στ. 21 (ΕΔΕ)· ἐκ τῶν δὴ κείνου τε κόπων στήλην ἀνέθηκεν: 262 (ΕΔΕ).

στηλογραφῶ: στηλλογραφεῖ... καὶ συνευα[ρε]στεῖ τῇ δωρεᾷ: 63, στ. 3-4 (ΑΙΓ)· ἐσστηλογράφησα ὅτον καὶ τὴν ὠνὴν ἀνέθηκ[α]: 143, στ. 17 (ΕΔΕ).

στηρίζω: Κύριε παντοκράτωρ Σαβαώθ, στήριζε τὸν οἶκον το[ῦτον]: 274 (ΕΔΕ).

στοά: [τὰ] ὑπεποίκεια καὶ τὰς στοὰς τῇ θεῷ: 138 (ΕΔΕ).

στρατεύω: στρατευσάμενον: 625 (ΑΛΜ).

στρατηγός: σ[τρ]ατηγόν: 597 (ΕΥΡ)· στρατηγ[. .] Μακεδόνων: *Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας* 103 (ΠΕΛ).

στρατιά: ἧς ἱερᾶς στρατίης εἰὸν ἐν μελάθροις: 259, στ. 5 (ΕΔΕ).

στρατιώτης: στρατ[ι]ώτου: 182, στ. 15 (ΕΔΕ)· μημόριον... στρατιώτου: 322 (ΕΔΕ)· μημόριον... στρατιώτου νουμέρου Γερμανικιαν(ῶν): 294 (ΕΔΕ)· [μη]μόριον... [στρ]ατιό(του): 319 (ΕΔΕ)· ἐς πάτρην βαίνοντος Ξάνθου στρατιώτου:

259, στ. 20 (ΕΔΕ)· μημόριον... στρατιούτου ἀτουαρίου τῶν Σεκονδανοῦ(ν): 313 (ΕΔΕ)· μημόριον... στρατιούτου: 334 (ΕΔΕ)· στρατιώτῃ π[ραιτωριανῷ (;)]: 239 (ΕΔΕ).

στρατ[---]: 592 (ΕΥΡ).

σύ: χα[ῖ]ρ[ε καὶ σύ], τίς [π]οτ' εἶ: 5 (ΑΛΩ)· χαῖρε καὶ σύ, τίς ποτ' εἶ, ὦ παροδεῖτα: 215, στ. 15 (ΕΔΕ)· [χαῖρε καὶ] σύ, καλή: 588 (ΙΧΝ)· Παῦσε ὦ σύ, Ῥοδόπη ἄλοχε, καταδα[κρύουσα]: 349 (ΕΔΕ)· νῦν δὲ σὺ προφθάς: 352 (ΕΔΕ)· κῖσε δὲ σὺ γέης ΧΙΟΝΩΔΕΑ ΤΗΚΟΜΕΝΟΙΑ: 352 (ΕΔΕ)· σύ... κῖσε: 352 (ΕΔΕ)· μήτε σύ... μήτε σύ: 349 (ΕΔΕ)· μεμνημένη σου οὐ διαλείπω: 53 (ΑΙΓ)· υἱοῖς... τοῖς σοὶ ἀρέσασε[ι]: 315 (ΕΔΕ)· δάκρυά σοι Ι[---]: 546 (ΠΕΛ)· [ἐπιστολήν] σοι γράφομεν, κύριε: 432, στ. 23 (ΠΕΛ)· μητρὸς τῆς γλυκερῆς πλεῖον ἐγώ σε ποθῶ: 53 (ΑΙΓ)· χέρετε κὲ ὑμῖς: 324 (ΕΔΕ)· ὑμῖς δὲ ηὔχηστε ἵνα τὰ ἄνω ΘΕΟ[-- (;)] ἐπιλάμψι: 352 (ΕΔΕ)· ἱκέτις ὑμῶ(ν) γίνο[μαι]: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

σύγγαμος: σύνγαμος οὖσα Τίτου: 263, στ. 17 (ΕΔΕ).

συγγενής: τοῦ συνγενοῦς: 622 (ΑΛΜ).

συγκαταγηράσκω: [ἐμὲ δ]ὲ συνκαταγηρᾶσαι Διονυσοφῶντι καὶ μηδεμίαν ἄλλαν: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

συγκλείω: καὶ τὰς συγκεκλειμένας ἀνοιχθῆναι ΟΚ[.]ΑΙ[.] τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς ἑτέρας ΚΑΙΧΟ καὶ τὰς συγκεκλειμένας ἀνοιχθῆναι τὰς ὁδούς: 401 στ. 21 καὶ 22 (ΚΥΡ).

συγχώννυμι: [--- τὴν] σκάπετον τοὺς Φιλίππου συγχῶσαι: 401, στ. 37 (ΚΥΡ)· τὴν σκάπετον συγχῶσαι κατὰ τῶν [---]: 401, στ. 52 (ΚΥΡ).

συγχωρῶ: τοὺς δὲ... ἐπιβεβηκότας συγχωρεῖν ἕκασ[τ]ον κατὰ τὸ αὐτ[οῦ καὶ] ἀποδιδόναι τῆι ὁδῶι: 401, στ. 14 (ΚΥΡ)· τοὺς δὲ [.]Μ[-- (;)] ὠνοῦντας τῆι ὁδῶι ταύτηι συγχωρεῖν ἕκαστον κατὰ τὸ αὐτοῦ καὶ ὁδοπ[ο]ήσαντας: 401, στ. 18 (ΚΥΡ)· ἐ[πιβε]βηκότας συγ[χωρεῖ]ν ἕκαστον κατὰ τὸ αὐτοῦ καὶ ὁδοποιῆσαι: 401, στ. 10-11 (ΚΥΡ).

σύμβιος (ὁ, ἡ): μετὰ τῆς συμβίου αὐτοῦ: 287 (ΕΔΕ)· [με]τὰ... τ[ῆς συμβίου αὐτοῦ]: 279 (ΕΔΕ)· μετὰ τῆς ἰδίας συμβίου: 621 (ΑΛΜ)· καὶ τῆς συμβίου αὐτοῦ: 295, στ. 8 (ΕΔΕ)· 309 (ΕΔΕ)· 312 (ΕΔΕ)· κ(αὶ) τῆς συμβίου αὐτοῦ: 296 (ΕΔΕ)· [κ]αὶ τῆς συμ[βίου αὐτ]οῦ: 286 (ΕΔΕ)· [κ]αὶ τῆς σ[υμβίου αὐ]τοῦ: 340 (ΕΔΕ)· [κ(αὶ) τῆς συ]μβίου [αὐτοῦ]: 291 (ΕΔΕ)· κ(αὶ) τῆς συμ[βίου αὐτοῦ]: 305 (ΕΔΕ)· καὶ τῆς [συμβίου αὐτοῦ ---]: 345 (ΕΔΕ)· κ(αὶ) τῆς συνβίου αὐτοῦ: 337 (ΕΔΕ)· καὶ τῆς συνβίου αὐτοῦ: 302 (ΕΔΕ)· 322 (ΕΔΕ)· 332 (ΕΔΕ)· κὲ τῆς συνβίου αὐτοῦ: 323 (ΕΔΕ)· [κ]αὶ τῆς συμ[βίου ---]: 285 (ΕΔΕ)· καὶ τῆς τούτου συνβίου: 288 (ΕΔΕ)· κ(αὶ) τῆς συνβ(ίου): 311 (ΕΔΕ)· κὲ τῆ(ς) συβίου αὐτοῦ: 303 (ΕΔΕ)· κ(αὶ) τῆς συ[βίου] αὐτοῦ: 319 (ΕΔΕ)· τῇ συμβίᾳ: 79 (ΑΙΓ)· τῇ ἰδίᾳ συμβίῳ: 243 (ΕΔΕ)· τῇ ἰδίᾳ συνβίῳ: 536 (ΠΕΛ)· 577 (ΠΕΛ)· τῇ εἰδίᾳ συνβίῳ: 114 (ΜΙΕ)· τῇ γλυκυτάτῃ συμβίῳ: 192 (ΕΔΕ)· 193 (ΕΔΕ)· τῇ γλυκυτάτῃ συνβίῳ: 245 (ΕΔΕ)· τῇ γλυκυ[τάτ]ῃ συνβίῳ: 268 (ΕΔΕ)· τῇ γλυ(κυ)τάτῃ συνβίῳ: 301 (ΕΔΕ)· [τῇ γλυκυ]τάτῃ καὶ [χρηστοτ]άτῃ (;) συν[βίῳ]: 588 (ΙΧΝ)· τῷ συνβίῳ ἑαυτῆς: 225 (ΕΔΕ)· τῇ [--- (;) συ]νβίῳ: 234 (ΕΔΕ).

συμμένω: τοῦ δὲ πρωι[κοδο]μημένου τῆς οἰκίας συμμένειν: 401, στ. 28 (ΚΥΡ).

συμπραγματεύομαι: ἡ πόλις καὶ οἱ συνπρα[γ]ματευόμενο[ι] Ῥωμαῖο[ι]: 180 (ΕΔΕ).

σύμφωνον: ὅρος κατὰ σύμφωνον: 416 (ΚΥΡ).

σύν: ε[ὐξάμε]νοι... σὺν τοῖς ἰδίοις: 120, στ. 14 (ΣΚΥ)· τὸ πρόστιμον σὺν πεδί(ῳ) οἴ(σ)ι: 123, στ. 19 (ΣΚΥ)· σὺν τεκέεσιν: 350 (ΕΔΕ)· ἴσθι γὰρ ὡς πιστοῖς σύν: 349 (ΕΔΕ).

συνάγω: συναγαγεῖν τὴν ἐρκάνην Ο [. . . ⁶ . . .] τῆς ὁδοῦ Τ[. . . ⁵ . .] προσεπεβ[εβήκει πόδ]ας δύο: 401, στ. 33 (ΚΥΡ)· συναγαγεῖν τὴν ἐρκάνην: 401, στ. 34 (ΚΥΡ)· συναγαγεῖν τὴν ἐρκάνην καὶ τὰς (;) θύρας ὀρθὸν τῆι ἑτέραι ἑρμᾶι: 401, στ. 37 (ΚΥΡ)· συναγαγεῖν τὴν ἐρκάνην ἢ διακαίνου εἴσω ἐπεβεβήκει τῆς ὁδοῦ: 401, στ. 46 (ΚΥΡ).

συνεκκομίζω: συνεκκομ[ι---]: 6 (ΑΙΓ).

συνέρχομαι: ἐφ' ᾧ συνέρχωνται τὰς ἐθίμους ἡμέρας: 68 (ΑΙΓ).

συνευαρεστῶ: στηλλογραφεῖ... καὶ συνευα[ρε]στεῖ τῇ δωρεᾷ: 63, στ. 5-6 (ΑΙΓ)· συνευ[αρεστεῖ τῇ δω]ρεᾷ καὶ χα[ρίζεται]: 69, στ. 8 (ΑΙΓ).

σύνευνος: ἐν ταὐτῶι δὲ σύνευνος: 57 (ΑΙΓ).
συνήθης: οἱ συνήθεις: 131, στ. 4 (ΕΔΕ).
συντέλεια: Μητρὶ Θεῶν καὶ συντελήα[ι]: *SEG* 43 (1993) 472 (ΑΙΓ).
συντελῶ: αἷς συντελοῦσι τοῖς θεοῖς: 430, στ. 11 (ΠΕΛ).
σύντροφος: τῆς συντρόφου: 398 (ΕΔΕ).
σῴζω: Χ(ριστ)έ, [σῶσον] κ(αὶ) πάλ[ιν ἀνά]στησ[ον ἡμᾶς]: 280 (ΕΔΕ).
σῶμα: ἀ(ντ)ίγραφον ὠνῆς σόματος Νίκης: 123, στ. 2 (ΣΚΥ)· ὃς δ' ἂν βουληθῆ ἐπιλαβέσθαι τῶν σωμάτων τούτων: 168, στ. Β 3 (ΕΔΕ)· σῶμα δὲ γα(ί)ῃ: 351 (ΕΔΕ).
σωτηρία: ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν κυρίων: 120, στ. 4-5 (ΣΚΥ)· ὑπὲρ τῆς σωτηρίας: 131, στ. 2 (ΕΔΕ).
σώφρων: σαόφρονος ἠϋκόμοιο: 60 (ΑΙΓ).
ταγός: ταγῶν ἀτῶν: 93, στ. Ι 5-6, 15-16, 25, 34 (ΜΙΕ)· ἐπὶ ταγῶν ἀτῶ[ν]: 425, στ. 19 (ΤΥΡ).
ταμίας: δοῦναι δὲ κα[ὶ] ξένια τοὺς ταμίας τοῖς θεωροῖς: 430, στ. 14 (ΠΕΛ).
ταμεῖον: δώσει τῷ ταμιείῳ (δηνάρια) /ΕΦ: 157, στ. 17 (ΕΔΕ)· δώσει τῷ ταμείῳ (δηνάρια) /Ε: 159, στ. 11 (ΕΔΕ)· δώ-σ[ει] τῷ ταμείῳ τῷ [ἰε]ρωτάτῳ (δηνάρια) /ΒΦ: 161, στ. 12 (ΕΔΕ)· δώσει τῷ ταμιείῳ (δηνάρια) μυρ(ιάδες) Ε: 168, στ. Β 4 (ΕΔΕ)· δώσι τῷ εἰε[ρωτά]τῳ ταμίῳ (δηνάρια) ΒΦ: 410 (ΚΥΡ)· δώσει εἰς τὸ ταμεῖον (δηνάρια) /ΒΨΝ: 144, στ. 38 (ΕΔΕ)· δώσι ἰς τὸ ἱερώτατον ταμε[ῖον (δηνάρια)] Φ: 610, στ. 12 (ΒΒ).
ταπεινός: δαπ(ε)ινὰ γάρ ἰμε φίλων πάντων καὶ ἐρήμα: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).
τάφος: ἡλικίαμ μὲν ἐμὴν ὁ παρὼν τάφος οὐκ ἐν ἀδήλοι[ς] γράμμασι δ[ηλοῖ (;)] τ[ῶι π(;)]ροσ[ι]όντι: 52 (ΑΙΓ)· Μεν-νέου τάφος οὗτος: 350 (ΕΔΕ)· κεῖσαι ἀγηράτωι τῶιδε [τάφωι]: 57 (ΑΙΓ).
ταχέως: Μοιρῶν εἶλε μίτος ταχέως: 626 (ΑΛΜ).
τεῖδε: κεῖμαι τεῖ[δ]ε θανοῦσα: 544 (ΠΕΛ).
τέκνον: 243 (ΕΔΕ)· κὲ τ[ὸ τέκνον αὐτῆς]: 69, στ. 12 (ΑΙΓ)· [χαίροι]ς... τέκνον ἡ[μέτερ]ον: 324 (ΕΔΕ)· τάδ' ἔτευξε τέκνου χάριν: 626 (ΑΛΜ)· μετὰ... τ[έ]κνου: 610Α (ΒΒ)· [μετὰ τοῦ τέκνου]: 70 (ΑΙΓ)· τῷ τέκνῳ: 204 (ΕΔΕ)· 218 (ΕΔΕ)· 226 (ΕΔΕ)· 602 (ΕΥΡ)· τ[ῷ τ]έκ[ν]ῳ: 222 (ΕΔΕ)· τῷ τέ[κνῳ]: 395 (ΕΔΕ)· τῷ ἰδίῳ τέκνῳ: 219 (ΕΔΕ)· 621 (ΑΛΜ)· τῷ ἰδίῳ τέκνω<ν>: 244 (ΕΔΕ)· τῷ εἰδίῳ ταίκινῳ: 197 (ΕΔΕ)· τῷ γλυκυτάτῳ τέκνῳ: 61 (ΑΙΓ)· 103 (ΜΙΕ)· 350 (ΕΔΕ)· τὰ τέκνα: 51 (ΑΙΓ)· 278 (ΕΔΕ)· τέκνα: 119 (ΜΑΡ)· καὶ τὰ τέκνα: 587 (ΙΧΝ)· κὲ τὰ τέκνα: 326 (ΕΔΕ)· καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ: 113 (ΜΙΕ)· 335 (ΕΔΕ)· τὰ τέκνα αὐτῶν: 62 (ΑΙΓ)· πολὺ φίλτατα σεμνά μου τ[έκνα]: 349 (ΕΔΕ)· [τῶν τέ]κνων αὐτῆς: 604 (ΕΥΡ)· τῶν ἑ[αυτοῦ (;) τέκνων (;) ---]: 317 (ΕΔΕ)· [μετὰ] τῶν τέκ[νων]: 69, στ. 6 (ΑΙΓ)· [κ]ὲ τέκνων δύω: 386 (ΕΔΕ)· ἔχουσα τέκνων δίκαιον: 72 (ΑΙΓ)· ἔχο[υ]σα τριῶν τέκνων δίκην: 143, στ. 13 (ΕΔΕ)· ταῦτα μου ὁ σκύλας τέκνων σπορά [---]: 267 (ΕΔΕ)· τοῖς τέκνοις ἥρω[σιν]: 605 (ΕΥΡ).
τέκος: σὺν τεκέεσιν: 350 (ΕΔΕ).
τελευτή: μετὰ δὲ τὴν τελευτήν μου: 144, στ. 19 (ΕΔΕ)· μετὰ τὴν τελ(ευτ)ὴν [αὐτῶν]: 305 (ΕΔΕ)· ἐπὶ βιότοιο τελευ-[τὴν] δέξατο: 351 (ΕΔΕ).
τελευτῶ: τελευτήσαντος... ὑπὸ βίας ὕδατος: 420 (ΚΥΡ).
τέλος: κέ μοι τέλος ζωῆς ἀρχὴν πέλει ὑμετερ[---]: 349 (ΕΔΕ)· τὸ τέλος καὶ τὸν γάμον καταγράφω: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).
τελῶ: [---]Υ τελέσας: 126 (ΝΕΑ).
τέρπομαι: τερφθεὶς ὅδε παῖς: 545 (ΠΕΛ).
τεσσαρακαιδεκέτης: ἥματι μὲν γενόμην... τεσσαρακαιδεχέτης: 543 (ΠΕΛ).
τεσσαράκοντα: στατήρων χρυσῶ[ν τ]εσσαράκοντα: 425, στ. 8 (ΤΥΡ)· στατήρων χρυσῶν τεσσαράκοντα πέντε: 425, στ. 16-17 (ΤΥΡ).
τέταρτος: δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ τέταρτον, ὑπάτῳ ἀποδεδιγμένῳ τὸ τέταρτον: 423 (ΤΥΡ)· τέ(ταρτον): *SEG* 45

(1995) 822 (ΑΙΓ).
τετράκαινος: τὴν ὁδὸν τῆς πόλε[ως . . . [7] . . .] ἀνέργου — τ[ο]ῦ (;) καὶ διὰ τῆς Γενδερραίας εἶναι τετράκαινον: 401, στ. 26 (ΚΥΡ).
τετράπους: τετράπους νέος: 264, στ. 1-2 (ΕΔΕ).
τεύχω: ᾗ τύνβος εὔξεινος ἐνὶ μερόπεσσι τέτυκτο: 259, στ. 18 (ΕΔΕ)· τάδ' ἔτευξε τέκνου χάριν: 626 (ΑΛΜ).
τέχνη: [---] τέχνη: 54 (ΑΙΓ).
τήκω: μή μοι τήκετε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἐο[ῖσι]: 349 (ΕΔΕ)· κῖσε δὲ σὺ γέης ΧΙΟΝΩΔΕΑ ΤΗΚΟΜΕΝΟΙΑ: 352 (ΕΔΕ).
τηλύγετος: τηλύγετος γεγαώς [---]: 264A (ΕΔΕ).
τηνίκα: τηνίκα Φοίβωι ἀστοὶ πανδήμους ἐξετέλουν (θ)υσίας: 543 (ΠΕΛ).
τίθημι: οὗ παιδαρίου κ[αὶ τὴν] ὠνὴν ἔθηκα: 169 (ΕΔΕ)· [οὗ κα]ὶ τὴν κατα[γραφὴν ἔθ]ηκα τῇ θεῷ: 171 (ΕΔΕ)· ἧς καὶ τὴν καταγραφὴν ἔθηκεν εἰς τὸν νεώ: 159, στ. 6 (ΕΔΕ)· ὧν καὶ τὰ(ς) ὠνὰς ἔθηκεν: 151, στ. 10 (ΕΔΕ)· οὗ καὶ τὴν καταγραφὴν ἔθηκαν: 167, στ. 9 (ΕΔΕ)· ο[ὗ] καὶ τὴν καταγραφὴν ἔθηκεν: 162, στ. 12 (ΕΔΕ)· ὁστὰ δὲ πατρὸς εἰς ἓν ἔθηκεν ἐμοὶ Δυρραχίου κομίσας: 263, στ. 9 (ΕΔΕ)· ε[ἰς μακ]άρων δὲ ψυχὴν θεσπεσίην θῆκε θεὸς πεδίον: 258 (ΕΔΕ)· ψυχὴ(ν) αἰθερείαις α(ἰ)ῶσι ἔθετο: 351 (ΕΔΕ)· σῆμα δ' ἔθεντ' ἐπ' ἐμοὶ γονέων πολυφίλτατοι ὄντες: 107 (ΜΙΕ).
τιμή: τιμῆς ἀργυρίου (δηνάρια) (/)Ε: 123, στ. 10 (ΣΚΥ)· τὴν τιμὴν ἔχει πᾶσαν: 93, στ. I 3, 13-14, 32 (ΜΙΕ)· τὴν τιμὴν ἔ[χει πᾶσαν]: 93, στ. II 18 (ΜΙΕ)· τὴ[ν τιμ]ὴν ἔχει πᾶσαν: 93, στ. I 23 (ΜΙΕ)· [τὴν τι]μὴν ἔχ[ε]ι πᾶ[σαν]: 93, στ. II 31-32 (ΜΙΕ)· [τὴν τι]μὴν ἔχει [πᾶσαν]: 93, στ. II 38-39 (ΜΙΕ)· [τὴν τιμὴν ἔχει πᾶσαν]: 93, στ. II 3 (ΜΙΕ)· 93, στ. II 11 (ΜΙΕ)· 93, στ. II 24 (ΜΙΕ)· τότε τὴν τιμὴν διπλῆν ἐπηρώτ(η)σεν: 123, στ. 15 (ΣΚΥ)· ἐπί τε ταῖς τιμαῖς: 430, στ. 11 (ΠΕΛ).
τιμῶ: ἡ πόλις καὶ οἱ συνπρα[γ]ματευόμενο[ι] Ῥωμαῖο[ι]... θυγατέρα Στράττυλλαν τιμῶντες θεοῖς: 180 (ΕΔΕ).
τίς: χα[ῖ]ρ[ε καὶ σύ], τίς [π]οτ' εἶ: 5 (ΑΛΩ)· χαῖρε καὶ σύ, τίς ποτ' εἶ, ὦ παροδεῖτα: 215, στ. 15 (ΕΔΕ)· καὶ ἄν τις κυριώτερος φανῇ τοῦ προγεγραμένου κορασίου ἢ μέρους (τ)ινός: 123, στ. 11 καὶ 14 (ΣΚΥ)· μαθὲ τίς δὴ κατάκειτ' ἐνὶ τύμβῳ: 262 (ΕΔΕ)· [ἐὰν δέ τις]... [τολ]μήσι: 305 (ΕΔΕ)· [εἰ μὴ διά τ]ινα ἀναγκαίαν χρείαν: 432, στ. 2 (ΠΕΛ).
τίω: ἔξοχα τειόμεν[ος (;) --]: 264A (ΕΔΕ).
τλήμων: [---] τλήμονα σὸγ κλ[έος (;) ---]: 546 (ΠΕΛ).
τοιοῦτος: [---]ΕΠΙΝ γὰρ τοιαῦτα [---]: 128 (ΕΔΕ).
τοκεύς: Ἐλπιδίοιο τοκῆος: 106 (ΜΙΕ).
τολμῶ: ἐὰν δέ τις... [τολ]μήσι αἰπανῦ[ξαι]: 305 (ΕΔΕ)· [ὃς ἂν δὲ τ]ολμήσῃ ΔΟΥΛΟ[1-2] [. . [2-3].]ΝΕ: 410 (ΚΥΡ).
τόπος: ἐνθάδε τόπος... τῶν πιστῶν: 304 (ΕΔΕ)· τόπ[ῳ] Μακρῷ: 139 (ΕΔΕ).
τόσος: [---] τόσημ μὲν Δ[---]: 6 (ΑΙΓ).
τότε: τότε τὴν τιμὴν διπλῆν ἐπηρώτ(η)σεν: 123, στ. 14 (ΣΚΥ)· [τόκα] γᾶμαι Διονυσοφῶντα: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).
τρεῖς: οἱ τρῖς ἀδελφοὶ δορούμεθα τὸ μημόριον: 278 (ΕΔΕ)· ἔχο[υ]σα τριῶν τέκνων δίκην: 143, στ. 12 (ΕΔΕ)· ἐπεβεβήκ[εσαν] τῆς ὁδοῦ κατὰ κεφαλὴν πόδας τρεῖς μῆκο[ς . . . . [7] . . .]: 401, στ. 32 (ΚΥΡ).
τρέφω: θρέψεν δὲ ἥδ[ε Μα]κηδον[ίη]: 57 (ΑΙΓ)· ἐφ' ὅσον τε ζώω ἀπὸ ἑαυτῶ με τραφῆν(ε): 143, στ. 16-17 (ΕΔΕ)· τὰς δὲ ἄλ[λας τῷ θρέψαντι]: 64 (ΑΙΓ)· ἠξίωσαν οἱ θρέψαντες καλῶς δουλευθέντες... ἀνατιθήμειν θεᾷ... ταύτη[ν]: 121 (ΣΚΥ)· τοῖς προγε[γραμμένοις θρέψ]ασιν αὐτή(ν): 71 (ΑΙΓ).
τριάκαινος: [τὴν (;)] ἐκ Κύρρου ἐπὶ Γυρβέαν ὁδὸν ἄγουσαν εἶναι τριά[κ]αινον διὰ παντὸς τὸ εὖρος: 401, στ. 13 (ΚΥΡ)· τὴν... ὁδὸν... εἶναι τριάκαινον τὸ εὖρος διὰ παντός: 401, στ. 17 (ΚΥΡ).
τριακάς: Περ[ιτ]ίου τριακάδι: 390 (ΕΔΕ).
τριακοσιοστός: [ἔτου]ς ἑνὸ[ς καὶ πε]ντηκοσ[τοῦ καὶ] τριακοσ[ι]αστοῦ: 390 (ΕΔΕ)· ἐν ἔτει τριακοσιοστῷ καὶ ἐνενηκοστῷ τρίτῳ: 79 (ΑΙΓ)· ἐν τῷ τετρακοσιαστῷ ἔτει: 160 (ΕΔΕ).

τρίτος: ἐν ἔτει τριακοσιοστῷ καὶ ἐνενηκοστῷ τρίτῳ: 79 (ΑΙΓ).

τρόπος: [---]ΣΑ τρόπον [---]: 6 (ΑΙΓ).

τροφεῖον: ἀλλὰ τροφείων μνησθεὶς ἀμφοτέροις τύμβον ἔχωσεν ἕνα: 263, στ. 10 (ΕΔΕ).

τροχός: νῦν δὲ τροχοῖο βίῃ τὸ φάος προλέλοιπα: 264, στ. 10 (ΕΔΕ).

τυγχάνω: ἣν ἔχουσα τυγχάνει ἡ πόλις ἡ Κώιων: 430, στ. 5 (ΠΕΛ)· γήραος εὖτε τύχοι: 258 (ΕΔΕ).

τυμβεύω: Καστρίκιόν με Φίλιππον ἐτύμβευσεν Τίτος υἱὸς: 263, στ. 1 (ΕΔΕ).

τύμβος: [τ]ύμβος... [πρ]εσβ(υτέρου): 317 (ΕΔΕ)· ᾗ τύνβος εὔξεινος ἐνὶ μερόπεσσι τέτυκτο: 259, στ. 17 (ΕΔΕ)· καὶ εἰμερτὴν παράκοιτιν τοῦδε λαχεῖν τύμβου: 258 (ΕΔΕ)· μαθὲ τίς δὴ κατάκειτ' ἐνὶ τύμβῳ: 262 (ΕΔΕ)· ἀλλὰ τροφείων μνησθεὶς ἀμφοτέροις τύμβον ἔχωσεν ἕνα: 263, στ. 11 (ΕΔΕ)· ὃς τὸν ἐμὸν παρὰ τύμβον ἄγεις: 263, στ. 13 (ΕΔΕ).

τύπος: ᾧ μορφὰν καὶ τύπον ἰκέλιος: 626 (ΑΛΜ).

τύχη: ἀγαθῆι τύχηι: 145, στ. 2 (ΕΔΕ)· 181, στ. 1 (ΕΔΕ)· [ἀγαθ]ῆι τύχ[ηι]: 127, στ. 1 (ΕΔΕ)· ἀγαθῇ τύχῃ: 147 (ΕΔΕ)· 149 (ΕΔΕ)· 150 (ΕΔΕ)· 154 (ΕΔΕ)· 157, στ. 1 (ΕΔΕ)· 158 (ΕΔΕ)· 161, στ. 1 (ΕΔΕ)· 162, στ. 1 (ΕΔΕ)· 165 (ΕΔΕ)· 169 (ΕΔΕ)· 171 (ΕΔΕ)· 381 Α (ΕΔΕ)· 382 (ΕΔΕ)· 563 (ΠΕΛ)· ἀγαθῇ τ[ύχῃ]: 380 Β, στ. 1 (ΕΔΕ)· ἀγαθ[ῇ τύ]χῃ: 175 (ΕΔΕ)· [ἀγαθῇ τύ]χῃ: 163, στ. 1 (ΕΔΕ)· ἀγαθῇ [τύχῃ]: 413 (ΚΥΡ)· ἀναγκαίως δὲ ἐπὶ τὴν σὴ[ν τύχην κατα- vel προσφ]εύγομεν: 432, στ. 26 (ΠΕΛ).

ὑγιαίνω: ὑγιένετέ μοι πάντε(ς): 84 (ΑΙΓ).

ὑδραγώγιον: τὸ ὑδραγώγιν τῇ πόλει: 596 (ΕΥΡ).

ὕδωρ: τελευτήσαντος... ὑπὸ βίας ὕδατος: 420 (ΚΥΡ).

υἱός: ὁ υἱός: 66 (ΑΙΓ)· υἱός: 182, στ. 14 (ΕΔΕ)· 514 (ΠΕΛ)· καὶ ὁ υἱ(ός): 301 (ΕΔΕ)· καὶ ὁ υἱὸς αὐτῆς: 278 (ΕΔΕ)· ὁ υἱὸς τὴν μητέρα ἵδρυσεν: 400 (ΕΔΕ)· ἰμὶ δ'... φί[λος υἱός]: 349 (ΕΔΕ)· ἐτύμβευσεν... ὑιός: 263, στ. 1 (ΕΔΕ)· υἱὸς ἔθαψε: 263, στ. 7 (ΕΔΕ)· τοῦ ὑοῦ ἑαυτῆς: 208 (ΕΔΕ)· μετὰ τοῦ υἱοῦ: 232 (ΕΔΕ)· τῷ υἱῷ: 215, στ. 4 (ΕΔΕ)· τῷ υἱ[ῷ]: 390 (ΕΔΕ)· [τῷ υἱῷ (;)] μου: 238 (ΕΔΕ)· τῷ ὑῷ: 191 (ΕΔΕ)· υἱῷ: 82 (ΑΙΓ)· [θεοῦ Μ(άρκου) Ἀντωνίνου Εὐσεβοῦς υἱῷ]: 582, στ. 2 (ΑΛΛ)· Σεπτιμί[ου Σεουήρου] Περτίνακος Σεβα[στοῦ, Ἀραβικ]οῦ, Ἀδ[ια]βηνικοῦ, Πα[ρθ(ικοῦ) υἱῷ]: 582, στ. 14 (ΑΛΛ)· Σεπτιμί[ου Σεουήρου] Περτίνακος Σεβα[στοῦ]... [υἱῷ]: 582, στ. 15 (ΑΛΛ)· τὸν υἱὸν: 100 (ΜΙΕ)· υἱόν: 63, στ. 12 (ΑΙΓ)· 597 (ΕΥΡ)· 598 (ΕΥΡ)· υἱό[ν (;)]: 77 (ΑΙΓ)· τὸν ὑόν: 213 (ΕΔΕ)· τὸν ὑὸν αὐτῶν: 606 (ΕΥΡ)· καὶ δύο ὑῶν ζῶντες... ἑτέρου ὑοῦ: 211 (ΕΔΕ)· ὡς ὁ [πατὴρ τοῖς] υἱοῖς αὐτοῦ: 315 (ΕΔΕ)· τοὺς υἱοὺ[ς αὐτ]οῦ: 610, στ. 6 (ΒΒ).

υἱωνός: [θεοῦ Ἀντωνίνου Εὐσεβοῦς υἱωνῷ]: 582, στ. 4 (ΑΛΛ)· [θε]οῦ Μ(άρκου) Ἀν[τω]νίνου [Ε]ὐσεβ[οῦς υἱω]νῷ<ν>: 582, στ. 16 (ΑΛΛ).

ὑμέτερος: κέ μοι τέλος ζωῆς ἀρχὴν πέλει ὑμετερ[---]: 349 (ΕΔΕ).

ὑπάρχω: ὑπάρχειν δὲ καὶ τὴν ἀσυλίαν τῶι ἱερῶι: 430, στ. 12-13 (ΠΕΛ)· τήν τε οἰκειότητα ἀνενεώσαντο τὴν ὑπάρχουσαν Κώιοις πρὸς Μακεδόνας: 430, στ. 4 (ΠΕΛ).

ὕπατος: Αὐτοκράτορι Τιβερίῳ Κλαυδίῳ Καίσαρι Σεβασστῷ Γερμανικῷ... ὑπάτῳ ἀποδεδιγμένῳ τὸ τέταρτον: 423 (ΤΥΡ)· [Αὐτοκράτορι Καίσαρι... Λ(ουκίῳ) Σεπτιμίῳ Σεουήρῳ... ὑπάτῳ τὸ Β (;)]: 582, στ. 10 (ΑΛΛ)· [ὕπατ]ον Ῥωμαίων: 597 (ΕΥΡ).

ὑπεποίκειον: [τὰ] ὑπεποίκεια καὶ τὰς στοὰς τῇ θεῷ: 138 (ΕΔΕ).

ὑπέρ: ὑπὲρ εὐχῆς: 57Α (ΑΙΓ)· 273 (ΕΔΕ)· ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν κυρίων: 120, στ. 4 (ΣΚΥ)· ὑπὲρ τῆς σωτηρίας: 131, στ. 2 (ΕΔΕ)· ὑπὲρ τῶν παιδίων: 129 (ΕΔΕ)· [ὑπὲρ τοῦ] πατρός: 135 (ΕΔΕ)· ὑπὲρ Ἀριστοβούλης: 593 (ΕΥΡ)· οὐ(ε)τρα[ν]ὸ(ς) [ὑ]πὲρ (τ)ῦς (γ)ονῆσι: 396 (ΕΔΕ).

ὑπηρετῶ: [καὶ ὑπηρε]τήσωσιν [τῇ θεῷ (;) ---]: 163, στ. 11 (ΕΔΕ).

ὑπό: καλῶς δουλευθέντες ὑπὸ θρεπταρίου εἰδίου: 121 (ΣΚΥ)· ἀπελευθερωθεῖσα ὑπὸ Ξενάνθου: 402 (ΚΥΡ)· [ἀπε]-

λευθερωθεῖσα [ὑπὸ ---]ς: 403 (ΚΥΡ)· ὑπὸ βίας ὕδατος: 420 (ΚΥΡ)· ὑπὸ ἱέρειαν: 150 (ΕΔΕ)· 158 (ΕΔΕ)· ὑπὸ Λυσίμαχον Σαβιδιανοῦ τὸν ἐφήβαρχον: 181, στ. 4 (ΕΔΕ).

ὑπόλοιπος: [ὑπό]λοιπον τῶν [---]: 585, στ. 16 (ΙΧΝ).

ὑποτάσσω: [ἔ]φηβοι οἱ ὑποτ[ετ]αγμένο[ι]: 182, στ. 7 (ΕΔΕ).

ὑφαιρῶ: ὑφελόμενος τὴν χρῆσιν αὐτῶν παρὰ τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον κατ' (;) ἀρχαιότητα: 168, στ. Α 9 (ΕΔΕ)· ὑφελομένη τὴν χρῆσιν αὐτῆς τὸν τῆς ζωῆς χρόνον: 173 (ΕΔΕ)· ὑφελόμενοι τὴν χρῆσιν παρὰ τὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνον: 167, στ. 10 (ΕΔΕ).

φαεινός: [---]ΕΙΡΑ φαεινῆς: 126 (ΝΕΑ).

φαίνομαι: καὶ ἄν τις κυριώτερος φανῇ τοῦ προγεγραμένου κορασίου ἢ μέρους (τ)ινός: 123, στ. 12 (ΣΚΥ).

φαλλός: Ἠμαθίην δὲ ποθῶν κατιδεῖν φαλλοῖο δὲ ἄρμα: 264, στ. 12 (ΕΔΕ).

φέρω: τὸ πρόστιμον σὺν πεδί(ῳ) οἴ(σ)ι: 123, στ. 19 (ΣΚΥ)· ὀστέα δ' ἐνθάδ' ἔνεικεν: 263, στ. 3 (ΕΔΕ)· ἐν ἠγαθέοις πολείταις πρῶτα φέρων πινυτῆς κῦδος ἐκαρπίσατο: 258 (ΕΔΕ).

φεύγω: ἢν φυγεῖν οὐχ οἷόν τε: 349 (ΕΔΕ).

φθάνω: ἧς φθάνων αὐτὸς ἠλευθέρωσα: 157, στ. 10 (ΕΔΕ).

φθίνω: ἐκ πλείστων αἶνον ἔχει φθίμενος: 545 (ΠΕΛ).

φιάλη: [τὰς φιάλ]ας Ἡρακλε[ῖ] [Κυναγίδ]ᾳ: 136 (ΕΔΕ).

φιλία: φιλίας χάριν: ΑΕΜΘ 15 (2001) 486 (ΠΕΛ).

φίλος: ἰμὶ δ'... φί[λος υἱός]: 349 (ΕΔΕ)· χοῖρος ὁ πᾶσι φίλος: 264, στ. 1 (ΕΔΕ)· τῷ φίλῳ: 229 (ΕΔΕ)· φίλοις πιστὸς ἅπασιν: 262 (ΕΔΕ)· χέρετε κὲ ὑμῖς [φίλοι (;)] πατέρες ἐν Χ(ριστ)ῷ: 324 (ΕΔΕ)· ἥρωαν Πάριδός με φίλοι δέρκεσθε: 626 (ΑΛΜ)· μήτε σύ, φίλτατε... πολὺ φίλτατα σεμνά μου τ[έκνα]: 349 (ΕΔΕ)· [. . .]αν οἰκτίρετε δαίμονες φίλ[ο]ι: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ)· δαπ(ε)ινὰ γάρ ἰμε φίλων πάντων καὶ ἐρήμα: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

φιλῶ: ἵης κακίστῃ νέαν ἣν ἐφίλησες: 352 (ΕΔΕ)· [---]ίναν φιλεῖ: *SEG* 49 (1999) 840 (ΑΙΓ).

φίσκος: δώσι τῷ φίσκῳ [---] (δηνάρια) (/Α)Φ: 385 (ΕΔΕ).

φορῶ: Κ(ύρι)ε, βο(ή)θη τὸν φορῶν(τα) τοῦτο: Στουγιαννάκη, *Πέλλα* 90 (ΕΔΕ).

φραγμός: τὸ καπη[λεῖον ---] [.]ΛΑΝ ἀνελεῖν τὸμ φραγμὸν εἰς ὀρθὸν κατὰ τ[ῆς] οἰκ[ί]ας: 401, στ. 50 (ΚΥΡ).

φρήν: οὐκέτι τέ μοι φρένες ἰσὶν ἐνὶ στήθεσσιν οὔτε νόημα: 352 (ΕΔΕ).

φυλάσσω: [ταῦτ]α φυλάσσετε ἐμὶν ὅπως μὴ γίνηται ταῦτα: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

φύω: φῦσε πατήρ: 57 (ΑΙΓ)· ἔφυσ[ε δὲ πατ(;)]ήρ: 52 (ΑΙΓ).

φωνή: φωνῇ μακεδονικῆς: 123, στ. 9 (ΣΚΥ).

φῶς: Ἤγαγεν εἰς ἔρεβος φωτὸς αὐτ[---]: 267 (ΕΔΕ)· φάος λίπον: 106 (ΣΚΥ)· νῦν δὲ τροχοῖο βίῃ τὸ φάος προλέλοιπα: 264, στ. 10-11 (ΕΔΕ).

χαίρω: χαῖρε: 95, κόγχες 2, 15 (ΜΙΕ)· 258 (ΕΔΕ)· [ἥρως (;)] χ]αῖρε: 5 (ΑΛΩ)· χα[ῖ]ρ[ε καὶ σύ], τίς [π]οτ' εἶ: 5 (ΑΛΩ)· χαῖρε· χαῖρε καὶ σύ, τίς ποτ' εἶ, ὦ παροδεῖτα: 215, στ. 14 καὶ 15 (ΕΔΕ)· [χαῖρε πα]ροδεῖτα· [χαῖρε καὶ] σύ, καλή: 588 (ΙΧΝ)· [χαῖ]ρε πάντες οἱ παροδεῖτε: 261 (ΕΔΕ)· [χαί]ροις, ὦ ἀναγ[νώστα]: 199 (ΕΔΕ)· [χαίροι]ς... τέκνον ἡ[μέτερ]ον, χέρετε κὲ ὑμῖς [φίλοι (;)]: 324 (ΕΔΕ)· χαίρετε: 243 (ΕΔΕ)· χαίρε(τε): 566 (ΠΕΛ)· χαίρεται παροδῖται: 202 (ΕΔΕ)· χέρεται παρο[δῖ]ται: 102 (ΜΙΕ)· 548 (ΠΕΛ)· 549 (ΠΕΛ)· Βασιλεὺς Φίλιππος Πολεμ[. $^{\pm 3}$ . .] χαίρειν: 431 (ΠΕΛ)· Φερσεφόνηι χαίρειν: *SEG* 52 (2002) 649 (ΑΙΓ).

χαράσσω: ὃς (σ)τήλην ἐχάραξα καὶ εἰς μνείαν ἀνέθηκα: 259, στ. 21 (ΕΔΕ).

χαλκοῦς: χαλκᾶ μηλαρί[σ]υα: 278 (ΕΔΕ).

χαρίζω: χαρίζομαι κορασίδιον: 150 (ΕΔΕ)· χαρίζομαι παιδάριον... κὲ κοράσιον: 169 (ΕΔΕ)· χαρίζομαι... θρ[επτ]ὴν ἰδίαν: 156 (ΕΔΕ)· [χα]ρίζομε κοράσιο[ν]: 65 (ΑΙΓ)· [ταῦτα χαρ]ίζομε: 65 (ΑΙΓ)· [χαρ]ίζομε... παιδάριον: 171 (ΕΔΕ)· χαρίζεται... καὶ πεδάριον: 154 (ΕΔΕ)· χαρίζεται... παιδαρείδιον: 149 (ΕΔΕ)· συνευ[αρεστεῖ τῇ δω]ρεᾷ καὶ χα[ρίζεται]:

69, στ. 9 (ΑΙΓ)· χαρίζεται δοῦλον ἴδιον: 145, στ. 8-9 (ΕΔΕ)· χαρίζεται παιδάριον αὐτῆς: 158 (ΕΔΕ)· [χα]ριζόμεθα... κο[ράσιον]: 66 (ΑΙΓ)· χαρίζεστε χωρὶς δώλου κα[κοῦ ---]: 278 (ΕΔΕ)· δοῦλον... ἐχαρ[ι]σόμην: 143, στ. 10-11 (ΕΔΕ)· ἐχα[ρι]σάμην κορασίδιον καὶ παιδαρείδιον: 152 (ΕΔΕ)· ἐχαρισάμην... παιδίσκην: 72 (ΑΙΓ)· 144, στ. 6-7 (ΕΔΕ)· ἐχαρισάμην... θεᾷ Συρίᾳ Παρθένῳ Γυρβιατίσσῃ: 428 (ΓΥΡ)· ἐχαρίσατο... κοράσιον: 146 (ΕΔΕ)· [ἐχαρίσατο... κ]οράσιον: 73 (ΑΙΓ)· ἐχαρίσατο... κοράσιν: 148 (ΕΔΕ)· [ἐχαρίσατο (;)]... κοράσιον: 67 (ΑΙΓ)· ἐχαρίσατο παιδία α(ὐ)τῆς: 150, στ. 3 (ΕΔΕ)· [ἐχαρί(;)]σατο παι[δίσκην]... καὶ ταύ[της παιδία ---]: 163, στ. 4 (ΕΔΕ)· ἐχαρίσατο παιδίσκην ἰδίαν: 406 (ΚΥΡ)· ἐχαρίσατο... πεδίσκην ἰδίαν: 407, στ. 4 (ΚΥΡ)· [ἐχαρίσατο παιδίσκην]: 68 (ΑΙΓ)· 70 (ΑΙΓ)· ἐχαρίσατο παιδάριον: 160 (ΕΔΕ)· ἐχα[ρίσατο (;)]: 177 (ΕΔΕ)· συνευα[ρε]στεῖ τῇ δωρεᾷ ᾗ ἐχαρίσατο: 63, στ. 6 (ΑΙΓ)· [ὁμο]λογοῦμ[εν χαρίζεσθαι]: 76 (ΑΙΓ)· ἰμῶν δωρουμένων καὶ χαριζομέν[ων τῆς] αὐτοῦ κυρίας δεσποτίας: 278 (ΕΔΕ).

χάρις: ἔχεις χάριν ἣν ἐπόθησες: 53 (ΑΙΓ)· ἡ ἑκυρά σε ποθοῦσα χάριν σοι τήνδε ἀνέθηκα: 53 (ΑΙΓ)· τάδ’ ἔτευξε τέκνου χάριν: 626 (ΑΛΜ)· μνείας χάριν: 51 (ΑΙΓ)· 79 (ΑΙΓ)· 102 (ΜΙΕ)· 114 (ΜΙΕ)· 193 (ΕΔΕ)· 207 (ΕΔΕ)· 209 (ΕΔΕ)· 211 (ΕΔΕ)· 231 (ΕΔΕ)· 245 (ΕΔΕ)· 259, στ. 24 (ΕΔΕ)· 261 (ΕΔΕ)· 426 (ΤΥΡ)· 536 (ΠΕΛ)· 541 (ΠΕΛ)· 577 (ΠΕΛ)· [μ]νείας χάριν: 198 (ΕΔΕ)· μνε[ί]ας χάριν: 224 (ΕΔΕ)· [μν]είας χάριν: 268 (ΕΔΕ)· [μνε]ίας χάριν: 539 (ΠΕΛ)· 588 (ΙΧΝ)· μνείας χάρ(ι)ν: 610, στ. 10 (ΒΒ)· μνείας χάρ[ιν]: 61 (ΑΙΓ)· 602 (ΕΥΡ)· μν[είας] χάριν: 325 (ΕΔΕ)· [μνείας (;)] χάριν: 244 (ΕΔΕ)· μν[είας] χάρ[ιν]: 581 (ΠΕΛ)· μνείας χά[ριν]: 583 (ΠΕΛ)· μνεία[ς χάριν]: 579 (ΠΕΛ)· μνε[ίας χάριν (;) ---]: 623 (ΑΛΜ)· [μνεί-α(;)]ς [χάριν]: 415 (ΚΥΡ)· 393 (ΕΔΕ)· [μνείας χάριν]: 571 (ΠΕΛ)· [μνείας (;) χάριν]: 605 (ΕΥΡ)· μνίας χάρις: 84 (ΑΙΓ)· μνίας χάριν: 113 (ΜΙΕ)· 190 (ΕΔΕ)· 192 (ΕΔΕ)· 202 (ΕΔΕ)· 219 (ΕΔΕ)· 223 (ΕΔΕ)· 301 (ΕΔΕ)· 326 (ΕΔΕ)· 335 (ΕΔΕ)· 384 (ΕΔΕ)· 603 (ΕΥΡ)· 619 (ΑΛΜ)· 621 (ΑΛΜ)· μνίας χ(ά)ριν: 420 (ΚΥΡ)· μνήας χάριν: 243 (ΕΔΕ)· μνήμης χάριν: 194 (ΕΔΕ)· 200 (ΕΔΕ)· 203 (ΕΔΕ)· 204 (ΕΔΕ)· 210 (ΕΔΕ)· 213 (ΕΔΕ)· 215, στ. 11 (ΕΔΕ)· 216 (ΕΔΕ)· 217 (ΕΔΕ)· 218 (ΕΔΕ)· 222 (ΕΔΕ)· 234 (ΕΔΕ)· 236 (ΕΔΕ)· 386 (ΕΔΕ)· 394 (ΕΔΕ)· 538 (ΠΕΛ)· 575 (ΠΕΛ)· 587 (ΙΧΝ)· 606 (ΕΥΡ)· μνήμης χάρεν: 119 (ΜΑΡ)· [μ]νήμης χάριν: 250 (ΕΔΕ)· 385 (ΕΔΕ)· 390 (ΕΔΕ)· [μνή]μης χάριν: 239 (ΕΔΕ)· [μνή]μης [χά]ριν: 196 (ΕΔΕ)· μνή[μ]ης χάριν: 350 (ΕΔΕ)· μνή[μη]ς χάριν: 232 (ΕΔΕ)· μνή[μης] χάριν: 199 (ΕΔΕ)· 220, στ. 7 (ΕΔΕ)· μνήμης χ[ά]-ριν: 225 (ΕΔΕ)· μνή[μης χά]ρ[ιν]: 237 (ΕΔΕ)· μνήμης χ[άριν]: 604 (ΕΥΡ)· χάριν... μνῆς χάριν: 197 (ΕΔΕ)· [---] χάριν: 240 (ΕΔΕ)· [--- χ]άριν: 252 (ΕΔΕ)· [---] χά[ριν]: 254 (ΕΔΕ)· [---] χάρειν: 253 (ΕΔΕ)· φιλίας χάριν: *ΑΕΜΘ* 15 (2001) 486 (ΠΕΛ).

χαριστήριον: 439 (ΠΕΛ).

χείρ: ἔγραψα δὲ τῇ ἐμαυτοῦ χειρί: 144, στ. 32 (ΕΔΕ).

χήρα: γυ[ναικ]ῶν καὶ χηρᾶν καὶ παρθένων: *SEG* 43 (1993) 434 (ΠΕΛ).

χιονώδης (;): κῖσε δὲ σὺ γέης ΧΙΟΝΩΔΕΑ ΤΗΚΟΜΕΝΟΙΑ: 352 (ΕΔΕ).

χοῖρος: χοῖρος ὁ πᾶσι φίλος: 264, στ. 1 (ΕΔΕ).

χρεία: [εἰ μὴ διά τ]ινα ἀναγκαίαν χρείαν: 432, στ. 2 (ΠΕΛ).

χρῆμα: χρημάτων: 585, στ. 9 (ΙΧΝ).

χρηματίζω: [καθ’] ἃ ἐχρημάτισεν ἡ [θεά]: 155 (ΕΔΕ)· [χρηματι(;)]σθεὶς ἀ[νέθηκεν]: 69, στ. 3-4 (ΑΙΓ).

χρηματισμός: κατὰ χρηματισμὸν θεᾶς Μᾶς ἀνεικήτου: 147 (ΕΔΕ).

χρήσιμος: χρήσιμόν ἐστι [. .$^{\pm 4}$ . .] [τὰ βα]σιλι[κὰ (;) ψ]ηφισμα[. . .$^{\pm 7}$ . . . .]: 431 (ΠΕΛ).

χρῆσις: ἐφ’ ᾧ ἔχω αὐτὴν ε[ἰς] χρῆσιν τὸν τῆς ζωῆς μου χρό[ν]ον: 165 (ΕΔΕ)· ὑφελόμενοι τὴν χρῆσιν παρὰ τὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνον: 167, στ. 11 (ΕΔΕ)· ὑφελόμενος τὴν χρῆσιν αὐτῶν παρὰ τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον: 168, στ. Α 10 (ΕΔΕ)· ὑφελομένη τὴν χρῆσιν αὐτῆς τὸν τῆς ζωῆς χρόνον: 173 (ΕΔΕ).

χρηστός: 482 (ΠΕΛ)· ἐνθάδε κῖμαι... χρηστός: 471 (ΠΕΛ)· [τῇ γλυκυ]τάτῃ καὶ [χρηστοτ]άτῃ (;) συν[βίῳ]: 588 (ΙΧΝ).

χρόνος: ἐφ’ ᾧ τ[ὸν τῆς ζωῆς χρόν]ον προσμείνῃ: 71 (ΑΙΓ)· καὶ τῆς ζοῆς χρόνον μοι εἶνα προσμένῃ: 143, στ. 22 (ΕΔΕ)· ἥτις τῆς ζωῆς μου χρόνον προσμενεῖ: 144, στ. 15-16 (ΕΔΕ)· ὑφελόμενοι τὴν χρῆσιν παρὰ τὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνον: 167, στ. 14 (ΕΔΕ)· ὑφελόμενος τὴν χρῆσιν αὐτῶν παρὰ τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον κατ’ (;) ἀρχαιότητα:

168, στ. A 12 (ΕΔΕ)· ὑφελομένη τὴν χρῆσιν αὐτῆς τὸν τῆς ζωῆς χρόνον: 173 (ΕΔΕ)· ἐφ' ᾧ ἔχω αὐτὴν ε[ἰς] χρῆσιν τὸν τῆς ζωῆς μου χρό[ν]ον: 165 (ΕΔΕ)· [ἐφ' ᾧ τὸν τῆς] ζωῆς αὐτῆς [χρόνον προ]σμείνωσιν [αὐτῇ]: 163, στ. 10 (ΕΔΕ)· χρόν[ον (;) ---]: 266 (ΕΔΕ)· κατὰ τοὺς (;)] ἐπάνω χρόνους: 401, στ. 6 (ΚΥΡ).

χρυσοῦς: στατήρων χρυσῶ[ν τ]εσσαράκοντα: 425, στ. 7 (ΤΥΡ)· στατήρων χρυσῶν τεσσαράκοντα πέντε: 425, στ. 16 (ΤΥΡ).

χώννυμι: ἀλλὰ τροφείων μνησθεὶς ἀμφοτέροις τύμβον ἔχωσεν ἕνα: 263, στ. 11 (ΕΔΕ).

χώρα: καὶ τὴν λοιπὴν χώραν τὴν Μακεδόνων: 430, στ. 6 (ΠΕΛ)· τούτων εἶναι τὴγ χώραν τὴν Κυρραίων: 401, στ. 7 (ΚΥΡ).

χωρίς: χαρίζεστε χωρὶς δώλου κα[κοῦ ---]: 278 (ΕΔΕ).

ψάλτης: 343 (ΕΔΕ)· ψάλτ(ου): 295, στ. 5 (ΕΔΕ).

ψήφισμα: χρήσιμόν ἐστι [. .$^{\pm 4}$ . .] [τὰ βα]σιλι[κὰ (;) ψ]ηφισμα[. . .$^{\pm 7}$ . . . .]: 431 (ΠΕΛ).

ψιλός: ἐπρίατο... γῆς ψιλῆς: 93, στ. I 21 (ΜΙΕ).

ψυχή: ε[ἰς μακ]άρων δὲ ψυχὴν θεσπεσίην θῆκε θεὸς πεδίον: 258 (ΕΔΕ)· ψυχὴ(ν) αἰθερείαις α(ἰ)ῶσι ἔθετο: 351 (ΕΔΕ).

ὦδε: ὦδε κῖτε: 287 (ΕΔΕ).

ὠκύς: [---]ωρῶν τε δρόμον ὠκύν: 126 (ΝΕΑ)· ὠκὺς πό[δας (;) ---]: 235 (ΕΔΕ).

ὠνή: ὠνή: 163, στ. 12 (ΕΔΕ)· ἡ ὠνὴ ἐγένετο μηνὸς Περιτίου: 93, στ. I 4, 14, 32-33 (ΜΙΕ)· ἡ ὠνὴ ἐ[γένε]το μηνὸς Περιτίου: 93, στ. I 24 (ΜΙΕ)· ἀ(ντ)ίγραφον ὠνῆς σόματος Νίκης: 123, στ. 1 (ΣΚΥ)· ἐγένετο ἀ(ντ)ίγραφον ὠνῆς: 123, στ. 24 (ΣΚΥ)· ἐσστηλογράφησα ὅτον καὶ τὴν ὠνὴν ἀνέθηκ[α]: 143, στ. 20 (ΕΔΕ)· καὶ τὴν ὠνὴν τῆς παιδίσκης ἀπεθέμην τῇ θεῷ: 144, στ. 25 (ΕΔΕ)· ὠνὴν εἰς Σωσιπόλεως: 168, στ. A 14 (ΕΔΕ)· οὗ παιδαρίου κ[αὶ τὴν] ὠνὴν ἔθηκα: 169 (ΕΔΕ)· ἧς κὲ τὴν ὠνὴν ἀνέθηκεν: 406 (ΚΥΡ)· 407 (ΚΥΡ)· ὧν καὶ τὰ(ς) ὠνὰς ἔθηκεν: 151, στ. 10 (ΕΔΕ).

ὠνῶ: τοὺς δὲ ὠνοῦντας τῆι ὁδῶι ταύτηι καὶ ἐπιβεβηκότας: 401, στ. 14 (ΚΥΡ)· τοὺς δὲ [.]Μ[-- (;)] ὠνοῦντας τῆι ὁδῶι ταύτηι: 401, στ. 18 (ΚΥΡ)· τοὺς δὲ ὠνο[ῦν]τας τῆι ὁδῶι: 401, στ. 10 (ΚΥΡ).

ὡς: ὡς ἐτῶν Γ: 150 (ΕΔΕ)· [ὡ]ς ἐτῶν Ε: 76 (ΑΙΓ)· ὡς (ἐ)τῶν F: 162, στ. 7 (ΕΔΕ)· ὡς ἐτῶν ἕξ: 164 (ΕΔΕ)· ὡς ἐτῶν ΙΕ: 167, στ. 6 (ΕΔΕ)· ὡς ἐτῶν Κ: 67 (ΑΙΓ)· 74 (ΑΙΓ)· ὡς μηνῶ(ν) δύο: 123, στ. 8 (ΣΚΥ)· ὡς ῥόδον εἰαρινόν: 107 (ΜΙΕ)· ὡς ὁ [πατὴρ τοῖς] υἱοῖς αὐτοῦ: 315 (ΕΔΕ)· ἴσθι γὰρ ὡς πιστοῖς σύν: 349 (ΕΔΕ)· ἴστε γὰρ ὡς γένεσιν τ' ἔδι ἀναπίμπλησθε [μοῖραν]: 349 (ΕΔΕ)· ὡς καὶ τοῖς ΜΕΤΑ $^{\circ}$ ΕΕΝ: 623 (ΑΛΜ)· ἀνελεῖν τὸ πρόδομον ὡς [---]: 401, στ. 36 (ΚΥΡ)· ἀνελεῖν τὸ καπρεῖον ὡς ἔχει τὸ προσοικοδομη[θέ]ν: 401, στ. 49 (ΚΥΡ).

VIII. ΛΑΤΙΝΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

ab: ab ultima Gallia... venerunt: 354, στ. 5 (ΕΔΕ)· [exemp(lum) ep]istulae scriptae praef(ecto) c(larissimo) v(iro) a Messala [Rutiliano]: 432, στ. 4 (ΠΕΛ)· exemplum epistu(lae) [scrip]tae... a praef(ecto) prae[torio]: 432, στ. 14 (ΠΕΛ).

abnepos: [divi Nerv]ae abnep[otibus ---]: 380 A (ΕΔΕ).

ad: ad p(r)ovinciam Macedoniam venerunt: 354, στ. 7 (ΕΔΕ)· quos cum at [te ret]ulissem, novissime has at me litteras [miserun]t: 432, στ. 9 καὶ 10 (ΠΕΛ).

ago: tua, do[mine, auc]toritas instruet me quit agere: 432, στ. 12 (ΠΕΛ).

amor: compl(et)a cupiditate amoris: 354, στ. 10 (ΕΔΕ).

amplexus: ibidemq(ue) pos(t) amplexum eius: 354, στ. 8-9 (ΕΔΕ).

annus: mul(i)eris ann(orum) XXII et... ann(orum) XIIII: 354, στ. 2 καὶ 3 (ΕΔΕ)· [mi]litavit annos XXIII, vixit annos L:

270, στ. 7 καὶ 8 (ΕΔΕ)· (h)ic iacio qui vixi annis quinquaginta: 356 (ΕΔΕ)· militavi annis XXX: 356 (ΕΔΕ).
armatus: oneribus in iis quae [commean]tes armati exsigunt: 432, στ. 9 (ΠΕΛ)· [ci]rca armatos et circa ceteros comme[antes]: 432, στ. 15 (ΠΕΛ).
auctoritas: tua, do[mine, auc]toritas instruet me quit agere: 432, στ. 12 (ΠΕΛ).
Augustus: Imp(erator) Caesar Fl(avius) Val(erius) Constantin(us) p(ius), f(elix), invictus, August[u]s et Imp(erator) Caesar Licinianus Licinnius p(ius), f(elix), invictus, Augustus: 2 (ΑΛΩ)· Imp(erator) Caesar F(lavius) Va[l(erius)] Constantinus p(ius), f(elix), invictus, Aug(ustus) et Imp(erator) Caesar Licinianus Licinnius p(ius), f(elix), invictus, Aug(ustus): 381 Γ (ΕΔΕ)· [Impera]to[ri] C[a]e[sari] [M(arco) A]urelio Anto[ni]n[o] Aug(usto)]... et [Imp(eratori)] [Caesar]i L(ucio) Aurelio Vero [Aug(usto)]: 380 Α (ΕΔΕ)· [Imp(eratori) Caes(ari) divi] Traiani [Parthi]ci filio, divi [Nervae] nepoti, Traiano [Hadriano] Aug(usto): 562 (ΠΕΛ).
avunculus: ob desiderium avunculi eorum: 354, στ. 4 (ΕΔΕ).
bene: bene merenti: 356 (ΕΔΕ).
bonus: I(ovi) O(ptimo) M(aximo): 134 (ΕΔΕ)· bonae memoriae Maccusae mul(i)eris ann(orum) XXII: 354, στ. 1 (ΕΔΕ).
carus: qui posit titulo... caro marto (s)uo: 356 (ΕΔΕ).
catafractarius: militavi inter equites catafractarios Pictavensis suc cura Romani propositi: 356 (ΕΔΕ)·
Caesar: Imp(erator) Caesar Fl(avius) Val(erius) Constantin(us) p(ius), f(elix), invictus, August[u]s et Imp(erator) Caesar Licinianus Licinnius p(ius), f(elix), invictus, Augustus: 2 (ΑΛΩ)· Imp(erator) Caesar F(lavius) Va[l(erius)] Constantinus p(ius), f(elix), invictus, Aug(ustus) et Imp(erator) Caesar Licinianus Licinnius p(ius), f(elix), invictus, Aug(ustus): 381 Γ (ΕΔΕ)· [Impera]to[ri] C[a]e[sari] [M(arco) A]urelio Anto[ni]n[o] Aug(usto)]... et [Imp(eratori)] [Caesar]i L(ucio) Aurelio Vero [Aug(usto)]: 380 Α (ΕΔΕ)· [Imp(eratori) Caes(ari) divi] Traiani [Parthi]ci filio, divi [Nervae] nepoti, Traiano [Hadriano] Aug(usto): 562 (ΠΕΛ).
centenarius: 356 (ΕΔΕ).
certus: quas certum est te non ignora[re]: 432, στ. 17 (ΠΕΛ).
ceterus: [ci]rca armatos et circa ceteros comme[antes]: 432, στ. 15 (ΠΕΛ).
circa: [ci]rca armatos et circa ceteros comme[antes]: 432, στ. 15 (ΠΕΛ).
civitas: in civitati Idissensi: 354, στ. 10 (ΕΔΕ).
clarus: [exemp(lum) ep]istulae scriptae praef(ecto) c(larissimo) v(iro) a Messala [Rutiliano]: 432, στ. 4 (ΠΕΛ).
Claudia: [le]gione VII [Claudi]a Macedoni[ca]: 270, στ. 5 (ΕΔΕ).
cognosco: quibus memoratus vir laudabilis, ut cognosceretur, iussit eis memoriam fieri: 354, στ. 12 (ΕΔΕ).
colonia: ordo splendidissi[mus ἢ -mae coloni]ae Pellesium provinciae Macedoniae: 432, στ. 6 (ΠΕΛ).
colonus: [ut]... neque [coloni] vel stabularii iniuriam patientur: 432, στ. 20 (ΠΕΛ).
comes: v(iri) p(erfectissimi) comitis: 354, στ. 5 (ΕΔΕ).
commeo: oneribus in iis quae [commean]tes armati exsigunt: 432, στ. 9 (ΠΕΛ)· [ci]rca armatos et circa ceteros comme[antes]: 432, στ. 15-16 (ΠΕΛ)· [ut]... [nequ]e diplomatibus commeantes... iniuriam patientur: 432, στ. 19 (ΠΕΛ).
compleo: compl(et)a cupiditate amoris: 354, στ. 9 (ΕΔΕ)· fati munus complerunt: 354, στ. 11 (ΕΔΕ).
coniux: 356 (ΕΔΕ).
constitutio: [sat]is provisum est principalibus consti[tutionib]us: 432, στ. 16-17 (ΠΕΛ).
consul: co(n)s(uli) iii: 380 Α (ΕΔΕ)· co(n)s(uli) ii: 380 Α (ΕΔΕ)· [co(n)s(uli) iii ---]: 562 (ΠΕΛ).
cum: quos cum at [te ret]ulissem: 432, στ. 9 (ΠΕΛ).
cupiditas: compl(et)a cupiditate amoris: 354, στ. 9 (ΕΔΕ).

cura: militavi... suc cura Romani propositi: 356 (ΕΔΕ).
curo: [---]orum curanti[bus ---]: 453 (ΠΕΛ).
de: de meo s[umptu]: 586 (IXN).
desiderium: ob desiderium avunculi eorum: 354, στ. 4 (ΕΔΕ).
dies: dies XXVIII: 270, στ. 9 (ΕΔΕ).
diploma: [ut]... [nequ]e diplomatibus commeantes... iniuriam patientur: 432, στ. 19 (ΠΕΛ).
diversus: per diversa loca provinciarum: 354, στ. 6 (ΕΔΕ).
divus: divi Ant[onini fil]iis, divi Hadriani nep[otibus, divi Traia]ni Parthici pronepo[tibus, divi] [Nerv]ae abnep[otibus ---]: 380 A (ΕΔΕ)· [divi] Traiani [Parthi]ci filio, divi [Nervae] nepoti: 562 (ΠΕΛ).
dominus: frequenter, domine, ordo splendidissi[mus ἦ -mae]... questus est: 432, στ. 5 (ΠΕΛ)· tua, do[mine, auc]toritas instruet me quit agere: 432, στ. 11-12 (ΠΕΛ).
domus: domo Is[---]: 389 (ΕΔΕ)· domui[q(ue) eius---]: 572 (ΠΕΛ).
ego: novissime has at me litteras [miserun]t: 432, στ. 10 (ΠΕΛ)· tua, do[mine, auc]toritas instruet me quit agere: 432, στ. 12 (ΠΕΛ).
epistula: [exemp(lum) ep]istulae scriptae praef(ecto) c(larissimo) v(iro) a Messala [Rutiliano]: 432, στ. 4 (ΠΕΛ)· exemplum epistu(lae) [scrip]tae... a praef(ecto) prae[torio]: 432, στ. 13 (ΠΕΛ).
eques: militavi inter equites catafractarios Pictavensis: 356 (ΕΔΕ).
ex: ex testamento: 270, στ. 14 (ΕΔΕ)· ex Italia: 548 (ΠΕΛ).
exemplum: [exemp(lum) ep]istulae scriptae praef(ecto) c(larissimo) v(iro) a Messala [Rutiliano]: 432, στ. 4 (ΠΕΛ)· litteras... quarum exemplum subdidi: 432, στ. 11 (ΠΕΛ)· exemplum epistu(lae) [scrip]tae... a praef(ecto) prae[torio]: 432, στ. 13 (ΠΕΛ).
exigo: oneribus in iis quae [commean]tes armati exsigunt: 432, στ. 9 (ΠΕΛ).
facio: fecit: 550 (ΠΕΛ).
fatum: fati munus complerunt: 354, στ. 10 (ΕΔΕ).
felix: Imp(erator) Caesar... p(ius), f(elix), invictus, August[u]s: 2 (ΑΛΩ)· Imp(erator) Caesar... p(ius), f(elix), invict(us), Augustus: 2 (ΑΛΩ)· Imp(erator) Caesar... p(ius), f(elix), invictus, Aug(ustus): 381 Γ (ΕΔΕ).
filia: f(ilia): 269 (ΕΔΕ)· 549 (ΠΕΛ).
filius: f(ilius) [mi]ssus veteran[us]: 270, στ. 3 (ΕΔΕ)· f(ilius): 548 (ΠΕΛ)· [divi] Traiani [Parthi]ci filio: 562 (ΠΕΛ)· divi Ant[onini fil]iis: 380 A (ΕΔΕ).
fio: iussit eis memoriam fieri: 354, στ. 13 (ΕΔΕ).
frequenter: frequenter, domine, ordo splendidissi[mus ἦ -mae]... questus est: 432, στ. 5 (ΠΕΛ).
fungor: [si s]ecundum ea partibus tuis functus [sis]: 432, στ. 18-19 (ΠΕΛ).
hic: h(ic) s(itus) e(st): 270, στ. 15 (ΕΔΕ)· (h)ic iacio qui vixi annis quinquaginta: 356 (ΕΔΕ)· novissime has at me litteras [miserun]t: 432, στ. 10 (ΠΕΛ).
iaceo: (h)ic iacio qui vixi annis quinquaginta: 356 (ΕΔΕ).
ibidem: ibidemq(ue) pos(t) amplexum eius: 354, στ. 8 (ΕΔΕ).
ignoro: quas certum est te non ignora[re]: 432, στ. 17-18 (ΠΕΛ).
impendium: non sufficere rem [publicam s]uam impendiorum oneribus: 432, στ. 8 (ΠΕΛ).
imperator: Imp(erator) Caesar Fl(avius) Val(erius) Constantin(us) p(ius), f(elix), invictus, August[u]s et Imp(erator) Caesar Licinianus Licinnius p(ius), f(elix), invictus, Augustus: 2 (ΑΛΩ)· Imp(erator) Caesar F(lavius) Va[l(erius)] Constantinus p(ius), f(elix), invictus, Aug(ustus) et Imp(erator) Caesar Licinianus Licinnius p(ius), f(elix), invictus, Aug(ustus): 381 Γ (ΕΔΕ)· pr(o) sal(ute) imp(eratoris): 134 (ΕΔΕ)· [Impera]to[ri] C[a]e[sari] [M(arco)

A]urelio Anto[ni]n[o] Aug(usto)]... et [Imp(eratori)] [Caesar]i L(ucio) Aurelio Vero [Aug(usto)]: 380 A (ΕΔΕ)· imp(eratori) iii: 380 A (ΕΔΕ)· [im]p(eratori) iii: 380 A (ΕΔΕ)· [Imp(eratori) Caesar]i... [Aug(usto)]: 380 A (ΕΔΕ)· [Imp(eratori) Caes(ari) divi] Traiani [Parthi]ci filio, divi [Nervae] nepoti, Traiano [Hadriano] Aug(usto): 562 (ΠΕΛ).

in: sum natus in provincia Dacia: 356 (ΕΔΕ)· in civitati Idissensi: 354, στ. 10 (ΕΔΕ)· oneribus in iis quae [commean]-tes armati exsigunt: 432, στ. 8 (ΠΕΛ).

iniuria: [ut]... [nequ]e diplomatibus commeantes neque [coloni] vel stabularii iniuriam patientur: 432, στ. 20 (ΠΕΛ).

instruo: tua, do[mine, auc]toritas instruet me quit agere: 432, στ. 12 (ΠΕΛ).

inter: militavi inter equites catafractarios Pictavensis: 356 (ΕΔΕ).

invictus: Imp(erator) Caesar... p(ius), f(elix), invictus, August[u]s: 2 (ΑΛΩ)· Imp(erator) Caesar... p(ius), f(elix), invict(us), Augustus: 2 (ΑΛΩ)· Imp(erator) Caesar... p(ius), f(elix), invictus, Aug(ustus): 381 Γ (ΕΔΕ).

is: ibidemq(ue) pos(t) amplexum eius: 354, στ. 9 (ΕΔΕ)· domui[q(ue) eius---]: 572 (ΠΕΛ)· ob desiderium avunculi eorum: 354, στ. 4 (ΕΔΕ)· iussit eis memoriam fieri: 354, στ. 13 (ΕΔΕ)· oneribus in iis quae [commean]tes armati exsigunt: 432, στ. 8 (ΠΕΛ)· [si s]ecundum ea partibus tuis functus [sis]: 432, στ. 18 (ΠΕΛ).

iterum: frequenter... [et nunc iter]um questus est: 432, στ. 7 (ΠΕΛ).

iubeo: quibus memoratus vir laudabilis, ut cognosceretur, iussit eis memoriam fieri: 354, στ. 13 (ΕΔΕ).

laudabilis: quibus memoratus vir laudabilis, ut cognosceretur, iussit eis memoriam fieri: 354, στ. 13 (ΕΔΕ).

legatus: leg(ati): 269 (ΕΔΕ).

legio: princeps l[eg(ionis) ---]: 389 (ΕΔΕ)· [le]gione VII [Claudi]a Macedoni[ca]: 270, στ. 5 (ΕΔΕ).

lego: resta, viator, et lege titulo nestro: 356 (ΕΔΕ)· dunc leges et (r)e(p)ausas: 356 (ΕΔΕ).

libertus: l(ibertus [;]): 551 (ΠΕΛ)· [lib(ertus) (;) ---]: 572 (ΠΕΛ).

littera: novissime has at me litteras [miserun]t: 432, στ. 10 (ΠΕΛ).

locus: per diversa loca provinciarum: 354, στ. 6 (ΕΔΕ).

magnus: I(ovi) O(ptimo) M(aximo): 134 (ΕΔΕ)· [po]ntifici maximo: 380 A (ΕΔΕ)· [pontifi]ci ma[x]imo: 380 A (ΕΔΕ)· pontif(ici) [max(imo)]: 562 (ΠΕΛ).

maritus: qui posit titulo... caro marto (s)uo: 356 (ΕΔΕ).

memoria: 355 (ΕΔΕ)· memori[a ---]: 357 (ΕΔΕ)· bonae memoriae Maccusae mul(i)eris ann(orum) XXII: 354, στ. 1 (ΕΔΕ)· iussit eis memoriam fieri: 354, στ. 13 (ΕΔΕ).

memoro: quibus memoratus vir laudabilis, ut cognosceretur, iussit eis memoriam fieri: 354, στ. 11 (ΕΔΕ).

mereo: bene merenti: 356 (ΕΔΕ).

meus: de meo s[umptu]: 586 (IXN).

milito: [mi]litavit annos XXIII: 270, στ. 7 (ΕΔΕ)· militavi annis XXX... et militavi inter equites catafractarios Pictavensis suc cura Romani propositi: 356 (ΕΔΕ).

mitto: novissime has at me litteras [miserun]t: 432, στ. 11 (ΠΕΛ)· f(ilius) [mi]ssus veteran[us]: 270, στ. 4 (ΕΔΕ).

mulier: bonae memoriae Maccusae mul(i)eris ann(orum) XXII: 354, στ. 2 (ΕΔΕ).

munus: fati munus complerunt: 354, στ. 10 (ΕΔΕ).

nascor: sum natus in provincia Dacia: 356 (ΕΔΕ).

nepos: nepoti: 569 (ΠΕΛ)· divi Hadriani nep[otibus]: 380 A (ΕΔΕ)· divi [Nervae] nepoti: 562 (ΠΕΛ).

neque: [ut]... [nequ]e diplomatibus commeantes neque [coloni] vel stabularii iniuriam patientur: 432, στ. 19 (ΠΕΛ).

non: questus est non sufficere: 432, στ. 7 (ΠΕΛ)· quas certum est te non ignora[re]: 432, στ. 17 (ΠΕΛ).

noster: resta, viator, et lege titulo nestro: 356 (ΕΔΕ).
novissime: novissime has at me litteras [miserun]t: 432, στ. 10 (ΠΕΛ).
nunc: frequenter... [et nunc iter]um questus est: 432, στ. 7 (ΠΕΛ).
nutricius: nutricio: 269 (ΕΔΕ).
ob: ob desiderium avunculi eorum: 354, στ. 4 (ΕΔΕ).
onus: non sufficere rem [publicam s]uam impendiorum oneribus: 432, στ. 8 (ΠΕΛ).
ordo: frequenter... ordo splendidissi[mus ἢ -mae coloni]ae Pellesium provinciae Macedoniae... questus est: 432, στ. 5 (ΠΕΛ).
pars: [si s]ecundum ea partibus tuis functus [sis]: 432, στ. 18 (ΠΕΛ).
pater: p(atri) p(atriae): 380 A (ΕΔΕ).
patior: [ut]... [nequ]e diplomatibus commeantes neque [coloni] vel stabularii iniuriam patientur: 432, στ. 20 (ΠΕΛ).
patria: p(atri) p(atriae): 380 A (ΕΔΕ).
patrona: 269 (ΕΔΕ).
per: per diversa loca provinciarum: 354, στ. 6 (ΕΔΕ).
perfectus: v(iri) p(erfectissimi) comitis: 354, στ. 5 (ΕΔΕ).
perlego: pelege: 356 (ΕΔΕ).
pius: Imp(erator) Caesar... p(ius), f(elix), invictus, August[u]s: 2 (ΑΛΩ)· Imp(erator) Caesar... p(ius), f(elix), invict(us), Augustus: 2 (ΑΛΩ)· Imp(erator) Caesar... p(ius), f(elix), invictus, Aug(ustus): 381 Γ (ΕΔΕ).
pono: qui posit titulo bene merenti caro marto (s)uo: 356 (ΕΔΕ).
pontifex: [po]ntifici maximo: 380 A (ΕΔΕ)· [pontifi]ci ma[x]imo: 380 A (ΕΔΕ)· pontif(ici) [max(imo)]: 562 (ΠΕΛ).
post: ibidemq(ue) pos(t) amplexum eius: 354, στ. 8 (ΕΔΕ).
potestas: [trib(unicia) pot(estate) xi]x: 380 A (ΕΔΕ)· trib(unicia) po[t(estat)e v]: 380 A (ΕΔΕ)· [trib(unicia) po]-t(estate) xi: 562 (ΠΕΛ)· trib(unicia) p(otestate) (;): 586 (IXN).
praefectus: [exemp(lum) ep]istulae scriptae praef(ecto) c(larissimo) v(iro) a Messala [Rutiliano]: 432, στ. 4 (ΠΕΛ)· exemplum epistu(lae) [scrip]tae... a praef(ecto) prae[torio]: 432, στ. 14 (ΠΕΛ).
praepositus: militavi... suc cura Romani propositi: 356 (ΕΔΕ).
praetor: pro pr(aetore) provinc(iae): 269 (ΕΔΕ).
praetorius: exemplum epistu(lae) [scrip]tae... a praef(ecto) prae[torio]: 432, στ. 14-15 (ΠΕΛ).
princeps: princeps l[eg(ionis) ---]: 389 (ΕΔΕ).
principalis: [sat]is provisum est principalibus consti[tutionib]us: 432, στ. 16 (ΠΕΛ).
pro: pr(o) sal(ute) imp(eratoris): 134 (ΕΔΕ)· pro pr(aetore) provinc(iae): 269 (ΕΔΕ).
pronepos: [divi Traia]ni Parthici pronepo[tibus]: 380 A (ΕΔΕ).
providentia: [p]roviden[tia] (;): 560 (ΠΕΛ).
provideo: [ci]rca armatos et circa ceteros comme[antes sat]is provisum est principalibus consti[tutionib]us: 432, στ. 16 (ΠΕΛ).
provincia: pro pr(aetore) provinc(iae) Macedoniae: 269 (ΕΔΕ)· ordo splendidissi[mus ἢ -mae coloni]ae Pellesium provinciae Macedoniae: 432, στ. 6 (ΠΕΛ)· sum natus in provincia Dacia: 356 (ΕΔΕ)· per diversa loca provinciarum ad p(r)ovinciam Macedoniam venerunt: 354, στ. 6-7 (ΕΔΕ).
publicus: res publica: non sufficere rem [publicam s]uam impendiorum oneribus: 432, στ. 7-8 (ΠΕΛ).
queror: frequenter, domine, ordo splendidissi[mus ἢ -mae]... [et nunc iter]um questus est: 432, στ. 7 (ΠΕΛ).
qui: (h)ic iacio qui vixi annis quinquaginta: 356 (ΕΔΕ)· coniux qui posit titulo bene merenti caro marto (s)uo: 356

(ΕΔΕ)· quae ob desiderium avunculi eorum... venerunt: 354, στ. 3 (ΕΔΕ)· oneribus in iis quae [commean]tes armati exsigunt: 432, στ. 8 (ΠΕΛ)· litteras... quarum exemplum subdidi: 432, στ. 11 (ΠΕΛ)· quibus memoratus vir laudabilis, ut cognosceretur, iussit eis memoriam fieri: 354, στ. 11 (ΕΔΕ)· quos cum at [te ret]ulissem: 432, στ. 9 (ΠΕΛ)· consti[tutionib]us, quas certum est te non ignora[re]: 432, στ. 17 (ΠΕΛ).

quinquaginta: (h)ic iacio qui vixi annis quinquaginta: 356 (ΕΔΕ).

quis: tua, do[mine, auc]toritas instruet me quit agere: 432, στ. 12 (ΠΕΛ).

refero: quos cum at [te ret]ulissem: 432, στ. 10 (ΠΕΛ).

repauso: dunc leges et (r)e(p)ausas: 356 (ΕΔΕ).

res publica: non sufficere rem [publicam s]uam impendiorum oneribus: 432, στ. 7-8 (ΠΕΛ).

resto: resta, viator, et lege titulo nestro: 356 (ΕΔΕ).

salvo: salve: 548 (ΠΕΛ)· 549 (ΠΕΛ).

salus: pr(o) sal(ute) imp(eratoris): 134 (ΕΔΕ).

satis: [ci]rca armatos et circa ceteros comme[antes sat]is provisum est: 432, στ. 16 (ΠΕΛ).

scribo: [exemp(lum) ep]istulae scriptae praef(ecto) c(larissimo) v(iro) a Messala [Rutiliano]: 432, στ. 4 (ΠΕΛ)· exemplum epistu(lae) [scrip]tae... a praef(ecto) prae[torio]: 432, στ. 14 (ΠΕΛ).

secundum: [si s]ecundum ea partibus tuis functus [sis]: 432, στ. 18 (ΠΕΛ).

si: [si s]ecundum ea partibus tuis functus [sis]: 432, στ. 18 (ΠΕΛ).

sino: h(ic) s(itus) e(st): 270, στ. 15 (ΕΔΕ).

sive: Victoriae sive Valeriolae ann(orum) XIIII: 354, στ. 3 (ΕΔΕ).

splendidus: frequenter... ordo splendidissi[mus ἢ -mae coloni]ae Pellesium provinciae Macedoniae... questus est: 432, στ. 5-6 (ΠΕΛ).

stabularius: [ut]... neque [coloni] vel stabularii iniuriam patientur: 432, στ. 20 (ΠΕΛ).

sub: militavi... suc cura Romani propositi: 356 (ΕΔΕ).

subdo: litteras... quarum exemplum subdidi: 432, στ. 11 (ΠΕΛ).

sufficio: questus est non sufficere rem [publicam s]uam impendiorum oneribus: 432, στ. 7 (ΠΕΛ).

sum: H(ic) s(itus) e(st): 270, στ. 15 (ΕΔΕ)· quas certum est te non ignora[re]: 432, στ. 17 (ΠΕΛ).

sumptus: de meo s[umptu]: 586 (IXN).

suus: qui posit titulo... caro marto (s)uo: 356 (ΕΔΕ)· rem [publicam s]uam: 432, στ. 8 (ΠΕΛ).

testamentum: ex testamento: 270, στ. 14 (ΕΔΕ).

titulus: qui posit titulo... caro marto (s)uo: 356 (ΕΔΕ)· Resta, viator, et lege titulo nestro: 356 (ΕΔΕ).

tribunicius: [trib(unicia) pot(estate) xi]x: 380 A (ΕΔΕ)· trib(unicia) po[t(estat)e v]: 380 A (ΕΔΕ)· [trib(unicia) po]-t(estate) xi: 562 (ΠΕΛ)· trib(unicia) p(otestate) (;): 586 (IXN).

tu: quos cum at [te ret]ulissem: 432, στ. 9 (ΠΕΛ)· quas certum est te non ignora[re]: 432, στ. 17 (ΠΕΛ).

tunc: dunc leges et (r)e(p)ausas: 356 (ΕΔΕ).

tuus: tua, do[mine, auc]toritas instruet me quit agere: 432, στ. 11 (ΠΕΛ)· [si s]ecundum ea partibus tuis functus [sis]: 432, στ. 18 (ΠΕΛ).

ulter: ab ultima Gallia... venerunt: 354, στ. 5 (ΕΔΕ).

ut: quibus memoratus vir laudabilis, ut cognosceretur, iussit eis memoriam fieri: 354, στ. 13 (ΕΔΕ)· [ut]... [nequ]e... neque... iniuriam patientur: 432, στ. 18 (ΠΕΛ).

uxor: 550 (ΠΕΛ).

vel: neque [coloni] vel stabularii: 432, στ. 20 (ΠΕΛ).

venio: ab ultima Gallia per diversa loca provinciarum ad p(r)ovinciam Macedoniam venerunt: 354, στ. 8 (ΕΔΕ).

veteranus: f(ilius) [mi]ssus veteran[us]: 270, στ. 4 (ΕΔΕ).

viator: resta, viator, et lege titulo nestro: 356 (ΕΔΕ).

vir: v(iri) p(erfectissimi) comitis: 354, στ. 5 (ΕΔΕ)· quibus memoratus vir laudabilis, ut cognosceretur, iussit eis memoriam fieri: 354, στ. 12 (ΕΔΕ)· [Exemp(lum) ep]istulae scriptae praef(ecto) c(larissimo) v(iro) a Messala [Rutiliano]: 432, στ. 4 (ΠΕΛ).

vivo: vixit annos L: 270, στ. 8 (ΕΔΕ)· (H)ic iacio qui vixi annis quinquaginta: 356 (ΕΔΕ).

IX. ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ἀγῶνες: ἀγών, ἆθλον, ἄλειπτος, δρόμος, ἐπαγγελία, ἐπαγγέλω, θεωροδόκος, θεωρός, ἵππος, παγανός, παιδευτής, πᾶλος, πυκτεύω, στεφανίτης.

ἀριθμοί, ἀριθμητικὰ καὶ τακτικὰ ἐπίθετα: ἁπλοῦς, δέκα, δέκατος, δεύτερος, διακοσιοστός, διπλός, δύο, εἴκοσι, εἷς, ἐνενηκοστός, ἐννέα, ἕξ, μυριάς, ὄγδοος, ὀκτωκαιδεκέτης, πέντε, πεντηκοστός, πρῶτος, τεσσαρακαιδεκέτης, τεσσαράκοντα, τέταρτος, τρεῖς, τριακάς, τριακοσιοστός, τρίτος, quinquaginta.

αὐτοκρατορικά ἐπίθετα καὶ ἀξιώματα: ἀνθύπατος, ἀρχιερεύς, Αὐτοκράτωρ, δημαρχικός, ἐξουσία, ἐπιφανής, εὐσεβής, εὐτυχής, θεῖος, θεός, Καῖσαρ, μέγας, πατήρ, πατρίς, σεβαστός, ὕπατος, Augustus, Caesar, divus, felix, imperator, invictus, magnus, pater, patria, pius, pontifex, potestas, tribunicius.

γραφή: ἀναγιγνώσκω, ἀναγνώστης, ἀντίγραφον, ἀπογραφή, γραμμάτειον, γράφω, στηλογραφῶ, χείρ, lego, scribo, titulus,

γυμνάσιο: ἀλείφω, γραμματεύς, ἐπιμελητής, ἐφήβαρχος, ἐφηβαρχῶ, ἔφηβος, ἐφηβῶ, ὑποτάσσω.

δημόσια κτήρια, ἀρχιτεκτονική, χωροταξία, πολεοδομία: ἀγορά, ἄγω, ἄκαινα, ἀναιρῶ, ἀνοίγνυμι, διάκαινος, δίοδος, ἐπιβαίνω, ἐπισκευή, ἑρκάνη, ἑρμή, εὔστυλος, θέατρον, θύρα, ἱερόν, κώμη, μέτρον, ναός, ὁδοποιῶ, ὁδός, οἰκία, οἰκοδομῶ, ὁρίζω, ὁριστής, ὅρος, περίχωρος, πρόδομον, προοικοδομῶ, προσκήνιον, προσοικοδομῶ, σκάπετος, στοά, συγκλείω, συγχώννυμι, ὑδραγώγιον, ὑπεποίκειον, φραγμός.

δίκαιο: ἀνατίθημι, ἀπελεύθερος, ἀπελευθερῶ, ἁπλοῦς, ἀποτίθημι, ἀρχαιότης, ἀσυλία, ἄσυλον, ἀφαιρῶ, βεβαιωτής, γραμμάτειον, δεσποτεία, διαδοχή, διαθήκη, δίδωμι, δίκαιος, δικαστής, δίκη, διπλός, δόλος, δωρεά, δῶρον, δωρῶ, ἐκτός, ἐλεύθερος, ἐλευθερῶ, ἐλλαμβάνω, ἐπιλαμβάνω, καταγραφή, καταγράφω, κατέρχομαι, κατοχή, κύριος, μέρος, μάρτυς, οἰκογενής, ὁμολογῶ, προσμένω, πρόστιμον, στηλογραφῶ, συνευαρεστῶ, τίθημι, ὠνή, testamentum.

δουλεία: ἀνατίθημι, ἀπελεύθερος, ἀπελευθερῶ, ἀρχαιότης, ἀφαιρῶ, ἀφίημι, δουλεύω, δοῦλος, δουλῶ, ἐλεύθερος, ἐλευθερῶ, ἐλλαμβάνω, ἐπιλαμβάνω, θρεπτάριον, θρεπτός, ἱερόδουλος, καταγραφή, καταγράφω, κατοχή, κορασίδιον, κοράσιον, οἰκογενής, παιδαρίδιον, παιδάριον, παιδίον, παιδίσκη, σῶμα, τρέφω, φωνή, χαρίζω, χρῆσις, ὠνή, libertus, nutricius.

ἡμερολόγιο, χρονολόγηση, μέτρηση χρόνου: αἰών, αἰώνιος, ἐπί, ἔτος, ζωή, ἦμαρ, ἡμέρα, ἰνδικτιών, καλάνδαι, μήν, τριακάς, χρόνος, annus, dies.

θεσμοὶ καὶ δημόσιος βίος: ἀγαθός, αἱρῶ, ἄκυρος, ἀλείφω, ἀναγράφω, ἀνάλωμα, ἀνανεοῦμαι, ἀνορύσσω, ἀντίγραφον, ἀπογραφή, βασιλεύς, βασιλικός, βίος, βουλευτής, βουλή, γραμματεύς, γραμματοφύλαξ, δῆμος, δημόσιος, διάταγμα, δίκη, δικαστής, δόγμα, δοκῶ, ἐκεχειρία, ἐμπόριον, ἔπαρχος, ἐπί, ἐπιμελητής, ἐπιστάτης, ἐπιστολή, εὐεργέτης, θεωροδόκος, θεωρός, ἱερός, λαός, ξένιον, οἰκειότης, ὄμνυμι, πόλεμος, πόλις, πολιταρχῶ, πολιτάρχης, πολίτης, πρίν, προσδέχομαι, συμπραγματεύομαι, σύμφωνον, ταγός, ταμίας, ταμεῖον, τύχη, φίσκος, χαίρω, χρήσιμος, χώρα, ψήφισμα, auctoritas, civitas, clarus, colonia, colonus, constitutio, consul, curo,

epistula, exemplum, legatus, littera, ordo, praefectus, praetor, praetorius, providentia, provideo, provincia, res publica, splendidus.

θρησκεία καὶ ἑορτές: ἀνατίθημι, ἀνίκητος, ἅρμα, ἀρχιέρεια, ἀρχιερεύς, ἀρχιθέωρος, ἀσυλία, ἄσυλον, βάτραχος, βωμός, δαίμων, διάκονος, διελίσσω, δοῦλος, δωρεά, δῶρον, δωρῶ, ἔθιμος, ἐκτός, ἐκτελῶ, ἐντολή, ἐπήκοος, εὐχή, εὔχομαι, ἡγήτωρ, ἥρως, θεά, θεῖος, θεός, θυσία, ἱέρεια, ἱερεύς, ἱερητεύω, ἱερόδουλος, ἱερόν, ἱερός, ἱερῶ, καταγράφω, κατοχή, κλυτότοξος, κοίρανος, κύριος, μίτος, μύστης, ναοκόρος, ναός, οἰκονόμος, ὁμολογῶ, ὄναρ, παρακατατίθημι, πάνδημος, πανήγυρις, παννυχίς, πάτριος, πρόπολος, πρόποσις, προσέρχομαι, στέφανος, συνήθης, συντέλεια, συντελῶ, σωτηρία, τιμῶ, ὑπηρετῶ, φαλλός, φιάλη, χαίρω, χαρίζω, χαριστήριον, χρηματίζω, χρηματισμός, ὠνή, divus.

μέτρα καὶ σταθμά: ἄκαινα, διάκαινος, μετρητής, πλέθρον, ποῦς, στάδιον, στατήρ, τετράκαινος, τριάκαινος.

οἰκονομία: ἀγορά, ἀγοράζω, ἀγοραῖος, ἄμπελος, ἄνεργος, ἀργύριον, γεωργῶ, γῆ, γναφεύς, γουνάριος, δηνάριον, διαφέρω, δίδωμι, δραχμή, ἐκτίθημι, ἐμπόριον, ἐμπορ[---], ἔχω, ἰατρός, ἱπποΐατρος, καπηλεῖον, κάπηλος, καπρεῖον, λύκιον, μιλιαρήσιον, μνᾶ, μονόχυτρον, μουλίων, ὀθονιακός, οἰκοδόμος, οἰκοδομῶ, οἰκονόμος, παράτιμον, πειρατεία, πλέθρον, πλούσιος, πρίαμαι, πρόδομον, προσκήνιον, πρόστιμον, τέχνη, τιμή, χαλκοῦς, χρῆμα, χρυσοῦς, ψιλός, ὠνή, ὠνῶ, onus, stabularius.

στρατός: ἀκτουάριος, βετρανός, Γερμανικιανοί, καθοσιῶ, κόμης, λεγεών, Μινέρβα, νούμερος, ὀπτίων, οὐετ(ε)ρανός, πραιτωριανός, πρίμος, Σεκουνδανοί, στρατεύω, στρατηγός, στρατιά, στρατιώτης, στρατ[---], armatus, catafractarius, centenarius, comes, diploma, eques, legio, milito, perfectus, Pictavensis, princeps, veteranus.

συγγένεια: ἀδελφή, ἀδελφιδῆς, ἀδελφός, αἷμα, ἄλοχος, ἀνατρέφω, ἀνήρ, ἀπόγονος, αὐτός, γαμβρός, γαμέτης, γάμος, γαμῶ, γεννῶ, γονεύς, γυνή, δάμαρ, ἔγγονος, ἔκγονος, ἐκτρέφω, ἑκυρά, θυγάτηρ, θυγατριδῆ, κασιγνήτη, κόρη, κούρη, μάμμη, μήτηρ, παιδίον, παῖς, πάππος, παράκοιτις, πατήρ, πατρῷος, πόσις, πρόνιννος, σύγγαμος, συγγενής, συγκαταγηράσκω, σύμβιος, σύνευνος, σύντροφος, τέκνον, τέκος, τοκεύς, υἱός, υἱωνός, χήρα, abnepos, avunculus, coniux, filia, filius, maritus, mulier, nepos, patrona, pronepos, uxor.

χριστιανικὸ λεξιλόγιο: ἄγγελος, ἅγιος, ἁγνός, ἀειπάρθενος, αἰθέριος, αἰών, αἰώνιος, ἁμαρτία, ἁμαρτωλός, ἀμήν, ἀναγνώστης, ἀναπαύω, ἀνάστασις, ἀνίστημι, ἀνομία, ἄνω, ἀπόλλυμι, ἀπόστολος, ἄφεσις, ἐκκλησία, ἐλεῶ, ἐπιλάμπω, ἐπισκοπεύω, εὐάγγελος, εὐχή, εὔχομαι, ζῶ, θεράπων, ἴασις, κοιμητήριον, μάκαρ, μακάριος, μέγας, μημόριον, οἶκος, ὅσιος, παντοκράτωρ, παρθένος, πατήρ, πιστός, πρεσβεία, πρεσβύτερος, προφήτης, σῴζω, ψάλτης, ψυχή.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΜΕΝΩΝ ΕΠΙΓΡΑΦΩΝ

τέλη 4ου - ἀρχὲς 3ου αἰ. π.Χ.: [--- βασ]ιλεύς: 450 (ΠΕΛ).

221-197 π.Χ.: Βασιλεὺς Φίλιππος Πολεμ[---]: 431 (ΠΕΛ)· Βασιλεὺς Φ[ίλιππος] βασιλέως Δ[ημητρίου]: 440 (ΠΕΛ)· Βασιλεὺς Φίλιππος βασιλέως Δημητρίου: 442 (ΠΕΛ).

179-168 π.Χ.: [[[Βασιλεὺς (;)]]][[--- ς]]: 10 (ΑΙΓ)· [[[Βασιλε]ὺς Π[ερσεύ]ς]]: 11 (ΑΙΓ).

110 π.Χ. (ἢ λίγο ἀργότερα): [Μάαρκ]ον Μινύκιον Κοΐντου υἱὸν [Ῥ]οῦ[φ]ον σ[τρ]ατηγὸν [ὕπατ]ον Ῥωμαίων: 597 (ΕΥΡ).

39-38 π.Χ.: Μάαρκον Ἰνστήιον (Λ)ευκίου υἱὸν αὐτοκράτορα: 598 (ΕΥΡ).

πρώιμη αὐτοκρατορικὴ περίοδος: Ἔτου[ς] [.]Λ[. σεβ]αστοῦ: 128Α (ΕΔΕ).

44/5 μ.Χ.: Ἔτους ϜΟ σεβαστοῦ τοῦ καὶ ΒϘΡ, Αὐτοκράτορι Τιβερίῳ Κλαυδίῳ Καίσαρι Σεβασστῷ Γερμανικῷ ἀρχιερῖ, δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ τέταρτον, ὑπάτῳ ἀποδεδιγμένῳ τὸ τέταρτον, αὐτοκράτορι τὸ ὄγδοον: 423 (ΤΥΡ).

περ. Ἰανουάριος 52 μ.Χ.: Ἔτους ΘϘΡ Περιτίου· ἱερητεύοντος Μ(άρκου) Ἀττίου Λόγγου: 131 (ΕΔΕ).

95/6 μ.Χ.: Ἔτους ΓΜΣ: 221 (ΕΔΕ).

2ος αἰ. μ.Χ. (103/4 μ.Χ.;): [Ἔ]τους ΕΛ[Ρ (;) ---]: 571 (ΠΕΛ).

περ. Ἀπρίλιος 106 μ.Χ.: ἔτους ΖΛΡ σεβαστοῦ τοῦ καὶ ΓΝΣ Ἀρτεμεισίου: 120 (ΕΔΕ).

106/7 μ.Χ.: ἔτους ΔΝΣ: 242 (ΕΔΕ).

127 μ.Χ.: [Imp(eratori) Caes(ari) divi] Traiani [Parthi]ci filio, divi [Nervae] nepoti, Traiano [Hadriano] Aug(usto), pontif(ici) [max(imo), trib(unicia) po]t(estate) xi, [co(n)s(uli) iii ---]: 562 (ΠΕΛ).

128/9 μ.Χ.: Ἔτους ΡΟΣ: 213 (ΕΔΕ).

περ. Ὀκτώβριος 132 (;) μ.Χ.: Ἔτους Ϙ̣ΞΡ, Δείου Λ: 417 (ΚΥΡ).

150/1 μ.Χ.: Ἔτους ΒΠΡ: 538 (ΠΕΛ).

165 μ.Χ.: [Impera]to[ri] C[a]e[sari] [M(arco) A]urelio Anto[ni]n[o] Aug(usto)], (...) [trib(unicia)] [pot(estate) xi]x, imp(eratori) iii, co(n)s(uli) iii (...) et [Imp(eratori)] [Caesar]i L(ucio) Aurelio Vero [Aug(usto),] (...) trib(unicia) po[t(estat)e] [im]p(eratori) iii, co(n)s(uli) ii (...): 380 Α (ΕΔΕ).

168/9 μ.Χ.: ἔτους ΡΙΤ: 216 (ΕΔΕ).

168/9 μ.Χ.: [Ἔ]τους δι(α)[κ]οσειαστοῦ: 386 (ΕΔΕ).

169/70 μ.Χ.: Ἔτους ΖΙΤ: 191 (ΕΔΕ).

περ. Δεκέμβριος 172 μ.Χ.: ἔτους ΚΤ μηνὸς Ἀϊδοναίου Β: 587 (ΙΧΝ).

180/1 μ.Χ.: Ἔτους ΗΚΤ: 181 (ΕΔΕ).

περ. Ἰανουάριος 190 μ.Χ.: Ἔτους ΑΚΣ σεβαστοῦ τοῦ καὶ ΖΛΤ, Περειτίου ΡΙ: 63 (ΑΙΓ).

195/6 μ.Χ.: Ἔτους ΓΜΤ: 198 (ΕΔΕ).

198 μ.Χ. (;): [Αὐτοκράτορι Καίσαρι (...) Λ(ουκίῳ) Σεπτιμίῳ Σεουήρῳ, Εὐσεβεῖ Περτίνακι Σεβαστῷ Ἀδιαβηνικῷ, Παρθ(ικῷ), ἀρχιερεῖ μεγίστῳ, δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ F (;), αὐτοκράτορι τὸ ΙΑ (;), ὑπάτῳ τὸ Β (;) (...) καὶ αὐτοκράτο]ρι Καίσα[ρι] (...) Μ(άρκῳ) Αὐ(ρηλίῳ) θεῷ Ἀντωνίν[ῳ Σε]βαστῷ, δημαρχικῆς ἐξουσίας, ἀ[νθυ]πάτῳ, ΚΑ῾Λ καὶ Σεπτιμίῳ Γέτ[ᾳ] [Καί]σαρι: 582 (ΑΛΛ).

198-210 μ.Χ. (;): [--- Σεπτ]ίμιον [---] Σεβαστόν [---]: 452 (ΠΕΛ).

199/200 μ.Χ.: ἔτους ΖΜΤ: 601 (ΕΥΡ).

περ. Ἰανουάριος 204 μ.Χ.: [Ἔτου]ς ἑνὸ[ς] [καὶ πε]ντηκοσ[τοῦ καὶ] τριακοσ[ι]αστοῦ, Περ[ιτ]ίου τριακάδι: 390 (ΕΔΕ).

περ. Νοέμβριος 204 μ.Χ.: Ἔτους ΒΝΤ, μηνὸς Ἀπελ(λ)αίου ΔΙ: 193 (ΕΔΕ).

204/5 μ.Χ.: ἔτους ΒΝΤ: 249 (ΕΔΕ).

205/6 μ.Χ.: ἔτους ΓΝΤ: 603 (ΕΥΡ).

περ. Μάρτιος 206 μ.Χ.: Ἔτους ΖΛΣ σεβ(αστοῦ), Ξανδικοῦ ΘΙ: 428 (ΤΥΡ).

περ. Αὔγουστος 207 μ.Χ.: Ἔ(τους) ΔΝΤ, μηνὸς Γορπιαίου ΙΔ: 206 (ΕΔΕ).

περ. Ὀκτώβριος (;) 211 μ.Χ.: [Ἔτου]ς ΓΜΣ σεβαστο[ῦ τ]οῦ καὶ ΘΝΤ, μην[ὸς] [Δίου (;)] Λ: 138 (ΕΔΕ).

περ. Φεβρουάριος 215 μ.Χ.: Ἔτους ΒΞ[Τ], μηνὸς Δύ[στ]ρου Γ: 143 (ΕΔΕ).

περ. 190-216 μ.Χ.: Ἔτο[υς . . . σεβαστοῦ]: 69 (ΕΔΕ).

216/7 μ.Χ.: Ἔτους ΗΜΣ σεβ[αστοῦ τοῦ καὶ ΔΞΤ]: 64 (ΑΙΓ).

216/7 μ.Χ.: [Ἔτου]ς ΗΜΣ σ(ε)βαστοῦ [τοῦ] [κὲ ΔΞ]Τ: 65 (ΑΙΓ).

216/7 μ.Χ.: Ἔτους ΗΜΣ σεβαστοῦ τοῦ κα[ὶ] [ΔΞ]Τ: 66 (ΑΙΓ).

218/9 μ.Χ.: Ἐν τῷ ΡΞΤ ἔτι: 199 (ΕΔΕ).

221/2 μ.Χ. (;): ἔτους ΓΝΣ (;): 540 (ΠΕΛ).

περ. Μάϊος 225 μ.Χ.: Ἔτους ΒΟΤ, Δαισίου ΗΙ: 144 (ΕΔΕ).

227/8 μ.Χ.: Ἔτους ΘΝΣ σεβαστο[ῦ τοῦ καὶ ΕΟΤ]: 67 (ΑΙΓ).

229/30 μ.Χ: Ἔτους ΖΟΤ: 182 (ΕΔΕ).

229/30 μ.Χ.: Ἔτους ΖΟΤ: 563 (ΠΕΛ).

περ. Σεπτέμβριος 232 μ.Χ.: Ἔτους<Σ> ΓΞΣ σεβαστοῦ, μηνὸς Ὑπερβερεταίου Λ: 121 (ΕΔΕ).

περ. Ἰανουάριος 234 μ.Χ.: ἐν τῷ ΑΠΤ ἔτει, Πειρειτίου ΓΙ: 145 (ΕΔΕ).

περ. Μάϊος 234 μ.Χ.: Ἐν τῷ ΑΠΤ, Δεσίου: 192 (ΕΔΕ).

περ. Νοέμβριος 234 μ.Χ.: ἔτους ΓΞΣ σεβαστο[ῦ] (τοῦ) καὶ ΒΠΤ, μηνὸς Ἀπε[λλαί]ου Λ: 61 (ΑΙΓ).

περ. Ἀπρίλιος 235 μ.Χ.: Ἔτους ΒΠΤ, Ἀρτεμεισίου ΓΙ: 406 (ΚΥΡ).

238/9 μ.Χ.: ἱερατευούσης Αὐρηλίας Λουκιανῆς (...), ἔτους ΓΠΤ: 146 (ΕΔΕ).

242/3 μ.Χ.: ἐν τῷ ϘΤ ἔτι: 611 (ΒΒ).

περ. Ὀκτώβριος 243 μ.Χ.: Ἔτους ΑϘΤ, μηνὸς Δίου: 139 (ΕΔΕ).

περ. Δεκέμβριος 243 μ.Χ.: ἐν τῷ ΑϘΤ ἔτει, (Ἀ)ϊδοναίου ΒΑ: 147 (ΕΔΕ).

243/4 μ.Χ.: [ἔτους ΕΟΣ σεβαστοῦ τ]οῦ καὶ ΑϘΤ: 68 (ΑΙΓ).

περ. Ὀκτώβριος 244 μ.Χ.: ἐν τῷ ΒϘΤ ἔτι, Δείου ΗΙ: 148 (ΕΔΕ).

245/6 μ.Χ.: ἐν ἔτει τριακοσιοστῷ καὶ ἐνενηκοστῷ τρίτῳ: 79 (ΑΙΓ).

245/6 μ.Χ.: ἐν τῷ Γ(Ϙ)Τ ἔτει ὑπὸ ἱέρειαν Δομιτίαν Ἀσκληπιάδα καὶ ἐπιμελητὴν Κλαύδιον Ἀσκληπιόδωρον: 150 (ΕΔΕ).

περ. Ἰούλιος 246 μ.Χ.: ἔτους ΓϘΤ, Λῴου Κ: 149 (ΕΔΕ).

περ. Ὀκτώβριος 246 μ.Χ.: δι’ ἐπιμελητοῦ Κλα(υ)δίου Ἀσκληπιοδώρου ἐν τῷ Δ(Ϙ)Τ ἔτ(ει), Δείου ΒΙ: ἀρ. 151 (ΕΔΕ).

246/7 μ.Χ.: ἐν τῷ ΔϘΤ ἔτει: 152 (ΕΔΕ).

περ. Ὀκτώβριος 247 μ.Χ.: ἔτους ΕϘΤ, Δίου ΚΗ 154 (ΕΔΕ).

περ. Ὀκτώβριος 247 μ.Χ.: Ἐν [τῷ] ΕϘΤ ἔτε[ι], μηνὶ Δείῳ: 155 (ΕΔΕ).

περ. Νοέμβριος 247 μ.Χ.: ἔτους ΕϘΤ, Ἀπελλαίου Ζ: 156 (ΕΔΕ).

248/9 μ.Χ.: Ἔτους ΓϘΤ: 384 (ΕΔΕ).

πρῶτο ἥμισυ 3ου αἰ. μ.Χ. (μᾶλλον μετὰ τὸ 212): [Ἔτους *τόσου* σεβαστοῦ ---]: 70 (ΑΙΓ).

πρῶτο ἥμισυ 3ου αἰ. μ.Χ., μετὰ τὸ 212: Ἔτου[ς . . .], [Ἀ]ϊδοναίου: 610 (ΒΒ).

πρῶτο ἥμισυ 3ου αἰ. μ.Χ.: [Ἔτους . . . σεβαστοῦ]: 72 (ΑΙΓ).

πρῶτο ἥμισυ 3ου αἰ. μ.Χ.: Ἔτους [*τόσου* σεβαστοῦ τοῦ καὶ *τόσου*, (π.χ.) Ὑπερβερεταίου] Ι: 74 (ΑΙΓ).

πρῶτο ἥμισυ 3ου αἰ. μ.Χ.: [Ἔτους . . . σεβαστο]ῦ τοῦ καὶ [---]: 75 (ΑΙΓ).

περ. Σεπτέμβριος 252 μ.Χ.: Ἐγράφη ἔτους ΘϘΤ, Ὑπερβερταίου Δ: 159 (ΕΔΕ).

252-268 μ.Χ.: ἔθηκα ἔ[τει] [. .]: 169 (ΕΔΕ).

περ. Ἰούνιος 253 μ.Χ.: ἐν τῷ τετρακοσιαστῷ ἔτει, Πανήμου δεκάτῃ: 160 (ΕΔΕ).

253/4 μ.Χ.: Ἐν τῷ ΑΥ ἔτε: 173 (ΕΔΕ).

περ. Νοέμβριος 255 μ.Χ.: Ἔτους ΓΥ, [Ἀ]πελλαίου Λ: 161 (ΕΔΕ).

261/2 μ.Χ.: ἐν τῷ ΘΥ ἔτει: 162 (ΕΔΕ).

περ. Μάρτιος 262 μ.Χ.: [ἐν τ]ῷ ΘΥ ἔτει, Ξανδικοῦ: 164 (ΕΔΕ).

περ. Δεκέμβριος 265 μ.Χ.: Ἔτους ΓΙΥ, Ἀϊ[δω]ναίου [---]: 165 (ΕΔΕ).

267/8 μ.Χ.: ἔγραψεν ἐν τῷ ΕΙΥ ἔτει: 168 (ΕΔΕ).

περ. Ἰανουάριος 268 μ.Χ.: τῷ ΕΙΥ ἔτει, [Περι]τίου ΗΙ: 167 (ΕΔΕ).

3ος αἰ. μ.Χ.: ἔτους ΓΡΕΜ (;): 218 (ΕΔΕ).

3ος αἰ. μ.Χ.: ἔτους Β[. .]: 397 (ΕΔΕ).

3ος αἰ. μ.Χ.: Ἔτους Α[.Τ (;), μη]νὸς Περιτ[ίου .]: 408 (ΚΥΡ).

3ος αἰ. μ.Χ.: Ἔτους [---]: 409 (ΚΥΡ).

3ος αἰ. μ.Χ.: [---] ἔτους Ι[---]: 418 (ΚΥΡ).

3ος αἰ. μ.Χ. (μετὰ το 212/3 μ.Χ.): Ἔτο[υς . · . ·]Τ, Ὑπερβερταίου ΕΙ (...): 407 (ΚΥΡ).

3ος-4ος αἰ. μ.Χ.: ἔτου[ς---]: 212 (ΕΔΕ).

305/6 μ.Χ.: Τοὺς μεγίστους καὶ θιοτάτους αὐτοκράτορας Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Κωνστά[ντιον] καὶ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) Μαξιμιανὸν Σεβ(αστοὺς) καὶ τοὺς ἐ[πι]φανεστάτους καίσαρας Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Σευῆρον καὶ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) Μαξιμῖν[ον]: 380 Β (ΕΔΕ).

305/6 μ.Χ.: Τοὺς μεγίστους κὲ θιοτάτους αὐτοκρατόρους Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Κωνστάντιο[[ν]] κὲ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) Μαξιμιαν[[ὸν]] Σεβ(αστοὺς) καὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους κέσαρας Φλ(άβιον) Οὐαλ(έριον) Σευῆρον κὲ Γαλ(έριον) Οὐαλ(έριον) [Μα]ξιμῖν[ον]: 381 Α (ΕΔΕ).

314 (;) μ.Χ.: Licinniano Licinnus 381 Β (ΕΔΕ).

314-317 μ.Χ.: Imp(erator) Caesar F(lavius) Va[l(erius)] Constantinus (...) Imp(erator) Caesar Licinianus Licinnius: 381 Γ (ΕΔΕ).

314 μ.Χ.: τὸν μέγιστον καὶ θειότατον αὐτοκράτορα Οὐαλέριον Λικιννιανὸν Λικίννιον εὐσεβῆ, εὐτυχῆ, Σεβαστόν: 382 (ΕΔΕ).

314-317 μ.Χ.: Imp(erator) Caesar Fl(avius) Val(erius) Constantin(us) (...) et Imp(erator) Caesar Licinianus Licinius: 2 (ΑΛΩ).

5ος-6ος αἰ. μ.Χ.: ἰνδ(ικτιῶνι) ΔΙ τῇ πρὸ α΄ καλ(ανδῶν) Νοεμβρ(ίων) 292 (ΕΔΕ).

5ος-6ος αἰ. μ.Χ.: μη(νὶ) Μαΐῳ ΙΕ, ἰνδ(ικτιῶνος) F: 311 (ΕΔΕ).

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΩΝ ΠΡΟΓΕΝΕΣΤΕΡΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΩΝ ΜΕ ΑΡΙΘΜΟΥΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς βασικὲς ἐπιγραφικὲς δημοσιεύσεις, ἀποδελτιώνονται κυρίως οἱ πρῶτες κύριες, ἢ ἀναλυτικές, ἢ ἄλλως σημαντικὲς δημοσιεύσεις ἐπιγραφῶν ἢ δημοσιεύματα μὲ πλείονες ἐπιγραφές· δὲν ἀποδελτιώνονται τὰ *ΑΔ, ΑΕΜΘ, Ἔργον*.

W. M. Leake, *The Classical Journal* 13 (1816)
334-35 = 258

Pouqueville, *Voyage* III (1826)
115-16 = 481

Cousinéry, *Voyage* I (1831)
97 = 559
99 = 481

Leake, *Travels* III (1835)
277, ἀρ. 138 = 181
277, ἀρ. 139 = 180
278, ἀρ. 140 = 258

Grisebach, *Reise* (1841)
90-91 = 244
104-105 = 363

CIG II (1843)
1975 = 187
1997 = 574
1997b = 481
1997c = 181
1997d = 180
1998 = 258

W. M. Leake, *TransRoySocLit* 2 (1847)
236, ἀρ. 22 = 187

Le Bas – Waddington, *Voyage* II (1853)
315, ἀρ. 1345 = 180
316, ἀρ. 1346 = 181
316, ἀρ. 1347 = 258
316, ἀρ. 1348 καὶ 1351 = 227
316, ἀρ. 1349 = 245
316, ἀρ. 1350 = 219
316, ἀρ. 1352 = 266
317, ἀρ. 1353 = 574
317, ἀρ. 1354 = 481
319, ἀρ. 1362 = 183
323, ἀρ. 1394 = 187

Delacoulonche, «Berceau» (1859)
88-89, ἀρ. 2 = 116
144 = 559
234, ἀρ. 1 = 181
234, ἀρ. 2 = 187

80 καὶ 235, ἀρ. 3 = 230
235, ἀρ. 4 = 266
235, ἀρ. 4 bis = 369
235, ἀρ. 5 = 227
235, ἀρ. 6 = 245
235, ἀρ. 7 = 224
236, ἀρ. 8 = 302
236, ἀρ. 9 = 241
236, ἀρ. 10 = 210
236, ἀρ. 11 = 288
237, ἀρ. 12 = 219
237, ἀρ. 13 = 218
238, ἀρ. 14 = 315
238, ἀρ. 15 = 384
238-39, ἀρ. 16 = 118
239, ἀρ. 17 = 588
240, ἀρ. 18 = 395
240, ἀρ. 19 = 587
83-84 καὶ 240, ἀρ. 20 = 130
241, ἀρ. 21 = 217
241, ἀρ. 22 = 231
241, ἀρ. 23 = 248
89, ἀρ. 1 καὶ 242, ἀρ. 24 = 119
99 καὶ 242-43, ἀρ. 26 = 97
243-44, ἀρ. 27-28 = 120
93-96 καὶ 244, ἀρ. 29 = 121
89-91 καὶ 245, ἀρ. 30 = 123
216-17 καὶ 277, ἀρ. 93 = 263
278, ἀρ. 97 = 578
279, ἀρ. 98 = 575
211-12 καὶ 281, ἀρ. 100 = 572
281, ἀρ. 101 = 539
282, ἀρ. 102, καὶ σελ. 143 = 496
282, ἀρ. 103 καὶ σελ. 143 = 519
282, ἀρ. 104 καὶ σελ. 142-43 = 461
282, ἀρ. 105 = 510
282, ἀρ. 106 καὶ σελ. 143 = 522
283, ἀρ. 107 καὶ σελ. 144-45 = 540
283, ἀρ. 108 = 608
153-56, 213 καὶ 284, ἀρ. 109 = 586
284, ἀρ. 110a = 581
284, ἀρ. 110b = 580

Froehner, *Inscriptions grecques* (1865)
255-56, ἀρ. 146 = 183

E. Miller, *RA* 12 (1865)
66-68 = 543

Hahn, *Salonik* (1868)
242, ἀρ. 20 = 133
242, ἀρ. 21 = 294
242, ἀρ. 22 = 187
242, ἀρ. 23 = 181

Hahn, *Drin* (1869)
161 καὶ 169, ἀρ. 49 = 269

M. Vidal-Lablache, *RA* 2 (1869)
62-63, ἀρ. 1 = 423

CIL III (1873)
598 = 586
599 = 572

Πλαταρίδη, *Ἐκθεσις* (1874)
8α = 182
8β = 224
9 = 181
10α = 187
10β = 245
10γ = 192
11α = 227
11β = 219
11-12 = 352
12α = 132
12β = 265
13α = 261
13β = 258
14α = 133
14β = 200
14γ = 351
14δ = 269
15α = 226
15β = 216
16α = 229
16β = 213
18 καὶ πίν. τέλους ἀρ. 1 = 89
18 καὶ πίν. τέλους ἀρ. 2 = 100
18 καὶ πίν. τέλους ἀρ. 3 = 104
19 καὶ πίν. τέλους ἀρ. 4 = 130
19 καὶ πίν. τέλους ἀρ. 5 = 207
19 καὶ πίν. τέλους ἀρ. 6 = 217
19 καὶ πίν. τέλους ἀρ. 7 = 248
24 = 575
25α = 477
25β = 463
25γ = 481
25 καὶ πίν. τέλους ἀρ. 8 = 587
25 καὶ πίν. τέλους ἀρ. 9 = 608
27 = 590
33 καὶ πίν. τέλους, ἀρ. 10 = 263

Duchesne – Bayet, *Mémoire* (1876)
10 = 423
102-103, ἀρ. 135 = 182
103, ἀρ. 136 =132
103, ἀρ. 137 = 133
103-104, ἀρ. 138 = 269
104, ἀρ. 139 = 200
104-105, ἀρ. 140 = 226
105, ἀρ. 141 = 216
105, ἀρ. 142 = 229
105-106, ἀρ. 143 = 213
106, ἀρ. 144 = 227
106, ἀρ. 145 = 192
106-107, ἀρ. 146 = 207
107, ἀρ. 147 = 261
107, ἀρ. 148 = 265
108, ἀρ. 149 = 89
108, ἀρ. 150 = 100
108, ἀρ. 151 = 104
108, ἀρ. 152 = 575
109, ἀρ. 153 = 477
109, ἀρ. 154 = 463
109, ἀρ. 155 = 590

L. Heuzey, *Mission* (1876)
234-35, ἀρ. 105 = 61
235, ἀρ. 106 = 78
235-38 καὶ ἀρ. 107 = 51

Kaibel, *Epigrammata* (1878)
ἀρ. 516 = 258
ἀρ. 517 = 263
ἀρ. 518 = 543

Ἀρχιμανδρίτη Ἀντωνίνου, *Ρούμελη* (1879)
204-205, σημ. 1 =181
213-14 καὶ σημ. 2 = 341
206-207, πίν. 3, ἀρ. 1 = 187
213, ἀρ. 1 = 318
214, ἀρ. 3 = 281
214, ἀρ. 4 = 293
214, ἀρ. 5 = 296
214-16, ἀρ. 6 = 295
217, ἀρ. 8 = 276
218, ἀρ. 10 = 300
218, ἀρ. 11 = 334
219, ἀρ. 12 = 345
219, ἀρ. 13 = 340
219, ἀρ. 14 = 309
219, ἀρ. 15 = 291
219-20, ἀρ. 16 = 312
220, ἀρ. 17 = 307
220-23, ἀρ. 19 = 355
223, ἀρ. 20 = 269
224, ἀρ. 21 = 383
224, ἀρ. 22 = 216
224-25, ἀρ. 23 = 229
225-26, ἀρ. 24 = 213
226-27, ἀρ. 25 = 226
227, ἀρ. 26-27 = 128
227, ἀρ. 28 = 344

J. H. Mordtmann, *ΕΦΣΚ* ΙΓ΄ (παράρτημα) (1880)
39, ἀρ. ιθ΄ = 415

Newton, *Collection* II (1883)
33, ἀρ. 172 = 529

C. G. Curtis, *ΕΦΣΚ* ΙΖ΄ (1886)
156, ἀρ. IV = 269
156, ἀρ. V = 216
156, ἀρ. VI = 229
157-58, ἀρ. VII = 181
πίν. θ΄, VIII 2 = 358
158, ἀρ. IX = 343
158, ἀρ. X = 307
159, ἀρ. XII = 213
159-60, ἀρ. XIII = 226

E. Bormann, *AEMÖ* 12 (1888)
186-88, ἀρ. 1 = 181
188, ἀρ. 2 = 187
188, ἀρ. 3 = 258
188-89, ἀρ. 4 = 133
189, ἀρ. 5 = 269
189, ἀρ. 6 = 180
190, ἀρ. 7 = 294
190-91, ἀρ. 8 = 182
198, ἀρ. 9 = 224
191, ἀρ. 10 = 245
191, ἀρ. 11 = 192
191-92, ἀρ. 12 = 226
192, ἀρ. 13 = 216
192, ἀρ. 14 = 213
192-93, ἀρ. 15 = 227
192-93, ἀρ. 15bis = 219
193, ἀρ. 16 = 352
194, ἀρ. 17 = 132
194, ἀρ. 18 = 265
194, ἀρ. 19 = 261
194, ἀρ. 20 = 200
194, ἀρ. 21 = 351

Cougny, *Appendix* (1890)
173 καὶ 263, ἀρ. 495 = 263

Kaestner, *De Aeris* (1890)
43-44 καὶ 54 = 61
44-48 καὶ 51 = 423
54, ἀρ. 3 = 121
57, ἀρ. 7 = 213
61, ἀρ. 22 = 216
61, ἀρ. 23 = 587
62, ἀρ. 27 = 540
62, ἀρ. 29 = 192

Smith, *Catalogue* I (1892)
330, ἀρ. 702 = 529

J. H. Mordtmann, *AM* 18 (1893)
415-16, ἀρ. 1a-b = 138
416, ἀρ. 1c = 146
416, ἀρ. 2 = 302
416-17, ἀρ. 3 = 276
417, ἀρ. 4 = 309
417, ἀρ. 5 = 271
417, ἀρ. 6 = 293
418, ἀρ. 7 = 274
418, ἀρ. 8 = 385

Δήμιτσα, *Μακεδονία* (1896)
32-34, ἀρ. 1 = 181
34-35, ἀρ. 2 = 182
35, ἀρ. 3 = 180
34-35, ἀρ. 4 = 258
36-37, ἀρ. 5 = 263
37-38, ἀρ. 6 = 132
38, ἀρ. 7 = 133
38-39, ἀρ. 8 = 200
39, ἀρ. 9 = 226
39-40, ἀρ. 10 = 216
40, ἀρ. 11 = 229
40, ἀρ. 12 = 213
41, ἀρ. 13 = 227
41, ἀρ. 14 = 192
41-42, ἀρ. 15 = 207
42, ἀρ. 16 = 261
43, ἀρ. 17 = 265
43, ἀρ. 18 = 89

43-44, ἀρ. 19 καὶ 325, ἀρ. 292 = 100
44, ἀρ. 20 καὶ 326, ἀρ. 293 = 104
44, ἀρ. 21 = 244
45, ἀρ. 22 = 363
45, ἀρ. 23 = 187
45-46, ἀρ. 24 = 230
46, ἀρ. 25 = 241
46, ἀρ. 26 = 227
47, ἀρ. 27 = 210
47, ἀρ. 28 = 219
47, ἀρ. 29 = 224
47, ἀρ. 30 = 245
48-49, ἀρ. 31 = 218
48, ἀρ. 32 = 266
48, ἀρ. 33 = 369
48, ἀρ. 34 = 294
48-49, ἀρ. 35 = 302
49, ἀρ. 36 = 288
49-50, ἀρ. 37 = 315
50-51, ἀρ. 38 = 130
51, ἀρ. 39 = 217
51, ἀρ. 40 = 231
51, ἀρ. 41 = 248
51-52, ἀρ. 42 = 395
52, ἀρ. 43 = 384
52-53, ἀρ. 45 = 352
54, ἀρ. 47 = 248
56-57, ἀρ. 49 = 269
93, ἀρ. 121 = 97
93, ἀρ. 122 = 119
93, ἀρ. 123 = 116
94-95, ἀρ. 124-125 = 120
95-96, ἀρ. 126 = 121
96-97, ἀρ. 126 [bis] = 123
97, ἀρ. 127 = 118
106, ἀρ. 128 = 574
106, ἀρ. 129 = 481
106, ἀρ. 130 = 575
107, ἀρ. 131 = 477
107, ἀρ. 132 = 463
107, ἀρ. 133 = 590
107-108, ἀρ. 134 = 461
107-108, ἀρ. 135 = 519
107-108, ἀρ. 136 = 496
107-108, ἀρ. 137 = 522
108, ἀρ. 138 = 559
108, ἀρ. 139 = 540
109, ἀρ. 142 = 578
109, ἀρ. 143 = 539
110, ἀρ. 144 = 510
110, ἀρ. 145 = 608
110, ἀρ. 146 = 588
110-11, ἀρ. 147 = 587
111-12, ἀρ. 149 = 580
111-12, ἀρ. 149 = 581
112, ἀρ. 150 = 415
113, ἀρ. 153 = 586
113, ἀρ. 154 = 572
210-11, ἀρ. 210 = 61
211-12, ἀρ. 211 = 78
212-13, ἀρ. 212 = 51
325, ἀρ. 290 = 207
325, ἀρ. 291 = 89
392-93, ἀρ. 1-2 = 138
393, ἀρ. 3 = 146
394, ἀρ. 5 = 385
394-95, ἀρ. 7 = 276
395, ἀρ. 8 = 309
395, ἀρ. 9 = 271
395, ἀρ. 10 = 293
395, ἀρ. 11 = 274
425-26, ἀρ. 366 = 423
497, ἀρ. 497 = 529
501, ἀρ. 512 = 187
512, ἀρ. 557 = 183
515-16, ἀρ. 563 = 543

J. Brunšmid, *Vjesnik hrvatskoga arheološga. Društva* 3 (1898)
131 = 361
131-32 = 145
132-33 = 143
133 = 144
133-34 = 147
134 = 139
136, ἀρ. 1-2 = 138
136, ἀρ. 3 = 146

Dareste – Haussoullier – Reinach, *Recueil* II (1898)
249-50, ἀρ. 13 = 146
250, ἀρ. 14 = 121

Π. Ν. Παπαγεωργίου, *Ἁρμονία* (ἐφημ. Σμύρνης) φ. 4174 (13/1/1899)
ἀρ. 1 = 143
ἀρ. 1 = 147
ἀρ. 2 = 145
ἀρ. 3 = 153
ἀρ. 3 = 155
ἀρ. 4 = 161
ἀρ. 5 = 172
ἀρ. 7 = 144
ἀρ. 9 = 139

P. N. Papageorgiou, *BPhW* 19 (20/5/1899)
στ. 634, ἀρ. 1 = 143
στ. 635, ἀρ. 2 = 145
στ. 635, ἀρ. 3 = 153
στ. 635, ἀρ. 3 = 155
στ. 635. ἀρ. 4 = 161
στ. 635, ἀρ. 5 = 172
στ. 635-36, ἀρ. 7 = 144
στ. 636, ἀρ. 8 = 147
στ. 636, ἀρ. 9 = 139
στ. 637 = 146

A. E. Contoléon, *REG* 12 (1899)
169-70, ἀρ. 1 = 143
170, ἀρ. 2 = 145
170-71, ἀρ. 3 = 155
171, ἀρ. 4 = 161
171, ἀρ. 5 = 172
171, ἀρ. 6 = 361
172, ἀρ. 7 = 144

172, ἀρ. 8 = 147
172-73, ἀρ. 9 = 139

Π. Ν. Παπαγεωργίου, *Ἀθηνᾶ* 12 (1900)
66 = 146
70-71 καὶ 74-75, ἀρ. Α1 = 143
70-71 καὶ 75-76, ἀρ. Α2 = 145
71 καὶ 76, ἀρ. Α3 = 170
71 καὶ 76, ἀρ. Α4 = 153
71 καὶ 76-77, ἀρ. Α5 = 155
72 καὶ 77-78, ἀρ. Α6 = 161
72 καὶ 78, ἀρ. Α7 = 172
72 καὶ 78-80, ἀρ. Β8 καὶ Γ11 = 144
72 καὶ 79, ἀρ. Β9 = 147
73, ἀρ. Β10 καὶ 79 = 139
73 καὶ 80, ἀρ. Γ12 = 165
73, ἀρ. Γ13 = 166
73, ἀρ. 14 = 361

R. Mowat, *BCH* 24 (1900)
247-52 = 356

P. Perdrizet, *BCH* 24 (1900)
542-44, ἀρ. 1 = 354

CIL III, Suppl. (1902)
7316 = 269
14406a = 356
14406 = 354

ILS II (1902)
8454 = 354

A. Struck, *AM* 27 (1902)
309, ἀρ. 12 = 583
309, ἀρ. 13 = 584
309-310, ἀρ. 14-15 = 585
310, ἀρ. 16 = 589
311, ἀρ. 17 = 545
311, ἀρ. 18 = 127
312, ἀρ. 19 = 270
312, ἀρ. 20 = 134
312-13, ἀρ. 21 = 356
313, ἀρ. 22 = 243
313, ἀρ. 23 = 325
313, ἀρ. 24 = 338
313, ἀρ. 25 = 314
314, ἀρ. 26 = 305
314, ἀρ. 27 = 272
314, ἀρ. 28 = 94
318, ἀρ. 45 = 618

Σ. Βάση, *Ἀθηνᾶ* 18 (1906)
21-34 καὶ 65-66 = 354

Χατζηκυριακοῦ, *Σκέψεις* (1906)
17-18 = 493
18 = 468
18 = 481

Π. Ν. Παπαγεωργίου, *Ἀλήθεια* 535 (10/2/1907)
1 = 322

DACL I (1907)
στ. 340 = 351

Dölger, *ΙΧΘΥΣ* (1910-1943)
I² add. 15 = 295
I² add. 15-16 = 358
IV πίν. 205.4 = 295
V 713 καὶ σημ. 18 = 351

Ν. Βέη, *AE* 1911
106, ἀρ. 45 = 281
106, ἀρ. 46 = 296
106, ἀρ. 47 = 300
107, ἀρ. 48 = 307

Ν. Γ. Παππαδάκι, *Ἀθηνᾶ* 25 (1913)
434-35, ἀρ. 16 = 389
435, ἀρ. 17 = 390
455, ἀρ. 57 = 392
456, ἀρ. 58 = 393
457, ἀρ. 62 = 618
457, ἀρ. 62 = 619
458, ἀρ. 64 = 621
456, ἀρ. 60 = 624

Baege, *De Sacris* (1913)
8 = 130, 132-133
39 = 51
41 = 543
50-51 = 120
51-52 = 121
113, ἀρ. a-b = 138
113, ἀρ. c = 146
113-14, ἀρ. 1 = 143
114, ἀρ. 2 = 145
114, ἀρ. 3 = 170
114, ἀρ. 4 = 153
114, ἀρ. 5 = 155
114, ἀρ. 6 = 161
114, ἀρ. 7 = 172
114-15, ἀρ. 8 καὶ 11 = 144
114-15, ἀρ. 9 = 147
115, ἀρ. 10 = 139
115, ἀρ. 12 = 165
115, ἀρ. 13 = 166
115, ἀρ. 14 = 361
139 = 219
153 = 363, 574, 180
191 = 89

Mendel, *Catalogue* III (1914)
171, ἀρ. 958 [722] = 577
ἀρ. 959 [721] = 576
252-253, ἀρ. 1036 = 101

Γεωργιάδη, *Ἱστορία* (1919)
16-18 καί 20 = 269
18, ἀρ. 1 = 132
18, ἀρ. 2 = 133
19, ἀρ. 3 = 200
20, ἀρ. 4 = 315

Ἐθνικὸς Ὁδηγός 3 (1920-1921)
70 = 78
85 = 7

Ἐθνικὸς Ὁδηγός 4 (1920-21)
106 = 97
107 = 100

DACL IV 2 (1921)
στ. 2111 = 302· 315
στ. 2112 = 218· 351
στ. 2113 = 295· 307· 320· 343· 358

Στρ. Πελεκίδη, *ΑΔ* 8 (1923)
260 καὶ σημ. 3 = 361
264 = 230
267 = 163
267-69, ἀρ. 1 = 131
268-69, ἀρ. 2 καὶ 3 = 129

A. Plassart, *BCH* 47 (1923)
181α = 29
181β = 58
181γ = 13
182-83 = 122
183 = 124
185α = 468
185β = 493
185-86 = 552
186α = 188
186β = 234
187-88 = 380
188 = 249
188-89 = 310
189 = 392

Spomenik 71 (1931)
229, ἀρ. 608 = 621

Σ. Κουγέα, *Ἑλληνικά* 5 (1932)
5-16 =597

Ἀ. Κεραμόπουλλου, *ΠΑΕ* 1934
69 = 392
69-70 = 623
70 = 625

Edson – Cormack, *Notebook* (1936)
2 = 7
13, 15 καὶ 22 = 51
116 = 216
117 = 226
118 = 192
119 = 187
120-21 = 129
122 = 133
123 = 224
124 = 131
125 = 188
126 = 126
128 = 102
129 = 258
133 = 229
134 = 138
134 = 146
135 = 213
136 = 155
136 = 172
136B = 145
136C = 153
136E = 161
μεταξὺ τῶν ἀρ. 136 καὶ 137 = 274
137 = 182
138 = 181
139 = 219
140 = 618
141 = 477
142 = 481
143 = 442

Edson, *Notebooks* (1936-1938)
299 = 623
300 = 625
301 = 392
302 = 393
303 = 390
338 = 423
436 = 545
476 = 567
505 = 500
659 = 587
660 = 608
χωρὶς ἀριθμό, μὲ ἡμερομηνία 30/5/38 = 550

Vulič, *Karte* (1937)
15 = 356

J. M. R. Cormack, *BSA* 39 (1938-1939) 95
5 = 7

A. Cameron, *HThR* 32 (1939) 143-52
ἀρ. 1 = 139

Ch. Edson, *HSCPh* 51 (1940)
125-26, ἀρ. 1 = 442

J. M. R. Cormack, *BSA* 41 (1940-45)
114, ἀρ. 26 = 481

Spomenik 98 (1941-1948)
26, ἀρ. 62 = 624

Χ. Μακαρόνα, *Μακεδονικά* 2 (1941-1952)
633, ἀρ. 81 = 92
637, ἀρ. 86 = 187
637, ἀρ. 88 = 392

Mihailov, *Epigramme* (1944)
ἀρ. 124 = 258
ἀρ. 125 = 352
ἀρ. 126 = 263
ἀρ. 134 = 543

B. Kallipolitis, *MonPiot* 46 (1952)
86-91 = 92

Herzog – Klaffenbach, *Asylieurkunden* (1952)
18-19, ἀρ. 7 = 430

J. M. R. Cormack, στὸ *Studies Robinson* II (1953)
376-77, ἀρ. 1 = 213
376-77, ἀρ. 2 = 540
377-78, ἀρ. 3 = 229
378, ἀρ. 4 = 226
378-79, ἀρ. 5 = 216
379-80, ἀρ. 6a = 138
380, ἀρ. 6b = 146
380-81, ἀρ. 8 = 214
381, ἀρ. 9 = 618
381 = 588

Peek, *GVI* I (1955)
898 = 545
1444a = 57
1709 = 543
1772 = 258
2036 = 263

Ph. Petsas, *BCH* 81 (1957)
387-90 = 120

Peek, *Griechische Grabgedichte* (1960)
ἀρ. 153 = 543

Pouilloux, *Choix* (1960)
150-51, ἀρ. 41 = 122

Φ. Πέτσα, *AE* 1961
1-57 = 93

J. M. R. Cormack, *BSA* 58 (1963)
20-22, ἀρ. 1 = 181
22, ἀρ. 2 = 192
22-23, ἀρ. 3 = 187
23, ἀρ. 4 = 219
23-24, ἀρ. 5 = 224
24, ἀρ. 6 = 200
24, ἀρ. 7 = 133

Ph. Petsas, *BSt* 4 (1963)
158, ἀρ. 1 = 434
161, ἀρ. 1 = 526
159, ἀρ. 2 = 449
161, ἀρ. 2 = 488
159-61, ἀρ. 3 = 445
161-62, ἀρ. 3 = 466
162, ἀρ. 4 = 474
162-63, ἀρ. 5 = 507
163, ἀρ. 6 = 484
163-64, ἀρ. 7 = 495
164-65, ἀρ. 8 = 492
165, ἀρ. 9 = 479
165, ἀρ. 10 = 454
165, ἀρ. 10 = 533
166, ἀρ. 11 = 548
166-67, ἀρ. 12 = 549
167-68, ἀρ. 13 = 541

Φ. Πέτσα, *ΠΑΕ* 1966
34, ἀρ. 16 = 91
35, ἀρ. 25 = 88
35, ἀρ. 26 = 87
35-36, ἀρ. 27 = 109
35, ἀρ. 28 = 110
35-37, ἀρ. 29 = 108

Φ. Πέτσα, *Ἀρχαία Μακεδονία* I (1968 [1970])
213-214 = 362
216 = 264

J. M. R. Cormack, *Ἀρχαία Μακεδονία* I (1968 [1970])
200-201, ἀρ. 12 = 182
201-202, ἀρ. 16 = 188

Φ. Πέτσα, *ΑΑΑ* 2 (1969)
186-89 = 264

Φ. Πέτσα, *Μακεδονικά* 9 (1969)
175, ἀρ. 88 = 512
176 = 365
200, ἀρ. 175 = 80

Clairmont, *Gravestone* (1970)
158-59, ἀρ. 83 = 57

Φ. Πέτσα, *ΑΔ* 24 (1969) *Χρον.* [1970]
305-306 = 173
306 = 190

G. Daux, *BCH* 94 (1970)
609-618 = 264

Robert, *Gladiateurs* (1970)
84-85, ἀρ. 20 = 261

Διαμαντούρου, *Πέλλα* I (1971)
47 = 608
72, ἀρ. 15 = 462
77, ἀρ. 65 = 512
138, ἀρ. 205, 45 καὶ 74-75, ἀρ. 36 καὶ 45 = 444
138, ἀρ. 206 καὶ 76 ἀρ. 59 = 508
138, ἀρ. 207 καὶ 78, ἀρ. 85 = 526
138, ἀρ. 208 καὶ 74, ἀρ. 41 = 488
138, ἀρ. 209 = 466
138, ἀρ. 210 καὶ 74, ἀρ. 37 = 481
139, ἀρ. 212 = 545
139, ἀρ. 213 καὶ 77 ἀρ. 74 = 518
139, ἀρ. 214 καὶ 70, ἀρ. 1 = 474
140, ἀρ. 221 = 507
140, ἀρ. 222 καὶ 74, ἀρ. 39 = 484
140, ἀρ. 223 = 509
141, ἀρ. 224 καὶ 41, 71, ἀρ. 8 = 434
141, ἀρ. 225 καὶ 70 ἀρ. 4· 74 ἀρ. 31· 75, ἀρ. 48 = 495
141, ἀρ. 226 καὶ 74 ἀρ. 42 = 492

141, ἀρ. 227 καὶ 74, ἀρ. 33 = 479
141, ἀρ. 228 καὶ 76, ἀρ. 60 = 533
141, ἀρ. 229 καὶ 70, ἀρ. 3 = 454
142, ἀρ. 233 καὶ 74, ἀρ. 32 = 477
142, ἀρ. 234 καὶ 73, ἀρ. 21 = 463
142, ἀρ. 235 καὶ 72, ἀρ. 14 = 461
142, ἀρ. 236 καὶ 78, ἀρ. 77 = 519
142, ἀρ. 237 καὶ 75, ἀρ. 49 = 496
142, ἀρ. 238 καὶ 78, ἀρ. 81 = 522
142, ἀρ. 239 = 559
143, ἀρ. 240 καὶ 76 ἀρ. 62· 77, ἀρ. 70 = 510
143, ἀρ. 242 καὶ 75, ἀρ. 52 = 500
143, ἀρ. 243 καὶ 73, ἀρ. 25 = 468
143, ἀρ. 244 καὶ 73, ἀρ. 23· 75, ἀρ. 43 = 493
143, ἀρ. 245 καὶ σελ. 77, ἀρ. 66 = 449
143, ἀρ. 246 = 442
144, ἀρ. 248 καὶ 46-47· 76, ἀρ. 54 = 504
145, ἀρ. 253 καὶ 80, ἀρ. 103 = 540
145, ἀρ. 255 καὶ 79, ἀρ. 95-96 = 550
145, ἀρ. 256 καὶ 79, ἀρ. 91 = 551
145, ἀρ. 257 = 445
146, ἀρ. 258 = 552
146, ἀρ. 259 καὶ 80, ἀρ. 98 = 549
146, ἀρ. 260 καὶ 80, ἀρ. 100 = 539
146, ἀρ. 261 καὶ 77, ἀρ. 75 = 541

Σαρικάκη, *Ἄρχοντες* Α΄ (1971)
60-63 = 597

IG X 2, 1 (1972)
676 = 500
698 = 103
908 = 543
1016 = 583
1017 = 584

Ἀ. Κ. Βαβρίτσα, *Ἀρχαία Μακεδονία* II (1973 [1977])
9 = 402

J. M. R. Cormack, *ArchPF* 22 (1973)
203-204, ἀρ. 1 = 529
204, ἀρ. 2 = 567
204, ἀρ. 3 = 102
205, ἀρ. 4 = 391
205, ἀρ. 5 = 223
205, ἀρ. 6 = 204
206, ἀρ. 7 = 179
206, ἀρ. 8 = 192
206-207, ἀρ. 9 = 228
207, ἀρ. 10 = 221
208, ἀρ. 12 = 191
208, ἀρ. 13 = 186
208-209, ἀρ. 14 = 382
209, ἀρ. 15 = 126
209, ἀρ. 16 = 206
209, ἀρ. 17 = 194

Theodora Hadzisteliou-Price, *AJA* 77 (1973)
69, ἀρ. 1 = 441
69, ἀρ. 2 = 443

F. Chamoux, στὸ *Mélanges Boyancé* (1974)
153-62 = 264

Φ. Πέτσα, *Μακεδονικά* 15 (1975)
193, ἀρ. 87 = 443
193, ἀρ. 88 = 462
202 = 147
202, πίν. 123α = 230
202-203 = 208
203 = 273
206 = 311
210-16, ἀρ. 92 = 264
275, ἀρ. 157 = 10
292, ἀρ. 168 = 111

Dobó, *Inscriptiones extra fines Pannoniae Daciaeque* (1975)
129, ἀρ. 657 = 356

Ch. Edson, στὸ *Μελετήματα Λαούρδα* (1975)
98-100 = 423

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *AAA* 10 (1977)
259-63 = 544
263-64 = 476
264-68 = 555

Φ. Πέτσα, *Ἑλληνικὸς Βορρᾶς* (ἐφημ. Θεσσαλονίκης) 20/2/1977
σελ. 8 = 106

Φ. Πέτσα, *Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον* (1977)
134-36 = 63
136-38 = 147
138 = 139

Σαρικάκη, *Ἄρχοντες* Β΄ (1977)
149-51 = 269

Σταλίδη, *Ἁγία Τριάδα* (1977)
66-67, ἀρ. 1 = 226
67, ἀρ. 3 = 269
68-69, ἀρ. 4 = 216
69-70, ἀρ. 6 = 213
70-71, ἀρ. 7 = 229
71-72, ἀρ. 8 = 191
72-73, ἀρ. 9 = 309
74, ἀρ. 14 = 351

Düll, *Götterkulte* (1977)
407, ἀρ. 265 = 356

Ph. M. Petsas, *Ἀρχαία Μακεδονία* III (1977 [1983])
229 = 10
239, σημ. 21 = 62· 66

Tullia Ritti, *MemAccLinc* 21.4 (1977)

280, ἀρ. 28 = 103
295-97, ἀρ. 48 = 264

Ph. Petsas, *Pella* (1978)
60-62, ἀρ. 1 = 434
62, ἀρ. 2 = 449
62-64, ἀρ. 3 = 445
65-66, ἀρ. 1 = 526
66, ἀρ. 2 = 488
66-67, ἀρ. 3 = 466
68, ἀρ. 4 = 474
69, ἀρ. 5 = 507
69-71, ἀρ. 6 = 484
71-72, ἀρ. 7 = 495
72-73, ἀρ. 8 = 492
73, ἀρ. 9 = 479
73-74, ἀρ. 10 = 454, 533
75-77, ἀρ. 11 = 548
77, ἀρ. 12 = 549
78-79, ἀρ. 13 = 541

Margarita Tačeva-Hitova, *BSt* 19 (1978)
71, ἀρ. 6 = 133
71, ἀρ. 7 = 132
71, ἀρ. 8 = 130
71, ἀρ. 9 = 131

J. Touratsoglou, *Pulpudeva* 2 (1978)
132, ἀρ. 2f = 298
133-34, ἀρ. 5-6 = 51
133, 137 καὶ 142 = 612
134 καὶ 137 = 577
135 καὶ 137, ἀρ. 11 = 519

Vérilhac, *Παῖδες ἄωροι* (1978-1982)
I, ἀρ. 81 καὶ II § 43 = 543

Šašel-Kos, *Additamenta* (1979)
200 = 552
201 = 550
202 = 549
203 = 551
204 = 552
207 = 134
208 = 270
209 = 389
243 = 380

Pfohl, *Inschriften* (1980)
151-52, ἀρ. 138 = 146

Katerina Rhomiopoulou, στὸ *Studies Edson* (1981)
303-304, ἀρ. 10 = 2

Wrede, *Consecratio* (1981)
208, ἀρ. 42 = 51
319-20, ἀρ. 321 = 541

Ἀ. Κ. Βαβρίτσα, *Ἀρχαία Μακεδονία* IV (1983 [1986])
57, ἀρ. 6 = 162
57 καὶ 60, ἀρ. 7 = 151
60, ἀρ. 10 = 149
60, ἀρ. 12 = 158
60-62, ἀρ. 13 = 157
62, ἀρ. 14 = 159

Λαγογιάννη, *Πορτραῖτα* (1983)
165-66, ἀρ. 85 = 112
212, ἀρ. 159 = 576

Feissel, *Recueil* (1983)
23-24, ἀρ. 1 = 271
24-25, ἀρ. 2 = 272
24-25, ἀρ. 3 = 274
25, ἀρ. 4 = 273
25-27, ἀρ. 5 = 351
28-29, ἀρ. 6 = 349
29-30, ἀρ. 7 = 218
30-31, ἀρ. 8 = 325
31-32, ἀρ. 9 = 335
32, ἀρ. 10 = 326
33, ἀρ. 11 = 301
33-34, ἀρ. 12 = 324
34-35, ἀρ. 13 = 278
35-36, ἀρ. 14 = 275
36-37, ἀρ. 15 = 315
38, ἀρ. 16 = 300
38, ἀρ. 17 = 318
39, ἀρ. 18 = 341
39, ἀρ. 19 = 310
39-40, ἀρ. 20 = 306
40-41, ἀρ. 21 = 276
41, ἀρ. 22 = 307
41, ἀρ. 22bis = 307
42, ἀρ. 23 = 314
42, ἀρ. 24 = 308
43-44, ἀρ. 25 = 295
44-45, ἀρ. 26 = 294
45, ἀρ. 27 = 344
45-46, ἀρ. 28 = 334
46, ἀρ. 29 = 319
46-47, ἀρ. 30 = 309
47, ἀρ. 31 = 296
48, ἀρ. 32 = 305
48-49, ἀρ. 33 = 312
49, ἀρ. 34 = 340
50, ἀρ. 35 = 280
50-51, ἀρ. 36 = 293
51, ἀρ. 37 = 338
51-52, ἀρ. 38 = 282
52, ἀρ. 39 = 288
52-53, ἀρ. 40 = 302
53, ἀρ. 41 = 323
53, ἀρ. 42 = 332
54, ἀρ. 43 = 291
54, ἀρ. 44 = 279
55, ἀρ. 45 = 281
55, ἀρ. 46 = 289
56, ἀρ. 47 = 321
56, ἀρ. 48 = 320
56-57, ἀρ. 49 = 345
57, ἀρ. 50 = 328
57, ἀρ. 51 = 298

58, ἀρ. 52 = 277
58, ἀρ. 53 = 299
58-59, ἀρ. 54 = 355
59, ἀρ. 55bis = 108
80-81, ἀρ. 80 = 584

Ἀνδρόνικου, *Βεργίνα* (1984)
38 (καὶ 42, 226) = 10
50-51 = 8
55 = 33
55-56 = 30· 37
57 = 32
84 = 40
85 = 36

Σαατσόγλου-Παλιαδέλη, *Μνημεῖα* (1984)
28-43, ἀρ. 2 = 24
44-54, ἀρ. 3 = 52
55-54, ἀρ. 4 = 34
71-79, ἀρ. 6 = 57
99-102, ἀρ. 7 = 22
103-7, ἀρ. 8 = 31
108-11, ἀρ. 9 = 20
112-19, ἀρ. 10 = 41
123-26, ἀρ. 12 = 19
127-30, ἀρ. 13 = 42
131-34, ἀρ. 14 = 21
135-38, ἀρ. 15 = 26
139-43, ἀρ. 16 = 17
144-45, ἀρ. 17 = 23
146-47, ἀρ. 18 = 38
148-51, ἀρ. 19 = 43
152-59, ἀρ. 20 = 36
160-64, ἀρ. 21 = 48
165-69, ἀρ. 22 = 55
192-94, ἀρ. 26 = 56
195-97, ἀρ. 27 = 40
198-99, ἀρ. 28 = 45
202-203, ἀρ. 32 = 33
205-207, ἀρ. 33 = 32
207-209, ἀρ. 34 = 35
209-210, ἀρ. 35 = 44
211-13, ἀρ. 37 = 50
213-14, ἀρ. 38 = 27
214-16, ἀρ. 39 = 28
217-19, ἀρ. 42 = 39
219-20, ἀρ. 43 = 46
220-21, ἀρ. 44 = 15
222-23, ἀρ. 45 = 18
223-24, ἀρ. 46 = 16
231-32, ἀρ. 55 = 47
232-33, ἀρ. 56 = 30
233-35, ἀρ. 57 = 37
237-38, ἀρ. 61 = 49

EAM (1985)
132 = 390
138 = 385
140 = 384
141 = 389
142 = 388

Τσαϊλακόπουλου, *Ἵδρυση* (1985)
114 καὶ 208 = 120
154-55, 157, 190 καί 205 = 187
156-157 καὶ 205 = 192
200, ἀρ. 6/76 = 126
200, ἀρ. 8/57 = 102
201-202, ἀρ. 12/133 = 258
202, ἀρ. 17/59 = 618
202-203, ἀρ. 18/62 = 237
203, ἀρ. 21/17 = 133
203-204, ἀρ. 22/52 =131
204, ἀρ. 23/80 = 224
204, ἀρ. 24/135 = 294
206, ἀρ. 26/34 = 231
206-207, ἀρ. 27/102 = 335
208, ἀρ. 30/110 = 323
210 καὶ 211, ἀρ. 43/26 = 349
212, ἀρ. 49/57 καὶ 211-12, ἀρ. 47 [17 ἐκ παραδρομῆς]/24 = 129
212, ἀρ. 50/25 = 267
213, ἀρ. 53/107 = 289
213, ἀρ. 54/109 = 298
213-14, ἀρ. 55 και 216-17, ἀρ. 68/111 = 302
214, ἀρ. 56/61 = 326
214, ἀρ. 57/112 = 288
214-15, ἀρ. 58/108 = 282
215, ἀρ. 60/41= 7
215-16, ἀρ. 62/117 = 320
217, ἀρ. 71/7 = 214
220, ἀρ. 76/94 = 272
222, ἀρ. 82/31 = 392
222-23, ἀρ. 83 αβ/20 = 393
223, ἀρ. 84 = 274
228, ἀρ. 115/12 = 200
230-31, ἀρ. 123 = 391

Gounaropoulou - Hatzopoulos, *Milliaires* (1985)
41-44, ἀρ. VII = 380
44-46, ἀρ. VIII = 381
46-48, ἀρ. IX = 383
48-49, ἀρ. X = 382
53-54, ἀρ. XI = 562
54-61, ἀρ. XII = 582

Lukretia Gounaropoulou, στὸ *Festschrift Vetters* (1985)
161-64 = 407
163-64, σημ. 31 = 406

Ἰ. Ἀκαμάτη, στὸ *Ἀμητός* (1987)
13-29 = 514

Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, στὸ *Ἀμητός* (1987)
993-1003 = 400

Χρυσούλας Σαατσόγλου-Παλιαδέλη, στὸ *Ἀμητός* (1987)
733-43 = 8

M. B. Hatzopoulos, *ZPE* 68 (1987)
237-40 = 23

M. B. Hatzopoulos, *BCH* 111 (1987)
397-98, σημ. 2 = 62· 63· 66
399-400 = 65

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Μακεδονικά* 26 (1987-88)
52-54, ἀρ. 1 = 517
54-55, ἀρ. 2 = 456
55-57, ἀρ. 3 = 542
57, ἀρ. 4 = 470
57-59, ἀρ. 5 = 506
59-60, ἀρ. 6 = 459
60-62, ἀρ. 7 = 472

Σαββοπούλου, *Εὐρωπός* (1988)
27-30 = 597
31-32, ἀρ. 1 = 607
33, ἀρ. 2 = 606
34, ἀρ. 3 = 602
35, ἀρ. 4 = 605
36, ἀρ. 5 = 603
37, ἀρ. 6 = 601
38, ἀρ. 7 = 604
39, ἀρ. 8 = 599
40 = 596

D. Feissel – M. Sève, *BCH* 112 (1988)
451-54, ἀρ. 4 = 352

Ἰ. Μ. Ἀκαμάτη, *Ἐγνατία* 1 (1989)
188-89 = 437

Hansen, *CEG* 2 (1989)
ἀρ. 720 = 544
ἀρ. 721 = 57
ἀρ. 725 = 545

Π. Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 38 (1983) *Χρον.* [1989]
301-302 = 137
312 = 398
312 = 399

Ἀρχαία Μακεδονία V (1989 [1993])
151-52 = 222

Χρυσούλας Σαατσόγλου-Παλιδέλη, *Ἀρχαία Μακεδονία* V (1989 [1993])
1339-71 = 14
1356-58 = 9

Ἐμμ. Βουτυρᾶ, *Ἐγνατία* 2 (1990)
123-73 = 444

Στέλλας Δρούγου, *Ἐγνατία* 2 (1990)
45-71 = 129

Θ. Ἰ. Γαβριηλίδη, *Βέροια* (ἐφημ. Βέροιας) 29/5/1992
σελ. 1-2 = 107

Chrysoula Saatsoglou-Paliadeli, *Hόρος* 10-12 (1992-1998)
369-77 = 56
377-80 = 23

Ἰουλίας Βοκοτοπούλου, στὸ *Ἑλληνικὸς Πολιτισμός* (1993)
80, ἀρ. 14 = 436
80-81, ἀρ. 15 = 593· 594

Miller, *Tomb* (1993)
85-89 = 95

Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993)
360-63, ἀρ. 1 = 174
363-65, ἀρ. 2 = 137
365-66, ἀρ. 3 = 399
366-69, ἀρ. 4 = 398
369-70, ἀρ. 5 = 416
370-72, ἀρ. 6 = 417
372-75, ἀρ. 7 = 419
375-77, ἀρ. 8 = 420
377, ἀρ. 9 = 421
378-79, ἀρ. 10 = 418
379-81, ἀρ. 11 = 410
382-84, ἀρ. 13 = 424
384-86, ἀρ. 14 = 428
386-87, ἀρ. 15 = 427
387-88, ἀρ. 16 = 570
380, σημ. 72 = 408
388, ἀρ. 17 = 573
388-89, ἀρ. 18 = 579
390, ἀρ. 19 = 564
390-93, ἀρ. 20 = 563
393-94, ἀρ. 21 = 561
396-98, ἀρ. 23 = 611
398, ἀρ. 24 = 627
398-400, ἀρ. 25 = 569

Αἰκατερίνης Λοβέρδου-Τσιγαρίδα, στὸ *Θυμίαμα* (1994)
155-56, σημ. 6 = 14
155-56 = 57A

Χρυσοστόμου, *Ἁλμωπία* (1994)
58 = 618
84 = 611

P. M. Nigdélis, *BCH* 118 (1994)
215-28 = 598

Π. Νίγδελη, *Τεκμήρια* 1 (1995)
183-88, ἀρ. 3 = 592

Μ. Β. Χατζόπουλου, στὸ *Ἡ Ἔδεσσα καὶ ἡ περιοχή της* Α΄ (1995)
125-28 = 138· 146
128 = 174

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Ἡ Ἔδεσσα καὶ ἡ περιοχή της Α΄* (1995)
100, ἀρ. 1 = 129
101, ἀρ. 2 = 130
102-103, ἀρ. 3 = 131

103-104, ἀρ. 4 = 133
103, ἀρ. 5 = 132

I. Epidamnos (1995)
527 = 264
527bis = 263

Schenkungen (1995)
182-83, ἀρ. 114E = 442
184, ἀρ. 115E = 440

Ἰ. Μ. Ἀκαμάτη, *Ἐγνατία* 5 (1995-2000)
261 = 485· 489

Chrysoula Saatsoglou-Paliadeli, *Ἐγνατία* 5 (1995-2000)
91-92 = 56
99-102 = 23

Χρυσούλας Σαατσόγλου-Παλιαδέλη, στὸ *Ἐπιγραφὲς Μακεδονίας* (1996)
100-122 = 54

Π. Χρυσοστόμου, *ΑΔ* 44-46 (1989-91) *Μελ.* [1996]
30-31, ἀρ. 1 = 129
31, ἀρ. 2 = 130
31-32, ἀρ. 3 = 131
32, ἀρ. 4 = 133
32, ἀρ. 5 = 132
40-41, ἀρ. 1 = 414
41-42 = 417
42-43, ἀρ. 1 = 563
70 = 611

Hatzopoulos, *Institutions* II (1996)
ἀρ. 27 = 442
ἀρ. 28 = 440
ἀρ. 30 = 10
ἀρ. 58 = 430
ἀρ. 92 = 93

Chrysoula Saatsoglou-Paliadeli, *AM* 111 (1996)
229 = 7

Rigsby, *Asylia* (1996)
134-35, ἀρ. 23 = 430

Θ. Γαβριηλίδη, *Λαός* (ἐφημ. Βέροιας) 4/9/1997
σελ. 12 = 106

Κατάλογος γλυπτῶν I (1997)
31-32, ἀρ. 16 = 57
40-42, ἀρ. 23 = 444

Βασιλικῆς Μισαηλίδου-Δεσποτίδου, *Ἐπιγραφές* (1997)
46-47, ἀρ. 36 = 423
67, ἀρ. 60 = 500

Π. Χρυσοστόμου, *Τεκμήρια* 3 (1997)
23-43 = 425

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Μνείας Χάριν* (1998)
356-60, ἀρ. 1 = 431
360-63, ἀρ. 2 = 451
365-66, ἀρ. 1 = 515
366-67, ἀρ. 2 = 473
367-69, ἀρ. 3 = 511
369-73, ἀρ. 4 = 469
373-74, ἀρ. 5 = 528
374-76, ἀρ. 6 = 538
376-77, ἀρ. 7 = 536
377-79, ἀρ. 8 = 571
379-80, ἀρ. 9 = 426

Χρυσοστόμου, *Ἐν(ν)οδία* (1998)
120-24, 134-35 = 544

Hamiaux, *Sculptures grecques* (1998)
126-27, ἀρ. 133 = 543

Iliadou, *Herakles* (1998)
205-206, ἀρ. 91 = 10
210, ἀρ. 101 = 8
210-211, ἀρ. 102 = 9
90-91 καὶ 212, ἀρ. 106 = 127
212-13, ἀρ. 107 = 89
213-14, ἀρ. 108 = 137
214, ἀρ. 109 = 223
214-15, ἀρ. 110 = 442
215, ἀρ. 111 = 441
215-16, ἀρ. 112 = 443

Lagogianni, *Grabdenkmäler* (1998)
33, ἀρ. 16 = 111
35, ἀρ. 20 = 112
90, ἀρ. 106 = 576

IG X 2, 2 (1999)
3 = 624
109 = 356

D. Gofas – M. B. Hatzopoulos, *AE* 1999 (2000)
1-14 = 123

Π. Χρυσοστόμου, *ΑΑΑ* 32-34 (1999-2001) [2003]
195 = 416
195, 197-98 = 379
198-200 = 397

Γιούνη, *Provincia* (2000)
260, ἀρ. 8 = 181
266, ἀρ. 20 = 63
268, ἀρ. 25 = 410
270, ἀρ. 28 = 428
271, ἀρ. 30 = 65
271, ἀρ. 31 = 66
272-73, ἀρ. 33 = 143
273-74, ἀρ. 34 = 144
274-75, ἀρ. 35 = 121
275, ἀρ. 36 = 145

277, ἀρ. 39 = 146
279, ἀρ. 43 = 147
280, ἀρ. 45 = 151
280, ἀρ. 46 = 155
282, ἀρ. 49 = 406
282, ἀρ. 50 = 159
283, ἀρ. 52 = 173
283-84, ἀρ. 53 = 161
284, ἀρ. 54 = 162
285, ἀρ. 56 = 165
288, ἀρ. 62 = 407
289, ἀρ. 63 = 157
290, ἀρ. 66 = 122
290-91, ἀρ. 67 = 170
295, ἀρ. 80 = 402
296, ἀρ. 83 = 139
300, ἀρ. 92 = 120
305, ἀρ. 104 = 216
306, ἀρ. 108 = 231
307-308, ἀρ. 111 = 123

Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Ἱερό* (2000)
188-89, ἀρ. 596-603 = 435
192, ἀρ. 619 = 446
192-93, ἀρ. 620 = 433
215-16 = 447

Π. Μ. Νίγδελη, *Τεκμήρια* 5 (2000)
136-39 = 610A

Χρυσούλας Σαατσόγλου-Παλιαδέλη, στὸ *Μύρτος* (2000)
441-51 = 7

Χρυσούλας Σαατσόγλου-Παλιαδέλη, *ΑΑ* 2000
389-92 = 12
393-95, ἀρ. 2α = 8
395-97, ἀρ. 2b = 9
397-400, ἀρ. 2c = 14

Π. Μ. Νίγδελη, *Τεκμήρια* 6 (2001)
159-61 = 610A

Π. Χρυσοστόμου, *Τεκμήρια* 6 (2001)
126-27, ἀρ. 1 = 452
127-29, ἀρ. 2 = 537
129-32, ἀρ. 3 = 429

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Ἄγαλμα* (2001)
233-42 = 527

Π. Χρυσοστόμου, στὸ *Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο Ἐπιγραφικῆς* (2001)
172-75, ἀρ. 1 = 509
175-76, ἀρ. 2 = 535
176-79, ἀρ. 3 = 546
179-80, ἀρ. 4 = 525
180-81, ἀρ. 5 = 521
181-82, ἀρ. 6 = 512
182-84, ἀρ. 7 = 464
185-86, ἀρ. 8 = 478
186-88, ἀρ. 9 = 462
188-89, ἀρ. 10 = 467
190-91, ἀρ. 11 = 458
191, ἀρ. 12 = 494
191-92, ἀρ. 13 = 531
192-93, ἀρ. 14 = 504
194-95, ἀρ. 15 = 591

Π. Χρυσοστόμου, *Τεκμήρια* 6 (2001)
126-27, ἀρ. 1 = 452
127-29, ἀρ. 2 = 537
129-32, ἀρ. 3 = 429

Hatzopoulos, *Cultes* (2001)
57-58 = 419

Mann, *Gladiatoren im Osten* (2001)
147 καὶ 201, ἀρ. 46 = 261
201-202, ἀρ. 47 = 540

Π. Ν. Νίγδελη, *Τεκμήρια* 7 (2002)
103-104, ἀρ. 8 = 322

Spiliopoulou-Donderer, *Grabaltäre* (2002)
204-205, ἀρ. E1 = 193
205-206, ἀρ. E2 = 228
206, ἀρ. E3 = 202
207-08, ἀρ. E4 = 223
208-09, ἀρ. E5 = 219
209-10, ἀρ. E6 = 204
210-11, ἀρ. E7 = 262
212-13, ἀρ. E8 = 222

Π. Χρυσοστόμου, *Εὐλιμένη* 3 (2002)
99-102 = 547
102-103 = 553

M. B. Hatzopoulos, στὸ *Πιτύη* (2002)
243-48 = 120

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Ἀρχαία Μακεδονία* VII (2002 [2007])
590-92 = 450· 530

Π. Χρυσοστόμου, *Εὐλιμένη* 4 (2003)
135-39, ἀρ. 1 = 448
139-42, ἀρ. 2 = 433
143-145, ἀρ. 3 = 413

Μελίνας Παϊσίδου, στὸ *Γνωριμία 2003* (2004)
169-170 = 292

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη – Λιάνας Στεφανῆ, *ΑΕ* 2003 [2005]
155-95 = 93

Κ. Γ. Σταλίδη, στὸ *ΚΔ΄ Πανελλήνιο Ἱστορικὸ Συνέδριο* (2004)
45-46 = 380
45-47 = 381
46 = 269
48 = 272
50 = 129· 130· 132
51 = 137· 146· 400
52 = 143· 145· 147

52-53 = 151
53 = 157· 158· 162
54 = 325· 335
55 = 274· 301· 326
55-56 = 324
55 καὶ 70 = 305
56-58, 65, 69 καὶ 72 = 315
56 καὶ 58-59 = 280
56, 66, 67-68 = 295
57 = 271· 314
57-58, 59, 66 καὶ 69 = 300
59 = 310
59-60 = 311
60 = 275
60 καὶ 65 = 276· 306
61 = 273
61 καὶ 68 = 278
62 = 293· 296· 338· 340
62-63 = 288
63 = 279· 289· 291· 302· 323· 332
64 = 277· 320· 321· 328
64-65 = 341
64 καὶ 68 = 310
65 = 307· 308
66 = 318
67 = 298
68 = 281
69 = 282· 312
69-70 = 263

Lassère, *Manuel* (2005)
464-65, ἀρ. 282 = 123

Ἠλ. Σβέρκου, *Ἰόνιος Λόγος* 1 (2007)
193-201 = 56

Χρυσοστόμου – Ἀσλάνη – Χρυσοστόμου *Ἀγροσυκιά* (2007)
292, ἀρ. 1 = 563
302, ἀρ. 1 = 564
302-303, ἀρ. 2 = 565
303-304, ἀρ. 3 = 568
304-305, ἀρ. 4 = 566
305-306, ἀρ. 5 = 569

Π. Κωσταντινίδη, *Ἀρχαιογνωσία* 15 (2007-2009)
259-60 καὶ 298, ἀρ. 2 = 514
279-80 καὶ 300-301, ἀρ. 11 = 57
273-75 καὶ 300-301, ἀρ. 12 = 24
275-76 καὶ 300-301, ἀρ. 13 = 52
277-79 καὶ 302-303, ἀρ. 14 = 34
271-73 καὶ 302-303, ἀρ. 18 = 527

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *Τεκμήρια* 9 (2008)
122-24, ἀρ. 1 = 491
124-26, ἀρ. 2 = 455
127-29, ἀρ. 3 = 486
129-31, ἀρ. 4 = 524
131-33, ἀρ. 5= 482
133-35, ἀρ. 6 = 502
135-37, ἀρ. 7 = 499
139-41, ἀρ. 9 = 505
141-43, ἀρ. 10 = 501
143-45, ἀρ. 11 = 487
146, ἀρ. 12 = 556
146-48, ἀρ. 13 = 532
148-50, ἀρ. 14 = 490

Χρυσοστόμου, *Ἔδεσσα* (2008)
100 = 264
118-19 = 304

Game, *Actes de vente* (2008)
93-101, ἀρ. 39 = 93
101-03, ἀρ. 40 = 425

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, στὸ *Κερμάτια Φιλίας* Β΄ (2009)
23-31 = 480

Χρυσούλας Σαατσόγλου-Παλιαδέλη, στὸ *Κερμάτια Φιλίας* Β΄ (2009)
13-21 = 6

Μαυρουδῆ, *Ἰατρικὴ προσωπογραφία* (2010)
628, ἀρ. 1 = 309
142, ἀρ. 2 = 553
158-59, ἀρ. 6 = 296
163-64, ἀρ. 11 = 547
332-33, ἀρ. 34 = 157

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, *ΑΕΜΘ* 24 (2010 [2014])
179-181, ἀρ. 1 = 498
182-185, ἀρ. 2 = 513

IG XII 4, 1 (2010)
221 = 430

Χρυσούλας Σαατσόγλου-Παλιαδέλη, στὸ *Νάματα* (2011)
225-34 = 10· 11

Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πέλλας (2011)
174 = 436· 478· 550
175 = 440· 441· 445
181 = 462
182 = 518
183 = 526

Εὔας Κοντογουλίδου, *Μελετήματα Ἠμαθίας* 3 (2011)
15-41 = 53

M. B. Hatzopoulos, *Τεκμήρια* 10 (2011)
47-69 = 93

Μαρίας Λιλιμπάκη-Ἀκαμάτη, στὸ *Διυνήεσσα* (2012)
389-91, ἀρ. 1 = 471
391-92, ἀρ. 2 = 503
392-93, ἀρ. 3 = 516
393-94, ἀρ. 4 = 483
394-98, ἀρ. 5 = 497

Ἀγγελικῆς Κουκουβοῦ, στὸ *Δινήεσσα* (2012)
441-50 = 117

Ἀναστασίας Χρυσοστόμου, *Τεκμήρια* 11 (2012)
116-120 = 215
120-23 = 313
123-27 = 622
127-29 = 614

M. B. Hatzopoulos – Lucrèce Gounaropoulou, *CRAI* 2013, 1378-96
1378-96 = 401
1376-77, ἀρ. 1 = 402
1376-77, ἀρ. 2 = 403
1376-77, ἀρ. 3 = 404
1376-77, ἀρ. 4 = 405

Χρυσοστόμου, *Νεκροταφεῖα* (2013)
208, ἀρ. 464 = 256
208, ἀρ. 465 = 233
220-21, ἀρ. 507 = 190
221, ἀρ. 509 = 253
221-22, ἀρ. 511 = 239
230, ἀρ. 548 = 371
258, ἀρ. 697 = 373
258, ἀρ. 698 = 254
280-81, ἀρ. 816 = 201
318, ἀρ. 932 = 360
320, ἀρ. 941 = 357
322-23, ἀρ. 950 = 297
323, ἀρ. 951 = 329
329, ἀρ. 982 = 303
330, ἀρ. 984 = 286
330, ἀρ. 985 = 330
330-31, ἀρ. 986 = 285
331, ἀρ. 988 = 283
331, ἀρ. 990 = 347
332-33, ἀρ. 991 = 287

Ἀναστασίας Χρυσοστόμου – Μύρινας Καλαϊτζῆ - Π. Πασχίδη, *Τεκμήρια* 12 (2013-2014)
30-34, ἀρ. 1 = 353
34, ἀρ. 2 = 375
35-45, ἀρ. 3 = 198
45-46, ἀρ. 4 = 257
46-47, ἀρ. 5 = 316
47-48, ἀρ. 6 = 374
48-49, ἀρ. 7 = 372
49, ἀρ. 8 = 348
50, ἀρ. 9 = 377
50-52, ἀρ. 10 = 290
52-54, ἀρ. 11 = 225
55-56, ἀρ. 12 = 333
56-57, ἀρ. 13 = 331
58-60, ἀρ. 14 = 386
60-61, ἀρ. 15 = 387
61-63, ἀρ. 16 = 616
63-66, ἀρ. 17 = 626
51, σημ. 72 = 378

Π. Νίγδελη, στὸ *Ἡ Ἔδεσσα καὶ ἡ περιοχή της* Γ΄ (2014 [2015])
79-98 = 432

Juhel – Νίγδελη, *Ἕνας Δανός* (2015)
85-86, ἀρ. 34 = 356
90-91, ἀρ. 39 = 213
91-92, ἀρ. 40 = 216
92, ἀρ. 41 = 229
143-44, ἀρ. 98 = 481
162-63, ἀρ. 119 = 269
163-64, ἀρ. 120 = 226

Kalaitzi, *Tombstones* (ὑπὸ ἔκδοση)
32 = 5
38 = 24
39 = 52
40 = 34
42 = 57
43 = 22
44 = 31
45 = 20
46 = 41
48 = 19
49 = 42
50 = 21
51 = 26
52 = 36
53 = 55
56 = 17
57 = 48
62 = 514
65 = 529
66 = 469
67 = 474
68 = 527
75 = 509
77 = 528
78 = 535
110 = 186
111 = 183
112 = 188
113 = 600
114 = 608
118 = 618

AnnEpigr
1900 II, 370, ἀρ. 109 = 172
1900 II, 369-70, ἀρ. 110 = 147
1901 II, 452, ἀρ. 21 = 356
1903 II, 455, ἀρ. 323 = 270
1903 II, 455, ἀρ. 324 = 134
1993, 1386 = 563
1993, 1387 = 569
1993, 1388 = 262
1993, 1389 = 222
1998, 1221-1222 = 571
2000, 1308 = 123
2001, 1766 = 452
2001, 1767 = 429
2007, 1271 = 566

BullEpigr
1946-47, 138 = 481
1964, 245 = 309
1968, 538 = 145
1970, 357 = 96
1970, 362 = 365
1972, 260 = 173
1973, 275 = 441
1973, 275 = 443
1974, 330 = 194
1974, 330 = 382
1977, 270 = 139
1988, 812 = 577
2013, 265 = 11
2013, 270 = 117
2013, 272 = 471
2013, 272 = 483
2013, 272 = 497
2013, 272 = 503
2013, 272 = 516

SEG
2 (1924) 394 = 29
2 (1924) 394 = 58
2 (1924) 395 = 13
2 (1924) 396 = 122
2 (1924) 397 = 124
2 (1924) 400 = 468
2 (1924) 401 = 493
2 (1924) 402 = 188
2 (1924) 403 = 234
2 (1924) 404 = 310
2 (1924) 405 = 392
12 (1955) 315 = 146
12 (1955) 341 = 138
12 (1955) 342 = 213
12 (1955) 343 = 229
12 (1955) 344 = 226
12 (1955) 345 = 216
12 (1955) 346 = 214
12 (1955) 347 = 618
12 (1955) 348 = 231
12 (1955) 350 = 540
12 (1955) 351 = 588
12 (1955) 374 = 430
14 (1957) 476 = 57
14 (1957) 477 = 33
24 (1969) 505 = 112
24 (1969) 524 = 93
24 (1969) 525 = 88
24 (1969) 526 = 87
24 (1969) 527 = 91
24 (1969) 528 = 108
24 (1969) 529a καὶ c = 109
24 (1969) 529b = 110
24 (1969) 531 = 181
24 (1969) 534 = 192
24 (1969) 538 = 434
24 (1969) 539 = 449
24 (1969) 540 = 445
24 (1969) 541 = 545
24 (1969) 542 = 526
24 (1969) 543 = 488
24 (1969) 544 = 466
24 (1969) 545 = 474
24 (1969) 546 = 507
24 (1969) 547 = 484
24 (1969) 548 = 495
24 (1969) 549 = 492
24 (1969) 550 = 479
24 (1969) 551a = 533
24 (1969) 551b = 454
24 (1969) 552 = 548
24 (1969) 553 = 549
24 (1969) 554 = 541
25 (1971) 709 = 80
25 (1971) 711 = 262
26 (1976-1977) 781 = 21
26 (1976-1977) 782 = 32
27 (1977) 258 = 402
27 (1977) 277 = 63
27 (1977) 288 = 608
27 (1977) 298 = 544
27 (1977) 299 = 476
27 (1977) 300 = 555
27 (1977) 316 = 35
28 (1978) 544 = 298
28 (1978) 546 = 612
28 (1978) 551 = 51
30 (1980) 553 = 406
30 (1980) 554 = 408
30 (1980) 554 = 409
30 (1980) 554 = 412
30 (1980) 579 = 544
30 (1980) 580 = 467
30 (1980) 581 = 458
30 (1980) 582 = 464
30 (1980) 583 = 525
32 (1982) 642 = 514
33 (1983) 533 = 62
33 (1983) 534 = 66
33 (1983) 556 = 8
34 (1984) 546 = 436
34 (1984) 635 = 328
34 (1984) 661 = 442
35 (1985) 726 = 113
35 (1985) 737A = 381
35 (1985) 738 = 383
35 (1985) 750 = 406
35 (1985) 750 = 407
35 (1985) 753 = 582
35 (1985) 755 = 470
35 (1985) 771 = 24
35 (1985) 772 = 52
35 (1985) 773 = 34
35 (1985) 774 = 57
35 (1985) 775 = 22
35 (1985) 777 = 20
35 (1985) 776 = 31
35 (1985) 779 = 19
35 (1985) 778 = 41
35 (1985) 780 = 42
35 (1985) 781 = 21
35 (1985) 782 = 26
35 (1985) 783 = 17
35 (1985) 784 = 23

35 (1985) 785 = 38
35 (1985) 786 = 43
35 (1985) 787 = 36
35 (1985) 788 = 48
35 (1985) 789 = 55
35 (1985) 790 = 56
35 (1985) 791 = 40
35 (1985) 792 = 45
35 (1985) 793 = 33
35 (1985) 794 = 32
35 (1985) 795 = 35
35 (1985) 796 = 44
35 (1985) 797 = 50
35 (1985) 798 = 27
35 (1985) 799 = 28
35 (1985) 800 = 39
35 (1985) 801 = 46
35 (1985) 802 = 15
35 (1985) 803 = 18
35 (1985) 804 = 16
35 (1985) 805 = 47
35 (1985) 806 = 30
35 (1985) 807 = 37
35 (1985) 808 = 49
36 (1986) 615 = 400
36 (1986) 616 = 162
36 (1986) 617 = 151
36 (1986) 618 = 149
36 (1986) 619 = 158
36 (1986) 620 = 157
36 (1986) 621 = 159
37 (1987) 540 = 65
37 (1987) 545 = 92
37 (1987) 590 = 63
37 (1987) 591 = 62
37 (1987) 592 = 66
38 (1988) 605 = 352
38 (1988) 608 = 596
38 (1988) 608 = 597
38 (1988) 609 = 607
38 (1988) 610 = 606
38 (1988) 611 = 602
38 (1988) 612 = 605
38 (1988) 613 = 603
38 (1988) 614 = 601
38 (1988) 615 = 604
38 (1988) 616 = 599
38 (1988) 630 = 4
38 (1988) 631 = 1
38 (1988) 632 = 406
38 (1988) 646 = 495
38 (1988) 647 = 517
38 (1988) 648 = 456
38 (1988) 649 = 542
38 (1988) 650 = 470
38 (1988) 651 = 506
38 (1988) 652 = 459
38 (1988) 653 = 472
38 (1988) 654 = 554
39 (1989) 588 = 137
39 (1989) 589 = 398
39 (1989) 590 = 399
39 (1989) 619 = 434
39 (1989) 620 = 563
39 (1989) 621 = 570
40 (1990) 520 = 416
40 (1990) 537 = 129
40 (1990) 547 = 444
41 (1991) 570 = 597
41 (1991) 575 = 495
42 (1992) 575 = 598
43 (1993) 366 = 611
43 (1993) 367 = 627
43 (1993) 388 = 174
43 (1993) 389 = 137
43 (1993) 390 = 399
43 (1993) 392 = 262
43 (1993) 393 = 222
43 (1993) 394 = 417
43 (1993) 395 = 419
43 (1993) 396 = 420
43 (1993) 397 = 421
43 (1993) 398 = 418
43 (1993) 399A = 593
43 (1993) 399B = 594
43 (1993) 404 = 410
43 (1993) 405 = 408
43 (1993) 406-424 = 95
43 (1993) 435 = 428
43 (1993) 436 = 427
43 (1993) 437 = 570
43 (1993) 438 = 573
43 (1993) 439 = 579
43 (1993) 440 = 564
43 (1993) 441 = 563
43 (1993) 442 = 561
43 (1993) 446 = 424
43 (1993) 471 = 9
43 (1993) 471 = 14
43 (1993) 473 = 12
44 (1994) 564a = 57A
44 (1994) 565 = 12
45 (1995) 749 = 174
45 (1995) 750 = 138
45 (1995) 750 = 146
45 (1995) 753 = 203
45 (1995) 759 = 596
45 (1995) 760 = 604
45 (1995) 761 = 592
46 (1996) 744 = 131
46 (1996) 760 = 414
46 (1996) 765 = 93
46 (1996) 774 = 440
46 (1996) 828 = 7
46 (1996) 829 = 10
46 (1996) 830 = 54
47 (1997) 884 = 613
47 (1997) 914 = 98
47 (1997) 918 = 618
47 (1997) 927 = 571
47 (1997) 950 = 628
47 (1997) 999 = 425
48 (1998) 810 = 111
48 (1998) 817 = 451
48 (1998) 818 = 431
48 (1998) 820 = 515

48 (1998) 821 = 473
48 (1998) 822 = 511
48 (1998) 823 = 469
48 (1998) 824 = 528
48 (1998) 825 = 538
48 (1998) 826 = 536
48 (1998) 827 = 571
48 (1998) 828 = 426
48 (1998) 873 = 56
48 (1998) 874 = 23
49 (1999) 673 = 620
49 (1999) 754 = 489
49 (1999) 755 = 485
49 (1999) 793 = 123
49 (1999) 827 = 183
50 (2000) 599 = 397
50 (2000) 600 = 379
50 (2000) 609 = 435
50 (2000) 610 = 446
50 (2000) 611 = 433
50 (2000) 611bis = 447
50 (2000) 632 = 610A
50 (2000) 649 = 14
50 (2000) 651 = 7
50 (2000) 652 = 12
51 (2001) 830 = 591
51 (2001) 834 = 379
51 (2001) 838 = 452
51 (2001) 838 bis = 511
51 (2001) 839 = 509
51 (2001) 840 = 535
51 (2001) 841 = 546
51 (2001) 842 = 525
51 (2001) 843 = 521
51 (2001) 844 = 512
51 (2001) 845 = 464
51 (2001) 846 = 478
51 (2001) 847 = 462
51 (2001) 848 = 467
51 (2001) 849 = 458
51 (2001) 850 = 494
51 (2001) 851 = 531
51 (2001) 852 = 504
51 (2001) 853 = 429
51 (2001) 854 = 537
52 (2002) 604 = 202
52 (2002) 605 = 322
52 (2002) 611 = 547
52 (2002) 612 = 553
52 (2002) 618 = 120
53 (2003) 610 = 413
53 (2003) 613 = 93
53 (2003) 614 = 90
53 (2003) 619 = 448
53 (2003) 620 = 433
53 (2003) 621 = 439
53 (2003) 622 = 527
57 (2007) 584 = 450
57 (2007) 585 = 530
57 (2007) 586 = 566
58 (2008) 610 = 491
58 (2008) 611 = 455
58 (2008) 612 = 486
58 (2008) 613 = 524
58 (2008) 614 = 482
58 (2008) 615 = 502
58 (2008) 616 = 499
58 (2008) 617 = 520
58 (2008) 618 = 505
58 (2008) 619 = 501
58 (2008) 620 = 487
58 (2008) 621 = 556
58 (2008) 622 = 532
58 (2008) 623 = 490
58 (2008) 624 = 534
59 (2009) 634 = 6
59 (2009) 662 = 292
59 (2009) 685 = 480
60 (2010) 649 = 629

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΔΗΜΟΣΙΕΥΤΩΝ ΕΠΙΓΡΑΦΩΝ

25
59
60
64
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
79
81
82
83
84
85
86
99
105
114
115
125
128A
135
136
140
141
142
148
150
152
154
156
160
164
167
168
169
171

175	232	284	396
176	235	327	411
177	236	336	422
178	238	337	438
184	240	339	453
185	242	342	460
189	246	346	465
195	247	350	475
196	250	359	523
197	251	364	557
199	252	366	558
205	255	367	560
209	259	368	605
211	260	370	609
212	264A	376	610
220	268	394	615

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΩΝ ΑΡΙΘΜΩΝ ΕΥΡΕΤΗΡΙΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΩΝ

Ἀρχαιολογικὴ Συλλογὴ Ἐδέσσης

ΑΚΕ 5 <95> = 188
ΑΚΕ 6 <76> = 126
ΑΚΕ 8 <57> = 102
ΑΚΕ 12 <133> = 258
ΑΚΕ 14 <82> = 220
ΑΚΕ 17 <59> = 617
ΑΚΕ 18 <62> = 237
ΑΚΕ 20 = 197
ΑΚΕ 21 <17> = 133
ΑΚΕ 22 <52> = 131
ΑΚΕ 23 <80> = 224
ΑΚΕ 24 <135> = 294
ΑΚΕ 25 = 613
ΑΚΕ 26 <34> = 231
ΑΚΕ 27 <102> = 335
ΑΚΕ 39 = 614
ΑΚΕ 43 <26> = 349
ΑΚΕ 46 = 324
ΑΚΕ 47 <24> καὶ 49 <54> = 129
ΑΚΕ 50 <25> = 267
ΑΚΕ 51 <110> = 323
ΑΚΕ 53 <107> = 289
ΑΚΕ 54 = 298
ΑΚΕ 55+68 <111> = 302
ΑΚΕ 56 <61> = 326
ΑΚΕ 57 <112> = 288
ΑΚΕ 58 <108> = 282
ΑΚΕ 59 <88> = 305
ΑΚΕ 60 <41> = 317
ΑΚΕ 62 <117> = 320
ΑΚΕ 63 <221> = 301
ΑΚΕ 67 = 252
ΑΚΕ 71 <7> = 214
ΑΚΕ 72 = 250
ΑΚΕ 76 <94> = 272
ΑΚΕ 79 <32> = 105
ΑΚΕ 82 <31> = 392
ΑΚΕ 83 <20> = 393
ΑΚΕ 84 <41> = 274
ΑΚΕ 87 = 209
ΑΚΕ 89 = 232
ΑΚΕ 92 = 321
ΑΚΕ 93 = 311
ΑΚΕ 95 <302> = 201
ΑΚΕ 100 = 401-405
ΑΚΕ 101 <301> = 411
ΑΚΕ 103 = 414
ΑΚΕ 106 = 277
ΑΚΕ 107 = 185
ΑΚΕ 108 = 259
ΑΚΕ 109 = 189
ΑΚΕ 110 = 278
ΑΚΕ 111 = 279
ΑΚΕ 112 = 308
ΑΚΕ 113 = 339
ΑΚΕ 114 = 359
ΑΚΕ 115 <12> = 200
ΑΚΕ 119 = 319
ΑΚΕ 123 <27> = 391
ΑΚΕ 134 = 236
ΑΚΕ 139 <89> = 130
ΑΚΕ 143 <64> = 186
ΑΚΕ 144 = 182
ΑΚΕ 145 <104> = 181
ΑΚΕ 146 <81> = 356
ΑΚΕ 154 <42> = 364
ΑΚΕ 155 = 260
ΑΚΕ 157 = 142
ΑΚΕ 159 = 268
ΑΚΕ 168 <112> = 275
ΑΚΕ 170 = 422
ΑΚΕ 187 <114> = 299
ΑΚΕ 189 = 195
ΑΚΕ 193 = 187
ΑΚΕ 199 <47> = 396
ΑΚΕ 200 = 199
ΑΚΕ 201 = 193
ΑΚΕ 202 <55> = 221
ΑΚΕ 204 = 228
ΑΚΕ 205 = 202
ΑΚΕ 206 <15> = 223

ΑΚΕ 207 <16> = 219
ΑΚΕ 208 <9> = 204
ΑΚΕ 211 = 179
ΑΚΕ 215 <77> = 194
ΑΚΕ 216 <56> = 206
ΑΚΕ 220 = 382
ΑΚΕ 222 = 388
ΑΚΕ 223 = 235
ΑΚΕ 224 = 280
ΑΚΕ 225 = 346
ΑΚΕ 227 = 342
ΑΚΕ 229 = 173
ΑΚΕ 230 = 304
ΑΚΕ 238 = 175
ΑΚΕ 247 = 263
ΑΚΕ 253 = 612
ΑΚΕ 266 = 253
ΑΚΕ 267 = 251
ΑΚΕ 278 = 190
ΑΚΕ 281 = 119
ΑΚΕ 282 = 332
ΑΚΕ 286 = 328
ΑΚΕ 288 = 381
ΑΚΕ 302 = 407
ΑΚΕ 306 = 247
ΑΚΕ 359 = 256
ΑΚΕ 444 = 233
ΑΚΕ 889 = 203
ΑΚΕ 914 = 265
ΑΚΕ 1093 = 627
ΑΚΕ 1153 = 286
ΑΚΕ 1154 = 330
ΑΚΕ 1155 = 357
ΑΚΕ 1167 = 285
ΑΚΕ 1175 = 329
ΑΚΕ 1176 = 347
ΑΚΕ 1178 = 283
ΑΚΕ 1181 = 303
ΑΚΕ 1183 = 360
ΑΚΕ 1185 = 297
ΑΚΕ 1305 = 616
ΑΚΕ 1338 = 613
ΑΚΕ 1339 = 618
ΑΚΕ 2056 = 287
ΑΚΕ 2523 = 620
ΑΚΕ 3161 = 611
ΑΚΕ 3407 = 622
ΑΚΕ 4318 = 386
ΑΚΕ 4319 = 387
ΑΚΕ 4507 = 353
ΑΚΕ 4523 = 375
ΑΚΕ 5126 = 629
ΑΚΕ 6103 = 352
ΑΚΕ 6104 = 626
ΑΚΕ 6106 = 350
ΑΚΕ 2000/895 = 615
ΑΚΛ 167 = 205
ΑΚΛ 326 = 368
ΑΚΛ 377 = 376
ΑΚΛ 445 = 262
ΑΚΛ 446 = 400
ΑΚΛ 628 = 246
ΑΚΛ 635 = 370
ΑΚΛ 645 = 240
ΑΚΛ 661 = 336
ΑΚΛ 1054 = 222
ΑΚΛ 1072 = 174
ΑΚΛ 1095 = 198
ΑΚΛ 1324 = 365
ΑΚΛ 1330 = 367
ΑΚΛ 1672 = 208
ΑΚΛ 1673 = 230
ΑΚΛ 1678 = 143, 145, 153, 155, 161, 170, 172
ΑΚΛ 1679 = 139, 144, 147, 163, 165, 166
ΑΚΛ 1694 = 264
ΑΚΛ 1993 = 211
ΑΚΛ 2071 = 196
ΑΚΛ 2076 = 238
ΑΚΛ 2077 = 366
ΑΚΛ 2078 = 178
ΑΚΛ 1983/24 = 137
ΑΚΛ 1984/8 = 337
ΑΚΛ 1985/1 = 284
ΑΚΛ 1988/1 = 257
ΑΚΛ 1988/2 = 316
ΑΚΛ 1993/137 = 371
ΑΚΛ 1994/223 = 239
ΑΚΛ 1994/434 = 373
ΑΚΛ 1994/449 = 254
ΑΚΛ 1995/1 = 215
ΑΚΛ 1995/2 = 313
ΑΚΛ 1997/41 = 333
ΑΚΛ 1997/45 = 331
ΑΚΛ 2002/24 = 374
ΑΚΛ 2011/452 = 348
ΑΚΛ 2012/130 = 290
ΑΚΛ 2012/115 = 377
ΑΚΛ 2012/83 = 372
ΑΚΛ 2013/5 = 378
χωρὶς ἀρ. εὑρετηρίου: 184, 212, 255, 292

Ἀσκληπιεῖον Κῶ
Μ 20 = ἀρ. 430

Βρεττανικὸ Μουσεῖο
1854.5-19.179 (Sc 702) = ἀρ. 529

Μουσεῖο Βεροίας
Λ 71 = 62-64, 66-77
Λ 117 = 112
Λ 126 = 98
Λ 172 = 7
Λ 183 = 96
Λ 187 = 51
Λ 193 = 113
Λ 201 = 30
Λ 202 = 49
Λ 203 = 37
Λ 211 = 114
Λ 225 = 33
Λ 238 = 107
Λ 239 = 84
Λ 243 = 80
Λ 249 = 115
Λ 279 = 111
Λ 301 = 3
Λ 392 = 82
Λ 405 = 59
Λ 409 = 92
Λ 613 = 81
Λ 691 = 1
Λ 955 = 117
Λ 1138 = 93
χωρὶς ἀρ. εὑρ.: 90

Μουσεῖο Δίου
7831 = 4
7834 = 2
7834 = 5

Μουσεῖο Θεσσαλονίκης
1084 = 444
1221 = 567
1257 = 545
1260 = 500
1766 = 423
1933 = 57
2199 = 103
2302 = 128A
2302 = 354
2489 = 125
9195 = 593
9195 = 594
23754 = 123

Μουσεῖο Κιλκίς
55 = 607
56 = 606
59 καὶ 126 = 601
128 = 597
130 = 604
131 = 608
203 = 609
218 = 602

407 = 605
412 = 610A
508 = 603
928 = 596
929 = 598
1985 = 592
9152 = 600

Μουσεῖο Κωνσταντινουπόλεως
721 = 576
722 = 577
1009 = 101

Μουσεῖο Λούβρου
Ma 817 = 183
Ma 822 = 543

Μουσεῖο Πέλλας
ΕΠ 1 / ΕΣ 17 = 548
ΕΠ 2 = 488
ΕΠ 3 / ΕΣ 18 = 550
ΕΠ 4 = 492
ΕΠ 5 / ΕΣ 9 = 541
ΕΠ 6 = 434
ΕΠ 7 / ΕΣ 15 = 449
ΕΠ 8 / ΕΣ 3 = 479
ΕΠ 9 / ΕΣ 10 = 474
ΕΠ 10 = 445
ΕΠ 11 / ΕΣ 20 = 466
ΕΠ 12 = 558
ΕΠ 13 / ΕΣ 13 = 495
ΕΠ 14 = 507
ΕΠ 15 / ΕΣ 22 = 549, 557
ΕΠ 16 / ΕΣ 28 = 454, 533
ΕΠ 17 = 547
ΕΠ 18 = 526
ΕΠ 19 = 452
ΕΠ 20 = 475
ΕΠ 21 = 453
ΕΠ 22 / ΕΣ 16 = 484
ΕΠ 23 = 440
ΕΠ 24 = 438
ΕΠ 25 = 509
ΕΠ 26 / ΕΣ 23 / ΣΤ 5 = 508
ΕΠ 27 = 531
ΕΠ 28 = 504
ΕΠ 29 / ΕΣ 8 = 518
ΕΠ 30 = 441
ΕΠ 31 = 448
ΕΠ 32 = 560
ΕΠ 33 / ΕΠ 8 / ΕΣ 3 = 551
ΕΠ 38 = 582
ΕΠ 39 = 562
ΕΠ 40 = 473
ΕΠ 41 = 397
ΕΠ 42 = 528
ΕΠ 43 = 410
ΕΠ 44 = 521
ΕΠ 45 / ΒΠ 1981/41 = 538
ΕΠ 46 = 536
ΕΠ 47 = 427
ΕΠ 48 = 579
ΕΠ 49 = 443
ΕΣ 1 = 535
ΕΣ 7 = 546
ΕΣ 28 / ΣΤ 7 = 460
ΣΤ 8 = 556
ΣΤ 9 = 512
ΣΤ 10 = 462
ΒΕ 1974/3= 467
ΒΕ 1974/7 = 458
ΒΕ 1974/10 = 464
ΒΕ 1974/12 = 525
ΒΕ 1974/15 = 409
ΒΕ 1974/16α+β = 408
ΒΕ 1974/17 = 412
ΒΕ 1974/18 = 494
ΒΕ 1974/20 = 406
ΒΕ 1975/17 = 478
ΒΕ 1977/1 = 544
ΒΕ 1977/2 = 476
ΒΕ 1977/3 = 555
ΒΕ 1977/116 = 465
ΒΕ 1977/1094 = 447
ΒΕ 1977/1135 = 506
ΒΕ 1977/1136 = 456
ΒΕ 1977/1137 = 517
ΒΕ 1977/1138 = 524
ΒΕ 1977/1139 = 527
ΒΕ 1977/1140 = 470
ΒΕ 1978/751 = 537
ΒΕ 1980/454 = 514
ΒΕ 1980/456 = 542
ΒΕ 1983/164 = 433
ΒΕ 1983/1035-1039, 1041-1042, 1049 = 435
ΒΕ 1983/1047 = 446
ΒΕ 1984/85 = 459
ΒΕ 1986/15 = 472
ΒΕ 1986/57 = 437
ΒΕ 1986/156 = 530
ΒΕ 1986/157 = 450
ΒΕ 1990/14 = 556
ΒΕ 1990/14α = 520
ΒΕ 1991/313 = 482
ΒΕ 1991/500 = 436
ΒΕ 1992/13 = 505
ΒΕ 1992/833 = 485
ΒΕ 1994/4 = 480
ΒΕ 1994/7 = 532
ΒΕ 1995/297 = 431
ΒΕ 1999/966 = 489
ΒΕ 2000/41 = 491
ΒΕ 2000/42 = 455
ΒΕ 2000/43 = 486
ΒΕ 2000/45 = 487
ΒΕ 2003/1 = 439, 502
ΒΕ 2003/60 = 499
ΒΕ 2004/14 = 534
ΒΕ 2004/44 = 501
ΒΕ 2005/844 = 498
ΒΕ 2005/873 = 457
ΒΕ 2005/875 = 513
ΒΠ 1976/26 = 442
ΒΠ 1977/7 = 511
ΒΠ 1978/750 = 553
ΒΠ 1980/2 = 554
ΒΠ 1981/4 = 429
ΒΠ 1984/1 = 570
ΒΠ 1984/3 = 398
ΒΠ 1984/6 = 424
ΒΠ 1984/5 = 419
ΒΠ 1984/4 = 399
ΒΠ 1984/15.27 = 564
ΒΠ 1984/17.Β5 = 563
ΒΠ 1985/8 = 421
ΒΠ 1986/14 = 420
ΒΠ 1987/1 = 573
ΒΠ 1988/3 = 561
ΒΠ 1988/4α = 428
ΒΠ 1992/4 = 569
ΒΠ 1992/9 = 571
ΒΠ 1993/1 = 426
ΒΠ 1994/9 = 515
ΒΠ 1997/9 = 469
ΒΠ 1998/2 = 591
ΒΠ 1998/2 = 565
ΒΠ 1998/3 = 379
ΒΠ 1999/5 = 568
ΒΠ 1999/15 = 490
ΒΠ 2000/24 = 413
ΒΠ 2000/35 = 572
ΒΠ 2000/47γ = 432
ΒΠ 2003/9 = 566
ΒΠ 2009/3 = 471
ΒΠ 2009/4 = 503
ΒΠ 2009/5 = 516
ΒΠ 2009/6 = 497
ΒΠ 2009/7 = 483

Πολυκεντρικὸ Μουσεῖο Αἰγῶν
ΒΛ 3 = 36
ΒΛ 4 = 17
ΒΛ 5 = 31
ΒΛ 6 = 48
ΒΛ 7 = 41

ΒΛ 8 = 42	ΒΛ 68β = 9	ΒΛ 1776 = 23	ΒΛ 1786 = 55
ΒΛ 9 = 21	ΒΛ 69 = 53	ΒΛ 1777 = 26	ΒΛ 2444 = 10
ΒΛ 10 = 45	ΒΛ 70 = 86	ΒΛ 1778 = 28	ΒΛ 2445 = 11
ΒΛ 11 = 52	ΒΛ 122 = 40	ΒΛ 1779 = 32	ΒΛ 2935 = 54
ΒΛ 14 = 34	ΒΛ 150 = 22	ΒΛ 1780 = 35	ΒΛ 2936 = 15
ΒΛ 19 = 6	ΒΛ 151 = 56	ΒΛ 1781 = 38	ΒΛ 2937 = 39
ΒΛ 21 = 83	ΒΛ 1772 = 16	ΒΛ 1782 = 43	ΒΛ 2938 = 27
ΒΛ 33 = 8	ΒΛ 1773 = 18	ΒΛ 1783 = 44	ΒΛ 2990 = 24
ΒΛ 44 = 60	ΒΛ 1774 = 19	ΒΛ 1784 = 46	ΒΛ 2991 = 47
ΒΛ 58 = 25	ΒΛ 1775 = 20	ΒΛ 1785 = 50	ἄγνωστος ἀρ. εὑρ.: 12

Κατάλογος ἄλλων τόπων φυλάξεως

Ἄνυδρο, θέση «Ἀλωνάκι»	416
Ἄνυδρο, οἰκία Θ. Κουκούνια	417
Ἄρνισσα, δημοτικὸ κατάστημα	385
Ἀρσένι, ναὸς Ἁγίου Παντελεήμονος	120
Ἀσβεσταριό, ναός Ἀναλήψεως	425
Ἔδεσσα, ἀρχαιολογικὸς χῶρος Λόγγου	140-141, 148-152, 154, 156-160, 162, 164, 167-169, 171, 225, 242, 273, 327, 361-362
Ἔδεσσα, Γραφεῖα Ἱερᾶς Μητροπόλεως	135, 136
Ἔδεσσα, Μονὴ Ἁγίας Τριάδος	138, 213, 216, 226, 229, 269
Κουφάλια, κοιμητηριακὸς ναὸς Ἁγίας Τριάδος	587
Λάκκα, Μονὴ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου	418
Λευκάδια, τάφος «Λύσωνος καὶ Καλλικλέους»	95
Μεσημέρι, κρήνη περιβόλου τῆς ἐκκλησίας	394
Νέα Πέλλα, παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ	451
Παλαιὰ Πέλλα, ναὸς Ἁγίων Ἀποστόλων	477, 481
Παλατίτσια, παλαιοχριστιανικὴ βασιλική	14, 57Α
Πηγὴ Ἀξιουπόλεως, παιδικὴ χαρά	610
Πρόδρομος, ναὸς Ἁγίας Παρασκευῆς	625
Σφηκιά, ναὸς Ἁγίου Ἀθανασίου	85
Σωσάνδρα Ἀλμωπίας, θέση «Κορφούλα»	628

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΜΕΝΩΝ ΕΠΙΓΡΑΦΩΝ

13
29
49
58
61
65
78
79
87
88
89
91
94
97
99
100
104
106
108
109
110
116
118
121
122
124
127
128
132
134
180
191
192
207
210
217
218
227
234
241
243
244
245
248
249
261
264A
266
270
271
276
281
291
293
295
296
300
306
307
309
310
312
314
315
318
322
325
334
338
340
341
343
344
345
351
355
358
363
369
380
383
384
389
390
395
415
461
463
468
493
496
510
519
522
523
539
540
552
559
574
575
578
580
581
583
584
585
586
588
589
590
595
599
619
621
623
624

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Edson = Ch. F. Edson
EFA = École Française d'Athènes
Cormack = J. M. R. Cormack
IAS = Institute for Advanced Study, Princeton
ΜΒΧ = Μιλτιάδης Β. Χατζόπουλος
ΧΓ = Χριστόφορος Γιαβανίδης
ΧΣ = Χρίστος Σιμᾶτος

1α-β: ΜΒΧ
2α-β: ΧΣ
3α-β: ΜΒΧ
4α-β: ΧΣ
5: ΧΣ
6: ΜΒΧ
7α: ΜΒΧ (φωτογραφία φωτογραφίας Edson / IAS)
7β: ΜΒΧ
8: ΜΒΧ
9: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Ἡμαθίας
10: ΜΒΧ
11: ΜΒΧ
14α-β: ΜΒΧ
15: ΜΒΧ
16α-β: ΜΒΧ
17α-β: ΜΒΧ
18α-β: ΜΒΧ
19: ΜΒΧ
20: ΜΒΧ
21: ΜΒΧ
22: ΜΒΧ
23α-β: ΜΒΧ
24α: πανομοιότυπο Σαατσόγλου-Παλιαδέλη, *Μνημεῖα* πίν. 7
24β: ΜΒΧ
25α-β: ΜΒΧ
26α-β: ΜΒΧ
27: ΜΒΧ
28: ΜΒΧ
29: Philippe Collet (φωτογραφία εκτύπου Plassart / EFA)
30: ΜΒΧ
31α-β: ΜΒΧ
32: ΜΒΧ
33: ΜΒΧ
34: ΜΒΧ
35α-β: ΜΒΧ
36α-β: ΜΒΧ
37α-β: ΜΒΧ
38: ΜΒΧ
39α-β: ΜΒΧ
40: ΜΒΧ
41: ΜΒΧ
42: ΜΒΧ
43: ΜΒΧ
44: ΜΒΧ
45α-β: ΜΒΧ
46α-β: ΜΒΧ
47: ΜΒΧ
48α-β: ΜΒΧ
50: ΜΒΧ
51α: πανομοιότυπο Heuzey, *Mission* εἰκ. 107
51β-γ: ΜΒΧ
51δ-ε: ΜΒΧ (φωτογραφίες ἐκτύπων Edson / IAS)
52α: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Ἡμαθίας
52β: ΜΒΧ
53α-γ: ΜΒΧ
54: ΜΒΧ
55α-β: ΜΒΧ
56α-β: ΜΒΧ
57α-β: ΧΣ
59α-β: ΜΒΧ
60: ΜΒΧ
62-64, 66-77 (βωμὸς ΜΒ Λ79): ΜΒΧ
65: ΜΒΧ (φωτογραφία ἐκτύπου Edson / IAS)
80α-β: ΜΒΧ
81α-β: ΜΒΧ
82: ΜΒΧ
83: ΜΒΧ
84: ΜΒΧ
85: ΜΒΧ
86α-β: ΜΒΧ
89: πανομοιότυπο Πλαταρίδη, *Ἔκθεσις* πίν. τέλους, ἀρ. 1
90: ΜΒΧ
92: ΧΓ
93α-ε: ΜΒΧ
95, ὑπέρθυρο καὶ κόγχες 1-18: Stella G. Miller
96: ΧΓ
98: ΧΓ
100: πανομοιότυπο Πλαταρίδη, *Ἔκθεσις* πίν. τέλους, ἀρ. 2
101: Ἀρχαιολογικὰ Μουσεῖα Κωνσταντινουπόλεως
102: ΧΓ
103: ΜΒΧ
104: πανομοιότυπο Πλαταρίδη, *Ἔκθεσις* πίν. τέλους, ἀρ. 3
105α-β: ΧΓ
106: φωτοτυπία φωτογραφίας, εὐγενῶς προσφερθεῖσα ἀπὸ τὸν κ. Θ. Γαβριηλίδη
107: ΧΓ
111α-β: ΜΒΧ
112α-β: ΜΒΧ
113: ΧΓ

114: ΧΓ
115: ΧΓ
117α-β: ΜΒΧ
118: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 239, ἀρ. 16
119: ΧΓ
120α-β: ΧΓ
123: ΜΒΧ
125: ΜΒΧ
126α-β: ΜΒΧ
128: Philippe Collet (φωτογραφία ἐκτύπου Plassart / EFA)
128Α: ΧΣ
129α-β: ΧΣ
130: ΧΓ
131α-β: ΧΓ
132: πανομοιότυπο Πλαταρίδη, *Ἔκθεσις* 12
133: ΧΓ
135-136: ΜΒΧ
137α-β: ΜΒΧ
138α-β: ΜΒΧ
138γ: ΜΒΧ (φωτογραφία ἐκτύπου Cormack / IAS)
Παραστάδα Α («μάρμαρο Α» Παπαγεωργίου), ὄψεις α΄- β΄: ΜΒΧ
Παραστάδα Β («μάρμαρα Β+Γ» Παπαγεωργίου), ὄψεις α΄- β΄: ΜΒΧ
Πανομοιότυπο τῶν ἀπογράφων τῶν παραστάδων τοῦ ἱεροῦ τῆς Μᾶς ἀπὸ τὸν Ἀσλάνογλου (Π. Ν. Παπαγεωργίου, *Ἀθηνᾶ* 12 [1900])
Γενικὲς φωτογραφίες τοῦ κίονα τοῦ ἱεροῦ τῆς Μᾶς καὶ σχεδιαστικὸ ἀνάπτυγμα (ΧΣ)
139: ΧΓ
140: ΧΣ
141: ΜΒΧ
142: ΧΓ
143α-β: ΜΒΧ
144: ΧΓ
145α-β: ΜΒΧ
146: ΜΒΧ
147: ΜΒΧ
148: ΜΒΧ
149: ΜΒΧ
150: ΜΒΧ
151: ΧΣ
152: ΜΒΧ
153: ΜΒΧ
154: ΜΒΧ
155: ΜΒΧ
156: ΧΣ
157: ΧΣ
158: ΜΒΧ
159: ΧΣ
160: ΧΣ
161: ΜΒΧ
162: ΧΣ
163: ΧΓ
164: ΧΣ
165: ΧΓ
167: ΜΒΧ
168: ΜΒΧ
169: ΜΒΧ
170: ΜΒΧ
171: ΧΣ
173: ΧΓ
174: ΜΒΧ
175α-β: ΧΣ
176: ΜΒΧ
177: ΜΒΧ
178: ΜΒΧ
179: ΧΓ
180: πανομοιότυπο Leake, *Travels* III πίν. 29, ἀρ. 139
181: ΧΓ
182α-β: Philippe Collet
183: Μουσεῖο τοῦ Λούβρου
184: ΧΣ
185: ΧΓ
186: ΧΓ
187α: ΜΒΧ
187β: ΜΒΧ (φωτογραφία ἐκτύπων Cormack / IAS)
188: Philippe Collet
189: ΧΓ
190: ΧΓ
191: Σταλίδη, *Ἁγία Τριάδα* 71-72, ἀρ. 8, εἰκ. 20
192: ΜΒΧ (φωτογραφία ἐκτύπου Cormack / IAS)
193: ΧΓ
194: ΧΓ
195: ΧΓ
196: ΜΒΧ
197: ΧΓ
198: ΧΣ
199α-β: Philippe Collet
200: ΧΓ
201: ΧΓ
202: ΧΓ
203: ΜΒΧ
204: ΧΓ
205: ΜΒΧ
206: ΧΓ
207: πανομοιότυπο Πλαταρίδη, *Ἔκθεσις* πίν. τέλους, ἀρ. 5
208: ΜΒΧ
209: ΜΒΧ
210: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 236, ἀρ. 10
211: ΧΣ
212: ΧΣ (φωτογραφία ἐκτύπου / ΚΕΡΑ)
213: ΧΓ
214: ΧΓ
215: ΧΣ
216α-β: ΜΒΧ
217: πανομοιότυπο Πλαταρίδη, *Ἔκθεσις* πίν. τέλους, ἀρ. 6
218: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 237, ἀρ. 13
219: ΧΓ
220: ΧΓ

221: ΧΓ
222: ΜΒΧ
223: ΧΓ
224: ΧΓ
225α-β: ΧΣ
226α-β: ΜΒΧ
227: πανομοιότυπο Πλαταρίδη, *Ἔκθεσις* 11
228: ΧΓ
229α-β: ΜΒΧ
230: ΜΒΧ
231: ΧΣ
232: ΧΓ
233: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Πέλλας
235: ΧΓ
236: ΧΓ
237: ΧΓ
238: ΧΓ
239: ΧΣ
240: ΧΓ
241: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 236, ἀρ. 9
242α-β: ΜΒΧ
245: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 235, ἀρ. 6
246: ΜΒΧ
247: ΧΣ
249α: σκαρίφημα στὸ χειρόγραφο τοῦ ἄρθρου (*ΑΜ* 27 [1902]) τοῦ A. Struck, σελ. 20
249β: Philippe Collet (φωτογραφία ἐκτύπου Plassart / EFA)
250: ΧΓ
251: ΜΒΧ
252: ΜΒΧ
253: ΜΒΧ
254: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Πέλλας
255: ΜΒΧ
256: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Πέλλας
257: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Πέλλας
258α: ΧΓ
258β: πανομοιότυπο Leake, *Travels* III πίν. 30, ἀρ. 140
259: ΧΓ
260: ΜΒΧ
261: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Πέλλας
262α-β: ΜΒΧ
263α: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 277, ἀρ. 93
263β: ΧΓ
264: ΧΓ
265: ΜΒΧ
266: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 235, ἀρ. 4
267α: ΧΓ
267β: ΧΣ (φωτογραφία ἐκτύπου / ΚΕΡΑ)
268: ΧΓ
269: ΜΒΧ
271: πανομοιότυπο Ἀρχιμανδρίτη Ἀντωνίνου, *Ρούμελη* πίν. 4, ἀρ. 9
272: ΧΓ
273α-β: ΜΒΧ
274α-γ: ΧΓ
275: ΜΒΧ
276: πανομοιότυπο Ἀρχιμανδρίτη Ἀντωνίνου, *Ρούμελη* πίν. 4, ἀρ. 8
277: ΜΒΧ
278: ΧΣ
279: ΜΒΧ
280: ΜΒΧ
281: πανομοιότυπο Ἀρχιμανδρίτη Ἀντωνίνου, *Ρούμελη* πίν. 4, ἀρ. 3
282: ΜΒΧ
283: ΧΣ
284: ΧΣ
285: ΧΣ
286: ΧΣ
287: ΧΣ
288: ΜΒΧ
289: ΜΒΧ
290: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Πέλλας
291: πανομοιότυπο Ἀρχιμανδρίτη Ἀντωνίνου, *Ρούμελη* πίν. 4, ἀρ. 15
292α-β: Μελίνας Παϊσίδου, στὸ *Γνωριμία 2003* 169-170, εἰκ. 11-12
293: Philippe Collet (φωτογραφία ἐκτύπου Plassart / EFA)
294: ΧΓ
295: πανομοιότυπο Ἀρχιμανδρίτη Ἀντωνίνου, *Ρούμελη* πίν. 4, ἀρ. 6
296: πανομοιότυπο Ἀρχιμανδρίτη Ἀντωνίνου, *Ρούμελη* πίν. 4, ἀρ. 5
297: ΧΣ
298: ΜΒΧ
299: ΜΒΧ
300: πανομοιότυπο Ἀρχιμανδρίτη Ἀντωνίνου, *Ρούμελη* πίν. 4, ἀρ. 10
301: ΜΒΧ
302: ΜΒΧ
303: ΧΣ
304: ΜΒΧ
305: ΜΒΧ
306: πανομοιότυπο Ἀρχιμανδρίτη Ἀντωνίνου, *Ρούμελη* πίν. 4, ἀρ. 7
307: πανομοιότυπο Ἀρχιμανδρίτη Ἀντωνίνου, *Ρούμελη* πίν. 4, ἀρ. 17
308: ΜΒΧ
309: Στ. Πελεκανίδη, *ΑΔ* 16 (1960) [1962] 226 καὶ πίν. 199ε
310: Philippe Collet (φωτογραφία ἐκτύπου Plassart / EFA)
311: ΜΒΧ
312: πανομοιότυπο Ἀρχιμ. Ἀντωνίνου, *Ρούμελη* πίν. 4, ἀρ. 16

313: ΧΣ
315: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 238, ἀρ. 14
316: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Πέλλας
317α: ΜΒΧ
317β: ΧΣ (φωτογραφία ἐκτύπου / ΚΕΡΑ)
318: πανομοιότυπο Ἀρχιμανδρίτη Ἀντωνίνου, *Ρούμελη* πίν. 4, ἀρ. 1
319: ΜΒΧ
320: ΜΒΧ
321: ΜΒΧ
323: ΜΒΧ
324: ΜΒΧ
326: ΜΒΧ
327α-β: ΜΒΧ
328: ΧΓ
329: ΧΣ
330: ΧΣ
331: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Πέλλας
332: ΜΒΧ
333: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Πέλλας
334: πανομοιότυπο Ἀρχιμανδρίτη Ἀντωνίνου, *Ρούμελη* πίν. 4, ἀρ. 11
335: ΧΓ
336: ΧΣ
337: ΧΣ
339: ΜΒΧ
340: πανομοιότυπο Ἀρχιμανδρίτη Ἀντωνίνου, *Ρούμελη* πίν. 4, ἀρ. 13
341: πανομοιότυπο Ἀρχιμανδρίτη Ἀντωνίνου, *Ρούμελη* πίν. 4, ἀρ. 2
342: ΜΒΧ
344: πανομοιότυπο Ἀρχιμανδρίτη Ἀντωνίνου, *Ρούμελη* πίν. 3, ἀρ. 28
345: πανομοιότυπο Ἀρχιμανδρίτη Ἀντωνίνου, *Ρούμελη* πίν. 4, ἀρ. 12
346: ΜΒΧ
347: ΧΣ
348: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Πέλλας
349: ΧΓ
350: Philippe Collet
351: πανομοιότυπο, Πλαταρίδη, *Ἔκθεσις* 14
352α: ΧΓ
352β: Philippe Collet (φωτογραφία ἐκτύπου Plassart / EFA)
353: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Πέλλας
354: ΧΣ
355: πανομοιότυπο Ἀρχιμανδρίτη Ἀντωνίνου, *Ρούμελη* πίν. 4, ἀρ. 19
356: ΧΓ
357: ΧΣ
358: πανομοιότυπο C. G. Curtis, *ΕΦΣΚ* ΙΖ΄ (1886) πίν. θ΄, VIII 2
359: ΜΒΧ
361α-β: ΧΣ
362: ΧΣ
364α-β: ΜΒΧ
365: ΜΒΧ
366: ΜΒΧ
367: ΜΒΧ
368: ΜΒΧ
369: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 235, ἀρ. 4 bis
370: ΜΒΧ
371: ΧΣ
372: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Πέλλας
373: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Πέλλας
374: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Πέλλας
375: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Πέλλας
376: ΜΒΧ
377: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Πέλλας
378: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Πέλλας
379α-β: ΜΒΧ
380: Philippe Collet (φωτογραφία ἐκτύπου Plassart / EFA)
381α-δ: ΧΓ
382: ΧΓ
383: πανομοιότυπο Ἀρχιμανδρίτη Ἀντωνίνου, *Ρούμελη* πίν. 3, ἀρ. 21
384: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 238, ἀρ. 15
385α-β: Ἀθ. Ριζάκης
386: ΧΣ
387: ΧΣ
388: Ἀθ. Ριζάκης
390: ΜΒΧ (φωτογραφία ἐκτύπου Cormack / IAS)
391: ΧΓ
392: ΧΓ
393: ΜΒΧ
394α-β: ΜΒΧ
395: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 240, ἀρ. 18
396: ΧΓ
397: ΜΒΧ
398: ΜΒΧ
399: ΜΒΧ
400: ΜΒΧ
401α: ΧΣ
401β-γ: Philippe Collet
402-405: ΧΣ
406: ΜΒΧ
407: ΜΒΧ
408: ΜΒΧ
409: ΜΒΧ
410: ΜΒΧ

411α-δ: ΜΒΧ
411β: ΧΣ
412: ΜΒΧ
413: ΜΒΧ
414: ΧΓ
416: ΜΒΧ
417: Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993) 370-72, ἀρ. 6 καὶ εἰκ. 7
418α-β: Anna Panayotou – P. Chrysostomou, *BCH* 117 (1993) 378-79, ἀρ. 10 καὶ εἰκ. 14-15
419α-β: ΜΒΧ
420: ΜΒΧ
421: ΜΒΧ
422: ΜΒΧ
423: ΜΒΧ
424α-β: ΜΒΧ
424γ-δ: ΧΣ (φωτογραφίες ἐκτύπων / ΚΕΡΑ)
425α-β: ΜΒΧ
426: ΜΒΧ
427: ΜΒΧ
428: ΜΒΧ
429: ΜΒΧ
430: ΜΒΧ
431: ΧΣ
432: ΧΣ
433: ΜΒΧ
434: ΧΣ
435: ΜΒΧ
436: ΜΒΧ
437α-β: ΜΒΧ
438: ΜΒΧ
439: ΜΒΧ
440: ΜΒΧ
441: ΧΓ
442α: ΧΓ
442β: ΜΒΧ (φωτογραφία ἐκτύπου Edson / IAS)
443: ΧΓ
444: Γιάννης Πατρικιάνος, Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Θεσσαλονίκης
445: ΧΓ
446: ΜΒΧ
447: ΜΒΧ
448: ΜΒΧ
449: ΜΒΧ
450: ΜΒΧ
451: ΧΣ
452: ΜΒΧ
453: ΜΒΧ
454: ΧΣ
455: ΜΒΧ
456: ΜΒΧ
457: ΜΒΧ
458: ΜΒΧ
459α-β: ΜΒΧ
460: ΜΒΧ
461: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 282, ἀρ. 104
462: ΜΒΧ
464α-β: ΜΒΧ
465α-β: ΜΒΧ
466: ΜΒΧ
467: ΜΒΧ
469: ΜΒΧ
470: ΧΣ
471: ΧΣ
472: ΜΒΧ
473: ΜΒΧ
474: ΜΒΧ
475α-β: ΜΒΧ
476: ΜΒΧ
477: ΜΒΧ (φωτογραφία φωτογραφίας Edson / IAS)
478: ΜΒΧ
479α-β: ΜΒΧ
480α-β: ΧΣ
481: ΜΒΧ
482: ΜΒΧ
483: ΧΣ
484: ΜΒΧ
485: ΜΒΧ
486α-β: ΜΒΧ
487: ΜΒΧ
488: ΜΒΧ
489: ΜΒΧ
490α-β: ΜΒΧ
491α-β: ΜΒΧ
492: ΜΒΧ
494: ΜΒΧ
495α-β: ΧΓ
496: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 282, ἀρ. 102
497: ΧΣ
498: ΜΒΧ
499: ΜΒΧ
500: ΜΒΧ
501: ΜΒΧ
502: ΜΒΧ
503: ΧΣ
504: ΜΒΧ
505: ΜΒΧ
506: ΜΒΧ
507α-β: ΜΒΧ
508: ΜΒΧ
509: ΜΒΧ
510: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 282, ἀρ. 105
511: ΜΒΧ
512: ΜΒΧ
513: ΜΒΧ
514: ΜΒΧ
515: ΜΒΧ
516: ΧΣ
517: ΜΒΧ
518: ΜΒΧ
519: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 282, ἀρ. 103
520: ΜΒΧ
521: ΜΒΧ
522: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 282, ἀρ. 106
524: ΜΒΧ
525: ΜΒΧ

526α-β: ΜΒΧ
527: ΜΒΧ
528: ΜΒΧ
529: *Μακεδονία, 4000 χρόνια*, εἰκ. 50
530: ΜΒΧ
531: ΜΒΧ
532: ΜΒΧ
533α-β: ΧΣ
534: ΜΒΧ
535: ΧΓ
536: ΜΒΧ
537: ΜΒΧ
538: ΜΒΧ
539: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 281, ἀρ. 101
540: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 283, ἀρ. 107
541α-β: ΜΒΧ
542α-γ: ΜΒΧ
543α-β: Μουσεῖο τοῦ Λούβρου
544: ΧΓ
545: ΧΣ
546: ΜΒΧ
547: ΜΒΧ
548: ΜΒΧ
549: ΜΒΧ
550: ΜΒΧ
551: ΜΒΧ
553: ΜΒΧ
554: ΜΒΧ
555: ΧΓ
556: ΜΒΧ
557: ΜΒΧ
559: πανομοιότυπο Cousinéry, *Voyage* I 97, εἰκ. 8
561α-β: ΜΒΧ
562: ΜΒΧ
563α: ΜΒΧ
563β: Ἄννα Παναγιώτου (φωτογραφία ἐκτύπου / ΚΕΡΑ)
564: ΜΒΧ
565: ΧΣ
566: ΧΣ
567: ΜΒΧ
568: ΧΣ
569: ΜΒΧ
570: ΜΒΧ
571: ΜΒΧ
572: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 281, ἀρ. 100
573: ΧΣ (φωτογραφία ἐκτύπου / ΚΕΡΑ)
575: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 279, ἀρ. 98
576: ΜΒΧ (φωτογραφία Edson)
577: ΜΒΧ (φωτογραφία Edson)
578: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 278, ἀρ. 97
579: ΜΒΧ
580: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 284, ἀρ. 110b
581: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 284, ἀρ. 110a
582α-ε: ΜΒΧ
584: Philippe Collet (φωτογραφία ἐκτύπου Plassart / EFA)
585: πανομοιότυπο A. Struck, *AM* 27 (1902) 309-310
586: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 284, ἀρ. 109
587α-β: ΜΒΧ
588: πανομοιότυπο Delacoulonche, «Berceau» 239, ἀρ. 17
591: ΜΒΧ
592: ΜΒΧ
596: ΧΣ
597: ΜΒΧ
598: ΜΒΧ
599: Σαββοπούλου, *Εὐρωπός* 39, εἰκ. 18
600: ΜΒΧ
601: ΜΒΧ
602: ΜΒΧ
603: ΜΒΧ
604: ΜΒΧ
605: ΜΒΧ
606: ΜΒΧ
607: ΜΒΧ
608α-β: ΜΒΧ
609: ΜΒΧ
610α-β: ΧΣ
610Αα: ΜΒΧ
610Αβ: ΜΒΧ
611: ΜΒΧ
612: ΧΓ
613: ΜΒΧ
614: ΧΣ
615: ΜΒΧ
616: ΜΒΧ
617: ΜΒΧ
618α-β: ΧΣ
618γ: ΜΒΧ (φωτογραφία ἐκτύπου Edson / IAS)
620: ΧΣ
622: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Πέλλας
623α-γ: ΜΒΧ (φωτογραφίες ἐκτύπων Edson / IAS)
625: ΜΒΧ
626: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Πέλλας
627α-β: ΜΒΧ
628α-β: ΜΒΧ
629: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Πέλλας

Τοπογραφικὸ σχέδιο ἀρχαιολογικοῦ χώρου Αἰγῶν: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Ἠμαθίας
Τοπογραφικὸ σχέδιο ἀρχαιολογικοῦ χώρου Ἔδεσσας: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Πέλλας
Τοπογραφικὸ σχέδιο ἀρχαιολογικοῦ χώρου Πέλλας: Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων Πέλλας

ΠΙΝΑΚΕΣ

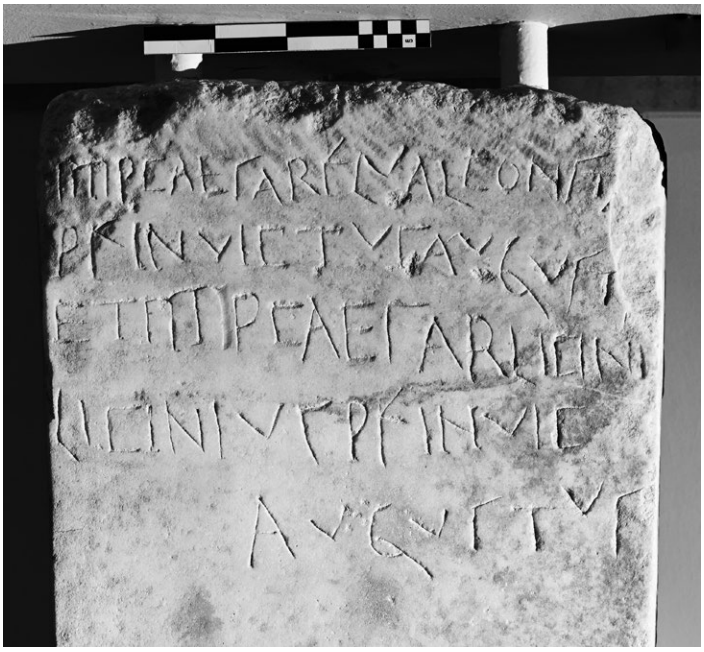
1α

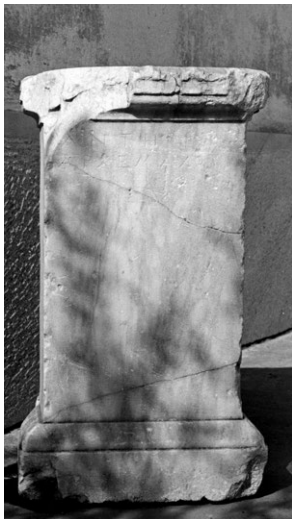
1β

2α

2β

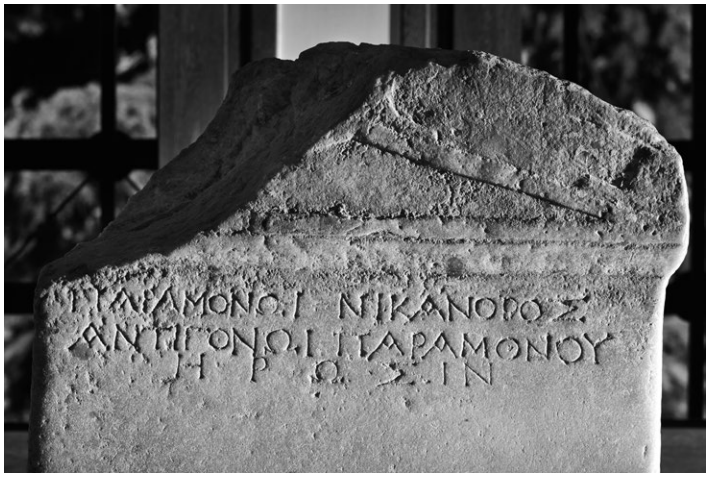
3α

3β

4α

4β

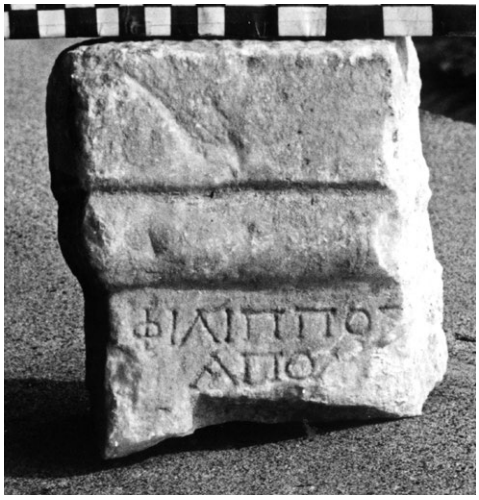
5

6

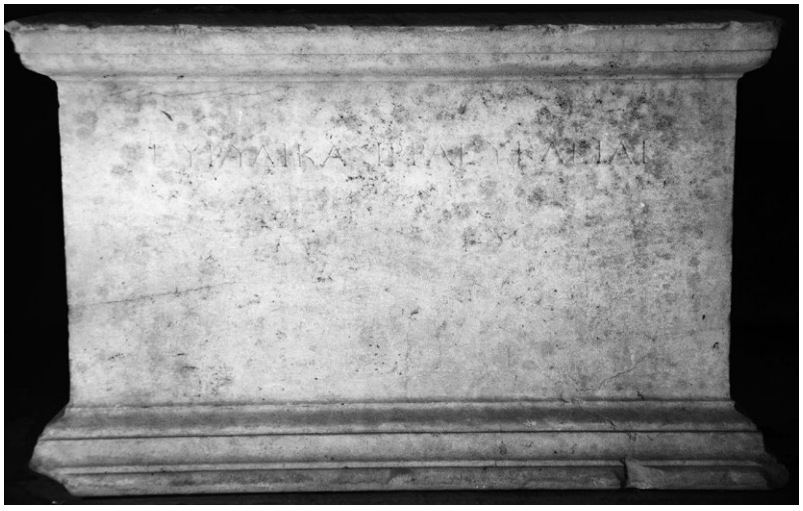
7α

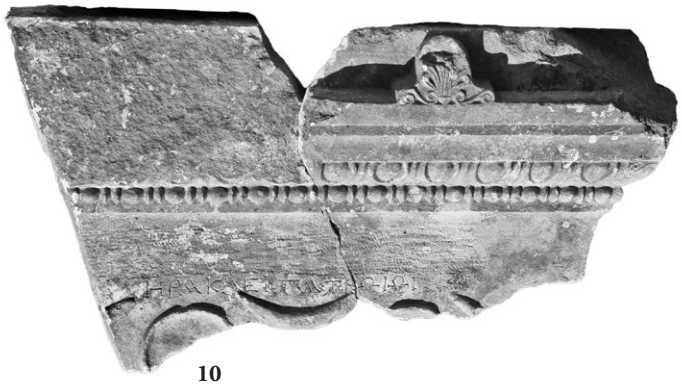
7β

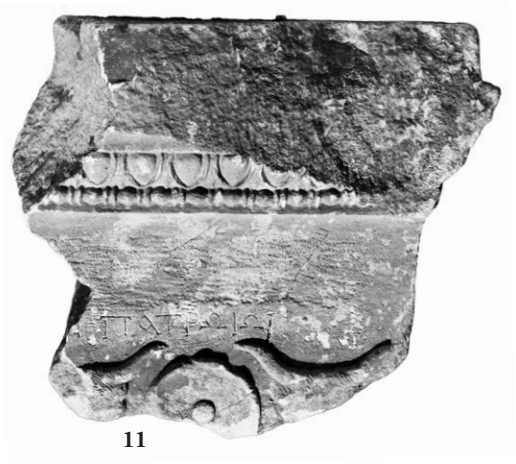
8

9

10

11

14α

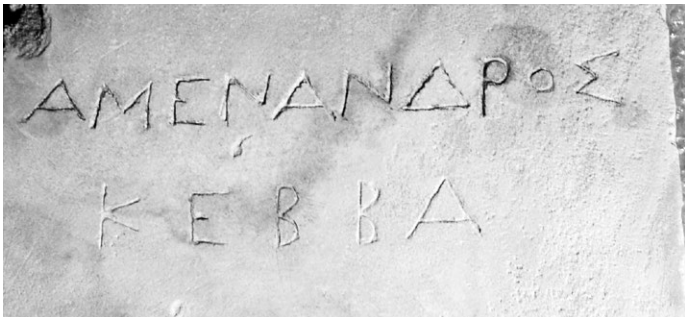
14β

15

16α

16β

17α

17β

18α

18β

19

20

21

22

23α

23β

24α

24β

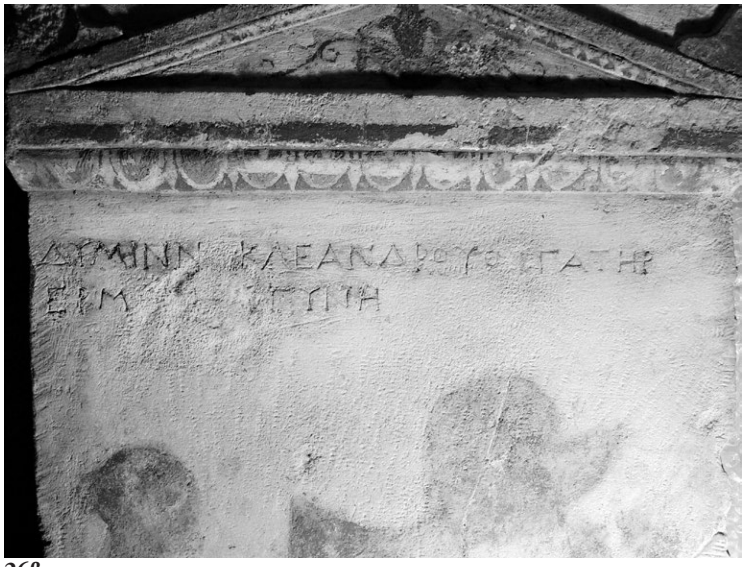
25α

25β

26α

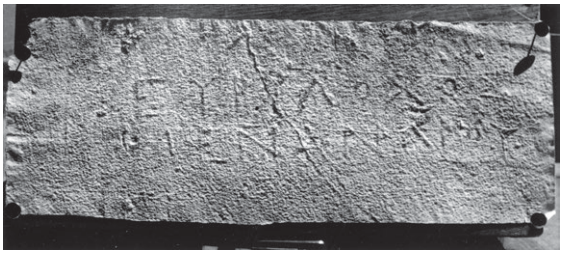
26β

27

28

29

30

31α

31β

32

ΘΕΥΚΡΙΤΟΣ
ΘΕΥΦΑΝΗΣ

33

34

ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ
ΜΕΛΙΤΕΥΣ

35α

ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ
ΜΕΛΙΤΕΥΣ

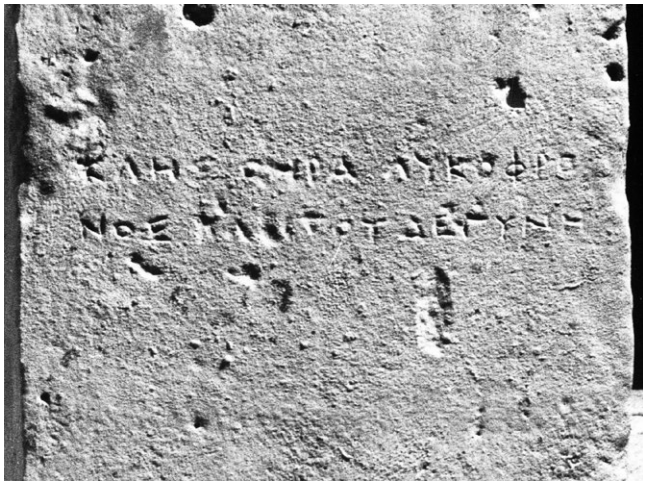
35β

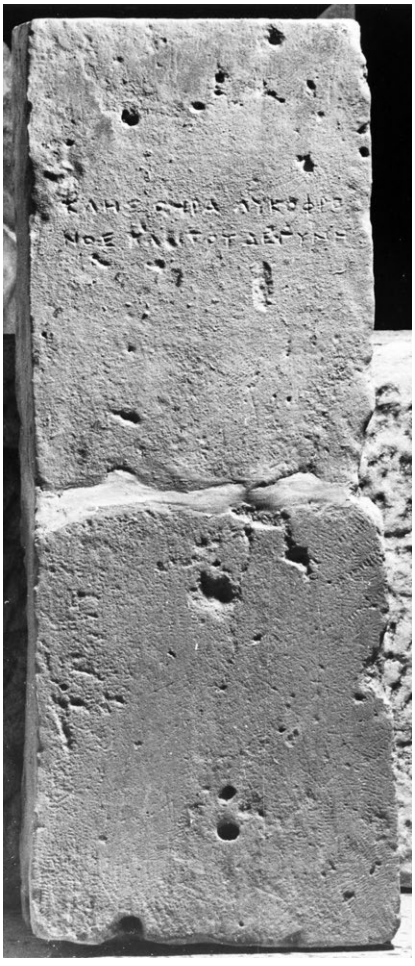
36α

36β

37α

37β

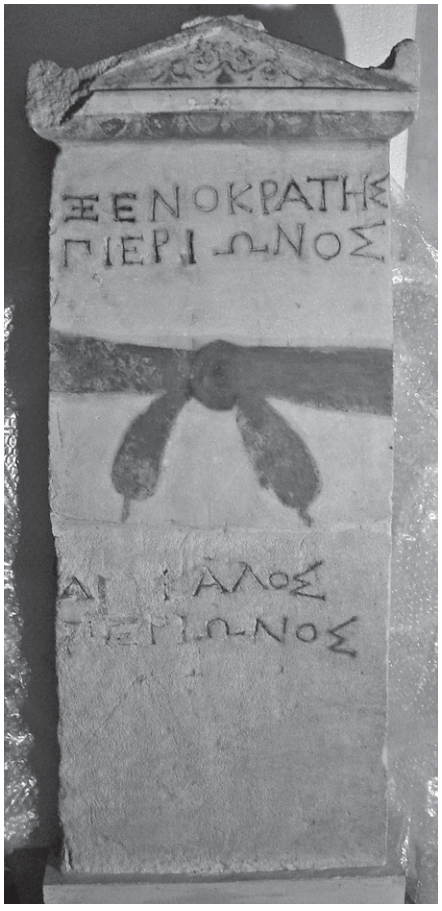
38

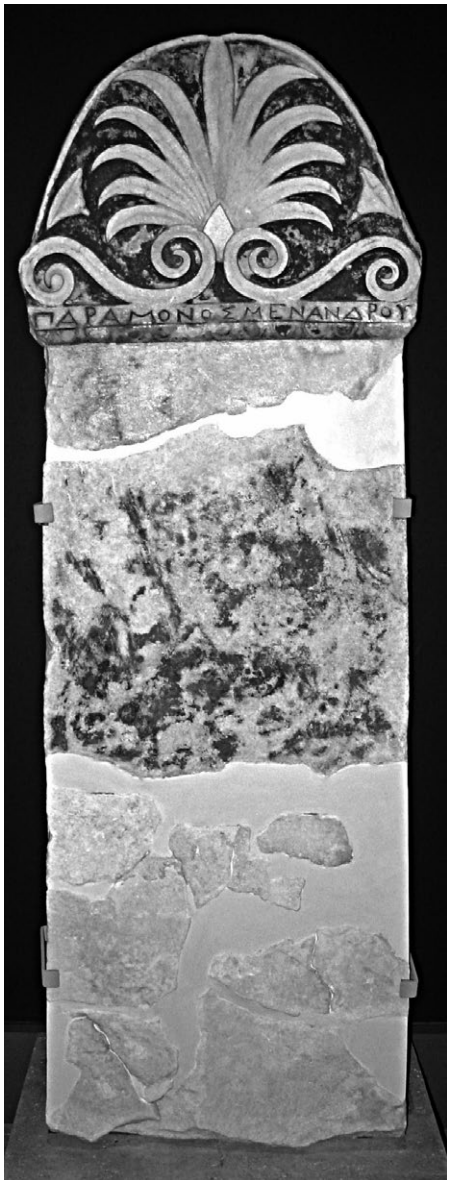
39α

39β

40

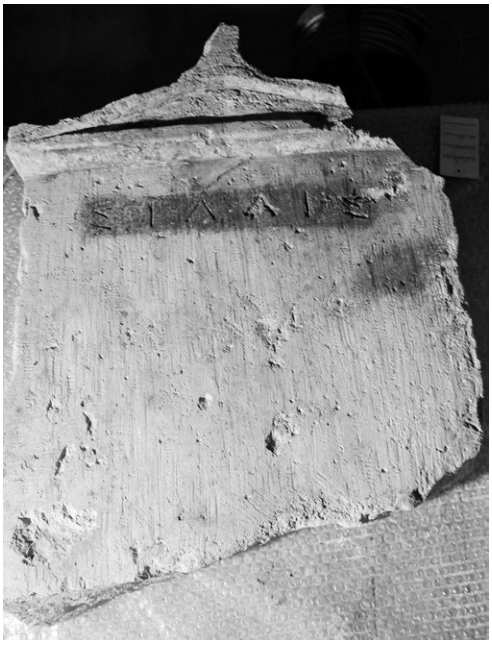
41

42

43

44

45α

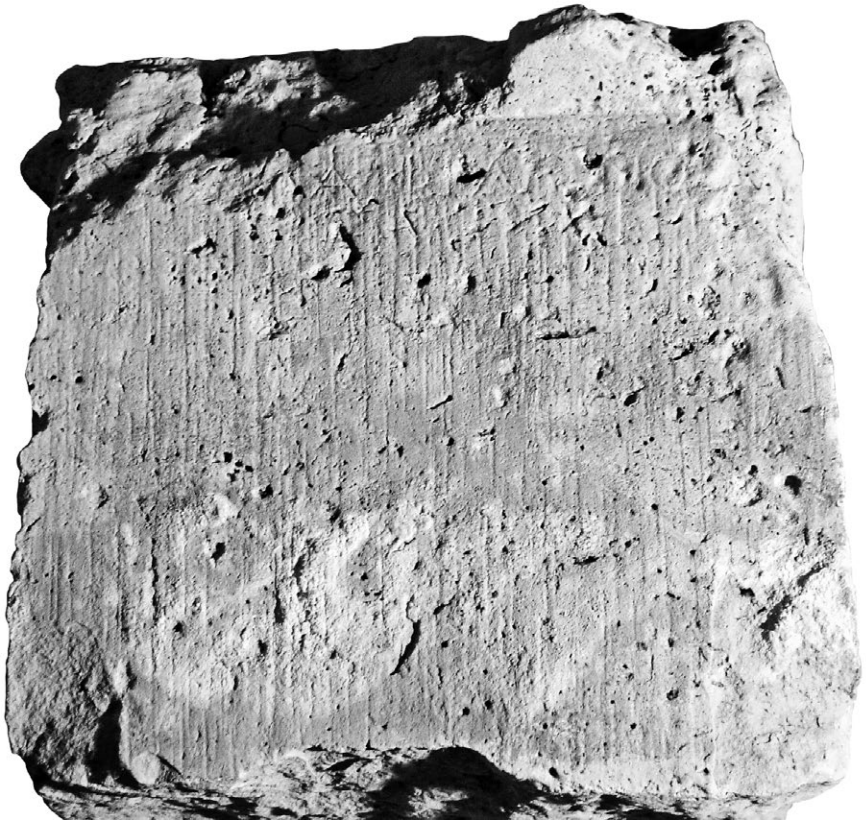
45β

46α

46β

47

48α

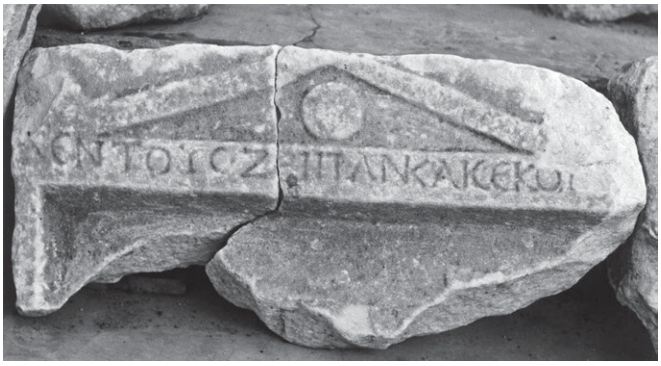
48β

50

51α

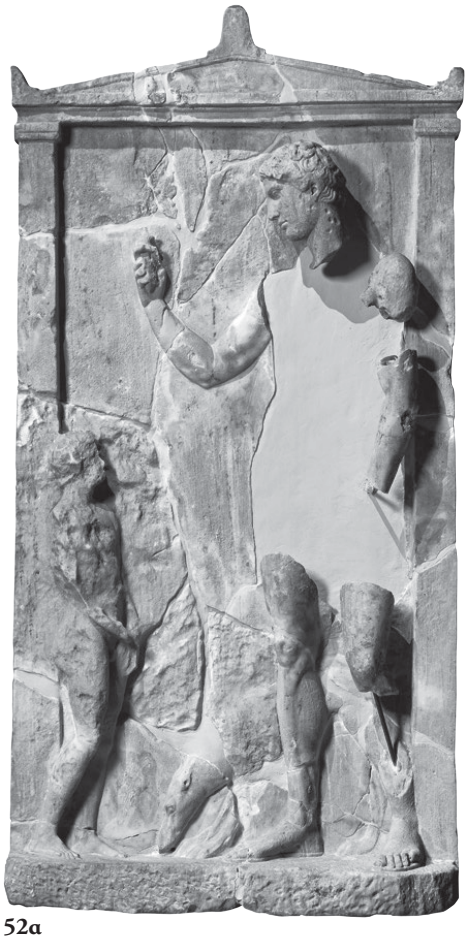
51β

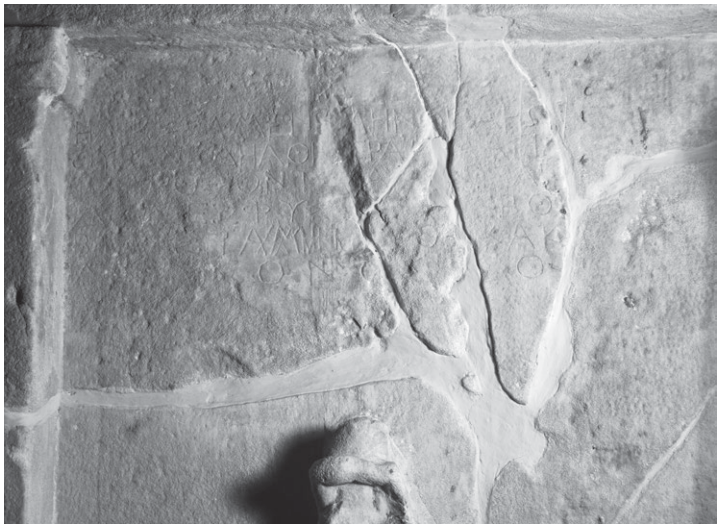
51γ

51δ 51ε

52α

52β

53β

53γ

53α

54

55α

55β

56α

56β

57α

57β

59α

59β

60

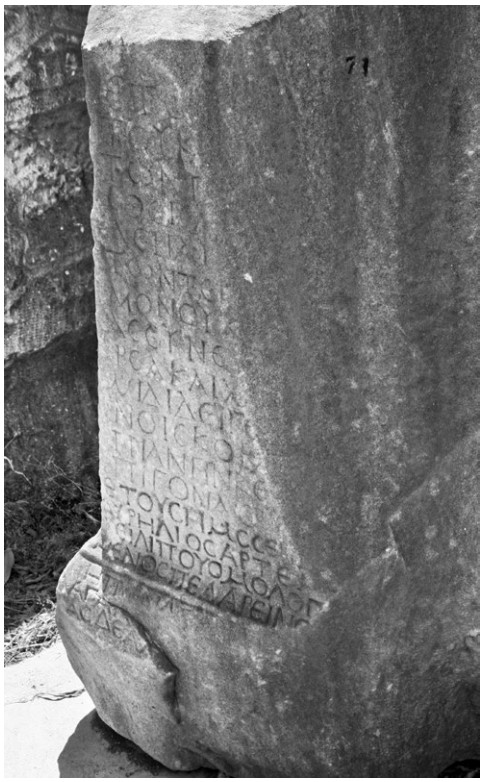
ΜΒ Λ79, ὄψη Α΄ (ἐπιγρ. ἀρ. 62, 66-68, 72-74)

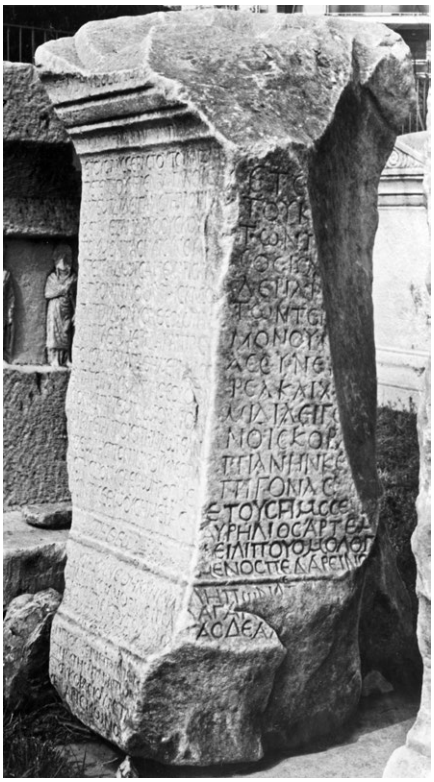

MB Λ79, ὄψη Β΄
(ἐπιγρ. ἀρ. 63, 67-68, 71-72)

MB Λ79, ὄψη Δ΄
(ἐπιγρ. ἀρ. 67-68, 70, 72-73, 75-77)

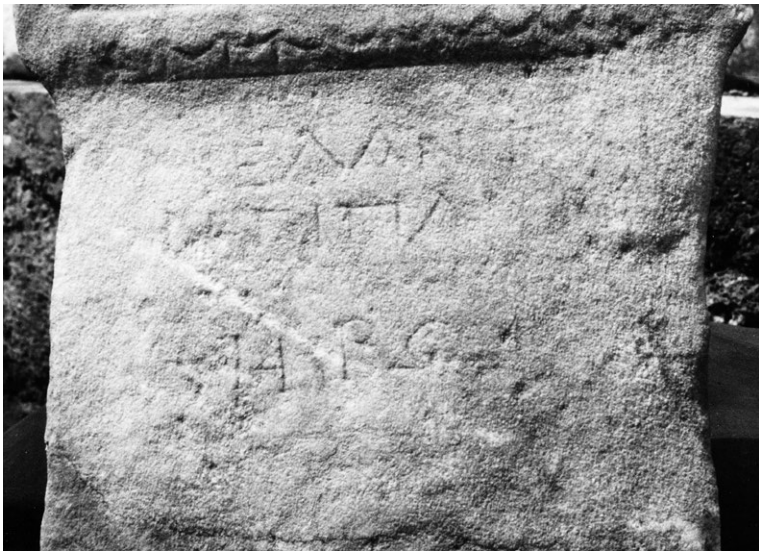
MB Λ79, ὄψη Γ΄ (ἐπιγρ. ἀρ. 64, 67-69, 72)

65

80α

80β

81α

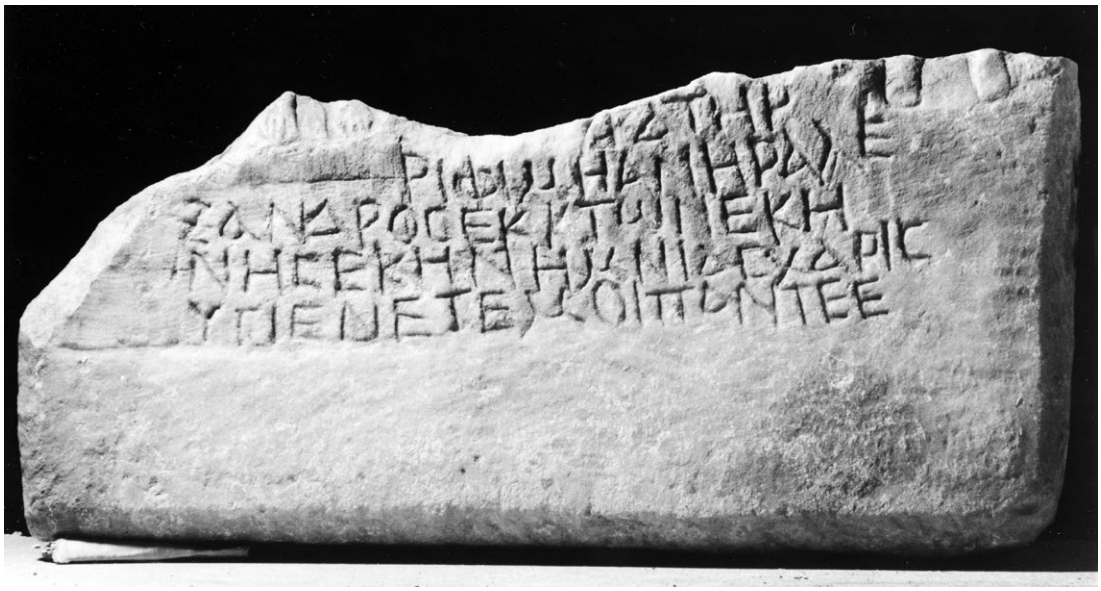
81β

82

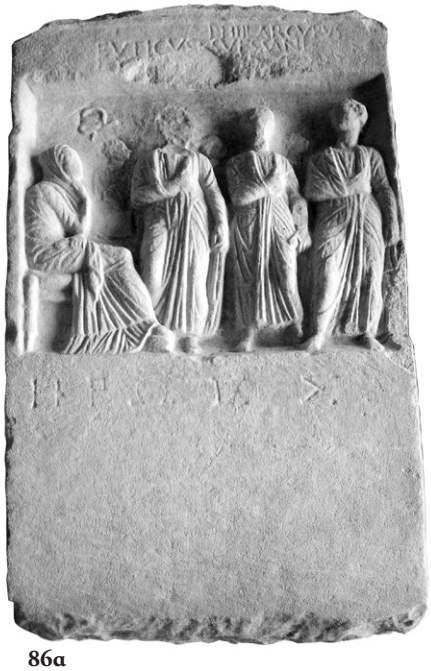
83

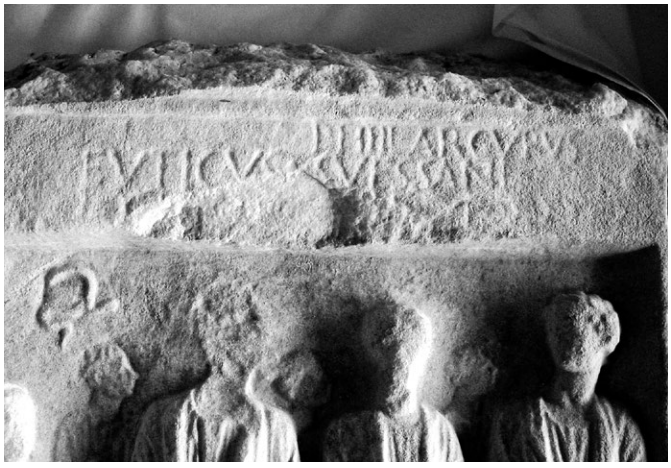
84

85

86α

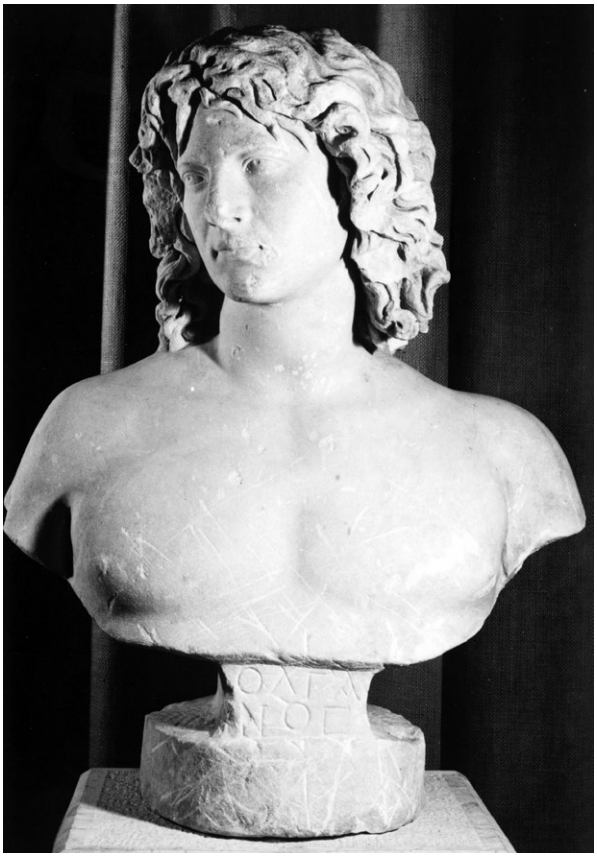
86β

ΛΕΥΚΙΟΣ ΟΥΟΛΚΑΚΙΟΣ ΛΕΥΚΙΟΥ ΛΜΥΝΤΑΣ
ΗΡΑΚΛΗι ΚΑΛΛΙΝΙΚΩι ΕΥΧΗΝ

89

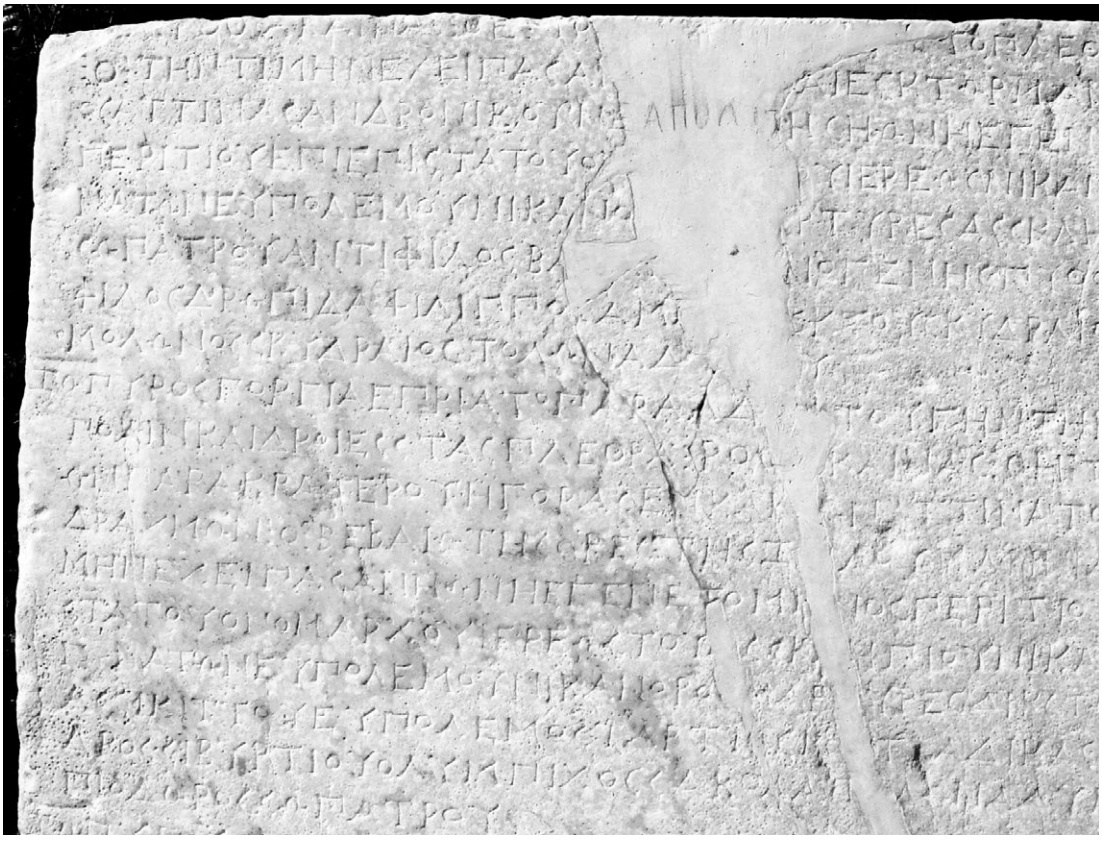
90

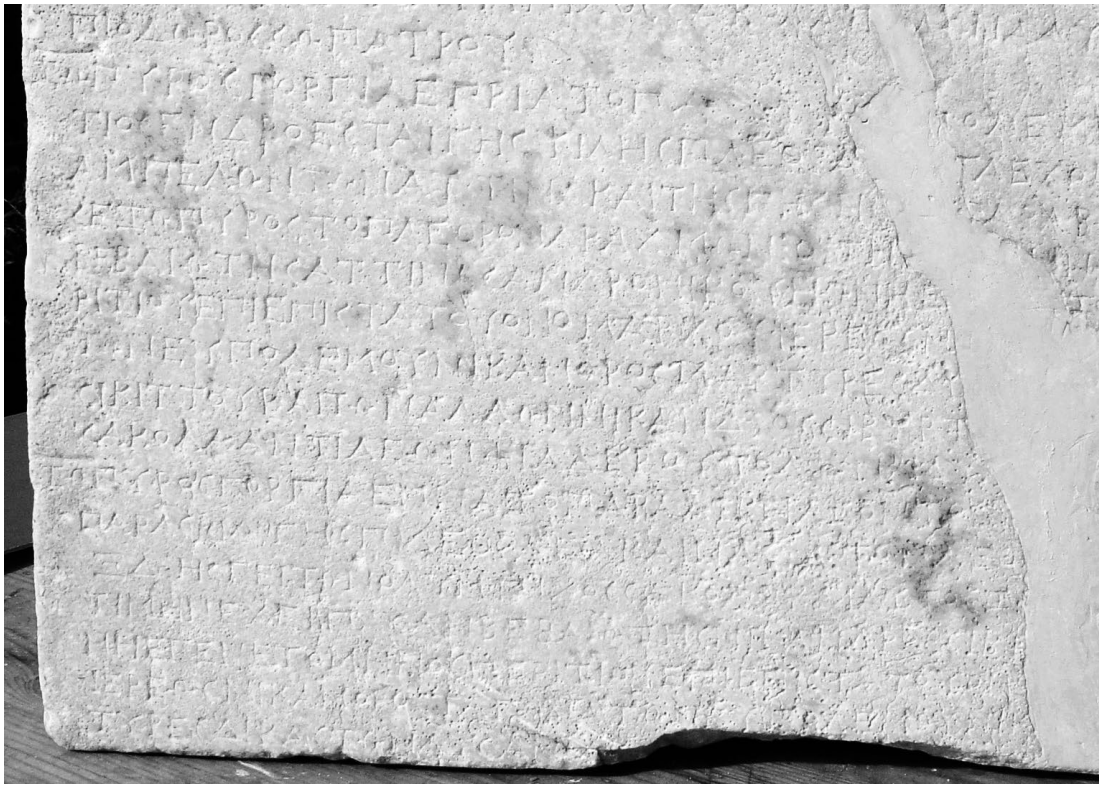
92

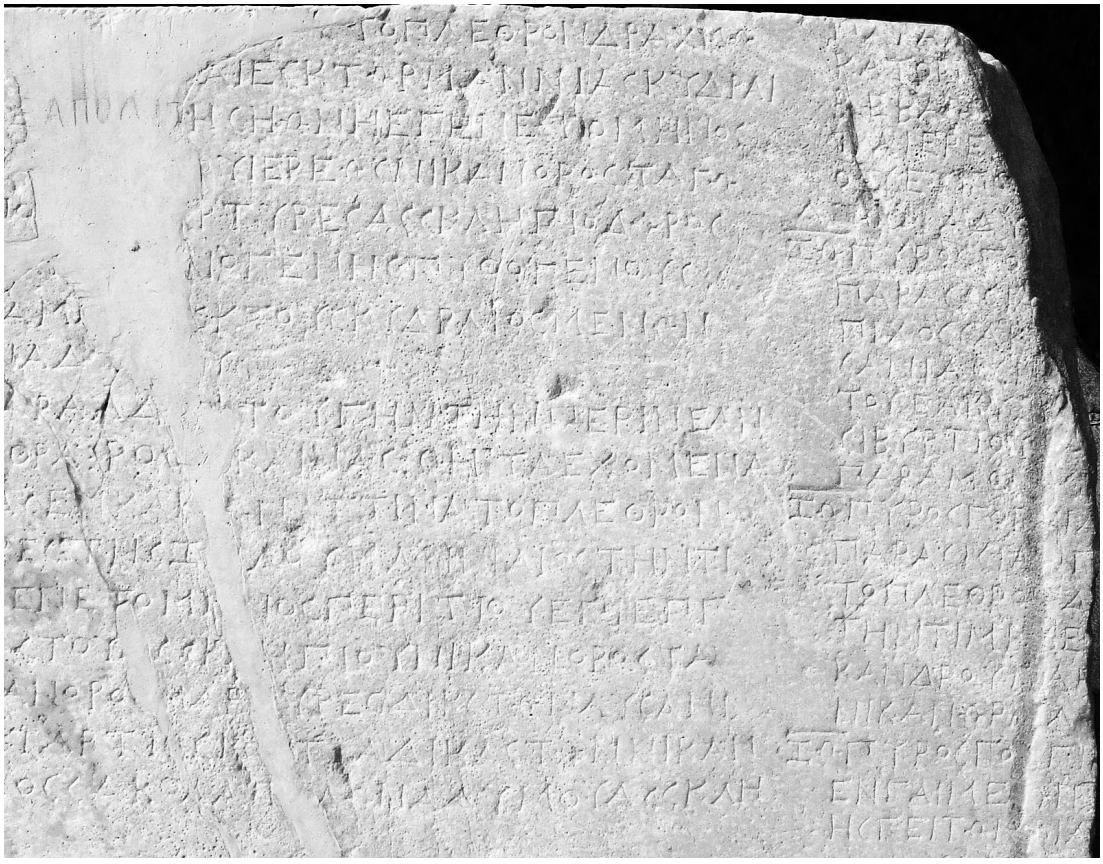
93a

93β

93γ

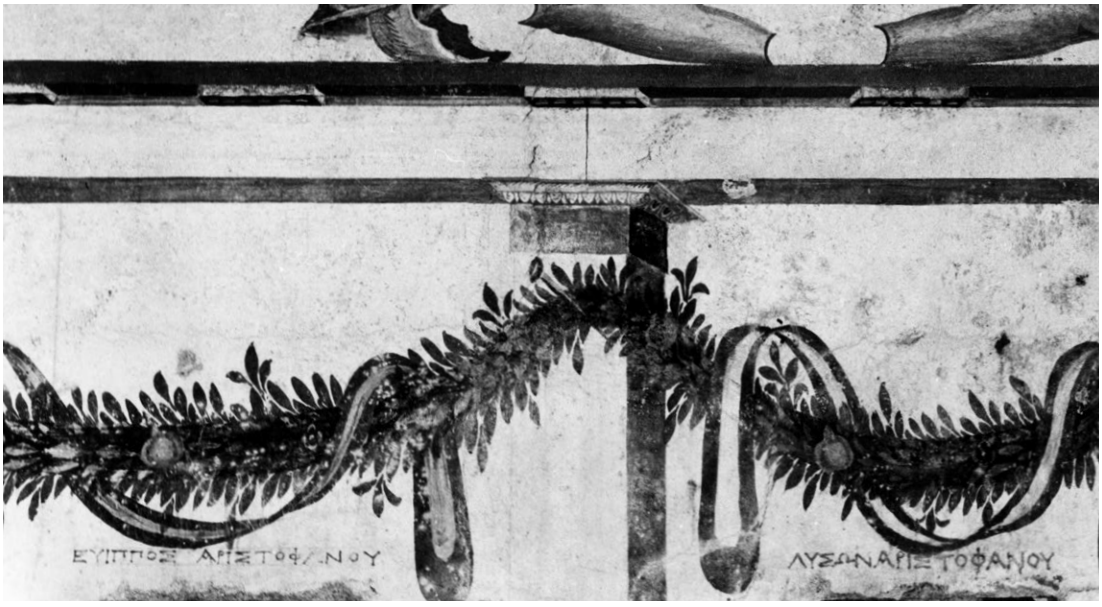
93δ

93ε

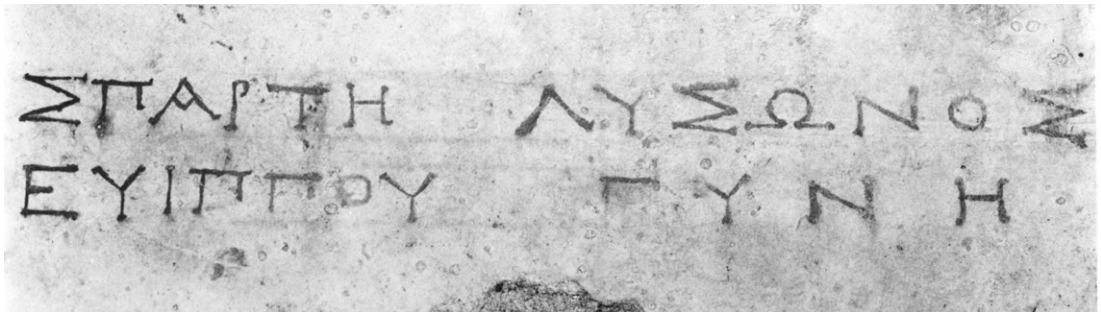
95, ὑπέρθυρο

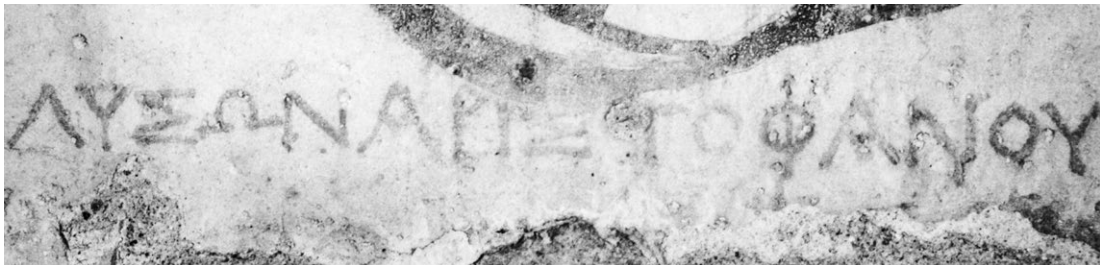
95, κόγχες 7 καὶ 9

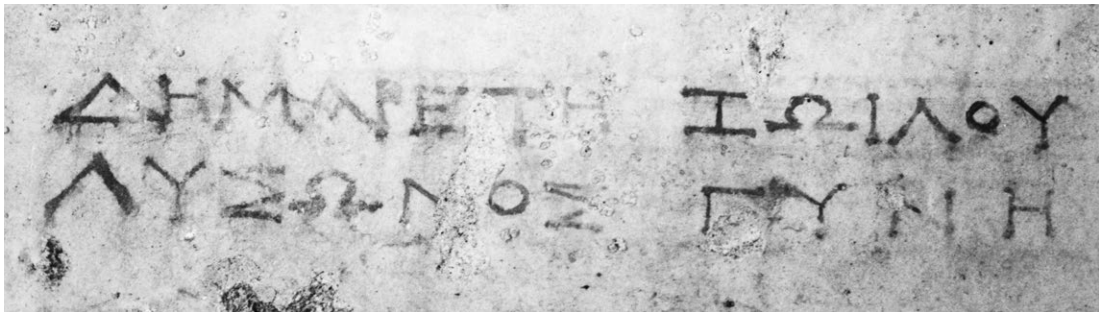
95, κόγχη 7

95, κόγχη 8

95, κόγχη 9

95, κόγχη 10

95, κόγχη 11

95, κόγχη 12

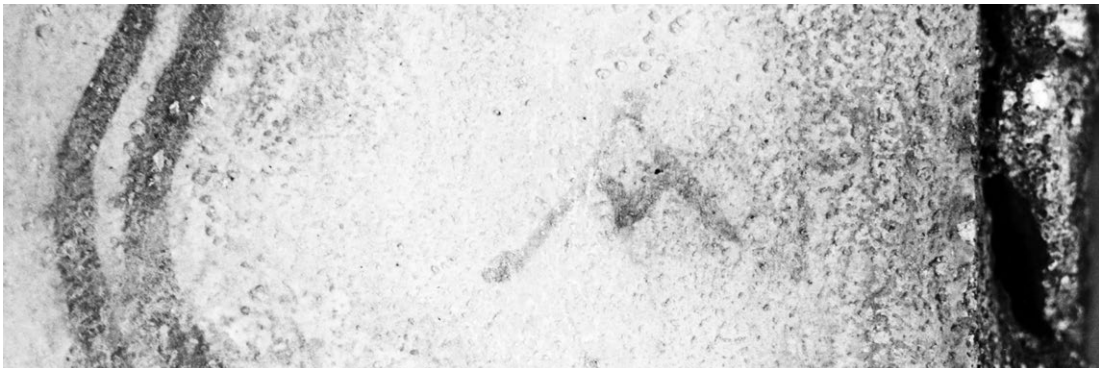
95, κόγχη 5

95, κόγχη 6

95, κόγχες 13 καὶ 14

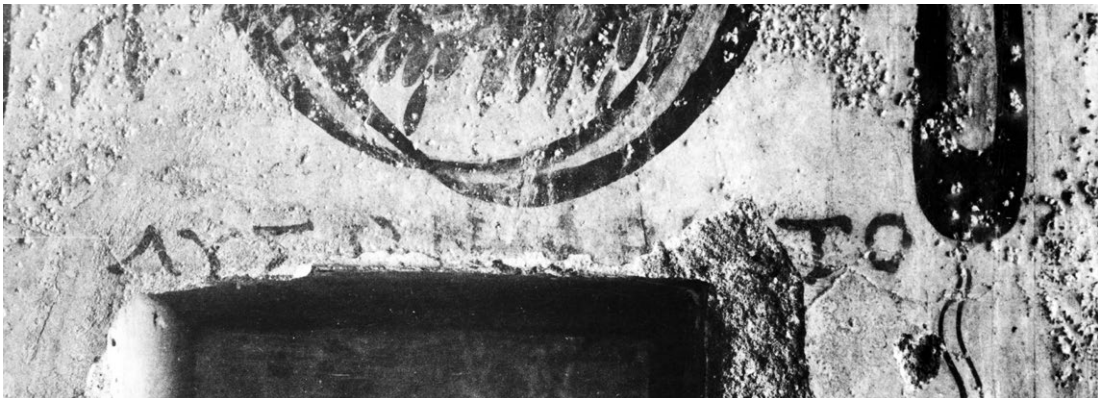
95, κόγχη 16

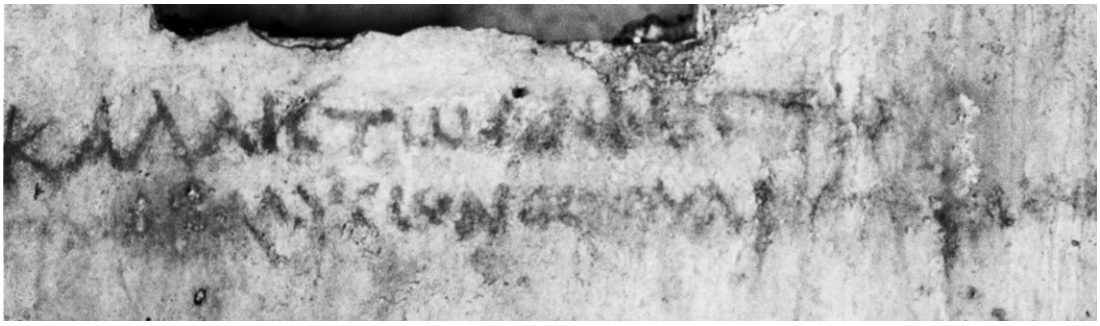
95, κόγχη 17

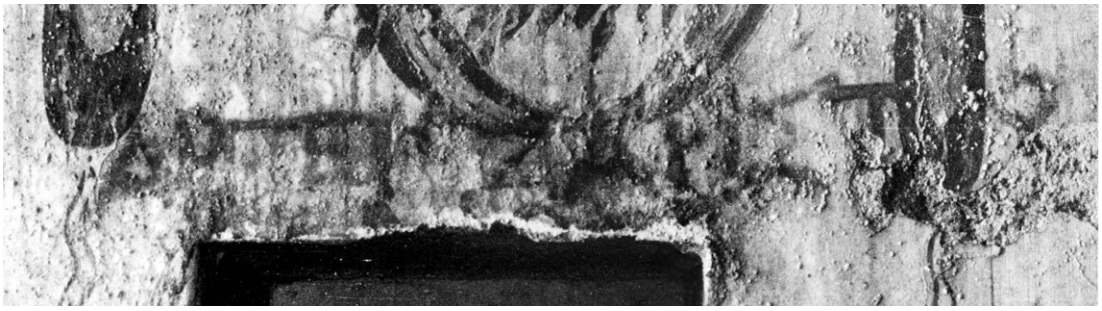
95, κόγχη 18

95, κόγχη 3

95, κόγχη 4

95, κόγχη 1

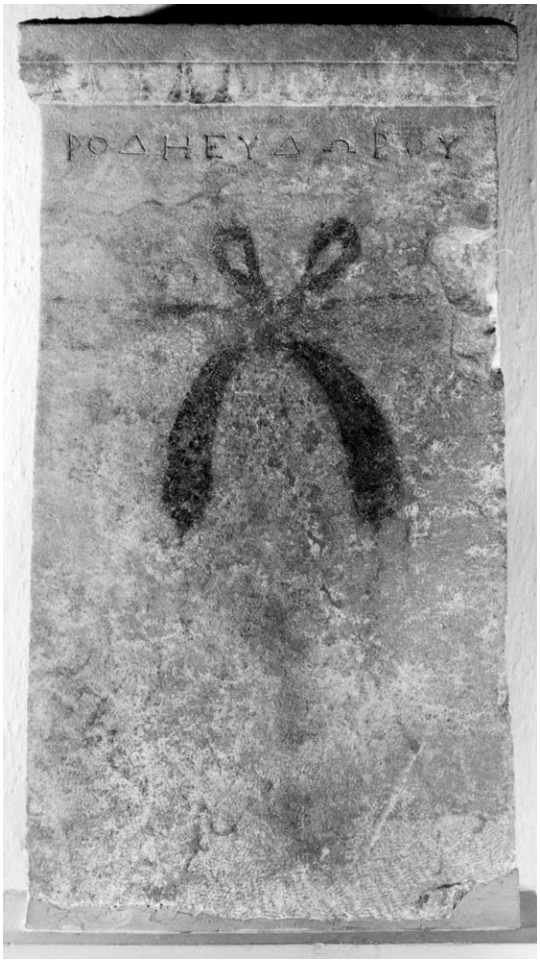
95, κόγχη 2

95, κόγχη 15

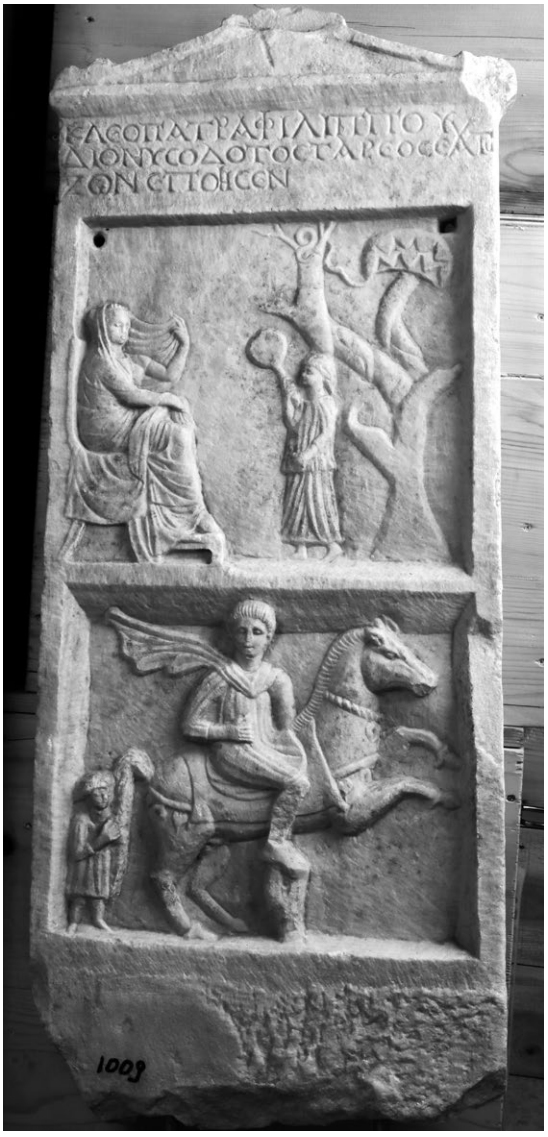
96

98

ΤΙΚΛΑΥΔΙΟΝ ΙΛΑ
ΡΙΩΝΑ ΤΟΝ ΥΙΟΝ
ΑΝΔΡΟΝΕΙΚΟC ΚΑΙ
ΕΥΤΥΧΙC ΚΑΙ ΗΘΡΕΙΠΗ
ΑΥΤΩΝ ΙΛΑΡΑ ΗΡΩΑ

100

101

102

103

ΠΟΠ
ΙΛΛΙΑ
CYNΓ
ΓΡΑΦ
Η

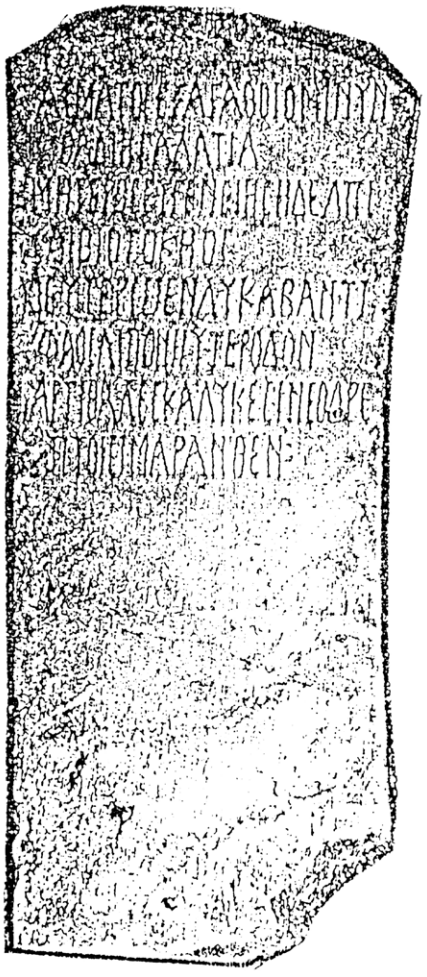
104

105α

105β

106

107

111α

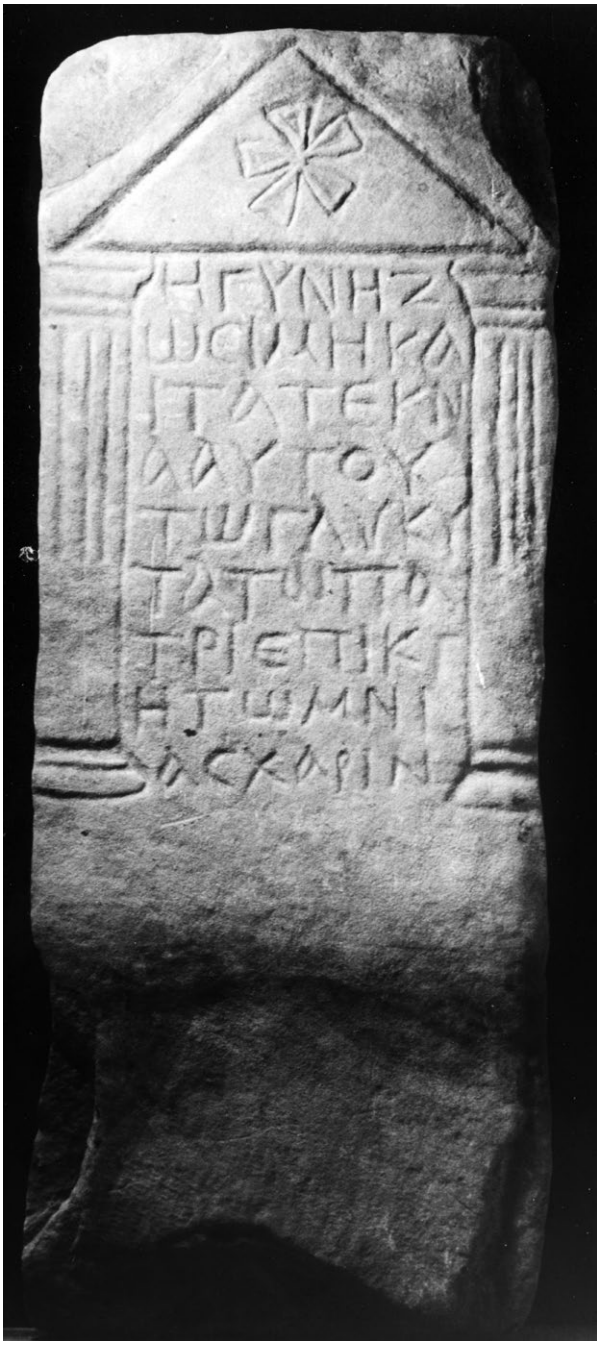
111β

112β

112α

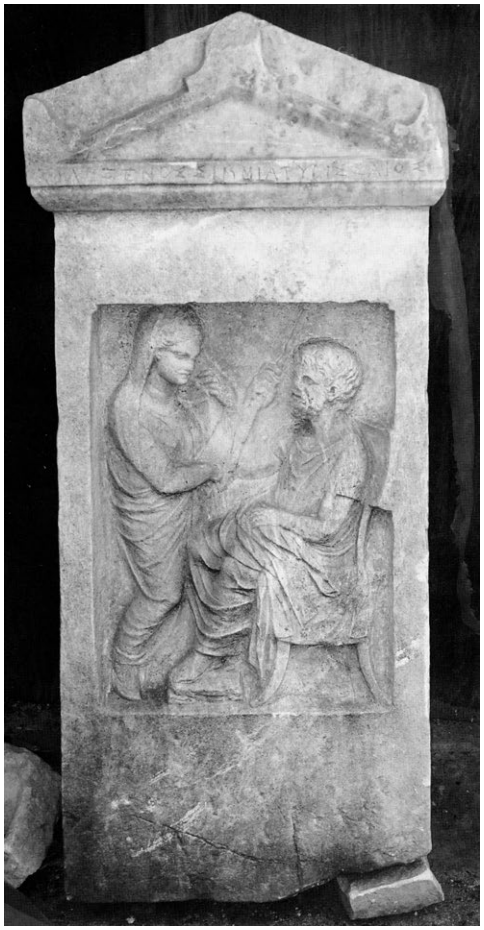
113

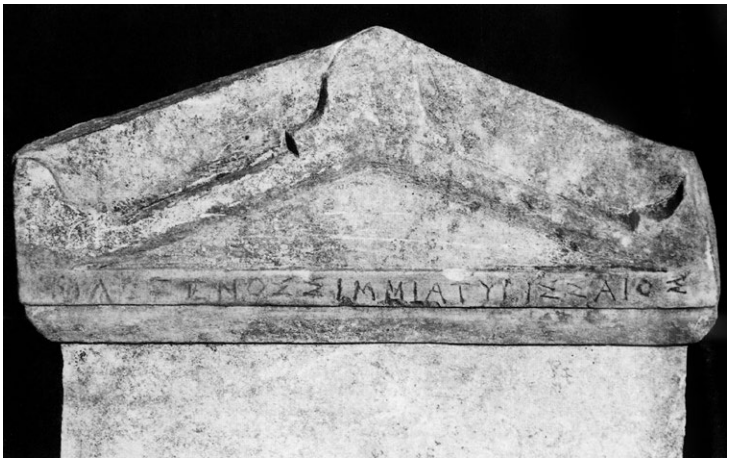
114

115

117α

117β

118

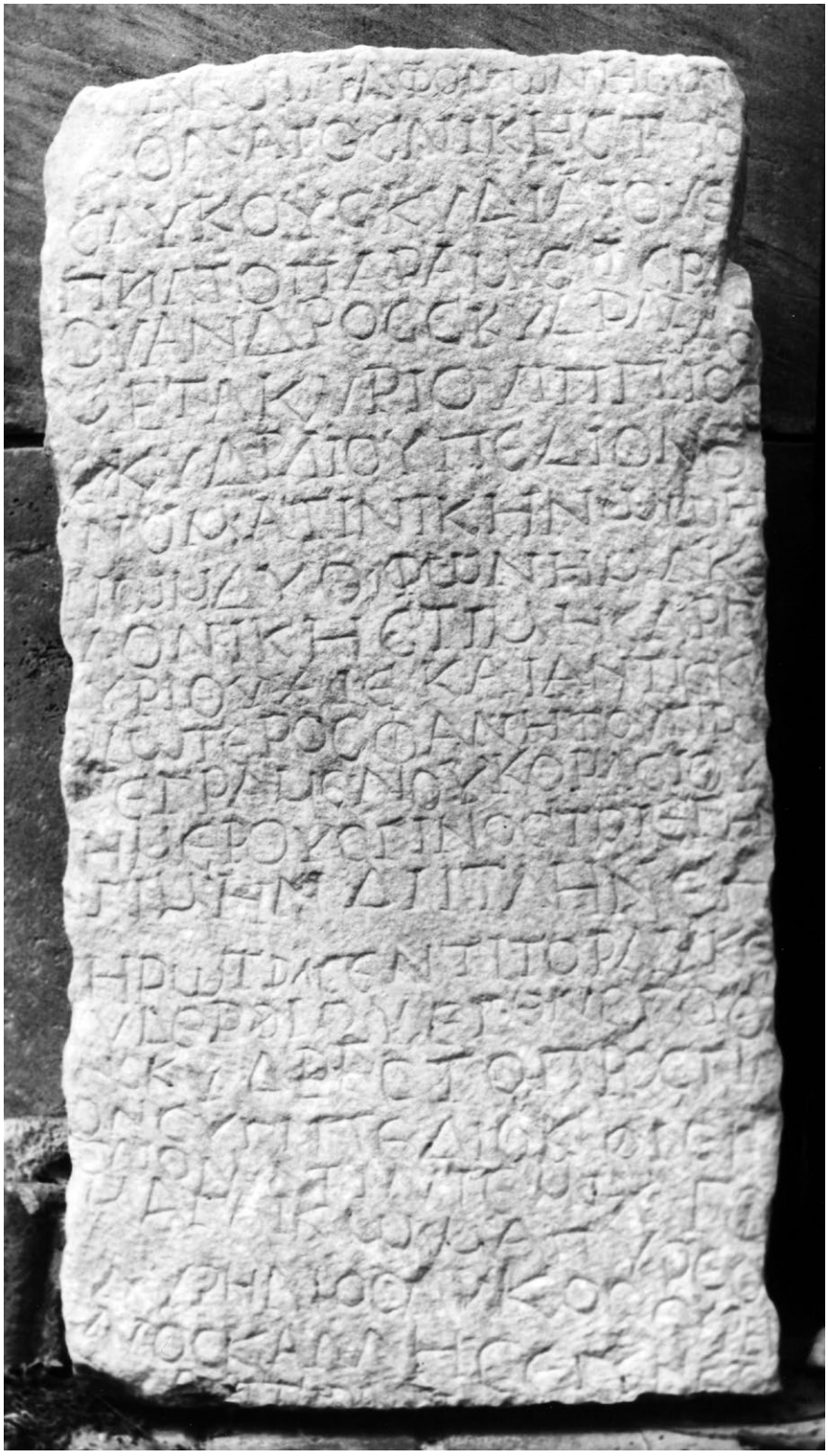
119

120α

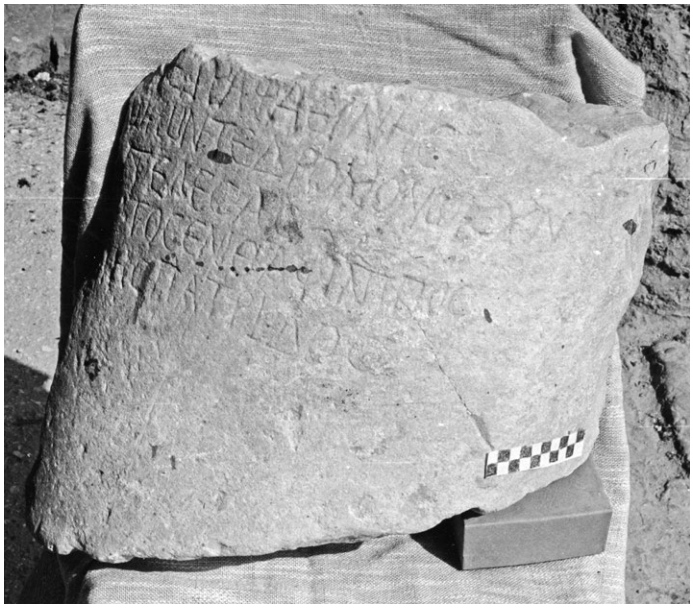
120β

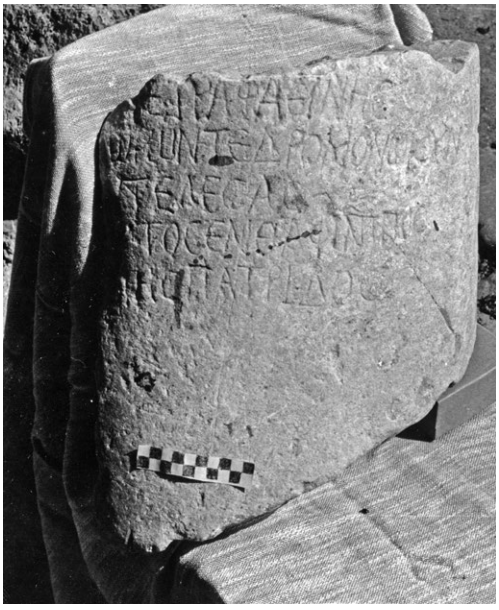
123

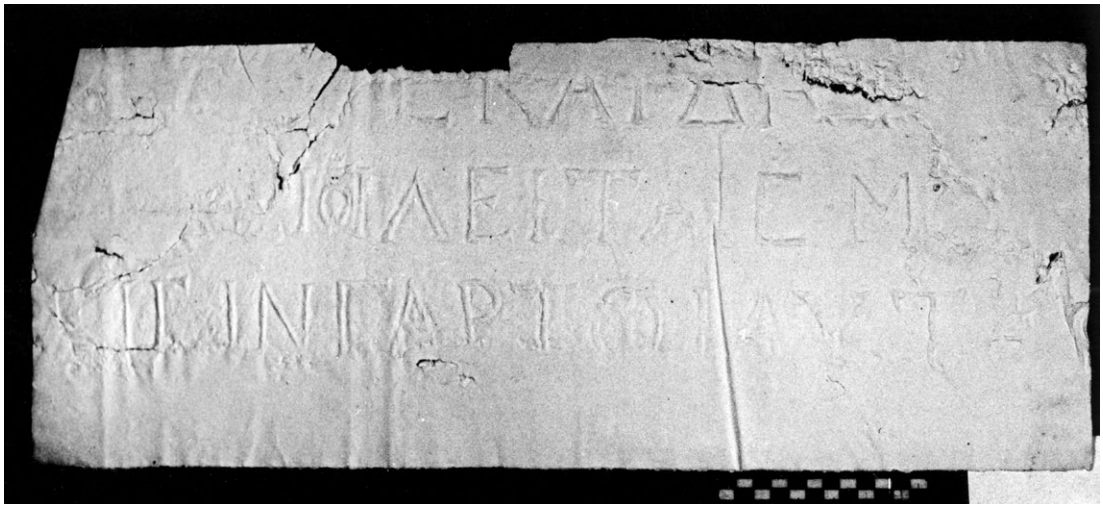
125

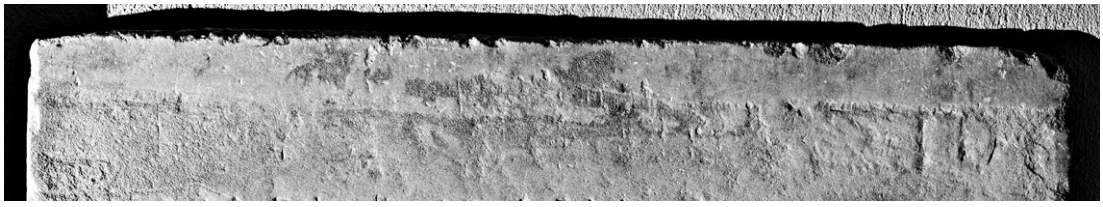
126α

126β

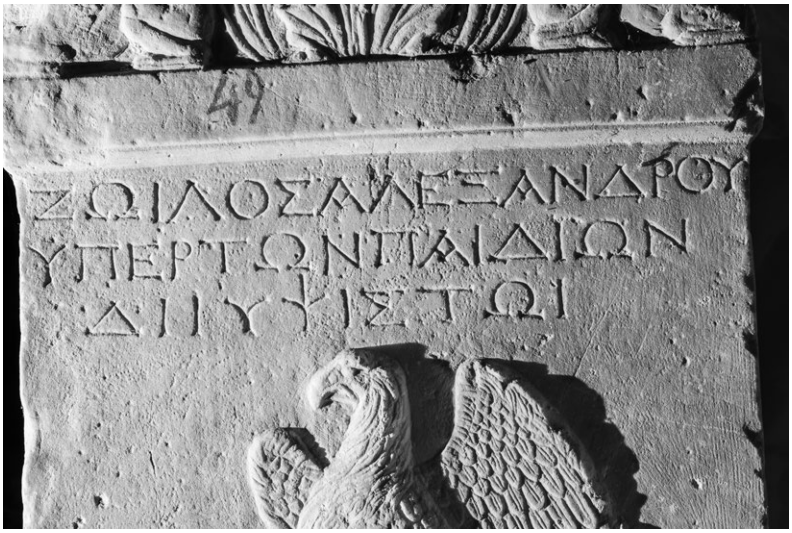
128

128A

129α

129β

130

131α

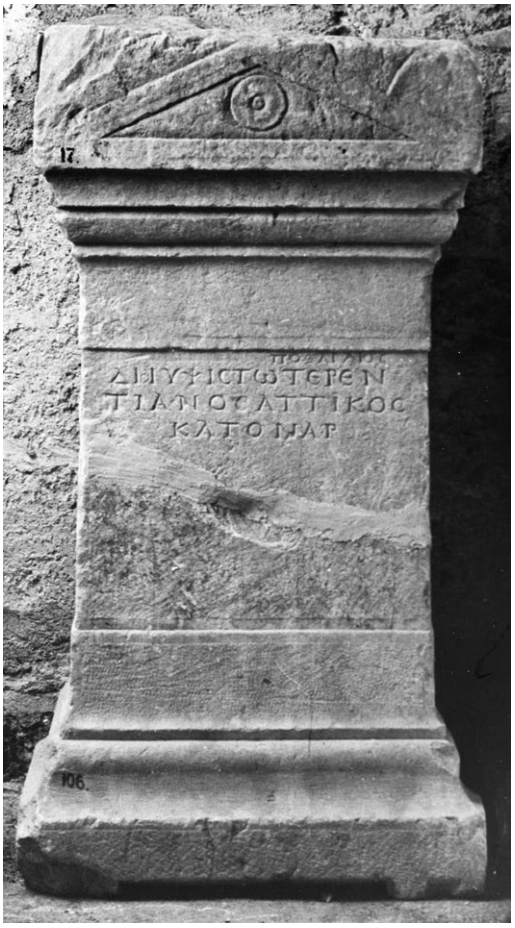
131β

ΔΙΙ ΥΨΙΣΤΩι ΕΥΧΗΝ
ΜΑΡΚΟΣ ΛΙΒΥΡΝΙΟΣ
ΟΥΑΛΗΣ

132

135-136

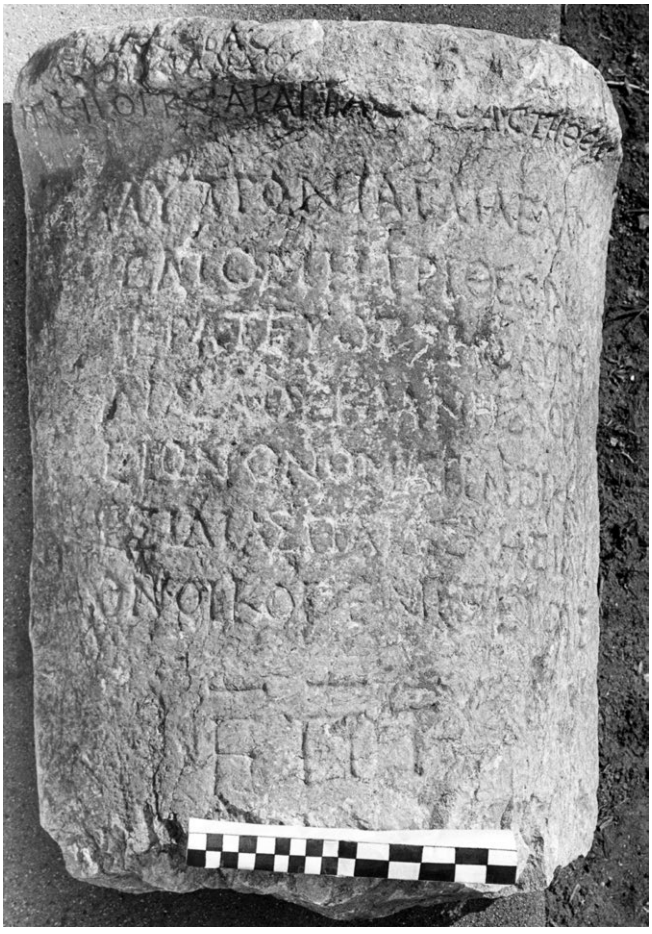
133

137α

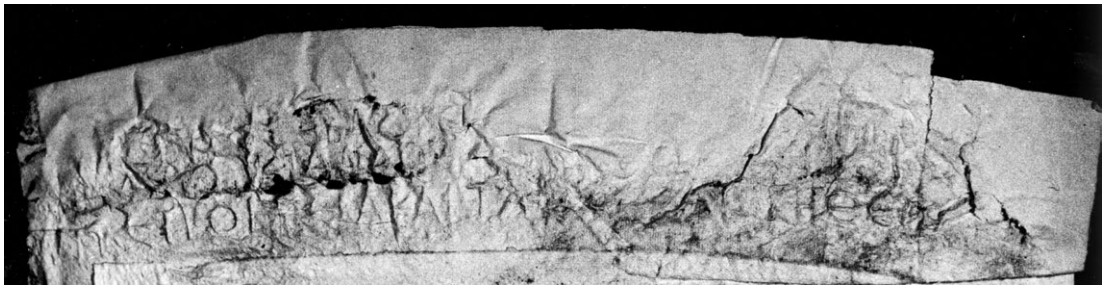
137β

138α

138β

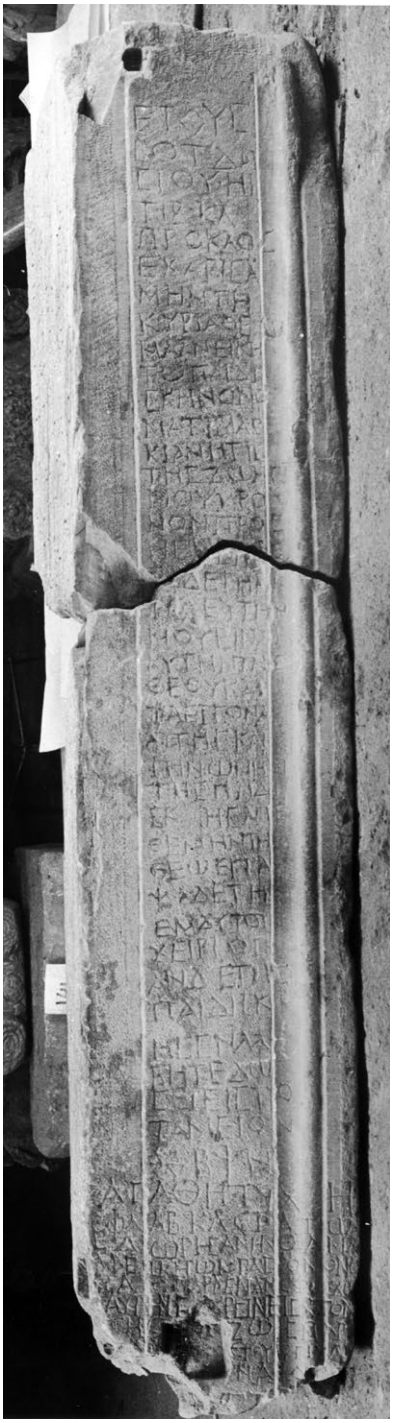
138γ

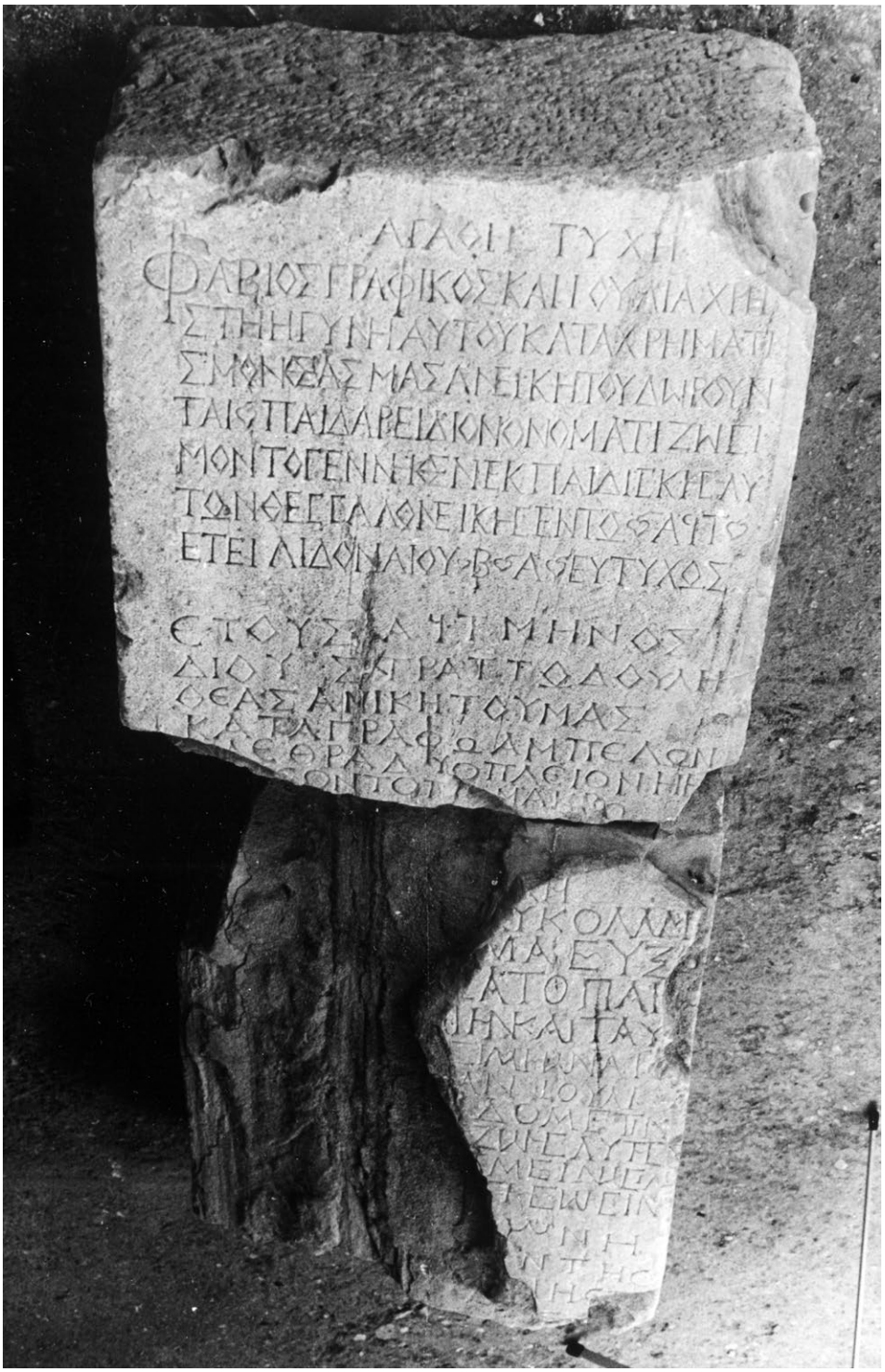
Παραστάδα Α ἱεροῦ τῆς Μᾶς, ὄψη α΄

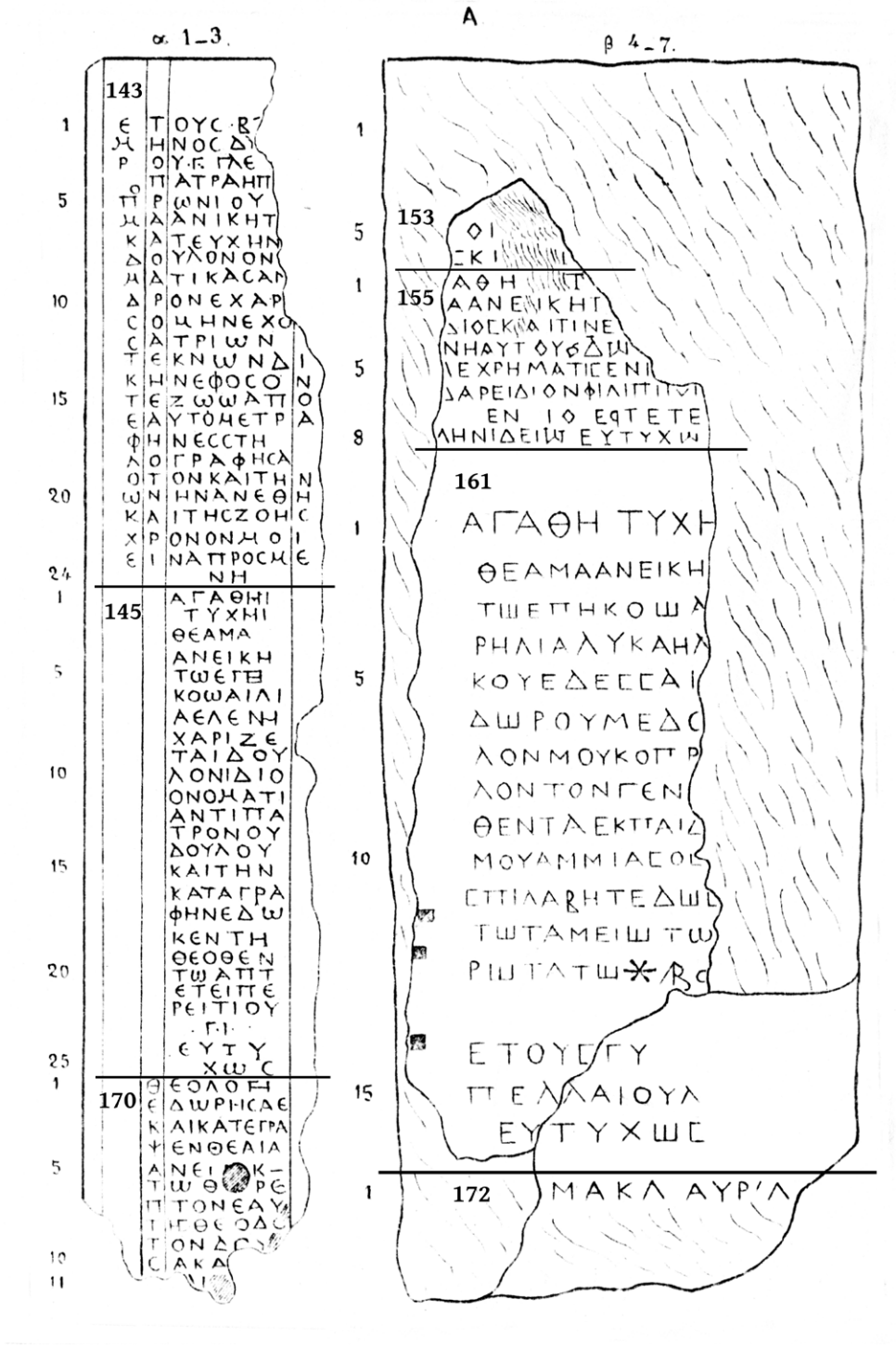
Παραστάδα Α ἱεροῦ τῆς Μᾶς, ὄψη β΄

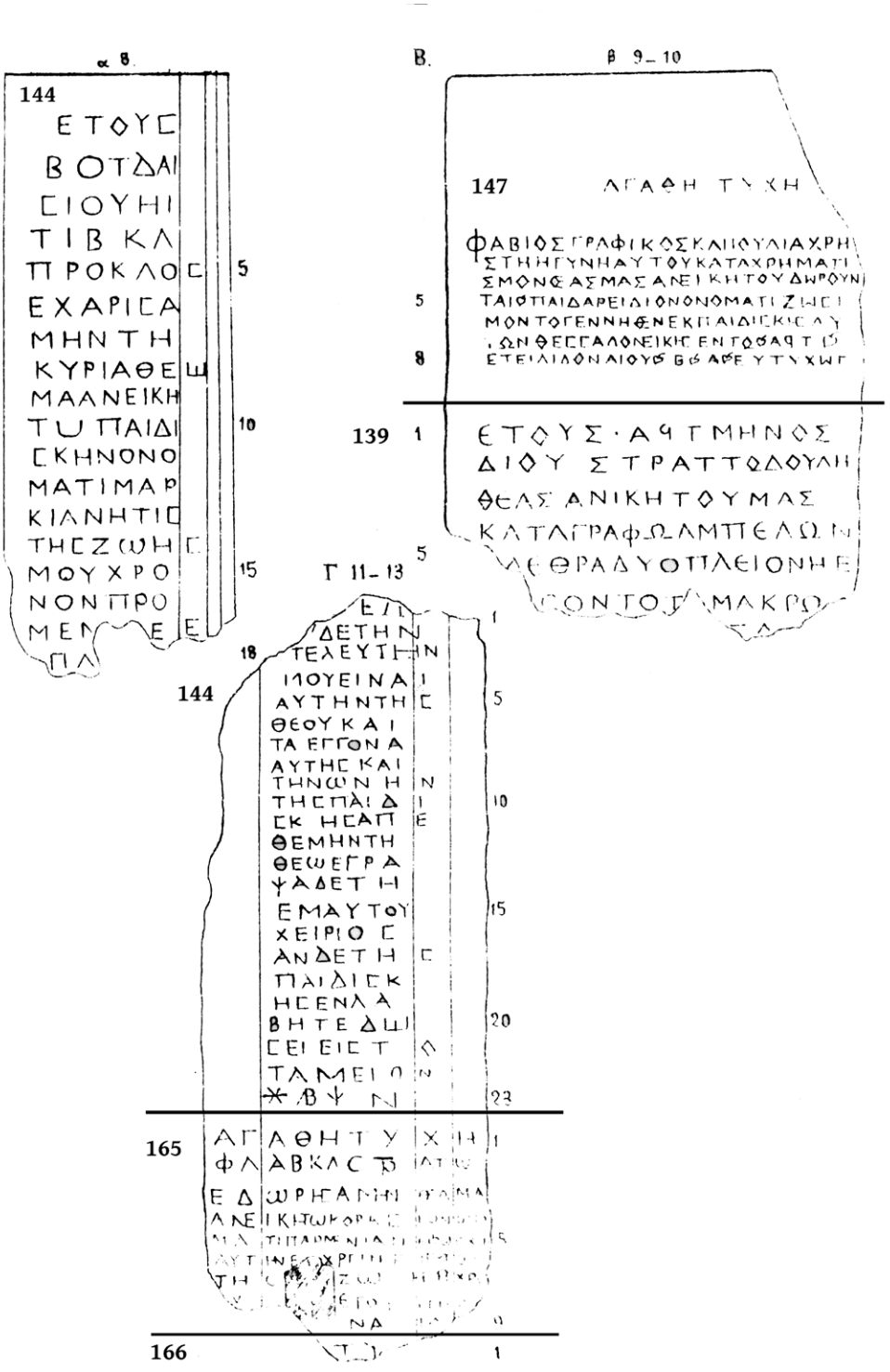
Παραστάδα Β ἱεροῦ τῆς Μᾶς, ὄψη α΄

Παραστάδα Β ἱεροῦ τῆς Μᾶς, ὄψη β΄

Ἀπόγραφο παραστάδων τοῦ ἱεροῦ τῆς Μᾶς ἀπὸ τὸν Κ. Ἀσλάνογλου

Ἀπόγραφο παραστάδων τοῦ ἱεροῦ τῆς Μᾶς ἀπὸ τὸν Κ. Ἀσλάνογλου

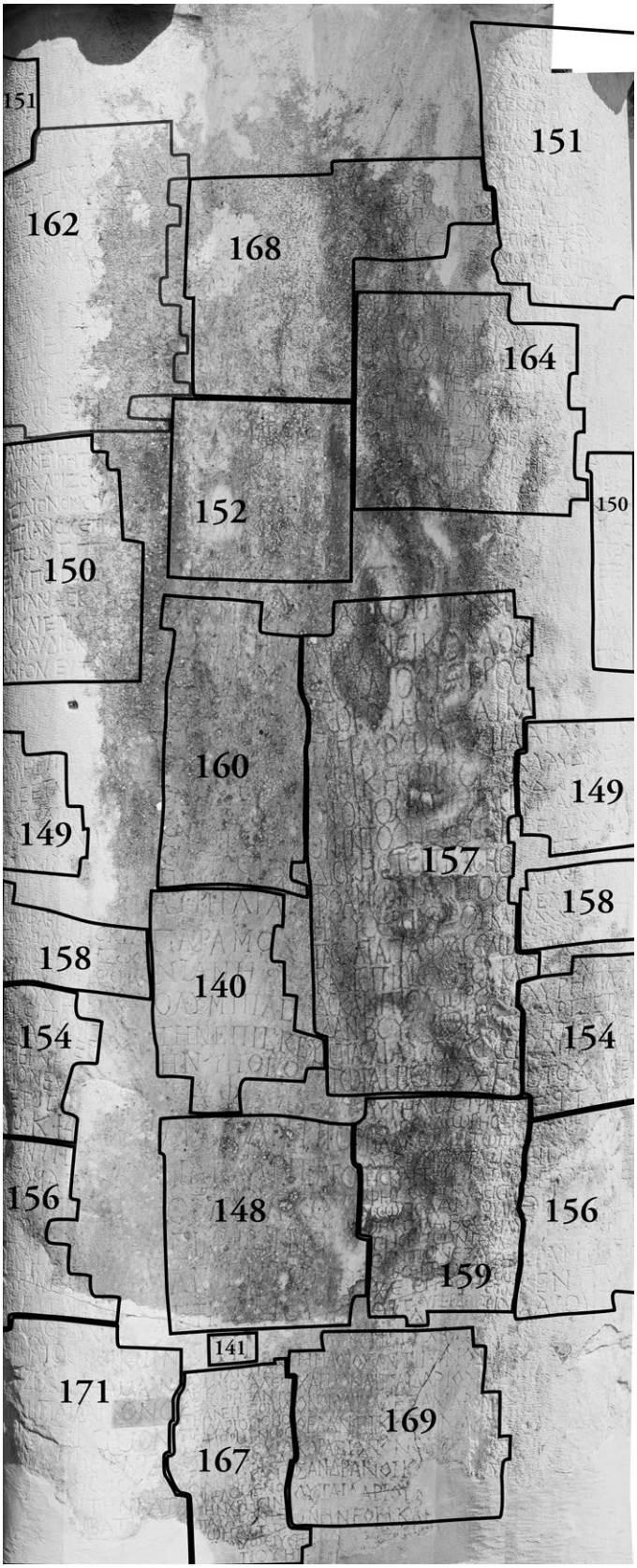
Κίων ἱεροῦ Μᾶς, βόρεια ὄψη

Κίων ἱεροῦ Μᾶς, ἀνατολικὴ ὄψη

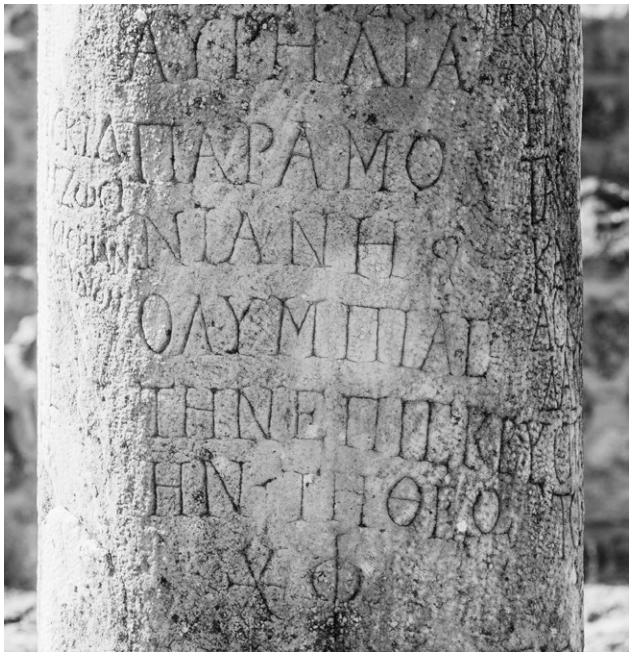
Κίων ἱεροῦ Μᾶς, νότια ὄψη

Σχεδιαστικὸ ἀνάπτυγμα τῶν ἐπιγραφῶν στὸν κίονα τοῦ ἱεροῦ τῆς Μᾶς

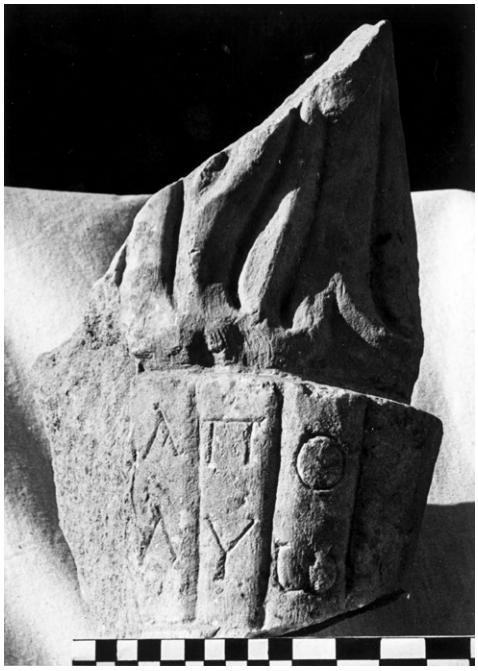
139

140

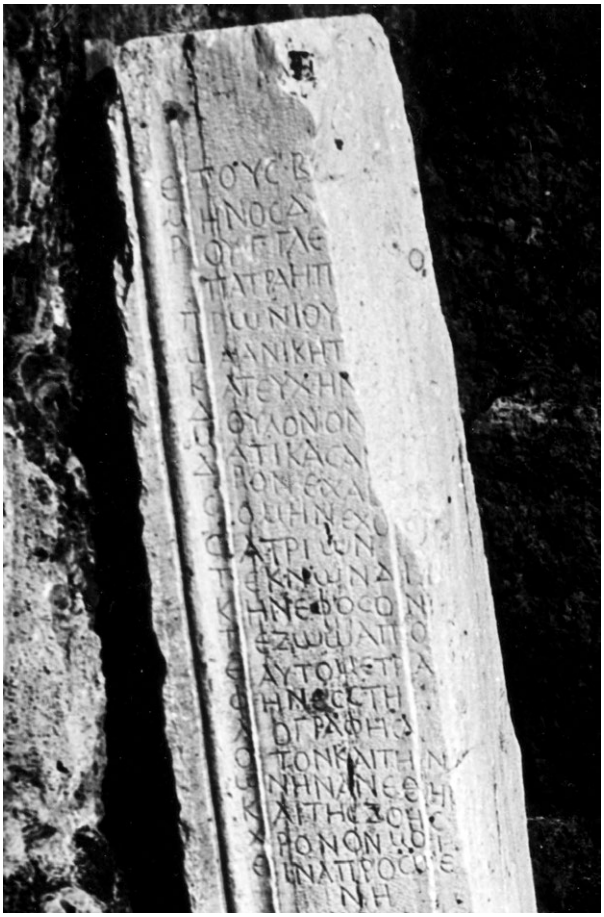
141

142

143α

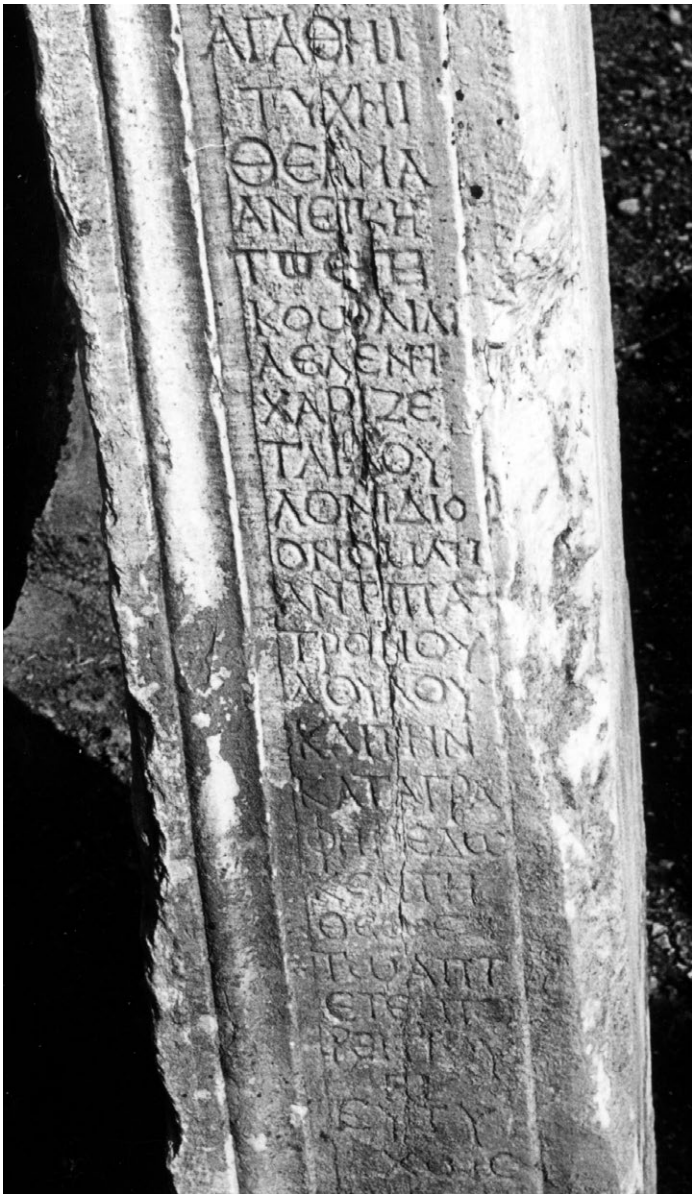
143β

144

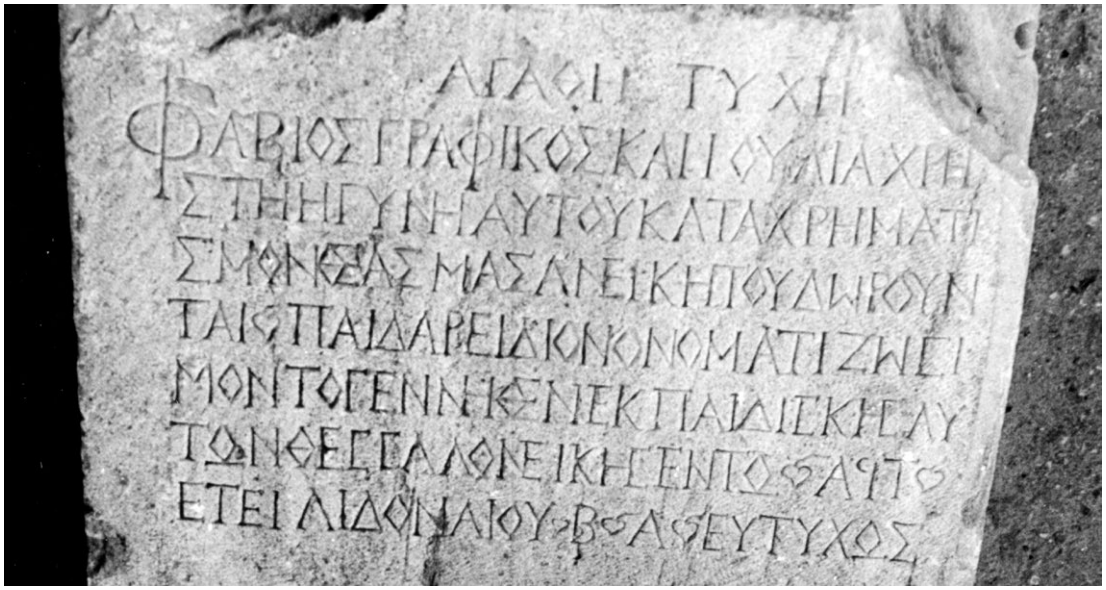
145α

145β

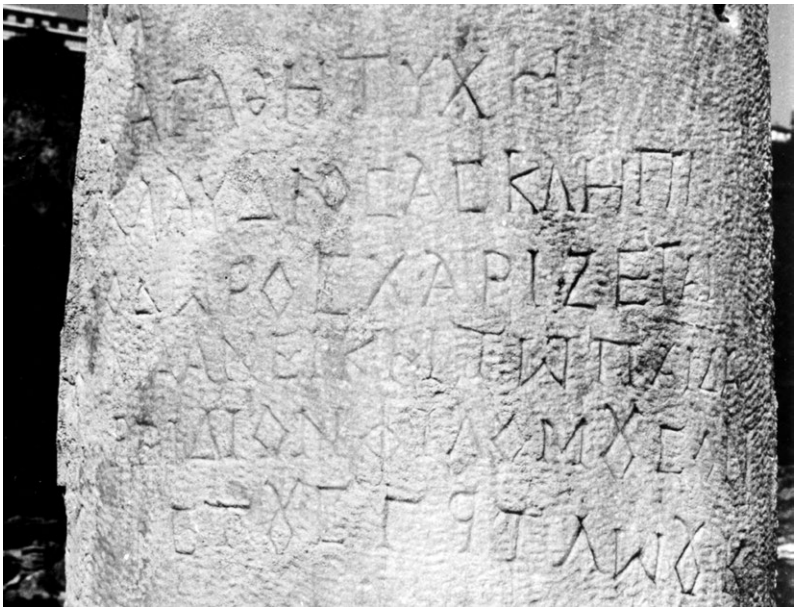
146

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ
ΦΛΑΒΙΟΣ ΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΙ ΟΥΛΠΙΑ ΧΡΗ
ΣΤΗ ΗΓΥΝΗ ΑΥΤΟΥ ΚΑΤ' ΑΧΡΗΜΑΤΙ
ΣΜΟΝ ΘΕΑΣ ΜΑΣ ΛΙΕΙ ΚΗ ΟΥΔΩΡΟΥΝ
ΤΑΙΣ ΠΑΙΣΙ ΔΑΡΕΙΣ ΚΟΝΟΜΑΤΙ ΖΩΕΙ
ΜΟΝΤΟ ΓΕΝΝΗΘΕΝ ΕΚ ΠΑΙΔΙΕΚΗΔΑΥ
ΤΩΝ ΘΕΣ ΓΑΛΟΝΕΙΚΗΣ ΕΝΤΟΦΑΠΤΟ
ΕΤΕΙ ΛΙΔΥΝΑΙΟΥ ΒΦΑΦΕΥΤΥΧΟΣ

147

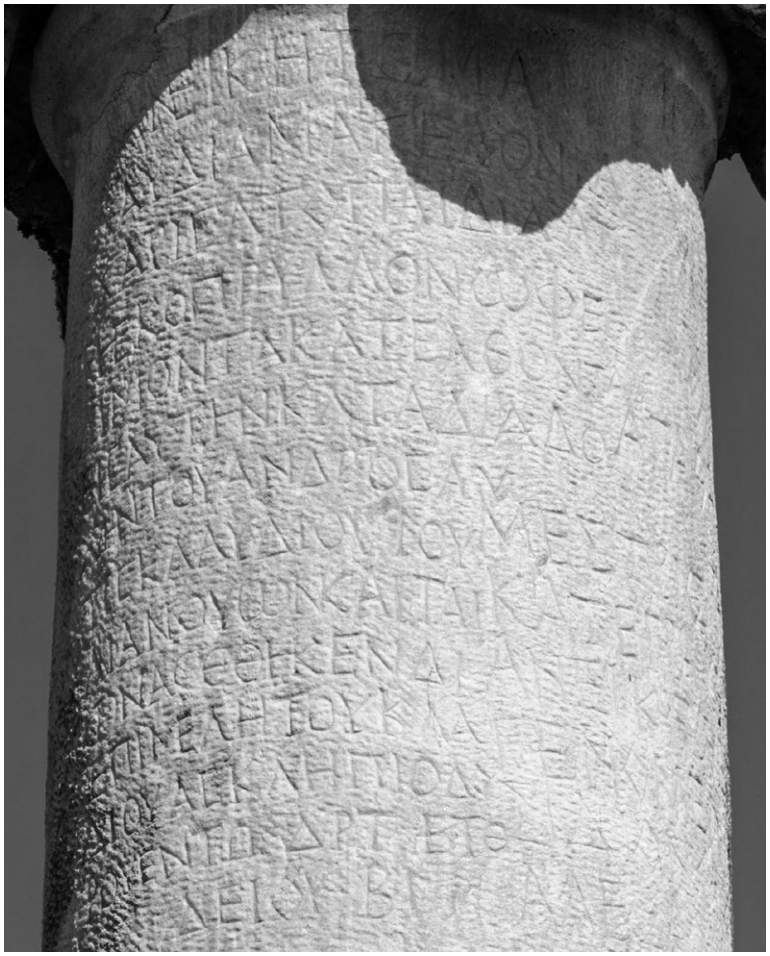
148

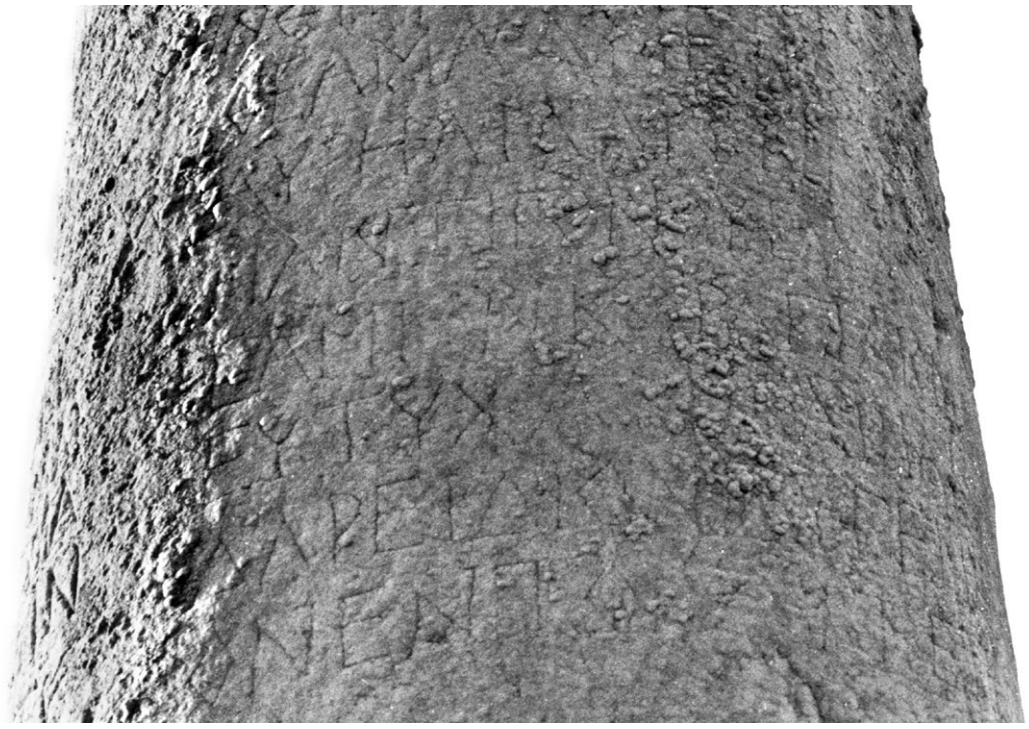
149

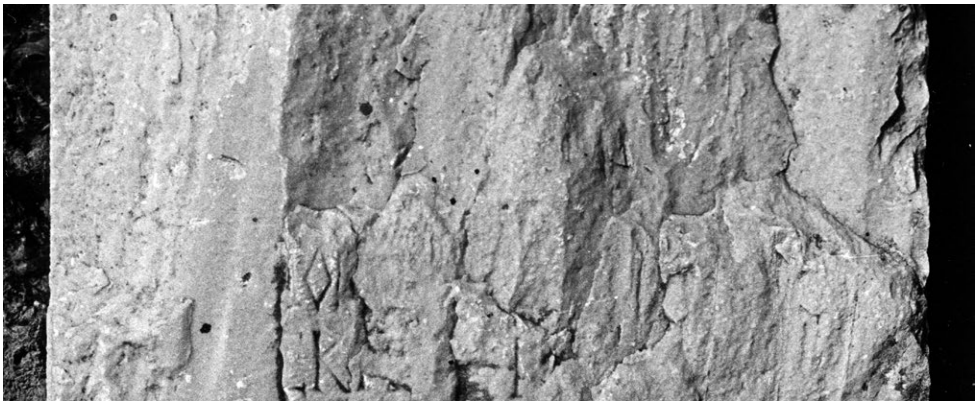
150

151

152

153

154

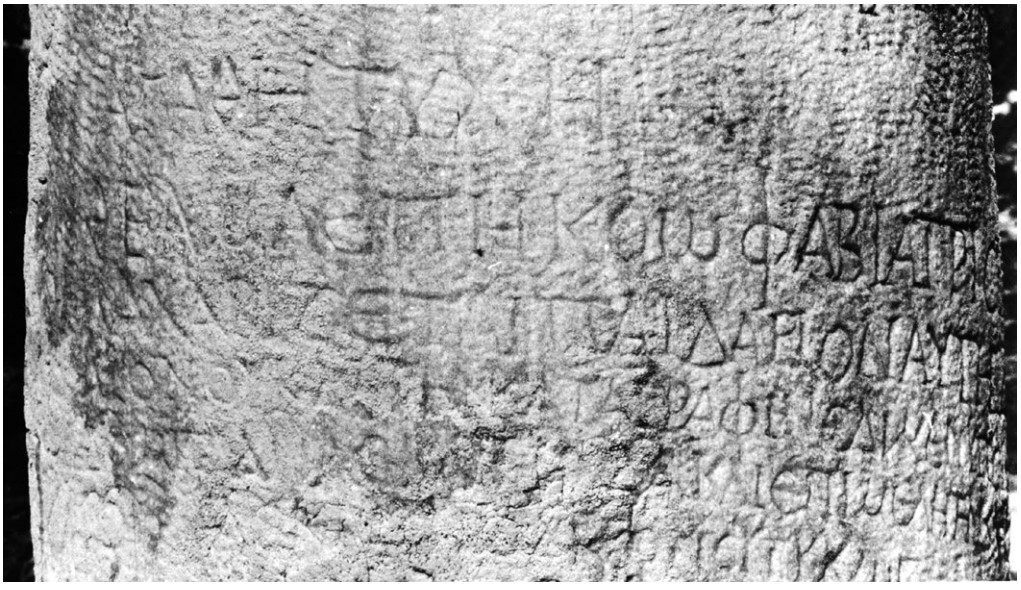
155

156

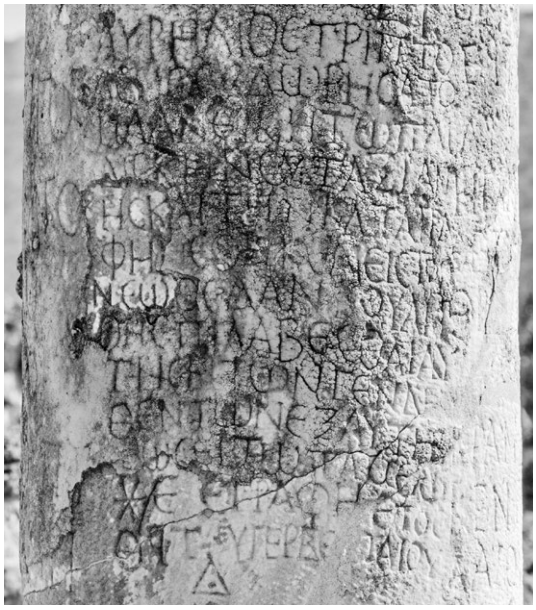
157

158

160

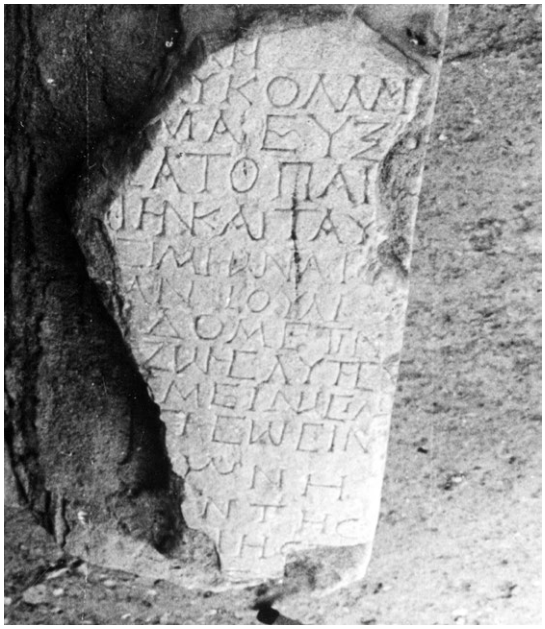
159

161

162

163

164

165

167

168

169

170

171

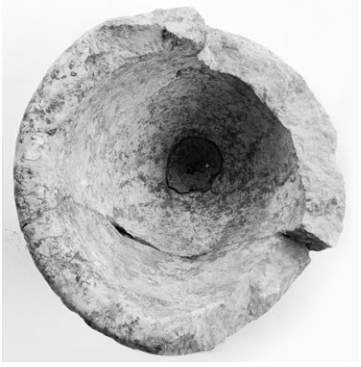
173

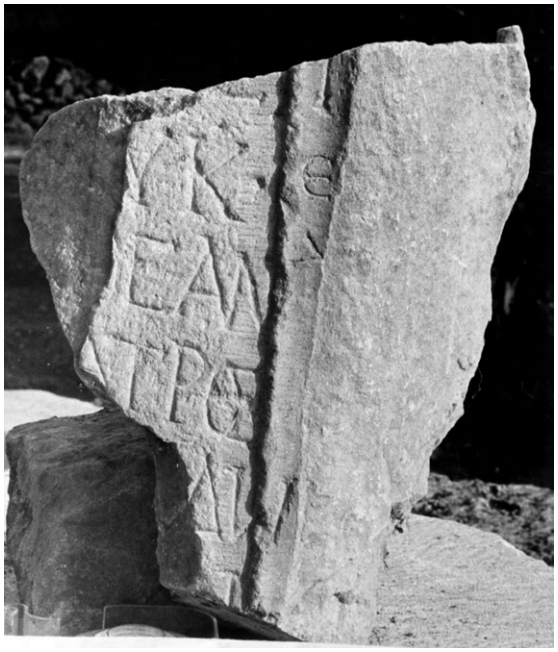
174

175α

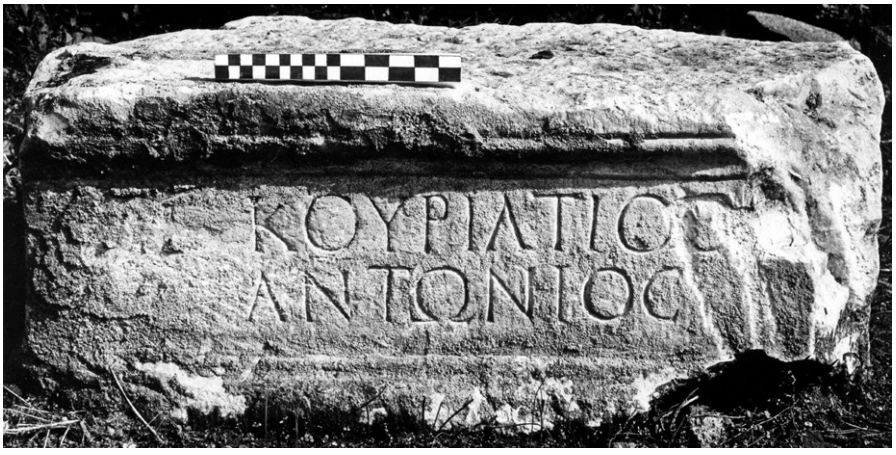
175β

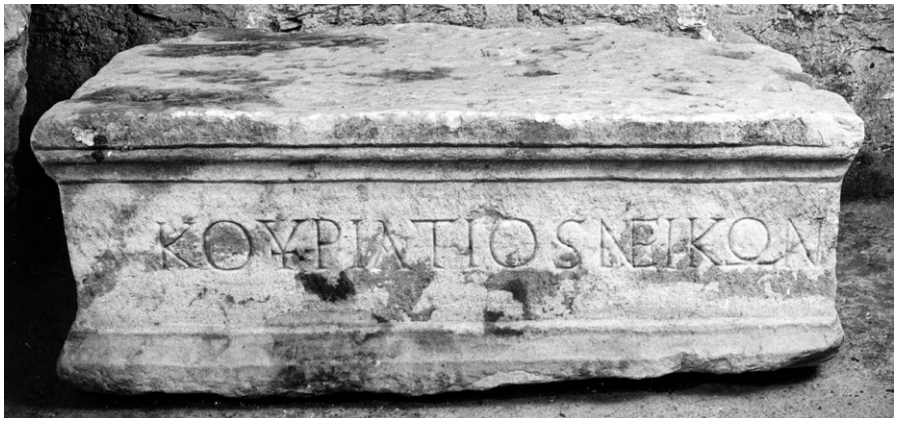
176

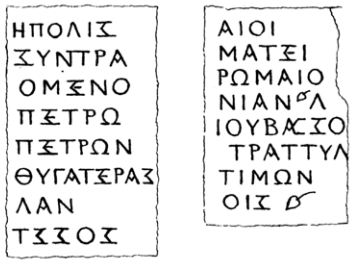
177

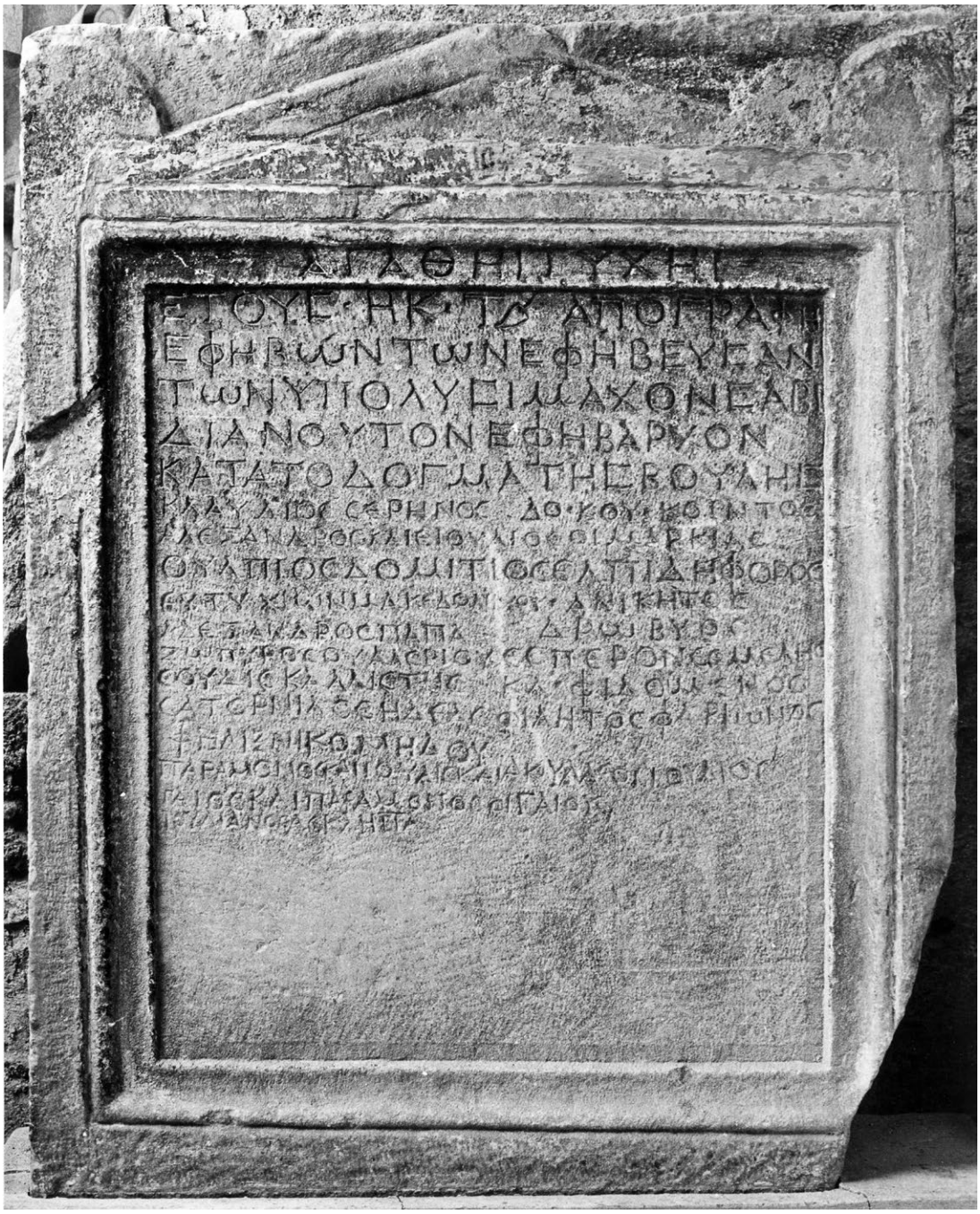
178

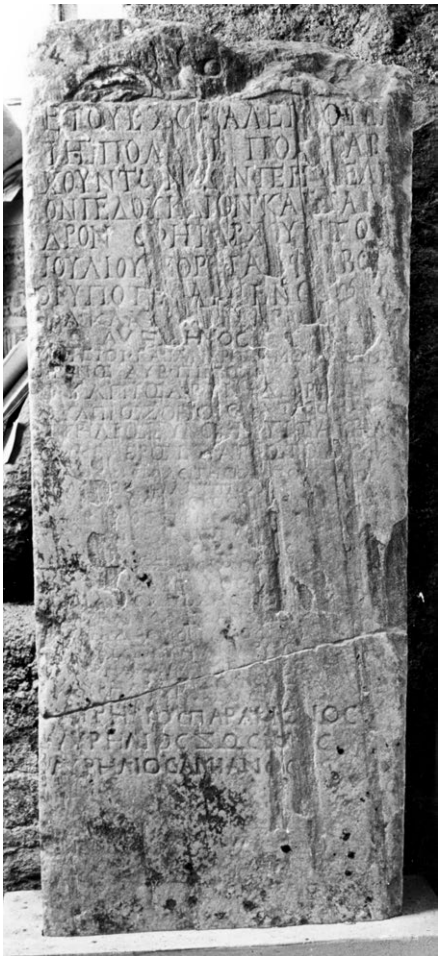
179

ΗΠΟΛΙΣ
ΞΥΝΤΡΑ
ΟΜΞΝΟ
ΠΞΤΡΩ
ΠΞΤΡΩΝ
ΘΥΓΑΤΞΡΑΣ
ΛΑΝ
ΤΞΣΟΣ
ΑΙΟΙ
ΜΑΤΞΙ
ΡΩΜΑΙΟ
ΝΙΑΝϹΛ
ΙΟΥΒΑϹΣΟ
ΤΡΑΤΤΥΛ
ΤΙΜΩΝ
ΟΙΣ

180

181

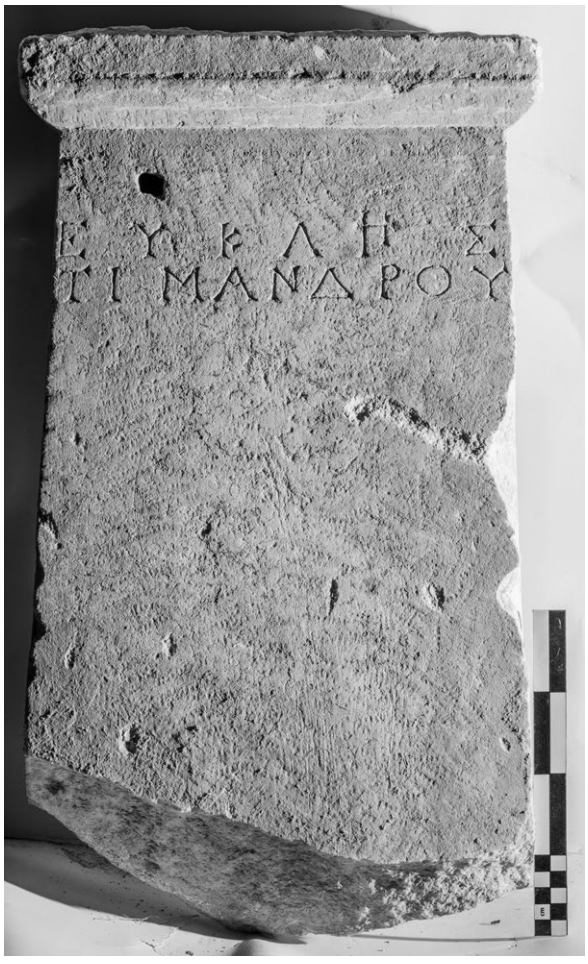
182α

182β

ΑΔΗΑΙ ΘΡΑΣΩΝΙ ΑΔΗΑΙ ΘΡΑΣΩΝΙ
ΞΑΝΘΟΥ ΔΙΜΝΟΥ ΑΡΧΕΛΑΟΥ ΑΡΧΕΛΑΟΥ

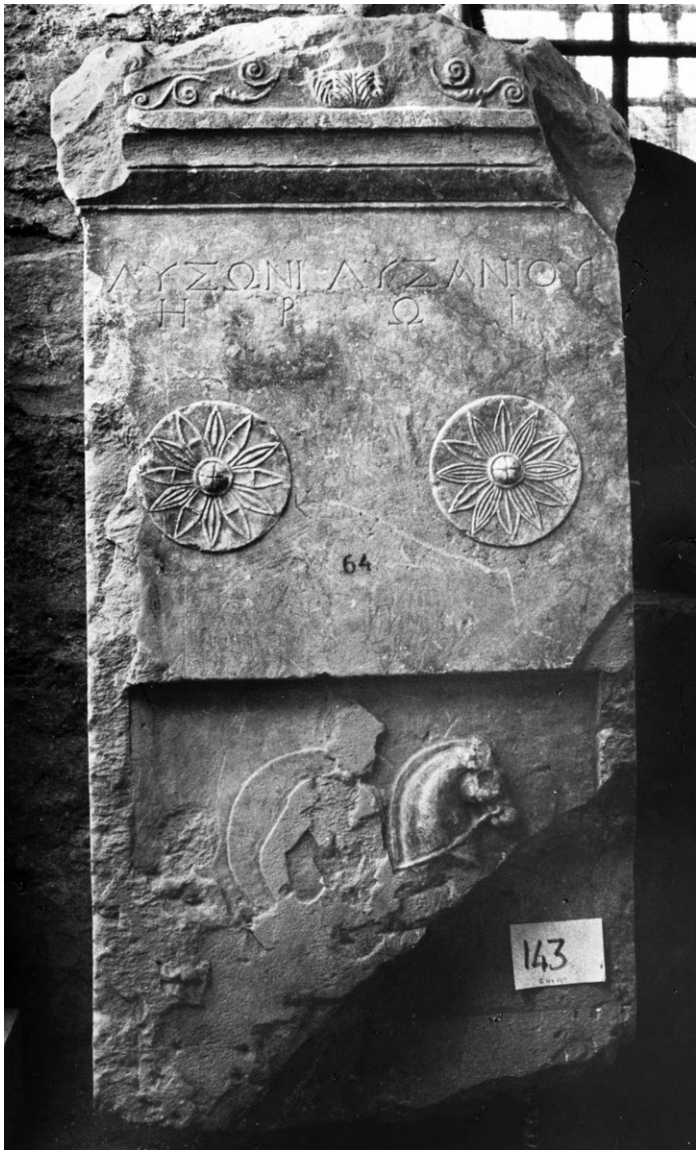
183

184

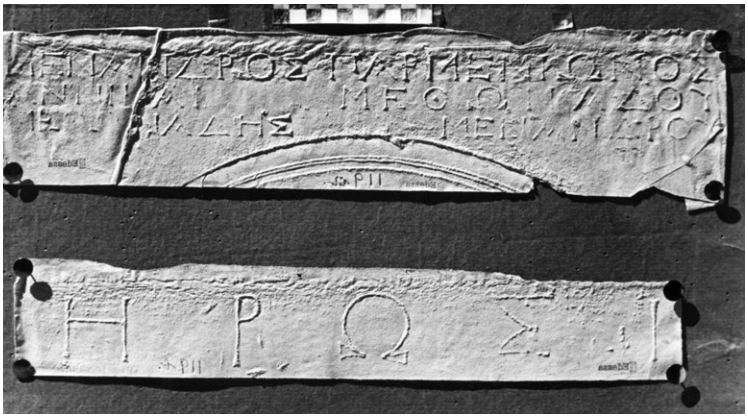
185

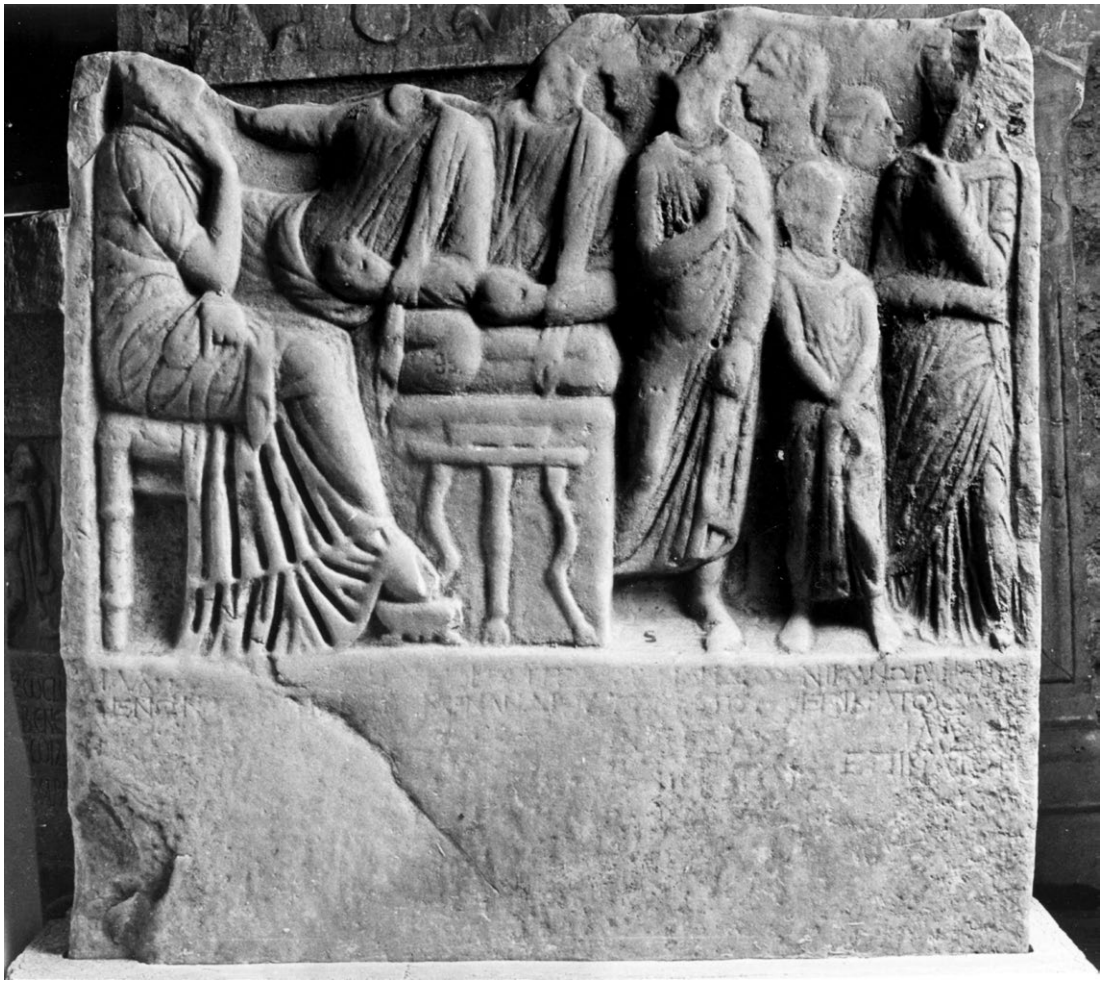
186

187α

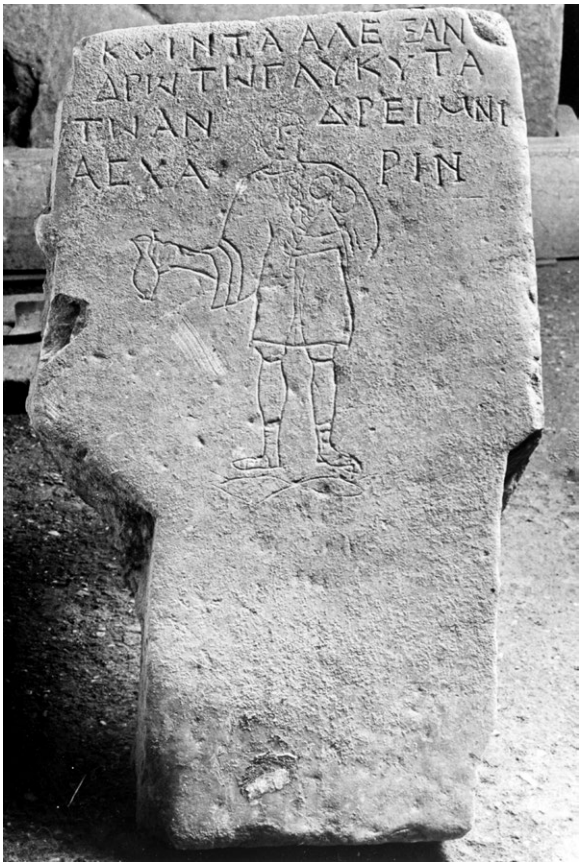
187β

188

189

190

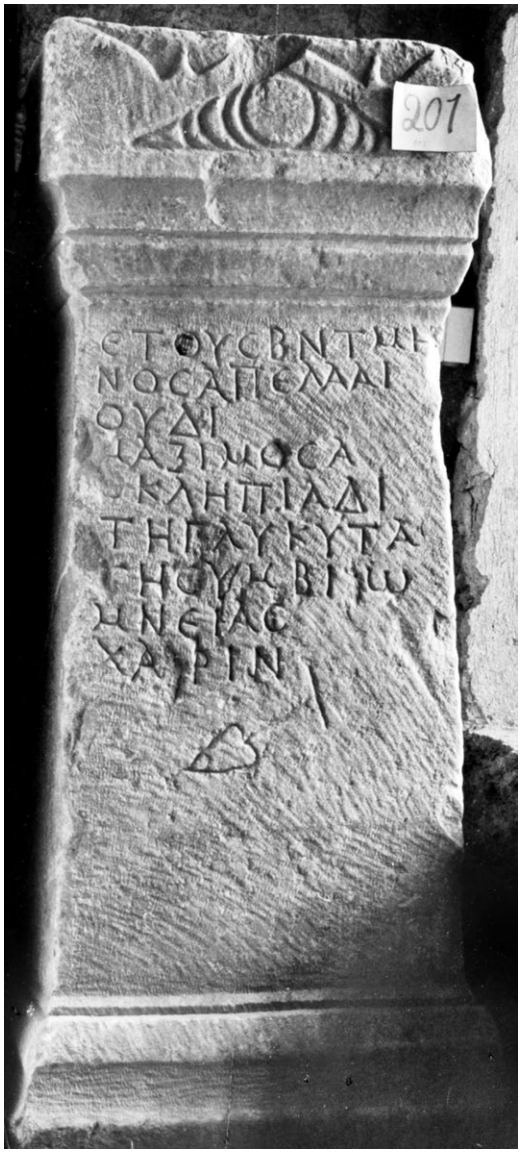
191

192

194

193

195

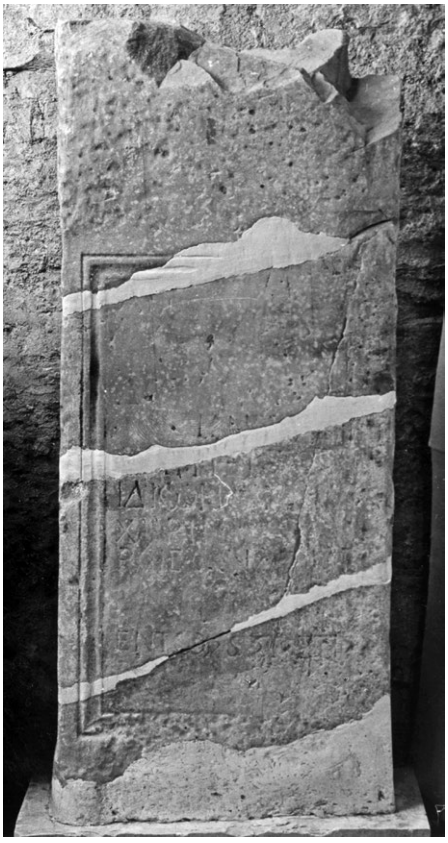
196

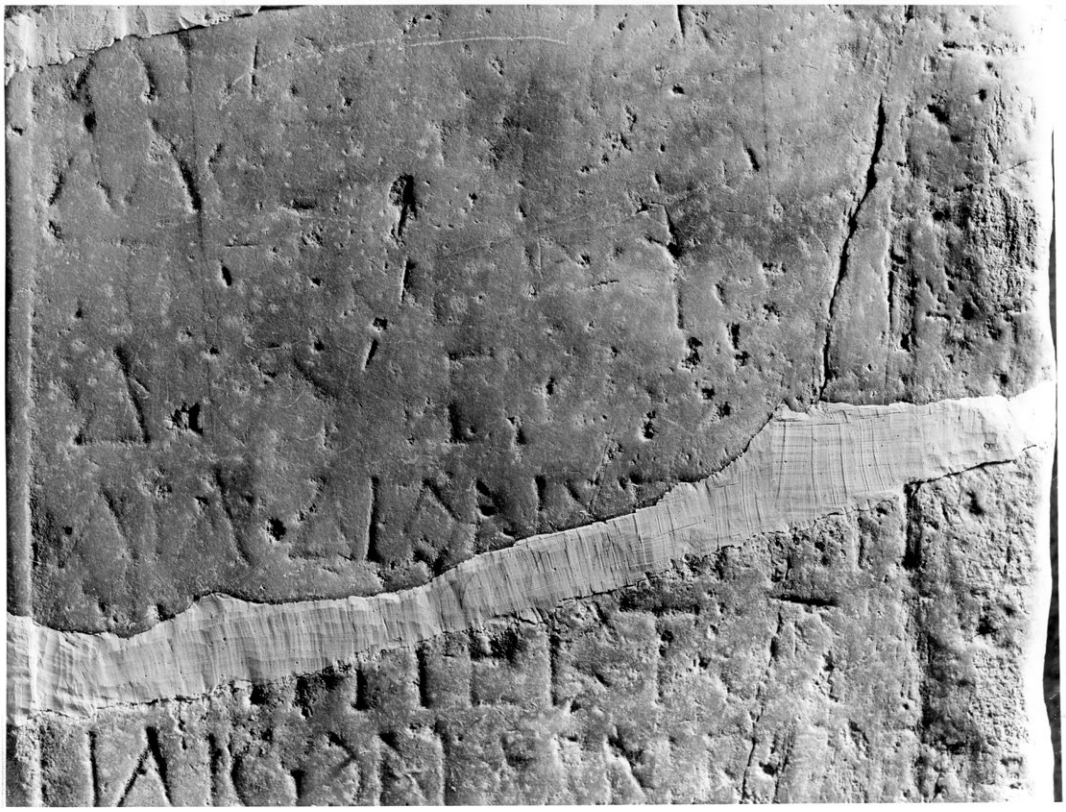
197

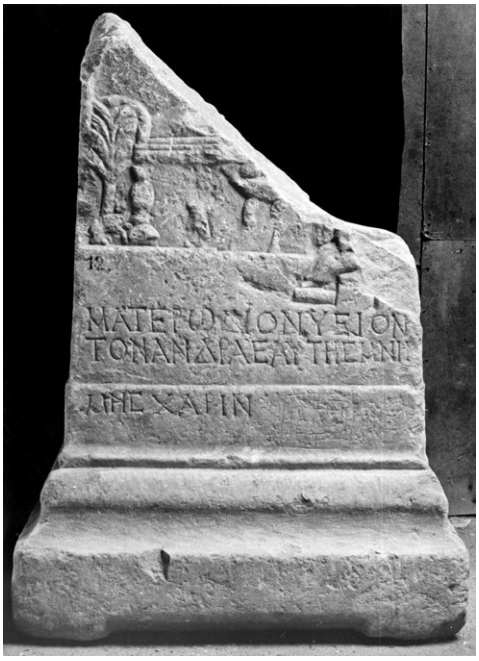
198

199α

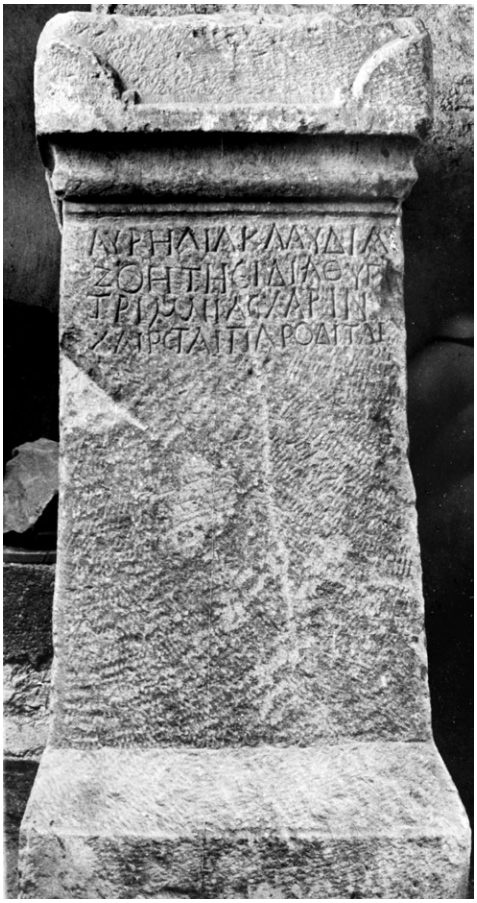
199β

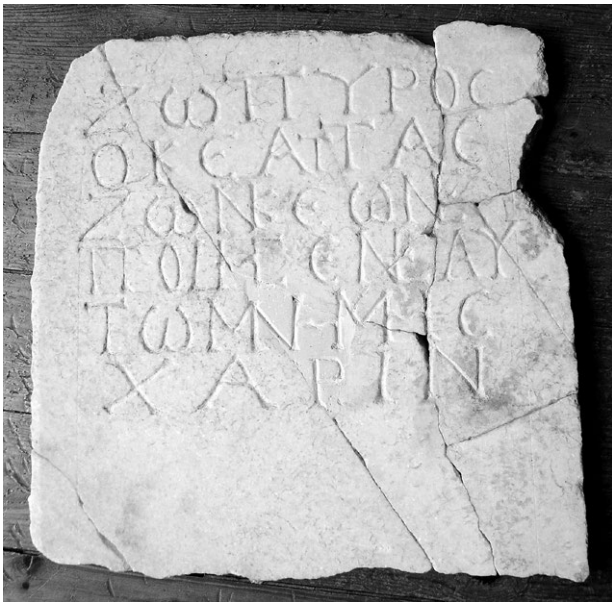
200

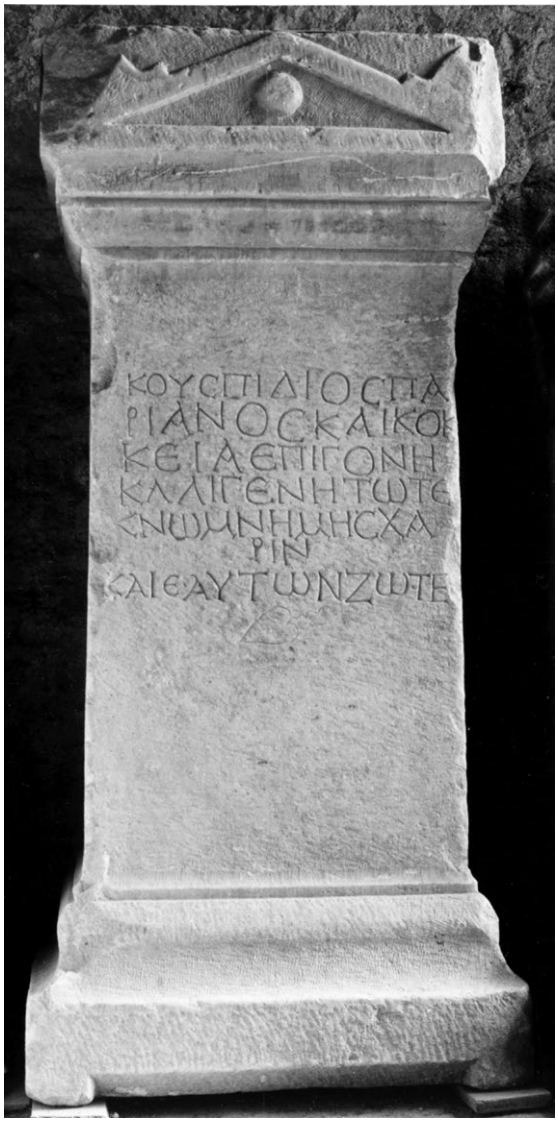
201

202

203

204

205

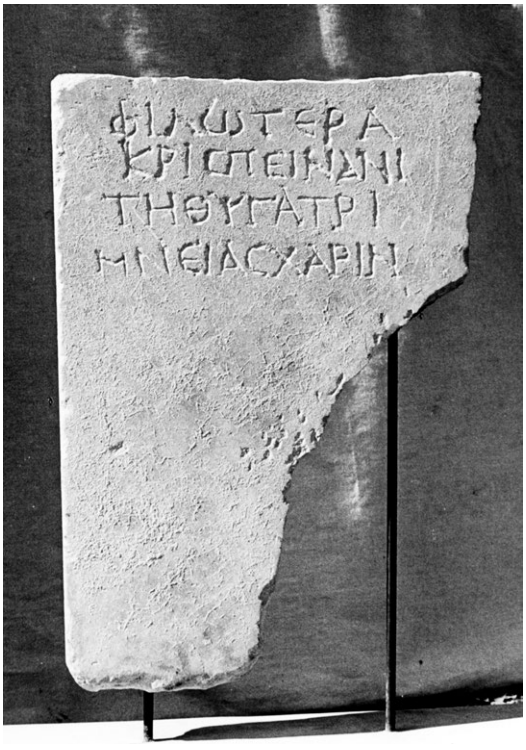
206

ΛΥΚΑΓΕΔΟΚΑΙ
ΩΚΟΣΜΩΤΩ
ΙΔΙΩΑΝΔΡΙ
ΜΝΕΙΑΣ ΧΑΡΙΝ

207

208

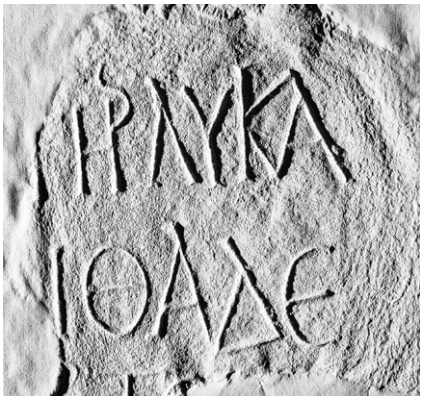
209

ΦΛΑ ΠΡΟΣΔΟΧΗΣ ΛΑ
ΓΟΝΙΤΩΝΑΝΔΡΙΚΑΙ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΤΗΘΥ
ΓΑΤΡΙΜΝΗΜΗΣΧΑΡΙΝ

210

211

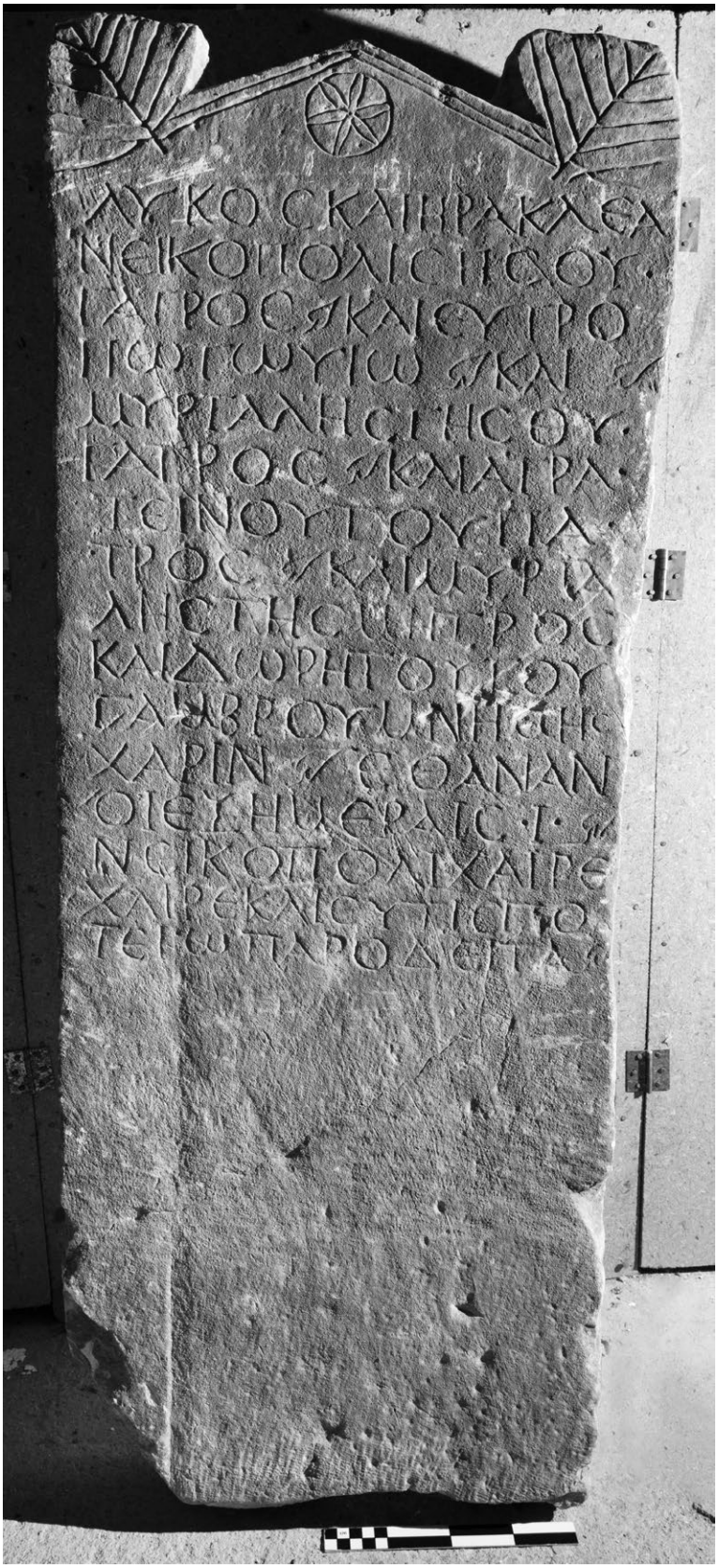
212

213

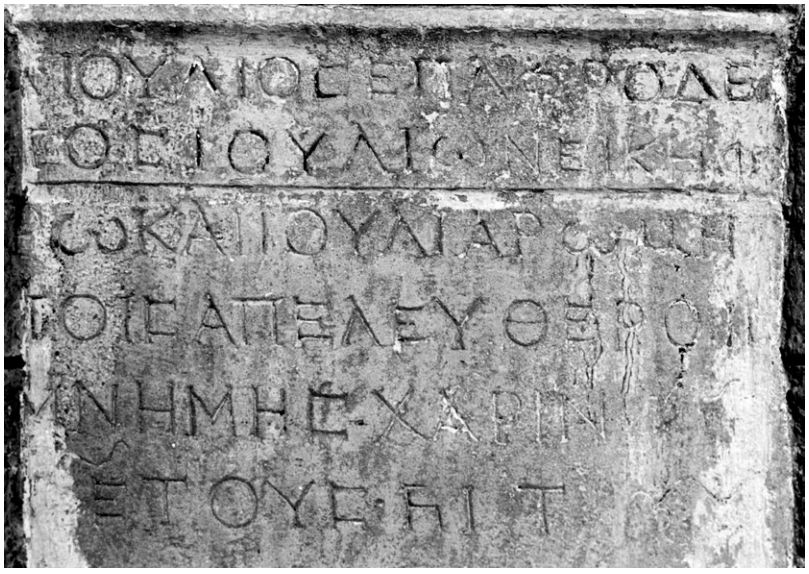
214

215

216α

216β

ΠΑΠΙΑ ΕΥΤΥΧΙ
ΕΑΥΤΗ ΖΩΣΑΚΑΙ
ΚΛ& ΝΙΚΙΑ ΤΩΑΝ
ΔΡΙΜΝΗΜΗΣ ΧΑ
ΡΙΝ ὁπὴ ΤΩΝ
ΙΔΙΩΝ ΤΟΙΣ
ΙΔΙΟΙΣ ΕΠΟΙΗ
ΣΕΝ

217

218

219

220

221

ΡΟΥ
ΤΙΑ
ΙΟΣ
ΠΑΡ
ΑΔΟ
ΝΟΣ
ΡΩΝΗ
ΜΗΣ
ΧΑΡ
ΙΝ

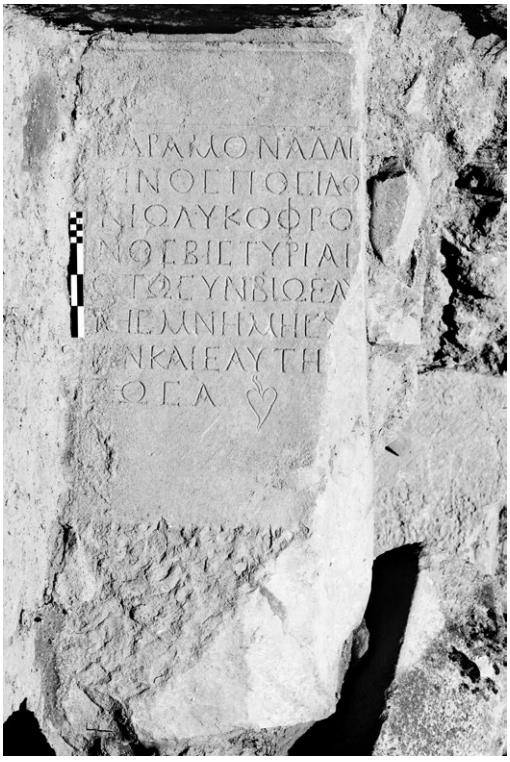
222

15Α.
ΚΟΥΣΠΙΔΙΟΣΠΑΡΙΑΝΟΣΠΑΤΙΑΝΩΤΩ
ΔΙΩΕΠΙΤΟΝΩΝΙΑΣΑ
15.

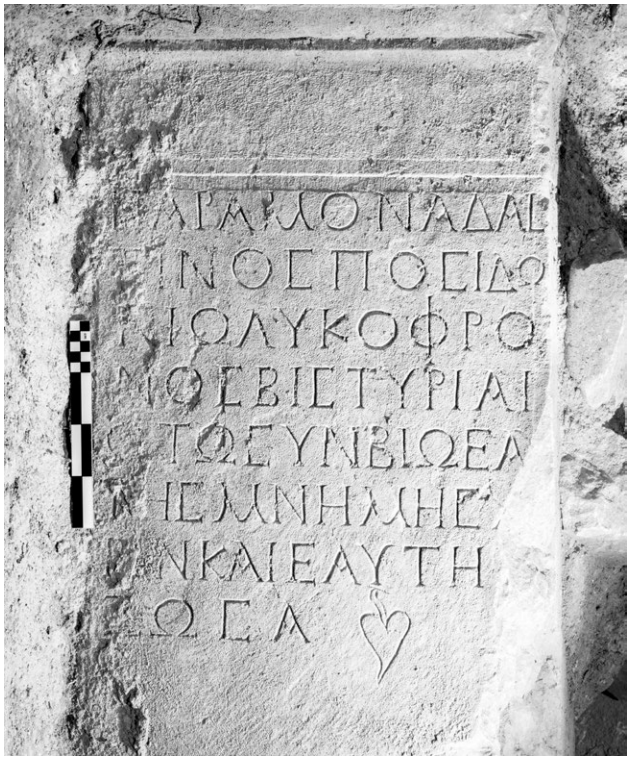
223

80.
ΓΕΡΒΕΤΑΛΙΑ
ΚΑΛΑΤΥΧΑ
ΤΩΙΔΙΩΑΝΔΡΙ
ΑΥΡΙΝΩΓΕΙΡΙ
ΘΩΙΚΤΩΛΕΚΕΙ
ΝΟΥΕΙΝΩ
ΜΝΕΧΑΡΙΝ

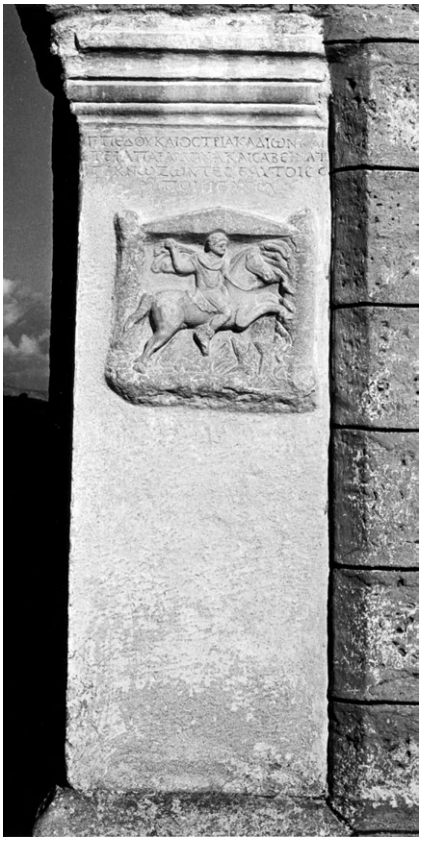
224

225α

225β

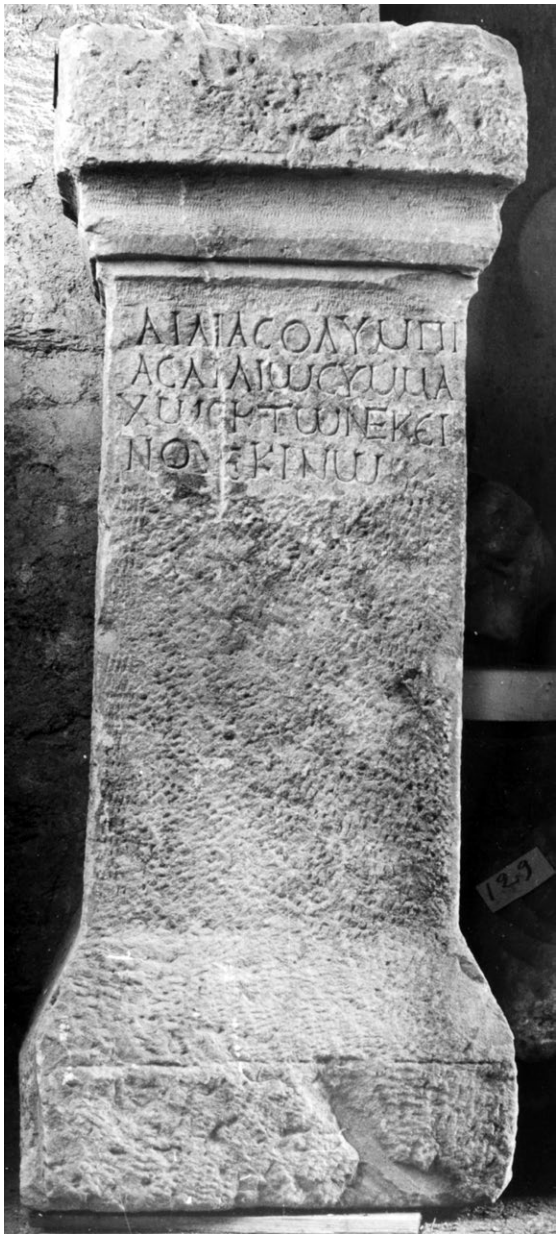
226α

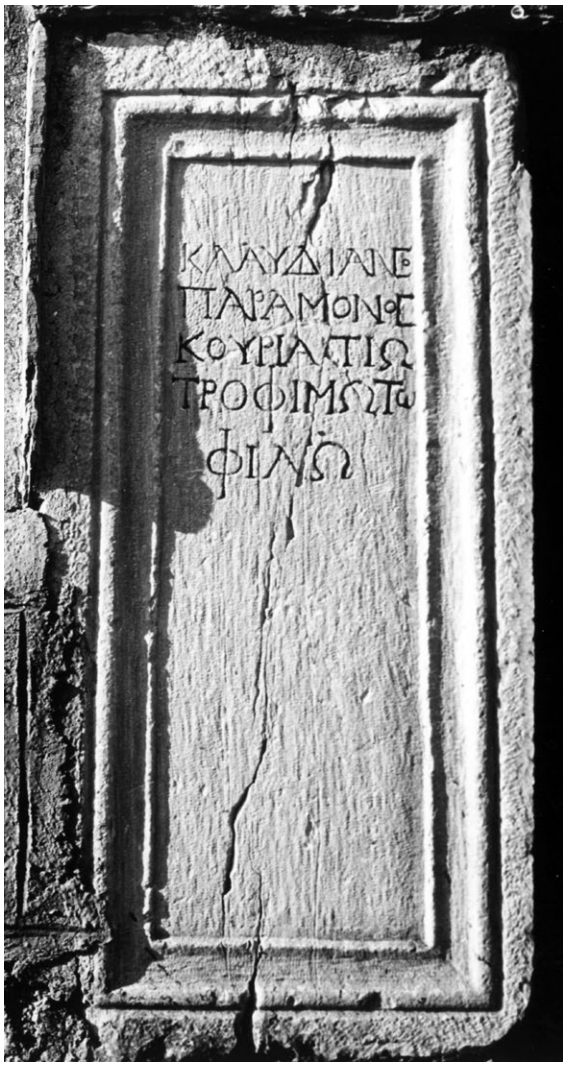
226β

..INIOC CEKOVΔOC
..NEIE IΔOMENEYC
.. - - - - - - - - - KAT

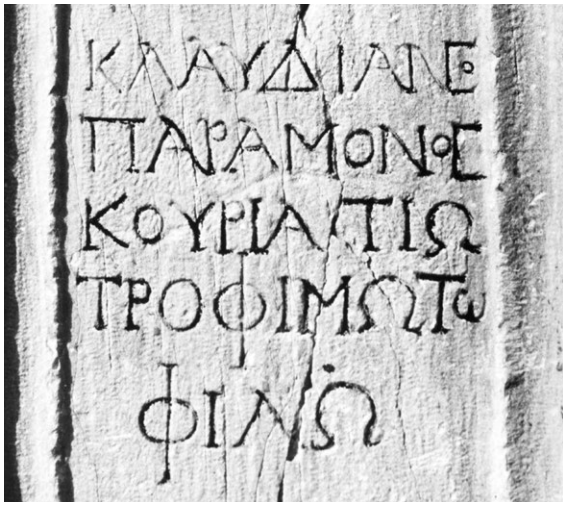
227

228

229α

229β

230

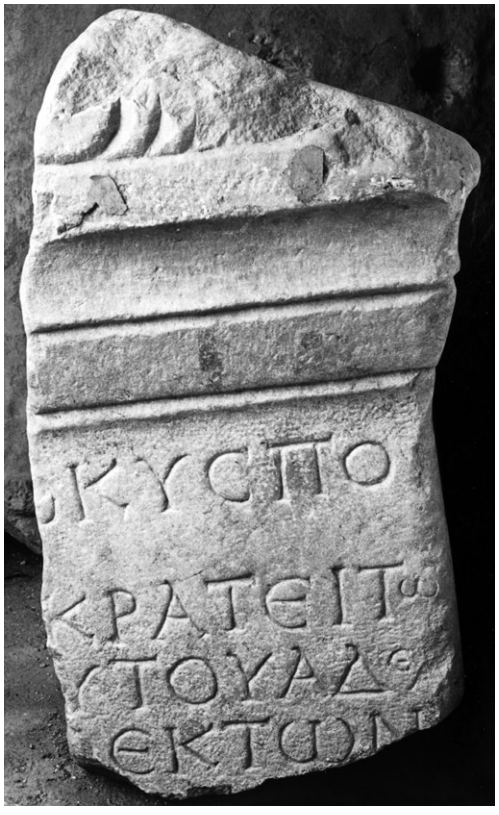
231

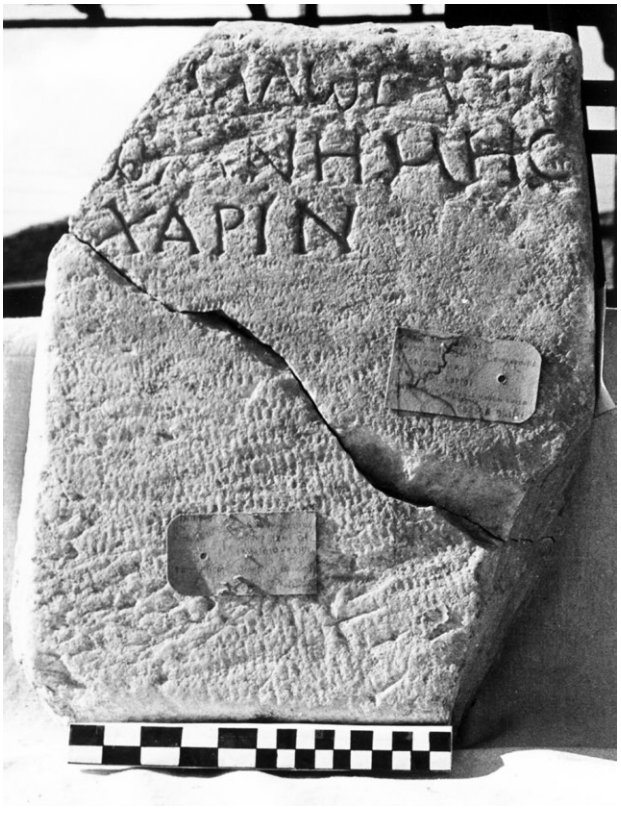
232

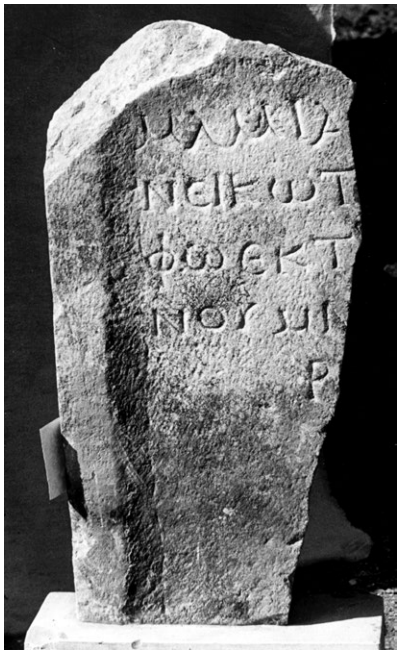
233

235

236

237

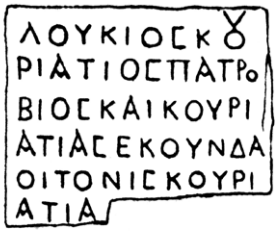
238

239

240

241

245

242α

242β

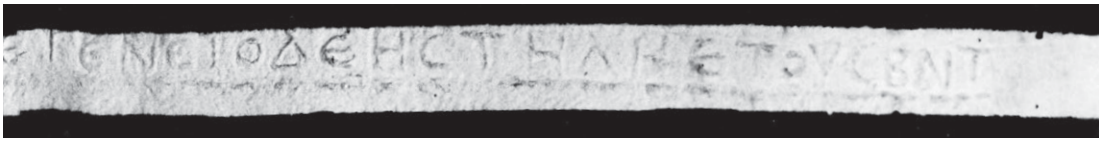
246

247

249α

249β

250

251

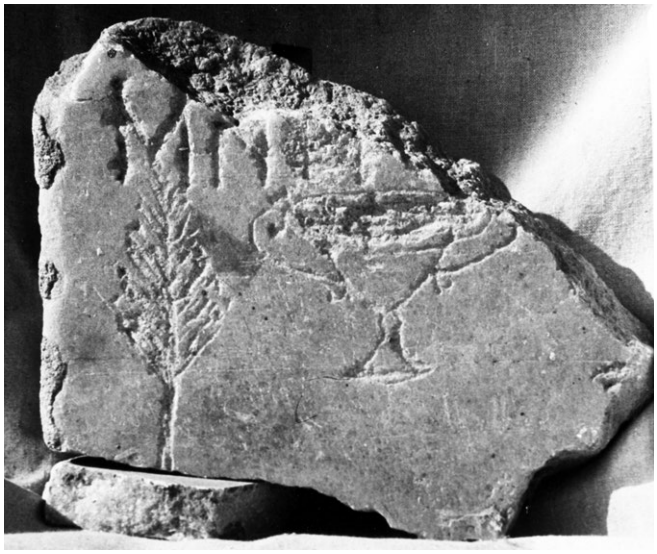
252

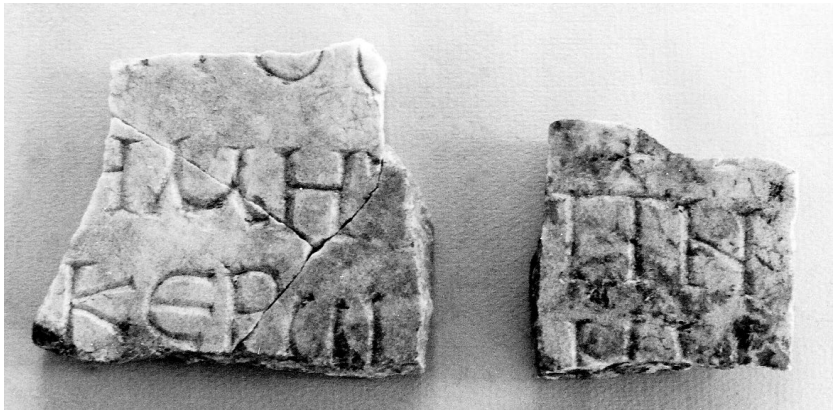
253

254

255

256

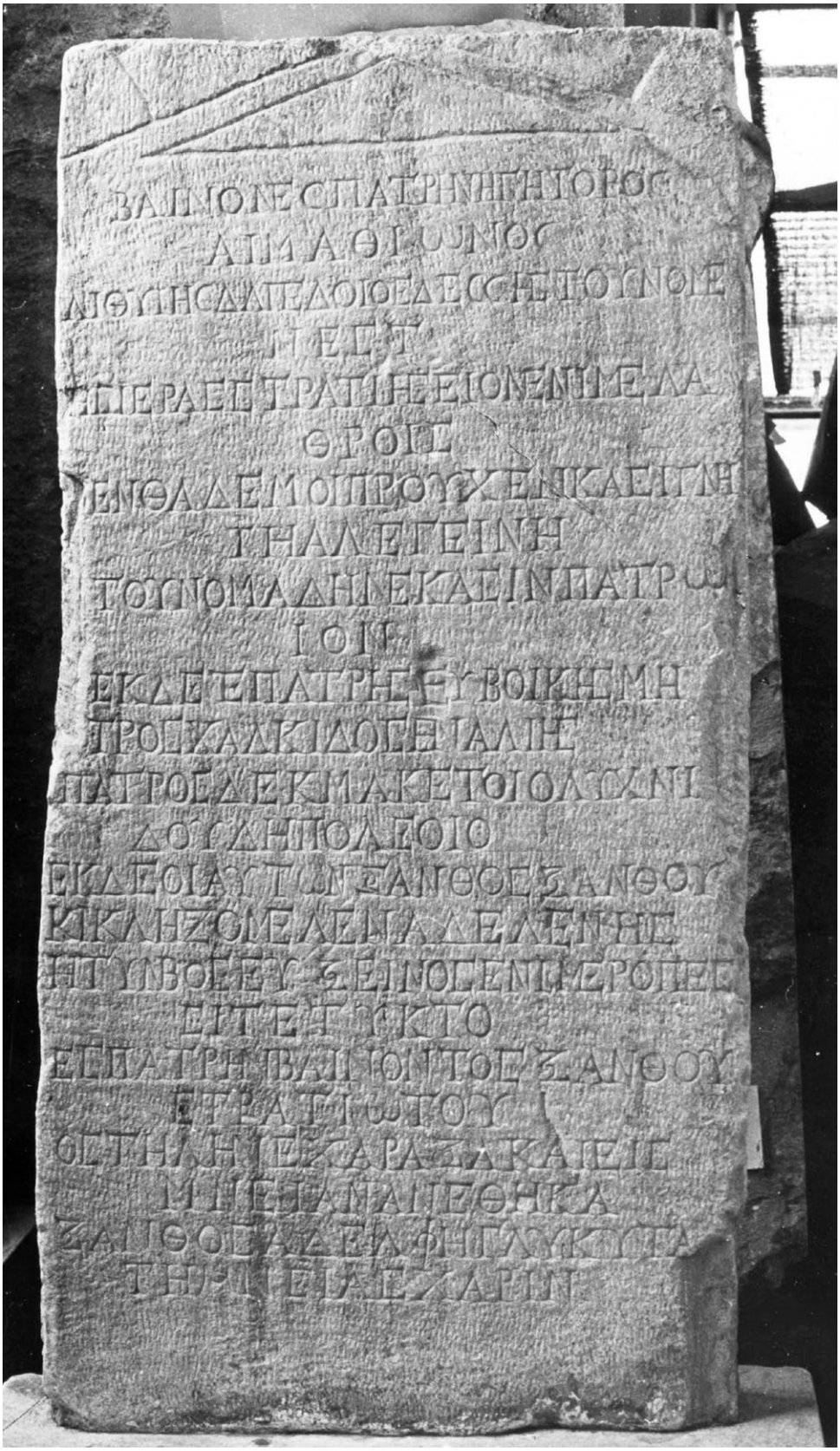
257

258α

ΗΔΕΠΕΤΡΟΣΚΕΥΘΕΙΓΡΑΦΙΚΟΥΔΕΜΑΣΕ[illegible]ΛΡΩΝΔΕΦΨΥΧΗΝΘΕΣΠΕΣΙΗΝ
ΘΗΚΕΘΕΟΣΠΕΔΙΟΝ
ΟΥΝΕΚΕΝΗΙΝΠΑΝΑΡΙΣΤΟΣΕΝΗΓΑΘΕΟΙΣΔΕΠΟΛΕΙΤΑΙΣ
ΠΡΩΤΑΦΕΡΩΝΠΙΝΥΤΗΣΚΥΔΟΣΕΚΑΡΠΙΣΑΤΟ
ΕΥΞΑΤΟΔΑΥΜΑΚΑΚΑΡΕΣΣΙΚΑΙΕΙΜΕΡΤΗΝΠΑΡΑΚΟΙΤΙΝ
ΤΟΥΔΕΛΑΧΕΙΝΤΥΜΒΟΥΓΗΡΑΘΣΕΥΤΕΤΥΧΟΙ
ΧΑΙΡΕΓΡΑΦΙΚΕ

258β

259

260

261

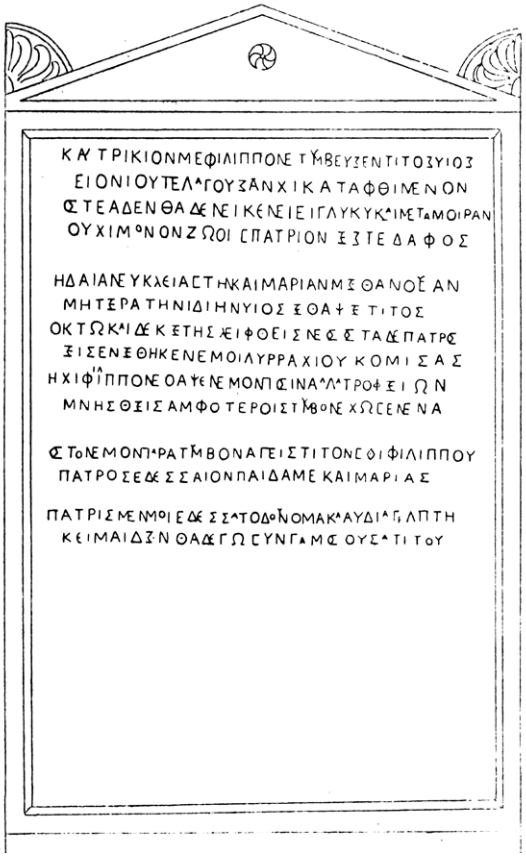
262α

262β

264

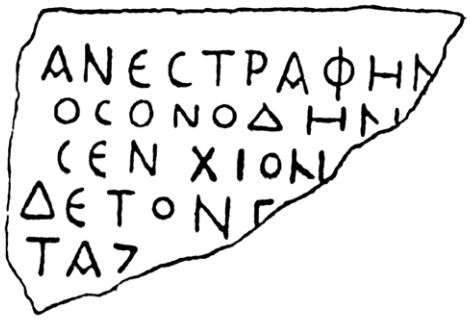
263α

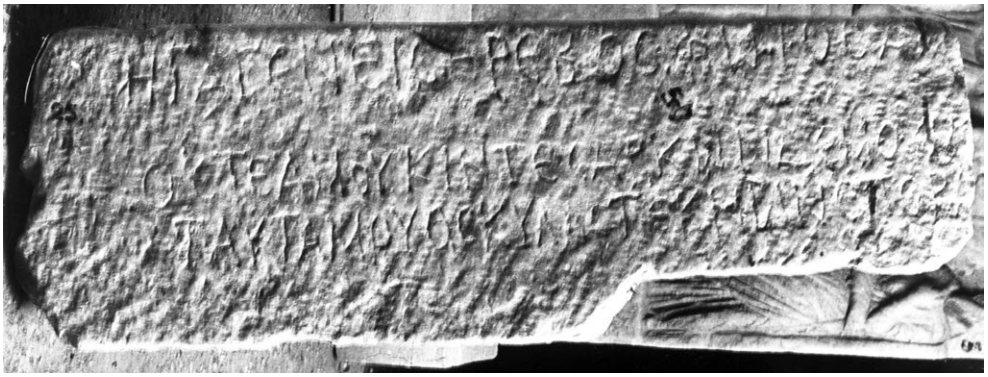
263β

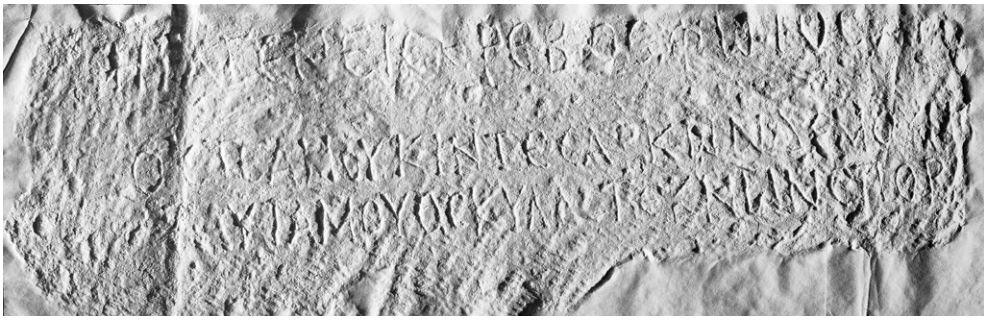
265

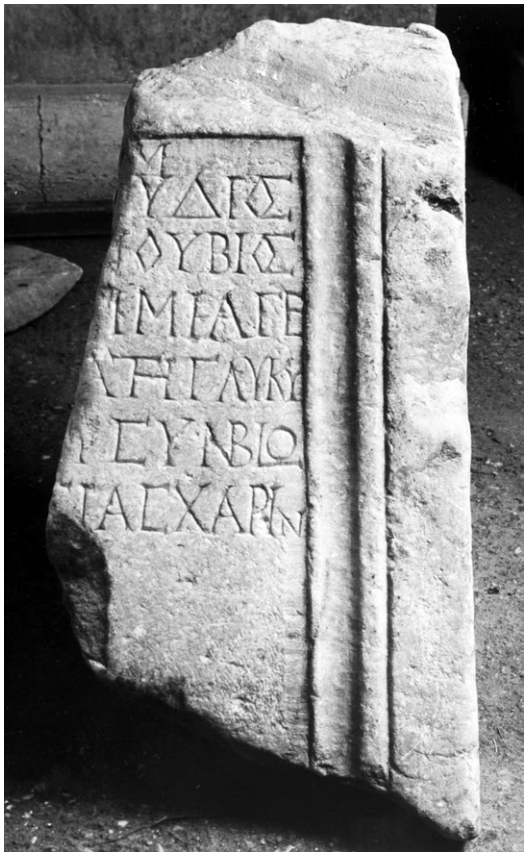
266

267α

267β

268

269

271

272

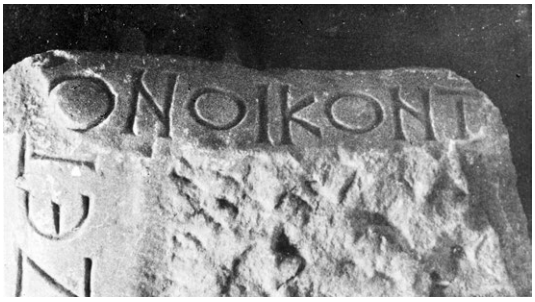
273α

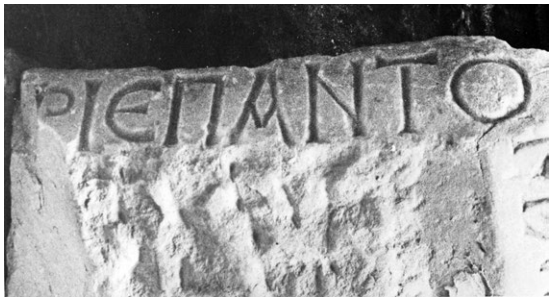
273β

274α

274β

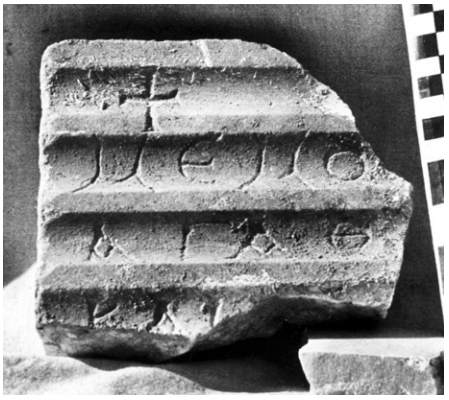
274γ

275

276

277

278

279

280

281

282

283

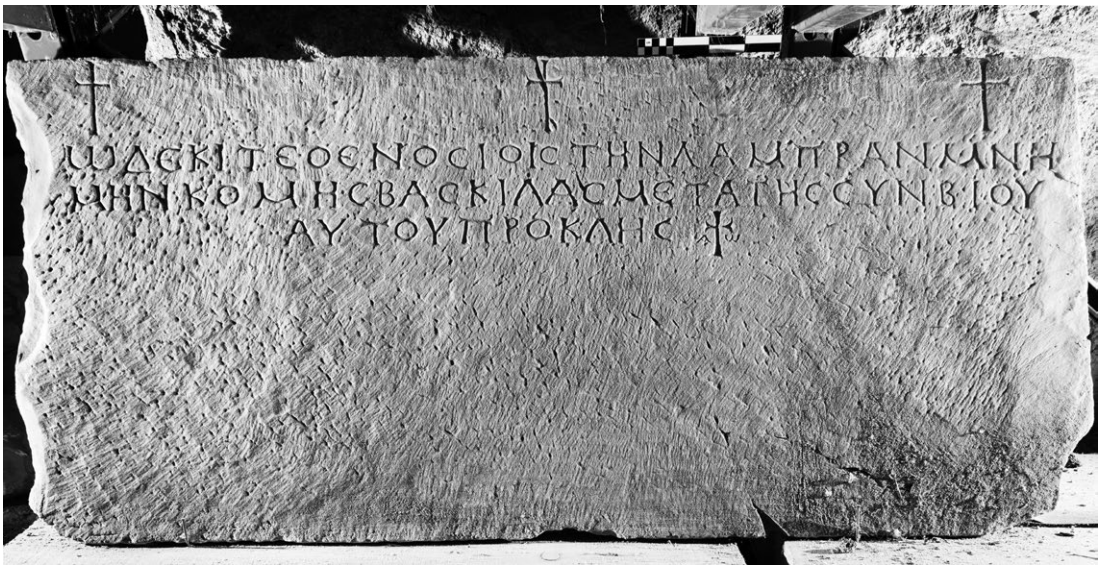
284

285

286

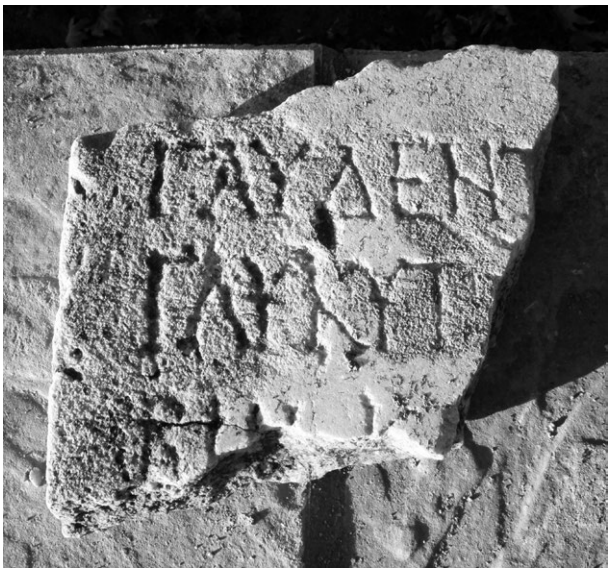
287

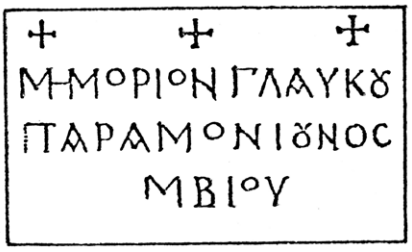
288

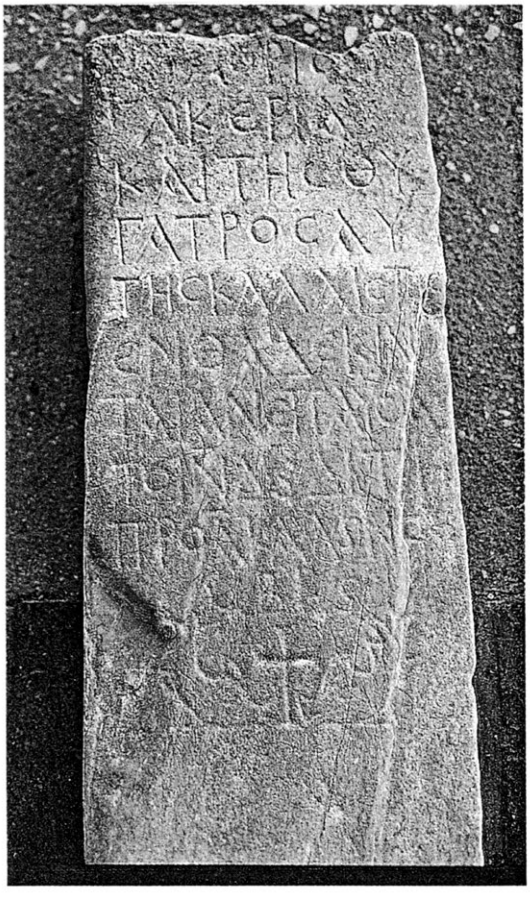
289

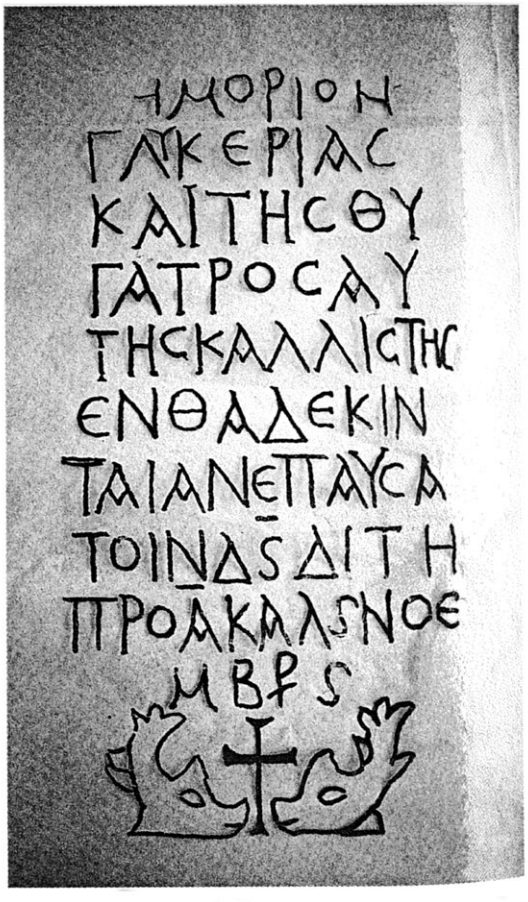
290

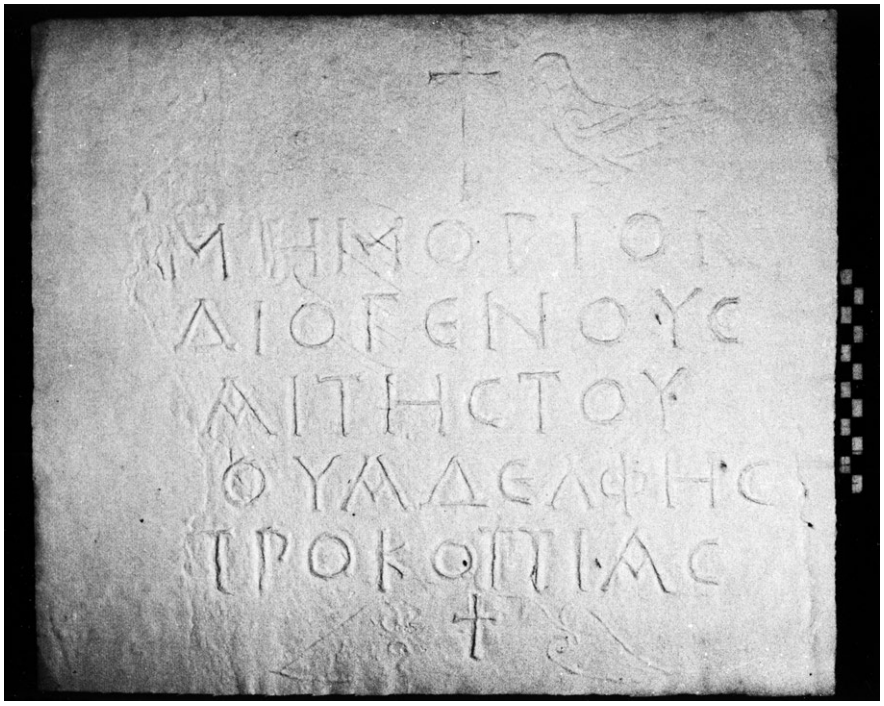
291

292α

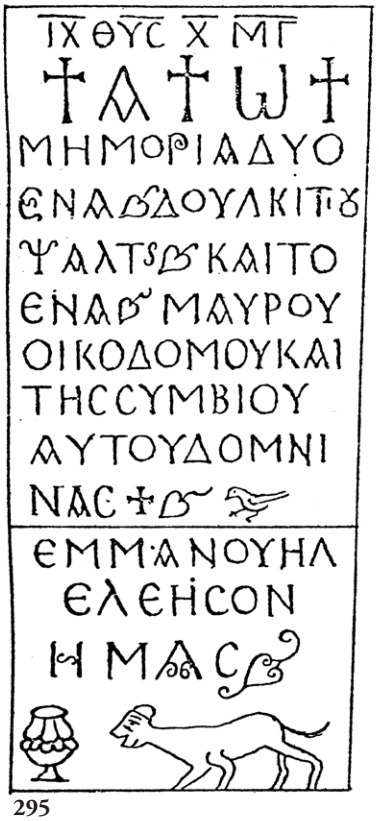
292β

ΜΗΜΟΡΙΟΝ
ΔΙΟΓΕΝΟΥΣ
ΑΙΤΗCΤΟΥ
ΦΥΛΔΕΛΦΗC
ΠΡΟΚΟΠΙΑC

293

ΜΗΜΟΡΙΟΝΔΙΟΝΥ
ΚΑΙΔΗΜΗΤΡΙΟCΤΡΑΤΩ
ΓΕΡΜΑΝΙΚΙΑΝΗ

294

295

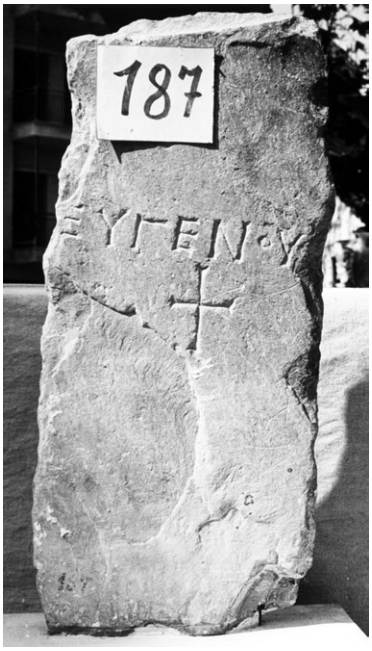
296

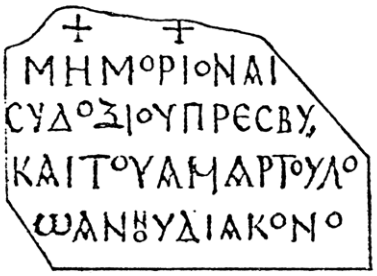
297

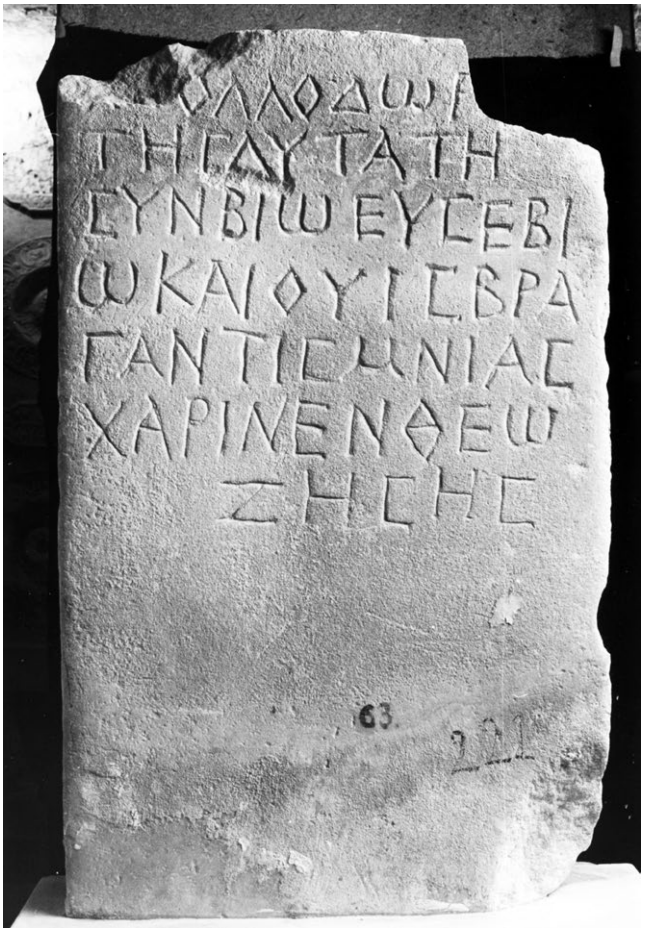
298

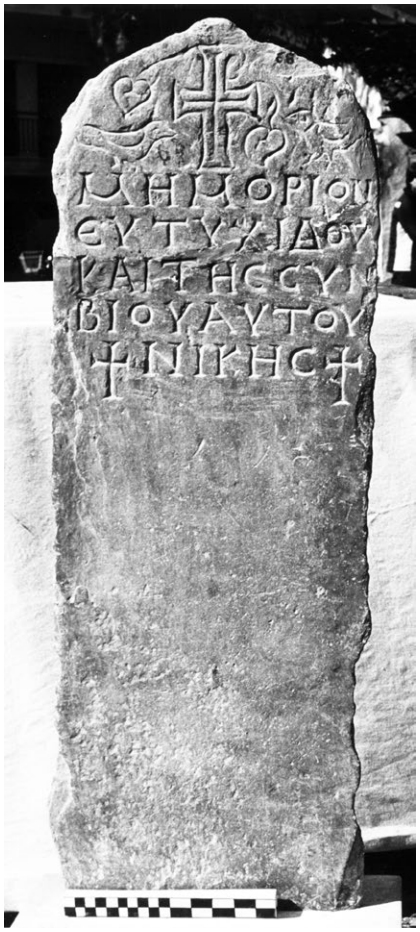
299

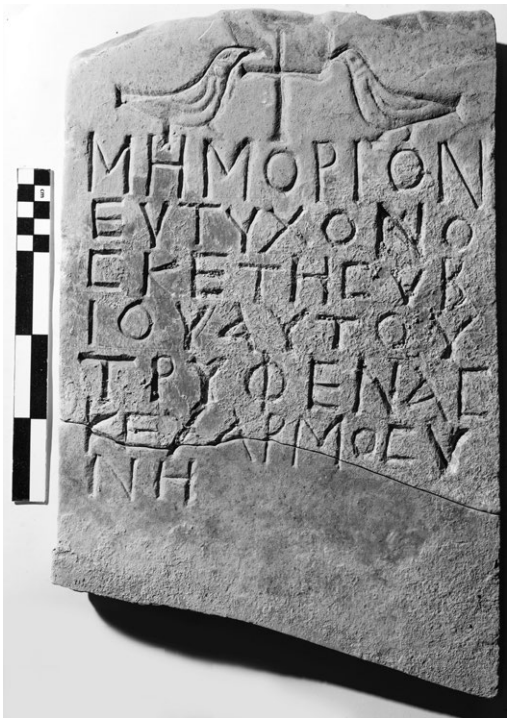
300

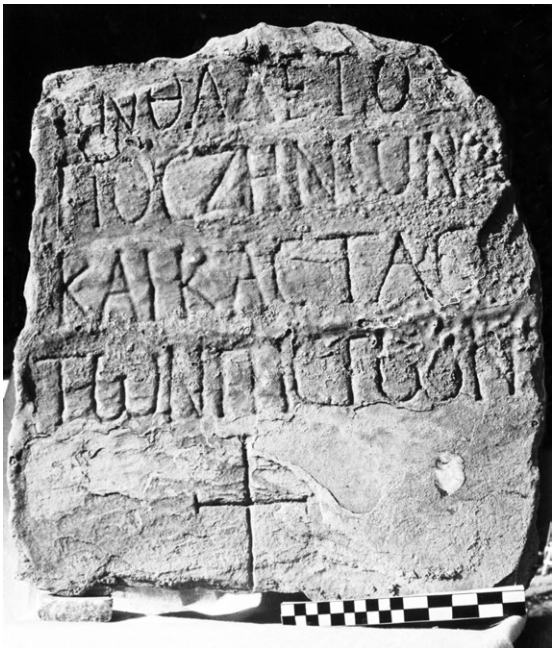
301

302

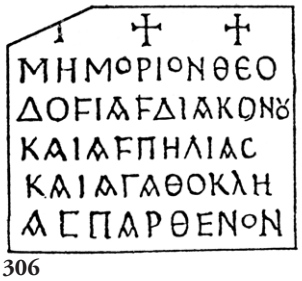
303

304

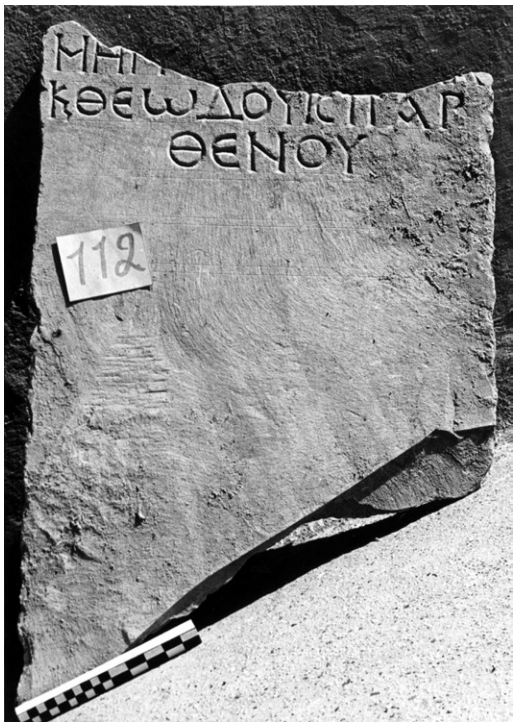
305

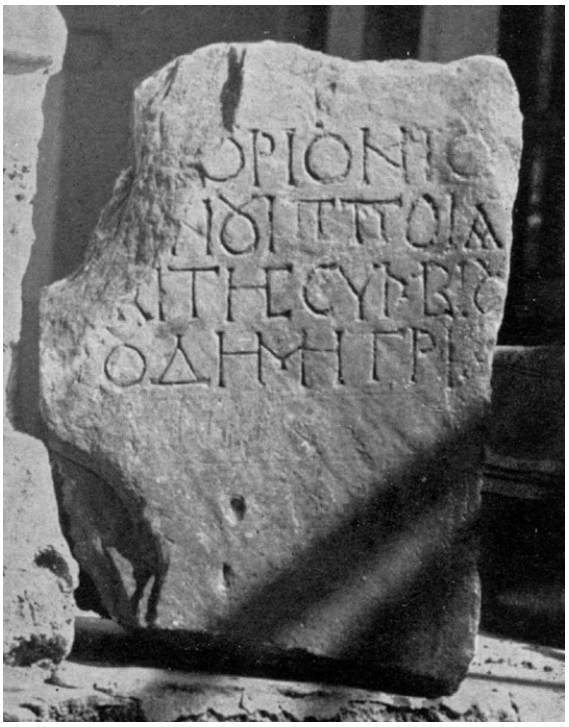
306

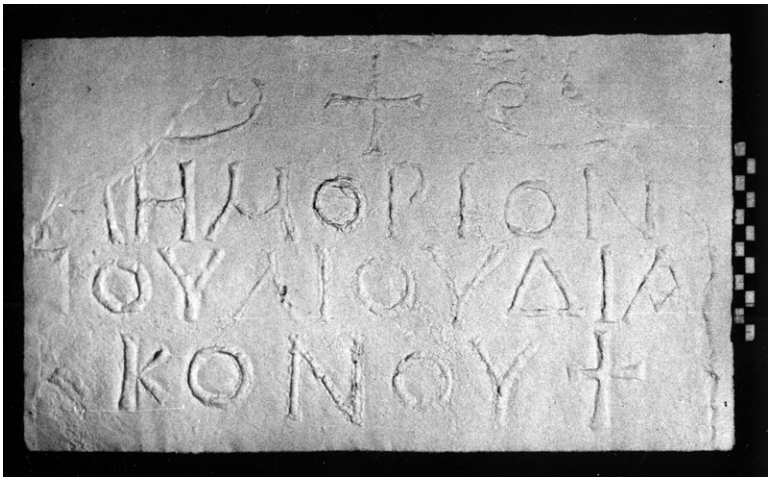
307

308

309

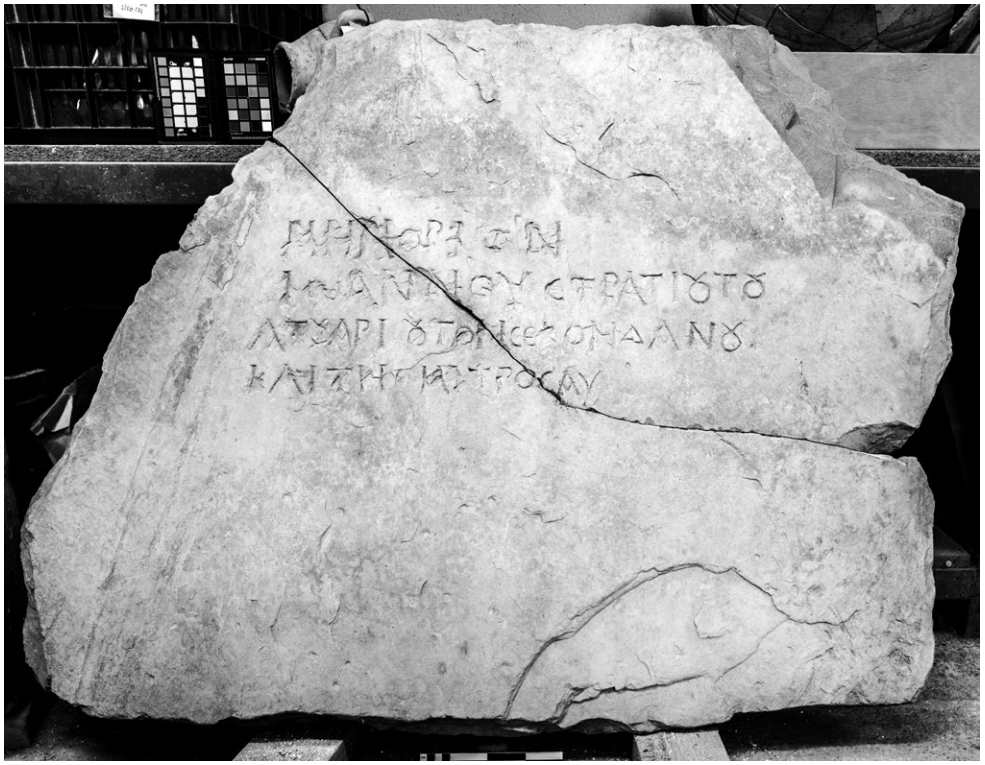
310

93

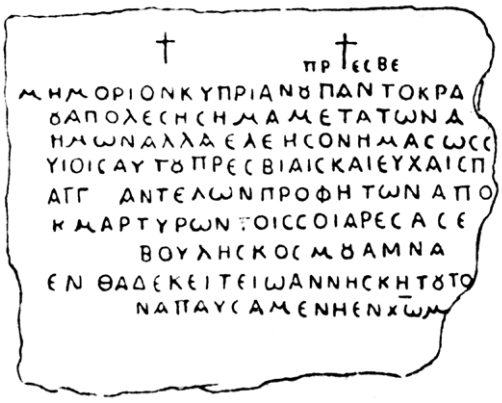
311

ΜΗΜΟΡΙΟΝΔΗ
ΑΦΕΡΟΝΤΑΙΩ
ΑΝΝΟΥΘΩΝΙΑ
ΚΟΥΚΑΙΤΗCCΥΜ
ΒΙΟΥΑΥΤΟΥΔΔ
ΜΗΙ

312

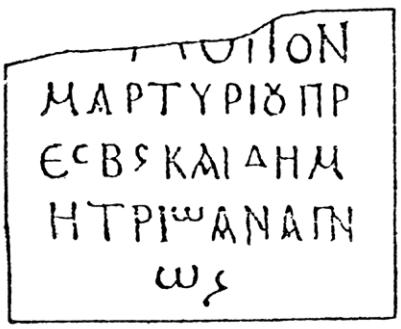
313

315

317

318

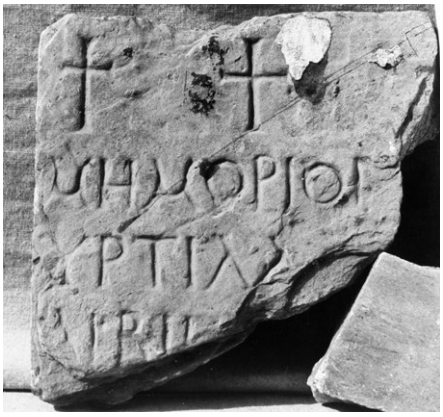
316

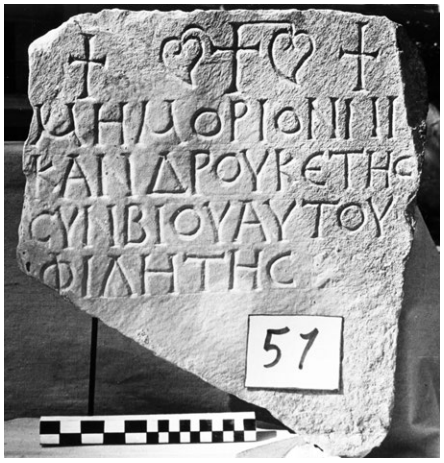
319

320

321

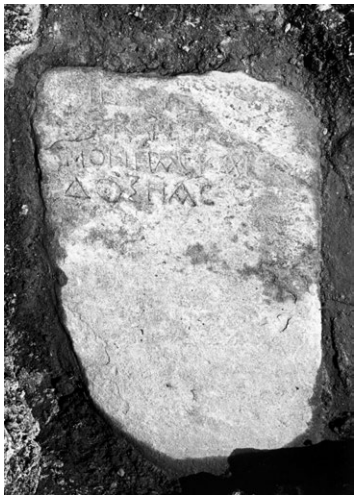
323

324

326

327α

327β

328

329

330

331

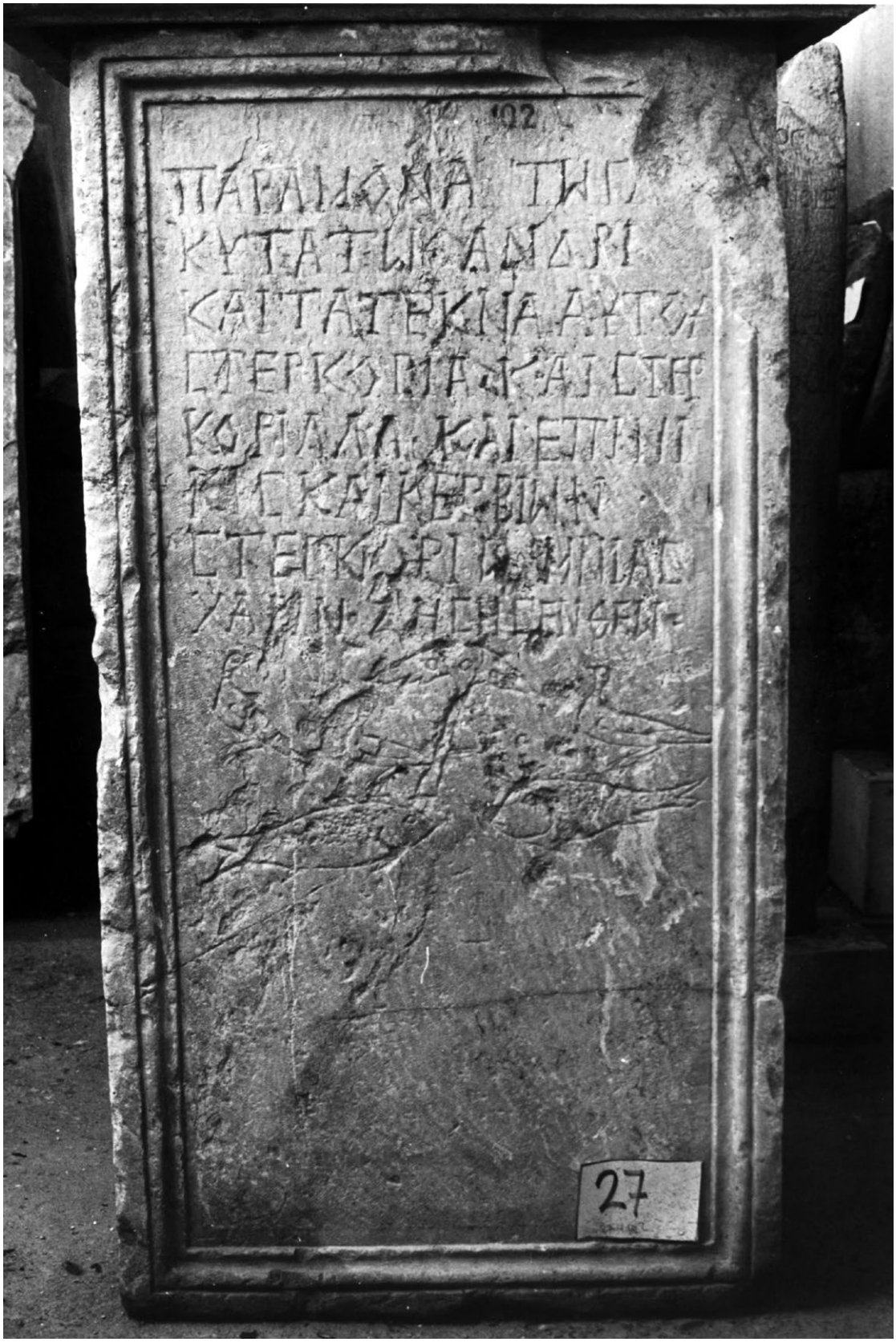
332

333

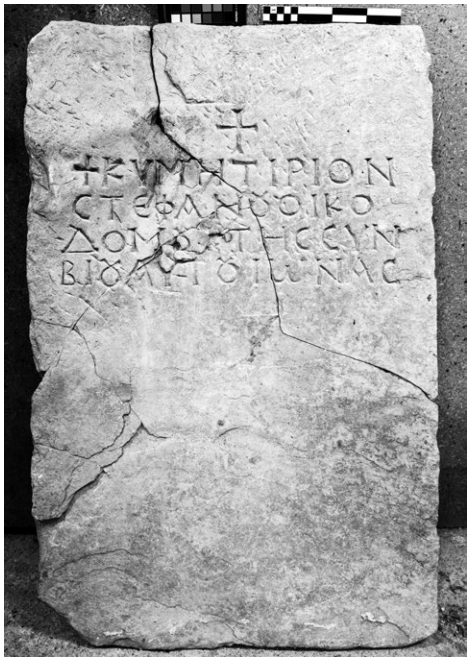
334

335

336

337

339

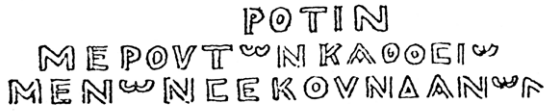
340

341

342

344

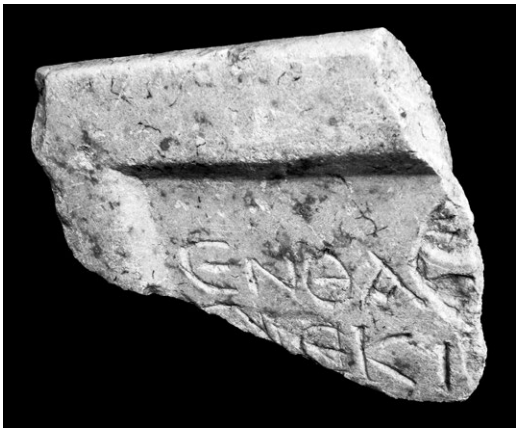
345

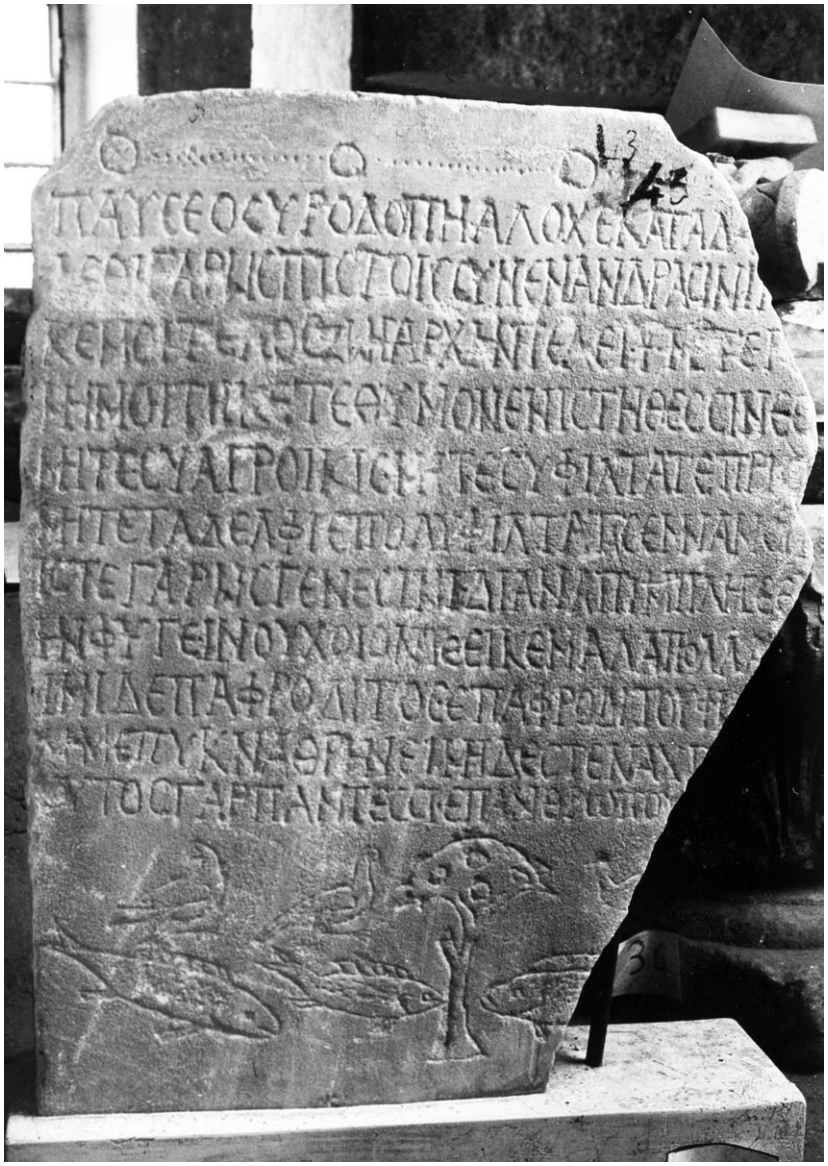
346

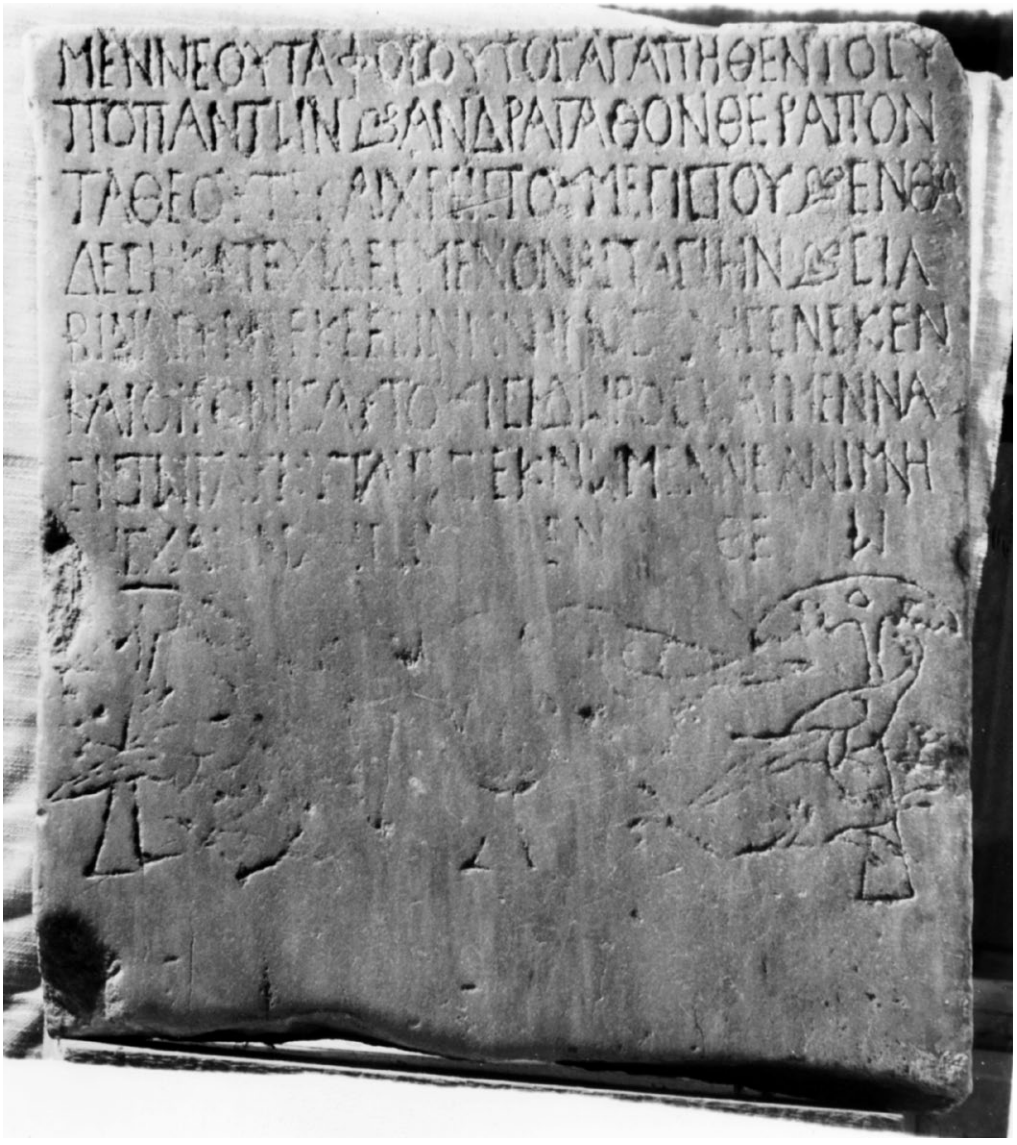
347

348

349

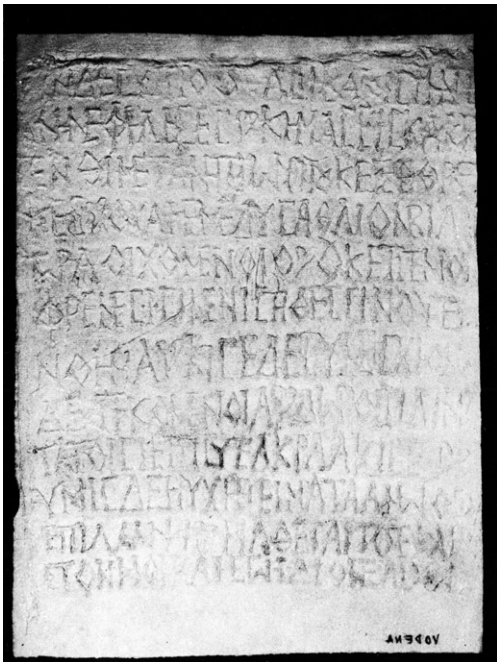
350

ΝΕΟΦΡΩΨΕΙ . . . . . .
ΔΑΜΑΡΤΕ . . . . . .
ΑΝΤΙΓΟΝΗΝΕΙΚΑΝΔΡΟΣ ΕΠΙ
ΒΙΟΤΟΙΟ ΤΕΛΕΥ . . . . . .
ΔΕΞΑΤΟ ΞΝΝΟΚΣΟΙΣΕ ΚΑ · ΟΥ
ΓΕΡΑΕΔΑΗΑΣ ΘΕΣ . . . . . .
ΨΥΧΗ ΑΙΘΕΡΕΙΑΙΣ ΑΓΩΣΙ
ΘΕΤΟ ΣΩΜΑΔΕΓΑΤΗ
ΕΙΣ ΟΚΑΙΑΝΑΣΤΑΣΕΩΕΥΔΙ
ΓΓΕΘΗΜΑΓΕΙΚΗ ΤΕ
ΑΓΝΟΣ ΕΠΙΚΑΙ ΘΕΙΟΥΠΟΟΩΝ
ΕΠΕΤΕΥΞΑΤΟ ΛΟΥΤΡΟΥ

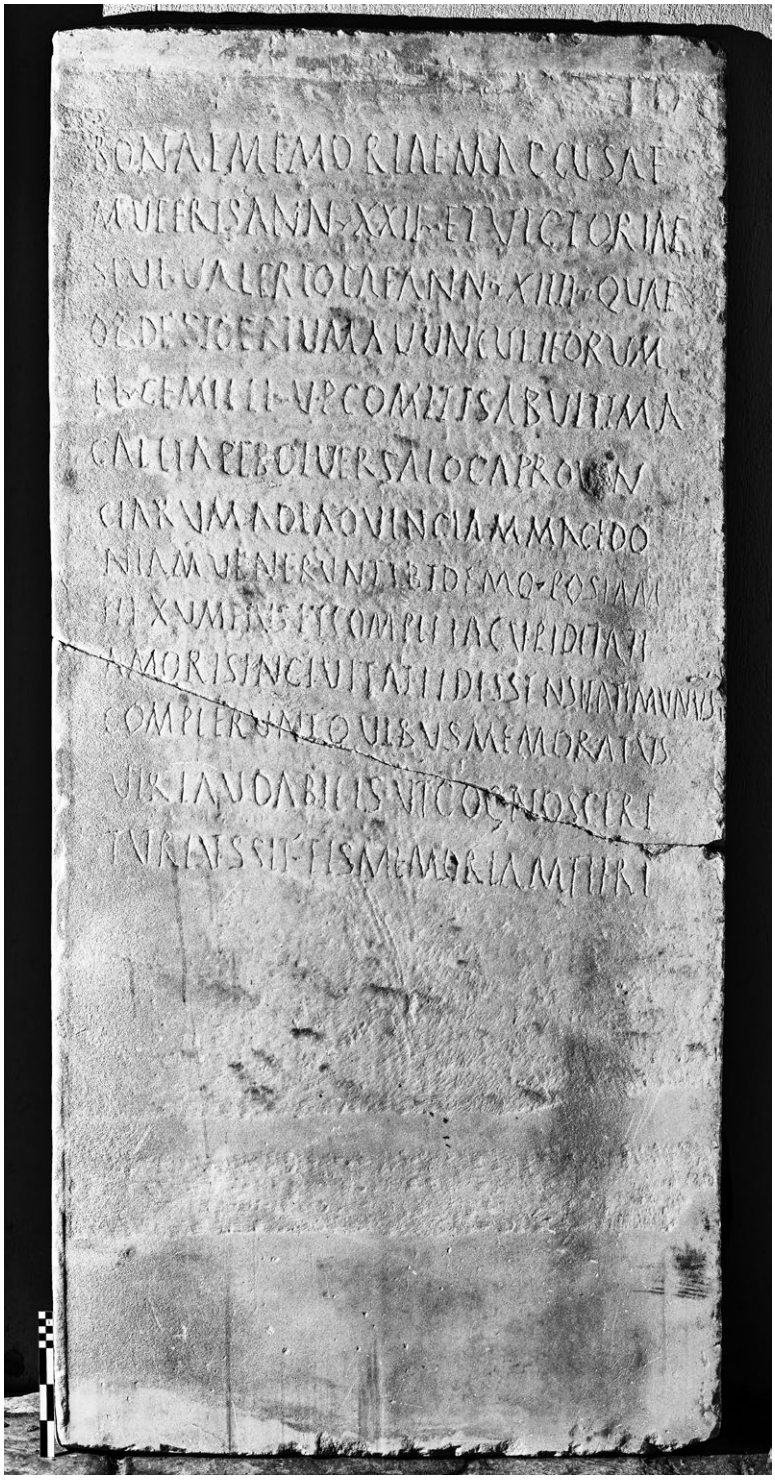
351

352α

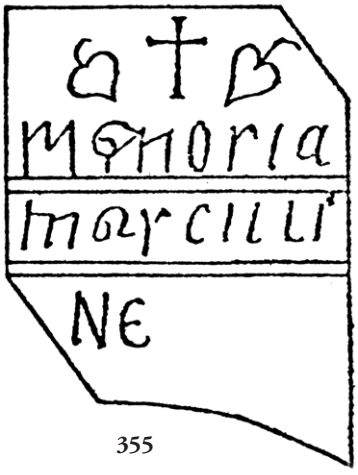
352β

354

353

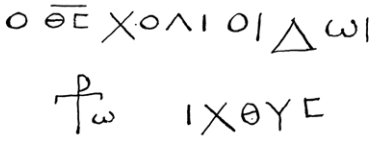
355

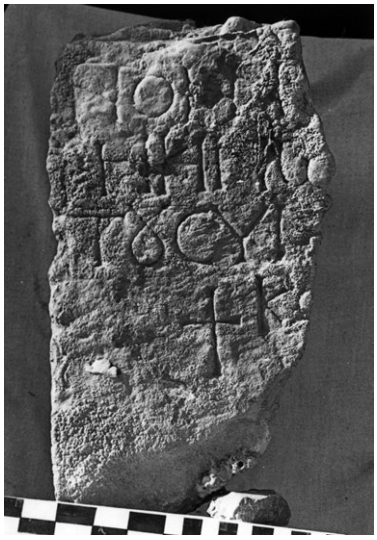
356

357

358

359

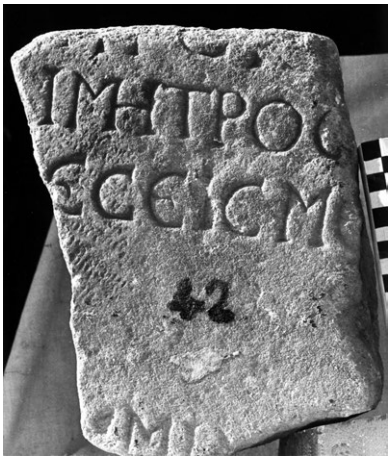
361α

361β

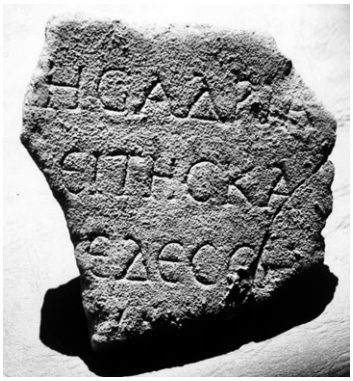
362

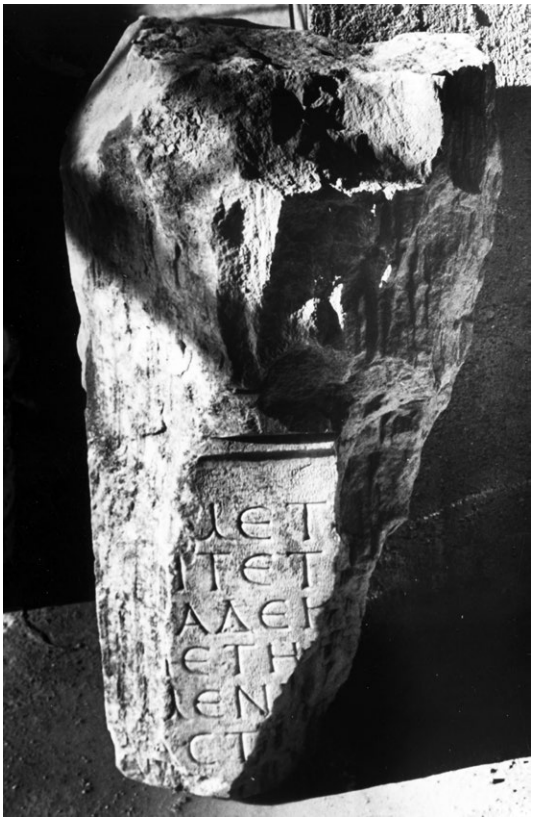
364α

364β

365

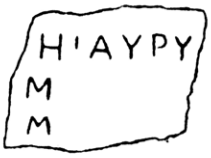
366

367

368

369

370

371

372

373

374

375

376

377

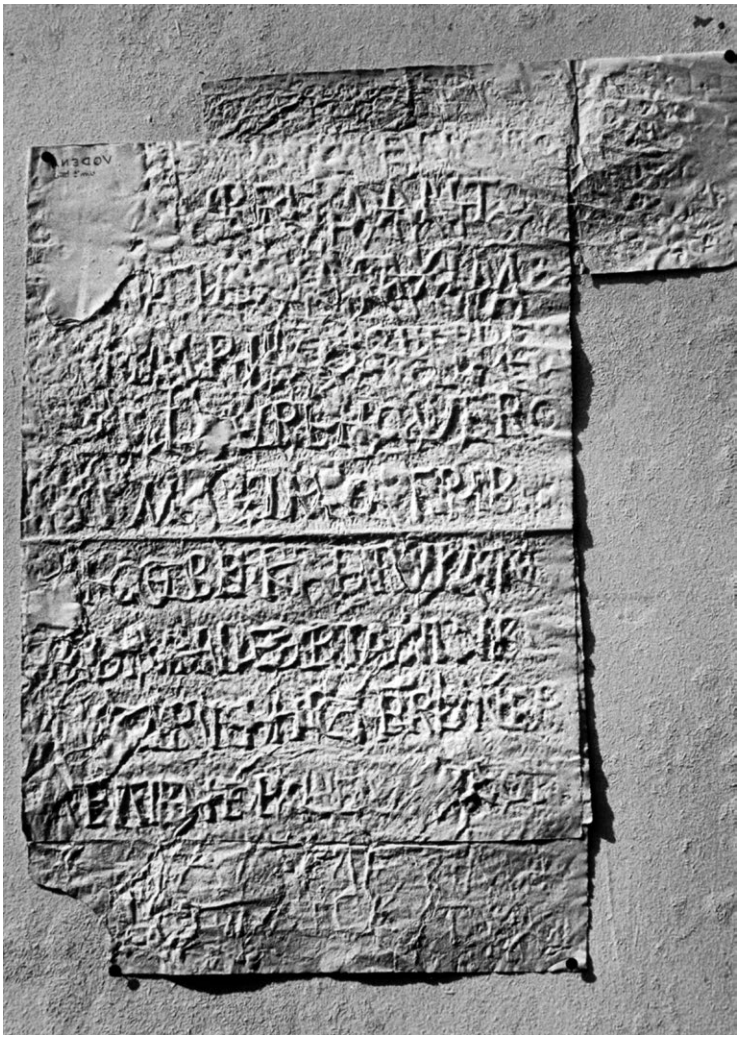
378

379α

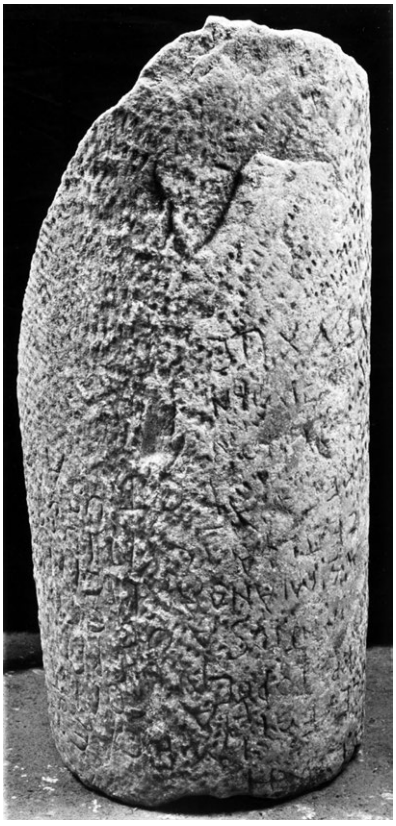
379β

380

381α

381β

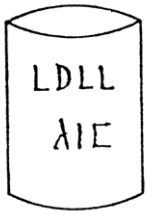
381γ

381δ

382

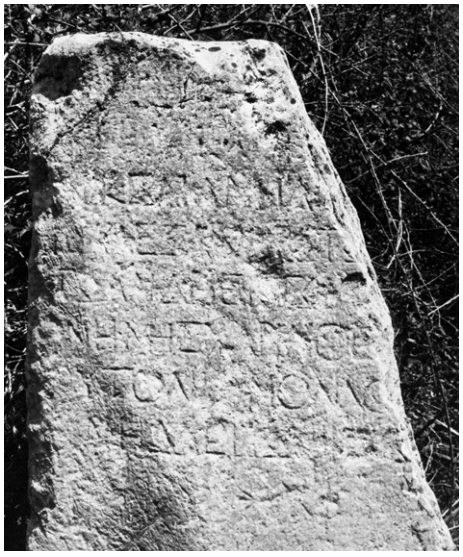
383

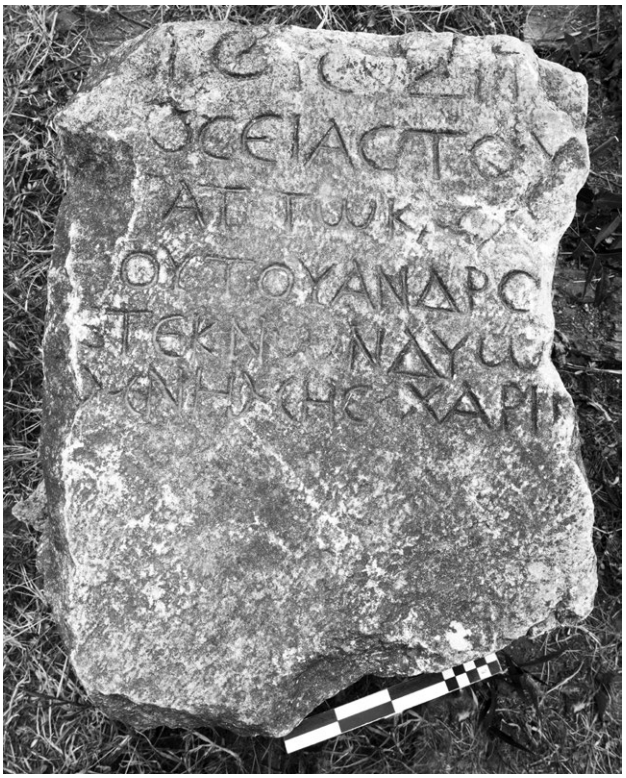
384

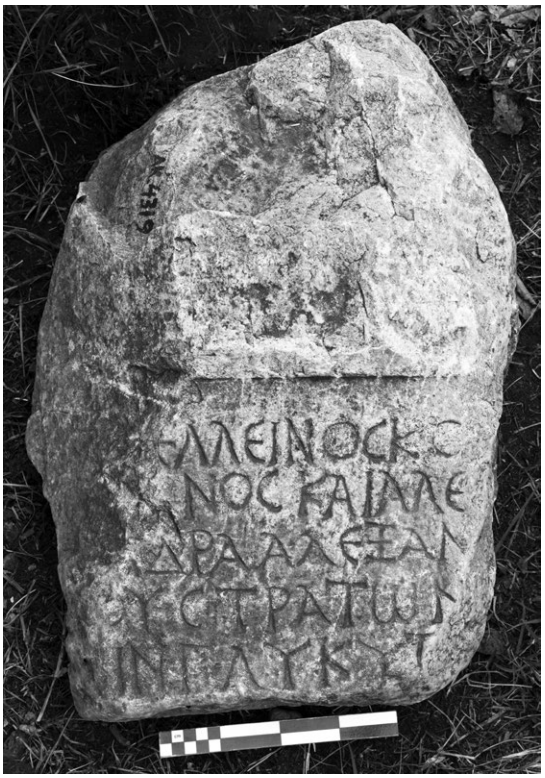
385α

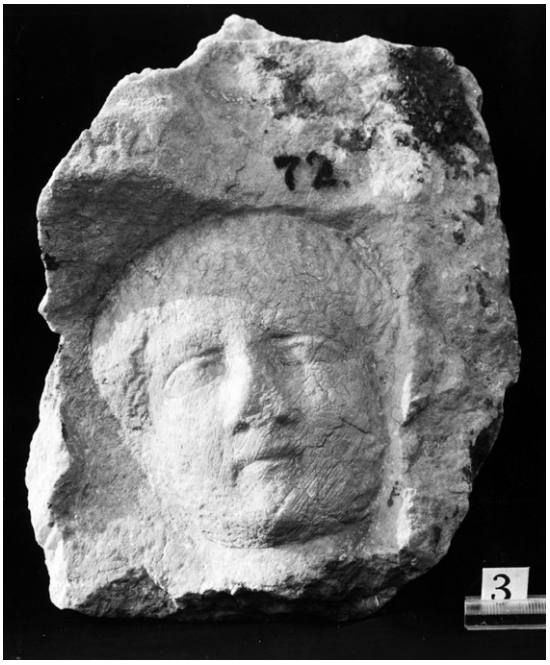
385β

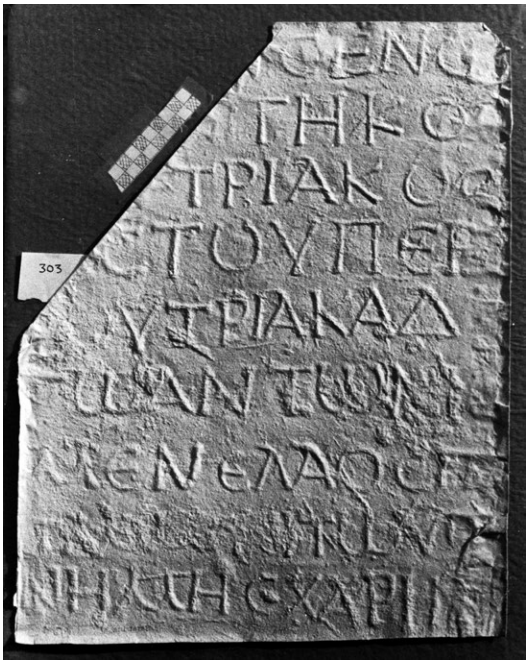
386

387

388

390

391

392

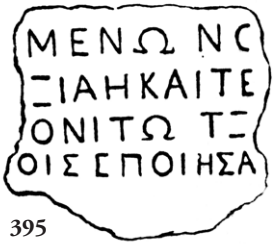
393

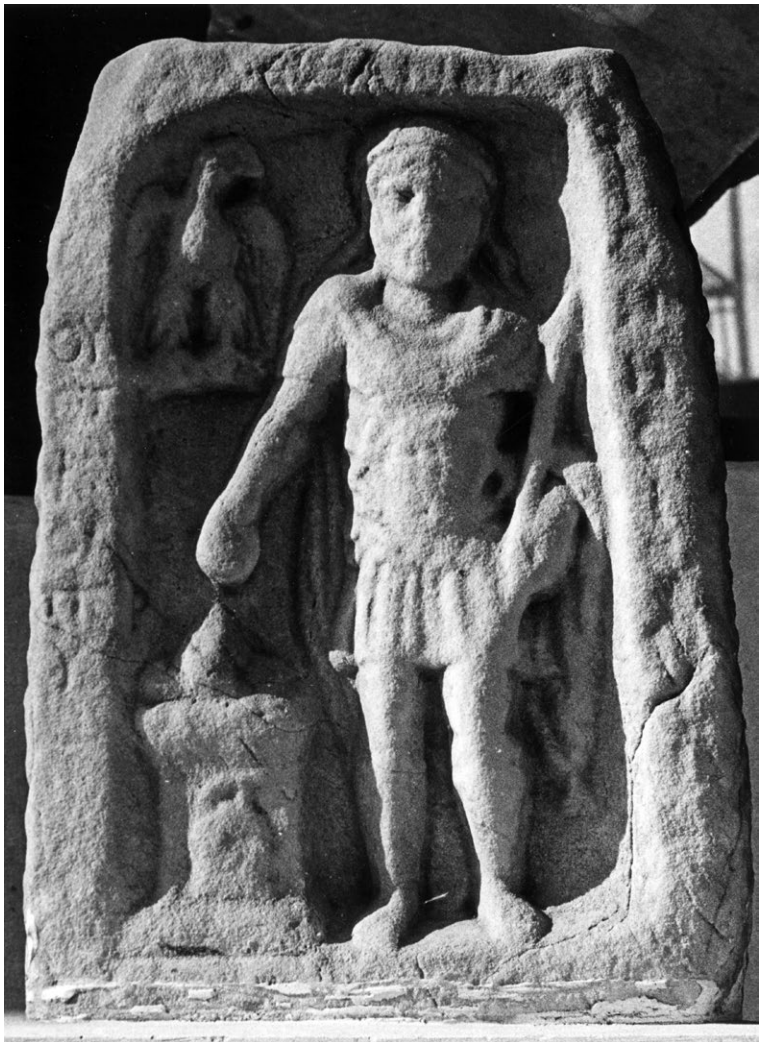
394α

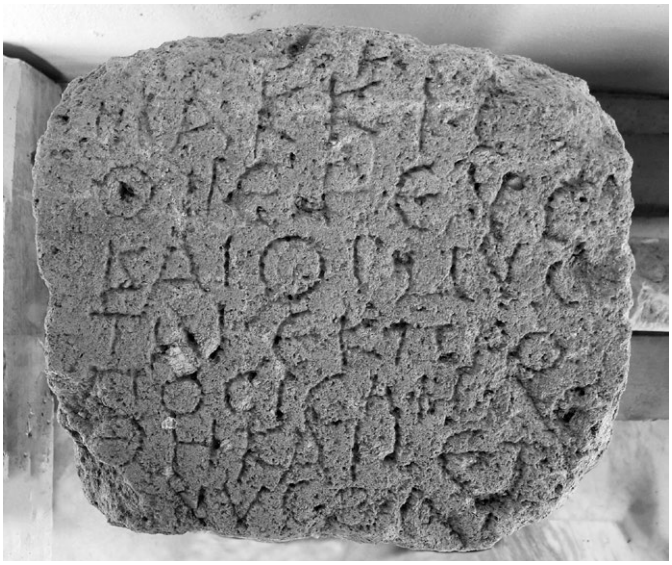
394β

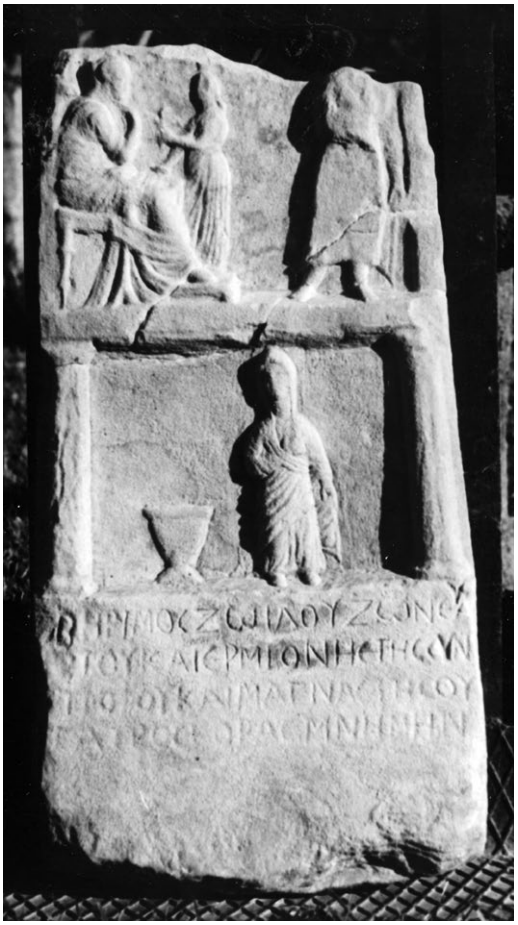
395

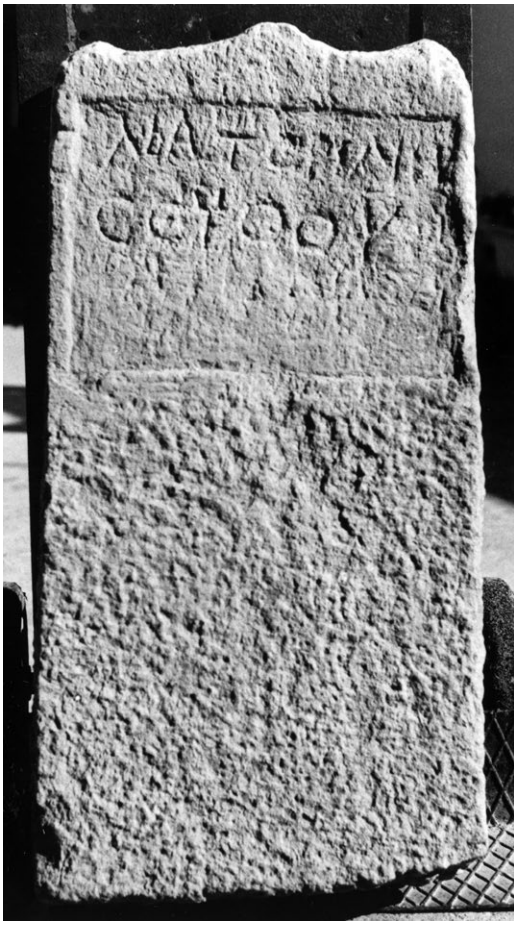
396

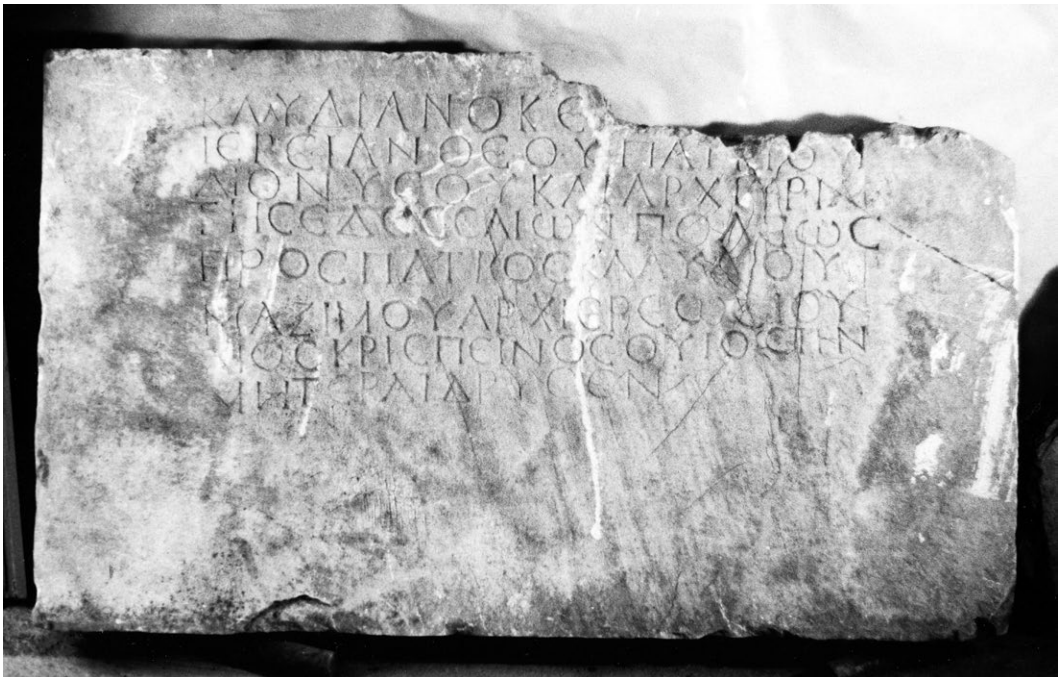
397

398

399

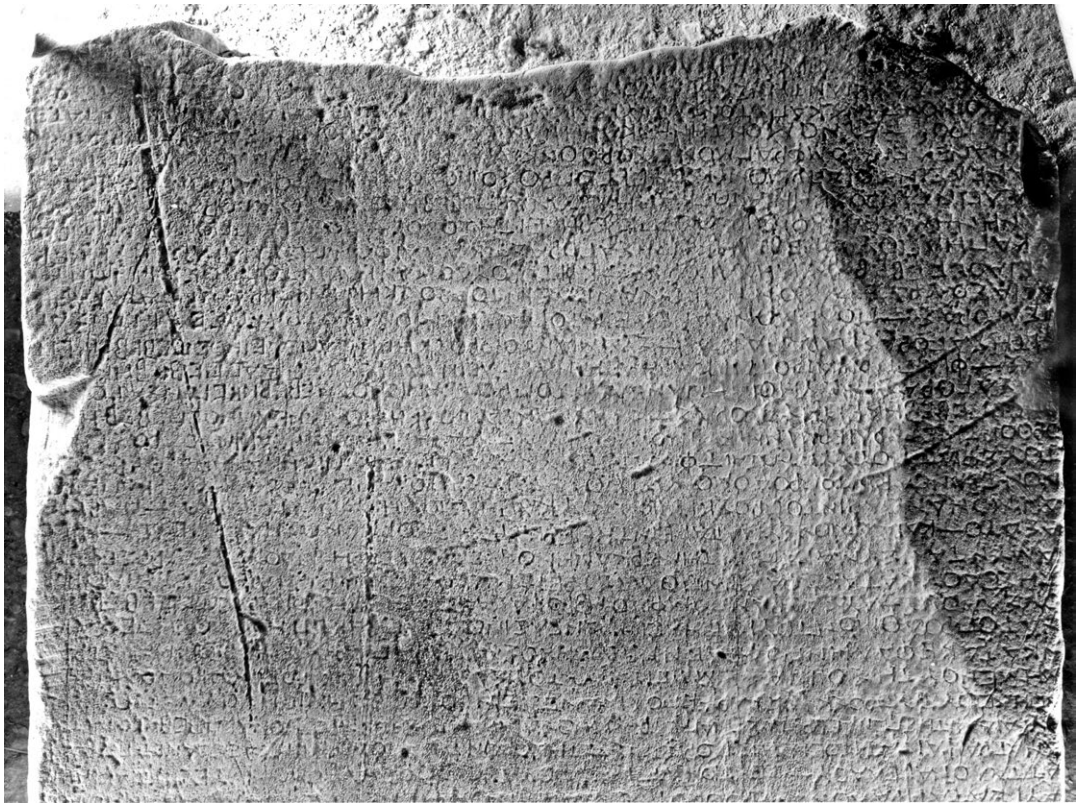
400

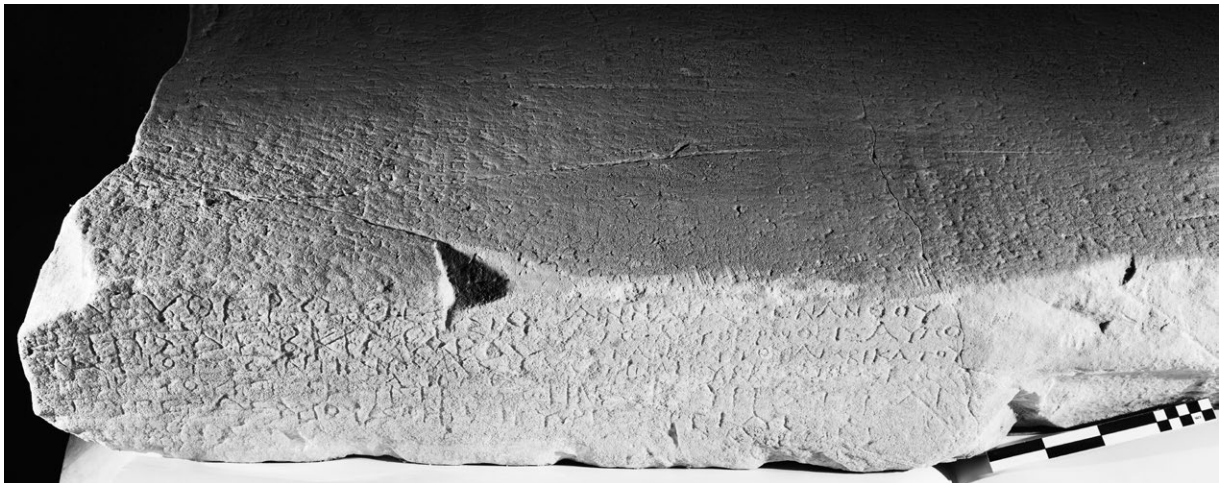
401α

401β

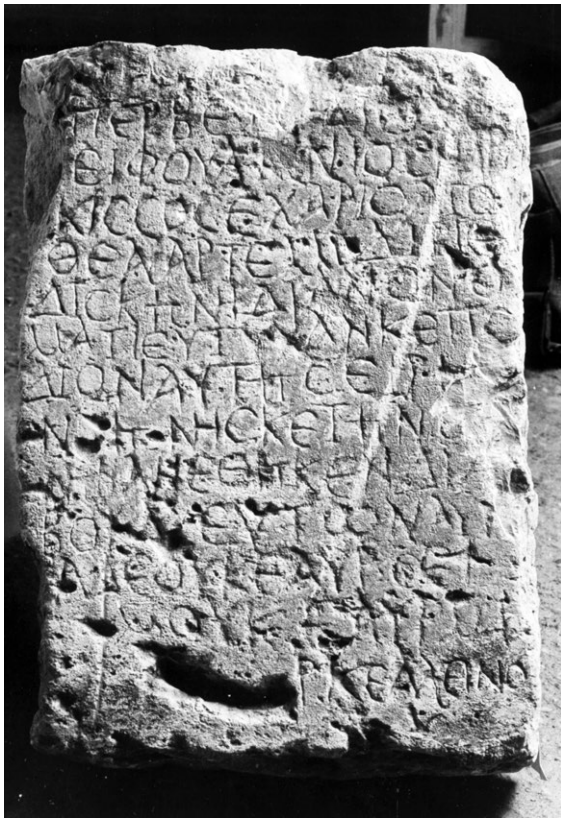
401γ

402-405

406

407

408

409

410

411α

411β

411γ

411δ

412

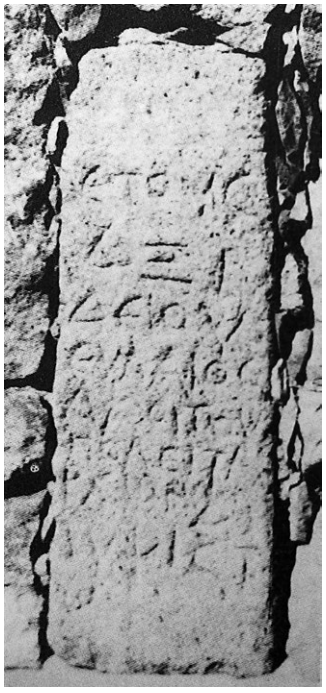
413

414

416

417

418α

418β

419β

419α

420

421

422

423

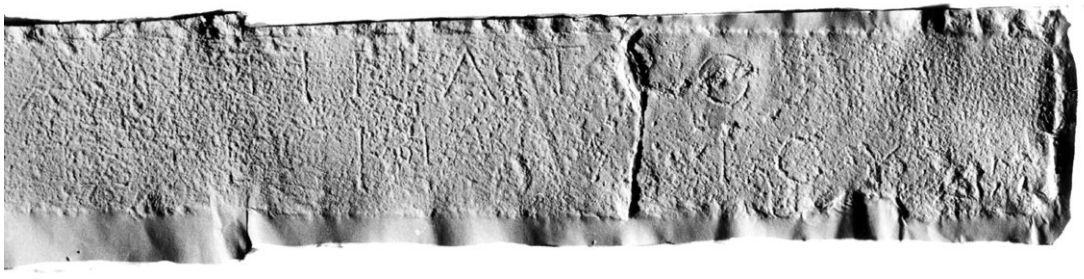
424α

424β

424γ

424δ

425α

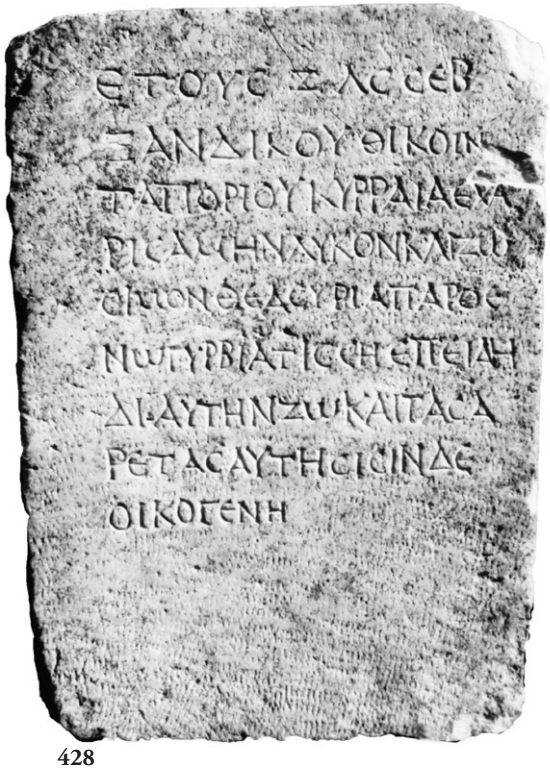
425β

426

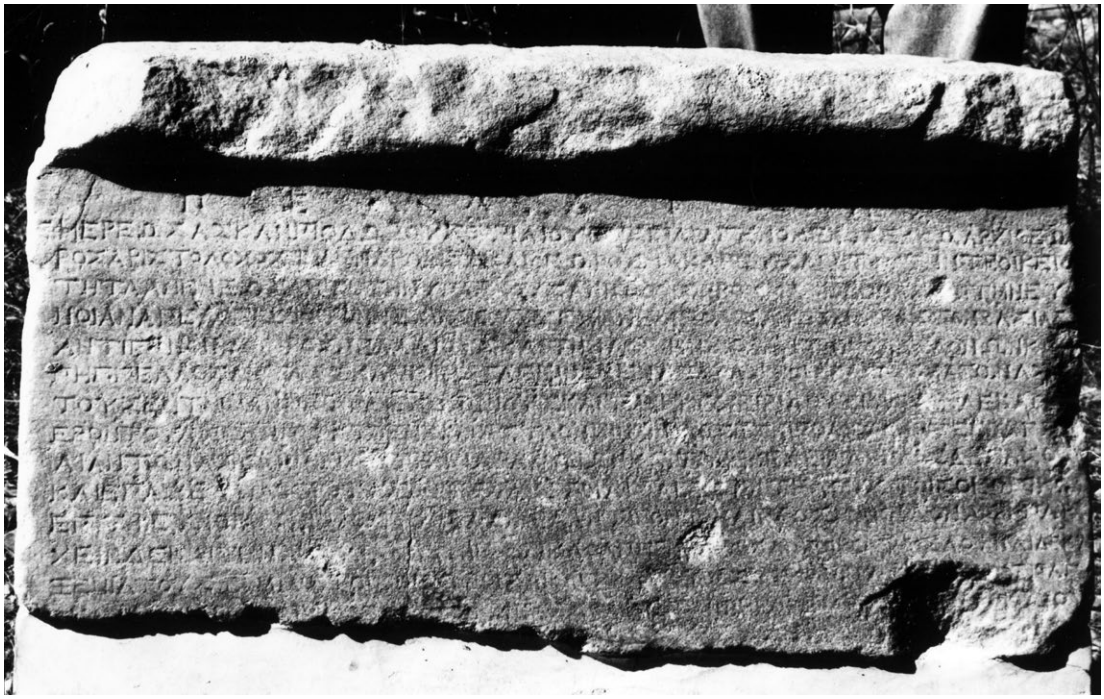
427

428

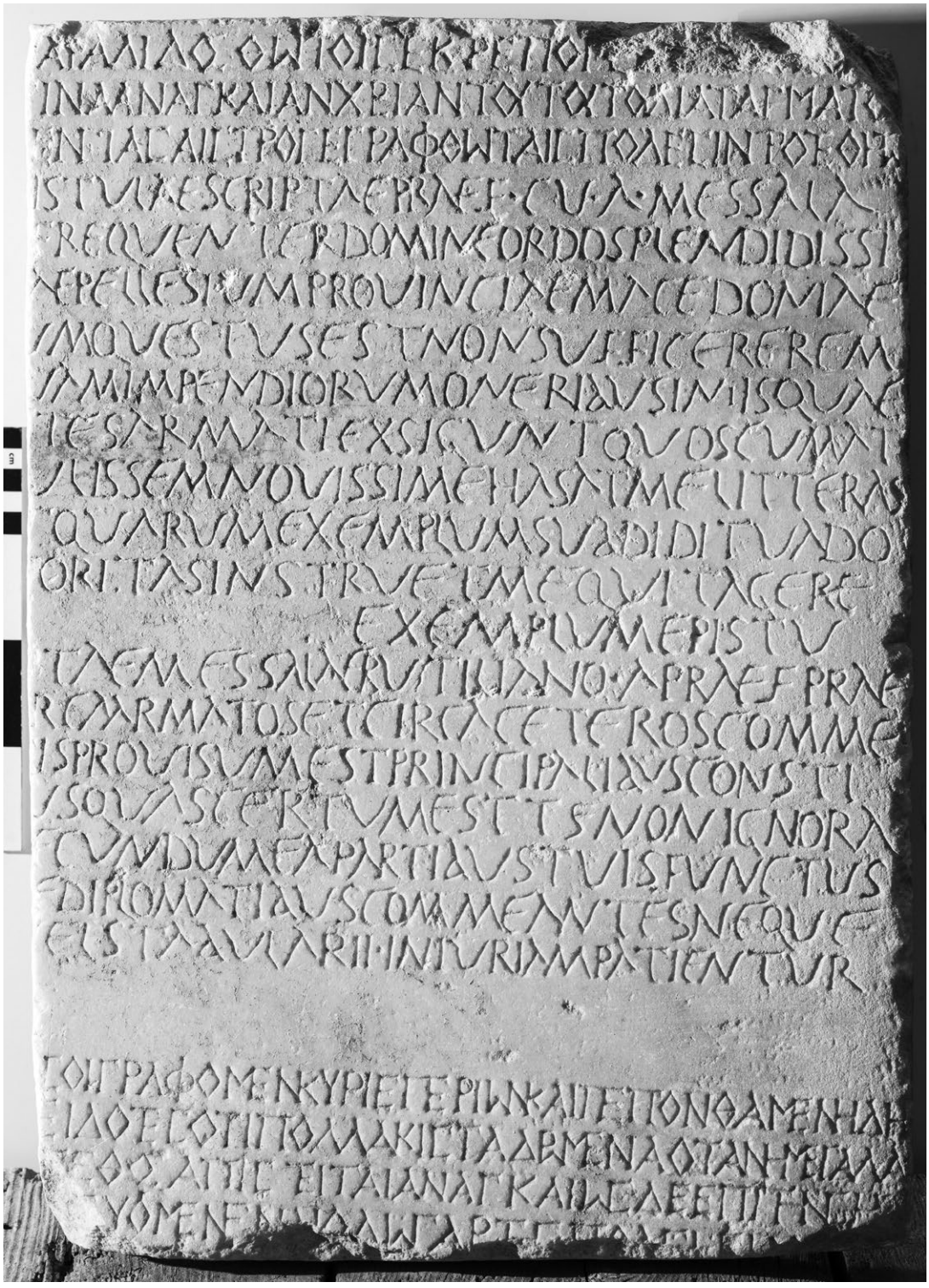
429

430

431

432

433

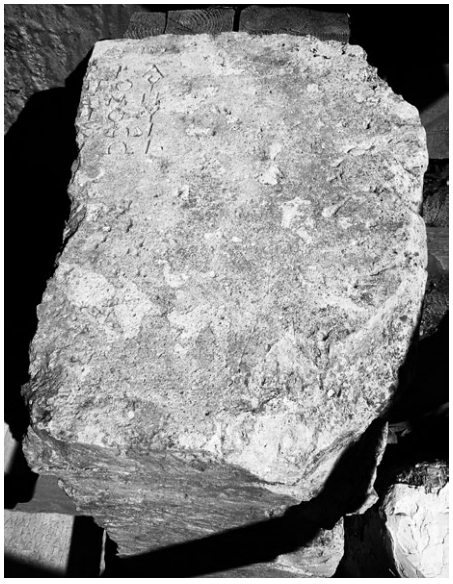
434

435

436

437α

437β

438

439

440

441

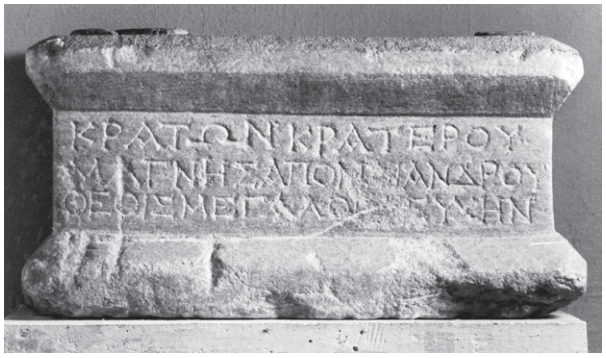
442α

442β

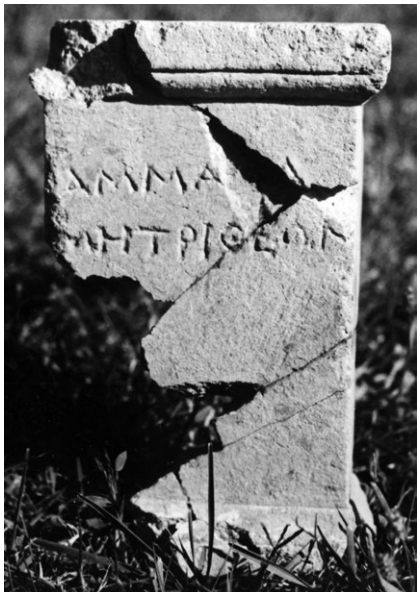
443

445

444

446

447

448

449

450

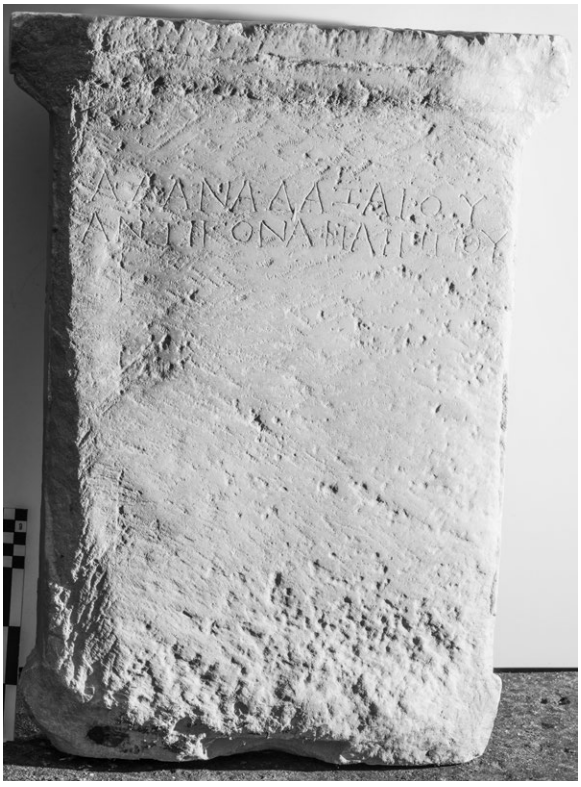
451

452

453

454

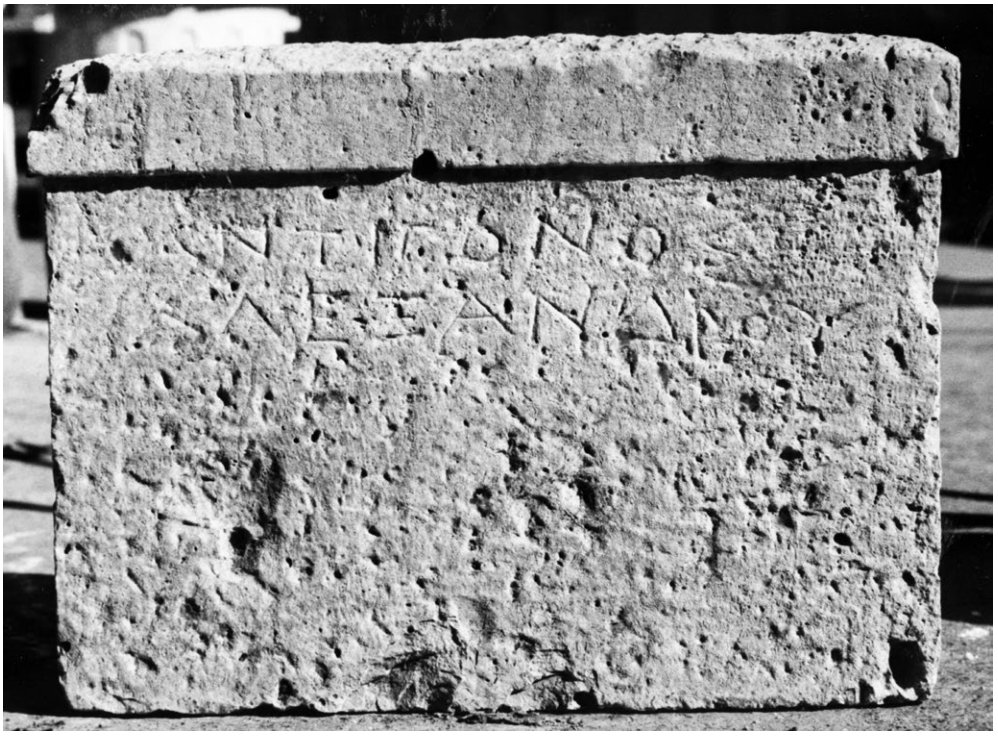
455

456

457

458

459α

459β

460

ΑΓΟΛΛΟΝΙΑΙΓΓΟΣΤΡΑΤΟΥ
ΓΥΝΗ

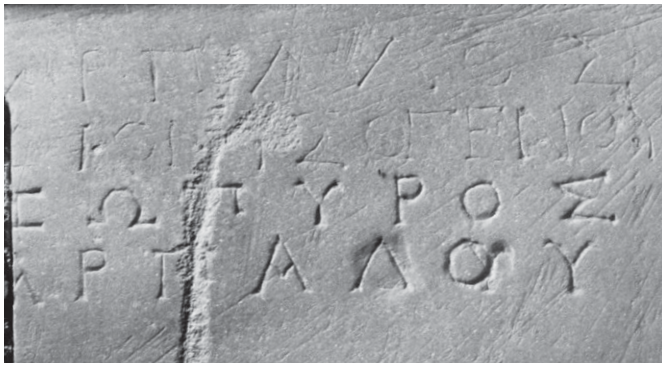
461

462

464α

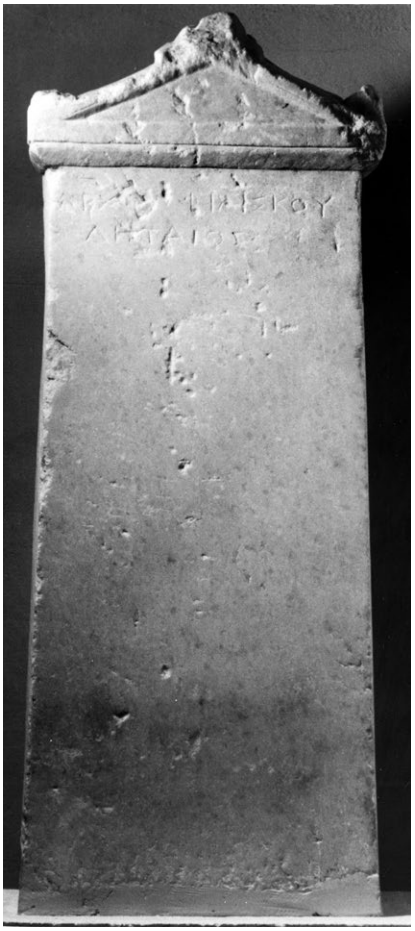
464β

465α

465β

466

467

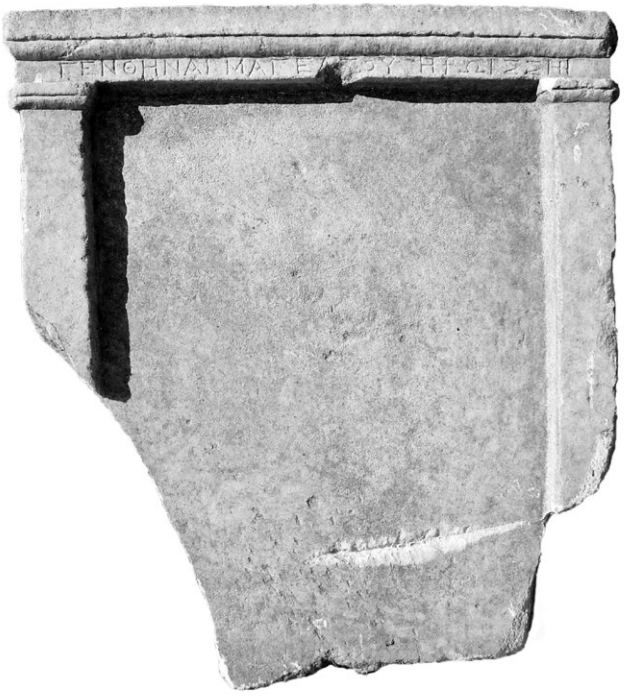
469

470

471

472

473

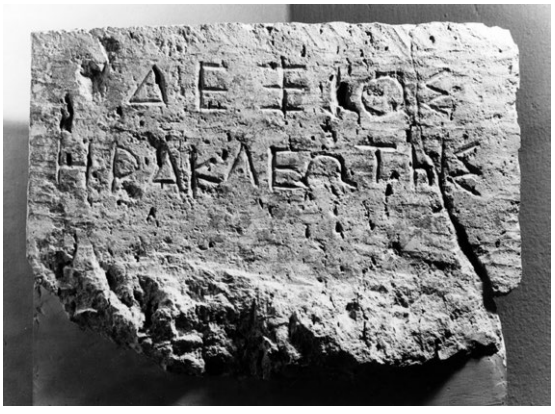
474

475a

475β

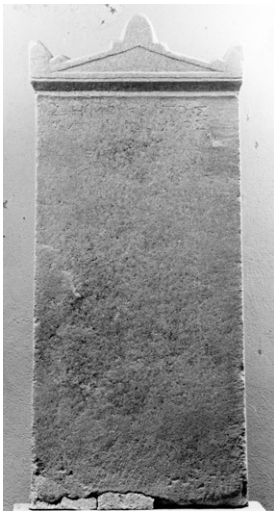
476

477

478

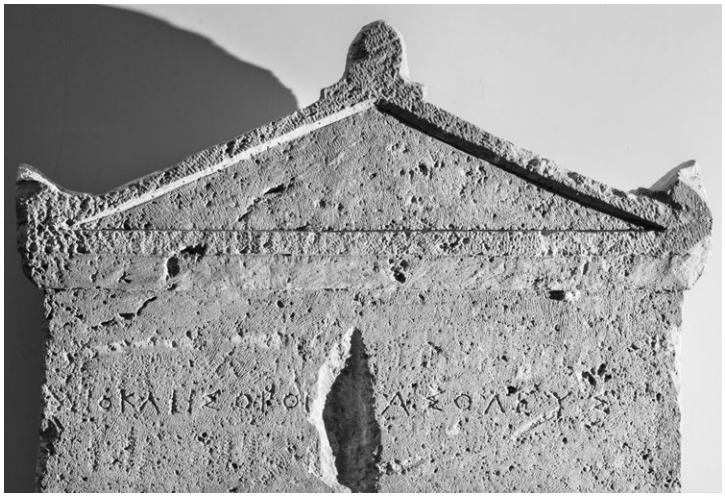
479α

479β

480α

480β

481

482

483

484

485

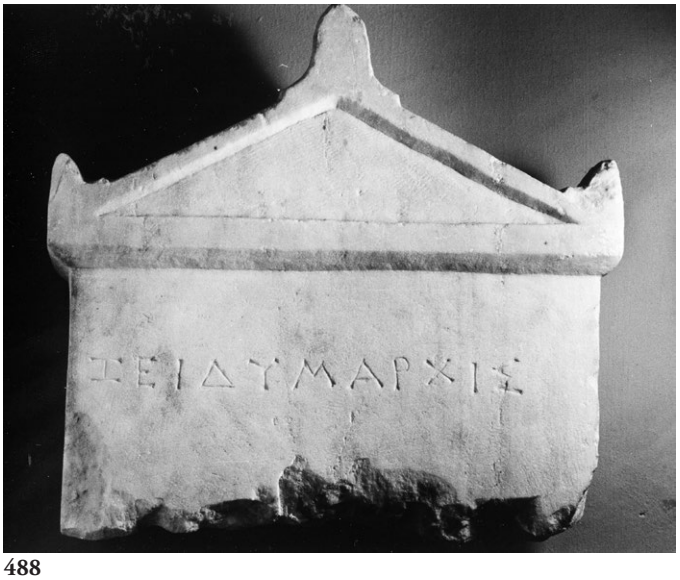
486α

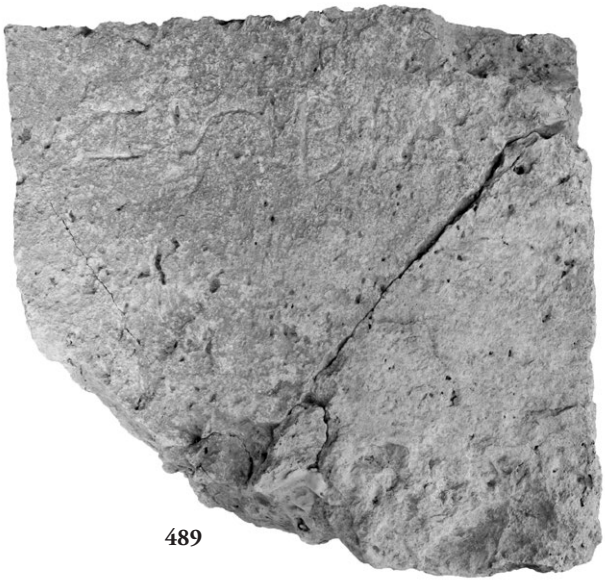
486β

487

488

489

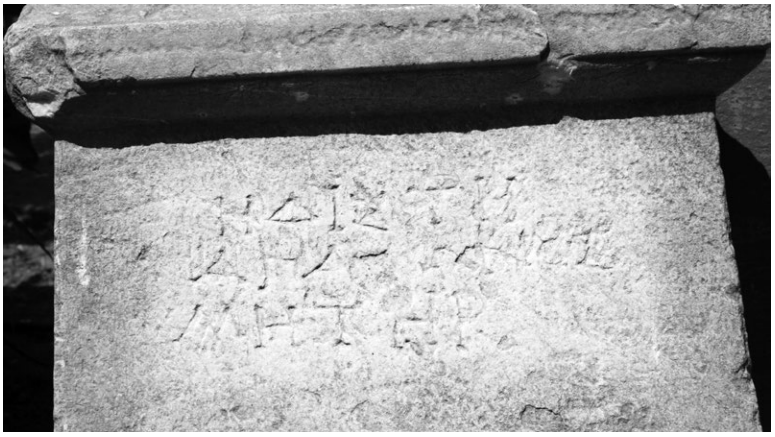
490α

490β

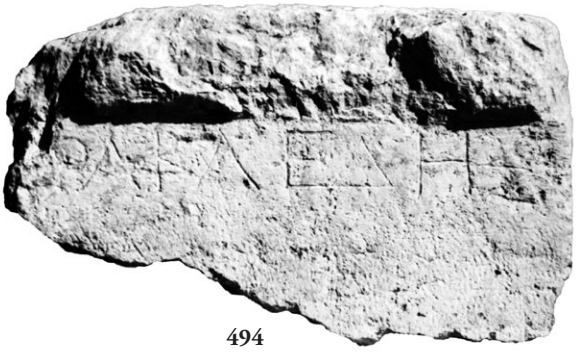
491α

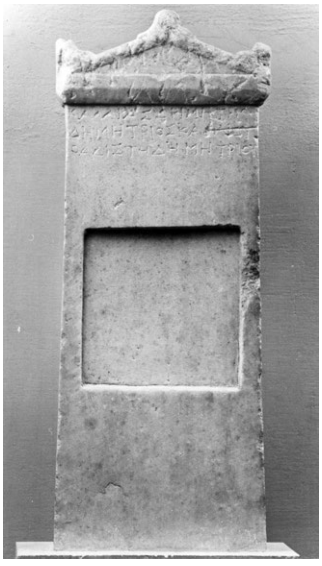
491β

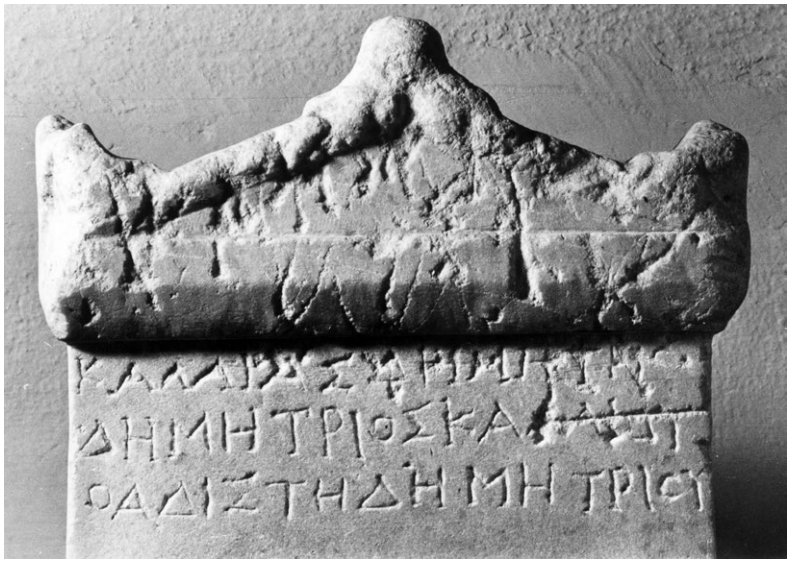
492

494

495α

495β

ΚΕΡΚΙΩΝ

ΣΤΙ

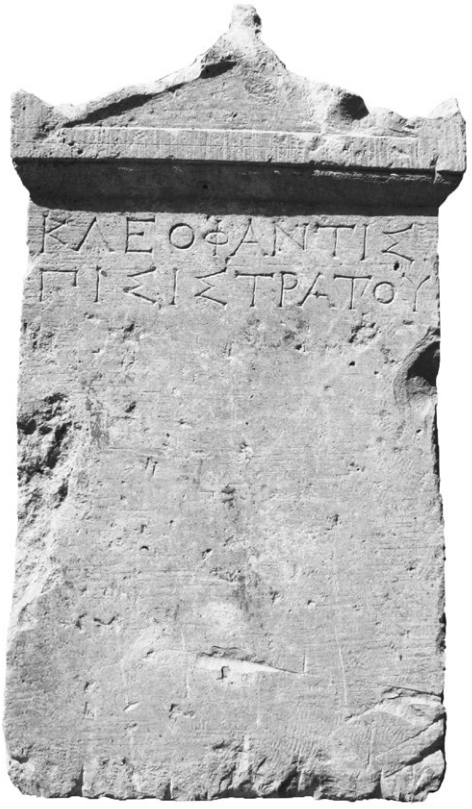
496

497

498

499

500

501

502

503

504

505

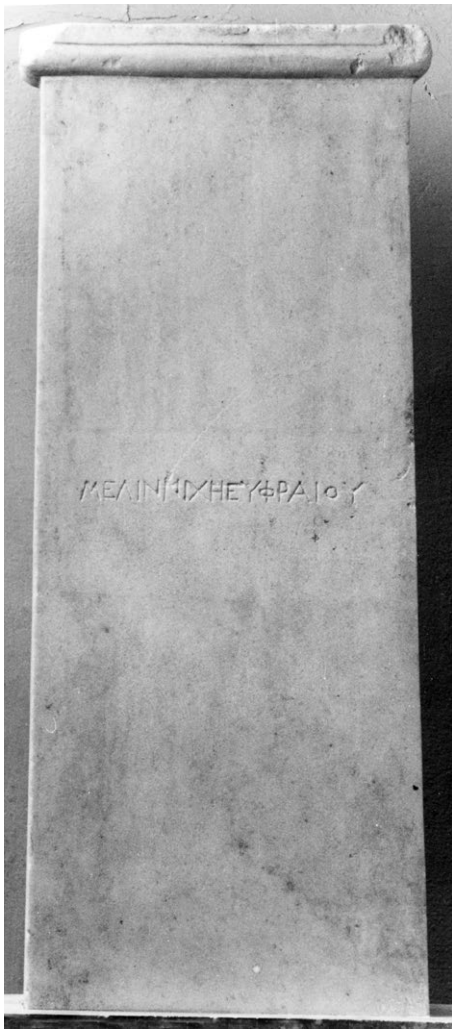
506

507α

507β

508

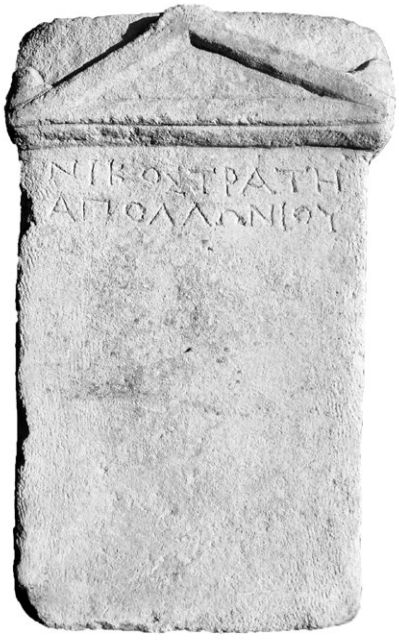
509

ΓΛΑΓΓΩΝΤΙΙ
ΤΗΙΛ
ΜΝΗΣΙΣΤΡΑΤΗ
ΞΩΤΙΜΟΥ

510

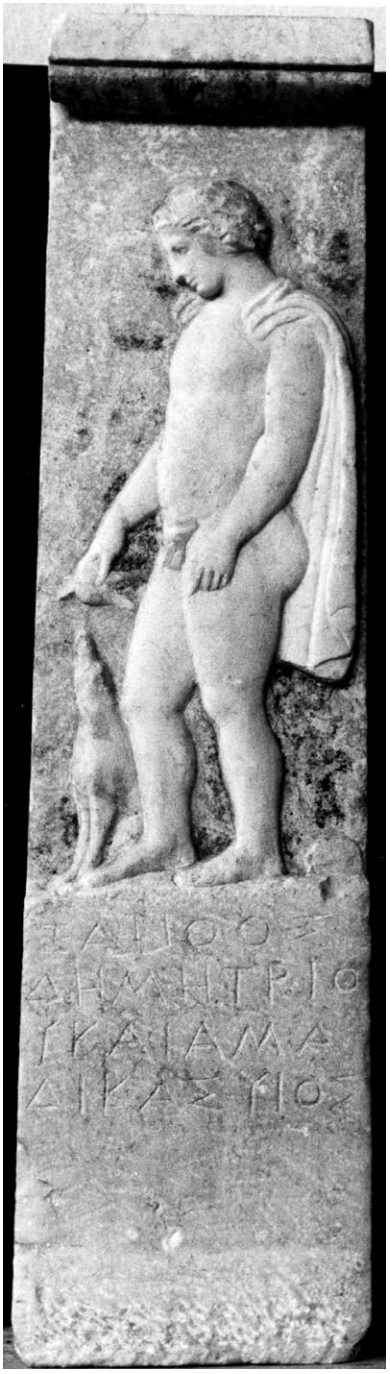
511

512

513

514

515

516

517α

517β

518

520

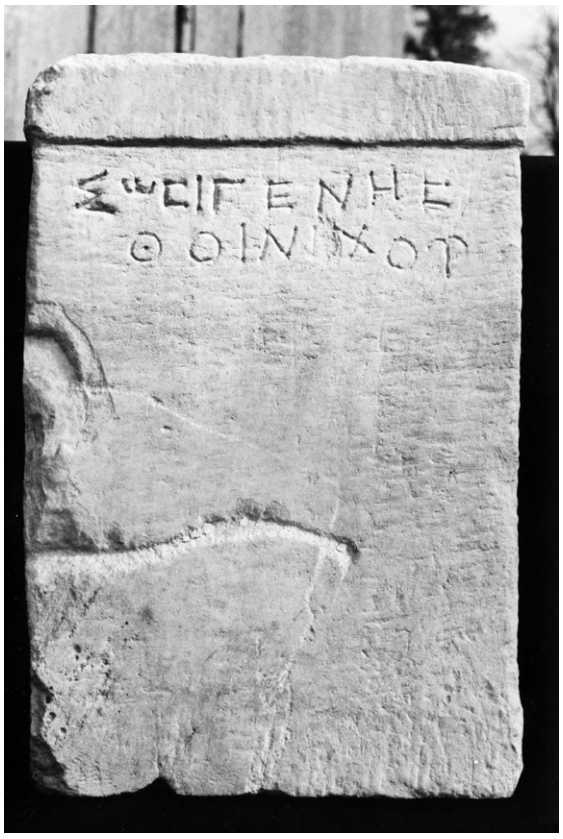
521

ΣΑΔΟΚΟΣ
ΠΟΙΚΙΛΑΤΗΣ

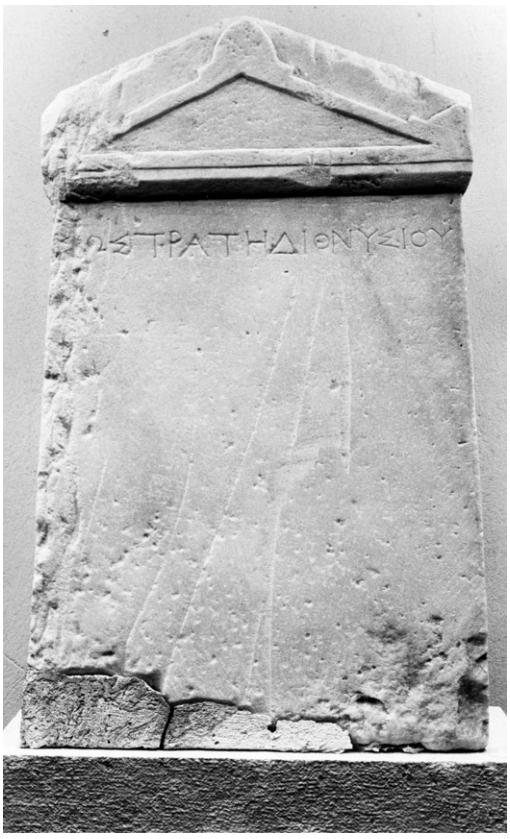
519

ΣΩΓΑΤΡΑ ΗΡΑΚΑΕΙΤΟΥ

522

524

525

526α

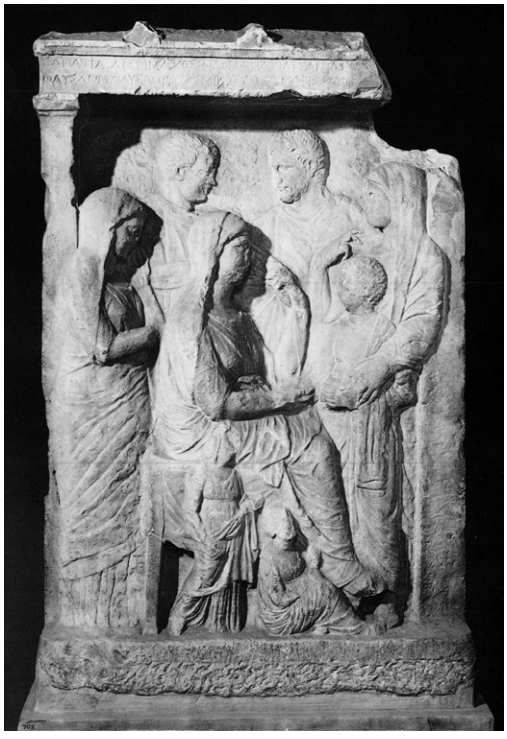
526β

527

528

529

530

531

532

533α

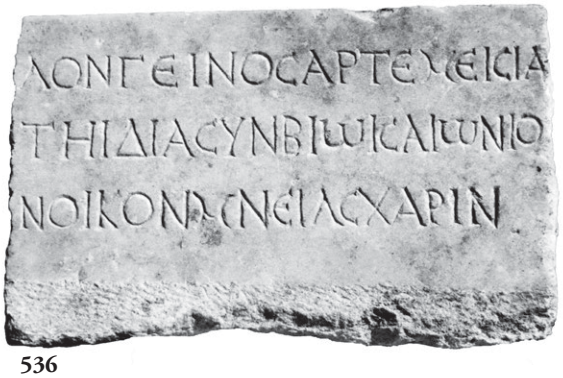
533β

534

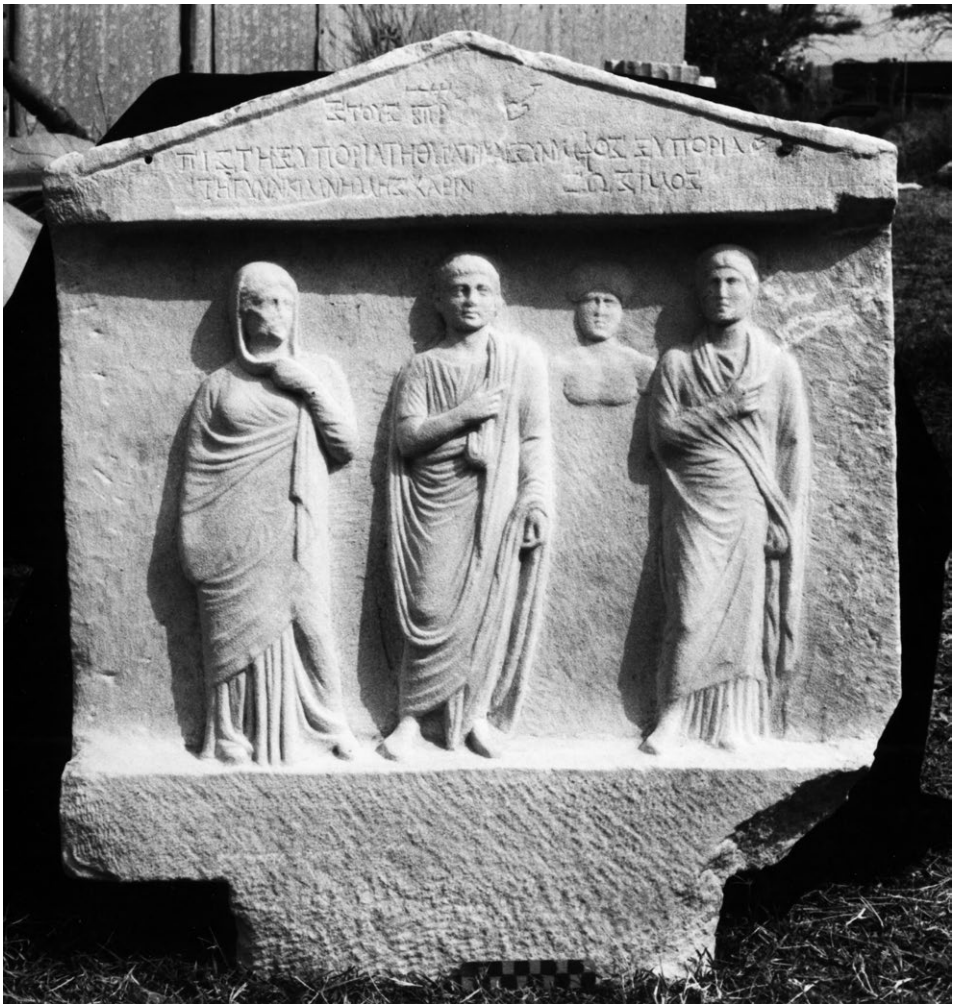
535

536

537

538

ΠΟΝΤΙΑΛ
ΛΙΛΙΩΗΛΕΙ
ΩΤΩΙΔΙΩΑΝ
ΔΡΕΙΕΚΤΩΝ
ΛΙΩΝΚΟΠΤΩ
ΙΑΕΧΑΡΙΝ

539

540

541α

541β

542α

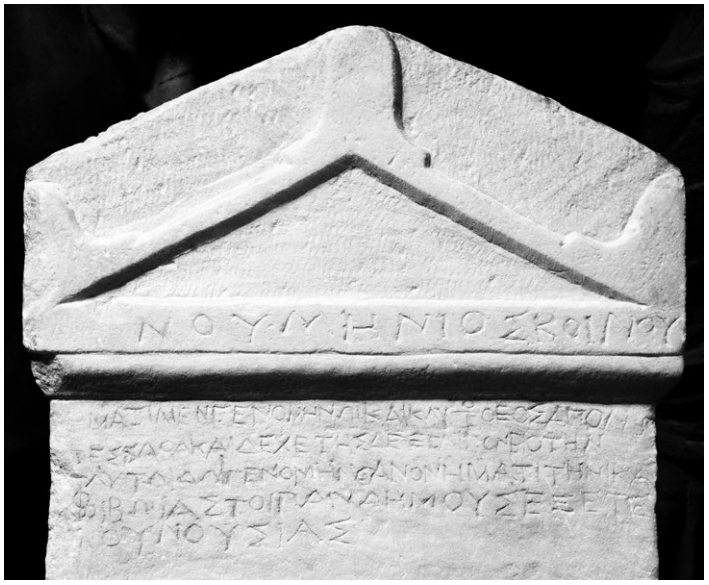
542β

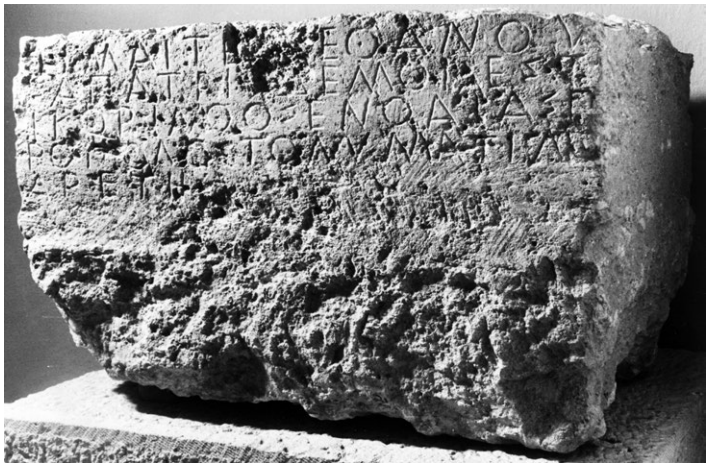
542γ

543α

543β

544

545

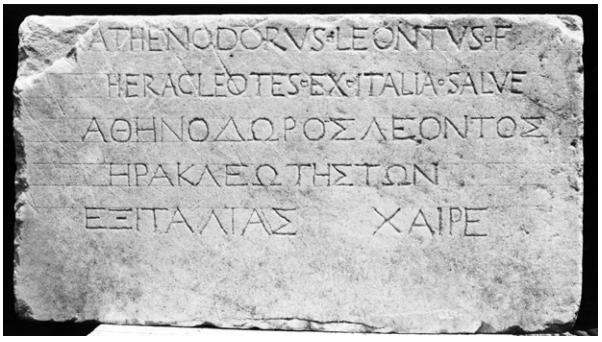
547

546

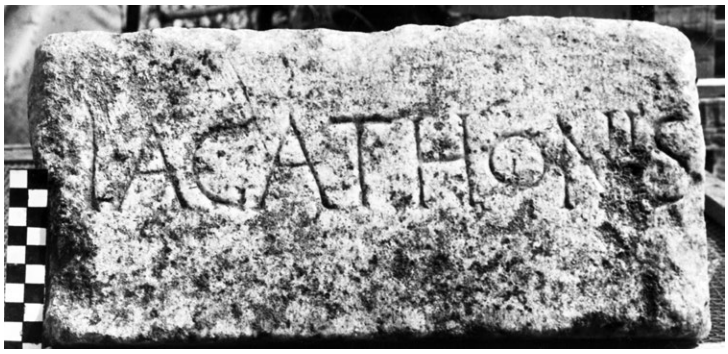
549

548

550

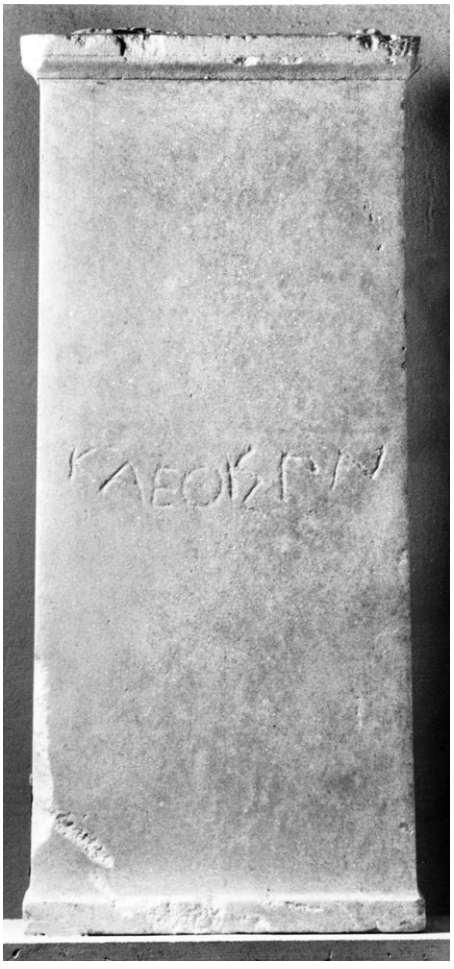
551

553

554

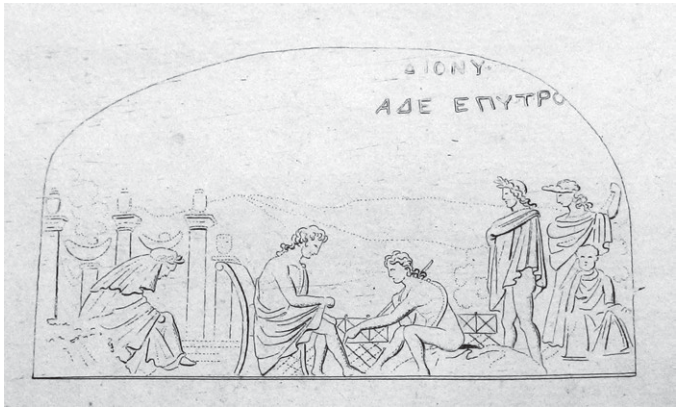
555

556

557

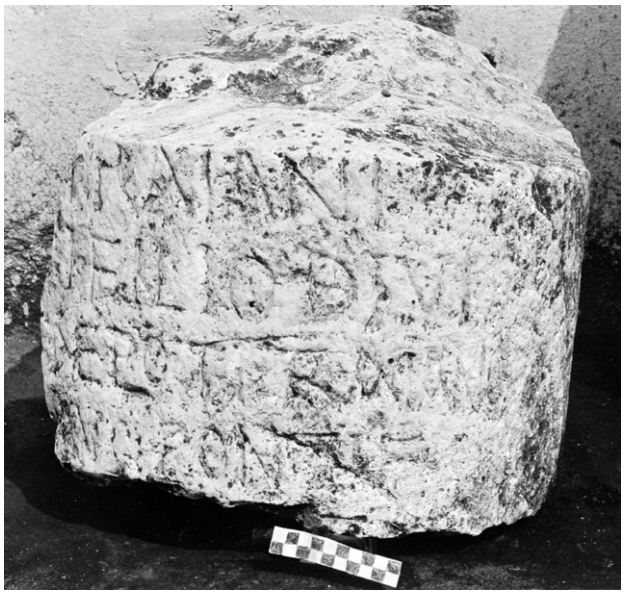
559

561α

561β

562

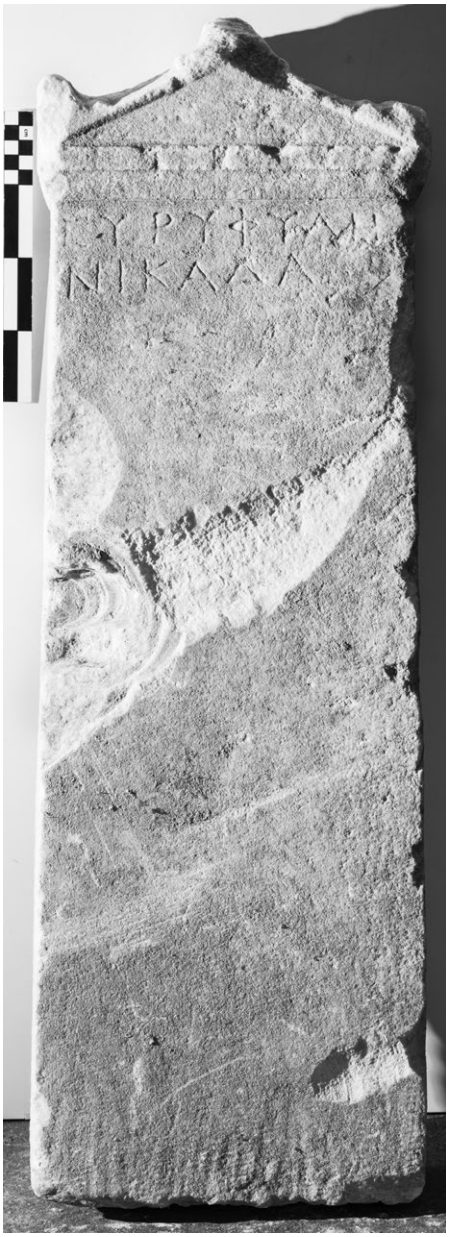
563α

563β

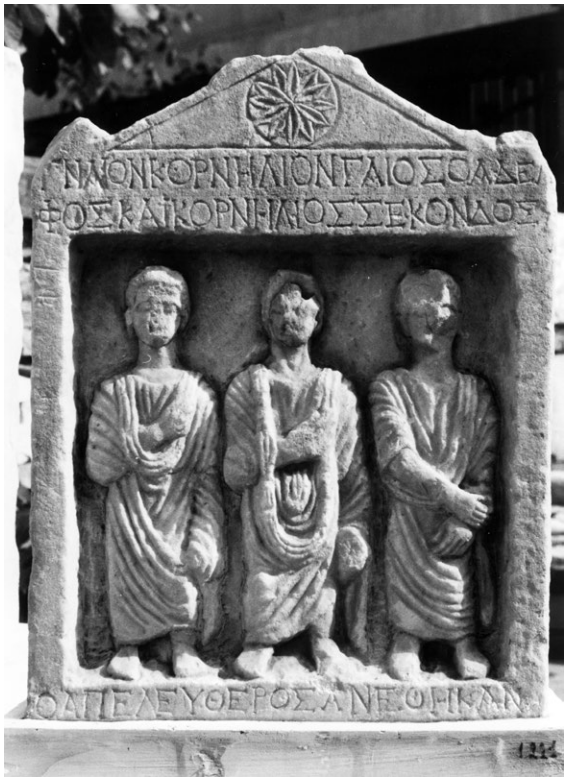
564

565

566

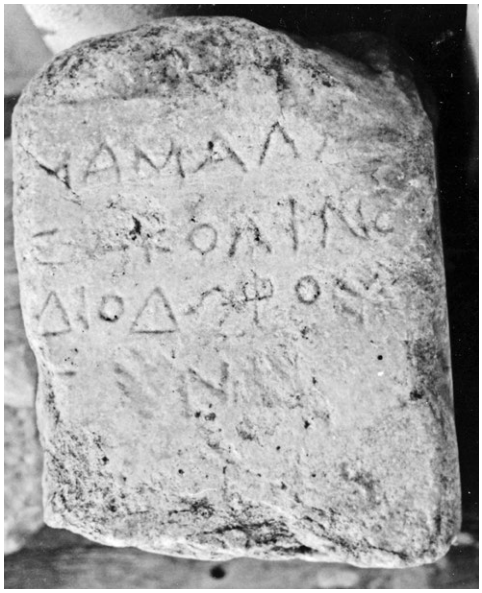
567

568

569

570

571

572

573

ΙΛΑΡΟΣΤΑΛΛΑΤΗ
ΓΛΥΚΥΤΑΤΗΓΥΝΑ
ΚΙΜΝΗΜΗΣΧΑΡΙΝ

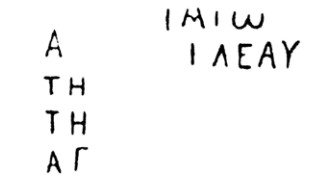
575

576

577

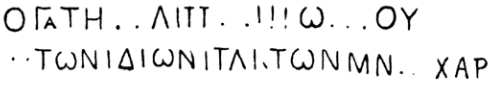
578

579

580

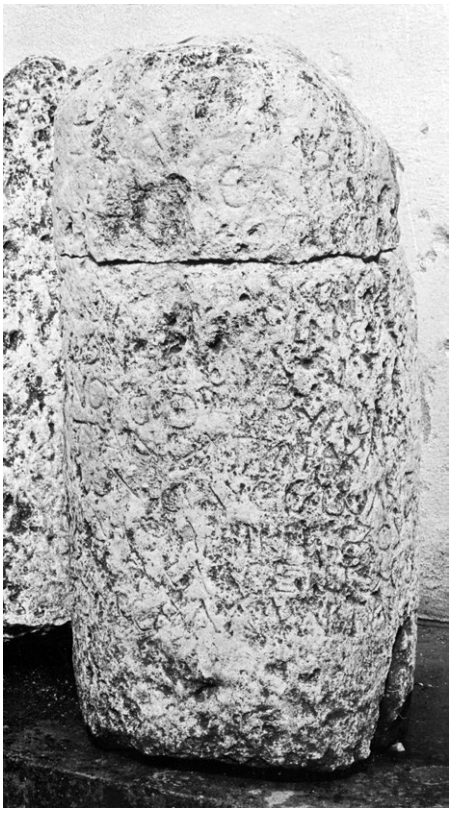
581

582α

582β

582γ

582δ

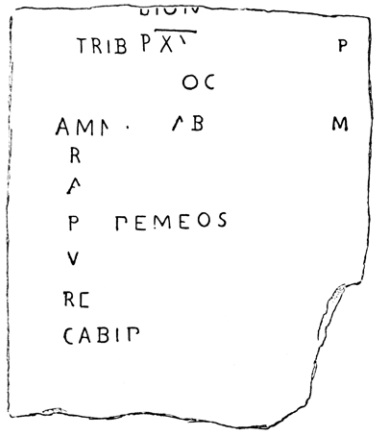
582ε

584

ΞΕΝΔΙΚΑΙΑ
ΟΛΙΝΤΩΝΙΚ
ΕΡΙΧΩΡΟΣΑ
ΣΟΙΣΠΑΡΕΛ
ΑΕΛΟΙΨΕΩ
ΑΙΔΙΑΘΑΛ ΣΣΗΣ
ϽΥΣΠΟΛ ιΜΙΣΕΝ
ΕΙΡΑΤ ΕΙΑΝΑΥΤ
ΔΕΧΡΙ ΜΑΤΩΝΜΙ
ΩΝΛ ΜΟΙΔΙΑΦΘ
ϰΝΑΙΩΝΔΙ
ΓΝΗΤΟΑΥ
ΤΟΕΜΠΟΡ
ΛΥΤΗΣΚΑΙ
ΤΗΔΙΚΑΙ
ΛΟΙΠΟΝΤΩΝ
ΘΙΝΥΝΣΤΙΙ
ϽΡΙΑΝΠΟΛ
ϽΚΕΝΜΕΓΑ
ΙΚΙΑΣΑΡΑΣ
ΛΥΤ

585

586

ΓΙΜΑΧΗ
ΓΑΤΗΚΑΙ
ΑΤΗΓΥΝ
ΙΑΓΧΑΡΙΝ
ΡΟΔΕΙΤΑ
ΓΥΚΑΛΗ

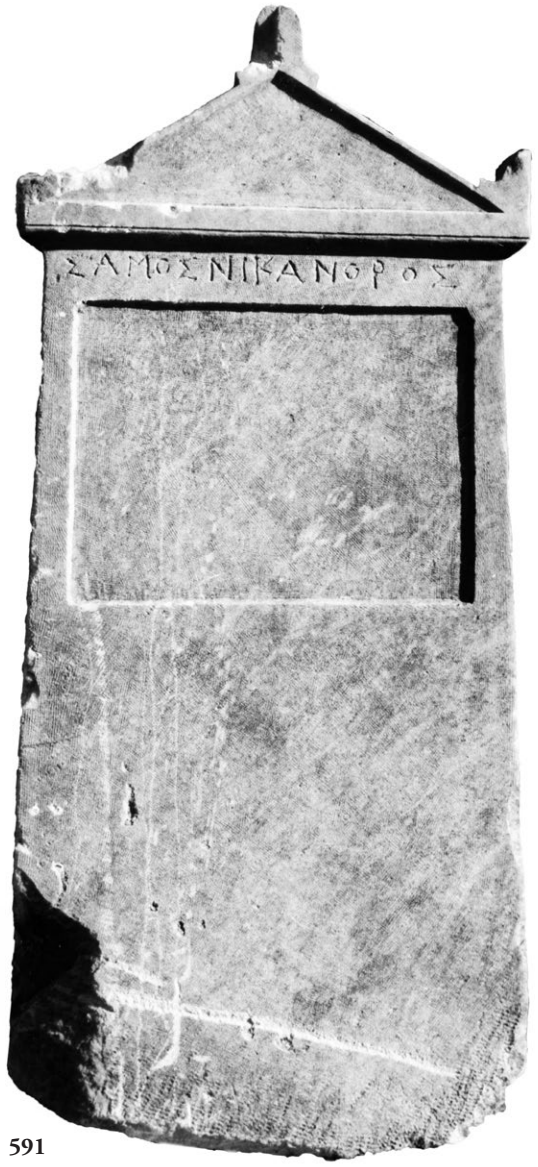
588

587α

587β

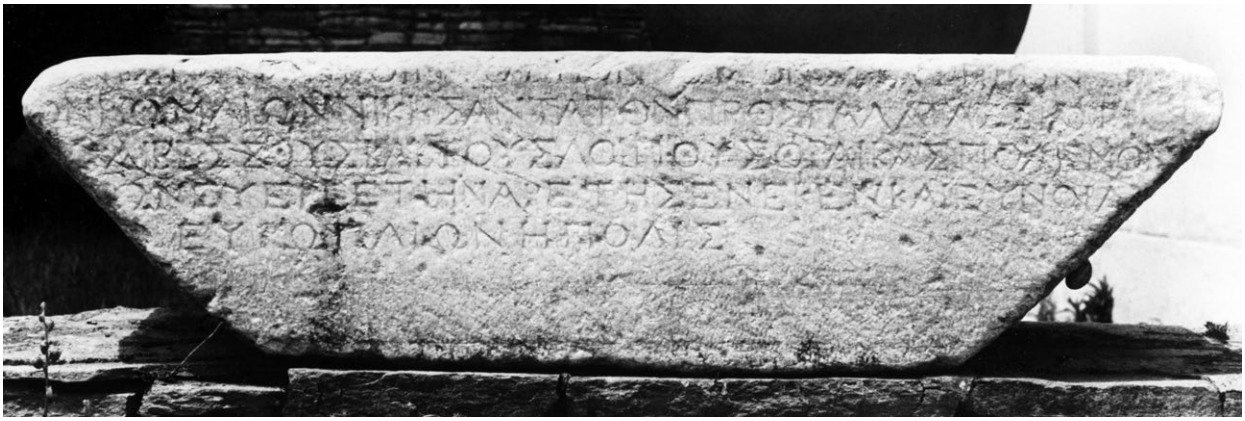
591

592

596

597

598

599

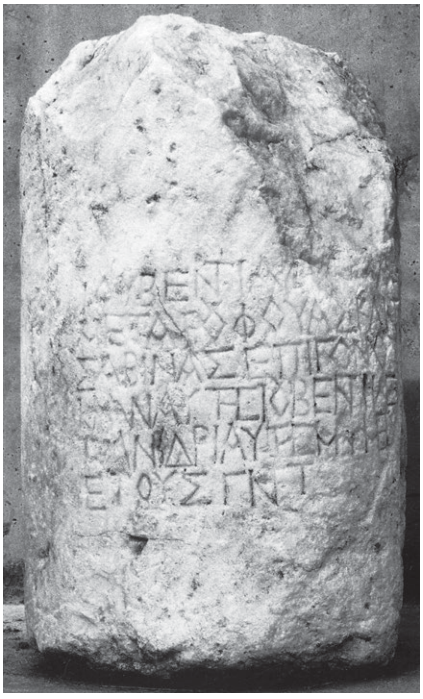
600

601

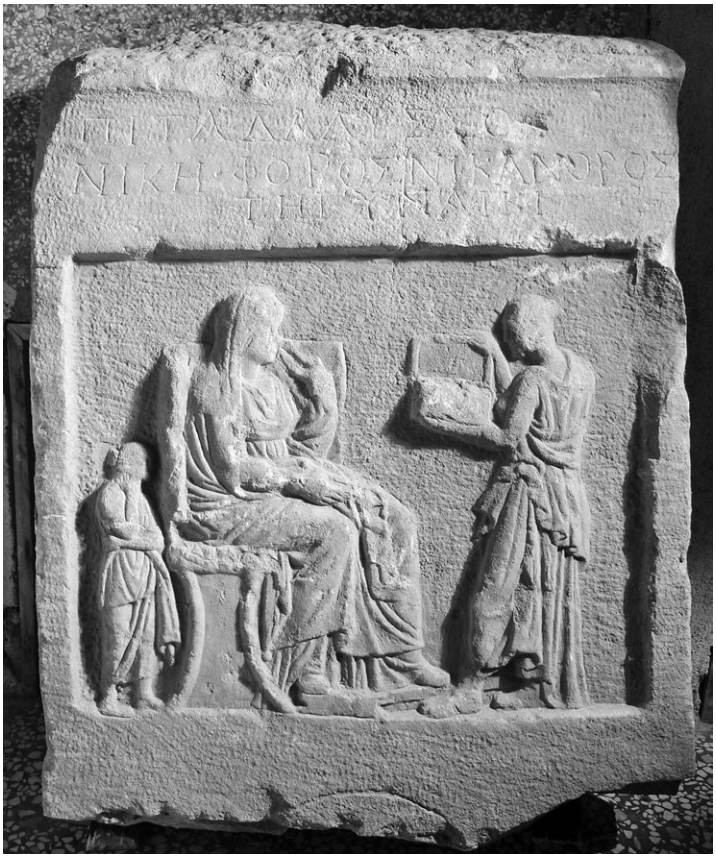
602

603

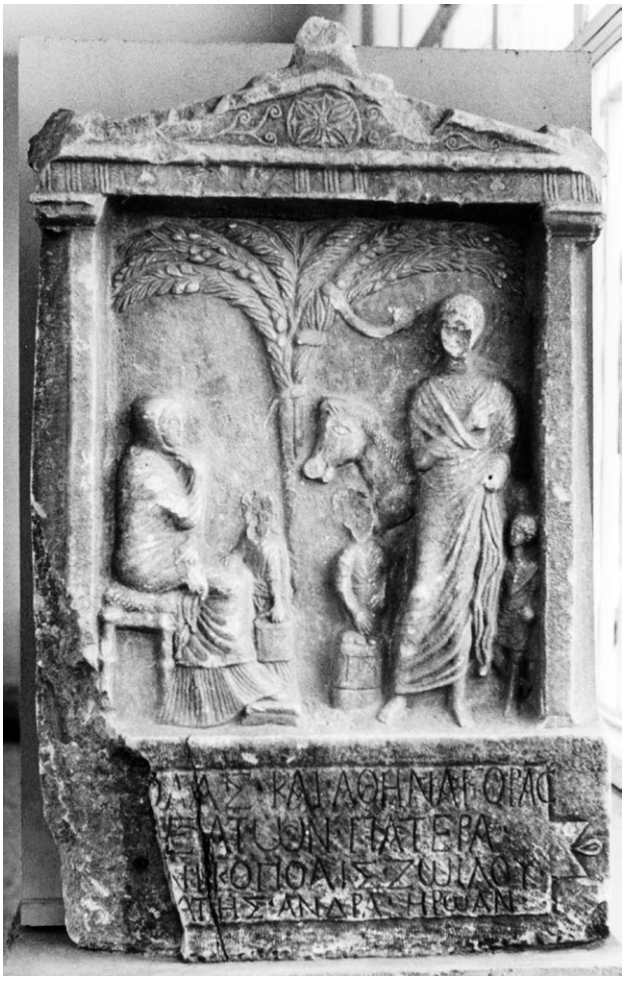
604

605

606

607

609

608α

608β

610α

610β

611

612

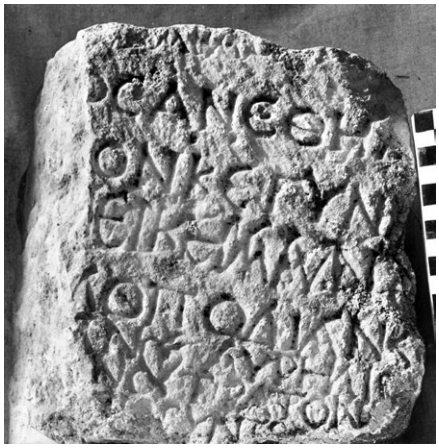
613

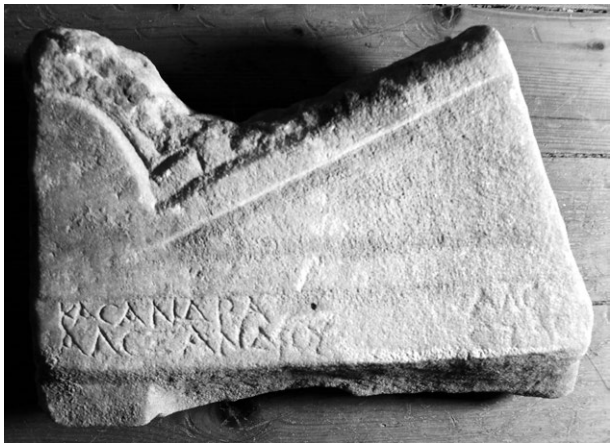
616

614

615

617

618α

618γ

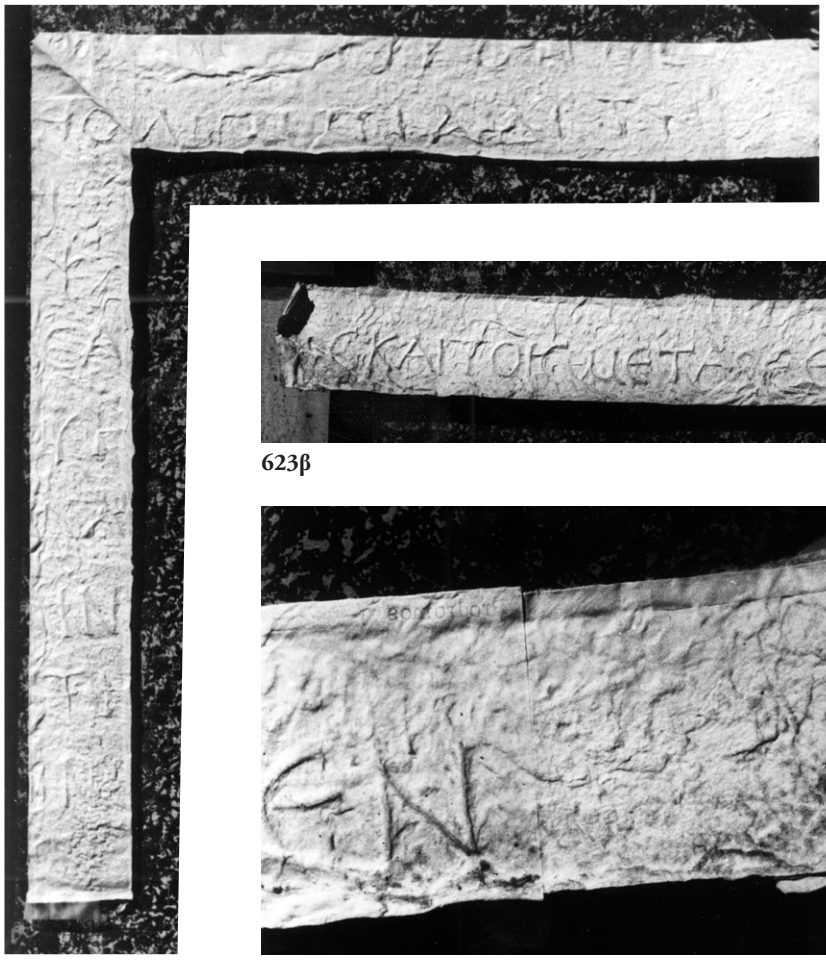
618β

620

622

623α

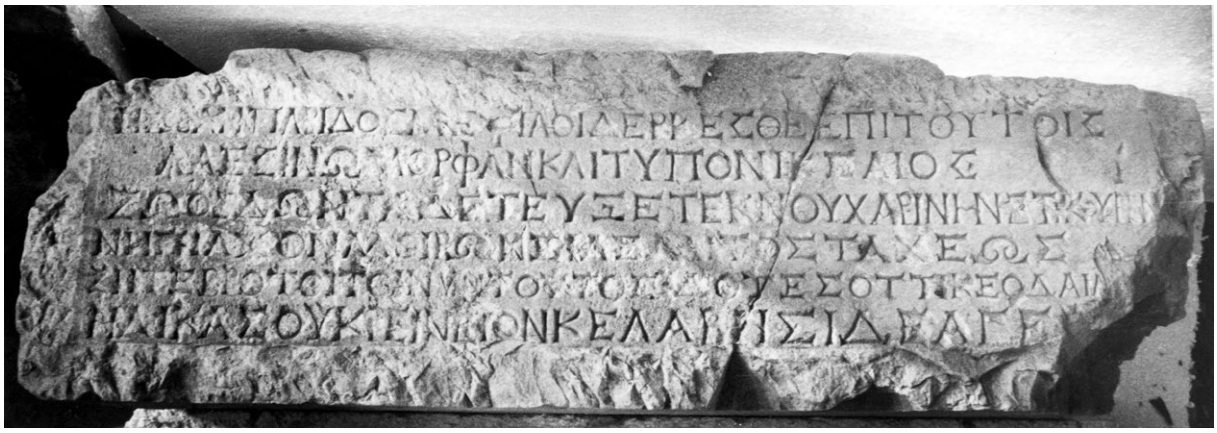
623β

623γ

625

626

627α

627β

628α

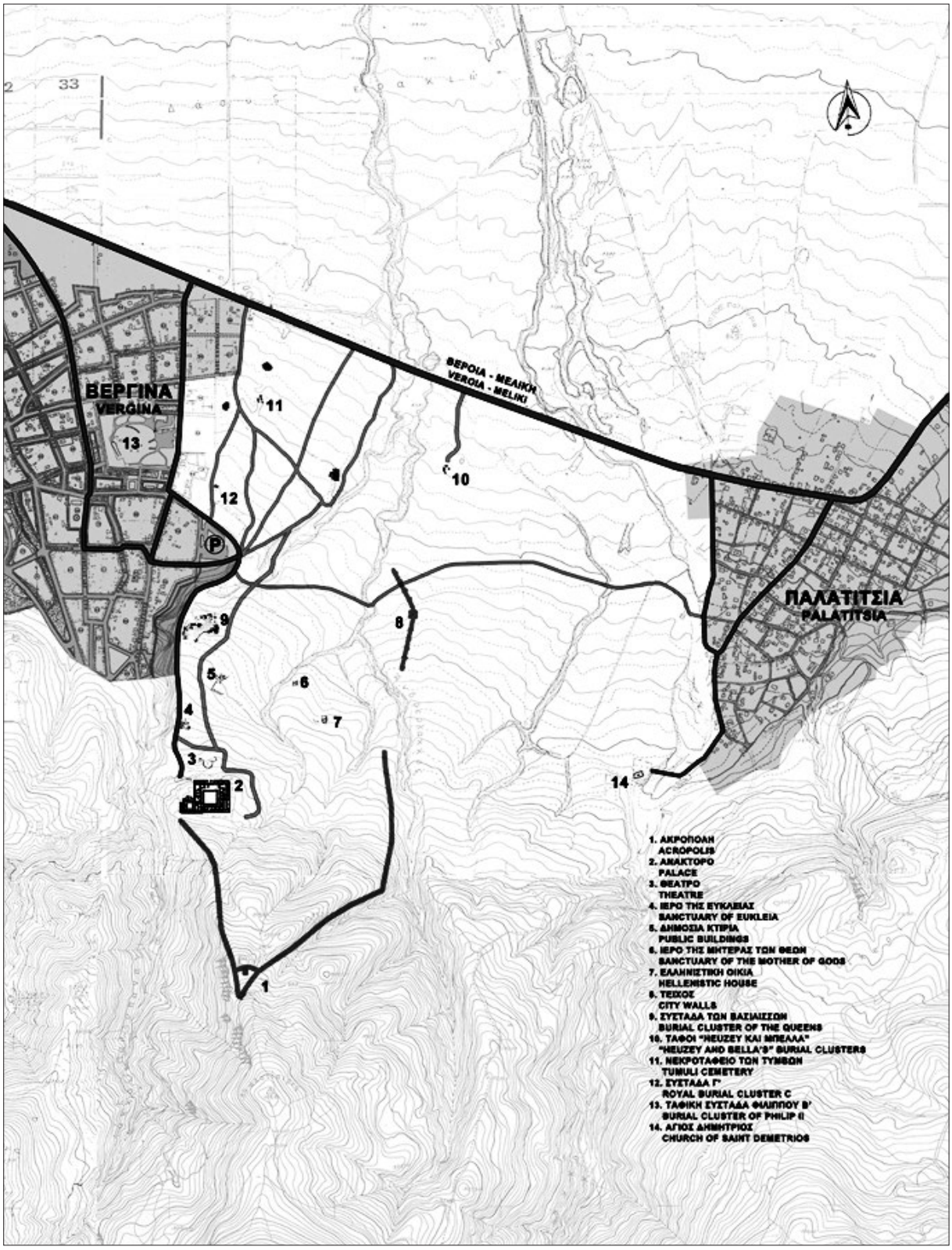

628β

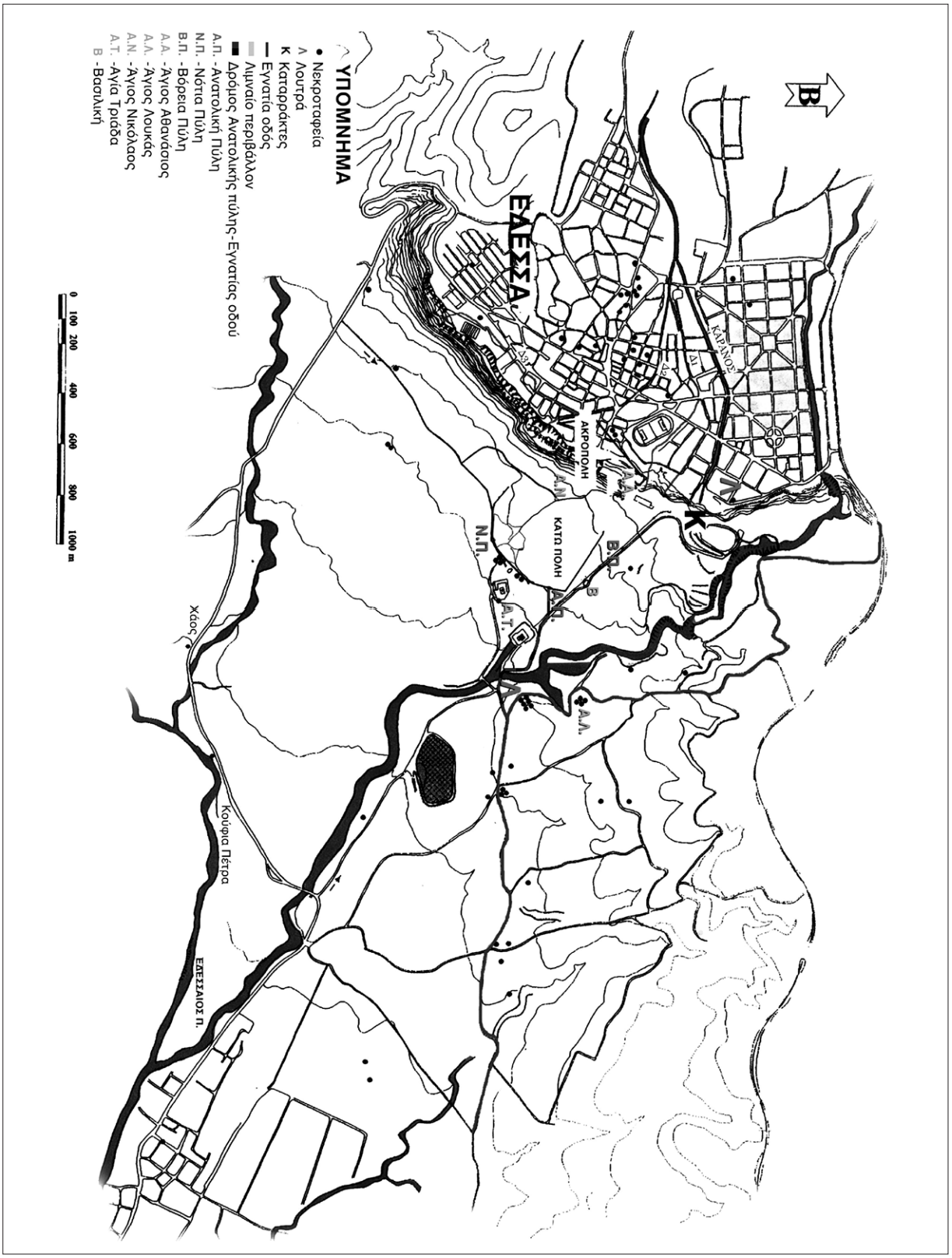

629

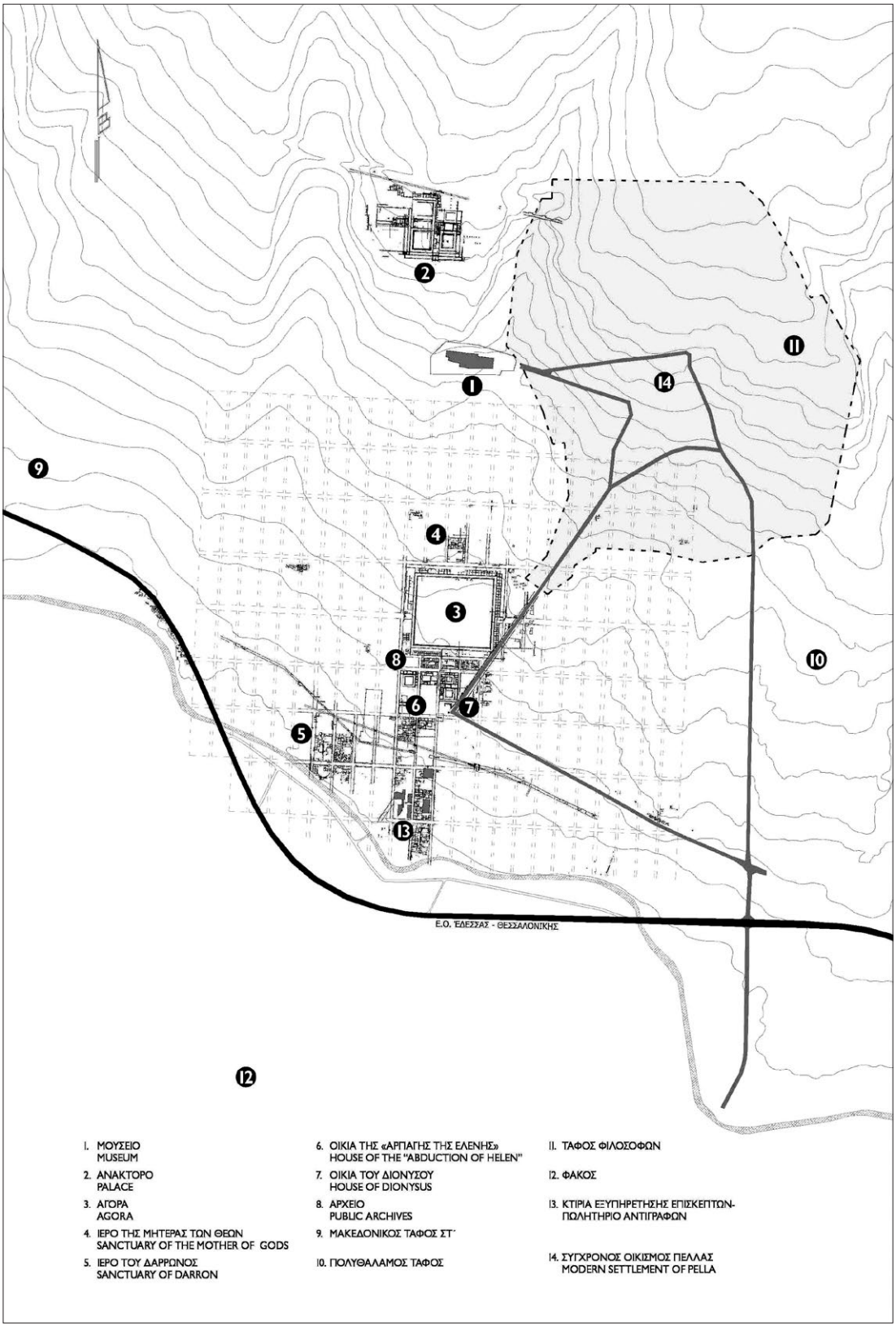
ΧΑΡΤΕΣ

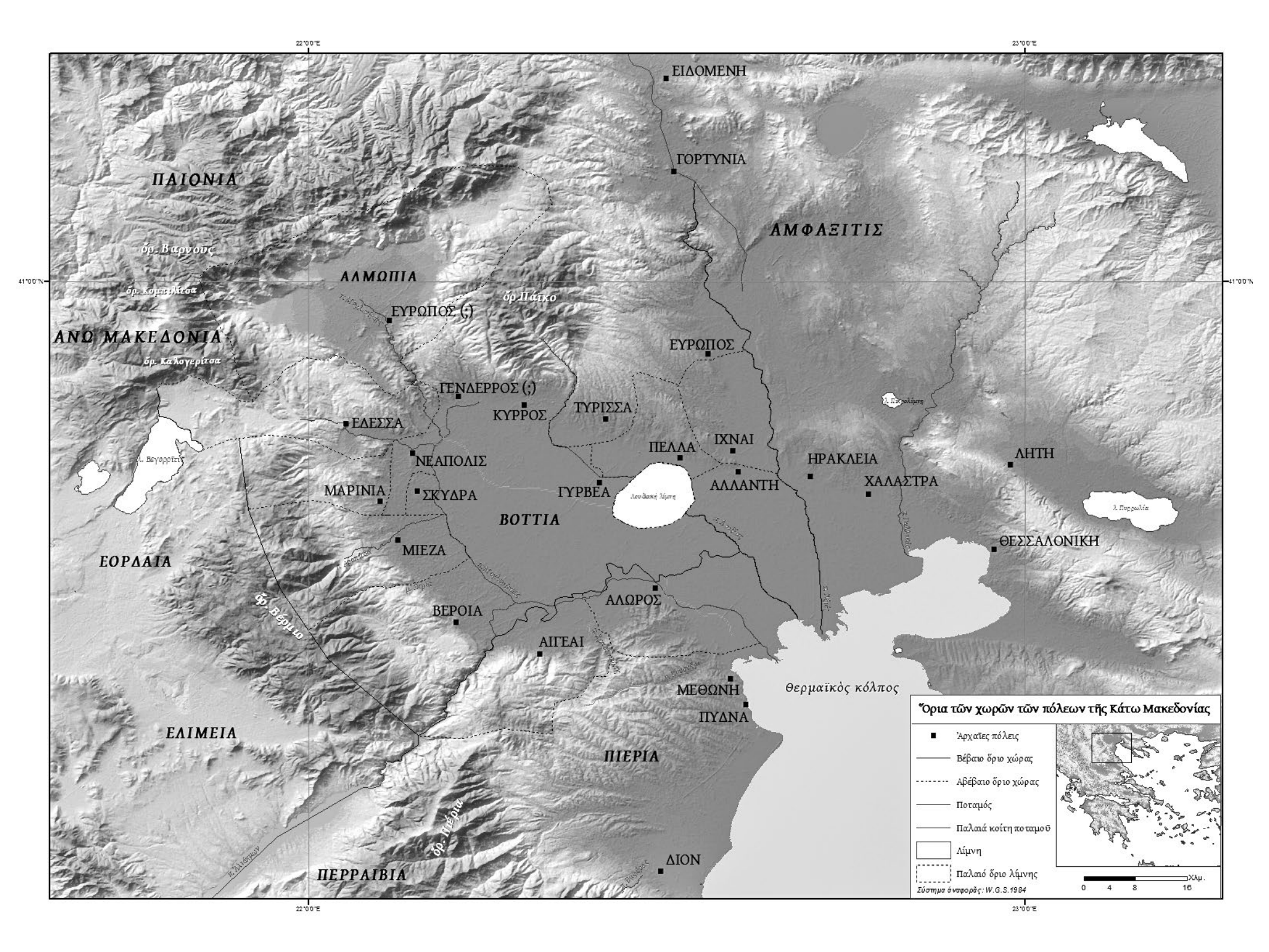
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΑΙΓΩΝ

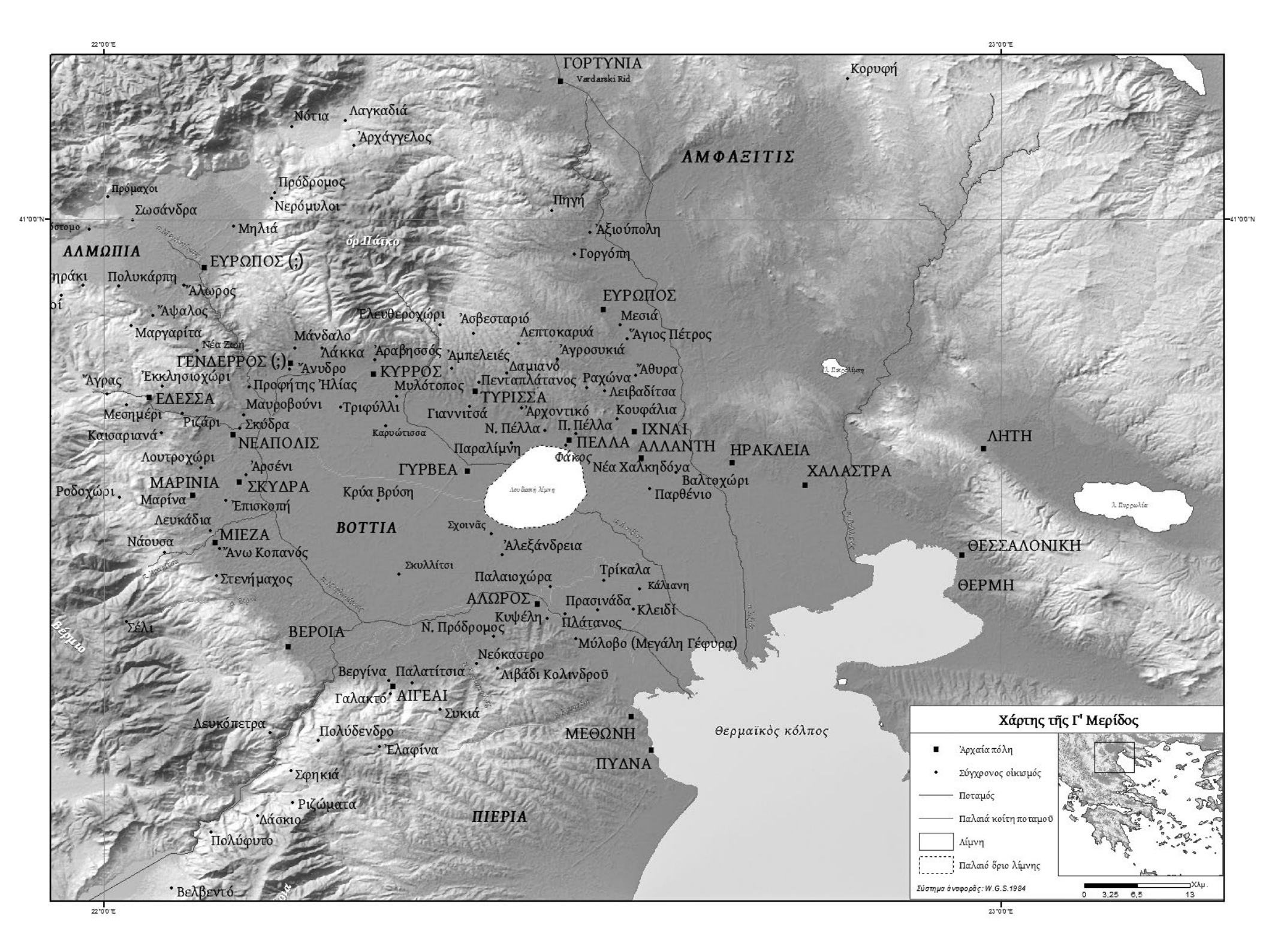

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΕΔΕΣΣΑΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΠΕΛΛΑΣ

22°0'0"E
23°0'0"E
41°0'0"N
ΕΙΔΟΜΕΝΗ
ΓΟΡΤΥΝΙΑ
ΠΑΙΟΝΙΑ
ΑΜΦΑΞΙΤΙΣ
όρ. Βαργούς
ΑΛΜΩΠΙΑ
όρ. Κομπιλίτσα
όρ Πάϊκο
ΕΥΡΩΠΟΣ (;)
ΑΝΩ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
όρ. Καλογερίτσα
ΕΥΡΩΠΟΣ
ΓΕΝΔΕΡΡΟΣ (;)
ΚΥΡΡΟΣ
ΤΥΡΙΣΣΑ
ΕΔΕΣΣΑ
ΠΕΛΛΑ
ΙΧΝΑΙ
ΛΗΤΗ
ΗΡΑΚΛΕΙΑ
ΝΕΑΠΟΛΙΣ
ΜΑΡΙΝΙΑ
ΣΚΥΔΡΑ
ΓΥΡΒΕΑ
ΑΛΛΑΝΤΗ
ΧΑΛΑΣΤΡΑ
ΒΟΤΤΙΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΜΙΕΖΑ
ΕΟΡΔΑΙΑ
ΑΛΩΡΟΣ
όρ. Βέρμιο
ΒΕΡΟΙΑ
ΑΙΓΕΑΙ
ΜΕΘΩΝΗ
Θερμαϊκός κόλπος
ΠΥΔΝΑ
ΕΛΙΜΕΙΑ
ΠΙΕΡΙΑ
όρ. Πιέρια
ΔΙΟΝ
ΠΕΡΡΑΙΒΙΑ
22°0'0"E
23°0'0"E
Όρια τῶν χωρῶν τῶν πόλεων τῆς Κάτω Μακεδονίας
Ἀρχαῖες πόλεις
Βέβαιο ὅριο χώρας
Ἀβέβαιο ὅριο χώρας
Ποταμός
Παλαιά κοίτη ποταμοῦ
Λίμνη
Παλαιό ὅριο λίμνης
Σύστημα ἀναφορᾶς: W.G.S.1984
Χλμ.
0 4 8 16

22°00'E
23°00'E
41°00'N
ΓΟΡΤΥΝΙΑ
Vardarski Rid
Κορυφή
Νότια
Λαγκαδιά
Ἀρχάγγελος
ΑΜΦΑΞΙΤΙΣ
Πρόδρομος
Πρόμαχοι
Νερόμυλοι
Πηγή
Σωσάνδρα
Μηλιά
Ἀξιούπολη
ΑΛΜΩΠΙΑ
ὄρ. Πάϊκο
ΕΥΡΩΠΟΣ (;)
Γοργόπη
Πολυκάρπη
Ἄλωρος
ΕΥΡΩΠΟΣ
Ἄψαλος
Ἐλευθεροχώρι
Ἀσβεσταριό
Μεσιά
Μαργαρίτα
Λεπτοκαρυά
Ἅγιος Πέτρος
Νέα Ζωή
Μάνδαλο
Λάκκα
Ἀραβησσός
Ἀμπελειές
Ἀγροσυκιά
ΓΕΝΔΕΡΡΟΣ (;)
Ἄνυδρο
ΚΥΡΡΟΣ
Δαμιανό
Ἄθυρα
Ἄγρας
Ἐκκλησιοχώρι
Προφήτης Ἠλίας
Μυλότοπος
Πενταπλάτανος
Ραχώνα
Λειβαδίτσα
ΕΔΕΣΣΑ
ΤΥΡΙΣΣΑ
Μαυροβούνι
Τριφύλλι
Γιαννιτσά
Ἀρχοντικό
Κουφάλια
Μεσημέρι
Ριζάρι
Σκύδρα
Καρυώτισσα
Ν. Πέλλα
Π. Πέλλα
ΙΧΝΑΙ
Καισαριανά
ΝΕΑΠΟΛΙΣ
ΠΕΛΛΑ
ΑΛΛΑΝΤΗ
ΗΡΑΚΛΕΙΑ
ΛΗΤΗ
Λουτροχώρι
Παραλίμνη
Φάκος
Ἀρσένι
ΓΥΡΒΕΑ
Νέα Χαλκηδόνα
ΧΑΛΑΣΤΡΑ
Βαλτοχώρι
ΜΑΡΙΝΙΑ
ΣΚΥΔΡΑ
Ροδοχώρι
Κρύα Βρύση
Παρθένιο
Μαρίνα
Ἐπισκοπή
Λευκάδια
ΒΟΤΤΙΑ
Σχοινᾶς
ΜΙΕΖΑ
Ἀλεξάνδρεια
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Νάουσα
Ἄνω Κοπανός
Σκυλλίτσι
Τρίκαλα
Στενήμαχος
Παλαιοχώρα
Κάλλιανη
ΘΕΡΜΗ
ΑΛΩΡΟΣ
Πρασινάδα
Κλειδί
Κυψέλη
Πλάτανος
Σέλι
ΒΕΡΟΙΑ
Ν. Πρόδρομος
Μύλοβο (Μεγάλη Γέφυρα)
Βέρμιο
Νεόκαστρο
Βεργίνα
Παλατίτσια
Λιβάδι Κολινδροῦ
Γαλακτό
ΑΙΓΕΑΙ
Συκιά
Λευκόπετρα
Πολύδενδρο
ΜΕΘΩΝΗ
Θερμαϊκὸς κόλπος
Ἐλαφίνα
ΠΥΔΝΑ
Σφηκιά
Ριζώματα
Δάσκιο
ΠΙΕΡΙΑ
Πολύφυτο
Βελβεντό
Χάρτης τῆς Γ' Μερίδος
Ἀρχαία πόλη
Σύγχρονος οἰκισμός
Ποταμός
Παλαιά κοίτη ποταμοῦ
Λίμνη
Παλαιό ὅριο λίμνης
Σύστημα ἀναφορᾶς: W.G.S.1984
Χλμ.
0 3,25 6,5 13